26. ULUSLARARASI KAMU YÖNETİMİ FORUMU

KARMAŞIK SORUNLAR KARŞISINDA KAMU YÖNETİMİ: YAKLAŞIMLAR, POLİTİKALAR VE UYGULAMALAR

24-26 NİSAN 2025
TRABZON

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Editörler

Doç. Dr. Abdullah UZUN
Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ
Dr. Öğr. Üyesi Nisa ERDEM
Dr. Öğr. Üyesi Tülay DEMİR ŞİMŞEK
Arş. Gör. Dr. Hülya SAĞLAM YILDIZ
Öğr. Gör. Dr. Fatma NALBANT

Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
kayfor26@ktu.edu.tr
www.ktu.edu.tr/kayfor26

KAYFOR 26 BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

24-26 Nisan 2025 Trabzon

Editörler

Doç. Dr. Abdullah UZUN (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Nisa ERDEM (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Tülay DEMİR ŞİMŞEK (Artvin Çoruh Üniversitesi)

Arş. Gör. Dr. Hülya SAĞLAM YILDIZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Öğr. Gör. Dr. Fatma NALBANT (Artvin Çoruh Üniversitesi)

İletişim

kayfor26@ktu.edu.tr

Trabzon

26. ULUSLARARASI KAMU YÖNETİMİ FORUMU (KAYFOR 26)

"KARMAŞIK SORUNLAR KARŞISINDA KAMU YÖNETİMİ: YAKLAŞIMLAR, POLİTİKALAR VE UYGULAMALAR", 24-26 Nisan 2025

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Yapım/Yayımlayan

Karadeniz Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Kamu Yönetimi Bölümü

Yayımlanma Tarihi

15.05.2025

Adres : Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 61080 Ortahisar/Trabzon

Tel : +90 (462) 377 29 15

Fax : +90 (462) 325 72 81

Web : https://www.ktu.edu.tr/kayfor26

E-posta : kayfor26@ktu.edu.tr

e-ISBN

978-605-2271-74-2

Baskı

KTÜ Basımevi, 2025

BİLİM VE HAKEM KURULU

Yurtdışı Üniversiteleri Bilim İnsanları

Prof. Dr. Abdülmecid NUREDİN (Vizyon Üniversitesi)

Prof. Dr. Alexander DAWOUDY, US, The Association for Public Policy and Administration (AMEPPA)

Prof. Dr. Aliikram ABDULLAYEV (Azerbaycan Devlet İdarecilik Akademisi)0

Prof. Dr. Angel IGLESIAS ES (Madrid)

Prof. Dr. Carmen NAVARRO ES (Madrid)

Prof. Dr. Constantin Marius PROFIROIU, RO (Bucharest University)

Prof. Dr. Ebrar IBRAIMI (Tetova Universitesi)

Prof. Dr. Edith BARRETT (Connectitut University, ABD)

Prof. Dr. Emil TURC, FR, (Marseille University)

Prof. Dr. Eric STRAUSS (Michigan State University, ABD)

Prof. Dr. Farzand Ali JAN (Comsats Institute of Information Technology)

Prof. Dr. Geert BOUCKAERT KU (Leuven), Public Management Institute

Prof. Dr. Harald TORSTEINSEN NO (Harstad University)

Prof. Dr. Helmut WOLLMAN DE, (Berlin)

Prof. Dr. Hilde BJORNA NO (Tromso University)

Prof. Dr. Irena ZEMAITAITYTE (Mykolas Romeris University, Litvanya)

Prof. Dr. Jale TOSUN (University of Heidelberg Germany)

Prof. Dr. Jurac NEMEC (Masaryk University Brno, Czech Republic)

Prof. Dr. Khalleddin İBRAHİMLİ (Avrasya Üniversitesi)

Prof. Dr. Leta DROMANTIENE (Mykolas Romeris University, Litvanya)

Prof. Dr. Miguel Angelo RODRIGUES PT (Minho University)

Prof. Dr. Muhammad Zia-Ur-REHMAN (National Defence University)

Prof. Dr. Riccardo MUSSARI (University of Siena)

Prof. Dr. Richard HINDMARSH (Griffith University, Australia)

Prof. Dr. Sabine KAHLMANN (University of Postdam)

Prof. Dr. Sergeev Sergey ALEKSEEVİÇ (Kazan Federal Üniversitesi)

Prof. Dr. Stefania PROFETI ITA (Milan)

Prof. Dr. Svetlana TSOHLA (V.I. Vernadsky Kırım Federal Universitesi, Kırım)

Prof. Dr. Valentina KHRAPKINA (National University of Kyiv-Mohyla Academy, Ukrayna)

Prof. Dr. Yegane İSMAİLOVA (Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan)

Prof Dr. Zaneta OZOLINA (Letonia Univesity)

Doç. Dr. Aidar AMREBAYEV (Institute of Philosophy)

Doç. Dr. Ainur Nogayeva (L. N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi – Kazakistan)

Doç. Dr. Andrey VERSHITSKY (V.I. Vernadsky Kırım Federal Universitesi, Kırım)

Doç. Dr. Irina PAVLENKO (V.I. Vernadsky Kırım Federal Universitesi, Kırım)

Doç. Dr. Leman GARAYEVA (Bakü Slavyan Üniversitesi, Azerbaycan)

Doç. Dr. Liudmyla RADOVETSKA (National Academy of Security Service of Ukraine, Ukrayna)

Doç. Dr. Mahir Hamidov Amea Z. (Bünyadov Serqşünaslıq İnstitut-Azerbaycan)

Doç. Dr. Manisha MATHUR (Kanoria Post Graduate College, India)

Doç. Dr. Mehmet Emin ERENDOR (Manas Üniversitesi)

Doç. Dr. Murteza HASANOĞLU (Devlet İdarecilik Akademisi, Azerbaycan)

Doç. Dr. Nafile REHİMOVA (Devlet İdarecilik Akademisi, Azerbaycan)

Doç. Dr. Nurlan BAIGBYLOV (G. Eurasian National University)

Doç. Dr. Rızvan SULEJMANI (Universiteti Nënë Tereza)

Doç. Dr. Usman GHANI (American University of Sharjah)

Doç. Dr. Vasilis LEONTITSIS (Brighton University)

Doç. Dr. Wouter VANDENABEELE (Utrecht University, Netherlands)

Doç. Dr. Zakir ÇOTAYEV (Manas Üniversitesi)

Dr. Aitymbetov NURKEN (Institute of Philosophy)

Türkiye Üniversiteleri Bilim İnsanları

Prof. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdulkadir TOPAL (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK (Harran Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdullah YILMAZ (Anadolu Üniversitesi)

Prof. Dr. Abdulmenaf TURAN (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet Alpay DİKMEN (Ufuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet GÜRBÜZ (Bingöl Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet KARADAĞ (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet MUTLU (Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet NOHUTÇU (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet YATKIN (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Akif Argun AKDOĞAN (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Prof. Dr. Akif TABAK (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali ACAR (Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali AKSOY (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali KAYA (Nuh Naci Yazgan Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali ŞAHİN (Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Vahit TURAN (Beykent Üniversitesi)

Prof. Dr. Alper ÖZMEN (Osmangazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Arif ERENÇİN (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Prof. Dr. Atila DOĞAN (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Aydın USTA (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)

Prof. Dr. Ayşe ÖZCAN BUCKLEY (Giresun Üniversitesi)

Prof. Dr. Ayşegül MENGİ (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Bayram COŞKUN (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

Prof. Dr. Bekir PARLAK (Bursa Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Berkan DEMİRAL (Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. Burhan AYKAÇ (İstanbul Gelişim Üniversitesi)

Prof. Dr. Bünyamin AKDEMİR (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Can Umut ÇİNER (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Derya ALTUNBAŞ (İzmir Demokrasi Üniversitesi)

Prof. Dr. Doğan Nadi LEBLEBİCİ (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Ercan OKTAY (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi)

Prof. Dr. Erol ESEN (Akdeniz Üniversitesi)

Prof. Dr. Esra Banu SİPAHi (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Eyyüp Günay İSBİR (İstanbul Aydın Üniversitesi)

Prof. Dr. Fatma Neval GENÇ (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi)

Prof. Dr. Ferit İZCİ (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR DURGUN (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Gökhan ORHAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Gökhan TUNCEL (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Gülise GÖKÇE (Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Hacer Tuğba EROĞLU (Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Hakan EVİN (Adıyaman Üniversitesi)

Prof. Dr. Halil İbrahim AYDINLI (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Halis ÇETİN (Cumhuriyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Hamza AL (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Hamza ATEŞ (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan YAYLI (Kırıkkale Üniversitesi)

Prof. Dr. Haydar EFE (Binali Yıldırım Üniversitesi)

Prof. Dr. Hikmet KAVRUK (Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Hülya EŞKİ UĞUZ (Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Hüseyin ERKUL (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)

Prof. Dr. Hüseyin GÜL (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR (Anadolu Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim Ethem TAŞ (Maraş Sütçü İmam Üniversitesi)

Prof. Dr. İsmail CERİTLİ (Antalya Bilim Üniversitesi)

Prof. Dr. Kamil Ufuk BİLGİN (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Fatih Bilal ALODALI (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Mahmut GÜLER (Trakya Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Akif ÖZER (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet AKTEL (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet GÖKÜŞ (Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Meral SAĞIR ÖZTOPRAK (Yeditepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Mete YILDIZ (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Mihriban ŞENGÜL (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Muharrem GÜNEŞ (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. Muhittin ACAR (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat ERCAN (Anadolu Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat KAYIKÇI (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat OKCU (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof. Dr. Murat ÖNDER (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Prof. Dr. Musa EKEN (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa Kemal ÖKTEM (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Müjdat AVCI (Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)

Prof. Dr. Nail ÖZTAŞ (Nişantaşı Üniversitesi)

Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)

Prof. Dr. Nazlı YÜCEL BATMAZ (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Nesrin ALGAN (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Nuray ERTÜRK KESKİN (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan GÖKÇE (Selçuk Üniversitesi)

Prof. Dr. Önder KUTLU (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Özgür ÖNDER (Dumlupınar Üniversitesi)

Prof. Dr. Ramazan ŞENGÜL (Kocaeli Üniversitesi)

Prof. Dr. Rasim AKPINAR (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)

Prof. Dr. Recep BOZDOĞAN (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ (Kapadokya Üniversitesi)

Prof. Dr. Sabit MENTEŞE (Munzur Üniversitesi)

Prof. Dr. Sait AŞGIN (Karabük Üniversitesi)

Prof. Dr. Selahaddin BAKAN (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Selim COŞKUN (Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)

Prof. Dr. Selim KILIÇ (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Prof. Dr. Selma KARATEPE (İstanbul Nişantaşı Üniversitesi)

Prof. Dr. Semih Mustafa ÖNEN (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Semra Cerit MAZLUM (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Serhat BAŞTAN (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)

Prof. Dr. Seyfettin ASLAN (Dicle Üniversitesi)

Prof. Dr. Sibel CENGİZ (Ardahan Üniversitesi)

Prof. Dr. Süleyman SÖZEN (Anadolu Üniversitesi)

Prof. Dr. Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof. Dr. Tahsin KARABULUT (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Tevfik ERDEM (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Turgay UZUN (Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi)

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Uğur SADİOĞLU (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Veysel EREN (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. Veysel Kareni BİLGİÇ (Kırıkkale Üniversitesi)

Prof. Dr. Yakup ALTAN (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof. Dr. Yakup BULUT (Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Yılmaz BİNGÖL (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Prof. Dr. Yusuf KARAKILÇIK (İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN (Aksaray Üniversitesi)

Prof. Dr. Yüksel DEMİRKAYA (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Zerrin Toprak KARAMAN (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Doç. Dr. Abdullah UZUN (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Abdulsemet YAMAN (Munzur Üniversitesi)

Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

DÜZENLEME KURULU

Ahmet Metin GENÇ (Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı- KAYFOR 26 Onursal Başkanı)

Prof. Dr. Hamdullah ÇUVALCI (Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü- KAYFOR 26 Onursal Başkanı)

Prof. Dr. Atila DOĞAN (Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Dekanı)

Prof. Dr. M. Çağatay OKUTAN (Karadeniz Teknik Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölüm Başkanı)

Prof. Dr. Abdulkadir TOPAL (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Abdullah UZUN (Karadeniz Teknik Üniversitesi- KAYFOR 26 Düzenleme Kurulu Başkanı)

Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Emrah FİRİDİN (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammet Yunus BİLGİLİ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Nisa ERDEM (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Abdulgazi YIKICI (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Arş. Gör. Dr. Hülya SAĞLAM YILDIZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Arş. Gör. Aslıhan ÖZKAN (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Özgür SERBEST (Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF Bilgi işlem sorumlusu)

Kübra ÖZDEMİR (Karadeniz Teknik Üniversitesi Doktora Öğrencisi)

Prof. Dr. Hayriye ŞENGÜN (Bayburt Üniversitesi)

Doç. Dr. Çağrı ÇOLAK (Trabzon Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Tülay DEMİR ŞİMŞEK (Artvin Çoruh Üniversitesi)

Öğr. Gör. Dr. Fatma NALBANT (Artvin Çoruh Üniversitesi)

Arş. Gör. Dr. Yaşar Orçun KÜÇÜKYILMAZ (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi)

YÜRÜTME KURULU

Doç. Dr. Abdullah UZUN (Karadeniz Teknik Üniversitesi- KAYFOR 26 Düzenleme Kurulu Başkanı)

Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Emrah FİRİDİN (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Nisa ERDEM (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Abdulgazi YIKICI (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Arş. Gör. Dr. Hülya SAĞLAM YILDIZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Arş. Gör. Aslıhan ÖZKAN (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

KTÜ
1955 KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
26. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu
Karmaşık Sorunlar Karşısında
Kamu Yönetimi: Yaklaşımlar, Politikalar
ve Uygulamalar
24-25-26
NİSAN
2025
Trabzon
TÜRKİYE
KAYFOR26
PROGRAM KİTAPÇIĞI
KTÜ
1955 KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
KAYFOR26
TRABZON BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
1868
KTÜ İİBF
MEZUNLARI DERNEĞİ
2024
KAMU YÖNETİMİ KULÜBÜ
2022
Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
kayfor26@ktu.edu.tr
www.ktu.edu.tr/kayfor26

26. ULUSLARARASI KAMU YÖNETİMİ FORUMU (KAYFOR 26)
KARMAŞIK SORUNLAR KARŞISINDA KAMU YÖNETİMİ: YAKLAŞIMLAR, POLİTİKALAR VE UYGULAMALAR

24 NİSAN PERŞEMBE / AÇILIŞ		
OSMAN TURAN KONGRE VE KÜLTÜR MERKEZİ HASAN TURAN SALONU		
08.30-09.30 KAYIT & AÇILIŞ RESEPSİYONU		
09.30-10.30 PROTOKOL KONUŞMALARI		
Doç. Dr. Abdullah UZUN (KAYFOR26 Düzenleme Kurulu Başkanı)		
Prof. Dr. Hamdullah ÇUVALCI (Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü)		
Ahmet Metin GENÇ (Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı)		
Vali Aziz YILDIRIM (Trabzon Valisi)		
HASAN TURAN SALONU	24 NİSAN PERŞEMBE	10.30-11.00
AÇILIŞ KONUŞMASI: KAMU YÖNETİMİNDE ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLAR		
DAVETLİ KONUŞMACI: Prof. Dr. Ruşen KELEŞ		

FAHRİ TURAN SALONU	25 NİSAN CUMA	14.00-14.30
ÖZEL OTURUM: KARADENİZİN ÇEVRESEL GÜVENLİĞİ		
DAVETLİ KONUŞMACI: Prof. Dr. Nesrin ALGAN		

FAHRİ TURAN SALONU	25 NİSAN CUMA	18.00-19.00
KAPANIŞ OTURUMU		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. HASAN YAYLI
Prof. Dr. Ercan OKTAY		
Prof. Dr. Yakup BULUT		
Prof. Dr. Veysel EREN (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörü)		

25 NİSAN CUMA-19.30
GALA YEMEĞİ-AKÇAABAT SARAY RESTORAN

I. OTURUM	HASAN TURAN SALONU	24 NİSAN PERŞEMBE	11.15-12.45
PANEL: AFET YÖNETİMİ I		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. ZERRİN TOPRAK KARAMAN	
Prof. Dr. Zerrin Toprak KARAMAN		Akıllı (Smart) Kentler Temel Felsefesi ve Afet Yönetimi: Sidney (Sydney, Avustralya) Örneği	
Prof. Dr. Muharrem GÜNEŞ Dr. Doğan PEKER		Afet ve Risklere Karşı Kültürel Miras Yönetimi: Hatay Örneği	
Dr. Ali YILMAZ		Karmaşık Bir Kamu Yönetimi Sorunu Olarak Kriz ve Afet Yönetimi: 2024 Trabzon Sel Afeti	
Doç. Dr. Murat SEZİK, Canan KATILMIŞ Lütfiye AKTAN, Arş. Gör. Onur ÖZKAN Mehdi PEKEDİS, Aslıhan GÜNDOĞDU		6 Şubat Depremi Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Dayanışmayı Yönlendirme Gücü: Malatya Örneği	
Sinem BAYAR Prof. Dr. Fatma Neval GENÇ		Afetlerde Müdahalede Koordinasyon: Marmaris Yangını Örneği	
I. OTURUM	FAHRİ KURAN SALONU	24 NİSAN PERŞEMBE	11.15-12.45
PANEL: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ I		OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. SEVİM BUDAK	
Doç. Dr. Emrah ATAR Doç. Dr. Seven ERDOĞAN Dr. Öğr. Üyesi Hamdullah BAYCAR		Türkiye'nin Belediye Başkanları Sözleşmesi'ne Katılımı: İklim Değişikliğiyle Mücadelede Yerelleşme Deneyimi	
Doç. Dr. Sevim BUDAK		Çevre ve İklim Krizleri Karşısında Avrupa Birliği "Yeşil Rejimi"nin Türkiye'nin Karmaşık Sorunlarına Etkisi	
Doç. Dr. Ezgi KOVANCI		Birbirine Bağlı Küresel Krizler: İklim Krizi ve Altıncı Büyük Yok Oluş	
Doç. Dr. Hicran HAMZA ÇELİKYAY Dr. Öğr. Üyesi Hülya KÜÇÜK BAYRAKTAR Ecrin KAR		İklim Değişikliği (Taraflar) Konferansları (COP) Sonuç Belgelerinin Göç Bağlamında Analizi	
Dr. Öğr. Üyesi Feriştah YILMAZ Dr. Öğr. Üyesi Elif BALAM SIZAN Dr. Öğr. Üyesi Ergun KALAYCI		İklim Değişikliğinde Yönetişim Açmazına Bir Çözüm: Kapsayıcı Yönetişim	
I. OTURUM	NİHAT TURAN I SALONU	24 NİSAN PERŞEMBE	11.15-12.45
PANEL: DİJİTALLEŞME I		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. ÖZGÜR ÖNDER	
Arş. Gör. Dr. Gökçe Nur ŞAFAK		Kentsel Hizmet Sunumunda "Nesnelerin İnterneti"nin Sürdürülebilirlik Bağlamında Tartışılması	

Doç. Dr. Ahmet YAMAN	Kentsel Ekonomik Yapının Analizinde Veri Kullanımı Alanları, Yeterlilikler ve Sınırlılıklar
Dr. Öğr. Üyesi Tülay DEMİR	Kamu Yönetiminde Dijitalleşme ve Dijital Eşitsizlikler: Türkiye'den Yansımalar
Dr. Öğr. Üyesi Erol Uğraş ÖÇAL	Akıllı Kenti Toplum Merkezli Düşünmek
I. OTURUM NİHAT TURAN II SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 11.15-12.45	
PANEL: KENT VE KENTLEŞME I	**OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. ÇAĞRI ÇOLAK**
Arş. Gör. Dr. Gözde KESTELLİOĞLU	Rekreasyon Alanlarının Sosyo-Ekolojik Dirençliliği: Kentleşme ve İklim Değişikliği Kesişimi
Dr. Soner ÜNAL	Kent Konseylerinin Kentsel Dirençliliğe Yönelik Politikalar Geliştirilmesindeki Rolü: Yalova Kent Konseyi Örneği
Dr. Seda SAKAR	Dönüşümler Karşısında Kentsel Mekânın Uyarlanabilirliği
Dr. Erkan ÇAKIR	Belediyelerde Kentsel Açık ve Yeşil Alan Yönetimi: Sorunlar, Fırsatlar Ve Sürdürülebilir Çözümler
I. OTURUM BEDRİ RAHMİ EYÜPOĞLU SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 11.15-12.45	
PANEL: KARMAŞIK SORUNLARLA MÜCADELE	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. KADİR CANER DOĞAN**
Dr. Öğr. Üyesi Elmas YELKESEN	Kamu Yönetiminde Karmaşık Sorunlara Sistematik Çözüm Arayışı: Karşılaştırma Yöntemi
Prof. Dr. Kadir Caner DOĞAN Doç. Dr. Hasan Mahmut KALKIŞIM	Karmaşık Sorunlara Karşı Ombudsman İlkeleri ile Savunma
Esma Arzu KUŞKAN	Karmaşık Sorunların Çözümünde Politika Entegrasyonu Yaklaşımı: Uluslararası Literatür Üzerine Bir İçerik Analizi
Doç. Dr. Abdullah UZUN Arş. Gör. Aslıhan ÖZKAN	Kötü Huylu ve Karmaşık Sorunlarla Mücadele Stratejisi Olarak Davranışsal Kamu Politikası Uygulamaları
Öğr. Gör. Dr. Fatma NALBANT Prof. Dr. Abdulkadir TOPAL Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ	Karmaşık Sorunlarla (Wicked Problems) ilgili Çalışmaların Bibliyometrik Analizi
I. OTURUM AHMET SELİM TEYMUR SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 11.15-12.45	
PANEL: KAMU YÖNETİMİ I	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. MUSTAFA KEMAL ÖKTEM**
Doç. Dr. Yıldız ATMACA Öğr. Gör. Mehmet MECEK	Bürokrasi Sorunsalına Bir Çözüm Önerisi Bağlamında Türkiye'de Etik Yönetim ve Etik Yönetim Politikaları
Mehmet Akif DOĞAN Doç. Dr. Yusuf PUSTU	Türk Kamu Yönetiminde İhbarcılık: 2017-2020 Yılları Arasında Kamu Görevlileri Etik Kuruluna Yapılan Başvuruların Analizi
Doç. Dr. Nahide Işıl ÇETİNKAYA İSTİKBAL Melâhat Sümeyye GÜN	Türk Devletleri Teşkilatında Kamu Yönetiminde Etik

Doç. Dr. Ali YILDIRIM Arş. Gör. Dr. Orçun KÜÇÜKYILMAZ	Kamu Yönetiminde Etik Kavramına Kurumsal Bir Bakış
Doç. Dr. Kaan GAYTANCIOĞLU	Kamu Yönetiminde Verimlilik Üzerine Bir İnceleme: İstanbul Su Kanalizasyon İdaresi-Kuvars Uygulaması
I. OTURUM FUAT TURAN SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 11.15-12.45	
PANEL: SİYASET I	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. HÜSEYİN SADOĞLU**
Öğr. Gör. Fikret KARAKOÇ	Temsilde Adalet Düzeyleri Bakımından 2018 ve 2023 Milletvekili Seçimlerinin Karşılaştırılması
Mine MEYDANCI	Almanya'da Demokrasi ve Vatandaş Katılımı: Alman Vatandaşların Ulusal Seçimlere Katılım İlgisi Üzerine Bir İnceleme
Doç. Dr. Celalettin GÜNGÖR	Nantes Fermanı'ndan Ales Fermanı'na Barıştan Sindirmeye (1598-1629)
12.45-13.50 ÖĞLE YEMEĞİ ARASI (NEJMİ KIRKBİR ÖĞRENCİ YEMEKHANESİ)	
II. OTURUM HASAN TURAN SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 14.00-15.30	
PANEL: AFET YÖNETİMİ II	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. YAKUP BULUT**
Prof. Dr. Yakup BULUT Doç. Dr. Demet DÖNMEZ Doç. Dr. Soner AKIN	Türkiye'de Deprem Sonrası Yerel Yönetimlerin Toplumsal Organizasyonlara Katkısı: Russell Dynes'in Teorileri Çerçevesinde Bir Analiz
Prof. Dr. Ali CAN Melike ATEŞ	Afetlerde Medyanın ve İletişimin Önemi
Dr. Abdullah ELMAS Ömer SEVEN	Türkiye'de Doğal Afet Yönetiminde Mali Dayanıklılık Politikalarının Değerlendirilmesi
Dr. Öğr. Üyesi Sefa MIZRAK Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ASLAN	Sosyal Medya Fenomenlerinin Afet Yönetimindeki Rolü ve Toplumsal Davranışlara Etkisi: Güncel Gelişmeler ve Öneriler
M. Enes ZORLU	Küreselleşme-Yerelleşme Ekseninde Afet Yönetiminin Dönüşümüne Genel Bir Bakış
II. OTURUM FAHRİ KURAN SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 14.00-15.30	
PANEL: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ II	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. ELİF ÇOLAKOĞLU**
Prof. Dr. Mustafa ÖKMEN	İklim Finansmanı Bağlamında COP Toplantıları Üzerine Notlar
Dr. Selahattin KAVUT	Türkiye'de İklim Değişikliği ile Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü
Dr. Öğr. Üyesi Hacer AKÜLKÜ Özgü KUŞÇU	Engelli Bireylerin İklim Değişikliği Karar Mekanizmalarına Katılımı ve Kapsayıcılığı: Türkiye Örneği
II. OTURUM NİHAT TURAN I SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 14.00-15.30	
PANEL: DİJİTALLEŞME II	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. BEKİR PARLAK**
Kübra CANBAZ AKÇA Prof. Dr. Bekir PARLAK	Robotik Bürokrasinin Doğuşu: İnsansı Robotların Karar Destek Süreçlerindeki Rolü

Dr. Duygu AKSU Doç. Dr. Osman Gökhan HATİPOĞLU Dr. Öğr. Üyesi Güven DENİZ	Vatandaş Odaklı Dijitalleşme: Karmaşık Sorunların Çözümünde ve Kamu Hizmetlerinde Chatbot Kullanımı
Öğr. Gör. Dr. Merve OĞUZHAN	Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Dijital Aktivizmin Etkisi
Cemaleddin GÜVENÇ Dr. Öğr. Üyesi Hakan TURAN	Türkiye'de Elektronik Seçimin Uygulanabilirliği: Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşlarının Organ Seçimleri Üzerinden Bir Analiz
II. OTURUM NİHAT TURAN II SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 14.00-15.30	
PANEL: KENT VE KENTLEŞME II	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. ÖMER FARUK GENÇKAYA**
Dr. Öğr. Üyesi Gamze UZUN Öğr. Gör. Dr. Nihal TATAROĞLU	Yeni Köye Eski Adet: Çarpık Kentleşmenin Bir Uzantısı Olarak Hobi Bahçeleri-İzmir Menderes Örneği
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Vedat KOÇAL	Bir Sürdürülebilirlik Sorunu Olarak Anomik Kentleşme: Diyarbakır'da Çevresel Sorunun Toplumsal Temelleri Üstüne Bir Deneme
Dr. Öğr. Üyesi Salih Ziya KUTLU Dr. Öğr. Üyesi Nahit BEK	Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Çanakkale Sosyal Konutlar Yenileme Projesi Örneği
Prof. Dr. Pelin Pınar GİRİTLİOĞLU	Kentsel Mekanda Adaletin Tesisinde Planlamanın Rolü
II. OTURUM BEDRİ RAHMİ EYÜPOĞLU SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 14.00-15.30	
PANEL: KADIN ÇALIŞMALARI	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. NİLÜFER NEGİZ**
Arş. Gör. Beyza UĞUR Doç. Dr. Çağrı ÇOLAK	Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Kamu Yönetimi Akademyası: KAYFOR Örneği
Buse DOKUZ Arş. Gör. Dr. Bulut DOĞAN	Z Kuşağının İstanbul Sözleşmesi'ne ve Kadın Haklarına Yönelik Bakış Açısı: Artvin Çoruh Üniversitesi Öğrencileri Örneği
Öğr. Gör. Fikret KARAKOÇ	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Kadınların ve Erkeklerin Siyasi Temsili 2023 Milletvekili Genel Seçimleri ve 2024 Yerel Seçimleri
Dr. Öğr. Üyesi Fırat DEMİRKOL	Devlet Politikası Olarak Sürdürülebilirlik ve Kadın: On İkinci Kalkınma Planının İncelenmesi
Çisil Doğa DENİZOĞLU Doç. Dr. Şenay ERAY SARITAŞ Doç. Dr. Esra CANPOLAT GÖKÇE	Türkiye'deki Üniversitelerde Cinsiyet Bazlı Katmanlaşma Sorunu
II. OTURUM AHMET SELİM TEYMUR SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 14.00-15.30	
PANEL: KAMU YÖNETİMİ II	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. KAMİL UFUK BİLGİN**
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Seyda OZAN	Küresel Salgınlarla Mücadelede Kamu Yönetiminin Stratejik Rolü: Covid-19 Pandemisi Üzerinden Çıkarımlar
Prof. Dr. Kamil Ufuk BİLGİN Köksal LİMAN	Türk Savunma Sanayisine Özgü Yapı ve Özelliklerin Yönetim Başarısına Etkisi
Arş. Gör. Dr. İlkay TOSUN	Belgeler Işığında Türkiye'de Stratejik Yönetim Serüveni: Sorunlar ve Öneriler

Dr. Abdullah DEMİREL	Kurumsal Risk Yönetimi ile ilgili Yapılan Uluslararası Çalışmaların Bibliyometrik Analizi
Dr. Seda BAHADIR Dr. Doğan PEKER	Sivil Havacılık Alanında Kalite Yönetimi Üzerine Bir Değerlendirme
II. OTURUM FUAT TURAN SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 14.00-15.30	
PANEL: SİYASET II	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. AKİF ARGUN AKDOĞAN**
Dr. Öğr. Üyesi Sıla SABANCILAR EREN	Sağ Popülizm ve Post Truth Siyaset: Kuramsal Bir Değerlendirme
Prof. Dr. Akif Argun AKDOĞAN	Derin Devletten Koruyucu Devlete Bürokrasinin Sağ Popülizm Karşısında Değişen İşlevi
Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇİÇEK Aslıhan ÇİÇEK	Silahların Eşitliği İlkesi Bağlamında Türkiye'de Demokratik Seçimler Sorunlar ve Çözüm Önerileri
Arş. Gör. Zümre ERCAN Abdülkadir TIĞLI	Bir Devlet Başarısızlığı Olarak Hazine Yardımı Özelinde Siyasi Partilerin Finansman Sorunu: Türkiye-Fransa Karşılaştırması
Doç. Dr. Aydoğan KUTLU	Habis Sorunlar Çağında Referandum ve Demokrasi: Brexit Örneği
15.30-15.45 ÇAY-KAHVE ARASI	
III. OTURUM HASAN TURAN SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 15.45-17.15	
PANEL: KAMU PERSONEL YÖNETİMİ I	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. KEMAL GÖRMEZ**
Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ Mevlüde GÖKSU BÖKE Prof. Dr. Hazal Ilgın BAHÇECİ BAŞARMAK	Belediye Personelinin Yargılanması Usulünün 4483 Sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun Üzerinden İncelenmesi
Doç. Dr. Aslı YILMAZ UÇAR, Dr. Öğr. Üyesi Burcu BAYRAK, Doç. Dr. Levent DEMİRELLİ, Doç. Dr. Recep AYDIN	1984-2024 Arasında Yapılan Üst Düzey Bürokratik Atamalar Üzerine Bir İnceleme
Prof. Dr. Tuğba EROĞLU	Değişmeyen Tek Şey Türk Kamu Personel Yönetiminin Kendisidir
Dr. Öğr. Üyesi İmren Pınar DÜLGAR	Kamuda İnsan Gücü Planlaması: Neo-Taylorizmin Neresindeyiz?
Hüseyin PARLAK	Türkiye'de Mülki İdare Amirliği (Mia) Mesleğinin Geleceği Üzerine Projeksiyonlar
III. OTURUM FAHRİ KURAN SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 15.45-17.15	
PANEL: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ III	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. ABDULMENAF TURAN**
Prof. Dr. Abdulmenaf TURAN Eren OYMAN	İklim Krizinin Yerel Siyasete Etkisi

Öğr. Gör. Melike AKPINAR Prof. Dr. Hakan CANDAN	Çok Taraflı Anlaşmalar ve Kamu Yönetimi İklim Krizine Yanıt Arayışları
Dr. Eda KAYA	Küresel Isınma ile Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Düzce Belediyesi İklim Değişikliği ile Mücadele Stratejileri Katılımcılık Yaklaşımları
Simge DAĞIDIR Doç. Dr. Ahmet YAMAN	Türkiye Büyükşehir Belediyelerinin İklim Değişikliği Politikaları: 2020-2024 Yıllarına Bir Bakış
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet POLAT Dr. Öğr. Üyesi İpek SÜRMELİ SÖĞÜT	Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunları ve İklim Değişikliği Farkındalıklarının ve Bilinç Düzeylerinin Belirlenmesi: Karaman İİBF Örneği
III. OTURUM NİHAT TURAN I SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 15.45-17.15	
PANEL: DİJİTALLEŞME III	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. DOĞAN NADİ LEBLEBİCİ**
Dr. Öğr. Üyesi Dilek ÇELİK Prof. Dr. Doğan Nadi LEBLEBİCİ	Dijitalleşmenin Bürokratlar Üzerindeki Demir Kafes Etkisi: Dijital Kafesin Doğuşu
Mete ÇAPAR Sabri Kaan HALICI	Tekno-Feodalizm Bakış Açısından Dijital Kamusal Mallar
Doç. Dr. Handan BOYALI	Kamuda Karar Alma Süreçlerinde Dijital Katılım: E-Katılım ve Katılımcı Yönetim Uygulamaları
Prof. Dr. Esra DİK Dr. Kandemir ATÇEKEN	Kitlesel Göçlerin Karmaşıklığına Veri Bilimiyle Yaklaşmak: Mersin Üniversitesi Göç Araştırmaları Uygulama Ve Araştırma Merkezi (Mergöç) Örneği
III. OTURUM NİHAT TURAN II SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 15.45-17.15	
PANEL: DOĞA, KENT VE KIR	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. MİHRİBAN ŞENGÜL**
Prof. Dr. Mihriban ŞENGÜL	Türkiye'de Doğa Kavrayışı ve "Doğaya Dönüş" Göçleri Üzerinden Kent ile Kırın Çelişkili İlişkisini Açıklamanın Yöntemine Dair Bir Tartışma
Prof. Dr. Ayşe Çolpan KAVUNCU YALDIZ Dr. Öğr. Üyesi Gülçin TUNÇ	Kentsel Güvenlik ve Dirençlilik Bakımından Türkiye'de Göç Yönetişimi: Kentte Suç ve Kente Karşı Suçlar Özelinde Bir Tartışma
Doç. Dr. Cihan KAYMAZ	Gıda Rejimlerinde Köylülüğün Tasfiye Edilme Stratejileri: Hafriyatçılık ve Sahiplenmecilik
Doç. Dr. Gündüz AKSU KOCATÜRK Banu MAMMADOVA	İnanç, Doğa ve Ekonomi Arasında Tokat Günçalı Köyü'nde Madencilik Karşıtı Çevre Hareketi
Ezgi ŞAHİN, Ufuk POYRAZ, Ayhan Melih TEZCAN, Ceren Gamze YAŞAR Doç. Dr. Ali Cenap YOLOĞLU Prof. Dr. Ayşe Çolpan KAVUNCU YALDIZ	6360 Sayılı Kanun Sonrası Büyükşehir Belediyelerinde Kırsal Mahallelerde Sosyo-Ekonomik Değişim: Ankara İlçeleri Örneği

III. OTURUM	BEDRİ RAHMİ EYÜPOĞLU SALONU	24 NİSAN PERŞEMBE	15.45-17.15
PANEL: ÇEVRE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK I		OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. LEVENT MEMİŞ	
Dr. Öğr. Üyesi Celal ÖZKALE	Kırsal Enerji Sorunlarının Sürdürülebilir Çözümü: Yenilenebilir Kaynaklarla Bölgesel Kalkınma		
Dr. Öğr. Üyesi Abdulgazi YIKICI	Trabzon'un Çevre Kalitesi Üzerine Bir Değerlendirme		
Arş. Gör. Sena ŞAHİN	6 Şubat Depremleri Sonrası Hava Kirliliğinin Basına Yansıyan Olgular Üzerinden İncelenmesi ve Politika Önerileri: Malatya İli Örneği		
Alpay YALÇINKAYA	Sürdürülebilir Ulaşım Politikaları Bağlamında Elektrikli ve Hibrit Araçlar: Fırsatlar ve Zorluklar		
Seval TORUN	Ekofeminizm Açısından Sürdürülebilir Kalkınmaya Yaklaşım		
III. OTURUM	AHMET SELİM TEYMUR SALONU	24 NİSAN PERŞEMBE	15.45-17.15
PANEL: YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. ALİ KAYA	
Prof. Dr. Ali KAYA Prof. Dr. Ebru AYKAN Doç. Dr. Yasemin KAYA	Türkiye'de Üniversitelerde Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kapsamında Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi		
Arş. Gör. Erkin BAŞARAN	Bir Jeopolitik ve Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Türkiye'nin Ortak Üniversiteleri		
Prof. Dr. Gökhan ORHAN	Hedefler ve Hiyerarşi Sosyal Sistemleri Karmaşık Sorunların Çözümünde Doğru Yönlendirebilir Mi? Yükseköğretim Sisteminde Başvurulan Yöntemlerin Drucker Yasası, Goodhart Yasası ve Mary Douglas'ın Yaklaşımları Üzerinden Değerlendirilmesi		
Ömer DEMİRCİ Dr. Öğr. Üyesi Yasin Can GÖNÜLTAŞ	Bir Kamu Örgütü Olarak Yükseköğretim Kurumlarında Teknoloji Transfer Ofislerinin Yeri ve Önemi		
Prof. Dr. Mustafa ÖKMEN	Kamu Yönetimi Eğitiminde Güncel Tartışmalar		
III. OTURUM	FUAT TURAN SALONU	24 NİSAN PERŞEMBE	15.45-17.15
PANEL: KATILIM VE YÖNETİŞİM		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. UĞUR ÖMÜRGÖNÜLŞEN	
Dr. Öğr. Üyesi Hasan AKAY	Karmaşık Sorunlar Karşısında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Sistem Teorisi Perspektifinden Teorik Bir İnceleme		
Dr. Öğr. Üyesi Osman KARACAN	Sivil Toplumun Güçlendirilmesinde Üniversitelerin Rolü: Sivil Toplum Araştırma Merkezleri		
Doç. Dr. Burak HERGÜNER	Katılımın Kurumsallaştırılması Bağlamında Bir Model Olarak Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi: Bir Meta Sentez Çalışması		
Doç. Dr. Emrah FİRİDİN Arş. Gör. Saliha MAZLUM	İyi Yönetişim İlke ve Süreçlerinde Yaşanan Olumsuzlukların Karmaşık Sorun Tanımı İçerisinde Değerlendirilmesi		
Doç. Dr. Onur DEMİRCİ	Türkiye'de İyi Yönetişim ve Ekonomi Büyüme İlişkisi		

17.15-17.30 ÇAY-KAHVE ARASI	
IV. OTURUM HASAN TURAN SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 17.30-19.00	
PANEL: YEREL YÖNETİMLER I	**OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. CAN GİRAY ÖZGÜL**
Zehranur OKTAV	Belediyelerin Ticari Faaliyetlerinin Sosyo-Ekonomik Etkileri: Trabzon Büyükşehir Belediyesi Örneği
Doç. Dr. Can Giray ÖZGÜL	İtalyan Belediyelerinin Girişimcilik Stratejileri
Dr. Öğr. Üyesi Mortaza Chaychi SEMSARİ Dr. Erdal BAYRAKTAR	Gerçekten Memnun Muyuz? Belediyelerin Memnuniyet Anketlerinin Bilinmezliği ve Sınırları
Dr. Merve ÇELİK GÖNÜLTAŞ Dr. Öğr. Üyesi Yasin Can GÖNÜLTAŞ	Belediyelerin Dezavantajlı Gruplar İçin Sosyal Hizmet Çalışmalarındaki Rolü ve İşlevi
Arş. Gör. Nilüfer ERGİN	Neoliberal Kentte Toplumcu Belediyecilik: Ortahisar Belediyesi Örneği
IV. OTURUM FAHRİ KURAN SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 17.30-19.00	
PANEL: SOKAK HAYVANLARI	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. HACER TUĞBA EROĞLU**
Dr. Burcu ÇAM YÜCEBAŞ Dr. Özlem AKI	Kent Yöneticilerinin Sokak Hayvanlarına Bakış Açıları ve Üretilen Kent Politikaları: Çanakkale İli Örneği
Dr. Öğr. Üyesi Aycan BUL Arş. Gör. Mustafa Gökberk ERTAN Arş. Gör. Dr. Merve BALCIOĞLU	Hayvanların Yaşamında Belediyelerin Yeni Sorumlulukları: Hayvanların Korunması Hakkında Uygulama Yönetmeliğinin Ürgüp Belediyesi Üzerinden İncelenmesi
Arş. Gör. Dr. Ece KAYA	Bhutan'da Sahipsiz Hayvan Popülasyonunun Yönetimi ve Refakatçi Hayvanlara Dair Politikalar
Prof. Dr. Hasan YAYLI Öğr. Gör. Kübra ERDEM DEMİRCİ	Açık Cezaevlerinin Yakınına Hayvan Barınakları Kurulması ve Hükümlülerin Çalıştırılmasına Dair Model Önerisi
IV. OTURUM NİHAT TURAN I SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 17.30-19.00	
PANEL: ÇOCUK VE AİLE ÇALIŞMALARI	**OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. ŞERİFE PEKKÜÇÜKŞEN**
Öğr. Gör. Dr. Pelin BABAOĞLU	Dijital Dünyada Çocuk Haklarının Korunmasında Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rolü
Öğr. Gör. Belemir ŞENGÜL	Lanzarote Sözleşmesi Kapsamında Türkiye'de Çocuk İstismarı Üzerine Genel Bir Değerlendirme
Arş. Gör. Dr. Gülçin Özge TAN	Aile Yılı Kapsamında Türkiye'de Aile Politikalarının Tarihsel Gelişimi
Arş. Gör. Dr. Gamze ÇÜRÜKSULU USTA Dr. Öğr. Üyesi Burcu KARTAL	Aile Dostu Kampüs Araştırması: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İİBF Örneği

Doç. Dr. Rukiye SAYGILI Prof. Dr. Hülya EŞKİ UĞUZ	Neşet Halil'in (Atay) Bakış Açısıyla Erken Cumhuriyet Döneminin Milli Davası Türkiye'nin Nüfus Meselesi
IV. OTURUM NİHAT TURAN II SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 17.30-19.00	
PANEL: KENT VE KENTLEŞME III	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. HİKMET KAVRUK**
Sena KABA Doç. Dr. Levent MEMİŞ	Yerel Kalkınmanın Aracı Bir Unsuru Olarak Politika Ağları
Mehmet Kürşat KARADUMAN Doç. Dr. Eray AKTEPE	Yerel Eylem Grupları ve Kırsal Kalkınma Dinamikleri: Türkiye'deki Başarılı Uygulamalar
Nur ÇELİK EFŞAN	Yerel Kalkınmanın Kilometre Taşları: Marka Kent Torbalı
Prof. Dr. Bilge Kağan ŞAKACI Şevval OVA	Evliya Çelebi ve Seyahatname: Trabzon Örneği
Doç. Dr. Asmin KAVAS Rabia ERTEKOĞLU	Kentin Dönüşen Yüzü: Yılmaz Büyükerşen ile Eskişehir'in 25 Yıllık Yolculuğu
IV. OTURUM BEDRİ RAHMİ EYÜPOĞLU SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 17.30-19.00	
PANEL: EKONOMİ	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. MEHMET DİKKAYA**
Arş. Gör. Abdurrahman KAYA	Kamu Politikalarında Dönüşüm ve İktisadi Regülasyonlar
Prof. Dr. Mehmet DİKKAYA Oğuz ÖZTUNÇ	Türkiye'de Kamu Harcamaları ve Yurt İçi Tasarruflar Arasındaki Nedensellik İlişkisi: 1974-2023 Dönemi İçin Ampirik Bir Analiz
Doç. Dr. Özgür KANBİR	21. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Türkiye Ekonomisi Kurumsal İktisat Perspektifinden Bir Değerlendirme
Dr. Öğr. Üyesi Yunus KUTVAL Arş. Gör. Dr. Veli DOYAR	Kuantum Bilgisayarları: Finans ve Kamusal Güvenlik Açısından Bir Değerlendirme
IV. OTURUM AHMET SELİM TEYMUR SALONU 24 NİSAN PERŞEMBE 17.30-19.00	
PANEL: ŞİDDET SUÇLARI I	**OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. AHMET KAYAN**
Zeynel KİZİR Doç. Dr. Doğan BIÇKI	Şiddet Suçları: Toplumsal, Psikolojik ve Hukuki Boyutlar
Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÜLGER	Kadın Cinayetlerine Karşı Gerçekleştirilen Protestolar
Dr. Öğr. Üyesi Hasibe CEYHAN	Kadına Yönelik Şiddet Neden Sonlandırılamıyor?: Bir Kamu Politikası Analizi
Dr. Öğr. Üyesi Aslı BEK Doç. Dr. İbrahim Tanju AKYOL	Dijital Şiddetin Sosyal Medyadaki İzleri: Ekşi Sözlük Verileri Üzerinden Niteliksel Bir Analiz
Arş. Gör. Dr. Tuğba CANBULUT	İntiharı Önlemeye Yönelik Kamu Politikaları Geliştirme Konusunda Sosyolog, Psikolog ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Görüşleri

IV. OTURUM	FUAT TURAN SALONU	24 NİSAN PERŞEMBE	17.30-19.00
PANEL: İNGİLİZCE SUNUMLAR		OTURUM BAŞKANI: Doç. Dr. NAHİDE IŞIL ÇETİNKAYA İSTİKBAL	
Dr. Öğr. Üyesi Ezgi ATALAY Dr. Öğr. Üyesi Galip USTA Öğr. Gör. Dr. Fatma GÜNDÜZ		Disaster Communication from a Public Administration Perspective	
Doç. Dr. Nahide Işıl ÇETİNKAYA İSTİKBAL Muhammed Enes AYGÜN		Sustainable Public Administration and Increase in Energy Consumption in Technology a Paradox	
Arş. Gör. Sevgi EMİK		How Can Counter-Terrorism Policies Determine Domestic Policy: The Case of The UK Contest Strategy	
Doç. Dr. Korkmaz YILDIRIM Sadiye KILINÇ		The Nexus Between Energy Security and Initiatives of Climate Change Mitigation: Evidence From Turkish States	
Öğr. Gör. Kemal TORPUŞ Dr. Öğr. Üyesi Galip USTA Öğr. Gör. Fatma GÜNDÜZ		Highway Traffic Accident Statistics and Policy Recommendations	
1. GÜN SONU			
V. OTURUM	HASAN TURAN SALONU	25 NİSAN CUMA	09.00-10.30
PANEL: KAMU YÖNETİMİ III		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. EYÜP G. İSBİR	
Prof. Dr. Selma KARATEPE Prof. Dr. Tuğba YOLCU Dr. Öğr. Üyesi A. Muhammet BANAZILI		Karmaşık Bir Sorun Olarak İç Göç Olgusuna Kalkınma Ajanslarının Yaklaşımı: Altı Farklı Düzeydeki Bölge Planı Üzerinden Bir İnceleme	
Öğr. Gör. İbrahim Onur BAKIRCIOĞLU Prof. Dr. Mustafa Kemal ÖKTEM		Kamu Yönetişimi Açısından Kalkınmada Öncelikli Yöreler: Politika, Planlama ve Uygulama Analizi	
Dr. Hatice Duygu BANKOĞLU		Kamu Yönetiminde İşbirliğine Dayalı Planlama Anlayışı Kuram ve Uygulama Bakımından Ne Ortaya Koymaktadır?	
Arş. Gör. Abdulgaffar ÇİFTÇİ		Türkiye'de Kalkınma Ajansları: Faaliyetleri ve Etkinliğine Yönelik Tartışmalar	
Prof. Dr. Hikmet KAVRUK		Türk Kamu Yönetiminde Yeni Tip Örgütler: Ajans, Ofis, Bağımsız İdari Otorite, Federasyon, Kamusal Şirket, Fon, Yatırım İzleme ve Özel Alan Yönetimleri	
V. OTURUM	FAHRİ KURAN SALONU	25 NİSAN CUMA	09.00-10.30
PANEL: AFET YÖNETİMİ III		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. VEYSEL EREN	
Prof. Dr. Veysel EREN Arş. Gör. Hasret DUMAN		Ulrich Beck'in "Risk Toplumu" Perspektifinde Pandemiler ve Doğal Afetlerin Modern Kamu Politikalarına Sosyolojik Etkileri	
Prof. Dr. Yakup BULUT Doç. Dr. Demet DÖNMEZ Doç. Dr. Soner AKIN		Enrico Quarantelli'nin Teorileri Işığında Afet Sonrası Toplumsal Dayanıklılık: Türkiye Deprem Vakaları Üzerine Bir Analiz	
Doç. Dr. Murat SEZİK, Mehdi PEKEDİS Arş. Gör. Onur ÖZKAN, Aslıhan GÜNDOĞDU, Lütfiye AKTAN, Canan KATILMIŞ		6 Şubat Depremleri Sonrası Mekanın Yeniden Üretimi ve Gündelik Yaşam Pratiklerinin Dönüşümü: Malatya Örneğinde Bir Saha Araştırması	

V. OTURUM	NİHAT TURAN I SALONU	25 NİSAN CUMA	09.00-10.30
PANEL: DİJİTALLEŞME IV		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. MURAT OKCU	
Arş. Gör. Sebiha DÜZ Prof. Dr. Murat OKCU		Karmaşık Problemler Karşısında Karmaşık Bir Çözüm: Yapay Zekanın Paradoksları	
Dr. Hasan Ege SÖĞÜT Prof. Dr. Sefa USTA		Kamu Yönetiminde Yapay Zekâ Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi: Web of Science (WoS) Veritabanı Örneği	
Dr. Fulya SOLMAZ		Eski Belediye Hizmetlerine Yeni Çözümler: Belediyelerde Yapay Zekâ Kullanımının Etkileri Üzerine	
Arş. Gör. Dr. Çiğdem PANK YILDIRIM		Yerel Yönetimlerde Yapay Zekâ Uygulamalarının Önemi	
V. OTURUM	NİHAT TURAN II SALONU	25 NİSAN CUMA	09.00-10.30
PANEL: KENT VE KENTLEŞME IV		OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. ÇAĞRI ÇOLAK	
Prof. Dr. Burak Hamza ERYİĞİT Dr. Öğr. Üyesi Aydın AKPINAR		Kentsel Veri Neden ve Nasıl Değişir: Küresel Kentler Üzerinden Bir Analiz	
Furkan KAYNAR		Türkiye'de Kentsel Korumanın Yerel Yönetim Boyutu: İBB Miras Örneği	
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Vedat KOÇAL		Bir Anomik Kentleşme Göstergesi Olarak Kent Kimliğinin Kriminalleşmesi: "Diyarbakırlılık" ve "Aşiret" Temalı Tehdit Söylemi Örneği	
Doç. Dr. Can Giray ÖZGÜL		Türkiye'de Konut Politikasında Yeni Gelişmeler ve Riskler	
V. OTURUM	BEDRİ RAHMİ EYÜPOĞLU SALONU	25 NİSAN CUMA	09.00-10.30
PANEL: GÖÇ I		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. ERCAN OKTAY	
Doç. Dr. Ahmet KAYAN		Suriye, Irak ve Afganistan'dan Şanlıurfa'ya Gelen Göçmenlerin Toplumla Uyum Sürecinde Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri	
Doç. Dr. Hicran HAMZA ÇELİKYAY Dr. Kübra YÜKSEL Arş. Gör. Ahmet Burak BELDÜZ		Türkiye'nin Göç Politikaları: 1963-2013 Dönemi Kalkınma Planları Üzerinden Bir Analiz	
Gülseren ERGÜN Doç. Dr. Çiğdem AKMAN		Göç Politikalarında Mobil Uygulamalar ve Online Hizmetlerin Rolü	
Kübra ÖZDEMİR		Göçmenlerin Değişen Statüsü: Kocaeli Sebze-Meyve Hali Örneği	
V. OTURUM	AHMET SELİM TEYMUR SALONU	25 NİSAN CUMA	09.00-10.30
PANEL: YEREL YÖNETİMLER II		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. PINAR SAVAŞ YAVUZÇEHRE	
Dilek ÖZDEŞ GÖNENDİK Prof. Dr. Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE		Yeni Nesil Büyükşehir Belediyelerinde Kırsal Mahalle Belirlenmesi Sorunsalı	
Dr. Öğr. Üyesi Abdulgazi YIKICI Doç. Dr. Çağrı ÇOLAK		Muhtar Profili Üzerine Bir Araştırma: Trabzon Örneği	

Dr. Öğr. Üyesi Sezgin SEZGİN	Türkiye'de İl Genel Meclis Üyelerinin Demografik Analizi: 31 Mart 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimi Üzerinden Bir Değerlendirme
Dr. Necmettin MUTLU	Yerel Yönetimlerde Ekonomik, Sosyal ve Yönetişim (ESG) Çerçevesinin Stratejik Planlamaya Entegrasyonu: Yerel Yönetimlerde ESG Planlama ve Değerlendirmeye Yönelik Karşılaştırmalı Bir Çalışma
V. OTURUM FUAT TURAN SALONU 25 NİSAN CUMA 09.00-10.30	
PANEL: POLİTİKA	**OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. TEKİN AVANER**
Doç. Dr. Tekin AVANER Umut SEVGİN	Teşkilatlanmadaki Düzenlemeler Ekseninde Türkiye'nin Dış Politikası
Doç. Dr. Serkan GÜNDOĞDU	21. Yüzyılda Su Diplomasisi: Önleyici Bir Dış Politika Aracına Dönüşümü
Prof. Dr. Hasan YAYLI Arş. Gör. Gülistan ALPASLAN	Çin-Afrika İlişkilerinde Yeşil Kalkınma: Stratejik Ortaklık mı, Greenwashing Mi?
Arş. Gör. Mustafa TÜRK	Türkiye'nin Enerji Kaynaklarını Çeşitlendirme Politikaları: LNG Stratejisi
10.30-10.45 ÇAY-KAHVE ARASI	
VI. OTURUM HASAN TURAN SALONU 25 NİSAN CUMA 10.45-12.15	
PANEL: KAMU YÖNETİMİ IV	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. SELMA KARATEPE**
Prof. Dr. Selma KARATEPE Prof. Dr. Mehmet Burhanettin COŞKUN	12. Kalkınma Planı Kapsamında Öncelikli Gelişme Alanlarının Kamu Yönetimi Açısından İncelenmesi
Doç. Dr. Tekin AVANER Emrah UYGUN	J.GN.K.Lığı 2019-2023 Ve 2024-2028 Stratejik Planlarının Üst Politika Belgeleriyle İlişkisi ve Stratejik Amaç ve Hedefler Açısından Karşılaştırmalı Olarak Analizi
Dr. Öğr. Üyesi Meryem ÇAKIR KANTARCIOĞLU	Kamu Yararı Nereye? 2025 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nın Söyledikleri
Prof. Dr. Özgür ÖNDER Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Zahid ÇIĞMAN Rakip YALÇIN	Kamu Yönetimini Kavramlar Tarihi Üzerinden Yeniden Düşünmek
Dr. Öğr. Üyesi Faruk Selahattin YOLCU	Optimal Devlet Perspektifi: Türk Kamu Yönetiminde Devletin Rolü ve Fonksiyonlarına İlişkin Denge Arayışı
VI. OTURUM FAHRİ KURAN SALONU 25 NİSAN CUMA 10.45-12.15	
PANEL: AFET YÖNETİMİ IV	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. HAYRİYE ŞENGÜN**
Dr. Selma İPEK	6 Şubat Depremleri Bağlamında Hükümetin Kriz Yönetim Etkinliği: Bir Yıllık Sürecin Analizi

Prof. Dr. Serdar Kenan GÜL Buse Berna MANDAOĞLU	Afet Ve Acil Durum Yönetimi: Kastamonu İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü Üzerine Bir Araştırma
Oral KARAKAYA	6 Şubat 2023 Depreminde Müdahale Aşamasında Uygulanan Çok Aktörlü Mülki Yönetim Modelinin Değerlendirilmesi
Prof. Dr. Veysel EREN Arş. Gör. Hasret DUMAN	Zygmunt Bauman'ın Likit Modernite Yaklaşımıyla Pandemiler ve Afetler Karşısında Kamu Kurumlarının Esneklik, Belirsizlik ve İnovasyon Kapasitesinin Değerlendirilmesi
Prof. Dr. Hayriye ŞENGÜN	Kamu Kurumlarının Yaşam Mücadelesi: Afet İşleri Genel Müdürlüğü Örneği
VI. OTURUM NİHAT TURAN I SALONU 25 NİSAN CUMA 10.45-12.15	
PANEL: DİJİTALLEŞME V	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. NAMIK KEMAL ÖZTÜRK**
Öğr. Gör. Dr. Yakup KARACA Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK	Yapay Zekâ, Büyük Veri ve Demokrasi
Dr. Yasin TEMEL Prof. Dr. Bayram COŞKUN	11. Kalkınma Planı Dönemine Ait Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programlarında Yapay Zekâya Yaklaşımın İncelenmesi
Doç. Dr. Hatice KOÇ Duygu Nur EMLEK	Siber Alemde Güç Kazanmak: Siber Egemenlik
Öğr. Gör. Dr. Erdal GÜLER	Biyoçeşitliliğe Dayalı Geleneksel Bilgilerin Korunmasında Geleneksel Çin Tıbbı Veritabanı Sistemi
Dr. Öğr. Üyesi Hasibe CEYHAN Prof. Dr. Mustafa KOCAOĞLU	Kamu Yönetiminde Siber Güvenliğe Yönelik Düzenlemeler ve Uygulamalar: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme
VI. OTURUM NİHAT TURAN II SALONU 25 NİSAN CUMA 10.45-12.15	
PANEL: KENT VE KENTLEŞME V	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. PELİN PINAR GİRİTLİOĞLU**
Arş. Gör. Dr. Ayşecan Hazal AK YILDIRIM Prof. Dr. Pelin Pınar GİRİTLİOĞLU	Kamusal Alanların Ortak Yönetim Politikaları: İstanbul Üzerinden Bir Bakış
Aynur KÜÇÜK	Kent Hakkı ve Sivil Toplum: Türkiye'den Örnek Olaylar Üzerinden Kentli Haklarının Korunmasında STK'ların Rolü
Arş. Gör. Dr. Şeyma EŞKİ ÇAYLAK	Kamulaştırma ve İskan Sorunları: Alparslan II Barajı ve Hidroelektrik Santrali Örneği
Arş. Gör. Dr. Hülya SAĞLAM YILDIZ	Türkiye'de Kamulaştırmasız El Atma Sorununun İmar Haklarının Transferi Uygulamasıyla Çözülmesi
VI. OTURUM BEDRİ RAHMİ EYÜPOĞLU SALONU 25 NİSAN CUMA 10.45-12.15	
PANEL: GÖÇ II	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. HAKAN CANDAN**
Dr. Abdullah ELMAS Ömer SEVEN	Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Geri Dönüşlerinin Türkiye'ye Etkileri

Dr. Öğr. Üyesi Adnan KARATAŞ	Gençlerin Göçmenlere Yönelik Tutumların Gelecek Kaygıları (Korku Ve Umutsuzluk) Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması
Gülseren ERGÜN Prof. Dr. Hakan CANDAN	Gönüllü Mü, Zorunlu Mu? Suriyelilerin Geri Dönüş Politikaları
Muharrem Taner TAPIRDAMAZ Dr. Ayberk GÜÇLÜ	Zorunlu Göçten Gönüllü Dönüşe Güvenlik Kaygıları ve Türkiye'nin Göç Politikaları Çerçevesinde Suriyeli Mültecilerin Geri Dönüşleri
VI. OTURUM AHMET SELİM TEYMUR SALONU 25 NİSAN CUMA 10.45-12.15	
PANEL: YEREL YÖNETİMLER III	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. HASAN YAYLI**
Büşra KOÇ Prof. Dr. Burak Hamza ERYİĞİT	Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin Stratejik Planlarında Yer Alan Mevzuat Analizi ve Sorunları: İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri Üzerinden Değerlendirme
Doç. Dr. Aysun ÖCAL Sevinç YÜCE	Devlet Planlama Teşkilatına Geri Dönme Tartışmalarında Yerel Yönetimler Planlama Teşkilatı Kurulması Mümkün Mü?
Öğr. Gör. Şahide Nur OCAKLI Doç. Dr. Ömer ÖZKAYA	Yerel Yönetimlerin Ekolojik Güvenlikteki Rolü: Türkiye Örneği
Dr. Ozan YETKİN	Afet Yönetimi Bağlamında Büyükşehir Belediyelerinin 2025-2029 Stratejik Planlarının Analizi
Durmuş Ali ÜLKÜ Ozan TURAN Recep KURTKAYA	Kentsel Hizmetlerin Sunumunda Büyükşehir-İlçe Belediyeleri Koordinasyonu: AYKOME Üzerinden Bir Değerlendirme
VI. OTURUM FUAT TURAN SALONU 25 NİSAN CUMA 10.45-12.15	
PANEL: ÇEVRE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK II	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. GÖKHAN ORHAN**
Prof. Dr. Gökhan ORHAN	Karmaşık Sorunlar Karşısında Politika Alternatifleri: Çevre Sorunları ve Politika Entegrasyonu
Dr. Aybike CAN Dr. Khairulla MASSADIKOV Dr. Zafer EVMEZ	Yerelleşme Reformlarının Çevresel Sürdürülebilirlik Bakımından İncelenmesi: Kazakistan ve Türkiye Karşılaştırmalı Analizi
Arş. Gör. Tuğçe BAYRAM TOPÇU Dr. Yağmur CAN	Uluslararası Örgütlerin Düzenlemelerinde Kesişimsel Sorunların Ele Alınışı: Çevresel Sürdürülebilirlik ve Dijital Dönüşüm
Aslı YILMAZ	Çevresel Güvenliğin Ulusal Güvenliğe Etkileri: Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme
Arş. Gör. Dr. İlknur GÜL	Çevre Koruma ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Karşıtlık: Efsane Mi Gerçek Mi?
12.15-13.50 ÖĞLE YEMEĞİ ARASI (NEJMİ KIRKBİR ÖĞRENCİ YEMEKHANESİ)	
25 NİSAN CUMA KARADENİZİN ÇEVRESEL GÜVENLİĞİ ÖZEL OTURUMU 14.00-14.30	

14.30-14.45 ÇAY-KAHVE ARASI	
VII. OTURUM HASAN TURAN SALONU 25 NİSAN CUMA 14.45-16.15	
PANEL: KAMU YÖNETİMİNDE KOORDİNASYON OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. RUŞEN KELEŞ	
Dr. Öğr. Üyesi Ergün DİLAVEROĞLU	Hukuk Kurallarının Yorumlanması ve Uygulanmasında Koordinasyon
Prof. Dr. Ruşen KELEŞ Prof. Dr. Ömer Faruk GENÇKAYA	Türkiye'de Kamu Yönetiminde Koordinasyon: Cumhurbaşkanlığı Sistemi
Prof. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU	Değişen Güvenlik Anlayışı Bağlamında Türkiye'nin Güvenlik Teşkilatlanması ve Koordinasyonu
Doç. Dr. Hakan Gökhan GÜNDOĞDU	Kamu Yönetiminde Koordinasyon ve Habis Sorunlar: Yönetişim Perspektifinden Örnek Olayların Değerlendirilmesi
Dr. Öğr. Üyesi Arzu DİLAVEROĞLU	Politika Sürecinde Birimler Arası Koordinasyon Zorunluluğu: Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Politikalar
VII. OTURUM FAHRİ KURAN SALONU 25 NİSAN CUMA 14.45-16.15	
PANEL: İNSAN HAKLARI OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. GÜLAY ERCİNS	
Doç. Dr. Gökhan DÖNMEZ Prof. Dr. Mehmet Vedat PAZARLIOĞLU	İnsan Hakları Göstergelerinde Batı Avrupa Ülkeleri Arasında Türkiye'nin Yeri
Doç. Dr. Hatun KORKMAZ	İnsan Hakları İhlalleri ile Mücadelede Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun Rolü
Prof. Dr. Fatih ERTUGAY	Türkiye'de Bir Sosyo-Politik Sorun Olarak İfade Özgürlüğü: Bir İleri İki Geri
Prof. Dr. Ali CAN Ecem AYBEY	İnsan Hakları İhlalleri ve Savaş Suçları Bağlamında İsrail'in Uluslararası Hukuk Tanımazlığı
Prof. Dr. Gülay ERCİNS	Türkiye'de İnsan Hakları: Küresel Kalkınma Ve Yönetişim Endekslerine Dayalı Karşılaştırmalı Bir Analiz
VII. OTURUM NİHAT TURAN I SALONU 25 NİSAN CUMA 14.45-16.15	
PANEL: ATIK YÖNETİMİ I OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. AHMET MUTLU	
Prof. Dr. Ahmet MUTLU, Prof. Dr. Ayşe KULEYİN, Doç. Dr. Yavuz ACUNGİL, Doç. Dr. Ayşen SATIR REYHAN, Dr. Öğr. Üyesi Cuma YILDIRIM, Dr. Öğr. Üyesi Emine KEF	TR83 Bölgesi Üniversitelerinde Akademisyenlerin E-Atık Tutum ve Davranışları
Yasin KİRİŞ Neslihan SAVAÇ	Katı Atık Yönetiminde Sürdürülebilirlik İçin Eğitim: Sıfır Atık İyi Uygulama Örnekleri
Prof. Dr. Abdulmenaf TURAN Hande SARAÇOĞLU	Sıfır Atık Modelinin Türkiye'de Gelişimi

Doç. Dr. Ahmet KAYAN	Akıllı Sistemlerle Kentsel Çevre Sorunlarının Çözümüne Yönelik Bir Değerlendirme
VII. OTURUM NİHAT TURAN II SALONU 25 NİSAN CUMA 14.45-16.15	
PANEL: GENÇLİK ÇALIŞMALARI	**OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. SEVCAN GÜLEÇ**
Öğr. Gör. Gökhan MURAT	Sosyal Politika Çerçevesinde Ne Eğitimde Ne de İstihdamda Ne de Yetiştirmede Olan Gençlerin Değerlendirilmesi
Prof. Dr. Hamza ATEŞ	Bir Karmaşık Kamu Yönetimi Sorunu Olarak Gençliğin Değerlerden Uzaklaşması: Boyutlar ve Çözüm Önerileri
Doç. Dr. Sevcan GÜLEÇ	Türk Devletleri Teşkilatı'nın Eğitim ve Spor Diplomasisi Aracılığıyla Uluslararası "Türk Gençliğini" İnşası
Nisa Selin YOLCU Prof. Dr. Ayşe ÖZCAN BUCKLEY	Türkiye'de Z Kuşağının Çevre Hareketlerine Yaklaşımı: Doğu Karadeniz Bölgesi Üniversite Gençleri Örneği
VII. OTURUM BEDRİ RAHMİ EYÜPOĞLU SALONU 25 NİSAN CUMA 14.45-16.15	
PANEL: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ IV	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. SEFA USTA**
Prof. Dr. Sefa USTA Öğr. Gör. Melike AKPINAR	İklim Krizi ile Mücadelede Yeşil Dönüşüm ve Akıllı Şehirler
Ögr. Gör. Dr. Fatih TOLGA	İklim Değişikliği Sürecinde Kalkınma Ajanslarının Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme
Mehmet YILDIZ Prof. Dr. Erhan GÜMÜŞ Prof. Dr. Ahmet TUNÇ	Kentleşme ve İklim Değişikliği: Sürdürülebilir Şehircilik Yaklaşımları
Dr. Öğr. Üyesi Duygu DEMİROL DUYAR	İklim Değişikliği ile Mücadele Çabalarının Kentsel Politika Belgeleri Üzerinden Bir Analizi: Kars Belediyesi Örneği
VII. OTURUM AHMET SELİM TEYMUR SALONU 25 NİSAN CUMA 14.45-16.15	
PANEL: KAMU PERSONEL YÖNETİMİ II	**OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. ABDÜLSEMET YAMAN**
Öğr. Gör. Dr. Nadide ÇAKIROĞLU Doç. Dr. Abdullah UZUN	Covid-19 Pandemisi İle Mücadele Sürecinin Kamusal Politikalar ve Liderlik Tarzları Açısından İncelenmesi: Türkiye Örneği
Arş. Gör. Abdullah GENCO Umay Tuba CURACI	Kamu Yönetiminde Tosun Paşa Sendromu: Liyakatsizliğin Yol Açtığı Sorunlar ve Dijitalleşmeye Dayalı Çözüm Önerileri
Dr. Özlem AKI Dr. Burcu ÇAM YÜCEBAŞ	21. Yüzyıl Becerileri Kapsamında Üst Kademe Kamu Yöneticilerinin Yeterlik Durumları: Çanakkale İli Örneği
VII. OTURUM FUAT TURAN SALONU 25 NİSAN CUMA 14.45-16.15	
PANEL: SİYASET III	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. HÜSEYİN BAL**
Prof. Dr. Hüseyin BAL Dr. Öğr. Üyesi Erol ŞİMŞEK	İbn Rüşd Felsefesinde Kadınların Toplumdaki Konumu ve Siyasal Liderlik Potansiyeli
Öğr. Gör. Mehmet DUYAR	Demografik Dönüşümler ve Siyasal Muhalefet İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Türk Siyasal Hayatında 1960-1980 Dönemi

Dr. Öğr. Üyesi Ragıp ERGÜN	Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü Adlı Eserini Türk Modernleşmesi Eleştirisi Bağlamında Yeniden Okumak
Yusuf BALCI Dr. Öğr. Üyesi Ecem Buse SEVİNÇ ÇUBUK	Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Temsilcileri Bulunan Siyasi Partilerin Dijital Dönüşüm Düzeyi Üzerine Bir İnceleme
Arş. Gör. Merve AYTAÇ	Bölgeselleşme Yaklaşımı Kapsamında İnsani Güvenlik ve Pozitif Barış İlişkisi
16.15-16.30 ÇAY-KAHVE ARASI	
VIII. OTURUM HASAN TURAN SALONU 25 NİSAN CUMA 16.30-17.45	
PANEL: YOKSULLUK	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. FERİT İZCİ**
Dr. Öğr. Üyesi Sinem ATAY	Üniversite Öğrencilerinin Kentsel Yoksulluk Deneyimleri: Bourdieu'nün Sermaye Kavramsallaştırması Bağlamında Bir İnceleme
Dr. Bülent Savaş FURAT	Türkiye'de Kent Yoksulluğu ile Mücadele Politikaları
Zeynep Damla KARANUH Dr. Ayşe KAŞIKIRIK	Karmaşık Sorunlar Ekseninde Yoksulluk ve Yoksunluk Beslenme Yardımı Projesi
Prof. Dr. Ferit İZCİ Öğr. Gör. Çağlar ÇİÇEK	Sebep ve Sonuçlarıyla Türkiye'de Yoksulluk Gerçeği: TRB2 Bölgesi Üzerinde Bir İnceleme
VIII. OTURUM NİHAT TURAN I SALONU 25 NİSAN CUMA 16.30-17.45	
PANEL: ATIK YÖNETİMİ II	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. ABDULKADİR TOPAL**
Doç. Dr. Refik YASLIKAYA Damla YOZGAT	Birlikler Eliyle Atık Yönetim Sistemi Kırıkkale Özelinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri
Doç. Dr. Levent MEMİŞ Dr. Öğr. Üyesi Hülya KÜÇÜK BAYRAKTAR	Karmaşık Bir Mesele Olarak Katı Atık Yönetiminde Gönüllülük: İstanbul Belediyeleri Kapsamında Bir Araştırma
Huriye SARIÇOBAN Prof. Dr. Fatma Neval GENÇ	İklim Değişikliği Bakımından Katı Atık Yönetimi: Aydın Büyükşehir Belediyesi Örneği
Prof. Dr. Nilüfer NEGİZ Dr. Öğr. Üyesi Özkan YALÇIN Dr. Uğur BÜYÜKÇULCU	Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerinin Atık Yönetim Performansları Üzerine Bir Değerlendirme
VIII. OTURUM NİHAT TURAN II SALONU 25 NİSAN CUMA 16.30-17.45	
PANEL: KAMU YÖNETİMİ V	**OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. AHMET YATKIN**
Dr. Sadık BADAK	Milli Eğitim Müfredatında Tasarım Yönetimi Eğitimi İle Bürokraside Etkinlik ve Verimlilik
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Esra PEKER Ayşe Sude BODUR	Kamu Yönetiminde İklim Değişikliği Temalı Lisansüstü Tezlerin Bibliyografik Olarak Değerlendirilmesi

VIII. OTURUM	BEDRİ RAHMİ EYÜPOĞLU SALONU	25 NİSAN CUMA	16.30-17.45
PANEL: SU YÖNETİMİ		OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. EMRAH FİRİDİN	
Müslüm YILDIZ Dr. Öğr. Üyesi Cihan Necmi GÜNAL	Su Yönetişiminde Ağ Dışında Kalan Aktörler: Ticaret Odaları Örneği		
Dr. Öğr. Üyesi Dilek TOPCU MUMLU	Türkiye'de Sürdürülebilir Su Yönetimi Karmaşık Bir Sorun Tanımı Olabilir Mi? DOKAP İlleri Örnekleminde Bir İnceleme		
Dr. Öğr. Üyesi Laçin AKYIL	Yeşil Teori Perspektifinden Avrupa Birliği Mavi Mutabakatı		
Dr. Canan Karakaş ULUSOY	Bir Karmaşık Sorun Olarak Su Yönetimi		
VIII. OTURUM	AHMET SELİM TEYMUR SALONU	25 NİSAN CUMA	16.30-17.45
PANEL: KAMU PERSONEL YÖNETİMİ III		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. BAYRAM COŞKUN	
Prof. Dr. Bayram COŞKUN Duygu AKYÜZ	Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Geçiş Sonrasında Sözleşmeli Personel İstihdamında Değişim		
Doç. Dr. Elvettin AKMAN Ecem ÖZDUYGU	Kamu Kurumu Çalışanlarında Zenofobi (Yabancı Düşmanlığı): Alanya'da Nitel Bir Araştırma		
Öğr. Gör. Gökhan MURAT	Demografik Dönüşüm Çerçevesinde İşgücü Verimliliği Otomasyonun Önemi		
Dr. Öğr. Üyesi Adnan KARATAŞ Prof. Dr. Salih Börteçine AVCI	Üniversitelerde İdari Personel Performans Yönetimi Sistemi Geliştirilmesi: Atatürk Üniversitesi Örneği		
VIII. OTURUM	FUAT TURAN SALONU	25 NİSAN CUMA	16.30-17.45
PANEL: ŞİDDET SUÇLARI II		OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. SEDA ÖZ YILDIZ	
Prof. Dr. Seda ÖZ YILDIZ	Türkiye'nin Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Politikasının Ulusal Eylem Planları Kapsamında Analizi		
Öğr. Gör. Belemir ŞENGÜL	Sivil Toplum Örgütleri Değerlendirmelerine Göre Türkiye'de Kadın Cinayetleri		
Merve İZCİ Prof. Dr. Veysel ERAT	Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'nun 12. Maddesinin Politika Başlatma Aşaması Açısından Değerlendirilmesi		
Tuna ÇELİK	Kamu Yönetiminde Karmaşık Bir Sorun Nasıl Oluşur? Yeni Doğan Çetesi Üzerine Bir İnceleme		
18.00-19.00 KAPANIŞ OTURUMU			
2. GÜN SONU			

26 NİSAN CUMARTESİ	09.00-10.30
ÇEVRİMİÇİ SUNUM I: AFET VE GÖÇ YÖNETİMİ	**OTURUM BAŞKANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ SEVDA DEMİRÖZ YILDIRIM**
Cuma BOLAT	Afet ve Acil Durumlarda Jandarma ve İtfaiye Teşkilatları Açısından Fransa ve Türkiye Karşılaştırması
Dr. Öğr. Üyesi Sevda DEMİRÖZ YILDIRIM	Korku Toplumu ve Afet: Kahramanmaraş Depremleri Deneyimleri
Gamze KOÇAK ERAT Doç. Dr. Yahya DEMİRKANOĞLU	Zorunlu Göçün Yeni Öznesi İklim Mültecileri: Karşılaştırmalı Bir İnceleme
Öğr. Gör. Dr. Samet DİNÇER	Afetlerde Toplumsal Dirençlilik
Masouda Esmati SADAT Doç. Dr. İzzetullah ZEKİ	Afganistan ve Göç: Afganistan'dan Türkiye'ye Yönelik Göç Üzerine Bazı Değerlendirmeler
26 NİSAN CUMARTESİ	**10.45-12.15**
ÇEVRİMİÇİ SUNUM II: SİYASET VE YÖNETİM	**OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. GÜLMELEK DOĞANAY**
Dr. Öğr. Üyesi Munise Nur AKTAN	Eşitlikten Piyasaya: Türkiye'de Vakıf Üniversitelerinin Sınıfsal ve Neoliberal Dönüşümü
Öğr. Gör. Furkan SAİTOĞLU Öğr. Gör. Habibe KULLE GÜN	Kapitalizm ve Zorunlu Göç Olgusu: Yersiz - Yurtsuzlaştırma Perspektifi Üzerinden Okumak
Öğr. Gör. Gökhan BİLİCİ Doç. Dr. Şerife PEKKÜÇÜKŞEN	Psikolojik Sözleşme İhlalinin Kamu Personeli Üzerindeki Etkilerini İnceleyen Çalışmaların Sistematik Analizi
Öğr. Gör. Dr. Abdullah YOLCU	Anayasa Mahkemesi'nin İnsan Hakları İhlaline Yaklaşımı: Kişi Özgürlüğü Hakkının Sınırlanması ve Temel İlkeler
Öğr. Gör. Hilmiye KISA Öğr. Gör. Mehmet MECEK	Türkiye'de Yerel Yönetimler Dersi İçin Kaynak Olarak Hazırlanan Ders Kitaplarının İçerik Analizi ve Müfredat Bazlı İçerik Önerisi
26 NİSAN CUMARTESİ	**12.30-14.00**
ÇEVRİMİÇİ SUNUM III: BİLGİ TOPLUMU VE MEDYA	**OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. PINAR AYDOĞAN**
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ZAKİR SARIKAYA	Post-Demokrasi Çağda Yeni Medyanın Rolü Katılımcılık, Manipülasyon ve Kamuoyu Oluşumu
Prof. Dr. Esra Banu SİPAHİ Arş. Gör. Dr. Büşra KÜÇÜKCİVİL	Karmaşık Bir Sorun Olarak Suç Korkusunun Yaygınlaşmasında Medyanın Rolü
Fatma BUĞDAY	Bilgi Toplumu Söyleminden Yönlendirilmiş Bilgiye: Yapay Zekânın Geleceğine Yönelik Eleştirel Bir Değerlendirme
Doç. Dr. Vasfiye ÇELİK Öğr. Gör. Zeynep DUYAR	Türkiye'de Üçüncü Sektör Kuruluşlarının Dijitalleşme ve Dijital Dönüşüm Süreçleri Üzerine Bir Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Adem CEREN	Türkiye'de Afet İletişiminde Sosyal Medyanın Etkisi
26 NİSAN CUMARTESİ 14.15-15.45	
ÇEVRİMİÇİ SUNUM IV: İNGİLİZCE SUNUMLAR OTURUM BAŞKANI: PROF. DR. DENİZ İŞÇİOĞLU	
Abir BAİTA Doç. Dr. Burak ERKUT Prof. Dr. Deniz İŞÇİOĞLU	Bridging The Gap Between Environmental Regulations and Corporate Practices in The Mining Sector of The Global South
Valbona NDREPEPAJ	The Techniques of Employee Development and Performance Appraisal Used in The Albanian Penitentiary System Institutions: Case of Prison Police
Dr. Müge ALGAN	The World Trade Organization Trade for Peace Programme
Doç. Dr. Elif GENÇ TETİK	Integrated Strategic Management in The Higher Education Institutions' Reports
BAĞLANTI ADRESİ: 26 NİSAN CUMARTESİ 16.00-17.45	
ÇEVRİMİÇİ SUNUM V: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE ÇEVRE OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. M. YUNUS BİLGİLİ	
Doç. Dr. Yavuz Selim ALKAN	"Çevrenin Korunması"nı Liberal Bir Değer Olarak Teşvik Etmek Siyasal Liberalizme ve/ya Liberal Tarafsızlığa Aykırı Mıdır?
Dr. Kıvılcım Özge KARA	2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu Kapsamında Alınan Harcamalara Katılma Paylarının İklim Mücadelesi Üzerine Etkisi ile ilgili Bir Değerlendirme
Doç. Dr. Günay GÖNÜLLÜ	Uluslararası Emek Göçünün Kadınlaşması ve İklim Adaleti
Begüm YILDIRIM	Türkiye'nin Küresel İklim Değişikliği ile Mücadele Sürecine Analitik Bir İnceleme
Arş. Gör. Aytaç DURAN	Ulusal Sera Gazı Envanterleri Doğrultusunda Türkiye'nin Net Sıfır Emisyon 2053 Hedeflerinin Değerlendirmesi
Prof. Dr. Yakup BULUT Arş. Gör. Seda KULU BAY	Kentsel Katı Atık Yönetimi Süreçlerinde Yerel Halkın Rolü: Gaziantep Şehitkamil İlçesi Örneği
26 NİSAN CUMARTESİ 18.00-19.45	
ÇEVRİMİÇİ SUNUM VI: KENT VE KENTLEŞME OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. ÇAĞRI ÇOLAK	
Kübra MALKOÇ YILMAZ Prof. Dr. Hayrettin ÖZLER	Bir Kentsel Refah Sağlayıcısı Olarak Sahipsiz Köpeklerin Popülasyon Yönetimi ve Biyopolitikası
Burcu TEKELİ	Türkiye'de Büyükşehir Belediyelerinin Sahipsiz Hayvanların Refahına Yönelik Politikalarının Değerlendirilmesi
Öğr. Gör. Gamze KARA ÇETİNKAYA	Çanakkale Belediyesi Stratejik Planlar(SP) Bağlamında Su Yönetiminin İncelenmesi (2006-2029)
Arş. Gör. Dr. Gencer Karabekir KARAGENÇ	"Oysa Herkes Öldürür Sevdiğini" Kimi Bir Afla, Kimi Bir İmar İzniyle, Kimi Bir Alınmayan Önlemle...

Dr. Öğr. Üyesi Kübra ÖZTÜRK Doç. Dr. Yusuf UYSAL Öğr. Gör. Selçuk ASLAN	Yerel Yönetimlerde Şeffaflık Sorununun Çözümünde Dijitalleşmenin Etkisi: Büyükşehir Belediyeleri Örneği
Doç. Dr. Ahsen SAÇLI	Akıllı Kentlerde Yenilenebilir Enerji Sistemleri: Yapay Zeka Etkisi
26 NİSAN CUMARTESİ 20.00-21.30	
ÇEVRİMİÇİ SUNUM VI: KENT VE KENTLEŞME	**OTURUM BAŞKANI: DOÇ. DR. SÜLEYMAN GÜNGÖR**
Doç. Dr. Süleyman GÜNGÖR	Tarım Kentlerini Dirençlilik Bağlamında Yeniden Düşünmek
Dr. Öğr. Üyesi Bahriye ESELER Prof. Dr. Ömer Faruk GENÇKAYA	Kentsel Güvenlik ve Kentsel Dönüşüm İlişkisinin "Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi" Açısından Değerlendirilmesi
Dr. Öğr. Üyesi Umut Turgut YILDIRIM Arş. Gör. Emre ÖZSALMAN	Türkiye'de Muhalefetin Dış Ticaret Politikaları Üzerine Bir İnceleme
Doç. Dr. Muzaffer BİMAY	Kent Hakkı Bağlamında Üniversite ve Kent İlişkisi: Batman Üniversitesi Örneği
Dr. Öğr. Üyesi Bahriye ESELER Prof. Dr. Baran DURAL	Üniversite Öğrencilerinin İstihdam Sorunu ve Genç İşsizliğe Bakış Açılarının İncelenmesi
PROGRAM BİTİŞ	

SOSYAL PROGRAM	
SÜMELA GEZİSİ	
09.00	KTÜ Koru Otel Önünden Hareket
10.00	Sümela'ya Varış ve Serbest Zaman Etkinliği
12.00	Sümela'dan Hareket
13.00	Trabzon'a varış ve öğle yemeği
14.30	KTÜ Koru Otele Dönüş

* Otopark alanından Sümela Manastırı'na çıkış için ring aracı ücreti (gidiş-geliş 55 TL) ve müze giriş ücreti katılımcılara aittir. Müze girişinde T.C. Vatandaşları için MüzeKart Geçerlidir. Müze Kart, ziyaret öncesinde 60 TL karşılığında temin edilerek kullanılabilir.

** Planlanan tarihte gezi güzergâhlarında hava şartlarının soğuk olmasının muhtemel olduğu göz önünde bulundurularak kıyafet hazırlıklı gelinmesi tavsiye edilmektedir.

*** Misafirlerimizin otele dönüş saatinde 1 saatlik gecikmenin olabileceğini değerlendirerek ulaşım planlaması yapmaları tavsiye olunur.

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
26. ULUSLARARASI KAMU YÖNETİMİ FORUMU
KAYFOR26
İİBF KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

ÖN SÖZ

Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu (KAYFOR), Kamu Yönetimi başta olmak üzere farklı disiplinler üzerine çalışan akademisyenleri, araştırmacıları, doktora ve yüksek lisans öğrencilerini, yöneticileri, siyasetçileri ve ilgili kurumların temsilcilerini bir araya getiren, bilgi ve deneyimlerin paylaşıldığı kamu yönetimi alanında düzenlenen ilk bilimsel etkinliklerden biridir. 2003 yılında Mersin Üniversitesi tarafından ilk kez gerçekleştirilen KAYFOR, belirlenen ana temalar çerçevesinde her yıl geleneksel olarak farklı bir üniversitenin ev sahipliğinde düzenlenmektedir. Bu yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü tarafından 26.'sı düzenlenen KAYFOR'un ana teması ise "*Karmaşık Sorunlar Karşısında Kamu Yönetimi: Yaklaşımlar, Politikalar ve Uygulamalar*" olarak belirlenmiştir.

Günümüzde karar alıcılar ve uygulayıcılar uluslararası literatürde "*wicked*", "*complex*" olarak adlandırılan iklim değişikliği, terör, göç, yoksulluk, şiddet suçları, pandemiler, doğal afetler, çevresel problemler gibi belirsizliklerle dolu, çözüme karşı dirençli, sınırları aşan ve birden çok politika alanını ilgilendiren sorunun tarafları arasında ciddi uyuşmazlıklar barındıran karmaşık sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunlarla mücadele, yalnızca karar alıcılar ya da uygulayıcıların sorumluluğunda değildir. Özellikle başta kamu yönetimi, siyaset bilimi, kentleşme ve çevre sorunları, uluslararası ilişkiler, ekonomi olmak üzere farklı disiplinlerdeki araştırmacılara bu konuda önemli görevler düşmektedir. Bu tür sorunları ele alan ve muhtemel çözüm yollarını gösteren teorik ve pratik düzeydeki araştırmaların, karar alıcı, uygulayıcı ve çeşitli paydaşlara karmaşık sorunları anlayabilme, analiz edebilme ve onlara daha etkin bir yanıt verebilme bakımından yol gösterici nitelikte olacağı açıktır. Bu kapsamda KAYFOR 26; karar alıcılar, uygulayıcılar ve sorunlarla mücadele eden diğer tüm paydaşlar için yol gösterici olacak şekilde uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde karmaşık sorunlar karşısında farklı yaklaşımları, politikaları ve uygulamaları incelemek, tartışmak, paylaşmak, yeni açılımları keşfetmek ve bu konularda literatüre önemli katkılar sunmayı amaçlamıştır.

KAYFOR26'da sunumu yapılan bildirilerin genişletilmiş özetlerini içeren bu çalışmanın karar alıcılar, uygulayıcılar ve karmaşık sorunlarla mücadele eden diğer tüm paydaşlar için yol gösterici nitelikte olması ve literatüre önemli katkılar sunması temennisiyle, KAYFOR26'nın düzenlenmesinde emeği geçen herkese şahsım ve Düzenleme Kurulu adına teşekkür ederim.

Doç. Dr. Abdullah UZUN

KAYFOR 26 Düzenleme Kurulu Başkanı

AKILLI (SMART) KENTLER TEMEL FELSEFESİ VE AFET YÖNETİMİ: SİDNEY (SYDNEY, AVUSTURALYA) ÖRNEĞİ

Zerrin Toprak KARAMAN[1]

Genişletilmiş Özet

Akıllı kent denildiğinde hemen dijital elemanlar söz konusu edilirken, aslında dijitallik etkin hizmet sunumu için araç mı yoksa amaç mı? Sorusuna karşılık gelen hususlar ise; toplumda güven sağlama, giderek büyüyen kentte kaliteyi sağlamada halkın beklentilerine uygun hizmet hedeflerinin birlikte planlanması, kurumsal katılımcı anlayış, bilginin etkili yönetimi, güvenilir veri paylaşımı, paydaşların stratejik plan içinde hareket etmesi gibi temel etkin yönetim değerleri ile ilişkilendirilmektedir.

Güvenlik, ülkenin sınırıyla başlayan olgusal içerikli bir kavramdır. Sınırlar, devletin egemenlik alanını ifade eden bir çizgi olmaktan çıkıp, zaman boyutunu da kapsayan dört boyutlu hale geldiğinde tehditler de çeşitlenmiş, farklı disiplinler arası konuların kontrolüne daha fazla ihtiyaç duyulmuştur. Akıllı toplum, bu güvenlik olgusunun neresindedir?. 'Akıllı Olma' sözlüklerde, "*doğruyu yanlıştan ayırt etme kabiliyeti olan, sağduyulu"* anlamında tanımlanmaktadır. Felsefesi itibarıyla süreklilik taşıyan günün getirdiği değişikliklere uyum sağlamadır. Yenilikçi, yaratıcı, örgütlenebilme kapasitesi olan bireylerin belirtilen tipteki özellikleri öne çıkmaktadır. Afet yönetiminde, belirtilen özellikte hızla örgütlenebilen bireyler ve demokratik toplum yapılanması önemlidir. Toplum 5.0 kavramıyla da ifade edilen bu modelin merkezinde yenilikçi ve refah merkezli nüfusun birlikteliği yer almaktadır. Akıllı kentin kavramsal akrabaları arasında dijital kent (digital city), ileri teknoloji kenti olarak, bilgi kenti (information city) gibi vurgulanmış kent özellikleri yer almaktadır (Karaman, 2022).

Özellikle büyükkentler için akıllı kent olmanın önemi nedir?. Öncelikle kentimize (yönetimler, kurum ve kuruluşlar, bireyler ve kısaca herkes) olan güven, toplum açısından önemlidir. 'Kent yerleşiklerinin daha fazlasının mutlu olmasına ve potansiyellerini artıracak çalışmaların sağlanmasına nasıl yardımcı olabiliriz' saçma bir soru mudur? Bir kentin etkinliğini nasıl ölçmeliyiz ve özellikle giderek artan afetlere karşı ortak sorumluluk alanları nelerdir?.

Tabiatta çeşitli nedenlerle ortaya çıkan ve zarar verdiği için, canlıları korkutan yönetilemediği için güvenlik ihlali yaratan olaylar, afet tanımlaması içindedir (Karaman, 2019). Ancak afet konusu esas itibarıyla doğa ve insan etkileşimi ya da doğada insan davranışı felsefesiyle ilgilenmektedir. Afet yönetimini tanımlamada ihtiyaç duyulan temel sözcükler 'demokrasi, katılım, işbirliği, dayanışma

[1] Prof. Dr., Önceden Dokuz Eylül Üniversitesi, zerrin.toprak@deu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7153-2838.

ve sorumluluk gibi' demokratik toplumsal yapının gerekliliğine işaret etmektedir. Bu bakış açısından akıllı olma ya da akıllı toplum (toplum 5.0) ve afet yönetimi birlikteliği ilişkilendirilmektedir.

Kentlerin bilgisayar aracılığıyla yönetilmesi, onları akıllı mı yapmaktadır. Bilgisayarınızdan ve/veya akıllı telefonunuzdan idari sitelere giriş ile akıllı yapılanma tamamlanmakta mıdır? Sadece toplu taşıma, atık gibi kentsel hizmetlerin yerine getirilmesi özellikle afetlerde ne kadar yeterlidir? Belirtilen hususlar afet yönetiminin neresindedir?

Büyüme baskıları ve yaşam kalitesi için her yönetim kademelenmesinde, özel sektör ve toplum arasında gelişmiş bir işbirliği gerekmektedir. Sadece kent için değil, kendi alanlarında sosyal, ekonomik ve kültürel gibi liderlik yapan ve bir stratejik planın hedeflerini uygulayan kuruluşlar için de yönetişim gereklidir. Kent nüfusunun artmasıyla da ilgili altyapı, programlar ve hizmetlere yönelik artan talebi karşılamak için kentin kaynaklarının verimli ve etkili bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir. Bilgilendirilmiş toplumun katkısıyla sağlanan planlama, hedefler ve iyi yönetişimde ortaklıkları etkinleştirmek için veri paylaşımı ve bilginin etkin yönetimi önemlidir. Kent halkı, ortak çıkarlarının temsili ve karar alma süreçlerine katılımlarını kolaylaştırılması için kente güvenmelidir. Dikkat edilirse kent yönetimi değil, kent denilmektedir. Kent yönetiminin seçimle gelmesi ve sınırlı sürede yönetimi koşullarında halkın kararlarının stratejik plana aktarılması ve takibi yapılarak uygulanması fikri öne çıkmaktadır. Halkın kent alanında rolleri ve beklentileri değişmekte, geleceğini etkileyen hizmetlerin ve kararların ortak yaratılmasına katkısı beklendiği gibi, akılcı olması tüm paydaşların uzlaşılarak yerine getirilmesi felsefesine, akıllı olma, dayandırılmaktadır.

Bu tebliğde, Sidney (Sydney, Avustralya) akıllı kentin strateji planı üzerinden (City of Sydney ER Community Strategic Plan) , akıllı olmanın temel unsurların nasıl planlandığı analiz edilmiştir. Ayrıca, kentsel verileri, çoğu zaman etik olmayı gerektiren kamu politikasıyla ilişkili (Arslan, 2018) kararların makinelere nasıl programlanacağı temel ilkelerle ilişkilendirilmektedir. Bu yaklaşım dijitalleşmiş akıllı kentler halkının kurallara uyan eğitimli gelişmiş, bilgi toplumu olup olmaması ile ilişkilendirilen bir husustur. Sidney Strateji Planı 2030- 2050 hedeflerinde, farklı başlıklar altında toplanan hedefler bütünü aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Çevreyi korumak ve sorumlu davranmak, sel, su baskını, fırtınalara karşı çalışmalar, CO2 emisyonlarının azaltılması, sıfır emisyon hedefi (2035 yılı), daha çok ağaç dikimi, çevreyi koruma ile ilgili bilgilendirme konuşmaları, yeterli suya sahip olmak, daha az atık ile faaliyetleriyle yeşil döngü ekonomisini sağlamak, kişi ve iş hayatını daha fazla çevre duyarlı olmaları için desteklemek, kamusal alanları herkesin kullanabilmesinden emin olmak, herkesin istediği yere gidebilmesini sağlamak, herkesin hoş karşılanmasını sağlamak, Sydney'deki Aborjin kültürünü daha çok kişinin bilmesini, daha çok kişinin sanat ile ilgilenmesini, herkesin park ve oyun alanlarını kullanmasını istemek hedeflenmektedir. İnsanların yürüyüş ve bisiklete binmek, spor ve yüzme gibi daha fazla kenti kullanmasını, insanların birbiriyle buluşabileceği yerler yapılması, yapıların daha iyi olması

istenmektedir. İnsanların gitmek istedikleri yerlere alışveriş, sağlık hizmetleri, çocuk bakımı gibi hizmetlere erişimin sağlanması, tarih ve özel yerleri koruma, sağlık hizmetleri gibi, herkese yeterli /yetecek hizmet sunulması, yeni bina ve mekânları yatırım yaparken engellilerin neye ihtiyacı olduğunun düşünülmesi, yeni bina ve mekânları planlarken doğa çevrenin de düşünüleceği belirtilmektedir. Kamu ulaşımını (araba, tren, hafif raylı sistem ve feribot) kullanmayı daha kolay hale getirme, daha az araba ve yavaş sürüş sağlama hedeflenmiştir. İnsanların yolunu bulmasını kolaylaştırma, herkesin yapmak istediği işlerde yer alabileceği kendisini toplumun bir parçası olduğunu hissedeceği bir kent oluşturma ifade edilmektedir. Sidney hakkında herkesin anlayabileceği bilgiye sahip olmasını sağlamak için bilgilendirme formları kolay okunan, diğer dillerde erişilebilirlik sağlanmalı ve görmeyenler için Braille alfabesinde yazılan belgeler olmalıdır. İş bulmayı kolaylaştırma, insanların barınma, sağlıklı beslenme, okula veya üniversiteye gitme masraflarını karşılayabileceklerinden emin olmak da planlamaya dâhil edilmiştir. Dikkat edilirse "istiyoruz" ifadesiyle kentin isteği veya kent hakları ifade edilmektedir.

Herkesin Sidney'de topluluğun bir parçası olarak kendisiyle ilgili kararlara katılması, herkesin dijital teknolojileri (bilgisayar, cep telefonu, tablet, web siteleri) kullanabilmesini bulunduğu yerleşimin birçok şey yapabileceği bir yer olduğundan emin olmasına işaret edilmektedir. Kuşkusuz akıllı olma ile ilişkilendirilebilir teknolojik bağlantılar ve bireyler ilişkisi kurulmaktadır. Halkın kendilerini güvende hissetmelerini istedikleri de önemli bir vurgudur. İnsanların sanat yapabileceği, tiyatro gibi sanat etkinliklerinde yer alabileceği gruplara katılarak, kendi kültürleriyle ilgili bilgileri paylaşabileceği yerler olmasına işaret edilmektedir. Bu çalışmada Türkiye'de belediye yönetimlerindeki strateji planlama anlayışı da kısaca belirtilerek ve akıllı kent felsefesi de dikkate alınarak, afet yönetimindeki ortaklıklar ve temel prensiplerdeki farklılıklar analiz edilecektir.

Anahtar Sözcükler: Sidney Kenti, Akıllı Kent, Toplum 5.0, Afet Yönetimi, Yerel Stratejik Planlama

THE FUNDAMENTAL PHILOSOPHY OF SMART CITIES AND DISASTER ADMINISTRATION: THE CASE OF SYDNEY, AUSTRALIA

Abstract

When the term ‘smart’ is mentioned, digital elements immediately come to mind. However, is digitalization a tool or a goal for effective service delivery? Within this question lies the importance of fundamental values of effective governance, such as ensuring public trust, planning service objectives that meet the expectations of citizens in an ever-growing city, promoting an institutional participatory approach, managing information effectively, sharing reliable data, and having stakeholders act within a strategic plan. Where does the concept of a smart society fit in with the notion of security? The conceptual relatives of the term "smart city" include digital city, high-tech city, information city, and Society 5.0, among others, emphasizing advanced urban features.What is the significance of being a smart city, particularly for metropolises? The issue of disasters essentially pertains to the philosophy of nature-human interaction or human behavior within nature. The key words needed to define disaster administration such as democracy, participation, cooperation, solidarity, and responsibilitypoint to the necessity of a democratic social structure. Does managing cities through computers, smartphone make them smart? This paper analyzes how the fundamental components of being ‘smart’ are planned, using the strategic plan of the Australian city of Sydney as a case study. This study, based on the strategic plan of Sydney as a smart city, briefly outlines the strategic planning approach in local government in Turkey and analyzes the commonalities and key differences in disaster administration while considering the philosophy of smart cities.

Keywords: Sydney City, Smart City, Society 5.0, Disaster Administration, Local Strategic Planning

Kaynakça

Arslan, M. (2018). İdari kolluk uygulamalarında kolluk kuvveti anlayışından kolluk hizmeti anlayışına geçiş. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 52, 175-196.

City of Sydney ER Community Strategic Plan (2030-2050). https://www.cityofsydney.nsw.gov.au/sustainable-sydney-2030-2050 adresinden alınmıştır.

Karaman, Z. T (2022), *Gelecek ne getirecek? tüm yönleriyle toplum 5.0.* Çakır, Ö. ve Karaman Z. T. (Ed.) *Gıda güvenliği ve toplum 5.0,* İkinci Baskı, Nobel Yayınevi.

Karaman, Z. T. (2019), Güvenliği sağlayıcı idari uygulamalar: etkin dağ yönetimi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* XLVI, 31-53.

2004 tarihli ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu.

2005 tarihli ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu.

AFET VE RİSKLERE KARŞI KÜLTÜREL MİRAS YÖNETİMİ: HATAY ÖRNEĞİ*

Muharrem GÜNEŞ [1], Doğan PEKER [2]

Genişletilmiş Özet

Türkiye, tarih boyunca sayısız medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir ülkedir. Bu medeniyetler kendi dönemlerinde Anadolu'da sayısız eserler bırakmışlardır. Türkiye coğrafi ve jeopolitik açıdan tarihin her döneminde önemli bir yere sahip olmuştur. Hatay da tıpkı Türkiye gibi insanlık tarihinin her döneminde önemli bir yere sahiptir. Hatay'da tarih serüveninde insana ait ilk izlerini bulmak mümkündür. Hatay ili sınırları içerisinde insan izleri açısından Üst Paleolitik (M.Ö. 10.000-50.000) döneme kadar gitmek mümkün görünmektedir. Bu izlerin bugünkü Hatay ili Samandağ ilçesinde *"Tıkalı Merdivenli Kanal Mağaraları*, *Üç ağızlı* ve *İki Ağızlı Mağaralar* ve *Gözene Mağarası*", Yayladağı ilçesinde "*Şenköy*, *Ayışığı* ve *Kışlak*" mağara yerleşimlerinde insanlara ait Erken Üst-Paleolitik Döneme ait buluntulara rastlanmıştır (Güleç vd., 2013: 17).

Hatay'da Prehistorik ve Protohistorik Dönemlere ait höyükler mevcuttur. Hatay ili çevresinde arkeolojik kazılarda birçok medeniyetin izine rastlanmıştır. Bu medeniyetlerin bıraktığı kültürel miraslar oldukça önemlidir. Kültürel miras, geçmiş medeniyetler ile gelecek kuşaklar arası aktarılması gereken tarihin her dönemine ışık tutan değerlerdir. Hatay ili ve çevresi kültürel miras açısından oldukça zengindir. Hatay ili aynı zamanda doğal afetlerin en yıkıcısı olan deprem kuşağında yer alması kültürel miras açısından da yıkıcı bir etkiye sahiptir. Nitekim 11 ilde yıkıcı etkisi ile 6 Şubat Kahramanmaraş depremi olmuştur. 6 Şubat 2023'te olan depremin Hatay ve ilçelerinde oldukça yıkıcı etkisi olmuştur. Kentin yapı stoku ile birlikte kültürel mirasına da olumsuz etki yapmıştır.

Bu çalışma ile Hatay ve çevresinde bulunan kültürel mirasın depremden etkilenmesi, deprem sonrası kamu kurum kuruluşlarının kültürel mirasların restorasyon, koruma, sürdürülebilirlik gibi alanda yaptıkları faaliyetlerin neler olduğunu ortaya konulması ile birlikte kamu yönetimi açısından nasıl politikalar yapılması, mevzuat açısından nelerin yapılması bağlamında ortaya konulması ve çalışma sonucunda çeşitli öneriler ortaya konulması olarak hedeflenmiştir.

Kültürel miras açısından oldukça zengin olan Hatay ve çevresi aynı zamanda afetler açısından özellikle deprem afetleri bakımından önemli fay hatları üzerinde bulunmaktadır. Bu durum kültürel mirasın afet öncesinde korunması, afetlerden sonra restorasyonu ile sonraki kuşaklara aktarılması

* Bu çalışma; 323K381 nolu "Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Türkiye'de Kültürel Mirasın Korunması: Afetlere Direnç ve Perspektif Arayışları" Başlıklı TÜBİTAK projesi kapsamında desteklenmektedir.
[1]. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi, mgunes92@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3187-8233.
[2]"Millî Eğitim Bakanlığı, Hatay-Türkiye, doganpeker_31@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-8202-1902.

açısından önem arz etmektedir. Bu durum sürdürülebilir kültürel miras yönetimine ihtiyaç duyulmasına neden olmaktadır.

Araştırmanın amacı 6 Şubat Kahramanmaraş depremi sonucunda Hatay ve çevresinde kültürel mirasın depremde nasıl etkilendiğini, kültürel mirasın restorasyonu, korunması ile ilgili neler yapıldığını ve kültürel miras korunması yönetimi açısından yapılan faaliyetleri tespit etmek ve bu bağlamda çeşitli politika ve önerileri ortaya konulması olarak belirlenmiştir.

Nitel çalışmada, görüşme ve belge inceleme gibi veri elde etme araçları kullanılarak olgu ve olayları kendi mecrasında, tümevarımsal açıdan meydana getirilmesi ile nitel aşamalar takip edilerek sonuçların tespit edildiği çalışma şeklinde anlaşılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 41). Nitel veri yöntemlerinden içerik analiziyle çözümlenmiştir.

Araştırmanın evrenini örneklem Hatay ve çevresindeki kültürel miraslardır. Belirlenen örneklem ile oldukça verimli bilginin var olduğu düşünülen durumları detaylı incelenme olanağı vardır. Bu yöntem ile çok fazla olguları ve durumları meydana çıkartılması ve yorumlanması çok yararlı olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 118).

Hatay ve çevresinde kültürel miras açısından somut taşınmaz kültürel miras envanteri bakımından koruma altına alınan sokaklar üç (3) adet, anıt ve abideler üç (3) adet, idari yapılar elli üç (53) adet, kültürel yapılar yüz yetmiş sekiz (178) adet, şehitlikler üç (3) adet, askeri yapılar on altı (16) adet, endüstriyel ve ticari yapılar elli yedi (57) adet, dincel yapılar yüz yirmi beş (125) adet, mezarlılar yüz iki (102) adet, sivil mimari örneği yedi yüz seksen dokuz (789) adet, kalıntılar yetmiş üç (73) adet ve toplamda bin dört yüz iki (1402) adet olduğu yönündedir[1].

Hatay deprem kuşağı üzerinde olduğu için her dönemde önemli depremleri yaşamıştır. Antik dönem, Milattan önce ve Milattan sonra, Roma, İslam Dönemi ve Osmanlı Dönemleri olmak üzere çeşitli depremler yaşanmıştır. Bu depremlerden en önemlileri M.Ö. 148-130, 83-90 arası ve M.S. 35-37, 41-45 arası, 115, 341, 365, 396, 458, 526, 528, 531-534 arası, 532, 551, 557, 588, 589 meydana gelmiştir (Tekin, 2006: 119-120; Peker, 2013: 20). Bu depremlerin en önemlileri kuşkusuz 526 depremi olarak görülmektedir. 526 depreminde Malalas'a göre 250.000 kişi, Procopius'a göre ise 300.000 kişinin öldüğü belirtilmektedir (Demir, 1996: 51). Hatay depremler ile birlikte savaşlar, diğer afetlerden salgınları da yaşayan bir bölgedir. Depremlerle yıkılan şehir Antakya pek çok defa tamir edilmiştir (Bahadır, 2012: 45).

Hatay ve çevresinde kutsal dinlerin önemli ibadet haneleri mevcuttur. Bu durum Hatay'ın kültürel miras açısından önemli bir yere koymaktadır. Bu ibadet hanelerden 6 Şubat 2023 tarihinde ki Kahramanmaraş depremi ile önemli ölçüde etkilenmiştir. Bu ibadet haneler ve kültürel miraslar yıkılmış veya zarar görmüştür. 6 Şubat depreminden Saint Pierre Kilisesi'nin dış duvarı yıkılmıştır.

[1] https://hatay.ktb.gov.tr E.T. 10.04.2025.

Habib-i Neccar Camii'sinin kubbesi çökmüş ve zarar görmüştür. Ulu Camii yıkılmıştır. Antakya Protestan Kilisesi yıkılmıştır (Uzun ve Somuncu, 2023: 13). Payas Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi'nde bulunan Sarı Selim Camii'sinin minaresi yıkılmıştır.

Hatay'da bulunan kültürel mirasların 6 Şubat Kahramanmaraş depreminden nasıl etkilendiği, deprem sonrası kültürel miraslarla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yaptığı faaliyetler, restorasyon, sınıflandırma, sürdürülebilirlik, denetim ve diğer yapılan çalışmaların neler olduğunu, mevzuat açıdan düzenlemelerin, gerekliliği, iş birliği, akademik ve uzman desteği gerekliliği ve çeşitli politika önerileri ortaya konmuştur.

Anahtar Kelime: Kamu Yönetimi, Kentsel Alan Yönetimi, Kültürel Miras, Doğal Afet, Hatay

CULTURAL HERITAGE MANAGEMENT AGAINST DISASTER AND RISKS: THE HATAY EXAMPLE

Abstract

Türkiye is a country that has hosted countless civilizations throughout history. These civilizations left countless works in Anatolia during their time. Türkiye has had an important place in every period of history, both geographically and geopolitically. Hatay, just like Türkiye, has an important place in every period of human history. Cultural heritage is the values that shed light on every period of history that should be passed on from past civilizations to future generations. Hatay province and its surroundings are very rich in terms of cultural heritage. Hatay province is also located in the earthquake zone, which is the most destructive of natural disasters, which has a devastating effect on cultural heritage. The February 6 Kahramanmaraş earthquake occurred with its devastating effect in 11 provinces. The earthquake that occurred on February 6, 2023, had a devastating effect on Hatay and its districts. It hurts the city's building stock as well as its cultural heritage. This study aims to reveal the effects of the earthquake on the cultural heritage in Hatay and its surroundings, the activities carried out by public institutions and organizations in the fields of restoration, protection, and sustainability of cultural heritage after the earthquake, as well as how policies should be made in terms of public administration, what should be done in terms of legislation and to put forward various suggestions as a result of the study.

Keyword: Public Administration, Urban Area Management, Cultural Heritage, Natural Disaster, Hatay

Kaynakça

Bahadır, G. (2012). *İslam fethinden haçlılara kadar Antakya (m.s.636–1098).* 2. Baskı, Pegem Akademi.

Demir, A. (1996). *Çağlar içinde Antakya.* Akbank Kültür ve Sanat Yayınları.

Güleç, E. vd. (2013). İlk modern insanlar Anadolu'da: Üçağızlı mağarası. *Uluslararası Çağlar Boyunca Hatay ve Çevresi Arkeolojisi Sempozyumu Bildirileri,* Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları, 52.

Hatay İl Kültür Turizm Müdürlüğü, https://hatay.ktb.gov.tr adresinden 10.04.2025 tarihinde alınmıştır.

Peker, D. (2013). *Farklı dinlerin bir arada olduğu şehir: Antakya.* [Yayınlanmamış yüksek lisans projesi], Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tekin, M. (2006). Hatay tarihi. Yaşar Ergün (Ed.), *Hatay'da on sıcak gün,* 1.baskı, *içinde* (118–128),TÜBİTAK, Mustafa Kemal Üniversitesi, Yayın No,19.

Varnacı Uzun, F. ve Somuncu, M. (2023). Depremler sonrası Antakya kentsel kültürel mirası hakkında değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi, 10*(1), 9-23.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (11. b.)*, Seçkin Yayıncılık.

KARMAŞIK BİR KAMU YÖNETİMİ SORUNU OLARAK KRİZ VE AFET YÖNETİMİ: 2024 TRABZON SEL AFETİ

Ali YILMAZ[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmada, 2024 yılının Eylül ayında Trabzon'un doğu ilçelerinde (Araklı, Arsin, Sürmene ve Yomra) gerçekleşen aşırı yağılar sonrası meydana gelen sel afetine kurumların müdahalesi ve yönetim süreçleri bir örnek olay olarak incelenmiştir. 20.11.2024 tahinde bahsi geçen ilçelerde ortalama 165 kg/m² yağış düşmesi sonucu çok sayıda ev, iş yeri sular altında kalmış, kamu tesisleri ve yollarda ciddi zararlar oluşmuş, kurtarma çalışmaları ve yaşamı normale döndürme faaliyetleri günlerce sürmüş, sonuçta yaralı kurtarılarak tedavi edilenler dışında sel anında kaybolan bir kişi de hayatını kaybetmiştir.

Bilindiği üzere sel, deprem, salgın hastalık, büyük ekonomik krizler gibi birey ve toplum yaşamına ciddi zaralar veren olaylar idarenin olağan çalışma düzeni içinde çözemediği; tüm devlet ve yerel aktörlerin üst düzey koordinasyon içinde birlikte çalışmasını gerektiren krizlere yol açmaktadır. Bir kriz/afet yönetimi örneği olarak bu afet sürecini ve sonrasında yapılan hayatı normale döndürmeye yönelik kapsamlı çalışmaları incelemek, genel olarak devlet ve kamu yönetiminin işleyişini analiz edebilmek ve gelecekte daha hızlı, daha etkin tedbirleri hayata geçirebilmek bakımından çıkarılması gereken dersleri anlamak bakımından hayati bir önem taşımaktadır.

Çalışmada literatür taraması ve mevzuat incelemesi yöntemi kullanılmış olup 2024 Trabzon Sel Afeti'nde yaşananlar üzerinde yoğunlaşılarak yürütülen faaliyetler, özellikle resmî açıklama ve sunumlarda verilen bilgiler çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu anlamda, araştırmada kriz/afet yönetiminde teori ve pratiğin harmanlanarak en güvenilir sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir.

2009 yılında farklı kurumlardaki örgütlenmeyi bünyesinde barındıracak şekilde AFAD'ın kurularak tüm afet ve acil durumlarda (krizlerde) tek yetkili koordinasyon kurumu hâline getirildiği görülmektedir. Afet ve acil durum teşkilatı, merkezde İçişleri Bakanlığı'na bağlı AFAD, illerde valilere bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü şeklinde örgütlenmiş olup ilçelerde yaygın bir teşkilat yapısı yoktur. Taşrada kriz/afet yönetiminde görev ve sorumluluklara bakıldığında ise valiler ilin afet ve acil durum yönetiminden sorumlu tutulmuş olup günlük yaşamda kriz koordinasyon merkezi olarak tanınan İl AFAD Merkezini ve (gerektiğinde) İlçe AFAD Merkezlerini kurmaktan ve 7/24 esaslı çalıştırılmasından sorumlu kılınmıştır.

Türkiye Afet Müdahale Planı'na (TAMP) göre valiler, "il afet müdahale planlarının hazırlanması ve uygulanmasından» sorumludurlar. Afet yönetiminde yerel düzeyde eş güdüm, Başkanlık AFAD

[1] Dr., Mülki İdare Amiri Trabzon Vali Yardımcısı, ali.57yilmaz@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2586-0483.

Merkeziyle irtibatlı olarak vali tarafından, vali yardımcıları ve İl AFAD Merkezi ile sağlanmaktadır. Bu çalışmada Trabzon'daki sel afeti incelenmiştir. Afet olayının hemen ardından il valisinin/vali yardımcısının bakanlığında İl AFAD Merkezi (kriz merkezi) toplantıları yapılarak çalışmalar ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Sonrasında devam eden toplantılar, il valisine sunulan brifingler ve valilik sosyal medya gurubunda kurum amirlerinin yürütülen işleri paylaşmasıyla konu sürekli izlenmiştir. Yapılan bu toplantılar ve idareciler arasındaki iletişim, afetlerde sürdürülen kriz yönetiminin etkinliği ve verimliliği bakımından son derece büyük önem arz etmektedir.

Afetle mücadelede tüm devlet imkânları harekete geçirilmesi; yerel yönetimler ve ilgili kamu kurumları valilik liderlik ve koordinasyonunda afete müdahale etmesi planlanmıştır. Gerçekten de afet ve krizlerin yönetiminde başarı sağlanması büyük ölçüde kurumlar arasında iş birliği ve koordinasyonun sağlanabilmesine bağlıdır, çünkü karmaşık sorunlar ortaya çıkaran afet ve kriz durumlarıyla tek bir kurumun baş edebilmesi mümkün olmadığı gibi bu durumlarda ortaya çıkan toplumsal sorunlar tek bir kurumun sorumluluk alanıyla sınırlandırılamaz. Bu anlamda idarenin giderek parçalı ve karmaşık bir yapıya büründüğü modern kamu yönetimi sisteminde özellikle kriz durumlarında tüm kurumların birlikte çalışabilmesini amaçlayan "bütünleşik kamu yönetimi" ya da "tüm devlet" anlayışı ön plana çıkmıştır. Bütünleşik yönetim anlayışı, kamu hizmetlerinin sunulmasında dikey olarak farklı yönetim düzeyleri arasında (merkezi yönetim-yerel yönetim gibi), yatay olarak ise farklı sektördeki kurumlar arası (bakanlıklar gibi) koordinasyon ve bütünleşmeyi ifade etmektedir.

Trabzon sel afetinde mülki idare temel koordinasyon ve eşgüdüm makamı olma işlevini üstlenmiş olup görev alan afet çalışma gurupları şunlar olmuştur (Trabzon Valiliği Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, 2024):

- Afet Bilgi Yönetimi, Değerlendirme ve İzleme Grubu (AFAD)
- Afet Arama Ve Kurtarma Grubu (İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü)
- Afet Hasar Tespit Grubu (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü):
- Afet Zarar Tespit Grubu (İl Defterdarlığı)
- Afet Sağlık Grubu (İl Sağlık Müdürlüğü)
- Afet Ulaşım Altyapı Grubu (Karayolları 10. Bölge Müdürlüğü)
- Afet Haberleşme Grubu (Türk Telekom İl Müdürlüğü)
- Afet Enerji Grubu (Çoruh Edaş)
- Afet Altyapı Grubu (İller Bankası A.Ş. Trabzon Bölge Müdürlüğü)
- Afet Tarım, Orman, Gıda, Su Ve Hayvancılık Grubu (İl Tarım ve Orman Müdürlüğü)

- Afet Beslenme Grubu (Türk Kızılay Trabzon Afet Müdahale Merkezi Müdürlüğü)
- Afet Finans ve Kaynak Yönetimi Grubu (AFAD)
- Afet İletişim Grubu (Valilik Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü)
- Afet Psiko-sosyal Destek Grubu (Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü)

Trabzon sel afetine müdahale edilmesi ve sonrasında iyileştirme faaliyetlerine toplamda 14 afet çalışma grubu Trabzon Valiliği koordinasyonunda katılmış olup afet müdahale planları kapsamında yer almalarına karşın, Afet Barınma, Afet Yangın, Afet Nakliye, Afet Enkaz Kaldırma, Ayni Bağış, Depo Yönetimi ve Dağıtım gruplarının hizmetlerine zaruri bir ihtiyaç olmadığından devreye girmemiştir. Ancak etkilediği bölge ve kapsam itibarıyla nispeten sınırlı bir afet olsa da çok sayıda kurum ve kuruluşun iş birliği ve koordinasyon içinde müdahalesi, hayatların kurtarılması, vatandaşların afetin etkisinden kurtarılması ve hayatın ivedi bir şekilde normale döndürülmesi bakımından büyük önem taşımıştır. Bu anlamda, devlet kurumlarının temel varlık nedenlerinden biri, bu tür afet ve kriz dönemlerinde organize bir şekilde vatandaşların yardımına koşarak en hızlı şekilde onların olağan hayat koşullarına tekrar dönmesini sağlamaktır.

Sonuç olarak Trabzon sel afetine yapılan müdahale ve sonrasında günlerce süren hayatı normalleştirmeye yönelik olarak hasar/zarar tespitlerinin yapılması, etkilenen vatandaşlara acil yardımların ulaştırılması vb. tüm iyileştirme faaliyetleri, afet ve acil durumlarda "bütünleşik kamu yönetimi" anlayışıyla tüm devlet imkânlarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılması gerektiğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu anlamda, Trabzon 2024 Sel Afeti'nde başta valilik olmak üzere mülki idare amirlikleri, devlet geleneğinde kendilerinden beklenilen şekilde, AFAD'ın tüm kurumları seferber eden planlama anlayışıyla uyumlu bir şekilde afet/kriz yönetiminin en kritik unsurları olan liderlik, koordinasyon ve iş birliği mekanizması işlevi üstlenmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kriz/Afet Yönetimi, Trabzon Sel Afeti, Mülki İdare, AFAD Merkezi

CRISIS AND DISASTER MANAGEMENT AS A COMPLEX PUBLIC ADMINISTRATION PROBLEM: 2024 TRABZON FLOOD DISASTER

Abstract

Floods, earthquakes, epidemics, major economic depressions, and other events that cause serious damage to individual and social life lead to crises that the administration cannot cope with within its ordinary working order and that require all state and local actors to work together in high-level coordination. In this study, the responses and management processes of institutions in the flood disaster that occurred after heavy rainfall in the eastern districts of Trabzon in September 2024 are examined as a case study. The research aims to reach the most reliable insights by blending theory and practice in crisis/disaster management. Immediately after the disaster, Provincial AFAD (crisis) Center meetings were held under the chairmanship of the provincial governor/deputy governor and the works were discussed in detail. A total of 14 disaster working groups were involved in the intervention phase and subsequent recovery activities under the coordination of the Trabzon Governorate. All the recovery activities to normalize life such as providing emergency aid to the affected citizens, making damage assessments, etc. have once again demonstrated that all state resources should be used effectively and efficiently with the understanding of “integrated public management” in disasters and emergencies. In this sense, in the Trabzon 2024 Flood Disaster, the provincial administrations, especially the governorship, undertook the role of leadership, coordination and cooperation mechanism, which are the most critical elements of disaster/crisis management, in line with AFAD’s planning approach that mobilizes all institutions.

Keywords: Crisis/Disaster Management, Trabzon Flood Disaster, Provincial Administration, AFAD Center

6 ŞUBAT DEPREMİ SONRASI ORTAYA ÇIKAN İHTİYAÇLARIN DAYANIŞMAYI YÖNLENDİRME GÜCÜ: MALATYA ÖRNEĞİ*

Murat SEZİK[1], Canan KATILMIŞ [2], Lütfiye AKTAN [3], Onur ÖZKAN [4], Mehdi PEKEDİS [5], Aslıhan GÜNDOĞDU [6]

Genişletilmiş Özet

Doğa kaynaklı afetler, herhangi bir doğa olayının toplumsal olanla kesiştiği noktada ortaya çıkan ve toplumları ani, yoğun ve yıkıcı bir şekilde etkileyen olaylardır. Bu etkileri ile afetler, hem zorluklar hem de dayanışma ilişkileri üreterek toplumsal yapıların kırılganlıklarını ve dirençliliklerini açığa çıkarır. Afetlerin, bireylerin ve toplulukların temel insani ihtiyaçlarını hızla açığa çıkarması durumu, bu ihtiyaçların karşılanmasında kritik bir rol oynayan dayanışma dinamiklerinin hızla harekete geçmesini sağlamaktadır. Özellikle afet sonrası süreçlerde, formel destek mekanizmalarının yetersiz veya işlevsiz kaldığı durumlarda, toplulukların enformel dayanışma ruhuyla hareket etmesi, hem kısa vadeli hayatta kalma stratejileri hem de uzun vadeli toplumsal yeniden inşa süreçleri açısından belirleyicidir.

Afetlerin ardından ortaya çıkan temel insani ihtiyaçlar, genellikle hayatta kalmaya yönelik en acil gereksinimlere odaklanmaktadır. Bu ihtiyaçlar; barınma, temiz su, gıda, sağlık hizmetleri ve güvenlik ihtiyaçları olarak sayılabilir. Afet sonrası dönemde temel ihtiyaçların belirgin hale gelmesi, bireyleri ve toplulukları hızlı çözümler üretmeye iter.

Afete yönelik formel destek mekanizmaları afetlere müdahale etmek ve temel ihtiyaçları karşılamak üzere yapılandırılmıştır. Ancak afetlerin ölçeği, karmaşıklığı ve ani etkileri, bu mekanizmaların hızlı ve etkili bir şekilde işlememesine neden olabilir. Bürokratik engeller, koordinasyon eksiklikleri, afet hazırlığının yetersizliği, kaynakların sınırlılığı ve afet bölgelerine ulaşım güçlükleri gibi nedenler, formel müdahalenin gecikmesine veya yetersiz kalmasına yol açabilir. Özellikle doğal afetler, savaşlar veya insani krizler gibi durumlarda, bu tür mekanizmaların sınırları daha belirgin hale gelmektedir.

* Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu tarafından 323K154 numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

[1]Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Siyaset ve Sosyal Bilimler, murat.sezik@inonu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4512-2346.
[2]Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Siyaset ve Sosyal Bilimler, canan.katilmis@inonu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5978-2674.
[3] Bağımsız Araştırmacı, lutfiyeaktan2024@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1679-7355.
[4]Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kentleşme ve Çevre Sorunları, onur.ozkan@inonu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9533-5097.
[5] Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kentleşme ve Çevre Sorunları, mehdi.pekedis@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3824-2606
[6]İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kentleşme ve Çevre Sorunları, gundogduaslihan1@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1534-5672.

Bu noktada, topluluklar, resmî destek mekanizmalarının erişemediği veya yetersiz kaldığı alanlarda dayanışmak için motivasyon geliştirmektedir. İnsanların ortak acılar etrafında birleşmesi, dayanışma kültürünü güçlendiren bir katalizör görevi görmektedir. Bu durum, toplulukların kendi iç dinamiklerini harekete geçirerek dayanışma temelli bir hareket başlatmalarına zemin hazırlamaktadır. Afet anında hızla örgütlenen topluluklar, resmi mekanizmaların eksikliklerini gidermek noktasında hayati bir rol üstlenmektedir.

Dayanışma en genel anlamı ile bireylerin ve grupların ortak bir hedef doğrultusunda birbirlerini desteklediği bir sosyal bağ olarak ifade edilebilir. Afetlerin toplumsal dayanışmayı tetikleyen bir dinamik olması, bu bağın doğrudan insanın temel hayatta kalma içgüdüsüyle ilişkilidir. Afet sonrası ortaya çıkan dayanışma ilişkileri, toplumun üyelerini ortak bir mücadele etrafında bir araya getirerek acil ihtiyaçların karşılanmasını sağlamaktadır. Bu dayanışma dinamikleri, çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. Afet anında insanlar sahip oldukları kaynakları, ihtiyaç sahibi diğer bireylerle paylaşmakta daha gönüllüdür. Bu kaynak transferi, maddi destekten manevi desteğe kadar geniş bir çerçevede gerçekleşebilmektedir. Kaynakların paylaşımı ve ihtiyaçların giderilmesi, toplumsal ve bireysel bağların güçlenmesini sağlarken; bireyler arasındaki sosyal iletişimin güçlenmesi, toplum içinde ortak bir dayanışma bilincinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Bu durum, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde dayanışmanın güçlenmesine ivme kazandırmaktadır.

Afetlerin hemen ardından ortaya çıkan dayanışma hareketleri, yalnızca kısa vadeli ihtiyaçları karşılamakla sınırlı kalmayabilir. Uzun vadede, topluluklar arasında güvenin artması, sosyal sermayenin büyümesi ve dirençliliğin gelişmesi gibi önemli etkiler yaratabilir. Bu tür dayanışma pratikleri, toplulukların gelecekteki krizlere karşı daha hazırlıklı ve dirençli hale gelmesine yardımcı olabilir. Afetlerin, toplumsal bağları ve dayanışmayı güçlendirme potansiyeli, krizleri yalnızca bir yıkım olarak değil, aynı zamanda bir yeniden inşa fırsatı olarak değerlendirmek için önemli bir zemin hazırlamaktadır.

Bununla birlikte, her ne kadar dayanışma dinamikleri afet sonrası süreçlerde hayati bir rol oynasa da bu tür hareketlerin sürdürülebilirliğini ve etkinliğini sınırlayan faktörler de bulunmaktadır. Kendiliğinden ve planlanmadan gelişen dayanışma ilişkileri, genellikle organizasyonel bir eksikliğe sahiptir ve uzun vadeli çözümler sunmakta zorlanabilir. Bu nedenle, dayanışmanın etkili ve sürdürülebilir olabilmesi için formel mekanizmalarla entegre bir şekilde çalışması ve iyi bir şekilde koordine edilmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı; Malatya'da afet sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların dayanışmayı nasıl yönlendirdiğini anlamaktır. Bu kapsamda çalışmada, Malatya'da afet sonrası süreçte hem temel insani ihtiyaçların özelliklerini hem de toplumun değişen sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını analiz etmek hedeflenmektedir. Afet sonrası dayanışmayı tetikleyen ana unsurun, "insanların hayatta kalmak ve yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli olan temel ihtiyaçların karşılanması olduğu"

varsayımı üzerinden çalışmada öncelikle bu ihtiyaçların doğru bir şekilde tespit edilmesi hedeflenmektedir. Bu hedefin, dayanışma dinamiklerini anlamanın ilk adımı olduğu düşünülmektedir.

Afet sonrasında ortaya çıkan temel ihtiyaçlar; fiziksel ihtiyaçlar (barınma, temiz su, gıda, enerji, sağlık hizmetleri ve hijyen malzemeleri), psikolojik ve sosyal destek (travma sonrası stres bozukluğu, kaygı ve yas süreçleri) ve güvenlik ihtiyaçları (fiziksel güvenliğin sağlanması ve düzenin korunması) olarak sınıflandırılmaktadır. Dayanışmanın etkinliği, kaynakların mevcudiyetine ve bu kaynaklara erişimin kolaylığına bağlıdır. Bu bağlamda çalışmada, "sosyal dayanışmanın, genellikle formel destek mekanizmalarının yeterli olmadığı ya da geciktiği durumlarda ön plana çıktığı" varsayımı üzerinden; formel desteklerin hızının, kapsamının ve etkisinin, afet bölgelerine ulaşmasındaki engellerin (ulaşım, koordinasyon eksikliği, lojistik sorunlar) değerlendirilmesi ve dayanışmayı nasıl yönlendirdiğini anlamak amaçlanmaktadır.

Araştırma, Malatya'nın Doğanşehir, Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerinde yapılmıştır. Araştırmada, maksimum çeşitlilik örneklemesi yöntemi kullanılarak, farklı yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, yerleşim yeri, eğitim düzeyi bakımından çeşitlilik gösteren 24 katılımcı seçilmiştir. Veri toplama süreci, derinlemesine mülakat tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Veri analizi, tümevarımsal kodlama yöntemiyle yapılmıştır. Bu süreçte, mülakatlardan elde edilen veriler sistematik bir şekilde kodlanarak, ana temalar ve kategoriler oluşturulmuştur.

Bulgular, dayanışmanın depremin ilk dönemde hayatta kalmaya dönük ihtiyaçlar ve sonraki dönemlerde temel ihtiyaçlar bağlamında ortaya çıktığını göstermiştir. Hayatta kalmaya yönelik ihtiyaçlar güvenli barınma alanları, besin ve su ve özel sağlık gereksinimleridir. Bu dönemde kaynakların kıtlığı dayanışma ilişkilerinde bir kısıtlılığa neden olmasa da deprem sonrasında geçici barınma alanlarına erişemeyen bazı katılımcılar sığındıkları evde istenmemiş ve "dayanışmanın tükenebilirliği" kavramına rastlanmıştır. Depremden sonra ilerleyen süreçte de temel ihtiyaçlar katılımcılar için önemini korumuştur. Bu dönemde temel ihtiyaçlara ek olarak uzun vadeli psikolojik etkilerle baş etme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Uykusuzluk, unutkanlık gibi travma etkilerinin giderilmesi mesleki uzmanlık gerektirdiğinden enformel dayanışma ilişkileri içinde çözülememişlerdir.

Dayanışma ilişkilerinde katılımcılar hem alan hem de verendir, bu nedenle dayanışmanın dinamikliğini koruduğu düşünülmektedir. Katılımcılar, formel öznelerle dayanışma ilişkisi kurmuş olsa da enformel öznelerin baskın olduğu görülmektedir. Bu durumun depremin ilk dönemlerinde haberleşme ve ulaşımda meydana gelen sorunlardan dolayı olduğu belirtilse de süreç boyunca formel öğelerin eksikliğini hisseden katılımcılar, bu eksikliği koordinasyon ve bilgilendirme eksikliği, depremin etki ve büyüklüğü, acil eylem planının olmaması gibi gerekçelerle açıklamıştır. Enformel

öznelerde ise aile ve akrabalar ile komşular ön plandadır ki bu durum afetin mekânla kuvvetli ilişkisine vurgu yapmaktadır.

Anahtar kelimeler: 6 Şubat Depremleri, Afet Ve Dayanışma, Deprem, Malatya

THE POWER OF NEEDS EMERGING AFTER THE FEBRUARY 6 EARTHQUAKE TO DRIVE SOLIDARITY: THE CASE OF MALATYA

Abstract

This study aims to understand how the needs emerging after disasters shape solidarity in Malatya. In this context, the research seeks to analyze both the characteristics of basic human needs and the changing social, cultural, and economic needs of the community during the post-disaster process in Malatya. The study is based on the assumption that the primary factor triggering post-disaster solidarity is the need to meet basic necessities essential for survival. Identifying these needs accurately is considered the first step toward understanding solidarity dynamics.Basic needs emerging after disasters are classified as physical needs (shelter, clean water, food, energy, healthcare services, and hygiene materials), psychological and social support (post-traumatic stress disorder, anxiety, and grief processes), and security needs (ensuring physical safety and maintaining order). The effectiveness of solidarity depends on the availability of resources and ease of access to these resources. Accordingly, the study aims to evaluate the speed, scope, and impact of formal support mechanisms and the obstacles to accessing disaster-affected areas (transportation, coordination issues, logistical problems) based on the assumption that "social solidarity typically comes to the forefront in situations where formal support mechanisms are inadequate or delayed. The research was conducted in the districts of Doğanşehir, Yeşilyurt, and Battalgazi in Malatya. Using the maximum variation sampling method, 24 participants were selected, representing diverse demographics in terms of age, gender, socioeconomic status, residence, and education level. Data collection was carried out using in-depth interview techniques, and data analysis employed an inductive coding method. The data obtained from the interviews were systematically coded to identify key themes and categories.

Keywords: February 6 Earthquakes, Disaster And Solidarity, Earthquake, Malatya

AFETLERDE MÜDAHALEDE KOORDİNASYON: MARMARİS YANGINI ÖRNEĞİ

Sinem BAYAR[1], Fatma NEVAL GENÇ[2]

Genişletilmiş Özet

İklim değişikliği, günümüz dünyasında sadece çevresel etkilerle değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik sonuçlarıyla da geniş çapta hissedilmektedir. Artan sıcaklıklar, değişen yağış rejimleri ve aşırı hava olayları, afetlerin daha sık ve yoğun yaşanmasına neden olmaktadır. Türkiye, coğrafi konumu gereği orman yangınları, sel, deprem ve kuraklık gibi birçok doğal afetle karşı karşıya kalan bir ülkedir. Bu bağlamda, iklim değişikliğinin etkileri, Türkiye'nin afet yönetim sistemleri üzerindeki baskıyı artırmaktadır.

Muğla civarında 2008 yılında etkili olan şiddetli kurak koşullar ile kaydedilen orman yangınları ve yanan alanların büyüklükleri arasında kuvvetli bir bağlantı olduğu dile getirilmiştir. Birçok etkisine ve olumsuz sonuçlarına ek olarak, ister küresel isterse bölgesel ölçekte olsun, iklim değişikliği aşırı hava ve iklim olaylarının sıklığında, şiddetinde, alansal dağılışında, uzunluğunda ve zamanlamasında değişiklikler oluşmasına neden olmaktadır.

Muğla, 348 orman hektar orman alanı ile 2008 yılının en fazla orman yangınına sahip bölgedir. Bu durum iklim krizinin orman yangınları sonucunda kaybedilen ormanlık alanlarına örnek olarak gösterilebilir. Muğla ve yakın çevresinde bir bölümü koruma altına alınan çok sayıda önemli çevre koruma ve doğa alanının bulunması, yörenin günümüzde olduğu gibi gelecekte de iklim değişikliği ve değişkenliğinin sonuçlarından olumsuz ya da olasılıkla daha şiddetli etkilenebilecek bir potansiyele sahip olduğunu gösterir.

2021 yazında Türkiye, tarihinin en büyük orman yangınlarından birine tanıklık etmiştir. Özellikle Marmaris bölgesinde başlayan yangın, sıcak hava dalgası, düşük nem oranı ve kuvvetli rüzgâr gibi iklimsel faktörlerin etkisiyle hızla büyümüştür. Yangın, günlerce kontrol altına alınamazken, binlerce hektarlık ormanlık alan tahrip oldu, çok sayıda hayvan telef oldu ve yerel halkın yaşamı ciddi şekilde etkilenmiştir.

Afetlerde müdahale ve koordinasyon, can kayıplarını en aza indirmek, maddi hasarı sınırlandırmak ve afet sonrası iyileşme sürecini hızlandırmak açısından kritik bir rol oynar. Koordinasyonun başarılı bir şekilde sağlanabilmesi için, plan kuruluşları arasında açık bir iletişim kanalı kurulması ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılması gereklidir. Bu süreçte, merkezi ve yerel yönetimler,

[1] Siyaset Bilimi Uzmanı, bayarsinemmm@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3373-3326.
[2] Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, fngenc@adu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2014-2113.

STK'lar, uluslararası kuruluşlar ve yerel halk gibi birçok aktörün uyum içinde çalışması büyük önem taşır.

Marmaris yangını örneği, koordinasyonun afet müdahalesindeki merkezi rolünü açık bir şekilde ortaya koymuştur. Yangın sırasında, Orman Bölge Müdürlüğü, itfaiye ekipleri, Türk Silahlı Kuvvetleri ve AFAD gibi kuruluşlar sahada aktif rol almıştır. Bununla birlikte, yangının büyüklüğü ve müdahale sürecindeki aksaklıklar, daha iyi bir planlama ve iş birliği ihtiyacını gözler önüne sermiştir.

İklim değişikliği, afet yönetimi stratejilerinin yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Marmaris yangını, iklim değişikliğinin etkileriyle daha sık karşılaşacağımız gerçeğini bir kez daha hatırlatmıştır. Artan sıcaklıklar ve kuraklık, yangınların daha hızlı yayılmasına ve kontrol altına alınmasının zorlaşmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, afet yönetimi stratejilerinde iklim değişikliğini göz önünde bulunduran uzun vadeli planlamalara ihtiyaç vardır. Marmaris yangını sırasında, farklı düzeylerde birçok kuruluşun aktif rol aldığı görülmüştür. Bunlar;

1. AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı): Yangına müdahale ve lojistik destek sağlama konusunda kilit bir rol oynamıştır. Ancak, yerel düzeyde koordinasyonun zaman zaman aksadığı görülmüştür.
2. Orman Genel Müdürlüğü: Yangın söndürme faaliyetlerinin merkezinde yer almış, kara ekipleriyle yangının kontrol altına alınmasında aktif rol üstlenmiştir.
3. Yerel Yönetimler: Belediye ekipleri hem yangına müdahalede hem de halkın tahliyesi ve barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli katkılar sağlamıştır.
4. Sivil Toplum Kuruluşları ve Gönüllüler: Halkın desteğiyle insani yardımların dağıtılması ve yangın sonrası iyileşme süreçlerine katkı sunmuşlardır.
5. Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Birimleri: Hem tahliye süreçlerinde hem de lojistik destek sağlama konusunda önemli görevler üstlenmiştir.

Muğla'nın Marmaris İlçesinde 29.07.2021 tarihinde meydana gelen yangınlar büyük yıkıma neden olmuş, 8 gün devam eden yangında 9 bin 52 hektar ormanlık alan zarar görmüştür. Hava sıcaklıklarının, sıcak hava dalgalarının, kuraklık olaylarının, şiddetli yağmur sağanakları ve dolu fırtınalarının artışı ve yaz kuraklığının daha uzun ve şiddetli oluşu gibi gözlenen ve beklenen iklimsel değişimlerin su kaynakları ve orman yangınları üzerindeki olumsuz etkileri, büyük olasılıkla Muğla yöresindeki önemli doğa alanlarının sahip oldukları eşsiz ve zengin ekolojik, biyoçeşitlilik ve biyocoğrafya değerlerini kaybetmesine neden olabilecek düzeydedir. Bu çalışma, sivil toplum kuruluşlarının afetlerdeki rolünden hareketle Marmaris yangını örneğinde sivil toplum kuruluşlarının

etkinliğini incelemeyi amaçlamış ve müdahale sürecine katılan sivil toplum kuruluşuna aşağıdaki sorular sorulmuştur:

- Yangına müdahalede görevleriniz nelerdir?
- Marmaris yangınına müdahalede sizin göreviniz neydi?
- Marmaris yangınına müdahale ederken ne gibi sorunlarla karşılaştınız?
- Marmaris yangınında iklim değişikliğine bağlı olarak hava durumunun müdahale ve koordinasyon üzerinde ne gibi etkileri oldu ve zorlandınız?
- Karşılaştığınız sorunları nasıl çözdünüz?
- Yangına müdahale ederken ne gibi (kimlerden, hangi kurumlardan vb.) kolaylıklarla karşılaştınız?
- Marmaris yangınıyla mücadele kapsamında iş birliği yaptığınız kurumlar nelerdi?
- Yangına müdahalede yaşanan sorunlara ilişkin olarak somut çözüm önerileriniz nelerdir?
- Yangına müdahalede kullandığınız ekipmanlar nelerdir? Bu ekipmanlar sizce yeterli midir?
- Yangına müdahalede sizinle görev yapan diğer kurumların performansını değerlendirir misiniz?
- Müdahale aşamasına dair eklemek istediğiniz başka husus var mıdır?

Bu çalışmada, 2021 yılında Türkiye'nin Ege Bölgesi'nde yaşanan Marmaris orman yangını ele alınmıştır. Marmaris yangını, koordinasyon, müdahale ve iletişim açısından kritik dersler sunmuş bir afet olarak dikkat çekmektedir. Bu bildirinin amacı, afetlerde müdahalede koordinasyonun önemini Marmaris yangını örneği üzerinden analiz etmek, bu süreçte yer alan plan kuruluşlarının rollerini ve etkilerini incelemektir. Çalışma kapsamında Marmaris yangını, afet yönetimi açısından bir vaka çalışması olarak değerlendirilmiştir. Bu bildirinin temel amacı, Marmaris yangını özelinde afetlerde müdahale ve koordinasyon süreçlerini incelemek, iklim değişikliğine bağlı hava durumlarına göre yangınlara müdahalelerin zorluğu ve bu bağlamda plan kuruluşlarının rollerini değerlendirmektir. Çalışma, Marmaris yangını sürecinde yer alan aktörlerin rollerini analiz ederek afet yönetim sistemine ilişkin dersler sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca, iklim değişikliğinin afetlerin sıklığı ve şiddeti üzerindeki etkisini vurgulayarak, daha etkili bir koordinasyon sisteminin gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Marmaris Yangını, Koordinasyon, İklim Değişikliği, Plan Kuruluşları, Orman Yangınları, Afet Müdahalesi

COORDINATION IN DISASTER RESPONSE: MARMARIS FIRE EXAMPLE

Abstract

Climate change has profound environmental, social, and economic impacts, increasing the frequency and severity of natural disasters such as forest fires, floods, and droughts. Turkey, due to its geographical location, is particularly vulnerable. The 2008 drought in Muğla and the increased forest fires illustrate the connection between climate change and disaster risks. Muğla, with its protected natural areas, is highly susceptible to these impacts. In 2021, Turkey experienced one of its largest forest fires in Marmaris, fueled by heatwaves, low humidity, and strong winds. The fire lasted eight days, damaging over 9,000 hectares of forest and seriously affecting local communities. The event highlighted the critical importance of coordination in disaster response. Several actors were involved in managing the fire: AFAD provided logistical support, the General Directorate of Forestry led firefighting efforts, local governments assisted in evacuation and shelter, NGOs and volunteers helped with aid distribution, and the Turkish Armed Forces supported evacuation and logistics. However, challenges in local coordination revealed gaps in preparedness and planning. This study uses the Marmaris fire as a case study to evaluate coordination in disaster response and the role of planning organizations. It also examines how climate change affects disaster response dynamics. Interviews with NGOs involved in the fire response provide insights into roles, challenges, inter-agency cooperation, and equipment adequacy. The study emphasizes the need for improved, climate-sensitive disaster management strategies and more effective coordination mechanisms.

Keywords: Disaster Management, Marmaris Fire, Coordination, Climate Change, Forest Fires, Response

TÜRKİYE'NİN BELEDİYE BAŞKANLARI SÖZLEŞMESİ'NE KATILIMI: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİYLE MÜCADELEDE YERELLEŞME DENEYİMİ*

Emrah ATAR [1], Seven ERDOĞAN[2], Hamdullah BAYCAR[3]

Genişletilmiş Özet

İklim değişikliğiyle etkili bir şekilde mücadele etmek, hükümetin tüm kademelerinin katılımını gerektirir. Bu doğrultuda, 2008 yılında bir grup gönüllü belediye tarafından, yerel otoritelerin karbon emisyonlarını azaltmak, enerji tüketimini düşürmek ve yenilenebilir enerji kapasitesini artırmak amacıyla daha iyi yerel politikalar geliştirmelerini teşvik etmek için Belediye Başkanları Sözleşmesi (Covenant of Mayors) oluşturulmuştur. Bu girişimin ortaya çıkmasında, Avrupa Birliği'nin (AB) iklim değişikliği politikalarıyla daha yüksek düzeyde uyum sağlama ve özellikle 20-20-20 sürdürülebilir kalkınma hedefleri olarak bilinen hedeflerin ötesine geçme idealleri önemli bir rol oynamıştır.

Son yıllarda iklimle ilgili olumsuzluklardan sıkça etkilenen bir ülke olarak, Türkiye'nin iklim değişikliğine uyum ve azaltım konusunda Avrupa standartlarını karşılama konusundaki siyasi ve toplumsal düzeydeki açıklığı sayesinde, 81 Türk belediyesi Belediye Başkanları Sözleşmesi'ne dahil olmuş ve sürdürülebilir enerji eylem planlarını geliştirme sorumluluğunu kabul etmiştir.

Türk belediyelerinin küresel ve yerel iklim eylemlerindeki kritik rolünü araştıran bu çalışma, iklim değişikliğinin şiddetlenmesiyle birlikte şehirlerin etkilerini hem sorunun ortaya çıkmasına katkıda bulunan hem de sorunu azaltan merkezi oyuncular haline geldiğini vurgulamaktadır. Şehirler, yüksek üretim ve tüketim seviyeleri nedeniyle küresel sera gazı (GHG) emisyonlarının %60 ila %70'ini oluşturmaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından 2008 yılında başlatılan Belediye Başkanları Sözleşmesi, CO2 emisyonlarını azaltma ve sürdürülebilir enerji politikalarını benimseme taahhüdü bulunan 10.000'den fazla yerel ve bölgesel yönetimi bir araya getiren dünyanın en büyük yerel iklim ve enerji eylemleri hareketi olarak ortaya çıkmıştır.

Akdeniz Havzası'ndaki Türk belediyeleri, sıcak hava dalgaları, kuraklıklar, sel, fırtınalar ve orman yangınları gibi iklim etkilerine karşı önemli savunmasızlıklar yaşamaktadır. Bu zorlukların farkında olarak, birçok belediye Belediye Başkanları Sözleşmesi'ne katılmış ve sera gazı emisyonlarını azaltmayı ve iklim dayanıklılığını artırmayı amaçlayan Yerel İklim Eylem Planları ve Sürdürülebilir Enerji Eylem Planları gibi girişimlere taahhütte bulunmuştur. Bu katılım, Türk şehirlerini Avrupa ve küresel iklim hedefleriyle uyumlu hâle getirmekle kalmamış, aynı zamanda belediyeler, paydaşlar

* Bu çalışma Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından SBA-2024-1753 projesi kapsamında desteklenmektedir.
[1] Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, emrah.atar@erdogan.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1221-5415.
[2] Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, seven.erdogan@erdogan.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9991-2074.
[3] Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, hamdullahbaycar@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8720-9995.

ve vatandaşlar arasında yerel iklim yönetimi ve eylemini ilerletmek için işbirliğini teşvik etmiştir. Bu çabalara rağmen, izleme, finansmana erişim ve iklim adaletinin eylem planlarına entegrasyonu gibi zorluklar devam etmektedir. Araştırmalar, uygulama ve izleme aşamalarındaki boşlukları ve etkili iklim projeleri geliştirmek için belediyeleri destekleyecek kapasite geliştirme programlarına olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Türk belediyelerinin Belediye Başkanları Sözleşmesi'ne entegrasyonu, uluslararası iklim girişimlerine olan geniş taahhüdü yansıtmakta ve yerel eylemlerin küresel iklim hedeflerine ulaşmadaki önemini vurgulamaktadır. Uluslararası ağlar olan ICLEI, C40 ve EuroCities tarafından desteklenen bu işbirlikçi yaklaşım, Türk şehirlerinin en iyi uygulamaları paylaşmalarını, küresel liderlerden öğrenmelerini ve eylemlerini genel iklim stratejileriyle uyumlu hale getirmelerini sağlamaktadır. Bu çabalar aracılığıyla, Türk belediyeleri bölgelerindeki iklim değişikliğinin getirdiği benzersiz zorlukları ele alırken daha sürdürülebilir ve dayanıklı bir geleceğe katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışma, Türk belediyelerinin Belediye Başkanları Sözleşmesi'ne katılımını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Küresel ve Avrupa bağlamında iklim değişikliğiyle mücadelede artan yerelleşme eğilimi açıklandıktan sonra, Belediye Başkanları Sözleşmesi küresel iklim değişikliğiyle mücadelede AB destekli bir yerelleşme deneyimi olarak incelenecektir. Çalışmanın ana bölümü, Belediye Başkanları Sözleşmesi'ne Türk belediyelerinin katılımını motive eden faktörlerin ve bu katılımın yerel düzeyde alınan politika ve eylemler üzerindeki etkisinin, Belediye Başkanları Sözleşmesi'nin sağladığı veri tabanı kullanılarak analiz edilmesine odaklanacaktır.

Ayrıca Avrupa Komisyonu'nun bağımsız uzmanları tarafından hazırlanan ve Sözleşme üyelerinin performansını raporlayan yıllık değerlendirmelerin yanı sıra, Sözleşme'ye taraf olan bazı seçilmiş Türk belediyeleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen birincil verilerle çalışma zenginleştirilecektir. Çalışmanın sonunda, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelede artan küresel ve bölgesel yerelleşme eğilimini benimsemesi konusunda bir değerlendirme sunulması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Belediye Başkanları Sözleşmesi, İklim Değişikliği, Yerelleştirme, Türkiye

TÜRKİYE'S PARTICIPATION IN THE COVENANT OF MAYORS: A LOCALISATION EXPERIENCE IN COMBATING CLIMATE CHANGE

Abstract

Effective mitigation of climate change requires the active engagement of not only national governments but also local administrations, within a multi-level governance framework. In this context, the Covenant of Mayors, launched by the European Commission in 2008, is an international initiative that supports voluntary commitments from local and regional authorities to reduce carbon emissions, improve energy efficiency, and expand the use of renewable energy sources. Aligned with the European Union's ambition to go beyond the 20-20-20 sustainability targets, the Covenant has evolved into one of the world's largest networks for localized climate and energy action. Turkey, as a country increasingly exposed to the adverse effects of climate change particularly in the Mediterranean Basin faces significant challenges such as heatwaves, droughts, floods, and wildfires. Against this backdrop, the participation of 81 Turkish municipalities in the Covenant and their preparation of Sustainable Energy and Climate Action Plans (SECAPs) signify a major step toward enhancing local climate resilience. This study aims to analyze the factors motivating Turkish municipalities to join the initiative, the implementation processes, and the challenges encountered. Drawing on annual assessment reports by the European Commission and qualitative interviews conducted with selected municipalities, the study highlights structural needs in capacity building, monitoring mechanisms, and the integration of climate justice into local planning. Moreover, collaborations with international networks such as ICLEI, C40, and EuroCities enable Turkish cities to benefit from global best practices and to assume an increasingly active role in climate governance.

Keywords: Covenant of Mayors, Climate Change, Localisation, Türkiye

ÇEVRE VE İKLİM KRİZLERİ KARŞISINDA AVRUPA BİRLİĞİ "YEŞİL REJİMİ" NİN TÜRKİYE'NİN KARMAŞIK SORUNLARINA ETKİSİ

Sevim BUDAK[1]

Genişletilmiş Özet

50'li yıllarda Avrupa Birliği'ni kuran antlaşmalarda çevre ve iklimin koruması konusunda açık bir düzenleme yoktur. Buna karşılık Birliğin kuruluşunun en önemli amacı "*yurttaşlarının yaşam koşullarını iyileştirmek için ortak karar almak*" olarak ifade edilmiştir. Yaşam kalitesini artırmak söz konusu olduğunda, Birlik 70'li yılların başlarından itibaren Roma Anlaşması'nın 235'inci maddesini kullanmak suretiyle çevreyle ilgili politika üretim sürecine başlayacaktır. Bu dönemdeki temel kaygısı çevre korumayı ekonomik kalkınma ile barıştırmak, daha doğrusu rekabet ile ekoloji arasında bir denge kurmak suretiyle korumak için bir çevre koruma rejimi geliştirmek olmuştur.

Birlik kurguladığı ilk evre çevre rejimi uygulamalarında kalkış noktası olarak rekabetin korunması için çevrenin korunması gereğini seçer. Birliğin bu evredeki tercihini o günün koşulları içerisinde değerlendirmek gerekir. Çünkü her bir üye devletin farklı uyguladığı çevre politikası ve çevre dampingleri, Birlik içerisinde yeşertilmeye çalışılan rekabet eşitliğini ve bu yolla ulaşılmaya çalışılan Ortak Pazarı bozacak düzeydedir. Buna karşılık Avrupa içerisinde sınır tanımayan çevre sorunlarıyla her bir üye devletin tek başına mücadelesi de mali açıdan mümkün görünmemektedir. Avrupa'da, tüm Dünya'da olduğu gibi, ekonomik gelişmenin doğal çevreye olan etkisi tartışılmaya başlanır ve sorun resmi dokümanlara yansır. Bu dönemde çıkarılan "Çevre Eylem Programları" (hâlihazırda 8'incisi yürürlüktedir) içinde çevrenin korunmasına yönelik temel ilkeler çerçevesinde hedefler belirlenmekte ve bu hedeflere ulaşılması için gerekli uygulamalar sıralanmaktadır.

Bu gelişmeler yanında Kurucu Antlaşmalara çevreye ilişkin hükümlerin ilave edilerek güçlü bir çevre rejimi inşası, 1987 yılında Tek Avrupa Senedi'nin kabul edilişine kadar ertelenmiştir. 1973-1987 yılları arasında çevre rejimi oluşturulması esasen çevrenin korunmasına değil, Ortak Pazarın kurulmasına ve kesintisiz işleyişine ilişkin 100 ve 235. maddeler temeline dayandırılmıştır. Kurucu anlaşmalara eklenen çevre hükümleri AB Çevre rejiminde ikinci evreyi oluşturur. Bir kez kurucu anlaşmalara girince çevre rejimi gittikçe genişleyen ve derinleşen Birlik bakımından gevşetilmek yerine daha da sıkılaştırılacaktır. Bu sıkılaştırma Avrupa Birliği'nin karmaşık sorunlarına bir yenisini daha ekleyecektir. Bir yandan uluslararası alanda Çin ile rekabet etmeye çalışırken diğer yandan yükselen aynı zamanda neo Marksist izler de taşıyan yeşil harekete set çekmek bunlar arasındadır. Birliğin Birleşmiş Milletler nezdinde inşa edilen küresel çevre koruma rejimine ayak uydurma

[1] Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, sebudak@istanbul.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4943-3184.

gayretleri yanında Avrupa coğrafyasını olağanüstü etkileyen çevresel kirlenme ve bozulmalara bağlı olarak ortaya çıkan yeni toplumsal çevresel hareketlerin kendi ülkelerinden ve Birlikten beklentilerinin artması Birliğin karmaşık sorunlarını daha da katmerlendirecektir.

1992 Rio Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı sonrası AB bakımından çevre rejimine iklim rejiminin eklenmesi söz konusu olacaktır. Küresel bir iklim rejimi inşa eden Rio Konferansı sonrası imzaya açılan İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nden Amerika Birleşik Devletleri'nin çekilmesi AB'nin bu alanda öncü rolüne soyunmasına neden olacaktır. BM iklim rejimince kurgulanan 1990 öncesi değerinden %5'lik sera gazı azaltım talebine ilaveten AB'nin % 8'lik azaltım taahhüdü ve bunu gerçekleştirebilmek için kurduğu Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sistemi karmaşık sorunların çözümüne nisbi bir katkı sağlayacak ve çevre ve iklim rejiminin üçüncü evresine geçilmesiyle sonuçlanacaktır. Avrupa Birliği çevre ve iklim konusunda üçüncü rejimini kurgularken 2008 yılında patlak veren dünya finansal krizi iklim taahhütlerinin yerine getirilmesinde kırılma yaşanmasına neden olacaktır. Bu evrede Birliğin Taraflar toplantılarında çok da ileri vaatler sunmadığını ve ama öncü rolünü de bırakmaya yanaşmadığını görürüz. 2008 krizinin aşılmaya başladığı yıllarda Kyoto protokolünün ikinci yükümlülük dönemine ilişkin müzakereler de başlayınca Avrupa Birliği'nin özellikle mitigasyon tedbirleri bakımından yüksek Karbondioksit indirimlerine ilişkin talepleri de ortaya çıkmıştır. Kyoto'nun ikinci yükümlülük döneminde yaklaşık % 40'lık bir Karbondioksit indirimi gereksinimi önce Birlik tarafından ileri sürülecek ve kabul edilecektir. Bu zaten kırılgan yapılı İklim rejiminin daha da zayıflamasına neden olacak Kanada ve Japonya daha ileri Karbondioksit indirimi taahhütüne girmeyerek Anlaşmadan çekildiklerini açıklayacaklardır. Tıkanan Kyoto rejimini açmak yine Avrupa Birliği'ne düşecektir. Kopengah'daki yenilginin ardından, Fransa Paris'te yapılacak taraflar toplantısında yeni bir iklim anlaşmasını masaya yatıracak ve kabulünü sağlayacaktır. 2015 yılında imzaya açılan Paris İklim Anlaşması AB iklim rejiminin dördüncü evresini başlatacaktır. Anlaşmanın beş yıl sonra 2020 de yürürlüğe girecek olması çok eleştiri alsa da bir başarı hikâyesi olarak lanse edilecektir.

2020 yılına gelmeden 2019 yılının son aylarında ortaya çıkan Covid 19 Pandemisi, Avrupa Birliği'nin krizden fırsat çıkarmasına destek olacak ve AB çevre ve iklim rejiminde yeni bir evreye geçilecektir. Bir yanda sağlık, gıda, su temin, ulaştırma, eğitim, imalat, ihracat, ithalat ve turizm gibi sektörlerde ciddi sorunlar yaşanırken Birlik 2019 yılının Aralık ayının son günlerinde Avrupa için yeni yeşil düzenin de deklarasyonunu gerçekleştirecektir. Akabinde küresel iklim değişikliğine ilişkin bir direktif çıkartarak bu yeni iklim rejiminin Birlik ile ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel ilişkisi olan tüm ülkelere teşmil edilmesini sağlayacak bir mekanizma (sınırda karbon düzenlemesi) inşa ederek, deyim yerindeyse Karbondioksit emisyonlarını indirmeye yanaşmayan üye ülkeler dahil, diğer ülkeleri ve sektörleri zorlamaya çalışacaktır.

Avrupa Birliği'nin doğal kaynakları korumayı, çöpe dönüşen kaynakları yeniden ekonomiye kazandırmayı ve iklimi korumayı birleştiren yeni yeşil bir rejimi ya da yeni bir ekonomik düzeni inşa etmek için gösterdiği bu çabalar, bu alandaki hukuki düzenin daha da sıkılaştırılmasıyla sonuçlanacaktır. Birlik, ticari ilişkileri olan diğer ülkeleri de içerecek yeni bir iktisadi düzenin kendileri Yeşil Ekonomi, Yeşil Büyüme, Yeşil Dönüşüm gibi isimlerle adlandırsalar da "Sürdürülebilir Kapitalizm"in tesisine kapı aralayacaktır.

Bu bildiride amaç giderek sıkılaşan ve küreselleşen Avrupa Birliği çevre ve iklim değişikliğine ilişkin bu yeni yeşil rejimin evre evre nasıl inşa edildiğini anlatmak, her evredeki gelişmelerin dayanaklarını ve arka planını açıklamak ve gelinen son evrenin Türkiye'nin çevre, iklim, ticaret, sanayi ve döngüsel ekonomi yönetimi ve hukuku üzerine etkilerine dair kısa analizler geliştirmektir. Birliğin etkisinin izleri takip edilerek Türkiye'nin karmaşık sorunlarına yeni hangi sorunların eklendiğini tespit etmek de bu bildirinin yan analizi olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği İklim Politikası, Yeni Yeşil Düzen, Türkiye AB İlişkileri, Türkiye İklim Politikası, İklim ve Çevre Krizi

THE EUROPEAN UNION'S "GREEN REGIME" IN THE FACE OF ENVIRONMENTAL AND CLIMATE CRISES IMPACT ON TURKIYE'S COMPLEX PROBLEMS

Abstract

Due to the withdrawal of the United States from the Framework Convention on Climate Change, the EU will assume a leading role in this area. EU's demands for high carbon dioxide reductions, especially in terms of mitigation measures also emerged. Following the defeat in Copenhagen in the process that began with these demands, France will put a new climate agreement on the table at the meeting of the parties held in Paris. While serious and complex problems are experienced in sectors such as health, food, water supply, transportation, education, manufacturing, export, import and tourism, the Union also declared the new green deal for Europe in the last days of December 2019. The Union has tried to force countries and sectors that do not want to reduce their carbon dioxide emissions by applying border carbon regulation to all countries, including Türkiye. This law will come into effect in 2026.The aim of this report is to explain how the new green regime of the EU regarding environment and climate change was built, to develop a brief analyses of its impacts on Türkiye's environment, climate, trade, industry and circular economy management and law at the current point, to trace the traces of the Union's impact and to identify which new problems have been added to Türkiye's complex problems and what Türkiye has done and needs to do to overcome them.

Keywords : European Union's Climate Change Policy, New Green Deal, Türkiye and European Union Relations, Climate Change Policy in Türkiye , Climate and Environmental Crises

BİRBİRİNE BAĞLI KÜRESEL KRİZLER: İKLİM KRİZİ VE ALTINCI BÜYÜK YOK OLUŞ

Ezgi KOVANCI[1]

Genişletilmiş Özet

Sanayi Devrimi'nden bu yana, gezegenin doğal kaynakları insanlık tarafından sınırsızca tüketilmekte ve ekosistemlerin geri dönülemez bir noktaya sürüklenmesine neden olmaktadır. "Altıncı Büyük Yok Oluş", biyolojik çeşitliliğin kitlesel bir kaybını ifade eder ve şu an insan faaliyetlerinin etkisiyle meydana geldiği düşünülmektedir. Dünya tarihinde Beş Büyük Kitlesel Yok Oluş yaşanmıştır ve bunların her biri, canlı türlerinin büyük bir kısmının yok olmasına yol açmıştır. Yaklaşık 444 milyon yıl önce gerçekleşen "Ordovisyen-Silüri Yok Oluşu," türlerin %85'ini etkileyen bir yok oluştur ve buzullaşma ile deniz seviyesindeki büyük değişikliklerden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. "Geç Devoniyen Yok Oluşu" 375 milyon yıl önce türlerin %75'inin yok olmasına neden olmuş, özellikle deniz yaşamında büyük kayıplar yaşanmıştır. "Permiyen-Triyas Yok Oluşu" 251 milyon yıl önce gerçekleşmiş ve "Büyük Ölüm" olarak bilinen bu olayda türlerin %96'sı volkanik patlamalar ve metan salımları nedeniyle yok olmuştur. "Triyas-Jura Yok Oluşu" 201 milyon yıl önce türlerin %80'ini yok etmiş, volkanizmayla birlikte iklim değişikliğinin ilk işaretleri görülmüştür. "Kretase-Paleojen Yok Oluşu" 66 milyon yıl önce dinozorların sonunu getiren asteroit çarpması ve volkanik faaliyetlerle ilişkilendirilir; türlerin %76'sı yok olmuştur (Ritchie, 2022). Ancak Altıncı Büyük Yok Oluş, diğerlerinden farklı olarak doğal bir felaketin değil, doğrudan insan kaynaklı faaliyetlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Altıncı Büyük Yok Oluş, biyolojik çeşitliliğin büyük oranda kaybını ifade eder ve günümüzde bu süreç, insan etkilerinin hızlandırdığı bir felaket olarak kabul edilmektedir. Normal şartlarda türlerin doğal yok olma hızı yılda yaklaşık 1-5 türdür. Ancak şu anda bu hız, doğal oranın 100 ila 1.000 katına ulaşmıştır (Ceballos et al., 2015: 5). Bu artışın en önemli nedeni, ormansızlaşma, kentleşme ve tarımsal genişleme gibi insan kaynaklı faktörlerin türlerin yaşam alanlarını yok etmesidir. İklim kriziyle tetiklenen sıcaklık artışları, deniz seviyelerinin yükselmesi ve aşırı hava olayları da birçok türün hayatta kalmasını zorlaştırmaktadır. Kimyasal atıklar, plastik kirliliği, deniz ekosistemlerindeki tahribat ve aşırı avlanma gibi insan faaliyetleri de biyolojik çeşitliliği tehdit etmektedir. Bilimsel verilere göre, son 100 yılda omurgalı türlerinin %2'si yok olmuştur; bu, doğal yok oluş oranının 100 katıdır (Ceballos et al., 2015). IPBES (2019) raporuna göre, 1 milyon tür önümüzdeki on yıllarda yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. WWF'nin "Yaşayan Gezegen Raporu" ise son 50 yılda vahşi yaşam popülasyonlarının %69 oranında azaldığını bildirmektedir. IUCN'ye göre memelilerin %26'sı, kuş türlerinin %14'ü ve sürüngenlerin %21'i tehdit altındadır. Böcek türlerinin %40'ı, özellikle pestisit kullanımı ve iklim değişikliği nedeniyle

[1] Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, ekovanci@adiyaman.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1434-2581.

yok olma riskiyle karşı karşıyadır. Aslan, kaplan, çita gibi vahşi kediler de Altıncı Büyük Yok Oluş'un etkisi altında ciddi tehlike altındadır. Türlerin yok olma oranlarının, doğal süreçlerin hızının binlerce kat üzerine çıktığını vurgulayan araştırmalar, insan faaliyetlerinin bu kriz üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır (Ceballos et al., 2017; IPBES, 2019). Bu çalışma, Altıncı Büyük Yok Oluş sürecinin temel nedenlerini ve iklim kriziyle olan bağlantılarını derinlemesine incelemektedir. Çalışmada, Altıncı Büyük Yok Oluş önceki beş büyük yok oluşun özetiyle açıklanmıştır. İkinci bölümde, iklim krizinin türler üzerindeki etkileri ele alınmıştır ve bu bölümde habitatların küçülmesi, türlerin göç edememesi, okyanus asitlenmesi, istilacı türlere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde insan faaliyetlerinin rolü ele alınmış ve neden oldukları tür kaybının uzun vadede insan topluluklarına olan ekonomik ve sosyal etkilerine değinilmiştir. Dördüncü ve son bölümde doğa temelli çözümler ve sürdürülebilir kalkınma politikaları çerçevesinde değerlendirme yapılmış ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Bu çalışma, literatür taraması yöntemine dayanmaktadır. Öncelikle, biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliği arasındaki ilişkiyi ele alan bilimsel makaleler, uluslararası raporlar (ör. IPCC ve IPBES raporları) ve akademik çalışmalar incelenmiştir. Araştırmada, özellikle iklim değişikliğinin habitat kaybı, deniz seviyesindeki yükselme, sıcaklık artışı ve ekosistem bozulmaları üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Veriler, tür kaybı oranları ve ekosistem hizmetlerindeki azalmaları niceliksel olarak değerlendiren önceki araştırmalarla karşılaştırılmıştır.

- İnsan kaynaklı iklim değişikliği, Altıncı Büyük Yok Oluşun en büyük itici gücü olarak öne çıkmaktadır. Fosil yakıt kullanımı ve ormansızlaşma, karbon emisyonlarını artırarak türlerin yaşam alanlarını daraltmaktadır (Steffen et al., 2015).
- IPBES (2019) raporuna göre, dünyadaki türlerin %25'i, yani yaklaşık bir milyon tür, yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.
- Habitat kaybı, özellikle tropikal bölgelerde, tür çeşitliliğini hızla azaltmakta ve ekosistem dengesini bozmaktadır.
- İklim değişikliğinin hızlanması, gıda üretimi, su döngüsü ve polinasyon gibi ekosistem hizmetlerini ciddi şekilde etkilemektedir.

Bulgular, iklim değişikliğinin altıncı büyük yok oluş sürecinde merkezi bir rol oynadığını ve biyolojik çeşitlilik kaybının insanlık üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerinin büyüyeceğini göstermektedir. Çalışmanın amacı, Altıncı Büyük Yok Oluş ve biyolojik soykırım kavramlarını ele alarak, iklim krizinin ve insan faaliyetlerinin biyolojik çeşitlilik üzerindeki yıkıcı etkilerini bilimsel veriler ışığında ortaya koymaktır. Çalışma, türlerin yok oluş hızındaki dramatik artışı ve bu kayıpların ekosistemler, toplumlar ve gelecek nesiller üzerindeki çok boyutlu etkilerini incelemeyi hedeflemektedir. Aynı zamanda, mevcut krizle başa çıkabilmek için sürdürülebilir çözümler ve

politikalar geliştirilmesinin önemine dikkat çekerek, karar alıcılar ve kamuoyuna bir eylem çağrısı yapmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biyolojik Soykırım, Altıncı Büyük Yok Oluş, İklim Krizi, Biyolojik Çeşitlilik

INTERCONNECTED GLOBAL CRISES: CLIMATE CRISIS AND THE SIXTH MASS EXTINCTION

Abstract

The world stands on the brink of the Sixth Mass Extinction, a process accelerated by human activities. Biodiversity loss is not merely an environmental issue but a multidimensional crisis with economic, social, and ethical implications. Researchers like Gerardo Ceballos have revealed that the current rate of species extinction is thousands of times higher than natural rates, leading to irreversible damage to ecosystems. The 2019 IPBES report highlights that nearly 1 million species face extinction, with natural habitats rapidly disappearing. This article explores the strong connection between biological annihilation and climate change, examining the devastating impacts of human actions on ecosystems. Uncontrolled fossil fuel consumption, deforestation, overexploitation of resources, and climate change are identified as key drivers threatening species and their habitats. However, this crisis can still be mitigated. Protecting natural habitats, reducing carbon emissions, and implementing sustainable policies are essential not only for the survival of species but also for the future of humanity. In this context, the article discusses the scope and consequences of the ongoing crisis while emphasizing the urgent need for global action. It aims to raise awareness and contribute to the development of effective solutions to safeguard biodiversity and ensure a sustainable future.

Keywords: Biocidal Genocide, Sixth Mass Extinction, Climate Crisis, Biodiversity

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ (TARAFLAR) KONFERANSLARI (COP) SONUÇ BELGELERİNİN GÖÇ BAĞLAMINDA ANALİZİ*

Hicran HAMZA ÇELİKYAY [1], Hülya KÜÇÜK BAYRAKTAR [2], Ecrin KAR[3]

Genişletilmiş Özet

Tüm dünyayı etkisi altına alan iklim değişikliği, nedenleri ve sonuçlarıyla etki alanı noktasında çok boyutlu, küresel ve acil önlem alınması gereken bir sorundur. Bu sorunla mücadele için küresel bölgesel, ulusal ve yerel düzeyde çalışmalar yapılmakta ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmaktadır. İklim değişikliği ile birlikte birçok ülkede su seviyelerinin yükselmesiyle yaşam alanları sular altında kalmakta, iklim dramatik şekilde değişmekte, yaşam şartları zorlaşmakta ve kaçınılmaz olarak küresel iklim değişikliğinin sonuçları olarak ekosistemin ve yaşam alanlarının hasar görmesi nedeniyle insanlar yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmaktadır. İklim nedeniyle gönüllü ya da zorunlu olarak yerinden edilme, yaşanılan alanları terk etme eylemi iklim göçü olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda Uluslararası Göç Örgütü, iklim göçmenlerini "*çevresel göçmenler, yaşamlarını ve yaşam koşullarını olumsuz etkileyen çevredeki ani veya aşamalı değişiklikler nedeniyle, geçici veya kalıcı olarak kendi sınırları içinde veya yurt dışında yaşadıkları evlerini terk etmek zorunda kalan veya ayrılmayı tercih eden kişi veya kişi gruplar*" olarak tanımlamaktadır. İklim nedeniyle göç de diğer göç türlerinde olduğu gibi gıda güvenliği, temiz suya erişim, eğitim, sağlık ve barınma yetersizliği, işsizliğin artması ve güvenlik gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. BM Uluslararası Göç Örgütü tarafından 2022 yılında yayımlanan "İklim Değişikliği ve Gelecekteki İnsan Hareketliliği" raporunda son 10 yıllık dönemde dünyada, yılda ortalama 21,6 milyon kişi iklim değişikliği kaynaklı etkilerden dolayı göç etmek zorunda kalmıştır. Bu veri, iklim nedeniyle meydana gelen göçün ne derece önemli seviyede olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda iklim göçü, küresel alanda üzerine çalışması gereken acil bir konu haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler tarafından da iklim değişikliğine yönelik çalışmalar yapılmış ve İklim Değişikliği Taraflar Konferansları (COP) düzenlenmeye başlanmıştır. İklimin değişmesiyle birlikte deniz seviyelerinin yükselmesi, aşırı hava olayları ve kaynak kıtlığı gibi çevresel değişikliklerin yol açtığı bir olgu olan iklim göçü, özellikle COP21'den itibaren BM İklim Değişikliği Konferanslarındaki tartışmaların önemli bir odağı haline gelmiştir. 2015 yılında Paris'te düzenlenen COP21'de iklim değişikliğinin azaltılmasına ilişkin küresel anlaşma olan ve sera gazı emisyonlarının en az %55'ini

* Bu çalışma, 323K385 numaralı ve "Yüzyıllık Süreçte Türkiye'nin Dış Göç Politika Analizi ve Belediyeler için Politika Önerileri" başlıklı TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında sürdürülen araştırmalara dayanmaktadır.

[1]Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Akçakoca Bey SBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, hicrancelikyay@duzce.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4256-1397.

[2]Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmetleri Bölümü, hulyakucuk2015@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2885-8386.

[3]Yüksek Lisans Öğrencisi, Düzce Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, ecrinkar@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-8420-3822.

temsil eden 55 ülkenin katıldığı Paris Anlaşması müzakere edilmiştir. Paris Anlaşması'nın önemli olmasının en temel nedeni bugüne kadar yapılan iklim anlaşmalarının içerisinde en uygulanabilir anlaşma olması ve 184 ülke tarafından onaylanmasıdır. Bu konferansta amaçlanan ise iklim değişikliğine karşı harekete geçerek insanlığın küresel ısınmayla mücadele ederek yaşam tarzını değiştirmesinin gerekliliğine vurgu yapmaktır. 2015 yılında COP21 ile küresel ısınmayı 2050 yılına kadar sanayi öncesi seviyelere kıyasla 1,5°C ile sınırlamak hedeflenmiştir.

COP21 sonrası 2015 yılında kabul edilen Paris Anlaşması, yerinden edilme de dâhil olmak üzere iklim değişikliğiyle bağlantılı kayıp ve zararların ele alınmasının önemini resmen kabul ederek bir dönüm noktasına işaret etmiştir. Bu durum küresel sıcaklık artışını 2°C'nin çok altında sınırlamaya yönelik daha geniş bir çabanın bir parçası olarak insan hareketliliği ve iklim direnci arasındaki kesişimin kabul edildiğini göstermektedir.

Bu çalışmada, Paris İklim Anlaşması önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilerek 2015 yılında düzenlenen COP21 ile COP28 arasında gerçekleştirilen konferansların sonuç belgeleri incelenmiştir. İklim Değişikliği Taraflar Konferansları sonuç belgelerinde göçe yönelik çıktılar ve kararlar incelenerek iklim ve göç olgularının analizi yapılmıştır. Birleşmiş Miletler İklim Değişikliği Taraflar Konferansları sonuç belgelerinin göç bağlamında analizinin yapılması, iklim ve göç ilişkisinin değerlendirilmesi çalışmayı özgün kılmaktadır.

Çalışmada COP21 (24 Karar Belge), COP22 (26 Karar Belge), COP23 (23 Karar Belge), COP24 (29 Karar Belge), COP25 (19 Karar Belge), COP26 (24 Karar Belge), COP27 (39 Karar Belge) ve COP28 (20 Karar Belge) belgeleri olmak üzere sekiz taraflar konferansı kararlarının yer aldığı toplam 204 sonuç belgesinin niteliksel analizi MAXQDA programı kullanılarak yapılmıştır. Bu yöntemle öncelikle Birleşmiş Miletler İklim Değişikliği Taraflar Konferans belgeleri incelenmiş ve belgelerde "*göçmen, göç, mülteci, sığınmacı, yerinden edilme, yer değiştirme, planlı yer değiştirme*" kavramları taranmıştır. Belgelerde ilgili kavramların olduğu metinler MAXQDA nitel veri analiz programı ile incelenerek "*sağlık hakkı, insan hakları, nesiller arası eşitlik, toplumsal cinsiyet eşitliği, göçmen hakları, insan hareketliliği, göç hareketliliği, yerinden edilme, planlı yer değiştirme, risk yönetimi, hareketlilik, sivil toplum grupları, uluslararası göç, BM Göç Ağı, düzeli göç yolları, güvenli göç, düzenli ve sorumlu göç, kurumlar arası koordinasyon, çevre hakkı, iklim göçü, iklim kaynaklı göçmenlerin ve mültecilerin finansmanı, göç finansmanı, adil, güvenli ve onurlu insan hareketliliği, uluslararası kuruluşlar/göç örgütü*" kodları oluşturulmuştur.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Taraflar Konferansları (COP), iklim göçü konusunda küresel farkındalığı artırmak ve çözüm odaklı mekanizmalar oluşturmak adına önemli adımlardır. Paris Anlaşması'nın kabul edildiği COP21'den itibaren, iklim değişikliği kaynaklı kayıp ve zararlar çerçevesinde iklim göçünün tartışmalara dahil edildiği görülmektedir. Bu bağlamda, COP24'te Katowice'de, Göç Görev Gücü tarafından sunulan öneriler, iklim göçünün anlaşılmasını ve

yönetilmesini kolaylaştıracak somut adımları içermektedir. Özellikle COP27'de oluşturulan "Kayıp ve Zarar Fonu," yerinden edilen topluluklara mali destek sağlama konusunda bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, iklim göçü ile ilgili yasal çerçevelerin netleşmemesi, finansal kaynakların yetersizliği ve uluslararası iş birliği eksiklikleri, bu konuda kaydedilen ilerlemeyi sınırlamaktadır. COP süreçleri, iklim göçüne yönelik adil, kapsayıcı ve etkili politikalar geliştirme konusunda bir zemin sağlasa da uygulama aşamasında daha kararlı ve koordineli çabalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küresel İklim Değişikliği, Göç, İklim Göçü, Yerinden Edilme, Birleşmiş Miletler İklim Değişikliği Konferansları (COP)

ANALYSIS OF THE OUTCOME DOCUMENTS OF CLIMATE CHANGE CONFERENCES (COP) IN THE CONTEXT OF MIGRATION

Abstract

With the increase in migration due to climate change, climate migration has become an urgent issue. On the United Nations (UN) front, significant efforts have been made to address climate change, and Conferences of the Parties (COP) on Climate Change have been organized as a critical platform for these discussions. In this study, the Paris Climate Agreement is considered a key turning point, and the outcome documents from COP21 to COP28 (2015-2023) are analyzed. Outputs and decisions related to migration in these outcome documents are examined to explore the intersection of climate change and migration. By analyzing the outcome documents within the context of migration, and evaluating the relationship between climate change and migration, this study offers a unique perspective. The study employs a qualitative analysis of a total of 204 outcome documents. The analysis was conducted using the MAXQDA software program. Since COP21, climate migration has been increasingly included in discussions under the framework of losses and damages caused by climate change. The recommendations presented by the Migration Task Force at COP24 provided concrete steps to better understand and manage climate migration. The establishment of the 'Loss and Damage Fund' at COP27 is seen as a milestone in offering financial support to displaced communities. While the COP processes provide a foundation for developing fair, inclusive, and effective policies on climate migration, more decisive and coordinated efforts are essential during the implementation phase.

Keywords: Global Climate Change, Migration, Climate Migration, Displacement, United Nations Climate Change Conferences (COP)

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNDE YÖNETİŞİM AÇMAZINA BİR ÇÖZÜM: KAPSAYICI YÖNETİŞİM

Feriştah YILMAZ[1], Elif Balam SIZAN[2], Ergun KALAYCI[3]

Genişletilmiş Özet

Günümüzde iklim değişikliği sadece ulusal düzeyde ele alınabilecek bir konu olmaktan ziyade küresel bir sorundur. Bu sorunun çözümünde tabandan tavana bir örgütlenmeye gidilmesi ve hem doğal ve hem de yapılı çevreden sorumlu tüm aktörlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulacak bir yönetsel yapıya ihtiyaç duyulmaktadır. Kamu, özel ve sivil ortaklıkları kapsayan, yönlendirici ve düzenleyici iklim politikalarıyla küresel iklim değişikliği için çözüm sunulabilir. Bu nedenle iklim değişikliğine uyum sağlayan, çevresel kirliliklerin azaltılmasına ve ekosistemin korunmasına katkıda bulunan çok çeşitli koordinasyon sağlayıcı politikaya ihtiyaç duyulmaktadır. İklim değişikliği sadece fiziksel bir sorun olmanın ötesinde sosyal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel olarak ekosistemi olumsuz yönde etkilemekle ve afetlere karşı direnci kırmakla birlikte sosyal anlamda mahalli ortak ihtiyaçların giderilmesinde sunulan kamusal hizmetlerin istenilen düzeyde olmaması ve farklı özelliklere sahip bireylerin göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Bu nedenle iklim değişikliğine dair karar verilirken bu sürecin farklı siyasi kutuplar arasında dinamik bir süreç olarak görülüp bütünleştirici ve müzakereci bir yapının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu nedenle karşımıza kapsayıcı yönetişim kavramı çıkmaktadır. Farklı toplulukların ihtiyaçlarının karşılanması için kilit bir model olarak sunulan bu kavramın temeli hükümetlerin, sivil kuruluşlarının ve yerel toplulukların hayatlarını etkileyen iklim değişikliğine dair tüm bileşenlerin yönetime katılma becerisini sağlamaktır. Sivil toplum bu çerçeveden hareketle farklı özelliklere sahip bireyleri göz önünde bulunduran kapsayıcı yönetişim için sosyal sermayeyi bir araya getirerek örgütleyebilecek bir aktördür. Küresel iklim değişikliğine dair politikaların ulusal ya da merkezî düzeyde uygulanmasının ötesinde nüfusu ve sayısı giderek artan büyük kentsel alanlarının da göz önünde bulundurulması kentleşen dünyada önemli bir mesele haline gelmiştir. Kentsel alanların yönetiminden sorumlu yerel yönetimlerin yönetim planlamasında en alt birimde yer almasının yanında halka en yakın birimler olması nedeniyle yetki ve sorumlulukla donatılması küresel iklim değişikliğinin temelinde yer alan sosyal sermayenin beklentilerinin karşılanmasındaki aktördür. Sivil toplum kuruluşlarının anahtar rolüyle küresel iklim değişikliği politikalarının intisap edilmesinde öncelikle yerele ardından merkezî yönetimlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Toplum temel alan iklim faaliyetleri, mekân ve coğrafyayı gözeterek adaletsizliğe neden olabilecek tüm

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü fyilmaz@bartin.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0444-0121.
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, elif.sizan@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9384-6763.
[3] Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ergunkalayci@gumushane.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2992-9556.

deneyimlerin önüne geçerek katılım ve çözümlere odaklanacaktır. Buradan hareketle merkezî yönetimlerin, uluslararası kuruluşların, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının müzakereci bir tutumla bir araya gelmesiyle istenilen düzeyde başarıya ulaşılabilecektir. Merkezî yönetimin aktif bir azaltım ve uyum politikasını sürdürebilmesi ve toplumsal talepleri yerine getirebilmesi için istikrarlı bir şekilde yerel yönetimlerle işbirliği halinde olması gerekmektedir. Yerel yönetimlerin ise tamamen merkezîn taleplerinden ya da uluslararası kuruluşların fon ve hibe programlarının ötesinde toplumsal tabana yüzüne dönerek etki alanını genişletecek sivil toplum örgütleriyle iletişim halinde bulunması gerekmektedir. İklim değişikliğine dair çözüm ancak yerel ile sivil toplumun işbirliği sonrası merkezîn ve yerelin karşılıklı etkileşimiyle ortaya konulabilecektir. Kapsayıcı yönetişim çerçevesinin oluşmasıyla çevrenin korunması ve enerjinin sürdürülebilir kullanımını destekleyecektir. Merkezî yönetim, yerel yönetim, uluslararası kuruluşlar, özel sektör ve örgütlü sivil toplumun sürece dâhil edilmesi ile katılımcı, şeffaf, sürdürebilir ve uygulanabilir bir iklim değişikliği politikası için koşullar yaratılabilecektir. İklim değişikliğine dair politikaların oluşturulmasında kapsayıcı yönetişim bilimsel bilgi, uzman bilgisi ve yerelin geleneksel bilgisi ile bütünleşmesini sağlayan bir köprü kurabilecektir. Bu bilginin birlikteliğin çatışması ya da uzlaşması bilinçli kararlar alınmasını, kararların toplum tarafından benimsenmesi, sosyal uyumu ve toplumsal direncin sağlanmasını mümkün kılabilecektir. Zincirin her bir halkasının çabalarının birbirine eklemlenmesi ile ancak iklim değişikliği politikalarında kalıcı sonuçlar elde edilebilecektir.

Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin tamamına yakını yerel iklim eylem planlarını hazırlamış bulunmaktadır. Bazı büyükşehir belediyeleri iklim değişikliğini sürdürebilir enerji kavramıyla beraber ele alarak bir eylem planı hazırlamaktadır. 2011 yılında çalışmalarına başlanan yerel iklim planlarının son on dört yılda artışa geçtiği görülmektedir. Enerji Dönüşümü için Avrupa Birliği Batı Balkanlar ve Türkiye'deki Belediye Başkanları Sözleşmesini imzalayan büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediye en fazla katkıyı sağlayan yerel yönetimlerin başında gelmektedir. Gündeminin büyük çoğunluğunu iklim değişikliğine ayıran büyükşehir belediyeleri merkezî yönetim dokümanlarının yanında kalkınma ajanslarını uluslararası sözleşmelerin yanında özel sektörü ve sivil toplum kuruluşlarını da iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir yönetim kademesi olarak görmektedir. Özellikle eylem planlarının içine kadınlara, gençlere ve dezavantajlı grupların taleplerini de göz önünde bulundurarak planlama yapan ve yönetsel kapasitesini arttıran belediyelerde sivil toplum örgütlerinin payı olduğuna ulaşılmaktadır. 09 Ocak 2025 tarihinde iklim değişikliği konusuna eğilen on beş sivil toplum kuruluşunun katılımıyla İklim Ağı oluşturulmuştur. Tüm kesimlerin iklim değişikliğine dair politikalarda aktif olarak dahil edilmesi gerekliliği üzerinde duran bu ağ yerel yönetimlere bilgilendirici, yönlendirici ve aynı zamanda politika oluşturucu bir rolde bulunması iklim değişikliği ile mücadelenin asıl yönünün en alt birimden başlayarak örgütlenmesini sağlaması açısından önem taşımaktadır. Büyükşehirlerin iklim değişikliğine dair geliştirmesi gereken sorunlarının belirlenmesinde ve benzer belediyeler arasında standardın oluşturulmasında da bu ağ

önemli katkıda bulunacaktır. Sadece merkezî yönetimlerin, sözleşmeye taraf üye belediyelerin hibe ve projelerinin ötesinde, topluma katkı sağlaması beklenen sivil toplumun ön plana çıkarılması iklim değişikliği politikalarını ve uygulamalarını sürdürebilir kılacaktır.

Çalışmanın ana sorunsalı Türkiye'nin 2024 yılında iklim değişikliği performans endeksinde bir önceki yıla göre performans endeksini arttırmasına rağmen iklim politikasında hala çok düşük bir derecede yer almasıdır. Çalışmanın amacı yerelde iklim değişikliği yönetişimi için eylem planlarının eksikliklerinin ortaya konulmasıdır. Çalışmanın sınırlılığı sadece büyükşehir belediyelerinin dâhil edilmesidir. İlçe belediyeleri çalışmanın dışında bırakılmıştır. Çalışma bir nitel çalışma olup otuz büyükşehir belediyesinin iklim değişikliği ile mücadelede politika belgesi niteliği taşıyan yerel iklim eylem planlarına odaklanmaktadır.

Çalışmanın varsayımından biri yerel iklim politikalarının başarılı olmasının önündeki engelin katılımcı mekanizmayı dışlayarak sadece uluslararası sözleşmeler ve merkezî politikalarla mı belirlenmesinden kaynaklı olup olmadığı üzerinedir. İkinci varsayım günümüz merkezî yönetimlerin tek başına karar verdikleri politikaların ya da sadece iklim değişikliğine dair uluslararası hibe programlarının tek başın iklim değişikliğine dair sürdürebilir bir politika yaratmayacağı ve toplumsal dönüşüm sağlayamayacağı üzerinedir. Üçüncü varsayım ise yerel yönetimlerin planlarını harekete geçirecek olan uygulamaların sivil toplumla işbirliği halinde olmadıkça sürdürebilir bir çözüme kavuşamayacağı üzerinedir. İlk bölümde kapsayıcı iklim yönetişime dair genel bir çerçeve sunulmaktadır. İkinci bölümde uluslararası birliklerin Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği (Türkiye'nin aday ülke konumunda olması nedeniyle) Türkiye'nin iklim değişikliğine ilişkin yerel yönetimler üzerindeki etkisine genel bir çerçevede ele alınırken; özelde büyükşehir belediyelerinin iklim değişikliği çerçevesinde uluslararası sözleşmelerle ilişkisi büyükşehir belediyelerinin taraf oldukları ağlar çerçevesinde incelenmektedir. İlerleyen bölümde yerel düzeyde politik karar alıcıların harekete geçmesini sağlayan büyükşehir belediyelerinin ortaya koydukları yerel iklim eylem planları kapsayıcı kavramlar çerçevesinde detaylı bir şekilde incelenecektir. Büyükşehir belediyelerinin eylem planlarının arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde durulacaktır. Sonuç kısmında büyükşehir belediyelerinin ele aldıkları eylem planlarının kapsayıcı ilkelerden yola çıkılarak değerlendirilmesinin yanında katılımcı bir kültürle iklim değişikliğine dair toplumsal dönüşüm için tavsiye ve önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Yönetişim, Kapsayıcılık, Büyükşehir Belediyeleri, Türkiye

SOLUTION TO THE GOVERNANCE DILEMMA IN CLIMATE CHANGE: INCLUSIVE GOVERNANCE

Abstract

The primary issue of the study is that, despite Türkiye's enhancement of its performance index in the Climate Change Performance Index in 2024 compared to the previous year, its climate policy remains at a remarkably low level.The objective of the study is to emphasise the inadequacies of action plans for climate change governance at the local level. A limitation of the study is that it exclusively encompasses metropolitan municipalities, excluding district municipalities. The study adopts a qualitative approach, focusing on the Local Climate Action Plans of thirty metropolitan municipalities policy documents designed to combat climate change.The study operates under the assumption that the impediment to the success of local climate policies is that they are determined exclusively by international conventions and centralised policies, with participatory mechanisms being marginalised.The second assumption is that policies established solely by central governments or international climate change grant programmes are inadequate to engender a sustainable climate change policy and effect social transformation. The third assumption is that implementation, which mobilises the plans of local governments, cannot achieve a sustainable solution unless it is done in cooperation with civil society.The first section presents a general framework for inclusive climate governance. The subsequent section explores the impact of international unions, the Council of Europe and the European Union (given Turkey's status as a candidate country) on Turkish local governments in the context of climate change. This examination is undertaken within a general framework, with a particular focus on the relationship between metropolitan municipalities and international conventions on climate change, as determined by the networks to which they are affiliated. In the ensuing section, local climate action plans proposed by metropolitan municipalities – which empower political decision-makers at the local level to act – will be subjected to detailed scrutiny within the framework of inclusive concepts. The salient similarities and differences between the action plans of metropolitan municipalities will be emphasised. In the concluding part, following an evaluation of the action plans of metropolitan municipalities based on inclusive principles, recommendations and suggestions will be put forward for social transformation in the face of climate change, with a participatory culture.

Keywords: Climate Change, Governance, Inclusiveness, Metropolitan Municipalities, Türkiye

KENTSEL HİZMET SUNUMUNDA "NESNELERİN İNTERNETİ"NİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA TARTIŞILMASI

Gökçe Nur ŞAFAK[1]

Genişletilmiş Özet

Bilgi iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişim kamu yönetiminde dijitalleşmenin yolunu açmış, kamu hizmetinin niteliğini dönüştürmeye başlamıştır. Teknolojik gelişim yurttaşın gündelik yaşamını ve ihtiyaçlarını da dönüştürmüş, ayrıca bu süreç bilgi iletişim teknolojilerinin kamu hizmeti sunumuna uyarlanmasını beraberinde getirmiştir. Günümüzde belediyelerin, muhtelif kamu kurumu ve kuruluşlarının, üniversitelerin vb. hizmetlerine elektronik olarak erişim sağlanabilmekte, gündelik yaşam içerisinde kentsel ulaşımdan su hizmetlerine bir dizi işlev ve hizmetin artan oranda dijitalleştiği görülmektedir. Bilgi iletişim teknolojileri altyapı, güvenlik, ulaşım gibi kentsel hizmetlerde kullanılmaktadır. Akıllı kent, kablolu kent, dijital kent gibi biçimlerde isimlendirilen kentsel vizyonlar da kentsel hizmetlerin, giderek daha çok dijital tabanlı olarak gerçekleştirildiği bir süreç olarak kentlerin geleceğini belirlemektedir.

Kentlerin akıllı ve dijital hâle gelmesinin kentlerin ve hatta ulusal ekonomilerin rekabet edebilirliğini artırmak, kentlilerin gündelik olarak ulaştığı hizmetlerle ilgili maliyetlerini azaltmak ve zamandan tasarruf etmelerini sağlamak türünden faydaları olabilmektedir. Bu faydaların yanı sıra kentsel hizmet sunumunda akıllı teknolojilerin kullanımının ekolojik sürdürülebilirlik açısından katkıları olabilecektir.

Kentlerin akıllı teknolojiler ile donatılmasının temel bileşenlerinden birisi nesnelerin internetidir. Nesnelerin interneti (Internet of Things/IoT), birbirine bağlı ve birbiriyle iletişim kuran nesnelerden oluşan "büyük bir cihaz ekosistemi" olarak tanımlanmaktadır (Hançer ve Samet, 2021, s. 79; Polat ve Oyuncu, 2021: 13). Nesnelerin internetinde sensörlü ve/veya aktüatörlü cihazlar, birbirlerine, internete veya buluta bağlı bir biçimde gerçek zamanlı veri toplamakta, verileri iletmekte ve topladığı veriye göre fiziksel müdahalede bulunabilmektedir (Özkan Okay vd. 2021: 55; Polat ve Oyuncu, 2021: 49). Nesnelerin interneti, kullanıcıların akıllı hizmetlere erişimini hedeflemektedir (Özkan Okay vd. 2021: 53). Nesnelerin internetinde kullanılan cihazların veri toplama ve işleme, depolama, iletişim ve enerji yönetim biçimlerine göre farklı türde olması, farklı donanım ve yazılımlarla desteklenmesi mümkünse de bir cihazı nesnelerin interneti kapsamında kabul etmek için cihazın tekil olarak adreslenebilir, ulaşılabilir ve programlanabilir olması gerekmektedir (Hançer ve Samet, 2021: 80-81).

Nesnelerin interneti ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Gelişmiş teknolojik nitelikleri olsa bile

[1]Arş. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü gokcenursafak@aksaray.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3531-9698.

iletişim kuramayan cihazların nesnelerin interneti kapsamında kabul edilemeyeceği ifade edilmektedir (Hançer ve Samet, 2021: 83-84). Öte yandan bir diğer görüşe göre nesnelerin interneti klasik nesnelerin interneti ve modern nesnelerin interneti olarak ikiye ayrılmaktadır. Klasik nesnelerin interneti, hareket sensörleri ve yangın dedektörü gibi müstakil aygıtlarda görülmektedir. Modern nesnelerin internetinde ise, nesneler (internet, bulut gibi) bir ağ aracılığıyla birbirine bağlı bir biçimde veri toplama, iletişim kurma, takip etme, hatta karar alma işlevi gören bütün nesneleri kapsamaktadır (Ataç, 2021: 245).

Nesnelerin internetinin kentsel olarak kullanıldığı alanlar kent aydınlatması, kent mobilyaları, kentsel altyapı, su yönetimi, akıllı otoparklar, trafik yönetimi, kent için ulaşım, atık yönetimi ve geri dönüşüm, su ve hava kalitesi takibi, gürültü takibi, akıllı binalar, kent güvenliği, afet yönetimi ve akıllı eğitim ve sağlık hizmetleri şeklinde çeşitlenmektedir (Ataç, 2021: 245-246). Nesnelerin internetinin kentsel hizmet sunumunda kullanılmasının ekolojik katkıları olabileceği ifade edilmektedir. Bu katkılar, enerji israfının azaltılması, enerji verimliliğinin sağlanması, karbon emisyonunun azaltılması, su israfının azaltılması, sel ve yangın izleme ve erken uyarı sistemleri biçiminde sayılabilmektedir.

Türkiye özelinde bakıldığında, 12. Kalkınma Planı'nda nesnelerin interneti dijital dönüşümü hızlandıran teknolojiler arasında sayılmış, nesnelerinin internetinin firmaların ekonomik rekabet edebilirliklerinden çevresel ve toplumsal sürdürülebilirliğe katkısına kadar bir dizi konuda artan önemine dikkat çekilmiştir. Bu kapsamda 12. Kalkınma Planı'nda sanayide, elektronik ve makine sektörlerinde dijital dönüşümün desteklenmesi, bu kapsamda yerli ve millî donanım ve yazılım geliştirilmesinin desteklenmesi, Millî Teknoloji Hamlesi kapsamında gereken ar-ge altyapısının ve insan kaynağının geliştirilmesi, inşaatların yapımına nesnelerin internetinin uyumlandırılması ilkesel olarak benimsenmiştir. 12. Kalkınma Planı'nda, "akıllı, sürdürülebilir, iklim dostu, sakin ve dirençli kentler"in önemini koruduğu ifade edilerek akıllı kentler kurulmasının kentsel planlama ve kentsel hizmetle ilişkisi vurgulanmıştır. Bu kapsamda 12. Kalkınma Planı'nda akıllı, sürdürülebilir ve dirençli kentlerin oluşturulması amaçlanmıştır. Türkiye'nin 2053 vizyonunda, akıllı yolların, akıllı ulaşım ve enerji sistemlerinin ve altyapılarının, akıllı tarım uygulamalarının benimsenmesi, akıllı bina uygulamalarının yaygınlaştırılması ve yerel yönetimlerin akıllı şehir uygulamalarına yönelik kapasitelerinin geliştirilmesi amaçları yer almıştır. Dünya kentlerinde olduğu gibi Türkiye'de de dijitalleşmenin bir sacayağı olarak nesnelerin interneti giderek önem kazanacak, gelecekte kentsel hizmet sunumunun tanımını değiştirecektir. Nesnelerin internetinin hizmetlerde etkinliğin ve verimliliğin artırılması, yaşam kalitesinin ve refahın artırılması kapsamında toplumsal sürdürülebilirliğe katkı yapması söz konusudur. Ayrıca nesnelerin internetinin kullanımının iklim ve çevre dostu bir alternatif olarak ekolojik sürdürülebilirliğe katkıda bulunma potansiyeli açısından tartışılması önemli bulunmaktadır.

Bu çalışmada temel olarak *nesnelerin interneti*nin kentsel hizmet sunumunda kullanılmasının ekolojik sürdürülebilirlik açısından katkılarının olduğu varsayılmıştır. Bu bağlamda çalışmada nesnelerin internetinin ekolojik sürdürülebilirlik açısından mevcut katkıları ve olası katkılarının tartışılması amaçlanmıştır. Çalışmada, literatür taraması ve doküman analizine dayalı nitel araştırma yöntemi benimsenmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde nesnelerin interneti kavramı ile nesnelerin internetinin kentsel hizmetlerde kullanım alanları açıklanmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, dünyadan ve Türkiye'den iyi uygulama örnekleri ekolojik sürdürülebilirlikleri bağlamında tartışılmaktadır. Son olarak çalışmada, nesnelerin internetinin kentsel hizmet sunumunda kullanılmasıyla oluşabilecek olan ekolojik katkı dayanak alınarak Türkiye için bir model önerisi geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nesnelerin İnterneti, Akıllı Kent, Kentsel Hizmet, Sürdürülebilirlik.

DISCUSSION OF THE 'INTERNET OF THINGS' IN URBAN SERVICE DELIVERY IN THE CONTEXT OF SUSTAINABILITY

Abstract

The benefits of cities becoming smart and digitalized may include increased competitiveness for both cities and national economies, as well as reduced costs and time savings for services accessed by urban dwellers on a daily basis. In addition to these advantages, the use of smart technologies in urban service delivery can contribute to ecological sustainability. One of the key components of equipping cities with smart technologies is the Internet of Things. In this study, it is assumed that the use of the Internet of Things (IoT) in urban service delivery contributes to ecological sustainability. The study aims to discuss both the current and potential contributions of the IoT to ecological sustainability. A qualitative research method, based on a literature review and document analysis, is adopted. In the first part of the study, the concept of the Internet of Things and its applications in urban services are explained. The second part focuses on examples of best practices from around the world and Turkey, examined in terms of their ecological sustainability. Finally, the study proposes a model for Turkey, based on the ecological contributions that can be made through the use of the IoT in urban service delivery.

Keywords: Internet of Things, Smart Cities, Urban Services, Sustainability

Kaynakça

Ataç, B. (2021). *Akıllı şehir ekosistemleri: Sürdürülebilir şehirlerde yapılar ve ilişkiler.* Maltepe Üniversitesi Yayınları.

Hançer, E. ve Samet, R. (2021). Nesnelerin interneti donanım ve yazılım. Hüseyin Çakır ve Çelebi Uluyol (Ed.). *Nesnelerin interneti kuramdan uygulamaya,* Nobel Akademik Yayıncılık, 79-99.

Herzberg, C. (2018). *Akıllı şehirler dijital ülkeler: dijital kentsel altyapı yarının kalabalık dünyasında nasıl daha iyi bir yaşam sunabilir.* Optimist Yayın Grubu.

Özkan Okay, M., Samet, R., Aslan, Ö. (2021). Nesnelerin interneti mimarileri ve protokolleri. Hüseyin Çakır, ve Çelebi Uluyol (Ed.), *Nesnelerin interneti kuramdan uygulamaya, içinde* (53-77), Yayıncılık.

Polat, H., Oyuncu, S. (2021). İletişim protokolleri. Ed. Hüseyin Çakır, Çelebi Uluyol (Ed.), *Nesnelerin interneti kuramdan uygulamaya,* içinde (13- 52), Nobel Akademik Yayıncılık.

Türkiye Cumhuriyeti Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). On İkinci Kalkınma Planı. Kaynak: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024 2028_11122023.pdf adresinden 21.01.2025 tarihinde alınmıştır.

KENTSEL EKONOMİK YAPININ ANALİZİNDE VERİ KULLANIMI ALANLARI, YETERLİLİKLER VE SINIRLILIKLAR

Ahmet YAMAN[1]

Genişletilmiş Özet

İnsanlığın sosyal, ekonomik ve politik ilişkileri ile gelişen kent olgusu, 21'inci yüzyıl itibariyle, dünya nüfusunun üçte ikisinin içinde yer aldığı ve yaşadığı mekâna dönüşmüştür. Bir başka ifadeyle günümüz toplumu kentsel toplum olarak da ifade edilmektedir. Kentler, dünya nüfusunun yanı sıra ekonomik ve sosyal organizasyonların yoğunlaştığı alanlar olarak, aynı anda iki farklı sosyal gerçekliği bünyesinde barındırmaktadır. İlk gerçeklik, kentlerin toplumsal refahın yükseldiği, sosyal ve ekonomik kalkınmanın gerçekleştiği, aynı zamanda kamusal ve kentsel hizmetlerin etkin bir şekilde sunulduğu yaşam alanları olarak değerlendirilmesini ifade etmektedir. İkinci gerçeklik ise, kentlerin yetersiz altyapıya, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya, trafik, gürültü ve hava kirliliği gibi çevresel sorunlara ev sahipliği yapan, eşitsizliklerin ve sağlıksız yaşam koşullarının hakim olduğu mekanlar olarak görülmesini kapsamaktadır. Bu iki karşıt gerçeklik, kentlere dair algımızı şekillendirirken, aynı zamanda kentsel mekanların karmaşık yapısının anlaşılmasını ve bu mekanların etkili bir şekilde yönetilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu ihtiyacın karşılanması ise kamu ve kent politikaları vasıtasıyla mümkün olabilmektedir. Kentlerde kararların nasıl alındığı, kent mekanının nasıl biçimlendirildiği, kentsel arz ve talebin nasıl karşılanabildiği kamu ve kent politikasının başlıca sorunsallarını oluşturmaktadır. Kentsel politika çalışmaları yerel yönetimler ve belediyelerin yönetimi gibi konular üzerine odaklanmakla birlikte geniş anlamda kentsel yaşamın sosyal, ekonomik ve kültürel alanların konut, eğitim, sağlık, ekonomi, çevre vb. başlıklarındaki araştırmaları da içerisinde barındırmaktadır. Kentsel politika teorilerinin epistemolojik ve metodolojik yapısı politikaların ulusal, bölgesel ve yerel ölçekteki karar alma süreçlerine odaklanılmasını da gündeme getirmektedir. Bu anlamda kentsel sorunların çok boyutlu ve karmaşık yapısını incelememize imkan veren kentsel politika analizi süreci yerel ve mekan odaklı olmayı, farklı disiplinlerle çalışabilmeyi desteklemektedir. Kentsel politikaların belirlenmesi, uygulanmasında veriye dayalı sistemler kurma akıllı kent çalışmaları ile birlikte son yılların gelişen alanlarındandır. Akıllı şehirlerin nasıl tasarlanacağı, şehirlerin veri ekosistemlerinin nasıl oluşturulacağı, dijital ve veri devriminden nasıl yararlanılacağı bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır.

Kentleri veriler eşliğinde izleme ve kentsel politikaları bu verilere göre oluşturmanın tarihi 1990'lı yıllarda düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında Yerel Gündem 21'de

[1] Doç. Dr., Tarsus Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ahmetyaman@tarsus.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2359-8653.

kentleri göstergelerle izlemeye yönelik tavsiye kararıyla başlatılmaktadır. Yerel Gündem 21 kent sistemlerini veriye dayalı gösterme ve kentler arasındaki performansın izleme ve değerlendirme süreçlerine katkı veren dijital kent panelleri kavramını ortaya çıkarmıştır. Kent panelleri ile kentsel hizmetlerin değerlendirilmesi ve yönetilmesi, kentsel politikanın oluşturulması ve uygulanması, kamusal bilginin üretilmesi hedeflenmiştir. Kentleri veriye dayalı olarak yönetme süreci akıllı kent kavramıyla doğrudan bağlantılıdır. 1990'lı yılların başında akıllı büyüme yaklaşımı ile gelişen akıllı kent kavramı beşeri ve sosyal sermaye ile bilgi iletişim teknolojisindeki gelişmelerle ilişkilidir. Akıllı kent kavramı daha iyi hizmetlerin üretilmesi ve yönetişim mekanizmasının güçlenmesi için yeni iş birliği modellerinin geliştirilmesine katkı vermektedir. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın "2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı" çerçevesinde ve Bakanlık tarafından akıllı şehir yönetimi ve akıllı şehir uygulamaları akıllı şehir yapısı ve 17 bileşen ve modele katkı sunulması planlanmaktadır. Ayrıca, Bakanlığın "2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı" çerçevesinde akıllı ekonomi uygulama bileşeni ve akıllı yönetişim uygulama bileşenin de yürütülecek olan çalışmalara tamamlayıcı bir katkı yapacaktır. Bu anlamda kentsel ekonomik yapının analizinde veri yapısı, kullanım alanları, yeterlilikleri ve sınırlılıklarının analiz edilmesi kentsel ve kamu politikalarının planlanmasında önemli olduğu kabul edilmektedir.

Bu araştırma, farklı disiplinlere ait ilgili literatürlerden faydalanarak nitel ve nicel veriler temelinde kentsel ekonomik yapıya ait veri yapılarını, alanlarını, sınırlılıklarını ve yeterliliklerini hesaplamalı sosyal bilimler çerçevesinde tartışmayı hedeflemektedir. Böylece kent ölçeğinde standardize edilmiş veri setlerinin oluşturulmasını, yapılandırılmasını örneklerle açıklamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, çalışma kapsamında kentsel ekonomik yapı alanında veri ve bilgi sistemi modelinin geliştirilmesinin önündeki engeller tartışılmaktadır. Araştırma problemi doğrultusunda çalışmada hesaplamalı sosyal bilimler metodolojisi ile karma yöntemler araştırma stratejisi ve keşfedici yaklaşım tercih edilmiştir. Araştırmada ikincil verilerin oluşturulmasında büyük veri analizi ve teknikleri kullanılacaktır. Böylece kentsel ekonomik yapının analizinde kullanılabilen veri yapıları, veri alanları analiz edilecektir.

Kentsel ekonomik yapının analizinde veri kullanımı alanları, yeterlilikler ve sınırlılıklar iki ana bileşen içerisinde kurgulanmıştır. Birincisi, kentsel ekonomik veriyi üreten ve tüketen aktörlerin (yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, sivil toplum ve tüketiciler/müşteriler/vatandaşlar) statüleri, rolleri ve ilişkileri incelenmektedir. İkincisi, ilgili aktörlerin kentsel ekonomik yapıya ait veri üretme, toplama, güvenliğini sağlama ve paylaşma süreçlerindeki rolleri, işlevleri, yeterlilikleri ve sınırlılıkları tartışılmaktadır.

Türkiye'nin 81 ilinde farklı yoğunluk ve ölçekte gerçekleştirilen kentsel ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği ve mekânsal özellikleri ile merkezi idarenin belirlediği mevzuat dikkate alınarak kentsel ekonomik yapıya ait veri alanları, yapısı, sınırlılıkları ve yeterlilikleri tartışılmaktadır. Sonuç olarak

araştırmada, Türkiye'deki kentsel ekonomik yapı analizini sistematik ve sürekli olarak yapmanın, kentsel ekonomik yapıya ait veri ve bilgi sistemi modeli geliştirmenin önündeki kurumsal, teknolojik, politik ve sosyo-kültürel engeller üzerinde durulmaktadır. Kamu yönetimi öğrencileri başta olmak üzere, politika yapıcıların ve uygulayıcıların dijital ve veri devrimi karşısında veri okuryazarlığı, veri analitiği, veri görselleştirme başta olmak üzere, hesaplamalı sosyal bilim metodolojisi ve bilgisayar programlarının kamu yönetimi bölümü müfredatlarının içerisinde yer alması önerilmektedir.

2021 yılından itibaren Tarsus Üniversitesi Kentsel Analiz Laboratuvarında yürütülen ve 2023 yılında Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı çerçevesinde desteklenen "Kentsel Ekonomik Yapı Analizinde Veri Yönetimi Araştırması ve Model Önerisi" projesinin verileri ve bulguları kentsel ekonomik yapının analizinde veri kullanımı alanları, yeterlilikler ve sınırlılıkları çerçevesinde ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent ekonomisi, Akıllı Kent, Kentsel Ekonomik Yapı Analizi ve Veri Modeli, Hesaplamalı Sosyal Bilimler

THE AREAS OF DATA UTILISATION, COMPETENCIES, AND LIMITATIONS IN THE ANALYSIS OF URBAN ECONOMIC STRUCTURE

Abstract

Urbanisation is a complex process involving significant migration and concentration of populations in urban centres, alongside related economic activities in production and consumption. As metropolitan areas expand, they become epicentres of economic growth, innovation, and social transformation. In the analysis of the urban economic structure, data usage areas, competencies, and limitations are organised into two main components. First, the status, roles, and relationships of the actors who produce and consume urban economic data (local governments, public institutions and organizations, the private sector, civil society, and consumers/customers/citizens) are examined. Secondly, the roles, functions, competencies, and limitations of the relevant actors in producing, gathering, securing, and sharing urban economic data are discussed. In Turkey's 81 provinces, the diversity and characteristics of urban economic activities at varying densities and scales will be examined, considering central administration legislation and urban economic structures, limitations, and competencies structure. This research focuses on the institutional, technological, political, and socio-cultural obstacles to the continuous development of Turkey's urban economic structure and develops a model for urban economy data system. It is recommended that policymakers and practitioners, especially public administration students, be included in the curriculum for data literacy, data analytics, data visualization, and computational social science methodologies and programs. Since 2021, Tarsus University Urban Analysis LB, supported by the post-doctoral research scholarship program in 2023, has discussed the " (Data Management Research and Model Suggestion in Urban Economics Structure Analysis" project within the framework of data usage areas, competencies, and limitations.

Keywords: Urban Economics, Smart City, Urban Economic Structure Analysis and Data Model Suggestion, Computational Social Sciences

KAMU YÖNETİMİNDE DİJİTALLEŞME VE DİJİTAL EŞİTSİZLİKLER: TÜRKİYE'DEN YANSIMALAR

Tülay DEMİR ŞİMŞEK[1]

Genişletilmiş Özet

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde (BİT) yaşanan gelişmeler, bireylerin alışkanlıklarından, yaşam tarzlarına; iş yapma biçimlerinden, yönetim stratejilerine kadar oldukça geniş bir etki alanına sahiptir. Söz konusu gelişmeler, kuşkusuz kamu yönetimlerini de etkilemektedir. Kamu yönetiminde BİTlerin etkisi, kamu hizmetlerinin sunumu başta olmak üzere politika yapımı, yönetim ile vatandaş arasındaki ilişki gibi pek çok alanda dönüşümü beraberinde getirmektedir. Teknolojik olanaklardan faydalanılmasının zaman tasarrufu, verimlilik, maliyet tasarrufu sağlaması, çevreci olması, katılım olanaklarını çeşitlendirmesi, kırtasiyecilik sorununun çözülmesine katkı sağlaması gibi çeşitli yollardan fırsatlar sunduğu düşünülmektedir. Nitekim dünya genelinde kamu yönetimleri, teknolojik altyapılarını geliştirme ve yönetim pratiklerini dijital çağa uyumlaştırma noktasındaki çabalarını her geçen gün artırmaktadırlar. Türkiye'de kamu yönetiminde BİT kullanımı daha eski tarihlere götürülebilirse de esas olarak 1990'ların sonları ve 2000'li yıllarda hız kazanmıştır. E-devlet altyapısının geliştirilmesiyle beraber tek bir noktadan kamu kurumlarına erişim imkânı sağlanmış, kamu hizmetlerinin sunumunda önemli bir ivme kazanılmıştır. Bununla birlikte yerel hizmetlerin sunumunda BİT'lerin yaygınlaşması, yerel yönetimler tarafından akıllı kent uygulamalarına dönük projelerin hayata geçirilmesini zorunlu kılmış, kentsel hizmetlerin teknolojiyle entegrasyonu büyükşehirler başta olmak üzere yerel yönetimlerin öncelikli gündemlerinden biri haline gelmiştir. Son yıllarda yapay zekâ alanındaki gelişmelerle birlikte Türkiye'nin "dijital devlet" olma yolundaki girişimleri daha ileri boyutlara ulaşmıştır.

Kamu yönetiminde dijitalleşme yukarıda bahsedilen fırsatların yanında çeşitli zorlukları da içerisinde barındırmaktadır. Dahası dijitalleşme, barındırdığı fırsatlar ve zorluklar dolayısıyla karmaşık bir sorun olarak da ele alınmaktadır. Kamu yönetiminde dijital dönüşümün barındırdığı zorluklar genel hatlarıyla; altyapı ve sistem sorunları, uzman personel ihtiyacı, hukuki zorluklar, dijital teknolojilere erişim maliyeti, veri entegrasyonu, etik sorunlar ve dijital eşitsizlikler olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada dijitalleşmenin zorluklarından biri olan dijital eşitsizlikler üzerinde durulmaktadır. Son yıllarda dijitalleşmenin bireyler arasındaki sosyoekonomik eşitsizlikleri derinleştireceği fikri üzerinde daha çok durulmaya başlanmış, bu çerçevede dijitalleşme ile birlikte dijital kapsayıcılık, dijital eşitsizlikler, dijital uçurum/ dijital bölünme gibi kavramlar önem kazanmıştır. Eşitlik temeline dayalı söz konusu tartışmalarda internet ve altyapısı, donanım, yazılım ve BİT'lerin; yaş, cinsiyet,

[1]Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, tulaydemir@artvin.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2826-0774.

etnik köken, milliyet, hareketlilik, fiziksel ve bilişsel yetenekler, kültürel ve sosyo-ekonomik geçmişleri fark etmeksizin tüm insanların erişimi ve kullanımına fırsat verilmesinin altı çizilmektedir. Dolayısıyla dijitalleşme sürecinde kamu yönetimlerine, teknolojinin salt kamu hizmetlerine entegre edilmesi gibi sınırlı bir bakış açısından ziyade, toplumdaki eşitsizliklerin giderilmesi, dezavantajlı grupların güçlendirilmesi noktasında kapsayıcı politikaların hayata geçirilmesi için önemli bir rol yüklenmektedir. Kamu yönetiminde dijital dönüşümün, dijital eşitsizlikleri artırabileceği gibi azaltabilmesi de mümkündür. Dolayısıyla, kamu hizmetlerine erişimde eşitlik, adalet, insan hakları temelli, toplumun tüm kesimlerini kapsayan politikaların önceliklendirilmesi, dijitalleşme çağının getirdiği zorlukların üstesinden gelinmesine yardımcı olmaktadır. Kamu yönetiminde kapsayıcı ve eşitlikçi politikalar, aynı zamanda bireylerin dijital beceriler kazanmasına katkıda bulunarak dijitalleşme sürecinin bütünüyle gerçekleşmesine de zemin hazırlamaktadır.

Bireylerin teknolojik olanaklara eşit erişimini engelleyen çeşitli faktörler vardır. Dijital eşitsizliğin dört farklı boyutta ortaya çıktığına dikkat çeken Van Dijk ve Hacker (2003: 315) bu unsurları şu şekilde sıralamıştır: Dijital teknolojilere ilginin zayıf olması, bilgisayarlara ve ağ bağlantılarına sahip olunmaması, kullanım kolaylığının yetersiz olması ve buna bağlı olarak dijital becerilerin eksikliği ve kullanım fırsatlarının olmaması. Bununla birlikte, dezavantajlı/kırılgan grupların söz konusu eşitsizliklerden daha fazla etkilendiği bilinmektedir. Yapılan çalışmalar, yaş, cinsiyet, engellilik, dil, gelir düzeyi, bölgesel farklılıklar gibi faktörlerin dijital teknolojilere erişimi doğrudan etkilediğini göstermektedir (Çevik ve Toplu, 2023; OECD, 2023). Türkiye dijitalleşme alanında önemli mesafeler kat etmişse de dijital eşitsizlikler ve teknolojiye erişim zorlukları ciddi bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) tarafından yayınlanan bir raporda Türkiye'de dijitalleşme sürecinin giderek artmasına rağmen, dijital eşitsizliklerin giderilmesi noktasında birtakım somut adımların atılmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir. Aksi durumda Türkiye'de kamu yönetiminin dijital eşitsizliklere katkıda bulunma riskinin oldukça büyük olduğu vurgulanmıştır (OECD, 2023).

Bu çalışma, Türk kamu yönetiminde dijitalleşme sürecinin, dijital eşitsizlikler bağlamında değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, "Türkiye'de dezavantajlı grupların (kadın, yaşlı, engelliler, yoksullar) dijital erişilebilirlikleri hangi düzeydedir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Dezavantajlı veya kırılgan gruplar; kadınlar, etnik azınlıklar, göçmenler, engelliler, izole edilmiş yaşlılar ve çocuklar dâhil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere, genel nüfusa göre daha yüksek yoksulluk, sosyal dışlanma, ayrımcılık ve şiddet riski yaşayan kişi gruplar" olarak tanımlanmaktadır (European Instute of Gender Equality, 2024). Buradan hareketle çalışmada dijitalleşme ve dijital eşitsizlik konusu kadınlar ve yaşlı bireyler ile sınırlı olarak ele alınmış, dezavantajlı grup tanımına giren diğer kesimler çalışmanın dışında bırakılmıştır. Çalışmanın amacı

ve soruları doğrultusunda, literatür taraması yöntemine başvurularak seçilen dezavantajlı grupların dijital teknolojilere erişimlerine ilişkin Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve OECD verileri başta olmak üzere dijital eşitsizliği değerlendiren endekslerden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler ışığında Türkiye'de dijital eşitsizliğin mevcut durumu ortaya koyulmuş, Türk kamu yönetiminde dijitalleşme sürecinin getirdiği dijital eşitsizlik sorununun çözümüne yönelik kapsayıcı politikaların önemine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetiminde Dijitalleşme, Dijital Eşitsizlik, Dezavantajlı Gruplar

DIGITALIZATION AND DIGITAL INEQUALITIES IN PUBLIC ADMINISTRATION: REFLECTIONS FROM TÜRKİYE

Abstract

Developments in information and communication technologies (ICTs) have a wide range of impacts, from individuals' habits and lifestyles to the ways of doing business and administrative strategies. The impact of ICTs in public administration brings transformation in many areas such as the delivery of public services, policy making, and the relationship between the administration and citizens. Utilization of technological opportunities is thought to offer opportunities in various ways such as saving time, efficiency, cost savings, being environmentally friendly, diversifying participation opportunities, and contributing to the solution of the problem of red tape. In addition to the opportunities mentioned above, digitalization in public administration also involves various challenges. This study focuses on digital inequalities as one of the challenges of digitalization. This study aims to evaluate the digitalization process in Turkish public administration in the context of digital inequalities. In line with this purpose, the study seeks to answer the question, "What is the level of digital accessibility of disadvantaged groups (women, elderly, disabled, low-income households) in Türkiye?". In the study, literature review was conducted. In the light of the findings, the current situation of digital inequality in Türkiye is revealed and the importance of inclusive policies to solve the problem of digital inequality in Turkish public administration is highlighted.

Keywords: Digitalization In Public Administration, Digital Inequality, Disadvantaged Groups

Kaynakça

Çevik, E., Toplu, M. (2023). Dijital eşitsizliğin hibrit eğitimdeki yansımaları. *Türk Kütüphaneciliği*, *37*(4), 367-292.

European Institue for Gender Equality (10 April, 2025). *Disadvantaged groups*. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1174?language_content_entity=en adresinden alınmıştır.

OECD (10 May, 2025). *Digital divide*. https://www.oecd.org/en/topics/digital-divides.html adresinden alınmıştır.

Van Dijk, J., Hacker, K. (2003). The digital divide as a complex and dynamic phenomenon. *The Information Society*, 19, 315-326.

AKILLI KENTİ TOPLUM MERKEZLİ DÜŞÜNMEK

Erol Uğraş ÖÇAL[1]

Genişletilmiş Özet

Sanayi Devrimi'nden bugüne kırın çözülmesinden ve kentlerin yükselişinden bahsedilir. Her ülkenin deneyimi farklı olmakla birlikte ortak bir yön vardır ki o da kentsel nüfusun toplam nüfustaki oranı düzenli olarak artmaktadır. 2025 itibariyle dünya nüfusunun % 55'i kentsel alanlarda yaşamaktadır. Birleşmiş Milletlerin öngörüsüne göre bu oranın 2050 yılında % 68'e çıkması beklenmektedir. Nüfus, kentsel alanlara toplanım sıkıştıkça kent dediğimiz insan yerleşimleri alt yapı ve üst yapılarıyla oldukça karmaşık görünümler sergilemektedir. Bu fiziki durumun ötesinde, milyonlarca insanın yaşadığı bu dar alanlarda oldukça karmaşık sosyal ilişkiler ve çok katmanlı toplumsal yapılar ortaya çıkmaktadır. Bu karmaşıklık yüz yıllardır farklı örgütlenme modelleriyle çözülmeye çalışılmaktadır. Kentsel yaşamın karmaşasının ve çok katmanlılığının içinde insan yaşamının günlük olağan akışını kolaylaştıracak örgütlenme modellerinin yanında yeni teknik ve teknolojiler de her dönemde kent yaşamına entegre edilmeye çalışılmıştır. Bugün geldiğimiz noktada yapay zekâ ve dijital teknolojiler kentsel hizmetlerin sunumunda daha fazla kullanılmaktadır. Bu durum kavramsal karşılığını "akıllı kent" adlandırmasıyla bulmaktadır. Akıllı kent, Avrupa komisyonunun tanımıyla, "kentsel çevrenin yönetimini ve verimliliğini artırmak için teknolojik çözümler kullanan kentler"dir. Akıllı kentlere ilişkin hem politika belgelerinde hem de literatürde, meselenin kaynak kullanımında verimlilik ve emisyon azaltımı gibi ekonomik ve çevresel yönlerine vurgunun yüksek olduğu görülmektedir. Akıllı kent uygulamalarının, kaynakların verimli kullanımı ile ekonomiye katkı sunması hedeflenirken bir yandan da yeni bir akıllı kent pazarı yaratılmaktadır. Bu pazarın küresel ekonomideki payı gün geçtikçe artmaktadır. Öyle ki akıllı kent pazarı küresel çapta 2017 yılında 11,7 milyar dolar iken 2022'de 28,2 milyar dolara yükselmiştir. Akıllı kent pazarındaki bu hızlı genişleme bir yandan hükûmetlerin akıllı kente olan ilgisini artırırken buna paralel olarak akademik çalışmalarda da daha sık incelemeye konu olmaktadır.

Türkiye'de, akıllı kent/şehir konusunda hazırlanan tezlere bakıldığında Ulusal Tez Merkezinde 230 tez karşımıza çıkmaktadır. Bu tezlerin 52'si kamu yönetimi alanındadır. Tez sayısındaki artışa bakıldığında akıllı kent konusuna ilginin son yıllarda artış gösterdiği görülmektedir. Yapay zekânın uygulama alanları genişledikçe akıllı kentlere yönelik ilginin önümüzdeki yıllarda da artarak devam edeceğini ön görmek pek zor değildir. Ancak bu ilginin odağı nerede olmalıdır? Akıllı kent uygulamalarına yönelik araştırmaların odağı, beledi hizmetlerin yapay zekâ ve dijital teknolojiler ile sunulup sunulamayacağı mı olmalıdır? Kamu yönetiminin akıllı kentlere yönelik akademik ilgisi dijital teknolojiler ve yapay zekâ ile sunulan beledi hizmetlerin etkinliğinin analizi ile mi sınırlı

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, erolugrasocal@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0801-5018.

kalmalıdır? Kamu yönetiminde akıllı kent literatürü oluşturulurken bunun içeriği nasıl olmalı ve sınırları nasıl çizilmelidir?

Mevcut durumda, kamu yönetimi alanında akıllı kent konusunda yazılan 52 tezin 31'inde bir belediyenin örneklem olarak seçildiği ve bu örneklemde akıllı kent uygulamalarının incelediği görülmektedir. Buna ek olarak, 27 tezin başlığında "uygulama" kelimesi doğrudan geçmektedir. Sadece lisansüstü tez başlıklarına bakarak yapılabilen bu tespitin literatürün geneli için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Akıllı kentlere ilişkin literatür, kodlama dilinin bir ve sıfırından kurtarılabilir. Böyle bir literatür, "bu uygulanabilir mi uygulanamaz mı? veya "uygulama başarılı mı başarısız mı" ikiliğinin ötesine taşınabilir. Bu yönde çalışmaların hiç olmadığını elbette söyleyemeyiz. Hem uluslararası örgütlerin politika belgelerinde hem akademik çalışmalarda insan merkezli akıllı kent tartışmaları bulunmaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletler, İnsan Merkezli Akıllı Kent (*People Centred-Smart Cities)* başlığıyla bir program başlatmıştır. Programın açıklamalarında insanlığın geleceğinin kentlerde olduğu ve dijital teknolojilerin kentsel yaşamın kalitesini artırmada önemli fırsatlar sunduğu belirtilmektedir. Buna karşın, dijital teknolojilere dayalı akıllı kentlerin tam anlamıyla başarılı olabilmesinin yolu tüm nüfusun bu teknolojilere erişiminin olmasından geçmektedir. Ancak durum bugün için bundan uzaktır. Öyle ki dünya nüfusunun üçte birine denk düşen 2,6 milyar insan hâlâ çevrimdışıdır. Başka bir deyişle, 2,6 milyar insan bugün için akıllı kent uygulamalarını hayatlarına dahil edebilecekleri temel altyapıdan yoksundur.

Çevrimdışı nüfus Avrupa'da dünya ortalamasına göre çok daha düşük olsa da Avrupa Birliği'nin de insan merkezli kentlere ilişkin strateji belgeleri geliştirdiği bilinmektedir. Benzer politika belgelerini Türkiye'de de görmek mümkündür. İlki 2020-2023 yıllarını kapsayan Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı'nın ikincisi 2024-2030 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı adıyla yayımlanmıştır. Son strateji ve eylem planında insan odaklılık stratejik amaçlardan biri olarak sayılmakla birlikte bu amacın içeriğinin diğer stratejik amaçlara göre çok daha kısıtlı kaldığı görülmektedir.

İnsan merkezli akıllı kent konusu akademik yazında kendine yer bulmuş olmakla birlikte bunun uygulama örneklerine oranla çok daha az olduğu görülmektedir. Toplum merkezli akıllı kent nitelendirmesi ise hemen hiç kullanılmamaktadır. Oysa kentler, bir bireyler topluluğu değil toplumsal ilişkilerin yoğunlaştığı, karmaşıklaştığı ve katmanlaştığı yerlerdir. Bu nedenle insan ve toplum merkezli bir akıllı kent anlayışının akademik çalışmalarla tartışmaya açılması, bu tartışmaların besleyeceği politika belgelerinin ortaya konulması ve bu politikaları kent yönetimlerinin uygulamaya geçirmesi kentsel refahın faydasına olacaktır. Türkiye'nin hem belediyecilik deneyimi hem de kentleşme alanındaki akademik birikimi bu içeriği yaratabilecek mirasa da potansiyele de sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, kamu yönetimi alanında akıllı kent literatürünün uygulama analizinin ötesine nasıl taşınabileceğini tartışmaya açmaktır. Çalışmanın temel savı, akıllı kent uygulamalarının kentsel ve toplumsal refaha katkı sunabilmesi için insan ve toplum merkezli bir anlayışa ihtiyaç olduğu ve akıllı kent konusundaki kamu yönetimi araştırmalarının bu anlayışa katkı sunması gerektiğidir. Bu amaç ve sav doğrultusunda araştırmada, literatür değerlendirmesi ile politika belgeleri ve mevzuat incelemesine dayanan nitel yöntem kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Kent, İnsan Merkezli Akıllı Kent, Toplum Merkezli Akıllı Kent

RETHINKING THE SMART CITY WITH A SOCIETY-CENTERED APPROACH

Abstract

Since the Industrial Revolution, urbanization has significantly transformed human settlements, with urban populations steadily increasing worldwide. As of 2025, 55% of the global population resides in urban areas, a figure projected to reach 68% by 2050. In response to the challenges of urban complexity, artificial intelligence (AI) and digital technologies have been increasingly integrated into urban administration, giving rise to the concept of "smart cities." Smart cities leverage technological solutions to enhance urban efficiency, resource management, and environmental sustainability. Globally, the smart city market has expanded rapidly, growing from $11.7 billion in 2017 to $28.2 billion in 2022, with heightened governmental and academic interest. In Türkiye, academic research on smart cities, particularly in public administration, has focused primarily on implementation analysis, often limited to municipal case studies. This paper argues for a paradigm shift towards people and society centered smart city approaches. While cities are complex social spaces, current literature underrepresents discussions on how smart city technologies can address societal welfare and inclusivity. By examining policy documents and employing qualitative methods, this study emphasizes the need for public administration research to move beyond binary evaluations of technology and explore strategies for integrating human- and society-centered perspectives into urban governance to foster sustainable and inclusive urban futures.

Keywords: Smart City, People Centred Smart City, Society Centered Smart City

REKREASYON ALANLARININ SOSYO-EKOLOJİK DİRENÇLİLİĞİ: KENTLEŞME VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KESİŞİMİ

Gözde KESTELLİOĞLU[1]

Genişletilmiş Özet

Rekreasyon alanları, kentleşme ve iklim değişikliği gibi birbirine bağlı süreçlerin etkisi altında, hem ekolojik hem de sosyal işlevleriyle şehirlerin sürdürülebilirliği için kritik öneme sahiptir. Bu alanlar, doğal ve insan yapımı çevrelerin birleştiği noktada, toplumların fiziksel ve ruhsal sağlığını desteklerken, ekosistem hizmetleri sunarak çevresel dengeyi korur. Ancak, hızla artan kentleşme ve iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, rekreasyon alanlarının sosyo-ekolojik dirençliliğini tehdit etmektedir. Bu çalışmanın amacı, kentleşme ve iklim değişikliğinin rekreasyon alanları üzerindeki etkilerini sosyo-ekolojik dirençlilik perspektifinden incelemek ve bu alanların hem ekolojik hem de toplumsal dayanıklılığını artırmak için uygulanabilir stratejiler önermektir. Araştırma, sürdürülebilir rekreasyon alanlarının korunması ve geliştirilmesi için yeşil altyapı ve toplum katılımı gibi entegre çözümlerin önemine odaklanmaktadır. Çalışma, şu varsayımlara dayanmaktadır:

- Rekreasyon alanlarının sosyo-ekolojik dirençliliği, şehirlerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasında kritik bir unsurdur.
- Kentleşme ve iklim değişikliği süreçleri, bu alanların fiziksel ve ekolojik yapısını doğrudan olumsuz etkilemektedir.
- Yeşil altyapı uygulamaları ve doğa temelli çözümler, rekreasyon alanlarının iklim değişikliği etkilerine karşı dayanıklılığını artırabilir.
- Toplum katılımı ve kapsayıcı planlama, rekreasyon alanlarının sosyal işlevlerini güçlendirmede önemli bir rol oynar.

Ayrıca çalışma, literatür taraması ve vaka analizi yöntemlerini kullanarak oluşturulmuştur. Literatür taraması kapsamında, rekreasyon alanlarının sosyo-ekolojik işlevleri, kentleşme ve iklim değişikliğinin bu alanlar üzerindeki etkileri üzerine yapılan akademik çalışmalar incelenmiştir. Vaka analizi ise Türkiye'den (İstanbul Atatürk Kent Ormanı ve Marmaris yangınları sonrası ekolojik parklar) ve dünyadan (Singapur'un Yeşil Şehir modeli) örneklerle desteklenmiştir. Çalışma, ekosistem hizmetleri, yeşil altyapı ve toplum katılımı gibi anahtar kavramlar etrafında yapılandırılmıştır.

[1] Arş. Gör. Dr., Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gkestellioglu@erciyes.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5388-0054.

Kentleşme, artan nüfus ve şehirleşme taleplerine bağlı olarak doğal alanların yapılaşmaya açılması ve yeşil alanların azalmasıyla sonuçlanır. Bu süreç, rekreasyon alanlarının sunduğu ekosistem hizmetlerini zayıflatır ve kent ekosisteminde bir dizi çevresel sorun yaratır (Bayramoğlu ve Seyhan, 2019). Doğal yeşil alanların azalması, biyolojik çeşitlilik kaybına yol açarken, flora ve fauna türleri için yaşam alanlarını tehdit eder (Kabisch et al., 2017). Aynı zamanda, hava ve su kalitesinin düşmesi gibi çevresel etkiler, şehir sakinlerinin yaşam kalitesini olumsuz etkiler (Gill et al., 2007).

Yoğun kentleşmenin bir diğer etkisi, kentsel ısı adası etkisidir. Bu olgu, beton ve asfalt gibi yüzeylerin ısıyı emmesi ve yansıtması nedeniyle şehirlerde sıcaklıkların çevredeki kırsal alanlara göre daha yüksek olmasına neden olur (IPCC, 2022). Örneğin, sıcaklık artışları, rekreasyon alanlarının kullanım süresini ve kullanıcı deneyimini kısıtlayabilir. Ayrıca, kentsel yoğunluk ve altyapı eksiklikleri, rekreasyon alanlarına erişimi zorlaştırır. Özellikle düşük gelirli mahallelerde yeşil alanlara erişim kısıtlıdır ve bu durum çevresel adaletsizliklere yol açar (Kabisch ve Haase, 2014).

İklim değişikliği ise, aşırı hava olaylarının sıklığını ve şiddetini artırarak, rekreasyon alanlarının fiziksel yapısını ve ekosistemlerini tehdit etmektedir. Örneğin, şiddetli yağışlar ve seller, parkların altyapısına zarar vererek, bu alanların kullanımını geçici olarak engeller. Ayrıca, altyapı yetersizlikleri nedeniyle sel sularının çekilmesi uzun sürebilir ve bu durum yeşil alanların tekrar işlevsel hale gelmesini geciktirir (Kabisch et al., 2017; Topal ve Tatar, 2023).

Kuraklık ve aşırı sıcaklıklar, bitki örtüsünü olumsuz etkilerken, ağaçların kurumasına ve yeşil alanların doğal estetik değerini kaybetmesine neden olabilir. Bu durum, ekosistem hizmetlerini, özellikle karbon yutma, oksijen üretimi ve su düzenleme işlevlerini zayıflatır (Gill et al., 2007). Örneğin, Akdeniz iklimine sahip bölgelerde, kuraklık ve yüksek sıcaklıkların artması, park ve bahçelerde kullanılan bitki türlerinin değişimini zorunlu kılabilir. Bu değişiklikler, yerel ekosistemlerin uyum sağlamasını güçleştirir ve çevresel maliyetleri artırır (IPCC, 2022).

Ek olarak, aşırı hava olayları sadece fiziksel altyapıyı değil, aynı zamanda toplumun bu alanlardan faydalanma kapasitesini de sınırlandırır. Örneğin, uzun süreli sıcak hava dalgaları, bireylerin açık havada etkinliklere katılımını azaltırken, toplumun fiziksel ve zihinsel sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir (Kabisch et al., 2017). Sonuç olarak, iklim değişikliği kaynaklı bu olumsuz etkiler, rekreasyon alanlarının sunduğu sosyal faydaları ve ekolojik hizmetleri ciddi biçimde tehdit eder.

Rekreasyon alanlarının sosyo-ekolojik dirençliliğini artırmak için entegre planlama ve yönetim stratejileri geliştirilmelidir. Yeşil altyapı uygulamaları, ekosistem hizmetlerini destekleyerek, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini hafifletebilir. Örneğin, yağmur bahçeleri ve biyolojik çeşitliliği artıran bitki örtüsü, su yönetimini iyileştirerek sel riskini azaltabilir (Arslantaş ve Sanalan, 2020).

Toplumun rekreasyon alanlarına erişimini ve bu alanların kullanımını teşvik etmek de sosyal dirençliliği artırır. Güvenli, erişilebilir ve kapsayıcı rekreasyon alanları, toplumun farklı kesimlerinin bir araya gelmesini sağlayarak sosyal bağları güçlendirir ve toplumsal uyumu destekler. Ayrıca, toplumun bu alanların planlama ve yönetim süreçlerine katılımı, yerel ihtiyaçların karşılanmasını ve sahiplenmeyi artırır (Sivil Sayfalar, 2020).

Türkiye'de, İstanbul Atatürk Kent Ormanı, sürdürülebilir yönetim modeliyle hem ekolojik hem de sosyal işlevleri başarılı bir şekilde birleştiren bir örnek teşkil etmektedir. Benzer şekilde, Marmaris yangınları sonrası ekolojik parkların yeniden inşası, afet sonrası ekosistem restorasyonunun önemini vurgulamaktadır (Tuğaç, 2024).

Dünya genelinde ise Singapur'un "Yeşil Şehir" modeli, kentleşme ve yeşil alanların uyumlu bir şekilde entegrasyonunu göstermektedir. Singapur, yoğun kentleşmeye rağmen, yeşil alanları artırarak kentsel ısı adası etkisini azaltmakta ve biyolojik çeşitliliği desteklemektedir (Yıldız, 2024).

Sonuç olarak rekreasyon alanlarının sosyo-ekolojik dirençliliği kentleşme ve iklim değişikliği kesişiminde ele alındığında çalışma kapsamında şu bulgulara ulaşılmaktadır:

- Kentleşme, doğal rekreasyon alanlarını yapılaşma baskısıyla daraltarak, ekolojik ve sosyal işlevlerini zayıflatmaktadır. İklim değişikliği, aşırı hava olayları (sel, kuraklık, sıcaklık artışı) yoluyla bu alanların fiziksel yapısını ve biyolojik çeşitliliğini tehdit etmektedir.
- Yeşil altyapı uygulamaları, karbon yutakları, yağmur bahçeleri ve doğal göletler gibi ekosistem hizmetlerini artırarak, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini hafifletebilir.
- Toplum katılımının teşvik edilmesi, rekreasyon alanlarının sosyal dayanıklılığını güçlendirmekte ve toplumun farklı kesimleri arasındaki sosyal bağları güçlendirmektedir.
- İstanbul Atatürk Kent Ormanı ve Singapur'un Yeşil Şehir modeli gibi başarılı uygulamalar, sürdürülebilir yönetim stratejilerinin önemini ortaya koymaktadır.

Bir kez daha vurgulamak gerekirse rekreasyon alanları, kentleşme ve iklim değişikliği gibi zorluklar karşısında şehirlerin sosyo-ekolojik dirençliliğini artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Bu alanların korunması ve geliştirilmesi için entegre planlama yaklaşımları benimsenmeli, yeşil altyapı uygulamaları teşvik edilmeli ve toplumun katılımı sağlanmalıdır. Ayrıca, yerel yönetimlerin iklim değişikliğiyle mücadelede oluşturabileceği kentsel politikalar, rekreasyon alanlarının sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır (Göksoy Sevinçli ve Bayrakçı, 2025). Nihayetinde, rekreasyon alanlarının sosyo-ekolojik dirençliliğinin artırılması, kentlerin sürdürülebilirliği ve toplumların refahı için vazgeçilmezdir. Bu hedefe ulaşmak için disiplinler arası işbirliği, yenilikçi planlama yaklaşımları ve toplumun aktif katılımı gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, İklim Değişikliği, Dirençlilik, Kentleşme, Sosyo-Ekoloji

THE SOCIO-ECOLOGICAL RESILIENCE OF RECREATIONAL AREAS IN THE CONTEXT OF URBANIZATION AND CLIMATE CHANGE

Abstract

Recreational areas are vital for urban sustainability, serving as ecological and social assets while supporting community well-being and maintaining environmental balance. However, rapid urbanization and climate change pose significant threats to the socio-ecological resilience of these areas. This study examines the impacts of urbanization and climate change on recreational areas from a socio-ecological resilience perspective, proposing strategies to enhance their ecological and social functions. It emphasizes the role of green infrastructure and community engagement in ensuring sustainable management. Urbanization leads to the loss of natural green spaces, biodiversity decline, and environmental degradation. Additionally, the urban heat island (UHI) effect increases temperatures in cities, restricting the usability of recreational areas and disproportionately affecting low-income communities. Climate change exacerbates these challenges through extreme weather events such as floods, droughts, and heatwaves, which damage infrastructure, weaken ecosystem services, and reduce public access. To strengthen resilience, integrated strategies are needed. Green infrastructure, such as rain gardens and biodiversity-enhancing vegetation, mitigates climate impacts, while community participation fosters ownership and inclusivity. Case studies from Istanbul (Atatürk Urban Forest) and Singapore ("Green City" model) highlight the effectiveness of sustainable management practices. Recreational areas play a critical role in enhancing urban resilience. Preserving and developing these spaces through innovative planning, green infrastructure, and public involvement are essential for combating urbanization and climate change challenges and ensuring the well-being of future generations.

Keywords: Recreation, Climate Change, Resilience, Urbanization, Socio-Ecology

Kaynakça

Arslantaş, F., Sanalan, K. C. ve Çil, A. (Der). (2020). Şehirlerde yeşil altyapı iyi uygulama örnekleri, https://www.sivilsayfalar.org/wp-content/uploads/2020/12/iyi_uygulamalar_turkce_20-11-2020.pdf. Adresinden alınmıştır.

Bayramoğlu, E. ve Seyhan, S. (2019). Kentsel açık alanlarda iklim değişikliği. *SETSCI Conference Proceedings*, 10, 25-27.

Gill, S. E., Handley, J. F., Ennos, A. R., & Pauleit, S. (2007). Adapting cities for climate change: The role of the green infrastructure. *Built Environment, 33*(1), 115-133.

Göksoy Sevinçli, B., ve Bayrakcı, E. (2025). Kentsel altyapının iklim değişikliğine karşı dirençli hale getirilmesinde yeşil altyapı çözümleri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 7*(4), 1001-1014.

IPCC, (2022). Climate change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability. *Sixth Assessment Report.* https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/.

Kabisch, N., & Haase, D. (2014). Green spaces of European cities revisited for 1990-2006. *Landscape and Urban Planning,* 110, 113-122.

Kabisch, N., Qureshi, S., & Haase, D. (2017). Human-environment interactions in urban green spaces-A systematic review of contemporary issues and prospects for future research. *Environmental Impact Assessment Review,* 50, 25-34.

Sivil Sayfalar, (2020). Yeşil altyapı ve doğa tabanlı çözümlere yönelik on bir iyi uygulama, https://www.sivilsayfalar.org/2020/12/09/yesil-altyapi-ve-doga-tabanli-cozumlere-yonelik-on-bir-iyi-uygulama/ adresinden 14.01.2025 tarihinde alınmıştır.

Topal, E. ve Tatar, E. (2023). Kentsel dirençlilik üzerine mekân odaklı araştırmalar. *Journal of Architectural Sciences and Applications, 8 (Special Issue),* 547-566.

Tuğaç, Ç. (2024). Türkiye kentlerinde iklim değişikliğine dirençliliğin ve afet risk yönetiminin sağlanmasında kentsel ekosistem hizmetleri. *Memleket Siyaset Yönetim (MSY) Dergisi, 19*(43), 341-392.

United Nations Environment Programme (UNEP). (2021). Nature-based solutions for climate adaptation. https://www.unep.org. adresinden alınmıştır.

Yıldız, D. (2024). İklim değişikliğine kentsel dirençlilik ve iyi uygulama örnekleri, su politikaları derneği, https://supolitikalaridernegi.org/2024/11/27/iklim-degisikligine-kentsel-direnclilik-ve-iyi-uygulama-ornekleri/ adresinden 14.01.2025 tarihinde alınmıştır.

KENT KONSEYLERİNİN KENTSEL DİRENÇLİLİĞE YÖNELİK POLİTİKALAR GELİŞTİRİLMESİNDEKİ ROLÜ: YALOVA KENT KONSEYİ ÖRNEĞİ

Soner ÜNAL[1]

Genişletilmiş Özet

Kentsel dirençlilik, doğal afetler başta olmak üzere her türlü tehlike/tehdit karşısında kentlerin, buna hazırlıklı olabilme, müdahale edebilme ve iyileşme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Bu sisteme sahip kentlere ise 'Dirençli Kentler' denilmektedir. Bu yapının ve düşüncenin sürükleyici paradigması, kentlerin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Kavram, kentlerin ekolojik değişiminden afet risk azaltımına kadar geniş bir alanda yapılan çalışmalarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle dirençli kent kavramına literatürde artan bir ilgi bulunmaktadır.

Deprem, sel, heyelan, yangın gibi doğal afetler; iklim değişikliği, göç, nüfus artışı ve yaşlanması gibi demografik dönüşümler; hava/su kirliliği ve atık yönetimi gibi çevresel sorunlar; uyuşturucu, alkol, sigara kullanımı gibi halk sağlığı sorunları; terör ve şehir suçları gibi kamu güvenliği sorunları; işsizlik, enflasyon gibi ekonomik sorunlar dirençli kentlerin varlığını zorunlu kılmıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana yaşanılan en yaygın ve derin kriz olarak tanımlanan COVID-19 pandemisi de dirençliliği yüksek kentlerin önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Olası afetlere ve tüm risklere karşı kentsel dirençliliğin artırılmasına yönelik planların uygulanmasında ve başarısında ise yerel paydaşlar ön plana çıkmıştır.

Karşılıklı etkileşimin benimsendiği ve 'katılımın' gücüne inanıldığı günümüz yönetim anlayışında, değişen zihniyet dönüşümüne koşut olarak çeşitli kentsel kurumlar ortaya çıkmıştır. Bu kurumların başında da yerel ölçekli ve çok-aktörlü bir yönetişim mekanizması olarak kurgulanan 'Kent Konseyleri' gelmektedir. 1992 yılında Rio'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda ilkeleri ve eylem alanı ortaya konan bir projenin devamı olarak Türkiye'de «*Yerel Gündem 21*» uygulamaları ile kurumsallaşan bu konseyler, "kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, yönetişim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye" çalışmaktadır.

Kent Konseyleri, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 76. maddesi ile yasal bir dayanağa kavuşmuştur. Bu kanun kapsamında, konseylerin öngörülen hedeflere ulaşması ve işlevlerini yerine getirebilmesi amacıyla 'Kent Konseyi Yönetmeliği' çıkarılmıştır. Yapılan yasal düzenlemeler ile kentsel sorunların yerel ilgi grupları arasında çözümüne yardımcı olmak üzere bir katılım mekanizması

[1] Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Yönetim Bilimleri Ana Bilim Dalı, sonunal@hotmail.com, Orcid: 0000-0003-4033-4884.

oluşturulmaya çalışılmıştır. Konseylere, kentsel gelişimin sağlanmasına ve ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik çeşitli görevler yüklenmiştir. Kent konseylerinin, kırılganlıklara karşı stratejik planların hazırlanmasına ve uygulanmasına katkıda bulunması istenmiştir.

Kent yerleşiklerinin karar alma sürecine aktif katılımını amaçlayan kent konseyleri, ortak aklı temsil etmektedir. Kent konseylerinin yerel politika/planların hazırlanmasındaki bu misyonu, dirençli kentlerin oluşturulmasında ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemsenmektedir. Çalışmanın ana konusu da kent konseylerinin kuruluşu, yapısı ve işleyişi ile kentsel dirençlilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Temel amacı da «Yalova Kent Konseyi» özelinde Kent Konseylerinin kentsel dirençliliğe yönelik politikalar geliştirilmesindeki rolünü ve işlevselliğini değerlendirmektir. Nihayetinde ise çalışmanın önemi ve literatüre katkısı niteliğinde olarak "etkin bir kent konseyi modeli" oluşturmaya yönelik bir projeksiyon çizmektir.

Bu minvalde öncelikle; 'Dirençlilik', 'Kentsel Dirençlilik' ve 'Kent Konseyi' kavramlarının kuramsal çerçevesi çizilecek olup, temel ilke ve bileşenleri tarihsel perspektifte irdelenecektir. Türkiye'de kent konseylerinin yapısı, işleyişi ve ulusal düzlemdeki hukuki çerçevesi analiz edilecektir. Ardından da Yalova Kent Konseyinin kentsel dirençliliğe yönelik kararları ele alınacaktır. Çalışma alanı olarak Yalova'nın seçilmesinin sebebi ise Yalova Kent Konseyinin, Türkiye'de 1997 yılında başlatılan «*Yerel Gündem 21*» programının ilk örneklerinden birisi olmasıdır. Anılan Konseyi incelerken gözlem odağımız ise alınan kararların Belediye Meclisine olan yansımaları olacaktır. Bu çerçevede Kent Konseyinde alınan kararların etkinliği ve sonuç doğurucu bir nitelik taşıyıp taşımadığı analiz edilecektir. Çalışma, Yalova Kent Konseyi'nin 2009-2025 yılları arasındaki faaliyetleri ile sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede yararlanılan temel belgeler; anılan tarihler arası Yalova Kent Konseyi Genel Kurul kararları ve toplantı tutanakları ile Yalova Belediyesi Meclis kararları ve faaliyet raporlarıdır. Sonuç kısmı ise kentin dirençlilik düzeyinin değerlendirilmesi ile kent konseylerinin işlevsel olmasına yönelik bir model önerisi ile tamamlanmıştır. Bu amaç ve metodolojik yaklaşımla hazırlanan çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılmış olup, ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda; afetler karşısında kırılganlığı artan kentlerin dirençliliğinin artırılmasında kent konseylerinin, önemli olanaklar sunduğu görülmüştür. Yerelde katılımcı bir platform olan bu yapıların, kentsel risklerin azaltılmasına ve dirençliliğin artırılmasına yönelik politikaların geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Kentsel alanda temsil ettiği değer ile kentsel dirençliliğin yönünü ve stratejisini tayin etme potansiyelinin bulunduğu anlaşılmıştır. Kent konseylerinin ayrıca karar alıcılar, uygulayıcılar ve diğer paydaşlar için bir yol gösterici nitelikte olduğu ve yerel yönetişimin gelişimi için bir fırsat içerdiği tespit edilmiştir.

Kent Konseylerinin, dirençliliğin yerel düzeyde uygulanmasında ve sürdürülebilir mücadelenin etkin ve verimli bir biçimde hayata geçirilmesinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Kamu politikalarına

ilişkin konularda vatandaşı girdi olarak kabul etmesinin yanı sıra kentsel aidiyeti güçlendirmede ve yerel aktörlerin yönetsel süreçlere aktif katılımında katalizör bir rol üstlenmektedir. Özellikle dezavantajlı grupların katılımını sağlayarak çözüm odaklı yaklaşımların geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Kent Konseyleri bünyesinde kadın, engelli, yoksul, yaşlı, genç ve çocuk gibi gruplara yönelik çeşitli katılımcı platformlar oluşturulmaktadır.

Bu çalışma ile kentsel dirençlilik seviyesinin yükseltilmesine yönelik olarak Kent Konseylerinin eylemlerine yön verilmesi ve direnç geliştirme çabalarına katkı sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca kent konseylerine yönelik sorunlar tespit edilmeye ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmaktadır. Kent konseylerinin etkin birer katılım mekanizması olması önündeki engeller belirtilerek, işlevsel bir yerel paydaş olmasına yönelik yapılması gereken düzenlemelerden bahsedilmiştir. Yasal ve kurumsal yapıyı güçlendirmeye yönelik önerilerde bulunulmuştur. Kentin fiziksel, iklimsel, sosyo-ekonomik yapısına ve ekolojik varlığını geliştirmeye yönelik iyi bir uygulama örneği oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetim, Dirençlilik, Dirençli Kent, Kent Konseyi, Yalova Kent Konseyi.

THE ROLE OF CITY COUNCILS IN DEVELOPING POLICIES FOR URBAN RESILIENCE: THE CASE OF YALOVA CITY COUNCIL

Abstract

Urban resilience is defined as the ability of cities to be prepared, intervene and recover against all kinds of dangers/threats, especially natural disasters. Cities with this system are called 'Resilient Cities'. The driving paradigm of this structure and thought is to ensure the sustainability of cities. The concept has begun to be used in studies conducted in a wide range of areas from ecological change of cities to disaster risk reduction. For this reason, there is an increasing interest in the concept of resilient cities in the literature. City councils, which aim for the active participation of city residents in the decision-making process, represent common sense. This mission of city councils in the preparation of local policies / plans is considered important in the creation of resilient cities and ensuring their sustainability. The main subject of the study is to reveal the relationship between the establishment, structure and functioning of city councils and urban resilience. Its main purpose is to evaluate the role and functionality of City Councils in the development of policies for urban resilience, specifically for the "Yalova City Council". Finally, the importance of the study and its contribution to the literature is to draw a projection for the creation of an "effective city council model". As a result of the study; It has been seen that city councils are a model that offers important opportunities to increase the resilience of cities that are more vulnerable to disasters. It has been understood that these councils, which are participatory platforms at the local level, have the potential to determine the direction and strategy of urban resilience with the value they represent in the urban area.

Keywords: Local Government, Resilience, Resilient City, City Council, Yalova City Council

DÖNÜŞÜMLER KARŞISINDA KENTSEL MEKÂNIN UYARLANABİLİRLİĞİ

Seda SAKAR[1]

Genişletilmiş Özet

Tarihsel süreç içerisinde farklı kültürlerin, ihtiyaçların, planlama anlayışının, mimari üslup ve hatta malzemelerin birikimi sonucu meydana gelen kentsel dokuda meydana gelen değişimler; sosyal, ekonomik ve yönetsel yapıda meydana gelen değişiklikler olduğu kadar, fiziksel yapıda meydana gelen değişiklikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Kentleşme, göç ve nüfus artışı gibi değişkenler, yapılaşmanın tehlike arz ettiği alanlarda insan ve varlık yoğunluğunu artırmakta; hızlı ve kontrolsüz gelişmeye başlayan kentsel dokuya ek olarak bitki örtüsünün azalması ve iklim değişiklikleri gibi doğal etkenlerin de etkisiyle kentler, olası bir kriz anında tehlikelere karşı savunmasız hale gelmektedir.

Doğal ve kentsel çevrede meydana gelen bu değişimler, kentsel dokunun kısa ve uzun vadede işlevselliğini, kullanım biçimlerini, organizasyon biçimini ve planlama yaklaşımlarını gözden geçirmeyi gerekli hale getirmiştir. Sosyal, ekonomik veya çevresel krizler, politika dönüşümleri, teknolojik gelişmeler ya da kullanıcı ihtiyaçlarının değişmesi gibi sebeplerden kaynaklanan; gerekli değişiklikler karşısında kentlerin kendisini yeniden organize edebilme kapasitesinin literatürdeki karşılığı, kentsel uyarlanabilirlik (*urban adaptability*) olarak ifade edilmektedir (Tsahor vd., 2023). Tabiatı gereği dinamik olan kentlerin yapısına uygun yapıda tasarımların; farklı ölçeklerdeki sosyal ve mekânsal bağlantıları destekleyerek, zaman içerisinde gelişip iyileşmesine olanak sağlayacağına yönelik araştırmalardan biri olan Alexander'ın (1965) çalışması, en temelde katı hiyerarşik düzenlerden çok esnek, değişime ve dönüşüme açık kent dokusunun önemine dikkat çekmektedir. Bu değişimler, kentsel mekânların olası krizlere uyum sağlayabilme kapasitesini arttırmak için gerekli olan uyarlanabilir planlama ve tasarım yaklaşımlarını ön plana çıkarmaktadır (Oliveira, 2016). Bu çalışma, kentsel mekânların, meydana gelen değişimler ve dönüşümler karşısında uyum sağlayabilme kapasitesini arttırmak için gerekli, uyarlanabilir kentsel tasarım ilkelerini ve bu konuda örnek uygulamaları ele almaktadır.

Tarih boyunca sosyal, ekonomik ve politik dönüşümler kadar iklim değişiklikleri, afetler, demografik hareketler ve hatta pandemiler gibi karmaşık sorunlar, kentlerin yapısal ve fonksiyonel değişimini hızlandırmış; krizlere karşı kendini yeniden organize edebilme ve adaptasyon kapasitesini geliştirme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Uyarlanabilir kentsel mekânlar, krizlere daha hızlı yanıt verebilmekte ve bu süreçlerde sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği desteklemektedir (Carter ve Moroni,

[1] Dr., Mersin Üniversitesi, sedasakar@mersin.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4136-8314.

2022). Beş ana başlıktan meydana gelen çalışmanın ilk bölümü dönüşümler karşısında uyarlanabilirlik gerektiren başlıca kentsel sorunların tartışılacağı bölümdür.

İklim krizi ve afetler, göç ve demografik değişimler ile sağlık krizlerinin ele alınacağı bu kısım; uyarlanabilirlik yaklaşımı bağlamında kamusal mekânın öneminin ve potansiyelinin tartışılacağı bölümdür. Kentsel mekânların, afetler karşısında dayanıklı ve afet sonrası toparlanma kapasitesinin artırılması, kayıpların azaltılması için kritik öneme sahiptir (Canaran, 2000). Kamusal alanların kriz anlarında toplanma, sonrasında barınma amacıyla kullanılmasının yanı sıra Covid-19 pandemisi süresince olduğu gibi güvenli mesafede sosyalleşme amacıyla kullanılması; farklı problemler karşısında, alternatif kullanım fonksiyonlarını barındıran kamusal mekân tasarımlarının önemini göstermektedir (Palazzo, 2019).

Çalışmanın ikinci bölümü, uyarlanabilirlik kavramının, kentsel mekânın sahip olduğu hangi nitelikler doğrultusunda, günlük yaşamda karşılık bulduğunun ele alındığı kısımdır. Yeşil alanların hem spor, hem sosyalleşme hem de kriz anlarında toplanma amacıyla kullanılması (çok işlevcilik); temel ihtiyaçların herkes için eşit ve yürüme mesafesinde olması (erişilebilirlik) ile yapıların, sabit ve tek bir fonksiyondan ziyade, değişen koşullar karşısında ihtiyaca uygun kullanımı (modülerlik), kentsel uyarlanabilirlik yaklaşımı bağlamında önemlidir (Carmona vd., 2006).

Üçüncü bölümde, uyarlanabilir kentsel mekân tasarımına yönelik stratejilere yönelik bir tartışmanın ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Geçirgen yüzeyler, yeşil binalar, dikey bahçeler gibi doğa temelli çözümler; kentlerde iklim değişikliği ve doğal afetlere karşı dayanıklılığı artırmak için önemli bir araçtır. Eski endüstri alanlarının sosyal ve kültürel kullanımlara dönüştürülmesi ya da tarihi kent merkezlerinin çağdaş kullanım veya fonksiyonlarla yeniden işlevlendirilerek topluma kazandırılması; yeniden kullanım ve dönüşüm bağlamında uyarlanabilir kentsel mekânlara örnektir. Kullanıcıdan bağımsız düşünülmesi mümkün olmayan kentsel mekânda meydana gelen bütün bu değişim ve dönüşüm süreçlerinde, katılımcı yaklaşımların rolü göz ardı edilemez (Kropf, 1996).

Uyarlanabilir kentsel mekân örneklerinin paylaşılacağı dördüncü kısım, farklı ölçeklerde uygulama örnekleri üzerinden, buraya kadar olan teorik tartışmaların, pratikteki karşılığının ele alındığı bölümdür. Kentsel uyarlanabilirlik yaklaşımının, gerçek hayattaki etkileri ve başarılı yönlerinin ortaya koyulması için çalışma başlıkları içerisinde yer alan bu kısım; farklı örnekler üzerinden ihtiyaç ve çözümlerin nasıl çeşitlendiğini ortaya koyduğu gibi uygulamaların sınırlılıklarının tartışılması, araştırmacı, tasarımcı ve karar alıcılar için de yol gösterici olması açısından önelidir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçların tartışıldığı beşinci ve son bölüm, uyarlanabilir kentsel mekânların, kentlerin hızla değişen dinamiklere uyum sağlaması ve krizlerle başa çıkabilmesi için önemini vurgulamaktadır. Uyarlanabilir kentsel mekânların yalnızca krizler karşısında çözüm üretme kapasitesini artırmakla kalmadığı; zaman içerisinde kullanıcıların kendilerini güvende hissettiği,

yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel çevrelerin tasarlanması için de temel oluşturmaktadır. Uyarlanabilir kentsel mekân yaklaşımının yalnızca tasarımcı veya plancının tekelinde olmadığı kabulü üzerinden ele alınan sonuç bölümünde, öncelikle toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını gözeterek; kullanıcıların, sivil toplum kuruluşlarının veya özel sektörün sürece katılımının, kapsayıcı yaklaşımların belirlenmesinde ne denli önemli olduğuna yer verilecektir (Carmona vd., 2003). Gelişen teknoloji ve analiz teknikleri ile veri odaklı karar alma süreçlerinin; kentlerin dinamiklerini anlamak ve buna yönelik stratejiler geliştirmedeki rolü elbette ki göz ardı edilemez. Doğa temelli çözümleri teşvik ederek şehirlerin olası afetler karşısında dayanıklılığını arttırmaya yönelik politikalar ve yerel yönetimlerin rolü ile uyarlanabilir kentsel mekânların öneminin şehir plancıları, mimarlar, karar alıcılar veya toplum temsilcileri gibi farklı kesimlerden aktörlerce farkındalığının artırılmasına yönelik eğitimlerin önemi de sonuç bölümünde ele alınacak diğer başlıklardır.

Kentsel mekânların uyarlanabilirliği, şehirlerin yalnızca mevcut sorunları çözmesi için değil, aynı zamanda gelecekteki beklenmedik koşullara uyum sağlaması ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmesi için gereklidir. Doğru politikalar, katılımcı süreçler ve yenilikçi teknolojilerin bir araya gelmesiyle, kentsel mekânlar daha yaşanabilir ve güvenli hale gelebilir. Sosyal dayanışmayı ve çevresel sürdürülebilirliği destekleyen kentler oluşturmayı mümkün kılan kentsel uyarlanabilirlik yaklaşımı, hem yerel yönetimlerin hem de uluslararası kuruluşların öncelikleri arasında yer almalıdır.

Anahtar Kelimeler: Uyarlanabilirlik, Kent, Mekân

ADAPTABILITY OF URBAN SPACE IN THE FACE OF CHANGES AND TRANSFORMATIONS

Abstract

The adaptability of urban areas is a critical approach that strengthens resilience to crises by increasing the capacity of cities to adapt to rapidly changing social, economic and environmental dynamics. Complex problems such as climate change, migration, population growth and epidemics require functional and structural transformation of the urban fabric. In this context, adaptive urban spaces offer flexible designs that support social and spatial connections at different scales. This study aims to reveal the importance of the concept of urban adaptability in increasing the capacity of cities to adapt to rapid change and crises. The study highlights the importance of adaptability principles such as multifunctionality, accessibility and modularity for the sustainability of urban spaces. Nature-based solutions, reuse and transformation, and participatory planning approaches are discussed as critical strategies for enhancing urban adaptability. Presenting examples of successful practices at different scales to demonstrate the practical relevance of theoretical approaches, the study emphasizes that urban adaptability is a critical tool not only for crisis preparedness, but also for creating sustainable, livable and inclusive cities. This study serves as a guide for policy makers, designers and all segments of society to create resilient and adaptive spaces for cities in the face of future uncertainties.

Keywords: Adaptability, City, Space

Kaynakça

Alexander, C. (1965). A city is not a tree. *Archit. Forum*, *122*(1), 58–62.

Canaran, C. (2000). *Urban desıgn ın earthquake prone settlements* [Master thesis]. The Middle East Technical University.

Carmona, M., Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2003). *Public places - urban spaces: The dimensions of urban design*. Architectural Press. http://www.elsevier.com

Carmona, M., Marshall, S., & Stevens, Q. (2006). Design codes: their use and potential. *Progress in Planning*, *65*(4), 209-289.

Carter, I., & Moroni, S. (2022). Adaptive and anti-adaptive neighbourhoods: Investigating the relationship between individual choice and systemic adaptability. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, *49*(2), 722–736.

Kropf, K. (1996). Urban tissue and the character of towns. *Urban Design International*, *1*(3), 247–263.

Oliveira, V. (2016). *Urban Morphology: An Introduction to the Study of the Physical Form of Cities*. Springer. http://www.springer.com/series/14773

Palazzo, E. (2019). From water sensitive to floodable: defining adaptive urban design for water resilient cities. *Journal of Urban Design*, *24*(1), 137–157.

Tsahor, M., Katoshevski-Cavari, R., & Alfasi, N. (2023). Assessing urban adaptability: The key is in the land use plan. *Land Use Policy*, *126*.

BELEDİYELERDE KENTSEL AÇIK VE YEŞİL ALAN YÖNETİMİ: SORUNLAR, FIRSATLAR VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇÖZÜMLER

Erkan ÇAKIR[1]

Genişletilmiş Özet

Dünya nüfusunun giderek artan bir kısmı kentlerde yaşamakta ve bu eğilim, kentsel alanların yönetimini ve sorunlarını daha karmaşık hale getirmektedir. Hızla artan kentleşme oranları, ekonomik büyüme ve sosyal gelişim açısından önemli fırsatlar sunarken, aynı zamanda ciddi sorunları da beraberinde getirmektedir. Hızlı ve plansız kentleşme, altyapı yetersizlikleri, hava ve çevre kirliliği, sosyal ve ekonomik eşitsizlikler, yeşil alanların azalması, ulaşım ve trafik sorunları, iklim değişikliği ve doğal afetler gibi birçok sorun, günümüz kentlerinin karşı karşıya kaldığı temel zorluklar arasında yer almaktadır. Bu sorunlar, kentlerin sürdürülebilirliğini tehdit etmekte ve yaşam kalitesini düşürmektedir.

Kentsel sorunlar arasında küresel ısınma ve iklim değişikliği, çağımızın en büyük ekolojik sorunlarından biridir. Fosil yakıtların yoğun kullanımı gibi çeşitli insan ve teknoloji kaynaklı etkenler, atmosferdeki sera gazı emisyonlarını artırmakta ve bu durum küresel sıcaklıkların yükselmesine neden olmaktadır. İklim değişikliği, kentleri doğrudan etkileyen aşırı hava olayları, su kıtlığı, su baskınları, deniz seviyesinin yükselmesi ve biyolojik çeşitliliğin azalması gibi sonuçlara yol açmaktadır. Bu nedenle, kentlerin iklim değişikliğine karşı dirençli hale getirilmesi kentsel politikaların öncelikli hedefi haline gelmiş ve bu kapsam kentsel açık ve yeşil alanlar gündeme taşınmıştır.

Kentsel açık ve yeşil alanlar, kentsel sorunlarla mücadelede ve dirençli kent politikalarında kritik bir rol oynamaktadır. Yeşil alanlar, kentlerdeki hava kalitesini iyileştirerek karbon emisyonlarını azaltırken, biyolojik çeşitliliği destekleyerek iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmektedir. Aynı zamanda, yeşil alanlar, kent sakinleri için fiziksel ve mental sağlık açısından faydalar sunmakta, sosyal etkileşimi artırmakta ve kentsel yaşam kalitesini yükseltmektedir. Bu kapsamda 2019 yılında başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Kovid-19 salgını, kentlerin sağlık altyapısı, yeşil alanların önemi ve halk sağlığını gözeten planlama ihtiyacı gibi konuların ne kadar önemli olduğunu net biçimde göstermiştir. Kentlerin gelecekte benzer krizlere karşı daha hazırlıklı olması için yeşil alanların artırılması ve sağlıklı bir çevrenin oluşturulması gerekmektedir.

Kentsel açık ve yeşil alanlar, kentlerde insanların doğayla buluştuğu, dinlenebildiği, spor yapabildiği ve sosyal etkileşimde bulunabildiği alanlardır. Bu alanlar, parklar (mahalle parkları, kent parkları, tematik parklar), meydanlar, oyun alanları, spor alanları, yürüyüş ve bisiklet yolları, kıyı şeritleri ve

[1] Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Altıntaş Meslek Yüksekokulu, erkan.cakir@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0002-2731.

sahil yolları, botanik bahçeleri ve arberetumlar, koru alanları ve ormanlık alanlar, piknik alanları, kent ve hobi bahçeleri, mezarlıklar, açık hava tiyatroları ve amfitiyatrolar, okul ve üniversite kampüsleri, doğal rezervler ve milli parklar, refüjler, mera alanları gibi çeşitli türleri kapsamaktadır.

Kentsel açık ve yeşil alan yönetimi, yerel yönetimlerin sorumluluğunda olan bir yetkidir. Bu yönetim, yalnızca fiziksel koruma faaliyetlerini değil, aynı zamanda bu alanların toplumun ihtiyaçlarına uygun şekilde planlanmasını, geliştirilmesini ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini de kapsamaktadır. Yerel yönetimler, kent sakinleri, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlarla iş birliği içinde çalışarak yeşil alanların etkin yönetimini sağlamaktadır. Bu süreç, kentlerin iklim değişikliğine uyum sağlamasına, doğal afetlere karşı dirençli hale gelmesine ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunmaktadır.

Yerel yönetimler, özellikle belediyeler, kentsel açık ve yeşil alanların etkili bir şekilde yönetilmesi ve sürdürülebilir kılınması için çeşitli plan ve stratejiler geliştirmektedirler. Kentsel yeşil altyapı planlaması, ekolojik denge ve biyolojik çeşitliliğin korunması, akıllı şehir uygulamaları ve teknoloji entegrasyonu, iklim değişikliği ile mücadele ve adaptasyon gibi plan ve stratejiler bu faaliyetlere örnek niteliktedir. Bu plan ve stratejiler hem kent sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamayı hem de çevresel, sosyal ve ekonomik dengeleri korumayı hedeflemektedir. Ayrıca kentsel açık ve yeşil alanların nasıl geliştirilmesi gerektiği konusunda bir yol haritası oluşturmaktadır.

Türkiye'de kentsel açık ve yeşil alanların korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir yönetimi için ulusal ve yerel düzeyde çeşitli kamu politikaları, yasal düzenlemeler ve stratejik belgeler hazırlanmaktadır. Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı, Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planı gibi belgeler, bu alandaki ulusal politikaları şekillendirmektedir. Yerel düzeyde ise belediyelerin stratejik planları ve yeşil şehir altyapı planları, kentsel yeşil alanların yönetimine yönelik uygulamaları içermektedir. Örneğin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan "Yeşil Alan Yönetim Sistemi Strateji Belgesi", bu alanda öncü bir yerel yönetim belgesi olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışma, kentsel açık ve yeşil alanların yönetimini Türkiye özelinde belediyeler üzerinden incelemektedir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması ve doküman analizi tekniklerini kullanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında, kentsel açık ve yeşil alanların yönetimi konusunda ulusal ve uluslararası literatür taranmış ve bu alanda yapılmış bilimsel çalışmalar sistematik bir şekilde analiz edilmiştir. Bu analizler, konuya ilişkin teorik çerçevenin oluşturulmasına ve mevcut durumun anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

İkinci aşamada ise, Türkiye'de kentsel açık ve yeşil alanların yönetimine yönelik oluşturulmuş kamu politikaları, stratejik planlar, yönetmelikler ve diğer resmî belgeler incelenmiştir. Bu belgeler arasında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın yayımladığı raporlar, belediyelerin

stratejik planları, ulusal çevre ve iklim değişikliği stratejileri ile yerel yönetimlerin uygulama rehberleri yer almaktadır. Doküman analizi yöntemiyle, bu belgelerde yer alan politika hedefleri, uygulama stratejileri ve mevcut sorunlar detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın temel amacı, Türkiye'de kentsel açık ve yeşil alanların yönetimine ilişkin mevcut durumu ortaya koymak, bu alanda karşılaşılan zorlukları tespit etmek ve geleceğe yönelik öneriler geliştirmektir. Bu kapsamda, belediyelerin yeşil alan yönetimindeki rolleri, uyguladıkları politikalar ve bu politikaların etkinliği analiz edilmiştir. Ayrıca, yerel yönetimlerin sürdürülebilir kentsel gelişim hedefleri doğrultusunda yeşil alanları nasıl planladığı ve yönettiği de çalışmanın odak noktalarından birini oluşturmaktadır.

Literatür ve doküman analizi sonucunda elde edilen bulgular, Türkiye'de kentsel açık ve yeşil alanların yönetiminde hem başarılı uygulamalar hem de iyileştirilmesi gereken alanlar olduğunu göstermektedir. Bu bulgular ışığında, yerel yönetimlerin yeşil alan yönetiminde daha etkili ve sürdürülebilir politikalar geliştirebilmesi için öneriler sunulmuştur. Çalışma, kentsel açık ve yeşil alanların yönetimine ilişkin teorik ve pratik bilgi birikimine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Yeşil Alan Yönetimi, Belediye, Türkiye

URBAN OPEN AND GREEN SPACE MANAGEMENT IN MUNICIPALITIES: CHALLENGES, OPPORTUNITIES AND SUSTAINABLE SOLUTIONS

Abstract

The increasing concentration of the world's population in cities makes the management of urban areas complex and brings with it various problems. Challenges such as rapid and unplanned urbanization, infrastructure inadequacies, environmental pollution, social inequalities, reduction of green spaces and climate change threaten the sustainability of cities. In this context, urban open and green spaces play a critical role in maintaining the ecological, social and economic balance of cities. Green spaces have important functions such as improving air quality, supporting biodiversity, mitigating climate change impacts and enhancing the quality of life of urban residents. Urban green space management is the responsibility of local governments and includes the protection, planning and sustainable management of these areas. Local governments, especially municipalities, develop various plans and strategies to effectively manage and sustain urban open and green spaces. Urban green infrastructure planning, ecological balance and biodiversity conservation, smart city applications and technology integration, combating and adapting to climate change are examples of these activities. This study examines the green space management of municipalities in Turkey and uses literature review and document analysis methods. The findings show that there are successful practices as well as areas for improvement. Strategies such as stakeholder engagement, technology integration and combating climate change are suggested for local governments to develop more effective and sustainable policies in green space management. This study aims to contribute to the theoretical and practical knowledge on urban green space management.

Keywords: Urban Green Space Management, Municipality, Türkiye

KAMU YÖNETİMİNDE KARMAŞIK SORUNLARA SİSTEMATİK ÇÖZÜM ARAYIŞI: KARŞILAŞTIRMA YÖNTEMİ

Elmas YELKESEN[1]

Genişletilmiş Özet

Dünya üzerindeki problemlerin zamanla daha karmaşık hale geldiği bir gerçektir. Öyle ki, 20. yüzyılın başındaki- toplumsal, ekonomik, siyasal ve yönetsel- problemlerle 21.yüzyıldaki problemler arasında birçok farklılık bulunmaktadır. Bu farklılığı oluşturan etkenler ise çok çeşitli ve boyutludur. Değişen zaman, devletlerin problemlere çözüm üretebilme yeteneğini her geçen gün geliştirmeleri gerektiğini göstermektedir. Devletler ortaya çıkan bu yeni problemlerle sürekli olarak yüzleşirken aynı zamanda bu sorunlara çözüm üretebilmek için kamu yönetimi disiplinin bilgisine başvurmaktadır. Disiplinin ortaya çıktığı yıllarda devlet, problemlere temel politikalar üreterek cevap verebilmekteydi. Ancak 1970'li yıllar itibarıyla artık sorunlar karmaşıklaşmaya, çok boyutlu ve çok oyunculu bir hal almaya başladı. Öyle ki, bu sorunlar artık karmaşık sorunlar olarak ifade edilmektedir. Artık devletler, karmaşık sorunları çözmek veya etkisini hafifletmek için daha karmaşık/çok boyutlu politikalar ve uygulamalar üretmek zorundadır.

Birden fazla oyuncunun/paydaşın dahil olduğu ve çözüm yollarının da çok boyutlu olduğu karmaşık sorunların örnekleri iklim değişikliği, salgın hastalıklar, sosyal eşitsizlik ve afetlerdir. Bir kavram olarak karmaşık sorunlar ilk kez 1973 yılında Rittel ve Webber tarafından ileri sürülmüştür. *"Kötü formüle edilmiş toplumsal sistem problemleri"* (Rittel ve Webber, 1973) olarak ifade edilen kavramın İngilizce karşılığı *"wicked"* kelimesi Türkçe 'de *kötücül/karmaşık/çetrefilli* gibi farklı karşılıklarla kullanılmaktadır. Bahsi geçen bu kelimelerle vurgulanan ise problemlerin/sorunların doğasıdır. Karmaşık sorunlar, doğası gereği; kesin veya tek bir doğru çözümün bulunmadığı, net bir tanımlamadan yoksun, birçok oyuncu ve çıkar çatışmasını barındıran, böyle olmalarına rağmen kimi durumlarda ise birbiriyle bağlantılı yapılardır. Karmaşık sorunların bu denli farklı boyutlara sahip olması, araştırmacılara bu sorunlara tek bir alandan çözüm üretilemeyeceğini göstermektedir. Dolayısıyla disiplinler arası ve çok disiplinli yaklaşımlardan faydalanılması gerektiği açıktır. Nitekim, kavramı ileri süren Rittel ve Webber'in çalışma alanlarına (mimarlık ve şehir planlama) bakıldığında dahi bu durum görülmektedir. Bu nedenle kamu yönetimi karmaşık sorunlara çözüm üretebilmek için farklı alanlarda oluşturulanlar da dahil olmak üzere teori ve yöntemlere başvurmalıdır.

Kamu yönetimi alanı bu noktada karmaşık sorunlara karşılaştırmalı yöntem aracılığıyla etkili çözüm

[1]Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, esuluhan@bandirma.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9244-3674.

yolları sunma potansiyeline sahiptir. Karşılaştırmayı kelime anlamı itibarıyla-zaman boyutu sabit kalacak şekilde- iki analiz birimini benzerlik ve farklılıkları bakımından ele almak ya da tek/bir analiz biriminin farklı zamanlardaki değişimi açısından incelemek olarak tanımlamak mümkündür. Karşılaştırma ilk olarak, iki veya daha fazla ülkenin belirli bir sorun karşısında problemin gelişimi, probleme karşı üretilen politikaların çıktıları açısından değerlendirme fırsatı sunmaktadır. Buradan çıkan değerlendirme ile yeni politikalar, çözümler üretilebilir, yeni öğrenmeler gerçekleşebilmektedir. İkinci olarak, belirli bir problemin tek/bir ülkedeki gelişimi, değişimi karşılaştırılarak probleme karşı üretilen politikaların hangisinin/lerinin etkili veya etkisiz olduğu tespit edilebilir. Her iki durum için de COVID-19 pandemi dönemi ve deprem gibi doğal afetlerden gelen deneyimler örnek oluşturmaktadır. Bu örnekler farklı ülkelerin uyguladığı çözüm yolları aracılığıyla öğrenmeyi kolaylaştırma veya bir ülkede farklı dönemlerdeki çözüm yollarının etkisini tespit edebilmek açısından önemlidir.

Karşılaştırma yöntemi farklı ülkelerin/kurumların bir sorunla ilgili sahip oldukları olumlu veya olumsuz deneyimi başka bir ülkeye/kuruma aktarma konusunda etkili bir niteliğe sahiptir. Burada akıllara yöntemin kullanıldığı bir alt alan olarak karşılaştırmalı kamu yönetimi gelmektedir. Kamu yönetiminde karşılaştırma yönteminin tarihsel geçmişine bakıldığında alt bir alan -Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi- olarak II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ortaya çıktığı görülmektedir. İlgili alanının, ortaya çıktığı ilk zamanlarda öncelik gelişmiş ülkelerin pratikleri ve bilgilerinin gelişmekte olan ülkelere aktarılmasıydı. Zamanla bu durum, daha geniş bir perspektifi göz önünde bulunduran yeni bir yaklaşıma evrildi. 21. yüzyılda ekonomik ve toplumsal kalkınma açısından daha düşük seviyede, ancak hızlı değişim ve gelişim potansiyeli taşıyan ülkelerin deneyimlerinin kamu yönetiminde karşılaştırma yöntemiyle incelenmesi, yerel ve ulusal düzeydeki bilgi ve deneyimlerin küresel düzeydeki bilgiye yansıtılması için önemli bir adımdır.

Kamu yönetiminde karşılaştırma yöntemi, farklı deneyimlerden ders çıkarılmasını ve yeni politikaların geliştirilmesini mümkün kılmaktadır. Karşılaştırmalı yöntem, farklı ülkelerin karmaşık sorunlara nasıl yaklaştığını inceleyerek bu sorunlara dair oluşan genel eğilimi/eğilimleri belirlemek, farklı bağlamların anlaşılması, başarılı veya başarısız uygulamalardan dersler çıkarabilmek gibi konularda bilgi sağlama potansiyeline sahiptir. Karmaşık sorunlarla ilgili vurgulanması gereken bir diğer nokta ise, üretilen çözümün bir kez denendiğinde -negatif/olumsuz- etkilerinin kimi durumlarda geri döndürülemez bir niteliğe sahip olmasıdır. Böyle bir durumda ortaya çıkabilecek olumsuz etkilerin iyi hesap edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle karmaşık sorunlara çözüm üretilmesi için birçok farklı ülkenin/paydaşın deneyimlerine, bilgilerine ve eylemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Karşılaştırma yöntemi araştırmacılara bu konuda önemli fırsatlar sunmaktadır.

Karşılaştırma yöntemi, kamu politika ve uygulamalarının daha etkili, kapsayıcı ve sürdürülebilir olması için kullanılabilecek/başvurulabilecek etkili bir araçtır. Bu nedenle çalışmada, karşılaştırma

yönteminin kamu yönetimindeki rolü ve bu yöntemin karmaşık sorunlara sunduğu veya sunabileceği potansiyel çözüm önerileri ele alınmaktadır. Çalışma, kamu yönetiminde karşılaştırma yönteminin karmaşık sorunları analiz etmek ve çözmek için etkili bir araç olup olmadığı sorusuna cevap vermektedir. Bu sorudan hareketle öncelikle karşılaştırma yönteminin ne olduğu ve kamu yönetimi alanındaki yerine odaklanılacaktır. Ardından karmaşık sorunların nasıl tanımlandığı, kamu yönetiminde bu sorunlara nasıl yaklaşıldığı üzerine bir inceleme yapılacaktır. Çalışmada yöntem olarak, alana ilişkin literatür taramasının yanı sıra betimleyici analiz temel alınmaktadır. Karşılaştırma yöntemi her ne kadar önemli fırsatlar sunuyor olsa da yöntemin etkili olabilmesi ya da etkisinin artırılması için kimi şartları sağlaması gerekmektedir. Yöntemin etkili olmasında doğru kıyaslama kriterlerinin belirlenmesi, bağlamın dikkate alınması, verilerin standardizasyonu, çözüm yaklaşımlarının karşılaştırmalı bilgiden yararlanacak olan ülkenin gerçekliğine uyarlanması büyük önem taşımaktadır. Böylece yöntem aracılığıyla elde edilen bilgiden en üst düzeyde fayda sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Karmaşık Sorunlar, Karşılaştırma Yöntemi

THE COMPARATIVE METHOD: A SYSTEMATIC APPROACH TO ADDRESSING WICKED PROBLEMS IN PUBLIC ADMINISTRATION

Abstract

Public administration has always been integral to addressing societal challenges. While early 20th-century issues were simpler and could be solved basic policies, contemporary challenges, such as climate change, pandemics, social inequality, and natural disasters, are multidimensional and involve multiple stakeholders. The wicked problems are characterized by their ill-defined nature, lack of definitive solutions, involvement of conflicting interests, and interconnected structures. Given their complexity, addressing wicked problems requires interdisciplinary and multi-dimensional approaches, drawing from theories and methods across various fields. A key consideration in solving wicked problems is the irreversible nature of potential negative outcomes that emphasize the need for well-calculated solutions. In this context, the comparative method provides significant opportunities for public administration. By analyzing the experiences of different countries/institutions, this approach enables the transfer of effective practices and lessons, which foster innovative solutions to complex challenges. Building on this foundation, this study will first explore the comparative method and its significance in the field of public administration. It will then examine how complex problems are defined and the ways in which these problems are addressed within public administration. The study employs a descriptive analysis approach together with a comprehensive review of the relevant literature. Although the comparative method provides significant opportunities, its effectiveness or impact can only be enhanced if certain conditions are met. These include selecting appropriate comparative criteria, considering contextual factors, standardizing data, and tailoring solution approaches to align with the realities of the country utilizing the comparative information.

Keywords: Public Administration, Wicked Problems, Comparative Method

KARMARŞIK SORUNLARA KARŞI OMBUDSMAN İLKELERİ İLE SAVUNMA

Kadir Caner DOĞAN[1], Hasan Mahmut KALKIŞIM[2]

Genişletilmiş Özet

Karmaşık sorunlar, genel olarak modern dünyanın sosyal sorunları olarak ifade edilen bir kavramdır. Nitekim bu sorunlar içerisinde bir toplumun ya da kültürün gelişememesinde ya da yerinde saymasında rol oynayan birçok farklı konu girmektedir. Siyasetten topluma, kültürden hukuka, ekonomiden yönetime kadar neredeyse tüm sosyal bilim dalları ve diğer bilim alanları ile ilgili olan bu konuların ya da durumların yaratmış olduğu sorunların çözümü de oldukça zor ve karmaşık bir yapı göstermektedir. Nitekim bu tür sorunlara çözüm arayan, sosyo-ekonomik ve siyasal olarak kalkınmak isteyen ülke ve toplumların her şeyden önce konuya interdisipliner bir anlayışla yaklaşması ve toplumdaki tüm aktörleri kamu politikası süreçlerine katılımını sağlayan bir sistem kurması gerekmektedir. Aksi durumda söz konusu ülkelerin modern dünya ile bütünleşebilmesi ve içerisinde önem taşıyan karmaşık sorunlarla mücadelesi mümkün olmayacaktır.

Çalışmanın öznesini oluşturan ombudsman kavramı da, 18. yüzyılda İsveç'te ortaya çıkmış bir kamusal şikayet kurumudur. Temel olarak ombudsman, bir devlette vatandaşlardan kamu yönetiminin kötü yönetim uygulamaları ve insan hakları ihlallerine yönelik şikayetlerini alan ve bunları yasal mevzuat ve diğer hükümler çerçevesinde çözen bir tavsiye kurumudur. Ombuds, "temsilci" ve man "insan" kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen ombudsman kavramı, "temsilci kişi" anlamına gelmektedir. Dünyada günümüzde neredeyse tüm devletlerde görülen ombudsmanın ana özellikleri arasında; hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve demokrasiyi güçlendirmesi bulunmaktadır. Nitekim ombudsman, kapitalist yapıdan eski sosyalist ülkelere ve oradan sosyal demokrasi ile yönetilenlerden üçüncü dünya ülkelerine kadar her devlette görülmektedir. Adeta insanlığın ortak aklı haline gelmiştir. Bu sebeple çeşitli konuların değerlendirilmesinde ombudsman kavram ve uygulamalarından yardım alınabilir.

Ombudsman kavramının çok derin bir teorisi de literatürde bulunmaktadır. Bu bakımdan, bu derin teori ve interdisipliner yönü ile ombudsman farklı noktalarda farklı konuların değerlendirilmesinde kullanılabilir. Nitekim ombudsman teorisi üzerine literatür incelendiğinde kavramın liberal değerler ve Marksist değerleri bütünleştirerek, 20. Yüzyılın hakim konularından biri olan sosyal bilimlerin yeniden yapılandırılması ile bütünleştiği belirtilmektedir. 20. Yüzyılın postmodern denetim paradigmalarından biri olarak da açıklanan ombudsman, özgürlüğün, hak aramanın, adaletin ve yerinden yönetimin de teminatı olmaktadır.

[1] Prof. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, kadircanerdogan@gumushane.edu.tr, Orcid: 0000-0002-3476-8865.
[2] Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, hmkalkisim@gumushane.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1332-6168.

Karmaşık sorunlar da belirtildiği gibi interdisipliner bir mantıkla çözülebilecek konular olarak ombudsman ile bunlara savunma yapılabilir. Nitekim ombudsman ilkeleri burada büyük önem taşımaktadır. Literatürde belirtildiği üzere belli başlı ombudsman ilkeleri ya da değerleri arasında; "adalet, etik, sosyal politika, yerelleşme, demokrasi, piyasa ve özgürlük" gibi siyaset felsefesinde yüzyıllardır tartışılan kavramlar vardır. Bu bakımdan ombudsman teorisi ve taşıdığı değerler ile karmaşık sorunların çözülmesi ve var olan sorunların azaltılarak savunma yapılmasında ombudsman oldukça önemli bir kavram, kurum ve aktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde dünyanın ağırlıklı olarak liberal demokrasi ideolojisi ile yönetildiği görülmektedir. Nitekim kapitalist sistemin ve liberalizmin baskın olduğu günümüz dünyasında, bu sisteme daha yakın ve bunu özümsemiş toplumların siyasi olarak daha güçlü ve ekonomik olarak kalkınmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, bilimsel kanıtlara ve verilere dayalı olarak kalkınmış toplumlarım karmaşık sorun üretme potansiyeli daha az ve karmaşık sorunlarla mücadele gücü daha fazladır. Dolayısıyla küresel siyaseti yönlendiren ve ekonomik olarak güçlü devletlerin, sosyal ahlak yapıları daha sağlamdır. Binlerce yıllık medeniyet ve toplum kültürüne sahip devletlerin, karmaşık sorunlara direnci yerleşmiştir. Bunun aksi medeniyet ve toplumlarda karmaşık sorunların üretilmesi ve bunlarla mücadele ise son derece zayıftır. Toplumsal ahenk, temiz siyaset ve adil refah gibi konuların yerleşmediği yerlerde karmaşık sorunlar her daim zarar verici etkiler verebilir. Ombudsman da literatüre bakıldığında, "kadim medeniyet, güçlü toplum, adil yönetim, rasyonel bilim ve ekonomik refahın" sağlam olduğu Anglo-Sakson özellikli bazı devletlerde en iyi uygulanmaktadır. Geçmişte birçok toplum, devlet ve kültürel yapı, adalet ilkeleri üzerine örgütlenerek uzun yüzyıllar başarılı iktidar yapıları kurmuşlardır. Bu yapılar, meşruiyet de sağlamışlardır. Ancak günümüzde, tarihsel süreçte birçok filozof tarafından toplumun harcı olduğu görülen adaletin liberal demokrasi kalitesi yüksek olan yerlerde tecelli ettiği ifade edilebilmektedir. Liberal demokrasi de; "özgürlük, sınırlı devlet, kuvvetler ayrılığı, insan hakları ve hukukun üstünlüğü" gibi değerlerin hayat verdiği bir rejimdir.

Bu bakımdan, ombudsmanın özünde taşıdığı temel ilkeler ile karmaşık sorunların savunmasında ipuçları ortaya çıkmaktadır. Ombudsman, siyasi, hukuki, kültürel, ekonomik ve yönetsel ilkeleri ile toplumların güçlenmesinde ve kalkınmasında engel teşkil eden karmaşık sorunlara karşı çareler ortaya çıkarmaktadır. Ombudsman, dünyada en etkin biçimde, Anglo-Sakson dünyada bazı önemli ülkelerde (İngiltere, İskandinav devletleri, Hollanda, İspanya vb.) uygulanmaktadır. Görüldüğü üzere ombudsmanın etkin çalışması ve karmaşık sorunlarla mücadele arasında bir etkileşim vardır. Dolayısıyla ombudsman kavramı ve literatüründen hareketle karmaşık sorunlara karşı savunmada bir olanak yaratılabilir. Bu konudan çıkan sonuçlarla da farklı konularda ve sorunlara yönelik çözümler için interdisipliner ilkesel bir model kurulabilir.

Çalışmada yöntem olarak nitel analize dayalı literatür taraması yapılacaktır. Çalışmanın amacı, karmaşık sorunlara karşı savunma yapılmasında ombudsmanın oldukça güçlü bir aktör olduğunu açığa çıkarmaktır. Çalışmanın hipotezi de "ombudsmanın özünde taşıdığı ilkelerin karmaşık sorunlara karşı savunmada olumlu olarak belirleyici olduğu" şeklindedir. Çalışmanın sonuçlarına göre; ombudsman literatürü ve karmaşık sorunlarla mücadelede etkin bir model ve değerlendirmeler yapılarak, toplumlarda sosyal ahlak, adalet, ekonomik refah ve rasyonel siyaset konusunda kazanımlar olacağı düşünülmektedir. 20. yüzyılda ideolojilerin sonu tartışmaları ile de bağlantılı olarak dünyada liberal demokrasinin belirleyici yapısı ile karmaşık sorunlarını çözmüş ve modern dünya ile eklemlenmiş toplumlar için ombudsman birçok ipucu ve çözüm sunabilecek potansiyele sahiptir. Karmaşık sorunlarını çözmüş ya da en aza indirmiş gelişmiş ya da gelişmemiş devletlerin küresel siyasette ve küresel toplumda, ortak noktalarda toplandığı, anlaştığı ve ortak hareket ettiği bir sistemin kurulması da buradan öngörülebilir. Bu bakımdan da küresel düzeyde demokrasi ve insan hakları kurumsallaşabilir.

Anahtar Kelimeler: Karmaşık Sorunlar, Ombudsman, İlkeler, Savunma

DEFENSE AGAINST WICKED PROBLEMS WITH OMBUDSMAN PRINCIPLES

Abstract

Wicked problems are generally referred to as the social problems of the modern world. Basically, the ombudsman is an advisory body that receives complaints from citizens in a state about maladministration and human rights violations by the public administration and resolves them within the framework of legislation and other provisions. There is also a very deep theory of the ombudsman concept in the literature. As mentioned, wicked problems can be defended by the ombudsman as issues that can be solved with an interdisciplinary logic. As a matter of fact, ombudsman principles are of great importance here. In this respect, the basic principles inherent in the ombudsman provide clues in the defense of wicked problems. With its political, legal, cultural, economic and administrative principles, the ombudsman provides remedies against wicked problems that hinder the strengthening and development of societies. Ombudsman is most effectively implemented in some important countries in the Anglo-Saxon world (England, Scandinavian states, Netherlands, Spain, etc.). The methodology of the study will be a literature review based on qualitative analysis. The aim of the study is to reveal that the ombudsman is a very powerful actor in defending against wicked problems. The hypothesis of the study is that "the principles inherent in the ombudsman are positively determinative in defending against wicked problems". According to the results of the study; it is thought that there will be gains in social morality, justice, economic welfare and rational politics in societies by making an effective model and evaluations in the ombudsman literature and in combating wicked problems.

Keywords: Wicked Problems, Ombudsman, Principles, Defense

KARMAŞIK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE POLİTİKA ENTEGRASYONU YAKLAŞIMI: ULUSLARARASI LİTERATÜR ÜZERİNE BİR İÇERİK ANALİZİ

Esma Arzu KUŞKAN[1]

Genişletilmiş Özet

Kamu politikaları, genellikle toplumun ve bireylerin sorunlarının çözümüne katkı sağlamayı amaçlamıştır. Ancak ilgili politikalar, bazen başarısızlık ile sonuçlanmıştır. Literatürde; başarısızlıkla sonuçlanan kamu politikalarının nedenleri hakkında birçok araştırma yapılmış, mevcut politikalar, yönetim yaklaşımları ve modeller gözden geçirilmiş, farklı faktörlerin bu süreçteki etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, politika sorunlarının çözümler üzerine etkisi dikkat çekmiş ve sorunların, politika yapıcıların yeni yönetim yaklaşımları (yönetişim, yeni kamu işletmeciliği) çerçevesinde geliştirdiği etkili ve verimli politikalarla bile çözülemediği anlaşılmıştır. Daha sonra, bu sorunlar üzerine yapılan araştırmalar, ilgili sorunların politika sürecinin gündemine gelen rutin sorunlardan farklı boyutlara ve özelliklere sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmalar içerisinde, Rittel ve Webber tarafından 1970'li yıllarda planlama odaklı hazırlanan çalışma dikkat çekmiştir. Söz konusu çalışma, politika alanındaki kötü huylu/çetrefilli/wicked olarak adlandırılan sorunların teorik çerçevesini ortaya koymuştur. Dolayısıyla, ortaya konulan birçok yeni yönetim ve politika yaklaşımının, etkili ve verimli politikaların varlığına rağmen çözülemeyen, çözülmeme noktasında direnç gösteren, farklı boyutlardan oluşan, belirsizlik, uyuşmazlık ve karmaşıklık yönleriyle ön plana çıkan sorunların "çetrefilli" olduğu anlaşılmıştır. Literatürde, özellikle çevresel sorunların çetrefilli, karmaşık, belirsiz ve çok boyutlu olduğu ve çözülmesi noktasında aktörler arasında uyuşmazlığa neden olduğuna yönelik çalışmalar ön plana çıkmıştır. Sonraki teorik ve ampirik çalışmalarda, karmaşık ve çetrefilli sorunların örneklerinin de çeşitlendiği görülmüştür.

Sorunların giderek karmaşıklaştığı, belirsizleştiği ve kötüleştiği bir bağlamda, çözümler için yeni politika alternatifleri ve yaklaşımları üzerinde araştırma yapılmıştır. Bu doğrultuda, karmaşık ve çetrefilli sorunların çok boyutlu doğasını anlamaya yönelik yeni politika yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Politika koordinasyonu, politika tutarlılığı, politika kapasitesi, politika ağları, bütünsel hükümet, politika iş birliği, birleşik hükümet ve politika entegrasyonu gibi yaklaşımlar, bu sorunların çözümü ve analiz edilmesi noktasında ilgili literatürde yer almaktadır. Bu yaklaşımların çoğu, dünyanın birçok bölgesindeki karmaşık ve çetrefilli sorunların hem doğasını anlamayı hem de çözümünün nasıl mümkün olacağını netleştirmek noktasında yardımcı olmaktadır. Bu çalışmanın

[1] Doktora Öğrencisi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, esmaarzukuskan@gmail.com, Orcid: 0000 0003 0855 9952.

odak noktasını oluşturan politika entegrasyonu yaklaşımı, karmaşık ve çetrefilli sorunların çözümünde yeni yaklaşımlar arasında daha çok ön plana çıkmaktadır. Karmaşık sorunları çözmeye yönelik geliştirilen entegre politikaların yanı sıra, politikalar arasında tutarlılığı ve koordinasyonu sağlayan ve böylelikle entegrasyonu amaçlayan politika araçları ile politika amaç ve hedefleri de uygulanmaktadır. Yani, entegre / bütünleşik politika vb. nin tasarımında, yukarıda bahsedilen yeni yaklaşımların özelliklerinden (koordinasyon, iş birliği, tutarlılık) de izler taşıdığı görülmektedir. Dolayısıyla, politika entegrasyonunun birbiriyle bağlantılı olan ve karmaşık sorunlara yönelik politikalar tasarlamada farklı noktalara değinen diğer yaklaşımları da kapsayan bir çerçeveye sahip olduğu sonucuna varılabilir. Politika entegrasyonu yaklaşımı; başlangıçta OECD, AB ve BM gibi uluslararası kuruluşların çevre ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili politika belgelerinde vurgulanmıştır. Bu belgelerde, çevre sorunlarının çözülebilmesi için farklı sektörler arası iş birliğini ve entegrasyonu sağlayacak bir bakış açısının geliştirilmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Yani, karmaşık, çok boyutlu, belirsiz ve çetrefilli sorunların yer aldığı çevre sektörü, çözüm noktasında başka sektörlerle karşılıklı bağımlılık ilişkisine sahiptir ve bu süreçte, sektörler arası politikalar geliştirilmeye yönelik entegre politikaların varlığına ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaç, ilgili sorunların doğasından da kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan, politika entegrasyonu yaklaşımı; ilk olarak çevre politikası alanında ortaya çıktığından "Çevre Politikası Entegrasyonu" olarak adlandırılmış, zamanla ilişkili olduğu sektörün/politika alanının değişmesiyle farklı adlandırılmıştır (inovasyon politikası entegrasyonu, göç politikası entegrasyonu, vs). Son olarak, politika entegrasyonu yaklaşımı – ulusal literatürde politika bütünleşmesi olarak da yer almaktadır – birçok faktörün tetiklediği ve şiddetini arttırdığı karmaşık ve çetrefilli sorunların çözülmesine yönelik iş birliğine, koordinasyona, tutarlılığa, ve bütüncül bir çerçeveye odaklanan politika araçları, politika amaç ve hedefleri ile politikalarının etkili ve verimli olabileceğine işaret etmektedir.

Bu çalışma, politika entegrasyonu ile ilgili uluslararası literatürdeki çalışmalara yönelik içerik analizi yapmayı amaçlamaktadır. Çalışma, uluslararası literatürdeki farklı araştırma türlerine yönelik 9 araştırma sorusunun belirlenmesiyle başlamıştır. Bu çalışmanın örneklemini, Wiley Online Library veri tabanındaki açık erişim özellikli ve 2000-2024 yıllarını kapsayan 169 çalışma oluşturmaktadır. Bu örnekleme ulaşmak için Wiley Online Library veri tabanının giriş sayfasındaki arama kısmından "policy integration" kelimesi aranmıştır. İlk arama sonuçlarına göre 193 farklı çalışmaya ulaşılmış, ancak bu çalışmalardan politika entegrasyonu ile ilgili olmayan (ve tam metin olmayan) çalışmalar örneklem dışına çıkarılmıştır. Çalışmanın amacına ulaşmak için QualCoder programı ile örneklemdeki çalışmalara yönelik içerik analizi yapılmıştır. Bu süreçte, örneklemdeki çalışmalar; "anahtar kelimeler", "araştırma türü", "araştırma yöntemi", "araştırmanın içeriği", "dergi", "veri toplama araçları", "yazar sayısı", "yıl" ve "örneklem grubu" olmak üzere 9 farklı kategoride kodlama yapılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, çalışmanın bulgularını yorumlamak için kategorilerdeki alt kodlara yönelik frekans ve yüzdelik değerlerden yararlanılmıştır.

Yapılan içerik analizi sonucunda, örnekleme dahil olan çalışmalarda "sürdürülebilir kalkınma" (11), "politika entegrasyonu" (9), "yönetişim" (9), "iklim değişikliği" (8), "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri / SKH'ler" (5) anahtar kelimelerinin daha çok kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneklemdeki çalışmaların %37,1'inin içerik açısından karmaşık ve çetrefilli sorunlar ile ilgili olan sektörler arası sorunlara (sürdürülebilir kalkınma-istihdam, su-enerji-gıda, sosyo-ekolojik ve sosyo-ekonomik sorunlar gibi) daha çok yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca, çalışmaların %2,35'inin (4 çalışma) politika entegrasyonu ile ilişkili olan politika tutarlılığı çerçevesinde yazılmış olduğu saptanmıştır. Araştırma türü kategorisine bakıldığında, politika entegrasyonu yaklaşımı odaklı farklı türde birçok çalışmanın olduğu anlaşılmıştır. Bu doğrultuda, 55 çalışmanın araştırma makalesi olarak hazırlandığı, bunun dışında derleme (5), perspektif (6), yorum (3) gibi araştırma türlerine de yer verildiği görülmüştür. 169 çalışmanın %49,7'sinin nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde hazırlanmış olduğu saptanmıştır. Politika entegrasyonu yaklaşımı çerçevesinde hazırlanan çalışmaların çoğu (23), "Environmental Policy and Governance" adlı dergide yayımlanmıştır. İlgili çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarına bakıldığında; "doküman taraması" (129), "anket" (31), "diğer" (30), "mülakat" (21) ve "yarı-yapılandırılmış görüşme" (20) gibi araçlar, veri toplama sürecinde ön plana çıkmıştır. Çalışmaların %22,5'inin altı ya da daha fazla yazar tarafından hazırlandığı, en çok çalışmanın 2024 yılında (58) yayımlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Burada, önceki dönemlere kıyasla, 2020 yılı sonrası hazırlanan politika entegrasyonu odaklı çalışmaların sayısının hızla artmış olması da dikkat çekmiştir. Son olarak, ilgili çalışmalarda "örneklem grubu" olarak "doküman" (47), "literatür" (45), "katılımcılar ve doküman" (29), "veri seti ve literatür" (13) daha çok tercih edilmiştir. Sonuç olarak, bu çalışmanın; karmaşık ve çetrefilli sorunların çözümüne ve analizine yönelik geliştirilen politika entegrasyonu yaklaşımı hakkındaki uluslararası literatürü yakından tanımaya, araştırmacıların söz konusu literatürdeki politika entegrasyonu ve benzeri yaklaşımların hangi karmaşık ve çetrefilli sorunları incelemeye daha çok yoğunlaştığı hakkında fikirler edinmesine ve böylelikle, ulusal literatürde karmaşık ve çetrefilli sorunlar ile politika entegrasyonu ilişkisine odaklanan farklı türde çalışmaların sayısının artmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İçerik Analizi, Karmaşık Sorunlar, Politika Entegrasyonu, QualCoder, Wiley.

POLICY INTEGRATION APPROACH TO SOLVING COMPLEX PROBLEMS: A CONTENT ANALYSIS ON INTERNATIONAL LITERATURE

Abstract

In a context where problems are increasingly complex, uncertain and worsening, research has been conducted on new policy alternatives and approaches for solutions. The policy integration approach, which is the focus of this study, is more prominent among new approaches in solving complex and wicked problems. This study aims to conduct a content analysis of international literature on policy integration. The study started by identifying 9 research questions for different types of research in the international literature. The sample of this study consists of 169 open access studies in the Wiley Online Library database covering the years 2000-2024. In order to achieve the aim of the study, content analysis was conducted for the studies in the sample with QualCoder program. As a result of the content analysis; the keyword "sustainable development" (11) was mostly used in the studies included in the sample, 37.1 % of the related studies focused more on cross-sectoral problems in terms of content, 55 studies were prepared as research articles, 49.7 % of the studies were prepared within the framework of qualitative research methods, most of the studies (23) were published in the journal "Environmental Policy and Governance", "document review" (129) was mostly used as a data collection tool in the relevant studies, 22.5 % of the studies were prepared by six or more authors, it was concluded that the most studies were published in 2024 (58) and "document" (47) was most preferred as the "sample group" in the studies.

Keywords: Content Analysis, Complex Problems, Policy Integration, QualCoder, Wiley

KÖTÜ HUYLU VE KARMAŞIK SORUNLARLA MÜCADELE STRATEJİSİ OLARAK DAVRANIŞSAL KAMU POLİTİKASI UYGULAMALARI

Abdullah UZUN [1], Aslıhan ÖZKAN [2]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmanın konusu ve odak noktası kötü huylu (wicked) sorunlarla mücadelede kamu politikası olarak davranışsal disiplinin uygulanabilirliğinin analiz edilmesi ve disiplinin sunduğu içgörü araçlarının çözüm yöntemi olarak nasıl kullanılabileceğidir. İlk defa Rittel ve Webber (1973) tarafından tanımlanan kötü huylu sorunlar, birden çok kurumu, aktörü ve politika alanını ilgilendiren, nihai olarak çözümlenemeyen, karmaşık nitelikte sorunlardır. Çevre sorunları, afet, obezite, yoksulluk, göç, gıda israfı, şiddet vb. sorunları niteleyen kötü huylu sorunlar çözüm sürecinde kimlerin sorumluluk üstleneceği ve hangi çözüm yöntemlerinin uygulanacağı konusunda büyük bir belirsizlik taşımakta ve sorunun tarafları arasında uyuşmazlıklara yol açmaktadır. Kötü huylu sorunların başka alt sorunları da içermesi çözüm süreçlerini daha karmaşık hale getirebilmektedir. Bu durum sorunun kaynağına ilişkin doğru bir analiz yapılmasını güçleştirmekte ve kötü huylu sorunların rasyonellikten uzak bir görünüm sergilemesine neden olmaktadır. Bu doğrultuda kötü huylu sorunlarla mücadele etmek için birden fazla çözüm yöntemi geliştirilmektedir. İlgili literatürde kötü huylu sorunlarla mücadelede genellikle merkeziyetçi-otoriter bir anlayışa dayanan politikalara veya iş birlikçi mekanizmalara odaklanılmaktadır. Bireyi sınırsız rasyonel olarak gören klasik iktisat görüşlerine dayanan merkeziyetçi-otoriter politikalar bireyin hata yapmayacağını varsaymakta, bireyin kendi faydasını düşündüğü ve rasyonel karar alma güdümünde olduğu ihtimaline yönelik araçlar geliştirmektedir. Bunun için bireyler hatalı davrandığında veya davranmasını önlemek adına doğrudan bireylerin davranışlarını yasa, yönetmelik gibi düzenleyici araçlarla, emir-komuta anlayışıyla kontrol altına almaya, yasaklamaya ve cezalandırmaya çalışmaktadır. Paydaş katılımı, müzakere, fikir birliğine dayanma, ortak üretim ve ortaklıklar ile çeşitli ağ yapılarını öne çıkaran iş birlikçi mekanizmalar zaman alıcı, kapsamlı bir koordinasyon isteyen, büyük bir maaliyet gerektiren, soruna daha bütüncül bakan kollektif çözüm yöntemlerine dayanmaktadır.

Davranışsal iktisat teorisinin temellendirdiği davranışsal disiplin ise bireyin tam bir rasyonel olduğunu, kendi çıkarını arttıracak şekilde davrandığını ve dolayısıyla hata yapma ihtimalinin olmadığını değil; bireyin önyargı, bilişsel yanlılık, kısayol, sezgisellik gibi mantık dışı özelliklere ve sınırlı rasyonelliğe sahip olduğunu, dolayısıyla genellikle hata yapma eğiliminde olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle ilgili disiplinde özellikle merkeziyetçi-otoriter politikalardaki gibi direkt

[1]Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, abdullahuzun@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8657-4587.
[2]Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, aslihanozkan@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8701-3749.

bireylerin davranışlarının kontrol edilmesi, yasaklanması veya cezalandırılması yerine bireylerin doğru davranmamasının altında yatan sebepler sorgulanmakta, bu çerçevede zorlayıcı olmayan çözüm olanakları sunulmaya çalışılmakta ve belirli psikolojik etkilerle bireylerin yönlendirilmesine yönelik davranışsal içgörü araçların uygulanmasına vurgu yapılmaktadır. Söz konusu davranışsal içgörü araçlarına dürtme, dürtme+, teşvik, sosyal norm, kımıldatma ve itme gibi uygulamalar örnek gösterilebilir. Dürtme, bireyin doğru bir davranış gerçekleştirmeyi tercih etmesini sağlayacak unsurların bireye dikte etmeden, dikkat çekici bir hale getirilmesidir. Dürtme+, dürtme ile gerçekleştirilmesi beklenen doğru davranışların kalıcı hale gelmesi için birtakım eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin yürütülmesidir. Teşvik, ödül, kurs, yarışma, kampanya gibi uygulamalarla bireyin belirlenen doğru davranışı kazanmasının sağlanmasıdır. Kımıldatma, kamu veya özel sektörün birey için sağlıklı olmayan, zararlı eylemlerinin ortadan kaldırılmasıdır. Sosyal norm, doğru davranışta bulunulması hedefiyle bireylerin davranışlarının karşılaştırılmasıdır. İtme, bazı zorlayıcı sorunlara karşı davranış kısıtlılıklarının kullanılmasıdır.

Merkeziyetçi-otoriter bir anlayışa dayanan politikalar ve iş birlikçi mekanizmalar kötü huylu sorunlara neden olan durumları anlamaya ve kalıcı çözüm stratejileri geliştirmeye değil, sorunları azaltmak veya ortadan kaldırmak amacıyla kısa vadeli olarak, doğrudan sonuçların kontrol altına alınmasına yöneliktir. Dolayısıyla son yıllarda artan kötü huylu sorunların temelinde bilişsel sınırlılıklara sahip olan insanların toplumsal, ekonomik veya çevresel beklentilere uygun davranmamaları sonucunda devletlerin çözümü konusunda zorlandığı sorunlarda yetersiz kalmaktadırlar. Bu bağlamda çevre, afet, gıda israfı, yoksulluk gibi kötü huylu sorunlara yol açan etmenlerin en birincil faktörü insan davranışının olması sebebiyle de bireysel eylemleri neden-sonuç ilişkisi üzerinden inceleyen ve buna ilişkin çözüm önerileri geliştiren davranışsal disiplinin sunduğu içgörü araçlarının kamu politikalarında uygulanmasının vatandaşın hem kendisi hem de toplum için makul davranışlar gösterebilmesine yönelik zorlamadan, motive edilmesini sağlayarak, kötü huylu sorunlarla mücadelede katma değer bir sonuç oluşturabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada kötü huylu sorunlarla mücadelede davranışsal içgörü araçlarının etkili bir sonuç oluşturup oluşturmadığı belirlenerek, davranışsal disiplinin kamu politikalarında etkin bir yöntem olma potansiyelinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu amaçla çalışmada davranışsal içgörü araçları kötü huylu sorunlarla mücadeleye hangi mekanizmalarla katkıda bulunmaktadır? sorusuna yanıt aranmaktadır. PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and MetaAnalyses) yönergeleri doğrultusunda yürütülen bu araştırmanın literatür taraması Web of Science, ScienceDirect, PubMED, Sprınger Natural Link, JSTOR, Google Akademik, DergiPark, Scopus veri tabanlarında gerçekleştirilmiştir. Araştırma; 2015-2024 yılları arasında yapılmış, kötü huylu ve karmaşık sorunlar doğrultusundaki davranışsal kamu politikaları kapsamında ağırlıklı olarak deneysel analiz içeren çalışmaları içerek şekilde sınırlandırılmıştır. Araştırmada deneysel analize

dayanmayan, bütünüyle olumsuz bulgular içeren ve mükerrer içerik taşıyan çalışmalar kapsam dışında tutulmuştur. Fakat yoksulluk, kadına şiddet, hayvan hakları gibi daha karmaşık olan kötü huylu sorunlara ilişkin literatür incelemesine dayalı olarak yapılan çalışmalara da sınırlı sayıda gelecek çalışmalar için örnek teşkil etmesi adına yer verilmiştir.

Literatür taraması sürecinde "dürtme (nudge)" kavramı esas alınarak Türkçe ve İngilizce olarak 30 anahtar kelimeyle farklı veri tabanlarında tarama yapılmıştır. Tarama sırasında başlık, özet ve anahtar kelimelerde davranışsal içgörü stratejilerine ilişkin sözcüklerin bulunmasına dikkat edilmiştir. Tarama sonucunda Web of Science (n=785), ScienceDirect (N=4.194), PubMed (N=69), Sprınger Natural Lınk (N=309), JStor (N=26), GoogleScholar (N=10.874), DergiPark (N=8), Scopus (N=80) adet toplamda 16.345 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalar, belirlenen dahil etme ve hariç tutma kriterlerine göre değerlendirilerek, sadece araştırmayla doğrudan bağlantılı olan yayınlar incelemeye alınmıştır. Çalışmanın kapsamına alınan 65 araştırma davranış içgörü araçları ve uygulama yöntemleri ile sonuçlarına göre çalışmanın bulguları olarak sistematik bir şekilde derlenmiştir.

Çalışmanın bulguları elektrik ve su tasarrufu, atık yönetimi, kirlilik vb. çevre konularında, afete karşı zararı azaltma önlemleri olarak sigorta uygulamalarına ilişkin afet yönetiminde, gıda israfı alanında israfın azaltılmasına yönelik gıda atığı yönetiminde, obeziteye karşı bireyin sağlıklı davranışlara yönlendirilmesinde, kadına şiddete karşı azaltıcı ve koruyucu politikaların uygulanmasında, yoksullukla ilgili durumlarda, hayvan hakları konusunda bireye olumlu davranışların kazandırılmasında ve benzeri konu içeriklerinde dürtme, dürtme+, sosyal norm, teşvik, varsayılan seçenekler, ulaşılabilirlik/görünürlük, çamur gibi davranışsal içgörü araçlarının sürdürülebilir davranış kalıplarının geliştirilebileceğini göstermiştir.

Çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlardan hareketle merkeziyetçi-otoriter politikalarla bireye karşı zorlayıcı ve cezalandırıcı bir yöntem izlenmesi yerine bireyi özgür bir şekilde, dikkat çekici ve motive edici faktörlerle mantıklı bir tercihte bulunmaya ikna eden, iş birlikçi mekanizmalara kıyasla daha az maliyetli, daha esnek ve hızlı olan, kolaylıkla benimsenebilen ve davranışlarda kalıcı değişiklikler oluşturmaya odaklı davranışsal disiplinin sunduğu içgörü araçlarının kamu politikalarında yaygınlaştırılmasının kötü huylu ve karmaşık sorunlarla mücadelede işlevsel bir yöntem olabileceği görülmüştür. Bu bağlamda çalışmayla kötü huylu ve karmaşık sorunlar temelinde literatüre yeni bir bakış açısının kazandırılması hedeflenmekte, çalışmadan elde edilen sonuç ve önerilerin politika yapıcılara etkili bir çözüm stratejisi olarak rehberlik etmesine katkıda bulunması beklenilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kötü Huylu Sorunlar, Davranışsal Disiplin, Davranışsal İçgörü Araçları, Kamu Politikası, Mücadele

BEHAVIOURAL PUBLIC POLICY PRACTICES AS A STRATEGY TO TACKLE WICKED AND COMPLEX PROBLEMS

Abstract

This study aims to assess the potential of behavioral discipline as an effective method in public policy by determining whether behavioral insight strategies are effective in combating malignant and complex problems. To this end, the study seeks to answer the question through which mechanisms behavioral insights tools contribute to tackling complex and malignant problems. The literature review of this research, which was conducted in line with PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and MetaAnalyses) guidelines, was conducted in Web of Science, ScienceDirect, PubMED, Sprinter Natural Link, JSTOR, Google Scholar, DergiPark, Scopus databases. Studies conducted between 2015 and 2024 were scanned with 30 different keywords according to the inclusion/exclusion criteria. As a result of the search, a total of 16,345 studies were found in Web of Science (n=785), ScienceDirect (N=4,194), PubMed (N=69), Sprınger Natural Link (N=309), JStor (N=26), GoogleScholar (N=10,874), DergiPark (N=8), Scopus (N=80). Of the 16,345 studies, 65 were found to meet the criteria and were subjected to analysis. The analyzed studies were systematically compiled as the findings of the study according to behavioral insight tools and application methods and results. As a result of the systematic analysis in line with issues such as environment, sustainable food management, food waste, obesity, poverty, alcohol and drug addiction, gender inequality and violence against women, animal rights and welfare, it has been seen that behavioral intervention strategies can be functional to integrate into public policies to develop sustainable solutions within the framework of malignant and complex problems due to their potential as low cost, easy and accessible.

Keywords: Wicked Problems, Behavioural Discipline, Behavioural Insight Tools, Public Policy, Combating

KARMAŞIK SORUNLARLA (WICKED PROBLEMS) İLGİLİ ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ*

Fatma NALBANT[1], Abdulkadir TOPAL[2], Suna ERSAVAŞ KAVANOZ[3]

Genişletilmiş Özet

Geçmişten günümüze değin hükûmetler; net bir şekilde tanımlanamayan, karmaşıklık ve belirsizlik özelliklerine sahip, net bir çözümü olmayan pek çok sorunla karşılaşmıştır. Bu sorunlar teknik sorunlardan farklı olarak indirgemeci, teknokratik ve lineer pradigmalarla çözülemeyen sorunlardır (Magis vd., 2015: 240-241). 1970'li yıllardan itibaren çözüme meydan okuyan bu tür sorunlar literatürde "karmaşık sorunlar" (wicked problems) kavramsallaştırması ile ele alınmaya başlamıştır.

Churchman, 1967 yılında "Yönetim Bilimi Dergisi"nde (Management Science) yayımlanan konuk başyazısında, Rittel'e referans vererek karmaşık sorunlar kavramının; "yanlış formüle edilmiş, kafa karıştırıcı birçok kararın olduğu sosyal sistemlere özgü olan sorunlar" için kullanıldığını ifade etmiştir (Churchman, 1967: 140-141). Ardından 1973 yılında Rittel ve Webber karmaşık sorunlar kavramını "Planlamanın Genel Teorisinde İkilemler" (Dilemmas in a General Theory of Planning) adlı eserlerinde kavram olarak planlama alanında, planlamacıların çözmek zorunda oldukları zor, sosyal ve politik nitelikteki sorunlar için kullanmıştır. 1970'li yıllarda politika oluşturmadaki genel sorunların bir tanımı olarak ortaya çıkan bu kavram, belirli bir tür politika sorunu için analitik bir terim olarak kullanılmaya başlanmasının ardından kavramın kapsamı da genişletilerek bir dizi politika sorununa uygulanmaya başlamıştır (Peters, 2017: 392).

Bu kavram planlama alanının ardından 2000'li yıllardan itibaren sosyal bilimler alanının birçok farklı disiplininde ele alınmaktadır. Disiplinler arası bir yayılım gösteren bu çalışmaların araştırma kümelerinin belirlenebilmesi ve araştırma dinamiklerinin makro düzeyde incelenmesi, karmaşık sorunların anlaşılabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu durum özellikle son dönemlerde yaygın olarak tercih edilen bibliyometrik analiz yöntemi ile net bir şekilde ortaya koyulabilmektedir. Bibliyometrik analiz yöntemi, bilimsel çalışmaların betimsel ve sistematik olarak incelenmesini sağlaması dolayısıyla günümüzde sıkılıkla başvurulan bir yöntemdir.

---

* Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda 2024 yılında kabul edilen "Karmaşık Sorun Bağlamında Göçle Mücadelede Belediyelerin Rolü: İstanbul'dan Seçilmiş İlçe Belediyeleri Örneği" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

[1] Öğr. Gör. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, fatmanalbant@artvin.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2588-1804.

[2] Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, atopal@ktu.edu.tr, Orcid:0000-0002-7341-2466.

[3]Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr, Orcid:0000-0003-1162-2537.

Bu çalışmada da geçmişten günümüze karmaşık sorunlarla ilgili çalışmaların mevcut durum ve genel seyrinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 1980-2022[1] yılları arasında Web of Science (WoS) veri tabanında yayımlanan karmaşık sorunlarla ilgili 1700[2] çalışma, bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda çalışmaların yıllar itibarıyla sayıları, alan dağılımları, çalışma türleri, en çok çalışma veren ülke sıralamaları, çalışmaların yayım dilleri ve kamu yönetimi alanında yayımlanan çalışmalara ilişkin bulgular elde edilmiş, bazı bulgular VOSviewer programı ile haritalandırılmıştır.

Uluslararası literatürde karmaşık sorunlar kavramının bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesine ilişkin doğrudan yapılmış yalnızca iki çalışmaya (Lönngren ve Van Poeck, 2021; Hou vd., 2022) rastlanmışken ulusal literatürde bu konuda çalışma yapılmamış olması bu çalışmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca ileride bu konuda yapılacak çalışmalar için güncel bir yol haritası oluşturması bakımından bu çalışma önem arz etmektedir.

Çalışma kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde; çalışmaların yıllara göre seyrinin Hou vd. nin (2022) de tespit etiği üzere 1999-2008 ve 2008-2022 yılları arasında keşifsel ve yayılma aşaması olarak iki aşamalı gerçekleştiği belirlenmiştir. Keşifsel aşama döneminde (1999-2008) çalışmalar, daha çok sorunların ne olduğu ve teknik sorunlar ile sosyal sorunlar arasındaki farkların neler olduğuna odaklanmıştır. Yayılma aşamasında (2008-2022) ise karmaşık sorunların temel özelliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmalara yoğunlaşıldığı görülmüştür. Özellikle 2008 yılında bir kırılmanın yaşandığı, çalışma sayılarında önemli artışların yaşandığı tespit edilmiştir. Bu dönemden sonra konunun önemine ilişkin farkındalığın arttığı ifade edilebilir. En fazla çalışma sayısına ise 2022 yılında 187 çalışma ile ulaşılmıştır. Güncel araştırma dönemini yansıtması açısından 2012-2022 yıllarındaki çalışmaların dağılımı incelendiğinde; toplam 1500 çalışmanın yayımlandığı görülmüştür. Bu çalışmaların çoğunluğunu (1332 yayın- %78.5) 2012 yılı sonrasında yayımlanan makaleler oluşturmaktadır. 1700 çalışmanın 1.685 tanesinin İngilizce dilinde yayımlandığı ve diğer dillerden de çalışmaların yapıldığı özellikle 2020 yılında 1 tane Türkçe çalışma yayımlandığı tespit edilmiştir. Çalışmalar 97 ülke tarafından yayımlanmıştır. Bu ülkeler içerisinde ilk 10 ülke sıralamasında yeni kamu yönetimi anlayışının geliştiği ülkelerin yer alığı görülmüştür. ABD 428 çalışma ile toplam çalışmanın %28.3'ünü oluşturarak ilk sırada yer alırken Türkiye ise 3 çalışma ile 97 ülke içerisinde 57.sırada yer almaktadır.

Çalışmaların alan dağılımında, ilk 10 sıralamada çalışmaların 1320 tanesinin yer aldığı görülmüştür. 182 çalışmanın (%12.0) yayımlandığı çevre çalışmaları alanı 1.sırada gelmektedir. 2.sırada 175 (%11.5) çalışma ile çevre bilimleri alanı ve 3.sırada 173 (%11,4) çalışma ile kamu yönetimi alanı

[1] Araştırmanının yapıldığı dönemde 2023 yılının tamamlanmamış olması dolayısıyla 2023 yılı ve sonrası yapılan çalışmalar araştırmaya dâhil edilmemiştir.
[2] 08.04.2023 tarihinde 2023 yılı kapsam dışı bırakılarak WoS veri tabanında yapılan tarama sonucu elde edilen çalışma sayısıdır.

yer almaktadır. Bu tespite ilişkin karmaşık sorunlarla ilgili araştırmaların kamu yönetimi alanında gelişmekte ve yayılmakta olduğu ifade edilebilir. Ayrıca günümüzde kamu yönetimindeki karmaşık sorunları ve politika zorluklarını tanımlamak için karmaşık sorunlar kavramsallaştırmasının öneminin giderek artacağı ifade edilebilir. Ana araştırmaların bu alanlarda gerçekleştirildiği görülmüşken, diğer çalışma alanlarını ise yönetim, eğitim araştırmaları, işletme yönetimi, ekoloji, coğrafya, iletişim, tarım ekonomisi politikası gibi alanlar oluşturmaktadır. Ayrıca ifade edilebilir ki çalışma alanları farklı olarak görünse de bu alanlar birbirleri ile ilişkili hatta birbirlerinin tamamlayıcısı niteliğindedir. Çalışmalarda çevresel bozulma, iklim değişikliği, yoksulluk, terörizm, eşitsizlik, enerji ve zorunlu göç gibi sosyal nitelikli sorunlar karmaşık sorunlara örnek olarak gösterilmektedir.

Kamu yönetimi alanında yayımlanan 173 çalışma içerisinde en fazla atıf alarak ilk 10'da yer alan çalışmalar incelendiğinde; Levin vd. (2012) tarafından yayımlanan çalışmanın 675 atıf alarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu çalışmada iklim değişikliği süper karmaşık sorun olarak ele alınmıştır. Çalışmada iklim değişikliği konusunda ileriye dönük politika geliştirmeye ilişkin önerilere yer verilerek, politika müdahalelerine farklı açılardan yaklaşılması gerektiğine ilişkin bir çerçeve ortaya koyulmuştur.

WoS veri tabanından elde edilen veriler, VOSviewer programında belli temalarda haritalandırılmıştır. Çalışmaların gerçekleştirilmesinde en fazla iş birliği yapan ülkelerin ağ haritası oluşturulmuş, ABD ve Avustralya'nın öne çıktığı belirlenmiştir. 1700 çalışmada kullanılan anahtar kelimelerin ağ haritasında 4.483 tane anahtar kelime tespit edilmiştir. Bu anahtar kelimelerden yanlış yazılmış ve ilgisi az bulunan kelimeler listeden çıkarılarak toplam 68 kelimeye ulaşılmıştır. Ağ haritası sonucunda karmaşık sorunlarla en güçlü bağlantıya sahip olan anahtar kelimeler arasından en fazla; sürdürülebilirlik (sustainability), yönetişim (governance), liderlik (leadership), iklim değişikliği (climate change) ve COVID-19'un ilişkiselliği ortaya çıkmıştır. Hangi tür sorunların karmaşık sorunlar olduğuna yönelik yapılan çalışmalarda, çoğunluklu olarak iklim değişikliği ve COVID-19'un öne çıktığı görülmüştür. Karmaşık sorunlara ilişkin hazırlanan yoğunluk haritası incelendiğinde ise bu alandaki güncel çalışma konularının COVID-19, yüksek öğretim (higher education), mühendsilik eğitimi (engineering education), vatandaşlık bilimi (citizen science) ve kurumsal sosyal sorumluluk (corborate social responsibility) anahtar kelimelerinden oluştuğu belirlenmiştir. Günümüzde karmaşıklıkları, belirsizlikleri ve olumsuz etkileri gittikçe artan sosyal sorunların karmaşık sorunlar bağlamında ele alınabilmesi, bu sorunlara ilişkin mücadele yöntemlerinin belirlenebilmesi ve gelecekte çözüm önerilerinin geliştirilebilmesi açısından karmaşık sorunlarla ilgili disiplinler arası bilimsel çalışmaların bibliyometrik tarama yöntemi ile izlenmesi önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karmaşık Sorunlar, Bibliyometrik Analiz, VOSviewer

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF STUDIES ON WICKED PROBLEMS

Abstract

From the past to the present, governments have faced many problems that cannot be clearly defined, that are characterized by complexity and uncertainty, and that have no clear solution. Unlike technical problems, these problems cannot be solved by technocratic, reductionist and linear paradigms. Since the 1970s, such problems that challenge solutions have been conceptualized in the literature as "wicked problems". This concept, originally used in planning in the 1970s, has since been addressed in various social science disciplines, particularly environmental studies and management, and public administration. It is important to identify the research clusters of these interdisciplinary studies and to examine the research dynamics at the macro level in order to understand wicked problems. Therefore, this study aims to reveal the current situation and general course of studies on wicked problems from past to present. For this purpose, 1700 studies on wicked problems published in the Web of Science (WoS) database between 1980 and 2022 were analyzed by bibliometric analysis method. As a result of the analysis, it was determined that there has been a significant increase in the number of studies as of the 2000s, 97 countries have published studies on the subject, and the field of public administration is developing in this field. In addition, it has been determined that the keywords sustainability, governance, leadership, climate change and COVID-19 have high relationality. It can be stated that the number of research on wicked problems is increasing day by day, it has gained an interdisciplinary character and the importance of the wicked problems perspective will increase today.

Keywords: Wicked Problems, Bibliometric Analysis, VOSviewer

Kaynakça

Churchman, W. (1967). Wicked Problems. *Management Science, 13*(4), B-141-142.

Hou, X. vd. (2022). A Bibliometric analysis of wicked problems: from single discipline to transdisciplinarity. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences,* 15, 299-329.

Levin, K. etc. al. (2012), Overcoming the tragedy of super wicked problems: constraining our future selves to ameliorate global climate change. *Policy Sciences, 45*(2), 123-152.

Lönngren, J., & Van Poeck, K. (2021). Wicked Problems: A mapping review of the literatüre. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 28*(6), 481-502.

Magis, K. etc. al. (2015). EMERGE: Public leadership for sustainable development. douglas F. Morgan & Brian J. Cook (Eds.), *New public governance: A regime-centered perspective* (238-248), Routledge.

Peters, B. Guy (2017). What is so wicked about wicked problems? a conceptual analysis and a research program. *Policy and Society, 36*(3), 385-396.

Rittel, H. W. J., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Political Sciences*, 4, 155-169.

BÜROKRASİ SORUNSALINA BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE ETİK YÖNETİM VE ETİK YÖNETİM POLİTİKALARI

Yıldız ATMACA[1], Mehmet MECEK[2]

Genişletilmiş Özet

Güçler ayrılığını benimsemiş bir devletin en önemli fonksiyonu yürütme gücüne tekabül etmektedir. Yürütme gücü literatürde bir devletin yapısal ve işlevsel fonksiyonunun kamu görevlileri tarafından yürütülmesi anlamını taşıyan kamu yönetimi kavramına denk gelmektedir. Kamu yönetimi ile amaçlanan en temel husus, ortak nitelikteki müşterek ihtiyaç anlamını taşıyan kamu yararını gerçekleştirebilmektir. Kamu yararının etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesinde etkili olan en önemli araç ise kamu görevlileridir. Kamu görevlileri, yetki alanları çerçevesinde icra edecekleri eylemleri hukuka uygun bir şekilde gerçekleştirmelidir. Kamu görevlilerinin kurumsal menfaatten ziyade bireysel menfaat ekseninde hareket etmesi, kamu yönetimi sisteminin işleyişinde önemli sorunlar ortaya çıkarmakta ve yönetimde bürokrasi sorunsalı oluşmaktadır. Bürokrasi, bir kavram olarak yönetimde büroların hakimiyeti ve bir hiyerarşik yönetsel örgütlenme anlamını taşımaktadır. Bir anlamda, kamu yönetimi kavramına eşdeğerdir. Bu kapsamda bürokrasi, bir yönetim biçimi olarak da tanımlanmaktadır. Bürokrasi; yazılı kurallara dayalı, iş bölümü ve uzmanlaşma ilkesinin hâkim olduğu sınırları belli, ideal bir yönetim yaklaşımdır. Ancak yönetimde daha çok hantallığı ve kırtasiyeciliği ifade eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bürokrasinin olumsuz bir kavram olarak anlaşılmasındaki en büyük gerekçe ise yine kamu görevlilerinin sorumluluklarını doğru bir şekilde icra edememelerinden kaynaklıdır. Bu kapsamda, bürokrasiyi kamu politikalarının uygulanma sürecindeki önemli bir aracı; kırtasiyecilik ve gecikme gibi olumsuz nosyonları ise kamu görevlilerinin olumsuz davranışlarından kaynaklı işlevsel sorunlar olarak kabul etmek gerekmektedir.

Kamu görevlilerinin sorumluluktan kaçma ve görevlerini yerine getirmeme durumları yönetimde bürokratikleşme denilen bir sorunun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bürokratikleşme; kurallara bağlılığın zayıflaması, kurumsal işleyişin bir süre sonra illegal boyutlara taşınması ve resmi işlerin önemini kaybederek idarede başlayan karmaşık bir süreci ifade etmektedir. Böyle bir süreçte idarenin yapabildiği tek yaptırım, disiplin kurallarına muhalefet etmekten kaynaklı "uyarma, kınama, aylıktan kesme, kademe ilerlemenin durdurulması, devlet memurluğundan çıkarılma" cezalarıdır.

Küreselleşme sürecinde farkındalığı değişen toplum, kamu görevlilerini disipline etmede sadece ilgili yasal cezaların etkili olmadığını anlamıştır. Çünkü kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirmemeleri ile birlikte icra ederken yolsuzluk, rüşvet, adam kayırmacılık gibi ahlaki olmayan

[1] Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, yildizatmaca@yyu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6345-4745.
[2] Öğr. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, meceklife@gmail.com, Orcid: 0000-0001-7173-8254.

usulsüzlükleri de mevcuttur ve bu durum, bürokrasinin işlemesinde kanayan bir yara olmuştur. Sorunu ortadan kaldırabilmenin en güzel yolu ise ahlaki değerleri içselleştirecek politikaların gerçekleştirilmesine bağlanmıştır. Geleneksel değerleri benimsemenin ve önemsemenin gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Toplumu düzenleyen kurallar olarak bildiğimiz ahlaki kuralların kamu görevlilerinde içselleştirilmesi ile birlikte görev bilincinin daha da etkili olacağı anlaşılmıştır. Bütün bu ahlaki kuralları inceleyen bilimin adı ise "etik" kavramı ile ifade edilmiştir.

Etik, ahlakı inceleyen felsefenin önemli bir bilim dalıdır. Ahlaki davranışların doğru veya yanlış olarak hangileri olduğunu incelemektedir. Etik, bir insan olarak yaşamanın verdiği vicdanı kontrol eden, ahlâkı yerleştirmeye çalışan değerler bütünüdür. Etik değerler, kamu görevlilerinin davranışlarını içsel anlamda kontrol etmektedir. Etik, "erdemler, ödevler, ilkeler ve toplumun çıkarları" olarak farklı boyutlarda incelenmektedir. Erdemler, iyi bir insana ait bütün özellikleri ifade etmektedir. Ödevler, bir çalışanın işgal ettiği rolden beklediği davranışlardır. İlkeler, insana ait davranışları biçimlendiren doğrularken, toplumun çıkarları, toplumun genel menfaatini sağlayan bütün eylemlerdir. Etiğe ait bu temel boyutlar inşa edilirken belli bir etik hiyerarşisi söz konusudur. Bu hiyerarşinin ilk basamağında "bireysel ahlak türü" söz konusu olmalıdır. Bireysel ahlak ile belirtilmek istenen kamu görevlilerinin kendi ailevi ve kültürel değerlerinin etkisinde oluşturduğu ahlaki yapıdır. Bir sonraki basamakta "mesleki etik" türü bulunmaktadır. Mesleki etik ile kamu görevlilerinin görevini yerine getirirken mesleğinin taşıdığı normlar ekseninde davranılması gerekliliği anlatılmaktadır. Üçüncü basamakta "yönetsel etik" türü bulunmaktadır. Yönetsel etikte, kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken kurumun menfaati doğrultusunda ve kurumun belirlediği ilkeler perspektifinde hareket etmesi hali anlatılmaktadır. Son basamakta ise "toplumsal/sosyal etik" türü yer almaktadır. Toplumsal etikte, kamu görevlilerinin bireyi korumakla birlikte toplumun bir bütün olarak gelişmesine imkân tanıyacak şekilde davranması ifade edilmektedir.

Kamu kurumlarında çalışan bütün görevlilerden etik dışı davranışlardan uzak durması, etik değerler kapsamında hareket etmesi ve bu değerleri içselleştirmesi beklenmektedir. Zimmete para geçirme, yetkiyi kötüye kullanma, keyfi takdir yetkisi, kayırmacılık, dedikodu, haksız mal edinme, yolsuzluk ve rüşvet bürokrasideki en sorunlu etik dışı davranış türleri olarak kabul edilmektedir.

Özellikle, yolsuzluk ve yolsuzluğun bir başka türü olan rüşvet, Türk kamu bürokrasisindeki en sık görülen etik dışı davranış türü olarak öngörülmektedir. Yolsuzluk seviyesini görmek ve bu minvalde gerekli tedbirleri almak üzere 1993 yılında Uluslararası Saydamlık (Şeffaflık) Örgütü kurulmuştur. Her yıl ülkelerin yolsuzluk algı endeksini ölçen bu Örgüt, 2023 yılındaki araştırmasında Türkiye'nin yolsuzluk algı endeksinde 180 ülke içerisinde 115. sırada yer aldığını tespit etmiştir. İlk yolsuzluk algısının 1995 yılında ölçüldüğü raporda ise Türkiye, 29.sıradadır. Bu artışın nedeni sorgulanmalı ve önleyici politikalar oluşturulmalıdır.

Etik yönetim politikalarının temelinde şeffaflık, hesap verebilirlik, dürüstlük ve adalet gibi ahlaki ilkeleri benimseyen parametreler bulunmaktadır. Etik ilkeler kapsamında oluşturulan kurumsal düzenlemeler, bürokrasideki farkındalığı arttıracak, duyarlılığı sağlayacak ve yolsuzluğun azalmasına katkı sunacaktır. Etik politikalar ekseninde oluşturulan birçok kanun vardır. Ancak 2004 yılında kabul edilen "5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" kamu görevlilerinin görevlerini icra ederken dikkat etmeleri ve uymaları gereken etik ilkeleri en kapsamlı ele alan kanundur. Bu kanunla birlikte "Kamu Görevlileri Etik Kurulu" adında yeni bir kurul oluşturulmuştur. Kurul oluşturulma amacını, etik yönetimin temel ilkeleri kapsamında kamudaki etik kültürü benimsetmek üzere gerekli çalışmalarda bulunmak ve bu tür çalışmalara destek olmak olarak ifade etmiştir. Bu amaç çerçevesinde Kurul; "Yapay Zekâ Sistemlerinin Kullanımında Kamu Görevlerinin Uyması Gereken Etik Davranış İlkeleri", "Yerel Yönetim Kamu Görevleri Etik Davranış İlkeleri" ve "Kamu Görevlilerinin Sosyal Medya Kullanımında Gözetmesi Gereken Etik İlkeler" gibi çok sayıda etik davranış ilkesi belirlemiştir. Bununla birlikte, bürokratik yapılanmadaki etik sorunları çözmeye yönelik çok sayıda faaliyet gerçekleştirmiştir. Bu faaliyetler yargı, eğitim, sağlık, iş ve emniyet gibi birçok kolda kendini göstermiştir. Bu çalışmada, çalışmanın kapsamı gereği yalnızca yönetsel koldaki faaliyetler ele alınmıştır.

Bu bağlamda bu çalışmada, bürokrasideki kırtasiyecilik, hantallık ve gecikme gibi işlevsel sorunları çözmede etkili bir araç özelliğine sahip olduğu kabul edilen etik yönetim politikaları ele alınmaktadır. Etik yönetim anlayışının yönetim sistemine katkısı anlatılmakla birlikte bu minvalde oluşturulan kamu politikaları, bürokrasideki etik dışı davranış türleri ve bu türleri önlemeye yönelik Türkiye'de gerçekleştirilen etik yönetim düzenlemeleri incelenmektedir. 5176 sayılı kanun kapsamında oluşturulan Kamu görevlileri Etik Kurulu'nun Türk bürokratik sistemine katkısı, gerçekleştirdikleri yasal icraatları ve politik eylemleri kapsamında analiz edilmektedir.

Çalışmada nitel bir araştırma yöntemi kullanılmış ve doküman analizi yapılmıştır. Yasal düzenlemeler, mevzuat ve faaliyet raporlarının değerlendirilmesi sonrasında Türk bürokratik sisteminin işleyişini engelleyen faktörlerin azaltılmasında etik yönetim politikalarının önemli bir etki oluşturduğu anlaşılmıştır.

ETHICAL MANAGEMENT AND ETHICAL MANAGEMENT POLICIES IN TURKEY AS A SOLUTION TO THE PROBLEM OF BUREAUCRACY

Abstract

Apart from not performing their duties, immoral irregularities such as corruption, bribery, favoritism by public officials while performing their duties have become a bleeding wound in the functioning of bureaucracy. It is not enough to control such irregularities and impose penal sanctions. The best way to eliminate the problem is to implement policies that will explain moral values. The name of these policies in the literature is ethical management policies. Ethics is an important branch of philosophy that examines morality. The basis of ethical management policies are parameters that adopt moral principles such as transparency, accountability, honesty and justice. Institutional regulations established within the scope of ethical principles will increase awareness in the bureaucracy and contribute to the reduction of immoral irregularities. In this context, this study examines the contribution of ethical management policies to the management system. Public policies created in this regard, types of unethical behavior in the bureaucracy, and ethical management regulations in Turkey to prevent these types are examined. The contribution of the Public Officials Ethics Board, established within the scope of Law No. 5176 accepted in 2004, to the Turkish bureaucratic system is analyzed within the scope of their legal actions and political actions. Document analysis method was used in the study. After the evaluation of legal regulations, legislation and activity reports, it was understood that ethical management policies had a significant impact in reducing the factors that hinder the functioning of the Turkish bureaucratic system.

Keywords: Ethics, Ethical Management Policy, Bureaucracy, Public Officials, Türkiye

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE İHBARCILIK: 2017-2020 YILLARI ARASINDA KAMU GÖREVLİLERİ ETİK KURULUNA YAPILAN BAŞVURULARIN ANALİZİ

Mehmet Akif DOĞAN[1], Yusuf PUSTU [2]

Genişletilmiş Özet

Etik ilke ve değerlerin varlığı toplumlar ve kamu yönetimleri için vazgeçilmezdir. Kamu yönetimi çatısı altında görev yapan kamu görevlileri, vatandaşlarla ilişkilerinde önemli yetkilere sahiptirler. Bu yetkileri kullanımında etik ilke ve değerler; kamu gücünün keyfi kullanılmasının önüne geçen kontrol mekanizmasıdır. Günümüzde kamu kurum ve kuruluşlarında etik davranış ilkelerine aykırı tutum ve davranışlar oldukça yaygınlaşmıştır. Dolayısı ile kamu görevlilerinin etik davranış ilkelerine aykırı uygulamalarla karşılaştığında gösterecekleri tavır son derece önemlidir. Bu noktada iki tür tavır ortaya çıkmaktadır ya sorun görmezden gelinmekte ya da soruna çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Çoğu zaman sorunu görmezden gelmek, soruna çözüm üretmemek telafisi çok zor hatta çok daha kötü durumların meydana gelmesine sebep olmaktadır. (Özler, Atalay ve Şahin, 2010: 209). Bu noktada etik davranış ilkelere aykırı uygulamalara tanık olan kamu görevlilerinin yetkili mercilere bilgi vermesi önemli hale gelmektedir.

Etik ilke ve değerlere aykırı davranışta bulunanların bir ıslık ile durdurulmaya çalışılması, ihbarcılık (whistleblowing) kavramı ile ifade edilmektedir. Etik dışı davranışların ortadan kaldırılması için yapılan bu ihbar etme eylemi, vicdani bir faaliyet olarak tanımlanabilir (Sayğan ve Bedük, 2013: 1-23). Basit bir ifadeyle "whistleblowing" (ihbarcılık) bir örgüt veya kurumdaki yasa, kural ve etik dışı davranışların çalışanlarca ilgililere duyurulmasıdır (Alper, 2018: 13). Ancak etik ilkelere aykırı uygulamaların açığa çıkarılması konusunda bazen çalışanlar arasında ihtilaflar söz konusu olmaktadır. İhbarcılara; ispiyoncu, gammazcı, ifşacı, jurnalci ve ajan gibi aşağılayıcı birtakım sıfatları yakıştırılmakta ve bu kişiler kurumlarda dışlanmaktadır (Ateş vd., 2009: 48).

Kamu görevlilerinin tanık oldukları etik davranış ilkelerine aykırı durumları ihbar etmeleri için etik ilke ve değerleri benimsemiş olmaları gerekmektedir. Kamu yönetiminde yaşanan etik dışı davranışlar yönetimi zayıflatmakta ve vatandaşın devlete olan güvenini azaltmaktadır. Bu nedenle kamu yönetiminde etik değerlerin hâkim olması, kamu görevlilerinin etik değerleri benimsemeleri ve etik dışı uygulamaları engellemek için yetkili makamlara ihbar etmeleri kamu yönetimlerine olan güveni sağlamada önemli araçlardan biridir.

[1] Kamu Görevlileri Etik Kurulu, makifdogan@gmail.cos
[2] Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yusuf.pustu@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2578-3200.

Türk kamu yönetiminde de yönetime olan güveni sağlamanın en önemli yollarından biri etik altyapının kurulmasıdır. Bu altyapının en önemli unsurlarından biri de ihbarcılık kurumudur. İhbarcılık kurumu etik kültürün oluşmasında en önemli unsurlardan biridir. Bu bağlamda Kamu Görevlileri Etik Kuruluna 2017 -2020 yılları arasında yapılan 531 başvurunun belge analizi yöntemi ile incelenmesi suretiyle; bu kavramın etik kültürün oluşumundaki etkileri analiz edilmektedir. Ayrıca kamu görevlilerinin tanık oldukları olayları ilgili yerlere bildirdikten sonra misillemeye maruz kalıp kalmadıkları incelenmektedir. Etik dışı durumları ihbarda en önemli unsur; ihbar eden kişinin ihbar eylemi sonrasında zarar görmemesidir. Aksi takdirde benzer etik dışı durumlara tanık olanlar bunları yetkili makamlara bildirme konusunda çekingen davranacaklardır.

Türkiye'de hukuk sisteminde etik dışı durumların ihbar edilmesine yönelik hükümler içeren münhasıran bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte; kamu yönetimi mevzuatında etik dışı durumların ihbar edilmesiyle ilişkilendirilebilecek hükümlerin Borçlar Kanunu'nda, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda, Türk Ceza Kanunu'nda ve bunlara dayalı olarak düzenlenen yönetmeliklerde bulunduğu görülmektedir. Ancak etik dışı durumları ihbar edenlere yönelecek misillemelerin önlenmesi ve uğrayacakları zararların ortadan kaldırılması için etkin yasal düzenlemelerin varlığı söz konusu değildir.

Kamu Görevlileri Etik Kurulu'na yapılan başvurular incelendiğinde Türk kamu yönetiminde ihbarcılık kurumunun etkinliğinin sınırlı kaldığı görülmektedir. Türkiye'de her ne kadar dağınık olsa da yasal düzenlemeler bakımından uluslararası mevzuata paralel bir gelişme olmasına rağmen, etik dışı durumları ihbar edenlerin maruz kalacağı misilleme ve olası zararlarının önlenmesi konusunda yeterli hukuki korumanın ve yönetim kültürünün olmadığı görülmektedir.

Etik dışı tutum ve davranışları öncelikle kurum içinde çalışan görevlilerin fark edeceği ortadadır. Dolayısıyla bu olumsuz durumların ortaya çıkarılmasında çalışanların kendilerini güvende hissederek yetkili birimlere konuyu bildirmesi daha büyük zararların ortaya çıkmasını engelleyecektir. Bu yolla kurumların maddi kayıpları yanında toplumsal imajlarının da zarar görmesinin önüne geçilecektir. İhbarcılık mekanizmasının varlığı ve kamu kurumlarınca bunun desteklenmesi özellikle etik dışı davranış sergileyecek kişiler için son derece önemli bir uyarıcı olacaktır. Fakat kamu çalışanları kendilerini güven içinde hissederlerse etik dışı uygulamaları yetkili mercilere bildireceklerdir aksi halde etik dışı uygulamaları görmezden gelme yolunu seçeceklerdir. Dolayısı ile Türk kamu yönetiminde ihbarcılık mekanizmasının etkinliği için;

1. Kamu görevlilerinin etik davranış ilkeleri konusunda farkındalığı artırılmalıdır. Bu amaçla etik davranış ilkeleri konusunda eğitimlerin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
2. Etik farkındalığın artırılması yolu ile kamu görevlilerinin etik dışı durumları ilgililere ihbar etmeden önce, söz konusu uygulamaların etik dışı olduğuna dair yeterli kanaatleri olup

olmadığı konusunda bilinçlendirilmeli, asılsız ihbarlarda bulunmalarının önüne geçilmelidir.

3. Kamu kurumlarında etik dışı bir durumla karşılaşan çalışanların söz konusu durumu, kurum içinde kimlere ne şekilde bildirmesi gerektiği konusunda bilgilendirilmelidir. Etik dışı durumları değerlendirmekle yetkilendirilen kişilerin bu konuda etik ilkelere duyarlı, kurumsal anlamda bilgili ve sosyal ilişkilerinde güvenilir kişiler olmasına özen gösterilmelidir.
4. Etik dışı durumları ortaya çıkaran ihbarcıların isimlerinin -kendileri istemediği sürece- gizlenmesine yönelik etkili önlemler alınmalıdır. Olumsuz durumları ortaya çıkaran kişilerin teşvik edilmesi için ödüllendirme yöntemleri tercih edilmelidir. Ödüllendirme de çalışanların öncelikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda yapılmalıdır.
5. Olumsuz etik dışı durumların ortaya çıkarılmasında önemli bir görevi ifa eden ihbarcıların çalıştıkları kurum içinde misillemeye ve (psikolojik baskı, yıldırma, taciz, dışlanma, disiplin soruşturması, görev yerinin değiştirilmesi, görevine son verilmesi, vb.) olumsuz durumlara maruz kalmaması için gerekli tüm tedbirlerin alınması gerekir. Misilleme yapan yöneticiler, cezalandırılmalıdır. Misilleme yapan yöneticinin cezalandırılması, etik dışı durumların ifşa edilmesini teşvik edecektir.
6. Kamu yönetiminde ihbarcılık kurumuna yönelik etkili yasal düzenlemeler yapılması, Türk kamu yönetiminde etik altyapı ve etik kültürün oluşumuna ciddi katkılar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Kamu Görevlileri Etik Kurulu, İhbarcılık

WHISTLEBLOWING IN TURKISH PUBLIC ADMINISTRATION: AN ANALYSIS OF APPLICATIONS TO THE ETHICS COMMITTEE OF PUBLIC OFFICIALS BETWEEN 2017 AND 2020

Abstract

In this study, the applications made to the Ethics Committee of Public Officials between 2017 and 2020 are analyzed in terms of the concept of whistleblowing. Based on the evaluations made, suggestions are made to make the whistleblowing mechanism effective in public administration. Although there are different legal regulations and practices on whistleblowing in developed countries, it is seen that a common approach is adopted. In Turkey, there is no specific regulation on whistleblowing. In short, whistleblowing, which is defined as the behavior of reporting unethical situations, emerges because of the internalization of ethical values both in society and in institutions. In this sense, applications are made to the Ethics Committee of Public Officials to prevent unethical situations. In this study, the applications made to the Ethics Committee of Public Officials were examined one by one through the file. In the applications, the data related to the subject of the review were tried to be determined and the data were transferred to Excel environment and analyzed to evaluate them in a way to make statistical interpretations. Although there has been a development in Turkey in parallel with international legislation in terms of legal regulations on whistleblowing, it is seen that there is not enough legal protection and management culture to prevent reprisals and damages suffered by those who report unethical situations.

Keywords: Ethics, Publıc Officials Ethıcs Committee, Whistleblowing

Kaynakça

Alper, M. (2018). *Whistleblowing ile örgütsel sessizlik arasındaki ilişkiye örgüt kültürünün etkisi ve bir araştırma.*[Doktora tezi], Marmara Üniversitesi.

Ateş, H., Bağce, H. E. ve Şen, M. L. (2009). Yolsuzluğun önlenmesi için etik projesi. *Kamu Etiği Akademik Araştırmaları,* 1, 12-102.

Özler, D. vd. (2010). Teorik bir çerçevede whistleblowing etik ilişkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(2), 169-194.

Sayğan, S. ve Bedük, A. (2013). Ahlaki olmayan davranışların duyurulması (whistleblowing) ve etik iklimi ilişkisi üzerine bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 28*(1), 1-23.

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATINDA KAMU YÖNETİMİNDE ETİK

Nahide Işıl ÇETİNKAYA İSTİKBAL[1], Melâhat Sümeyye GÜN[2]

Genişletilmiş Özet

Temelleri 1992 yılına dayanan Türk Devletleri Teşkilatının 1. Zirve Toplantısı "Ekonomik ve Ticari İş Birliği" temasıyla 20-21 Ekim 2011 tarihlerinde Almatı'da gerçekleştirilmiştir. Tıpkı Avrupa Birliği gibi ekonomik bir iş birliği amacı ile başlayan bu oluşumun, 6 Kasım 2024 tarihinde Bişkek'te 11. ve son düzenlenen zirvesi ise "Türk Dünyasının Güçlendirilmesi: Ekonomik Entegrasyon, Sürdürülebilir Kalkınma, Dijital Gelecek ve Herkes için Güvenlik" teması ile gerçekleşmiştir. Yıllar içinde zirvelerin temalarının çeşitlenerek yalnızca ekonomi vurgusundan ibaret olmayışı, birliğin sahip olduğu kimliği de dönüştürmektedir.

Türk olma ortak paydasından hareketle oluşturulan teşkilatın üyeleri Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan arasında siyasi, ekonomik, eğitim, bilişim ve iletişim teknolojileri, enerji, sağlık, göç, tarım, yasama, yargı ve pek çok alanda iş birliği gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Gerçekleştirilmesi hedeflenen bu alanlardaki iş birliklerinin başarısı için, üye ülkelerin kamu yönetimi sistemlerinin ve temel ilkelerin birbiri ile uyumlu olması önemli bir husus olarak kabul edilmektedir. Kamu yönetiminde etik ilkelere bağlılık da öne çıkan ilkelerden biridir.

Bu çalışmanın amacı, Türk Devletleri Teşkilatı üye ülkelerinin kamu yönetiminde etik konusunu karşılaştırmalı bir şekilde ele alarak, iş birliği ile ulaşılması amaçlanan hedeflerin gerçekleştirilmesine etkisinin değerlendirilmesidir. Bu doğrultuda Türk Devletleri Teşkilatına üye ülkelerin kamu yönetimlerinin etik altyapısını ortaya koymak, bu ülkelerde etik dışı davranışları önlemek için yapılan yasal düzenlemeleri, kamu yönetimi sistemleri içinde oluşturulan kurumları incelemek, ülkeler arasındaki temel benzerlik ve farklılıkları açıklayarak, uygulanabilecek optimal modeli tartışmak amaçlanmıştır.

Çalışma, nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Doküman analizinin kullanıldığı çalışmada, çalışma konusunu oluşturan beş üye ülkenin kamu yönetiminde etik meselesine dair yaklaşımları karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu çalışmanın araştırma sorusu; "Türk Devletleri Teşkilatı üye ülkelerinde kamu yönetiminde etik davranışları yerleştirmek için ortak bir çaba var mı?" olarak tasarlanmıştır. Bu araştırma sorusu bağlamında etik anlayışın yerleştirilmesi için üye ülkelerin tamamındaki ilgili kanunlar, kararnameler, yönetmelikler, oluşturulmuş kurul ve kurumlar, bunların kararları incelenecektir. Kamu yönetiminde görülen etik dışı davranışların, etik kurullar sayesinde görülme sıklığında bir azalma olup olmadığı saptanacaktır. Bu doğrultuda etik kurul yapılanması çalışmanın bağımsız

[1] Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, isil.istikbal@medeniyet.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7268-0461.
[2] Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, sumeyyegun.sum@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3774-8154.

değişkenini teşkil etmektedir. Etik dışı davranışlar ise, etik kurul yapılanmasından etkilenmesi öngörülen bağımlı değişkendir.

Türkiye dışındaki üye devletlerin tamamı SSCB'nin dağılmasından sonra kurulmuş olup, eski yönetimin sisteminden getirmiş oldukları yönetsel yapının ve kültürün bir kısmını günümüzde hala korumaktadırlar. Bu nedenle bu ülkelerin etik ilkeler ile ilişkilerinin değerlendirilmesi yapılırken bu ortak geçmişin göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır. Ülkelerin Uluslararası Şeffaflık Örgütünün yolsuzluk algılama endeksine göre genel görünümleri genel bir resim çizmesi açısından faydalı olacaktır. Bu endekse göre 180 ülke arasında Kazakistan 39 puan ile 93. sırada, Türkiye 34 puan ile 115. sırada, Özbekistan 33 puan ile 121. sırada, Kırgızistan 26 puan ile 141. sırada, Azerbaycan ise 23 puan ile 154. sırada, yer almaktadır.

Türk kamu yönetiminde 5176 sayılı "Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ve bu kanun çerçevesinde kurulan "Kamu Görevlileri Etik Kurulu" incelenecektir. Bununla birlikte "Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile Başvuru Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik", "Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu", "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik" gibi yasal mevzuatlar da inceleme kapsamında yer almaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti, 1995 yılında kabul ettiği anayasa çerçevesinde devlet yapılanmasını oluşturmuştur. Kamu yönetimi yapılanmasında merkezden yönetim ve yerel yönetim birimine -belediyelere- yer verilmiştir. Kamu yönetimi sisteminin düzgün işleyebilmesi için etik meselesi Azerbaycan Cumhuriyeti içim göz ardı edilmeyen bir mesele olmuştur. "Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Sınav Merkezi" bu hususun önemine dair örnek gösterilebilecek bir kurumdur. Öte yandan "Memurların Etik Davranış Kuralları Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu", "Azerbaycan Cumhuriyeti Belediye Çalışanlarının Etik Davranış Kurallarına Dair Kanun", "Belediye Üyelerinin Etik Davranış Kuralları Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu", "Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi Milletvekilinin Etik Davranış Kuralları Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu" gibi yasal düzenlemeler ve "Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanına Bağlı Kamu Hizmeti ve Sosyal Yenilikler Devlet Ajansı" gibi yapılanmalar da kamu yönetiminde etik meselesine ışık tutan gelişmeler arasındadır.

Kazakistan anayasası 1993 yılında kabul edilmiştir. Anayasada, ülkenin idare şekli "başkanlık sistemiyle yönetilen, üniter, laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti" olarak tanımlanmıştır. Yönetsel bakımdan ülke, 14 vilayet (Oblast) ve iki özel bölge (Nur-Sultan, Almatı, Çimkent) olmak üzere 16 bölgeye bölünmüştür. 2015 tarihli "Kazakistan Cumhuriyeti Kamu Hizmeti Kanunu" devlet memurluğunda dikkat edilmesi gereken ilkeler arasında etik ilkelerin altını çizmektedir. Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 29 Aralık 2015 tarihli ve 153 sayılı Kararnamesi ile onaylanan "Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Memurları İçin Etik Kuralları" önemli bir diğer yasal düzenlemedir.

2050 yılına yönelik "Kalkınma Stratejisi Metni" hazırlanmış ve bu metinde yolsuzluk ile mücadelenin öneminin altı çizilmiştir. Astana Kamu Hizmeti Merkezi önemli bir diğer yapılanmadır. 2015 yılında gerçekleştirilen yıllık konferansında "Kamu Hizmetinin Etkinliğinin Temel Faktörleri Olarak Liyakat ve Mesleki Etik" konusu ele alınmıştır.

2019 yılında yayınlanan "Kazakistan Cumhuriyeti Yolsuzlukla Mücadele Kurumu Yönetmeliği" nde Kazakistan Cumhuriyeti'nin yolsuzlukla mücadele politikasının oluşturulması ve uygulanmasından ve yolsuzlukla mücadelede koordinasyondan, ayrıca yolsuzluk suçlarının tanımlanması, önlenmesi, ifşa edilmesi ve soruşturulmasından sorumlu olan "Cumhurbaşkanlığına Bağlı Yolsuzlukla Mücadele Kurumu" kamu yönetiminde etik ile ilgili önemli bir yapılanmadır. Bu kurumda yolsuzlukla mücadele portalı mevcuttur ve kamu kurumlarında herhangi bir yolsuzluk, etik dışı davranış ile karşılaşanlar bu sistem üzerinden şikâyet ve görüş bildirebilmektedir.

1991'de bağımsızlığını kazandığı tarihten itibaren öncelikle başkanlık sistemi ile yönetilen Kırgızistan'da, 2010 yılında yeni bir anayasa kabul edilerek parlamenter sisteme geçilmiştir. Kırgızistan, 7 bölge (oblast), 2 özel statülü şehir (Başkent Bişkek ve Oş), 40 bölge genelindeki ilçe (rayon), 12'si oblast ve 11'i rayon genelinde olmak üzere toplam 23 şehir ve 459 köyler birliğinden (ayıl aymak) oluşmaktadır. "Milletvekili Etiği Kanunu", "Parlamento Etik Kanunu", ve 2018 yılında yürürlüğe giren "Çıkar Çatışması Hakkında Kırgız Cumhuriyeti Yasası" Kırgızistan kamu yönetiminde etik ile ilgili hayata geçirilen düzenlemeler arasındadır.

Türk Devletleri Teşkilatının bir diğer üyesi olan Özbekistan'ın kamu yönetimi sisteminde etik ile ilgili düzenlemelerin başında Özbekistan İş Kanunu gelmektedir. Adalet Bakanlığı ve Yoksulluğu Azaltma ve İstihdam Bakanlığı ise etik ile ilgili çalışmalara yürüten kurumlar arasındadır.

Çalışmada yer verilen yapıların ve yasal düzenlemelerin incelenmesi ile Türk Devletleri Teşkilatı üye ülkelerinde ortak bir etik algısı oluşturmak için yasal ve kültürel bir altyapının olup olmadığı ortaya koyulmuş olacaktır. Bununla birlikte konunun muhataplarının görüşlerine yer verilmeden ortak bir modelin önerilmesi mümkün olmayacağı için, bu kısım yapılacak kapsamlı bir çalışmanın ilk adımı olarak tasarlanmıştır. Yapılacak derinlemesine mülakatlar ile ilgililerin görüşlerin alınması ve tüm verilerin harmanlanarak bir model önerisinin oluşturulması alandaki araştırmanın ikinci adımı olacak ve başka bir çalışma olarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Etik, Kamu Yönetimi, Türk Devletleri Teşkilatı

ETHICS IN PUBLIC ADMINISTRATION IN THE ORGANIZATION OF TURKIC STATES

Abstract

Ethics expresses the whole set of principles that guide individuals in their behavior in social life and enable them to distinguish between right and wrong. Ethics in public administration is a concept that describes a number of moral rules such as honesty, impartiality, avoidance of conflicts of interest that public officials must adhere to while performing their duties. It is aimed to realize cooperation in political, economic, information and communication technologies, energy, agriculture, judiciary and many other fields between the members of the Organization of Turkic States established based on the common denominator of being Turkish, the Republic of Türkiye, the Republic of Azerbaijan, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic and the Republic of Uzbekistan. In order to successfully achieve this goal, it is important that the public administration systems and basic principles of the member states are compatible with each other. Adherence to ethical principles in public administration is also one of the prominent principles. This study was created based on the question of whether there is a common effort to establish an ethical culture and ethical behavior in public administration in the member countries of the Organization of Turkic States. In this study, which uses the qualitative research method, the document analysis technique was used. It has been revealed what kind of institutions have been established within the public administration organization regarding ethics in public administration of the member countries of the Organization of Turkic States, and how the legal legislation is regulated.

Keywords: Ethics, Public Administration, Organization of Turkic States

KAMU YÖNETİMİNDE ETİK KAVRAMINA KURUMSAL BİR BAKIŞ

Ali YILDIRIM[1], Yaşar Orçun KÜÇÜKYILMAZ[2]

Genişletilmiş Özet

Etik, bireylerin ve toplumların davranış ve kararlarını birtakım ahlaki değerler çatısı altında inceleyen felsefi bir disiplindir. İnsanların ve insan gruplarının gerek bireysel gerekse toplumsal faaliyetlerindeki eylemlere yönelik bir anlamlandırma çabası olan etik, uzun yıllardır dünya üzerinde incelenen ve birçok alanda değerlendirilen konulardan biri olmuştur. Etiğin yönetsel anlamda değerlendirildiğinde, ahlaki değerlerin insan davranışları üzerine felsefi perspektifini baz alan bir kavram olduğu görülmektedir. Bununla birlikte gerek kurumsal gerekse de bireysel düzeyde alınan kararların ve bu kararlar neticesinde oluşturulan politikaların toplum yararı çerçevesinde, ahlaki değer ve ilkeler ışığında yürütülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kamu yönetimi alanında incelendiğinde ise etik, kamu görevlilerinin yapmış oldukları eylemlerde adil, dürüst, şeffaf ve hesap verebilir bir karar mekanizmasını oluşturmaya ışık tutmaktadır.

Kamu bürokrasisi içerisinde faaliyet gösteren bürokratların aldıkları kararlar çift yönlü bir mekanizma doğrultusunda şekillenmektedir. Bu mekanizmalardan ilkini kanunlar oluşturmaktadır. Nitekim kamu yönetimi içerisinde faaliyet gösteren bürokratların yetki ve sınırları yasalar ile belirtilmiş durumdadır. Bürokratların faaliyetlerini etkileyen ikinci mekanizma ise içsel değerlerdir. İçsel değerler, kamu yönetiminde, bürokratların yasal boşluklardan ya da sahip oldukları yetkilerden güç alarak yaptıkları, kişisel norm ve tutumlara dayanan faaliyetleri ifade etmektedir. Kamu yararı adına faaliyet gösteren kamu çalışanlarından, sahip oldukları yetkiler doğrultusunda toplumsal yararlara odaklanan kararların alınması beklenmektedir. Bu beklentiler zaman zaman kamu çalışanlarının içsel değerleri ile çatışabilmektedir. Kamu yönetiminde etik kavramı, bu çatışmaları minimize etme amacı ile hareket etmektedir. Kamu yönetiminde etik kamusal alanda görev yapan kamu görevlilerinin hizmet sağlama ve iş görme biçimleri ile ilişkilidir ve oldukça geniş bir alana sahiptir. Kamu yönetiminin kamu yararını ön değer olarak tutan eylemsel yönü dikkate alındığında etik, kamusal alan içerisinde tüm vatandaşları kapsayıcı üst bir çatıyı ifade etmektedir.

Kamu yönetiminde etik kavramını ortaya çıkaran birçok farklı sebep olsa da bunlardan en önemlisi yönetsel mekanizmalarda yaşanan sorunlardır. Etiğin ahlaki felsefesini oluşturan "iyi arayışı", kamu yönetiminin işleyişinde etkin ve sorun minimizasyonu odaklı bir yapıyı öncelemektedir. Kamu yönetiminin etik kavramı ile entegre oluşu zorlayıcı ya da uyumsuz bir süreci içermez. Kamu yönetimi öz itibariyle ülke sınırları içerisinde yaşayan vatandaşların yaşamlarına devam edebilmeleri

[1] Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, aliyildirim@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1400-8121.
[2] Arş. Gör. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, orcunkucukyilmaz@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5426-8913.

adına faaliyet gösteren bir yapılanmadır. Bu yapılanma ekseninde ortaya çıkan somut girişimler çoğunlukla tüm vatandaşları kapsar ve daha iyiye ulaşma güdüsü ekseninde hareket tarzı geliştirilir.

Etik kavramının özünde yer alan temel faktörler kamu yönetiminin temel dinamikleri ile denk düşmektedir. Bu doğrultuda kamu yönetimi ve etik ilişkiselliği uzun yıllardır süregelen, zaman zaman üzerinde daha çok durulan, varlığını her daim hissettiren bir niteliktedir. Kamu yönetiminde etik kavramı incelendiğinde kamu görevlilerinin sahip olması gereken birtakım özelliklerden bahsedilebilir. Bu özelliklerden ilki kamu görevlilerinin kamusal örgüte ve yasalara karşı sahip olduğu sorumluluk duygusudur. Sonrasında ise kişisel çıkar/toplumsal çıkar çelişkisi arasındaki ikiliğin giderilmesi ön plana çıkmaktadır. İnsanın doğuştan çıkar maksimizasyonuna dayalı hareket eden bir varlık olduğu varsayımı Antik Yunan'dan günümüze tartışılmıştır. Nitekim kamu gücüyle donatılmış bir kamu yöneticisinin sahip olduğu yetkinin kişisel çıkarların aksine toplumsal çıkarlar lehine kullanılması gerekmektedir. Kamu yönetiminde etik, bu çıkar çatışmasının nasıl çözüleceği üzerinde sıklıkla durmaktadır. 1970'li yıllardan sonra kamu yönetiminde artan demokratikleşme ve şeffaflık eğilimleri kamu yönetiminde etik kavramının yeniden tartışılmasına sebebiyet vermiştir. Yeni Kamu Yönetimi anlayışı ekseninde ortaya çıkan birtakım gelişmeler, kamu yöneticilerinin içsel sorumluluklarını artırıcı bir misyon çerçevesinde ele alınmış ve etik değerlere vurgu yapmıştır.

Kamu yönetiminde etik dışı birçok davranış bulunmaktadır. Kaçakçılık, yetkiyi kötüye kullanma, kayırmacılık, hakaret, haksız mal edinimi, mobbing ve görev yükümlülüklerinden kaçınma bu davranışlardan yalnızca bazılarıdır. Kamu yöneticilerinin neden etik dışı davranışlara yöneldiği konusu ise karmaşık bir süreçtir. Ücret düşüklüğü, caydırma ve cezaya yönelik fiillerin yetersizliği ve kişisel çıkar ilişkileri kamu yöneticilerini etik dışı davranışlara yönelten faktörlerin yalnızca birkaçıdır. Kamu yönetiminde meydana gelen etik ihlalleri yalnızca kamu kaynaklarının verimsiz kullanımıyla ortaya çıkmaz. Bu ihlaller aynı zamanda toplumsal huzursuzluk ve adaletsizlik yaratarak kamu yöneticilerine ve devlete duyulan güveni azaltacak ve bu durum kamu ve vatandaş arasında kopukluklara sebebiyet verecektir. Kamu yönetiminde etik dışı davranışları önleme amacıyla birçok farklı öneri ve model ortaya atılmıştır. Uluslararası standartlar ve iş birliklerinden etik koruma mekanizmalarına, etik eğitim programlarından güçlü yasal çerçevelere kadar birçok uygulama kamu yönetiminde etik dışı davranışların azaltılmasına yönelik olarak atılan adımlardan yalnızca birkaçıdır. Kamu yönetiminin kapsayıcılığı düşünüldüğünde etik ihlallerinin önüne geçmek için atılacak adımların da aynı kapsayıcılık derecesinde ve eşzamanlı olarak uygulanması gerekir. Kamu yönetimi içerisinde etik ihlalleri yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda toplumların ve kurumların da ortak sorumluluğundadır. Bu ortak sorumluluk ekseninde yönetsel bazda güçlü bir etik kültürü oluşumu kamusal hizmetlerin daha etkili ve adil bir şekilde yürütülmesi adına büyük önem taşır.

Türk kamu yönetimi açısından değerlendirildiğinde etik kavramına kurumsal bir kimlik kazandırılarak hesap verme mekanizmalarının etkin bir şekilde kullanılması ve etik ihlallerin önüne geçebilmek amacıyla 2004 yılında yayımlanan 5176 Sayılı kanun çerçevesinde "T.C. Kamu Görevlileri Etik Kurulu" oluşturulmuştur. Bu bağlamda etik kavramının kurumsal çerçevede değerlendirileceği çalışmada, Türkiye'de etik ihlalleri ve yönetsel etik oluşturmak amacıyla atılan adımların T.C. Kamu Görevlileri Etik Kurulu faaliyetleri ekseninde incelenmesi, bu konuda kurumun faaliyet raporları üzerinden bir durum tespiti ortaya konulması ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Etik, T.C. Kamu Görevlileri Etik Kurulu

AN INSTITUTIONAL VIEW OF THE CONCEPT OF ETHICS IN PUBLIC ADMINISTRATION

Abstract

In the context of public administration, ethics is a concept based on the philosophical perspective of moral values on human behavior. It refers to the implementation of decisions and policies, both at the institutional and individual levels, within the framework of public interest and in the light of moral values and principles. Ethics in public administration represents a decision-making mechanism that is fair, honest, transparent, and accountable in the actions undertaken by public officials. Although there are many different reasons for the emergence of the concept of ethics in public administration, the most important of these are the issues experienced in managerial mechanisms. The "pursuit of good," which forms the moral philosophy of ethics, prioritizes an efficient and problem-minimizing structure in the functioning of public administration. The integration of the concept of ethics into public administration does not involve a challenging or incompatible process. Public administration, in essence, is an organization that operates to allow citizens living within the country's borders to continue their lives. When examined from the perspective of Turkish public administration, ethics has been one of the frequently studied topics in the literature for many years. Indeed, when looking at previous periods, one can refer to an administrative model where unethical behavior standards were not defined and accountability mechanisms were not effectively utilized. It is aimed to examine the ethical violations in Turkey and the steps taken to create managerial ethics in the context of the activities of the Republic of Turkey Public Officials Ethics Board, to determine the situation on this issue through the institution's activity reports and to present solution suggestions regarding the problems.

Keywords: Public Administration, Ethics, The Council of Ethics for Public Officials

KAMU YÖNETİMİNDE VERİMLİLİK ÜZERİNE BİR İNCELEME: İSTANBUL SU KANALİZASYON İDARESİ-KUVARS UYGULAMASI

Kaan GAYTANCIOĞLU[1]

Genişletilmiş Özet

Verimlilik, yalın bir tanımla, eldeki kaynakların olması gerektiği biçimde kullanılarak hedeflenen sonuçlara ulaşmaktır. Kavram, özü itibariyle, herkesi, her kurumu ve işletmeyi yakından ilgilendirmekte ve üzerinde bilimsel ve aktüel çalışmalar üretilmektedir. Bu konuda en çarpıcı örneğe Ulusal Tez Merkezi'nden erişilebilir, öyle ki tez arama sayfasındaki tarama terimine "Verimlilik" yazıldığında ülkede çeşitli bilim dallarında yapılmış 11.135 adet lisansüstü tez ile karşılaşılmaktadır. Düşündürücü soru, bu kadar verimlilik çalışmışken, neden hala hem kamu hem de özel sektörde istenilen sonuçların elde edilemediğidir? İlk akla gelen, verimlilik hususundaki kavramsal ve kuramsal yaklaşımların uygulamada kendisine yer bulamaması ya da bu konuda etkin adımların atılamamasıdır.

Türkiye'de özel sektörün, son 30 yıllık dilimde verimlilik ilkesine daha fazla sahip çıktığı gözlemlenmekte ve bu amaçla uluslararası destekler alıp çeşitli değişim dönüşümler yaşadıkları görülmektedir. En basit örneğiyle, özel sektör, çalışanların verimliliğini artırmak için kurumsal yapısında çeşitli dönüşümler başlatmış, 'personel yönetiminden', 'insan kaynaklarına" geçmiş ve günümüzde ise "kültür" adını verdiği yepyeni bir çalışma düzeyine geçmiştir. OKR (Objections & Key Results), KPI (Key Performance Indicator) gibi çalışan performansını verimliliğe dönüştürecek çeşitli sistemleri kullanmaya başlamıştır. Özel sektör, sadece çalışanları değil tüm kaynaklarını da etkin kullanmak için dijital kabiliyeti olan yapay zekâ odaklı sistemlere yatırım yapmaktadır. Ancak yine de küresel düzeyde rekabet edebilir çok az sayıda özel sektör kuruluşumuzun olması da bu kültürün henüz yaygınlaşmadığını kanıtlamaktadır.

Kamu sektörü ise verimlilik konusundaki uygulamalarda özel sektöre göre geriden gelmektedir. Bilindik ve her dönem karşılaşılabilen önlemler ve etkinlikler dışında olumlu sonuç almaya ve sürdürülebilirliğe dönük uygulamaların yetersizliğine şahit olunmaktadır. Dijital kabiliyeti arttırmak adına kamu kurumları dönemsel adımlar atsa da, kurum kültürünün de bu adımlara eş zamanlı uyum sağlayamaması ilgili sürecin ağır aksak ilerlemesini beraberinde getirmektedir. Halen iş yapılageliş konusundaki teamüller varlığını korumakta ve bu teamüller verimlilik konusunda net sonuçlar alınmasına ket vurmaktadır. Ayrıca planlama ve denetleme işlevlerindeki yetersizlikler de verimliliğin önündeki engeller olarak gösterilebilir.

[1]Doç. Dr., Dünya Barış Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, gaytanciogluk@gmail.com, Orcid: 0000-0002-7372-7521.

Türk kamu yönetiminde, verimlilik konusunda iyi uygulamalar gerçekleştiren kurumlar da yok değildir. Bu konuda birçok örnek verilebilir. Örneğin tüm kurumlar için dijital dönüşüm önemli bir verimlilik adımı olmuştur. Tabi bu dijital dönüşümü sadece verimlilik kavramı ile anlatmak yanlış olacaktır. İçinde birçok kamu yönetimi ilkesini de barındıran bir dönüşüm olmuştur: Şeffaflık, hesap verebilirlik, etkinlik gibi. E-devlet uygulaması, Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS), e-Belediye ve diğer uygulamalar bu dijital dönüşümün öncüleri olmuşlardır. Kamu yönetiminde verimliliği esas alan ancak hala kavramsal ve kuramsal düzeyde kalan önerilerin, belirli bir izlekte pratiğe aktarılması konusunda kararlı olunması, Türk kamu yönetiminin geleceği açısından büyük önem arz etmektedir.

Bu bildiride, verimlilik anlayışında kararlı olan ve harekete geçerek, söz konusu ilkeyi pratik olarak bir sistem içinde uygulamaya başlayan bir kamu kurumunda oluşturulan bir model tartışılacaktır. İstanbul Su Kanalizasyon İdaresi (İSKİ), kurum varlıklarını etkin bir şekilde yönetmek, verimliliği arttırmak ve sürdürülebilirliği tesis etmek için Kurumsal Varlık Yönetimi Sistemini (KUVARS) kurum içinde geliştirmeye başlamıştır. Henüz kurumun tümünde kurulmuş olmasa da, kurulan birimlerde, sistemin ilk yıllık performansının, verimlilik bağlamında olumlu bir katkısının olduğu veriler ışığında gözlemlenmektedir. Sistemi kullanan ve ‘anahtar kullanıcı” olarak adlandırılan personel de KUVARS modelinden memnuniyetini ortaya koymuştur. Bu konuda yapılan kurum içi bir ankette 172 anahtar kullanıcı, KUVARS modelinden duyduğu memnuniyeti yüzde 90 ila yüzde 95 oranında değişen oranlarda göstermiştir (İSKİ, 2025).

KUVARS, operasyonel varlıkların muhafaza edilmesi, anlık izlenmesi ve denetimi için bir yazılım, sistem ve hizmet birleşimidir. Sistem, varlıkların yaşam döngüsünü planlamak ve izlemek dışında, eş zamanlı olarak tesislerdeki varlıklara zamanında bakım yapılabilmesini temin ederek varlıkların ömrünü uzatıp ekipmanın verimli çalışma süresini uzatmaktadır. Ayrıca, öngörülebilir bir bütçe ve finans yönetiminin yanında iş gücü varlığının niteliğini artırmak şeklinde operasyonel maliyetlerin azaltılmasına da olanak tanımaktadır.

İSKİ’nin varlık yönetimi için üst yönetimin kararıyla devreye alınan KUVARS, kurum içinde uygulamaya alınan 33 tesiste (Atıksu arıtma, İçme suyu arıtma ve Terfi Merkezleri) nihai kullanıcılar tarafından da etkin bir şekilde kullanılmaya başlanması dikkat çekicidir. Bu sistemde yer altı ve yer üstü varlıklar KUVARS’a entegre edilmekte, varlık ağacı hiyerarşisine uygun bir şekilde düzenlenmekte ve varlıkların özellik bilgileri standartlar doğrultusunda işlenmektedir. Böylece tüm varlıklar belirli bir düzen içinde kayıt altına alınmakta ve ilgili İSKİ kullanıcıları, varlık envanteri, varlık mali değeri ve varlık yaşı gibi bilgileri net olarak izleyebilmektedir.

KUVARS ile birlikte arızalar, koruyucu ve planlı bakımlar gibi operasyonel faaliyetlerin iş akış haritaları da oluşturulmakta, onay süreçleri ve farklı çalışanlar için planlanan işlerin geçişleri tasarlanmaktadır. Ayrıca çalışanların kendilerinin tanımlayabildikleri iş emirleri de sistem içinde

üretilmektedir. Sistem, ambar ve coğrafi bilgi sistemleri (CBS) entegrasyonları ile birlikte çalışabilme yeteneğine de sahip bulunmaktadır. 2025 yılı Ocak ayı itibariyle 100.000 varlık sistemde kayıt altında olmakla birlikte, KUVARS'ın tam kapasite uygulanması ile birkaç milyon varlığın sistem üzerinden yönetilebilir olması mümkün olacaktır (İSKİ, 2025).

"Kamu Yönetiminde Verimlilik Üzerine Bir İnceleme: İstanbul Su Kanalizasyon İdaresi-KUVARS Uygulaması" başlıklı bildiri, İSKİ'nin verimlilik temelinde uygulamaya aldığı KUVARS modelini inceleyecek ve kurumun faaliyetlerinde verimliliği ne düzeyde etkilediğini değerlendirecektir. Problem şudur ki kamu yönetiminde verimliliği artıracak uygulamalar yetersizdir. Bu bağlamda İSKİ'nin KUVARS modelini devreye alması önemlidir. Soru, bu modelin verimliliği ne düzeyde etkilediği ve sürdürülebilir olup olmadığıdır. Bildiri, "KUVARS modeli, İSKİ'de verimliliği artırmaktadır" hipotezini test edecektir. Bildiri konusu ve uygulandığı kurum itibariyle yapılacak mülakatlar, tesisleri yerinde gezme ve kurum kaynaklarına başvurma şeklinde kaleme alınacaktır. Bu bağlamda bildiri yazarı, İSKİ Varlık Yönetimi Şube Müdürlüğü yetkilileri ve çalışanları ile mülakatlar yapacak, aldığı izinler doğrultusunda KUVARS'ın uygulama olanağı bulduğu 33 tesisin bazılarında saha ziyaretleri yapacak ve kurumun yayınladığı yayınlardan faydalanacaktır. Bu çalışma ile Türk kamu yönetiminde verimlilik çalışmalarına katkı yapmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Verimlilik, Türk Kamu Yönetimi, İSKİ, KUVARS, Varlık Yönetimi

A REVIEW ON EFFICIENCY IN PUBLIC ADMINISTRATION: ISTANBUL WATER AND SEWERAGE ADMINISTRATION-KUVARS APPLICATION

Abstract

Efficiency, in a simple definition, is achieving targeted results by using available resources as they should be. While the private sector in Turkey uses contemporary management techniques more efficiently than the public sector in using its resources efficiently, it has been observed that steps in this regard have recently begun to be taken in the Turkish public administration. For example, e-Government application, Electronic Document Management System (EBYS), e-Municipality and other applications have become the digital pioneers of efficiency. In this paper, a model created in a public institution that is determined in its understanding of efficiency and begins to take action and practically implement the principle in question within a system will be discussed. Istanbul Water and Sewerage Administration (ISKI) has started to develop the Corporate Asset Management System (KUVARS) within the organization in order to effectively manage corporate assets, increase efficiency and establish sustainability. The problem is that practices that will increase efficiency in public administration are insufficient. In this context, it is important for ISKI to put the KUVARS model into operation. The question is to what extent this model affects productivity and whether it is sustainable. It will test the hypothesis “KUVARS model increases efficiency in ISKI”.

Key Words: Efficiency, Turkish Public Administration, ISKI, KUVARS, Asset Management

TEMSİLDE ADALET DÜZEYLERİ BAKIMINDAN 2018 VE 2023 MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Fikret KARAKOÇ[1]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de, 1982 Anayasası'na göre; seçim yasaları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar prensiplerini bağdaştıracak şekilde düzenlenir. Buna göre, Türkiye'de uygulanan seçim sistemlerinden hem istikrarı hem de temsiliyeti sağlaması beklenmektedir. Siyasal anlamda temsil; bireylerin ve grupların toplumdaki karşılıkları itibariyle parlamentoda temsil edilmesidir. Siyasi temsilin adaletli olup/olmadığına ilişkin temel göstergeler; seçimde kullanılan geçerli oy oranları ile siyasi partilerin parlamentodaki sandalye oranlarıdır. Geçerli oy oranı; parlamentodaki sandalye oranından düşükse aşkın temsil, yüksekse eksik temsil ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, aşkın temsil ve eksik temsil oranları temsilde adalet ilkesi bakımından önemli birer göstergedir.

Türkiye'de, 2017 yılında gerçekleşen anayasa değişikliğiyle hükümet sistemi değişmiştir. Hükümet sistemindeki değişikliğe paralel olarak milletvekili seçim esaslarına yönelik değişikliklerde gerçekleşmiştir. Seçim sistemi bakımından ön plana çıkan en önemli değişiklik ittifak sistemidir. Seçim ittifakı ile siyasi partiler, bir uzlaşı (protokol) sağlayarak tek bir çatı altında seçime katılabilmektedirler. Ayrıca ittifak sistemi seçim barajı bakımından önemli bir detayı barındırmaktadır. Bir ittifakın bünyesinde yer alan siyasi partilerin kendi başlarına seçim barajını aşmasına gerek yoktur. Çünkü o ittifakın seçim barajını aşması durumunda, ittifakın mensubu olan siyasi partiler de seçim barajını aşmış kabul edilir. Buradan hareketle, seçim barajı ve ittifak sistemi temsilde adalet düzeyini etkileyen göstergeler arasındadır.

Çalışmanın kapsamı; 2018 ve 2023 genel seçimleridir. 2018 seçimlerinde; %10 ülke geneli seçim barajlı ve seçim ittifaklı d'Hondt sistemi uygulanmıştır. 2023 seçimlerinde; %7 ülke geneli seçim barajlı ve seçim ittifaklı d'Hondt sistemi uygulanmıştır. 2018 ve 2023 seçimleri, temsilde adalete ilişkin istatistikleri bakımından karşılaştırılmıştır. Seçimlere ilişkin istatiksel veriler YSK Web Portal'dan alınmıştır. Seçim istatistiklerine göre karşılaştırma kriterleri; toplam aşkın temsil oranı, toplam eksik temsil oranı, temsiliyet düzeyinde sapma aralığı, parlamentoda temsil imkanı bulan geçerli oy oranı, seçime katılan siyasi parti sayısı, parlamentoda temsil imkanı bulan siyasi parti sayısı, seçim barajını tek başına aşabilmiş siyasi parti sayısı, tek başına seçim barajını aşamaz iken ittifak sistemi ile seçim barajını aşabilmiş siyasi parti sayısı, ittifak sistemiyle parlamentoda temsil imkanı bulan oy oranı şeklinde sıralanabilir.

Bu çerçevede, 2018 ve 2023 seçim sonuçlarından istatiksel veriler ayıklanmış, betimsel analiz

[1] Öğr. Gör., Bayburt Üniversitesi, fikretkarakoc@bayburt.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7974-3103.

yöntemiyle değerlendirilmiş ve özet veri şeklinde sunulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ise şöyledir;

2018 seçimlerinde, toplam aşkın temsil oranı %8,28'dir. Toplam eksik temsil oranı %8,31'dir. Temsiliyet oranları bakımından sapma aralığı %9,54'tür. Ayrıca seçim sonuçlarına göre, parlamentoda temsil imkanı bulan geçerli oy oranı %97,97'dir. 2023 seçimlerinde ise, toplam aşkın temsil oranı %13,19'dur. Toplam eksik temsil oranı, %14,39'dur. Temsiliyet oranları bakımından sapma aralığı %11,57'dir. Ayrıca seçim sonuçlarına göre, parlamentoda temsil imkanı bulan geçerli oy oranı %94,11'dir. Bu bağlamda; toplam aşkın temsil, toplam eksik temsil, temsiliyette sapma aralığı ve parlamentoda temsil imkanı bulan geçerli oy oranı bakımından 2023 seçimlerine kıyasla 2018 seçimlerinin temsiliyet düzeyi daha yüksektir.

2018 seçimlerine katılan siyasi parti sayısı sekizdir. Bu siyasi partilerden beşi parlamentoda temsil imkanı bulmuştur. Parlamentoya giren siyasi partilerden dördü seçim barajı olan %10 sınırını tek başına aşabilmiştir. Ancak İYİ Parti %9,96 oy oranı ile tek başına seçim barajını aşamamıştır. İYİ Parti ittifak sisteminin sağladığı avantaj ile parlamentoya girmiştir. Böylece, ittifak sistemi ile seçim barajını aşabilen siyasi parti sayısı birdir. Ayrıca %9,96'lık geçerli oy oranı, seçim barajını aşamamasına rağmen ittifak sistemi sayesinde parlamentoda temsil imkanı bulmuştur. 2023 seçimlerine katılan siyasi parti sayısı yirmi dörttür. Bu siyasi partilerden yedisi parlamentoda temsil imkanı bulmuştur. Parlamentoya giren siyasi partilerden beşi seçim barajı olan %7 oy sınırını tek başına aşabilmiştir. Ancak YRP %2,80 oy oranıyla ve TİP %1,76 oy oranıyla tek başlarına seçim barajını aşamamıştır. Bu iki siyasi parti ittifak sisteminin sağladığı avantaj ile parlamentoya girmiştir. Böylece, ittifak sistemi ile seçim barajını aşabilen siyasi parti sayısı ikidir. Ayrıca %4,56'lık geçerli oy oranı, seçim barajını aşamamasına rağmen ittifak sistemi sayesinde parlamentoda temsil imkanı bulmuştur.

Seçime katılan siyasi partiler nicel olarak değerlendirildiğinde, 2023 seçimlerinde temsil edilen siyasi parti sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak bu durum doğrudan temsilde adaletin yüksek olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü temsilde adalet, siyasi parti sayısından ziyade siyasi partilerin oy oranının ne kadar düzeyde parlamentoya yansıdığı ile ilgilenmektedir. Bu durumu irdelemek adına ittifak sistemi önemli bir göstergedir. 2018 seçimlerinde bir siyasi parti ve 2023 seçimlerinde iki siyasi parti; seçim barajını tek başına aşamaz iken ittifak sistemi ile parlamentoda temsil imkanı bulmuştur. Bu noktada, 2023 seçimlerinin temsil düzeyinin daha yüksek olacağı öngörülebilir. Ancak temsil edilen oy oranlarına bakıldığında bunun bir yanılgı olduğu söylenebilir. Çünkü ittifak sistemi sayesinde, 2018 seçimlerinde %9,96 oy oranı parlamentoya yansırken 2023 seçimlerinde %4,56 oy oranı parlamentoya yansımıştır. Bu durumda 2018 seçimlerinin temsilde adalet düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Her iki seçimde uygulanan seçim barajı farklıdır. Örneğin 2023 seçimlerinde, seçim barajı %10 olarak uygulansaydı ve ittifak sistemi olmasaydı; parlamentoda sadece üç siyasi parti (AK Parti-CHP-MHP) yer alırdı. Fakat parlamentoya yansıyan oy düzeyi %94,11'den %71,04'e düşerdi. Buna karşılık, 2023 seçimlerinde, %7 yerine %10 seçim barajı ile ittifak sistemi birlikte uygulansaydı; seçime katılan ittifaklardan dolayı seçim barajının etkisi aynı düzeyde kalırdı. Çünkü 2023 seçimlerinde parlamentoda yer alan üç ittifakın her biri %10'un üzerinde bir oy oranına sahiptir. Bu sebeple, 2023 seçimlerinde ittifak yapan siyasi partilerin almış oldukları oy oranı; hem %7 hem de %10 seçim barajını aşabilmektedir. Bu çerçevede, ittifak sistemi; seçim barajının temsilde adalete yönelik negatif etkisini belirli bir düzeyde kırmıştır. Ancak yine de seçim barajının temsilde adalete etkisi söz konusudur.

Son olarak, temsilde adaleti etkileyen farklı teknik unsurların olduğu da gözlemlenmiştir. Bunlardan bazıları; seçime katılım oranı, seçimde geçerli oy oranı, sandalye dağıtım mekanizması, seçim çevresinin büyüklüğü, seçim çevresinden çıkacak vekil sayısı ve ittifak oylarının değerlendirilme yöntemi şeklinde sıralanabilir.

Anahtar Kelimeler: Temsilde Adalet, Aşkın Temsil, Eksik Temsil, İttifak Sistemi, Seçim Barajı

COMPARISON OF PARLIAMENTARY ELECTIONS OF 2018 AND 2023 IN TERMS OF JUSTICE LEVELS IN REPRESENTATION

Abstract

The elections held in Turkey in 2018 and 2023 were compared in terms of levels of justice in representation. The data presented by the election results were evaluated using the statistical descriptive analysis method. The results are presented in the form of summary data. As a result; the level of representation of the 2018 elections is higher compared to the 2023 elections in terms of total over-representation, total under-representation, and level of deviation in representation. Additionally, the number of political parties participating in the election was evaluated quantitatively in the study. In this respect, it shows that the number of political parties represented in the 2023 elections is higher. However, this indicator does not mean that justice is achieved in direct representation. Justice in representation is concerned with the extent to which the vote rate of political parties is reflected in the parliament rather than the quantitative number of political parties. Finally, according to the percentage of votes that were able to be represented in the parliament; the level of fairness in representation in the 2018 elections is higher. In addition to the percentage of votes exceeding the election threshold in parliament, due to the influence of the alliance system, 9.96% of the votes in the 2018 elections and 4.56% of the votes in the 2023 elections were reflected in the parliament. In both elections, the alliance system reduced the negative impact of the electoral threshold on fair representation to a certain extent.

Keywords: Justice in Representation, Transcendent Representation, Incomplete Representation, Alliance System, Election Threshold

ALMANYA'DA DEMOKRASİ VE VATANDAŞ KATILIMI: ALMAN VATANDAŞLARIN ULUSAL SEÇİMLERE KATILIM İLGİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mine MEYDANCI[1]

Genişletilmiş Özet

Demokrasi, vatandaşların siyasal süreçlere aktif katılımı ile güçlenen bir yönetim biçimidir. Siyasi katılımın en temel bileşeni olan seçimler, bireylere yalnızca liderlerini seçme fırsatı sunmakla kalmaz, aynı zamanda demokratik değerleri içselleştirme ve temsili sistemlere destek verme imkânı tanır. Bununla birlikte, seçimlere katılım oranları, bir toplumun demokratik işleyişinin sağlığı hakkında önemli ipuçları sunar. Yüksek katılım oranları, vatandaşların siyasi sisteme duyduğu güveni ve kendilerini temsil eden mekanizmalara olan inancını yansıtırken, düşük katılım ise demokratik meşruiyetin sorgulanmasına neden olabilir. Bu bağlamda, bireylerin siyasi ilgi düzeyleri, hükümete duydukları güven ve genel olarak siyasal sisteme olan inançları, seçimlere katılım eğilimleriyle doğrudan ilişkilidir. Toplumda demokratik değerlerin ne ölçüde benimsendiği, siyasal katılım yollarının ne kadar erişilebilir olduğu ve yöneticilerin hesap verebilirlik düzeyi, bu ilişkinin belirleyici faktörleri arasındadır. Günümüzde demokrasinin işleyişi, yalnızca basit bir yönetim modeli değil, aynı zamanda karmaşık bir kamu yönetimi ve siyaset sorunu haline gelmiştir. Siyasal karar alma süreçlerinin şeffaflığı, medya ve dijitalleşmenin seçimlere etkisi, vatandaşların sisteme duyduğu güveni ve katılım motivasyonunu şekillendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Özellikle küreselleşen dünyada artan bilgi akışı ve politik bilinçlenme, demokrasinin sürekliliği açısından yeni dinamikleri de beraberinde getirmektedir.

Uzun bir demokrasi geçmişine sahip olan Almanya, vatandaşlarının siyasi katılımını teşvik etmek için kapsamlı bir dizi sistem oluşturmuş ve demokratik değerleri pekiştiren mekanizmalar geliştirmiştir. Almanya'nın ulusal seçimlere katılım yüzdeleri, özellikle Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana genel olarak istikrarlı bir seyir izlemiştir. Ancak, zaman içinde bu oranlarda bazı dalgalanmalar yaşanmıştır. Bu dalgalanmalar, sadece siyasi ortamın değişmesiyle değil, aynı zamanda toplumsal yapılar ve bireylerin siyasal algıları gibi farklı faktörlerin etkileşimiyle şekillenmiştir. Bu durum, Alman seçmenlerinin oy kullanma isteğini etkileyen çeşitli değişkenlerin daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmesini gerektirmektedir. Seçmen davranışını anlamak için, tarihsel bağlamda toplumun siyasi istikrara ve sosyal değişimlere nasıl tepki verdiği incelenmelidir. Seçimlere katılımı etkileyen bireysel ve toplumsal faktörlerin

[1] Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, minemeydanci@gmail.com, Orcid: 0009-0002-9003-0440.

derinlemesine incelenmesi, demokrasinin sürekliliği için hangi faktörlerin daha belirleyici olduğunu ortaya koymak adına büyük önem taşımaktadır.

Hazırlanan bu çalışma ile Alman vatandaşlarının ulusal seçimlere olan katılım düzeyini, demokrasi ve siyasal katılım bağlamında derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Demokrasi, yalnızca bir yönetim biçimi olarak değil, aynı zamanda vatandaşların kendilerini ifade etme ve siyasal süreçlere aktif katılım gösterme hakkı olarak da ele alınmalıdır. Seçmen katılımı, demokrasinin işleyişindeki en temel unsurlardan birini oluşturur ve vatandaşların devletle olan ilişkilerini doğrudan etkileyen bir gösterge olarak değerlendirilir. Bu bağlamda, Almanya'daki ulusal seçimlere katılım oranlarının artan ya da azalan trendlerinin anlaşılması, sadece Alman siyasetinin değil, genel olarak demokrasinin evrimine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Çalışmanın hedefi, seçmen davranışlarını etkileyen çeşitli sosyoekonomik, demografik ve siyasal değişkenleri kapsamlı bir şekilde analiz etmektir. Seçmenlerin yaşadıkları toplumsal koşullar, eğitim seviyeleri, gelir düzeyleri ve mesleki durumları gibi sosyoekonomik faktörler, onların siyasal katılım düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Aynı şekilde, demografik faktörler de yaş, cinsiyet, etnik köken gibi farklılıkların seçim katılımına nasıl yansıdığına dair önemli veriler sunmaktadır. Siyasal değişkenler ise, halkın siyasi partilere olan bağlılıkları, hükümet politikalarına olan güvenleri ve genel siyasal iklimin vatandaşlar üzerindeki etkilerini kapsar. Tüm bu değişkenlerin etkileşimi, seçmen davranışlarını şekillendirir ve seçim katılım oranlarını doğrudan etkiler. Dolayısıyla, bu faktörlerin her birinin incelenmesi, demokrasinin işleyişi için belirleyici bir rol oynamaktadır.

Almanya'daki seçim katılım oranlarının tarihsel gelişimi de çalışmanın temel odaklarından birini oluşturmaktadır. Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kurulmasından günümüze kadar olan süreçte, seçim katılım oranlarında önemli değişiklikler gözlemlenmiştir. Bu değişiklikler, savaş sonrası toplumsal yeniden yapılanma, siyasi kutuplaşmalar, birleşme süreci ve farklı sosyo-kültürel yapıların etkisi gibi çok çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Özellikle Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesinin ardından, seçimlere katılım oranları üzerinde etkili olan bölgesel farklılıklar, toplumsal yapıdaki değişimlerin siyasal katılım üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir. Seçim katılımı üzerindeki etkileyen unsurların tarihsel bir perspektiften ele alınması, daha geniş bir toplumsal dönüşüm sürecinin izlenmesine imkân tanıyacaktır.

Çalışmanın araştırma yöntemi bağlamında ilk olarak konuyla ilgili literatür taraması yapılacak ve önceki araştırmalar ışığında bir çerçeve oluşturulacaktır. Literatür taraması, seçim katılımını etkileyen faktörlerin çeşitli toplumsal, kültürel ve siyasal bağlamlardaki yansımalarını ortaya koyarak çalışmaya önemli bir teorik zemin hazırlayacaktır. Bunun yanı sıra, araştırmada World Values Survey'in 7. dalgası (Wave 7) veri seti kullanılarak, Almanya'daki seçim katılımını etkileyen sosyoekonomik ve siyasal faktörler daha somut bir şekilde analiz edilecektir. SPSS programı üzerinden gerçekleştirilecek bu analiz, farklı değişkenlerin birbirleriyle nasıl bir ilişki içinde

olduğunu ortaya koyarak, seçim katılımı konusunda daha net ve somut bulgular elde edilmesini sağlayacaktır. Bu sayede, Almanya'daki seçim katılımının ardındaki dinamikler hakkında derinlemesine bir anlayış elde edilecektir.

Yapılan analizler, seçimlere katılımı etkileyen bir dizi önemli değişkenin varlığını ortaya koymuştur. Çalışmada test edilen hipotezler doğrultusunda elde edilen bulgular, seçim katılımı ile belirli toplumsal ve siyasal faktörler arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. İlk olarak, yerel seçimlere katılım oranı ile ulusal seçimlere katılım arasındaki ilişki doğrulanmış, yerel seçimlere katılımın arttığı durumlarda ulusal seçimlere olan katılımın da arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, demokrasiye verilen önemin arttıkça, seçimlere katılımda da bir artış olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, demokratik değerlerin güçlendirilmesinin, bireylerin seçim süreçlerine katılımını teşvik ettiğini göstermektedir. Diğer taraftan, mevcut siyasal sistemden memnun olan bireylerin seçimlere katılım oranlarının düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, siyasal memnuniyet ile seçim katılımı arasında ters bir ilişki olduğunu ve bireylerin mevcut sisteme olan güvenlerinin, seçimlere katılım motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyebileceğini işaret etmektedir. Son olarak, yaş faktörünün seçimlere katılım üzerindeki etkisi de doğrulanmış, yaş ilerledikçe seçim katılımının azaldığına dair güçlü bir ilişki bulunmuştur. Genel olarak, bu bulgular, seçim katılımını etkileyen sosyoekonomik ve siyasal faktörlerin birbirleriyle etkileşim içinde olduğunu ve her bir faktörün katılım oranları üzerinde farklı derecelerde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, Almanya'da demokrasi ve vatandaş katılımı arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı ve ulusal seçimlere katılım oranlarını artırmaya yönelik yeni stratejiler geliştirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda, bu araştırma, demokratik süreçlerin işleyişine dair daha geniş bir perspektif sunarak siyasal katılım alanındaki literatüre önemli bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Seçimlere Katılım, Alman Seçmenler

DEMOCRACY AND CITIZEN PARTICIPATION IN GERMANY: A STUDY ON GERMAN CITIZENS' INTEREST IN PARTICIPATING IN NATIONAL ELECTIONS

Abstract

Democracy is a form of government that is strengthened by citizens' active participation in political processes. Elections, the most fundamental component of political participation, provide people with the opportunity to choose their leaders, internalize democratic principles and support representative systems. Germany has a long history of democracy and has established a number of systems to encourage political participation of its citizens. While Germany's participation rates in national elections have been stable, especially since the establishment of the Federal Republic of Germany, there have been some changes over time. This calls for a more comprehensive analysis of the variables affecting German voters' willingness to vote. The study aims to examine the level of German citizens' participation in national elections in the context of democracy and political participation. Within the scope of the study, socioeconomic, demographic and political variables affecting voter behavior will be evaluated in the light of the study. In addition, the historical development of voter turnout rates in Germany and the factors affecting these rates will be discussed. The study will be analyzed with the SPSS program using the literature review and the data set of the 7th wave (Wave 7) of the World Values Survey. As a result, it aims to reveal the relationship between democracy and citizen participation in Germany and to contribute to the literature and to develop new strategies for increasing participation rates in national elections.

Keywords: Democracy, Electoral Participation, German Voters

NANTES FERMANI'NDAN ALES FERMANI'NA: BARIŞTAN SİNDİRMEYE (1598-1629)

Celalettin GÜNGÖR[1]

Genişletilmiş Özet

Modern Çağ'ın başlangıcına kadar Hıristiyanlığı, onun iki biçimi olan "Kilise Hırıstiyanlığı" ve "Kutsal Kitap Hıristiyanlığı" belirlemiştir. Gerek Roma Katolik Kilisesi gerekse Doğu Ortodoks Kilisesi bu türün örneğidir. Doğaldır ki, ilk Protestan kiliseleri (özellikle Lutherci, Presbiteryan ve Anglikan) de bu sınıfa girerler. Dolayısıyla, kökleri 16. yüzyıldaki Protestan başkaldırılarına dayanan Kutsal Kitap Hıristiyanlığı da Kilise Hıristiyanlığından doğmuştur.

Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'na tutunmasıyla, her şey Kilise Hıristiyanlığının lehine gelişmişti. İmparator Constantinus'un imparatorluk sınırları içindeki tüm dinlere, özelde Hıristiyanlara, hoşgörüyle yaklaşan ünlü Milano Fermanı (MS. 313), her şeyi değiştirmişti. Bu şekilde İmparatorun Hıristiyan olması, ardından da Hıristiyanlığın imparatorluğun resmi dini yapılması, Kilise Hıristiyanlığının önü açmıştı.

Kilise'nin devletle ortaklığı, cemaatten dışlanmada her şeyi değiştirmişti. Sapkınlar, artık imparatorluktan sürülmek durumundaydılar. Bunu reddettiklerinde de, mallarının zoralımı ve ölüm gibi başka cezalarla karşılaşmaları söz konusuydu. Sapkınların yaşamları için ölüm, taşınmazları için zoralım söz konusuydu. 534'deki I. Iustinianus Yasaları ile cezalar daha da artırılmıştı.

İnsanlar, 16. yüzyıla gelindiğinde uygulamaları ile merhametli Tanrı öğretisi ile ilgisi olmayan Engizisyon'dan artık iyice usanmışlardı. Bununla birlikte, 16. yüzyılın sonuna doğru Hıristiyan Avrupa'ya egemen olan koşullar da değişmişti. Nitekim 15. ve 16. yüzyıllar, Kuzey Avrupa'ya yayılan İtalyan Rönesansına, Yeni Dünya'nın keşfine, dünyanın kalanı için de insanlığın yazgısını değiştirecek bilimsel devrimin başlangıcına tanık olmuştu. 16. yüzyılın sonunda Batı bütünüyle farklı bir kültür yaratmak üzereydi. Bu, zamanın Tanrı kavramı için de bir gerçekti. Dinin, yeni cesur dünyanın gereklerine karşılık vermeyen ortaçağ yorumu, özellikle dindışı kesim için bir anlam ifade etmiyordu. Dolayısıyla büyük reformcular, Tanrı ve kurtuluş düşüncesi için sarsıcı ve yeni keşfedilen yolların sesi olmuşlardı. Böylece, Hıristiyan Kilisesi'nin içinde son büyük "sapkınlığın" ortaya çıkması için koşullar oluşmuştu. Bu "sapkınlık", Avrupa'yı birbiriyle çatışan, birbirlerine nefret ve kuşkuları hiç bitmeyen iki kampa bölmüştü: Katolikler ve Protestanlar.

[1]Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gungorce@yahoo.com, Orcid: 0000-0001-5041-2554.

Bu makalenin yazılmasındaki amaç, 16. yüzyılda Fransa'da bir "doğru din" anlayışı yüzünden yığınların yol açtıkları acı, yıkım ve çarpık algıların ortaya konmasıdır. Bu bağlamda, Fransa'ya sonunda barış getiren Nantes Fermanı, onun yerel özerkliklerini ortadan kaldıran Ales Fermanı'na kadar değerlendirilmiştir.

Nantes Fermanı'nın tarihsel önemi, 16. yüzyılın iç savaş ve sözde barış getiren fermanlarının yarattığı yıkım içinde, o günün Avrupası'nda özellikle Protestanlara sağladığı hukuksal güvencede tek olmasıdır. Nantes Fermanı, 1562'den beri Fransa'yı sarsmış olan din savaşlarının sonunu gösteren bir yasama eylemiydi. Sıklıkla bir dinsel hoşgörü yasası olarak görülür. Belki de modern insan hakları yasamasının gelişimindeki ilk adımdır.

Bir reformasyon çağı olan 16. yüzyılın korkunç ve karanlık yüzü, ötekine düşmanlığın "doğru din" (*true religion*) üzerinden kurulmasıdır. Bu düşmanlığın en acı örneklerinden biri, St. Bartholomew Katliamı'dır. Bu katliama giden yol, Voltaire'e göre, I. François'nın ölümünden sonra, sözde sapkınların idamı ve özellikle Vassy katliamı ile hazırlanmıştır. Gerçekten de Protestanların uğradığı Vassy Katliamı (1 Mart 1562) sonrasındaki gelişmelerle iki dinsel öğreti arasındaki çekişme, din savaşları (1562-1598) ile açık bir çatışmaya dökülmüştür. Üçüncü Din Savaşı (1568-1570) ardından gelen St. Germain Antlaşması (1570) da bir çözüm olmamıştı. Bu antlaşmanın da sonunda Katolik-Protestan çatışmasını getirdiği yer, 24 Ağustos 1572'de başlayan St. Bartholomew Katliamı[1] idi.

St. Bartholomew Katliamı'nın vurduğu Huguenotlar, içine düştükleri yıkım ve dehşetten kurtulur kurtulmaz, bir kez daha silahlara sarılmışlardı. Böylece Fransa, tam da katliamın sözde önlemeyi amaçladığı o kötülüğün içine yeniden düşmüştü. Artık iç savaş, Protestan tarafın gözünde haklılık kazanmıştı. Böylece, Dördüncü Din Savaşı ile yeniden başlayan çatışmalar, beşinci, altıncı ve yedinci din savaşları ile sürmüştü. Bu din savaşlarının ardından yapılan sözde barışlar[2] da Fransa'daki iki din (cemaat) sorununu çözememişti. Durum böylesine karışık iken, bu açmaza bir de ardıllık krizi ile IV. Henri'nin taht savaşları ve iman sorununun eklenmesi, işleri çok daha karıştırarak, Fransa Krallığı'nı bir dağılmanın eşiğine getirmişti.

VII. Albert (*Archduke of Austria*) 11 Şubat 1596'da Brüksel'e Hollanda'dan yeni İspanyol ordusuyla girmiş ve askeri harekâtının başında, Calais'i ve yakınındaki Ardres'i Fransızlardan, Hulst'u da Hollandalılardan alarak beklenmeyen başarı göstermişti. Ama bu başarılar, İspanyol tacının üçüncü iflasına neden olurken, sonuç olarak 1597 yılında bir dizi askeri felaket getirmişti.

Huguenotlara gelince, durumlarından mutsuzdular ve kralın yeni gereklerini kendi avantajlarına dönüştürmek uğraşındaydılar. Dolayısıyla, Amiens kuşatması sırasında, Saumur'da, Laudun'da ve

[1] Bu ad, anılan katliamın İngilizcedeki karşılığıdır. Bu katliamın yaşandığı Fransa'daki asıl adı *"Massacre de la Saint-Barthélemy"*dir.
[2] Monsieur Barışı (1576), Bergarac Barışı (1577) ve Fleix Barışı (1580).

Vendôme'de çıkarlarının korunması bağlamında toplantılar yaparak, yasal bir çerçevede yakınmalarını iletmişlerdi.

Kral doğal olarak Huguenotların kendi yönetimine karşı olan hoşnutsuzluğundan kaygı duymuş ve bunu gidermek için harekete geçme gereğini duymuştu. Onlara geçmiş hizmetleri için duyduğu minnettarlık da kralı zorlamış olmalıydı. Dolayısıyla IV. Henri, Huguenotlar için daha fazla gecikirse, bu tutumunun onları düşmanlarına dönüştürebileceğinden korkmuştu. İşte, bu şekilde birleşen hesapların sonucu, 1598'de Nantes'ta imzalan ünlü fermandı.

IV. Henri'nin sonunda tahta tutunması ve Protestan imanından Katolikliğe geçmesi, sorunları görece çözerken, barışa asıl giden yolun meyvesi Nantes Fermanı olmuştu. Ferman, Huguenotlar ile Katolikler arasındaki açık bir savaşı, soğuk savaşa dönüştürdüğü için bir başarıydı.

14 Mayıs 1610'da IV. Henri, "Dindaş Katoliklerle savaşan bir tirandan Fransa'yı kurtarmak için" Ravillac tarafından bıçaklanarak öldürülmüştü. Böylece, tahta oğlu XIII. Louis geçmişti. Bu da Huguenotlar aleyhine gelişmelere kapı aralamıştı. Çünkü IV. Henri'nin aksine, XIII. Louis bir Katolik olarak yetiştirilmişti. Tahta çıkışında da Fransa'da Protestanlığın kökünü kazımaya ant içmişti. Huguenotlar ise bu tehdit karşısında, askeri savunmalarını genişletmeyi düşünmüşlerdi. Dolayısıyla, ulusal meclislerini bir alet olarak kullanarak, Protestan Fransa'yı Hollanda örneğindeki gibi, yarı cumhuriyetçi bir modele dönüştürmeyi tasarlamışlardı.

Kardinal Richelieu, kralın en etkin bakanı olarak, 1624'ten 1642'ye kadar, fiilen Fransa'yı yönetecekti. Şahsında kendi iyiliği ile devletin refahını ilerletme kararlılığını birleştirdiğine de vurgu yapılır. Bütün enerjisini, içte ve dışta, rakiplerine karşı krallığı güvence altına almaya yönlendirmişti. Bu bağlamda Richelieu'nun ilk büyük sorunu, Huguenotlardı.

Kral XIII. Louis ve kardinal Richelieu'nun politikalarının Huguenotları sonunda savurduğu yer, Haziran 1627'de başlayan La Rochelle başkaldırısıydı. Adanmış Katoliklere göre, sapkınların, isyancıların ve tanrısızların yuvası olan La Rochelle'in düşüşü, sapkınlığın Fransa'ya açtığı yaraları iyileştirecekti. Kuşatılan kent, açlık, hastalık ve yokluktan kırıldığı ondört aylık destansı bir direnişten sonra, 28 Ekim 1628'de teslim olmuştu.

Ales Fermanı (1629), bir barış fermanı olarak adlandırılır. Çünkü etkisi kendisinden sonra Protestanlar için her şeyin sonu olan Fontainebleau Fermanı'na (1685) kadar yürürlüğü ellialtı yıl sürmüştü. Fontainebleau Fermanı, "Sözde Reform Kilisesi'nin en büyük parçası Katolikliğe geçtiği için, Nantes Fermanı kullanışsızdır" hükmünü getirmişti.

Anahtar Kelimeler: Huguenotlar, IV. Henri, Din Savaşları, Katolik, Sapkın

FROM THE EDICT OF NANTES TO THE EDICT OF ALES: FROM PEACE TO SUPPRESSION (1598-1629)

Abstract

The main purpose of this article is to reveal the pain, destruction and distorted perceptions caused by the masses due to a “true religion” understanding in the 16th century. In this context, the Edict of Nantes, which finally brought peace to France, was evaluated up to the Edict of Ales, which eliminated its local autonomy. The historical importance of the Edict of Nantes is that it was the only legal guarantee it provided to Protestants in Europe at that time, amidst the devastation caused by the civil wars and so-called peace edicts of the 16th century. The Edict of Nantes was perhaps the first step in the development of modern human rights laws. On May 14, 1610, Henry IV was stabbed to death by Ravillac in order to "save France from a tyrant who was fighting religious Catholics." Thus, his son Louis XIII ascended to the throne. This opened the door to developments against the Huguenots. Because, when he ascended to the throne, he vowed to eradicate Protestantism in France. The policy of King Louis XIII and Cardinal Richelieu finally pushed the Huguenots to the point of the La Rochelle revolt, which began in June 1627. After fourteen months of heroic resistance, it surrendered on October 28, 1628. The Edict of Ales (1629) is called a peace edict because its effect lasted fifty-six years until the Edict of Fontainebleau (1685), which was the end of everything for the Protestants after it.

Keywords: Huguenots, Henry IV., Wars of Religion, Catholic, Heretic

TÜRKİYE'DE DEPREM SONRASI YEREL YÖNETİMLERİN TOPLUMSAL ORGANİZASYONLARA KATKISI: RUSSELL DYNES'İN TEORİLERİ ÇERÇEVESİNDE BİR ANALİZ

Yakup BULUT [1], Demet DÖNMEZ[2], Soner AKIN[3]

Genişletilmiş Özet

Türkiye, jeolojik yapısı nedeniyle dünyanın en aktif deprem bölgelerinden birinde yer almaktadır. Bu durum, deprem afetlerinin toplum üzerindeki etkilerini en aza indirmek amacıyla etkin yönetim ve organizasyonel yaklaşımların kritik bir önem kazanmasına neden olmuştur. Özellikle yerel yönetimlerin afet anı, öncesi ve sonrasında toplumsal dayanışma ve organizasyon becerilerini harekete geçirme kapasiteleri, afetin tüm aşamalarında toplumun hazırlanması, iyileşmesi ve yeniden yapılanması için hayati bir rol oynamaktadır. Russell Dynes'in (Dynes vd., s.302-308) *toplumsal organizasyonlar teorisi*, bu bağlamda önemli bir teorik çerçeve sunarak yerel yönetimlerin afet yönetimindeki performanslarını analiz etme imkânı sağlamaktadır. Ona göre toplumsal organizasyonların afet dönemlerinde dört temel özelliğe odaklanmaktadır ki, bunlar etkililik, esneklik, yenilikçilik ve dayanıklılıktır. *Etkililik*, mevcut kaynakların organize edilerek en verimli şekilde kullanılmasını; *esneklik*, organizasyonların değişen şartlara hızla uyum sağlayabilme kapasitesini, *yenilikçilik*, afet durumlarında yeni çözüm yolları üretebilme yeteneğini, *dayanıklılık ise* şoklara karşı dirençli olma ve uzun vadede varlığını sürdürebilme kabiliyetini ifade etmektedir. Bu özellikler, afet sonrası yerel yönetimlerin toplumsal organizasyonlarla olan etkileşimlerini anlamada değerli bir rehber sunmaktadır.

Dynes'in teorisi dikkate alındığında, Türkiye'de yerel yönetimlerin deprem sonrası oynadığı rol, özellikle koordinasyon, kaynak temini, barınma ve çevresel düzenlemeler gibi kritik alanlarda öne çıktığı görülmektedir. 1999 Marmara Depremi sırasında İstanbul ve Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri'nin kriz yönetim merkezlerini devreye sokması, 2023 Kahramanmaraş Depremleri'nde sosyal medya platformları aktif bir şekilde kullanılarak gönüllülerle iş birliği yapılması, yerel yönetimlerin esneklik ve yenilikçilik kapasiteleri konusunda bir veri sunmaktadır. Ayrıca deprem sonrası konteyner kentlerin hızla kurulması ve mobil mutfak uygulamaları konusunda başarılı örnekler ortaya çıkmıştır. Ancak zaman zaman deprem gerçeğinin hafızalardan uzak tutulduğu, gerek kurumsal gerekse toplumsal yaklaşımlarda birtakım aksama ve ihmallerin olduğu da

[1] Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yakupbulut@gantep.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0838-4200.
[2] Doç. Dr, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, demetdonmez@osmaniye.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5833-9088.
[3]Doç. Dr, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sakin@mku.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2403-8041.

gözlemlenmektedir. Özellikle kurumsal yapılar arasındaki koordinasyon eksikliği, kaynakların etkin bir şekilde kullanılamaması, küçük çaplı belediyelerin finansal ve lojistik imkanlarının sınırlılığı, afet yönetiminde ciddi sorunlara yol açabilmektedir. Ayrıca, kentsel alan seçimi, dirençlilik düzeyi, kent planlamalarında bir takım yanlış karar ve uygulamalar, toplumun duyarlılık düzeyini geliştirmede yeterli çabanın gösterilmemesi, yerel yönetimler açısından uzun vadeli dayanıklılık politikalarını zorlaştırmaktadır. Bu açıdan çok yönlü ve çok boyutlu toplumsal organizasyonlara, güçlü kurumsal ilişki ve iş birliklerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu açıdan Dynes'in teorileri, özellikle yerel yönetimlerin deprem sonrası toplumsal organizasyonlara olan katkılarını anlamada ve geliştirmede değerli bir çerçeve sunmaktadır. Yerel yönetimlerin afet yönetiminde daha etkili olması için merkezi yönetimler ile yerel yönetimler arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi, afet yönetimi konusunda toplum ve belediye çalışanlarına yönelik eğitim programlarının uygulanması, teknolojik yeniliklerin daha etkin bir şekilde kullanılması ve uzun vadeli dayanıklılık planlarının hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Depremlerin çok boyutlu etkileri dikkate alındığında insanların güvenlik hissi, sosyal bağları ve ekonomik durumu, afetler sonrası ciddi bir şekilde sarsılabilmektedir. Bu açıdan yerel yönetimler halkın yanında ve yakınında olan birimler olduğu için hem fiziksel iyileştirme çalışmalarına hem de toplumsal dayanışmayı güçlendirecek adımlara daha fazla önem verecektir. Bu bağlamda yerel yönetimler toplumsal dayanışmanın artırılması, afet dönemlerinde toplumun toparlanma hızını büyük ölçüde etkilerken, bireylerin uzun vadeli psikolojik iyilik hâlini de desteklemektedir. Bu bağlamda, yerel yönetimler afet yönetiminin sosyal boyutunu en iyi görebilen ve sürdürülebilir bir iyileşme süreci içinde olan en önemli birimlerdir. Çünkü yerel yönetimlerin afet anlarındaki performansı, sadece acil müdahalelerle sınırlı değildir, aynı zamanda afet öncesi hazırlık çalışmalarıyla da doğrudan ilişkilidir. Afetlere karşı dirençli bir toplum oluşturmanın yolu, sadece fiziksel altyapıyı güçlendirmekten değil, aynı zamanda afet öncesinde ve anında devreye girecek organizasyonların planlamasını yapmaktan geçer. Bu planlama sürecinde, kamu kurumlarının yanı sıra sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iş birliği yapılması büyük önem taşımaktadır. Bu tür iş birlikleri, kaynakların daha etkili kullanılmasını sağlarken, toplumun farklı kesimlerinin afet yönetimine aktif olarak katılmasına da imkan verir.

Türkiye'de son yıllarda afet yönetimine yönelik teknolojik yeniliklerin artması, kriz durumlarında hızlı ve etkili müdahaleyi mümkün kılmaktadır. Drone'lar, yapay zeka destekli analiz sistemleri ve afet yönetimi uygulamaları, yerel yönetimlerin afet yönetim süreçlerinde sıklıkla kullandığı yöntemler haline gelmektedir. Böylece hasar tespit çalışmalarından, arama kurtarmaya kadar bir çok konuda hem zaman hem de etkinlik sağlama açısından yerel yönetimlere kazanım sağlamaktadır. Bu açıdan teknolojik imkanların kentsel alana yayılması ve erişimin sağlanmasına yönelik mekanizmalar desteklenmelidir.

Afet sonrası toparlanma sürecinde yerel yönetimlerin uzun vadeli dayanıklılığı artıracak kentsel dönüşüm projeleri geliştirmesi, deprem bölgelerinde güvenli yaşam alanları oluşturmak açısından hayati bir öneme sahiptir. Ancak, bu projelerin hayata geçirilmesi sırasında sosyal ve kültürel bağların korunmasına da özen gösterilmelidir. Afet göçüne maruz kalan insanların sosyal bağlarını sürdürebileceği, ekonomik faaliyetlerine devam edebileceği ve kendilerini güvende hissedecekleri çevreler oluşturulması, sadece fiziksel iyileşmeyi değil, aynı zamanda toplumsal iyileşmeyi de destekleyecektir. Bu nedenle, kentsel dönüşüm projeleri sadece fiziksel altyapının yenilenmesine odaklanmamalı, aynı zamanda insan odaklı bir yaklaşımı benimsemelidir. Afet yönetiminin başarısı, yalnızca kurumların çabasıyla değil, aynı zamanda bireylerin bilinçlendirilmesi ve afetlere hazırlıklı hale getirilmesiyle mümkündür. Toplumun afet bilincinin artırılması için yerel yönetimler tarafından düzenlenecek eğitim kampanyaları, tatbikatlar ve farkındalık çalışmaları, bireylerin kriz durumlarında daha hızlı ve etkili hareket etmelerini sağlayacaktır. Toplumun bu süreçlere aktif olarak katılması, dayanışma ağlarının güçlenmesine ve toplumsal iyileşme sürecinin hızlanmasına önemli katkılar sunacaktır.

Afet bilincine sahip bir toplum, yalnızca afet sonrası toparlanmada değil, aynı zamanda kriz öncesi risklerin azaltılmasında da önemli bir rol oynayacaktır. Bu açıdan afet yönetimi sürecinde yerel yönetimlerin iletişim stratejileri de büyük bir öneme sahiptir. Afet anlarında doğru bilgiye hızlı bir şekilde erişim sağlanması, toplumun paniğe kapılmasını önler ve koordinasyonun etkin bir şekilde yürütülmesini sağlar.

Yerel yönetimlerin, medya ve dijital platformları etkin kullanarak hem halkı bilgilendirmesi hem de yardım organizasyonlarını yönlendirmesi kritik bir başarı faktörüdür. 2023 Kahramanmaraş Depremlerinde, sosyal medyanın doğru bilgi akışı için kullanılması ve halkın ihtiyaçlarının hızlı bir şekilde belirlenip karşılanmasında oynadığı rol, iletişim stratejilerinin afet yönetiminde ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, yerel yönetimlerin iletişim altyapısını güçlendirmesi ve afet anında kullanılacak bir iletişim planı geliştirmesi gerekmektedir.

Afet sonrası dönemde kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelli bireyler gibi kırılgan grupların özel ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması, toplumsal iyileşme sürecinin kapsayıcı bir şekilde yönetilmesi için gereklidir. Bu grupların karşılaşabileceği sorunlara yönelik özel çözümler geliştirilmesi, sadece fiziksel yardımın ötesine geçerek sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesini de içerir. Özellikle engelli bireyler için erişilebilir barınma ve yardım noktaları oluşturulması, yaşlı bireyler için sağlık hizmetlerinin kesintisiz devam etmesi ve kadınlar ile çocuklara yönelik psiko-sosyal destek programlarının uygulanması, afet yönetiminde etkinlik boyutunu artıracaktır. Yerel yönetimlerin bu tür kapsayıcı yaklaşımlar benimsemesi, afet sonrası toplumun daha adil ve dayanıklı bir şekilde yeniden yapılanmasını sağlayacaktır. Afetlerden etkilenen bölgelerde ekonomik toparlanma sürecinin desteklenmesi de yerel yönetimlerin sorumlulukları arasındadır. Özellikle yerel

ekonominin hızla canlandırılması, bölgedeki iş kayıplarını önlemek ve yaşam standartlarını korumak açısından kritik bir öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Kriz Yönetimi, Toplumsal Dayanışma, Russell Dynes, Toplumsal Organizasyonlar

THE CONTRIBUTION OF LOCAL GOVERNMENTS TO SOCIAL ORGANIZATIONS AFTER EARTHQUAKES IN TURKEY: AN ANALYSIS IN LIGHT OF RUSSELL DYNES' THEORIES

Abstract

Turkey, located in one of the world's most active seismic zones, frequently faces devastating earthquakes. This geographical reality underscores the critical importance of effective disaster management and organizational approaches to minimize the social and economic impacts of such catastrophes. Local governments play a pivotal role in fostering societal resilience through effective coordination, resource mobilization, and recovery efforts during and after earthquakes. In this context, Russell Dynes' theories on social organizations provide a valuable framework to analyze the contributions of local administrations. Dynes identifies four key characteristics of social organizations during crises: efficiency, flexibility, innovation, and resilience. Efficiency pertains to the optimal use of resources during emergencies, while flexibility involves the ability to adapt swiftly to changing conditions. Innovation highlights the necessity of devising new solutions, and resilience emphasizes the capacity to withstand shocks and maintain functionality. These attributes are particularly relevant to local governments in Turkey, which have demonstrated varying degrees of success in managing earthquake aftermaths. For instance, the rapid activation of crisis management centers during the 1999 Marmara Earthquake exemplifies efficiency, while the innovative use of social media platforms during the 2023 Kahramanmaraş Earthquakes illustrates adaptability and creativity. However, challenges such as coordination gaps, insufficient resources, and inadequate urban planning hinder the long-term success of disaster management efforts. To enhance their role, local governments must strengthen collaboration with national authorities, integrate technology into crisis management, and implement inclusive recovery plans that address the needs of vulnerable groups. By applying Dynes' theoretical framework, this study underscores the vital contributions and challenges of local administrations in Turkey's disaster management landscape.

Keywords: Local Governments, Crisis Management, Social Solidarity, Russell Dynes, Social Organizations

AFETLERDE MEDYANIN VE İLETİŞİMİN ÖNEMİ

Ali CAN[1], Melike ATEŞ[2]

Genişletilmiş Özet

Afetler bugünümüzde küresel boyutta geniş çaplı can ve mal kayıplarına yol açmaktadır. İçerik bakımından doğal, teknoloji ve insan kaynaklı olarak sınıflara ayrılan afetler, insan gücünün önleyebilme bağlamında son derece zayıf kaldığı hadiseler arasında sayılmaktadır. Afet planlamaları afetten önce ve afetten sonra olmak üzere incelenebilmektedir. Afetten önce yapılması beklenen durumlar arasında afete hazırlıklı olabilmek ve afetin etkilerinin en aza indirilebilmesi için faaliyetlerde bulunmak vardır. Afetten sonra yapılması beklenen durumlar ise öncellikle afetten öncesi ile kıyaslandığı zaman son derece kaotik ortamlarda yapılabilecek müdahaleleri kapsar. Afetten sonraki süreçte en çok önem arz eden ve en güç olanı can kurtarma aşamasındaki müdahalelerdir. Bu süreç içerisindeki kurtarma faaliyetleri için zaman oldukça dardır. Bilhassa geniş çaptaki afetlerde, afetten etki görmüş olan alanın çapı ve etkilenen insan sayısının fazla olması halinde az sayıda ekip ile müdahalede bulunan görevlilerin işleri oldukça güç bir hal alır. Bu zaman zarfında müdahalede bulunan ekiplerden olumlu sonuçlar alabilmek için doğru anda ve yerde yeterli olacak kadar ekipman ve personel ile hazır halde bulunma hali doğmaktadır. Bu da sadece yetkin bir afetleri yönetecek sistemi kurabilmekten ile mümkün kılınacaktır.

Afetin yönetimindeki sürecin başarı ile yürütülebilmesindeki en önemli rol iletişimindir. Kriz anındaki kurulacak olan etkin iletişim sisteminin sayesinde nerde neye ihtiyaç olduğu hakkındaki bilgiyi yetkili yerlere kolayca ulaşacaktır. Yönetim kavramı, aynı hedef doğrultusunda ilerleyen ve iş paylaşımı içeren davranışların olduğu bir bütündür. Afet anındaki yönetimdeki amaç ise en başta afetlerle mücadele halinde görev alan kurumlar da olmak üzere devletin tüm imkanları ile ve hatta yeri geldiği zamanda halkın tüm imkanları ile afetin etkilerini kaldırmaya yöneliktir. Afetler beraberinde son derece kaotik de bir ortam yaratır. Bu oluşan kaotik ortamda yetkililerin kriz anını en iyi biçimde yöneterek kısa zaman zarflarında doğru kararlar verebilme zorunluluğu da ortaya çıkartır. Afet yönetimindeki yöneticiler bu süre zarfında afet bölgesi ile yoğun iletişim kurma durumundadırlar. Bu sebeple iletişim afeti yönetmekteki en önemli unsurdur. Medya, iletişim aracı ve iletişim ortamıdır. Özellikle internet ortamlarının yaygınlaşması ile oluşan sosyal medyanın etkisi ile geleneksel medyaya nazaran çok daha hızlı bir şekilde geniş çapta kitlelere ulaşmak kolay hale gelmiştir. Toplum, afetin seyiri ve gelişemeleri hakkında afet yöneticileri tarafından yapılmakta olan çalışmaların bilgisini almak ve yönlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçlar halinde medya

[1] Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, alican@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5089-209X.
[2]Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Medya Ana Bilim Dalı atesmelike194@gmail.com.

büyük bir yer edinmektedir süreç karşısında. Afetin ardından gelen kaos ortamı kriz yönetimi olarak ele alınır. Kriz, hazırlık halinde oluşmayan zamanlarda istenmeyen anlarda ortaya çıkması halinde tanımlanır. Yerel medya araçları ile geniş zaman diliminde dar insan kitlesine ulaşabilen kriz anının, günümüz medya çağında sosyal medya aracılığıyla kısa zamanda çok insana ulaşılabildiği kaydedilmiştir.

Bunlar neticesinde medya, afetin öncesinde vatandaşa bilgi vermesinde ve bilinçlendirmesinde; afetten sonraki süreçteyse devlet kurumları ile halkın iletişiminin sağlanma noktasında önem teşkil eder. İletişim, afet yönetimindeki en önem arz eden başlıklar arasında yer almaktadır. Afetin yönetilmesi hususunda iletişim; bilgilerin toplanması, toplanan bilgiyi kontrol etmek ve dağıtmak görevlerini yerine getirmelidir. İletişimin sağlıklı bir süreçte ilerlemesi için planlı ve düzenli olmak esastır. Afetin ardından gelen kaos ortamının en önemli özelliklerinden biri de iletişim odaklı sorunların doğmasıdır. Elbette ki iletişim yalnızca afetten sonraki süreçte değil afetin yönetim aşaması ile de önem arz etmektedir. Söz gelimi afetin öncesinde afetin verebileceği tahribatı azaltabilmek açısından iletişim, kamu kurumlarının halkı afetler konusunda bilinçlendirmesi bağlamında kullanılmaktadır. Etkili bir yapıya hakim olan iletişim, iki taraflı etkileşim ve iş birliği içerisinde yaklaşım sergiler. 2013'te Türkiye Acil Müdahale Planı (TAMP) kurulmuştur. Bu planlama ile olası bir felaket halinde kurumların afetten önce ve sonrasında üzerine düşen görevleri belirlenmiştir ve kurumların arasındaki koordinasyonun sağlanması amaçlanmıştır. Genel manada bakıldığında afet yönetiminde iletişimin yeri iki aşamadan oluştuğu görülmektedir. İlk aşama afet öncesinde olası afetin etkilerinin azaltılması amaçlanarak farkındalık yaratabilmek manasıyla bilinçlendirme faaliyetleri düzenlemektir. İkinci aşama ise afetin beraberinde gelen güvenlik ve yaşamsal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik faaliyetler sürdürmektedir.

Sonuç olarak afetler doğal ya da insan sebepli olarak ortaya çıkabilecek olan ağır hasarlar bırakabilecek olan olaylar olarak adlandırılabilir. Tarih boyunca dünyada çok fazla insan hayatını afetler sebebiyle kaybetmiştir. Etkileri çok büyük olan ekonomik krizler meydana getirmiştir yaşanan felaketler. Bu sebeple de insanoğlu tarih boyunca afetlerin yol açtığı felaketlerden korunabilme yolları aramışlardır. Bu durum halen günümüzde bile devam etmektedir. Bu büyük tahribatlar neticesinde insanlığa hizmet amacı güden uluslararası çeşitli organizasyonlar kurulmuştur. Afetlerin yönetimleri felaketin henüz gelmemiş olmasından felaketin tahribatının ortadan kaldırılmasına kadarki süreci içerisinde barındırır. Yönetim aşamasında farklı alanların çalışıyor olması, görevi bulunan alanların arasında etkin bir iletişim ve koordine kurulması gerekliliği önem taşımaktadır. Dünyadaki yaşanan tarihli büyük afetleri incelediğimiz zaman elektrik enerjisine bağlı bütün iletişim sistemlerinin afetin yaşanması ile birlikte tamamen devreden çıktığı ve afet bölgesiyle iletişimin koptuğu görülmektedir. Bu da afetin kriz anının yönetiminde iletişimin ne derece önem arz ettiğini ve yeni iletişim sistemleri yaratma zorunluluğu da doğurduğunu ortaya sermiştir. Medya, iletişimin

gerçekleşmiş olduğu bağlamı ve aracıdır. Teknolojinin de hızla gelişmesi ile birlikte tek yönlü iletişim medya araçlarından sonra internet ağından iletişimi sağlayan mobil medya araçları geliştirilmiştir. Bu araçlar bilgisayar ve cep telefonudur. Bu medya araçlarının afet anlarında kullanım sağlanmasında büyük avantajı vardır. Ülkemizde de meydana gelen afetlerden sonra meydana gelmekte olan iletişim aksaklıklarının yaşandığı bir gerçektir. Bu konunun en son örneği Kahramanmaraş merkezli depremlerdir.

İletişim sistemlerinde ve enerji sistemlerinde meydana gelen hasar, bu sistemlerin üzerinde çalışmak amacıyla tasarlanan cihazların devre dışı kalmasına sebebiyet vermektedir. Bu durumda yapılması gereken afetlerin ardından GSM operatörleri gibi teknoloji altyapısına muhtaç olan unsurların hasar almasına karşı hazır halde bulunulmasıdır. Bu bağlamda bilhassa baz istasyonlarının sayıca arttırılması ya da alternatiflerinin devreye sokulmasına kolaylık sağlanması göz ardı edilmemelidir. Bu çalışmada afet anında iletişimin ve medyanın önemi ele alınmıştır. Bir derleme türü olan bu araştırma, afetin felaket yönetiminde görece fazla değinilmeyen bir konusu olan afet anındaki medyanın ve iletişimin önemi üzerine yararlı olabilmesi hedeflenmektedir. Adı geçen bütün bu verilerin doğrultusunda afetin yönetimi süresince etkili müdahale ve mücadele için medya araçlarının iletişim kaynağı olarak kullanılmasında süreci başarılı katkılar kazandırılabileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Medya, İletişim

THE IMPORTANCE OF MEDIA AND COMMUNICATION IN DISASTERS

Abstract

Disasters have deeply shaken human civilizations throughout history, causing millions of people to lose their lives and economic systems to collapse. In addition to natural disasters such as earthquakes, floods, fires, droughts, man-made disasters such as industrial accidents and wars also negatively affect our lives. These disasters not only cause loss of life and property, but also disrupt the social structures of societies, cause psychological traumas and lead to long-term economic difficulties. These difficulties have led people to take various measures to reduce the effects of disasters. One of these is disaster management. Disaster management is a multifaceted, multidisciplinary management process that requires the use of all institutions and organizations of the society, its opportunities and resources in line with the determined strategic goals and priorities in order to prevent and reduce disasters, to intervene in disaster-related events in a timely, rapid and effective manner, and to create and effectively implement a safer and more developed new living environment for communities affected by disasters. As can be understood from this definition; Disaster management is an effort that aims to prevent disasters, reduce their damage and increase the capacity of societies to cope with disasters, and everyone from the simplest citizen to the most authorized authorities has a role, duty and responsibility in this effort. Disaster management covers all the work done before and after a disaster. Social media offers advantages such as rapid information sharing, citizen participation and volunteer coordination in this process.

Keywords: Disaster, Media, Communication

TÜRKİYE'DE DOĞAL AFET YÖNETİMİNDE MALİ DAYANIKLILIK POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Abdullah ELMAS[1], Ömer SEVEN[2]

Genişletilmiş Özet

Tarih boyunca, doğal afetlerin ekonomik etkileri Türkiye üzerinde derin izler bırakmıştır. Bu olayların mali sonuçları, yalnızca kamu gelirlerini ve harcamalarını etkilemekle kalmamış, aynı zamanda ekonomik toparlanma süreçlerini de şekillendirmiştir. Bu yüzden Türkiye doğal afetlerin etkilerine karşı oldukça kırılgan bir ülke konumunda olmuştur. Özellikle son otuz yılda ülkede depremler, seller, sıcak hava dalgaları, kuraklık, orman yangınları, heyelanlar ve şiddetli fırtınalar gibi doğal afetlerin sıklığında ve şiddetinde artış yaşamıştır. Bunun yanında, Türkiye'nin bir diğer önemli gerçeği, aktif fay hatları üzerinde bulunması nedeniyle sık sık depremlerle karşı karşıya kalmasıdır. 2020-2025, Türkiye için iklimle bağlantılı afetlerin şiddetini gösteren zorlu yıllar olmuştur. Ülke, yüzyıllardır görülen en şiddetli depremlere, yağışlara ve orman yangınlarına, maruz kalarak can kayıplarına, altyapı tahribatına ve kitlesel acil tahliyelere neden olmuştur. Ayrıca, tarihin en büyüklerinden biri olarak kabul edilen deniz salyası patlaması, deniz ekosistemlerini ciddi şekilde etkilemiş, turizm ve balıkçılık sektörlerini sekteye uğratmış ve Karadeniz'e olan tek deniz erişimini tehdit etmiştir. Bu zorluklara ek olarak 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen ve çevre illeri etkileyen iki büyük deprem, Türkiye tarihindeki en yıkıcı felaketlerden biri olarak kayıtlara geçmiştir. Bu depremler, on binlerce insanın hayatını kaybetmesine, milyonlarca insanın yerinden edilmesine ve geniş çapta altyapı hasarına yol açmıştır. Bunun yanı sıra, iklim değişikliği su kıtlığını da artırmaktadır. Mevcut eğilimler devam ederse, Türkiye'nin 2030 yılına kadar ciddi su sıkıntısı yaşayacağı öngörülmektedir. Bu durum, tarımsal üretkenliğin azalması, kırsal geçim kaynaklarının tehlikeye girmesi, tarım değer zincirindeki istihdamın kesintiye uğraması, gıda fiyatlarının artması ve özellikle kırılgan topluluklar için gıda güvencesizliği gibi birçok sorunu beraberinde getirebileceği düşünülmektedir. Türkiye'nin iklim değişikliği ve doğal afetlere karşı daha dirençli hale gelebilmesi için entegre bir yaklaşıma ihtiyacı vardır. Bu kapsamda hem afet yönetimi hem de iklim değişikliği uyum politikalarının birlikte ele alınması gerekmektedir. Ayrıca, sürdürülebilir su yönetimi, yeşil altyapı projeleri ve afet farkındalığını artırmaya yönelik eğitimlerin yaygınlaştırılması kritik bir öneme sahiptir.

Açıklanan düzlemede Türkiye, coğrafi ve jeolojik konumu nedeniyle doğal afetlere karşı büyük bir risk altındadır. Depremler, sel baskınları, heyelanlar ve orman yangınları gibi afetler, ülkede ekonomik faaliyetlerin aksamasına, altyapının ciddi şekilde zarar görmesine ve insan kaynaklarının kaybına neden olarak ani ekonomik daralmalara yol açabilmektedir. Bu tür kesintiler, hükümetlerin

[1] Dr., Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO, abdullahelmas@siirt.edu.tr, Orcid: 0000-0003- 3704-3429.
[2] Adalet Öğretmeni, Siirt Evliya Çelebi MTAL, seven-omer-@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-6110-6138.

afet sonrası yardım ve yeniden yapılanma çabaları için kamu harcamalarını artırmak zorunda kaldığı bir dönemde, vergi gelirlerinde kayda değer düşüşlere sebep olmaktadır. Afetlerin ekonomik maliyeti, olayın büyüklüğü, etkilenen bölgenin ekonomik yapısı ve kamu maliyesinin mevcut durumu gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Türkiye'de yaşanan büyük ölçekli depremler veya kısa aralıklarla meydana gelen çok sayıda afet, kamu borcunun artmasına yol açmış, hükümetin bütçe üzerindeki yükünü ağırlaştırmıştır. Özellikle, 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler, yalnızca bölgesel değil, ulusal ölçekte de ciddi mali etkiler yaratmış, yeniden yapılanma çabaları için devasa bütçeler ayrılmasını gerektirmiştir. Bu tür mali risklerin yönetilmesi için, Türkiye'nin afet risklerini mali planlama ve bütçeleme süreçlerine entegre etmesi kritik bir öneme sahiptir. Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) önerdiği gibi, afet ve iklim risklerini önceden mali stratejilere dahil etmek, ekonomik şokların etkisini azaltarak finansal dayanıklılığı artırabilir. Ayrıca, afetlerin neden olduğu maliyetlerin merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında nasıl paylaşılacağına dair net bir çerçevenin oluşturulması, kamu maliyesi üzerindeki yükün dengeli bir şekilde dağıtılmasına katkı sağlayabilir.

Bu çalışmada, Türkiye'de hükümetlerin doğal afetlerin finansmanındaki vergi politikaları ve afet sonrası mali yardım sağlama konusundaki açık ve örtük taahhütlerini analizi amaçlanmaktadır. Çalışma, merkezi hükümetlerin afetle ilişkili maliyetleri nasıl yönettiğini, bu süreçte karşılaştıkları zorlukları ve kullandıkları stratejileri anlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, afetlerin neden olduğu mali yüklerin kamu varlıklarına ve yerel yönetimlere etkisini inceleyerek, bu yükümlülüklerin merkezi hükümet için oluşturduğu finansal riskleri değerlendirmektedir. Bu kapsamda, maliyet paylaşımına dair net kuralların oluşturulmasının ve teşvik mekanizmalarının uygulanmasının önemi vurgulanmaktadır. Çalışmanın bir diğer önemli odak noktası, afet sonrası bireysel hanelere ve işletmelere sağlanan yardımların kapsamını ve bu yardımların etkinliği ile sürdürülebilirliğini değerlendirmektir. Özellikle, Türkiye gibi doğal afetlerin sıkça yaşandığı bir ülkede, bu yardımların sosyoekonomik etkilerinin detaylı bir şekilde incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Son olarak, afetlerden kaynaklanan koşullu mali yükümlülüklerin, risk değerlendirme süreçlerine entegre edilmesinin gerekliliği ele alınmaktadır. Bu süreçte, Türkiye özelinde bilgi eksikliklerini ve uygulamadaki sorunları ortaya koymak, daha etkili mali planlama ve afet yönetimi stratejileri geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu analizler doğrultusunda, hükümetlerin afet yönetimi politikalarının etkinliğini artırmaya yönelik somut öneriler sunulması hedeflenmektedir.

Geçmişte yaşanan ekonomik kayıplara ilişkin veriler, doğal afetlerin eğilimleri ve hükümetlerin mali yardıma duyabileceği potansiyel ihtiyaç hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Ancak, zarar potansiyelini etkileyen faktörlerin zamanla hızlı bir şekilde değişmesi, gelecekteki zararların öngörülmesini ve bu zararların hükümet yardımları üzerindeki olası etkilerinin değerlendirilmesini de kritik hale getirmektedir. Bu tür tahminler, hükümetlerin kötü senaryolara hazırlıklı olmalarını ve

zararların küçümsenmesini engelleyecek stratejiler geliştirmelerini desteklemektedir. Gelecekteki afet riskleriyle ilgili belirsizlik yüksek olmasına rağmen, bu eğilimleri şekillendiren çeşitli faktörler öne çıkmaktadır. Türkiye'de sosyo-ekonomik değişimler, şehirleşme oranlarındaki artış ve altyapı sistemlerindeki büyüme, afetlerin ekonomik etkisini artırabilecek önemli etkenler arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, iklim değişikliğinin aşırı hava olaylarının sıklığını ve şiddetini artırma potansiyeli, doğal afet risklerini daha öngörülemez bir hale getirebilmektedir. Bu bağlamda, düşük sıklıkta gerçekleşen ancak etkileri oldukça yıkıcı olan olaylara ilişkin tarihsel verilerin daha kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Tarihsel afetlerin yalnızca deterministik bir yaklaşımla değerlendirilmesi, gelecekteki risklerin anlaşılmasında yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle, mevcut verilere dayalı çalışmaların detaylandırılması ve ileriye dönük projeksiyonların daha sağlam temellerle oluşturulması, hükümetlerin ve toplumun afetlere karşı daha dayanıklı hale gelmesini sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğal Afetler, Olağanüstü Vergiler, Mali Riskler, Hükümetlerin Yükümlülükleri, Risk Azaltma

EVALUATION OF FINANCIAL RESILIENCE POLICIES IN NATURAL DISASTER MANAGEMENT IN TURKEY

Abstract

Natural disasters have left deep marks on Turkey's economy, affecting public revenues and expenditures and shaping economic recovery processes. Especially over the past thirty years, there has been an increase in the frequency and severity of disasters such as earthquakes, floods, droughts, and wildfires. Turkey, being located on active fault lines, is particularly vulnerable to earthquakes. The 2023 Kahramanmaraş-centered earthquakes caused thousands of fatalities and severe infrastructure damage, imposing significant financial burdens on a national scale. The economic cost of disasters varies depending on the magnitude of the events and the characteristics of the affected regions. Climate change exacerbates the frequency of extreme weather events, leading to issues such as water scarcity and declines in agricultural productivity. Enhancing Turkey's financial resilience to these risks requires integrating disaster risks into financial planning and budgeting processes. This study aims to analyze the economic impacts of natural disasters, evaluating the post-disaster financial aid and financing policies of governments. It specifically examines the sustainability of aid provided to households and businesses, as well as the management of financial burdens. The goal is to encourage governments to develop risk-reduction policies and establish more resilient economic structures to address the challenges posed by natural disasters effectively.

Keywords: Natural Disasters, Extraordinary Taxes, Financial Risks, Government Obligations, Risk Reduction

SOSYAL MEDYA FENOMENLERİNİN AFET YÖNETİMİNDEKİ ROLÜ VE TOPLUMSAL DAVRANIŞLARA ETKİSİ: GÜNCEL GELİŞMELER VE ÖNERİLER

Sefa MIZRAK[1], Ramazan ASLAN[2]

Genişletilmiş Özet

Küresel ısınma, çarpık kentleşme, sanayileşme, iç karışıklıklar, savaşlar ve hızlı nüfus artışı, afetlerin sıklığını ve şiddetini önemli ölçüde artırmaktadır. Bu durum, toplumların ve şehirlerin hem fiziki hem de sosyal açıdan kırılgan hale gelmesine neden olurken aynı zamanda pek çok bölgenin afet risklerine karşı daha hassas duruma gelmesiyle sonuçlanmaktadır. Sürdürülebilir ve dirençli bir toplum inşa edebilmek için afet yönetimi sürecinin tüm aşamalarında güncel teknolojilerin en verimli şekilde kullanılması gereklidir. Teknoloji temelli yaklaşım, afetlerdeki zarar görebilirliği azaltmayı hedeflerken, hızlı ve doğru bilgi yönetimini de sağlamaktadır.

Afet yönetiminde doğru, güvenilir, güncel ve yeterli bilgi, afetin etkili bir biçimde kontrol altına alınmasına ve zararların ez aza indirilmesini sağlar. Görsel ve yazılı medya, afet haberlerinin, uyarılarının ve bilgilendirmelerin yaygınlaştırılmasında merkezi bir konuma sahiptir. Teknoloji geliştikçe internet altyapısının yaygınlaşması ve akıllı cihazların kullanımının artması, bu sürece sosyal medya gibi yeni kanalların da eklenmesini sağlamıştır. Günümüzde YouTube, Facebook, Instagram, Twitter (X), TikTok ve Snapchat gibi sosyal medya platformları, çok geniş kitlelere anlık etkileşimle ulaşabilme imkânı sunduğu için afet iletişiminde de sıkça kullanılmaktadır. Bu çalışmada sosyal medya fenomenlerinin afetlerle ilgili bilginin yönetilmesindeki rolü literatür taraması ile ortaya çıkarılacaktır. Ayrıca, gelecek afetlerin yönetilmesinde sosyal medya fenomenlerinin etkinliğini ve verimliliğini artıracak öneriler sunulacaktır.

Sosyal medya, zaman ve mekân sınırı olmaksızın milyarlarca insanın etkileşime geçebildiği, bilgi paylaşabildiği ve anlık olarak haberleşebildiği bir ekosisteme dönüşmüştür. Sosyal medya arkadaşlar arası mesajlaşma, fotoğraf ve video paylaşımı için kullanılan bir mecra olmaktan çıkmış, hızlı bilgi paylaşımı, geniş kapsam alanı ve etkileşimli yapısı sayesinde bir dijital toplum meydana getirmiştir. Afetler sırasında sosyal medya, etkin ve hızlı iletişim sağlama kabiliyetiyle insan hayatını kurtarabilecek kadar önemli bir araca dönüşmüştür. Afetin etkilenen bölgesine ve etki derecesine dair görseller, videolar ve kısa metin paylaşımları sayesinde saha hakkında gerçek zamanlı bilgi almak mümkündür. Öte yandan, afetin boyutunu, ihtiyaç duyulan yardımı ve kurtarma faaliyetlerinin ilerleyişini dünyanın geri kalanına anında iletmek, yardım koordinasyonunu kolaylaştırır.

[1]Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, sefamizrak1@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3751-131X.
[2]Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, ramazan.att.aslan@gmail.com, Orcid: 0000-0002-5602-6379.

Afet dönemlerinde, toplumsal korku, endişe ve kaygı arttığı için insanlar, yaşadıkları duyguları ifade etmek ve diğer insanlarla paylaşmak için sosyal medya platformlarına yönelmektedir. Sitem, öfke, anksiyete, üzüntü ve yas gibi hisler, sosyal medya paylaşımları ile ifade edilir. Bu duygusal etkileşim, bazen grup dayanışmasını kuvvetlendirebilirken bazen de yanlış bilgilerin yayılması veya hedef göstermenin artmasıyla toplumsal gerginliği tetikleyebilir. Bilgisiz veya kötü niyetli kişilerin, yalan, yanıltıcı ve kışkırtıcı içerikler paylaşması sonucu yanlış yönlendirme ve paniğe sebep olma gibi ciddi sorunlar meydana gelebilir. Örneğin, afet bölgesine ilişkin asılsız tahliye emirleri veya yalan uyarılar, resmi kurumların yönlendirmelerini gölgede bırakarak kaos ve karışıklığa yol açabilir. Bu nedenle, sosyal medyanın hızlı olduğu kadar denetimsiz bir mecra olduğu gerçeği, afet yönetiminde sosyal medyanın faydalı ve zararlı yönlerinin iyi anlaşılması gerektiğini göstermektedir.

Sosyal medya platformlarının büyümesi, yüzlerce, binlerce hatta milyonlarca takipçisi bulunan sosyal medya fenomenlerini (sosyal medya influencerları) ortaya çıkarmıştır. Bu kişiler, büyük kitlelere ulaşabilme, içeriklerini yüz binlerce, hatta milyonlarca takipçiye anında ulaştırabilme imkânına sahiptir. İnsanlar bu hesapların sahiplerini normal zamanlarda arkadaş, kanaat önderi, örnek alınacak kişi, lider, güvenilir kaynak, çekici kişilik, uzman ve rol-model olarak görmektedirler. Bu nedenle sosyal medya fenomenlerinin yaşam tarzı, tüketim davranışı, fikirleri, yorumları, tutumları ve siyasi ve sosyal etkileşimleri insanları olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Eğlence, moda, sağlık, seyahat gibi farklı alanlarda içerik üreten fenomenler, afet dönemlerinde de önemli birer iletişim kanalı hâline gelirler. Bilimsel araştırmalar afetler sırasında insanların sosyal medya fenomenlerinin paylaşımlarını takip ettiği ve bu kişilerin paylaşımlarının daha fazla beğenildiği, paylaşıldığı ve daha fazla yorum aldığını ortaya çıkarmıştır. Özellikle sosyal medya fenomenleri, afetler sonrası duygusal ortam içinde takipçilerinin duygularını yatıştırma veya bilakis daha da alevlendirme gücüne sahiptir. Fenomenin paylaşımlarında kullanacağı dil, yardım çağrılarına verdiği önem, resmi kurumlarla iş birliği yapması ya da yapmaması gibi faktörler, toplumsal psikolojiyi önemli ölçüde etkiler. Kimi zaman olumlu anlamda moral verici, bilinçlendiren veya organize eden paylaşımlar ön plana çıkarken; kimi zaman da spekülasyon yaratacak paylaşımlar krizi büyütebilir.

Afet yönetimi sürecine sosyal medya fenomenlerinin dahil edilmesi ve onların halk ile arasındaki etkileşimin afet ile ilgili bilginin yayılmasında kullanılması gerekmektedir. Afet eğitimleri ile afet iletişimi ve kriz yönetimi konusunda fenomenlerin ve yüksek takipçili hesap sahiplerinin bilinçlendirilmesi yararlı olacaktır. Böylece, yapılacak paylaşımların doğruluğunun teyit edilmesi, resmî kurumların yönlendirmelerini destekleyici nitelikte olması ve panik yaratmayan bir üslup içermesi sağlanabilir. Afetler hakkında etik ilkeleri öğrenen sosyal medya fenomenleri, afet sürecinde paylaştıkları her bilgi veya görüşün toplumsal sonuçlarını göz önünde bulunduracaktır. Ayrıca afet psikolojisi hakkında farkındalığı yüksek fenomenler panik ve ayrımcılık yaratabilecek, halkı yanıltabilecek ve kışkırtabilecek paylaşımlardan kaçınabilirler.

Fenomenlerin, başta Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) olmak üzere ilgili kamu kurumları, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği halinde olması bilgi kirliliğini büyük ölçüde azaltacaktır. Sosyal medya fenomenleri insanların satın alma ve tüketim davranışlarını da etkilediği için afet hazırlık malzemeleri ve afet sigortası gibi ürünlere halkı yönlendirebilir. Sosyal medya fenomenleri sayesinde resmî kaynaklardan alınan doğrulanmış bilgilerin hızlı yayılımı, sahada görevli ekiplerin daha organize hareket etmesine katkı sağlayacaktır. Sosyal medya fenomenlerinin güçlü etki alanı, doğru yönde kullanıldığında pek çok hayatın kurtarılmasına, yanlış kullanıldığında ise toplumsal krizin derinleşmesine neden olabilir. Dolayısıyla, sosyal medya fenomenlerinin afet iletişimindeki rolü hem desteklenmeli hem de belirli etik ve yasal standartlarla çerçevelenmelidir.

Sonuç olarak, sosyal medya fenomenleri, yalnızca eğlence veya pazarlama alanında değil, afet yönetimi gibi kritik toplumsal süreçlerde de merkezi aktörler hâline gelmiştir. Sahip oldukları kitleleri doğru bilgilendirmek, yardım organizasyonlarına destek olmak ve panik yerine bilinç ve dayanışma duygusunu beslemek gibi sorumlulukları, sosyal medyanın etkin ve doğru kullanımına bağlıdır. Bu nedenle, afet yönetimi ve iletişimi alanında sosyal medya platformları, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve fenomenler arasında güçlü bir iş birliği mekanizması kurulması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Yönetimi, Sosyal Medya, Sosyal Medya Fenomenleri

THE ROLE OF SOCIAL MEDIA PHENOMENONS IN DISASTER MANAGEMENT AND THEIR EFFECTS ON SOCIAL BEHAVIOR: CURRENT DEVELOPMENTS AND SUGGESTIONS

Abstract

It is important for the effectiveness of disaster management that accurate, sufficient, necessary and reliable information about disasters is processed quickly among decision makers, implementers, officials and the public before and after disasters. However, the damage to the basic and support infrastructure used in communication during disasters prevents the use of many communication channels. In recent years, the proliferation of portable devices such as advanced computers and mobile phones has led to the emergence of social media platforms where thousands, hundreds or even millions of people interact. Thanks to social media, people can access information about disaster preparedness and risk reduction in the pre-disaster period and increase their knowledge and awareness. During disasters, social media posts provide information about the area affected by disaster, the number of people, the extent of the damage, the regions in need of assistance and rescue activities. In addition, people can share their feelings such as complaint, anger, anxiety, condolences and sadness through social media. In particular, the posts of social media influencers and accounts with a high number of followers on social media spread faster and more comprehensively and affect people more. Therefore, decision makers and practitioners responsible for disaster management should increase the dissemination of accurate and reliable information in disaster management by using the communication and interaction potential of social media influencers. Therefore, social media influencers should be trained on disasters, disaster psychology and disaster management, and their cooperation with managers should be increased.

Keywords: Keywords: Disaster, Disaster Management, Social Media, Social Media Phenomenons

KÜRESELLEŞME-YERELLEŞME EKSENİNDE AFET YÖNETİMİNİN DÖNÜŞÜMÜNE GENEL BİR BAKIŞ

M. Enes ZORLU[1]

Genişletilmiş Özet

Afet olayları, olağanüstü olaylardır ve geçmişten günümüze süregelen bu olaylar birey ve toplum yaşamını önemli ölçüde etkilediğinden afet ya da yıkım olarak adlandırılmaktadır. Meydana gelen bu afetlerde insanlık az ya da çok can ve mal kaybı vererek bugünlere gelmiştir (Özey, 2006: 9). Afet kavramının kendisinin bir olay değil, meydana gelen olayın bir sonucu olduğu ilk kez 1932 yılında "Her fırtına, yer sarsıntısı veya su baskını bir afet değildir. Gemi fırtınayı atlattığı, şehir yer sarsıntılarına direndiği ve setler su baskınlarına dayandığı sürece afet olmaz" biçiminde ifade edilmiştir (Carr, 1932: 211). Herhangi bir olayın afet olarak nitelendirilmesi için gereken bileşenlerin neler olduğuna yönelik AFAD "Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü" içerisindeki afet tanımlamasında, normal hayatı kesintiye uğratma, kapasiteyi aşma ve insanları etkileme şeklinde 3 bileşen belirlemiştir (AFAD, 2025). Bu bileşenleri içeren farklı afet tanımlamaları da yapılmıştır. Pelling (2003: 5) afeti, tehlikelerin ve zarar görebilirliklerin çakışması neticesinde oluşan olaylar olarak nitelerken, Drabek (2007: 4) ise afet kavramını, toplumun büyük bir kayıp yaşadığı ve toplumsal kaynakların da kullanılamadığı olaylar biçiminde tanımlamaktadır. Gilbert (1998: 13) afetlerin, tehlike kaynaklarının bir unsuru olmasından ziyade sosyal kökenli olduğunu belirtirken; Dynes (1998: 113) afetleri, normların ters yüz olduğu ve sosyal kaynaklardan faydalanmak maksadıyla toplumun olağandışı faaliyetlere yöneldiği durumlar biçiminde; Bates ve Peacock (1993: 13-14) ise sosyokültürel sistem çözülmelerini kapsayan bir süreç sonunda oluşan sosyal olaylar olarak tanımlamıştır.

Afet kavramı ile ilgili olarak yukarıda yapılan tanımlar çoğaltılabilmekle birlikte, tanımların ortak noktasının, toplumsal düzenin işleyişinde meydana gelen ve ani ve beklenmedik bir şekilde oluşan bozulmayı içeren bir durum tespitini içerdiği görülmektedir. Afet kavramının tanımlamasıyla ilgili bir başka önemli husus ise; afet kavramının sınırlı ya da belirli bir toplumsal yapı ve zamanla ilişkilendiriliyor olmasıdır. Afetin belirli bir mekânla ya da zamanla ilişkilendirilmesi, afet yönetiminde çok sık tekrarlanan "her afet yereldir" ifadesiyle simgeleştirilmektedir. Buradan hareketle afet kavramına ilişkin yukarıda da yer verilen birçok tanımda, "afetten etkilenen topluluğun yerel veya kendi kapasiteleriyle baş edemediği durum" vurgusuna özellikle yer verilmektedir. Zira bu durum afeti acil durumdan ayıran kritik farklardan biridir. Bu yaklaşımdan hareketle afete sebebiyet veren olaylar, oluştukları "yer" ile doğrudan ilişkilendirilmekte ve söz konusu olayın

[1] Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, 712315012@ogr.uludag.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5089-4717.

sonuçlarının afetselliği, o yerdeki yerel imkân ve kabiliyetlerin yeterliliğiyle ölçülmektedir (Şahin, 2021:243).

Quarantelli vd. (2007: 16), insanların gruplar halinde yaşamaya başladığı zamandan beri felaketler ve krizlerin insan deneyiminin bir parçası olduğunu belirtmiş ve yüzyıllar boyunca yeni felaket ve kriz olasılıklarına eklenen yeni tehlikeler ve risklerin ortaya çıktığını dile getirmişlerdir. Söz konusu bu risklerin ve tehlikelerin oldukça küçük bir kısmı aslında bir felakete veya krize yol açarken, risk yönetimi tam da bu ihtimaller üzerine yürütülen bir afet yönetimi aşamasıdır. Gelişen ve değişen dünya şartları afet türlerini ve buna bağlı risklerini de değiştirmiştir. 19. yüzyılda sentetik kimyasalların ve 20. yüzyılda toksik kimyasal felaketler, nükleer enerji ve radyoaktif serpintilerden kaynaklanan krizler riskini beraberinde getirmiştir. Deprem ve sel gibi kadim afetlerin yanına bu yeni afet türlerinden doğan risklerin de eklenmesiyle afetler tarihi açısından son derece riskli bir dönemin içerisinde olduğumuz bir gerçektir. Bu bağlamda oluşan bu yeni tür afet riskleri, afetlerin yerelliği ilkesini bir bakıma değiştirmekte ve çok daha kitlesel bir konuma ulaştırmaktadır.

Küreselleşme ile artan afetsellik etkisi, esasen zarar görebilirliğin artış eğiliminde olmasıyla ilgilidir. Zarar görebilirliğin artış eğiliminde olması, önceki bölümde değinildiği üzere, yeni tür risklerin ortaya çıkması ilgili olduğu kadar; küreselleşme sürecinin getirmiş olduğu sosyal ve ekonomik etkilerle de ilgilidir. Örneğin, dünyanın belirli bölgelerinde yoksulluk ve eşitsizlikte yaşanan artışa karşılık, başka bölgelerde yükselen refaha paralel olarak meydana gelen nüfus ve varlık yoğunluğu, insanların afetlere karşı maruziyetini, kırılganlığını ve dolayısıyla da afetselliği etkilemiştir (Gencer, 2013: 7).

Küreselleşme ve afetler arasındaki ilişkide bir diğer boyut ise, karşılaşılan afetlerin sonuçlarının küresel ölçekte oluşturduğu etkiye ilişkindir. Afetlerin küreselleşmesi, her ne kadar yeni bir durum olmasa da 21. yüzyılda küresel ölçekte meydana gelen bazı gelişmeler, aslında hep iç içe olunan afetleri önemli ve görünür kılma noktasında başka bir boyuta taşımıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle, oluşan afetlere yönelik bilgi ve görüntüler çok kısa bir zaman zarfı içerisinde bütün dünyaya ulaştırılabilmekte; küresel seyahat imkanları sayesinde uluslararası toplum afetlere hızlı bir şekilde müdahale edebilmekte; ekonomik, askeri, politik ve sosyal çöküntüyle ifade edilen bölgesel vekalet savaşları, zaten aslında oldukça karışık olan afetleri beslemekte ve tüm bunlar beraberinde küresel zarar görebilirliği arttırmaktadır (Alexander, 2006: 3-4).

Afet yönetiminin küreselleşmesi konusunda konuya bir de uluslararası örgütler ve antlaşmalar üzerinden de bakmak gerekmektedir. Zira yukarıda belirtildiği gibi afet yönetiminde başarıyı elde etmek için sürekli bir uluslararası gayretten bahsetmek mümkündür. Afet yönetimi alanında ortaya çıkan uluslararası gelişmeler, ülkelerin BM bünyesinde ya da BM kurumları ile iş birliği halinde bir araya gelerek oluşturdukları projeler ile başlamıştır. Özellikle 1970'li yıllardan itibaren; sürdürülebilirlik, kalkınma ve çevre kavramlarının birbirleri ile birlikte ele alınıyor olması, afet

yönetimi alanında da uzun vadeli, kapsayıcı ve sürdürülebilir politikalar oluşturmak gerektiği düşüncesini ön plana çıkarmıştır. 1990 yılından itibaren küreselleşmenin de getirmiş olduğu etkiyle afet yönetimi alanında uluslararası gayretler kendini daha fazla göstermeye başlamıştır (Macit, 2019: 176). Tüm bu gelişmeler ışığında elinizdeki çalışmanın son bölümünde BM ve AB bünyesinde, afet yönetimi alanında faaliyet göstermek üzere kurulan bazı kuruluşlara, sitelerinde ve açık kaynaklarda yer alan dokümanların analizi ile değinilerek küreselleşme-yerelleşme ekseninde konunun örnekler üzerinden daha rahat anlaşılması sağlanılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Yerelleşme, Afet Yönetimi, INSARAG, UNDAC

AN OVERVIEW OF THE TRANSFORMATION OF DISASTER MANAGEMENT IN THE GLOBALIZATION-LOCALIZATION AXIS

Abstract

Disasters are extraordinary events that cause physical, economic and social losses and have a significant impact on community life. This is a remarkable factor in terms of the strength of the impacts of disasters. The characterization of disasters as local is related to the capacity to cope with the situation and the location of the disaster. When developing technology, changes in weather events, mass displacements and interconnections between countries are added to this situation in recent years, the destruction spreads to much larger areas and causes combined results. With the effect of globalization, the idea of common struggle against these developments is increasing day by day. This situation shows that there are some changes in the cultural sense at the point of combating disasters. For this purpose, various institutions and protocols have been established within the UN and EU. This study deals with the change and transformation of disasters, which are expressed as local situations, in the globalizing world. In this context, INSARAG and UNDAC within the UN and Civil Protection Mechanism within the EU have been examined through document analysis method and the importance of solidarity against disasters in the globalizing world has been tried to be understood.

Keywords: Globalization, Localization, Disaster Management, INSARAG, UNDAC

İKLİM FİNANSMANI BAĞLAMINDA COP TOPLANTILARI ÜZERİNE NOTLAR

Mustafa ÖKMEN[1]

Genişletilmiş Özet

Atalarımızdan aldığımız bir miras olmanın ötesinde, torunlarımızdan bir emanet niteliğini taşıyan çevresel mirasın kümülatif (birikimli) ve sınır tanımaz nitelikte bir şekilde bozularak çevre sorunları bağlamında uluslararası bir iş birliğini gerekli kıldığı gerçeği her geçen gün daha da belirginleşmektedir. Onarımcı politikalardan daha çok proaktif (önleyici) yaklaşımları ve aynı bağlamda politikaları gerekli kılan çevre sorunları ile ilgili iş birliği alanlarının başında küresel ısınma ve devamında ete kemiğe bürünen iklim değişikliği sorunsalı gelmektedir.

İnsan faaliyetleri sonucu atmosferde sera gazları oranı artmaktadır. Sera gazları atmosferde doğal olarak bulunuyorsa da bu gazların oranının artması sera etkisine yol açmakta ve küresel ısınmaya sebep olmaktadır. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), BM öncülüğünde imzalanan küresel ısınmaya yönelik hükûmetler arası ilk çevre sözleşmesidir. Sözleşme; insan kaynaklı çevresel kirliliklerin iklim üzerinde tehlikeli etkileri olduğunu kabul ederek atmosferdeki sera gazı oranlarını düşürmeyi ve bu gazların olumsuz etkilerini en aza indirerek belli bir seviyede tutmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda genel ilkeler, eylem stratejileri ve ülkelerin yükümlülüklerini düzenlemektedir.

Sözleşme; hükûmetler arası düzeyde iklim değişikliğine yönelik ilk çevre mutabakatı olmasıyla önemli olsa da yaptırım gücü zayıftır, taraf ülkeler iyi niyet düzeyinde sözleşmeyi desteklemişlerdir. Bu sözleşme kapsamında 1997 yılında imzalanan Kyoto Protokolü daha somut hedefler içermektedir. Sözleşme (İDÇS), 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde düzenlenen "Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda imzaya açılmış ve ülkelerin onaylamasıyla 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Konferansta ayrıca "Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi" ve "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi" kabul edilmiştir.

Bu sözleşme; küresel ısınma sorununa küresel ölçekte çözüm getirme çabasıdır. Sözleşme; BM öncülüğünde Hükûmetler arası düzeyde imzalanmıştır. Sözleşmeye 191 ülke (Ek-1) ve Avrupa Birliği (Ek-2) taraf olmuştur. Sözleşmenin yürürlüğe girdiği 1994 yılından sonra her yıl taraflar konferansı düzenlenmektedir. Bu toplantılar kısaca "COP" olarak da adlandırılır (*Conferences of the Parties*).

[1]Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü (Emekli), mokmen1968@gmail.com, Orcid: 0009-0009-3869-5518.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı (COP) serisi, iklim değişikliğiyle mücadelede küresel iş birliğini teşvik eden önemli bir platformdur. Bu toplantıların en kritik gündemlerinden biri olan **iklim finansmanı**, özellikle COP29 gibi son konferanslarda yoğun bir şekilde ele alınmıştır. İklim finansmanı bağlamında bu toplantıları değerlendirirken üç ana perspektif öne çıkar: finansman taahhütleri, finansman mekanizmaları ve bunların uygulanabilirliği.

İklim finansmanı, gelişmekte olan ülkelerin iklim değişikliğine uyum sağlamalarına ve sera gazı emisyonlarını azaltmalarına yardımcı olmak amacıyla gelişmiş ülkelerden sağlanan finansal destekleri ifade eder. Bu çerçevede, 2009 yılında COP15'te gelişmiş ülkeler tarafından 2020 yılına kadar yıllık 100 milyar dolar finansman sağlama taahhüdü verilmiştir. Ancak bu taahhüdün yerine getirilmesinde karşılaşılan zorluklar, COP sürecinde finansman konusunun sürekli olarak gündemde kalmasına neden olmuştur.

BM İklim Değişikliği Konferansı (COP) serisi, iklim değişikliğiyle mücadelede küresel iş birliğini teşvik eden önemli bir platformdur. Bu toplantıların en kritik gündemlerinden biri olan iklim finansmanı, özellikle COP29 gibi son konferanslarda yoğun bir şekilde ele alınmıştır. Her yıl düzenlenen BM İklim Değişikliği Konferanslarının 29'uncusu COP29, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine taraf olan devletlerin yanı sıra binlerce uzmanı, gazeteciyi, iklim aktivistini, iş dünyasından ve sivil toplum kuruluşlarından temsilcileri buluşturdu. Konferans 11-22 Kasım 2024 tarihleri arasında Bakü, Azerbaycan'da gerçekleştirildi. "İklim finansmanı" teması ile toplanan BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29. Taraflar Konferansında (COP29) 10 gün boyunca en fazla tartışılan husus, şüphesiz finansmanın nasıl oluşturulacağıydı.

Bu yılki Taraflar Konferansını son yıllarda düzenlenen pek çok konferanstan farklı kılan unsur, çok sayıda liderin katılım göstermemesiydi. Liderlerinin katılım göstermediği 13 ülke son yıllarda atmosfere salınan sera gazlarının yaklaşık yüzde 70'inden sorumlu olmaları dolayısıyla ayrı bir öneme sahipler. (En) az gelişmiş ülkelerce bahse konu liderlerin katılım göstermemesi, "önlem alınması gereken acil bir durumun söz konusu olmadığı" şeklinde bir imaj oluşturulduğu eleştirileriyle karşılanırken henüz konferans başlamadan 10 günlük sürecin başarısızlıkla sonuçlanabileceği endişelerine yol açtı.

Konferans, beklendiği üzere, (en) az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin liderlerinin iklim finansmanının kendileri için ne denli önemli olduğunu gelişmiş ülkelere anlatma çabalarına sahne oldu. Ancak bilindiği üzere bu çabalar yeni değil. 2009'da belirlenmiş olan gelişmiş ülkelerin 2020 yılına dek gelişmekte olan ülkelere düşük karbon emisyonlu ekonomilere geçiş ve iklim değişikliğine uyum eylemleri için yıllık 100 milyar dolarlık iklim finansmanı mobilize etmesi hedeflenmişti fakat bu hedefe yalnızca 2022 yılında ulaşılmıştı.

Bugün gelişmekte olan ülkeler bu finansmanın 1 trilyon dolara artırılması gerektiğini ifade etse de yapılan bazı çalışmalara göre 2,4 trilyon dolarlık bir ihtiyaç söz konusu. Konferansta yapılan pazarlıklarda ise 200 milyar dolar ile 1,3 trilyon dolar arasında meblağlar telaffuz edildi.

Tarafların ve aktörlerin buluştuğu bir platform olarak BM İklim Değişikliği Konferansı serisinin sonuncusu olan COP29'un Azerbaycan Bakü'de yapılmasıyla birlikte öne çıkan en önemli konulardan birisi İklim Finansmanı oldu. COP29, bu hedefin hala tam anlamıyla gerçekleştirilemediği bir dönemde toplanmıştır. İklim finansmanına dair güvenilirlik eksikliği, gelişmekte olan ülkelerin iklim politikalarına yönelik inançlarını zayıflatmakta ve bu nedenle konferanslarda finansman konusuna ilişkin yeni mekanizmaların geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

COP toplantılarındaki iklim finansmanı tartışmaları, birtakım sorunlar çerçevesinde realize olmaktadır. "Finansman taahhütlerinin yerine getirilememesi" sorunu bağlamında yıllık 100 milyar dolar hedefinin gerçekleştirilememesi, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki güven krizini giderek derinleştirmektedir. Bu durum, iklim müzakerelerinde uzlaşı çabalarını da zorlaştırmakta ve olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer taraftan "finansman erişilebilirliği" hususunda gelişmekte olan ülkeler, mevcut finansman mekanizmalarının karmaşıklığından şikâyet etmekte ve fonlara erişim için gereken bürokratik süreçlerin basitleştirilmesi gerektiği noktasında ısrar etmektedirler. "Yeterli Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik Eksikliği" konusu da bir diğer zorluk alanını oluşturmaktadır. Özel sektör yatırımları ve uluslararası fonların kullanımı konusunda şeffaflık eksikliğinin, bu finansman araçlarının etkinliğini sorgulatmakta olduğu hususu özellikle öne çıkmaktadır.

Bu çalışma, iklim finansmanı konusunda uluslararası iş birliği ve diyalog için kritik bir platform sağlayan COP süreci toplantılarının, tarafların finansman konusundaki sorumluluklarını yeniden teyit etmelerine olanak tanır nitelikte ve yeni mekanizmalar geliştirmek için bir fırsat sunacak şekilde yeniden ele alınması hususunu irdelemekte ve aynı bağlamdaki analizler çerçevesinde çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. İlgili literatürün titiz bir incelenmesi ve son olarak Bakü'de gerçekleştirilen COP29 toplantısının somut çıktıları kapsamında konu farklı yönleriyle ele alınmakta, tartışmalar ve çözüm arayışları yönündeki çabalara somut önerilerle katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İklim Finansmanı, COP Toplantıları, COP29

NOTES ON COP MEETINGS IN THE CONTEXT OF CLIMATE FINANCE

Abstract

The United Nations Climate Change Conference (COP) series is an important platform that promotes global cooperation in combating climate change. Climate finance, one of the most critical agendas of these meetings, has been intensively addressed, especially in recent conferences such as COP29. Three main perspectives come to the fore when evaluating these meetings in the context of climate finance: financing commitments, financing mechanisms, and their applicability. Climate finance refers to financial support provided by developed countries to help developing countries adapt to climate change and reduce greenhouse gas emissions. In this context, developed countries committed to provide $100 billion in annual financing by 2020 at COP15 in 2009. However, the difficulties encountered in fulfilling this commitment have caused the issue of financing to remain on the agenda throughout the COP process. COP29 was convened at a time when this goal has still not been fully achieved. This study examines the issue of reconsidering the COP process meetings, which provide a critical platform for international cooperation and dialogue on climate finance, in a way that allows the parties to reaffirm their responsibilities on financing and provides an opportunity to develop new mechanisms, and aims to offer solution suggestions within the framework of analyses in the same context.

Keywords: Climate Finance, COP Meetings, COP29

TÜRKİYE'DE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELEDE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ

Selahattin KAVUT[1]

Genişletilmiş Özet

İklim değişikliği sorunu ve etkileri ile uluslararası kuruluşlar, devletler, kamu yönetimleri, özel sektör, sivil toplum kuruluşları (STK) gibi birçok kurum ve kuruluş mücadele etmektedir. Türkiye'nin Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne 2004 yılında taraf olmasıyla birlikte iklim değişikliği konusu STK'ların da gündeminde yer almaya başlamıştır. İklim değişikliği, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ciddi anlamda çevresel, ekonomik ve sosyal açıdan risklere yol açan karmaşık bir meseledir. Bu karmaşık sorunla mücadelede STK'lar önemli bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda bu çalışma, Türkiye'deki STK'ların iklim değişikliği ile mücadeledeki katkılarını, faaliyetlerini ve etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki STK'ların iklim değişikliği ile mücadelede nasıl bir rol üstlendiğini ve bu süreçteki etkilerini belirlemektir. Ayrıca, STK'ların halkı bilinçlendirme, politika oluşturma süreçlerine katkı sağlama ve iklim değişikliği konusunda ne tür projeler geliştirdiğini ortaya koymaktır. Bu çalışmada literatür taraması, mevcut raporlar ve STK'ların iklim değişikliğiyle ilgili yayımladıkları belgeler incelenerek nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, Türkiye'de önde gelen ve iklim değişikliği sorununu gündeminde tutan belli başlı STK'ların iklim değişikliği ile mücadele politikalarına eklemlendiği söylenebilir. Bu meyanda, Türkiye'deki STK'lar iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Ancak, bu çabaların daha etkili olabilmesi için daha fazla kaynak, iş birliği ve politika desteği gerekmektedir. STK'ların halkın bilinçlendirilmesi ve iklim politikalarının şekillenmesindeki etkinliklerinin arttığı görülmekle birlikte, bu çabaların sürdürülebilir bir şekilde devam edebilmesi için destekleyici bir ortamın sağlanması büyük önem taşımaktadır.

STK'lar, iklim değişikliğiyle mücadelede kritik bir rol oynamaktadır. İklim değişikliği, özellikle en savunmasız topluluklar üzerinde ciddi etkilere yol açarken, hükümetlerin bu konuda etkili çözümler üretmesi genellikle yetersiz kalmaktadır. Bu çerçevede STK'lar hükümetlerin politikalarını etkileme, farkındalık oluşturma ve daha adil bir yaklaşım benimsenmesi için baskı yapma rolünü üstlenir. STK'lar, iklim değişikliğine karşı daha sert önlemlerin alınması gerektiğini savunurken, hükümetlerin bu alandaki taahhütlerine karşı hesap verebilir olmalarını sağlamaya çalışmaktadır.

Sivil toplum, iklim değişikliği politikalarının geliştirilmesinde bir katalizör rolü oynar. Bu kapsamda yasaların, stratejilerin ve programların oluşturulmasında önemli bir baskı mekanizmasıdır. Ayrıca,

[1] Bingöl Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakülte, Kavut_s@hotmail.com, Orcid: 0000-0003-3876-1203.

iklim değişikliğinden en fazla etkilenen grupların haklarını savunarak, bu grupların gereksinimlerinin göz önünde bulundurulmasını sağlar. Bunun dışında, STK'lar ulusal ve yerel düzeydeki iklim değişikliği uyum stratejilerine katkı sunarak düşük karbonlu kalkınma yolları geliştirmek, araştırmalar yapmak ve hükümet planlarını etkilemek gibi önemli savunuculuk faaliyetlerini yürütür.

Ancak, etkili bir iklim değişikliği mücadelesi için güçlü bir yönetişim yapısının olmaması büyük bir eksikliktir. Bu sebeple, STK'lar yerel toplulukları güçlendirerek ve kolektif bir baskı oluşturarak merkezi yönetimler üzerinde etki yapma noktasında hayati bir rol üstlenmektedir. STK'ların iklim politikalarına katılımının artırılması, kamu desteğini de artırarak politikaların daha etkili ve geniş tabanlı olmasını sağlayabilmektedir. STK'ların bu süreçteki rolü, yalnızca hükümetlerin alacağı kararları etkilemekle kalmaz, aynı zamanda toplumda iklim değişikliği hakkında farkındalık oluşturarak davranış değişikliklerine ve daha geniş bir toplumsal duyarlılığın gelişmesine katkı sağlar. STK'lar, iklim değişikliğiyle mücadelede hem politikaların şekillenmesinde hem de toplumun bilinçlendirilmesinde önemli bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Hükümetlerin ve uluslararası kuruluşların bu mücadelede daha etkin olabilmesi için STK'ların daha fazla katılımına ihtiyaç vardır.

İklim değişikliği, Türkiye için karmaşık bir sorundur. Bu sorun hem çevresel hem de ekonomik ve sosyal açıdan ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Türkiye, iklim değişikliğinin etkilerini gidermeye yönelik adımlar atarken, bu süreçte STK'lar büyük bir katkı sağlamaktadır. Bu kuruluşlar, toplumu iklim değişikliği konusunda bilinçlendirme, iklim dostu politikaların uygulanmasına katkı sağlama ve hükümetlerle iş birliği yaparak politika oluşturma süreçlerine dahil olma noktasında önemli adımlar atmaktadır.

Türkiye'deki STK'ların iklim değişikliği ile mücadeledeki katkıları yalnızca yerel düzeyle sınırlı olmayıp, ulusal ve uluslararası alanı da kapsayabilmektedir. Birçok STK, iklim değişikliği konusunu toplumsal gündemde tutmak için çeşitli projeler geliştirmekte, kamuoyunu bilgilendirmekte ve karar alıcılarla etkileşimde bulunmaktadır. STK'lar, iklim değişikliğinin çevresel ve toplumsal etkilerini azaltmayı hedefleyen stratejiler geliştirirken, aynı zamanda bu stratejilerin sürdürülebilir olmasını sağlamak için çeşitli platformlarda çözüm önerileri sunmaktadır.

STK'ların en önemli katkılarından biri, halkı iklim değişikliği hakkında bilinçlendirme çabalarıdır. Bu amaçla iklim değişikliğine ilişkin eğitimler, seminerler, atölye çalışmaları ve kampanyalar düzenlenmektedir. Türkiye'deki birçok STK, özellikle genç nesillere yönelik iklim değişikliği eğitimi ve farkındalık projeleri geliştirmekte, bu projelerle iklim değişikliği konusunda daha duyarlı bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çabalar, toplumun iklim krizi ile ilgili bilgi seviyesini arttırarak daha bilinçli bir toplum oluşturmayı hedeflemektedir.

STK'lar, aynı zamanda iklim değişikliği ile mücadelede yerel yönetimlerle iş birliği yaparak yerel iklim eylem planlarının hazırlanmasına ve uygulanmasına yardımcı olmaktadır. Yerel yönetimler, iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir rol oynadığından, STK'lar bu süreçte önemli bir aracı işlevi görmektedir. Ayrıca, ulusal iklim politikalarının geliştirilmesinde de STK'lar, karar alıcılarla etkileşime geçerek bu politikalara katkı sağlamaktadır. Bu katkılar, özellikle fosil yakıtların kullanımını azaltmaya yönelik projeler ve yenilenebilir enerji çözümlerinin teşvik edilmesi gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır.

Bir diğer önemli katkı ise, Türkiye'deki STK'ların uluslararası iklim değişikliği süreçlerine katılımıdır. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi gibi uluslararası platformlarda STK'lar, Türkiye'yi temsil etmekte ve küresel düzeydeki iklim politikaları üzerinde etkili olmaya çalışmaktadır. Uluslararası bu iş birlikleri, STK'ların küresel iklim mücadelesine katılımını artırmakta ve Türkiye'nin iklim politikaları üzerinde de olumlu etkileri olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Sivil Toplum Kuruluşu, Farkındalık

THE ROLE OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN COMBATING CLIMATE CHANGE IN TURKEY

Abstract

International organizations, states, public administrations, the private sector, and civil society organizations (CSOs) are all working to address the issue and impacts of climate change. Since Turkey became a party to the United Nations Framework Convention on Climate Change in 2004, the issue of climate change has also become part of the agenda for CSOs. Like in the rest of the world, climate change poses significant environmental, economic, and social risks in Turkey, making it a complex issue. CSOs play a crucial role in addressing this complex problem. Within this context, this study aims to examine the contributions, activities, and impacts of CSOs in Turkey in the fight against climate change. The purpose of this study is to determine the role undertaken by CSOs in Turkey in combating climate change and their impacts in this process. Additionally, it aims to reveal how CSOs contribute to raising public awareness, influencing policy-making processes, and developing projects related to climate change. A qualitative research method was employed in this study by reviewing literature, existing reports, and documents published by CSOs related to climate change. In conclusion, it can be stated that leading CSOs in Turkey, which prioritize climate change issues on their agenda, have integrated themselves into climate change mitigation policies. In this regard, CSOs in Turkey stand out as significant actors in the fight against climate change. However, for these efforts to be more effective, additional resources, collaboration, and policy support are required. Although the effectiveness of CSOs in raising public awareness and shaping climate policies has increased, it is crucial to establish a supportive environment to ensure these efforts continue sustainably.

Keywords: Climate Change, Civil Society Organization, Awareness

ENGELLİ BİREYLERİN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KARAR MEKANİZMALARINA KATILIMI VE KAPSAYICILIĞI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Hacer AKÜLKÜ[1], Özgü KUŞÇU[2]

Genişletilmiş Özet

Bir dönem geleceğin küresel sorunları arasında görülen iklim değişikliği, bugünün küresel krizi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980'lerden sonra dünyanın çeşitli yerlerinde iklim değişikliğine bağlı afetlerin sıklığının ve şiddetinin artış gösterdiği, önümüzdeki yıllarda ise bu afetlerin şiddetinin daha da artacağı beklenmektedir. Bugünkü iklim projeksiyonları, iklim değişikliğinin bölgesel ve mevsimsel farklılıklar göstereceğini; insan ve doğal sistemlerin tümüne etki edeceğini öngörmektedir.

İklim krizi, küresel ölçekte sadece çevresel etkiler yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal eşitsizlikleri derinleştiren bir sorun olarak öne çıkmaktadır. İklim değişikliğinin herkes üzerinde etkili olacağı yüksek olasılıklar arasındadır. Bu krizin etkilerinin gelişmekte olan ülkelerde daha yoğun olacağı beklenirken, gelişmiş ülkelerin faaliyetleri atmosferdeki sera gazı konsantrasyonlarını arttırmaktadır. Bu durum, küresel ısınmanın artışında önemli bir değişken olmasının yanı sıra, iklim değişikliğinin getirdiği zorluklarla yüzleşmede kısıtlı imkânlara sahip olan gelişmekte olan ülkeleri daha fazla tehdit altında bırakmaktadır.

İklim değişikliğinin bazı grupları daha fazla risk altında bırakarak kırılganlıkları artıracağı öne sürülmektedir. Kırılganlık, iklim değişikliğinin etkilerine karşı çeşitli grupların maruz kaldığı riskleri ve bu risklere karşı koyma kapasitelerini analiz etmek için kritik bir öneme sahiptir. Öte yandan kırılganlık, sosyo-ekonomik gelişmeler, sosyal kimlikler, toplumsal yapı, normlar, ideolojiler ve güç ilişkileri gibi faktörlerin kesişimiyle farklılaşmakta ve farklı gruplar arasında çeşitlilik göstermektedir.

Engelli bireyler, iklim değişikliğinin etkilerine karşı en hassas ve kırılgan grupların başında gelmektedir. Küresel olarak 1 milyardan fazla engelli birey, iklim krizine karşı risk altında olmakla birlikte, iklim değişikliğine farklı şekillerde maruz kalmakta ve iklim krizini orantısız bir şekilde deneyimlemektedir. Çünkü iklim değişikliği ve engellilik kırılganlığı tartışılırken, engelli bireylerin homojen bir grup olmadıkları, engel ve bağımlılık türü, teknoloji kullanımı, cinsiyet, yaş, etnik köken gibi özelliklerin kesişimi önem arz etmektedir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi Vize Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, akulku.hacer@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2912-1917.
[2] Yüksek Lisans Öğrencisi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan ve Toplum Araştırmaları Anabilim Dalı ozgukuscu4@gmail.com.

İklim değişikliğine bağlı meydana gelen afetler sonucunda, engelli bireyin ölüm riski artmakla birlikte, engelli bireyler, tahliye süreçlerine erişebilirlikte kısıtlılıklar, afet sonrası enerji kesintilerine bağlı cihaz desteğine erişememe, barınma, gıda ve temiz suya erişim, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlar konusunda hizmete erişimde sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, engelli bireylerin afet planlaması ve müdahale süreçlerinde özel olarak ilgi gösterilmesi gereken gruplar arasında yer almalarını zorunlu kılmaktadır. Bu yüzden, hükümetler, sivil toplum kuruluşları, politika yapıcıların ve uygulayıcıların, iklim değişikliği ve engellilik kesişiminin hassasiyetine dikkat çekmesi gerekmektedir. Ancak bu konudaki mevcut literatür, iklim değişikliği ve engellilik kesişimini dikkate alan çalışmaların, politikaların ve programların yetersiz olduğunu göstermektedir.

İklim değişikliği ile mücadelede izlenen iki temel politikadan biri olan, sera gazı konsantrasyonunu stabilize etme ve sera gazı emisyonlarını azaltma yönündeki uluslararası adımlar, hedeflenen sonuçlara ulaşılamaması nedeniyle küresel ısınmanın etkisini ve iklim değişikliği risklerini arttırmaktadır. Bu da iklim değişikliği ile mücadele için bir diğer hedef olan uyum politikaları tartışmalarını zorunlu hale getirmektedir. İklim değişikliğine uyum politikasıyla, iklim değişikliği risklerinin azaltılması amacıyla eylem planları ve stratejilerin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu sayede iklim değişikliğinin neden olacağı tahmin edilen risk ve kırılganlıkların etkisini en aza indirmek planlanmaktadır. Bu noktada etkili bir uyum politikası için, planlama yapılacak bölge, sektör veya grup özelinde bilgiye ihtiyaç vardır.

Günümüzde sera gazı salınımının eşit ve adil dağılmadığı dikkate alınırsa, iklim değişikliğine en az katkısı olan engelli bireylerin, bu kriz karşısında en kırılgan gruplar arasında yer aldığı görülmektedir. Bu yüzden, bu durum iklim adaletinin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Bunun için iklim değişikliğine yönelik kısa, orta ve uzun vadeli uyum, eylem, politika ve stratejiler kapsamında, engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak iklim politikaları üretilmelidir. Ayrıca iklim adaletinin prosedürel adalet ve tanıma bileşenleri çerçevesinde, engelli bireylerin iklim değişikliği karar mekanizmalarına dâhil edilmesi gerekmektedir. İklim değişikliği kırılganlık ve riskleri arasındaki güçlü bağ göz önünde bulundurulduğunda, engelli bireylere yönelik kırılganlık ve risklere dair bilgi sahibi olunması, bu alanda geliştirilecek eylem ve politikaların sürdürülebilirliğine önemli katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmanın amacı, afet zamanlarında en fazla risk altında bulunan engelli bireylerin, iklim değişikliği ile mücadele ve iklim değişikliğine uyum politikalarında karar alma mekanizmalarına dâhil edilmesinin önemini ortaya koymaktır. Bu bağlamda, araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmekte ve vaka çalışması deseninin kullanılması planlanmaktadır. Bu yöntemin, iklim değişikliğinin engelli bireyler üzerindeki risklerinin ve neden olabileceği kırılganlıkların keşfedilmesi, yorumlanması ve bağlama özgü bir çerçevede tartışılmasına olanak sağlayacağı öngörülmektedir. Bunun yanında, verilerin analizi sürecinde hem engelli bireylerin görüşleri hem de

IPCC raporları, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ve Türkiye İklim Değişikliğine Uyum ve Ulusal Eylem Planı gibi kurumların mevcut raporları dikkate alınacaktır. Böylece, engelli bireylerin karşılaşacağı risk ve kırılganlıkların hangi boyutlarda ele alındığı, engelli bireylerin iklim değişikliği uyum politikalarına nasıl bir katkı sunabilecekleri bağlamsal olarak değerlendirilecektir.

Çalışmanın örneklem seçiminde, nitel araştırma örneklem çeşitlerinden kolay ulaşılabilir durum örneklemesi ile tanıdık ve bilindik kişilere; kartopu örnekleme yöntemiyle de yeni katılımcılara ulaşılması hedeflenmektedir. Böylece, engelli bireylerin iklim değişikliğinin etkilerine karşı nasıl bir zorluk yaşayacağı, olası risklere dair öngörülerinin neler olduğu ve iklim değişikliği uyum politikalarında engelli bireylerin ne yönde bir katkısının olacağına dair düşüncelerini anlamaya yönelik yarı yapılandırılmış soru formu hazırlanmıştır. Söz konusu soru formunun, coğrafi kısıtlamaları ortadan kaldırmak ve engelli bireylerin erişimini kolaylaştırmak amacıyla Teams, Zoom veya Skype gibi çevrimiçi iletişim platformları üzerinden görüşme ve odak grup teknikleri kullanılarak uygulanması planlanmaktadır.

Toplanan veriler, MAXQDA 22 programı kullanılarak tematik analiz yöntemiyle kodlanacak ve ana temalar belirlenip bağlamsal bir çerçevede yorumlanacaktır. Çalışma, iklim değişikliği azaltma ve uyum politikaları karar vericilerinin, iklim adaletinin prosedürel adalet ve tanıma bileşenlerinin dikkate alması gerektiği, engelli bireylerin bu mekanizmalara dâhil edilmesinin öngörülemeyen ya da göz ardı edilen risk ve kırılganlıkların öneminin ortaya çıkarılması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma, engelli bireylerin yalnızca kırılgan bir grup olarak değerlendirilmemesi gerektiğini, aynı zamanda iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum politikalarına aktif katkı sağlayabilecek bireyler olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Adaleti, İklim Değişikliğine Uyum, İklim Değişikliği Ve Engellilik, Karar Alma Süreçlerine Dâhil Olma, Kırılganlık

PARTICIPATION AND INCLUSION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN CLIMATE CHANGE DECISION-MAKING MECHANISMS: THE CASE OF TURKEY

Abstract

Climate projections reveal that climate change, one of today's and future global crises, will show regional and seasonal differences and affect all human and natural systems. This crisis will not only create environmental impacts globally but also deepen social inequalities, placing persons with disabilities particularly at risk. More than 1 billion people with disabilities worldwide are exposed to climate change impacts and experience them disproportionately. Disasters increasing in frequency and severity due to climate change heighten the risk of death for persons with disabilities and hinder access to basic needs, especially during evacuation processes. This necessitates greater attention to disaster planning and response processes for persons with disabilities. The existing literature shows that studies, policies, and programs addressing the intersection of climate change and disability are insufficient. This study aims to highlight the importance of including persons with disabilities, who are highly vulnerable during disasters, in decision-making mechanisms for climate change mitigation and adaptation policies. Using the case study method, this research will explore the risks and vulnerabilities faced by persons with disabilities and determine their potential contributions to climate policies through semi-structured questionnaire, online interviews, and focus group technique. Data will be collected via convenience and snowball sampling and analyzed thematically using MAXQDA 22 software.

Keywords: Climate Change Adaptation, Climate Change And Disability, Climate Justice, Inclusion In Decision-Making Processes, Vulnerability

ROBOTİK BÜROKRASİNİN DOĞUŞU: İNSANSI ROBOTLARIN KARAR DESTEK SÜREÇLERİNDEKİ ROLÜ

Kübra CANBAZ AKÇA[1], Bekir PARLAK[2]

Genişletilmiş Özet

Teknolojik gelişmelerin hızla ilerlemesi, kamu yönetimi de dahil olmak üzere birçok sektörde köklü değişimlere yol açmaktadır. Bu dönüşümün önemli bir parçası olan insansı robotların, kamu yönetimi süreçlerine dahil edilmesiyle hız, verimlilik ve güvenilirlik faktörlerinde önemli gelişmeler yaşanacağı öngörülmektedir. İnsansı robotlar, insan benzeri davranış ve etkileşim yeteneklerine sahip sistemler olarak bilinmektedir. Yeni gelişen teknolojilerle insansı robotların veri analizi, rutin karar alma ve bürokratik işlemleri hızlandırma potansiyeli ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda, çalışmada, insansı robotların potansiyel yetenekleri göz önünde bulundurularak karar destek süreçlerindeki rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. İnsansı robot teknolojisinin kamu yönetimine getirdiği/getireceği fırsatların ve zorlukların değerlendirilmesi kamu yönetiminde gerçekleştirilecek dijital dönüşümün gereklilikleri arasındadır.

Küresel teknolojik gelişmeler, insan yaşamında önemli bir dönüşüm sürecini tetiklemektedir. Özellikle yapay zekâ ve robotik alanındaki gelişmeler, pek çok sektörde büyük değişimlere yol açmaktadır. Yapay zekâ ve robotik alanındaki gelişmeler arasında olan insansı robotlar, insan benzeri etkileşim ve görev yetenekleriyle ön plana çıkmakta ve dünya genelinde birçok sektörde kullanılmaya başlayarak verimlilik artışı sağlamaktadır. Üretim, hizmet, sağlık ve eğitim gibi farklı alanlarda insansı robotların kullanımı, iş süreçlerini hızlandırarak rutin görevlerin otomatikleştirilmesine ve hata oranlarının azalmasına yardımcı olmaktadır. Kamu yönetiminde dijital dönüşüm sürecinin hız kazanması ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin yoğun bir şekilde benimsenmesiyle, kamu kurumları hizmet sunumunda daha verimli ve hızlı çözüm arayışına girmektedir. Bu durum insansı robotların bürokratik süreçlerde nasıl bir rol oynayacağı ve verimliliği nasıl artıracağı tartışmalarını başlatmıştır. Özellikle insansı robotların üretim potansiyelleri arasında bulunan veri işleme ve analiz yeteneklerinin vatandaşlara yönelik hizmetlerde nasıl kullanılabileceği ve karmaşık bürokratik süreçlerin nasıl sadeleştirilebileceği üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda insansı robotların karar destek süreçlerindeki rolü ve etkisinin belirlenmesi, robotik bürokrasi süreçlerindeki fırsat ve zorlukların sınırlarının çizilmesi önem arz etmektedir. Özellikle kamu yönetimi gibi geniş çaplı ve kritik hizmetlerin sunulduğu bir alanda, insansı robotların insan karar vericilerin yerini ne kadar ve nasıl doldurabileceği etik, güvenlik, gizlilik ve teknolojik sınırlılıklar göz önünde bulundurularak belirlenmelidir.

[1]Uzm., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, kubrac12345@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1903-7941.
[2]Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, bparlak21@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9173-7563.

Yukarıda kısaca bahsedilen genel çerçeve içinde bu çalışmada, insansı robotların kamu yönetiminin karar destek süreçlerindeki kullanım alanları ve gelecekteki gelişmiş potansiyel kullanımlarının bürokrasiyi nasıl dönüştürebileceği incelenmektedir. İnsansı robotların kamu yönetiminde karar destek süreçlerine sunduğu fırsatlar ve zorluklar bir arada ele alınarak bürokratik süreçlerdeki hız ve verimlilik sağlama kapasiteleri, etik, güvenlik, gizlilik ve teknolojik sınırlamalar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışmada, özellikle, robotik bürokrasinin kamu yönetiminde yeni bir paradigma yaratıp yaratamayacağı tartışılmış, robotlar ve insan iş birliği temelinde oluşturulabilecek hibrit yönetim modelinin uygulanabilirliği üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın amacı insansı robotların bürokratik işlemler üzerindeki etkisini analiz etmek ve insansı robot teknolojisinin insan iş gücüyle ortak çalışma potansiyelini değerlendirmektir. Çalışmanın başlıca yol göstericileri Karar Destek Sistemleri (KDS) ve insansı robotlar hakkında çalışmaları bulunan Akalın ve Veranyurt (2022), Engelberger (1980), Gökçen vd. (2010), Özer (2023), Özer (2017), Özer ve Çiftçi (2023), Tyagi (2021) başta olmak üzere konuyla ilgili akademik yayınlar ve raporlardır. Bununla birlikte insansı robotlar ve KDS'ler ilgili haberler ve ilgili internet sitelerinden yararlanılmıştır.

Doküman Analizi Yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmada konunun yeni gelişmekte olan bir alan olmasından kaynaklı sınırlılıklar bulunmaktadır. Öncelikle insansı robot teknolojisi yeni gelişen bir teknolojidir ve bu teknolojinin kamu yönetiminde kullanımını içeren akademik literatür oldukça sınırlıdır. Bu sebeple çalışmada ele alınan bilgiler ve sonuçlar, mevcut literatüre dayalı olarak sunulmuştur. Kamu yönetiminde insansı robotların aktif kullanıldığı somut örneklerin dünya genelinde henüz yaygın olmaması ve mevcut uygulamaların ağırlıklı olarak özel sektörlerde bulunması da çalışmayı sınırlandırmaktadır. İnsansı robot teknolojisinin gelecekte kullanılabilir teknolojilerle daha fazla geliştirilme potansiyelinin bulunması da çalışmanın bulgularının zaman içerisinde değişebileceğini göstermektedir.

Yukarıda ifade edilen yöntem kullanılarak hazırlanan çalışmada, insansı robotların bürokratik işlemlerdeki potansiyel katkıları robotik bürokrasinin doğuşu bağlamında ele alınmış ve insansı robotların kamu yönetiminde yeni bir paradigma oluşturma olasılığı araştırılmıştır. İnsansı robotların karar destek süreçlerini hızlandırıp verimliliği artırdığı, ancak etik sorunlar, veri güvenliği ve toplumsal kabul gibi önemli sınırlamaların dikkatle ele alınması gerektiği çalışmanın edindiği bulgular arasındadır.

Çalışma sürecinde insansı robotların hız, verimlilik ve tarafsızlık gibi yönetim değerlerini artırma potansiyeline sahip olduğu tespit edilmiştir. Özellikle büyük veri işleme, analiz etme ve karmaşık karar süreçlerinde insansı robotların rolü, mevcut dijital dönüşüm süreçlerini hızlandıracak ve yönetimde yeni bir çağ başlatacaktır. Bu teknolojinin en belirgin avantajları arasında hızlı veri analizi, hatasız bilgi işleme kapasitesi ve kesintisiz çalışma yeteneği yer almaktadır. Böylece, kamu

hizmetlerinin sunumu ve yönetim kararlarının alınmasında daha verimli ve şeffaf süreçler mümkün hale gelebilecektir. Çalışmada, insansı robotların karar alma süreçlerinde tarafsızlık sağlaması da önemli bir bulgu olarak öne çıkmıştır. İnsan kaynaklı önyargıların ve kişisel çıkarların önüne geçilerek, veri odaklı ve nesnel karar önerilerinin sunulması, kamu yönetiminde adalet ve hesap verebilirlik açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. İnsansı robotların bürokratik süreçlere entegre edilmesi, kamu hizmetlerinin daha şeffaf ve izlenebilir olmasına katkı sağlayacaktır. Özellikle kamu yönetiminde karşılaşılan kayırmacılık sorunlarına karşı insansı robotların tarafsızlığı, kamu hizmetlerine olan güveni artırabilecektir. Bu bulgular, insansı robotların yalnızca teknik işlevleriyle değil, aynı zamanda kamu yönetimindeki etik sorunları azaltma potansiyeliyle de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

İnsansı robotların kamu yönetiminde kullanımıyla birlikte ortaya çıkabilecek etik sorunlar ve veri güvenliği riskleri de göz ardı edilmemelidir. Bu çalışmada, insansı robotların kişisel verileri işleme kapasitesinin, veri gizliliği ve güvenliği açısından önemli tehditler oluşturabileceği tespit edilmiştir. Robotların karar süreçlerinde daha fazla sorumluluk alması durumunda, insan müdahalesinin azalması etik tartışmalara neden olabilir. Bu bağlamda, insansı robotların kullanımıyla ilgili olarak güçlü güvenlik protokolleri ve etik denetim mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsansı Robotlar, Dijital Dönüşüm, Hibrit Yönetim Modeli, Robotik Bürokrasi, Yapay Zekâ

THE BIRTH OF ROBOTIC BUREAUCRACY: THE ROLE OF HUMANOID ROBOTS IN DECISION SUPPORT PROCESSES

Abstract

The rapid advancement of technological developments leads to radical changes in many sectors, including public administration. It is anticipated that there will be significant improvements in speed, efficiency and reliability factors by incorporating humanoid robots, which are an important part of this transformation, into public administration processes. Humanoid robots are known as systems with human-like behavior and interaction capabilities. With newly developing technologies, the potential of humanoid robots for data analysis, routine decision-making and accelerating bureaucratic procedures comes to the fore. In this context, the study aimed to examine the role of humanoid robots in decision support processes, considering their potential capabilities. Evaluating the opportunities and challenges that humanoid robot technology brings to public administration is among the requirements of digital transformation in public administration. In the study prepared using the Document Analysis Method, the potential contributions of humanoid robots in bureaucratic transactions were discussed in the context of the emergence of robotic bureaucracy and the possibility of humanoid robots creating a new paradigm in public administration was investigated. Among the findings of the study are that humanoid robots accelerate decision support processes and increase efficiency, but important limitations such as ethical issues, data security and social acceptance must be carefully considered.

Keywords: Humanoid Robots, Digital Transformation, Hybrid Management Model, Robotic Bureaucracy, Artificial Intelligence

VATANDAŞ ODAKLI DİJİTALLEŞME: KARMAŞIK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE VE KAMU HİZMETLERİNDE CHATBOT KULLANIMI

Duygu AKSU[1], Osman Gökhan HATİPOĞLU[2], Güven DENİZ[3]

Genişletilmiş Özet

Dijital dönüşüm, kamu hizmetlerinin vatandaşlara sunumunda hız, verimlilik ve erişilebilirlik açısından köklü değişiklikler yaratmıştır. Geleneksel kamu hizmeti sunum modellerinden farklı olarak dijitalleşme, vatandaşların bilgiye ve hizmetlere daha kolay ulaşmasını sağlamış ve büyük bir dönüşüm sürecini başlatmıştır. Bu dönüşümün en dikkat çekici ve yenilikçi araçlarından biri, yapay zekâ teknolojilerine dayanan chatbotlardır. Chatbotlar, vatandaşların kamu kurumlarıyla olan iletişimlerini daha kolay ve daha etkili bir hale getirerek, vatandaşların süreçlerden duyduğu memnuniyeti artırmayı ve kamu hizmeti sunumunda daha şeffaf ve hızlı bir yönetim modeli oluşturmayı hedeflemektedir. Bu teknolojiler, sadece bilgi paylaşımını ve işlemleri kolaylaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda vatandaşların taleplerini daha iyi anlamak ve bu taleplere uygun çözümler sunmak için birer geri bildirim mekanizması olarak da çalışmaktadır.

Bu çalışma, chatbot teknolojilerinin kamu hizmetlerindeki kullanımlarını, sunduğu avantajları ve karşılaştıkları sınırlıkları derinlemesine incelemektedir. Chatbot teknolojilerinin vatandaş odaklı dijitalleşme sürecindeki rolünü açık bir şekilde inceleyen eden bu çalışma, kamu kurumlarının chatbotlardan nasıl daha etkin yararlanabileceğine dair öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, Türkiye'deki chatbot uygulamalarının mevcut durumunu incelemekte ve bu teknolojilerin gelecekte daha genç bir nüfus ve teknolojiye duyarlı vatandaşlar için nasıl bir potansiyele sahip olduğuna dair öngörülerde bulunmaktadır. Chatbotların gelecek yönü, sadece vatandaşların ihtiyaçlarını hızlı bir şekilde karşılamakla sınırlı kalmayıp, karmaşık ve büyük çapta sorunlara daha yenilikçi çözümler sunmaya yönelik gelişimleri içerecektir.

Chatbotların kamu hizmetleri için sunduğu yenilikçi fırsatlar ve kullanım alanları gün geçtikçe artmaktadır. Yenilikçi çözüm sunabilmek adına öne çıkan ilk kullanım alanı bilgilendirme hizmetleridir. Chatbotlar, vatandaşların sıkça sorduğu sorulara otomatik yanıtlar sağlayarak bilgiye erişim sürecini hızlandırmaktadır. Örneğin, bir belediyenin etkinlikleri, hizmet saatleri veya başvuru prosedürleri hakkında bilgi verebilir. Bu sayede vatandaşlar, güncel bilgilere kolayca ulaşarak zamandan tasarruf edebilirler. Bir diğer dikkat çekici kullanım alanı ise başvuru ve işlem takibidir. Kimlik yenileme, sosyal yardım başvurusu gibi vatandaşların sıkça yaptığı işlemlerde rehberlik

[1] Dr., Bağımsız Araştırmacı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, duygaksu@gmail.com, Orcid: 0000-0002-8603-9074.
[2] Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gokhanhat@yahoo.com, Orcid: 0000-0001-9048-3090.
[3] Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, guven.deniz@bozok.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3706-3171.

ederek, bu işlemlerin daha kolay tamamlanmasını sağlayabilir. Vatandaşlar bu sistemlerle, karmaşık bürokratik süreçlerle zaman kaybetmeden doğru yönlendirmeler alabilir.

Acil durum yönetimi ise chatbotların etkin olarak kullanılabileceği bir başka kritik alandır. Afet veya kriz durumlarında vatandaşları bilgilendirebilir ve temel ihtiyaçlarını hızla belirlemek için etkili bir araç sunabilir. Örneğin, bir deprem sonrasındaki acil barınma alanları hakkında bilgi sağlayabilir ya da yardım çağrılarını organize ederek vatandaşların çözüm bulmalarını kolaylaştırabilir. Son olarak, şikâyet ve geri bildirim toplama chatbotların etkili oldukları diğer bir önemli alandır. Vatandaşların sorunlarını ve geri bildirimlerini alıp sınıflandırarak ilgili birimlere iletebilir. Bu yolla kamu kurumları, vatandaş memnuniyetini izleme ve iyileştirme konusunda daha somut verilere ulaşabilir ve daha etkin bir yönetim anlayışı geliştirebilir.

Chatbotların vatandaş odaklı hizmet anlayışını geliştirme potansiyeli; 7/24 hizmet sunumu, hızlı ve etkin işlem, dil ve erişim kolaylığı ile veri analizi ve geri bildirim başlıkları altında ele alınabilir. Chatbotlar sayesinde kamu kurumlarının çalışma saatlerine bağlı kalmadan vatandaşlara kesintisiz hizmet sunulabilir. Örneğin, bir vatandaş gece saatlerinde vergi ödeme prosedürünü chatbot yardımıyla öğrenebilir. Bu özellik, hizmetlere erişim sürecini kolaylaştırırken, vatandaşların zaman kısıtlaması olmadan kamu hizmetlerinden faydalanabilmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, chatbotlar bürokratik süreçlerin karmaşıklığını azaltarak vatandaşların ihtiyaçlarına hızla cevap verebilmektedir. Örneğin, bir tapu işlemi süresince gerekli belgeleri belirtebilir ve başvuru durumu hakkında bilgi sunabilir. Böylelikle vatandaşlar, uzun süren ve kafa karıştırıcı olabilen prosedürlerden kurtularak ihtiyaç duydukları bilgilere anında ulaşabilmektedir.

Chatbotların bir diğer önemli avantajı ise dil ve erişim kolaylığıdır. Farklı dillerde hizmet verebilme kapasitesiyle erişim bariyerlerini ortadan kaldırabilir. Bu özellik, özellikle göçmenler ve yabancı dil konuşan vatandaşlar için büyük bir avantaj sunmaktadır. Örneğin, bir göçmen, kendi anadilinde bilgi alarak kamu hizmetlerine daha kolay entegre olabilir. Ayrıca, chatbotlar vatandaşlardan gelen geri bildirimleri toplayarak kamu politikalarının etkisini ölçme ve iyileştirme fırsatı sunmaktadır. Örneğin, bir belediye chatbotu sıkça gelen soruların analizini yaparak öncelikli sorun alanlarını belirleyebilir ve bu alanlara yönelik iyileştirme çalışmaları yapabilir. Bu geri bildirim mekanizması, kamu hizmetlerinin daha verimli hale getirilmesi ve vatandaş odaklı bir yaklaşım geliştirilmesi için kritik bir rol oynamaktadır.

Chatbotların yukarıda sıralanan kullanım alanları ve avantajları birlikte ele alındığında, kamu hizmetlerine entegre edilmesi konusunda hızlı bir ilerleme kaydedilmesi gerekliliği bu çalışmada ile dikkat çekilmek istenmektedir. Gelecekte, chatbot teknolojilerinin daha ileri seviyede kişiselleştirilmiş ve çoklu dil desteği sunan uygulamalarla vatandaş memnuniyetini daha da artırması beklenmektedir. Bunun yanında, yapay zekâ ve doğal dil işleme teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, chatbotların daha karmaşık sorunları anlayabilme ve çözüm sunma yeteneklerini de önemli ölçüde

artıracaktır. Bu durum, kamu hizmetlerinin daha yenilikçi, erişilebilir ve etkin bir hale gelmesine olanak tanıyacaktır.

Türkiye'deki uygulamalar ve gelecekteki potansiyeller, chatbotların kamu yönetimindeki yerini daha da önemli kılmaktadır. Bu çalışma kapsamında, chatbot teknolojilerinin kamu hizmetlerine entegrasyonu ile ilgili olarak kamu kurumlarının bu teknolojiyi yaygınlaştırmasına yönelik somut öneriler sunulacaktır. Chatbotların etkili kullanımı için teknik altyapının güçlendirilmesi, kullanıcı dostu ara yüzlerin tasarlanması ve çoklu dil desteği gibi konular ele alınacaktır. Ayrıca, yapay zekâ algoritmalarının daha karmaşık sorunları çözme becerilerini geliştirmesi için gerekli olan eğitim ve kaynak ihtiyaçları değerlendirilecektir. Son olarak, vatandaş memnuniyetini artırmak için geri bildirim mekanizmalarının nasıl optimize edilebileceği ve bu mekanizmaların kamu politikalarının şekillendirilmesinde nasıl etkin kullanılabileceği üzerinde durulacaktır. Bu öneriler, kamu hizmetlerinde chatbot teknolojisinin daha etkin ve yaygın bir şekilde kullanılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Kamu Hizmeti, Dijitalleşme, Dijital Dönüşüm ve Chatbot

CITIZEN-FOCUSED DIGITALIZATION: USING CHATBOTS IN COMPLEX PROBLEM SOLVING AND PUBLIC SERVICES

Abstract

Digital transformation has led to radical changes and transformations in the delivery of public services to citizens in terms of speed, efficiency and accessibility. One of the most remarkable and innovative tools of this transformation is chatbots based on artificial intelligence technologies. Chatbots aim to increase the satisfaction of citizens with the processes by making citizens' communication with public institutions easier and more effective, and to create a more transparent and faster management model in public service delivery. This study examines in depth the current use of chatbot technologies in public services, the advantages they offer and the limitations they face. Clearly examining its role in the citizen-oriented digitalisation process, this study aims to provide recommendations on how public institutions can make more effective use of chatbots. At the same time, it analyses the current state of chatbot applications in Turkey and makes predictions about the potential of these technologies for a younger population and technology-sensitive citizens in the future. Within the scope of this study, concrete recommendations will be presented for the integration of chatbot technologies into public services and the dissemination of this technology by public institutions. Issues such as strengthening the technical infrastructure for the effective use of chatbots, designing user-friendly interfaces and multi-language support will be discussed. In addition, the training and resource needs required for artificial intelligence algorithms to improve their ability to solve more complex problems will be evaluated. Finally, how feedback mechanisms can be optimised to increase citizen satisfaction and how these mechanisms can be used effectively in shaping public policies will be discussed. These recommendations aim to contribute to a more effective and widespread use of chatbot technology in public services.

Keywords: Public Administration, Public Service, Digitalization, Digital Transformation and Chatbot

KAMU POLİTİKALARININ BELİRLENMESİNDE DİJİTAL AKTİVİZMİN ETKİSİ

Merve OĞUZHAN[1]

Genişletilmiş Özet

İnsanlık tarihi, insanın var olduğu süre boyunca geçirmiş olduğu değişimleri içermektedir. Bu değişimler, keşifler ve buluşlar aracılığıyla insanın dünyaya şekil verdiği, materyal ve üretim biçimlerindeki farklılıkların sosyo-ekonomik dönüşümlere yol açtığı süreçlerden ibarettir. Dijitalleşme de bu tarihsel süreçte, üretim biçimlerinde ve toplumsal ilişkilerde köklü bir değişim yaratarak, insanın doğayla ve toplumla olan bağlarını yeniden tanımlayan en güncel aşamayı temsil etmektedir. 21.yüzyılda karşımıza yeni bir olgu olarak çıkan dijitalleşmenin tarihsel süreçteki gelişimi, sanayi alanındaki gelişmelerin belirli sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel etkilerine dayanmaktadır. Sonuç olarak sanayi alanındaki her gelişme ve onun insan yaşamı üzerindeki dönüşümleri, dijitalleşmenin yolunu açarak bugünkü dijital dünyayı mümkün kılmıştır.

İçinde bulunduğumuz dönemi, diğer dönemlerden ayırt eden temel özellik, dijital araçların insan yaşamıyla bütünleşerek sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda köklü değişimlere yol açmasıdır. Bu dönem, toplumun en küçük yapıtaşı olan bireyden başlayarak, toplumun geneline olacak şekilde bir değişimin yaşandığı dijital dönemdir. Dijitalleşme her şeyin dijital unsurlarla dönüşümünü içerir. Her şeyin dönüşüm içerisine girdiği dijital dönemde, sivil toplumun oluşum sağladığı kamusal alan, siyasal katılımın önemli bir ayağını temsil eden toplumsal hareketler ve toplumun taleplerine göre şekillenen kamu politikaları da dönüşüm içerisine girmiştir.

Kamu politikaları, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak ve belirli hedeflere ulaşmak amacıyla çeşitli faktörlerin bir araya gelmesiyle şekillenmektedir. Öncelikle, halkın sağlık, eğitim, güvenlik ve ekonomi gibi temel ihtiyaçları ve talepleri, kamu politikalarının belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Halkın ihtiyaç ve talepleri, seçim sonuçları, kamuoyu araştırmaları ve toplumsal hareketler aracılığıyla görünür hale gelir. İktidardaki hükümetin ideolojik yapısı ve politik hedefleri de politika tercihlerini doğrudan etkiler. Ancak hükümet meşruiyetini sağlayabilmek adına halkın desteğine ihtiyacı olduğu için genel itibariyle iktidarda kalmak ya da yeniden iktidara gelmek için halkın rızasını alması gerekmektedir. Bu doğrultuda hükümet ya da siyasal partiler parti politikalarını da yine halkın taleplerini dikkate alarak şekillendirir. Aksi takdirde halkın onay ve rızasını almadan meşruiyetlerini sağlayamazlar.

[1] Öğr. Gör. Dr., Kayseri Üniversitesi, Develi Hüseyin Şahin Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, merveoguzhan@kayseri.edu.tr. Orcid: 0000-0001-9414-0503.

Kamu politikalarının kapsamının ve önceliklerinin belirlenmesinde ülkenin ekonomik durumu, bütçe kaynakları ve mali kısıtlamalarda dikkate alınır. Aynı zamanda küresel ekonomik eğilimler, uluslararası anlaşmalar ve dış politika gelişmeleri gibi uluslararası faktörler de kamu politikalarının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Bunun yanı sıra, bilimsel araştırmalar, veri analizleri ve uzman görüşleri, politikaların etkili ve sürdürülebilir bir şekilde tasarlanmasına katkı sağlar. Özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve diğer çıkar gruplarının talepleri ise politika önceliklerini etkileyebilir. Son olarak, kamu politikalarının hukuki çerçevede şekillenmesi, anayasa ve yasalar gibi yasal düzenlemelerle güvence altına alınır. Tüm bu etkenler bir araya gelerek, halkın var olan ihtiyaçlarını gideren, taleplerine karşılık veren, toplumun yaşam kalitesini artırmayı ve toplumsal düzeni sağlamayı hedefleyen kamu politikalarını oluşturur.

Buradan hareketle kamu politikalarının belirlenmesinde öncelikli olan halkın ihtiyaç ve talepleridir. Bu anlamda halkın ihtiyaç ve taleplerini ifade ettiği kamusal alan ve aktif katılımını gösteren toplumsal hareketler kamu politikalarının belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Birey siyasal katılımını siyasal bir varlık olarak, kamusal konular hakkında iletişim kurduğu ve tartıştığı alan olan kamusal alanda gerçekleştirir. Kamusal alan, kamuoyunun vatandaşlar arasında bilgi, fikir ve bakış açılarının alışverişi yoluyla oluşturulduğu bir sosyal yaşam alanını ifade eder. Bu iletişim alışverişi, genellikle bireylerin ortak endişe konularını tartışmak üzere bir araya geldiği resmi ve gayri resmi çeşitli biçimlerde gerçekleşir.

Dijital teknolojilerin hızla gelişmesi ve toplumda kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber, kamusal alan değişim içerisinde girmiştir. Dijital platformlar ile bireyler, fiziksel olarak bir arada olmadan, coğrafi sınırlarla sınırlanmayan ve herhangi bir fiziksel mekâna doğrudan bağlı olmayan bir sanal ortamda toplanarak siber kamusal alanı oluşturmuşlardır. Siber kamusal alan, dijital araçlarla sağlanan veya benzeşen bir ortamda, gerçek ya da hayali ilişkilerin kurulduğu bir karşılaşma alanını ifade eder.

Dijitalleşmeyle dönüşen kamusal alanla beraber siyasal katılım da dönüşüm içerisine girmiştir. Bireyler katılımlarını sanal ortamlarda dijital araçlar ve etkileşimlerle gerçekleştirir hale gelmiştir. Haliyle dijital dönem içerisinde toplumsal hareketlerin var olan dijital dönüşümden etkilenmemesi mümkün değildir. Günümüzde toplumsal hareketler, genel itibariyle internet üzerinden kurulan sosyal ağlar olarak başlamaktadır. Önce insanlar dijital platformlarda kendilerine özgü gerekçeler ile kendi sosyal ağlarını kurarlar. Sonrasında bölgesel olarak, kent mekânlarına yayılıp, internet ağlarına bağlanarak kamusal mekânı inşa ederler. Bu hareketler yerel bir genişleme yaşarken aynı zamanda küreseldir. Çünkü dünya çapında internetle bağlantılı oldukları için etkileşimde bulunurlar.

Dijital platformlar özellikle sosyal medya, toplumsal hareketlerin politik dönüşüm aracını oluşturmaktadır. Dijital araçlar ile birey, hızlı ve kolay bir şekilde internette çevrimiçi topluluklar yaratabilmekte veya bu toplulukların bir parçası haline gelebilmektedir. Haliyle dijital platformlar,

bireylerin fikirlerini ifade edebildiği, şikâyetlerini dile getirebildiği ve kolektif eylemleri organize edebildiği yeni kamusal alanlar oluşturmuştur. Bu yeni alanlar, dijital aktivizm kavramının ortaya çıkmasına ve toplumsal hareketlerin dijital düzlemde daha etkili hale gelmesine olanak tanımıştır.

Aktivizm, toplumsal dönüşümü teşvik etmek veya bu dönüşüme karşı durmak için yapılan tüm çabaları kapsarken, dijital aktivizm de dijital platformlar aracılığıyla yapılan her tür aktivizm biçimini ifade etmektedir. Bir toplumsal hareket için en önemli şey taraf toplamaktır. Dolayısıyla dijital platformlar özellikle sosyal medya, hem amaçta birlik sağlanmasında hem de yeni üyeler edinmede, aktivizmi daha geniş kitlelere ulaştırarak örgütlerin destek tabanını güçlendirmektedir. Dijital aktivizm, bireylerin ve toplulukların sosyal medya, forumlar, bloglar ve diğer dijital platformlar aracılığıyla toplumsal ve siyasal konularda farkındalık yaratma, harekete geçirme ve değişim talep etme faaliyetlerini ifade eder. Geleneksel aktivizmden farklı olarak, dijital aktivizm daha hızlı, daha geniş kitlelere ulaşabilir ve bireylerin kolektif eylemlere daha kolay katılmasını sağlar.

Dijital aktivizm, toplumsal taleplerin hızlı bir şekilde yayılmasını sağlayarak kamu politikalarının belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Öncelikle, politik gündem belirleme sürecinde dijital platformların rolü büyüktür. Sosyal medyada yayılan bir kampanya, kısa sürede milyonlarca kişiye ulaşarak bir sorunun kamuoyu ve siyasetçiler tarafından fark edilmesini sağlayabilir. Dolayısıyla sosyal medya kampanyaları ve çevrimiçi platformlar aracılığıyla halkın talepleri geniş kitlelere ulaşarak politik gündemi şekillendirir ve karar alıcılar üzerinde baskı oluşturur. Sosyal medyada yayılan bir kampanya, siyasi liderler ya da kurumlar üzerinde hesap verebilirlik talebi doğurabilir. Bu durum, halkın taleplerine yanıt verilmesini ve kamu politikalarında bu taleplerin dikkate alınmasını teşvik eder. Aynı zamanda bu süreç, vatandaşların kamu politikası yapımına daha aktif bir şekilde katılmasını sağlayarak katılımcı demokrasiyi güçlendirir.

Dijital dönem içerisinde bireylerin taleplerinin ve bu talepleri dile getirdikleri alanların dijitalleşmesi kamu politikalarının belirlenmesinde farklı bir bakış açısını ortaya çıkarmıştır. Dijital aktivizmin kamu politikalarının oluşturulmasındaki rolü, çağın dinamiklerini anlamak ve etkili politika tasarımları geliştirmek amacıyla önemlidir. Bu anlamda çalışmanın amacı, kamu politikalarının belirlenmesinde önemli rol oynayan toplumsal hareketlerin dijitalleşmesiyle ortaya çıkan, dijital aktivizmin kamu politikalarına etkilerini teorik bir çerçevede ele almaktır. Çalışmada dijital aktivizmin kamu politikalarına etkilerini somut bir şekilde göstermek adına vaka analizi yapılarak, #BlackLivesMatter ve #MeToo hareketlerine değinilecektir.

Sonuç olarak, dijital aktivizm, kamu politikalarının belirlenmesinde etkili bir güç olarak ortaya çıkmaktadır. Politik gündem belirleme, halk katılımını artırma ve karar alıcılar üzerindeki baskı, dijital aktivizmin kamu politikalarına etkilerinin temel unsurları arasında yer almaktadır. Ancak dijital aktivizm, mevcut politikaların revize edilmesine ve toplumsal ihtiyaçlara uygun yeni

politikaların geliştirilmesine katkıda bulunurken, bu etkinin sürdürülebilirliği dijital eşitsizlik, dezenformasyon ve kutuplaşma gibi sorunların aşılmasına bağlıdır. Bununla beraber bazı dijital aktivizm eylemleri yüzeysel bir katılımı teşvik eden ve derinlemesine bir politik değişim yaratmakta yetersiz kalan slaktivizm ve kliktivizm ile sınırlı kalabilir. Bu gibi dezavantajlar, dijital aktivizmin etkilerini sınırlayarak kamu politikalarının etkin ve adil bir şekilde şekillenmesini engelleyebilir.

THE IMPACT OF DIGITAL ACTIVISM ON PUBLIC POLICY MAKING

Abstract

Today, digital tools have redefined the participation of individuals in social, political and economic life, leading to the digitalization of public spaces. With this transformation, digital activism plays an important role in determining public policies by facilitating individuals to convey their demands to large masses and influence the political agenda, ensuring the rapid dissemination of social demands. Movements such as #BlackLivesMatter and #MeToo concretely demonstrate the effects of digital activism on public policies and activate mechanisms of social awareness and political pressure. In this sense, the aim of the study is to theoretically address the effects of digital activism on public policies, which emerged with the digitalization of social movements that play an important role in determining public policies. Setting the political agenda, increasing public participation and pressure on decision-makers are among the basic elements of the effects of digital activism on public policies. However, in order for digital activism to be effective and sustainable, problems such as digital inequality, disinformation and polarization must be overcome. However, some digital activism actions may be limited to slacktivism and clicktivism, which encourage superficial participation and are insufficient to create deep political change. Such disadvantages may limit the effects of digital activism and prevent public policies from being shaped effectively and fairly.

Keywords: Public Policies, Digital Activism, Digitalization

TÜRKİYE'DE ELEKTRONİK SEÇİMİN UYGULANABİLİRLİĞİ: ESNAF VE SANATKÂRLAR MESLEK KURULUŞLARININ ORGAN SEÇİMLERİ ÜZERİNDEN BİR ANALİZ

Cemaleddin GÜVENÇ[1], Hakan TURAN[2]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de ve dünyada seçimler, halkın yönetime katılımını sağlayan ve demokratik meşruiyeti tesis eden temel kurumsal mekanizmalardan biridir. Günümüzün teknolojik ilerlemeleri ve dijital dönüşümler, seçim süreçlerinin çağın gereklerine uygun yöntemlerle gerçekleştirilmesi kaçınılmaz kılmakta; bu gereklilik giderek daha belirgin hale gelmektedir. Bu bağlamda geleneksel oy kullanma yerine alternatif olarak elektronik oy kullanma yöntemini uygulayan farklı ülke örneklerine rastlanmaktadır. Ancak Türkiye'de elektronik oylama gündeme geldiğinde, kamuoyunda seçimde güvenilirliğin nasıl sağlanacağı üzerine yoğun tartışmalar ortaya çıkmakta; bu durum seçimlerde dijital dönüşümün önündeki en büyük engellerden biri olarak değerlendirilmektedir. Seçmenler, adaylar ve seçim sorumluları açısından bu sorunun aşılması, pilot uygulamalarla sistemin sınanması ve toplumsal güvenin artırılmasıyla mümkün hale gelecektir. Hızlı bir şekilde dijitalleşen dünyada geleneksel seçim yöntemlerinin geleceği belirsizliğini korumaktadır. Keza tarihsel süreçte teknolojik gelişmeler ile birlikte dönüşümler ve hayatı kolaylaştıran yenilik getiren oluşumlar bir anda gerçekleşmemiştir. Teknolojik gelişmelerin bazı alanlara uyarlanması, toplumda benimsenmesi belirli aşamalardan geçilerek zamana yayılmasıyla mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de elektronik oy kullanmaya geçişin şeffaf, güvenilir ve toplumsal kabulü önceleyen bir şekilde olması kritik bir önem arz etmektedir. Dünya genelinde ekseriyetle gerek genel ve yerel seçimlerde gerekse diğer kuruluşların seçimlerinde fiziki zarf, oy pusulası, sandıkta oy kullanımı ve sonuç tutanaklarının ilan edilmesi ve kesinleşmesi sürecini kapsayan geleneksel yöntem kullanılmaktadır. Fakat bazı ülkelerde geleneksel seçim yerine daha ekonomik olan ve doğru uygulandığında güvenli kabul edilen elektronik seçim yöntemlerinin tercih edildiği görülmektedir. Türkiye'de elektronik seçim sistemine geçişle ilgili Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından çalışmalar yapıldığına ilişkin haberler kamuoyunu zaman zaman meşgul etmektedir. Bunun yanında, elektronik seçimin güvenilirlik başta olmak üzere çeşitli gerekçelerle Türkiye'de uygulanamayacağını savunan ciddi bir kitle de bulunmaktadır. YSK, her ne kadar oy verme aşamasında olmasa da Seçim Bilişim Sistemi (SEÇSİS) ile birlikte seçim sürecine ilişkin verilerin dijital ortama aktarılmasına yönelik önemli somut adımlar atmıştır. SEÇSİS ilk defa 2007 yılı milletvekili genel seçimlerinde kullanılmıştır. SEÇSİS; seçimin ilk aşaması olan, listelerin askıya çıkarılmasından, seçim sonuçlarının elektronik ortamda veri

[1] Bilim Uzmanı, Yüksek Seçim Kurulu, cemaleddin.guvenc@ysk.gov.tr, Orcid: 0000-0003-4494-2449
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, hakanturan19@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-5922-9668

girişlerinin bitirilmesine kadar geçen süreçteki işlemleri hızlı, şeffaf, denetlenebilir ve dijital güvenilir bir ortamda sağlamayı amaçlayan bir sistem olarak inşa edilmiştir. SEÇSİS'i zamanla oylamayı da içerecek şekilde, elektronik seçim sistemine geçişin başlangıç aşamalarından biri olarak kabul etmek mümkündür. Bununla birlikte YSK'nın üst yönetiminin, zaman zaman oy vermenin de elektronik ortamda gerçekleşeceği "elektronik seçim" yöntemine geçişle ilgili teknoloji ve bilişim alanından akademisyenlerle toplantılar gerçekleştirdiği veya çeşitli ülke deneyimlerini yerinde gözlemlemek üzere, seçim sürecinde ilgili ülkeye heyet halinde seyahat ettikleri görülmektedir. Geniş kapsamlı yapılan toplantılar veya yerinde gözlemler çoğunlukla genel ve yerel seçimlerde elektronik seçim uygulaması üzerine gerçekleşmektedir. Benzer şekilde kamuoyunda da elektronik seçim denilince, genel ve yerel seçimleri çağrıştırmakta ve tartışmalar bu minvalde gerçekleşmektedir. Ancak, farklı birçok kurum/kuruluşun çeşitli organları belirlenirken de seçim süreçlerine başvurulmaktadır. Bunların bazılarında seçmen sayısı sınırlı, bazılarında ise geniş katılımlı ve çok sayıda seçmeni içermektedir. Genel ve yerel seçimler kadar çok geniş boyutta olmasa da, bazı sendikalar ve meslek kuruluşları gibi önemli üye kitlesine sahip kamu kurumu niteliğindeki yapılarda seçmen sayısı dikkate değer düzeydedir. Türkiye'de elektronik seçim uygulanabilirliğinin değerlendirilmesi ve "elektronik seçim kültürü"nün geliştirilmesi adına daha dar ölçekte bir uygulama yapılması, sistemin geleceği açısından bir öngörü sunabilecektir. Elbette genel ve yerel seçimler yapıları gereği çok daha karmaşık ve çok boyutlu süreçler içerdiğinden, doğrudan kıyaslama yapmak doğru olmayacaktır. Bu çerçevede çalışmanın kapsamını esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının seçimleri oluşturmaktadır. Esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları, il-ilçelerde teşekkülü sağlanmış, anayasada kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlar içerisinde yer almış ve en üst hiyerarşisinde Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu bulunan geniş bir örgütlenmeye sahiptir. Alt hiyerarşisinde federasyonlar, birlikler ve esnaf ve sanatkârlar odaları yer almaktadır. Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak örgütlenmiş ve tüzel kişiliğe sahip esnaf ve sanatkârlar odaları; esnaf ve sanatkarların meslekle ilgili ihtiyaçlarını gidermek, mesleki gelişimlerini sağlamak ve meslek ahlakını korumak gibi amaçlarla 2 milyonun üzerinde esnaf üye sayısıyla oldukça büyük bir kitleyi temsil etmektedir. Önemli sayıda üye sayısına sahip esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının yönetim organları seçimle iş başına gelmekte ve bu seçimlerde geleneksel yöntem tercih edilmektedir. Bununla birlikte seçimlerin hızlı, ekonomik ve güvenli şekilde gerçekleştirilmesi seçim sürecinin yönetimine yönelik en önemli beklentiler arasında yer almaktadır. Ancak günümüzde seçimlerin güvenilirliğine yönelik endişe ve tartışmalar, devlete mali yükü gibi hususlar ve buna karşılık teknolojinin gelişmesiyle elektronik ortamda oy kullanabilme imkânı ve bazı ülkelerin elektronik seçim modellerini başarılı şekilde uyguladığı düşüncesi geleneksel seçim yöntemini tartışmaya açmıştır. Günümüzde e-Devlet projesi Seçim Bilişim Sistemi-SEÇSİS uzun zamandır seçim süreçlerinin yürütülmesinde YSK tarafından kullanılmakla birlikte, genel ve yerel seçimlerde elektronik ortamda oy verme işleminin uygulanabilirliğine ilişkin

gerek yasal gerekse fiziki altyapı henüz mevcut değildir. Diğer taraftan esnaf ve sanatkârlara ilişkin düzenleme içeren "Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu"nda altyapı müsait olduğunda "elektronik seçim" sisteminin uygulanabileceği belirtilmiştir. Kanun'da bu şekilde düzenleme yapılmış olmasına rağmen, günümüze kadar geleneksel seçim yöntemi dışına çıkılmamıştır. SEÇSİS ve ESBİS gibi e-Devlet uygulamalarına entegre şekilde, e-sandık vb. elektronik seçim yöntemlerinin uygulanabilirliğinin mevzuat ve yapısal açılardan tartışılması ve öneriler getirilmesi hukuki düzenleme yapma ve iyi uygulama örneği olma açısından katkı sağlayacaktır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada öncelikle esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının hukuki ve idari yapısı literatür ve ilgili mevzuat çerçevesinde aktarılmaya ve bu kuruluşların organ seçimlerinde seçilme şartları, seçimlerinin nasıl yapıldığı mevzuat üzerindeki maddeler üzerinden uygulamasıyla ortaya koyularak analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarında elektronik oy verme işlemine geçişin nasıl olması gerektiği, literatür ve Türkiye'de seçim süreçlerine ilişkin somut uygulamalar kapsamında analiz edilmiş ve konuyla ilgili mevzuatta yer alan maddeler üzerinden değerlendirmeler yapılarak öneriler sunulmuştur. Çalışmada esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşlarının seçilmesinin temel sebebi, esnaf ve sanatkârlar meslek kuruluşları organ seçimlerini düzenleyen yasal mevzuatta elektronik seçimin yapılabileceğine ilişkin düzenlemenin bulunmasıdır. Esnaf ve sanatkârlar için elektronik oy kullanmaya yönelik herhangi bir yasal engel bulunmamakta, bilakis yasa koyucu tarafından 5362 sayılı Kanun'daki ilgili maddede elektronik oy kullanılabilmesine yönelik bir irade ortaya koyulduğu görülmektedir. Bu kapsamda Türkiye'de meslek kuruluşlarında olası bir elektronik oy kullanmaya geçiş sürecine katkı sağlamak amacıyla, seçim öncesi sürecin Cumhurbaşkanı adaylığında uygulanan 100 bin imza başvurusuna benzer şekilde dijital ortamda yürütülmesi veya elektronik oy kullanmanın "e-sandık" uygulaması çerçevesinde gerçekleştirilmesi öneri olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları, Elektronik Seçim, Dijital Demokrasi, Yüksek Seçim Kurulu

THE APPLICABILITY OF ELECTRONIC ELECTIONS IN TURKEY: AN ANALYSIS OF PROFESSIONAL ORGANIZATIONS FOR TRADESMEN AND CRAFTSMEN

Abstract

Chambers of tradesmen and craftsmen, organized as professional associations with legal personality and operating as public institutions, represent a large population of over 2 million members. The governing bodies of trade and craft associations with a substantial membership base are elected through internal voting procedures, in which traditional methods remain predominant. However, today, concerns about the reliability of elections, issues such as the financial burden on the state, and the possibility of voting electronically with the development of technology and the application of different electronic election models instead of the traditional election system by some countries have brought the traditional election method into question. While the e-Government project Election Information System-SEÇSİS has been used by the YSK in carrying out election processes for a long time, both the legal and physical infrastructure regarding the applicability of electronic voting in general and local elections does not yet exist. However, in the "Tradesmen and Craftsmen Professional Organizations Law", which contains regulations regarding tradesmen and craftsmen, it is stipulated that the "electronic election" system can be applied when the infrastructure is available. Although such a regulation has been established in the law, the traditional election method has not been deviated from to date. Examining the applicability of electronic voting from both legal and structural perspectives, accompanied by concrete recommendations, will contribute to advancing legal frameworks and provide an exemplary model for similar electoral practices.

Keywords: Professional organizations of tradesmen and craftsmen, electronic voting, digital democracy, Supreme Election Council

YENİ KÖYE ESKİ ADET: ÇARPIK KENTLEŞMENİN BİR UZANTISI OLARAK HOBİ BAHÇELERİ-İZMİR MENDERES ÖRNEĞİ

Gamze UZUN[1], Nihal TATAROĞLU[2]

Genişletilmiş Özet

Kır ve kentsel alanlar arasındaki denge her iki mekânsal ölçeğin ekonomik, demografik, sosyal ve ekolojik sürdürülebilirlik açısından hayati önemdedir. Sürdürülebilir kalkınma için gerekli kır ve kent dengesi ekonomik büyüme, çevresel koruma ve toplumsal adaletin sağlanması için merkeze alınmalıdır. Kırsal ve kentsel alanlar arasında daha öncesinde dengeli bir ilişki varken, sanayileşmeyle birlikte bu ilişki alt üst olmuştur. Sanayileşme kır ve kent dengesi üzerinde derin ve çok boyutlu etkiler yaratmış; bu denge kır aleyhine bozulmuştur. Kentler büyürken hem kendi içindeki hem de çevrelerindeki kırsal alanlar yok olmuştur. Kentler devasa beton yığınlarına dönüşmüş, insanın doğa üzerindeki müdahaleleriyle "ikinci doğa" birinci doğaya" galip gelmiş ve onu görünmez kılmıştır. Nitekim 21. yüzyıl "antroposen çağ" olarak nitelendirilmektedir. İnsan kendi eliyle yeni bir çağı inşa ederken aynı zamanda pek çok problemi de inşa etmiş, ikinci doğanın galibiyeti beraberinde insanın mağlubiyetini getirmiştir. Bugün küresel ölçekte ekolojik bir kriz yaşanmakta, kentler bu krizin hem faili hem de mağduru olmaktadır. Ekonominin merkeze alındığı, ekosistemin dengesini bozan yaklaşımlar günümüzde kentlerde birbiriyle iç içe geçmiş, birlikte ele alınmayı gerektiren "karmaşık" sorunları ortaya çıkarmıştır. Söz konusu sorunlardan biri de ülkemizde son yıllarda popüler hale gelen "hobi bahçeciliği" dir.

Literatürde hobi bahçesi; kent bahçeleri, topluluk bahçeleri şeklinde ele alınmaktadır. Tarihsel süreçte hobi bahçelerinin serüveninin sanayileşmeyle birlikte ortaya çıktığı görülmektedir. Öyle ki Ebenezer Howard'ın "bahçe kent" modelinin hobi bahçeciliğinin ilk örneği olduğu dile getirilmektedir. Hobi bahçesi uygulamasında belediyeler kişilerin tarımsal üretim yapabilecekleri, birbiriyle etkileşim halinde olup komşuluk ilişkileri geliştirebilecekleri ve sağlıklı yaşamlar sürdürebilecekleri küçük ölçekli bahçeler oluşturmaktadır. Bu bahçeler tamamen kent yönetiminin belirlediği alanlarda ve onun kontrolünde oluşturulmaktadır. Bu bağlamda hobi bahçeleri kişilerin toprakla temas ettiği, tarımsal üretimde bulunduğu, doğanın döngüsü içerisine yer alabildiği bir yapılanma olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortaya çıkışı ilk sanayi kentlerine kadar götürülebilen hobi bahçeleri son yıllarda özellikle pandemiyle birlikte insanların sağlıklı yaşam sürdürebilmeleri için doğayla etkileşim halinde olma ihtiyacıyla dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yeniden gündeme gelmiştir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, gamze.uzun@amasya.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5627-4268.
[2] Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, nihaltataroglu@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8451-6252.

Bununla birlikte son yıllarda ülkemizde popülerliği artan hobi bahçeciliği, plansız kentleşme geleneğinin bir uzantısı olarak işlev görmüştür. Türkiye'deki kent ve kır karşıtlığının sonucu olarak gerçekleşen göçler karşısında paliyatif ve popülist politikalarla biçimlenen kentler yeni sorun alanları doğurmuştur. Kentler, ortaya çıkan ihtiyaçlar ve sorunların verdiği imkanlarla 1980'lerden sonra liberal ekonomi politikaların kendini var ettiği ve rantın üretildiği alanlar olmuştur. Dünyada insanların doğayla etkileşim isteği ve sağlıklı beslenme ihtiyacı gibi gereklilikler üzerinden gelişim gösteren hobi bahçeciliği ülkemizin çarpık kentleşme serüveninin bir uzantısı olarak gelişim göstermiş, kentlerde tarımsal alanların yok edilmesine ve bu alanlar üzerinde çarpık kentler yaratmaya varan yeni rant alanlarına dönüşmüştür.

Bu çalışmanın amacı hobi bahçeciliğinin Türkiye özelinde gelişim sürecini ve sonuçlarını analiz etmektir. Bu kapsamda araştırma 2014 yılı itibariyle yoğun olarak hobi bahçeciliğinin gerçekleştiği İzmir ili Menderes ilçesinde gerçekleştirilmiştir. İzmir ilinin güneyinde yer alan ve eski adı Cumaovası olan Menderes, isminden de anlaşılacağı üzere ova üzerine kurulu bir ilçedir. Yaklaşık 775km^2'lik bir yüz ölçümüne sahiptir. İlçe kaymakamlığının sitesinde yer alan bilgilere göre ova olan ilçede toprağının %30'u tarım alanıdır. Akdeniz iklimi etkisinde olan ilçede tarımsal faaliyetler çok çeşitli ve geniş -üzüm, zeytin, narenciye, buğday üretimi, seracılık vs- bir yelpazeye sahiptir. Tarım ilçe ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Verimli topraklarının yanında ilçe coğrafi konum açısından il merkezine 20 km uzaklıkta yer almaktadır. Yine coğrafi açıdan ilçenin güneyi Ege Denizi ile çevrilidir. Söz konusu coğrafi konum ilçe ekonomisi açısından tarımın yanında turizm ve sanayinin gelişmesini sağlamıştır. Bugün ilçe tarımsal faaliyetlerin yanında bir taraftan birçok sanayi tesisine ev sahipliği yaparken diğer taraftan Ahmetbeyli - Gümüldür ve Özdere sahil şeridi ile yerli ve yabancı turisti cezbeden bir turizm merkezidir. Verimli toprakları ve coğrafi konumu ile cazibe merkezi haline gelen Menderes son yıllarda hem il içi göçün hem de iller arası göçün hedefi konumundadır. İlçe gerek kent içinden gerekse kent dışından sürekli göç almakta ve büyümektedir. Ne yazık ki söz konusu büyüme süreci sağlıklı bir şekilde gerçekleşmemekte, pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Bunlardan biri de bugün kriz niteliğini kazanmış olan hobi bahçesi adı altındaki kaçak yapılaşmadır.

Türkiye'de ve özelde Menderes'te hobi bahçesi olarak tanımlanan alanlar esasında tarım alanları üzerine yapılan kaçak yapılardır. 2014 yılında başlayan hareketlilik, pandemi ve 2020 İzmir-Bornova depremiyle birlikte artmış; toprakla etkileşimi arttırma ve daha güvenli alanlarda yaşama isteğinin bir sonucu olarak bu alanlar daha çok talep edilir hale gelmiştir. Pandemi ve depremle başlayan kaçış isteğine daha sonra ekonomik darboğaz nedeniyle gayrimenkul sahibi olamayan kişilerin yatırım arayışı eklenmiş ve kentten kaçış motivasyonuna ekonomik beklentilerin eşlik etmesiyle Menderes, sermayenin döngüsü için yeni bir alan haline gelmiştir. On yıllık süreçte

Mendereste tarım arazileri parçalanmış, mandalina bahçeleri yok edilmiş, su kaynakları zarar görmüş ve kaçak yapılar kontrolsüz bir şekilde artmıştır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi hobi bahçelerinin gerek ortaya çıkışı gerekse sonuçları oldukça karmaşıktır. Hobi bahçesi olarak tasvir edilen ve pazarlanan alanlar yasal düzenlemelerle belirtilen hobi bahçeciliğinden farklıdır ve birtakım yasal boşluklar vardır. Bu alanlar, bir yandan tarım arazilerinin bölünmesine ve tarımsal üretimin olumsuz etkilenmesine neden olmakta, diğer yandan tarım arazileri üzerine ruhsatsız olarak inşa edilen bu yapılar kanalizasyon, altyapı sorunlarını doğurmakta ve toprağın, suyun kirlenmesine sebep olmaktadır. Bu bakımdan konunun sistematik ve bütünleşik yaklaşımla ele alınması ve politikalar üretilmesi gerektirmektedir. Bu çalışmada İzmir Menderes bölgesinde hobi bahçeciliğinin gelişimi, nedenleri ve sonuçları yasal, yönetsel, ekonomik ve toplumsal dinamikleri bağlamında incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hobi Bahçesi, Tarım, Menderes, Kaçak Yapılaşma, Kentsel Rant

OLD TRADITION FOR A NEW VILLAGE: HOBBY GARDENS AS AN EXTENSION OF DISRUPTIVE URBANIZATION - THE İZMİR MENDERES EXAMPLE

Abstract

Hobby gardens emerge as a structure where individuals come into contact with the soil, engage in agricultural production, and find their place within the cycle of nature. These gardens are established entirely within areas designated and controlled by city management. However, while global developments in hobby gardening have stemmed from necessities such as the desire for interaction with nature and the need for healthy eating, in Turkey it has developed as an extension of the country's distorted urbanization journey. This has led to the destruction of agricultural lands and the emergence of new rent zones resulting in chaotic cityscapes. The purpose of this study is to analyze the development process and outcomes of hobby gardening in Turkey. Accordingly, the research has been conducted in the Menderes district of İzmir province. Menderes is a district built on a plain, with 30% of its land designated for agriculture. Hobby gardening, which began in 2014, has increased following the pandemic and the 2020 İzmir earthquake; as a result of the desire to enhance interaction with the soil and live in safer areas. Additionally, due to economic difficulties, individuals unable to own real estate have sought investment opportunities, making Menderes a new area for capital circulation. This study examines the development, reasons, and consequences of hobby gardening in the İzmir Menderes region within the context of legal, administrative, economic, and social dynamics.

Keywords: Hobby Garden, Agriculture, Menderes, Nauthorized Construction, Urban Rent

BİR SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK SORUNU OLARAK ANOMİK KENTLEŞME: DİYARBAKIR'DA ÇEVRESEL SORUNUN TOPLUMSAL TEMELLERİ ÜSTÜNE BİR DENEME

Ahmet Vedat KOÇAL[1]

Genişletilmiş Özet

1980'lerden itibaren Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine yayılan çatışma sürecinde, güvenlik sorununa ve politikalarına dayalı zorunlu göç kapsamında kırsaldan kente yönelen nüfus hareketlerinden ve dolayısıyla hızlı kentleşme süreçlerinden en çok etkilenen kentlerden biri Diyarbakır olmuştur (Koçal, 2013). Öyle ki, 2022 yılı verilerine göre, ilin genel nüfusunun %93'ü il ve ilçe merkezlerinde, yarısına yakını il merkezinde yaşamaktadır. İl merkezinin nüfusu, özellikle, zorunlu göçün yoğunlaştığı 1990'ların ikinci yarısından itibaren, dramatik düzeyde artmış, 1990 sayımında 381.000 civarında belirlenen nüfus, 2010 sayımında yaklaşık üç kat artmış, 895.000'in üstüne çıkmıştır.

Zorunlu göçün, özellikle terör örgütünün lojistik imkânlarını ve hareketliliğini kısıtlamayı amaçlayan güvenlik stratejileri kapsamında köy boşaltma uygulamasıyla bağlantılı anlık süresi ile, mera, yayla ve yol yasakları gibi, tarımsal geçim kaynaklarından koparan ekonomik etkileri (Koçal, 2015), kente itilen kitlelerin kentsel işbölümüne katılmalarını ve yaşam tarzına uymalarını zorlaştırmakta, mekânsal bakımdan kentte yerleşilmiş olunmasına rağmen günlük yaşayış bakımından kırsal alışkanlıkların sürekliliğinden kaynaklanan, anomik bir kültürel ortam üretmektedir. Kırsaldan göç eden nüfusun kentsel yaşayışa katılma sorunlarını belirleyen en önemli kültürel etkenlerden biri, kırsal coğrafyadaki okullaşma oranının ve eğitim düzeyinin sınırlılığıdır. Kentsel yaşam biçiminin gerektirdiği ekonomik ve kültürel olanaklardan yoksunluk, kırsal kültürde ve davranışta sürekliliği, sosyal dışlamaya karşı bir kolektif dayanışma ve tutunma aracı, dolayısıyla, kentsel yaşam tarzına karşı bir direnç hâline getirmektedir. Bu durumun günlük yaşamda görünürleştiği bir alan, çevresel tutum ve davranışlardır.

Zorunlu göç sürecinde acil barınma gereksiniminin karşılanması amacıyla denetim dışı inşa edilen binalardan oluşan ve Ben û Sen, Bağlar, Fiskaya, Şehitlik gibi gecekondu semtlerinde yoğunlaşan plansız yapılaşma, çevresel sorunun önemli unsurlarından biri olan *imar kirliliği*nin belirgin görünümlerinden birini oluşturmaktadır. Zorunlu göçe dayalı hızlı kentleşme sürecinde, inşaat malzemesi temini amacıyla, özellikle Dicle nehir yatağının kum kaynağı olarak kullanılması ile yakın kırsal periferde taş ocakları açılması, kentin çevresindeki eko-sistemi tahrip eden en önemli insan etkilerinden bir diğeri olmuştur. Ayrıca, kırsal yaşayışa özgü toprak mülkiyeti ve soybağı temelli

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ahmetvedatk@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3017-5832.

toplumsal hiyerarşinin ifadesi olarak geleneksel seçkinliğin kentsel mekânda gösterişçi mülkiyete dönüşmesini ifade eden lüks konut talebi de, özellikle kentin çeperlerindeki köy arazilerinin imara açılmasıyla meydana gelen soylulaştırmayı (Koçal, 2018), yoğun yapılaşmanın ve imar kirliliğine dayalı çevresel tahribatın bir başka toplumsal etkeni kılmaktadır. Kenti besleyen tarımsal alanlarda plansız yapılaşma, toprak ve su başta olmak üzere, doğal kaynakların denetimsiz ve aşırı kullanımını beraberinde getirmiş, günümüzde kentin günlük yaşamını etkileyen su kıtlığı, kuraklık gibi sorunların da hazırlayıcı koşullarını oluşturmuştur.

Son yıllarda, kentin etno-kültürel kimlikler arası geçmişine atıfla "medeniyetler kenti" söylemi etrafında yürütülen, turistikleştirme yoluyla yerel kalkınma politikası (Koçal, 2023a) kapsamında, kentin eski yerleşim alanını oluşturan Sur semtinde, en belirgin örneği Hasan Paşa Hanı'nda görülebilen, mekânların aslına uygun olmayan müdahalelerle ticarîleştirilmesiyle ortaya çıkan mimarî sonuçlar, imar kirliliğinin güncel ve dramatik bir boyutunu oluşturmaktadır. Öyle ki, tarihsel nitelikli yapısal çevreye verilmekte olan zarar, kent-kırım tanımına uyacak düzeye varmıştır (Koçal, 2023b). Yine bu kapsamda, özellikle On Gözlü Köprü'nün iki yakasında oluşan yeme-içme işletmelerinin evsel atıkları ile Dicle nehri kirletilmekte, kuraklık nedeniyle suyu yok denilecek düzeye inmiş olan nehrin eko-sistemi ve ekolojik çevresi imha edilmektedir.

Diyarbakır'da gözlenmekte olan çevresel sorunların toplumsal kaynaklı etkenlerinden bir başkası ve en belirleyici olanı, kamusal alanı kirletme davranışıdır. Kamusal alanın kullanımında çevre temizliğine ve sağlığına yönelik davranış biçimleri, yaygın bir kuralsızlık algısını göstermektedir. Nitekim yerel yönetim kurumlarınca "kentimizi uzaylılar mı/ robotlar mı/ sihirbazlar mı/ sövalyeler mi kirletiyor?" (Milliyet, 2013) ve "Amed'i seviyorum; kirletmiyorum" (Milliyet, 2015; Güneydoğu Ekspres, 2024) gibi slogan ve afişlerle yürütülen toplumsal çağrı ve kampanyalar, bu durumu işaret etmektedir. Çöp kutusu kullanmama alışkanlığı başta olmak üzere, kentsel mekâna yönelik kolektif davranış biçimleri, önemli boyutta çevre kirliliğine neden olmaktadır. Çevre temizliğinin sağlanabilmesi, ancak atık toplamaya yönelik yoğun kamu hizmetiyle ve harcamasıyla mümkün olabilmektedir. Diğer yandan, Covid-19 pandemisi sürecinde kullanılmış maskelerin gelişigüzel yere atılmasıyla deneyimlendiği gibi (Koçal, 2024), tıbbî atıkların giderilmesinde yaşanan bilinç ve duyarlılık sorunu, ciddi bir halk sağlığı riski oluşturmaktadır.

Özellikle düğün ve benzeri kutlama etkinliklerinde, araçların kornalarına basılarak gerçekleştirilen konvoylarla birlikte, yerleşim alanında ateşli silâh kullanımı, kırsal geleneklerin kentte sürdürülmesinden kaynaklanan geleneksel motifli *gürültü kirliliği* kaynaklarından biri olmanın dışında, insanların ölümüne ve yaralanmasına da neden olabilmektedir.

Yukarıda sayılan örnekler ışığında, Diyarbakır'da gözlenen kirlilik etkenlerinin, genellikle, zorunlu göçle kente itilen ve nüfusun çoğunluğunu oluşturan toplumsal grupta, kırsal yaşayışa özgü müstakilliğe dayalı kültürel ve davranışsal alışkanlıkların kentsel mekânda sürekliliğinden

kaynaklandığını söylemek, buradan da, kentte gözlenmekte olan çevre sorunlarının, genellikle zorunlu göç sonrasında yaşanan kentlileşme-kentle bütünleşme sorununun görünümlerinden biri olduğu sonucuna varmak mümkündür. Nitekim Diyarbakır, kırsal göç sonrası kentle bütünleşme sorununun en yoğun biçimde gözlendiği kentlerden biridir (Can, 2011). Örneğin, bir alan araştırmasında (Ekmekçiler, 2014) katılımcıların çoğunluğunun, kırsaldaki üretim biçimlerini ve günlük yaşam alışkanlıklarını sürdürme eğiliminde oldukları bulgulanmış, bu durum, kırsaldan göçün, Diyarbakır'da kentsel çelişki, gerilim ve bozulmaların nedeni olarak yorumlanmıştır. Bir başka çalışmada da (Bayhan, 2022), göçle gelen nüfusun kentsel ortamda yüzleştikleri sosyo-kültürel ve psikolojik uyum zorluklarının kentsel yaşama yabancılaşmayla sonuçlanarak ortaya çıkardığı kentlilik bilinci sorununun, kentte gözlenen yaygın suç ve şiddet vakalarıyla bağlantılı olduğu ileri sürülmüştür.

Bu çalışma, Diyarbakır'da, kirlilik başta olmak üzere çevresel sorunlara neden olan toplumsal davranış biçimlerinin sürdürülebilirlikle ilgili sonuçlarını, özellikle zorunlu kitlesel göçten kaynaklanan anomik kültürel ortama dayalı sosyolojik etkenleri etrafında tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Diyarbakır, Anomik Kentleşme, Çevresel Sorun, Toplumsal Davranış

ANOMIC URBANIZATION AS A PROBLEM OF SUISTINABILITY: AN ESSAY ABOUT THE SOCIAL BASES OF ENVIRONMENTAL PROBLEM IN DİYARBAKIR

Abstract

It is possible to say that the environmental problem types and pollution factors observed in Diyarbakır generally stem from the continuity of cultural and behavioral habits based on independence specific to rural life in the urban space of the social group that was pushed to the city by forced migration and constitutes the majority of the population, thus, it is possible to conclude that the environmental problems observed in the city are one of the manifestations of the urbanization-integration problem experienced generally after forced migration. The economic and cultural conditions that emerged after forced migration limit the adaptation possibilities of the masses pushed to the city and to urban life, and the dilemma and uncertainty experienced in the face of the difference between the cultural and behavioral memory carried from the countryside and the urban lifestyle produce an anomic cultural environment. The lack of economic and cultural opportunities required by the urban lifestyle makes the continuity of rural culture and behavior a means of collective solidarity and survival against social exclusion, and therefore a resistance to the urban lifestyle. One field where this situation becomes visible in daily life is environmental attitudes and behaviors. This study aims to discuss the sustainability-related consequences of social behavior patterns that cause environmental problems, especially pollution, in Diyarbakır, around the sociological factors based on the anomic cultural environment, resulted from forced mass migration.

Keywords: Sustainability, Diyarbakır, Anomic Urbanization, Environmental Problem, Social Behavior

Kaynakça

Bayhan, M. (2022). Kentleşme sürecinde sosyo-ekonomik faktörler ile kentlilik bilinci arasındaki ilişki: Diyarbakır örneği. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, 5*(1), 39-69.

Can, Y. (2011). *Göç ve kent: 1989'dan günümüze göç eden insanların kent adaptasyonu: Diyarbakır örneği,* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ekmekçiler, Ü. S. (2014). Türkiye'de kırdan kente göç: Diyarbakır üzerine bir alan araştırması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 66*(67), 159-197.

Güneydoğu Ekspres (1 Ocak, 2025). Amed'i *Seviyorum, Kirletmiyorum!.* https://www.guneydoguekspres.com/amedi-seviyorum-kirletmiyorum adresinden alınmıştır.

Koçal, A. V. (2013). Kuzey Irak'la sınır ticaretinin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne etkileri bağlamında kentleşmenin ekonomi politiği. *I. Türkiye lisansüstü çalışmalar kongresi bildiri kitabı* (ss. 55-65), İlmî Etüdler Derneği ve Selçuk Üniversitesi.

Koçal, A. V. (2015). Bir siyasal değişme etkeni olarak göç: kürt kimliğinin siyasal evriminde göç dinamiği örneği: nedenler ve sonuçlar. *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi,* Göç Özel Sayısı-II, 214-241.

Koçal, A. V. (2018). Bir neoliberal kentleşme modeli örneği olarak Diyarbakır: yerel kapitalistleşme sürecinde sosyo-mekânsal değişme. *9. Ulusal sosyoloji kongresi bildiri özetleri* (183-184), Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, 19-21 Eylül.

Koçal, A. V. (2023a). Türkiye'de bir turizm politikası ve sektörü olarak "medeniyet" söylemi: "Mardin modeli" üstüne eleştirel bir giriş. *Şehir ve Medeniyet, 8*(17), 214-231.

Koçal, A. V. (2023b). Diyarbakır'da kentsel çevrenin ve kimliğin evrimi sürecinde kentkırım. İçinde Seyfettin Aslan, Ömer Taylan (Ed.), *Siyaset ve afet yönetimine ilişkin çalışmalar* (164-191), Kalan Yayınları.

Koçal, A. V. (2024). Bir afet direnci sorunu olarak kentlilik bilinci: Diyarbakır'da covid-19 pandemisi ve 6 şubat depremi deneyimleri örneği. İçinde S., Türk ve A., Kayan (Editörler), *Doğal afetler ve dirençli kentler,* (85-99), Sayda Yayıncılık.

Milliyet (7 Mayıs, 2013). *Diyarbakır'ı robotlar mı kirletiyor*?. https://www.milliyet.com.tr/gundem/diyarbakir-i-robotlar-mi-kirletiyor-1704598

Milliyet (6 Nisan, 2015). *Diyarbakır'da "Amed'i seviyorum kirletmiyorum" kampanyası.* https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/diyarbakir/diyarbakir-da-amed-i-seviyorum-kirletmiyorum-kampanyasi-10714461 adresinden alınmıştır.

TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI: ÇANAKKALE SOSYAL KONUTLAR YENİLEME PROJESİ ÖRNEĞİ

Salih Ziya KUTLU[1], Nahit BEK[2]

Genişletilmiş Özet

Günümüzde, kentlerin gelişimi ve bu yerleşim merkezlerinde yaşayan insan sayısındaki artış kentsel alanlarda birçok sorunun ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir. Afetlere karşı kırılganlık, gürültü ve hava kirliliği gibi çevre sorunları, yeşil alan yetersizliği, kent içi ulaşım, altyapı vb. sorunların yanında sosyo-ekonomik kalkınma problemleri de günümüzde kentlerin mücadele etmek zorunda kaldıkları sorun alanlarından sadece birkaçıdır. Kentsel gelişme hızının kentsel alanlarda neden olduğu fiziksel, çevresel, ekonomik ve sosyal olumsuzlukların kontrol altına alınamaması, bu olumsuzluklara karşı farklı çözüm önerilerinin geliştirilmesine neden olmuştur. Bahsedilen bu sorun alanlarına karşı çözüm önerisi olarak geliştirilen en önemli uygulamalardan biri ise kentsel dönüşümdür.

Kentsel dönüşüm kavramı, kentlerde eskiyen, işlevini yitiren, doğal afet risklerine açık olan alanların yaşadığı fiziki, sosyal ve ekonomik sorunları ortadan kaldırmak amacıyla ilgili bölgenin yenilenmesi olarak tanımlanabilir. Dar anlamıyla bakıldığında sadece fiziki olarak ele alınan ve binaların yıkılıp yeniden yapılması olarak tanımlanan kavram, günümüzde daha bütüncül bir anlayışı yansıtmaktadır. İlgili alanın fiziki, sosyal, çevresel ve ekonomik özelliklerinin de dikkate alınarak bir planlama yapılması daha sağlıklı bir kentsel dönüşüm modeli olarak görülmektedir. Bölgenin kendine özgü özellikleri dikkate alınarak belirlenecek olan yenileme (Renewal), soylulaştırma (Gentrification), sağlıklaştırma (Rehabilitation), koruma (Preservation – Conservation), yeniden canlandırma (Revitalization), yeniden geliştirme (Redevelopment), düzenleme (Improvement), temizleme (Clearance), boşlukları doldurarak geliştirme (Infill development), tazeleme-parlatma (Refurbishment) uygulama biçimlerinden bir ya da birkaçı projenin daha iyi sonuçlar vermesini, bölgenin yaşadığı sorunların birçoğuna çözüm önerisi geliştirilmesini sağlayacaktır.

Büyük ölçekli kentsel dönüşüm faaliyetleri için son dönemde ortaya konulan en önemli ilkeler çok aktörlülük ve katılımdır. Özellikle bölgede yaşayan halk, yerel yönetimler ve merkezi yönetim iş birliğiyle projenin gerçekleştirilmesi, proje sonuçlarının daha olumlu şekilde ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bu kapsamda planlama, uygulama biçiminin belirlenmesi, yeni yaşam alanlarının özellikleri vb. konuların paydaşlık ilişkisiyle karara bağlanması kentsel dönüşüm projelerinin en önemli başarı unsurlarından biri olarak ifade edilmektedir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, ziyakutlu@comu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0450-5757.
[2] Dr. Öğr. Üyesi., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, nahit.bek@comu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7767-9774.

Araştırmanın amacı, 31 Ekim 2013 tarihinde yapılan toplantı ile başlatılan ve geçen 12 yıllık zaman süresince başarılı bir şekilde sonuçlandırılamayan Çanakkale ili İsmetpaşa Mahallesi Sosyal Konutlar mevki yenileme projesini incelemek, projenin bu kadar uzun bir zaman sürecinde neden sonuçlandırılamadığını araştırmak ve tespit edilen sorun alanlarına ilişkin çözüm önerileri geliştirmektir.

Araştırmanın önemi, 12 yıllık bir geçmişe sahip olan ve henüz başarılı şekilde tamamlanamamış olan Çanakkale ili İsmetpaşa Mahallesi Sosyal Konutlar Mevki Yenileme Projesini araştırmaktır. 860 konutun bulunduğu bu alan afetlere karşı zayıf konumuyla dikkat çekmektedir. Bölgenin hem deprem hem de yakınında bulunan Sarıçay'ın havzasında olmasından kaynaklı olarak taşkın riski altında olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, bölgenin imarıyla beraber konut stoğunun yenilenmesine ve kentsel direncin artmasına olumlu katkıda bulunulacağı ifade edilebilir. Ayrıca, kent merkezinde yer alan bölgenin yeniden imarı ile konut arz sorunu, konut fiyatlarının yüksekliği sorunu, otopark sorunu, yeşil alan ve sosyal donatı eksikliği vb. pek çok soruna yönelik çözüm önerileri geliştirilebilecektir. Bu kapsamda çalışma, projenin mevcut durumunu ve sorunlarını tespit ederek geliştirilen çözüm önerileriyle, kentsel dönüşüm süreçlerinde benzer sorunların yaşandığı alanlara yönelik olarak öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın önermesi, *"Çanakkale ili Sosyal Konutlar mevki yenileme projesi merkez yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyon eksikliği nedeniyle başarılı şekilde sonuçlandırılamamıştır"* şeklinde belirlenmiştir. Bu önermeyi anlamlandırmak için belirlenen *araştırma soruları* ise şunlardır;

- Sosyal Konutlar mevki yenileme projesinin başarısız olmasının temel nedeni nedir?
- Sosyal Konutlar mevki yenileme projesinde merkezi ve yerel unsurlar arasında koordinasyon sağlanmış mıdır?
- Sosyal Konutlar mevki yenileme projesinin en kısa sürede sonuçlandırılması için atılması gereken adımlar nelerdir?

Araştırma deseni olarak örnek olay incelemesi, alt tür olarak ise çoklu örnek olay araştırması belirlenmiştir. Araştırma yöntemi olarak ise görüşme metodu tercih edilmiştir. Örneklem olarak belirlenmiş olan katılımcılara, hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir. Görüşme sırasında ses kaydı alınmış ve alınan kayıtlar yazıya dökülerek MAXQDA nitel veri analiz programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Çoklu örnek olay araştırmasında tek bir konu, birden çok olay veya kişi üzerinden araştırılır ve bu sayının dört ya da beşi geçmemesi önerilir. Bu kapsamda *araştırmanın örneklemi* olarak merkezi kuruluşlar, yerel yönetim kuruluşları ve sivil toplum örgütleri seçilmiştir. Bu kapsamda; Merkezi kuruluş olarak Çanakkale Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, yerel yönetim

kuruluşu olarak Çanakkale Belediyesi, yerel aktör olarak İsmetpaşa Mahallesi Muhtarlığı ve sivil toplum kuruluşu olarak ise Çanakkale Kent Konseyi belirlenmiştir. Sonuç olarak merkez, yerel ve sivil toplum arasında dengeli bir katılım sağlayacak şekilde 4 kurum temsilcisiyle/kişiyle görüşme yapılmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları olarak ise, örneklem kişi sayısının az olması, bölgede yaşayan kent sakinleriyle görüşülmemiş olması ifade edilebilir.

Sonuç olarak, afet gibi çeşitli risklere sahip olan bir kentsel alanda hayata geçirilmesi planlanan Çanakkale Sosyal Konutlar Yenileme Projesi'nin uzunca bir dönem neticesinde neden sonuçlandırılamadığı incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre bölgenin en temel sorunun eskiyen yapı stoğu olduğu ve bu durumun deprem dahil birçok soruna karşı kırılganlığı beraberinde getirdiği ifade edilmiştir. Ayrıca bölgenin son dönemde göç aldığı ve bu durumun sosyo-ekonomik sorunları da artırdığı belirtilmiştir. Projenin hayata geçirilmesi sürecinde katılım mekanizmalarının aktif olarak kullanıldığı görülmüş, düzenlenen toplantılar ve bölgede açılan iletişim ofisi sayesinde hak sahipleriyle %90'ın üzerinde bir oranda anlaşma sağlanmıştır. Analiz neticesinde, 2013 yılında hayata geçirilmeye çalışılan projenin olumsuz şekilde sonuçlanmasının en önemli nedeni olarak ise merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki koordinasyon eksikliği olduğu görülmüştür. Riskli alan ilanı, projenin finansmanı, yüklenici firma vb. konularda yaşanan anlaşmazlıklar projenin sonlandırılmasına neden olmuştur. Mevcut durumda kat sayısı artırılarak bölgenin kendi kendine, bütüncül bir proje olmadan dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Özetle araştırmanın önermesi olarak belirlenen, *"Çanakkale ili Sosyal Konutlar mevki yenileme projesi merkez yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyon eksikliği nedeniyle başarılı şekilde sonuçlandırılamamıştır"* ifadesinin doğrulandığı ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Kentsel Yenileme, Yönetişim, Çanakkale

URBAN TRANSFORMATION APPLICATIONS IN TURKEY: ÇANAKKALE SOCIAL HOUSING RENEWAL PROJECT EXAMPLE

Abstract

The concept of urban regeneration can be defined as the renewal of the relevant area in order to eliminate the physical, social and economic problems experienced by the areas in cities that have become old, lost their function and are open to natural disaster risks. The aim of the research is to examine the renewal project of İsmetpaşa Neighborhood Sosyal Konutlar area in Çanakkale province, which was initiated with the meeting held on October 31, 2013 and could not be successfully finalized in the past 12 years, to investigate why the project could not be finalized in such a long period of time and to develop solutions for the problem areas identified. The research questions determined to make sense of this proposition are as follows; What is the main reason for the failure of the Social Housing neighborhood renewal project? Was there coordination between central and local elements in the Sosyal Konutlar neighborhood renovation project? What are the steps that need to be taken to finalize the Sosyal Konutlar neighborhood renovation project as soon as possible. Interview method was preferred as the research method. Audio recordings were taken during the interview and the recordings were transcribed and analyzed with the help of MAXQDA qualitative data analysis program. As a result, it can be stated that the statement "The renovation project in the Social Housing area of Çanakkale province could not be concluded successfully due to the lack of coordination between the central government, local government and non-governmental organizations", which was determined as the premise of the research, was confirmed.

Keywords: Urban Transformation, Urban Renewal, Governance, Çanakkale

KENTSEL MEKANDA ADALETİN TESİSİNDE PLANLAMANIN ROLÜ

Pelin Pınar GİRİTLİOĞLU[1]

Genişletilmiş Özet

Planlamanın temel ilkeleri olan "açıklık (aleniyet)", "genellik", "üst dereceye bağlılık", "kamu yararı", "esneklik", "geniş kapsamlılık", "uzun süreli olma", "bilimsellik" ve "katılım" ilkelerinin yanı sıra, "hukuk devleti" ve "zorunluluk" ilkelerinin gözetilmesi, kentsel mekanda adaletin sağlanmasının birincil aracıdır. İmar planları eliyle mekansal adaletin tesisi, aynı zamanda kamu yararının yaygınlaştırılmasına, toplumsal barış ve bütünleşmeye de vesile olur.

Adil bir kentten, kapsayıcı ve çeşitlilik içeren, eşitçe ve adilce paylaşılan, koruyucu (doğal ve kültürel olanı), toplumun her bir bireyin özgür söylem geliştirebildiği, yurttaşların özgürlüklerini kullanması için gereken tüm araçları sağlayan, bireysel ve toplumsal temsiliyetin görünür kılındığı, toplumsal uyum ve bütünleşmeye hizmet eden, toplumsal sağlık ve refahı, yaşam kalitesini iyileştiren, ideolojiden arındırılmış, demokratik taleplerin yükseltilmesi adına bir örgütlenme alanı anlaşılır. Tüm bu özellikler ise, adaleti, bilimi ve hukuku gözeten imar planları eliyle gerçekleştirilebilir.

İmar planlarının yapımına ve uygulanmalarına ilişkin adımların ortak paydası "hukuk devleti" kuralları çerçevesinde işlemekte olmaları gereğidir (Giritlioğlu, 2023). İdarelerin, tüm uygulamalarında hukuk devletinin normlarına uygun davranması, keyfilikten kaçınması beklenir. Bu durum, idare eliyle yapılan tüm uygulamaların, Anayasa'dan yasalara ve yönetmeliklere kadar tüm hukuki düzenlemelere uygun olmasını gerektirir.

Hukuk devleti esasları dikkate alındığında, Anayasa ile tanımlanan temel hak ve hürriyetler kapsamında, mülkiyet hakkını keyfi biçimde kısıtlayan planlama uygulamaları kabul edilemeyeceği gibi, mülkiyet hakkının sınırlarını keyfi olarak esnetecek ve ayrıcalıklı haklarla genişletecek düzenlemeler de meşruiyetten bir o kadar uzak sayılır. Bir başka deyişle, imar planlarında mülkiyet hakkı, kamu yararı ile birey yararını dengeleyecek şekilde, herkes için adil bir dağılım konusu olarak ele alınmalıdır.

İmar planları doktrinde kamu hizmeti olarak kabul görür. Bu sebeple, bir idari işlem olarak imar planlarının birincil özelliği, kamu yararı amacı ile yapılmalarıdır. Yaşar'a göre (2008) bu durum, modern liberal bir siyasal düzen göze alınarak bireylerin kendi başlarına yerine getiremeyecekleri toplam yararın, onların yerine devlet tarafından konulmuş kurallarla yerine getirilmesi olarak anlaşılır.

[1] Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kentleşme ve Çevre Sorunları Ana Bilim Dalı, pinozden@istanbul.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5695-9091.

Lefebvre (2013)'e göre, kent planlamasının, adaletsizliği üreten mekânsal kurgunun aktörleri; kent üzerine ütopyalar geliştiren araştırmacılar olan hümanistler/filozoflar, mutluluk, refah, yeni bir hayat gibi iddialarla ortaya çıkarak, kentsel mekânın kullanım değeri yerine, değişim değerini öne çıkarmak ve artırmak için çalışan iş geliştirici girişimciler ve1 müteahhitler ve kenti mal ve bilgi akışı içeren rasyonel bir sistem olarak görürlerken, kentsel mekanda bilimsel rasyonaliteyi öncelikli kılan insan boyutunu ihmal eden teknokratlardır. Ülkemiz açısında değerlendirdiğimizde, bu saptamaya bugün, kullanım değeri yerine değişim değerini öne çıkarmak ve artırmak için çalışan iş geliştirici girişimciler ve müteahhitler ile işbirliği içinde çalışan merkezi ve yerel yöneticileri de eklemek yanlış olmayacaktır.

Temel bir ilke olarak**,** planların bilimsel veri ve esaslar doğrultusunda hazırlanıp, uygulanması gerekir. Bu, planlamanın bilimsellik ilkesinin özüdür. Bilimsellik ilkesine uyulmak ve ilgili mevzuatın tanımladığı ölçütlere uyulmak suretiyle, idarenin ve/veya plan üreten diğer kurum ve kuruluşların, keyfi uygulamalardan kaçınması sağlanır. Bilimsellik ilkesine yönelik temel düzenlemeler, 2014 tarihinde yürürlüğe giren Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği eliyle açığa kavuşturulmuştur. Söz konusu yönetmeliğin 11. maddesinin 1. bendi, "İmar planlarının yapımı ve değişikliklerinde planlanan alanın veya bölgenin şartları ile gelecekteki gereksinimleri göz önünde tutularak kentsel, sosyal ve teknik altyapı alanlarında bu Yönetmeliğin EK-2 Tablosunda belirtilen asgari standartlara ve alan büyüklüklerine uyulacağı"na işaret ederek, keyfiyeti ortadan kaldırmaktadır.

Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği Md.21/3'e göre, mekânsal planlardan özellikle imar planlarının bilimsel verilere dayandırılmasının bir gereği de bunların hazırlanmasında "araştırma ve etüd" evresinin bulunmasıdır. Kent planlama süreci için yapılan araştırmalar sonucunda, kentin bölge ve ülke içindeki coğrafi durumu, iklimi, jeolojik yapısı, toprak kaynakları, tarihsel gelişimi, eski eserleri, mevcut kent planı, kentin nüfus yapısı, konut ve gecekondu alanlarıyla bunların özellikleri, eğitim, sağlık, yeşil alan, kültür, eğlence ve turizm gibi sosyal donanımlarla, elektrik, su, doğalgaz ve kanalizasyon gibi teknik donanımlar, ulaşım ve iletişim durumları, bütçe, toprak mülkiyeti gibi gerekli bilgiler toplanır ve ondan sonra yerel planlar bu veriler ışığında hazırlanır (Keleş, 1990).

Anayasa Mahkemesi de *"...İmar planları da kamu yararı amacıyla yapılması gereken düzenleyici işlemlerdir. Bu kapsamda imar planları, planlanan yörenin bugünkü durumunun, olanaklarının ve ilerideki gelişmesinin gerçeğe en yakın şekilde saptanabilmesi için coğrafî veriler, beldenin donatımı ve mali, sosyal kültürel ve ticari yönden kullanılışı gibi konularda yapılacak araştırma ve incelemeler sonucu elde edilecek bilgilere göre, çeşitli kentsel işlevler arasında var olan veya edinilecek olanaklar ölçüsünde, en iyi çözüm yollarına ulaşmak, belde halkına iyi ve uygar bir yaşama düzeni ve koşulları sağlamak amacıyla, kentin kendine özgü yaşayış biçimi ve karakteri, nüfus, alan ve yapı ilişkileri, yörenin gerek çevresiyle ve gerekse çeşitli alanlar arasındaki*

bağlantıları, halkın sosyal ve kültürel gereksinimleri, güvenlik ve sağlığı ile ilgili konular göz önüne alınarak hazırlanır ve koşulların uygun kıldığı biçimde ve zamanda kanunlarda öngörülen yöntemlere uygun olarak değiştirilebilir."[1] şeklindeki kanaatiyle planlamada bilimsel yöntemlerden yararlanılmasının vazgeçilmez olduğu görüşündedir.

Bütün bu yasal düzenlemeler ve yargı kararlarına rağmen, ülkemizde zaman içinde kentsel mekan giderek hukuksuz bir zemine dönüşmüş, kentsel mekanda hakların gerek içeriği, gerekse toplumsal tabandaki paylaşımı da değişikliğe uğramış, toplumsal talepler açısından da yeni beklentiler ve bireysel pazarlık konuları ortaya çıkmıştır. Bu durum, mekanda adalet meselesini etraflıca tartışmayı gerektirmektedir.

Ersoy (2007), mekanda sosyal adaletin yalnızca bir dağıtım değil, bir yeniden bölüşüm meselesi olduğuna dikkat çekmektedir. Öyleyse burada, yeniden bölüşümün hangi ilkeler doğrultusunda gerçekleştiği ve / veya gerçekleşmesi gerektiği açıklığa kavuşturulmalıdır.

Bugün, planlar, plan tadilatları, yasalar, ÇED Raporları, vb belgeler ve yasal düzenlemelerle getirilen yeni kavramlar, imar planlarının üretim sürecinde mekanda adaletin ya da adaletsizliğin temel araçları haline gelmişlerdir. Bir yandan imar planları, koruma amaçlı imar planları, ulaştırma planları, sanayi planları, turizm planları, özelleştirme planları, OSB planları gibi farklı plan türleri mekanda farklı hukuki statüler, dolayısıyla farklı imar hakları tanımlarken, diğer yandan 6306 sayılı yasa ile getirilen "özel standartlar ihtiva eden plan", "rezerv alan", "özel sosyal tesis" gibi kavramlar da ayrıcalıklı imar koşullarını düzenlemek suretiyle kentsel mekanda adaletsizlikleri tetiklemektedir.

Bu çalışmada temel araştırma sorusu, "kent mekanında imar planları eliyle adalet tesis edilebilir mi?" olarak belirlenmiştir. Bu soruya cevap bulmak üzere, kent mekanında adaletsiz yeniden bölüşüm süreçlerinin araçları ortaya konarak tanımlanacak ve imar planları eliyle mekanda adaletin sağlanması için öneriler geliştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İmar Planları, Mekanda Adalet, Mülkiyet Hakkı

[1] AYM, 18.10.2012, 2010/82 E. 2012/159 K. – RG 23.07.2013, 28716; **Ayrıca bkz.** AYM, 21.06.1990, 1990/7 E. 1990/11 K. – RG 04.02.1991, 20776; AYM, 29.11.2012, 2011/100 E. 2012/191 K., http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr (26.03.2017)

THE ROLE OF PLANNING IN ESTABLISHING JUSTICE IN URBAN SPACE

Abstract

The primary function of planning is to establish order in urban space and, along with this order, to ensure justice. The establishment of spatial justice through zoning plans also contributes to the dissemination of public interest, social peace, and integration. A just city is understood as one that is inclusive and diverse, equitably and fairly shared, protective, allowing individuals to develop free expression, providing citizens with tools to exercise their freedoms, making individual and social representation visible, fostering social cohesion and integration, enhancing public health and well-being, improving quality of life, free from ideology, and serving as a space for the articulation of democratic demands. These characteristics can be realized through zoning plans that uphold justice, science, and law. Despite numerous legal regulations and judicial decisions produced over the years, urban space in Türkiye has increasingly become a legally precarious ground. The content and societal distribution of property rights have changed, leading to new expectations and individual bargaining issues in terms of social demands. This situation necessitates a comprehensive discussion on justice in urban space. Today, zoning plans, plan amendments, laws, Environmental Impact Assessment Reports, and new concepts have become the primary instruments of justice or injustice in the urban planning process. While different plans define different legal statuses and zoning rights in urban space, concepts introduced by Law No. 6306, such as plans with special standards, reserve areas, and private social facilities, establish privileged zoning conditions and exacerbate inequalities in urban space. The central research question of this study is: *Can justice be established in urban space through zoning plans?* To answer this question, the mechanisms of unjust redistribution in urban space will be identified, and recommendations will be developed to ensure justice through zoning plans.

Keywords: Zoning Plans, Spatial Justice, Property Rights

Kaynakça

Ersoy, M. (2007). Planlamada etik değerler: Eşitlik ve sosyal adalet, planlama meslek alanı: geçmişten geleceğe.*31. Dünya Şehircilik Kolokyum Kitabı,* TMMOB, ŞPO, 73-86.

Giritlioğlu P. P. (2023). *Kentin hukuku,* Nobel Yayınevi.

Keleş, R. (1990). *Kentleşme politikası,* İmge Yayınları.

Lefebvre, H. (2013). *Kentsel devrim.* Selim Sezer (Çev.). Sel Yayıncılık.

Yaşar, H. N. 82008). *İmar hukuku,* Filiz Kitabevi.

TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE'DE KAMU YÖNETİMİ AKADEMYASI: KAYFOR ÖRNEĞİ

Beyza UGUR[1], Çağrı ÇOLAK[2]

Genişletilmiş Özet

Ampirist duruş noktası ve postmodern teorilere dayanan farklı feminist epistemolojiler, tarihsel olarak bilimsel bilginin erkek merkezli değerlerle üretildiklerini ortaya koyarlar. Onlara göre hâkim bilgi; ataerkil toplumsal ve kültürel bağlamından bağımsız değildir, cinsiyet körüdür ve erkek deneyimine dayanır. Böylece erkek öznenin ötekisi (aşılması gereken karşıtı) olarak kurgulanan kadın ve kadın deneyimi bilimsel alandan dışlanır. Söz konusu durum nesnel bilginin önünde en büyük engel olarak görülür. 1980'lerde eğitimli ve kentli orta sınıf feministleri bilimsel faaliyetlerinin odağını doğa bilimlerine çevirirler. Onlar için en büyük sorun akıl, zihin ve nesnelliğin eril; doğa, duygu ve öznelliğin dişil olarak nitelendirilmesidir. Bu düşünsel ve duygusal olanlar arasındaki iş bölümüne göre kadınlar tikel, duygusal ve kişisel olanın koruyucusu olurken; bilim ise rasyonel ve gayrişahsi erkeklere zimmetlenmiştir. Bu nedenle bilimi ve toplumsal cinsiyetlendirilen söz konusu inançlar sistemini incelemek ve aydınlatmak elzemdir.

Bu çalışmada hem toplumsal cinsiyetin hem de bilimin toplumsal olarak inşa edilmiş kategoriler olduğu düşüncesinden hareket edilmektedir. Kadınlar, erkekler ve bilim iç içe geçmiş toplumsal, duygusal ve bilişsel güçler dinamiğinden birlikte doğmaktadırlar. Bu dinamik hem bilim ve dişilik arasındaki tarihsel ayrılığı hem de aynı derecede bilim ve erillik arasındaki tarihsel birlikteliği desteklemektedir. Bu bağlamda feminist epistemoloji, bilgi üretiminde güç dinamiklerini ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkilerini irdelemiş ve bilimin daha eşitlikçi ve kapsayıcı bir temelde yeniden yapılandırılması gerektiğini savunarak epistemolojik temelde kadın deneyimini ortaya çıkarma çabasında olmuştur. Feminist epistemoloji, dünyayı anlamak ve anlamlandırabilmek için farklı bakış açılarına kapı aralar ve eril bakış açısı tabularını yıkmaya çalışır. Bu epistemolojinin savunduğu temel argümanlardan biri, kadınların dünya üzerindeki konumunun ve farklı insan faaliyetlerine ilişkin mevcut bakış açılarının erkek ön yargılarına meydan okuyacak şekilde algılanması ve anlamlandırılmasını mümkün kılmasıdır.

Günümüzde bilimsel nüfusun ezici bir çoğunluğunun erkek olması, erilliğin bilimsel düşünce ile bağdaştırılmasının bir sebebi olmaktan öte sonucudur. Bilimsel veya nesnel düşünen bir kadın, "tam bir erkek gibi" düşünüyor; aksine bilim dışı bir argümanı savunan erkek ise "tam bir kadın gibi" konuşuyordur. "Bilim erkek işidir" düşüncesi kültürün derinlerinde kök salmıştır. Kadınlar, bilim ve siyaset gibi insan etkinliklerinin prestijli alanlarından sıklıkla dışlanmış ve bu durum söz konusu

[1]Arş. Gör., Trabzon Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, beyzaugur@trabzon.edu.tr, Orcid: 0009-0003-7943-8549.
[2]Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, cagricolak@trabzon.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5806-9084.

etkinliklerin "erkeğe özgü" şekilde görülmesine yol açmıştır. Kadınların geçimlik işler gibi dışlanmadıkları alanlardaki katkıları ise erkeğinkine kıyasla değersiz veya ikincil şekilde aksettirilmiştir. Bu noktada feminist epistemoloji tarafından birçok ana akım kuram kadınların katkısını yanlış aksettiği veya dışladığı için hatalı ve tek boyutlu görülmüştür. Feminist epistemolojiye göre bilim ve bilgi alanlarına kadınların katkılarının dâhil edilmesi, bazı detayların eklenmesinden öte birçok farklı bakış açısına imkân verecek şekilde perspektif değişikliğine yol açacaktır. Bu durum yalnızca bu alanlara kadınların daha büyük oranda katılımından ibaret kalmayacak ve bu etkinliklerin doğasını da değiştirecektir.

Bilim ve bilgi alanları çeşitli bilimsel etkinlikler etrafında kurumsallaşırlar: Bilimsel merkezler, dernekler, araştırma grupları, forumlar, konferanslar, dergiler vb. Söz konusu kurumsallaşmış faaliyetlerin içerisinde ya hiç ya da az sayıda kadın yer alır. Bu kurumlar sayesinde erkek merkezli bilimsel bilgi kendini tekrar eder ve toplumsal cinsiyet rejimi yeniden üretilir. Bu çalışmanın amacı, kamu yönetimi alanında kurumsallaşan bir forum olan Kamu Yönetimi Forumu'nun (KAYFOR) bilgi üretim sürecinde erkek merkezli bir bakış açısına sahip olup olmadığını ve kadın deneyimine yer verip vermediğini tespit etmektir. Bu amaçla KAYFOR'da kadın ve erkek bilim insanlarının bilimsel temsilinin tespit edilebilmesi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem ile forumda yer alan bilim kurulu, düzenleme kurulu, oturum başkanları, açılış konuşmacıları kategorilerindeki kadın ve erkek sayılarının ve buna ek olarak kadın ve toplumsal cinsiyet konularını işleyen bildirilerin belirlenmesi hedeflenmiştir. Elde edilen bulgular bilimsel alanda cinsiyet temelli dağılımdaki dengesizliklerin belirtilmesine yönelik her bir kategori bazında kadın ve erkek katılımcı sayıları karşılaştırılarak tablo ve grafikler şeklinde sunulmuştur. Katılımcıların cinsiyetleri ve bildiri konularına ilişkin bilgilere forumun etkinlik programlarından ve bildiri kitapçıklarından ulaşılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2014 yılından günümüze kadar gerçekleştirilen KAYFOR toplantıları oluşturmaktadır. Önceki organizasyonların örneklem kapsamına alınmamasında dijital erişim kısıtlılıkları belirleyici bir etken olmuştur.

Türkiye'deki "kamu yönetimi" ve "siyaset bilimi ve kamu yönetimi" bölümlerinde temel olarak dört anabilim dalı yer almaktadır. Zira KAYFOR'a katılım gösteren akademisyenlerin ana omurgasını da, söz konusu anabilim dallarındaki öğretim elemanları oluşturmaktadır. Bu kapsamda kamu yönetimi akademyasının cinsiyet dağılımını belirlemek amacıyla Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Akademik Veri Tabanı üzerinden yapılan taramalarda, "sosyal, beşerî ve idari bilimler" kategorisi altında anabilim dalı filtrelemesi kullanılarak toplamda 1.069 akademisyene erişilmiştir. Bu akademisyenlerin 356'sı (%33,3) kadın, 713'ü (%66,7) ise erkektir. Siyaset ve sosyal bilimler anabilim dalı kapsamında gerçekleştirilen tarama sonucu ulaşılan 458 akademisyenin 134'ü kadın, 324'ü ise erkeklerden oluşmaktadır. Yönetim bilimleri anabilim dalındaki 357 akademisyen arasında 126 kadın ve 231 erkeğe rastlanmıştır. Kentleşme ve çevre sorunları anabilim dalında yapılan tarama

sonucunda ulaşılan 201 akademisyenin 78'i kadın, 123'ü erkeklerden oluşmuştur. Hukuk bilimleri anabilim dalında ise 18'i kadın ve 35'i erkek olmak üzere 53 akademisyene ulaşılmıştır. Özetle, "kamu yönetimi" ve "siyaset bilimi ve kamu yönetimi" bölümlerinde çalışan yaklaşık 3 akademisyenden 2'si erkek, 1'i kadındır. Buradan hareketle, KAYFOR toplantılarındaki çeşitli kurul ve etkinliklerdeki cinsiyet dağılımının söz konusu verilerle örtüşüp örtüşmediği çalışmanın sorunsalını oluşturmaktadır. Yapılan incelemede ilk olarak, bilim kurulu cinsiyet dağılımına bakılmıştır. Bu kategoride erkek akademisyen sayısı toplamının 1.342 (%79,0), kadın katılımcı sayısı toplamının 356 (%21,0) olduğu görülmüştür. Düzenleme kurulundaki cinsiyet dağılımına bakıldığında ise 159 erkek (%65,2), 85 kadına (%34,8) rastlanmaktadır. Burada düzenleme kurulunun kamu yönetimi disiplinindeki genel cinsiyet dağılımı oranını biraz daha yansıttığı belirtilmelidir. Oturum başkanlarının cinsiyet dağılımına bakıldığında; toplam 401 oturum başkanının 335'inin (%83,5) erkek, 66'sının (%16,5) ise kadın olduğu dikkat çekmektedir. Kadınların bilimsel etkinliklerdeki orantısız dağılımının açılış konuşmacılarına ilişkin oranlara da yansıdığı görülmektedir. Özellikle bu kategoride erkeklerin belirgin bir şekilde daha fazla yer aldığı göze çarpmaktadır. Değerlendirme kapsamındaki toplam 14 adet KAYFOR toplantısından yalnızca 4'ünde kadın konuşmacıya yer verilmiştir. Toplam 63 açılış konuşmacısının 59'u (%93,7) erkek ve yalnızca 4'ü (%6,3) kadındır.

KAYFOR etkinliklerinin incelenmesi sonucu, belirlenen kategorilerde (bilim kurulu, düzenleme kurulu, oturum başkanları, açılış konuşmacıları) erkeklerin sayıca kadınlardan fazla olduğu tespit edilmiş ve bu durum bilimsel etkinliklerde erkek egemen değerlerin hâlâ etkili olduğuna dair bir gösterge sunmuştur. Neredeyse her yıl düzenlenen KAYFOR etkinliklerinde erkeklerin tüm kategorilerdeki üstünlüğü düzenli bir şekilde devam etmiştir. Düzenleme kurulu, kamu yönetimi disiplininin genel cinsiyet dağılım oranını yansıtırken; diğer kategorilerde bu dağılıma bile yaklaşılamamıştır. Düzenleme kurulu kategorisinde kadın katılımcı oranının diğerlerine göre fazla olması, kadın emeğinin kullanılması ve onlara daha çok arka planda yer verilmesi ile açıklanabilir. Ancak prestij ve bilimsel değerin yüksek olduğu oturum başkanı ve açılış konuşmacısı gibi kategorilerde kadın sayısı düşmektedir. Bu forumda sunulan bildirilerin başlıklarından yola çıkarak konu dağılımına bakıldığında ise toplumsal cinsiyet ve kadın konularına ilişkin çalışmaların az sayıda olduğu dikkat çekmektedir. Bilimsel etkinliklerde bu konulara ayrılan dikkatin artırılması ve bilimsel gündemlerin önemli bir parçası hâline getirilmesi elzemdir. Bu konuları merkezine alacak olan çalışmalar, yalnızca bireysel farkındalığı artırmayacak aynı zamanda toplumsal yapıları dönüştürme potansiyeline de sahip olacaktır.

Elde edilen bulgular, KAYFOR özelinde bilgi üretim süreçleri ve bilimsel pratiklerde cinsiyet temelli eşitsizliklerin ve erkek egemen değerlerin etkili olmaya devam ettiğini göstermektedir. Bu sonucun arka planını anlamak ve çözüm üretmek amacıyla kadınların bilimsel etkinliklere katılımını artıracak adil ve açık seçim süreçleri oluşturulabilir ve toplumsal cinsiyet eşitliği bilincini artırmaya yönelik eğitimler düzenlenebilir.

Anahtar Kelimeler: Feminist Epistemoloji, Bilimin Cinsiyeti, Erillik, Kamu Yönetimi, KAYFOR

PUBLIC ADMINISTRATION ACADEMY IN TÜRKİYE FROM A GENDER PERSPECTIVE: THE CASE OF KAYFOR

Abstract

The aim of this study is to determine whether KAYFOR has a male-centred perspective in the knowledge production process and whether it includes women's experience. The sample of the study consists of KAYFOR meetings held from 2014 to the present. Digital accessibility problems were effective in excluding previous organisations from the sample. In order to determine the scientific representation of women and men scientists in line with the aim of the study, the full text or abstracts of all KAYFORs held since 2014, scientific committee, organising committee, session chairs and keynote speakers were included in the study and subjected to content analysis. It was determined that men outnumbered women in the categories included in the research and that the superiority of men in all categories in the events continued regularly every year. In addition, it was observed that there were few studies on women and gender issues. While the organising committee reflects the general gender distribution ratio of the public administration discipline, it is not even close to this distribution in other categories. The findings obtained through KAYFOR activities reveal that gender roles and male-dominated values are still effective in scientific fields. Feminist epistemology, on the other hand, argues that women's contributions should be included in the fields of science and knowledge and that this will allow for many different perspectives. It also mentions that increasing women's participation in these activities will change the nature of these activities.

Keywords: Feminist Epistemology, Gender of Science, Masculinity, Public Administration, KAYFOR

Z KUŞAĞININ İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'NE VE KADIN HAKLARINA YÖNELİK BAKIŞ AÇISI: ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ

Buse DOKUZ[1], Bulut DOĞAN[2]

Genişletilmiş Özet

Kadının insan haklarına yönelik çalışmalar son yıllarca gittikçe yaygınlaşmaktadır. Bu çalışmalar hem Dünya gündeminde hem de Türkiye özelinde kadın hakları mücadeleleri bağlamında yapılması gerekenleri gün ışığına çıkarmada önemli bir işlev göstermektedir. Kadın haklarına yönelik eylemlerin ve çalışmaların uzun bir tarihselliği olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle modern dönemden günümüze gittikçe artan şekilde kadın hak mücadelelerinin ulusal ve uluslararası gündemde kendisine yer edindiği görülebilmektedir. Bununla birlikte günümüzde halen daha kadın haklarına yönelik ihlaller devam etmektedir. Bunların en önemlilerinden biri kadınlara yönelik şiddet olarak öne çıkmaktadır. İnsan haklarına yönelik toplumsal cinsiyet temelli ihlaller halen daha gündemin en üst sıralarında yer almaktadır. Bu durum önemli bir kamu politikası sorunu olarak varlığını sürdürmekte ve çözülmesi karmaşık bir hal almaktadır.

Kadın hakları bağlamında Türkiye'de son dönemde en çok gündemde olan konu 2011 yılında imzalanan, tam adı "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi" olan "İstanbul Sözleşmesi" ve Türkiye'nin bu sözleşmeden 2021 yılında çekilmesidir. Bu sözleşmeden Türkiye'nin çekilmesi toplumun farklı kesimlerinden değişik tepkiler almıştır. Konu bağlamında odaklanılması gereken kesimlerden en önemlilerinden biri Z kuşağıdır. Z kuşağı geleceğin yetişkin adayları, ebeveynleri, toplumu şekillendirecek bireyleri olmaları ve kendilerinden önceki kuşaklardan karakteristik farkları olması bağlamında önem arz etmektedir.

Bu çalışma, İstanbul Sözleşmesi ve kadın haklarına yönelik anlayış çerçevesinde, insan hakları kavramı, Türkiye'de ve Dünya'da kadın haklarına yönelik çalışmalar, kuşaklar ve özellikleri ile birlikte Z Kuşağı'nın İstanbul Sözleşmesine ve kadın haklarına bakış açısını konu almaktadır. Bu kapsamda İstanbul Sözleşmesi'nin, kadınları ve kız çocuklarını ne derecede koruyabildiği ya da cinsiyet kimliği gibi konulardaki etkilerinin, Z Kuşağı için ne ifade ettiğinin saptanması amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle hak ve insan hakları kavramı açıklanarak kadın insan hakları

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı dokuz9buse9@gmail.com.
[2] Arş. Gör. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, bulutdogan@artvin.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1533-1641.

kavramının nasıl ortaya çıktığı ele alınmış, Dünya'da ve Türkiye'de, Kadın İnsan Hakları kavramının tarihsel süreci incelenmiştir. Ardından Dünyada ve Türkiye'de Kadın Haklarına yönelik yapılan çalışmalar incelenerek kronolojik bir sıralama yapılmıştır. Bununla birlikte İstanbul Sözleşmesi'nin neyi amaçladığı ortaya konularak, Dünya'da ve Türkiye'de etkileri ele alınmış ve Türkiye'nin, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararının sebepleri ortaya koyulmuştur. Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde okuyan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan Z Kuşağı kadın ve erkek öğrenciler ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmış ve kişilerin salt düşünceleri öğrenilmiş ve çalışmada bunlara yer verilmiştir. Bu çalışma, Z Kuşağı'nın İstanbul Sözleşmesi'ne ve kadın haklarına bakış açısının değerlendirildiği özgün bir çalışma özelliği taşırken aynı zamanda literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Çalışmada temel olarak Z Kuşağının İstanbul Sözleşmesi'ne ve kadın haklarına bakış açısının nasıl olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Bu temel soru kapsamında katılımcılara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

- Kadın hakları kavramı deyince aklınıza neler geliyor?
- Kadınların toplumda karşılaşmış oldukları zorluklar sizce nelerdir?
- İstanbul Sözleşmesi'nin ne olduğunu ve neyi içerdiğini biliyor musunuz? Sözleşmeye yönelik düşünceleriniz nelerdir? (Örneğin: Kadınları ve kız çocuklarını korur mu? Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim gibi konulardaki etkileri nedir?)
- Sözleşmenin maddelerinden biri olan *"kadının beyanı esastır"* ilkesi hakkında ne düşünüyorsunuz? (Örneğin: Aile kavramını sizce ortadan kaldırır mı ya da boşanmaları arttırır mı?)
- Türkiye'nin, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararını doğru buluyor musunuz? Neden?

Araştırmanın evrenini Z kuşağında okuyan lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemini ise Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde okuyan Z Kuşağı 10 kadın ve 10 erkek öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışmanın örnekleminin yalnızca Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde okuyan Z Kuşağı kadın ve erkek öğrencilerin oluşturması, sonucun topluma genellenmesi konusunda sınırlılık oluşturmaktadır. Çalışmaya dahil edilme ve çalışmadan dışlanma kriterleri incelendiğinde tek kriterin Z Kuşağı'na dahil olmak olduğu, bireylerin öncesinde İstanbul Sözleşmesi ya da kadın hakları konusunda bir eğitime, bir panele katılıp katılmadıkları sorgulanmaksızın çalışmaya dahil edilmeleri kişiler arasında oluşan bilgi düzeyi ya da konuyu yorumlamaları açısından farklılık yaratmış olabilir. Ayrıca katılımcıların herhangi bir uç gruba dahil olup olmadıklarının sorgulanmaması bireylerin kendi öğretilerine göre soruları cevaplayarak sonucu etkilemelerine neden olmuş olabilir.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmenin yapılabilmesi için literatüre dayalı olarak yarı yapılandırılmış soru formu hazırlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmada açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu aracılığıyla görüşmecilerin İstanbul Sözleşmesi'ne ve Kadın haklarına ilişkin bakış açılarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Görüşmeler 2024 yılı Nisan ayında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında ses kaydı alınıp ardından deşifre edilmiştir ve veri analizine tabi tutulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme sonucunda ortaya çıkan veriler MAXQDA 2024 Plus nitel veri analiz programıyla deşifre edilmiş ve yazıya aktarılmıştır. Veriler kodlanarak, kategorilendirilmiştir.

Çalışma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler *"Demografik Bulgular", "Katılımcıların Kadın Haklarına Yönelik Görüşü", "Katılımcılara Göre Kadınların Karşılaştıkları Zorluklar", "Katılımcıların İstanbul Sözleşmesi'ne Bakış Açısı", "Katılımcıların Kadının Beyanı Esastır İlkesine Dair Görüşleri", "Katılımcıların Kadına Yönelik Şiddetle Mücadeleye İlişkin Görüşleri", "Katılımcılara Göre Toplumsal Cinsiyet Eşitliği"* ve *"Katılımcılara Göre Cinsiyet Eşitliği İçin Yapılması Gerekenler"* başlıkları çerçevesinde açıklanmıştır.

Çalışma kapsamında ortaya çıkan bulgular şu şekilde özetlenebilir. Katılımcılar 18 ile 21 yaş arasındadır ve hepsi bekardır. Katılımcıların kadın haklarına yönelik görüşleri incelendiğinde en çok cinsiyet eşitliği üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda *"kadın hakları"* kavramını kadınlara verilen haklar ve kadının hukuk karşısında kendini koruyabilmesi, en önemlisi şiddeti önleyecek bir kavram olarak katılımcılar tarafından ele alınmıştır. Katılımcıların ifadelerinden hareketle kadınların toplumda karşılaşmış olduğu zorlukların en başında toplumsal cinsiyet kalıpları ve şiddet gelmektedir. Katılımcılar kadın ve çocuk haklarını güvence altına alma ve şiddetin önlemesinde etkili olma nitelikleri üzerinde daha fazla dururken en az toplumsal uzlaşma ihtiyacına vurgu yapmıştır. Katılımcılar kadın ve kız çocuklarını koruma, şiddetin önlenmesi ve cinsiyet eşitliği sağlama konusunda İstanbul Sözleşmesi'nin gerekli olduğunu ve bu sözleşme sayesinde cinayetlerin biraz da olsa azaldığı, kadını yasal süreçler karşısında koruyan bir sözleşme olduğunu ve Türkiye'nin, bu sözleşmeden çekilme kararını tamamıyla yanlış bulan görüşler yer alırken; kimi katılımcılara göre de toplumun aile yapısını bozduğu ve LGBT+'lar ile eşcinselliği ortaya çıkardığı, toplumun ahlaki ve kültürel yapısını bozduğu ve LGBT+'ları normalleştirdiği için sözleşmenin kaldırılmasının doğru olduğunu savunan görüşler de vardır. Katılımcıların görüşlerinden hareketle kadına yönelik şiddet ve cinayetlerin azaltılabilmesi için en başta toplumun iş birliği içerisinde olması gerekir, eğer bu iş birliği sağlanabilirse o zaman toplumsal değişim de sağlanabilir yanıtı öne çıkmıştır. Katılımcılara göre kadın ve erkeğin sosyal ve hukuk karşısında olmak üzere birçok alanda toplum önündeki eşitliği ifade edilmiş ve toplum tarafından, kadın ve erkeğe yüklenen cinsiyet rollerine de değinilmiştir. Katılımcıların görüşlerinden hareketle cinsiyet eşitliği ve kadın haklarını desteklemek için başta toplumu bilinçlendirmeye yönelik faaliyetler olmak üzere, cinsel eğitim, medya etiği, iş birliği,

eğitim, hukuksal düzenleme ve kurumların etkin çalışması gerekliliği ifade edilmiştir. Bunların gerçekleşmesi takdirinde ancak eşitliğin mümkün olabilmesinden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Z kuşağı, Kadın Hakları, İstanbul Sözleşmesi

GENERATION Z'S PERSPECTIVE ON ISTANBUL CONVENTION AND WOMEN'S RIGHTS: THE CASE OF ARTVIN ÇORUH UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

Within the framework of the understanding of the Istanbul Convention and women's rights, this study focuses on the concept of human rights, studies on women's rights in Turkey and in the world, generations and their characteristics, and the perspective of Generation Z on the Istanbul Convention and women's rights. In this context, it is aimed to determine to what extent the Istanbul Convention can protect women and girls or what its effects on issues such as gender identity mean for Generation Z. In the study, firstly, the concept of rights and human rights is explained and how the concept of women's human rights emerged is discussed, the historical process of the concept of women's human rights in the world and in Turkey is examined, then a chronological order is made by examining the studies on women's rights in the world and in Turkey. In addition to this, what the Istanbul Convention aims to achieve, its effects in the world and in Turkey are discussed and the reason for Turkey's decision to withdraw from the Istanbul Convention is revealed. Semi-structured interviews were conducted with male and female students of Generation Z studying at Artvin Çoruh University Hopa Faculty of Economics and Administrative Sciences and participating in the study voluntarily. This study aims to contribute to the literature while being an original study in which Generation Z's perspective on the Istanbul Convention and women's rights is evaluated.

Keywords: Generation Z, Woman Rights, Istanbul Convention

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ BAĞLAMINDA KADINLARIN VE ERKEKLERİN SİYASİ TEMSİLİ: 2023 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ VE 2024 YEREL SEÇİMLERİ

Fikret KARAKOÇ[1]

Genişletilmiş Özet

Toplumsal cinsiyet eşitliği; davranışlar, sorumluluklar, ayrıcalıklar, fırsatlar, haklar, güçler ve güçlükler başta olmak üzere birçok boyutta cinsiyetler üzerine yüklenen toplumsal rolleri inceleyen ve bu rollerin eşitliğini öngören bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumun bireyler üzerinden ele alınmasını ve farklı cinsiyet rollerinin eşit haklara sahip olmasını benimsemektedir. Gerek kamusal hayatın gerekse özel hayatın içerisinde hem kadınların hem de erkeklerin eşit seviyede konumlandırılmaları ve yetkilendirilmeleri toplumsal cinsiyet eşitliğinin temelidir. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliği, BM'nin sürdürülebilir kalkınma amaçlarından biridir. Bu amaç; sosyoekonomik ve politik hayatın karar süreçlerine kadın ile erkeğin katılımını ve karar verme mekanizmasında kadın ile erkeğin yer almasını öngörmektedir. Kadın ve erkeğin lider/temsilci olabilmelerine ilişkin her düzeyde eşit imkanların ve fırsatların tanınması beklenmektedir. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet eşitliği doğrultusunda 'siyasi temsil' konusu ele alınabilir. Çünkü kadınların ve erkeklerin toplumdaki karşılıklarınca temsil edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel yaklaşımlarından biridir.

Çalışmanın amacı; Türkiye'de son dönemde gerçekleşen bir genel seçimin ve bir yerel seçimin toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından incelenmesidir. Çalışmada iki seçim ele alınmıştır. Bunlar; 2023 milletvekili genel seçimleri ve 2024 yerel seçimlerdir. Bu seçimlerin istatistikleri detaylı olarak incelenmiş ve özet veri halinde sunulmuştur. Seçimlere ilişkin istatistiklere; YSK Web Portal, TÜİK İstatistik Veri Portalı ve YSK Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü'nün Seçim İstatistikleri Bülteni üzerinden erişim sağlanmıştır.

2023 milletvekili genel seçimlerinde, seçmen sayılarının cinsiyet bakımından oranı; %50,4 kadın ve %49,6 erkek şeklindedir. 2024 yerel seçimlerinde, seçmen sayılarının cinsiyet bakımından oranı; %50,6 kadın ve %49,4 erkek şeklindedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında, bu oranlar esas alınarak kazanan kadın oranı ve kazanan erkek oranı üzerinden aşkın temsil ve eksik temsil düzeyleri tespit edilmiştir. Böylece Türkiye'de son dönemde gerçekleşen genel seçimde ve yerel seçimde toplumsal cinsiyet rolleri bakımından siyasi temsil düzeyleri belirlenmiştir.

2023 milletvekili seçimlerinde, 600 milletvekilliği için toplam 13.037 aday gösterilmiştir. Bunlardan 3.281'i kadın adaydır. 9.756'sı erkek adaydır. 2023 seçimleri için gösterilen milletvekili

[1] Öğr. Gör., Bayburt Üniversitesi, fikretkarakoc@bayburt.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7974-3103.

adaylarından %25,2'si kadın aday iken %74,8'i erkek adaydır. Seçim sonuçlara göre; seçilen 600 milletvekilinin 119'u kadın iken 481'i erkektir. Bu bakımdan, 2023 milletvekili seçim sonuçlarına göre %19,8 oranında kadın milletvekili seçilmiş iken %80,2 oranında erkek milletvekili seçilmiştir. Ayrıca 2018 seçimlerinde kadın milletvekili oranı %17,3 iken erkek milletvekili oranı %82,7'dir. 1 Kasım 2015 seçimlerinde kadın milletvekili oranı %14,7 iken erkek milletvekili oranı %85,3'tür.

Öte yandan, 2024 yerel seçimi kapsamında belediye başkanlığı için toplam 14.119 aday gösterilmiştir. Bu adaylardan 1.624'ü kadın ve 12.495'i erkektir. Belediye başkanlığı için %11,5 oranında kadın aday gösterilmiş iken %88,5 oranında erkek aday gösterilmiştir. Seçilen belediye başkanı sayısı 973'tür. Bunlardan 70'inin kadın aday tarafından ve 903'nün erkek aday tarafından kazanıldığı görülmektedir. Bu bakımdan, belediye başkanlığını kazanan kadın oranı %7,2 iken erkek oranı %92,8'dir. Ayrıca 2019 yerel seçimlerinde belediye başkanlığını kazanan kadın oranı %2,8 iken erkek oranı %97,2'dir. 2014 yerel seçimlerinde belediye başkanlığını kazanan kadın oranı %2,7 iken erkek oranı %97,3'tür.

2024 yerel seçimi kapsamında belediye meclisi üyeliği için toplam 136.259 aday gösterilmiştir. Bu adaylardan 22.500'ü kadın ve 113.759'u erkektir. Belediye meclisi üyeliği için %16,5 kadın aday gösterilmiş iken %83,5 erkek aday gösterilmiştir. Seçilen belediye meclisi üyesi toplam 20.952'dir. Seçilen belediye meclisi üyelerinden 2.567'si kadın ve 18.385'i erkektir. Bu bakımdan, belediye meclisi üyeliğine seçilen kadın oranı %12,3 iken erkek oranı %87,7'dir. Ayrıca 2019 yerel seçimlerinde belediye meclisi üyeliğine seçilen kadın oranı %11 iken erkek oranı %89'dur. 2014 yerel seçimlerinde belediye meclisi üyeliğine seçilen kadın oranı %10,7 iken erkek oranı %89,3'tür.

2024 yerel seçimi kapsamında il genel meclisi üyeliği için toplam 12.054 aday gösterilmiştir. Bu adaylardan 1.393'ü kadın ve 10.661'i erkektir. İl genel meclisi üyeliği için %11,6 oranında kadın aday gösterilmiş iken %88,4 oranında erkek aday gösterilmiştir. Seçilen il genel meclisi üyesi toplam 1.282'dir. Seçilen il genel meclisi üyelerinden 63'ü kadın ve 1.219'u erkektir. Bu bakımdan, il genel meclisi üyeliğine seçilen kadın oranı %4,9 iken erkek oranı %95,1'dir. Ayrıca 2019 yerel seçimlerinde il genel meclisi üyeliğine seçilen kadın oranı %3,8 iken erkek oranı %96,2'dir. 2014 yerel seçimlerinde il genel meclisi üyeliğine seçilen kadın oranı %4,8 iken erkek oranı %85,2'dir.

2024 yerel seçimi kapsamında büyükşehir belediye başkanlığı için toplam 734 aday gösterilmiştir. Bu adaylardan 94'ü kadın ve 640'ı erkektir. Büyükşehir belediye başkanlığı için %12,8 oranında kadın aday gösterilmiş iken %87,2 oranında erkek aday gösterilmiştir. Seçilen büyükşehir belediye başkanı sayısı 30'dur. Seçilen büyükşehir belediye başkanlarından 5'i kadın ve 25'i erkektir. Bu bakımdan, büyükşehir belediye başkanlığı için seçilen kadın oranı %16,7 iken erkek oranı %83,3'tür. Ayrıca 2019 yerel seçimlerinde büyükşehir belediye başkanlığını kazanan kadın oranı %10 iken erkek oranı %90'dır. 2014 yerel seçimlerinde büyükşehir belediye başkanlığını kazanan kadın oranı %10 iken erkek oranı %90'dır.

Sonuç olarak hem genel seçimlerde hem de yerel seçimlerde kadının siyasi temsili oldukça düşüktür. Ancak kadının siyasi temsili konusunda son dönemde nispeten bir artış söz konusudur. Fakat artış hızı oldukça düşük ve dengesizdir. 2023 milletvekili genel seçimlerinde %30,6 oranında kadınlar eksik temsil edilirken erkekler aynı oranda aşkın temsil edilmiştir. 2024 yerel seçimlerinde belediye başkanlığına ilişkin olarak %43,4 oranında kadınlar eksik temsil edilirken erkekler aynı oranda aşkın temsil edilmiştir. Belediye meclisi üyeliği bakımından %38,3 oranında kadınlar eksik temsil edilirken erkekler aynı oranda aşkın temsil edilmiştir. İl genel meclisi üyeliği bakımından %45,7 oranında kadınlar eksik temsil edilirken erkekler aynı oranda aşkın temsil edilmiştir. Büyükşehir belediye başkanlığı bakımından %33,9 oranında kadınlar eksik temsil edilirken erkekler aynı oranda aşkın temsil edilmiştir. Bu çerçevede, her iki seçim sonucunun toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından tutarlı olduğunu söylenemez. Toplumdaki kadın-erkek dengesinden çok uzak sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ayrıca her iki seçimde de erkeklerin oransal olarak fazla olduğu ve aşkın temsil edildiği görülmektedir. Kadınların eksik temsil düzeyi en az %30'dur. Bu oran oldukça ciddi bir temsil sorununu ortaya koymaktadır. Üstelik yerel seçimlerde kadınların eksik temsil düzeyi daha fazladır. Hatta belediye başkanlığı ve il genel meclisi üyeliği için bu oran %45 civarındadır. Son olarak, adaylık konusu siyasi temsil için belirleyici bir etkendir. Her iki cinsiyet yaklaşık olarak aday oldukları oranda temsil imkanı bulmuştur. Bu bakımdan, her iki seçim türünde de kadın adaylarının sayısının artması önerilmektedir. Ayrıca nispi temsil sistemi ile belirlenen meclis üyelikleri (TBMM, belediye meclisi ve il genel meclisi) için aday sıralaması oldukça önemlidir. Aday sıralamasında kadınların ve erkeklerin dengeli ve eşit bir şekilde sıralanması, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında siyasi temsil düzeyini arttıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Seçim, Siyasi Temsil, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

POLITICAL REPRESENTATION OF WOMEN AND MEN IN THE CONTEXT OF GENDER EQUALITY: 2023 PARLIAMENTARY GENERAL ELECTIONS AND 2024 LOCAL ELECTIONS

Abstract

One of the fundamental approaches to gender equality is the political representation of women and men by their counterparts in society. In line with this approach, the 2023 parliamentary general elections and 2024 local elections are discussed in this study. These two elections were examined in terms of the political representation of women and men. As a result, it was seen that the level of political representation of women in both general and local elections was quite low compared to men. Deviations in political representation rates are between 30% and 45%. In both selections, the male is represented as more transcendent than the female. This situation reveals a very serious problem of representation. Moreover, women are more likely to be underrepresented in local elections. Finally, the issue of candidacy is a determining factor for political representation. Both genders were represented in approximately the same proportion as their candidates. In this regard, it is recommended to increase the number of female candidates in both types of elections. In addition, the order of candidates for parliamentary memberships determined by the proportional representation system is very important. A balanced and equal ranking of women and men in the candidate ranking will increase the level of political representation in terms of gender roles.

Keywords: Election, Political Representation, Gender Equality

DEVLET POLİTİKASI OLARAK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE KADIN: ON İKİNCİ KALKINMA PLANININ İNCELENMESİ

Fırat DEMİRKOL[1]

Genişletilmiş Özet

Kalkınma kavramı modern çağın önemli kavramlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaman içerisinde kalkınmanın planlı olduğu takdirde çok daha başarılı olacağı anlaşılmaktadır. Planlama en kısa haliyle belirli amaçlara ulaşmak için en iyi seçeneklerin kullanıldığı akılcı bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Waterston, 1965: 8). Planlama her ne kadar genellikle olumlu sonuçlar ortaya çıkartıyor dahi olsa devlet yönetimi alanında müdahaleci bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir ve özelikle liberal yaklaşım ya da piyasa ekonomisi tarafından eleştirilmektedir (Soyak, 2003: 168) . Planlı ekonomide hedefler ve amaçlar dönemin siyasi otoritesi tarafından belirlenmektedir ve bireyselliği ortadan kaldırabilemektedir. Dünya planlı ekonomiyle ilk olarak SSCB zamanında tanışmıştır. Bu durumun en önemli nedenlerinden birisi zaman kaybetmeden Batı'nın endüstri devrimine yetişmek ve bu noktada zaman kaybetmemek için planlı bir yaklaşım ortaya koymanın zorunluluğu kabulü önemli bir yer tutmaktadır (Huberman, 1990: 269-274). Her ne kadar öncelikli olarak Sosyalist rejimlerin bir yönetim modeli olarak kabul ediliyor olsa da II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan yeni dünya düzeninde 'gelişmekte olan ülkeler' tarafından bir noktada geçiş modeli ya da hızlı kalkınmanın bir ayağı olarak planlı ekonomik modeller uygulanmaya başlamıştır. Bu durumdan Türkiye'de etkilenmiş ve 1930'larda başlayan planlı ekonomi uygulamalarına devam etmiştir.

1980'lerden sonra ön plana çıkan piyasa ekonomisi modeli özellikle SSCB'nin yıkılmasının ardından neredeyse rakipsiz tek alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum tüm eşitsizliklerin kalktığı ya da piyasanın tam olarak adaleti sağlayabildiği anlamına gelmemektedir. Bu durum özellikle kapitalizmin ve gücün ön plana çıktığı bir noktada toplumda canlı ya da cansız dezavantajlı durumda olanları korumasız bir duruma getirmektedir. Bu nedenle 'sürdürülebilirlik' kavramı birçok alanda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik kavramları bazen bir arada bazen ayrı ayrı ele alınmaktadır.

İlgili çalışmada devletin temel politika metinlerinden birisi olan son kalkınma planı olan On İkinci Kalkınma Planı incelenecek olup bu bağlamda kadın ve sürdürülebilirlik kavramlarının öncelik

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, İİSBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, firat.demirkol@nisantasi.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0887-0898.

alanları incelenmeye çalışılacak olup bir arada ya da ayrı ayrı kullanıldığı bölümler üzerinden değerlendirme yapılacaktır.

Türkiye dünya siyasetinin etkisi ve Osmanlı Devleti'nden devrolan borçların kapanmasının ardından 1930'lu yıllarda kalkınma öncelikli ve ekonomik bağımsızlık üzerine bir ekopolitik geliştirmiştir. Bu noktada 1930'lu yıllarda merkezi otoritenin güçleneceği konusunda destek sağlayacağı da düşünülen planlı ekonomik model uygulanmaya konulmuştur. 1934 yılında Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı adı altında planlı ekonomiye geçiş sağlanmıştır. SSCB'den sonra planlı ekonominin düzenli uygulanan tek örneği. Başarılı olmasından dolayı 1938-1942 yılları arasını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı yapılmıştır.

2024-2028 dönemini kapsayan On İkinci Kalkınma Planı, 30 Ekim 1984 tarihinde kabul edilen 3067 sayılı Kanun hükmüne göre, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından 31 Ekim 2023 tarihinde gerçekleştirilen On Beşinci Birleşiminde genel kurul tarafından kabul edilmiştir (SBB, On İkinci Kalkınma Planı, 2023). İlgili kalkınma planı 2 ana bölüm 6 alt bölüm olmak üzere toplam 251 sayfadan oluşmaktadır. . On İkinci Kalkınma Planı, Cumhurbaşkanlığı'na bağlı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından koordine edilmiş olup bu kapsamda 60 özel uzmanlık komisyonu, 27 çalışma grubu ve bu kapsamda toplam 8.500 kişinin katılımı sağlanarak hazırlanmıştır. Bu duruma ek olarak çevrimiçi yöntemle gerçekleştirilen "vatandaş anketi" neticesinde 43.000'den fazla vatandaşa ulaşılmış ve bu katılımcıların görüş ve önerileri alınmıştır. Bu kapsamda STK, akademisyenler, özel sektör temsilcileri ile bakanlıklar başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarıyla istişare toplantıları yapılmıştır (SBB, On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 2-3).

On İkinci Kalkınma Planı, kapsamında sürdürülebilir kalkınma hususu sıklıkla ele alınmış ve 'ülkemizin sürdürülebilir kalkınma sürecinin stratejik bir yaklaşımla yönetilmesini teminen mevcut kaynakların verimli kullanılması, orta ve uzun vadede artırılması ile ekonomik ve sosyal açıdan en fazla katma değer üreten alanlara yönlendirilmesi için yol gösterici bir işlev üstlenecektir' ifadesi doğrudan verilmiştir (SBB, On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 2). İlgili planın giriş metninde açıkça sürdürülebilirlik kavramının metnin temel temalarından birisini oluşturacağı belirtilmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı başlık ve metin içi olmak üzere planda toplamda 208 kez kendisine yer bulmaktadır. Çevresel ve ekolojik sürdürülebilirliğin yanında sosyal sürdürülebilirlik kavramına yer verilmiştir (SBB, On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 10).

'Nitelikli insan, güçlü aile, sağlıklı toplum" ekseni altında kapsayıcı büyüme yaklaşımı çerçevesinde beşeri sermayenin güçlendirilmesi ve refahın toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılmasına yönelik politikalar ele alınmaktadır' (SBB, On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 2). Kalkınma planına bakıldığın sürdürülebilirlik temasının işler hale gelmesi için temel dinamiklerden birisi olarak toplumsal fırsat

eşitliği ve dezavantajlı durumda bulunan kadınlar, çocuklar ve engellilerin toplumsal süreçlerde aktif yer alması belirtilmektedir. Bu durum hem kalkınmayı sağlayacak öncelik hem de sürdürülebilir kalkınmanın hedefi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın kavramı başlık ve metin içi olmak üzere planda toplamda 76 kez kendisine yer bulmaktadır. Kadınların eğitim ve istihdam fırsatlarından eşit olarak yararlanması ve toplumsal süreçlere etkin olarak yer alması adına alınan ve alınacak önlemlerden bahsedilmektedir. Özellikle erkeklere göre özel hayat ve iş dengesi konusunda dezavantajlı durumda bulunan kadınların iş-yaşam dengesinin sağlanması adına kolaylaştırıcı kamu politikalarının oluşturulmasının öneminden bahsedilmektedir. Kadın dayanışmasına imkan sağlayan ve kadınların esnek biçimde çalışma imkanına sahip olduğu kadın kooperatiflerinin destekleneceği açıkça belirtilmektedir (SBB, On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 124). Kadın kavramı ile beraber kız çocukları kavramı ayrıca ele alınmış ve özellikle dönem şartları becerileri olarak karşımıza çıkan dijital becerilerin kazandırılması ve desteklenmesi adına ilgili toplumsal gruplara destek verileceğinden bahsedilmektedir (SBB, On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 152). Kadınların toplumsal rollerinden destekleme amaçlanırken aile yaşamı ve kadının annelik rolleri es geçilmemiş olup toplumun geleceğini korumak ve nüfus planlamasını yapmak adına kadının istihdam rolünün annelik rolüne uygun biçimde şekillenmesini sağlayacak formüller üzerinden çalışmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Ekonomik süreçlerin yanında toplumda özellikle kanayan bir yara haline alan kadınların ve kız çocuklarının erken ya da zorla evlendirilmesi veya kadına yönelik şiddet konularında alınacak önlemlerden bahsedilmektedir.

Bu çalışmada On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) genel özelliklerinden ziyade sürdürülebilirlik ve kadın temaları üzerinden incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda aşağıdaki bulgulara rastlanmıştır.

- Sürdürülebilirlik teması genel hatlarıyla ekonomik ve piyasa anlamında ele alınmıştır
- Sosyal sürdürülebilirlik vurgusu yapılmış olsa da genel ifadeler ile bahsedilmiştir
- Kadının toplumdaki yeri güçlendirilmeye çalışılırken geleneksel annelik ve aile içi rollerine güçlü bir vurgu yapılmaktadır
- Kadın ve genç kız ayrımı yapılarak her ikisinin de ailenin korunması unutulmadan desteklenmesi sosyal ve sosyal hayatta var olması gerektiği vurgusu yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kamu Politikası, Siyaset Bilimi, Sürdürülebilirlik

SUSTAINABILITY AND POPULATION AS A STATE POLICE: EXAMINATION OF THE TWELFTH DEVELOPMENT PLAN

Abstract

The concept of development, and the perspective of sustainable development in particular, has been regarded as an important headline in many countries that have recently adopted the liberal economic model. This approach, which is possible as a result of the wide involvement of NGOs, individuals and all actors in society, including public institutions, is being dealt with in a very comprehensive manner. The concept assigns various roles and duties to all sections of society. Since the establishment of the planned development model, Turkey has sought to make it an important public policy and has made development plans covering almost every period. However, it has not achieved equal success in meeting the targets set in these plans. The Twelfth Development Plan, which we are working on, covers the years 2024-2028, and includes a review of sustainability and women's themes. The study briefly refers to Turkey's planning date, but does not make a comparison between past periods and the current plan. Sustainability and how women's themes are dealt with in the text and how they are evaluated from a perspective is the subject of the study. The study is based on the method of research and aims to reveal the projection of the development plan on the relevant themes, which forms one of the main texts of public policy.

Keywords: Women, Public Policy, Political Science, Sustainability

TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERDE CİNSİYET BAZLI KATMANLAŞMA SORUNU

Çisil Doğa DENİZOĞLU[1], Şenay ERAY SARITAŞ[2], Esra CANPOLAT GÖKÇE[3]

Genişletilmiş Özet

Cinsiyet temelli eşitsizlik, Türkiye'deki üniversitelerde, akademik ve idari kadrolarda belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Bu çalışma, Türkiye'deki devlet ve özel üniversiteleri, fakülteler, araştırma merkezleri gibi akademik birimler arasında, ayrıca farklı iller ve bölgeler bazında akademisyenler ve idareciler arasındaki cinsiyet bazlı katmanlaşma sorununu incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle akademik ve idari kadrolarda erkeklerin baskın konumda olmaları, cinsiyet temelli eşitsizliklerin ne şekilde kurumsal yapıya etki ettiğini gözler önüne sermektedir. Çalışma, ikincil veriler kullanılarak, üniversitelerin kurumsal, akademik ve idari yapılarına ilişkin bilgilerin detaylı bir şekilde toplanıp analiz edilmesiyle gerçekleştirilecektir.

İş yaşamında cinsiyet temelli katmanlaşma sorunu (gender-based stratification in the workplace), cinsiyetin işyerindeki sosyal ve ekonomik yapılar üzerindeki etkilerini açıklayan bir kavramdır. Bu durum, kadınların ve erkeklerin iş gücü içinde farklı pozisyonlara, maaşlara, görev tanımlarına ve kariyer olanaklarına sahip olmalarıyla doğrudan ilgilidir. İş yaşamında cinsiyet temelli katmanlaşma, kadınların genellikle düşük maaşlı, düşük prestijli işlerde yoğunlaşmalarına, erkeklerin ise üst düzey pozisyonlarda daha fazla temsil edilmelerine neden olur. Bununla birlikte, bu tür eşitsizliklerin arkasında yalnızca toplumsal normlar ve kültürel beklentiler değil, aynı zamanda iş yerindeki yapılar ve tarihsel olarak şekillenen cinsiyet rolleri gibi karmaşık faktörler de bulunmaktadır. Bu nedenle, cinsiyet temelli katmanlaşmanın etkilerini anlamak, eşitsizliklerin kaynaklarını doğru bir şekilde analiz etmeyi ve bu sorunun çözümü için çok yönlü yaklaşımlar geliştirmeyi gerektirir.

Cinsiyet temelli katmanlaşma sorununu açıklamak için en önemli teoriler Sylvia Walby'nin Patriarka Teorisi (Patriarchy Theory), Joan Acker'ın Cinsiyet Ayrımı Teorisi (Gender Discrimination Theory), Nancy Fraser'ın Sosyal Cinsiyet ve Emeğin Değerlenmesi (Gender and Labor Value Theory), Camille Paglia'ın Biyolojik Temelli Cinsiyetçilik Teorisi (Biological Essentialism), Amartya Sen ve Martha Nussbaum'un Feminist Ekonomi Teorisi (Feminist Economic Theory) ve Erving Goffman'ın Sosyal Yapılar ve Cinsiyet Rolleri Teorisi'dir. Erving Goffman bireylerin toplumsal hayatta nasıl roller üstlendiklerini ve bu rollerin toplumsal yapılar tarafından nasıl şekillendirildiğini incelemiştir. Cinsiyet temelli katmanlaşma, toplumun kadın ve erkeklerden beklediği rollerle şekillenir. İş yerlerinde bu sosyal yapı, erkeklerin liderlik rollerine, kadınların ise destekleyici ya da bakım veren

[1] Kurumsal İletişim Sorumlusu, MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü, cisilllth98@gmail.com, Orcid: 0009-0002-6004-9175.
[2] Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, senay.saritas@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9973-8974.
[3] Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, esra.canpolat@inönü.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1447-7267.

rollere sahip olmalarını bekler. Goffman'a göre, iş yerinde kadınlar daha çok iletişimsel ve bakım veren rollerle ilişkilendirilirken, erkekler liderlik ve karar verme pozisyonlarında daha fazla yer alır. Bu da cinsiyet temelli katmanlaşmayı destekleyen bir mekanizma olarak işler. Çalışma içinde özellikle bölgesel farkları daha iyi analiz edeceği düşünüldüğünden Erving Goffman'ın Sosyal Yapılar ve Cinsiyet Rolleri Teorisi karşılaştırmalı data analizi yapılırken kullanılacak cinsiyet temelli katmanlaşma teorisi olacaktır. Bu araştırmanın hedefi, Türkiye'deki üniversitelerde cinsiyet temelli ayrımcılığın sistematik ve kurumsal boyutlarını ortaya koymak ve bu sorunun özellikle akademik kadrolar ile idari pozisyonlarda nasıl şekillendiğini analiz etmektir. Aynı zamanda, devlet ve özel üniversiteleri arasındaki farkları, iller ve bölgeler arasındaki cinsiyet temelli eşitsizlikleri karşılaştırmalı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışma, Türkiye'deki üniversitelerde akademik ve idari kadrolarda cinsiyet temelli katmanlaşma sorununu anlamayı ve bu sorunun farklı düzeylerdeki etkilerini analiz etmeyi hedefler. Araştırmanın temel soruları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Türkiye'deki üniversitelerde akademik ve idari kadrolarda erkeklerin ve kadınların dağılımı nasıl bir yapıya sahiptir?
- Devlet üniversiteleri ve özel üniversiteler arasında, akademik ve idari pozisyonlardaki cinsiyet temelli eşitsizlik farkları nelerdir?
- Türkiye'nin farklı bölgeleri ve illerindeki üniversitelerde cinsiyet temelli katmanlaşma sorunları arasında bir farklılık var mıdır?
- Fakülteler ve araştırma merkezleri gibi akademik birimler arasında cinsiyet temelli eşitsizlikler nasıl bir dağılım göstermektedir?

Bu araştırma, niteliksel ve niceliksel verilerin birleşiminden oluşan bir yöntem ile yapılacaktır. Çalışma, ikincil veri toplama tekniğini kullanarak, üniversitelerin ve akademik birimlerin internet sayfalarından toplanan verileri içerecektir. İnternet sayfalarından elde edilecek veriler, üniversitelerin kurumsal yapıları, akademik kadrolar, idari pozisyonlar, kadın ve erkek akademisyenlerin sayısı, görevdeki cinsiyet dağılımları gibi çeşitli parametreleri kapsayacaktır. Veriler, belirli bir zaman diliminde, güncel olarak toplanarak tasnif edilecektir.

Toplanan veriler arasında, üniversitelerin kurumsal organizasyon yapıları, fakülteler arası akademik kadro yapısı, idari personel yapısı, yöneticilerin cinsiyet dağılımları gibi bilgilerin yanı sıra, üniversitelerin belirli akademik birimleri (fakülteler, enstitüler, araştırma merkezleri vb.) ile ilgili istatistiksel veriler de yer alacaktır. Bu veriler, üniversitelerin yer aldığı iller ve bölgeler bazında da incelenecek, coğrafi farklılıklar da dikkate alınacaktır.

Bu çalışmada, elde edilen ikincil veriler kullanılarak karşılaştırmalı istatistiki ve ekonometrik analizler yapılacaktır. Verilerin tasnifi ve analiz süreci, üniversitelerin akademik ve idari

kadrolarındaki cinsiyet temelli farkları ortaya koymayı amaçlamaktadır. İstatistiki analiz için betimleyici istatistikler, karşılaştırmalı oranlar, cinsiyet dağılımları gibi veriler kullanılacaktır. Ayrıca, ekonometrik analizler ile bu farkların hangi faktörlere dayandığı incelenecek, üniversitelerin türü (devlet/özel), coğrafi konum, akademik birim özellikleri gibi değişkenler ile bu eşitsizliklerin ilişkisi değerlendirilecektir.

Bu çalışma, Türkiye'deki üniversitelerde cinsiyet temelli katmanlaşmanın yapısını derinlemesine inceleyerek, bu alandaki literatüre katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Üniversitelerdeki cinsiyet temelli eşitsizliklerin, yalnızca akademik başarıları değil, aynı zamanda öğrencilere yönelik eğitim kalitesini ve yönetimsel işleyişi de nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır. Bu çalışmanın bulguları, üniversitelerin politikalarını şekillendiren karar alıcılar için önemli veriler sağlayacak, aynı zamanda cinsiyet eşitliği konusunda reformların yapılmasına katkı sağlayabilecektir. Bu çalışma, akademik kadrolarda ve idari pozisyonlarda kadınların daha fazla yer almasını teşvik eden stratejiler geliştirilmesine katkı sağlayarak, üniversite ortamlarında daha eşitlikçi bir yapının oluşmasına da yardımcı olabilir. Ayrıca, çalışmanın sonuçları, üniversite türüne ve coğrafi konumlarına göre farklılık gösteren eşitsizlik düzeylerini ortaya koyarak, bu eşitsizliklerin nasıl daha etkili bir şekilde azaltılabileceğine dair öneriler geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Temelli Eşitsizlik, Cinsiyet Temelli Katmanlaşma, Kurumsal Eşitsizlik, Cinsiyet Temelli İş Gücü Dağılımı, Akademik Kadro Dağılımı

THE ISSUE OF GENDER-BASED STRATIFICATION IN UNIVERSITIES IN TURKEY

Abstract

Gender-based stratification in the workplace highlights how gender shapes social and economic structures, leading to disparities in roles, salaries, and career opportunities between men and women. This study examines the issue of gender-based stratification in Turkish universities, focusing on both academic and administrative roles within public and private institutions. By analyzing differences across faculties, research centers, and geographic regions, the study aims to uncover the systematic and institutional dimensions of gender-based inequality. Leveraging secondary data collection methods, the research compiles information from university websites, detailing organizational structures, gender distribution among academic and administrative staff, and regional variations in these metrics. The study employs both statistical and econometric analyses to explore the underlying factors driving these disparities, including the type of institution (public/private) and geographic location. The findings aim to provide insights into the structural inequalities that influence not only institutional dynamics but also the overall quality of education and administrative efficiency. By addressing these disparities, the study contributes to the development of strategies that promote gender equality within universities, fostering a more inclusive and equitable academic environment. The results will also offer policymakers evidence-based recommendations to reform institutional practices, reduce inequalities, and encourage the participation of women in academic and administrative leadership roles.

Keywords: Gender-Based Inequality, Gender-Based Stratification, Institutional Inequality, Gender-Based Workforce Distribution, Academic Staff Distribution

KÜRESEL SALGINLARLA MÜCADELEDE KAMU YÖNETİMİNİN STRATEJİK ROLÜ: COVID-19 PANDEMİSİ ÜZERİNDEN ÇIKARIMLAR

Mehmet Seyda OZAN[1]

Genişletilmiş Özet

Geçmişten günümüze küresel salgınlar, toplumsal ve kamusal yaşamda karmaşık ve çok yönlü zorluklar oluşturmuştur. Tarihsel süreçte veba, kolera ve İspanyol gribi gibi salgınlar, toplumların temel yaşam biçimlerini değiştirirken, kamu yönetimi anlayışında da önemli dönüşümlere yol açmıştır. Özellikle 21. yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle, salgınların yayılma hızı ve etkisi daha da artmış, bu durum kurumsal dayanıklılığın artırılmasını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda COVID-19 pandemisi, kamu yönetimi sistemleri için eşine az rastlanır bir kapasite ve adaptasyon sınaması olmuştur. Kamu kurumlarının krizlere hazırlık düzeyi, karar alma süreçlerindeki hız ve etkinlikleri, şeffaflık seviyeleri ve toplumla etkili iletişim sağlama gibi sorumlulukları pandemi sürecinde yoğun bir şekilde sınanmıştır. Ayrıca COVID-19 pandemisi, merkezi-yerel yönetimlerin birbirleriyle ve diğer paydaşlarla olan koordinasyon derecelerini de gözler önüne sermiş; aynı zamanda sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliği ve ekonomik istikrarı sağlama gibi kritik alanlarda kamu politikalarının yeterliliği üzerine kapsamlı bir değerlendirme yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan zorluklar, yalnızca kamu yönetimi sistemleriyle sınırlı kalmamış, bireylerin davranışlarından toplumsal dayanışma mekanizmalarına kadar birçok alanda etkisini göstermiştir. Örneğin, sosyal mesafe kuralları ve karantina uygulamaları, bireylerin günlük yaşam alışkanlıklarını değiştirmiş; dijital dönüşüm süreçleri ise, kamusal hizmetlerin sunumunda yeni bir dönem başlatmıştır. Eğitim, sağlık, güvenlik ve adalet gibi temel kamu hizmetleri, dijital platformlar aracılığıyla sürdürülmek zorunda kalmış ve bu durum kamu yönetimi açısından yeni bir normalin şekillenmesine neden olmuştur. COVID-19 pandemisi, geleneksel yönetim modellerinin kriz zamanlarında yetersiz kalabileceği gerçeğini göstermiş olup, gelecekteki olası salgınlara ve diğer küresel krizlere hazırlık için daha proaktif, yenilikçi ve sürdürülebilir politikaların geliştirilmesi gerekliliğini göstermiştir. Pandemiden çıkarılan dersler, kamu yönetiminin her seviyesinde, kriz yönetim kapasitesinin güçlendirilmesi ve halk sağlığını merkeze alan daha kapsayıcı bir anlayışın benimsenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Salgın sürecinde karşılaşılan temel sorunlar arasında; kaynak yetersizliği, merkezî ve yerel yönetim arasındaki iletişim eksiklikleri ve toplumsal uyumun sağlanmasında yaşanan güçlükler yer almaktadır. Bununla birlikte, dijitalleşme ve yenilikçi yönetim yaklaşımları, bu tür krizlerle mücadelede yeni fırsatlar sunmuş, ancak bu fırsatların etkili bir şekilde değerlendirilebilmesi için kamu yönetimi sistemlerinin daha esnek ve dayanıklı bir yapıya kavuşturulması gerektiğini göstermiştir. Bu çalışmanın temel amacı, COVID-19 pandemisi sırasında

[1]Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mseydaozan@gmail.com, Orcid: 0000-0003-1821-0287.

kamu yönetimi uygulamalarının nasıl şekillendiğini analiz etmek ve küresel salgınlarla mücadelede karşılaşılan sorunlara ilişkin teorik ve pratik çıkarımlarda bulunmaktır. Bu bağlamda, pandemi sürecinde kamu yönetimi uygulamalarının nasıl şekillendiği, hangi stratejilerin benimsendiği ve bu süreçte karşılaşılan zorlukların neler olduğu analiz edilmektedir. Çalışma, pandemi döneminde dünya genelinde alınan kamusal/idari kararların toplum üzerindeki etkilerini değerlendirmenin yanı sıra, kriz yönetimi, kaynakların etkin kullanımı ve kamu yönetiminde adaptasyon süreçlerine dair bilgiler sunmayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulguların, kamu yönetimi ve politika yapıcılar için rehberlik edici bir çerçeve oluşturması beklenmektedir. Bu bağlamda, çalışmada uluslararası düzeyde farklı ülkelerin kamu yönetimi yaklaşımlarını incelenmiş olup, kriz yönetimi kapasitelerindeki benzerlikler ve farklılıklar üzerine odaklanılmıştır. Çalışmada nitel yöntem benimsenmiş olup literatür taraması ve vaka analizi yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Özellikle Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler (BM) ve OECD gibi uluslararası kuruluşların sunduğu çerçeve politikalar ile dünya ülkelerindeki uygulamalar arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun yanı sıra, kamu yönetiminde teknolojinin ve dijitalleşmenin salgın yönetimine katkısı ele alınmıştır. Çalışmanın bulguları, kamu yönetiminin salgınlarla mücadelede stratejik planlama, hızlı karar alma mekanizmaları ve kaynak yönetimi gibi hususlarda yetersiz kalabildiği, ancak aynı zamanda dijitalleşme ve e-devlet uygulamaları gibi yenilikçi yaklaşımlarla bu tür krizlerin üstesinden gelinebildiğidir. Örneğin, Güney Kore'nin kapsamlı test ve takip politikaları dijital teknolojilerle desteklenirken, Türkiye'deki sağlık sistemi ve merkezi karar alma mekanizmaları pandeminin ilk döneminde önemli bir dayanıklılık göstermiştir. Buna karşılık, koordinasyon eksiklikleri ve yerel yönetimlerin yeterince güçlendirilmemesi gibi sorunlar, pandeminin etkilerini hafifletme çabalarını kısıtlamıştır. Bu çalışma, COVID-19 pandemisinden elde edilen deneyimlerin, gelecekteki küresel salgınlara karşı hazırlık seviyesini artıracak şekilde nasıl kullanılabileceğine dair bir dizi öneri sunmaktadır. Politika önerileri, kriz yönetimi kapasitelerinin artırılmasını, merkezi yönetimle yerel yönetimler arasında daha etkili bir koordinasyon sağlanmasını, salgın verilerinin daha şeffaf ve erişilebilir hale getirilmesini içermektedir. Ayrıca, kamu yönetiminde esnek yönetim modellerinin benimsenmesi ve dijital altyapıların güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak küresel salgınlar, yalnızca sağlık politikalarının geliştirilmesiyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda kamu yönetiminin eş güdüm içinde hareket etmesini gerektiren bir kriz yönetimi yaklaşımını da gerektirmektedir. Bu tür krizler, kamu yönetiminin geleneksel yapı ve işleyişinde önemli dönüşümlere yol açmakta; mevcut sistemlerin zayıflıklarını ortaya çıkararak daha dayanıklı, esnek ve etkili yönetim modellerine duyulan ihtiyacı açıkça göstermektedir. COVID-19 gibi büyük ölçekli krizler, kamu yönetiminin yalnızca ulusal düzeyde değil, uluslararası düzeyde de iş birliğine dayalı bir anlayışla hareket edilmesi gerektiğini vurgulamış ve yönetişim modellerinin daha kapsayıcı, sürdürülebilir ve bütüncül bir şekilde yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde daha güçlü ve iş birliğine dayalı mekanizmaların oluşturulması,

gelecekte karşılaşılabilecek krizlerde kamusal işleyişin sürdürülebilir kılma ve toplumların direncini artırma adına kritik bir öneme sahiptir. Küresel salgınların geçmişten bugüne kamu yönetimi pratiklerine dönüşmüş etkileri, COVID-19 örneğinde bir kez daha kendini göstermiş ve kamu politikalarının geliştirilmesinde dayanışma ve uyum içinde hareket edilmesinin zorunluluğunu güçlü bir şekilde ortaya koymuştur. Bu kapsamda daha dirençli kamu yönetimi sistemlerinin inşası için ulusal ve uluslararası aktörlerin iş birliği içinde çalışması, yalnızca mevcut krizlere yanıt vermekle kalmayıp gelecekteki muhtemel tehditlere karşı hazırlıklı bir altyapı da sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Kriz Yönetimi, Stratejik Yönetim

THE STRATEGIC ROLE OF PUBLIC ADMINISTRATION IN COMBATING GLOBAL PANDEMICS: INSIGHTS FROM THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract

Global pandemics have caused significant changes in social and public life throughout history. The COVID-19 pandemic has been a unique test for modern public administration, revealing serious shortcomings in areas such as institutional resilience, efficiency of decision-making processes, transparency and effective communication with the public. During the pandemic, critical issues such as coordination problems between central and local governments, sustainability of health services and ensuring economic stability have questioned the adequacy of public policies. In addition, digitalization processes have accelerated, and education, health and other basic public services have had to be provided through digital platforms. The study analyzes the inadequacies of public administration in areas such as strategic planning, rapid decision-making and resource management during COVID-19, but also the potential of innovative approaches such as digitalization and e-government applications to mitigate the effects of crises. For example, South Korea's testing and monitoring policies supported by digital technologies stand out as a significant success in pandemic management, while Türkiye's health system has shown resilience during the pandemic. However, insufficient empowerment of local governments and lack of coordination have limited efforts to mitigate the effects of the pandemic. In conclusion, the study emphasizes the need to adopt more flexible, resilient and innovative public administration models to prepare for future crises. In this context, recommendations are presented for effective coordination between central and local governments, strengthening digital infrastructures and enhancing crisis management capacities.

Keywords: Public Administration, Crisis Management, Strategic Management

TÜRK SAVUNMA SANAYİSİNE ÖZGÜ YAPI VE ÖZELLİKLERİN YÖNETİM BAŞARISINA ETKİSİ

Kamil Ufuk BİLGİN[1], Köksal LİMAN[2]

Genişletilmiş Özet

İçerdiği dinamikler açısından farklı boyutlarda etkileri olan savunma sanayisinde yönetim başarısı, uluslararası rekabetin kaçınılmaz olması ve teknolojinin en son ürünlerine ulaşılarak operasyonel sahada üstünlük elde edilmesi açısından önemli bir nicelik ve nitelik faktörüdür. Zira bu başarı ölçüsünde, bölgesel ve hatta küresel ölçekteki güç dengelerini ülke lehine çevirmek mümkün olabilmektedir. Bu nedenle bildirinin amacı, Türkiye'de etki alanı böylesine geniş olan ve son yıllarda elde edilen başarılarla ülke gündeminde çokça yeralan Türk Savunma Sanayisini, kamu kaynaklarının savunma amaçlı kullanımında araştırma, projelendirme, üretim ve geliştirme aşamalarındaki kendine özgü yapı ve özelliklerini yönetim başarısına etkisi açısından inceleyerek; yönetsel önerilerde bulunmaktır.

Aslında savunma sanayisinin günümüzdeki anlamı, tarihten gelen silah üretimi fikri ve çabalarıyla birlikte, akademik çalışmalara konu olan güvenlikleştirme teorisi ile açıklanabilir. Güvenlikleştirme teorisi ise, bir ülkenin maruz kaldığı gerçek tehditler ya da düşünülen tehditlerin değerlendirilmesi neticesinde ortaya çıkan güvenlikleştirme politikaları gereğini ve önemini içermekte; dolayısıyla da ülkenin güvenlik algı düzeyi savunma sanayisindeki hedefleri ile örtüşebilmektedir.

Bildirinin temel varsayımı, bir ülkenin sadece savunması için değil, dış politika stratejisine de etkisi olan savunma sanayisi kurumsal yönetiminde, başarıyı sağlayabilmek için bu sanayinin kendine özgü örgütsel bir yapısının ve özelliklerinin olduğudur. Zira savunma sanayisi yönetim başarısında sadece kurumsal yapı değil, aynı zamanda aşağıda belirtilen özelliklerindeki farklılıkların da büyük rolü bulunmaktadır.

Bildirinin hazırlanmasında başvurulan yöntem ise, öncelikle güvenlik ve savunmaya ilişkin bilimsel kaynakların incelenerek, teorik çerçevenin oluşturulması; daha sonra da Savunma Sanayii Başkanlığı'nın mevzuatına da bakılarak, başkanlığın kamuya açık kaynaklarında yer alan bilgiler ışığında savunma sektörüne ve kuruma ilişkin yapı ve özelliklerin araştırılmasıdır.

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre, özellikle "1974 Kıbrıs Barış Harekatı" sırasında karşılaşılan kısıtlar sonucu, savunma alanındaki ihtiyaçların karşılanmasında yurt dışına bağımlı olmanın getireceği sakıncaların net bir şekilde görülmüş ve Türkiye'de modern bir savunma sanayii altyapısının oluşturulması gerekliliği anlaşılmıştır. Ardından 1985 yılında 3238 sayılı Kanun ile savunma sanayinin geliştirilmesi ve TSK'nın modernizasyonu amacıyla "Savunma Sanayii

[1] Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, kamil.bilgin@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5715-5466.
[2] Mak. Müh., Milli Savunma Bakanlığı, koksalliman@gmail.com, Orcid: 0000-0002-7066-2400.

Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı" kurulmuş; Başkanlık 1989 yılında "Savunma Sanayii Müsteşarlığı" olarak yeniden yapılandırılmıştır. Kanun ile ilke olarak TSK'nın ihtiyaç duyduğu her türlü silah, araç ve gerecin mümkün ve ekonomik olduğu ölçüde Türkiye'de üretilmesi benimsenmiştir. 3238 sayılı Kanun, tamamıyla yeni bir savunma sanayisi anlayışının yanı sıra, son derece esnek ve hızlı işleyen bir sistem getirmiştir.

2018 yılında Cumhurbaşkanlığı'na bağlanarak Savunma Sanayii Başkanlığı ismini alan Müsteşarlığın, "2024-2028 Stratejik Planı"nda Türkiye'nin küresel güç vizyonu referans alınarak savunma sanayisini de bu vizyon çerçevesinde geliştirilmesi hedeflenmiştir. Buna göre 2023 yılında %80 olan Türk savunma sanayisinde yerlilik oranı için 2028 yılı hedefi % 85 olarak belirlenmiş ve bu hedefe büyük ölçüde erişilerek Altay tankı, Milli gemi, HÜRKUŞ uçağı, Atak helikopteri, insansız hava araçları, görüntüleme uydusu, uzun menzilli füzeler vb. ileri teknolojik savunma araçları ve mühimmatın üretimi gerçekleştirilmiştir.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı adıyla, tüzel kişiliği haiz, özel bütçeli bir kuruluş olarak Başkanlık görevleri, 5 Başkan Yardımcısı ve 21 Daire Başkanı tarafından yürütülmektedir. Başkanlıkta halen 679 memur, 29 sözleşmeli personel, 147 Proje Bazlı Sözleşmeli personel ile 151 sürekli işçi olmak üzere toplam 1.012 personel istihdam edilmektedir.

Başkanlıkta sonuç odaklı, savunma sanayisi projelerini merkez alan bir organizasyon içinde düşey hiyerarşinin önemli ölçüde azaltıldığı, ara kademelerin tamamen devre dışı bırakıldığı bir yapılanma söz konusudur. Projelerin belirli süreleri kapsaması nedeniyle, gerek proje yöneticileri gerekse de proje çalışanları matris yapıda bir araya gelmektedir. Bu nedenle Başkanlığın ana omurgasını oluşturan projelerin yönetimi, her bir daire başkanlığı bünyesinde oluşturulan proje müdürlükleri marifetiyle yerine getirilmektedir. Savunma Sanayii Başkanlığı'nın örgütsel yapılanması, iştiraki olan şirketler ile birlikte tamamlanmaktadır. Zira kuruluşundan itibaren savunma sanayisi alanında ihtiyaç duyduğu alanlarda doğrudan ya da dolaylı olarak uzmanlık şirketlerinin kurulmasını sağlamıştır. Buna göre Başkanlığın iştiraki olan şirket ve bağlı ortaklıkları şunlardır:

- HEAŞ – Havaalanı İşletme ve Havacılık Endüstrileri A.Ş.
- KAE - Kazakhstan ASELSAN Engineering Limited Şirketi
- Kırıkkale Teknopark - Kırıkkale Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi
- SSTEK - Savunma Sanayi Teknolojileri A.Ş.
- STM Savunma Teknolojileri Mühendislik ve Ticaret A.Ş.
- Teknopark İstanbul - İstanbul Teknoloji Geliştirme Bölgesi
- TRtest Test ve Değerlendirme A.Ş.
- TUSAŞ (TAI-TEI) - Türk Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş.
- TÜYAR Mikroelektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Türk Savunma Sanayisinin kendine özgü özelliklerine bakıldığında ise, öncelikle tek müşterinin devlet olması gelmektedir. Zira ilkece devletin ihtiyaç duyduğu miktarın dışında üretime gerek yoktur. Bu nedenle savunma sanayisinin gelişimine yönelik tüm kararlar devlet eliyle alınmaktadır. İhtiyaçların belirlenmesinden tedarik planlarının hazırlanmasına; tedarik miktar ve yöntemlerine karar verilmesinden, lojistik destek sisteminin belirlenmesine; ihtiyaç duyulan askeri ekipmanların tasarımı, üretimi ve ihracatı konusunda kararlar, birer kamu politikası olarak devlet tarafından alınmaktadır. Ancak, bir taraftan ürün geliştirmede gelişmiş ülke teknolojileri takip edilirken, ürün pazarlamasında da dost ülkeler, Türk dış politikası çerçevesinde gözetilmektedir.

Türk Savunma Sanayisine ilişkin ikinci önemli özellik, ürünlerin herbirinin kendisine özel teknik ve operasyonel özelliklerinin olmasıdır. Bu özellik gurubuna göre savunma ürünlerinin tasarım ve üretimi esnasında geliştirilen teknolojiler, askeri alan dışındaki tüm sivil alanlardaki kullanımı içeren geniş bir yelpazede etkiye sahip olması savunma sanayisinin önemini artıran bir unsurdur.

Savunma sanayisinin bir diğer kritik özelliği gizliliğin önemidir. Buna göre, ticari sistemlerde ürün özelliklerinin tüm ayrıntıları ile açıklanması o ürünün satışı için fayda sağlarken, askeri sistemlerde ekipmanların teknik özelliklerinin, kabiliyetlerinin, performanslarının, ömürlerinin, kullanım sürelerinin, arıza oranlarının gizli olması, ekipmanların kabiliyet ve zaaflarının yalnızca kullanıcı tarafından bilinmesi gerekmektedir.

Savunma sanayisini diğer alanlardan ayrıştıran teknik özelliklerden başlıcaları; emniyet ve güvenilirlik; değişen tehdit ve gelişen teknolojileri uyarlanabilme ve idame ettirilebilirlik; karmaşık mimari, uzun kullanım süresi; yüksek kalitede ürün olması ileri teknoloji kullanımı; ağır çevre koşullarında çalışabilmesi ve standartizasyon olarak sıralanabilir.

Savunma sanayisinin ekonomik yönden de öne çıkan bazı özellikleri bulunmaktadır. Buna göre müşteri seçiminde devletin öncelikli ve bazen tek olması; ülke egemenliğinin dikkate alınması; çok uluslu antlaşma ve programlar kapsamında ortak AR-GE yapılması; üretimin devamlılığı ve ölçek konusunda dönemsel yüksek artışların olabilmesi nedenleriyle maliyetlerin çok yükselkolabilmesi; nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulması ve benzeri farklı özellikleri bulunmaktadır.

Sonuç olarak savunma sanayisi yönetiminde başarıyı sağlayabilmek için gerek yönetim planlaması, örgütlemesi, eşgüdümü, yürütümü ve denetiminde, gerekse insan kaynakları performans yönetiminde, yukarıda sayılan özgün ve farklı yapı ve özelliklerin dikkate alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Savunma Sanayii, Savunma Sanayii yapısı, Savunma Sanayii Özellikleri

THE EFFECT OF SPECIFIC STRUCTURE AND FEATURES OF THE TURKISH DEFENCE INDUSTRY ON ADMINISTRATIVE SUCCESS

Abstract

Administrative success in the defense industry, which has effects in different dimensions in terms of the dynamics it involves, is an important quantitative and qualitative factor in terms of the inevitability of international competition and achieving superiority in the operational field by accessing the latest products of technology. To the extent of this success, it is possible to turn the regional and even global balance of power in favor of the country. For this reason, the aim of this paper is to examine the Turkish Defense Industry, which has such a wide sphere of influence in Turkey and has been on the agenda of the country with the successes achieved in recent years, by examining its unique structure and characteristics in the research, project design, production and development stages in the use of public resources for defense purposes in terms of its impact on management success; to make managerial suggestions. The basic assumption of the paper is that the defense industry has its own organizational structure and characteristics in order to ensure success in the corporate management of the defense industry, which has an impact not only on a country's defense but also on its foreign policy strategy. According to the findings of the study, in terms of its impact on management success in the defense industry, the Presidency has a result-oriented organization centered on defense industry projects, in which the vertical hierarchy is significantly reduced and intermediate levels are completely eliminated. It has been observed that defense products have military features such as secrecy and security, with the state being the sole customer. From an economic point of view, it has different characteristics such as taking into account the sovereignty of the country; conducting joint R&D within the scope of multinational agreements and programs; continuity of production; periodic high increases in scale; therefore, costs can be very high; the need for a qualified workforce and so on.

Keywords: Defense Industry, Defense Industry Structure, Defense Industry Features

BELGELER IŞIĞINDA TÜRKİYE'DE STRATEJİK YÖNETİM SERÜVENİ: SORUNLAR VE ÖNERİLER

İlkay TOSUN[1]

Genişletilmiş Özet

1980'li yıllarda başlayan ekonomik, siyasal ve teknolojik dönüşüm kamu yönetimi alanının da hem teorik perspektifte hem de uygulama modelleri açısından yeniden ele alınmasına yol açmıştır. Dünyada kamu yönetimine ilişkin anlayışın değişmesine paralel olarak, 1990'lı yıllara gelindiğinde ülkemizde yaşanan ekonomik krizler ve bunların sonuçları da kamu yönetimi reform gündeminin oluşmasında önemli rol oynamıştır. Ülkemizde bu yıllarda ekonomik büyümedeki istikrarsızlık, enflasyon artışının kontrol altına alınamaması, bütçe açıkları ve kısa süreli hükümetler nedeniyle siyasi istikrarsızlığın varlığı, kriz sonrası dönemde Türk kamu yönetiminin mali etkinliği başta olmak üzere pek çok açıdan yenilenmesinin kaçınılmaz bir gündem olarak ele alınmasına neden olmuştur.

Kriz sonrası dönemde Ömer Dinçer ve Cevdet Yılmaz tarafından kaleme alınan reform gündeminin ilk metni sayılabilecek "*Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma:1 Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim" (2003)* isimli Başbakanlık raporunda reformun ihtiyaçlara uygunluk, katılımcılık, halk odaklılık, performansa dayanma, denetimde etkinlik, etik, hizmet yürütülmesinde yerindelik ve stratejik yönetime geçiş olmak üzere sekiz alanda gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Bu reform gündeminin ilk yasal çerçevesi 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu olmuştur. Pilot uygulamalardan sonra 2006 yılından itibaren uygulamaya konulan kanun ile stratejik planlama kamu idareleri için zorunlu hale getirilmiştir. Büyükşehir belediyeleri, diğer belediyeler ve il özel idareleri ile kamu iktisadi teşekkülleri (KİT'ler) mevzuatlarında yapılan değişikliklerin de eklenmesi ile Türk kamu yönetiminde merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları, nüfusu elli binin üzerindeki belediyeler, tüm il özel idareleri ve KİT'ler stratejik plan oluşturmaya başlamışlardır.

Bu çalışmada, Türk kamu yönetiminde stratejik yönetimin reform gündemi olarak ortaya çıkmasından itibaren belirlenen sorun alanları ve çözüm önerileri, kalkınma planlarına yönelik hazırlanan raporlar ve analizler temel alınarak incelenmektedir. Bu bağlamda, politika yapıcılar ile uygulayıcıların stratejik yönetim sürecindeki yönlendirici rolleri; yönetimin kendi etkinliğini değerlendirme kapasitesi ve süreci iyileştirmek için politika geliştirme işlevleri analiz edilmektedir. Çalışma, Türk kamu yönetiminin stratejik yönetim süreçlerinde yaşanan sorunlar ve bu süreçlerin geliştirilmesi gereken yönleri üzerine alınan önlemlere odaklanmaktadır. Bu kapsamda, kalkınma planlarının hazırlık aşamalarında oluşturulan özel ihtisas komisyon raporları ve alt çalışma gruplarının raporları incelenerek, stratejik yönetim anlayışının Türk kamu yönetimindeki gelişim

[1] Arş. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi, ilkaytosun@aksaray.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3380-7591.

süreci, stratejik yönetim literatüründe yer alan teorik tartışmalar ve diğer ülkelerdeki uygulamalarla karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmaktadır.

Türkiye'de stratejik yönetime geçişi hazırlayan ve dolayısıyla stratejik yönetimden söz eden ilk resmi belgeler 2000'li yılların henüz başında oluşturulmuştur. 2000 yılında Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmalarına ilişkin "Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi ve Yeniden Yapılandırılması Özel İhtisas Komisyonu Raporu" ülkemizde kamu yönetimi için stratejik yönetimin gündeme getirildiği ilk resmi belgedir. Belge, bütçe süreci etkinliği, mali disiplinin sağlanması ve stratejik plan hazırlanmasının zaruri olduğunu ortaya koymaktadır. 2001 yılında ise uluslararası kuruluşlarla yapılan çalışmalar kapsamında Dünya Bankası ile imzalanan kredi anlaşması (PEPSAL-1) ve Kamu Harcamaları Kurumsal Gözden Geçirme Raporu (PEIR) ile ilk kez stratejik yönetim gündeme gelmiştir. Anlaşma kapsamında Türkiye'nin taahhütlerinden biri bütçe reformu için stratejik plana geçiştir. 2003 yılında 58. Hükümet tarafından hazırlanan Acil Eylem Planı da stratejik planlamaya geçişten söz etmektedir. Acil Eylem Planı kamu örgütlenmelerini politika üretme süreçlerine ilişkin etkinliğini kısıtlayan nedenler olarak siyasi müdahaleleri ve aşırı merkezi yapıdaki bürokratik anlayışı göstermektedir. Katılımcı bir anlayışla politika üretme kapasitesinin artışı ise stratejik yönetime geçişe dayandırılmaktadır. Yüksek Planlama Kurulu'nun "2004 yılı Programı ve Mali Yılı Bütçesi Makro Çerçeve Kararı" stratejik yönetim sürecine ilişkin pilot çalışmalara başlanması gibi daha net adımlar içererek geçişi somutlaştırmıştır.

Planlama anlayışında stratejik planlamaya geçildikten sonra ilk uygulama dönemlerinde en büyük sorun stratejik yönetimin bir anlayış olarak benimsenmesi olmuştur. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007- 2013) sürecinde oluşturulan Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda (2007) stratejik yönetim anlayışının benimsenmesi önerisi getirilerek stratejik planın kamu idareleri için araçsal bir uygulama olmaktan daha fazlasını ifade etmesi beklenmiştir. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) hazırlık sürecinde ise stratejik yönetim süreçlerinde yaşanan sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerileri geliştirilmesi için oldukça detaylı Kamuda Stratejik Yönetim Çalışma Grubu Raporu (2015) yayımlanmıştır. Bu rapora göre stratejik planların üst politika belgeleriyle uyumlu hale getirilmesi önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu uyumu güçlendirmek için etkin bir koordinasyon mekanizması kurmak ve çatı bir kurumsallaşmaya gitmenin öneminden söz edilmektedir. 2018'de kurulan Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB), Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı Bütçe Genel Müdürlüğü'nden devraldığı görev ve yetkileri ile rehberlik, uyum ve koordinasyon faaliyeti yönünde bir iyileşme sağlamıştır. Stratejik plana ilişkin diğer bir sorun alanı, stratejik plan ve performans programları ile birlikte Türkiye'de stratejik yönetimin temel belgelerinden olan faaliyet raporlarına gerekli önemin verilmemesi gösterilmiştir. Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlar ve Performans Programları ile Faaliyet Raporlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2021) çıkarılması ve çeşitli tarihlerde güncellenmesi ile bu sorun

alanı da aşılmaya çalışılmıştır. Kurumsal kapasiteyi ve başta Sayıştay raporlarıyla olmak üzere hesap verebilirlik mekanizmalarının etkinliğini artırmak diğer makro öneri setleri olarak raporda yer almaktadır.

On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Kamuda Kurumsal Yönetim ve Yenilikçilik Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda (2018) yaklaşık otuz yıldır kamuya uyarlanmaya çalışılmasına rağmen çeşitli sorunların aşılamadığı ve "yeni nesil" stratejik planlama ve yönetim yaklaşımlarının gündeme geldiğine değinilmektedir. On Birinci Plan dönemi bu revizyonların gündeme alındığı bir dönemdir. Kurumsal yapılanmadaki sorunlar büyük oranda stratejik yönetime geçiş sorunları ile eşitlenmiştir. Bu bağlamda stratejik yönetim sürecinde izleme ve değerlendirme sürecinin gerektiği gibi tanımlanmamış olması nedeniyle stratejik yönetim hedeflerinin kalitesinin beklenenin altında kaldığı tespit edilmiştir. On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) ise özel ihtisas ve alt çalışma grupları çalışmaları henüz rapor olarak yayınlanmamış olsa da içlerinde kamu yönetimine ilişkin bir çalışma yapan bir komisyon olmadığı görülmektedir. Stratejik yönetimin yeni plan dönemindeki etkinliği yakın bir gelecekte tartışılabilecektir. Ancak Sekizinci Plandan bu yana eldeki resmi analizler, sürecin güncellemelerle devam edeceği, stratejik planların hazırlanmasında merkezi örgütün (SBB) koordinasyon rolünün eğitim ve danışmanlık faaliyetlerini daha çok içerecek şekilde artacağı ve stratejik yönetimin kamuda daha etkili şekilde uygulanmasını sağlayacak yönetsel mekanizmaların oluşturulması arayışının süreceğini öngörmek mümkündür.

Stratejik yönetim sürecine ilişkin analiz içeren resmi belgeler incelendiğinde dünyadaki stratejik yönetim tartışmalarına paralel sorunlarla karşılaşıldığı görülmektedir. Literatürde diğer ülkelere ilişkin stratejik planlamanın etkinliğini ölçmeye dönük çalışmalar ve teorik katkılar "yeni" bir stratejik yönetim anlayışının şekillenmekte olduğunu göstermektedir. Türkiye'de politika yapıcılar, stratejik yönetim serüveninin iç uygulama sorunlarına bu teorik yeniliklerin ışığında çözümler üretmeye çalışacaklarının sinyalini vermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Yönetim, Stratejik Plan, Kalkınma Planı

STRATEGIC MANAGEMENT ADVENTURE IN TURKEY IN THE LIGHT OF DOCUMENTS: PROBLEMS AND SUGGESTIONS

Abstract

The economic, political, and technological transformations that began in the 1980s led to a reevaluation of public administration, both in terms of theoretical perspectives and practical models. Parallel to the changing global understanding of public administration, strategic management was adopted in the 2000s following the management issues caused by economic crises in the 1990s. The first legal framework for this reform agenda was the Public Financial Management and Control Law No. 5018. After pilot applications, the law, which came into effect in 2006, made strategic planning mandatory for public institutions. This study examines the identified problem areas and proposed solutions in the context of strategic management in Turkish public administration since it emerged as a reform agenda, based on reports and analyses prepared for development plans. In this context, the guiding roles of policymakers and implementers in the strategic management process, the government's capacity to evaluate its own effectiveness, and the policy development functions aimed at improving the process are analyzed. The study focuses on the challenges faced in strategic management processes within Turkish public administration and the measures taken to address the aspects that need improvement. In this context, reports from specialized commission groups and sub-working groups formed during the preparation stages of the development plans are examined, and the development process of strategic management in Turkish public administration is analyzed comparatively with theoretical discussions in the literature and practices in other countries.

Keywords: Strategic Management, Strategic Plan, Development Plan

KURUMSAL RİSK YÖNETİMİ İLE İLGİLİ YAPILAN ULUSLARARASI ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Abdullah DEMİREL[1]

Genişletilmiş Özet

Kurumsal Risk Yönetimi (KRY), modern örgütlerin stratejik hedeflerine ulaşma yolunda karşılaştıkları risklerin sistematik bir şekilde tanımlanması, değerlendirilmesi, önceliklendirilmesi ve etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla geliştirilmiş geniş kapsamlı bir yönetim aracıdır. Çevresel, operasyonel, finansal, teknolojik ve stratejik riskler gibi farklı kategorileri kapsayan KRY, özellikle küreselleşen dünyada artan karmaşıklık ve belirsizliklerin yönetiminde kritik bir öneme sahiptir. Uluslararası standartlardan COSO ve ISO 31000, risk yönetim süreçlerini yönlendiren temel çerçeveler olarak öne çıkarken, özellikle finans sektöründe Basel II ve III gibi düzenlemeler bu standartların uygulanabilirliğini desteklemektedir. KRY, risklerin yalnızca tehdit değil aynı zamanda fırsat olarak ele alınmasını sağlayarak kurumların rekabet avantajı elde etmesine olanak tanımaktadır. Etkili bir KRY sistemi, kurumun faaliyetlerini etkileyebilecek tüm iç ve dış riskleri bütünleşik bir bakış açısıyla yöneterek stratejik hedeflerin başarıyla gerçekleşmesini desteklemektedir. Bu bağlamda, risk yönetimi planlarının sürekli güncellenmesi ve dinamik şartlara uygun şekilde güncellenmesi önem arz etmektedir.

Kamusal alanda KRY, özellikle kamu kaynaklarının etkin kullanımı, hesap verebilirliğin artırılması ve toplumsal güvenin tesis edilmesi açısından çok daha önemli bir boyut kazanmaktadır. Kamu kurumlarında risk yönetimi uygulamaları, genellikle siyasi baskılar, paydaş beklentileri ve kamu hizmetlerinin karmaşıklığı gibi faktörlerin etkisi altında gelişmektedir. KRY, kamu sektöründe şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini destekleyerek kamu politikalarının daha etkili bir şekilde uygulanmasına zemin hazırlamaktadır. Aynı zamanda, kamusal risk yönetimi çalışmalarında kriz yönetimi, afet risklerinin azaltılması ve sürekli hizmet sunumu gibi konular kritik öneme sahiptir. Örneğin, pandemiler veya doğal afetler gibi olağanüstü durumların etkilerini hafifletmek için geliştirilen risk yönetim stratejileri, toplum sağlığından ekonomik istikrara kadar geniş bir etki alanı yaratabilir. Kamu kurumları, KRY uygulamalarında paydaşlar arası iş birliği, veriye dayalı karar verme ve teknoloji entegrasyonu gibi modern yaklaşımları benimsemelidir.

Bununla birlikte, KRY'nin uygulanmasında karşılaşılan temel zorluklar arasında kültürel direniş, yetersiz eğitim, veri eksiklikleri ve sınırlı kaynaklar yer almaktadır. Bu zorlukları aşmak için öncelikle yönetim desteğinin sağlanması ve kurum içinde risk bilincinin oluşturulması gerekmektedir. Teknolojik yenilikler, büyük veri analitiği, yapay zeka ve makine öğrenimi gibi alanlarda gelişmelere dayalı risk yönetim yaklaşımları, bu zorlukları aşmak ve risk yönetim

[1] Dr., İç Denetçi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, abdullahdemirel@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3503-115X.

süreçlerini daha etkili hale getirmek için fırsat sunmaktadır. Aynı zamanda, kamu ve özel sektör arasında bilgi ve deneyim paylaşımını artıracak mekanizmalar işletilmeli ve geliştirilmelidir.

KRY, hem özel sektörde hem de kamu sektöründe stratejik hedeflere ulaşılmasının önündeki engelleri azaltan, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi kurumsal değerleri destekleyen vazgeçilmez bir araç olarak düşünülmelidir. Kamuda uygulanan KRY, toplumsal faydayı maksimize etmek için kamu kaynaklarının etkin yönetimini sağlarken, özel sektörde ise rekabet avantajı ve uzun vadeli başarının anahtarı olarak karşımıza çıkmaktadır. KRY'nin hem teorik hem de uygulamalı boyutlarıyla daha fazla araştırılması, farklı sektörlerde karşılaşılan özgün zorluklara uygun stratejiler geliştirilmesine olanak tanıyabilecektir. Risklerin bir tehditten öte stratejik fırsatlara dönüştürülebileceği bu yaklaşım, organizasyonları geleceğin belirsizliklerine hazırlamada çok yönlü ve etkili bir aracı olmaya devam edecektir.

Alan yazın incelendiğinde kurumsal risk yönetimi konusunda uluslararası çalışmaların özellikle risk yönetimi metotları, sektörel uygulamalar ve teorik yaklaşımlar konularında yoğunlaştığını göstermektedir. Bununla birlikte, kamu sektörüne yönelik çalışmaların artış göstermesi, kamusal kaynakların daha etkin yönetimi ve kamu politikalarının şeffaflık çerçevesinde geliştirilmesi açısından umut vericidir.

Bu kapsamda bu çalışmanın amacı, kurumsal risk yönetimi konusunda 2025 yılı itibariyle Web of Science veri tabanında yayımlanan makalelerin VOSviewer programı kullanılarak bibliyometrik analizinin yapılmasıdır. Bu kapsamda çalışmanın odaklandığı temel noktalar; "Kurumsal Risk Yönetimi" ile ilgili en fazla çalışma yürüten ülkeler, üniversiteler ve yazarlar, bu çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeler, en çok atıf alan yayınlar, dokümanlar, kaynaklar, yazarlar ve üniversitelerin belirlenmesi ile kurumsal risk yönetimi konusundaki yayınların Lotka yasasına uyumunun tespit edilmesidir.

Web of Science veri tabanında kurumsal risk yönetimi konusunda 1999 yılından itibaren toplamda 913 makale yayınlanmış olup, en yüksek yayın sayısına 2014 yılında ulaşılmış ve bu tarihten sonra bir azalma görülmekle birlikte bir stabilite yakalanmıştır. Ülkeler bazında en fazla yayın yapanlar; Amerika Birleşik Devletleri (311), Çin (87) ve Kanada (82) olarak sıralanmış ve bu ülkeler aynı zamanda atıf alma sıralamasında da öne çıkmıştır. Kurumsal risk yönetimi konusunda en fazla çalışma yapan üniversitelerin büyük oranda ABD merkezli olduğu gözlemlenmiştir. Bu alanda en fazla yayın yapan yazarlar arasında David L. Olson (55, ABD), Desheng Dash Wu (36, Çin) ve James Lam (24, ABD) öne çıkmaktadır. Ortak yazar analizi sonucunda ise Antonio Napolitano'nun iş birliğinin merkezinde bulunduğu ve en fazla etkileşim içinde olduğu belirlenmiştir.

Kurumsal risk yönetimi ile ilgili çalışmalarda toplamda 146 kez tekrarlanan anahtar kelimeler kaydedilmiştir. En sık kullanılan anahtar kelimeler "kurumsal risk yönetimi (enterprise risk

management)" (321 tekrar), "risk yönetimi (risk management)" (120 tekrar) ve "risk" (42 tekrar) olarak sıralanmıştır. Yazar boyutunda atıf ağlarını incelemek için en az 1 yayın ve 1 atıf kriteri ile yapılan analiz sonucunda, toplamda 97 yazarın en az bir atıfa sahip olduğu görülmüştür. Michael McShane, Anil Nair ve Elzotbek Rustambekov, 171 atıf ile bu alanda en fazla atıf alan yazarlar olarak öne çıkmıştır ve toplam bağlantı gücü açısından ilk sıraları paylaşmıştır. Denijala Milos Spricic ise en fazla yayına sahip olmasına rağmen, 49 atıf ile toplam bağlantı gücü bakımından ilk üç yazarın yaklaşık üçte biri kadar bir seviyede yer almaktadır.

Kurumsal risk yönetimi konusundaki kurumlar arası atıf ağlarını incelemek için en az 1 eser ve atıf kriterleri ile yapılan aramada, 67 kurumdan aralarında doğrudan bağlantı bulunan 39 üniversite analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda, en fazla atıf alan kurumun 198 atıf ile Old Dominion Üniversitesi (ABD) olduğu belirlenmiştir. Bu üniversiteyi 95 atıf ile Louisiana Devlet Üniversitesi (ABD) ve 77 atıf ile Sao Paulo Üniversitesi (BRE) izlemektedir. Ülkeler bazında atıf analizi sonucunda ise ABD'nin toplamda 481 atıf ile en fazla atıf alan ülke olduğu, bu ülkeyi 201 atıf ile Kanada'nın ve 146 atıf ile Pakistan'ın takip ettiği gözlemlenmiştir.

Doküman bazında bibliyografik eşleştirme analizi yapılabilmesi için VOSviewer programında en az 5 atıf kriteri seçilmiş ve toplamda 50 dokümandan 34ünün bu kriterleri karşıladığı tespit edilmiştir. Bu alanda en fazla atıf alan doküman, 171 atıf ile "McShane, M.K., Nair, A. and Rustambekov, E. (2011) Does Enterprise Risk Management Increase Firm Value?" olmuştur. Çalışma ile ilişkilendirilen kaynakların bibliyografik atıf analizi sonucunda ise en fazla atıf alan dergilerin "Journal of Accounting Auditing and Finance" (171 atıf), "Journal of Risk Research" (91 atıf) ve "Advances in Accounting" (85 atıf) olduğu görülmüştür. Yazarların %49'unun kurumsal risk yönetimi ile ilgili iki makale, %26'sının ise üç makale ile alana katkıda bulunduğu tespit edilmiş ve bu bulguların, Lotka Yasası'nın çalışma kapsamında test edilen kavramlara uyum sağlamadığını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Risk Yönetimi, Web of Science, Vosviewer, Bibliyometrik Analiz

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF INTERNATIONAL STUDIES ON ENTERPRISE RISK MANAGEMENT

Abstract

Enterprise Risk Management (ERM) is a comprehensive management approach that enables organizations to systematically identify, evaluate, and address a wide range of risks, including environmental, operational, financial, technological, and strategic risks. By providing a holistic view of potential threats and opportunities, ERM contributes to more informed decision-making and sustainable performance. Frameworks such as COSO and ISO 31000 serve as internationally recognized standards that guide the implementation of ERM practices across sectors. Particularly in the public sector, ERM plays a key role in enhancing accountability, ensuring the efficient allocation of public resources, and supporting crisis management and disaster risk reduction. However, challenges such as organizational resistance, limited awareness, inadequate training, and resource constraints may hinder the effective adoption of ERM. Overcoming these barriers requires investing in technological innovation and fostering collaboration between public and private institutions. Given its strategic importance, research on ERM has expanded in recent years. This study aims to conduct a bibliometric analysis of ERM-related articles indexed in the Web of Science database as of 2025. The analysis, based on 913 articles, identifies the most active countries, universities, authors, frequently used keywords, highly cited publications, and leading sources. Findings reveal that the United States, China, and Canada are the most prominent contributors to ERM literature, owing to factors such as global competitiveness, strong economic structures, regulatory frameworks, and research investment. Furthermore, the analysis sheds light on influential authors and trending research themes, offering valuable insights for academics and practitioners seeking to understand the evolving dynamics of enterprise risk management.

Keywords: Enterprise Risk Management, Web of Science, VOSviewer, Bibliometric Analysis

SİVİL HAVACILIK ALANINDA KALİTE YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Seda BAHADIR[1], Doğan PEKER [2]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de sivil havacılık adına önemli adım olarak kabul edilen 1925 yılında Türk Hava Kurumu'nun kurulmasıdır. Aynı yıl Türk Hava Kurumu'nun faaliyete geçmesi ile havacılık adına önemli adımlar atılmış oldu. 1933 yılında Türk Hava Yolları kuruldu. Böylece ulusal olarak Türk Hava Yolları faaliyete başladı. Türkiye 1970'lerde uçak üretimine yönelik proje faaliyetlerine başladı. Nitekim Türk Havacılık ve Uzay Sanayii AŞ.(TUSAŞ) 1973 yılında faaliyetlerine başladı. TUSAŞ dışa bağımlılığı azaltmak için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde kurularak uçak ve uzay sanayisinde faaliyet göstermeye başlamıştır.

Türk Hava Yollarının, 2000'li yıllarda özelleştirmeye gidilmesi ve uçak filosunun yenilenmesi ile birlikte küresel ölçekte rekabet edebilirliğini artırmıştır. Türkiye'de havaalanlarının artması ve özellikle İstanbul Havalimanının açılması Türkiye'yi küresel açıdan merkezi konuma taşımıştır. Sivil havacılık sektöründe artan yolcu talebi, rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirlik açısından yüksek standartlara ihtiyaç duyan yapıdadır. Bu nedenle sivil havacılık sektöründe kalite yönetimi, çok önemli bir konuma gelmektedir. Sivil havacılık sektörün de kalite standartlarının çerçevesini de ulusal ve uluslararası kalite standartları belgelerine sahip olunması şeklinde ele alınması gerekir. Tıpkı özel sektörlerinde benzer şekilde bu standartlar çerçevesinde hareket etmesi gerektiği gibi bu açıdan sektörlerin ISO standartlarına sahip olunmalıdır. Küreselleşen dünyada artan yolcu talebi, müşteri memnuniyeti, yolcu güvenliği ve uçuş güvenliği alanlarını içinde barındıran sektör kalite yönetimine de büyük önem vermesi zorunluluktur.

Sivil Havacılık sektörü için kalite yönetimini etkileyen faktörler bulunmaktadır. Bunlar; uyum, müşteri memnuniyeti, iyileştirmek ve mükemmellik, güvenilirlik ile dayanıklılık ve uzun ömürlülük olarak belirlenmiştir (Das vd., 2008: 11). Kalitenin önemi ise; müşteri sadakati, rekabet avantajı, maliyet azaltma, itibar ve marka değeri ile hata ve geri çağırma riskinin azaltılması olarak belirlenmiştir (Yüksel, 2012: 12). Kalite yönetimi sivil havacılık için stratejik öneme sahiptir. Bu bakımdan dinamik olan sektörün sürdürülebilirlik, rekabet edebilirlik açılarından kalite yönetimi ile birlikte entegre kalite yönetimi sivil havacılık sektörüne optimal ve operasyonel hareket etmesini sağlayacaktır (Aktürk, 2024: 16-17).

Sivil havacılıkta kalite uygulamaları açısından temel pratikler vardır. Bu pratikler ise ISO standartlarına uyumluluk (ISO 9001- Kalite Yönetimi Sistemi), risk yönetimi, sürekli iyileştirme

[1] Giresun Üniversitesi, Sivil Havacılık Yüksekokulu, seda.bahadir@giresun.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7829-4649.
[2]Millî Eğitim Bakanlığı, Hatay-Türkiye, doganpeker_31@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-8202-1902.

(burada örgütler sürekli iyileştirmeyi süreç olarak kabul ederler), belge kontrolü ve kayıt tutma, eğitim ve farkındalık, müşteri geri bildirimleri, iç denetimler, acil durum yönetimi ve planlanması, toplantılar ve iletişim olarak pratikler ortaya konulmuştur (Yüksel, 2012: 67). Sivil havacılık sektöründeki uygulama pratikleri arasında personelin beşeri sermayesine yapılan yatırımlar, personel eğitimi, iletişim gibi beşeri sermayeye yapılan yatırımlar müşteri memnuniyetine ve rekabet edebilirlik açısından doğrudan etki eden bir yapıdadır. Sivil havacılık sektöründeki pratik uygulamalarının bir sistem halinde olması kalite yönetimi adı altında toplanması sistemin ölçeklerinin ve uygulanabilirlik açısından etkililiğini artırmaktadır.

Araştırmanın amacı, sivil havacılık sektörünün sürdürülebilirlik, rekabet etme, müşteri memnuniyeti artan yolcu talebi, çevresel etki gibi açılardan kalite yönetimi bağlamında ele almak, yapılan faaliyetlerin güçlü ve zayıf yönleriyle tespit etmek ve sonuçları ortaya çıkartmaktır. Nihayetinde ortaya çıkartılan sonuçlara ilişkin çözüm önerileri sunmak olarak belirlenmiştir. Sivil havacılık sektörünün kalite yönetimi sistemlerine bağlı kalınması ve denetimlerden geçirilmesi sektörün rekabet edebilirliği ve uçuş güvenliğinin sürekliliği açısından önemlidir.

Görüşme ve literatür inceleme gibi veri elde etme araçları kullanılarak olgu ve olayları kendi mecrasında, tümevarımsal açıdan sonuçların tespit edildiği nitel veri yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak çözümlenmeye çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 41). Araştırmanın evrenini sivil havacılık sektörü oluşturmaktadır. Belirlenen örneklem ile oldukça verimli bilginin var olduğu düşünülen durumları detaylı incelenme olanağı vardır. Bu yöntem ile çok fazla olguları ve durumları meydana çıkartılması ve yorumlanması çok yararlı olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 118). İçerik analizi yönteminde belge incelemesi bağlamında *Maxqda* içerik analizi yöntemi programı kullanılmıştır. Nitel yöntemlerden olan içerik analizi yöntemi ile literatürden elde edilen verilerle kodlama yöntemine gidilmiştir. Kodlardan kavramlara ulaşılmıştır. Nihayetinden nitel yöntemlerde kodlardan kavramlara ulaşılması ve tümevarımsal yaklaşım ile okuyucuya anlaşılır sonuçlar verilmesi amaçları arasındadır.

Türkiye'de 1925 yılında Türk Hava Kurumunun kurulması, havacılık faaliyetlerinin başlamasıyla birlikte günümüze gelindiğinde ise sivil havacılık sektörü açısından küresel ölçekte rekabet edebilen bir yapıya geldiği görülmektedir. Sivil havacılık sektörünün hızlı gelişmesine etki eden teknolojik gelişmelerin hızlanması, artan yolcu talepleri, rekabet edebilirlik, çevresel etki gibi nedenlerle bu sektörde kalite yönetimi önemi ortaya çıkarmıştır.

Sivil havacılık sektörünün dinamik bir yapıda olması ve stratejik öneme haiz sektör olması kalite yönetiminde de sürdürebilirlik ile rekabet edebilirlik açısından hayati öneme sahiptir. Sektörde uygulanan kalite yönetimi faaliyet göstergeleri irdelenerek bulgular ortaya konulmuştur. Sivil havacılık sektörü artan yolcu talebi, uçuş güvenliği, rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirlik açısından yüksek standartlara sahip olunmasını gerektiren yapıdadır. Bu bağlamda sivil havacılık sektörünün

kalite yönetimini bir çerçeveye koyması gereken durum olarak ortaya çıkmıştır. Kalite yönetimi ve entegre kalite yönetimi açısından ulusal ve uluslararası kalite belgelerine sahip olunması, bağımsız kuruluşlarca da denetimler yaptırılması gereken sektördür. Sivil havacılık sektörünün teknolojik gelişmelerden doğrudan etkilenmesi, küresel düzeyde rekabet edebilirlik yönü ile de kalite yönetimi sektör için önemlidir. Sivil havacılık sektörü yolcu ve yük taşımada uçuş güvenliği, diğer güvenlik önlemleri açısından mevzuat açısından da çok sıkı prosedüre ve düzenlemelere tabi bir sektördür. Bu nedenlerle sivil havacılık sektörü kalite güvenliği sistemlerine bağlı kalması zorunluluktur. Çalışma sonucunda mevzuat, kalite yönetimi, performans artırıcı ve ulusal ve uluslararası kalite denetim yapılması ve kalite belgelerinin alınması ile birlikte çeşitli politika önerileri ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Sivil Havacılık, Kalite Yönetimi

Kaynakça

Benhür Aktürk, E. (2024). Sivil havacılıkta kalite ve entegre yönetim sistemlerinin yeri ve önemi. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 6*(2), 1-18.

Das, A., Paul, H., & Swierczek F.W. (2008). Developing and validating total quality management (TQM) constructs in the context of thailand's manufacturing industry. *Benchmarking: An International Journal, 15*(1), 52-72.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11. b.).* Seçkin Yayıncılık.

Yüksel, H. (2014). Sivil havacılığın gelişimi ve küreselleşme sürecine katkıları: Türkiye örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, *5*(11), 1-20.

AN EVALUATION ON QUALITY MANAGEMENT IN CIVIL AVIATION

Abstract

Civil aviation is a strategic transportation sector that has developed greatly in the last century. Civil aviation is a sector that is growing rapidly on a global scale and is experiencing rapid change along with this growth. While it is affected by many disciplines such as economic, social, and security, it also affects these disciplinary areas. Civil aviation is affected by technological change. Civil aviation needs to take quality management into account in the context of global competitiveness, customer satisfaction, risk management, performance management, perceptions, and sustainability in sector processes. The aviation industry is directly related to quality management in the context of global competitiveness, customer satisfaction, risk management, performance management, perceptions, and sustainability. This situation also shows the dynamism of the civil aviation sector. Increasing passenger demand in the civil aviation sector necessitates having high standards in areas such as competitiveness, flight safety and security. It is seen that the civil aviation sector has addressed the creation of quality management and standards framework in the context of ISO 9001 quality, ISO 45001 occupational health and safety, ISO 14001 environment and ISO 27001 information security. Considering these quality standards together and carrying them out within the framework of an integrated quality management system will increase the competitiveness and sustainability of the civil aviation sector in terms of quality.This study aims to reveal the practices of quality management in the strategically important civil aviation sector, how they affect the sector, and how the sector, which is experiencing rapid technological change and transformation, adapts to this change and transformation. The study was supported by qualitative methods to identify the problems encountered by the aviation sector in terms of implementing quality management. At the end of the study, solution suggestions were presented for the problems encountered.

Keyword: Public Administration, Civil Aviation, Quality Management

SAĞ POPÜLİZM VE POST TRUTH SİYASET: KURAMSAL BİR DEĞERLENDİRME

Sıla SABANCILAR EREN[1]

Genişletilmiş Özet

Popülizm, ilk kez 1890 yılında Rusya'da "narodnichesvo hareketini" tanımlamak amacıyla kullanılmış olup, günümüz dünya siyasetini açıklamak için başvurulan en etkili siyasal kavramlardan biridir. Popülizm, bir siyasi ideoloji olmanın ötesinde, siyaset yapma biçimini tanımlayan bir yöntem olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda popülizm, popülist siyasi partiler ve siyasetçiler aracılığıyla siyasal alanda kendini gösterir. Örneğin, Venezuela'nın otoriter lideri Maduro'nun, enflasyonun etkisiyle artan ürün fiyatlarına yönelik çözümü, askerleri teknoloji mağazalarına gönderip etiketlerin değiştirilmesini sağlamak gibi popülist bir uygulama ile somutlaşmaktadır. Popülizm 1960 sonrasında özellikle üçüncü dünya ülkelerinin siyasal eğilimlerini anlatan bir siyaset biçimini nitelemiştir. 1967 yılında gerçekleşen bir konferanstan derlenen metinlerle birlikte, akademik alanda popülizme yönelik temel referanslar oluşmuştur.

Popülizm kavramsallaştırması, belirgin özellikleriyle dikkat çeker. İlk olarak, popülist siyasal tutum, halk ile elit arasındaki ikiliği vurgulayarak, kendisini gerçek halkın temsilcisi olarak sunar. Bu bağlamda, halk ve elit arasındaki ayrımda gerçek halk, marjinalleşmiş ve hak ettiği kaynaklara ulaşamayan kesim olarak tanımlanır. Popülist siyasal tutum, bu grubu temsil ederek, onlara hak ettikleri pozisyona erişme imkânı sunduğunu iddia eder. Bu sebeple, popülist siyasetin her söylemi, kendisini halkın gerçek temsilcisi olarak meşrulaştırma çabası güder. Popülist siyaset, halkı pasif, homojen ve sessiz bir kitle olarak görür; bu kitlenin, popülist partilerin iktidar olabilmesi adına harekete geçirilebilir bir unsur olduğu düşünülür. Örneğin, Venezuela'da "Chavez halktır" sloganı, popülizmin en belirgin örneklerinden birini oluşturur. Sessiz yığın ve gerçek halk kavramları, popülizmin "biz" ve "öteki" arasındaki hiyerarşik ilişkinin temel taşlarını oluşturur. Bu ayrımın en açık biçimde görüldüğü alan ise, yabancılara ve özellikle göçmenlere yönelik geliştirilen politik tutumdur.

Popülizmin, halkın siyasal alanda etkinlik kazanmasına katkı sunduğu görüşü, popülist kavramsallaştırmalar arasında öne çıkan bir yaklaşımdır. Literatürde popülizmin tanımlanmasına dair beş farklı bakış açısı bulunmaktadır. Kuzey Amerika'da yaygın olan "fail" yaklaşımına göre popülizm, sıradan insanların siyasal sürece seferber edilmesi ve toplulukçu demokrasi modelinin geliştirilmesiyle tanımlanır. Laclaucu yaklaşım ise popülizmi, liberalizmi ve statükoyu eleştiren, toplumun dışlanmış kesimlerini siyasal sürece dâhil eden bir güç olarak görür. Sosyoekonomik

[1] Dr. Öğr. Üyesi., Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, silasabancilareren@gmail.com, Orcid: 0000-0002-8141-279X.

yaklaşıma göre popülizm, zenginliğin yeniden dağılımı ve devlet harcamalarını içeren bir siyasi programı temsil eder. Lider, kitle ve medya ilişkisini ele alan yaklaşımda ise popülizm, medya ilgisini ve halk desteğini en üst düzeye çıkarma amacı güden bir siyasal davranış olarak tanımlanır. Güncel yaklaşımlara göre popülizm, güçlü ve karizmatik bir liderin yükselişiyle, lider ve kitle arasında doğrudan bir bağlantı kurma süreciyle ilişkilidir.

Sağ popülizm, Avrupa'da 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış olup, özellikle 2010 sonrasında önemli bir güç kazanmıştır. Bu güçlenmenin arkasındaki başlıca faktörlerden biri, kıtaya yönelen büyük göç dalgasıdır. Göçmenlerin artan nüfusuyla birlikte, yerli halkın önceliklerini savunan ve göçmen karşıtı söylemler geliştiren siyasi partiler, önemli ölçüde destek bulmuştur. Diğer taraftan, yabancıların ülkeye gelmesi, kamu harcamalarının artmasına neden olmakta ve bu harcamaların bir kısmı doğrudan göçmenlere yönelik hizmetlere yönlendirilmektedir. Bu durum, toplumda hoşnutsuzluk yaratmakta ve özellikle göçmen karşıtlığını politik bir tutum olarak benimseyen partiler, ülke gündemini etkileme gücüne sahip olmaktadır. Ayrıca, zaman zaman yabancılarla ilişkilendirilen terör saldırıları, bu tür duyguları daha da pekiştirerek, yabancı düşmanlığına yönelik siyasi eğilimleri beslemektedir. Sonuç olarak, etno-milliyetçi bir çizgide şekillenen sağ popülist siyaset, giderek daha fazla güç kazanmaktadır. Sağ popülizmin en belirgin özelliklerinden biri, göçmen karşıtlığının kültürel farklılıklar üzerinden milliyetçi bir söylemle vurgulanmasıdır. Bu bağlamda, "gerçek halk" olarak tanımlanan grup, ülkenin yerli halkları olarak kabul edilmekte ve göçmenler, bu tanımın dışında bırakılmaktadır.

Sağ popülizmin temel kavramlarından biri, "post-truth" (hakikat sonrası) siyasettir. Türkçeye genellikle "hakikat sonrası" olarak çevrilen bu kavram, hakikatin değerinin aşındırılması ve manipülasyonu anlamına gelmektedir. Popülist siyasetçilerin, doğruluk ve nesnellikten ziyade duygulara, inançlara ve kitlelerin algılarına hitap etme eğiliminde oldukları bu anlayış, siyasetin ve toplumsal söylemlerin şekillendirilmesinde önemli bir araç haline gelmiştir. Bu bağlamda, Donald Trump'ın "İklim krizini Çinliler icat etti" şeklindeki tweeti, post-truth siyasetin en çarpıcı örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Benzer bir şekilde, 2024 ABD Başkanlık seçimlerinde Trump, rakibiyle yaptığı bir tartışmada göçmen karşıtlığını körükleyerek, "Göçmenler, bazı mahallelerde Amerikan vatandaşlarının evcil hayvanlarını yiyor" şeklinde bir söylemde bulunmuş ve bu iddiasına dair herhangi bir somut kanıt sunmamıştır. Post-truth siyaset anlayışı, bu tür örneklerle birlikte, gerçek dışı veya kanıtlanmamış iddialar üzerinden siyasal gündem oluşturmaya çalışmaktadır. Sağ popülist siyasetçiler, bu yaklaşımı genellikle toplumsal ayrışmayı derinleştirmek, yabancı düşmanlığına dayalı tutumları pekiştirmek ve halkın talepleri gibi sunarak iktidar olma amacını güderek kullanmaktadırlar. Bu siyasetin temelinde, halkın duygusal tepkilerine hitap etme ve manipülasyon yoluyla siyasi kazanç sağlama stratejisi yatmaktadır.

Bu çalışmada dünya siyasetinde artık belirleyici olmaya başlayan ve demokrasiyi aşındıran sağ popülizm ve post-truth siyaset kuramsal açıdan incelenecektir. Popülizmin tarihsel süreçte nasıl geliştiği, hangi yöntemleri kullandığı ve literatürde nasıl ele alındığı detaylı bir biçimde değerlendirilecektir. Sağ popülizmin kullandığı bir yöntem olan ve 2016'da yılın kelimesi seçilen post-truth siyasetin ise özellikle siyasal alanı nasıl bulanıklaştırdığı kimi siyasal örneklerle açıklanacaktır. Bu çalışmada sağ popülizm ve post-truth siyaset güçlense de temel hakların önemi ve demokrasinin vazgeçilmezliği vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Popülizm, Sağ Popülizm, Post-Truth

RIGHT-WING POPULISM AND POST-TRUTH POLITICS: A THEORETICAL EVALUATION

Abstract

Populism, first used in Russia in 1890 to describe the 'narodnichesvo movement', is one of the most influential political concepts used to explain contemporary world politics. Populism, beyond being a political ideology, can be characterised as a method that defines a way of doing politics. Right-wing populism emerged in Europe in the 1960s and gained significant power especially after 2010. One of the most prominent features of right-wing populism is that anti-immigrant sentiments are emphasised through a nationalist discourse based on cultural differences. In this context, the group defined as the 'real people' is recognised as the indigenous people of the country and immigrants are excluded from this definition. One of the basic concepts of right-wing populism is 'post-truth' politics. This concept, which is usually translated into Turkish as 'post-truth', means the erosion and manipulation of the value of truth. This understanding, in which populist politicians tend to appeal to emotions, beliefs and perceptions of the masses rather than truth and objectivity, has become an important tool in shaping politics and social discourses. In this study, right-wing populism and post-truth politics, which have become decisive in world politics and erode democracy, will be analysed theoretically. How populism has developed in the historical process, which methods it uses and how it is handled in the literature will be evaluated in detail. Post-truth politics, which is a method used by right-wing populism and was chosen as the word of the year in 2016, will be explained with some political examples, especially how it blurs the political field. In this study, the importance of fundamental rights and the indispensability of democracy will be emphasised even though right-wing populism and post-truth politics are getting stronger.

Keywords: Populism, Right Populism, Post-Truth

DERİN DEVLETTEN KORUYUCU DEVLETE: BÜROKRASİNİN SAĞ POPÜLİZM KARŞISINDA DEĞİŞEN İŞLEVİ

Akif Argun AKDOĞAN[1]

Genişletilmiş Özet

Türk kamu yönetimi ve siyaset bilimi alanlarında merkez-çevre ayrımı oldukça bilinen ve bazı siyasi hareketlerce de sahiplenilen yaygın bir argümandır. Şerif Mardin'in 1971 yılında yayınlanan makalesinde Türk siyasetini açıklamak için anahtar niteliğinde bir kavram olarak tanımlanan merkez-çevre ayrımı Metin Heper, Ergun Özbudun, Ersin Kalaycıoğlu, vb. tarafından zayıf bir sivil toplumda güçlü bir devletin varlığını ve sivil-asker bürokratların toplumdan özerkliğine dayalı bir yönetim tarzını betimlemek amacıyla kullanılmıştır. Halka hesap vermekten uzak olarak nitelenen bu özerk yapının aynı zamanda derin devletin de kaynağı olduğu ileri sürülmektedir. Öte yandan Nuray Mert, Ali Bayramoğlu, Etyen Mahçupyan vb.'ye göre 2002'de muhalefet çevresinden gelen bir hareketin merkeze yerleşmesi bu tarihsel çizgide önemli kırılmayı temsil etmektedir. İktidar tarafından bürokratik oligarşi ya da vesayet rejimi olarak nitelenen bürokrasinin özerkliğini zayıflatmak amacıyla birçok reform gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de bu yönde yapılan reformlar AKP iktidarının özellikle ilk on yılında Avrupa Birliği, OECD gibi bölgesel uluslararası kuruluşlarca da desteklenmiştir.

Son bir yılda kamu yönetimi alanının önde gelen isimleri otoriter popülist partilerin iktidarda oldukları ülkelerde "bürokratik özerkliğin" "gardiyan korucu bir devlet" tarafından korunması ve bu amaca yönelik olarak "bürokratik direniş" mekanizmalarının kullanılması gerektiğini ileri süren makaleler yayınlamışlardır. Tarihin sonu tezi ile bilinen Fukuyama, makalesine "Amerikan 'derin devleti' fikrini savunmayı amaçladığını" belirterek başlamaktadır. Kavramın devlet kurumlarının şeffaf faaliyet göstermediği Türkiye ve Mısır gibi ülkelere ait olduğunu ileri süren Fukuyama (2024: 1), derin devletin Trump'ın ilk başkanlık döneminde baş stratejisti olan Steve Bannon gibi Amerikalı muhafazakârlar tarafından Amerikan bürokrasisini nitelemek için kullanıldığını belirtmektedir. Amerikan sağ popülist hareketi için derin devletin ortadan kaldırılması temel amaç haline gelmiştir. Gardiyan devlet kavramını ortaya atan Yeşilkağıt, Bauer, Peters ve Pierre (2024) ise neoliberal yeni kamu işletmeciliği döneminde idarenin teknokratik bir biçimde yalnızca etkinlik gibi işletmeci ilkeleri gözeten işleyişi nedeniyle halka yabancılaştığını ve artık "elit bir grup" olarak algılandığını ileri sürmektedirler.

Sonuç olarak Türk devlet geleneğinin en temel özelliği olan ortaya konan merkez-çevre ayrımına dayanan bir idare yerine 1980'lerden bu yana daha katılımcı, şeffaf, demokratik, etkin ve etkili bir

[1] Prof. Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, argun.akdogan@asbu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7741-5410.

idare öneren Batı kaynaklı uluslararası bir söylem, Batılı ülkelerde bile yerini ironik olarak derin devleti savunan, bürokratik özerkliği korumak için kamu çalışanlarının direnişini meşrulaştıran karşıt bir söyleme bırakmaktadır. Önerilen bildirinin iki temel amacından birincisi, popülist sağ partiler tarafından yönetilen ya da yönetilme olasılığı bulunan ülkelerde kamu yönetimi alanında çalışan akademisyenleri bürokratik özerkliği ve hatta derin devleti savunmaya iten nedenleri ortaya koymak, ikincisi ise bu akademisyenlerin önerdiği bürokratik direniş stratejilerinin ne ölçüde uygulanabileceğini tartışmaktır. Yöntem olarak bu konuyla ilgili yayınlanmış bilimsel eserlerdeki temel argümanlar incelenecektir. Bürokratik direniş stratejilerinin uygulanabilirliğini tartışmak amacıyla da kimi sağ popülist liderlerin bürokratik direnişi kırmak amacıyla yürürlüğe koydukları politikalar ele alınacaktır. Bu bildiri önerisinin geri kalanında sınırlı bir araştırmaya dayanarak elde edilen bulgular ve henüz veri ile temellendirilmemiş çıkarsamalar yer almaktadır.

Weberyen bir bakış açısını benimseyen bürokratik özerklik taraftarı akademisyenler, likayakat ilkesi çerçevesinde görev yapan bürokratların, alanlarında uzman ve bilgili olduklarına vurgu yaparak, popülist sağ politikacıların oylarını artırmak, belli grupların desteğini almak için teknik meselelere müdahil olmalarının kamu yararı için olumsuz sonuçlara yol açacağını ileri sürmektedirler. Bu siyasi müdahalelere karşı kamu çalışanları devletin siyasi anlamda liberal demokratik yapısını ve hukukun üstünlüğünü korumakla yükümlüdürler. Kurumsallaşmanın da önemine değinerek "koruyucu devlet" anlayışına sahip bürokratların bu tür siyasi müdahalelere karşı çıkacak yapılar tasarlaması da önerilmektedir. Böylece, kamu hizmeti esas ve usulleri ile kamusal değerleri değiştirme çabalarına karşı koyma direncine sahip, ortak hareket edebilen bir bürokratik yapı ortaya çıkabilecektir. Ancak, bürokratik direnç yalnızca demokrasinin tehlike altında olduğu siyasi rejimlerde gösterilmelidir. Bu tür rejimlerin iktidarda olduğu ülkelerde bürokratların hükümete sadakati ve itaati sürdürerek kendilerine verilen siyasi talimatları yerine getirmeleri demokratik geriye gidişi hızlandıracaktır (Yesilkagit, vd., 2024: 417-418).

Sağ popülist iktidarlar idari yapıları merkezileştirerek, kurumların işleyiş usul ve esaslarını şeffaflıktan uzaklaştırırlar. Kurumların bütçelerini sınırlama, personel atama ve yükseltmelerinde siyasi kriterleri kullanma, siyasi iktidarı açıkça destekleyenleri kamu görevlerine atama, vb. stratejiler yer almaktadır. Bauer (2024: 1109) kamu çalışanlarının direnme stratejilerini dört başlıkta inceler. Bunların ilki "sessiz karşı çıkış" olarak adlandırılmaktadır. Görevlerini yaparken etik kurallara aykırı davrandığını düşünen ya da kendisine verilen talimatın idarenin çalışma ilkelerine uymadığını düşünen memurlar başka bir göreve atanmayı ya da kamu görevinden ayrılmayı talep edebilirler. "Bilinçli ihmal etme" olarak adlandırılabilecek ikinci strateji ise memurların görevlerini bilerek ihmal etmeleridir. Böylece, iktidarın bazı kamu politikası hedeflerine ulaşması engellenebilir ya da geciktirilebilir. Üçüncü strateji olan "sabotaj" ise verilen siyasi talimatların yerine getirilmeme, idari işlemin başlatılmasını engelleme gibi eylemleri içerir. Bunların tespit edilmesi durumunda idari

ve yargısal cezalandırma söz konusu olabilir. Son strateji ise "olay çıkartarak ayrılma" olarak adlandırılabilir. Memurlar siyasi iktidar tarafından baskıya uğradıklarını kamuoyuna ilan ederler.

Sağ popülist iktidarların iktidara geldikleri ülkelerde demokrasiyi geriletmesinin önündeki önemli direnç unsurlarından biri olarak idari yapı ve mekanizmaları gören bu yazarlar bu nedenle bürokratik özerkliği ve derin devleti savunmaktadırlar. Sağ popülist partileri iktidara taşıyan ekonomi-politik unsurların analize katılmaması önerilen bildiride tartışılacak ilk noktadır. Makalenin ikinci odak noktası olan ve yukarıda özetlenen bürokratik direniş stratejileri ise konuya yalnızca etik ya da demokrasi boyutuyla yaklaşmakta, anayasal ve hukuki sistemi değerlendirmemektedir. Ayrıca, sağ popülist iktidarların uygulayabileceği karşı stratejiler de analiz edilmemektedir. Önerilen bildiride sağ popülist iktidarların kamu çalışanlarını yıldırma ve sindirme için kullanabilecekleri bazı stratejilere de yer verilecektir.

Anahtar Kelimler: Merkez-Çevre, Popülizm, Derin Devlet, Bürokratik Özerklik, Bürokratik Direniş

Kaynakça

Bauer, M. W. (2023). Administrative responses to democratic backsliding: when is bureaucratic resistance justified?. *Regulation and Governance, 18*(4), 1104-1117.

Fukuyama, Francis (2024). In defense of the deep state. *Asia pacific journal of public administration, 46*(1), 1-12.

Mardin, Ş. (1973). Center-periphery relations: a key to turkish politics?, *Daedalus, 102*(1), 169-190.

Yesilkagit, K., Bauer, M., Peters, B. G., & Jon, P. (2024). The guardian state: Strengthening the public service against democratic backsliding. *Public Administration Review, 84*(3), 414-425.

FROM DEEP STATE TO GUARDIAN STATE: THE CHANGING FUNCTION OF BUREAUCRACY IN THE FACE OF RIGHT-WING POPULISM

The concept of deep state or guardian state which has long been disdained and pejoratively used in Turkish political and administrative studies has gained a positive meaning among the leading scholars of public administration in the last few years. Fukuyama, stating that the right wing popülist movements in the United States of America seek to eliminate autonomous public administration system, the deep state should be defended. This remarks a radical change in international discourse originating from the West, which has been proposing a more participatory, transparent, democratic, efficient and effective administration since the 1980s. Facing with the threat of democratic backsliding the new public administration discourse defends the deep state and legitimizes the resistance of public employees to protect bureaucratic autonomy. The first of the two main aims of the proposed paper is to reveal the reasons that lead academics working in the field of public administration in countries governed or likely to be governed by populist right-wing parties to defend bureaucratic autonomy and the deep state, and the second is to discuss to what extent the strategies of bureaucratic resistance proposed by these academics can be implemented.

Keywords: Center-Periphery, Populism, Deep State, Bureaucratic Autonomy, Bureaucratic Resistance

SİLAHLARIN EŞİTLİĞİ İLKESİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE DEMOKRATİK SEÇİMLER: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ali ÇİÇEK[1], Aslıhan ÇİÇEK[2]

Genişletilmiş Özet

Demokrasi en temel anlamıyla, yönetme yetkisinin halkın iradesinden türetildiği bir yönetim sistemidir. Tüm bireylerin, toplumun yönetimine katkıda bulunma kapasitelerinin eşit olduğu ve bu eşitliğin seçimler gibi mekanizmalar aracılığıyla ifade edildiği fikrine dayanan bir sistemdir. Seçimler, demokratik sistemlerin can damarıdır ve vatandaşların kendi kaderlerini tayin etme haklarını kullandıkları birincil araç olarak hizmet etmektedir. Bir demokraside, hükümetin meşruiyeti, tüm seslerin duyulduğu ve eşit olarak değerlendirildiği özgür ve adil seçimler yoluyla belirlenen halkın iradesini temsil etme yeteneğine dayanır. Demokrasi kavramı çok yönlüdür ve siyasi eşitlik, katılım, temsil ve hesap verebilirlik gibi çeşitli ilkeleri kapsar. Bu ilkelerin merkezinde seçimlerin seçmenlerin tercihlerinin gerçek bir yansıması olması gerektiği fikri yatar. Bu, seçim sürecindeki ister bireyler, ister siyasi partiler veya adaylar olsun tüm katılımcıların görüşlerini sunma, destek için kampanya yürütme ve makam arama konusunda eşit fırsata sahip olmasını gerektirir. Bu nedenle, özgür ve adil seçim ilkesi yalnızca prosedürel bir gereklilik değil, aynı zamanda demokrasinin özünü destekleyen önemli bir garantidir. Özgür ve adil seçim kavramının merkezinde, kökleri uluslararası hukuka dayanan ve demokratik yönetim bağlamında önemli bir rol oynayacak şekilde gelişen bir kavram olan "silahların eşitliği ilkesi" yer alır. Silahların eşitliği ilkesi, yasal bir uyuşmazlığa dâhil olan tüm tarafların davalarını sunma konusunda eşit fırsata sahip olmasını ve hiçbir tarafın yasal mücadelenin gerçekleştiği koşullar nedeniyle haksız yere dezavantajlı duruma düşmemesini gerektiği tezine dayanmaktadır. Bu ilke, özellikle seçimler bağlamında, seçim sürecinin manipüle edilmesine ve demokratik normların aşınmasına karşı bir güvence görevi gördüğü siyasi arenaya da genişletilmiştir. Silahların eşitliği ilkesinin seçimlere genişletilmesi, adaletin yasal işlemlerde ne kadar önemliyse, siyasi yarışmalarda da aynı derecede önemli olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Demokratik seçimlerde, bu ilke tüm siyasi partilerin ve adayların eşit bir zeminde rekabet etmek için gerekli kaynaklara, platformlara ve fırsatlara erişmesini gerektirir. Buna medyaya, kampanya finansmanına, kamusal alanlara erişim ve seçmenlerle özgürce ve gereksiz kısıtlamalar olmaksızın etkileşim kurma yeteneği dâhildir. Bu koşullar karşılandığında, seçimlerin meşru ve halkın gerçek iradesini yansıtan demokratik bir mekanizma olarak görülme olasılığı daha yüksektir.

Uluslararası hukukta silahların eşitliği ilkesinin tarihsel evrimi, yasal veya politik olsun, her türlü

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, alicicek@cumhuriyet.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9875-2400.
[2] Doktora Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, aslihan.cicek8822@gop.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0509-0335.

rekabette adaleti sağlama ihtiyacının giderek daha fazla kabul görmesiyle belirlenmiştir. Bu evrim, devletleri açıkça özgür, adil ve eşit seçimler yapmaya mecbur kılan Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICCPR) gibi çeşitli uluslararası yasal araçlarda belirgindir. Örneğin, ICCPR'nin 25. maddesi, her vatandaşın kamu işlerine katılma, oy kullanma ve makul olmayan kısıtlamalar olmaksızın seçilme hakkını vurgulamaktadır. Bu hüküm, tüm vatandaşların ve dolayısıyla tüm siyasi partilerin seçimlerde rekabet etme konusunda eşit fırsata sahip olması gerektiğini zorunlu kılarak silahların eşitliği ilkesini dolaylı olarak desteklemektedir. Buna rağmen silahların eşitliği ilkesinin demokratik seçimler için önemi yeterince vurgulanmamış ve anlaşılmamıştır. Demokratik bir sistemde, seçim süreci herhangi bir partinin veya adayın diğerleri üzerinde haksız bir avantaj elde etmesini önleyecek şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu ilke, siyasi gücün yoğunlaştığı ve iktidardakilerin konumlarını korumak için devlet kaynaklarını veya nüfuzunu kullanma eğiliminin olabileceği bağlamlarda özellikle önemlidir. Silahların eşitliği ilkesi tüm partilerin etkili bir şekilde kampanya yapmak için gerekli araçlara ve platformlara eşit erişime sahip olmasını sağlayarak, gücün konsolidasyonunu önlemeye yardımcı olacaktır ve demokrasinin sağlığı için olmazsa olmaz olan siyasi çoğulculuğu teşvik edecektir. Silahların eşitliği ilkesinin demokratik seçimlerde uygulanmasının daha geniş adalet kavramı için de önemli sonuçları vardır. Bir demokraside adalet yalnızca yasaların adil uygulanmasıyla ilgili değildir, aynı zamanda siyasi gücün elde edildiği ve kullanıldığı süreçlerin adil olmasıyla da ilgilidir. Eşitsizlik koşulları altında yürütülen seçimler (belirli partilerin veya adayların kaynaklara, medyaya veya devlet desteğine daha fazla erişimi olduğu durumlar) doğası gereği adaletsizdir. Zira böylesi uygulamalar seçim rekabetini bozar ve eşit temsil ilkesini zayıflatır. Silahların eşitliği ilkesini savunarak demokratik sistemler liderleri seçme sürecinin adil olmasını ve seçim sonuçlarının gerçekten halkın iradesini yansıtmasını sağlayabilecektir.

Demokratik seçimlerin bütünlüğü, tüm siyasi partiler ve adaylar için eşit koşullar kavramıyla ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Özgür ve adil seçimler yalnızca açık bir hile veya zorlamanın yokluğu ile mümkün olmaz; aynı zamanda siyasi aktörler arasında gerçek rekabete izin veren koşulların varlığı da elzemdir. Bu, tüm partilerin ve adayların platformlarını sunmak, seçmenlerle etkileşim kurmak ve makam için rekabet etmek için aynı fırsatlara erişebilmesi gerektiği anlamına gelir. Bu eşit koşullar olmadan, seçim süreci tehlikeye girer ve ortaya çıkan hükümetin meşruiyeti sorgulanır. Bu çalışma, demokratik rejimlerin inşasında silahların eşitliği ilkesinin siyasal sistem içindeki önemine odaklanmaktadır. Çalışma nitel araştırma tekniğiyle tasarlanmış, bu bağlamla silahların eşitliği ilkesinin önündeki engellerin tespiti için siyasal partiler ve seçim mevzuatlarının taraması yapılmış, seçim süreçlerinde tartışma konusu olan haberler için arşiv taraması yapılmış ve adil seçimlerin tesisi için örnek uygulamalar incelenmiştir.

Çalışma, Türk demokrasisinin ve Türkiye'de seçim sisteminin bazı kronik sorunlar üzerine inşa edildiği ve bu sorunların da güçlü bir demokrasinin tesisinde önemli engellerden yarattığı varsayımı üzerine hazırlanmıştır. Bahsi geçen kronik problemlerin bir kısmının giderilmesinde silahların eşitliği prensibi bir çözüm argümanı potansiyeli taşımaktadır. Çalışma bu perspektiften hareketle Türkiye'deki demokratik sistemin ve seçim sisteminden kaynaklı sorunların tespitini ele almış ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinden (bulgulardan) bazılarını şu şekilde sunmaktadır:

- Türkiye'deki adil bir seçim sisteminin tesisi açısından siyasi partilere sağlanan hazine yardımları yeniden düzenlenmeli, bu yardımların sistem içerisinde güçlü partileri korurken başka siyasi partilerle rekabetin önüne geçmesinde bir engel olarak varlığını sürdürmesi sonlandırılmalıdır.
- Siyasi partilerin finansmanı konusunda bağışlar ve üye aidatlarını teşvik edecek düzenleme yapılmalı, vatandaşların vergileriyle siyasal partilerin finansmanının sağlanması engellenmelidir.
- Türkiye'de ulusal seçim barajı % 7, başkanlık sistemi ile yönetilen ülkelerde emsali olmayacak kadar yüksek bir orandır ve Türk demokrasisi açısından bu oran ya tamamen kaldırılmalı ya da % 3 seviyelerine düşürülmelidir.
- Seçim dönemlerinde iktidarların kamu kaynaklarını kullanarak açılış, gezi vb gerekçelerle herhangi bir maddi külfete katlanmadan "bedava miting" yapmalarının önüne geçebilmek amacıyla yürütmenin seçimlere 6 ay kala bu tür faaliyetlerini yasaklayacak bir düzenleme getirilmelidir.
- YSK'nın yapısında düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.
- TRT gibi kamu yayıncılığı yapan ve vatandaşların vergileriyle finansa edilen yayın kuruluşlarının seçim dönemlerinde adil bir yayın programı izlemesi sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Silahların Eşitliği, Demokrasi, Adil Seçimler, Türkiye

DEMOCRATIC ELECTIONS IN TÜRKİYE IN THE CONTEXT OF THE PRINCIPLE OF EQUALITY OF ARMS: PROBLEMS AND SOLUTION PROPOSALS

Abstract

The concept of democracy is multifaceted and encompasses various principles such as political equality, participation, representation and accountability. Central to these principles is the idea that elections should be a true reflection of voters' preferences. This requires that all participants in the electoral process, whether individuals, political parties or candidates, have an equal opportunity to present their views, campaign for support and seek office. The principle of free and fair elections is therefore not only a procedural requirement, but also an important guarantee underpinning the essence of democracy. Central to the concept of free and fair elections is the “principle of equality of arms”, a concept that has its roots in international law and has evolved to play an important role in the context of democratic governance. This study aims to analyze the principle of equality of arms, identify and propose solutions to the chronic problems of Turkish democracy and electoral system. Based on qualitative research methods, the study offers structural recommendations based on the principle of equality of arms to solve the obstacles to strong democracy in Turkey, such as the financing of political parties, the structure of the Supreme Electoral Council, and the national electoral threshold, which are the source of inequality.

Keywords: Equality of Arms, Democracy, Fair Elections, Türkiye

BİR DEVLET BAŞARISIZLIĞI OLARAK HAZİNE YARDIMI ÖZELİNDE SİYASAL PARTİLERİN FİNANSMANI SORUNU: TÜRKİYE- FRANSA KARŞILAŞTIRMASI

Zümre ERCAN[1], Abdülkadir TIĞLI[2]

Genişletilmiş Özet

Çok partili demokrasilerde, siyasi partilerin bağımsızlığını tesis etmek ve aynı zamanda da siyasi partilerin maruz kalacakları finansal güçlüklerin ortaya çıkarabileceği olumsuzlukları gidermek, çözüme kavuşturulması oldukça güç ve tartışmalı bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Demokrasilerde siyasi partilerin baskı grupları karşısında varlıklarını sürdürebilmeleri için, finansman konusunda bunlardan bağımsız olmaları gerekmektedir. İktidarı elde edebilmek için, gelir kaynaklarında eşitsizliğin büyük ölçüde giderildiği bir atmosferde seçimlerin yapılması önem arz etmektedir. Bir başka ifadeyle, iktidar rekabetinin eşit ve dengeli şartlar altında gerçekleşmesi sağlanmalıdır.

Siyasal partiler daimi kuruluşlar olarak kabul edilmektedir. Varlıklarını idame ettirebilmeleri için parti örgütlerinin mali yönden güçlü olmaları gerekmektedir. Siyasi parti örgütünün güçlü olması demek, araç-gereç, bina ve daimi personelin bulunması demektir ki; bütün bunlar da mali yönden güçlü olmaya dayanmaktadır. Bunların yanı sıra, seçim kampanyaları kapsamında siyasi parti adaylarının tanıtılması ve desteklenmesi aynî ve finansal desteklerin siyasi partiler nezdinde ne kadar gerekli olduğu konusunda hiçbir şüphe bırakmamaktadır.

Siyasi partilerin mali kaynakları, öncelikle parti üyelerinden topladıkları aidatlar ve parti gönüllülerinden alınan bağışlardan teşekkül etmektedir. Fakat, diğer birçok demokrasilerde olduğu gibi ülkemizde de, parti üyelerinin aidatları, giderleri karşılama konusunda oldukça yetersiz kalmaktadır. Bunlara ek olarak farklı kaynaklara başvurma gereği oluşmaktadır. Siyasi partilerin başkaca gelir kaynaklarına müracaat etmeleri ise, baskı gruplarının ve/veya özel kesimin siyasi partilerin üzerindeki etkinliklerini azaltarak, finansman açısından iktidara bağımlı hale gelmelerini önemli bir sorun olarak karşımıza çıkarmaktadır. Siyasi partilerin önemli bir gelir kaynağı ise devlet tarafından yapılan hazine yardımlarıdır. Hazine yardımı ise ülkelere göre farklı iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki, seçim kampanyalarında siyasi partilere sağlanan kolaylıklardır. İkincisi ise hazineden belli oranlara bağlı olarak sağlanan parasal yardımlardır. Yine, bireysel yardımlar (bağışlar), sağlanan kolaylıklardan bir diğeridir.

Bir siyasi partinin gelir kaynakları ile harcamaları meselesi, beraberinde denetimi de gündeme getirmektedir. Şayet gizlilik, özel kesimin ve baskı gruplarının siyasal partiler üzerinde baskı

[1] Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, zumreercann@gmail.com, Orcid: 0009-0001-3352-9926.
[2] Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, kadirtigli@gmail.com, Orcid: 0000-0001-9951-3882.

kurmalarının önünü açmaktadır. Çok partili demokrasilerde esas olan gizliliğe geçit verilmemesi ve siyasi partilerin gelir ve harcama kalemlerinin, seçmenler tarafından rahatça erişilebilir nitelikte olmasıdır. Buradan hareketle siyasi partilerin gelir ve giderleri, bazı ülkelerde ve özellikle gelişmiş demokrasilerde denetime tâbi tutulmaktadır. Çünkü siyasi partilerin illegal veya gayri meşru gelir kaynağı temin etmeleri, iktidar partisi başta olmak üzere birçok siyasi partiyi sermaye ve iş çevreleri ile baskı gruplarının tazyiki altına sokabilmektedir. Ancak, siyasi partilerin finansal denetimi oldukça hassas bir konu olduğundan, meydana çıkabilecek zorluklara çözüm yolları üretmek her an mümkün olmayabilmektedir. Seçim harcamalarının en ince ayrıntısına kadar detaylı şekilde incelendiği İngiltere gibi gelişmiş demokrasilerde bile pek çok konulara açıklık getirilmediği gözlemlenebilmektedir.

Avrupa demokrasilerinin önemli ülkelerinden Fransa'da siyasi partilerin ve seçim kampanyalarının mali desteklerinin denetimi meselesi detaylı hukuki regülasyonlara tâbi tutulmuştur. Denetim mekanizmalarının teşkil edilmesinde İngiltere, Almanya, ABD gibi diğer demokrasilere nispeten geç kalan Fransa'da 1988 yılından itibaren bu konularla ilgili ilk defa yasal düzenlemeler yapılmıştır. 80'li yılların sonlarında medyaya yansıyan seçim kampanyası ve siyasi parti finansmanı ile ilgili yolsuzluk skandallarına ilişkin haberler ve bunların sonucunda devlet aygıtları ile bazı siyasi partilerin birbirlerine angaje olması, böylesine önemli bir konuda yasal düzenlemelerin zorunluluğunu ortaya koyması bakımından belirleyici faktörler olarak karşımıza çıkmıştır. Diğer pek çok demokratik ülkede olduğu gibi Fransa'da da siyasi hayatın gelir ve giderlerinin denetimi konusu, idare hukuku ve anayasal demokrasi hinterlandında "partilerin rutin mali denetimi" ve "seçim kampanyalarının denetimi" şeklinde iki ayrı fazda düzenlenmiştir. Ancak gelinen süreçte, yasal ve anayasal denetimler her ne kadar sıkı bir şekilde yürütülmüş olsa da, gerek seçim kampanyalarında gerekse siyasi partilerin muhasebe işlemlerinde tam olarak hukukun tesis edilebildiğini söylemek zordur. Zira, merkezi ve yerel yönetimlere tâlip olan ve devletin hazinesi üzerinde hüküm sürmek isteyen siyasî partilerin bunu elde edebilmek için her yolu mübâh görmeleri, hukuki düzenlemelerdeki açıklardan faydalanma gibi gayretleri ön plana çıkarmaktadır.

Türkiye'de ise siyasi partilerin gelir ve harcamalarının denetimi ilk olarak 1961 Anayasası'nda (57.madde[1]) gündeme alınmıştır. Yine, eski 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu[2] ile de detaylı düzenlemeler yapılmıştır. 1982 Anayasası'nda (69.madde[3]) siyasi partilerin gelir ve harcama denetiminin Anayasa Mahkemesi tarafından, Sayıştay'ın yardımı ile yapılacağı öngörülmüştür. Diğer taraftan 2820 sayılı mevcut Siyasi Partiler Kanunu[4], partilerin gelir ve giderlerine ilişkin ayrıntılı kurallarla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin gerçekleştireceği mali denetim ile ilgili usulleri

[1] https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/onceki-anayasalar/1961-anayasasi/
[2] https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12050.pdf
[3] https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf
[4] https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2820.pdf

de düzenlemektedir. 2820 sayılı kanunda belirtilen yaptırımlar ise cezâî ve mâlî olarak üzere iki şekilde uygulanabilmektedir.

Çalışmanın odak noktası ise bir sorunsal[1] olarak karşımızda duran siyasi partilere devlet yardımı veya bir başka ifadeyle hazine yardımıdır. Hazinenin siyasi partilere mali yardımının temel gâyelerinden biri, anayasanın teşvik ettiği çoğulcu demokrasinin tesisini ve sürekliliğini sağlamaktır. Ne var ki; Türkiye örneğinde olduğu gibi pek çok ülkede, hazine yardımı ile ilgili yasal düzenlemeler bu amacın önüne geçmektedir. Siyasi partilere devlet yardımına ilişkin yöntemin etraflıca ele alınması ve uygulanacak modelin iktisadi, mali, bilimsel, sosyal ve politik gerçeklerle uyumlaştırılması halinde, bu uygulamanın ilkesel açılardan sakıncaları olmamakla birlikte, katılımcı siyasetin daha çok artması sağlanacaktır. Devlet yardımı, siyasal çoğulculuğun temelini sarsmamalı, halkın iradesine daha da yakınlaşarak büyük siyasi partilerin desteklenmesine sa'y etmemelidir. Devlet yardımının miktarı genellikle son seçimlerde alınan oy oranı ile paralel olmaktadır. Ancak, hazine yardımı barajın altında kalan siyasi partilere rekabet fırsatı sunmamaktadır. Seçimlere katılan her partiye hazine yardımının sağlanması da yine aynı şekilde fırsat eşitliğini baltalayacaktır. Dolayısıyla, parlamenter demokrasilerde seçim barajının mümkün oldukça düşük tutulması ve siyasi partilerin sadece parti içi faaliyetleri değil, bunların yanı sıra kamu yararını gözeten etkinliklerinden meydana gelen katma değer hacimlerinin de dâhil edilerek elde edilen âdil ve hakkaniyetli bir algoritmaya göre hazine yardımı yapılması sağlanabilir.

Pek çok ülkede, siyasi partiler ile adaylara sunulan çeşitli kamusal mali destekler genel bütçeden karşılanmaktadır ve partilere dağıtılacak meblâğ, genellikle yıllık bazda enflasyon oranı dikkate alınarak artırılmaktadır. Günübirlik faaliyetlerin idame edilmesinde kullanılmak amacıyla siyasi partilere mutat olarak sağlanan yıllık mali yardımlar ile seçim kampanyalarında kullanılmak üzere verilen mali destekler, doğrudan devlet destekleri olmaktadır. Bunların dışında, siyasi partilerin yan ve alt kuruluşlarına destek, ulaşım ve iletişimin ücretsiz sağlanması, televizyon ve radyo programlarında ücretsiz tanıtım ve yayın süresi, ücretsiz afiş bastırılması, miting alanları tahsis edilmesi gibi aynî (dolaylı) destekler de söz konusu olabilmektedir.

Siyasal yozlaşma potansiyeline oldukça açık olan partilerin, yasal boşluklardan faydalanarak ya da yasa dışı yollarla kaynak elde ettiği[2], bugün küresel kamuoyunda bilinen bir gerçekliktir. Siyasi partilere devlet yardımı ve genel olarak siyasetin finansmanı, aynı zamanda seçimlerin ve

[1] Burada, "sorun" yerine özellikle "sorunsal" kelimesinin kullanılmasındaki gaye, meselenin çözümünün oldukça güç ve karmaşık bir durum olduğunu nazara vermektir. İngilizce'de "sorunlu, problemli" anlamına gelen "problematic" sözcüğünü tam olarak karşılamasa da, etimolojik süzgeçten bakıldığında söz konusu eylemlerin siyaset kurumu ile olan illiyeti sebebiyle, evet bu bir sorunsaldır denilebilir.

[2] İş dünyasında, devlet tarafından verilen ruhsatların karşılığında siyasi partilerin iş insanları tarafından kayıt dışı yollardan fonlanması, seçim kampanyalarının hükümetlere tanınan örtülü ödenek imtiyazları ile fonlanması, hazineden iktidar yanlısı dernek ve vakıflara para geçirilmesi, naylon faturalarla devletten mali destek alınması, yüksek denetleme kurumlarının denetim alanından çıkarılan fonların parti faaliyetlerinde ve seçim kampanyalarında kullanılması gibi yol ve yöntemler örnek gösterilebilir.

demokrasinin finansmanını da ifade etmektedir. Bu nedenle; siyasi partilerin finansmanı sorununu, sadece mali bir sorun olarak nitelendirmek mümkün değildir. Bu yönüyle siyasi partilere sağlanan devlet yardımları, ülkenin siyasal sistemini dolaylı veya doğrudan etkileyen unsurlardandır. Siyasi arenada fırsat eşitliğinin tesis edilmesi ile siyasi partilere mali yardım konuları arasında yakın ilişki olması sebebiyle meseleyi değişik açılardan ele almak gerekmektedir. Türkiye'de enflasyonist ortamın da etkisiyle tedrîcen artma eğiliminde olan hazine yardımının, özellikle meşruiyet zemini tartışmalıdır. Siyasal partilerin seçmenleriyle arasındaki mesafenin artması, belirli partilere verilen hazine yardımlarının vergi ağırlıklı kamu gelirlerinden karşılanması ve bu yardımları bölüştürme yöntemlerine ilişkin sorunlar, meselenin felsefi ve teorik tartışmalarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bütün bu çıkarımlardan hareketle, çalışmamızda hazine yardımının meydana çıkmasının nedenleri, siyasi tarih içinde gelişimi, tür ve türevleri ayrıntılarıyla masaya yatırılırken, bu yardımların kamu tercihi teorisi perspektifinden bir devlet başarısızlığına neden olup olmadığı tartışılacak olup, Fransa ve Türkiye karşılaştırması yapılarak iki ülke arasında farklılıklar, eksiklikler ve uygulama zorlukları, çözüm önerileri ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Siyasi Partiler, Seçimler, Devlet Yardımı, Devlet Başarısızlığı

THE PROBLEM OF FINANCING POLITICAL PARTIES IN TERMS OF TREASURY GRANT AS A STATE FAİLURE: A COMPARİSON BETWEEN TÜRKİYE AND FRANCE

Abstract

It is a common and real fact around the global society that political parties, which are well open to political corruption potential, obtain resources by having advantage of legal loopholes or through illegal methods. Public funding of political parties and the financing of politics in broad also refer to the financing of elections and discretely democracy. Therefore, it is not a chance to explain the problem of financing political parties as only a financial problem. From this point of view, public aid provided to political parties is one of the components that directly or indirectly impress the political system of the country. Since there is a close relationship between the establishment of equal opportunities in political arena and the issues of financial aid to political parties, it is necessary to address the issue from different perspectives. The legitimacy of treasury grants, which have a tendency to gradually increase due to the influence of inflationary environment in Türkiye, is privately controversial. The increasing distance between political parties and their voters, the fact that treasury grants given to certain parties is covered by tax-heavy public revenues and the problems related to the methods of distributing this aid cause the emergence of philosophical and theoretical discussions on the issue. Based on all these inferences, in our study, the reasons for the emergence of treasury grants, its development in political history, its types and derivatives will be discussed in detail, while the defficiencies, implementation diffuculties and solution proposals will be particularised on France and Türkiye.

Key Words: Political Parties, Elections, Treasury Grants, State Failure

HABİS SORUNLAR ÇAĞINDA REFERANDUM VE DEMOKRASİ: BREXIT ÖRNEĞİ

Aydoğan KUTLU[1]

Genişletilmiş Özet

Habis sorun (*wicked problem*) kavramını ilk kez 1967'de Churchman kullanmış, ardından Rittel ve Webber'in 1973 tarihli çalışmalarından sonra bu kavram, kamu politikalarının çözümlenmesinde bir referansa dönüşmüştür (Koç, 2022: 131). Habis sorun kavramını Rittel ve Webber, munis (*tame*) ve karmaşık (*complex*) sorun türlerinden farklılaştırarak kavramsallaştırmışlardır. Basitçe ifade etmek gerekirse habis sorunlar, gerek tanımlanma gerekse çözüm boyutunda fikir birliği sağlanamayan sorunlar olarak dikkat çekmektedir (Koç, 2022: 133-34). Bunu biraz açmak gerekirse, munis sorunlar, matematik problemlerinde görüldüğü gibi öğeleri net biçimde tanımlanıp doğrulanabilir çözümlerle halledilebilen sorunlar iken; habis sorunlar, açık uçlu, karmaşık, tahmin edilebilir net çözümleri bulunmayan, çözüm seçeneklerine dair bilginin kısıtlı kaldığı sorunlar olarak ifade edilebilir (Uzun, 2020: 664; Rumelili-Koç, 2020: 239). Öncelikle bu sorunlar, biricik ve benzersizdir. Başka sorunların tanımlanmasında ve çözülmesinde uygulanan kuram ve yöntemlere kapalıdırlar. İkinci olarak habis sorunlar aynı anda farklı kesimleri, alanları ve hatta ülkeleri yatay kesen, çok boyutlu sorunlardır. Bu çok-boyutluluk, bu sorunların farklı perspektiflerden farklı biçimde görülmesine ve tanımlanmasına yol açar. Bu yüzden bu sorunlarda doğru-yanlış çözümlerden değil, iyi-kötü çözümlerden bahsedilebilir. Zira herkesin üzerinde uzlaştığı bilimsel çözümlere ulaşılamadığı için farklı paydaşlar kendi görüşlerine göre iyi veya kötü seçenekleri tartışabilirler. Üçüncüsü, habis sorunlarda planlama ve uygulama aşamaları net biçimde ayrıştırılamaz. Sorunun tüm boyutlarını ve paydaşlarını kapsayan "master-plan" geliştirmek çok zor olduğu gibi, her işlem ve uygulama sorunun dönüşmesine yol açar, bu nedenle deneme-yanılma yöntemi de uygulanamaz.

Keynesçi planlı ekonominin ve modernleşme kuramının baskın ve başarılı olduğu 1945-sonrası dönemde siyasal ve sosyoekonomik sorunların kamu politikalarıyla çözülebileceğine yönelik özgüven ve iyimserlik, 1970'lerde yaşanan ulusal ve uluslararası krizlerle sarsılmıştı. 1990'lardan itibaren küreselleşmenin getirdiği karşılıklı bağımlılık ve ulus-devletin politik belirleyicilik tekelinin aşınması ise, devletlerin kendi ülkelerinde ulus-üstü ve ulus-altı etmenlere karşı güç kaybetmesini getirdi. Bu değişen bağlam, bir yanda etkisizleşen devletlerin öte yanda küreselleşip karmaşıklaşan yeni sorunların peyda olmasına yol açtı. Nihayetinde iklim krizi, salgınlar, mülteci sorunları, küresel ekonomik şoklar, uluslararası terörizm gibi sorunların klasik yöntemlerle ve müstakil devletlerin inisiyatifleriyle çözülemeyeceği giderek daha çok anlaşıldı. Bu doğrultuda kamu yönetimi disiplininde habis sorun kavramı giderek daha fazla ilgi çekti. Mamafih aynı ilginin siyasal kuramda

[1] Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, akutlu@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8462-2610.

pek görülmediği söylenebilir. Özellikle halk iradesi, temsil, meşruiyet, halkın rızası gibi alt kavramlarıyla birlikte demokrasi açısından habis sorunların büyük güçlükler yarattığı düşünülürse, bu ilgisizlik, açıklanmaya muhtaç bir durum arz etmektedir. Bu bakımdan bu çalışmanın amacı, habis sorun perspektifini siyasal kuram açısından da ele alıp uygulamak ve literatürdeki bu boşluğa mütevazı bir katkı sunmaktır.

Aslında demokrasi açısından bakıldığında Soğuk Savaş'ın bitişi, Huntington'ın "üçüncü dalga" olarak adlandırdığı demokrasilerin genişleme dinamiğini pekiştirerek liberal demokrasi üzerinde geniş bir uzlaşıya yol açmıştı (Huntington, 1993). Ancak neoliberal küreselleşmenin "bilimsel" ve tartışma-dışı bir iktisat politikasını dayatması, dünya genelinde sermayenin kazandığı pazarlık gücü, halk kitlelerinin maddi çıkarlarını demokrasi aracılığıyla savunmasını engellemeye başladı. Bunun yanı sıra medyatik siyasetin yükselişi, reklamcılık ve imaj yarışı altında ortaya çıkan siyasal alternatifsizlik, 2008 ekonomik krizinin ardından popülizmin yükselişini getirdi (Kutlu, 2020). Bu süreçte siyasetçiler, halkın öfkesini yatıştırmak veya siyasete yabancılaşan kitlelerin ilgisini ve desteğini tekrar çekebilmek için referandum kartını oynamaya meylettiler. Esasen (yarı-)doğrudan demokrasi araçlarından biri olarak görülen referandum, tartışmalı bir uygulamadır. Kuramsal olarak halkın, egemenliğini, doğrudan ve fiilen kullanmasında demokratik bir öz bulunmaktadır. Mamafih siyasetçilerin ve partilerin referanduma olan sempatileri, demokrasiyi tabana yaymaktan çok; istedikleri bir yasayı geçirmek, anayasa veya sistem değişikliğini yasalaştırmak gibi kamusal tartışma ve katılım içermeyip sadece bir kararı onaylatma isteklerinden sıklıkla kaynaklanmaktadır.

Referandumun habis sorun niteliği, belirli bir sonucu demokratik meşruiyetle mühürledikten sonra o konuyla ilgili başka sorunları tetiklemesiyle, farklı alanları yatay kesmesiyle, ilgili olduğu sorunu yeni bir aşamaya taşımasıyla bağlantılıdır. Meseleyi somutlaştırmak için 2004 yılındaki Kıbrıs Annan referandumu örnek verilebilir. Bu referandum, adanın birleşmesine dönük tasarının iptaline yol açmakla kalmamış, Türkiye'nin AB üyeliği, adanın bölünmüşlüğü, Doğu Akdeniz'deki jeostratejik sorunlar gibi pek çok sorunu da tetiklemiştir. Bu bağlamda Brexit referandumu, çok daha büyük bir olay olması nedeniyle habis sorun niteliğini daha net yansıtmaktadır.

23 Haziran 2016'da Birleşik Krallık'ın AB'ye hâlihazırdaki üyeliğini halkoylamasına açan Brexit referandumu, %48,1'e karşı %51,9 ile ayrılma taraftarlarının zaferiyle sonuçlanmıştı. Birleşik Krallık'ta tarihsel olarak her zaman etkili olmuş Avrupa-şüpheciliğine (*Euro-sceptism*) dayanıyor olsa da, 2008 krizinin ardından yerli sanayinin korumacılık talepleri, mülteci sorununun daha göze çarpar hale gelmesi, AB içinde Almanya'nın hegemonyasından duyulan rahatsızlık ve sağ popülist ajitasyon gibi etmenlerin bir araya gelmesiyle neticeye ulaşmıştır (Canan-Sokullu, 2017; Kalav, 2017). Brexit, hem ulusal düzeyde hem de uluslararası düzeyde bir habis sorun olarak tanımlanabilir. Ulusal düzeyde, hem farklı kuşaklar arasındaki hem de farklı bölgeler (İngiltere ve Galler ile İskoçya ve Kuzey İrlanda) dünya görüşü ayrışmalarını açığa çıkararak bir yandan 17. yüzyıldaki iç savaştan

bu yana en büyük siyasal görüş yarılmasına yol açmış diğer yandan da İskoçya'nın ayrılma sürecini ivmelemiştir. Öte yandan uluslararası düzeyde yarattığı kaos çok daha dikkat çekicidir: AB'nin geleceğinin tartışmaya açılması, AB'nin siyasal etkisinin azalması, Avrupa'nın ortak savunma gücünü zayıflatması, diğer AB ülkelerindeki Avrupa-şüpheci parti ve akımlara moral ve güven vermesi, AB ile Birleşik Krallık arasındaki yeni statünün nasıl olacağına dair bir belirsizlik yaratması gibi sonuçlar, yıllarca sürecek başka sorunlara kapı aralamıştır (Mercan, 2017; Örmeci, 2017). AB ülkelerinde yerleşik, Birleşik Krallık kökenli gerçek ve tüzel kişilerle, Birleşik Krallık'ta bulunan AB ülkelerinden gerçek ve tüzel kişilerin spesifik durumları da eklenince, hukuksal, ekonomik, sosyolojik ve kültürel sorunların öngörülebilir gelecekte çözülmesi güç görünmektedir.

Çizilen bu çerçeve içinde bu çalışma, literatür taraması yöntemiyle habis sorun kavramını incelemekte ve ardından bu kavramı demokrasi kuramına uygulamaktadır. Referandumun demokratik niteliğini tartıştıktan sonra Brexit örnek olayında habis sorunun izini sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Habis sorun, Referandum, Demokrasi, Karşılıklı-bağımlılık, Brexit

Kaynakça

Canan-Sokullu, E. (2017). İngiltere'nin AB ile imtihanı: siyasal söylemlerde Avrupa-şüpheciliğin evrimi ve Brexit. A. İ. Keçeci (Ed.), *Brexit sonrası Birleşik Krallık ve AB'nin geleceği. içinde* Akademos, 11-34.

Huntington, S. (1993). *Üçüncü dalga*. E. Özbudun (Çev.), Yetkin Yayınları.

Kalav, A. (2017). "Demokrasi ve Popülizm Bağlamında Brexit Tartışmaları", içinde *Brexit – Elveda Avrupa: İngiltere'nin AB'den Ayrılmasından Sonra Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Fırsatlar ve Tehditler* (ed. E. Esen & D. Şekeroğlu), Siyasal. 65-82.

Koç, F. (2022). *Kamu yönetiminde eşgüdüm kapasitesinin habis sorunlar üzerinden incelenmesi: Elazığ ve İzmir depremleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Kutlu, A. (2020). Küreselleşme ve demokrasi. E. Aktepe & E. U. Tohum (Ed.), *Küreselleşme: küreselden yerele sosyal, ekonomik ve kültürel yaklaşımlar içinde* (305-58), Gazi Yayınevi.

Mercan, S. (2017). Avrupa bütünleşmesinin 'Brexit' ardındaki geleceği. A. İ. Keçeci (Ed.) *Brexit Sonrası Birleşik Krallık ve AB'nin Geleceği içinde* (35-48), Akademos.

Örmeci, O. (2017). Brexit referandumu sonrasında Birleşik Krallık'ın geleceği. A. İ. Keçeci (Ed.) *Brexit Sonrası Birleşik Krallık ve AB'nin Geleceği içinde* (49-64), Akademos.

Rumelili-Koç, Ö. M. (2020). Covid-19 Merceğinden Habis Sorunlar ve Kamu Yönetimi. *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(22), 238-51.

Uzun, A. (2020). Bir Araştırma Nesnesi Olarak Habis Sorunlar ve Kamu Yönetimi Disiplini. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, *15*(2), 663-76.

REFERENDUM AND DEMOCRACY IN THE AGE OF WICKED PROBLEMS: THE CASE OF BREXIT

Abstract

The concept of wicked problems has become a reference for analyzing public policy after the work of Rittel and Webber in 1973. Wicked problems differ from other types of problems in that there is no consensus on their definition or solution. These problems can be characterized as open-ended, complex, with no clear predictable solutions and limited knowledge of solution options. First of all, these problems are unique and unprecedented. They are closed to theories and methods applied in defining and solving other problems. Secondly, wicked problems are multidimensional problems that cut across different sectors, fields and even countries at the same time. This multidimensionality leads them to be seen and defined differently from different perspectives. This is why we can talk about good and bad solutions to these problems, not right and wrong solutions. Because there are no scientific solutions that everyone agrees on, different stakeholders may discuss good or bad options according to their own views. Third, in wicked problems, the planning and implementation phases cannot be clearly separated. Wicked problems came to the fore in the 1970s, when the Keynesian planned economy was stifled and modernization theory lost its hegemony, and became increasingly important in the 1990s in a context where the interdependence of globalization deepened and the monopoly of nation-states on political, cultural and socio-economic issues began to unravel. In the literature, wicked problems are usually discussed in the context of public policies. However, they are also important in terms of political theory. In this context, this study aims to analyze wicked problems within the framework of democratic theory. To this end, it examines the recent problems of democracy and argues that referendums, despite having a certain democratic legitimacy, can create wicked problems by triggering other problems. It discusses this claim through the case study of the 2016 Brexit referendum.

Keywords: Wicked Problem, Referendum, Democracy, Interdependence, Brexit

BELEDİYE PERSONELİNİN YARGILANMASI USULÜNÜN 4483 SAYILI MEMURLAR VE DİĞER KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI HAKKINDA KANUN ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Kemal GÖRMEZ[1], Mevlüde Göksu BÖKE[2], Hazal Ilgın BAHÇECİ BAŞARMAK[3]

Genişletilmiş Özet

Türk hukuk sistemindeki ilk düzenli ve özel memur yargılama sisteminin başlangıcı 1872 tarihli Memurin Muhakematına Dair Nizamname'dir. 1913 yılında yürürlüğe giren ve geçici kanun olan Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanunu Muvakkat ise uzun yıllar uygulanarak Cumhuriyet döneminde de memur yargılama usulünün önemli bir parçası olmuştur. Bu Kanunu Muvakkat uyarınca hazırlık soruşturması idare tarafından yapılmakta, yargılamaya izin verilmesi halinde kamu davası açılmakta ve yargılama mahkemelerde gerçekleştirilmektedir. 1999 yılında yürürlüğe giren 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun ile yargılamada idarenin etkisi azaltılmış, hazırlık soruşturması Cumhuriyet savcısına bırakılmıştır.

4483 sayılı Kanun'la idare tarafından yalnızca soruşturmaya başlanması için izin verilmesi sistemi getirilmiştir. 2004 yılında ise bu kanunda yapılan değişikliklerle seçilmiş organlar olan Büyükşehir, İl ve İlçe Belediye Başkanları için düzenlenen özel soruşturma makamları ve yargılanacakları mahkemelere ilişkin düzenlemeler kaldırılmış ve böylece, yerel yönetimlerin seçilmiş organları da dahil olmak üzere devletin unvanı olmayan diğer memurlarının yargılanmaları ile aralarında fark kalmamıştır. Anayasal dayanağı uyarınca, yerel yönetimlerin seçilmiş organlarının ceza yargılaması sırasında geçici olarak görevden uzaklaştırılmaları İçişleri Bakanı'nın takdirine bırakılmıştır. Personel açısından ise 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümleri gereğince ceza yargılaması veya disiplin soruşturması safhasında görevden uzaklaştırma öngörülmüştür.

Takip eden süreçte, 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, "memur" ibaresinin yerine "kamu görevlisi" kavramını getirmiştir. Ceza hukukundaki kamu görevlisi ve memur kavramı ile idare hukukundaki memur kavramı arasında pek tabii farklar bulunmakta olup, 4483 sayılı Kanun'da memur kavramının daha dar kapsamlı olduğu görülmektedir. Ancak TCK yürürlüğe girdikten sonra kanun koyucunun 4483 sayılı Kanun ve diğer kanunlardaki "memur" ifadelerini değiştirmemesi uygulama açısından birtakım sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

4483 sayılı Kanun'un 2. Maddesi bu kanunun "Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürüttükleri kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden

[1] Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi; kgormez@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-5662-9543.
[2] Yüksek lisans öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü; Danıştay Tetkik Hakimi; boke.mevludegoksu@hbv.edu.tr.
[3] Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi; hazalilgin@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3967-0960.

memurlar ve diğer kamu görevlileri" hakkında uygulanacağı belirtilmiştir. 3. Maddede ise yerel yönetimlerin seçimle işbaşına gelen organlarının ayrıntılı biçimde yer alması, bunların da kanun kapsamına girdiklerini göstermektedir. Fakat personel açısından Kanun'da açık bir düzenleme bulunmayıp, buna "kamu görevlisi" kavramı içinde çözüm bulunmaktadır. Bu noktada 4483 sayılı Kanun'daki boşluk sürmektedir. Anayasa'da yer alan "diğer kamu görevlisi" kavramı içinde kamu görevi yerine getiren şahısların kanun kapsamında olduğu kabul edilmektedir.

4483 sayılı Kanun'un uygulanmasında ortaya çıkan bir diğer sorun ise, diğer kamu görevlileri ile belediye personelinin gerçekleştirdikleri eylemin görevden kaynaklanan bir görev suçu olup olmadığıdır. Bu Kanun'un tatbik edilmesi için görevden kaynaklanan bir suçun işlenmesi gerekmektedir. Görev esnasında işlenen ancak görevle ilişkili olmayan bir suçun işlenmesi ya da herkesin işleyebileceği, memuriyetle bağlantısı olmayan suçların işlenmesi halinde, bu Kanun kapsamında yargılama faaliyeti yürütülemeyecektir.

Bazı özel kanunlarda kendilerine özgü yargılama usulleri yer alması nedeniyle 4483 sayılı Kanun'un uygulama kapsamı daraltılmıştır. Görevle bağlantısı olmayan suçlar yönünden Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre diğer vatandaşlardan herhangi bir ayrım olmaksızın genel yargılama ilkesi benimsenmiştir. 3682 sayılı Adli Sicil Kanunu ise mal beyanında bulunmakla ilgili suçları ve irtikap, rüşvet zimmet, görevle bağlantılı kaçakçılık, ihaleye fesat karıştırma, devlet sırlarını açıklama gibi suçlarla ilgili soruşturmaları düzenleyen sadece kamu görevlilerine özgü bir sistemdir. 3628 sayılı Kanun'un özel hükümleri uyarınca yerel yönetim görevlileri için yapılacak yargılamalarda 4483 sayılı Kanun'un uygulama olanağı bulunmamaktadır. Cumhuriyet savcıları bizzat soruşturma yapacak, sadece hakkında soruşturma yapılanın atama amirine veya Kanun'un 8. Maddesinde belirtilen mercilere bildirim yapılacaktır. Bu bildirim izin mahiyetinde değildir. Savcılık soruşturma sırasında suç konusu malın takibini de yapabilecektir. Kovuşturma aşaması ise genel hükümlere göre yapılacaktır.

Bu noktada önemli bir diğer konu, son yıllarda belediye iştiraki olan şirketlerin çoğalması ve bu iştiraklerde çalışanların 4483 sayılı Kanun'a tabiiyetidir. Belediyelerin iktisadi teşebbüs kurmalarına ilişkin hüküm, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 26. Maddesinde yer almakta olup, bu hüküm gereğince 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu düzenlemeleri kapsamında kurulacak sermaye şirketlerinde belediye ile bağlı kuruluşların yöneticileri yönetim ve denetim kurullarında görev yapabilirler. Bu kapsamda açılan şirketler özel hukuk alanında faaliyet gösteren özel hukuk tüzel kişisi pozisyonundadırlar. Bunun haricinde 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 71. Maddesi uyarınca belediyelerin bütçeleri içerisinde işletmeler kurması veya Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 26. Maddesi uyarınca çay, büfe, ve otoparkları işletmesi de olanaklıdır. Bu bağlamda belediye şirketlerinin, kanunda verilen yetkiye istinaden kurulmuş olsa da, işleyiş kuralları ve personel

rejimleri açısından da özel bir rejime veya düzenlemeye tabi tutulup tutulmadığının da netleştirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, belediye başkanı ve belediye iştirakleri de dahil olmak üzere belediye çalışanlarının 4483 sayılı Kanun kapsamındaki durumlarının incelenmesidir. Bu çerçevede önce 4483 sayılı Kanun'a kadar kamu görevlilerinin yargılanmasına ilişkin tarihsel sürece değinilecek, "memur", "kamu görevlisi" ve "belediye personeli" kavramları tanımlanarak, kamu görevlilerinin yargılanmasına yönelik sistemler açıklanacaktır. Ardından belediye personelinin yargılanması usulünü kavramak adına genel hükümlere göre soruşturma, 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'na göre soruşturma ve nihayet 4483 sayılı Kanun hükümlerine yer verilecek; belediye personelinin 4483 sayılı Kanun karşısındaki konumu ele alınacak ve 4483 sayılı Kanun'un uygulanmasına ilişkin yüksek yargı kararlarından örneklere yer verilecektir. Bu kapsamda çalışmada ilgili literatür ve mevzuattan faydalanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Belediye Personeli, 4483 Sayılı Memurlar Ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun, Belediye Personelinin Yargılanması, Kamu Görevlisi, Memur

EXAMINATION OF THE PROCEDURE FOR TRIAL OF MUNICIPALITY PERSONNEL THROUGH THE LAW NO. 4483 ON TRIAL OF CIVIL SERVANTS AND OTHER PUBLIC OFFICIALS

Abstract

With the enactment of Law No. 4483 on the Prosecution of Civil Servants and Other Public Officials in 1999, the influence of the administration in judicial proceedings was reduced, introducing a system where the administration is only authorized to grant permission to initiate an investigation, while the preliminary investigation was left to the public prosecutor. In 2004, amendments to this law abolished provisions regarding special investigative authorities and courts designated for elected bodies such as Metropolitan, Provincial, and District Mayors. Consequently, there remained no distinction between the prosecution of state officials without titles and the elected bodies of local governments, including municipal councils. The Turkish Penal Code No. 5237, which entered into force in 2005, replaced the term "civil servant" with the broader concept of "public official." Although differences exist between the concept of public officials and civil servants in criminal law and the concept of civil servants in administrative law, it is evident that the term "civil servant" under Law No. 4483 is more narrowly defined. However, after the enactment of the Penal Code, the legislature's failure to amend the term "civil servant" in Law No. 4483 and other laws has led to certain implementation challenges.The aim of this study is to examine the status of municipal employees, including mayors and employees of municipal affiliates, under the scope of Law No. 4483. In this context, the historical process of prosecuting public officials up to the enactment of Law No. 4483 will first be addressed, and the concepts of "civil servant," "public official," and "municipal personnel" will be defined. Systems for prosecuting public officials will be explained. Subsequently, to understand the procedures for prosecuting municipal personnel, investigations under general provisions, investigations under Law No. 3628 on Declaration of Assets, Combating Bribery and Corruption, and finally, the provisions of Law No. 4483 will be detailed. The position of municipal personnel within the framework of Law No. 4483 will be analyzed, and examples of high court decisions regarding the implementation of Law No. 4483 will be included. In this scope, the study will draw upon relevant literature and legislation."

Keywords: Municipal Personnel, Law No. 4483 On The Prosecution of Civil Servants and Other Public Officials, Prosecution of Municipal Personnel, Public Official, Civil Servant

1984-2024 ARASINDA YAPILAN ÜST DÜZEY BÜROKRATİK ATAMALAR ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Aslı YILMAZ UÇAR[1], Burcu BAYRAK[2], Levent DEMİRELLİ[3], Recep AYDIN[4]

Genişletilmiş Özet

Bürokrasi ve bürokratlar sosyoloji, siyaset bilimi ve kamu yönetimi başta olmak üzere pek çok bilimsel çalışmaya konu olmuştur. Türkiye'de ise daha çok bürokrasi-siyasal iktidar ilişkisi bağlamında çalışılmıştır (örneğin bkz. Eryılmaz, 2013; Heper, 1974; Mardin, 2008). Bu bağlam, gündelik siyasete koşuttur, farklı dönemlerde farklı siyasiler tarafından bir çelişki olarak dile getirilmiş, atanmış-seçilmiş, bürokrasi-demokrasi gibi karşıtlıklar vurgulanmıştır (Demir, 2011). Buna karşın çoğu inceleme, birkaç çalışma dışında veriye dayanmamaktadır. Bunun yerine kuramsal çıkarımlar ve genellemeler tercih edilebilmektedir. İngilizce literatürde ise bürokrasiyi nicel verileri analiz ederek ele alan pek çok çalışma söz konusudur (Demirelli, 2021). Siyasallaşma (Cooper, 2020), bürokratik dolaşım (Dahlström & Holmgren, 2017), siyasal atamalar (Dahlström, 2009) gibi pek çok benzer kavramın kendine has literatürleri oluşmuş görünmektedir.

Türkiye'de siyasal iktidar ve bürokrasi ilişkisine dair kuramsal çalışmaların sınanmasına da destek verecek olan bu bildiride, "üst düzey" pozisyonlara yapılan atamaları tarihsel olarak takip edilmekte, atama sıklıklarında meydana gelen değişimlere odaklanılmakta ve atama yoğunlaşmalarını incelemektedir. Çalışmanın amacı, 1984'ten 2024'e kadarki süreçte bürokrat atamalarının yoğunlaştığı dönemleri tespit ederek bu dönemleri karşılaştırmalı olarak analiz etmektir.

İncelenen dönem kendi içinde kimi tarihsel kırılmalar barındırmaktadır. 1980'li yıllar kamu yönetiminin büyük bir dönüşümüne şahitlik etmiştir. Kapitalizmin ve Batı dünyasının yeni bir iktisadi ve toplumsal evresine denk gelen bu dönemde devletin üstlendiği işlevler farklılaşmış, devletin iktisadi ve toplumsal temel işlevlerinden biri serbest piyasa ekonomisinin inşası ve korunması olmuştur. Bürokrasi bu dönemde, devletin küçültülmesi ve devlet müdahalesinin yeni bir biçim altında yapılanmasının bir sonucu olarak ortadan kaldırılması gereken bir unsur olarak anılmıştır. Bu dönem yeni tarz bir bürokrasinin inşa edildiği dönem olarak ele alınabilir (Aydın, 2020; Bektaş & Ateş, 2022).

1990'lı yıllar ise Türkiye açısından koalisyon dönemleri olarak anılabilir, siyasal istikrar tartışmalarına ilaveten kadrolaşma iddialarını da içermektedir. İktidara gelen her parti kendi

* Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 122K807 numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.
[1] Doç. Dr., Leiden Üniversitesi (Misafir Araştırmacı), asliyilmazucar@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1785-9095
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant Baysal Üniversitesi, bayrakburcu@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8114-6527.
[3] Doç. Dr., İstanbul Beykent Üniversitesi, leventdemirelli@beykent.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2865-2241.
[4] Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, recepaydin@hitit.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7700-2501.

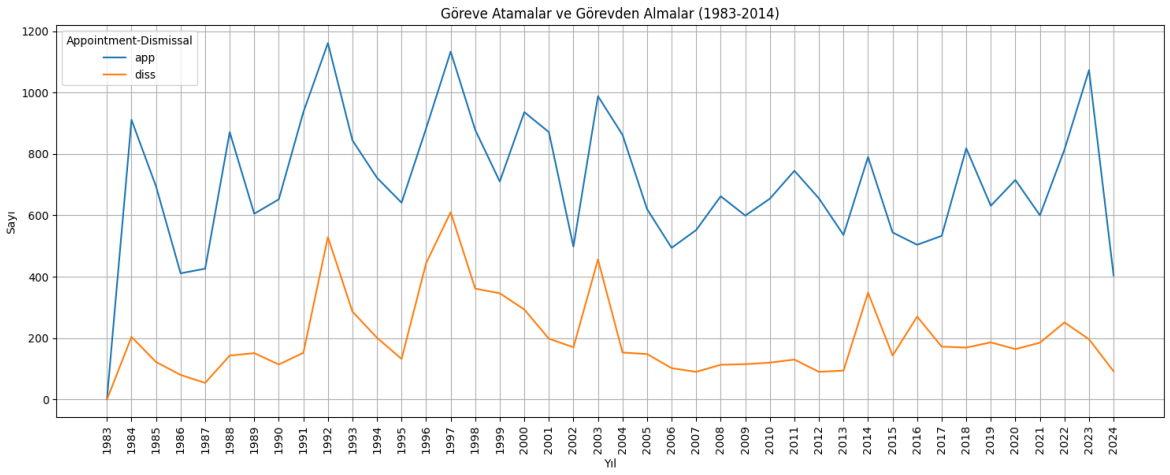
kadrosunu kurma ve eskiyi tasfiye etme çabasıyla bürokrasiye müdahil olmuştur. Dönemin atama yoğunluğuna bakıldığında, her iktidarın bir önceki iktidar döneminde atanan bürokratları tasfiye etmeye çalıştığı, olmazsa yeni bürokratlar atayarak etkisizleştirdiği bir dönemle karşılaşılacaktır.

2000'li yıllar ve sonrası ise iktidar değişikliğinin olmadığı uzun bir dönem olmaktan başka hükümet sistemindeki değişiklikle önemli bir kopuşun gerçekleştiği yıllardır. Neoliberalizme yeni bir dönüş olarak inşa edilen ve 1990'lı yılların sonuyla paralellik seyreden bu dönem, 2010'lara kadar bir kesit, sonrası ise başka bir kesit olarak görülebilir. Atamalara bakıldığında da bu alt dönemler tespit edilebilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında, ele alınacak 40 yıllık zaman dilimi, benzerlik ve sürekliliklere ilaveten kimi keskin kopuşlar da barındıran bir dönem olma özelliğine sahiptir. Bu dönem için bürokrat atamalarının seyri nasıl olmuştur? Bürokrat atamalarının dönemin kimi siyasal özelliklerine (koalisyon hükümeti, tek parti hükümeti, hükümetlerin siyasal pozisyonları, hükümet sistemi vb.) göre farklılaştığı iddia edilebilir. Farklı bürokratik "katman"ların (bakanlık bürokrasisi, ildeki bürokratlar vb.) atama yoğunlukları bu dönemlere göre değişiklik göstermekte olduğu görülmektedir.

Çalışmada nicel yöntem kullanılmakta olup ilgili dönemdeki tüm atamalar esas alınmış ve sayısallaştırılmıştır. İlgili atama verileri Resmî Gazete taramasıyla derlenmiştir. Resmî Gazete taraması, atama başlığı altında yayımlanan üst düzey bürokrat atamalarının bir *excel* dosyasına işlenmesi ile kaydedilmiş ve böylelikle bir veri seti oluşturulmuştur. İlgili veri seti, atama kararındaki bilgiler el verdiği ölçüde, bürokratın önceki görevini, önceki kurum ve çalıştığı bakanlığı, o dönemin başbakanını, bakanını ve cumhurbaşkanını içermekte, Resmî Gazete tarih ve sayısı gibi bilgileri içermektedir.

Şekil 1. Toplam Atama ve Görevden Alma Frekansları

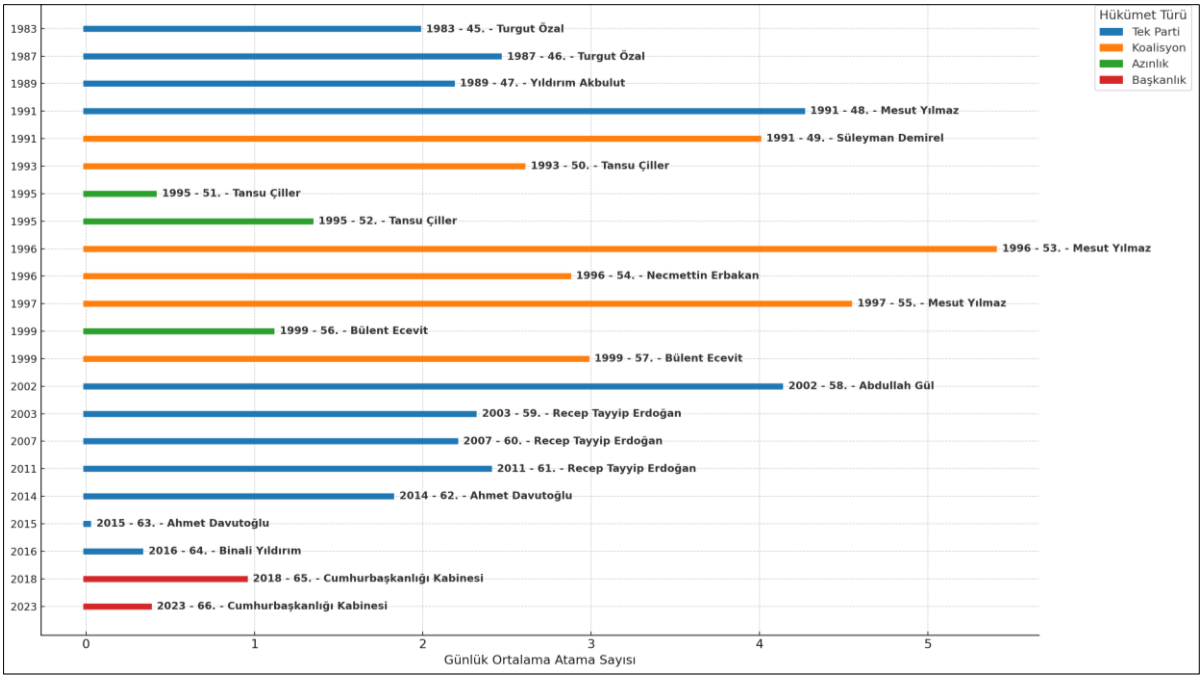

Kaynak: Bu grafik ve aşağıda kullanılan diğer tablo ve grafikler, araştırmacılar tarafından TÜBİTAK 3501, 122K807 numaralı proje kapsamında derlenen verilerden hazırlanmıştır.

İlgili veri setinden bürokrat atamalarının yoğunlaştığı dönemler ve hükümetlere göre dağılımından başka, atamaların gerçekleştirildiği birimler incelenmiş; bürokrat atamaları bu birimlere uygun olarak beş temel kategoriye ayrılmıştır: üst düzey merkez bürokratları, hariciye bürokratları, ilde görevli bürokratlar, düzenleyici ve denetleyici kuruluş bürokratları ve bakanlık dışı bürokratlar (kimi ilgili kuruluş yöneticileri, yüksek öğretim yöneticileri vb.). Çalışma boyunca bu beş kategorideki atama frekansları karşılaştırılmış, atamaların hangi yıllarda yoğunlaştığı, yoğunlaştığı dönemin temel dinamiklerinin ne olduğu, ilgili süreçte nasıl bir dağılım gösterdiği ve bahsedilen siyasal değişkenlerle uyum içinde olup olmadığı analiz edilmiştir.

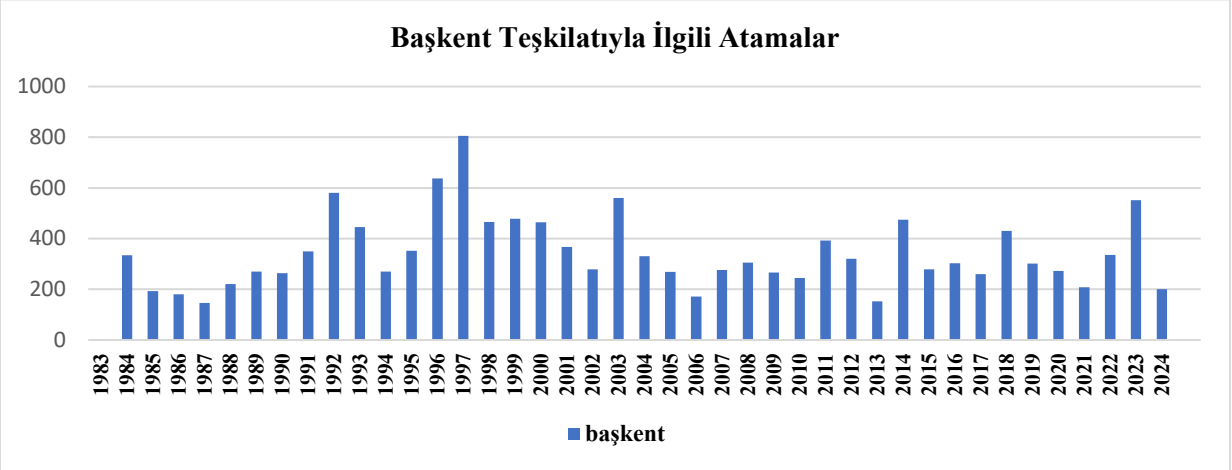
Elde edilen bulgulara göre atama ve görevden alma yoğunlukları özellikle hükümet değişimlerinde, bakan değişimlerinde ve belli siyasal kriz dönemlerinde farklılaşabilmektedir. Grafikte hükümetlerin görevde kaldığı gün sayısı, atama sayısı ve gün başına düşen ortalama atama sayıları gösterilmiştir. 53. Hükümetin kısa ömründe bile yaptığı atama sayısı oldukça yüksek görünmektedir. Koalisyon dönemlerinde atama yoğunluğunun arttığı görülmektedir.

Şekil 2: Hükümetlere, Hükümet Türlerine Ve Görevde Kalma Sürelerine Göre Gün Bazlı Atama Sayıları

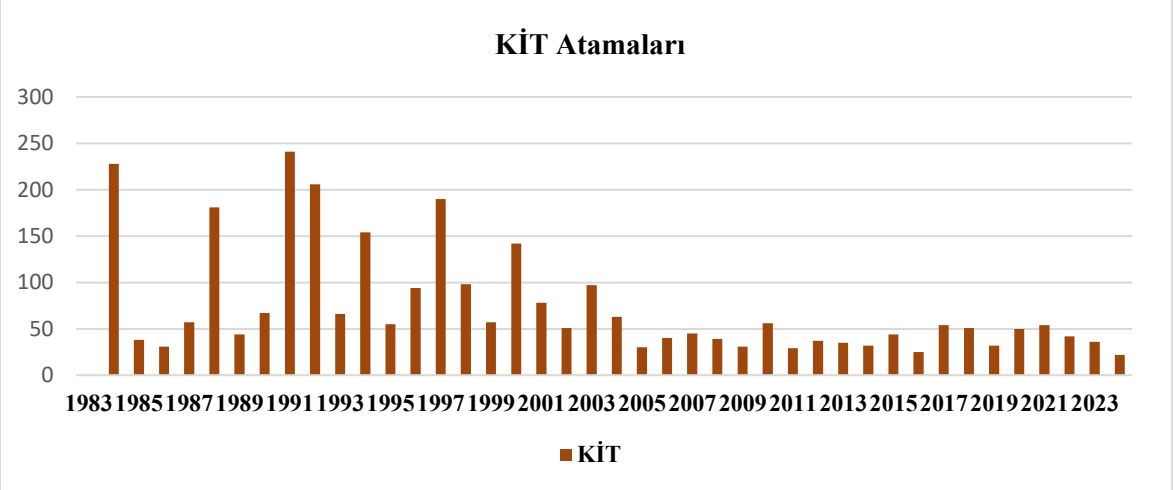
Günlük ortalama atama sayıları ve hükümetlerin görevde kalma sürelerinin gösterildiği grafikte durum daha da açık görünmektedir.

Şekil 3. Başkent Teşkilatına Yapılan Atamaların Genel Dağılımı

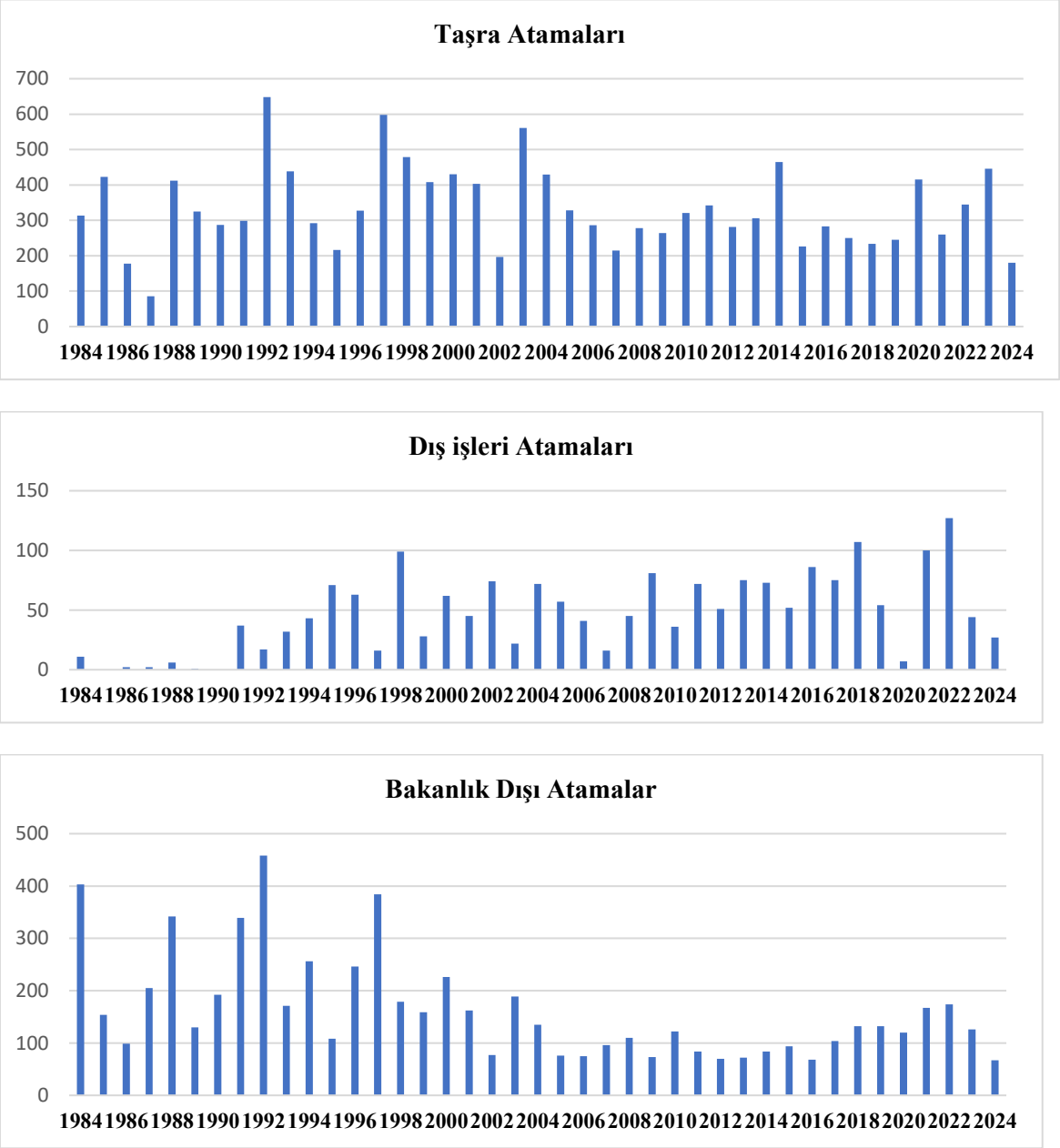
Merkezi yönetimde göreve gelen üst düzeydeki bürokratların atama oranlarının koalisyon dönemlerinde görece yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer deyişle 2000'li yıllardan sonra merkezi idareye atanan üst düzey yöneticiler görece azalmaktadır. Bunda 2000 öncesinin önemli kurumlarından olan KİT'lerin yönetimlerine yapılan atamaların etkisi de büyüktür. 2000 sonrasının gözden düşen kurumları olan KİT'lere dönük atamalar aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 4. KİT Atamaları

2000 sonrasına bakıldığında görece düşen başkent atamalarında 4 temel dönemde yoğunlaşma görülmektedir (2003, 2014, 2018 ve 2023). 2003 önemli bir kırılma dönemine denk gelmekte, 2014 hükümet ve özellikle Emniyet Genel Müdürlüğündeki Fethullahçı yapılanma arasındaki gerilim döneminde görevden almaları ve yeni atamaları işaret etmekte, 2018 yeni hükümet sistemine 2023 ise kurulan yeni Cumhurbaşkanlığı kabinesine denk düşmektedir. Farklı kurum türlerine yapılan atamalar da aşağıda gösterilmektedir.

Şekil 5. Farklı Kategorilerde Atamalar

Dışişleri bürokratlarına bakıldığında ise koalisyon dönemlerindeki yükseliş görece düşüktür ve aslında temel olarak 2000 sonrasında belli dönemlerde yoğunlaşarak ortalama atamaların üstüne çıkmaktadır. Bakanlık dışı üt kademe bürokratların koalisyon dönemlerinde daha çok atandığı ve neredeyse sürekli bir düşüş eğiliminde oldukları görülebilir. İlde görev yapan bürokrat atamalarının ise görece istikrarlı, belli bir ortalamaya yakınsayan bir seyir izlediği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üst Düzey Bürokrat Atamaları, Siyaset-Bürokrasi İlişkisi, Siyasallaşma

AN ASSESSMENT ON SENIOR-LEVEL BUREAUCRATIC APPOINTMENTS IN TÜRKİYE BETWEEN 1984-2024

Abstract

The study explores the relationship between bureaucracy and political power in Türkiye. While Turkish literature often emphasizes theoretical discussions on appointed-elected and bureaucracy-democracy dichotomies, in contrast, international literature extensively uses quantitative data to analyze concepts such as politicization, bureaucratic turnover, and political appointments.This research employs a quantitative methodology to investigate senior-level bureaucratic appointments in Türkiye from 1984 to 2024. Data was compiled from the Official Gazette of Turkiye through a systematic review, where senior level appointments were categorized into five groups: central senior bureaucrats, diplomatic bureaucrats, provincial bureaucrats, regulatory agency officials, and non-ministerial bureaucrats. The data set allows a longitudinal analysis of appointment patterns and their correlation with political dynamics such as coalition governments, single-party rule, and changes in governmental structures. The study covers a historical timeline including the major bureaucratic shifts of the 1980s, the coalition governments of the 1990s, and the prolonged single-party dominance with governmental system change in the 2000s and 2010s. It seeks to answer whether the frequency of appointments correlates with political configurations and to what extent different bureaucratic categories experienced variations in appointment intensity across these periods. Preliminary findings indicate that appointment fluctuations correspond with government changes, ministerial turnovers, and political crises. Specifically, senior central bureaucratic appointments peaked during coalition periods but decreased under prolonged single-party rule, with notable exceptions in 2003, 2014, 2018, and 2023. Diplomatic appointments followed a different trajectory, with increased activity after 2000. The study concludes by discussing the underlying political and institutional drivers behind these trends.

Keywords: Senior-Level Bureaucrat Appointments, Politics-Bureaucracy Relation, Politicization

Kaynakça

Aydın, R. (2020). Neoliberalleşme döneminde türk kamu yönetiminin merkezileşme süreci: 1980'li yıllarda yönetsel merkezileşmenin araçları. *Akademik Hassasiyetler*, *7*(13), 267-295.

Bektaş, M. ve Ateş, H. (2022). Turgut Özal ve yeni kamu yönetimi: 1983 – 1993 arası yıllarda Türkiye'de kamu yönetimi reformu. *Liberal Düşünce*, *27*(105), 147-175.

Cooper, C. A. (2020). Politicization of the Bureaucracy across and within Administrative Traditions. *International Journal of Public Administration*.

Dahlström, C. (2009). Political Appointments in 18 Democracies, 1975-2007. *QoG Working Paper Series*.

Dahlström, C., & Holmgren, M. (2017). The political dynamics of bureaucratic turnover. *British Journal of Political Science*, *49*(3), 823-836.

Demir, F. (2011). Bürokrasi-demokrasi ilişkisi ve bürokratların seçilmişlerce kontrolü sorunu. *Yönetim ve Ekonomi*, *18*(2), 63-84.

Demirelli, L. (2021). Bürokrasinin siyasallaşması kavramının farklı anlamları: dilbilim temelinde bir çözümleme önerisi. *Amme Idaresi Dergisi*, *54*(4).

Eryılmaz, B. (2013). *Bürokrasi ve siyaset: Bürokratik devletten etkin yönetime*, 5. Baskı, Alfa.

Heper, M. (1974). *Bürokratik yönetim geleneği: Osmanlı imparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde gelişimi ve niteliği*. ODTÜ İdari İlimler Fakültesi.

Mardin, Ş. (2008). Türk siyasasını açıklayabilecek bir anahtar: merkez-çevre ilişkileri. M. Türköne ve T. A.-G. Önder Şeniz (Ed.), *Türkiye'de Toplum ve Siyaset: Makaleler 1 içinde* (34-77), İletişim.

DEĞİŞMEYEN TEK ŞEY TÜRK KAMU PERSONEL YÖNETİMİNİN KENDİSİDİR

H. Tuğba EROĞLU[1]

Genişletilmiş Özet

Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.[*]

Herakleitos

Kamu personel yönetimi, kamu hizmetlerini yürütmekle görevli kamu kuruluşları personelinin işe alınması ve hizmet gereklerine uygun olarak yararlanılması için gerekli idari düzenlemeleri içermektedir. Hükümetlerin görevlerinin artması ve daha fazla sayıda kamu görevlisine ihtiyaç duyulması, devleti en büyük işveren konumuna getirmiştir. Bu nedenle personele ilişkin faaliyetler bir uzmanlık dalı durumuna gelmiş ve her kuruluşun kendi örgütsel yapısı içinde bir personel birimi kurulmaya da başlanmıştır (Ergun, Polatoğlu, 1992: 275).

Kamu personel yönetiminin konusu, kamu personelinin sorunları, kamu için gerekli insan gücünün sağlanması ve bu kaynaktan en verimli şekilde yararlanmanın yol ve yöntemleridir. Kamu personel personel yönetimi, yapısal ve işlevsel unsurları içeren bir bütün olarak düşünülmektedir. Sınıflandırma, ücret rejimi, personel birimleri ve kamu görevlilerinin bağlı olacağı statü kuralları, sistemin yapısal yönünü oluşturmaktadır. İşlevsel unsurlar arasında insangücü planlaması, eleman alma, yetiştirme, değerlendirme, isteklendirme ve özendirme gibi unsurlar yer almaktadır. Yapısal unsurlarla işlevsel unsurlar karşılıklı etkileşim içinde bulunmaktadırlar (Tutum, 1979: 10-11).

1980'lerden itibaren kamu personel yönetiminde kamu yönetiminde yaşanan reform çalımalarına bağlı olarak önemli bir hareketlilik gözlenmiştir. Memur dışı istihdamın yaygınlaştırılması, post-fordist personel rejimi uygumaları, insan kaynakları yönetimine geçiş süreci bu hareketler içinde değerlendirilebilir. Bu çabalar, hiyerarşik, kurallarla yönetilen kapalı bürokrasi ve biçimsel yapılanmayı, merkeziyetçi politikalar belirlemeyi, cezalandırma ve ödüllendirmenin tam olarak işlemediği, ücretlendirmede ciddi sorunların yaşandığı, personel dağılımında hizmet gereksiniminin arka planda kaldığı, hizmet odaklı bir personel sisteminden hesapverebilirlik kavramları ile donatılmış, performansın anahtar sözcük olarak belirlendiği, ücretlendirmede, yükselmede personelin başarısının ele alındığı liyakatin ön planda tutulduğu, daha çok kişiye dönük bir yapılanmaya dönüştürmeyi hedeflemektedir (Battaglio, Confrey, 2006: 118). Değişen kamu yönetimi anlayışına bağlı olarak kamu personel yönetiminde de reform çalışmalarına hız verilmiştir.

[1]Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hteroglu@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0067-2766.

[*] Herakleitos'un sözüyle ironi yapılarak başlık belirlenmiştir.

Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu'nda başlayan ilk ciddi çalışmalar özellikle Cumhuriyet dönemiyle geliştirilmiş ve kurumsallaştırılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarıyla birlikte Memurin Kanunu ile yasal bir zemine kavuşturulan kamu personel yönetiminde özellikle geçmişten süregelen personel yönetimine yönelik sorunların çözümü için önemli aşamalar kaydedilmiştir. Ancak bu çalışmalar yeterli olmamıştır. Bu konuda yabancı uzmanlardan (Neurmak, Barker vd. gibi) konu ile ilgili çalışmalar yapmaları istenmiştir. Uzmanların Türk kamu personel yönetimi üzerinde özellikle durdukları temel başlıklar, liyakat, devlet personel dairesi ihtiyacı, personel dağılımında denge, ücretlendirme adalet, personelin niteliklerinin geliştirilmesi, katı bürokratik yapının esnetilmesi olmuştur. Ancak uzmanların hazırladıkları raporlardan yaklaşık on sene sonra Devlet Personel Dairesinin kurulmuş olması bu uzman raporlarının neden hazırlatıldığı ve neden uygulanmadığı sorularını da akla getirmektedir.

1960'lardan sonra planlı döneme geçiş, Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulması ile TODAİE'nin uzmanları ile birlikte artık yerli uzmanlar tarafından raporlar hazırlanmaya başlanmıştır. Ancak bu raporların uygulanma süreçleri de daha önceki raporlardan çok farklı olmamıştır. Hazırlanan MEHTAP ve KAYA raporlarında genelde kamu yönetimine özelde Türk kamu personel yönetimine ilişkin sorunlar ve çözüm önerilerine değinilmiştir. Söz konusu öneriler maalesef uygulanamamıştır denilebilir çünkü hala benzer sorunlar ve çözüm önerileri tartışılmaktadır.

Dünyada kamu yönetiminde yaşanan gelişmelere bağlı olarak 1980 sonrası Türk kamu personel yönetiminde de reform çalışmaları izlenmeye başlanmış, özellikle 2000 yılından itibaren daha çok açık personel sistem özelliklerini gösteren uygulamalar dikkati çekmeye başlamıştır. Sözleşmeli personel istihdamın yaygınlaşmaya başlaması, memurun hukuki güvencesi üzerine tartışmaların yaşanması, performans kavramının belirleyici bir faktör olması ve insan kaynakları yönetime geçişin tartışılmaya başlanması bu dönemin öne çıkan gelişmeleri olmuştur. Özellikle 2003 yılından itibaren kamu yönetiminde reform kapsamında personel rejiminde reform yapılması önemli başlıklardan biri olarak belirlenmiştir. Buna rağmen en az reform çalışması yapılan alan da kamu personel yönetiminde olmuştur. Türk kamu yönetiminde yönetim ve siyasetin birbirini çok etkilemesi, kamu personeli üzerinde reform yapmanın siyasi kaygıların gölgesinde kalması bu alandaki reform çalışmalarını etkilemiştir ve etkilemeye de devam etmektedir.

2018 yılından itibaren Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile Türk kamu personel yönetiminde yapısal ve işlevsel olarak önemli değişiklikler yaşanmıştır ve yaşanmaya da devam etmektedir. Bu değişimler için de en önemlileri arasında Devlet Personel Başkanlığının ve TODAİE'nin kapatılması olmuştur. 1950'lerden kamu personel yönetiminin geliştirilmesi ve iyileştirilmesinde Devlet Personel Dairesinin önemi vurgulanmışken, nitelikli kamu yöneticisine duyulan ihtiyaç ve liyakat üzerinde özellikle durulmuşken insan kaynakları yönetimine esas vurgunun yapıldığı yeni kamu yönetimi teşkilatlanması ile bu kurumların neden kapatıldığı hala anlaşılabilmiş değildir.

Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi ile birlikte Türk kamu personel yönetiminin kazanımları neler olmuştur? üzerinde durulması gereken sorulardan bir tanesi de budur. Yeni isimler, yeni kurumlar reform için yeterli olmuş mudur? Yoksa yapılan yeniliklere ragmen uygulamada geleneksel mantık devam etmekte midir? Işte bu sebeple çalışmanın başlığında da değişim yapıldıkça değişimin görülmediği bir alan olarak kamu personel yönetimi üzerine bir kez daha düşünülmesi gerekliliği dile getirilmiştir.

Bu çalışmada, özellikle Türkiye'de kamu personel yönetiminde gerçekleştirilen reform çalışmalarını olumlu ve olumsuz yönleri ile birlikte bir durum analizi çerçevesinde ele almayı amaçlanmaktadır. Çünkü kamu personel yönetimi ne kadar düzgün işletilebilirse kamu politikalarının belirlenmesinde, yürütülmesinde ve denetlenmesinde yer alacak personelin de yeterli olması mümkün olacaktır. Kamu yönetiminin başarı ve başarısızlığının arkasındaki en önemli faktör kamu personelidir. Bu amaçla gerçekleştirilen reformlar ile kamu personel yönetimi daha iyileştirilmiş midir? Geleneksel kamu yönetimi mantığı kendini daha mı çok hissettirmektedir? Sorularına aranan yanıtlar ile birlikte uygulanan ve uygulanması tasarlanan mevzuat ışığında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin getirdiği yenilikler çerçevesinde bir durum analizi yapılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetiminde Güncel Sorunlar, Kamu Personel Yönetiminde Reform, Türk Kamu Personel Yönetimi

Kaynakça

Battaglio, R. P. Jr., & Confrey, E. C. (2006). Civil service reform, examining state and local government cases. *Review of Public Administration, 26*(2), 118-138.

Ergun, T. ve Polatoğlu, A. (1992). *Kamu yönetiminde giriş.* TODAİE Yayınları.

Tutum, C. (1979). *Personel yönetimi.* TODAİE Yayınları.

THE ONLY UNCHANGING THING IS THE TURKİSH PUBLIC PERSONNEL MANAGEMENT ITSELF

Abstract

In line with the developments in public administration in the world, reform efforts began to be observed in Turkish public personnel administration after 1980, and especially after 2000, practices that showed more open personnel system characteristics began to attract attention. The widespread employment of contract personnel, discussions on the legal security of civil servants, the concept of performance becoming a determining factor, and the discussions on the transition to human resources management were the prominent developments of this period. Especially since 2003, reforming the personnel regime within the scope of reform in public administration was determined as one of the important topics. Despite this, the area where the least reform efforts were made was in public personnel administration. The fact that administration and politics greatly affect each other in Turkish public administration, and that reforming public personnel is overshadowed by political concerns has affected and continues to affect reform efforts in this area. This study aims to address the reform efforts carried out in public personnel management in Turkey, especially in terms of their positive and negative aspects, within the framework of a situation analysis. Because the more properly public personnel management is operated, the more likely it is that the personnel who will take part in determining, implementing and supervising public policies will be sufficient. The most important factor behind the success and failure of public management is public personnel. With this purpose, has public personnel management been improved with the reforms carried out? Is the traditional public management logic making itself felt more? It is aimed to conduct a situation analysis within the framework of the innovations brought by the Presidential Government System in the light of the legislation implemented and planned to be implemented, together with the answers sought to the questions.

Keywords: Public Personnel Management, Reform in Public Personnel Management, Turkish Public Personnel Management

KAMUDA İNSAN GÜCÜ PLANLAMASI: NEO-TAYLORİZMİN NERESİNDEYİZ?

İmren Pınar DÜLGAR[1]

Genişletilmiş Özet

Yönetimin bilimsel olarak incelenmesi gereğiyle geliştirilen -Taylorizm'in de içinde bulunduğu- ilk yaklaşımlar, yönetsel faaliyetin amacını etkinlik ve verimlilik sağlamaya dönük ekonomik terimlerle açıklamışlardır. 20. Yüzyılın başlarında tarihsel koşulların gereği, Taylorizm insan gücünün en verimli kullanımının yolunu aramıştır. Fabrika çalışanlarının gözlemlenmesiyle üretim sürecini sistematize ederek ideal birtakım ilkeler belirlemiştir. Buna göre insan gücünden en fazla verimi elde etmede genel geçer yol, işin parçalara ayrılarak standartlaştırılmasını temel alan bir planlama ve denetim sürecidir. Kamu yönetiminde Taylor'un ardı sıra gelen Klasik Yönetim Okulu yazarları yönetimin amacını tanımlamada ondan uzağa düşmemişlerdir. Örgütlerin varlık sebepleri arasında büyük farklılıklar görmeyen bir bakışla tanımlandığında yönetim, en iyiyi etkinlik ve verimlilik odağında arayışını sürdürmektedir.

Verimsizlik ise kamuya atfedilerek 1970'li yıllarda ortaya çıkan krizlerin temel sebebi olarak açıklanırken burada yükün azaltılıp faaliyet alanının daraltılması ve özel sektörde "yeni"lenen yaklaşımların aktarılarak uygulanması önerileri ağırlık kazanmıştır. Etkinlik ve verimlilik amacı, başka bir ifadeyle düşük maliyetle yüksek üretimi sağlamaya yönelik yönetim yaklaşımları, Taylorizm'in sunduğu bakış açısıyla işi standartlaştırarak ölçülebilir kılan nicel yöntemler geliştirmişlerdir. Yüzyılın başlarında Taylor'un ortaya koyduğu amaç, ilke ve yöntemlerin sonunda neo-Taylorizm başlığı altında şekillenen insan kaynakları yönetimi uygulamalarıyla uç verdiği görülmektedir. Bu çalışmada sözü edilen yaklaşımların Türkiye'de kamuda istihdam edilen insan gücü planlamasındaki yansımalarının analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu analiz, 1980'li yıllar sonrası kalkınma planları ve uygulama örneklerinin üç unsur üzerinden ele alınmasıdır. Üç unsur, yönetimde etkinlik ve verimlilik amacı, norm kadro/personel sayısı (standartlaştırılmış parça başı işe uygun istihdam) düzenlemeleri, performans ücret ve değerlendirme sistemi olarak belirlenmiştir. Böylelikle kamuda hizmet, personel ve ücret ilişkisinin üzerine temellendiği yönetsel yaklaşım, nasıl planlandığı ve bu planlamada alınan yolun ortaya konulması amaçlanmaktadır.

1985-1989 yıllarına ilişkin düzenlenen Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, kamu hizmetini yürütmede ekonomiklik, etkinlik ve verimlilik ilkeleri temel alınmıştır. Personel sayısının kamu tüketim miktarını aşmayı, verimsiz istihdamı önleyici özellikte ve personelin kalifiye olması gereğine dikkat çekilmiştir. Kamu yönetiminin iyileştirilmesinin bir gereği olarak personel ve ücret sistemine yönelik yeniden düzenlemelerin yapılması amaçlanmıştır. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, pinardulgar@gumushane.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7274-0567.

Planı'nda, benzer şekilde, kamu yönetiminin iyileştirilmesi başlığıyla etkinlik ve verimlilik sağlama amacına bağlı kalınacağı belirtilerek bu amaca dönük olarak yöneticilerin modern yönetim tekniklerini kullanmaları için tedbirler alınacağı ifade edilmiştir.

1990'lı yılların ikinci yarısını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, insan kaynaklarının geliştirilmesi, ekonomik ve toplumsal kalkınmayla birlikte refah düzeyinin artışının ön koşulu olarak yer almıştır. Yönetsel yapılanmada ve işleyişteki verimsizlik ve pahalılığın etkinliğe yönelik olarak yeniden düzenleneceği, devletin rolünün küreselleşmeyle uyumlu olarak tasarlanırken kamu kurum ve kuruluşlarının da görevlere uygun yapılandırılmaları amaçlanmıştır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, insan kaynaklarıyla birlikte yönetsel ilke ve işleyişte bütüncül ve kalıcı bir dönüşüm ihtiyacı ortaya konulmuştur. Kamu yönetiminde kaliteli mal ve hizmet sunumu yanı sıra etkin yöntemlerin yerleştirilmesi öncelenmiştir. Çalışmada analizin odağına yerleştirilen üç unsurun (yönetimde etkinlik ve verimlilik amacı, norm kadro/personel sayısı düzenlemeleri, performans ücret ve değerlendirme sistemi) bütün olarak görüldüğü plan, 2001-2005 yıllarını kapsayan bu kalkınma planıdır. Kamu yönetimi reformunda etkin, verimli ve tutumluluğu performansla birlikte artışı için personel istihdamının düzenlenmesi, performans ölçümünün etkinliğinin sağlanması ve yönetsel yöntemlerin hizmet sunumunda kalite anlayışına uygun olarak yerleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'na gelindiğinde ise kamu kurumlarında etkili bir insan kaynakları planlaması yapılamadığı teşhisi konulmaktadır. Personelin sayısal dağılımı, norm kadro uygulamalarının yapılamamış olmasıyla açıklanmakta ve bu sorunları çözümünün Devlet Memurları Kanunu'nun yeni bir kanunla değiştirilmekle sağlanacağı öngörülmektedir.

2014-2018 Yılları arasında kamuda insan kaynakları, durum analizi, amaç ve hedefler ve politikalar başlıklarıyla ele alınmıştır. Hizmet kalitesi ve personel verimliliğinin yükseltilmesi, kamu istihdamının tüm süreçlerinde birincil amaç olarak görülmektedir. İşlevsel bir performans sisteminin oluşturulması da planda yer alan hedeflerden biridir. Verimliliği artırmak üzere etkin bir performans sisteminin oluşturulmasıyla hizmet, personel, ücret ilişkisinin sağlıklı bir düzleme yerleşeceği öne sürülmektedir.

Kamuda insan kaynakları, bir sonraki beş yıllık planın ele aldığı başlıklardan biri olmuştur. Topluma kaliteli hizmet sunabilen ve değişime uyum sağlayabilen verimli bir kamu personel sistemi buradaki temel amaçtır. Bu planda kamu personeli ve insan kaynağı kavramlarını iç içe yer almaktadır. Hizmet sunumunun niteleyenleri etkililik ve verimliliktir. Kaynak kullanımının etkililik, verimlilik ve ekonomikliğinde ise yararlanılacak araç performans denetimidir. Performansın bir değerlendirme sistemi olarak başta sağlık olmak üzere diğer birçok hizmet alanında mevzuat geliştirilerek yeniden tasarlanması planlanmaktadır.

2024-2028 arasındaki yılları kapsayan On İkinci Kalkınma Planı, kamuda insan kaynakları başlığına, bir önceki planda olduğu gibi, nasıl bir personel sistemi oluşturulmasının amaçlandığını tarifleyerek başlamaktadır. Bu amaç, insan kaynağının yüksek verimlilikle kaliteli hizmet sunma özelliklerine sahip olmasının yanı sıra nesnel ve liyakat ölçütlerinin geçerli olduğu ve değişime uyum sağlayan bir sisteme yöneliktir. Performans değerlendirmesi ise yükseköğretim ve sağlık hizmetleri alanında güçlendirilmek istenen bir uygulamadır. Kalkınma planlarında yaklaşık yirmi yıllık bir sürecin kamuda insan gücünün bulunduğu ve bu konuda ulaşılmak istenen durum, onun planlamasını göstermektedir. Söz edilen süreç, 20. yüzyılın başlangıcında geliştirilen yönetsel yaklaşımları geri çağıran, güncelleyen ve yeniden uygulamaya koymak isteyen bir özellik göstermektedir. Kaynak israfını önlemek üzere etkinlik ve verimliliği, yönetsel amaç hiyerarşisinin tepesine yerleştiren Taylorizm, bu amaca ulaşmak üzere yapılan işi standartlaştırarak ölçmektedir. Bu ölçümü, ücret ve değerlendirmenin belirleyicisi kılarken ona uygun sayı ve nitelikte insan kaynağını planlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Taylorizm, Kamu Hizmeti, İnsan Gücü, Değerlendirme Sistemi, Planlama

HUMAN RESOURCES PLANNING IN PUBLIC ADMINISTRATION: WHERE ARE WE IN NEO-TAYLORISM?

Abstract

The first approaches, including Taylorism, developed as a result of the need to examine management scientifically, explained the purpose of managerial activity in economic terms to ensure effectiveness and efficiency. Due to historical conditions at the beginning of the 20th century, Taylorism sought the most efficient use of manpower. Accordingly, the common way to obtain the most efficiency from human power is a planning and control process based on standardizing the work by dividing it into parts. While inefficiency was attributed to the public sector and explained as the main reason for the crises that emerged in the 1970s, suggestions for reducing the burden, narrowing the field of activity, and transferring and implementing "renewed" approaches in the private sector gained weight. The aim of effectiveness and efficiency, in other words, management approaches aimed at ensuring high production at low cost, have developed quantitative methods that standardize the work and make it measurable from the perspective offered by Taylorism. It is seen that the aims, principles and methods put forward by Taylor at the beginning of the century eventually culminated in human resources management practices shaped under the title of neo-Taylorism. This study aims to analyze the reflections of the mentioned approaches on public human power planning in Turkey. This analysis examines development plans and implementation examples after the 1980s through three elements. Three elements have been determined as the aim of effectiveness and efficiency in management, norm staff/personnel number (employment in accordance with standardized piece work) regulations, and performance wage and evaluation system. Thus, it is aimed to reveal the managerial approach on which the relationship between service, personnel and wages in the public sector is based, how it is planned and the path taken in this planning.

Keywords: Taylorism, Public Service, Human Power, Evaluation System, Planning

TÜRKİYE'DE MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ (MİA) MESLEĞİNİN GELECEĞİ ÜZERİNE PROJEKSİYONLAR

Hüseyin PARLAK[1]

Genişletilmiş Özet

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru devam eden ve küreselleşme, bölgeselleşme- yerelleşme dinamikleri çerçevesinde realize olan değişim- dönüşüm süreci, devlet, kamu yönetimi ve onun önemli bir yanı olan yerel yönetimler üzerinde yapısal- işlevsel anlamda önemli etkiler meydana getirmektedir. Yukarıda ayrıntıları ele alınan bu değişim ve dönüşüm sürecinin temel referans noktalarını ise, devletin siyasal ve ekonomik fonksiyonlarının iç ve dış faktörlerin kesiştiği noktada yeniden yapılandırılması, kamu yönetiminin yapısal- işlevsel olarak reforme edilmesi, merkezi yönetim- yerel yönetim ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi, hizmetsel ve yönetsel anlamda yerinden yönetim anlayışının yükselen bir değer haline gelmesi, etkin- verimli hizmet sunmanın aracı olma ve demokratik katılımı sağlayan yönetim birimleri olma gibi iki temel yönü bulunan yerel yönetimlerin giderek önem kazanması gibi konular oluşturmaktadır.

Değişen yönetim paradigması bağlamında ortaya çıkan gelişmelerin Türk kamu yönetimi özelinde realize ettiği sonuçlar yukarıda ele alınmış olmakla birlikte, kamu yönetiminin yapısal- işlevsel anlamda yeniden yapılandırılması, merkezi yönetim- yerel yönetim ilişkilerinin yerindenlik, yerel demokrasi, katılım, etkinlik- verimlilik gibi değerler üzerinden yeniden sorgulanması ve merkezi idarenin taşra örgütlenmesi- mülki idare sisteminin değişen şartlara, hizmet taleplerine ve yönetim tekniğinin gerektirdiği güncel niteliklere göre yeniden düzenlenmesi vb. konuların buarada tekrar altını çizmekte yarar bulunmaktadır. Burada sözü edilen, özellikle merkezi yönetim –yerel yönetim ilişkileri, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e - merkeziyetçilik, bürokrasi, hantallaşma, verimsizlik vb.- Türk kamu yönetiminin kemikleşmiş yapısal- işlevsel sorunları, merkezi idarenin taşra örgütlenmesi ve yerel yönetimlerin temel sorunları gibi konular, Türk kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılan konuları oluşturmaktadır.

On yıllardır adeta *Bitmeyen Senfoni* olarak, partiler, hükümetler üstü bir devlet politikası olarak devam eden yönetimde yeniden yapılanma ve reform konusu, Türk kamu yönetimi açısından karşı karşıya olduğumuz değişen yönetim paradigması bağlamında bugün önemli bir notada bulunmaktadır. Türkiye'nin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi- idari değişim- dönüşümüne tekabül eden iç faktörler ve yukarıda temel bileşenleri analiz edilen dış faktörlerin kesiştiği noktada Türk

[1] Avukat, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Uzmanı / Mülki İdare Amiri (E.), av.huseyinparlak@gmail.com.

kamu yönetiminin, merkezi ve yerel boyutuyla, yapısal ve işlevsel yönleriyle yeniden ele alınması gerekmektedir.

Kamu Yönetimi Temel Kanunu Tasarısı, Kamu Mali Yönetimi Kontrol Kanunu (5018), Belediye Kanunu (5393), İl Özel İdaresi Kanunu (5302), Büyükşehir Belediyesi Kanunu (5216), 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve Diğer Kanunlarda Değişiklik Yapan Kanun, 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu, 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması Hakkında Kanun vb. hem merkezi idareyi hem de yerel yönetimleri yakından ilgilendiren kanunları ve son olarak '018 tibari ile geçilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne (CHS) geçiş sonrası oluşan siyasi, iadri ve hukuki çerçeveyi bu bağlamda atılan adımlar olarak değerlendirilebiliriz.

Bunun yanında etkinlik- verimlilik ve katılım bağlamında, hem merkezi yönetim- yerel yönetim ilişkileri hem de merkezi idarenin taşra örgütlenmesi çerçevesinde mülki idare sistemini, değişim-dönüşüm süreciyle realize olan yönetim paradigmasının ne yönde etkilediği ve hangi parametrelerle güncellenmesi gerektiği konusu giderek önem kazanmaktadır. Mülki idare sisteminin yapısal-işlevsel durumu yanında ve bu sistemin temel aktörü olan mülki idare amirlerinin devam eden bu değişim- dönüşüm süreci ve yönetimde paradigma değişimine ilişkin algı ve yaklaşımları da önem kazanan bir diğer konudur.

Mülki idare amirlerinin, değişen yönetim paradigmasının defacto olarak ortaya koyduğu sonuçlara ve ihtiyaçlara ilişkin algılamalarının ne olduğu, değişim talepleri karşısında nerede durdukları, sorunların ve dönüşümün bugünü ve geleceğine ilişkin çözüm önerileri, sistemin ve mesleğin geleceği konusundaki düşünceleri de bu çerçevede önem arz etmektedir. Burada altı çizilen çerçeve bağlamında kamu yönetimi sisteminin temel taşı olarak, merkezi idare ile taşra ve yerel yönetimler arasındaki koordinasyonu sağlama görevini üstlenmiş olan mülki idare amirliği mesleği, son yıllarda yaşanan sosyal, siyasal ve teknolojik değişimler bağlamında, mesleğin rolü ve işlevine dair çeşitli soru ve sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu bildiri, Türkiye'de mülki idare amirliği mesleğinin tarihsel gelişimi, mevcut durumu ve geleceğine yönelik tartışmaları güncel gelişmeler ışığında ele almaktadır.

Çalışmada, mülki idare amirliği mesleğinin tarihsel temelleri ve işlevlerinin yanı sıra güncel gelişmeler çerçevesinde mesleği etkileyen dört temel dinamik üzerinde durulmaktadır. İlk olarak, 2018 itibariyle ilgili anayasa değişikliğine istinaden geçilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi (CHS) ile getirilen yeni yapısal ve işlevsel çerçevenin merkezi idarenin taşra örgütlenmesi bağlamında mülki idare amirliği mesleği üzerindeki farklı boyutlarda tezahür eden etkileri ele alınacaktır. Görev ve yetkiler kapsamında somut yansımaları olan bu hukuki faktörün yanı sıra **"**dijitalleşme ve e-devlet uygulamaları" başlığı altında ele alabileceğimiz ve teknolojik gelişmelerin, yerel yönetimlerde karar alma süreçlerini dönüştürmesi ve bu gelişmelerin son tahlilde mülki idare

amirlerinin geleneksel görevlerini yeniden şekillendirmekte oluşu gibi güncel gelişmeler de bir diğer önemli faktör olarak konu bağlamında irdelenecektir.

Yine küreselleşme, bölgeselleşme ve yerelleşme dinamikleri kapsamında hem etkinlik- verimlilik ilkeleri hem de demokratik katılım boyutuyla önem kazanan yerel yönetimlerin merkezi yönetimle olan ilişkilerinin bir denge arayışı yönünde giderek güçlenmesi çerçevesinde realize olan "yerelleşme politikaları"nın mülki idare amirlerinin yetki ve sorumluluklarını nasıl etkilediği konusu farklı yönleriyle bu çalışmada tartışılmaktadır. Son olarak "toplumsal değişimler ve vatandaş beklentileri" başlığı kapsamında ele alabileceğimiz ulusal ve uluslararası boyutlarıyla göç/nüfus hareketleri ve kentleşme/anakentleşme süreçlerinde ete kemiğe bürünen sorunlara çözüm arayışları bağlamında vatandaşların şeffaflık, katılım ve hesap verebilirlik talepleri, bir yandan kent yöneticilerinin görev ve sorunluluk alanına yeni girdiler (in-put) sunarken diğer taraftan mülki idare amirlerinin yeni beceriler geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu çerçevede çalışmada konu, mesleğin geleceğine dair, "dijitalleşme, şeffaf yönetim ve vatandaş odaklı hizmet anlayışı çerçevesinde, mülki idare amirlerinin yeni yetkinliklerle donatılarak kamu yönetiminde etkili bir aktör olarak konumlarını sürdürebileceğini öngören *uyum ve dönüşüm senaryosu"* ile "teknolojik ilerleme ve yerelleşme politikalarının hızlanması durumunda, mülki idare amirliği mesleğinin yetki alanlarının daralabileceği ve işlevsel olarak zayıflayabileceğini öngören *yetki ve işlev erozyonu"* gibi iki temel senaryo kapsamında irdelenmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin kamu yönetimi anlayışı, merkezi ve yerel yönetim arasındaki ilişkiler ve küresel yönetim trendlerine uyum yeteneği gibi bir dizi faktörün etkileşim noktasında şekillenecek olan mülki idare amirliği mesleğinin geleceği bu çalışmada analiz edilmektedir. Bu bildiri, mesleğin geleceğine yönelik kapsamlı bir değerlendirme sunarak, başta meslek mensupları olmak üzere karar alıcılar ve akademisyenler için stratejik öneriler geliştirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Kamu Yönetimi, Mülki İdare Amirliği, Merkezi Yönetim- Yerel Yönetim İlişkileri, Yerelleşme

PROJECTIONS ON THE FUTURE OF THE CIVIL ADMINISTRATION PROFESSION IN TURKEY

In this study, the historical foundations and functions of the provincial administrative officer profession as well as four basic dynamics affecting the profession within the framework of current developments are emphasized. First, the effects of the new structural and functional framework introduced with the Presidential Government System (CHS) adopted based on the relevant constitutional amendment as of 2018 on the provincial organization of the central administration, manifesting themselves in different dimensions, will be discussed. In addition to this legal factor, which has concrete reflections within the scope of duties and authorities, current developments such as the transformation of decision-making processes in local governments by technological developments and the fact that these developments ultimately reshape the traditional duties of provincial administrative officers, which we can address under the title of "digitalization and e-government applications", will be examined in the context of the subject as another important factor. As a result, the future of the local administrator profession, which will be shaped at the interaction point of a series of factors such as Turkey's understanding of public administration, the relations between central and local administrations and the ability to adapt to global administration trends, is analyzed in this study. This paper aims to develop strategic suggestions for decision-makers and academicians, primarily members of the profession, by presenting a comprehensive assessment of the future of the profession.

Keywords: Turkish Public Administration, Local Administration, Central Administration-Local Administration Relations, Localization

İKLİM KRİZİNİN YEREL SİYASETE ETKİSİ

Abdulmenaf TURAN[1], Eren OYMAN[2]

Genişletilmiş Özet

İklim değişikliği, günümüz dünyasında en büyük çevresel, ekonomik ve toplumsal tehditlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Artan sera gazı emisyonları, doğal afetlerin sıklığı ve şiddetini artırarak yaşam kalitesini düşürmekte, ekosistemleri tehdit etmekte ve ekonomik maliyetleri artırmaktadır. Özellikle kentleşme, sanayileşme ve enerji tüketimindeki artış, şehirleri hem bu krizin bir kaynağı hem de en büyük mağdurlarından biri haline getirmiştir. Yerel yönetimler, bu değişime karşı dirençli kentler oluşturmak için stratejiler geliştirmek ve uygulamak zorundadır. İklim politikalarının yerelleşmesi, karbon emisyonlarını azaltma, sürdürülebilir enerji ve ulaşım sistemlerini teşvik etme gibi çeşitli konuları kapsamaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, yerel yönetimlerin iklim değişikliğiyle mücadelede oynadığı rolü incelemek ve etkin iklim politikalarının geliştirilmesi için öneriler sunmaktır. Yerel yönetimlerin küresel iklim hedefleri doğrultusunda nasıl hareket ettiği, karşılaştıkları engeller ve uygulanabilir çözüm yolları analiz edilmektedir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup, literatür taraması ve örnek olay incelemeleri kullanılmıştır. Uluslararası kuruluşların raporları, akademik çalışmalar ve yerel yönetimlerin politika belgeleri incelenerek bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca, Avrupa ve Türkiye'deki çeşitli belediyelerin iklim politikaları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Bu çalışmada başlıca, iklim krizinin yerel siyaset üzerindeki etkileri, çevresel politikaların yerelleşmesi, kentsel planlama ve altyapı politikaları, enerji politikaları ve yerel yönetimler, sosyal adalet ve iklim politikaları, yerel yönetimlerin iklim politikalarının oluşturulmasında rolünün etkileri, dünya genelinde yeşil belediyecilik ve karbon nötr şehir örnekleri, iklim politikaları oluşturulurken halkın katılımının bu politikaları ne derece etkilediği, yerel yönetimlerde iklim politikalarına yönelik çatışmaları, partizan siyaset ve çevre politikaları, ekonomik çıkarlar noktasında çevresel öncelikler ve Türkiye özelinde yerel yönetimlerin iklim politikaları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

İklim krizinin yerel siyaset üzerindeki etkilerinden önemli bir konu ise çevresel politikaların yerelleşmesidir. Bu noktada, yerel yönetimler küresel iklim amaçlarına ulaşma konusundaki kritik bir rol oynamaktadır. Paris anlaşması gibi uluslararası mevzuatta yer alan mutabakatlar, ülkelerin iklim politikalarını yerel düzeye entegre etmesini zorunlu kılmaktadır. Belediyeler, karbon emisyonunu azaltma, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelme ve yeşil altyapı projeleri geliştirme

[1] Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, mturan@yyu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7536-7630.
[2] Doktora Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, eren.oyman@hotmail.com, Orcid:0000-0002-0738-3169.

gibi çeşitli stratejiler benimsemektedir. Bu bağlamda, çevresel politikaların yerelleşmesi, ulusal ve küresel hedeflerle uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Kentsel planlama ve altyapı politikaları noktasında, kentlerin iklim değişikliğine uyum sağlayabilmesi için yeşil alanların artırılması, sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi ve afetlere karşı dayanıklı altyapının inşa edilmesi gerekmektedir. Bilhassa Kopenhag gibi şehirler, karbon nötr olma hedefi doğrultusunda sürdürülebilir kentsel planlama projeleri yürütmektedir. Bu projeler, yeşil çatılar, enerji verimli binalar ve bisiklet yolları gibi konuları kapsamaktadır.

Yerel yönetimlerin enerji politikaları, yenilenebilir enerji kullanımını teşvik ederek yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapmış ve fosil yakıt tüketimini azaltmaya çalışmaktadır. Almanya örneği üzerinde bakılacak olursa, bazı yerel yönetimler, güneş enerjisi kooperatifleri kurarak yerel enerji bağımsızlığını artırmada başarılı ilerlemeler kaydetmiştir.

Sosyal adalet ve iklim politikaları, iklim değişikliği, mevcut toplumsal dengesizliklerini ve eşitsizliklerini daha da derinleştirerek düşük gelirli grupları daha derinden etkilemektedir. Sel, kuraklık ve hava kirliliği gibi çevresel felaketler, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı grupların yaşam kalitesini düşürmektedir. Bu sebeple, yerel yönetimlerin iklim politikalarını oluştururken sosyal adalet noktasında daha titiz çalışma ortaya koyması gerekmektedir. İklim krizine karşı geliştirilecek politikaların toplumun her kesimine adil bir şekilde ulaşması büyük önem taşımaktadır.

Yerel yönetimlerin iklim politikalarının oluşturulması sorumluluğunun en iyi başlıklarından biri yeşil belediyecilik ve karbon nötr şehirlerinin oluşturulmasıdır. Yeşil belediyecilik anlayışı, enerji verimliliği ve sürdürülebilir ulaşım gibi unsurları kapsayan bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır. Stockholm ve Amsterdam kentleri bunun en büyük örneği niteliğindedir ve akıllı şehir projeleri sayesinde karbon emisyonlarını minimum düzeye indirmeyi hedeflemektedir. Yenilikçi bakış açısı, yerel yönetimlerin hem ekolojik sürdürülebilirliği sağlama hem de kentsel yaşam kalitesini artırma noktasında etkili araçlar geliştirmesine olanak sağlamaktadır.

Vatandaşların iklim politikalarının oluşturulması noktasında katılımı, demokratik bir sürecin ideal düzeyde ilerleyişini ortaya koymaktadır. Porto Alegre'de uygulanan katılımcı bütçeleme modeli, halkın çevre politikalarına doğrudan ve demokratik olarak katkı sağlamasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca, yerel yönetimler çevresel bilinci artırmak için eğitim programları ve topluluk projeleri geliştirmelidir.

Yerel siyasette konu iklim politikaları dahi olsa partizan yaklaşımları çatışma ve anlaşmazlıkları beraberinde getirmektedir. Çevre politikaları oluşturulmasında, farklı ideolojiler, iklim politikaları konusunda çatışmalara sebep olabilmektedir. Muhafazakâr partiler, ekonomik kalkınmaya odaklanarak fosil yakıtlara daha sıcak bakarken, çevreci bakış açısında sahip hareketler ve sol

partiler, iklim politikalarını ön plana çıkarma gayreti içerisindedir. Bu farklılıklar, yerel yönetimlerin çevresel önceliklerini belirleme sürecinde önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Ekonomik çıkarlar ve çevresel öncelikler yerel yönetimler özelinde bazen sanayi ve iş dünyasının baskısıyla çevresel düzenlemeleri esnetmektedir. Kısa vadeli ekonomik kazançlar uğruna çevresel önlemler ihmal edilmekte ve uzun vadede daha büyük maliyetleri ve yıkıcı geri dönüşleri beraberinde getirmektedir. Bu sebeple, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel koruma dengesinin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'deki yerel yönetimlerin iklim politikaları ortaya konmasında, büyükşehir belediyeleri, iklim değişikliğiyle mücadele etmek için farklı projeler geliştirmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2050 yılına kadar karbon nötr olma hedefi belirlemiştir. Birçok büyükşehir belediyesinde ise, yenilenebilir enerji projelerine yatırım yapmaktadır. Ayrıca, Türkiye'de yerel yönetimlerin çevresel politikalarını belirleyen hukuki çerçeve, 2006 yılında yürürlüğe giren İklim Değişikliği Strateji Belgesi ile oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, yerel yönetimler noktasında iklim krizine karşı etkin politikaları geliştirmek zorunda ve önemli sorumluluklara sahiptir. Ancak bu süreçte siyasi, ekonomik ve kurumsal zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Daha etkin ve güçlü iklim politikaları geliştirmek için, yerel yönetimler için daha güçlü yasal düzenlemeler yapılmalı, sivil toplum kuruluşları ve akademik çevrelerle iş birlikleri artırılmalı ve yerel bütçelerde iklim projelerine daha fazla kaynak ayrılmalıdır. Bu önlemler, iklim kriziyle mücadelede yerel yönetimlerin daha etkin ve sürdürülebilir politikalar geliştirmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Yerel Siyaset, Belediyeler, Çevre Politikalar, Sürdürülebilir Kalkınma

THE IMPACT OF THE CLIMATER CRISIS IN LOCAL POLITICS

Abstract

Climate changeis one of the biggest environmental, economic and social threats in today's World. Increasing greenhouse gas emissions reduce the quality of life by increasing the frequency and severity of natural disasters, threaten ecosystems and increase economic costs. In particular, the increase in urbanization, industrilization and energy consumption has made cities both a source an one of the biggest victims of this crisis. Local governments have to develop and implement strategies to build resilient cities against this change. Localization of climate policies covers a variety of issues such as reducing carbon emissions and promoting sustainable energy and transportation systems. The main purpose of this study is to examine the role of local governments in combating climate change and to provide recommendations fort he development of effectice climate policies. How local governments act in line with global climate goals, the obstacles they face and feasible solutions are analyzed. Local governments play a critical role in achieving global climate goals. Countries party to the Paris Agreement, through their national governments, have placed responsibility on local governments to integrate climate policies. Municipalities play an active role in combating climate change by adopting green infrastructure, carbon emission reduction and renewable energy policies. In conclusion, local governments have a key role in combating climate change. However, there are political, economic and institutional challenges in this process. In order for municipalities to develop effective policies against the climate crisis, stronger legal regulations should be introduced for local governments, cooperation with civil society organizations and universities should be increased and more resources should be allocated to climate projects in local budgets.

Keywords: Climate Change, Local Politics, Municipalities, Environment Policy, Sustainable Development

ÇOK TARAFLI ANLAŞMALAR VE KAMU YÖNETİMİ: İKLİM KRİZİNE YANIT ARAYIŞLARI

Melike AKPINAR[1], Hakan CANDAN[2]

Genişletilmiş Özet

İklim krizi, insan faaliyetlerinin doğal dengeyi bozmasının sonucunda ortaya çıkan ve küresel düzeyde ciddi çevresel, ekonomik ve sosyal sorunlar yaratan kapsamlı bir tehdittir. Sanayi devriminden itibaren fosil yakıt kullanımı, ormansızlaşma ve sanayileşme gibi faktörler nedeniyle atmosfere salınan sera gazlarının (karbondioksit, metan, azot oksitleri gibi) birikimi, gezegenin ısınmasına ve ekosistem dengelerinin bozulmasına neden olmuştur. Artan küresel sıcaklıklar, deniz seviyelerinin yükselmesi, ekstrem hava olaylarının (kuraklık, sel, sıcak hava dalgaları) daha sık ve şiddetli hale gelmesi ile biyoçeşitlilik kaybı, bu krizin başlıca belirtilerini oluşturmaktadır. Bu etkiler yalnızca çevresel dengeleri değil, aynı zamanda ekonomik istikrarı, insan sağlığını, gıda güvenliğini ve toplumsal adaleti de ciddi biçimde tehdit etmektedir.

Büyük ölçüde insan kaynaklı olan iklim krizinin, çözümünün de insan eliyle geliştirilmesi gerektiği açıktır. Bu küresel sorunla etkili bir şekilde mücadele edebilmek için uluslararası iş birliği, bilgi paylaşımı ve ortak politikaların geliştirilmesi zorunludur. Bu bağlamda çok taraflı anlaşmalar, devletler arasında iş birliği sağlamak ve iklim krizine karşı ortak mücadele yürütmek amacıyla oluşturulan hukuki ve politik mekanizmalardır. Paris Anlaşması ve Kyoto Protokolü gibi çevresel anlaşmalar, devletlerin sera gazı emisyonlarını azaltma, yenilenebilir enerji kullanımını artırma ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini benimsemeleri için uluslararası düzeyde ortak sorumluluklar getirmektedir.

Ancak çok taraflı anlaşmaların başarısı, yalnızca metinlerde belirtilen taahhütlerin varlığıyla değil, bu taahhütlerin ulusal düzeyde ne kadar etkili bir şekilde uygulandığıyla da doğrudan ilişkilidir. Bu noktada kamu yönetimi kritik bir rol üstlenmektedir. Kamu yönetimi, çevresel politikaların hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesinden sorumlu merkezi ve yerel idarelerin bütünüdür. İklim krizine karşı geliştirilen uluslararası anlaşmaların ulusal düzeyde başarıya ulaşması, kamu yönetiminin kapasitesi, kurumsal etkinliği ve karar alma mekanizmalarının işleyişine bağlıdır. Etkin bir kamu yönetimi, uluslararası taahhütlerin ulusal politika ve yasal çerçevelere entegre edilmesini sağlayarak çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunur.

[1] Öğr. Gör., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Toptan ve perakende Satış Bölümü, melikeakpinar@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0453-6008.
[2] Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hakancandan@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9496-9784.

Ancak kamu yönetimlerinin bu süreçte karşılaştığı bazı yapısal ve yönetişimsel zorluklar, iklim politikalarının etkinliğini sınırlamaktadır. Kurumsal kapasite eksikliği, bu sorunların başında gelmektedir. Birçok ülkede, çevresel politikaların uygulanmasını denetleyecek yeterli teknik donanıma ve finansal kaynağa sahip kamu kurumları bulunmamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler, özellikle emisyon azaltımı ve yenilenebilir enerji dönüşümüne yönelik projeleri hayata geçirme konusunda finansal yetersizlikler yaşamaktadır. Yetersiz teknik bilgi ve uzmanlık eksikliği de bu durumu daha da karmaşık hale getirmektedir. Aynı zamanda bu eksiklik, uluslararası taahhütlerin ulusal politikalarla uyumlu hale getirilmesinde önemli engeller oluşturmaktadır.

Bir diğer önemli sorun şeffaflık ve hesap verebilirlik eksikliğidir. Çok taraflı anlaşmalara dayalı iklim politikalarının etkin uygulanabilmesi için kamu kurumlarının hesap verebilir ve toplum tarafından denetlenebilir olması gerekmektedir. Ancak bazı ülkelerde, karar alma süreçleri yeterince şeffaf yürütülmemekte ve kamuoyu katılımı sağlanmadan politikalar geliştirilmektedir. Bu durum, hem toplumsal güvenin azalmasına hem de politikaların uygulanabilirliğinin sınırlanmasına neden olmaktadır.

Politika uyumu ve çok düzeyli yönetişim eksikliği de önemli zorluklardan biridir. Merkezi hükümet ile yerel yönetimler arasında etkili bir koordinasyonun sağlanamaması, çevresel politikaların ulusal düzeyde uygulanmasında parçalı ve uyumsuz yaklaşımlara sebep olabilmektedir. Bu da özellikle yerel yönetimlerin çevresel politikaları hayata geçirme konusunda yeterli kaynak ve yetkiye sahip olmaması nedeniyle politika hedeflerinin tam anlamıyla gerçekleştirilememesi sonucunu doğurmaktadır.

Çok taraflı anlaşmaların etkinliğini artırmak ve iklim krizine karşı kamu yönetimini güçlendirmek için kapsamlı reformlar gereklidir. Çok düzeyli yönetişim bu reformların temelini oluşturmaktadır. Merkezi hükümet ile yerel yönetimler arasında etkin bir iş birliği sağlanmalı, çevresel politikaların ulusal ve yerel düzeyde entegre biçimde uygulanması sağlanmalıdır. Yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarının artırılması, çevresel politikaların uygulanmasını daha etkili hale getirebilir. Bunun yanında yerel yönetimlerin kapasitelerinin artırılması için teknik eğitim programları, finansal destekler ve uzman kadroların güçlendirilmesi gerekmektedir.

Bilimsel temelli karar alma süreçleri de kamu yönetiminin güçlendirilmesi için kritik bir unsurdur. Bilimsel veriye dayalı politika yapımı, iklim krizine yönelik çözümlerin daha rasyonel, gerçekçi ve uzun vadeli olmasını sağlayacaktır. İklim değişikliğinin etkilerini izleyen veri sistemlerinin oluşturulması, kamu politikalarının daha etkin biçimde tasarlanmasına ve uygulanmasına katkı sunacaktır. Aynı zamanda bu verilerin uluslararası paydaşlarla paylaşılması, ülkeler arası iş birliğini ve bilgi akışını güçlendirecektir.

Ayrıca katılımcı ve kapsayıcı bir kamu yönetimi anlayışı benimsenmelidir. İklim politikalarının başarısı, yalnızca devlet kurumlarının çabalarıyla sınırlı değildir. Sivil toplum kuruluşları, akademik çevreler ve özel sektör gibi farklı paydaşların karar alma süreçlerine dahil edilmesi, politikaların toplumsal kabul görmesini ve uygulanabilirliğini artıracaktır. Özellikle yerel halkın ve etkilenen toplulukların bu süreçlerde etkin temsil edilmesi, kamu yönetiminde kapsayıcılığı ve demokratikleşmeyi güçlendirecektir.

Finansal destek ve kapasite geliştirme de kritik bir reform alanıdır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki kapasite farkları, iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir eşitsizlik yaratmaktadır. Gelişmiş ülkeler, iklim politikaları için daha geniş finansal ve teknik kaynaklara sahipken, gelişmekte olan ülkeler bu kaynaklara erişimde ciddi sınırlamalar yaşamaktadır. Bu nedenle, çok taraflı anlaşmalarda gelişmekte olan ülkelerin kapasitelerini artırmaya yönelik daha kapsamlı finansal destek ve teknik iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin iklim değişikliği ile mücadelede kendi sürdürülebilir kalkınma önceliklerini belirlemeleri desteklenmelidir.

Sonuç olarak, çok taraflı anlaşmalar ve kamu yönetimi, iklim kriziyle mücadelede birbirini tamamlayan kritik unsurlardır. Uluslararası çevre anlaşmaları, devletler arasında ortak hareketi teşvik ederken, kamu yönetimi bu taahhütlerin ulusal düzeyde uygulanmasını sağlayarak sürdürülebilir çözümleri desteklemektedir. Ancak bu süreçte kamu yönetiminin kapasitesi, şeffaflığı, hesap verebilirliği ve çok düzeyli yönetişim ilkelerinin benimsenmesi kritik önem taşımaktadır. Gelecekte iklim krizine karşı daha etkili ve kalıcı çözümler üretebilmek için kamu yönetiminde kapsamlı reformlar gerçekleştirilmesi, bilimsel temelli karar alma süreçlerinin desteklenmesi ve uluslararası iş birliklerinin daha etkin hale getirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı, çok taraflı anlaşmaların kamu yönetimi üzerindeki etkilerini analiz ederek, iklim kriziyle mücadelede daha etkili, sürdürülebilir ve kapsayıcı kamu politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktır. Çalışmada belge tarama yöntemi kullanılarak literatürde konuya ilişkin önceki araştırmalar ve uluslararası anlaşmalar analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: İklim Krizi, Çok Taraflı Anlaşmalar, Kamu Yönetimi, Sürdürülebilirlik

MULTILATERAL AGREEMENTS AND PUBLIC ADMINISTRATION: ADDRESSING THE CLIMATE CRISIS

Abstract

The climate crisis, predominantly driven by human activities, presents profound environmental, economic, and social challenges globally. Since the Industrial Revolution, the widespread use of fossil fuels, deforestation, and industrial expansion have significantly increased greenhouse gas emissions (CO_2, CH_4, N_2O), contributing to global temperature rise, ecological disruption, rising sea levels, extreme weather patterns, and biodiversity loss. These impacts threaten not only environmental stability but also public health, economic security, food supply, and social equity, demanding urgent international cooperation for effective mitigation and adaptation strategies. Addressing this crisis necessitates coordinated global efforts through multilateral cooperation and legally binding agreements. Treaties such as the Paris Agreement and the Kyoto Protocol provide frameworks for nations to collectively commit to reducing greenhouse gas emissions, expanding renewable energy adoption, and promoting sustainable development. However, the success of such agreements extends beyond formal ratification, relying heavily on their consistent implementation within national policies and legal frameworks. Public administration is central to the effective execution of multilateral climate agreements by facilitating policy design, enforcement, and monitoring. Strong governance structures are essential for translating international commitments into actionable national strategies. Nonetheless, challenges such as institutional capacity limitations, technical expertise deficits, and financial constraints, particularly in developing countries, hinder policy effectiveness. To improve the efficacy of multilateral agreements, reforms emphasizing multi-level governance, evidence-based decision-making, and inclusive stakeholder participation are critical. Strengthening local governance capacity, expanding financial support for vulnerable nations, and ensuring transparency and accountability are vital steps for achieving a more effective global climate response.

Keywords: Climate Crisis, Multilateral Agreements, Public Administration, Sustainability

KÜRESEL ISINMA İLE MÜCADELEDE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ: DÜZCE BELEDİYESİ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE STRATEJİLERİ KATILIMCILIK YAKLAŞIMLARI

Eda KAYA[1]

Genişletilmiş Özet

Küresel ısınma ve iklim değişikliği, Sanayi Devrimi'nden bu yana fosil yakıt kullanımı, arazi kullanımındaki değişiklikler ve ormansızlaştırma gibi insan faaliyetlerinden kaynaklanan, günümüzün en önemli küresel çevre sorunlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bu sorun, mevsimlerdeki kuraklık, su kaynaklarının azalması, buzulların erimesi, deniz seviyesindeki yükselmeler ve aşırı iklim olaylarının artışı gibi olumsuz etkilerle, tüm canlıların geleceğini tehdit etmektedir. İklim değişikliği ile mücadelede yalnızca uluslararası kuruluşlar ve devletler düzeyindeki girişimlerin yetersiz kaldığı görülmekte; bu nedenle yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve bireylerin dahil olduğu bir yönetişim yaklaşımı gerekmektedir.

Yerel yönetimler, iklim değişikliğiyle mücadelede kritik rol oynamaktadır, zira kentler hem sera gazı emisyonlarının önemli bir kaynağı hem de iklim değişikliğinden en fazla etkilenen alanlardır. Kentler, dünya yüzeyinin küçük bir kısmını kaplamalarına rağmen, küresel sera gazı salımlarının büyük bir kısmından sorumludur. Son yıllarda etkisi daha belirgin hale gelen küresel ısınma ve iklim değişikliği, yetersiz önlemler nedeniyle tüm canlılar ve insanlık için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Etkili önlemler alınmadığı takdirde, yakın gelecekte su kaynaklarının azalması, tarımsal üretimde düşüş, gıda krizleri, kıyı yerleşimlerinin sular altında kalması ve salgın hastalıkların yayılması gibi sorunların kaçınılmaz olacağı öngörülmektedir. 2021 yılı itibarıyla dünya nüfusunun %57'si kentsel alanlarda ikamet etmekte olup, bu oranın 2050 yılına kadar üçte ikiye ulaşacağı öngörülmektedir. Türkiye'de ise kentlerde yaşayanların oranı %76,5'tir (Dünya Bankası, 2022; T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022). Kentler, dünya yüzeyinin küçük bir kısmını kapsamasına rağmen, 2015 yılında küresel sera gazı salımlarının %62'sinden, 2020 yılında ise tahmini olarak %67-72'sinden sorumlu olmuştur. 2000 yılında ulusal CO2 salımlarının %56'sını oluşturan kentlerin payı, 6 puanlık bir artışla %62'ye çıkmıştır. Dünyadaki yaklaşık 100 büyük kent, küresel karbon ayak izinin yaklaşık %18'ini meydana getirmektedir (IPCC, 2022). 2019 yılında sera gazı emisyonlarının %79'u enerji, sanayi, ulaşım ve bina sektörlerinden, %22'si ise tarım, ormancılık ve arazi kullanımı faaliyetlerinden kaynaklanmıştır. İnsan faaliyetleri, 2011-2020 arasında küresel yüzey sıcaklığını endüstri öncesi döneme göre 1.1°C artırmış, 1970'ten bu yana sıcaklık artışı son 2000 yılda görülen diğer 50 yıllık dönemlerden daha hızlı gerçekleşmiştir. 2019'da atmosferik CO2 konsantrasyonları 2 milyon yıldır, metan ve azot oksit seviyeleri ise 800.000 yıldır görülen en yüksek seviyelere

[1] Dr., Düzce Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Doktora Mezun, edakaya.8100@gmail.com, Orcid: 0000-0003-4539-1685.

ulaşmıştır (IPCC, 2023). Sanayi Devrimi'nden sonra kentler, insan nüfusunun yoğunlaştığı ve sera gazı emisyonlarının en fazla gerçekleştiği alanlar haline gelmiştir. Bu nedenle, küresel ve ulusal çabaların yanı sıra yerel düzeyde iklim değişikliği politikalarının geliştirilmesi önem kazanmaktadır (Uray, 2022;299).

1980'lerden itibaren, uluslararası toplum iklim kriziyle mücadeleye yönelik önemli adımlar atmıştır. 1992'de BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve 1997'de Kyoto Protokolü, küresel çabaların temelini oluşturmuş, ancak yerel düzeyde doğrudan bir yaklaşım sunmamıştır. 2015'te imzalanan Paris Sözleşmesi, yerel iklim eylemlerinin önemini vurgulamış, iklim eylem planlarının yerel toplulukların ihtiyaçlarına göre oluşturulması gerektiğini belirtmiştir (Arı ve Aydın, 2019; 401-402). Ancak, mevcut ulusal katkı beyanlarına sadık kalınması durumunda, 21. yüzyıl sonunda daha sıcak bir dünya ile karşılaşılacağı öngörülmektedir (Söyüt ve Sürmeli, 2018, s. 587). Bu bağlamda, yalnızca hükümetler değil, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve küresel şirketler de önemli roller üstlenmektedir. Kentler hem iklim değişikliğine sebep olmakta hem de bu krizin mağdurları olmaktadır (Arı ve Aydın, 2019;401-402). Türkiye'de yerel yönetimler, iklim kriziyle mücadeleye başlamış olsa da henüz erken aşamalardadır (Gedikli ve Balaban, 2018; 458). 1972'deki Stockholm Konferansı, çevre sorunlarının uluslararası iş birliği ile çözülmesi gerektiğini vurgulamış, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kurulmuştur (T.C Dışişleri Bakanlığı, 2022). 1988'de IPCC'nin kurulması, iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir (IPCC, 2021; 2391). İklim krizi gibi kritik küresel sorunların ele alınmasında ulusal ve uluslararası politika belgelerinin rolü önem kazanmıştır. Bu kapsamda, AB İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi (2020), BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Kyoto Protokolü, BM Habitat III ve Yeni Kentsel Gündem, Paris İklim Anlaşması (2016), Uluslararası İklim Değişikliği Paneli (2021) raporları ve Avrupa Birliği'nin Yeşil Mutabakat (European Green Deal) gibi belgeler, dönüşüm süreçlerinde temel referanslar olarak kabul edilmektedir. Bu belgeler, iklim değişikliği ile ilgili politika oluşturma süreçlerinde yol gösterici nitelik taşımaktadır (Hamza Çelikyay ve Kaya, 2024).

Türkiye, Kyoto Protokolü'ne 2009'da taraf olmuş, 2016'da Paris Anlaşması'nı imzalayarak 2021'de yürürlüğe sokmuştur. Ayrıca, Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve Eylem Planı gibi çeşitli belgeler hazırlanmış, yapısal reformlarla iklim değişikliğiyle mücadele güçlendirilmiştir 2021'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı kurulmuş ve İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur (Uysal,2022). Bu kurula yerel yönetimler de dahil edilmiştir, örneğin Türkiye Belediyeler Birliği'nin temsilci göndermesi, yerel yönetimlerin bu süreçteki rolünü güçlendirmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Düzce Belediyesi özelinde yerel yönetimlerin iklim eylem planlarının uluslararası iklim stratejileriyle uyum düzeyini değerlendirmek, bu kapsamda örtüşen veya ayrışan noktaları ortaya koymak ve iklim politikalarını geliştirme yönünde öneriler sunmaktır. Çalışma

ayrıca, Düzce Belediyesi'nin çevresel sorunlarla mücadele sürecindeki etkinliğini, toplumsal katılımı ve iş birliğini teşvik etme kapasitesini analiz ederek, yerel düzeyde geliştirilen stratejilerin sürdürülebilir çevre politikalarına katkısını incelemektedir. Bu bağlamda, 2020-2024 ve 2025-2029 dönemlerinde T.C. Çevre ve Şehircilik İklim Değişikliği Bakanlığı'nın İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030) çerçevesinde Düzce Belediyesi'nin sürdürülebilir politikalar geliştirme ve katılımcı yaklaşımlar benimseme süreçlerindeki etkinliği incelenerek, örnek teşkil edebilecek yönleri değerlendirilmiştir. Araştırma sürecinde, nitel araştırma yöntemlerinden biri olarak doküman analizi (belge incelemesi) tercih edilmiştir. Doküman analizi, araştırmacıların yazılı materyalleri (raporlar, politika belgeleri, geçmiş strateji belgeleri vb.) inceleyerek araştırma konusuna dair derinlemesine bilgi elde etmeyi amaçladığı bir yöntemdir. Başka bir ifadeyle, bu yaklaşım, basılı ve dijital materyallerin (elektronik ve internet tabanlı kaynaklar) sistematik bir şekilde incelenmesi ve yorumlanması sürecini içermektedir (Bowen, 2009: 27). Literatür taramasına dayalı olarak gerçekleştirilen çalışma, yerel yönetimlerin iklim değişikliği ile mücadeledeki sorumluluklarını değerlendirirken, Düzce Belediyesi'nin bu alandaki stratejilerinin örnek teşkil edebilecek yönlerine ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelime: Yerel Yönetimler, Düzce Belediyesi, İklim Değişikliği, Küresel Isınma

THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS IN COMBATING GLOBAL WARMING: CLIMATE CHANGE MITIGATION STRATEGIES AND PARTICIPATORY APPROACHES OF DÜZCE MUNICIPALITY

Abstract

Global warming and climate change, driven by human activities such as fossil fuel use, land-use changes, and deforestation since the Industrial Revolution, are among the most critical global environmental challenges of our era. Their adverse effects, including droughts, water scarcity, glacial melting, rising sea levels, and extreme weather events, pose significant threats to all living beings. Addressing these issues requires a governance approach that extends beyond international organizations and states, incorporating local governments, civil society, and individuals. Local governments are pivotal in combating climate change, as urban areas are both major sources of greenhouse gas emissions and highly vulnerable to climate impacts. This study aims to analyze the role of local governments in climate action, with a specific focus on Düzce Municipality. It evaluates the alignment of the municipality's climate action plans with international strategies, identifies overlaps and divergences, and provides recommendations for policy improvement. The study also examines Düzce Municipality's effectiveness in addressing environmental challenges, promoting public participation, and fostering collaboration. Using qualitative document analysis, it evaluates the municipality's strategies for the 2020–2024 and 2025–2029 periods within the framework of Turkey's Climate Change Adaptation Strategy and Action Plan (2024–2030). The findings highlight exemplary practices and contribute to the discourse on sustainable local climate policies.

Keywords: Local Governments, Düzce Municipality, Climate Change, Global Warming

Kaynakça

Arı, İ. ve Aydın, L. (2019). Türkiye'de yerel iklim değişikliği eylem planlarının hazırlanması ve etkin uygulanması için öneriler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Ek Sayı, 395-414.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal, 9*(2), 27-40.

Gedikli, B., & Balaban, O. (2018). An evaluation of local policies and actions that address climate change in Turkish metropolitan cities. *European Planning Studies, 26*(3), 458-479.

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2023). AR6 synthesis report: Climate change 2023. https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/ adresinden 02.01.2024 tarihinde alınmıştır.

IPCC (2021). AR6 climate change 2021: the physical science basis, https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/ adresinden 11.01.2024 tarihinde alınmıştır.

IPCC. (2022). IPCC sixth assessment report: Urban systems and other settlements [chapter 8]. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg3/downloads/report/IPCC_AR6_WGIII_Chapter_08.pdf adresinden 11.01.2024 tarihinde alınmıştır.

Söyüt, H. E. ve Sürmeli, İ. (2018). İklim değişikliği karşısında kent yönetimleri: Eskişehir ili Tepebaşı ilçe belediyesi örneği. A. Mengi ve D. İşçioğlu (Ed.), *Kentsel politikalar içinde* (586-603), Palme Yayıncılık

T.C Dış İşleri Bakanlığı (2022), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-cevre-programi.tr.mfa adresinden 19.01.2024 tarihinde alınmıştır.

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). Kentsel-Kırsal Nüfus Oranı. https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/kentsel--- kirsal-nufus-orani-i-85670 adresinden alınmıştır.

Uray, G. (2023). İklim kriziyle mücadelede yerel yönetimlerin rolü: Türkiye'deki belediyelerin genel durumu. In M. Sezik & G. Ç. Sümer (Eds.), *İklim değişikliği: Disiplinlerarası bir değerlendirme içinde* (298-318). İdealkent Yayınları.

Uysal, Y. (2022). İklim değişikliği ve küresel ısınma ile mücadelede yerel yönetimlerin rolü: Tespitler ve öneriler. *Kesit Akademi Dergisi, 8*(30), 324-354.

World Bank Data. (2022). Urban population (% of total population). https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS adresinden alınmıştır.

"TÜRKİYE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ POLİTİKALARI: 2020-2024 YILLARINA BİR BAKIŞ"

Simge DAĞIDIR[1], Ahmet YAMAN[2]

Genişletilmiş Özet

İklim değişikliği, günümüzde hem küresel hem de yerel ölçekte ciddi çevresel, sosyal ve ekonomik etkiler yaratan bir sorun haline gelmiştir. Bu bağlamda, şehirler iklim değişikliğinin etkilerini en yoğun hisseden mekânlar arasında yer almakta ve bu nedenle yerel yönetimlerin bu alandaki sorumlulukları giderek artmaktadır. Türkiye'de nüfusun yaklaşık %77'sinin kentlerde yaşadığı dikkate alındığında, büyükşehir belediyelerinin çevresel sürdürülebilirlik ve iklim değişikliğiyle mücadeledeki rolü daha da önem kazanmaktadır. Belediyeler genel olarak sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim değişikliğine uyum sağlanması, etkilerinin azaltılması, katılım ve farkındalığın artırılması ile politika ve strateji geliştirilmesi gibi amaçlara yönelik politikalar yürütmektedir.

Yerel yönetimlerin çevresel sorunlara karşı sistematik ve bütüncül politikalar geliştirmesi, bu politikaları uzun vadeli hedeflerle uyumlu bir şekilde planlamalarını gerektirmektedir. Bu hedeflere ulaşmayı sağlamak için kullanılan araçlardan biri stratejik planlama sürecidir. Stratejik planlar, kurumların mevcut durumlarını analiz ederek geleceğe yönelik amaç ve hedefler belirlemesine, bu hedeflere ulaşmak için gerekli faaliyetleri planlamasına ve kurumsal kaynakları bu doğrultuda yönlendirmesine imkân tanımaktadır. Belediyelerin hizmet önceliklerini ve uzun vadeli stratejilerini belirleyen stratejik planlar, bu mücadeledeki yaklaşımlarını anlamak açısından temel bir kaynak niteliğindedir. Stratejik planlama süreçlerinin yerel yönetimlerde kurumsallaşması, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile güvence altına alınmıştır.

Araştırmanın amacı, Türkiye'deki 30 büyükşehir belediyesinin 2020-2024 yıllarını kapsayan stratejik planları çerçevesinde iklim değişikliği ile mücadeleye yönelik strateji ve politikalarını incelemek, bu stratejilerin içeriklerini analiz ederek belediyeler arası farklılıkları ortaya koymak ve yerel iklim yönetişimi açısından mevcut durumu değerlendirmektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tekniği kullanılarak belediyelerin stratejik planları sistematik bir biçimde incelenmiştir. Stratejik planlar, iklim değişikliğiyle ilgili hedefler, uygulamalar açısından sistematik olarak kodlanmıştır. Kodlama sürecinde "Enerji ve İklim", "Yeşil Alan ve Çevre Yönetimi", "Afet ve Dirençlilik", "Atık ve Su Yönetimi", "Ulaşım ve Kentsel Planlama" gibi tematik başlıklar esas alınmıştır.

[1] Doktora Öğrencisi, Tarsus Üniversitesi, simgekayadagidir@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3035-0987.
[2] Doç. Dr., Tarsus Üniversitesi, ahmetyaman@tarsus.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2359-8653.

Çalışmada test edilen hipotez, Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin stratejik planlarında iklim değişikliği konusunun sınırlı ve çoğunlukla sembolik bir düzeyde ele alındığıdır. Belediyeler arasındaki yaklaşım farklılıkları, bu belediyelerin iklim değişikliğiyle ilgili kurumsal kapasite, yönetsel öncelikler ve politika farkındalığı bakımından heterojen bir yapıya sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, iklim değişikliği politikalarının yerel düzeydeki planlama süreçlerine entegrasyonunun henüz yeterince kurumsallaşmadığını ve uygulama aşamasında önemli eksiklikler taşıdığını göstermektedir. Stratejik planların çoğu, iklim değişikliğiyle mücadeleyi doğrudan ve çok boyutlu bir şekilde ele almak yerine, genellikle genel ifadelerle geçiştirilmiş ve somut eylemlerden yoksun kalmıştır. Bu da iklim politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasını ve yerel düzeydeki çevresel yönetişim anlayışının güçlendirilmesini zorlaştırmaktadır.

Elde edilen bulgular, büyükşehir belediyelerinin çoğunluğunun iklim değişikliği konusunu stratejik planlarına dahil ettiğini ancak bu politikaların çoğunlukla genel ifadeler düzeyinde kaldığını göstermektedir. Stratejik planlarda enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kullanımı, atık yönetimi, yeşil alanların artırılması gibi hedeflere yer verilmiş olsa da somut uygulama adımlarının ve performans göstergelerinin çoğu zaman eksik kaldığı tespit edilmiştir. Belediyeler arasında dikkat çeken farklar olduğu görülmektedir: bazı belediyeler detaylı eylem planları ve performans göstergeleri ile güçlü bir yönetişim yaklaşımı benimserken, bazıları iklim değişikliğini yalnızca çevre başlığı altında sınırlı biçimde ele almaktadır.

Stratejik planlar, belediyelerin kurumsal vizyonunu ve geleceğe dair önceliklerini yansıtan temel politika belgeleri olmalarına rağmen, iklim değişikliği teması bu belgelerde çoğu zaman bütüncül bir yaklaşımla ele alınmamaktadır. Bulgular, birçok büyükşehir belediyesinin stratejik planlarında iklim değişikliğiyle ilgili ifadelere yer verdiğini ortaya koysa da bu ifadelerin genel olarak çevre koruma veya sürdürülebilirlik gibi daha geniş başlıklar altında ve çoğunlukla dolaylı biçimde geçtiği gözlemlenmiştir. Bu durum, iklim değişikliğinin belediyelerin kurumsal öncelikleri arasında nerede konumlandığına dair önemli bir belirsizlik doğurmaktadır.

Özellikle bazı belediyelerde, iklim değişikliği yalnızca çevre yönetimi, atık kontrolü veya enerji verimliliği gibi teknik tedbirlerin bir parçası olarak ele alınmakta; oysa küresel eğilimler, bu konunun kentsel dirençlilik, afet riski azaltımı, iklim adaleti ve sosyal kapsayıcılık gibi çok boyutlu bir çerçevede ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Stratejik planlarda bu çok boyutlu yaklaşımın sınırlı olması, yerel yönetimlerin iklim değişikliğine yönelik kurumsal kapasite ve politik kararlılıklarındaki farklılıkları yansıtmaktadır.

Diğer yandan, bazı belediyeler stratejik planlarında iklim değişikliğini daha merkezi ve açık bir biçimde konumlandırmakta, konuyu yalnızca çevresel bir mesele olarak değil, aynı zamanda kentsel kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olarak ele almaktadır. Bu belediyelerin planlarında "dirençli şehir",

"iklim dostu kent" veya "karbon nötr hedefleri" gibi ifadelerin yer alması, iklim değişikliği temasının stratejik bütünlük içerisinde ele alındığını göstermektedir.

Bu bağlamda, belediyelerin stratejik planlarında iklim değişikliği temasının belirginliği ve konumlandırılması, yerel yönetimlerin çevresel sürdürülebilirliği nasıl tanımladığı ve önceliklendirdiği ile doğrudan ilişkilidir. Bu durum hem stratejik belgelerin içerik analizinde hem de yerel yönetimlerin iklim politikalarının değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken temel bir ölçüt olarak öne çıkmaktadır.

Araştırmanın sonucunda, iklim değişikliğiyle ilgili stratejik belgelerde bilimsel veriye dayalı planlama ve risk analizlerinin sınırlı düzeyde yer aldığı, yerel iklim verilerinin politika yapım süreçlerinde yeterince kullanılmadığı görülmektedir. Belediyelerin, bu alandaki kapasitelerini geliştirmeleri, bilgi ve deneyim paylaşımı yapmaları, merkezi yönetimle daha etkin bir koordinasyon geliştirmeleri gerekmektedir. Ayrıca, iklim değişikliği ile mücadelede yerel düzeyde daha bütüncül, somut ve uygulanabilir stratejilere ihtiyaç duyulduğu ortaya konmuştur. Stratejik planların, yalnızca bir idari belge değil aynı zamanda siyasi iradenin ve yerel önceliklerin ifadesi olduğu gerçeğinden hareketle, iklim politikalarının yerel yönetimlerin gündeminde daha güçlü şekilde yer alması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, belediye personelinin eğitimi, kurumsal kapasite geliştirme faaliyetleri, yerel iklim verilerine dayalı stratejik analizlerin artırılması ve merkezi yönetimle güçlü koordinasyon mekanizmalarının kurulması temel öneriler arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Büyükşehir Belediyeleri, İklim Değişikliği, Sürdürülebilirlik, Yerel Yönetimler

CLIMATE CHANGE POLICIES OF TURKISH METROPOLITAN MUNICIPALITIES: A LOOK AT THE YEARS 2020-2024

Abstract

Climate change has become a critical global and local issue with significant environmental, social, and economic impacts. Cities are among the places most affected by the consequences of climate change, making local governments' responsibilities in this area increasingly important. Given that approximately 77% of Turkey's population lives in urban areas, the role of metropolitan municipalities in environmental sustainability and climate change mitigation is crucial. Strategic plans, which define the long-term strategies and priorities of municipalities, serve as a key resource to understand their approaches to this issue. This study examines the strategic plans of 30 metropolitan municipalities in Turkey for the 2020-2024 period and assesses the extent to which climate change is addressed. Using qualitative content analysis, the study systematically analyzes these plans. The analysis focuses on the frequency and contextual use of the term "climate change" and whether related elements appear in strategic goals and objectives. The study hypothesizes that the strategic plans of metropolitan municipalities in Turkey address climate change only to a limited extent and often in a symbolic manner. Differences in approaches among municipalities reflect a heterogeneous structure in terms of institutional capacity, managerial priorities, and policy awareness regarding climate change. This situation highlights significant gaps in the institutionalization and implementation of climate policies at the local level. While some municipalities incorporate detailed action plans and performance indicators, others limit their focus to general statements under environmental headings. The study concludes that more comprehensive and actionable strategies are needed to address climate change effectively at the local level.

Keywords: Metropolitan Municipalities, Climate Change, Sustainability, Local Governments

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRE SORUNLARI VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ FARKINDALIKLARININ VE BİLİNÇ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: KARAMAN İİBF ÖRNEĞİ

Mehmet POLAT[1], İpek SÜRMELİ SÖĞÜT[2]

Genişletilmiş Özet

İklim değişikliği, özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra insan kaynaklı (antropojenik) etkiler nedeniyle sera gazının artışına bağlı olarak ortaya çıkan ve sosyo-ekonomik sorunlara da yol açan küresel bir çevre sorunu olarak kabul edilmektedir. İnsan kaynaklı etkilere fosil yakıt kullanımı, ormansızlaşma, tarımsal faaliyetler, hızlı nüfus artışı, plansız kentleşme örnek olarak gösterilebilir. 1958'den bu yana atmosferdeki karbondioksit (CO2) miktarını ölçen Hawaii'deki Mauna Loa Gözlemevi, bu miktarın 2024 yılının Mayıs ayında 427 ppm'e ulaştığını belirtmektedir. Nitekim karbondioksit gazı, iklim değişikliğine neden olan gazlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Fosil yakıt kullanımı ise CO2 oranının ciddi şekilde artmasına sebep olan en önemli etmenlerden biri olarak görülmektedir. Bu durumun altında yatan en önemli sebep olarak modern ekonomilerin önemli ölçüde fosil yakıtlara bağlı olması gösterilmektedir. İklim değişikliğinin nedenlerinden birini kalkınma modeli oluştururken aynı zamanda iklim değişikliğinin de ekonomiyi olumsuz etkilediği görülmektedir. Örneğin iklim değişikliği nedeniyle meydana gelen afetler, kuraklık, tarım sektöründe yaşanan üretim kayıpları gibi sonuçlar, sorunun kısır bir döngü içerisinde daha da büyümesine yol açmaktadır.

2012 yılında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı iklim değişikliği ile mücadele konusunda yeşil ekonomiye geçişi önermiştir. Bu kapsamda devletlere, yerel yönetimlere, STK'lara, gerçek ve tüzel kişilere yeşil ekonomi politikalarını uygulama görevi düşmektedir. İklim değişikliğine uyum, mücadele ve sera gazı salımlarını azaltmak için izlenecek önlem ve politikalar büyük önem taşımaktadır. Tüm bu politikalar, yalnızca ulusal değil uluslar arası işbirliğini gerektirmektedir. Devletler yeşil ekonomiye geçerken bir taraftan da kahverengi ekonominin gereklerini terk etmelidir. Kamu harcamaları arasında çevreyi korumaya yönelik harcamaların oranının artması sağlanmalıdır. Yeşil projeleri teşvik eden sübvansiyonlar ve vergi indirimleri gibi mali araçlar da yeşil ekonomiye geçişte önemli adımlardır. Ancak tüm bunları yerine getirebilmek için atılabilecek en önemli ve öncelikli adım, çevre sorunları ve iklim değişikliği konusunda farkındalık ve bilinç oluşturmaktır. Bu nedenle geleceğin politika geliştiricisi, uygulayıcısı, ekonomisti, mülki idarecisi, işletmecisi olmaya aday olan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF)

[1]Dr. Öğr. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, mehmetpolat@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7153-9738.
[2]Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ipeksurmeli@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2402-590X.

öğrencilerinin çevre sorunları ve iklim değişikliği konusunda farkındalık ve bilinç düzeylerini ölçmek çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaca uygun olarak araştırmada veri toplamak için nicel veri toplama araçlarından anket aracılığıyla veriler elde edilmiştir. Anket dört kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda öğrencilerin demografik bilgilerini belirlemek için, ikinci kısımda ise iklim değişikliğine yönelik görüşlerini belirlemek için sorular yer verilmektedir. Üçüncü kısımda öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ölçmeye yönelik ifadelere yer verilmektedir. Dördüncü kısımda ise iklim değişikliğinin sebeplerine, sonuçlarına ve alınabilecek önlemlere ilişkin ifadeler yer almaktadır.

Katılımcıların iklim değişikliği ve çevre sorunlarına yönelik farkındalık ve bilinç düzeylerini belirleyebilmek için oluşturulan bu anket, Şen ve Özer (2018)'in farklı kaynaklardan derleyerek oluşturduğu çalışmasından yararlanılarak toplam 59 maddelik 5'li Likert tipi ölçeklerden oluşmaktadır. Beş ölçeğin herbiri için ayrı ayrı güvenilirlik analizi yapılarak ölçeklerin yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca elde edilen veriler için normal dağılım ve homojenlik analizi yapılmış ve verilerin normal dağılım ve homojenlik koşullarını sağladığı görülmüştür.

Araştırmanın evrenini Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (KMÜ) İİBF 2024-2025 eğitim öğretim yılında kayıtlı öğrenciler oluşturmaktadır. Bu evreni temsil edecek örneklem ise rastgele tabakalama yaparak bölümlerin öğrenci sayıları da göz önünde bulundurularak hesaplanmıştır. Bu çerçevede araştırmaya 280 öğrenci katılmış ancak bir takım eksikleri bulunan formlar değerlendirmeye alınamamış ve eksiksiz olan 254 form değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada verilerin analizinde SPSS 25.0 Paket programı kullanılmıştır.

Sonuç olarak öğrencilerin farkındalıklarının yüksek olmasına rağmen çevre ile ilgili etkinliklere katılımlarının oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin iklim değişikliği konusuyla ilgili sağlıklı bilgilere sahip olmadıkları görülmüştür. Öte yandan kadın öğrencilerin erkek öğrencilere, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi öğrencilerinin diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere, çevre ile ilgili ders alan öğrencilerin çevre ile ilgili ders almayan öğrencilere göre farkındalıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda çevre sorunları ve iklim değişikliği konularını takip etme sıklığı ve yaş arttıkça farkındalığın arttığı belirlenmiştir. Yine iklim değişikliği algısı ve çevre sorunlarına karşı tutumun birbiriyle orta düzeyde pozitif bir ilişki içinde hareket ettiği tespit edilmiştir. Nitekim iklim değişikliği algısı, çevre sorunlarına yönelik tutumun %15'ini açıklamaktadır. Farklı bir ifadeyle çevre sorunlarına yönelik tutumun oluşmasında iklim değişikliği algısı rol oynamaktadır.

Araştırmanın bulguları ışığında özellikle yükseköğretim kurumları olmak üzere tüm düzeydeki eğitim kurumlarının müfredatlarında çevre ile ilgili derslere yer verilmesi önerilmektedir. Ayrıca gençlerin ilgisini çekecek çevre ile ilgili etkinlikler düzenlerek gençlerin çevre sorunlarını sadece bir

problem olarak görmenin ötesinde bu durumu değiştirmek, çözümün bir parçası olmak için eyleme geçmesi sağlanmalıdır. Bu çalışma KMÜ İİBF'de ve belirli bir zaman dilimi ile sınırlı olarak yapılmıştır. Bu nedenle tüm birimleri ve farklı üniversiteleri birbiriyle karşılaştıran nicel ve nitel araştırmalarla konunun daha geniş bir şekilde ele alınması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Çevre Bilinci, Üniversite Öğrencileri, Karaman

DETERMINATION OF UNIVERSITY STUDENTS' ENVIRONMENTAL PROBLEMS AND CLIMATE CHANGE AWARENESS AND CONSCIOUSNESS LEVELS: THE CASE OF KARAMAN FEAS

Abstract

The objective of this study is to measure the level of awareness and consciousness of the students of the FEAS, who are candidates to be the policy developers, implementers, economists, civil administrators, and business managers of the future, on environmental problems and climate change. In accordance with this purpose, data for the study was gathered using a questionnaire from quantitative data gathering tools. Within the framework of the research, a total of 254 KMU FEAS students studying in the 2024-2025 academic year. The SPSS 25.0 package was used to analyze the data collected for the study. As a result, it was determined that although students' awareness is high, their participation in environmental activities is quite low. In addition, it was noted that pupils lacked accurate knowledge on climate change. Besides that, it was shown that female students were more aware than their male counterparts, political science and public administration students had higher awareness than students studying in other departments, and students taking environmental courses had higher awareness than students not taking environmental courses. Also, it was determined that awareness increased as the frequency of following environmental problems and climate change issues and age increased. Again, it was determined that climate change perception and attitude towards environmental problems act in a moderate positive relationship with each other. Indeed, climate change perception explains 15% of the attitude towards environmental problems. The research is concluded by making some suggestions in the light of the findings.

Keywords: Climate Change, Environmental Awareness, University Students, Karaman

DİJİTALLEŞMENİN BÜROKRATLAR ÜZERİNDEKİ DEMİR KAFES ETKİSİ: DİJİTAL KAFESİN DOĞUŞU

Dilek ÇELİK[1], Doğan Nadi LEBLEBİCİ[2]

Genişletilmiş Özet

Dijitalleşme, son yıllarda toplumsal ve yönetsel alanlarda büyük bir dönüşüm yaratmıştır. Teknolojik yeniliklerin hızla yayılması, yalnızca günlük yaşamda değil, aynı zamanda devlet yönetiminden kamu hizmetlerine kadar birçok alanda köklü değişikliklere yol açmıştır. Özellikle dijital teknolojilerin, veri tabanları, yapay zekâ, nesnelerin interneti, bulut bilişim ve veri analitiği gibi alanlardaki ilerlemeleri, bürokratik yapıları dönüştürmekte ve devletin vatandaşlarla olan etkileşimini yeniden şekillendirmektedir. Dijitalleşme, devletin işleyişinde daha hızlı, şeffaf ve erişilebilir bir sistem oluşturulmasını sağlamayı amaçlamakla birlikte, aynı zamanda kamu yönetiminin esnekliğini artırmak ve halkla olan ilişkilerini daha güvenilir bir hale getirmek gibi önemli hedefler taşımaktadır. Bununla birlikte, dijitalleşmenin bürokrasi üzerinde yarattığı etkiler, çoğu zaman daha karmaşık ve bazen de istenmeyen sonuçlara yol açabilmektedir. Bu bağlamda, Max Weber'in "demir kafes" metaforu, dijital dönüşümün bürokrasi üzerindeki beşeri etkilerini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Demir kafes, bürokrasinin meşru bir güç sistemi olarak göründüğü baskın otoritenin metaforik aracıdır. Bürokratik yapılar, toplumu düzenlemek ve yönetmek için belirli kurallara dayalı, sistematik bir yapı oluşturur. Ancak, bu yapının rasyonelleştirilmesi, bireylerin özgürlüklerini ve yaratıcı potansiyellerini kısıtlayan bir düzene dönüşebilir. Katı bürokratik kurallar ve hiyerarşiler, bireylerin hareketlerini ve kararlarını sınırlayarak, onları belirli bir düzene tabi kılabilir. Bürokratlar ise, bu rasyonelleştirilmiş yapının bir parçası olarak, belirlenen kurallar ve hiyerarşilere bağlı kalarak toplumsal düzeni sağlama sorumluluğu taşırlar. Bu sorumluluk, onları sürekli olarak sistemin kurallarına sadık kalmaya veya belirli bir düzeni sürdürmeye teşvik eder. Nitekim bürokratlar, belirlenen kurallara ve prosedürlere sıkı sıkıya bağlı kaldıklarında, bu kuralların getirdiği sınırlamalar içinde hareket ederken kendilerini sıkışmış hissedebilirler. Bu sıkışmışlık, özellikle yenilikçi düşünme, kişisel inisiyatif kullanma ve sistem dışı çözümler üretme gibi hususlarda çeşitli zorlukların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bir anlamda, Weber'in ideal örgüt olarak tanımladığı bürokrasinin kurallardan oluşan yapısı yine Weber'e göre bürokratları demir bir kafese hapseder.

Dijitalleşme süreci, bürokratik yapıyı daha verimli ve hızlı hale getirmeyi vaat etse de aynı zamanda bürokratların inisiyatif kullanabilme alanları bu yapı içinde daha fazla sıkışmalarına yol

[1]Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, dilekcelik@sirnak.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4181-8568.
[2] Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, nadi@hacettepe.edu.tr, Orcid: 0000- 0002-7666-3623.

açabilmektedir. Dijital araçlar ve sistemler, bürokratik işlemleri hızlandırarak verimlilik sağlamayı amaçlar. Ancak bu süreç aynı zamanda bürokratları daha fazla denetim altında tutarak hareket alanlarını daraltabilir. Her hareketin ve kararın dijital ortamda kaydedilmesi, bürokratları daha temkinli hale getirebilir, çünkü her adımın izlenebilir olması, yanlış anlaşılma ya da hatalı bir karar alma durumunda daha fazla sorumluluk taşıma endişesini de beraberinde getirir. Her ne kadar bürokratlar, dijital sistemlerin sunduğu verimlilik ve hız avantajlarını benimsemiş olsalar da veri güvenliği, gizlilik yasalarına uyum ve veri ihlalleri gibi konularda çeşitli endişeler taşıyabilirler. Geleneksel bir bürokratik ortamda, verilerin nasıl işlendiğine dair net kurallar vardır ve fiziksel olarak dosyalama işlemleri bir güvenlik duygusu sunmaktadır. Ancak dijitalleşme, hesap verebilirliğin bilindik yapılarını tehdit eden yeni risklere ve belirsizliklere sahiptir. Veri şifrelemesi, kimlik doğrulama ve erişim kontrolü gibi güvenlik önlemleri olsa da dijital ortamda bu verilerin kaybolması, çalınması veya kötüye kullanılma riski her zaman söz konusudur. Özellikle kişisel verilerin sızması veya yanlış ellere geçmesi durumunda bu risk daha da belirgin hale gelir. Bürokratlar açısından bu durum hem bireysel hem de kurumsal düzeyde ciddi sonuçlar doğurabilir. Bu tür veri ihlalleri, bürokratların hukuki sorumluluklarını, etik yükümlülüklerini ve kurumsal itibarlarını doğrudan etkileyebilmekte ve dolayısıyla dijitalleşme sürecine karşı daha temkinli ve geleneksel yöntemlere dayalı bir yaklaşım benimsemelerine yol açabilmektedir.

Veri güvenliğinin sağlanması ve hesap verebilirlik baskısının yanı sıra bürokratik yapıların bozulma endişesi de bürokratlar açısından önemli kaygı kaynağıdır. Bürokratik sistemler, genellikle hiyerarşik merkeziyetçi anlayışla işlev görür. Karar alma, denetim ve yönetim süreçleri belirli bir hiyerarşi içinde yürütülür ve her adım belirli bir kontrol mekanizması ile izlenir. Dijitalleşme ise daha ziyade merkezi olmayan sistemlere ve otonom süreçlere olanak tanımaktadır. Bu durum bürokratların kontrolü kaybetme korkusunu tetikleyebilir. Örneğin, kamu alımlarında e-imza ve elektronik ihale sistemleri sayesinde teklifler otomatik olarak değerlendirilip sonuçlandırılabilmektedir. Buna karşın geleneksel yöntemlerde, ihale süreçleri genellikle uzun, bürokratik ve fiziksel belgeler üzerinden yürütülmektedir. Her aşamada bürokratların manuel müdahalesi ve onayı gerekmektedir. Dijitalleşme ile gelen değişim, bu süreci değiştirirken, bürokratların kendilerini süreçlerin aktif birer yöneticisi olmaktan ziyade, sistemlerin işleyişini denetleyen birer veri denetleyicisi olarak görmelerine de neden olabilir.

Öte yandan dijital dönüşüm, bürokratları yalnızca geleneksel rollerinden uzaklaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda onları yeni ve karmaşık roller üstlenmeye de zorlayabilmektedir. Veri analizi, sistem denetimi ve dijital altyapıların yönetimi gibi alanlarda uzmanlık gereklilikleri, bürokratlar üzerinde ek bir baskı oluşturabilir. Geleneksel bürokratik sistemlerde, bürokratlar genellikle belirli prosedürlerin yürütücüsü, denetleyicisi ve karar vericisi konumundayken, dijitalleşme süreci bu rolleri büyük ölçüde dönüştürmektedir. Süreçlerin otomatikleşmesi, veri analitiği, yapay zekâ

destekli karar mekanizmaları ve otonom sistemlerin kullanımı gibi yenilikler, bürokratların sorumluluklarını daha teknik, stratejik ve denetim odaklı bir hale getirmektedir. Bunun neticesinde bürokratların teknolojiye daha fazla hâkim olmaları, veri güvenliği ve gizliliği konusunda bilgi sahibi olmaları ve algoritmaların işleyişine dair temel bir anlayış geliştirmeleri beklenebilmektedir.

Sonuç olarak, dijitalleşme kamu yönetiminde dönüşümü teşvik ederken bürokratik yapıların işleyişini ve bireylerin rollerini yeniden şekillendirmektedir. Bu süreç, geleneksel bürokratik sistemlerin verimlilik, şeffaflık ve erişilebilirlik gibi hedeflerine ulaşma noktasında önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak, dijitalleşmenin getirdiği yenilikler, Max Weber'in "demir kafes" metaforunun dijital çağda yeniden yorumlanmasını zorunlu kılmaktadır. Dijital teknolojiler, bürokratların hareket alanlarını kısıtlayarak ve sorumluluklarını artırarak "demir kafes" yerine yeni bir "dijital kafes" yaratabilir. Böyle bir yapıda ise, bürokratların dijital araçlar ve algoritmalarla şekillenen bir sistemin parçası haline gelmesi muhtemeldir. Bu bağlamda, kamu yönetiminde dijitalleşmenin faydalarını maksimize etmek ve olası olumsuz etkilerini en aza indirmek için dengeli bir yaklaşım gereklidir. Dolayısıyla hem bireysel düzeyde bürokratların yetkinliklerini artırmak hem de kurumsal düzeyde sistemlerin daha esnek ve insan odaklı hale gelmesini sağlamak, dijitalleşmenin başarılı bir şekilde entegre edilmesinde kritik öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Bürokrasi, Demir Kafes, Dijital Kafes

THE IRON CAGE EFFECT OF DIGITALIZATION ON BUREAUCRATS: THE EMERGENCE OF THE DIGITAL CAGE

Abstract

Digitalization has created a significant transformation in social and administrative domains in recent years. The rapid dissemination of technological innovations has led to profound changes not only in daily life but also in areas ranging from state governance to public services. Particularly, advancements in digital technologies such as databases, artificial intelligence, the Internet of Things, cloud computing, and data analytics are transforming bureaucratic structures and reshaping the interaction between the state and its citizens. Digitalization aims to establish a faster, more transparent, and accessible system in the functioning of the state. Additionally, it seeks to enhance the flexibility of public administration and make its relations with citizens more reliable. However, the effects of digitalization on bureaucracy often lead to more complex and, at times, unintended outcomes. In this context, Max Weber's "iron cage" metaphor provides a significant framework for understanding the human impact of digital transformation on bureaucracy. The iron cage serves as a metaphorical tool representing the dominant authority where bureaucracy is perceived as a legitimate power system. Bureaucratic structures create a systematic framework based on specific rules to regulate and manage society. Nevertheless, the rationalization of this framework can evolve into an order that restricts individuals' freedoms and creative potential. While the process of digitalization promises to make bureaucratic structures more efficient and faster, it also confines bureaucrats within this framework, further limiting their ability to exercise initiative. This study discusses the potential of digital technologies to create a new "digital cage" by constraining bureaucrats' spheres of action and increasing their responsibilities. The study proposes a balanced approach to maximize the benefits of digitalization in public administration while minimizing its possible adverse effects. It emphasizes the critical importance of making digital systems more flexible and human-centered at an institutional level to enhance bureaucrats' competencies at an individual level.

Keywords: Digitalization, Bureaucracy, Iron Cage, Digital Cage

TEKNO-FEODALİZM BAKIŞ AÇISINDAN DİJİTAL KAMUSAL MALLAR

Mete ÇAPAR[1], Sabri Kaan HALICI[2]

Genişletilmiş Özet

Günümüzde gerçekleşen hızlı dijitalleşme süreci ile birçok alanda kullanılan kavram ve tanımlamaları tekrar gözden geçirme gerekliliği doğmaktadır. Bu kavramlardan birisi dijital kamusal mallardır. Dijital mallar, elektronik tasarımlar sayesinde işlevsellik kazanan, dijital bir aygıtı çalıştıran ya da bu aygıtlar tarafından çalıştırılabilen kod dizilimleridir. İnternetin yaygınlaşmasıyla hayatın her alanında kullanışlı enstrümanlar hâline gelmiş ve ekonomik aktiviteye dahil olmuşlardır. Ortak tüketime konu olması ve faydasının bölünemezliği çoğu dijital mala kamusal nitelik kazandırmaktadır. Bu durum, güncel hâliyle kamusal malların dijital türevlerinin tanımına ve işlevine yönelik yeni sorgulama imkânları oluşturmaktadır. Bu çalışmada dijital kamusal mallar, dijitalleşmenin ekonomik ilişkilerde yarattığı değişimi feodal ilişkilerin yeni bir çeşidi olarak yorumlayan Yanis Varoufakis'in, *"Tekno-feodalizm"* açıklamasının merceğinden ele alınmaktadır. Bu kapsamda, bazı sorulara cevap aranmaktadır. Bunların bir örneğini dijital kamusal malların hangi ekonomik ve sosyal fonksiyonlara sahip olduğu ve kaynak dağılımını nasıl etkilediği oluşturmaktadır. Burada temel amaç, içerisinde bulunduğumuz ekonomik ve sosyal sistemin unsurlarını açıklama çabasına katkı sunmak ve tartışmanın kapsamını genişletmektir. Bunun için öncelikle dijital kamusal mallar ve Tekno-feodalizm kavramlarının açıklanması gerekmektedir. Bu hususlara ilave olarak dijital kamusal malların tanım, kullanım ve sunum durumları Tekno-feodalizm bakış açısından tartışılarak sorunlu alanların tespitinin yapılması hedeflenmiştir.

Kamusal mallar konusunda ilk fikirlere aydınlanma döneminde rastlanmaktadır. David Hume, 1740 yılında yaptığı *"İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme"* isimli çalışmasında, kamusal alanda ekonomik sonuçlar doğurabilecek karmaşık ilişkileri vurgulamış ve çözüm yolu olarak siyasi toplumun gereğini tartışmıştır. Modern teoride ise kamusal mallar ilk olarak tüketiminde rekabet oluşmayan mallar şeklinde özel mallardan ayrıştırılmıştır. Sonrasında kamusal malların marjinal maliyetinin her ek tüketici için sıfır olması nedeniyle, tüketimden mahrum bırakmanın verimsiz olacağı kabul edilmiştir. Kamusal malların sunumu ve finansmanı gibi konularda ise devlet merkezli yaklaşım benimsenmiştir. Zamanla kamusal malların sunumunda ve finansmanında özel girişimlerin payı arttıkça kamusal hayatın tüm katılımcıları kamusal alanda esnek bir pozisyon edinmiştir. Kamusal malların geleneksel tanımına bir dizi eleştiri sunulmuş ve malların olgusal özelliklerinin yanı sıra siyasi hayattan beslenen fiili özelliklerinin bulunduğu vurgulanmıştır. Buna göre, toplumun politik

[1] Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, metecapar@gmail.com, Orcid: 0000-0001-9325-1498.
2Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, sabrikaanhalici35@gmail.com, Orcid: 0000-0003-4776-6321.

tercihlerinin bir sonucu olarak mallar, kamusal nitelik kazanabilmekte ya da bu niteliklerini yitirebilmektedirler.

Dijital kamusal malların tanımlanması, kamusal mallar tartışmasından kopuk olmamakla birlikte şeffaflık ve erişilebilirlik gibi unsurlarla ayrışmaktadır. Şeffaflık ve erişilebilirlik bir dijital kamusal malın açık kaynaklı olmasına, herkes tarafından kullanılabilir, kopyalanabilir ve dağıtılabilir olmasına bağlıdır. Gündelik hayatta sıkça kullanılan HTTP, Linux, Wikipedia gibi yazılımlar açık kaynak kodlu ve herkesin erişimine açıktır. Ancak, açık kaynak olmayıp dijital kamusal mal özelliklerine sahip farklı yazılımlar da yok değildir. Bunların başında, ulusal siber güvenlik yazılımları gelmektedir. Bu kapsamda, dijital kamusal malların tanımı, dışlanmama ve rekabetin olmaması gibi kullanım özellikleriyle mi sınırlı kalacağı yoksa açık kaynak, kopyalama ve dağıtılabilir olma gibi sunum özelliklerini de mi kapsayacağı sorusuna cevap vermek hiç de kolay değildir. Bu çalışmada faydanın bölünmezliği ve ortak tüketim özellikleri göz önünde bulundurulacaktır. Dijital kamusal mal olarak kabul edebileceğimiz en kapsamlı örnekler arasında internette yer alan bilgiler ve bunlara ulaşım için kullanılan Google, Yandex, Bing gibi arama motorları gösterilebilir. Herhangi bir arama motorunu kullanmak çoğunlukla ücretsizdir ve kullanıcılar arasında rekabet oluşturmaz. Bu hizmeti sunanlar için ekonomik güdü basitçe kullanıcılar ile iletişime geçmek isteyen ve amaçları kendi ürünlerini tanıtmak, reklamını yapmak olan kişi/firmaların yayınlarını fiyatlandırarak gelir elde etmektedir. Başka bir deyişle, dijital kamusal malın sunumunda varolan ekonomik güdüler piyasa mekanizması içerisinde hareket etmektedir.

Tekno-feodalizm bakış açısından durum oldukça farklıdır. Teknoloji şirketleri her biri kamusal hizmet içeren işletim sistemleri, arama motorları ve dijital ticaret platformları gibi dijital kamusal malların sunumunu gerçekleştirmektedir. İşlemler cüzi bir ücret, ufak bir komisyon karşılığında ya da ücretsiz gerçekleşmektedir. Ayrıca her kullanımda, kullanıcıların kimlik bilgileri, tercihleri, düşünceleri, tepkileri, zevkleri ve arzuları gibi dijital müşterekleri (commons) toplanarak bulut adı verilen devasa veri tabanlarında depolanmaktadır. Veriler, algoritmalar sayesinde kullanıcıları benzer arama kalıpları ve tercihlere göre yönlendirmek için kullanılmaktadır. Bu yolla bulut sermayesi kendi yeniden üretimini tüm insanlığın (bulut serfleri) katkısıyla ve karşılığında ücret ödemeden gerçekleştirmektedir. Dijital kamusal mallar, bu işlemler için bir çeşit arayüz ya da sanal ortam sağlama işlevini de üstlenmektedir. Oluşan pazar yapısı alıcı ve satıcıların etkileşime geçebildiği, özgürce fikir alış verişinde bulunabildiği bir piyasa yapısından ya da alıcıların birbirleriyle etkileşime geçebildiği tekelleşmiş bir piyasa yapısından oldukça uzak kalmaktadır. Kullanıcıların etkileşime geçebildiği tek husus seçenekleri şirket tarafından belirlenmiş bir arayüzü içeren algoritmalardır.

Bulut sermayesi, bu çalışmada dijital kamusal mal olarak tanımlanan, Varoufakis'in bulut tımarları ismini verdiği sanal mekanlara erişim karşılığı rant geliri (cloudrent) elde etmekte ve feodal işlevlere sahip egemen bir sınıf hâline gelmektedir. Kullanıcıların dijital kamusal hizmetleri alması neticesinde gündelik tercihleri manipüle edilmiş seçeneklerin bir sonucu halini almaktadır. Kamusal alanın en belirgin özelliklerinden biri olan tarafların karşılıklı etkileşim imkanları kaybolmakta ve kamusal alan aşınmaya maruz kalmaktadır. Bununla birlikte, çoğu dijital kamusal hizmetin kullanımını reddetmek hem çağın ruhuna ters düşebilir hem de mantıklı görünmeyebilir. Bu durum, kamusal malların tanımında toplumsal tercihlerin oluşumu ve kamusal malların işlevini sorgulamak açısından imkan tanımaktadır. Çünkü, sanal ortamda yönlendirilmiş ve manipüle edilmiş tercihler oluşabilmekte ve dijital kamusal malların kullanımı sonucu kamusal alanın aşındığı gözlemlenmektedir. Sonuç olarak, dijitalleşmenin dönüştürücü etkileri kamusal mallar kavramını yalnızca teknik değil, aynı zamanda ekonomik ve politik düzlemlerde de yeniden tartışmayı zorunlu kılmaktadır. Dijital kamusal mallar, fayda sağlama potansiyeline sahip olmakla birlikte, kontrol mekanizmalarının dijital tekellerde yoğunlaşması nedeniyle toplumsal eşitsizlikleri ve demokratik katılım eksikliklerini derinleştirebilmektedir. Bu çalışmanın temel katkısı, dijitalleşme ve kamusal mallar bağlamındaki tartışmalara ışık tutmak ve ekonomik sistemin evrimine yönelik daha kapsamlı bir anlayış geliştirilmesine katkı sağlamak olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tekno-Feodalizm, Dijital Kamusal Mallar, Dijitalleşme

TECHNO-FEUDAL PERSPECTIVE ON DIGITAL PUBLIC GOODS

Abstract

The paper examines the necessity to revisit and redefine concepts like digital public goods amidst rapid digitalization. Digital goods, which are functionalized by electronic designs, operate or can be operated by digital devices, becoming integral to economic activities with the widespread use of the internet. These goods, due to their non-rivalrous and indivisible nature, often take on public characteristics. The paper discusses these digital public goods through the lens of Yanis Varoufakis' "Techno-feudalism" theory, which interprets the transformation of economic relationships as a new form of feudalism. The paper explores the economic and social functions of digital public goods, their impact on resource distribution, and how they may challenge traditional definitions of public goods. Unlike traditional public goods, digital public goods are distinguished by their transparency and accessibility. Examples include open-source software like Linux or web search engines such as Google, where access is typically free and non-competitive. However, Varoufakis' techno-feudalism perspective suggests that large technology companies control the provision of these digital goods, collecting massive amounts of user data for economic profit, thus creating a new form of economic dominance. This results in a market structure where user interactions are limited by algorithms, making public space in the digital realm increasingly monopolized and manipulated. In conclusion, the paper argues that digital public goods' evolving nature challenges not only the technical aspects of public goods but also economic and political frameworks, highlighting potential issues such as societal inequality and diminished democratic participation.

Keywords: Techno-Feudalism, Digital Public Goods, Digitalization

KAMUDA KARAR ALMA SÜREÇLERİNDE DİJİTAL KATILIM: E-KATILIM VE KATILIMCI YÖNETİM UYGULAMALARI

Handan BOYALI[1]

Genişletilmiş Özet

Geleneksel kamu yönetimi anlayışı uzun yıllar boyunca merkeziyetçi yapıya ve bürokratik süreçlere dayanmıştır. Bu durum, vatandaşların kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması süreçlerine katılımını sınırlamış, kamu yönetiminde şeffaflık, hesap verebilirlik ve demokratik katılım eksikliği gibi çeşitli sorunlara yol açmıştır. Ancak zamanla demokratik değerlerin gelişmesi ve vatandaşların kamu yönetiminden daha fazla şeffaflık ve hesap verebilirlik talep etmesi, yönetim anlayışında köklü değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Dijital teknolojilerin hızla yaygınlaşmasıyla birlikte kamu yönetiminde katılımcı yönetim anlayışı önem kazanmış ve elektronik ortamda vatandaşların kamu yönetimine dahil edilmesini sağlayan e-katılım uygulamalarının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu uygulamalar, kamu politikalarının daha kapsayıcı hale gelmesine ve vatandaşların kamu yönetiminde söz sahibi olmasına olanak tanıyan yenilikçi araçlar olarak değerlendirilmektedir.

Katılımcı yönetim anlayışı, vatandaşların yalnızca seçim dönemlerinde değil, kamu politikalarının her aşamasında aktif olarak yer almasını hedeflemektedir. Geleneksel temsilî demokrasi modelinde vatandaşların politik süreçlere katılımı sınırlı kalırken, katılımcı yönetim anlayışı bireylerin politika geliştirme ve karar alma süreçlerine doğrudan katılımını mümkün hale getirmektedir. Özellikle dijital teknolojilerin sağladığı kolaylıklarla birlikte, bu süreçler elektronik ortamda daha erişilebilir hale gelmiştir. E-katılım adı verilen bu yeni uygulamalar sayesinde vatandaşlar, çevrimiçi platformlar aracılığıyla kamu politikalarına doğrudan katılım gösterebilmektedir. Çevrimiçi anketler, kamuoyu yoklamaları, dilekçe sistemleri, tartışma forumları ve sosyal medya gibi dijital araçlar e-katılımın temel unsurları arasında yer almaktadır.

E-katılım uygulamaları, kamu yönetiminde daha şeffaf, hesap verebilir ve etkili bir yönetim anlayışının benimsenmesine olanak tanımaktadır. Kamu kurumları, dijital platformlar aracılığıyla vatandaşların görüşlerini alarak daha kapsayıcı ve katılımcı politikalar oluşturma süreçlerinde kullanabilmektedir. Özellikle belediyeler gibi yerel yönetim birimleri, vatandaşların görüşlerini dijital araçlarla toplayarak yerel yönetim politikalarını şekillendirmektedir. Örneğin, belediyeler tarafından düzenlenen çevrimiçi anketler sayesinde vatandaşların çeşitli projelere ilişkin görüşleri alınmakta ve bu doğrultuda kararlar alınarak projeler daha verimli şekilde hayata geçirilmektedir. Bu durum, kamu politikalarının vatandaşların ihtiyaç ve beklentilerine uygun şekilde oluşturulmasını sağlamaktadır. Ayrıca, vatandaşların sürece dâhil olmasıyla oluşturulan politikalar kamu

[1]Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, handanboyali@munzur.edu.tr,Orcid: 0000-0002-4662-5124.

yönetiminde meşruiyetin artmasına katkıda bulunmakta ve kamu kurumlarına duyulan güveni güçlendirmektedir.

Kamu yönetiminde yaygın olarak kullanılan bazı e-katılım uygulamaları şunlardır:

- Çevrimiçi danışma platformları, vatandaşların yasa tasarıları ve politika önerileri üzerinde doğrudan görüş bildirmesine olanak tanıyarak kamu kurumlarının daha kapsayıcı politikalar geliştirmesini sağlamaktadır.
- Dijital anketler ve kamuoyu yoklamaları, özellikle yerel yönetimler tarafından sıkça kullanılan yöntemler arasında yer almakta ve vatandaşların taleplerinin belirlenmesine katkıda bulunmaktadır. Vatandaşların projeler ve hizmetler hakkındaki görüşlerini almak için kullanılmaktadır. Örneğin, bir belediyenin çevre düzenlemesi veya ulaşım projeleriyle ilgili olarak düzenlediği anketler, halkın taleplerine uygun politikalar geliştirilmesine yardımcı olmaktadır.
- Açık veri platformları, kamu kurumlarının faaliyetleri ve karar alma süreçlerine ilişkin verileri şeffaf bir şekilde paylaşmasını sağlayarak vatandaşların bilgilendirilmesini sağlamaktadır. Bu tür platformlar, vatandaşların daha bilinçli katılımını teşvik etmektedir.
- Dijital dilekçe ve geri bildirim sistemleri, vatandaşların doğrudan taleplerini ve şikayetlerini kamu kurumlarına iletmesine imkan tanımaktadır. Böylece bu geri bildirimler kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi açısından önemli bir veri kaynağı oluşturmaktadır.
- Çevrimiçi halk toplantıları ve tartışma forumları ise, yerel yönetimlerin vatandaşlarla doğrudan iletişim kurarak onların görüşlerini almasını sağlamakta ve karar alma süreçlerinin daha demokratik bir şekilde yürütülmesine katkıda bulunmaktadır.

Bu tür uygulamalar sayesinde kamu yönetimi daha demokratik, şeffaf ve hesap verebilir bir yapıya kavuşmaktadır. Ancak tüm bu avantajlara rağmen e-katılım süreçlerinde bazı zorluklarla da karşılaşılmaktadır. Bunların başında dijital platformlara erişim sorunu gelmektedir. Kırsal bölgelerde yaşayan vatandaşlar ile dijital okuryazarlığı düşük bireyler, bu tür süreçlere katılmakta zorluk çekmektedir. Bu durum, dijital uçurumun derinleşmesine ve katılımda adaletsizliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sorunun çözülmesi için kamu kurumlarının dijital katılım araçlarını daha erişilebilir hale getirmesi ve vatandaşların dijital okuryazarlığını artırmaya yönelik eğitim programları düzenlemesi gerekmektedir. Dijital okuryazarlığın artırılması, sadece katılımı artırmakla kalmayacak, aynı zamanda vatandaşların daha bilinçli bir şekilde katkı sağlamasına da yardımcı olacaktır.

Bir diğer önemli zorluk, veri güvenliği ve kişisel gizliliğin korunmasıdır. E-katılım süreçlerinde kullanılan dijital platformlar aracılığıyla toplanan verilerin güvenli bir şekilde saklanması ve kötü

niyetli kişilerin eline geçmesinin önlenmesi büyük önem taşımaktadır. Veri güvenliğinin sağlanmaması durumunda kamu kurumlarının itibarı zedelenebilmekte ve vatandaşların kamu yönetimine duyduğu güven azalabilmektedir. Bu nedenle kamu kurumlarının uluslararası standartlara uygun veri güvenliği politikalarını benimsemesi ve bu konuda gerekli önlemleri alması gerekmektedir. Veri güvenliğin sağlanması, dijital katılımın sürdürülebilirliğini sağlamak açısından kritik bir gerekliliktir.

E-katılım süreçlerinde karşılaşılan bir diğer sorun ise katılımın sembolik kalma riskidir. Vatandaşlardan alınan görüşlerin dikkate alınmaması veya bu görüşler doğrultusunda somut adımlar atılmaması, e-katılım süreçlerinin etkisiz kalmasına neden olabilmektedir. Böyle bir durum, vatandaşların kamu yönetimine olan güvenini sarsmakta ve gelecekte katılımın azalmasına yol açabilmektedir. Bu tür olumsuzlukların önlenmesi için kamu kurumlarının, vatandaşlardan toplanan verileri analiz ederek elde edilen sonuçları kamuoyuyla paylaşması ve politika geliştirme süreçlerinde bu verileri etkin bir şekilde kullanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, katılımcı yönetim ve e-katılım uygulamaları, kamu yönetiminde şeffaflık, hesap verebilirlik ve demokratik katılımı artıran önemli araçlardır. Dijital platformlar aracılığıyla vatandaşların kamu politikalarına doğrudan katılımı sağlanmakta, böylece kamu politikaları daha etkili, kapsayıcı ve meşru hale gelmektedir. Ancak bu süreçlerin başarılı olabilmesi için dijital katılım araçlarının erişilebilirliğinin artırılması, veri güvenliğinin sağlanması ve vatandaşların katılımını teşvik edecek stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Kamu yönetimlerinin bu konuda gerekli adımları atarak dijital dönüşümü desteklemesi, daha güçlü bir katılımcı demokrasi anlayışının yerleşmesine ve kamu hizmetlerinin kalitesinin artmasına olanak tanıyacaktır.

Bu çalışmada, dijital teknolojilerin gelişimiyle kamu yönetiminde yaşanan dönüşüm ele alınmıştır. Katılımcı yönetim ve e-katılım uygulamalarının önemini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, literatür taraması yöntemiyle hazırlanmış ve çeşitli uygulama örnekleri incelenmiştir. Son olarak, kamu yönetiminde katılımcı süreçlerin daha etkili hale gelmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Dijital Dönüşüm, Katılımcı Yönetim, E-katılım, Karar Alma

DIGITAL PARTICIPATION IN PUBLIC DECISION-MAKING PROCESSES: E-PARTICIPATION AND PARTICIPATORY MANAGEMENT PRACTICES

Abstract

Traditional public administration, with its centralized and bureaucratic structure, has limited citizens' participation in governance, leading to a lack of transparency, accountability and democratic participation. However, with the increase in democratic demands and the development of digital technologies, the concept of participatory governance has gained importance, and e-participation practices that enable citizens to participate in decision-making processes electronically have become widespread. While participatory governance aims to ensure that citizens participate in policy formulation, implementation and oversight processes not only during election periods but on a continuous basis, e-participation aims to ensure that this participation is realized more effectively through digital tools. Digital tools such as online surveys, opinion polls and discussion forums contribute to making public policies more inclusive and legitimate. These methods, which are widely applied in local governments, ensure that citizens' views are taken and included in decision-making processes, thus improving the quality of public services and strengthening transparency and accountability. In this study, the contributions and application areas of e-participation to public administration are discussed. It also addresses the main challenges faced in digital participation processes such as the digital divide, data security and the risk of participation remaining symbolic. The aim of the study is to reveal how digital technologies have transformed participatory processes in public administration and to provide recommendations for these processes to become more effective. As a methodology, a literature review was conducted and academic studies and various application examples were analyzed. As a result, e-participation and participatory management practices stand out as the main tools that strengthen transparency, accountability and democratic participation in public administration.

Keywords: Public Administration, Digital Transformation, Participatory Management, E-participation, Decision Making

KİTLESEL GÖÇLERİN KARMAŞIKLIĞINA VERİ BİLİMİYLE YAKLAŞMAK: MERSİN ÜNİVERSİTESİ GÖÇ ARAŞTIRMALARI UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ (MERGÖÇ) ÖRNEĞİ

Esra DİK[1], Kandemir ATÇEKEN[2]

Genişletilmiş Özet

Göç, sürekli değişen dinamikleri ve çok boyutlu etkileriyle, geleneksel veri setlerinin analiz kapasitesinin sınırlarını zorlayan bir araştırma alanı haline gelmiştir. Bu durum, göçün çok katmanlı yapısını anlamak ve etkili çözümler geliştirmek için daha yenilikçi yöntem ve veri kaynaklarına ihtiyaç doğurmuştur. Günümüz göç hareketleri, kentlerde artan nüfus yoğunluğu ve sosyal uyum zorlukları gibi önemli sorunları beraberinde getirerek disiplinler arası yaklaşımların önemini daha da artırmaktadır. Göç, 21. yüzyılın en önemli küresel sorunlarından biridir. İnsanların neden ve nasıl hareket ettiğini anlamak, etkili müdahaleler geliştirmek ve kanıta dayalı göç politikalarını desteklemek için daha iyi veri kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Büyük veri, farklı kaynaklardan gelen geniş ve karmaşık yapısıyla, bu bilgi boşluklarını doldurmak için bir çözüm olarak önerilmektedir (Franklinos vd., 2020:1).

Geleneksel yöntemlerin, büyük veri analitiği, dijital veri kaynakları gibi modern araçlarla birleştirilmesi, hem akademik araştırmaların hem de kent yönetimlerinin göçün karmaşık yapısını daha iyi anlamasına olanak tanır. Kullanılan veri kaynaklarının çeşitliliği ve erişilebilirliği bu bağlamda önem taşımaktadır. Büyük verinin göç olgusunu anlamakta nasıl yardımcı olacağı sorusunun cevabı bir anlamda göç süreçlerindeki tüm hareketliliklerin ve mekanla kurulan ilişkilerin incelenmesi ve ölçülmesiyle ilişkilidir (Sirbu vd., 341). İnsani hareketlilik, doğal afetler, iklim değişikliği ve çatışmalar gibi nedenlerle şekillenirken, yaygın bilgi teknolojileri (örneğin, GPS cihazları ve sosyal medya analizi) sayesinde bu süreçler zamansal ve mekansal ölçeklerde daha kolay izlenebilmektedir. Bu teknolojilerden elde edilen veriler, göç dinamiklerinin analizine yönelik yeni fırsatlar sunmaktadır (Luca vd., 2021: 2). Örneğin, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) Somali'de yürüttüğü "Project Jetson" projesi, Etiyopya ve Somali arasındaki göçü keçi satışlarındaki fiyat değişimleriyle analiz etmiş ve bunu yaklaşan göç dalgalarının erken göstergesi olarak değerlendirmiştir (Schneider vd, 2023). Yine Avrupa'daki mülteci akışları coğrafi etiketli tweetlerle incelenmiş ve bu yöntem, göç rotalarının haritalanması ile yerel yönetimlerin kapasite planlamasında kullanılmıştır (Hübl vd., 2017).

[1] Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, esradik@mersin.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0450-5172.
[2] Dr., Mersin Üniversitesi, kandemira@mersin.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7131-0968.

Bugün yaşadıkları yerleri bırakan göçmenler daha iyi bir yaşam kalitesi, daha büyük iş olanakları ve kentsel altyapı ve hizmetlere erişim kolaylığı arayışıyla şehirlere çekilmeye devam ediyor (Charles vd. 2018:4). Sosyal bilimlerde akademisyenler göç akınlarının kentlerde yoğunlaştığı ön kabulünden hareketle büyük metropollerde ortaya çıkan nüfus çeşitlenmesini her yönüyle inceleme eğilimindeler (Cooke ve Kemeny, 2017). Bu gelişimde interdisipliner çalışma alışkanlıklarının yerleşmesi önem taşımaktadır. Akademi bünyesinde disiplinler arası işbirliğiyle nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesi ve farkındalığın artırılması da bu sürecin önemli bir parçasıdır. Sosyoloji, antropoloji, uluslararası ilişkiler, mühendislik ve sağlık bilimleri gibi çeşitli disiplinlerden araştırmacıların veri bilimcilerle birlikte yürüttükleri ortak çalışmalar, göçün sosyal ve mekânsal boyutlarının bütüncül biçimde anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

Bu çerçevede, Mersin Üniversitesi Göç Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (MERGÖÇ), Türkiye'de göç alanında veri bilimi temelli araştırmalara odaklanan kurumlardan biri olarak tanımlanabilir. 2015 yılında faaliyete başlayan Merkez, özellikle 2022 yılından itibaren göç dinamiklerini disiplinler arası bir bakış açısıyla ele almayı hedefleyerek büyük veri analitiği, coğrafi bilgi sistemleri ve yapay zekâ uygulamalarından yararlanmakta; böylece kentsel konular ile göçmen nüfusun ilişkisinin somut göstergelerle desteklenmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda yerel yönetimlerden elde edilen veriler, yerel yönetimlerin altyapı, sağlık, eğitim ve sosyal uyum gibi öncelikli alanlarda stratejik planlamalarını mümkün kılacak çıktı formlarına dönüştürülerek karar vericilerle paylaşılmaktadır. Örneğin, MERGÖÇ'ün yürüttüğü saha araştırmalarından elde edilen mekânsal dağılım modelleri, hangi mahallelerin artan nüfus baskısı altında olduğu veya hangi bölgelerde istihdam politikalarının daha fazla güçlendirilmesi gerektiği konusunda yol gösterici işlev görmektedir. MERGÖÇ'ün çalışmaları, yerel yönetimlerle yapılan iş birlikleri ve imzalanan protokoller sayesinde daha kapsamlı bir hale gelmiştir. Mersin Büyükşehir Belediyesi ile gerçekleştirilen iş birliği protokolü, kentteki yabancı uyruklu nüfusun kentsel yoğunluk haritasını çıkararak, bu yoğunluğun kentsel hizmetlere olan etkisini analiz etmeyi ve geleceğe yönelik stratejik projeksiyonlar oluşturmayı hedeflemektedir. Protokol kapsamında, belediyenin katı atık yönetimi, ulaşım altyapısı ve mezarlık/defin hizmetleri gibi temel hizmet alanları, veri bilimi çerçevesinde çok boyutlu analizlere tabi tutulmuş ve bu süreçte yerel yönetimlerin göçle gelen topluluklara daha duyarlı politikalar geliştirebilmesi için mevcut veri kaynaklarının yeniden düzenlenmesi ve işlenmesi hedeflenmiştir. Elde edilen bu verilerin, yalnızca göçün kent içindeki yönelimlerini ve kentsel dağılımlarını tespit etmekle kalmayıp, aynı zamanda uzun vadede ortaya çıkabilecek sorunlara dair öngörüler sunarak, Mersin'in yerel yönetim politikalarına analitik bir çerçeve kazandırması amaçlanmaktadır. Mersin Sular İdaresi (MESKİ) ile yapılan bir diğer protokol, su abonelikleri ve tüketim verilerinin büyük veri analitiğiyle analiz edilmesini hedeflemektedir. Bu çalışma, geçici koruma statüsüyle Mersin'de bulunan Suriyeli nüfusun, MESKİ abonelik verileri üzerinden zaman içindeki mekânsal değişimini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Abonelik ve tüketim verileri,

Suriyelilerin kentsel dağılımlarındaki değişimi anlamakla birlikte, göçün kent üzerindeki etkileri hakkında önemli veriler sunacak şekilde değerlendirilmektedir. Bu analizlerin, kentin su altyapısı ve planlama politikalarına yönelik öngörüler geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca, Teksin Mersin Şikayet Hattı üzerinden elde edilen verilere dayanarak kentsel altyapı sorunlarının haritalandırılması da gerçekleştirilmiştir. Bu tür analizler, göçle ilişkili kentsel sorunların daha derinlemesine anlaşılmasını sağlamakta ve yerel yönetimlerin hizmet planlama süreçlerine önemli katkılar sunmaktadır.

Yapılan bu çalışmalar, göç ve kentsel dinamiklerin veri bilimi odaklı yöntemlerle derinlemesine analiz edilmesine olanak sağlamış, yerel yönetimlerin stratejik planlama süreçlerine önemli katkılar sunmuştur. Bu süreçte elde edilen bulguların ve yöntemlerin akademik çevrelerle paylaşılması, hem bu alandaki bilgi birikimini artırmak hem de benzer çalışmalara yön vermek adına büyük önem taşımaktadır. Bu tebliğin temel amacı da söz konusu çalışmaları akademisyenlerle paylaşarak, göç ve kent yönetimi arasındaki ilişkiye dair daha kapsamlı ve sürdürülebilir yaklaşımların geliştirilmesine zemin hazırlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mergöç, Yerel Yönetimler, Veri Bilimi, Yapay Zekâ

APPROACHING THE COMPLEXITY OF MASS MIGRATION THROUGH DATA SCIENCE: THE CASE OF MERSIN UNIVERSITY MIGRATION RESEARCH APPLICATION AND RESEARCH CENTER (MERGÖÇ)

Abstract

Mass migration, driven by factors such as conflict, economic crises, and environmental issues, has been increasing and leading to multidimensional socio-economic and demographic transformations in urban areas. In this process, local governments' infrastructure planning, social service provision, and social cohesion policies are shaped by rapidly changing population dynamics. At the same time, universities play a critical role in developing innovative solutions to migration-related challenges through scientific research and educational activities. The Migration Research and Application Center at Mersin University (MERGÖÇ) utilizes data science methods to address migration-related data needs and support local policymakers. The analysis of large datasets, geographic information systems (GIS), and artificial intelligence (AI) algorithms contributes to the development of migration management strategies for cities. Additionally, data-driven analyses provide clearer insights into cities' existing infrastructure capacities, demographic distribution, and economic indicators, forming a scientific basis for planning and decision-making processes. This study discusses MERGÖÇ's data-driven applications aimed at better understanding the needs of migrants, enhancing social cohesion in urban areas, and contributing to the creation of comprehensive migration policies. By doing so, the capacity of local governments can be enhanced, and sustainable and effective solutions in migration management can be adopted. These approaches move beyond temporary measures, contributing to long-term urban planning and the establishment of inclusive social structures.

Keywords: Migration, Mergöç, Local Governments, Data Science, Artificial Intelligence

Kaynakça

Charles, A., Galal, H., & Guna, D. (2018). Preparing Cities to Manage Migration. A policy brief from the Think20 Migration Task Force, CARI, and CIPPEC, Buenos Aires.

Cooke, A., & Kemeny, T. (2017). Cities, immigrant diversity, and complex problem solving. *Research Policy, 46*(6), 1175–1185.

Franklinos, L., Parrish, R., Burns, R. M., Caflisch, A., Mallick, B., Rahman, T., Routsis, V., Sebastián López, A., Tatem, A., & Trigwell, R. (2020). Key opportunities and challenges for the use of big data in migration research and policy. *UCL Open Environment, 3.*

Hübl, F., Cvetojevic, S., Hochmair, H., & Paulus, G. (2017). Analyzing refugee migration patterns using geo-tagged tweets. *ISPRS International Journal of Geo-Information, 6*(10), 302.

Luca, M., Barlacchi, G., Lepri, B., & Pappalardo, L. (2021). A survey on deep learning for human mobility. *ACM Computing Surveys (CSUR), 55*(1), 1–44.

Salah, A. A., Pentland, A., Lepri, B., Letouzé, E., Vinck, P., de Montjoye, Y. A., & Dong, X. (2018). Data for Refugees: The D4R Challenge on Mobility of Syrian Refugees in Turkey. *ArXiv.* https://arxiv.org/abs/1807.00523

Schneider, C., Jimenez, R., & Kyriazi, S. (2023). Artificial Intelligence-Based Predictive Analytics in the Humanitarian Sector: The Case of Project Jetson. *Harnessing Data Innovation for Migration Policy,* 66.

Sîrbu, A., Andrienko, G., Andrienko, N., Boldrini, C., Conti, M., Giannotti, F., & Guidotti, R. (2021). Human Migration: The Big Data Perspective. *International Journal of Data Science and Analytics, 11*(4), 341–360.

TÜRKİYE'DE DOĞA KAVRAYIŞI VE "DOĞAYA DÖNÜŞ" GÖÇLERİ ÜZERİNDEN KENT İLE KIRIN ÇELİŞKİLİ İLİŞKİSİNİ AÇIKLAMANIN YÖNTEMİNE DAİR BİR TARTIŞMA

Mihriban ŞENGÜL[1]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de sürmekte olan çoklu kriz koşulları içinde toplumun farklı katmanlarından bireylerin/grupların farklı nedenlerle kentten kıra ya da küçük kentlere doğru göçünde artış gözlenmektedir. Kırsal bağlarını koruyan eski köylülerin ekonomik krizin zorlayıcılığı altında yeniden köylerine dönmeleri, emek ücretlerinin düşmesi ve konut krizi vb. nedeniyle köylülük deneyimi olmayan kentlilerin kırsala ya da küçük kentlere göçü ya da mekânla ilişkiyi radikal biçimde etkileyen afetler sonrasında kentlerin kırsal çeperlerinde güvenli barınma olanağı yaratma arayışı kentli nüfusun kırsala göçünün bazı örnekleridir. Fakat metropollerde yaşayan kentli, iyi eğitimli, "çoğunluğu beyaz yakalı", göreli olarak yüksek gelire sahip (ana akım ifade ile "orta sınıf") bireylerin/grupların, "doğaya dönüş" teması altında kentten kaçışa ve/veya kent yaşamına alternatiflere işaret eden kırsala göç ya da kentle ilişkiyi koruyarak kırsalda mekân ve yaşam kurma deneyimlerinin görünürlüğü çok daha yüksektir. Kamuoyuna yansıyan ve akademik araştırmalara taşınan örneklere bakıldığında Türkiye'de büyük kentten kırsal alanlara doğru "doğaya dönüş" olarak ifade edilen bu yönelimin göreli olarak süreklilik kazanmış bir olgu haline geldiği söylenebilir.

"Doğaya dönüş" söylemiyle göçen kentli bireyler/gruplar tarafından kent, toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunların yoğunlaştığı yer olarak sorunun merkezine oturtulmakta ve ondan uzaklaşmak çözüm olarak sunulmaktadır. Hobsbawm'ın 1980'lerin koşullarında "küçük köylülüğün kalesi" olarak tanımladığı bir yerden köylülüğün tasfiye edilmekte olduğu bir noktaya gelen Türkiye'de, kente yüklenen bütün olumsuzlukların karşısına romantik bir söylemle inşa edilen köy ve köy yaşamı konmaktadır. Kentin karşıtını ifade etmek üzere köy "doğa" olarak işaretlenmektedir. Aynı zamanda köylülük ve kırsal üretim birbirinden ayrılmaktadır. Kıra yerleşen kentliler, köylülüğü folklorik bir kültürel varlığa indirgerken piyasa ilişkilerinin içinde ya da göreli olarak dışında kalarak agroekoloji faaliyetleri sürdürmektedirler. "Doğa" olarak işaret edilen yerler (çoğunluğu Türkiye'nin batısında olmak üzere) kırsal alanlardır. Dolayısıyla kent "doğa olmayan"a, kırsal alanlar ise "doğa"ya atıf yapan kavramlara dönüşmektedir.

Kent ile kır arasında kurulan bu ayrımın temelinde insan ile doğa arasında kurulan ayrım yatmaktadır. Doğa ve tarihsel bir varlık olarak insan arasındaki ilişki, modernist dünya görüşü ve bilimin ikici (düalist) yaklaşımı altında şekillenmiştir. İnsan doğaya dışsal ve onun üstünde bir varlık, modernist

[1]Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mihriban.sengul@inonu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6487-8854.

tarih ise insanın doğaya tahakkümü ölçüsünde ilerleyen bir süreç olarak tanımlanmıştır. İnsan ve doğa arasında kurulan bu ikici yaklaşım, kent ile kır arasında kurulan ilişkiyi de açıklayan başlıca argümanlardan biri haline gelmiştir. Buna göre kentler doğaya tahakkümün sonuçlarının yoğunlaştığı, dolayısıyla doğa halinden uzaklaşılan yerler, kır ise tam tersine doğa kurallarının daha belirleyici olduğu, daha geri bir yaşama biçimini temsil eden yerler olarak ortaya çıkmıştır. Fakat aynı tarihsel süreçte kapitalist çevrim içinde Avrupa merkezli sanayi devrimiyle birlikte kentler modernizmin ve ilerlemenin simgesi oldukları kadar ekonomik, toplumsal, çevresel çelişkilerin ve sorunların da yoğunlaştığı yerler olmuştur. Doğaya dönüş talepli ilk önemli hareketler de büyüyen bu sorunlara tepkisel olarak 19. yüzyılda gelişmiştir. Dünyada doğaya dönüş hareketleri tarihsel süreçte olumsal olarak çeşitli biçimler alarak yaşanagelmiştir. Geç kapitalistleşmiş bir küresel Güney ülkesi olarak Türkiye'de ise daha yakın zamanın ürünüdür.

Modernleşmeci küresel Güney ülkelerinde kentlerin hızlı büyümesi, sanayileşme ve başta çevre sorunları olmak üzere bunlara bağlı sorunlar kalkınmanın gereği olarak görüldüğünden "sorun" olarak algılanmaları yakın zamanın ürünüdür. Modernleşmenin, gelişmenin göstergesi olan kentler, özellikle plansız büyüyen metropoller, kalabalık, karmaşa, kirlilik, gürültü, yoğun trafik, estetik yoksunu betonlaşma, tüketim çılgınlığı, geçinememe, neoliberal sermaye-emek ilişkileri, konut krizi gibi sorunların biraraya geldiği birer sorun odağına dönüşmüştür. İşte bu sorun odakları kenti terk edip başka bir yerde yaşam ve mekân kurma kapasitesine sahip olanlar açısından arayışların yolunu açmış ve/veya zorunlu kılmıştır.

Kırdan kente göç, Türkiye kentleşmesinin ana dinamiklerinden birini oluşturduğu 1980'lere kadar kentleşme literatüründe modernleşmeci, kalkınmacı tezler üzerine kurulu itme-çekme kuramı (kırın iticiliği kentin çekiciliği) egemen olmuştur. Kentin ve kırın birbiriyle ilişkisini, ekolojik ve ekonomi-politik bütünselliğini, metabolik ilişkilerini göz ardı eden bu kuram uzun süre kullanılmıştır. 1980'lerde teknoloji, sanayileşme ve sermayenin büyük kentlere yoğunlaşması nedeniyle metabolik yarılmanın büyümesi, çevre sorunlarının kamuoyunda gündem oluşturmaya başlaması kentler ile bu sorunlar arasında ilişki kurulmasına yol açmasına karşın akademik araştırmalarda kentleri ilişkisel oldukları kırsal çevrelerinden bağımsız tikel yapılar olarak ele alma yaklaşımı varlığını korumuştur.

Köylerin kentler karşısında "itici" özellikleriyle ele alındığı dönemde köy araştırmaları çok yoğun biçimde yapılırken özellikle 1980'lerden sonra köyler ve kırsal alan sosyal bilimin gözünden uzaklaşmıştır. Ne ilginçtir ki popülerleşen bu "doğaya dönüş", sosyal bilimcilerin dikkatini yeniden kırsal alana çekmeye başlamıştır. Fakat yine baskın biçimde kır ve kent ilişkisel olarak değil, aralarındaki metabolik ilişki ve yarılma görülmeksizin birbirine karşıt ve bağımsız yapılar olarak ele alınmaktadır. Akademi dışındaki (popüler yayınlardaki) kırı ve kenti ayrı ayrı fetişleştiren çözümleme biçimi akademik araştırmalarda da etkili olmaktadır. Sonuç olarak, kırsal alanı gören

sosyal bilim araştırmalarının artması önemli olmakla birlikte bu konuda bir yöntem tartışmasına ihtiyaç olduğu da açıktır.

Devam etmekte olan bir çalışmaya dayanan bu bildiride kentli insanların romantik eylemleri olarak görülen ve giderek yaygınlaşan doğaya dönüş olgusunun nasıl açıklanması gerektiğine ilişkin yöntem bilimsel bir tartışma yapmak istiyorum. Bu olgu kaçınılmaz olarak kent ile kır ilişkisinin de yeniden tartışılmasını gerektirmektedir. Bu amaçla öncelikle Türkiye'de kent araştırmaları literatüründeki kırdan kente göç ve kentten kıra göçe dair eserleri doğa kavrayışları, kır ile kent arasındaki kurdukları ilişkiler ve dayandıkları kuram/yöntem açısından tarihsel olarak inceleyeceğim. Ardından güncelliğini koruyan ve popüler bir hareket olarak devam eden "doğaya dönüş" ile simgelenen kırsala göçü ele alan eserleri aynı yaklaşımla çözümledikten sonra bu olgunun bilimsel bilgisinin üretilmesinde izlenmesi gereken yönteme ilişkin bir tartışma yapmaya çalışacağım.

Anahtar Kavramlar: Doğa, Doğaya Dönüş, Kırsal Alan, Kent, İtme ve Çekme Kuramı, Metabolik Yarılma

A DISCUSSION ON THE METHOD OF EXPLAINING THE CONTRADICTORY RELATIONSHIP BETWEEN THE URBAN AND THE RURAL AREAS THROUGH THE COMPREHENSION OF NATURE AND "BACK TO NATURE" MIGRATIONS IN TÜRKİYE

Abstract

In the context of multiple crises experienced in Türkiye, the migrations of urban individuals and groups from large cities to rural areas has gained a certain continuity. Within this wave of migrations, in which different segments of urban society make with different choices and for different reasons, the migration of well-educated, white-collar urban dwellers, referred to as "back to nature", has more visibility in the public eye. The high visibility of this last group in particular has led to the revival of rural research in social sciences. However, in the dominant majority of these studies, urban and rural areas are treated as singular structures with opposing characteristics, without seeing the metabolic relationship between them. It is seen that the push-pull theory, which was frequently used in the researches on migration from villages and rural areas to cities in the 1980s, continues to be influential today. In this paper, based on a work in progress, I would like to discuss how the increasingly widespread "back to nature" movements, seen as a romantic act of urban people, should be explained. This phenomenon inevitably necessitates a re-discussion of the relationship between urban and rural areas. For this purpose, first of all, I will examine the works on rural-urban migration and urban-rural migration in urban researches literature in Türkiye historically in terms of their conceptions of nature, the relationships they have established between rural and urban areas, and the theories/methods they have based on. Then, after analyzing the works dealing with the migration to rural areas, symbolized by the "back to nature" that maintains its relevance and continues as a popular movement, with the same approach, I will try to make a discussion on the method that should be followed in producing scientific knowledge of this phenomenon.

Key Words: Nature, Back to the Nature, Rural Area, Urban, Pull and Push Theory, Metabolik Rift

KENTSEL GÜVENLİK ve DİRENÇLİLİK BAKIMINDAN TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİŞİMİ: KENTTE SUÇ ve KENTE KARŞI SUÇLAR ÖZELİNDE BİR TARTIŞMA

Ayşe Çolpan KAVUNCU YALDIZ[1], Gülçin TUNÇ[2]

Genişletilmiş Özet

Toplumsal ilişkilerin karmaşıklığı ve buna paralel yaşam ortamlarındaki belirsizlik ve riskler arttığı ölçüde, toplumların çeşitli zorluklar ve krizler (ekonomik, ekolojik, demografik, teknolojik vb.) karşısındaki dirençliliğinin, yani, uyarlanabilme, baş edebilme ve değişme kapasitelerinin geliştirilmesi önemli hale gelmektedir. Bu kapsamda, farklı konu alanlarını kapsamak üzere, kayıp olasılıklarının tespiti, denetimi ve ortadan kaldırılması olarak tanımlanabilecek olan risk yönetimi bütün dünyada kamu politikalarının içeriğini belirleyen bir öncelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dar anlamıyla, afet durumlarında fiziksel yapıların ne derece dayanıklı olduklarının bir göstergesi olarak anlaşılabilen dirençlilik, afet yönetişimi bağlamında ele alındığında dahi ancak hem fiziksel hem de sosyo-ekonomik zarar görebilirlik etmenlerinin bir arada değerlendirilmesi ve bu bütüncül değerlendirme sonucunda yapılacak düzenlemeler ile sağlanabilecek bir toplumsal hedeftir.

Kentleşme ve göç, tüm dünyada, toplumsal dirençliliğe aynı anda hem katkı yapabilen hem de kriz olasılıkları ve risk kaynaklarının artışına yol açma potansiyelleri dolayısıyla toplumlardaki çeşitli kırılganlıkları besleyebilen, birbiriyle yakından ilintili iki olgudur. Bilindiği gibi kentleşme süreciyle gelişen yığılma ekonomilerinin (altyapı, bilgi-beceri, işgücü, sermaye vb. açılarından yığılmalar) işletmelere sağladığı maliyet düşürücü avantajlar ülkelerin ekonomik kalkınmasına olumlu etkiler yapmaktadır. Ancak, kentsel yığılma özellikle afetler açısından çok ciddi ve kapsamlı riskler taşımakta, ayrıca göçmen nüfus, özellikle göç akımı hızlı ve kitlesel gerçekleştiğinde, kentlerde barınma, istihdam ve kamu hizmetleri konusundaki sorunların artışına neden olmaktadır. Diğer taraftan, mekana ve zamana göre farklılaşan etkiler yaratmalarına karşın özellikle yabancı göçmenler kamuoyunda genel bir eğilimle kategorik bir güvenlik tehdidi olarak algılanmakta ve ağırlıkla kentsel risklerin artışına yaptıkları katkılar üzerinden ele alınmaktadır. Hatta bu eğilim bazen kamuoyu görüşüyle sınırlı kalmamakta ve Türkiye'de de örnekleri görüldüğü üzere kamu yöneticileri tarafından da benimsenerek kamu hizmet sunumuna yansıtılabilmektedir. Bu tutum, bir yandan hakim göçmen figürünün "risk taşıyan insan" olarak gelişmesine yol açmakta, diğer yandan kentsel güvenliğin daha geniş direnç perspektifinden beslenmediği, kısmi ve indirgemeci bir bakış açısının hakim hale gelmesine neden olmaktadır. Oysa, Türkiye'nin de benimsediği Birleşmiş Milletler

[1] Prof. Dr. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi B., Kentleşme ve Çevre Sorunları ABD., akavuncu@gmail.com, Orcid: 0000-0002-7056-5758.
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kentleşme ve Çevre Sorunları Ana Bilim Dalı, gulcintunc@uludag.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9658-0326.

kapsamında kabul edilen Yeni Kentsel Gündem belgesinin 11. Maddesinde belirtildiği gibi "…kapsayıcılığı gözeten, herkes için kaliteli yaşam ve refahı arttırmak için hiç bir ayrım yapmadan tüm kent sakinlerinin bugünün ve gelecek nesillerin, adil, güvenli, sağlıklı, erişilebilir, ekonomik, dirençli ve sürdürülebilir kentlerde ve insan yerleşimlerinde yaşayabilmesini ve üretebilmesini teşvik eden, herkes için şehirler vizyonu[1]" ile dile getirildiği üzere kentlerin daha yaşanabilir yaşam alanları haline getirilmesinin yolu güvenlik, dirençlilik ve adaletin bir arada düşünülmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla, kamu yönetimi açısından karmaşık sorunlar kategorisine girdiği rahatlıkla söylenebilecek olan göç, dirençlilik, güvenlik ve adalet olgularının birbirini kesen farklı boyutlarının yerel özgünlükleri dikkate alarak değerlendirilmesi, üzerinde görece az kafa yorulan ancak oldukça önemli girdiler sağlayabilecek bir düşünme ve uygulama alanı olarak belirmektedir.

Bugün Türkiye kentlerinde ortaya çıkan uluslararası göç temelli sorunlarla başetme stratejisinde, kentte suç ve güvenlik noktasında hakim olan neoliberal söylem çerçevesinde ortaya atılan "fırsat teorisi/ kontrol kuramı" yaklaşımının merkeze koyulduğu görülmektedir. Dünyada da suçla mücadelede hakim söylemlerden biri olan bu yaklaşım bağlamında bazı kentsel mekanların (örneğin yoksulların ve göçmenlerin kümelendiği kentsel bölgeler) suça fırsat yaratan bir tür fail olarak kabul edilmesi söz konusudur. Bu "suç faili alanlar" anlayışının altında ise aslında günümüz ekonomi politiğinde ortaya çıkan refah devleti anlayışına bağlı olarak sosyal yardım ve sosyal politikaların terk edilmesinin yarattığı boşluğun giderek suça karşı sıfır tolerans olarak bilinen ceza politikalarıyla[2] bezenmiş bir bakışın doldurması yatmaktadır. Diğer taraftan bu mekanların suç önleme sürecinde kullanılan (diğer bir deyişle metalaştırılan) bir araç haline gelmesi (örneğin kentsel rantı arttıran kentsel dönüşüm proje alanı olarak önceliklendirilmeleri) de söz konusudur ki güvenlik gerekçesiyle bir alanın kentsel dönüşüm sürecinde soylulaştırılması ve eski sakinlerin yerinden edilmesi kentteki suçla mücadele adına kente karşı işlenen suçların artması anlamına gelmektedir. Kentlerde sosyal dışlanmanın farklı türlerine (ekonomik, siyasal, ve sosyo-kültürel dışlanma) maruz kalan ve bu anlamda kentin en yoksul kesimini oluşturan yabancı göçmenler böylelikle kente karşı işlenen suçlarda bir hedef haline gelebilmektedir.

Ortadoğu, Orta Asya, Afrika ülkeleri başta olmak üzere farklı ülkelerden çeşitli sebeplerle Türkiye'ye gelen bir çok yabancı göçmen yaşamlarını sürdürebilmek için metropol kentleri tercih etmektedirler. Bu göçmenler enformel ekonominin pek çok iş kolunda kaçak işgücü olarak yer alırken diğer taraftan maliyeti yüksek ve/veya düşük kaliteli barınma sorunsalı ile yüzyüze kalmaktadırlar. Yapılan saha araştırmalarının ve kişisel gözlemlerin ortaya koyduğu gibi göçmenlerin konut talebinin bir kısmı depo, müştemilat vb. gibi ikamete uygun olmayan yapıların

[1] Maddenin devamında "Bazı ulusal ve yerel yönetimlerin, "şehir hakkı" olarak anılan bu vizyona, mevzuatları, siyasi beyanları ve şartnamelerinde yer verme çabalarını not etmekteyiz." denilerek Türkçe literatürde yaygın olarak kent hakkı olarak yer bulan kavrama da işaret edilmektedir.

[2] Wacquant, Loïc (2016). Revisiting the territories of relegation: class, ethnicity and state in the making of advanced marginality. *Urban Studies 53*(6), 1077-1088.

ev sahiplerince kiralık konut piyasasına dahil edilmesi ve kente karşı suç kapsamında değerlendirilebilecek bu arzla ilgili herhangi bir resmi yaptırımın gerçekleşmemesidir. Dolayısıyla, Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye kentleşmesinde yapısal ve karmaşık bir sorun alanı olan enformel gayrimenkul piyasası yoluyla işlenen kente karşı suçlar kapsamında bakıldığında yabancı göçmenlerin suçun faili değil mağduru olduğu anlaşılmaktadır.

Buradan hareketle bu bildiri önerisinde öncelikli olarak daha etkili ve kalıcı kamu politikaları geliştirilmesi için yabancı göçmenler ve bu göçmenlerin yoğunlaştığı kentsel alanların bir asayiş sorunu haline getirilmesinin ötesine geçilmesi ve kentsel kırılganlıkların artışındaki failliklerinin uğradıkları mağduriyetler ve hak kayıpları ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği varsayılmıştır. Bu varsayımı takiben yabancı göçmenlerin kentteki varoluşlarının göçmenler dışındaki pek çok toplumsal grup ile resmi ve özel kurumun etkili olduğu kente karşı suçlar bağlamında değerlendirilmesi ve bunun bütüncül bir kentsel dirençlilik ve güvenlik çerçevesinde yapılması amaçlanmaktadır. Kentin sosyo-mekansal ortamı ile suç arasındaki ilişkinin farklı boyut ve aktörler açısından irdelenmesi yoluyla kentsel suç önleme ve güvenlik stratejilerinin daha kapsayıcı, etkin ve sürdürülebilir olabileceği iddia edilmektedir. Böylece, Türkiye kentlerinde kesişen karmaşık sorunlar olan göç, güvenlik ve dirençliliğin çözümü konusuna bir katkı yapılması düşünülmektedir. Kentte suç ya da kentsel suç ifadesiyle ceza yasaları kapsamına giren suçlar kastedilirken kente karşı suç ile kentsel çevreye, kentin kamusal mekanlarına zarar veren ve kentli haklarını[1] zedeleyen suç ve ihmaller anlatılmaktadır.

Sözü edilen irdeleme Castels ve Miller'ın (2008) Göçler Çağı kitaplarında 20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze uzanan süreçte uluslararası göçe dair temel saptamalarının (uluslararası göçün hızlanması, küreselleşmesi, farklılaşması, siyasallaşması ve kadınsallaşması) Türkiye için belirginleştiği 2000 sonrası döneme odaklanacaktır. Veri kaynakları olarak a) Türkiye kentlerindeki yabancı göçmenlerin barınma, istihdam ve kamu hizmetlerine erişimle ilgili deneyimlerini ve yabancı göçmenlerle ilgili toplumsal güvenlik ve suç algısını konu alan saha araştırmaları; b) kentsel güvenlik, dirençlilik ve uluslararası göçle ilgili resmi politika belgeleri ve c) kişisel gözlemler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentte Suçla Mücadele, Kente Karşı Suçlar**,** Uluslararası Göç, Yerelde Göç Yönetişimi, Dirençli Kentler

[1] Kentli hakları, yaşama, çalışma, barınma ve sağlıklı çevrede yaşama hakkı gibi anayasal zorunluluk içeren haklar ile karar süreçlerine doğrudan katılım, vatandaşlık statüsünden bağımsız olarak kent sakini olma durumundan kaynaklanan kamusal hizmetlere erişim hakkı gibi- resmi kurumların yerine getirmesi açısından ihtiyari denilebilecek- hakların bütününü ifade etmektedir.

MIGRATION GOVERNANCE IN TURKEY IN TERMS OF URBAN SECURITY AND RESILIENCE: A DISCUSSION ON URBAN CRIME AND CRIMES AGAINST THE CITY

Abstract

The increasing complexity of social relations and the growing uncertainty and risks in living environments have underscored the importance of enhancing societal resilience. This encompasses adaptability, coping mechanisms, and transformation capacities to address crises, including economic, ecological, demographic, and technological challenges. Risk management, defined as the identification, control, and mitigation of potential losses, has become a global public policy priority. In this context, resilience, traditionally assessed through physical structures' durability in disasters, necessitates a comprehensive evaluation of both physical and socio-economic vulnerabilities. Urbanization and migration are intertwined phenomena that simultaneously contribute to societal resilience and exacerbate vulnerabilities. While urban agglomeration fosters economic growth, it also amplifies risks, particularly in disaster-prone areas. Migrant populations, often concentrated in urban centers, face heightened challenges in housing, employment, and public services. Moreover, migrants are frequently perceived as security threats, reinforcing exclusionary and reductive approaches in urban security governance. This study critically examines urban governance strategies in Turkey, focusing on the intersection of migration, urban security, and resilience. It highlights the neoliberal discourse's influence, where disadvantaged urban spaces are framed as crime facilitators. Migrants, subjected to precarious living conditions and informal economies, emerge not as perpetrators but as victims of "crimes against the city." The study calls for inclusive policies that integrate migrants' vulnerabilities within a broader urban resilience framework, emphasizing the need for sustainable and equitable solutions to overlapping challenges of migration, security, and resilience.

Keywords: Urban Crime, Crimes Against The City, International Migration, Local Migration Governance, Resilient Cities

GIDA REJİMLERİNDE KÖYLÜLÜĞÜN TASFİYE EDİLME STRATEJİLERİ: HAFRİYATÇILIK VE SAHİPLENMECİLİK

Cihan KAYMAZ[1]

Genişletilmiş Özet

Gıda rejimleri anlatıları küreselden başlayarak ulusal ve yerel ölçeğe kadar sermaye birikimi stratejilerinin ve hegemonik projelerin tarım ve gıda üzerindeki etkilerini tarihselleştirir. Bir gıda rejiminden diğerine geçiş ekonomik krizlerle beraber gıdanın üretimi ve tüketiminin doğrudan ekosistemleri etkilemesi bakımından ekolojik krizle bağlantılı olmuştur. Gıda rejimleri arasındaki geçişler aynı zamanda 19. yüzyıldan itibaren kapitalist gelişme sürecinde köylülüğün tasfiye edilme hareketini açıklamaktadır. Köylülüğün tasfiyesi denildiğinde köylülüğün tamamen ortadan kaldırılmasından ziyade kendi ekolojisine göre kapitalizmin toplumu ve doğayı kullanarak köylülüğü dönüştürmesi kastedilmektedir. Başka bir ifadeyle kapitalizmde köylülüğün tasfiyesi köylülüğün sermayeye tabi hale gelmesidir. Köylülüğün sermayeye tabi olmasının arkasında birtakım temel dinamikler bulunmaktadır. Bu çalışma politik ekoloji perspektifiyle gıda rejiminde köylülüğün geçirdiği dönüşümlerin izini sürmeye odaklanmakta, dönüşümlerin arkasındaki temel dinamikleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Söz konusu amaç bağlamında çalışmada her gıda rejiminde farklı biçimlerine rastlanan ıslah etme etiğinin stratejilerinden hafriyatçılık (*extractivism)* ve sahiplenmeciliğin (*appropriation*) köylülüğü tasfiye ettiği iddia edilmektedir.

Gıda rejimleriyle köylülük arasında kurulan bağlantıyı 16. yüzyıl İngiltere'sinde rastlanan ıslah etme (*improve*) uygulamalarına dayandırmak mümkündür. Islah etme ilkel birikimin bir uygulamasıdır. Marx'a göre ilkel birikim –Smith'in dediği gibi- sadece geçici servet toplama değil, rekabet etme, kâr-çıkar maksimizasyonu, toplumsal artığı yeniden yatırıma aktarma zoru gibi kapitalizmin hareket yasalarını doğuran toplumsal mülkiyet ilişkilerinin değişimidir. Gıda fazlası olmadan tarım dışı çalışma olamayacağından ıslah etme mülkiyet ilişkilerinin değişiminde oldukça kullanışlıdır. 16. yüzyılda kimi araziler hızla sanayileşen Avrupa'yı besleyebiliyor, Avrupa'da emek zamanla tarımdan sanayiye doğru kayıyordu. Feodalizmin çözüldüğü kapitalizmin yeşerdiği 17. yüzyılda ıslah etme bir etiğe dönüşerek piyasa için birilerinin kurak-çorak veya boş toprağı çitleyerek onu verimli ve kârlı kılması anlamına büründü. Toprağın iyileştirilmesi pre-kapitalist toplumlardaki durağanlığın ve feodalizmden kalma örf ve adetlerin ortadan kaldırılması demekti. 1750'den itibaren yüzyıl içinde İngiltere'nin müşterek toprakların dörtte biri özelleştirilmişti. Islah etme etiği müştereklerin özel mülkiyete dönüşmesine öncülük ettiği gibi aynı zamanda kolonyalizmin temel meşrulaştırıcılarındandır. Islah etme etiğinde hafriyatçılık ve sahiplenmecilik stratejileri

[1] Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, cihankaymaz@kafkas.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6477-3980.

kullanışlıdır. Hafriyatçılık kolonyal ve yarı-kolonyal ülkelerde işlenmemiş ya da yarı-islenmiş hammadde, toprak, su ve benzeri üretim araçlarına ilkel birikime dayalı bir el koyma stratejisidir. Diğer taraftan sanayi üretiminden farklı olarak tarımsal üretim doğal bir üretim süreci olduğundan sermaye birikimi ekolojik kısıtlamalarla karşılaşmaktadır. Ekolojik kısıtlılıkların en aza indirilmesini hedefleyen tarımdaki sahiplenmecilik stratejisidir. Tarımsal sahiplenmecilik birtakım yöntemlerle köylülerin ürünlerini fazlaca ürettirip temellük etme işlemidir. Hafriyatçılık ve sahiplenmecilik stratejileri toprağı besleyen maddelerin toprağa geri dönmesi gerekirken başka mekânlara gönderilmesiyle ortaya çıkan metabolik yarığa (*metabolic rift*) neden olmuştur. Gıda rejimlerinin tarihi metabolik yarılmanın tarihidir.

Birinci gıda rejimi dönemi, 19. yüzyılda İngiliz hegemonyasında sanayileşen Avrupa'yı besleyebilmek için, denizaşırı ülkelerdeki toprakların ıslah edilmesi girişimleriyle başlamıştır. Birinci gıda rejimiyle Avrupa tarımsal ürünler ile işlenmiş ya da yarı-işlenmiş hammaddeleri ihraç eder olmuş, Avrupa'daki köylüler kentlere göçerek zamanla ücretli emeğe dönüşmüştür. Avrupa dışındaki ülkelerde ise ıslah edilme etiği tarımsal verimliliği artırmıştır. Ne var ki verimlilik artışı -özellikle ABD'de- toprak verimliliğinden ziyade emek verimliliğindeki yükseliştir, yani yeni arazilerin tarıma açılmasına emek-zamanın azalması eşlik etmiştir. Sonuçta birinci gıda rejiminde "ucuz gıda" Avrupa'ya akarken, feodalitenin yokluğu ve büyük toprakları sayesinde yerleşimci ABD, tarım üretimi yapan girişimcilerini ve tarım ürünlerini artırmayı başarmıştır. Aynı dönemde Avrupa'da hem pre-kapitalizmden hem de feodalizmden kalan ögeler aşınırken köylülük ücretli emeğe dönüşmesine rağmen Avrupa dışındaki köylülük ise biçim değiştirmiştir. Her iki dönüşümün karşılığı ekolojik unsurların kâr edebilme pahasına kullanılarak köylülüğün sermayeye tabiiyetidir. Marx kapitalizmde emeğin sermayeye gerçek ve biçimsel tabiiyetine (*subsumption*) girdiğinden söz etmişti. Gerçek tabiiyet Avrupa'daki köylülerin proleterleşerek ücretli emeğe dönüşmesi gibi köylülerin sermayeye tabiiyetiydi. Sıklıkla kendi üretim araçlarına sahip olmalarına rağmen Avrupa dışındaki ülkelerde köylülerin üretim süreçleri sermaye birikimi tarafından belirleniyordu. Avrupa dışı köylülük sermayeye biçimsel olarak tabi hale getirilmişti.

1914'te başlayan dünya savaşı İngiliz hegemonyasındaki gıda rejiminde çatlaklar açacak, 1929 Büyük Buhranın etkisinde *New Deal* politikaları devreye sokularak gıda rejimi ABD hegemonyasında kalkınmacı-modernleşmeci döneme girecekti. Dekolonizasyon süreci hız kazandıkça devletler kendilerini yeni bir gıda rejiminin içerisinde bulmuşlardı. Azgelişmişlikle tanımlanacak bağımsız ülkelerin geri kalmışlığına karşı kırsal kalkınma ve benzeri içeriklerde kalkınma reçeteleri sunuldu. Kalkınma reçetelerinde ekolojik engellerin sermaye birikimi lehine aşılması gerekliliğine dayanan Yeşil Devrimin izleri vardı. Makineleşme ve bilim-teknikteki ilerlemeler sayesinde ekstansif tarımdan entansif tarıma geçişin zemini hazırlanmıştı; ikinci dönemin ıslah etme etiğine tarımda makineleşme, tohum ıslahı, pestisit ve herbisitlerle zirai mücadele, sentetik

gübre kullanımı, transgenetik gibi yöntemleri işleten yeni sahiplenmecilik stratejisi eşlik etti. Sahiplenmecilik stratejisi emek-zamanın azaltılması ve toprak verimliliğinin artırılması hedefleriyle yeniden yapılandırılmıştı. Diğer yandan yeni hafriyatçılık (*neo-extractivism*) stratejisi hammaddeleri ihraç edilen azgelişmiş ülkelerde yaşam koşullarının iyileştirileceği vaatleriyle popülist siyasetin bir kalkınma aracına dönüştü. İkinci gıda rejiminde köylülüğün tasfiyesi ise iki yönlü devam etti; özellikle azgelişmiş ülkelerde kalkınma eksenli sanayileşme ve kentleşme dalgası bir taraftan köylüleri kentlere iterek sermayenin gerçek tabiiyetine sokuyor, diğer taraftan kırsal mekânda köylüler "sermayenin yeniden üretimine sıkışarak" sermayeye biçimsel olarak tabii oluyorlardı.

ABD hegemonyasının 1929 Büyük Buhranından çıkış reçetelerinden *New Deal* programı, yürürlüğe konulmasından itibaren devletin piyasaya müdahalesi gerekçesiyle muhafazakârlar tarafından eleştiriliyordu. Yetmişli yıllara kadar süren ABD hegemonyasının kalkınmacı-modernleşmeci politikaları "aşırı sermaye birikimi krizi"yle çökerken, birikim krizinin etkisi muhafazakâr fikirlerin yükseleceği fırsatlara zemin hazırladı. Birikim krizini takip eden ekolojik kriz mevcut kalkınmacılığı "sürdürülebilir kalkınma" alternatifine çevirecekti. Neticede yetmişlerle neoliberal küreselleşme politikalarına fırsat doğacak, üçüncü gıda rejiminin kapısı aralanacaktı. İkinci gıda rejimi tarım ve gıda üretiminde ulus-ötesi şirketleri palazlandırmıştı. Ulus-ötesi şirketler devletin müdahale etmediği serbest piyasayı arzulamalarına rağmen devletin kısıtlamaları büyüyen şirketlerin yatırımlarını engellemeye devam etmekteydi. Bir sermaye birikim stratejisi olarak neoliberal küreselleşme ticaretin serbestleşmesi, özelleştirmeler ve devletin yeniden yapılandırılarak küçültülmesi stratejileriyle kalkınmacılığın sonunu hazırladı ve kalkınmacılığın sonu yaklaştıkça ikinci gıda rejimi etkisizleşti. Ulus-üstü örgütlerin kontrolünde yapılanan neoliberal küreselleşmeyle sermaye tarım ve gıda yatırımlarını küresel ölçekte yoğunlaştırmaya başladı. Küreselleşmenin önündeki engellerin kaldırılması küresel ölçekten ulusal ve yerel ölçeğe doğru akışkanlıkları arttırıyordu. 1995 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulması sonrası yapılan ticaret antlaşmalarında küçük tarım üreticilerinin önü kesilirken, ulus-ötesi şirketlerin önü açılmıştı. Ne var ki ulus-ötesi şirketlere karşı ulusal ve yerel ölçekten seslerin yükselmesi uzun sürmeyecekti; gıda egemenliği mücadeleleri mevcut gıda rejimi hegemonyasına alternatif bir karşı-hegemonya oluşturma çabasına girişti. Öte yandan ikinci gıda rejiminden kalma ekolojik sorunlar dünyayı iklim değişikliği gibi küresel bir ekolojik krize sürüklemekteydi. Önceki rejimden kalma Yeşil Devrim, hem nüfus patlamasına neden olmuş, hem de besini sağlıksızlaştırmış, ucuz gıda üretimi yoksulluk oranlarını azaltması beklenirken, aksine yoksulluk artmaya devam etmişti.

Neoliberal gıda rejimi, önceki ıslah etme etiğinin hafriyatçılık ve sahiplenmecilik stratejilerini yayılmacı bir şekilde sürdürecekti. Yeni hafriyatçılık bugün hammaddeleri ihraç edilen azgelişmiş ülkelerin yaşam koşullarını iyileştirme iddiasını sürdürse bile sonuçları bakımından yerelde üreticilerin üretim araçlarından koparılarak yoksullaştırılması ve ekolojik tahribata sebebiyet vermesi

açısından eleştirilmektedir. Sahiplenmecilik stratejisi ise biyo-teknolojinin gelişmesiyle tarım ürünlerinin genetik modifikasyona uğraması halini almıştır. Yeni gıda rejiminde köylüler sermaye-devlet ittifakının tabiiyetindedir.

Anahtar Kelimeler: Gıda Rejimleri, Köylülük, Islah Etme Etiği, Hafriyatçılık, Sahiplenmecilik.

STRATEGIES FOR THE LIQUIDATION OF THE PEASANTRY IN FOOD REGIMES: EXTRACTIVISM AND APPROPRIATIONISM

Abstract

There are three food regimes in which agriculture and food are governed by certain rules. There are three food regimes in which certain rules govern agriculture and food. The food regimes are respectively the settler colonialism free trade period under the hegemony of the UK between 1870-1914 (1929), the developmental-modernization period under the hegemony of the US between 1929 (1945)-1970s, and the food regime of transnational corporations under the control of supranational organizations shaped under the hegemony of neoliberalism that has continued since the seventies until today. The transition from one food regime to another has been linked to economic crisis and ecological crisis in the sense that the production and consumption of food directly affects ecosystems. The transitions between food regimes also explain the movement to liquidate the peasantry in the process of capitalist development starting in the 19th century. When it comes to the liquidation of the peasantry, it is not meant that the peasantry is completely abolished, but rather that capitalism transforms the peasantry by using society and nature according to its own ecology. In other words, the liquidation of the peasantry under capitalism is the subsumption of the peasantry to capital. This study focuses on tracing the transformations of the peasantry in the food regime from a political ecology perspective and aims to reveal the basic dynamics behind these transformations. In the context of the aforementioned objective, the study argues that extractivism and appropriationism, which are strategies of improvement ethics that take different forms in each food regime, liquidate the peasantry. While extractivism is a strategy of seizing unprocessed or semi-processed raw materials, land, water and similar means of production based on primitive accumulation in colonial and semi-colonial countries, the other strategy of the improvement ethic, which aims to increase agricultural production in rural areas, is the strategy of appropriationism in agriculture. Agricultural appropriationism is the process of overproducing and taking products from producers through a number of methods. Unlike industrial production, since agricultural production is basically a natural production process, it is desired to minimize the restriction of capital accumulation by the natural process. agricultural production is essentially a natural production process, and therefore the restriction of the natural process on capital accumulation is intended to be minimized.

Keywords: Food regimes, Peasantry, Improvement Ethics, Extractivism, Appropriationism

İNANÇ, DOĞA VE EKONOMİ ARASINDA: TOKAT GÜNÇALI KÖYÜ'NDE MADENCİLİK KARŞITI ÇEVRE HAREKETİ

Gündüz AKSU KOCATÜRK[1], Banu MAMMADOVA[2]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmanın amacı Tokat'ın Günçalı Köyü'nde gerçekleştirilmesi istenen madencilik faaliyetine karşı gelişen çevre hareketini anlamak ve bu direnişin ekonomik, ekolojik ve inançsal dinamiklerini incelemektir. Çalışma şu sorulardan hareket etmektedir:

- Kapitalist sistemin ekosistem üzerinde yarattığı baskının sonucu olan çevresel bozulmalar, toplumun tüm katmanları tarafından eşit bir şekilde deneyimleniyor mu?
- Köylülerin geçim kaynakları ve doğayla olan tarihsel bağları bu mücadelede nasıl bir rol oynamıştır?
- Madencilik projelerinin yarattığı ekolojik zararların ve toplumsal eşitsizliklerin köydeki yaşam üzerindeki etkileri nelerdir?
- Alevi topluluğunun kutsal mekânları ve inanç pratikleri çevre mücadelesine nasıl bir motivasyon sağlamıştır?

Çevre, kavramsal olarak her ne kadar 20. yüzyılın sonlarına doğru yaygın olarak kullanılsa da, çevresel varlıkların kullanılması, tüketilmesi ve bu faaliyetlerden dolayı kirletilmesi yeni bir durum değildir. Toplumsal üretimin hemen hemen tüm biçimlerine egemen olan kesintisiz birikimin varlığı, çevre ve insan arasındaki ilişkinin de birikim temelinde yaşanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda çevresel sorunları insan-doğa ilişkisi üzerinden ele almak, bu ilişkilerin tarihsel ve toplumsal boyutlarını anlamak açısından önemlidir. Kapitalizm öncesi toplumlarda bu ilişki daha dengeli ve uyumlu bir biçimde işlemişken, kapitalizmle birlikte doğa üzerinde egemenlik kurma anlayışı ağır basmıştır. İnsan, doğayı daha çok bir kaynak olarak görüp, onu sınırsızca kullanmaya başlamıştır.

Ortaya çıktığı ilk andan itibaren, hem ucuz girdi hem de ucuz emek arayışı nedeniyle sömürgeci faaliyetlerin yaygınlaşmasına zemin hazırlayan kapitalist üretim sistemi, doğayı da bedava bir kazanç olarak değerlendirmiştir. Yıkıcı ve yapıcı özellikleri ile ön plana çıkan kapitalist üretim sistemi tarih boyunca karşılaşmış olduğu krizlerden, egemenlik alanını tüm dünya ölçeğinde genişletebileceği politikalar üretmek suretiyle çıkmıştır. Kapitalizmin 1970'lerde yaşadığı kriz sonucunda bulduğu çözüm işte böyle bir yayılım sürecinin önünü açmıştır.

[1] Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, gunduz.aksu@gop.edu.tr,Orcid: 0000-0003-2572-530X.
[2]Yüksek Lisans Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, banu.mammadova7820@gop.edu.tr.

1970'ler, kapitalist sistemin çifte kriz yaşadığı bir dönem olarak öne çıkmıştır. Bu krizlerden ilki olan sermaye birikimi sorunu, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği açısından büyük bir tehdit oluşturmuş ve kapitalist sistemin yeni yatırım alanları bulma gerekliliğini doğurmuştur. İkincisi ise, sanayileşmeye dayalı kalkınma modelinin ekolojiye verdiği zararlar nedeniyle, çevresel tahribatın toplumsal ve ekonomik maliyetlerinin daha görünür hale gelmesi ile ortaya çıkmıştır.

Kapitalist sistemin birikim krizine yönelik çözümü, sermayeyi yapılı çevreyi içeren ikinci çevrime aktarmak olmuştur. Büyük altyapı projeleri, kentsel dönüşüm programları gibi faaliyetlerle, kriz aşılarak yeni birikim olanakları yaratılmıştır. Aynı zaman diliminde yaşanan ekolojik kriz ise daha farklı bir yöntemle ele alınmıştır. Krizin neoliberal politikalarla ulus-devlet sınırlarının ötesinde bir dünyada çözülebileceği algısı yaratılmıştır. Ancak bu algı, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşların yapısal uyum programlarıyla azgelişmiş ve gelişmemiş ülkeleri, emeğin ve doğal çevrenin yoğun sömürüsüne açık hale getirmesiyle çelişmiştir. Bu yaklaşım, sermayenin çevresel ve toplumsal maliyetleri görmezden gelerek körüklediği dengesizlikleri derinleştirmiştir.

Kapitalizm, çevreyi sadece tüketim aracı olarak değil, aynı zamanda toplumsal güç ilişkilerinin yeniden üretildiği bir alan olarak da kullanmaktadır. Bu dinamik, ekolojik krizlerin sadece doğayı değil, toplumu da yeniden yapılandıran bir güç haline gelmesine yol açmaktadır. Üretim ve tüketimdeki eşitsizlikler, çevresel sorunların yükünü doğrudan etkileyen temel faktörlerden biridir. Zengin ülkeler ve güçlü sınıflar, doğayı daha fazla tüketme kapasitesine sahipken, ekosistem üzerindeki baskıdan en çok zarar görenler genellikle yoksul ve marjinal gruplardır. Irk, cinsiyet, sınıf ve diğer kimlikler, çevresel adaletsizlikle şekillenen eşitsizliği daha da derinleştirmektedir.

Çevresel adalet, çevresel eşitsizliklerin yalnızca fark edilmesi değil, aynı zamanda bu eşitsizliklere karşı somut adımlar atılması gerektiği bir mücadele alanıdır. Bu, toplumsal yapıdaki ekonomik, siyasi ve kültürel güç ilişkilerini sorgulayan bir perspektif sunar ve doğanın korunmasının, sadece ekolojik bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal bir hak olarak kabul edilmesini gerektirir.

Tüm bunlardan hareketle çevresel adalet hareketinin köylü perspektifinden nasıl şekillendiğini anlamak adına Tokat'taki Günçalı Köyü'nün mücadelesinin irdelenmesi hedeflenmiştir.

Kırsal kesimde yaşayan topluluklar, ekonomik faaliyetlerinin temelini tarım ve hayvancılık gibi doğaya dayalı üretim biçimlerine dayandırmaktadır. Bu bağlamda, köy halkının yaşam biçimi, doğa ile bütünleşik bir ilişki sergilemekte, doğa ise ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirildiği temel bir mekânsal boyut olarak ortaya çıkmaktadır. Doğa, yerel halk için yalnızca bir yaşam alanı değil, aynı zamanda dönüştürülerek ekonomik değer elde edilen, üretim süreçlerinin merkezinde yer alan bir varlıktır. Tarımsal üretim ve hayvancılık faaliyetleri, toprağın, suyun ve diğer doğal varlıkların düzenli bir şekilde kullanılmasıyla mümkün hale gelirken, bu kaynakların sürdürülebilirliği yerel

halkın refahını doğrudan etkilemektedir. Kapitalizmin doğası gereği sürekli genişleme isteği doğanın metalaştırılmasıyla mümkündür. Bu metalaştırma sürecinin yol açtığı ekolojik yıkım, köylülerin yaşam alanlarından sürülmesi, ekonomik gelir kaynaklarının gaspı gibi büyük sorunları doğurmaktadır. Köylülerin örgütlenmesine neden olan ana bileşenler ekonomik kaygılar ve geçim sıkıntısıdır. Ama köylünün doğayla kurmuş olduğu ilişkinin ve bu ilişkinin bozulmasına yol açan tehdit ve tehlikelere karşı örgütlenmelerinin sebebi sadece ekonomik kaygılar değildir. Çünkü köylüler yaşam alanlarıyla aynı zamanda bir aidiyet bağı da geliştirir. Köylünün doğayla kurduğu ilişkide kültürel birikim de önemli bir etkendir. Hatta bazı durumlarda doğal alanlara manevi bir değer atfedildiği de gözlemlenmektedir.

Köylünün doğa ile kurmuş olduğu ekonomik, toplumsal ve kültürel ilişkinin bozulma tehdidine karşın örgütlenen Tokat/Günçalı Köyü bu bağlamda incelenebilir. Tokat ilinin Günçalı Köyü, son yıllarda altın madeni arama faaliyetleri için yabancı yatırımcıların dikkatini çeken bir yer haline gelmiştir. HLC Kıymetli Madenler ve Yatırım A.Ş.'nin bölgede altın madeni arama isteği, yerel halkın güçlü tepkisi ve çevresel kaygılarla karşılanmıştır. Altın madeni arama faaliyetlerinin başlaması halinde, bölgenin doğal varlıkları, özellikle içme suyu ve tarım alanlarının büyük bir risk altında kalabileceği endişesi doğmuştur. Bu bağlamda, araştırma konusu olan Günçalı Köyü, doğa ve toplum arasındaki hassas dengenin korunması açısından dikkat çeken bir örnek oluşturmaktadır. Ayrıca, yerel halkın manevi açıdan büyük değer atfettiği Çal Baba Yaylası ve asırlık ardıç ağaçları gibi doğal ve kültürel varlıkların tehlike altında olması, durumu daha da karmaşık hale getirmektedir. Günçalı Köyü, çoğunlukla Alevi inancına sahip bir nüfusa sahiptir. Kutsallık atfedilen Çal Baba, köydeki inanç kimliğinin de güçlü bir sembolüdür. Bu inanç mekânları, yalnızca dini pratiklerin değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın da merkezinde yer alır. Köylüler, inançları gereği doğaya karşı sorumluluk hisseder ve onu bir yaşam kaynağı olarak görür. Köy halkı, maden projelerine karşı protestolar düzenlemiş, hukuki yollara başvurmuş ve çeşitli dayanışma kampanyaları başlatmıştır. Bu eylemler, doğal kaynakların korunması ve köyün geleceğinin güvence altına alınması için kararlı bir çabayı temsil etmektedir.

Tokat Günçalı Köyü'nde gelişen madencilik karşıtı hareket, doğanın korunması, toplumsal eşitlik ve kültürel mirasın savunulması gibi çok katmanlı bir mücadelenin parçasıdır. Bu hareket, çevresel adalet kavramının yalnızca doğal kaynakların dağılımındaki eşitsizlikle sınırlı olmadığını, aynı zamanda kültürel ve inançsal dinamiklerle iç içe geçtiğini göstermektedir. Köylülerin doğayla kurduğu bağ, onların çevre mücadelesindeki kararlılığını pekiştirmekte, bu mücadeleyi sadece ekonomik bir çatışma değil, aynı zamanda bir kimlik savunusu haline getirmektedir.

BETWEEN FAITH, NATURE AND ECONOMY: ANTIMINING ENVIRONMENTAL MOVEMENT IN TOKAT GÜNÇALI VILLAGE

Abstract

This study aims to examine the environmental movement that emerged in response to gold mining activities in Günçalı Village, Tokat, focusing on the economic, ecological, and religious dynamics that shape the resistance. It analyzes how capitalism's exploitation of nature affects different social groups, emphasizing the villagers' historical ties with their environment and how the Alevi faith plays a motivating role in their struggle. Capitalist approaches that treat nature as an unlimited resource have deepened social, economic, and cultural inequalities. In this context, the concept of environmental justice offers a framework for addressing these inequalities. Applying this perspective, the study investigates how the villagers of Günçalı organized protests, launched legal actions, and built solidarity networks to defend their relationship with nature, transforming the movement into a broader identity-based resistance. The anti-mining struggle in Günçalı shows that environmental justice extends beyond equitable access to natural resources. It includes the protection of cultural and spiritual values and challenges dominant power structures. The villagers' deep connection with their land illustrates that the resistance is not merely about economic survival, but also about asserting social equality and safeguarding cultural heritage. Ultimately, the case of Günçalı reveals that environmental justice is a multidimensional struggle requiring the re-evaluation of social and ecological relations.

Key Words: Environmental Justice, Mining Resistance, Rural Social Movements

6360 SAYILI KANUN SONRASI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNDE KIRSAL MAHALLELERDE SOSYO-EKONOMİK DEĞİŞİM: ANKARA İLÇELERİ ÖRNEĞİ*

Ezgi ŞAHİN, Ufuk POYRAZ, Ayhan Melih TEZCAN, Ceren Gamze YAŞAR, Ali Cenap YOLOĞLU, Ayşe Çolpan KAVUNCU[1]

Genişletilmiş Özet

Bu bildirinin temel konusu, 6360 sayılı Kanun (2012) ve sonrasındaki idari ve yasal düzenlemelerin ardından büyükşehirlerde ortaya çıkan kırsal mahalleler (genel olarak kırsal yerleşim alanları) ve büyükşehir belediyelerinin hizmet sunumu arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu ilişkiyi farklı yerelliklerde farklı şekillerde etkileyen ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel ve sosyo-mekânsal dinamikleri anlamayı ve çözümlemeyi amaçlamak için kanun sonrası geçen 10 yıllık süre zarfında öncelikle söz konusu kırsal mahallelerdeki sosyo-ekonomik ve sosyo-mekansal gelişmelerin seyrinin ortaya konması gerekmektedir. Bu mevcut kanunun amacına ulaşıp ulaşmadığını anlamak için önemlidir.

Bilindiği üzere 6360 sayılı kanun ile büyükşehirlerimizde büyükşehir belediyelerinin tüm il sınırlarını kapsayacak şekilde yetki alanlarının genişletilmesiyle bir tür bütünşehir uygulaması ortaya çıkmıştır. Bu anlamda büyükşehirlerimizde bundan sonra ve aslında ilk kez belediyenin kırsal nitelikli hizmet sunması durumu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla büyükşehir belediyeleri kentsel ve kırsal hizmetlerin tamamını kent merkezinden ilin en ücra köşesindeki kırsal yerleşim yerlerine kadar uzanan geniş ve birbirinden sosyo-ekonomik olarak çok farklı alanlara sunmak durumundadırlar. Şüphesiz bu durum, günümüzün hızlı ve çarpık kentleşme gerçeği; sadece iç değil aynı zamanda yoğun dış göç hareketi; teknolojik ilerlemenin hiç olmadığı kadar hızlı ve dinamik bir yaşam yaratması; küresel ısınmanın sonuçlarının artık gündelik hayatlarımızda hissedilmesi; sürekli bir afet ve kriz içinde yaşadığımız yeni kentsel durumlar birlikte düşünüldüğünde hiç olmadığı kadar büyükşehir belediyelerini zorlayan koşulları yaratmıştır. Aynı zamanda kentsel hizmetler sunmak konusunda uzmanlaşmış bir örgütlenmeye/kuruma uzmanlık konusu dışında görevler yüklemenin o örgütlenme/kurum için zorluklar doğurması çok da şaşırtıcı değildir.

2012 yılında 6360 sayılı yasa ile Türkiye'de büyükşehirlerin yetki alanları il sınırlarına kadar genişletilmiş, bunun sonucunda kenti tanımlayabilecek iktisadi ve yapılı çevre özelliklerine sahip olmayan fakat "kent" sayılan yerleşim alanları sorunu ortaya çıkmıştır. Bu durumda, büyükşehirlerde kırsal alan istatistiklerinin toplanmasından, kırsal hizmetlerin sunumuna, yerleşim alanlarının tüzel

* Bu bildiri, "1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı" kapsamında TÜBİTAK tarafından desteklenen "6360 Sayılı Kanun Sonrası Büyükşehir Belediyelerinin Sunduğu Hizmetlerin Sürdürülebilirliği Bakımından Kırsal Mahallelerin Kademelendirilmesi: Ankara Örneği" başlıklı proje kapsamında hazırlanmıştır.
[1] Proje Ekibi.

kişiliğini kaybederek temsiliyet sorunu yaşamasına, kırsal kalkınma politikalarından yoksun kalmaya ve gerçekçi olmayan bir şekilde Türkiye'de kent nüfus oranının %93'lere kadar ulaşmasına kadar birçok sorun ortaya çıkmıştır. Bu kaygılarla, idari düzenlemelere yönelik olarak 2021 yılında günümüzdeki Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından "Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği" yayımlanmıştır. Yani eskiden köy olan büyükşehirlerdeki yerleşim alanları, 6360 sayılı kanun sonrası mahalleye dönüşmüş; 2021'deki yönetmelik ile de Türk idari yapısında adı sanı bugüne kadar hiç duyulmayan "kırsal mahalle"ye dönüştürülmüşlerdir. Dahası bahsi geçen yönetmelikte kırsal mahalle statüsünün kazanılması için karşılanması gereken şartlar sonrasında, son kertede ilçe belediye meclisince alınacak kararın büyükşehir belediye meclisi tarafından kabul görmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle tüm nesnel kriterleri karşılasa da bir yerleşim yerinin kırsal mahalle olarak tespit edilmesi mümkün olmayabilir.

Artık yaşadığımız dünyada, hele ki metropoliten kentleri düşündüğümüzde, kent-kır gibi ikili ayrım üzerinden kamusal hizmetleri düşünmek esasında oldukça kısır ve yetersiz bir durum yaratmaktadır. Çünkü metropoliten alanlar içerisinde klasik anlamda düşündüğümüz kent ve kıra dair yaşam tarzlarından farklı birçok toplumsal katmanlı yaşam tarzlarını bir arada düşünmeliyiz. Yani bir metropoliten alan içerisinde kent dediğimiz mekânlarda sosyo mekânsal olarak birbirinden çok farklı yaşam pratikleri ortaya çıkarken kırsal yaşam mekânları da ne eskisi gibi kır ne de tek tiptir artık. Oysa Türkiye'de modern dönemlerle birlikte yani Tanzimattan itibaren belki idari anlamda ve istatistiki veri tabanı anlamında hizmet sunumu için kır-kent ya da şehir-köy ayrımlarına dayanan düzenlemeler yapılmıştır. Ancak, gerekli politika tercihlerinin yapılması ve kamusal hizmetlerin geliştirilmesine yönelik bilginin temini amaçlı olarak 2023 yılında Avrupa İstatistik Ofisi'nin Kentleşme Derecesi (Degree of Urbanization - DEGURBA) modelini esas alıp, İçişleri Bakanlığının oluşturduğu Mekânsal Adres Kayıt Sistemi'ni (MAKS) ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ni (ADNKS) kullanarak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından fiili kent-kır yapısını aşma amacıyla düşünülen yoğun kent, orta yoğun kent, ve kır sınıflaması ortaya konulmuştur. DEGURBA modeli kaba bir ayrımla kentsel ve kırsal alanlar hakkında fikir verip farklı ölçeklerde karşılaştırma yapmayı kolaylaştırsa da kurgusal 1km2'lik ızgaralara düşen nüfus yoğunlukları ile tanımlanamayacak farklı özelliklere sahip yerleşim alanlarında, halkın sahip olduğu üretim araçları, buna bağlı geçinme stratejileri ve kamusal hizmet ihtiyaçları büyük oranda çeşitlilik göstermesinden ötürü detaylı analizlere izin vermemektedir. Esasında uluslararası ölçekte ortak bir veri tabanı ve çeşitli karşılaştırmaları yapmaya izin vermesi açısından anlamlı olan DEGURBA'ya dayanarak kamu hizmetlerini ve kamu politikalarını belirlemek anlamlı değildir. Yani her kamu politikası doğası gereği farklı mekânsal kademelenmelere ihtiyaç duymaktadır. Kısaca gerek kırsal mahalle düzenlemesi gerekse de yeni 3'lü mekânsal sınıflandırma düzenlemesi önemli nesnel kriterlerin altını çiziyor olsalar da özellikle kırsal mahalleler için kamu hizmetlerinin sunumu ve yerel kamu politikalarının oluşturulması açısından yeterlilik düzeyleri tartışmalı düzenlemelerdir.

Tüm bunlardan hareketle bildiride, büyükşehirlerdeki kırsal yerleşim alanlarının büyükşehir belediyeleri tarafından sürdürülebilir, eşit, etkin ve verimli bir şekilde hizmet sunumu için yeniden sınıflandırılması ve tanımlanmasının gerekliliği ileri sürülmektedir. Büyükşehir belediyelerinin kırsal mahallelerdeki hizmetlere yönelik farklı ihtiyaçları ve beklentileri nasıl karşılayabileceği konusu da önemli bir sorundur. Bu amaçla bildiride farklı kamu kurum ve kuruluşlarından elde edilecek mevcut veriler kullanılarak 2012 sonrası Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarına dahil olan 13 ilçenin kırsal mahallelerine yönelik coğrafi bilgi sistemleri (GIS) kullanarak farklı kırsal yerleşimlerin ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda sosyo-ekonomik gelişim seyirlere ortaya konacaktır. Bundan hareketlerde Büyükşehir Belediyesinin kırsal yerleşimlere yönelik hizmet sunumlarına dair özgün ve önemli değerlendirme ve öneriler ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: 6360 Sayılı Kanun, Kırsal mahalleler, Ankara İlçeleri

SOCIO-ECONOMIC CHANGE IN RURAL NEIGHBORHOODS IN METROPOLITAN MUNICIPALITIES AFTER LAW NO. 6360: THE CASE OF ANKARA DISTRICTS

Abstract

This paper examines the relationship between rural settlements in metropolitan cities and the service provision of municipalities after Law No. 6360 (2012). With the law, the jurisdiction of metropolitan cities was expanded to the provincial borders, and metropolitan municipalities had to provide services from city centers to the most remote villages. This situation, along with rapid urbanization, migration movements, technological developments, and environmental problems, puts a strain on metropolitan municipalities. With Law No. 6360, old villages were transformed into neighborhoods, and the definition of "rural neighborhood" was introduced with the regulation in 2021. However, certain conditions must be met and the approval of the municipal council is required for the transition to this status. It is seen that the urban-rural distinction in Turkey does not fully reflect the diversified lifestyles in metropolitan areas. Therefore, the definition of rural areas needs to be updated in public service provision and local policy-making. The paper emphasizes that these settlements need to be reclassified for metropolitan municipalities to provide effective and sustainable services in rural neighborhoods. After 2012, socio-economic development analyses will be conducted using geographic information systems (GIS) for rural neighborhoods of districts within the borders of Ankara Metropolitan Municipality, and solution proposals will be developed in line with the needs of rural settlements.

Keywords: Law No. 6360, Rural neighborhoods, Districts of Ankara

KIRSAL ENERJİ SORUNLARININ SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇÖZÜMÜ: YENİLENEBİLİR KAYNAKLARLA BÖLGESEL KALKINMA

Celal ÖZKALE[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma, kırsal bölgelerde yaşanan enerji sorunlarının sürdürülebilir çözümlerle ele alınmasını ve yenilenebilir enerji kaynaklarının bu süreçteki rolünü incelemektedir. Dünyanın pek çok bölgesinde olduğu gibi, Türkiye'de de kırsal alanlarda enerjiye erişim, ekonomik kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik kritik sorun alanlarıdır. Geleneksel enerji altyapıları, bu bölgelerde yüksek maliyetler ve çevresel zararlar nedeniyle genellikle sürdürülebilir bir çözüm sunmamaktadır. Örneğin, birçok kırsal yerleşim bölgesi, fosil yakıt temelli enerjiye bağımlı kalmakta ve bu da karbon emisyonlarını artırarak iklim değişikliğini hızlandırmaktadır. Çalışma, güneş panelleri ve rüzgâr türbinleri gibi yenilenebilir enerji teknolojilerinin kırsal alanlara entegre edilmesinin, enerji maliyetlerini düşürerek ve yerel halkın enerji arz güvenliğini artırarak önemli faydalar sağladığını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin Konya Karapınar Güneş Enerjisi Santrali veya Danimarka'nın Samsø Adası gibi başarılı örnekler, kırsal bölgelerde yenilenebilir enerjiyle enerji sorunlarının çözülebileceğini göstermektedir. Ayrıca, yerel düzeyde enerji kooperatiflerinin teşvik edilmesiyle, kırsal topluluklar hem enerji üretiminde aktif rol oynayabilir hem de ekonomik kalkınma sağlanabilir. Sonuç olarak, kırsal bölgelerde yenilenebilir enerji yatırımlarının doğru planlama ve destek mekanizmalarıyla uygulanması, sürdürülebilir bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacaktır. Çalışma, bu süreçte kamu politikalarının destekleyici rolüne ve uluslararası finansman mekanizmalarının etkin kullanımına dikkat çekmektedir.

Çalışma Konusu: Bu çalışma, kırsal bölgelerdeki enerji sorunlarının sürdürülebilir çözümlerle ele alınmasını ve yenilenebilir enerji kaynaklarının bölgesel kalkınmaya katkısını incelemektedir. Kırsal bölgelerde enerjiye erişim, ekonomik kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ele alınması gereken kritik sorunlar arasında yer almaktadır. Geleneksel enerji kaynaklarının çevresel ve ekonomik maliyetleri nedeniyle bu bölgelerdeki enerji sorunları giderek artmakta, yenilenebilir enerji kaynakları ise bu sorunlara alternatif ve sürdürülebilir çözümler sunmaktadır. Çalışma, kırsal alanlarda yenilenebilir enerji sistemlerinin uygulanabilirliğini ve bu sistemlerin toplumsal ve ekonomik faydalarını analiz etmektedir.

Çalışmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, kırsal bölgelerde yaşanan enerji sorunlarının çözümünde yenilenebilir enerji kaynaklarının oynadığı kritik rolü ortaya koymaktır. Özellikle güneş, rüzgâr ve

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü, Kocaeli, Türkiye, cozkale@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0115-0505.

biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının, kırsal kalkınmaya nasıl katkı sağlayabileceği tartışılmaktadır. Bunun yanında, yerel enerji ihtiyaçlarının sürdürülebilir bir şekilde karşılanması için enerji yönetimi, maliyet optimizasyonu ve toplumsal katılım gibi faktörler ele alınmaktadır. Çalışma, enerji güvenliğini artırmak ve çevresel etkileri azaltmak için yenilikçi politikalar ve stratejiler geliştirmeyi hedeflemektedir.

Çalışmada, literatür taraması ve vaka analizleri bir arada kullanılmıştır. Ulusal ve uluslararası düzeyde kırsal bölgelerde yenilenebilir enerji projelerinin başarılarını ve karşılaşılan zorlukları ele alan örnekler incelenmiştir. Türkiye ve diğer ülkelerdeki kırsal kalkınma modelleri karşılaştırılarak, enerji sorunlarının çözümünde yenilenebilir enerji kaynaklarının etkinliği değerlendirilmiştir. Ayrıca, ekonomik, sosyal ve çevresel etkiler dikkate alınarak optimal enerji üretim modelleri önerilmiştir.

Çalışma kapsamına ve işleyişine dahil edilen konu başlıklarını şöyle özetlemek mümkündür:

K*ırsal Enerji Sorunlarının Tanımlanması:* Bu bölümde, kırsal bölgelerde karşılaşılan enerji yoksunluğu, altyapı eksiklikleri ve ekonomik eşitsizlikler gibi temel sorunlar ele alınmaktadır.

Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Rolü: Güneş, rüzgâr ve biyokütle gibi kaynakların, kırsal enerji ihtiyaçlarını karşılamadaki potansiyeli detaylı bir şekilde tartışılmaktadır.

Enerji Yönetimi ve Bölgesel Kalkınma: Yerel yönetimlerin ve enerji kooperatiflerinin kırsal enerji üretimindeki rolleri incelenmekte, yenilenebilir enerji sistemlerinin ekonomik kalkınmaya etkisi değerlendirilmektedir.

Başarılı Uygulamalar ve Öneriler: Türkiye'nin Konya Karapınar Güneş Enerji Santrali gibi örneklerden hareketle, kırsal enerji sorunlarına yönelik sürdürülebilir çözüm önerileri sunulmaktadır.

Çalışmanın Bulguları, yenilenebilir enerji kaynaklarının kırsal bölgelerde enerji sorunlarının çözümünde önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Yenilenebilir enerji, enerji arz güvenliğini artırırken çevresel etkileri önemli ölçüde azaltmaktadır. Bununla birlikte, enerji projelerinin sürdürülebilirliği için yerel halkın katılımı, finansal teşvikler ve düzenleyici çerçevelerin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Kırsal bölgelerde enerji sorunlarının çözümünde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada kritik bir rol oynamaktadır. Çalışma, kamu-özel sektör iş birliğinin güçlendirilmesi, yerel yönetimlerin yenilenebilir enerji projelerine daha fazla dahil edilmesi ve uluslararası fonların etkin bir şekilde kullanılmasını önermektedir. Ayrıca, yenilenebilir enerji projelerinin başarısı için toplumsal farkındalık

kampanyalarının artırılması ve teknik eğitim programlarının yaygınlaştırılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu yaklaşımlar, kırsal bölgelerde enerji sorunlarının çözülmesi ve bölgesel kalkınmanın hızlanması için etkili bir strateji sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Kırsal Enerji Sorunları, Yenilenebilir Enerji, Bölgesel Kalkınma

SUSTAINABLE SOLUTIONS TO RURAL ENERGY PROBLEMS: REGIONAL DEVELOPMENT WITH RENEWABLE RESOURCES

Abstract

This study examines the sustainable solutions to energy problems experienced in rural areas and the role of renewable energy sources in this process. As in many parts of the world, access to energy, economic development and environmental sustainability are critical problem areas in rural areas in Turkey. Traditional energy infrastructures generally do not provide a sustainable solution in these regions due to high costs and environmental damage. For example, many rural settlements remain dependent on fossil fuel-based energy, which increases carbon emissions and accelerates climate change. The study reveals that integrating renewable energy technologies such as solar panels and wind turbines into rural areas provides significant benefits by reducing energy costs and increasing the energy supply security of local people. Successful examples such as Turkey's Konya Karapınar Solar Power Plant or Denmark's Samsø Island show that energy problems in rural areas can be solved with renewable energy. In addition, by encouraging energy cooperatives at the local level, rural communities can play an active role in energy production and economic development can be achieved. As a result, the implementation of renewable energy investments in rural areas with correct planning and support mechanisms will contribute to sustainable regional development. The study draws attention to the supporting role of public policies and the effective use of international financing mechanisms in this process.

Keywords: Sustainability, Rural Energy Problems, Renewable Energy, Regional Development

TRABZON'UN ÇEVRE KALİTESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Abdulgazi YIKICI[1]

Genişletilmiş Özet

Önceleri sınırsız ve kendini yenileyebilme yeterliğine sahip olduğu düşünülen çevre ve içerisindeki ekosistemler, taşıma kapasitesinin aşılması dolayısıyla sürdürülebilirlik niteliğini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Çevrenin iç içe geçmiş ekosistemlerden oluşması ve insanlar tarafından coğrafya üzerinde yapılan siyasi ve idari bölümlemelerin ekosistem sınırları üzerinde belirleyici bir nitelik taşımaması, bütüncül bakış açısına dayanan ve iş birliği etrafında şekillenen yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Uluslararası örgüt ile ağların sayısı ve bu yapıların üyelerindeki artış yalnızca söz konusu düşünceyi desteklemekle kalmamakta, aynı zamanda iş birliğine ve düzeyler arası etkileşim temelinde yükselen yönetişim mekanizmalarına verilen önemi de göstermektedir. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren çevredeki olumsuz gidişata son verme amacı taşıyan girişimlerin sıklığındaki artış, duyulan endişenin boyutunu açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Gerçekleştirilen toplantılar ve bunların sonucunda ortaya çıkan belgelerde ise hâkim temanın iklim krizi ile mücadele edilmesi ve çevre kalitesinin artırılması etrafında şekillendiği görülmektedir.

Yüz ölçümü olarak dünyadaki toprakların %3'ünü kaplamasına rağmen küresel enerjinin %50'sinden fazlasının tüketildiği, toplam emisyonların ise %70'inden fazlasının salındığı alanlar olan kentler; söz konusu özelliklerinden dolayı iklim değişikliği mücadelesi ve çevre kalitesini artırma girişimlerinin temel aktörü konumundadır. Bu bağlamda kent ölçeğinde çevre kalitesinin izlenmesi ve değerlendirilmesinin, dünyayı daha yaşanabilir bir yer hâline getirme potansiyeline sahip olduğu söylenebilir. Buradan hareketle çalışmanın amacı, Trabzon ilinin çevre kalitesi açısından değerlendirilmesidir. Bu çerçevede çalışma üç kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda çevre kalitesinin kavramsal çerçevesi çizilmekte ve bu konuda gerçekleştirilen uluslararası faaliyetler genel itibarıyla ele alınmaktadır. İkinci kısımda, çevre kalitesine etki eden ekosistem sağlığı, yeşil/yenilenebilir enerji, kurumsal kalite ve kapasite, denetim ve idari yaptırımlar ve farkındalık eğitimleri gibi unsurlara yer verilmektedir. Son kısımda ise araştırmanın örneklemini teşkil eden Trabzon ili ana hatlarıyla tanıtılmakta, ardından "İl Çevre Durum Raporları"ndan hareketle söz konusu ilin çevre kalitesi hakkında değerlendirmelerde bulunulmaktadır.

Bu çalışmada, Trabzon'un çevre kalitesini değerlendirmek amacıyla nitel ve nicel verilerin harmanlandığı doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın temel veri kaynağı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB) tarafından yayımlanan ve 2012-2023 yıllarını kapsayan Trabzon ili çevre durum raporlarından oluşmaktadır. Söz konusu raporlar, ÇŞİDB'nin

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, abdulgaziyikici@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1230-1612.

kurumsal internet sayfasından indirilmiş ve yıllara göre tasnif edilmiştir. Ardından raporlarda bulunan tablo, grafik ve metinler; veriler ve süreklilik arz edip etmeme durumları göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Yapılan incelemenin ardından Trabzon'un çevre kalitesinin değerlendirilmesinde; "hava kalitesi", "su potansiyeli", "atık", "yeşil alan kapasitesi", "biyolojik çeşitlilik", "denetim ve idari yaptırım" ve "farkındalık eğitimi" parametrelerinden oluşan yedi başlık belirlenmiştir. Bu parametrelere ilişkin veriler Microsoft Excel programı kullanılarak gruplandırılmış ve tablo ile pasta grafikleri aracılığıyla görselleştirilmiştir.

Yapılan değerlendirmelerden hareketle çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. İlde hava kalitesinin artırılmasına yönelik olarak kaliteli kömür kullanılması, yakma kazanı denetimlerin sıklaştırılması, sanayi tesislerinin bacalarına filtre takılması ve doğal gazın yaygınlaştırılması gibi çeşitli önlemlerin alındığı gözlemlenmektedir. Ayrıca bu önlemlerin 2019 yılından itibaren kömür yardımlarının doğal gaz yardımına döndürülmesi örneğinde olduğu gibi daha etkili yöntemlere evrildiği dikkat çekmektedir. Nitekim süreç içerisinde evsel ısınmada kullanılan kömür miktarı azalırken doğal gaz miktarının arttığı, sanayide 2016 yılında ve 2019-2022 yıllarında katı yakıt kullanılmadığı ve 2019 yılında sera gazı envanteri hazırlandığı tespit edilmiştir. Anılan dönem aralığında (2012-2023) nüfusun %8,7 ve toplam araç sayısının %129,6 artmasına rağmen hava kalitesinde iyileşmelerin gözlemlenmesi, alınan önlemlerin etki sonuçlar doğurduğuna işaret etmektedir. Çeşitli su kaynaklarına sahip olan ilin su potansiyelinin istikrarlı bir profile sahip olduğu saptanmıştır. İldeki vahşi depolama alanlarının rehabilite edilerek kapatılması ile atık toplama ve geri dönüşüm konularında faaliyet gösteren firmaların çeşitlilik arz etmesi ve sayılarının artma eğilimi göstermesi çevre kalitesi açısından olumlu gelişmeler şeklinde yorumlanabilir.

Kentlerin yeşil altyapısı, diğer bir deyişle yeşil alanların kentin yüz ölçümü içerisindeki oranı da çevre kalitesi üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Yeşil alanlar, karbonu hapsetme ve kentsel ısı adası etkilerini hafifletme gibi son derece değerli ekosistem hizmetleri sunmaktadır. Trabzon'un yüz ölçümünün yarıdan fazlasının yeşil alanlardan oluşması kente avantaj sağlamaktadır. Bu bağlamda zayıf, orta ve yüksek şeklinde 3 hassasiyet sınıfına, her bir sınıfın da kendi içerisinde düşük, orta ve yüksek şeklinde ayrı kademeye ayrıldığı çölleşme haritasında Trabzon'un zayıf hassasiyet sınıfının orta kademesinde yer alması gayet doğaldır. Bununla birlikte kentteki yeşil alan kapasitesinde bazı dönemlerde düşüşlerin yaşandığı görülmüştür. Örneğin; ormanlık alanlarda 2015-2017 döneminde azalma meydana gelmiş, ancak bu alanlar 2018 yılından sonra 2015 yılı öncesindeki seviyelerin üzerine çıkmıştır. Benzer şekilde çayır ve mera kapasitesinde ise 2021 yılında dramatik bir düşüş yaşandığı göze çarpmıştır. Söz konusu düşüşü tersine çevirmek için ıslah çalışmaları (ot potansiyeli yüksek çim tohumları) uygulamaya konulmuştur. Yürütülen faaliyetler sonucunda çayır ve mera alanlarında 2022 yılında iyileşme yaşanmış ve 2023 yılında ise kayda değer bir artış olmuştur. Ayrıca bu ıslah faaliyetleri ile yalnızca yeşil alan kapasitesinin artırılmasının değil, aynı zamanda erozyon

ve toprak kayıplarının önüne geçilmesinin amaçlanmış olması da bütünsel bir bakış açısı ile konuya yaklaşıldığı anlamına gelmektedir.

Yeşil alan kapasitesinin yanı sıra kentin flora ve fauna açısından zengin olması, biyoçeşitliliğin devamına ve ekosistem güvenliğinin sağlanmasına uygun bir zemin hazırlamaktadır. Söz konusu devamlılığının sağlanmasında güçlü kurumsal yapıların varlığı ve bunlar aracılığıyla gerçekleştirilen denetimlerin sıklığı ile şekli büyük bir önem bir rol oynamaktadır. 2012'den 2023'e kadar olan dönemde (2022 hariç) yıl içerisinde gerçekleştirilen denetimlerin %95 ve üzerinde bir oranda plansız (ani + şikâyete istinaden) denetim türünde olması etkili bir mekanizmaya işaret etmektedir. Her ne kadar 2022 yılında planlı denetimler %86'yı teşkil etmişse de 2023 yılında yeniden plansız denetimler %85'e yükselerek eski ağırlığını geri kazanmıştır. Hava, su, atık, gürültü ve ÇED konuları etrafında kümelenen şikâyetlerin denetimle sonuçlanma oranının %100 olması ise ilgi çekicidir. Ayrıca şikâyet konusu olan alanlarda idari para cezalarının uygulandığı göze çarpmaktadır. Çevre kalitesinin artırılmasına yönelik alınan önlemlerin kendinden beklenen çıktıları vermesi, vatandaşların çevre konusundaki farkındalık düzeyleri ile doğrudan ilişkilidir. 2023 yılı haricinde istikrarlı olarak çevre eğitimlerinin yapılması, ağırlığın öğrencilere verilmekle birlikte tüm vatandaşların kapsama dâhil edilmesi çevre hassasiyeti oluşturulması ve buna yönelik tutum ve davranış değişikliği sağlanması açısından önemli bir niteliğe sahiptir. Ayrıca pandemi döneminde farkındalık oluşturma faaliyetlerinin çevrim içi bir şekilde sürdürülmesi de çevre eğitimlerine verilen değeri ve kurumların bu konudaki ciddi tutumunu açık bir şekilde göstermektedir. Sonuç olarak, Trabzon'un çevre kalitesinin genel anlamda iyi bir düzeyde bulunduğu ve sürdürülebilir çevre yönetiminde başarı olunduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Çevre Kalitesi, Sürdürülebilirlik, Trabzon

AN EVALUATION OF TRABZON'S ENVIRONMENTAL QUALITY

Abstract

Cities, which cover only 3% of the world's land area, consume more than 50% of global energy and are responsible for over 70% of total emissions. Due to these characteristics, cities are the key actors in struggle with climate change and enhancing environmental quality. In this context, monitoring and evaluating environmental quality at the urban scale has the potential to make the world a more livable place. Based on this perspective, the aim of this study is to evaluate the environmental quality of Trabzon.The study employs a document analysis method, integrating qualitative and quantitative data. The primary data source consists of environmental status reports for Trabzon, published by the Ministry of Environment, Urbanization, and Climate Change (MEUCC) and covering the years 2012–2023. These reports were downloaded from the MEUCC's official website and organized chronologically. Subsequently, the information/data contained in the tables, graphs, and texts of these reports were examined, with a focus on their continuity over the years. Following this analysis, it was decided to assess Trabzon's environmental quality based on the parameters of "air quality," "water potential," "waste," "green area capacity," "biodiversity," "inspection and administrative enforcement," and "awareness education." The data related to these parameters were grouped using Microsoft Excel and visualized through tables and pie charts. As a result, it was concluded that Trabzon's environmental quality is generally at a good level and that significant success has been achieved in sustainable environmental management.

Keywords: Environmental Quality, Sustainability, Trabzon

6 ŞUBAT DEPREMLERİ SONRASI HAVA KİRLİLİĞİNİN BASINA YANSIYAN OLGULAR ÜZERİNDEN İNCELENMESİ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ: MALATYA İLİ ÖRNEĞİ

Sena ŞAHİN[1]

Genişletilmiş Özet

Depremler, yoğun tahrip edici güçte ve büyük fay hatlarına sahip olmasından ötürü risk altında olan Türkiye için önemli bir doğal afettir. Önemli ve büyük fay kuşaklarının yer aldığı bir ülke olmasından ötürü geçmişten bugüne dek büyük ve şiddetli depremlere tanıklık eden Türkiye, 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş Pazarcık merkezli 7.7 ve bunun ardından Elbistan merkezli 7,6 büyüklüğündeki depremlerin şiddeti ile sarsılmıştır. Ülkenin son yüzyılda yaşadığı en büyük doğal afetlerden biri olan ve 11 ilde yıkıcı hasarlar meydana getiren 6 Şubat depremleri, can ve mal kayıplarının yanı sıra kent yapılarında da ağır hasarlara yol açmıştır. Hem toplumda hem de bireyler üzerinde önemli etkileri olan bu depremlerin ardından 11 ilin vatandaşları, farklı ve güvende olacakları alanlara tahliye edilerek bir göç sürecine tabi tutulmuşlardır. Şehirlerin yoğun bir şekilde hasara uğraması ve toparlanma aşamasının uzun bir süreç şeklinde gerçekleşmesi, il halkının bu bölgeden uzunca bir süre uzaklaşmasını mecbur kılmıştır.

Depremler, ciddi çevresel bozulmalara neden olduğu için kent yapısı ve kentin doğası açısından da önemli bir sorundur. Deprem esnasında meydana gelen yıkımların yanı sıra depremin sonrasında orta ve ağır hasarlı binaların yıkılması ve yeniden yapım süreci, kentte önemli kirlilik kaynakları haline gelmiştir. Yıkımlarla oluşan hava kirliliği, şehrin hava kalitesini düşürerek kentsel huzurunu azaltan önemli bir faktör olmuştur. Molozların ve enkazların kaldırılması aşamasında buradan etrafa yayılan tozlar ve hafriyattan salınan gazlar, insan sağlığını tehdit eden önemli problemlerden biridir. Deprem esnasında veya sonrasında yıkılan binalardan etrafa salınan toz ve partiküller, insanların solunum aracılığıyla kan dolaşımına dahil olarak birçok ciddi rahatsızlığa sebep olabilmektedir. Bunun yanı sıra deprem ve enkazlardaki en önemli tehlikelerden birisi asbest lifleridir. Akciğerde birikerek uzun yıllar sonrasında önemli akciğer hastalıklarına sebep olan bu asbest lifleri, bu maddeyi içeren yapıların çökmesi veya yıkılması sonrasında havaya saçılarak yine soluma yoluyla sağlığı tehdit edebilir. Ayrıca enkazların ve molozların taşınması için yoğun şekilde çalışan iş makineleri, etrafa yaydıkları gazlardan dolayı havayı kirleten bir diğer önemli faktördür. Motorlu taşıtlar ve bu taşıtlarda kullanılan yakıtların atmosfere saldığı emisyonlar, ciddi bir hava kirliliği yaratarak bölge halkının sağlığını tehdit etmektedir.

[1] Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, sena.sahin@inonu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2728-9839.

Aynı zamanda depremler, bölgedeki konutlar üzerinde ciddi tahribat bırakmaktadır. Bu konutlar yeniden yapılana dek bireylerin bir kısmının çadırlarda kalması sebebiyle oluşturulan çadır kentlerde ailelerin soba ile ısınması söz konusudur. Sobalarda odun ve kömür kullanılması sonucunda salınan karbonmonoksit gazı, sebep olduğu hayati tehlikelerin yanı sıra ciddi bir hava kirliliği de oluşturmaktadır. Bölgedeki doğalgaz ve elektrik probleminden ötürü kömür yakılması, mevcut kirliliği daha da artıran ve ciddi sonuçlara sebep olabilecek önemli problemlerden bir diğeridir. Bu durum, enkaz çalışmalarıyla birleştiği zaman vatandaşın sağlığı açısından ciddi problemlere sebep olmaktadır. Hava kirliliğine sebep olan bir diğer faktör ise enkazlarda ve moloz yığınlarında oluşan bakteri ve küflerin molozun kaldırılması esnasında etrafa yayılarak solunmasıdır. Kimyasal maddelerin yanı sıra bu tozların bireyin solunumuna karışması, ciddi enfeksiyonlara neden olan önemli problemlerden bir diğeridir.

6 Şubat depremleri sonrasında yerinde ayrıştırma, enkazlardan yayılan tozlar, hafriyat taşıma ve bu faaliyetleri gerçekleştiren iş makinelerinin atmosfere saldığı emisyonlar gibi sebeplerden ötürü Malatya kentinde ciddi bir hava kirliliği yaşanmaktadır. Depremin üzerinden uzunca bir süre geçmesine rağmen çalışmaların hala devam ediyor oluşu, bu kirliliğin de sürmesine neden olmaktadır. Bu çalışmanın amacı, 6 Şubat depremlerinin Malatya ilinde sebep olduğu hava kirliliğini analiz ederek bunu basına yansıyan olgular üzerinden incelemektir. Çalışma kapsamında öncelikle 6 Şubat depremlerinin Malatya'da meydana getirdiği yıkım ve bu yıkım sonucunda ortaya çıkan kirliliğin analizi amacıyla literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Deprem afetinin hava kirliliğine nasıl sebep olduğunu analiz edebilmek için yerli ve yabancı literatür taranarak "Deprem ve Hava Kirliliği" başlığı altında ele alınmıştır. Araştırmaya Malatya ilinin hava kalitesinin yer aldığı raporlar dahil edilmiştir. Ardından Malatya özelinde depremin sebep olduğu hava kirliliği, basında yer alan haberler incelenerek mevcut durum ortaya konmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler bir doküman analizi yöntemi olan betimsel analiz ile incelenerek nitel bir çalışma hazırlanmıştır. Aynı zamanda araştırmacının Malatya kentinde yaşıyor olmasından dolayı, kentteki konumu ile katılımcı gözlem tekniği de kullanılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise bu durumun önlenebilmesi ve mevcut zararın azaltılabilmesi adına bir takım çözüm ve politika önerileri sunulmuştur. Malatya'da deprem sonrasında gerçekleştirilen çalışmalar sebebiyle hava kirliliği bölge halkını isyanı sürüklenecek ölçüde ciddi bir hal almış ve bu durum medyada da yerini almıştır. Depremler sebep oldukları zarar ile yalnızca bölgede değil; dolaylı bir şekilde bölgeye temas eden alanlarda da önemli ölçüde etki yaratmaktadır. Doğal afetlerin etki alanının bu denli geniş olması, afet sonucu meydana gelen kirliliğin ve diğer etkilerin de kapsama alanının aynı ölçüde geniş olmasına yol açmaktadır. Depremin meydana geldiği ilde yaşanan hava kirliliği yalnızca bu ili değil, il çevresindeki bölge illerini de etkileyerek daha ciddi problemlere sebep olabileceği için bu konuda önlem alınması ve birtakım politika uygulamalarının gerçekleştirilmesi

zorunlu hale gelmektedir. Hava kirliliğinin meydana getirdiği bütün risklere karşı önlem alınması; yıkım ve moloz taşıma işlemlerinin mevzuata uyularak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Özellikle bu aşamada çalışan işçilerin ve bölgede yaşayan bireylerin maske takarak bu sorunlardan kendilerini sakınmaları gerekmektedir. Mevzuattaki şartlar ve önlemlerin sağlanması; sağlanamadığı sürece ciddi ceza ve yaptırımların uygulanması gerekmektedir. Zarar riski minimize edilerek enkaz ve molozun sağlıklı bir şekilde uzaklaştırılması amaçlanmalıdır. Ağır metallerin solunmasının insan yaşamının tehlikeye atan önemli bir problem olduğu göz önünde bulundurularak gerekirse mevzuatta iyileştirmeler yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Hava kirliliği, Malatya, Medya

ANALYSIS OF AIR POLLUTION AFTER THE 6 FEBRUARY EARTHQUAKES THROUGH THE FACTS REFLECTED IN THE PRESS AND POLICY RECOMMENDATIONS: THE CASE OF MALATYA PROVINCE

Abstract

After the February 6 earthquakes, the city of Malatya has been experiencing serious air pollution due to on-site decomposition, dust emitted from the debris, excavation transportation and the emissions released into the atmosphere by the construction machinery carrying out these activities. Although it has been a long time since the earthquake, the fact that the work has not been fully completed and is still ongoing causes this pollution to continue. The aim of this study is to analyze the air pollution caused by the February 6 earthquakes in Malatya and to examine it through the facts reflected in the press. Within the scope of the study, first of all, a literature review was conducted to analyze the destruction caused by the February 6 earthquakes in Malatya and the pollution caused by this destruction. In order to analyze how the earthquake disaster caused air pollution, domestic and foreign literature was reviewed and discussed under the title of "Earthquake and Air Pollution". Then, the air pollution caused by the earthquake in Malatya was analyzed with the news in the press and the current situation was tried to be revealed. The data obtained were analyzed with descriptive analysis, which is a document analysis method, and a qualitative study was put forward.

Keywords: Earthquake, Air pollution, Malatya, Media

SÜRDÜRÜLEBİLİR ULAŞIM POLİTİKALARI BAĞLAMINDA ELEKTRİKLİ VE HİBRİT ARAÇLAR: FIRSATLAR VE ZORLUKLAR

Yazar Alpay YALÇINKAYA[1]

Genişletilmiş Özet

Günümüzde elektrikli ve hibrit araçlar, sürdürülebilir ulaşım politikalarının merkezinde yer alarak çevresel, ekonomik ve sosyal alanlarda önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak, bu teknolojilerin benimsenmesi ve yaygınlaştırılması sürecinde çeşitli zorluklarla da karşılaşılmaktadır. Bu çalışma, söz konusu fırsatları ve engelleri detaylandırılarak, dünya genelindeki örneklerle desteklenmiş bütüncül bir analiz sunmayı hedeflemektedir.

Geleneksel fosil yakıtlı araçlar, küresel karbon emisyonlarının yaklaşık %17'sinden sorumlu olup, hava kirliliği, asit yağmurları ve iklim değişikliği gibi çevresel sorunları derinleştirmektedir. Elektrikli ve hibrit araçlar ise bu olumsuz etkileri azaltma faktörüyle öne çıkmaktadır. Örneğin, tam elektrikli araçlar (BEV), kullanım ömrü boyunca sıfır egzoz emisyonu üreterek yerleşim yerlerindeki hava kalitesini iyileştirirken, hibrit modeller (HEV ve PHEV) yakıt verimliliğini %30-50 oranında artırarak fosil yakıt tüketimini düşürmektedir. Bu özellikler, elektrikli ve hibrit araçları sürdürülebilir ulaşımın temel taşlarından biri haline getirmektedir.

Elektrikli araçların çevresel anlamda en belirgin avantajı, fosil yakıtlı araçlara kıyasla önemli ölçüde düşük karbon ayak izidir. Örneğin, Avrupa Çevre Ajansı verilerine göre, bir BEV'nin yaşam döngüsü boyunca ürettiği emisyon, benzinli bir aracınkinin yaklaşık yarısı kadardır. Bu oran, şarj için kullanılan elektriğin yenilenebilir kaynaklardan (güneş, rüzgâr) sağlanması durumunda %90'a varan azalma gösterebilmektedir. Ayrıca, egzoz emisyonu olmadığı için NOx (azot oksit) ve PM (partikül madde) gibi hava kirleticilerinin salınımı da engellenmekte, bu da özellikle nüfusun yoğun yaşadığı şehirlerde ve sanayii bölgelerinde solunum hastalıklarının azalmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin, Avrupa'da bazı ülkelerde elektrikli araç kullanımının yaygınlaşmasıyla, hava kirliliği kaynaklı sağlık harcamalarında %10'luk bir düşüş gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra, gürültü kirliliğini azaltma noktasında da elektrikli araçlar önemli bir rol oynamaktadır. Geleneksel içten yanmalı motorlar, şehir içinde ve yoğun trafikte ciddi gürültü sorunlarına yol açarken, elektrikli motorların sessiz çalışması sayesinde gürültü kirliliğini %40-50 azaltarak şehirlerin akustik konforu artmaktadır. Özellikle gece saatlerinde yaşanan gürültü kirliliğinin azalması, insan sağlığına ve yaşam kalitesine olumlu katkılar sağlamaktadır.

Elektrikli ve hibrit araçlar, enerji maliyetlerinde önemli tasarruflar sağlamaktadır. Örneğin, 100 km'lik bir mesafe için elektrikli bir aracın enerji maliyeti, benzinli bir aracın yakıt maliyetinin

[1] De. Me. Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Ter.Arş.Mrk.Md.lüğü, alpay.yalcinkaya@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-7322-8995.

yaklaşık üçte biri kadardır. Ayrıca, daha az hareketli parça içermeleri nedeniyle bakım maliyetleri de %30-50 oranında düşüktür. Örneğin, elektrikli araçlarda yağ değişimi, egzoz sistemi veya debriyaj gibi rutin bakım gereksinimleri bulunmamaktadır. Bu ekonomik avantajlar, tüketicilerin uzun vadede tasarruf etmesini mümkün kılmaktadır. Diğer yandan, elektrikli araç endüstrisi yeni istihdam alanları da yaratmaktadır. Batarya üretimi, şarj altyapısı kurulumu ve yazılım geliştirme gibi alanlarda küresel ölçekte milyonlarca yeni iş imkânı ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği'nin tahminlerine göre, 2030 yılına kadar bu sektörde 1,2 milyon kişiye istihdam sağlanması beklenmektedir.

Son yıllarda batarya teknolojisinde yaşanan devrimsel gelişmeler, elektrikli araçların menzil ve performans sorunlarını büyük ölçüde çözmüştür. Lityum-iyon bataryaların enerji yoğunluğu, son on yılda üç kat artarken, maliyetleri %85 oranında düşmüştür. Örneğin, Tesla'nın 4680 hücreli bataryaları, şarj süresini 15 dakikaya kadar indirebilmekte ve 600 km'yi aşan menzil sunmaktadır. Ayrıca, katı hal bataryalar gibi yeni teknolojiler hem enerji depolama kapasitesini artırmakta hem de yangın riskini azaltmaktadır. Şarj altyapısındaki gelişmeler de dikkat çekicidir. Özellikle V2G (Vehicle-to-Grid) teknolojisi, elektrikli araçların şebekeye enerji aktarımına izin vererek enerji depolama sorununa çözüm sunmaktadır. Bu sistem, enerji talebinin düşük olduğu saatlerde araç bataryalarını şarj edip, talebin yüksek olduğu saatlerde şebekeye enerji sağlayarak dengeli bir enerji yönetimi mümkün kılmaktadır.

Kamu, elektrikli araçların benimsenmesini hızlandırmak için çeşitli teşvikler sunmaktadır. Avrupa'da bazı devletler, yeni araç satışlarının elektrikli olmasını hedefleyerek, vergi muafiyetleri, ücretsiz otopark ve şarj istasyonu yatırımları gibi politikalar uygulamaktadır. Çin ise elektrikli araç alıcılarına belli miktarda sübvansiyonlar sağlamaktadır. Avrupa Birliği'nin 2035 yılında içten yanmalı motorlu araç satışlarını yasaklama planı da üreticileri elektrikli modellere yönlendirmektedir. Türkiye'de ise ÖTV indirimi ve yerli üretim teşvikleri gibi adımlar atılmaktadır.

Elektrikli araçların yaygınlaşmasının önündeki en kritik engel, şarj altyapısının yetersizliğidir. Örneğin, ABD'de her 15 elektrikli araç için yalnızca 1 kamu şarj istasyonu bulunurken, bu oran Türkiye gibi ülkelerde çok daha düşüktür. Menzil kaygısı, özellikle uzun yolculuklarda kullanıcıların tercihlerini etkilemektedir. Batarya üretiminin çevresel maliyetleri de önemli bir sorundur. Lityum, kobalt ve nikel gibi metallerin çıkarılması, çevre kirliliği ve insan hakları gibi birçok alanda ihlallere yol açmaktadır. Ayrıca, kullanım ömrü biten bataryaların geri dönüşüm oranı neredeyse %5'ler seviyesindedir ve bu durum atık yönetimini zorlaştırmaktadır. Ekonomik engeller de göz ardı edilemez bir gerçektir. Elektrikli araçların satın alma maliyeti, benzinli araçlara göre halen %20-40 daha yüksektir. Ancak, batarya maliyetlerinin 2030'da 100 $/kWh'a düşmesi beklenmekte, bu da fiyatları ilerleyen yıllarda daha uygun olabilecektir. Son olarak, elektrikli araçların yaygınlaşması, devletlerdeki enerji şebekesine ek yük bindirmektedir. Örneğin, 2030'da 250 milyon elektrikli aracın

şebekeye bağlanması durumunda, enerji talebinin en az %10-15 artacağı öngörülmektedir. Bu durum, yenilenebilir enerji yatırımlarının hızlandırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Sonuç olarak, elektrikli ve hibrit araçlar, ulaşım sektörünün karbonsuzlaştırılmasında vazgeçilmez bir role sahiptir. Ancak, bu dönüşümün başarısı için çok boyutlu bir yaklaşım gerekmektedir. Şarj altyapısının genişletilmesi ve güçlendirilmesi, batarya üretiminde etik ve sürdürülebilir tedarik zincirlerinin oluşturulması, geri dönüşüm tesislerinin yaygınlaştırılması ve tüketici dostu finansman modellerinin geliştirilmesi kritik öneme sahiptir. Ayrıca, enerji üretiminin tamamen yenilenebilir kaynaklara dayandırılması, elektrikli araçların çevresel faydalarını maksimize edecektir. Bu adımlar hem yerel hem de küresel ölçekte sürdürülebilir bir ulaşım ekosisteminin inşasına katkı sağlayacaktır.

Elektrikli ve hibrit araçların yaygınlaşması, sadece çevresel ve ekonomik faydalarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal farkındalığın artmasına da katkı sağlayacaktır. Sürdürülebilir ulaşım seçenekleri hakkındaki bilinçlenme, insanları daha çevreci ve yenilikçi teknolojilere yönlendirerek, uzun vadede tüm toplumu kapsayan bir dönüşümün kapısını aralayacaktır.

Ayrıca, elektrikli araçların yaygınlaşmasıyla birlikte toplu taşıma sistemlerinde de dönüşüm yaşanacaktır. Birçok ülke, belediye otobüsleri ve taksi filolarını elektrikli modellerle değiştirerek karbon emisyonlarını düşürmekte ve çevreci ulaşım çözümleri sunmaktadır. Bu yönelim, gelecekte özel araç kullanımının azalması ve daha sürdürülebilir bir kentsel ulaşım sistemine geçişi kolaylaştırabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Ulaşım Politikaları, Elektrikli Araçlar, Hibrit Araçlar

ELECTRIC AND HYBRID VEHICLES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE TRANSPORT POLICIES: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

Abstract

Electric and hybrid vehicles are at the heart of sustainable transportation policies, offering environmental, economic and social benefits. This study aims to provide a holistic analysis of these opportunities and obstacles in detail, supported by examples from around the world. Document analysis was used in order to perform the analysis within the scope of the aim of the study. A general evaluation was made by comparing electric and hybrid vehicles with traditional fossil fuel vehicles. The energy production required for the use of electric and hybrid vehicles is based entirely on renewable energy sources, and the environmental benefits of electric vehicles have been evaluated. In addition, the costs of batteries produced for electric and hybrid vehicles during production and the disposal processes after the use of valuable materials and manufactured products are also discussed. It has been discussed that the dissemination of sustainable transportation options by the states and raising the awareness of the society about the policies produced will open the door to a transformation that covers the whole society in the long term by directing the society to more environmentally friendly and innovative technologies. It has been mentioned that this orientation may reduce the use of private vehicles by society in the future and facilitate the transition to a more sustainable urban transportation system. Throughout the study, the details of the use of electric and hybrid vehicles in sustainable transportation policies in terms of opportunities and challenges were examined and analyzed through examples around the world. As a result of the analysis, the findings were conveyed as a result of the study.

Keywords: Sustainable Transportation Policies, Electric Vehicles, Hybrid Vehicles

EKOFEMİNİZM AÇISINDAN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA YAKLAŞIM

Seval TORUN[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma, ekofeminist olgunun sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etki alanını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ekofeminist yaklaşım, ekolojik problemler ile cinsiyetler arası eşitsizliğin sebebini birbirleri ile ilişkili olgular olarak ele almaktadır. Bu açıdan konuya bakıldığı zaman, ekolojik felaketlerin tek başına tabiata olan etkilerinin değil, ayrıca kadınlara yönelik olumsuz etkilerinin de tartışmaya açılması beklenmektedir. Bu bağlamda çalışmada, ekofeminist olgunun sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile ilişkisi; kadınların ekolojik yönetsel süreçlere etkisi, cinsiyetler arası eşitlik ve ekolojik adaletin niteliği üzerinden ele alınmakta ve yorumlanmaktadır.

Ekofeminist bakış açısının önermekte olduğu cinsiyetler arası eşitlik ayrıca sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının toplumsal hedefleri açısından da önem taşımaktadır. Bu bakış açısı ekolojik sorunları çözümü için kadınların yönetim süreçlerinde güçlü ve daha etkin bir konumda yer almaları gerektiğini ifade etmektedir. Kadınlar, tabiat ile ilişkilendirilen biyolojik, tarihsel, kültürel ve ekonomik bağlantılar nedeniyle, ekolojik tahribattan daha belirgin bir ölçekte etkilenirken, var olan süreçlere yönelik de bilgi ve tecrübe elde etmiş olmaktadırlar. Ekofeminist yaklaşım kadınların özellikle köy ve kasaba gibi yerleşim alanlarında ekolojik koruma ve sürdürülebilir tarım konusunda önemli düzeydeki katkılarının ihmal edilmemesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Ekofeminizm çerçevesinde, kadınların bu alanlardaki bölgesel bilgi ve deneyimleri de sürdürülebilir kalkınma açısından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma, ekolojik ve sosyal sorunları bütüncül bir yaklaşımla yorumladığı için ekofeminizmin pratiğe aktarılmasında önemli bir politik zemin de sunmaktadır. Ekofeminist olgu ise, bütünleşik bir yaklaşımın gerçekleştirilmesi için kadınların bölgesel bilgi birikiminin, çevre politikalarında etkin bir şekilde dahil olması gerektiğini ileri sürer. Köy alanlarında, özellikle de tarım sektöründe, kadınlar genel bir ölçekte üretim faaliyetlerinin önemli bir yapı taşını oluşturmaktadır. Tarım sektörü alanında kullanılmakta olan bölgesel bilgiler, arazi yönetimi, su kullanım yöntemleri ve çevre dostu tarım teknikleri gibi alanlarda kadınların tecrübeleri büyük bir önem teşkil etmektedir. Fakat bu tecrübelerin, kamusal politikalar ve kalkınma planlarında yeteri bir düzeyde yer almadığı, aynı zamanda da kadınların bilgi birikimlerini sunabilecekleri alanların yeterli bir düzeyde olmadığı fark edilmektedir. Ekofeminist olgu, kadınların ekolojik karar alma evrelerinde daha belirgin ve etkin olmasının, tabiata karşı olumsuz uygulamaların yok edilmesi aşamasında önemli bir ilerleme kaydedileceğine de dikkat çekmektedir. İşte bu noktada bu çalışmanın odağı,

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, sevaltorun00@gmail.com.

ekofeminist olgunun sürdürülebilir kalkınma ile nasıl bir etkileşim içinde olduğuna dair betimsel bir analiz (tanımlayıcı/descriptive) sunmaktır. Çalışmanın temel savı ise, ekolojik zarar ile cinsiyetler arası eşitsizliğin karşılıklı olarak pekişen olgular olduğu ve sürdürülebilir kalkınmanın var olan bu iki sorunun birlikte ele alınarak çözülebileceği yaklaşımı çerçevesinde yapılandırılmıştır.

Yöntemsel açıdan çalışma kapsamlı bir literatüre dayanmakta ve kuramsal içeriğin analiz edildiği nitel bir yorumlamayı içermektedir. Literatür özellikle ekofeminist olgu ile ekolojik felaketlere yönelik çözüm üretme süreçlerinde kadınların rolü arasındaki etkileşimleri ele alan ayrıntılı bir incelemeyi vermektedir. Bu inceleme Birleşmiş Milletler 2030 Yılı Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin (UN 2030) ortaya koyduğu 17 (on yedi) hedef ve alt hedefler çerçevesinde yapılmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden beşincisi doğrudan cinsiyet eşitliğini (gender equality) ele almaktadır. Bu hedef ile birlikte eşitsizliklerin azaltılmasını (reduced inequalities) konu alan onuncu hedef çalışmanın kuramsal analizinin odağını oluşturmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ekofeminizm kapsamında ayrıca genel olarak yorumlanmaktadır. Böylece, kadınların ekolojik sorunların çözümünde yönetime etkin bir şekilde katılım göstermesinin, sürdürülebilir kalkınmanın yalnızca ekolojik olarak değil, sosyal eşitsizliklerin azaltılması özelinde gerçekleşmesinde nasıl katkı sunmuş olduğu da analiz edilmektedir.

Özetle, ekofeminist olgunun sürdürülebilir kalkınma ile nasıl bir etkileşim sağlaması gerektiği çalışmanın kuramsal dayanak noktasını oluşturmaktadır. Böylece, ekofeminist olgunun çevre politikalarındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine nasıl bir yaklaşım önerdiği aynı zamanda da kadınların çevresel karar alma evrelerine etkin bir biçimde katılımının, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına nasıl bir şekilde katkı sunmuş olduğu değerlendirilmektedir.

Bu nitel çalışmanın kuramsal çerçevesi dahilinde elde edilen ön bulgular şöyle özetlenebilir: Öncelikle, ekolojik zararlar ile cinsiyetler arası eşitsizliğin karşılıklı olarak pekişen veya birbirleriyle etkileşim içinde olan sorunlar olduğu ve sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal hedeflerinin de bu kapsamda yorumlanması gerektiğini belirtmek gerekir. Bu iki sorun birbirinden bağımsız biçimde iki ayrı politika alanı olarak değil birlikte ele alınarak yeni bir politika alanı olarak inşa edilebilir. Ekofeminist olgu, kadınların yönetsel rollerini daha etkin bir hale getirerek, ekolojik politikalarının eşit, kapsayıcı ve verimli bir hale gelmesine etki edebilir. İkinci aşamada ise, kadınların tabiatı koruma noktasında yapmış oldukları katkılar, yalnızca tabiatı korumayı amaçlamakla kalmayıp, bir yandan da cinsiyetler arası eşitsizliğin minimize edilmesine yönelik de imkân sunmaktadır. Kadınların yerel bilgi birikimine dayanan sürdürülebilir tarım pratikleri, ekofeminizmin savunmuş olduğu kalkınma modellerinin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Sonuç itibariyle, ekofeminist olgu, sürdürülebilir gelişim hedeflerinin sadece ekolojik bir bağlamda değil, toplumsal adalet çerçevesinde de yeniden yapılandırılması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu bakış açısı, kadınların çevre politikalarında etkili bir şekilde bulunması, yalnızca tabiatı korumakla kalmayıp, ayrıca sosyal

eşitsizliklerin azaltılmasında da önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Ekofeminist perspektiflerin, sürdürülebilir kalkınma politikalarının merkezinde bulunması, tabiat ile sosyal ilişkilerin eşitlikçi ve adalet anlayışına sahip bir şekilde yeniden inşa edilmesine imkân sağlayacaktır. Bu anlayış, doğal zenginliklerin yönetiminde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını destekleyerek hem ekolojik hem de toplumsal sorunların çözülmesine yönelik daha kapsayıcı ve etkili yöntemlerin geliştirilmesine katkıda bulunur. Kadınların ekolojik sorunların çözümü için yönetimde güçlü bir şekilde yer edinmesi, toplulukların hem çevresel hem de toplumsal açıdan daha sürdürülebilir bir geleceğe ulaşmalarını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ekofeminizm, Sürdürülebilir Kalkınma, Ekolojik Adalet, Tabiat, Cinsiyetlerarası Eşitlik

AN APPROACH TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT FROM THE PERSPECTIVE OF ECOFEMINISM

Abstract

Ecofeminism is a system of thought that explains the relationship between nature and the domination of women. From this perspective, sustainable development is composed of gender inequality and ecological justice. Ecofeminism criticizes ecological damage and the over-exploitation of resources, while also addressing the role of women in these processes and the challenges they face. Although women are often responsible for the care of natural resources on a large scale, they are frequently excluded from decision-making processes. This exclusion constitutes an obstacle to achieving sustainable development goals. The ecofeminist perspective aims to build an equal and sustainable society by promoting women's leadership and participation. It also advocates reestablishing the connection between nature and humans and promotes living in harmony with nature. Ecofeminist sustainable development asserts that in addition to protecting nature, it is essential to ensure social equality and justice. This perspective emphasizes that ecological problems should be addressed not only by focusing on the environment but also by questioning social structures. Ecofeminist sustainable development makes women more visible and effective in tackling environmental challenges. The link between gender equality and environmental sustainability allows for a more inclusive and equitable future. This approach seeks a fairer distribution of natural resources and the prevention of environmental degradation.

Keywords: Ecofeminism, Sustainable Development, Ecological Justice, Nature, Gender Equality

TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTELERDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİ KAPSAMINDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ali KAYA[1], Ebru AYKAN[2], Yasemin KAYA[3]

Genişletilmiş Özet

Sürdürülebilir kalkınma, sürekli değişen dinamik koşullarda kendini yenileyen ve geliştiren bir kavram olarak görülmektedir. İklim değişikliği, doğal kaynakların tükenmesi ve eşitsizlikler gibi küresel sorunlar, insanlığın sürdürülebilir bir gelecek için harekete geçmesini zorunlu kılmıştır. Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyüme, sosyal adalet ve çevresel korumayı dengeleyen bir yaklaşım olarak, bu süreçte yol gösterici bir rol üstlenmektedir. Gelinen noktada, artık insanlık geçmişte yarattığı ve bugün de pervasızca yaratmaya neden olduğu tahribatı devam ettirmek ya da daha sürdürülebilir bir dünya için elinden geleni yapmak arasında bir seçim yapmak durumundadır. Sürdürülebilir kalkınma ekonomik, sosyal ve çevresel değişim arasındaki ilişkiye odaklanan bir bakış açısı olarak hem analitik bir teori hem de normatif ve etik bir çerçeve sunmaktadır. Bu yönüyle yirmi birinci yüzyılın sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri etrafında şekillenmesi beklenmektedir (Bozoğlu ve Ciğerim, 2022).

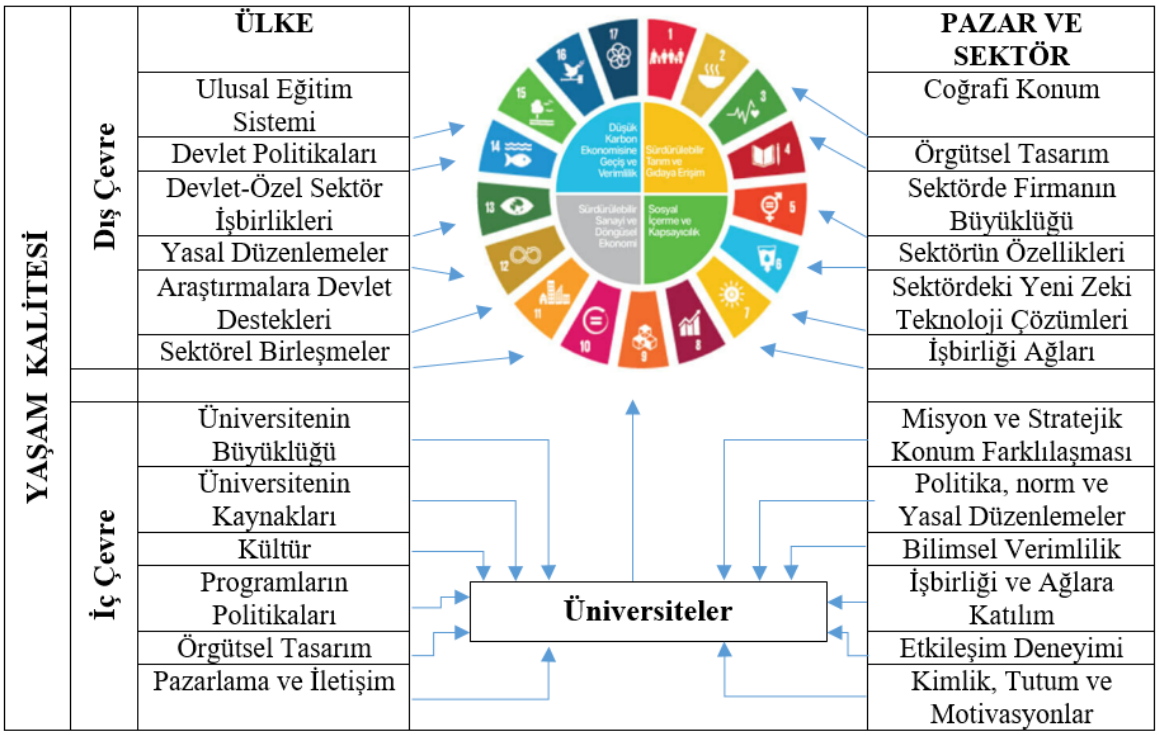
25-27 Eylül 2015'te Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, insanlık ve gezegen için ortak bir gelecek vizyonu sunmaktadır (Cresco vd., 2017). Bu kapsamda belirlenen 17 amaç ve 169 hedef, önümüzdeki 5 yıl boyunca sürdürülebilir kalkınma yolunda atılacak adımların yol haritasını oluşturmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için yapılan çalışmalar, çevresel, sosyal, ekonomik ve politik boyutları kapsayan geniş bir yelpazede gerçekleştirilmektedir. Araştırma, yenilikçilik ve sürdürülebilir eğitim, SKH'lerin gerçekleşmesinde temel rol oynarken, yerel düzeydeki sorunlar da belirli hedefler için araştırma önceliklerini belirleyebilmektedir (Serafini, 2022). Yükseköğretimde sürdürülebilirlik için yeni bir dönem başlatan SKH'ler, sürdürülebilir kalkınma araştırmalarına yeni bir ivme kazandırmıştır.

Birleşmiş Milletler'in 2030 Gündemi'nde belirtilen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH) içinde, 4.7 maddesiyle sürdürülebilir kalkınma için eğitim (SKE) özel bir önem taşımaktadır. Bu hedef, tüm öğrencilerin sürdürülebilir bir gelecek için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalarını amaçlamaktadır. SKE, sadece bir ders veya konu olarak değil, tüm eğitim süreçlerine entegre edilmesi gereken kapsamlı bir yaklaşımdır (Crespo vd., 2017). SKE, öğrencilere sadece bilgi vermekle kalmamakta, aynı zamanda sürdürülebilir yaşam tarzları, insan hakları ve küresel vatandaşlık gibi konularda farkındalık yaratmaktadır. Bu sayede, öğrenciler geleceğin sorunlarına

[1] Prof. Dr., Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, akaya@nny.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9815-6446.
[2] Prof. Dr., Kayseri Üniversitesi, ebruaykan@kayseri.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3537-5235.
[3] Doç. Dr., Kayseri Üniversitesi, ykaya@kayseri.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3800-0244.

çözüm üretebilecek bireyler olarak yetişmektedir (Ferrer-Est´evez and Chalmeta, 2021). SKE, sadece bir eğitim amacı olmakla kalmayıp, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma için gerekli toplumsal dönüşümün de bir aracı olarak görülmektedir. UNESCO, diğer tüm SKH'lerin başarısının, SKE aracılığıyla öğrencilere kazandırılan sürdürülebilirlik becerilerine bağlı olduğunu vurgulamaktadır.

Şekil 1. SKH'nin Üniversiteler Kapsamında İç ve dış faktörlerinin Yapılandırılması

Kaynak: Serafini vd., 2022.

Üniversiteler, sürdürülebilir uygulamaların geliştirilmesi ve uygulanması için ideal ortamlar olarak kabul edilir. Bu kurumlar, hem akademik bilgi üretimi hem de toplumsal etkileşimleri sayesinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine (SKH) önemli katkılar sunabilirler. Literatürdeki çalışmalar (Verhulst ve Lambrechts, 2015; Leal Filho vd., 2015; Leal Filho vd., 2021), üniversitelerin eğitim, araştırma, kampüs operasyonları ve toplumsal etkileşim gibi çeşitli alanlarda sürdürülebilirlik çabalarını başlatabileceğini göstermektedir. Şekil 1'de SKH'nin üniversiteler kapsamında iç ve dış faktörlerinin yapılandırılması özetlenmektedir. SKH kapsamında iç ve dış çevre faktörleri, pazar ve sektörün yönelimleri üniversitelerin hareket kazanmalarında önemli rol oynamaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne (SKH) ulaşmak için küresel çapta araştırma, inovasyon ve sürdürülebilir eğitimin kritik bir rolü bulunmaktadır. SKH'leri yükseköğretim kurumlarında sürdürülebilirlik dönüşümünü hızlandırabilecek itici bir güç olarak görülmektedir (Leal Filho vd., 2021). Benzer şekilde Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim, SKH'lerin gerçekleştirilmesi için bir katalizör olarak da ifade edilmektedir. UNESCO Eğitim Genel Müdür Yardımcısı Quian Tang'ın

“SKH'ler için Eğitim” adlı yayının önsözünde SKH 4.sünün de eğitimi bir yandan kendi başına bir hedef olarak yorumlarken diğer yandan da eğitimi, sürdürülebilir bir geleceğe rehberlik eden beceri, tutum ve davranışların kazanılması yoluyla küresel hedeflerin geri kalanının başarılması için gerekli olan bir sosyal dönüşüm aracı şeklinde açıklamıştır (Ferrer-Est´evez ve Ricardo Chalmeta; 2021).

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin üniversitelerdeki entegrasyonu için belirli alanların önemi vurgulanmaktadır (Leal Filho vd., 2021). Bu alanlar, araştırma ve geliştirme, eğitim öğretim, yönetişim ve kampüs faaliyetleri ile toplumsal katkı olarak sıralanabilir. Her bir alanın, SKH'lere yönelik farklı katkıları ve potansiyelleri bulunmaktadır. Buradan hareketle bu çalışmada, yükseköğretim SKA konusundaki farkındalık düzeyleri, uygulamaları ve algılarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda veri toplamak amacıyla, katılımcıların çalıştıkları üniversitelerdeki deneyimlerini değerlendirebilecekleri Leal Filho vd., (2021)’nin geliştirdiği yedi soruluk bir ölçek kullanılmıştır. Ölçek, hem kapalı uçlu (altı soru) hem de açık uçlu (bir soru) sorulardan oluşmaktadır. Kapalı uçlu sorular, katılımcıların demografik bilgilerini ve SKA'lara yönelik farkındalık, uygulama süreçlerine katılım ve kurumsal destek gibi konulardaki görüşlerini nicel olarak ölçmeyi amaçlamaktadır. Açık uçlu soru ise katılımcılara, SKA uygulamalarıyla ilgili ek görüşlerini ve önerilerini belirtme imkânı sunmaktadır. Elde edilen veriler, Türkiye’de yükseköğretim kurumlarının SKA'lara yönelik bakış açıları ve uygulamaları hakkında fikir edinmek amacı ile analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Üniversiteler, Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

EVALUATION OF STUDIES CARRIED OUT IN TURKISH UNIVERSITIES WITHIN THE SCOPE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Abstract

The 2030 Agenda for Sustainable Development, adopted by the United Nations from September 25 to 27, 2015, presents a shared vision for the future of humanity and the planet. The 17 goals and 169 targets established within this framework provide a roadmap outlining the actions necessary to achieve sustainable development over the next five years. The efforts to attain these goals are conducted across a diverse array of environmental, social, economic, and political dimensions. While research, innovation, and sustainable education are essential for realizing the Sustainable Development Goals (SDGs), local-level issues may influence research priorities pertaining to specific objectives (Serafini, 2022). The SDGs have initiated a new era of sustainability in higher education, fostering renewed impetus for research in sustainable development. Furthermore, the significance of specific areas for the integration of sustainable development goals within universities is underscored. These areas include research and development, education and training, governance and campus activities, as well as social contributions. Consequently, this study aims to investigate the levels of awareness, practices, and perceptions of higher education institutions regarding the SDGs. For data collection in this context, a seven-question scale developed by Leal Filho et al. (2021) was employed to assess the experiences of participants in their respective universities. The data obtained were subsequently analyzed to evaluate the practices and perceptions of higher education institutions in Turkey.

Keywords: Universities, Sustainable Development, Sustainable Development Goals

Kaynakça

Alcántara-Rubio, L., Valderrama-Hernández, R., Solís-Espallargas, C., & Ruiz-Morales, J. (2022). The implementation of the SDGs in universities: a systematic review. *Environmental Education Research*, *28*(11), 1585-1615.

Crespo, B., Míguez-Álvarez, C., Arce, M. E., Cuevas, M., & Míguez, J. L. (2017). The sustainable development goals: An experience on higher education. *Sustainability*, *9*(8), 1353.

Ferrer-Estévez, M., & Chalmeta, R. (2021). Integrating sustainable development goals in educational institutions. *The International Journal of Management Education*, *19*(2), 100494.

Leal Filho, W., Shiel, C., & do Paço, A. (2015). *Integrative approaches to environmental sustainability at universities: an overview of challenges and priorities. J Integrative Environ Sci 12 (1): 1–14*.

Leal Filho, W., Frankenberger, F., Salvia, A. L., Azeiteiro, U., Alves, F., Castro, P., ... & Ávila, L. V. (2021). A framework for the implementation of the Sustainable Development Goals in university programmes. *Journal of Cleaner Production*, *299*, 126915.

Serafini, P. G., de Moura, J. M., de Almeida, M. R., & de Rezende, J. F. D. (2022). Sustainable development goals in higher education institutions: a systematic literature review. *Journal of Cleaner Production*, *370*, 133473.

Verhulst, E., & Lambrechts, W. (2015). Fostering the incorporation of sustainable development in higher education. Lessons learned from a change management perspective. *Journal of Cleaner Production*, *106*, 189-204.

BİR JEOPOLİTİK VE KAMU DİPLOMASİSİ ARACI OLARAK TÜRKİYE'NİN ORTAK ÜNİVERSİTELERİ

Erkin BAŞARAN[1]

Genişletilmiş Özet

Ülkelerin etki alanlarını genişletme ve kültürel hegemonyalarını güçlendirme davranışlarında jeopolitiğin yeri ve önemi her zaman gündeme gelmiştir. Bu kapsamda devletler çeşitli kategorilere ayrılabilecek birtakım araçlara başvururlar ki, bunlardan bir tanesi de kamu diplomasisi araçlarıdır. Kamu diplomasisi, devletlerin dış politikada etkin bir şekilde rol oynamak için klasik diplomasi araçlarının yanı sıra kullandıkları önemli bir stratejidir ve son yıllarda giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu yöntemin en kritik yönü, uluslararası ilişkilerin sürekli değişen dinamiklerine uygun olarak doğru ve etkili bir şekilde uygulanabilmesidir. Kamu diplomasisinin değerini, özellikle yabancı kamuoyunu ve küresel gündemi etkileme yeteneği oluşturur. Kamu Diplomasisi (Public Diplomacy) kavramı Türkiye'de henüz yeni bir alan olarak ortaya çıktığından, ülkemizin bu alanda bir vizyon oluşturması, etkin kullanımını sağlaması ve doğru araçları belirleyerek başarılı bir şekilde uygulamaya geçirmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, dünya genelinde yeni diplomasi yöntemlerinin geliştirildiği ve uygulanmaya konulduğu bir ortamda, Türkiye'nin kamu diplomasisini ulusal ve uluslararası çıkarları gözeten stratejik bir konu olarak ele alması gerekmektedir. Kamu diplomasisi, ülkemizin geleceğini şekillendirirken büyük bir katma değer sağlayacak önemli bir araç olarak görülmelidir. Yumuşak güç, kamu diplomasisinin önemli bir bileşeni olarak ön plana çıkmaktadır ve günümüzde demokratik sistemlerin politikalarının temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Yumuşak gücün kullanımı, ülkeler arasındaki etkileşimi teşvik eden kamu diplomasisi araçları aracılığıyla ekonomik, kültürel ve siyasi işbirliklerinin yanı sıra barışçıl bir ortamın oluşmasına olanak tanımaktadır. Dünyada çekim merkezi haline gelen, kendisini etkili bir şekilde ifade edebilen ve güvenilirlik kazanan ülkeler, işbirliğine açık bir tutum sergileyerek dış politikada ve uluslararası kamuoyunda stratejik değerlerini yükseltmekte ve bu sayede küresel politikada daha güçlü bir konum elde etmektedirler.

Ülkemiz özellikle jeopolitik bir aygıt olarak yakın ve uzak coğrafyasındaki etki görünürlüğünü artırmak amacıyla kamu diplomasisi araçlarına giderek artan biçimlerde başvurmaya başlamıştır. Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri, ülkenin dış politika hedeflerini, kültürel etkisini ve uluslararası ilişkilerini güçlendirmek amacıyla çeşitli stratejiler ve araçlarla yürütülmektedir. Kamu diplomasisi, klasik diplomasiye ek olarak, devletlerin yabancı kamuoylarıyla doğrudan etkileşimde bulunarak ulusal çıkarlarını savunmalarına olanak tanıyan bir yöntemdir. Türkiye, bu alanda bir dizi

[1]Arş. Gör., Munzur Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Beşeri ve İktisadi Coğrafya Ana Bilim Dalı, erkinbasaran@munzur.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0759-561X.

faaliyet ve kurum aracılığıyla etkin bir strateji geliştirmektedir. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, kamu diplomasisi faaliyetlerini düzenlemek ve koordine etmek amacıyla çeşitli birimler kurmuştur. Bu birimlerden biri de Kamu Diplomasisi Dairesi Başkanlığı'dır. Bu birim, Türkiye'nin yurtdışındaki imajını geliştirmek, halklar arası anlayışı pekiştirmek ve Türk kültürünü tanıtmak amacıyla çeşitli projeler yürütmektedir. TİKA, Türkiye'nin yurtdışındaki kalkınma yardımlarını organize eden önemli bir kamu diplomasisi aracıdır. Yalnızca ekonomik yardımlar sağlamakla kalmaz, aynı zamanda Türkiye'nin kalkınma alanındaki deneyimlerini diğer ülkelerle paylaşarak, stratejik işbirliklerini güçlendirir. TİKA'nın yurtdışındaki faaliyetleri, Türkiye'nin dostane ilişkiler kurduğu ve halklar arası bağlar oluşturduğu ülkelerde önemli bir etkiye sahiptir. Türk kültürünü dünya çapında tanıtmak ve Türkçe dilini yaymak amacıyla kurulan Yunus Emre Enstitüsü, kamu diplomasisinin kültürel boyutunu temsil eder. Enstitü, Türk kültürünün farklı yönlerini (sanat, müzik, edebiyat, gastronomi vb.) yurtdışındaki çeşitli etkinliklerle tanıtarak Türkiye'nin yumuşak gücünü artırmayı hedefler. Aynı zamanda, Türkçe eğitim programları düzenler ve Türkiye'nin kültürel mirasını dünyaya aktarır. Türk Hava Yolları, Türkiye'nin dünyaya açılan yüzü olmasının yanı sıra, kamu diplomasisi alanında da önemli bir rol oynamaktadır. THY, farklı kültürlere ait insanlarla etkileşime girerken, Türkiye'nin imajını da güçlendiren bir platform sağlar. Yalnızca bir taşıma şirketi olmanın ötesine geçerek, kültürel ve ekonomik işbirliklerini teşvik etmektedir. Türkiye, kamu diplomasisini güçlendirmek amacıyla medya aracılığıyla yurtdışına yönelik yayınlar yapmaktadır. TRT World, Türkiye'nin küresel ölçekteki kamu diplomasisi araçlarından biridir. Bu kanal, Türkiye'nin dış politika perspektifini, kültürünü ve gündemini uluslararası arenada duyurmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, TRT'nin diğer uluslararası platformlarda yaptığı programlar ve belgeseller de Türk kültürünü tanıtmak için birer araçtır.

Türkiye, farklı kültürlerden insanlara Türk kültürünü tanıtmak amacıyla yurtdışında çeşitli festivaller ve etkinlikler düzenlemektedir. Sinema, müzik, sanat sergileri gibi etkinlikler, Türkiye'nin kültürel etkisini güçlendirirken, diğer ülkelerdeki halklarla yakın ilişkiler kurar. Bu tür etkinlikler, Türkiye'nin yumuşak gücünü pekiştiren önemli unsurlar arasında yer alır. İnsani yardım ve dış yardım faaliyetleri aracılığıyla da ülkemiz kamu diplomasisini güçlendirmektedir. Türkiye'nin uluslararası krizlere müdahale etme ve insani yardım gönderme çabaları, ülkenin küresel imajını olumlu yönde etkileyen önemli bir diplomasi aracıdır. Suriye, Somali ve Filistin gibi kriz bölgelerinde yürütülen yardım operasyonları, Türkiye'nin insan haklarına olan duyarlılığını ve yardımseverliğini gösteren önemli örneklerdir. Ülkemiz, bu çalışmada incelendiği üzere eğitim-öğretim yoluyla da kamu diplomasisi faaliyetlerini pekiştirmektedir. Türkiye'deki üniversiteler ve devlet bursları, yabancı öğrencilere eğitim imkanı tanıyarak, Türkiye'nin uluslararası alandaki etkisini artırmaktadır. Bu programlar, Türk kültürünü ve dilini öğrenen kişiler aracılığıyla uzun vadeli dostluk ve işbirliği köprüleri kurmaktadır.

Bu çalışmada amaçlanan ise Türkiye'nin Kazakistan, Kırgızistan ve Azerbaycan ile başlatmış olduğu ve gelecekte birçok ülkeyle devam ettirilmesi gündemde olan ortak üniversite projesinin jeopolitik ve kamu diplomasisi aracı olarak kullanılabilirliğini nitel araştırma yöntemlerinden biri olan döküman analizi yöntemiyle incelemektir. Ülkemizin eğitim-öğretim amaçlı kamu diplomasisi faaliyetleri arasında daha önce incelenmediği anlaşılan ve uluslararası literatürdeki sınırlı ancak dikkat çekici örnekten de izlenebildiği üzere önemli bir jeopolitik etki çarpanı olduğu söylenebilecek ortak üniversite olgusunun derinleme ele alınmasıyla bu konuda ülkemiz karar vericilerine de çeşitli politika önerilerinde bulunmaktır. Bununla Türkiye'nin ortak üniversite kurmayı planladığı diğer ülkelerle gelecekte mutabakata varacağı sosyal, kültürel ve ekonomik hususlara ilişkin yol haritalarının güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Jeopolitik, Kamu Diplomasisi, Türkiye, Ortak Üniversite

JOINT UNIVERSITIES OF TÜRKİYE AS A GEOPOLITICAL AND PUBLIC DIPLOMACY TOOL

Abstract

The concept of public diplomacy has gained increasing importance as countries seek to expand their spheres of influence and strengthen cultural hegemony, with geopolitics playing a central role. Public diplomacy, as a strategy alongside traditional diplomatic tools, allows nations to effectively engage foreign audiences and promote their national interests. In recent years, Turkey has increasingly employed public diplomacy to enhance its image and strengthen international relationships, leveraging tools such as the Ministry of Foreign Affairs, TIKA, Yunus Emre Institute, Turkish Airlines, and TRT World. These initiatives help promote Turkish culture, language, and soft power, contributing to strategic partnerships globally. Furthermore, Turkey has used humanitarian aid, cultural events, and education to foster long-term relationships. A notable example of Turkey's public diplomacy is its joint university project with countries like Kazakhstan, Kyrgyzstan, and Azerbaijan, which aims to enhance geopolitical influence and promote cultural ties. This research aims to examine the use of this joint university project as a public diplomacy tool, providing policy recommendations for future expansion and strengthening international collaboration through educational initiatives. The study will explore how Turkey can leverage such projects to influence social, cultural, and economic relations with partner countries.

Keywords: Geopolitics, Public Diplomacy, Türkiye, Joint University

HEDEFLER ve HİYERARŞİ SOSYAL SİSTEMLERİ KARMAŞIK SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE DOĞRU YÖNLENDİREBİLİR Mİ? YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİNDE BAŞVURULAN YÖNTEMLERİN DRUCKER YASASI, GOODHART YASASI ve MARY DOUGLAS'ın YAKLAŞIMLARI ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gökhan ORHAN [1]

Genişletilmiş Özet

Kamu politikaları hayatımızın her anında bizimle olan bağlayıcı nitelikte kamusal düzenlemelerdir. Hizmet sunumunda ya da sorunların çözümünde kamu politikalarının belirlediğin ve yasalarla desteklenen çerçeve insan davranışını, ya da genel bir ifadeyle özel ve tüzel tüm oyuncuların davranışını yönlendirir niteliktedir. Oyuncuların davranışını belli bir doğrultuya yönlendirmek için kullanılan mekanizmalar politika enstrümanlarıdır. Politika enstrümanları kamu politikalarının başlangıçta belirlenen hedeflere ulaşma sürecinde başvurduğu yol ve yöntemlerdir.

Kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanması sürecinde kullanılacak politika enstrümanlarının belirlenmesi oldukça hayati bir öneme sahiptir. Politika enstrümanlarının en temel işlevi oyuncuların davranışını istenilen doğrultuya yönlendirmektir. Başlangıçta sorunun nasıl tanımlandığı sürecin diğer aşamalarında kullanılacak enstrümanlar üzerinde oldukça belirleyici olsa da kullanılacak enstrümanların doğru seçimi beklenen sonuçların alınmasında önemli bir rol oynar. Örneğin Bardach'ın sekiz aşamalı modelinde sorun tanımladıktan sonra alternatiflerin belirlenmesi aşamasında karşımıza çıkan seçeneklerden her biri farklı türden politika enstrümanlarıdır. Bardach bu seçenekleri kitabının ekinde "Hükümetlerin Yaptığı Şeyler" (Things Governments Do) başlığı altında imceler. Bardach'a göre hükümetler oyuncuları vergilendirebilir, idari düzenlemeler getirebilir, sübvansiyon ve hibelere başvurabilir, doğrudan hizmet verebilir, kurum bütçelerine müdahale edebilir, bilgi verebilir, (özel) mülkiyet haklarının yapısını değiştirebilir, iktisadi faaliyetin çerçevesine müdahil olabilir, eğitim ve danışma hizmeti verip finansman sağlayabilir, sözleşmeler üzerinden özelleştirme yapabilir ve son olarak siyasal ve idari reformlara imza atabilirler.

Ancak alandaki çalışmalar izlendiğinde bu listenin sadeleştirilerek üç başlık altında değerlendirildiği görülür. Alandaki klasik çalışmalardan birisi Bemelmans-Videc ve arkadaşlarına aittir. Bu yaklaşıma göre ekonomik teşvikler, yasal araçlar ve bilgilendirici araçlara karşılık gelen "havuçlar, sopalar ve vaazlar" olmak üzere üç ana politika aracı kategorisi bulunmaktadır (Bemelmans-Videc et.al., 1998). Bu üçlü sınıflandırmada idari düzenlemeler, ekonomik enstrümanların yanında yer alan üçüncü

[1]Prof. Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gorhan@bandirma.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7361-8539.

kategori literatürde farkındalık sağlamak, eğitim, bilgilendirme, halkın ilgisini çekmek, halkın katılımını sağlama gibi farklı şekillerde tanımlanmakla birlikte, son dönemde bu mekanizmaların tamamını içeren "vatandaş temelli" politika enstrümanları tanımı daha kapsayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Bir ara değerlendirme yapmak gerekirse, sorunların çözümü sürecinde bu enstrüman gruplarının birbirini destekleyecek bir şekilde ele alınması ve kullanılması hayati bir öneme sahiptir. İdari düzenleme olmadan, örneğin bir içme suyu havzasını korumak veya kuduz hastalığının yayılmasını engellemek mümkün olmadığı gibi, tüketici davranışını değiştirmek için belli türden ekonomik teşvik veya vergilendirme mekanizmaları da hayati öneme sahiptir. Bütün bu mekanizmaları daha da anlamlı ve başarılı kılacak olan ise oyuncuların politika belirleme ve uygulama sürecine dahil edilmesi veya konu hakkında gerekli bilgilendirmeler yapılması yoluyla farkındalığın arttırılmasıdır.

Günümüzde hemen her alanda karşılıklı bağımlılığın artması ve karşılaşılan sorunları pek çok değişkenin etkilemesi hemen her kamu politikası alanını karmaşık bir sorun alanı haline getirmektedir. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği artan ve yoğunlaşan etkileşim geçmişin bazı sorun çözme mekanizmalarını yetersiz kılmaktadır. Karmaşık sorunların çözümünde tek bir enstrüman yeterli olamayacağı gibi bazı enstrümanların kullanımının beklenmedik etkiler göstermesi ve başlangıçta beklenen sonuçlardan başka sonuçlara neden olması söz konusudur. Literatürde ters etki yaratan teşvikler (perverse initiatives) olarak adlandırılan bu durum hemen her alanda örnekleri mevcuttur.

Kalite ve toplam kalite yönetimi 1980 sonrası dönemde yükselen, kamu ve özel fark etmeksizin her sektörde yaygınlaşan uygulamalardır. Kalite uygulamalarıyla beraber gelen stratejik planlar ve akreditasyon uygulamaları da aslında aynı kaynaktan beslenmektedir. Yüksek öğretim alanında da bu yaklaşımların önemli yansımaları mevcuttur. Bir anlamda "ölçmediğinizi yönetemezsiniz" veya "Ölçülen yönetilir" sloganından beslenen bu yaklaşımlar aslında Drucker Kanunundan beslenen yaklaşımlardır. Drucker Yasası, ölçümlerin ve hedeflerin davranışları ve karar alma süreçlerini yönlendirmek için gerekli olduğunu öne sürer. Ancak aynı zamanda, bu ölçümler kaçınılmaz olarak insanların ve kurumların nasıl davranacağını şekillendireceğinden, kuruluşların neyi ölçeceklerini akıllıca seçmeleri gerektiğini de ima eder. Bunun altında yatan varsayım, ölçümlerin dikkatli bir şekilde yönetilmesinin sistemlerin etkili bir şekilde yönlendirilmesine yol açabileceğidir.

Diğer yandan "Bir ölçüt hedef haline geldiğinde, iyi bir ölçüt olmaktan çıkar" iddiasında bulunan Goodhart Yasası (veya Campbell Yasası) ölçümlerin kendi başlarına hedef olarak kullanılmasının istenmeyen sonuçlarına karşı uyarıda bulunmakta ve insanların davranışlarını "sistemle oynamak" için ayarlayacaklarını vurgulamaktadır. Goodhart Yasası, başarının tek göstergesi olarak ele alındığında ölçümün potansiyel dezavantajlarına işaret eder. Bir ölçüte aşırı odaklanıldığında veya bir hedef haline geldiğinde, ölçünün asıl amacından saparak beklenmeyen davranışlara yol

açabileceğini öne sürer. Örgütler üzerine önemli çalışmaları olan antropolog Mary Douglas'ın da sosyal sistemlerin nasıl yönetildiği konusunda önemli katkılar vermiştir. Douglast toplumların, kurum ve kuruluşların çeşitli yapılar aracılığıyla nasıl düzen oluşturduklarını araştırmış ve özellikle hiyerarşi ve hedeflerin bu sistemleri nasıl etkilediğini incelemiştir. Douglas, sosyal sistemlerin yapı ve esneklik arasında bir dengeye dayandığını savunmuş, hiyerarşi ve hedeflerin, izin verdikleri kontrol ve esneklik düzeyine bağlı olarak sosyal sistemlerin etkili bir şekilde yönlendirilmesini nasıl destekleyebileceğine veya engelleyebileceğine odaklanarak antropolojik ve yapısal bir bakış açısı sunmuştur.

Bu çalışmada Türkiye'de yükseköğretim sisteminde yürürlüğe giren ve davranışı belli bir doğrultuya yönlendirmek isteyen bazı politika enstrümanları değerlendirilerek bunların ne ölçüde ters etki yaratan teşviklere (perverse initiatives) neden olduğu ve sonucun beklenenden farklı olup olmadığı incelenecektir. Çalışmanın ön bulguları incelendiğinde literatürde rapor edilen ters etkilerin Türkiye örneğinde de gerçekleştiği görülmüştür. Literatürde bahsedilen "düşük standartlı yayınların ve küçük katkılar yapan yayınların çığ gibi artması, zayıf yöntem kullanımı ve yanlış keşiflerin artması sonrası kötü bilimin doğal seçilimi" Türkiye örneğinde gözlemlenen sonuçlardır.

Anahtar Kelimeler: Drucker Kanunu, Goodhart Kanunu, Mary Douglas, Ters Etki Yaratan Teşvikler, Yükseköğretim Politikaları

DO GOALS AND HIERARCHY GUIDE SOCIAL SYSTEMS IN SOLVING COMPLEX PROBLEMS? A DISCUSSION OF THE METHODS USED IN THE TURKISH HIGHER EDUCATION WITH REFERENCE TO APPROACHES OF DRUCKER'S LAW, GOODHART'S LAW AND MARY DOUGLAS

Abstract

Public policies are important instruments that guide the behavior of people and institutions by regulating all aspects of society. Policy instruments are the ways and means used to achieve the objectives of these regulations. When these instruments are chosen properly, they contribute greatly to solving social problems. For example, in Bardach's eight-stage model, once problems are identified, various policy instruments come into play, including options such as taxation, administrative regulations and subsidies. However, in the literature, there are three main categories proposed by Bemelmans-Videc et al: economic incentives, legal instruments and informational instruments. These tools can be combined in different ways to achieve more effective results. Today's complex problems and globalization have made a single policy instrument inadequate. Sometimes instruments lead to unexpected results, so-called perverse incentives. Practices such as quality management and strategic planning play an important role in this context. Drucker and Goodhart's laws emphasize that metrics and goals are important in determining how systems are shaped, but misuse of metrics can lead to unintended consequences. Douglas, on the other hand, focuses on how hierarchy and targets can either support or hinder effective steering of social systems, depending on the level of control and flexibility they allow. In this study, the effects and perverse outcomes of policy instruments on the higher education system in Turkey are analyzed. Finally, unexpected results in the form of the "avalanche of low-standard publications and publications with small contributions, the use of poor methods and the increase in false discoveries" have been observed in Türkiye.

Keywords: Drucker's Law, Goodhart's Law, Mary Douglas, Perverse İncentives, Higher Education Policies

BİR KAMU ÖRGÜTÜ OLARAK YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA TEKNOLOJİ TRANSFER OFİSLERİNİN YERİ VE ÖNEMİ

Ömer DEMİRCİ[1], Yasin Can GÖNÜLTAŞ[2]

Genişletilmiş Özet

Demokratik rejimlerde, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin yanı sıra, özerk yapıda düzenlenmiş kamu kurumları da devlet organizasyonunun bir parçası olarak yer alır. Türkiye'de bu tür kurumlar, "hizmet yerinden yönetim kuruluşları" ya da "hizmet kuruluşları" olarak adlandırılmakta olup, merkezi ve yerel yönetimlerin dışında üçüncü bir yönetim düzeyini temsil etmektedir. Bu kuruluşlar, farklı sektörlerde kamu hizmetleri sunmak üzere faaliyet göstermektedir. Ticaret, sanayi, eğitim, kültür, sosyal yardım, teknik hizmetler ve iletişim gibi alanlarda uzmanlaşmış bu kurumlar arasında üniversiteler, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), kamu iktisadi teşebbüsleri, barolar ile ticaret ve sanayi odaları sayılabilir.

Hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının belirgin özelliklerine bakıldığında, bu kurumların tüzel kişiliklere, bağımsız mal varlıklarına, gelir kaynaklarına ve bütçelere sahip olduğu görülür. Bu durum, onların mali açıdan teknik bir bağımsızlık içinde hareket edebilmelerini sağlar. Yönetimleri kendi organları tarafından yürütülen bu kuruluşlar, belirli bir ölçüde özerkliğe sahiptir ve karar alma yetkileri kendilerine aittir. Kanunlarla ya da kanunların verdiği yetki kapsamında oluşturulan bu kurumlar, yasal düzenlemeler çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Kamu yönetiminde bir bütünlük içinde yer alır ve bu bütünlüğün korunması amacıyla merkezi yönetimin vesayet denetimine tabi tutulurlar.

Genellikle belirli bir görevi yerine getirmek amacıyla kurulan bu kuruluşlar, uzmanlık ilkesini esas alır ve kamu yararına hizmet etmeyi hedefler. Etkinlikleri, toplumsal faydayı artırmaya ve genel çıkarları gözetmeye yöneliktir. Ayrıca, demokratik katılım, şeffaflık ve yerel idarelerin güçlendirilmesi gibi prensipleri benimseyerek, yerel toplulukların ihtiyaçlarına uygun çözümler sunarlar. Bu sayede, kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılması, toplum refahının yükseltilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi gibi hedeflere ulaşılabilir. Bu bağlamda, üniversiteler, bu özellikleri yansıtan önemli bir örnek olarak öne çıkmaktadır.

Yükseköğretim kurumları, bireylerin akademik, mesleki ve kişisel gelişimlerini desteklemenin yanı sıra, ülkelerin bilimsel ve teknolojik ilerlemesine katkı sağlayan önemli yapılardır. Pek çok demokratik ülkede yükseköğretim kurumlarının işleyişi anayasal hükümlerle düzenlenmiştir.

[1] Bağımsız Araştırmacı, demirci_hekimhan@hotmail.com , Orcid: 0000-0002-5854-1091.
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gonultascan@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2267-0465.

Türkiye'de 1982 Anayasası'nda yükseköğretimle ilgili düzenlemelere yer verilmiş olup, bu konudaki temel çerçeve 130. ve 131. maddelerde çizilmiştir. Bu maddelere göre, üniversitelerin kamu tüzel kişiliğine sahip olduğu ve faaliyetlerini bilimin özerklik ilkesi doğrultusunda sürdürmesi gerektiği belirtilmektedir.

Yükseköğretim kurumları, yalnızca eğitim ve öğretimle sınırlı kalmayıp, bilgi üretimi ve toplumsal fayda sağlama misyonunu da üstlenir. Bu misyon çerçevesinde, teknoloji transfer ofisleri (TTO) üniversitelerin araştırma potansiyelini ekonomik ve sosyal faydalara dönüştürmek için önemli bir araçtır. TTO'lar, sanayi ile üniversiteler arasında köprü görevi görerek, patentleme, araştırma çıktılarının ticarileştirilmesi, ortak projeler yürütme, girişimcilik eğitimi ve inovasyon kapasitesini artırıcı destek sağlama gibi temel görevler üstlenir.

Son 30 yılda, özellikle gelişmiş ülkelerde, üniversiteler ve araştırma enstitülerinin Ar-Ge ve inovasyon faaliyetleri önemli değişiklikler yaşamıştır. Yükseköğretimde elde edilen araştırma sonuçlarının ticarileştirilmesi ve sanayi ile araştırma sektörleri arasında iş birliğinin güçlendirilmesi giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu nedenle, üniversiteler artan rekabet koşulları nedeniyle bu iş birliklerine ciddi mali ve beşeri kaynak yatırımları yapmaktadır. Teknik, doğal, tıbbi ve tarımsal alanlara odaklanan yükseköğretim kurumlarının bilgi üretim süreçleri, ortak araştırmalar, lisans anlaşmaları, sözleşmeli projeler ve piyasa değeri yüksek akademik çalışmalara dönüşebilmektedir.

Üniversitelerin en temel çıktısı mezunlardır; ancak bu çıktılar doğrudan bir gelir kaynağı yaratmaz. Eğitim maliyetlerini karşılamak için genellikle devlet desteği ya da öğrenim ücretleri gibi finansal kaynaklardan faydalanılır. Bu noktada TTO'lar, üniversiteye ek gelir sağlarken aynı zamanda yeni araştırma alanlarını teşvik eder ve bazen mevcut yaklaşımları dönüştürerek araştırmacılara iş odaklı bir perspektif kazandırır. TTO'ların sağladığı katkılar yalnızca finansal düzeyde kalmaz; aynı zamanda üniversitenin tanınırlığını artırarak öğrenci başvuru sayısını yükseltir, ortaklıkları güçlendirir ve dolaylı gelir elde edilmesine de olanak tanır.

Üniversiteler, yoğun bilgi birikimleriyle teknoloji pazarlarında önemli bir değere sahip multidisipliner bilgiler üretmektedir. Bu bağlamda, üniversitelerin giderek artan değeri, yalnızca eğitime değil, aynı zamanda ürettikleri bilgiye dayalıdır. Bu bilgi, piyasa koşullarında bir ürün (örneğin, araştırma raporları, sınai mülkiyet hakları, teknolojik açıklamalar, süreçler) ya da sunulan bir hizmet olarak değerlendirilebilir. Bu tür çıktıların pazarı ve rekabet ortamı ise küresel ölçekte şekillenmektedir. Üniversitelerin tarihsel ve temel misyonu olan bilginin yaratılması, bu çıktılar için temel kaynağı oluşturmaktadır.

Akademik ve kamu finansmanıyla yapılan araştırmaların ekonomik getiriler sağlayabileceğinin fark edilmesi, ulusal bilim politikalarının teknoloji ve inovasyon politikalarıyla daha fazla uyumlu hale getirilmesine yol açmıştır. Bu durum, akademi, endüstri ve hükümet arasındaki bağlantının

güçlenmesiyle sonuçlanan "üçlü sarmal" ilişkiler modeli olarak tanımlanmaktadır. Üniversitelerde üretilen pazarlanabilir bilginin değerinin anlaşılmasında “girişimci üniversite” kavramı öne çıkmaktadır. Bu yaklaşım, üniversite ile işletmeler arasındaki ilişkilere yenilikçi bir perspektif kazandırarak, üniversitelerin bilgi birikimini endüstriyel iş birlikleri yoluyla ekonomik faydaya dönüştürmesini sağlamaktadır. Bu süreç, üniversitelerin bölgesel ekonomik kalkınmaya ve toplumsal ilerlemeye katkıda bulunmalarına da olanak tanır. Bilgi üretimi (araştırma) ve aktarımının (öğretim) ardından, bu yenilik odaklı süreç, üniversitelerin "üçüncü misyonu" olarak tanımlanmıştır.

Değişen politik, ekonomik ve sosyal beklentilere yanıt verebilmek için, yükseköğretim kurumlarının ürettikleri bilgiyi sanayiye aktarmayı ve endüstriden gelen bilimsel ve teknik sorunlara çözümler sunmayı sağlayacak yeni yöntemler geliştirmeleri gerekmektedir. Bu noktada, teknoloji transfer ofisleri (TTO), yükseköğretim kurumlarının topluma ve ekonomiye katma değer sağlamadaki stratejik rolünü destekleyen kritik bir yapı olarak öne çıkar. TTO'ların etkinliğini artırmak için finansal desteklerin iyileştirilmesi, akademisyenlerin aktif katılımının teşvik edilmesi ve hukuki düzenlemelerin güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Türk idari yapısında bir hizmet yerinden yönetim kuruluşu olarak değerlendirilen üniversiteler, klasik bilgi aktarımı rollerinin ötesine geçerek, “girişimci üniversite” modeli çerçevesinde TTO’ların verimli işleyişiyle inovasyon odaklı bir topluma katkıda bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Üniversiteler, Teknoloji Transfer Ofisleri, Sürdürülebilirlik

THE PLACE AND IMPORTANCE OF TECHNOLOGY TRANSFER OFFICES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS A PUBLIC ORGANIZATION

Abstract

Universities play a fundamental role in the formation and development of sectoral and regional innovation systems. As the importance of knowledge-based economies increases, the effective use and dissemination of scientific knowledge produced in universities have become crucial for sustainable innovation. In this context, universities are no longer limited to education and research; they are also expected to contribute directly to economic development through collaboration with industry. Around the world, various institutional structures such as Technology Transfer Offices (TTOs) have been established within universities to facilitate the commercialization of research outputs, foster university-industry collaboration, and generate economic value from academic knowledge. These developments reflect a broader transformation where universities are positioned as central actors within innovation ecosystems. Globalization, digitalization, and the increasing complexity of technological development require universities to actively engage in knowledge and technology transfer activities, not just as passive knowledge producers but as dynamic agents of change. In particular, TTOs act as bridges between academic research and industrial application, enabling innovation to reach the market. The aim of this study is to construct a theoretical framework that explores the evolving public mission of universities not only in knowledge production and dissemination but also in their strategic roles within innovation systems through technology transfer, entrepreneurship, and multi-actor collaboration.

Keywords: Universities, Technology Transfer Offices, Sustainability

KAMU YÖNETİMİ EĞİTİMİNDE GÜNCEL TARTIŞMALAR

Mustafa ÖKMEN[1]

Genişletilmiş Özet

Kamu yönetimi eğitimi, hem bu disiplinin içeriği ve gelişim seyri bakımından hem de konu ile ilgili güncel gelişmeler ve tartışmalar bağlamında giderek daha önemli hale gelmektedir. Kamu yönetimi disiplininin kazandığı yeni içerikler ve karşı karşıya kaldığı güncel sorun alanları içerisinde önemli bir yeri bulunan kamu yönetimi eğitiminin, bilgi toplumu olama sürecinin önemli bir yanını oluşturan küreselleşme-yerelleşme dinamikleri çerçevesinde kazandığı yeni içerikler ve farklı görünümler özellikle yakın zamanda yaşamış olduğumuz pandemi süreci ile birlikte ete kemiğe bürünmüş, belirginleşmiş ve yadsınamaz bir gerçeklik halini almıştır.

Kamu yönetimi disiplini kapsamında uygulanagelen eğitimle ilgili halihazırdaki yöntem ve pratiklerin oluşturduğu çeşitlilik ve kümülatif zenginliğin yanı sıra, bilgi sektöründeki yenilikler ve iletişim teknolojileri merkezli olarak realize olan çok önemli gelişmelerle pandemi sürecinin fiilen (de facto) olarak ortaya çıkardığı sonuçlar genel olarak eğitim sektöründe özelde ise kamu yönetimi eğitimiyle ilgili bazı güncel tartışmaları gündeme getirmiştir. Kamu yönetimi eğitimi süreçlerinde online eğitim eğitiminin yaygınlık kazanması, sosyal medya uygulamaları ile konunun yeni boyutlar kazanması ve Chat GBT vb. yapay zekâ uygulamalarının geldiği noktada karşı karşıya kalınan yeni durumları bu çerçevede ele alınması gereken önemli gelişmeler ve güncel tartışma konuları olarak ele almak mümkündür.

Sosyal medya, modern çağın en etkili iletişim ve pazarlama araçlarından biri haline geldi. Sosyal medya platformları, markaların hedef kitleleriyle doğrudan etkileşime geçmelerine ve kendilerini geniş kitlelere tanıtmalarına olanak sağlar. Ancak sosyal medyanın tam potansiyelini kullanabilmek, özgün stratejiler geliştirebilmek ve platformların dinamiklerini anlayabilmek için gereken bilgi ve becerilere sahip olmak gerekir. Bu noktada, sosyal medyayla ilgili online eğitimler önemli bir rol oynar.

Sosyal medya kavramı başlangıçta, internet bağımlı kitlelerin dört duvar arasına sıkışması ve sosyal çevreden giderek uzaklaşmasını fırsat bilerek ortaya çıkan web siteleri ve uygulamalar olarak insanoğlunun kullanımına sunulmuştur.

[1] Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü (Emekli), mokmen1968@gmail.com, Orcid: 0009-0009-3869-5518.

Yıllar geçtikçe insanlığın aktif olarak kullandığı önemli internet araçları arasında yer alan sosyal medya uygulamaları birçok kitle tarafından olumsuz örnekler dikkate alınarak günümüzde de önyargıyla yaklaşılan bir kavram olarak ilk sıralarda yerini almaktadır.

Ancak son yıllarda dünyada yaşanan gelişmeler sosyal medya alanında da bu ön yargıları kıracak gelişmelere sahne olmaktadır. Özellikle pandemi süreci, iş insanlarından çalışanlara, eğitimcilerden öğrencilere kadar tüm sektörler tarafından aktif olarak kullanılan sosyal medyanın kullanım oranlarını kat kat artırmış ve kullanım amaçlarında da ciddi değişikliklere yol açmıştır. Günümüzde sosyal medyanın özellikle ekonomi, kültür ve eğitim başta olmak üzerek birçok alanda katkılarının önem kazanması ile birlikte kamu yönetimi eğitimi alanında da önemli fırsatlar karşımızda durmaktadır.

Bu çerçevede hem doğrudan online eğitim hem de sosyal medya platformları aracılığıyla eğitim uygulamaları diğer alanlarda olduğu gibi kamu yönetimi alanında da genel kabul gören bir duruma tekabül etmektedir. Akademik düzeyde kamu yönetimi eğitiminin yanı sıra farklı düzeylerdeki kamu yönetimi birimlerindeki personel eğitimleri ve diğer farklı konulardaki uygulamaya dönük eğitimlerin hepsini kapsayan bu yeni eğitim şekli pratikteki örnekleri bağlamında giderek kalite kazanmakta ve kabul görerek yaygınlaşmaktadır.

Farklı sosyal medya platformları ve web uygulamaları şeklinde somutlaşan ve yaygınlaşan online eğitim uygulamalarının önemli bir boyutunu da YouTube bünyesinde sürdürülen ve giderek yaygınlaşan eğitim çalışmaları oluşturmaktadır.

Çeşitli sosyal medya platformlarında kamu yönetimi disiplini ile ilgili somut ve spesifik eğitim içerikleri üreten yayın çalışmalarının yanı sıra farklı içerik, kapsam ve yöntemlerle devam eden formel ve informel web uygulamaları kapsamında uzaktan eğitim, açık öğretim vb. farklı şekillerde somutlaşan ve yaygınlaşan online eğitim pratikleri ve son olarak hem kamu yönetimi eğitimini hem de bu alandaki akademik faaliyetleri yakından ilgilendiren Chat GBT vb. yapay zeka uygulamaları bu çalışmada kamu yönetimi eğitimi ile ilgili güncel tartışma başlıkları olarak bu çalışmada bütüncül bir şekilde ele alınacaktır. Bu çalışma, kamu yönetimi eğitimi konusunda güncel gelişmeler olarak ele alınan bu üç konunun, adı geçen disiplinin eğitim süreçlerine çerçeve teşkil eden temel ilke ve prensipler de göz önünde bulundurulmak suretiyle incelenmesini ve analizini içermektedir.

Çalışmada gerek çevrim içi öğrenme ve sosyal medya uygulamaları ve gerekse yapay zeka uygulamalarının kamu yönetimi eğitiminde kullanımına ilişkin ulaşılan sonuçların bir kısmı aşağıda paylaşılmıştır. Buna göre;

Çevrim-içi öğrenme ve sosyal medya, kamu yönetimi eğitiminde çok-katmanlı katılım ve gerçek zamanlı politika ekosistemiyle etkileşim olanaklarını genişletir; ancak yalnızca teknik aktarma olarak kalırsa disiplinin normatif boyutlarını (etik, kamusal değer) eksik bırakabilir. Akademik literatür, en

yüksek öğrenme çıktılarının etkileşim yoğun tasarım, veri temelli geribildirim ve açık etik çerçeve ile mümkün olduğunu göstermektedir. Gelecek araştırmaların, platform analitiğiyle "kamusal değer öğrenme endeksi" gibi disipline özgü başarı ölçütleri geliştirmesi önerilebilir.

Yapay zekâ, kamu yönetimi eğitimine kişiselleştirme, analitik derinlik ve simülasyon tabanlı gerçekçilik getirerek pedagojik ufku genişletebilir. Ancak önyargı, akademik dürüstlük, veri gizliliği ve uzman rolü konularında yönetilmezse, kamusal değer üretme misyonunu zedeleme riski taşır. En etkili strateji, YZ'yi "karar destek" rolüyle sınırlayan; insana hesap verebilirliği, etik şeffaflığı ve kapsayıcılığı merkezde tutan yönetişim modelidir. Bu bağlamda bazı pratik öneriler şu şekilde sıralanabilir: (i) YZ araçlarıyla oluşturulan her politika metni için "etik/bias" checklist'i zorunlu kılınabilir; (ii) LMS'de YZ kullanım verilerini "öğrenme kazanımı" yerine "katılım kalıpları" ile birlikte analiz edilebilir; (iii) Ders açılışında "YZ kullanım politikası" öğrencilerle ortak tasarlanabilir.

Burada öne çıkarılan bazı önemli sonuçlar çerçevesinde, çevrimiçi öğrenme ve sosyal medya uygulamalarının yanı sıra yapay zekanın kamu yönetimi eğitiminde kullanımına ilişkin literatür esas alınmak süratiyle teoriden pratiğe konu farklı yönleriyle bu çalışmada irdelenecek ve analiz edilecektir. Konunun güncelliği ve yeni nitelikte olması bağlamında gelecekteki akademik çalışmalara ışık tutacak bazı projeksiyonlar ve öneriler ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi Eğitimi, Online Eğitim, Sosyal Medya Uygulamaları, Yapay Zekâ

CURRENT DISCUSSIONS IN PUBLIC ADMINISTRATION EDUCATION

Abstract

In addition to the diversity and cumulative richness created by the current methods and practices regarding education applied within the scope of public administration discipline, the de facto results of the pandemic process with the very important developments realized centered on innovations in the information sector and communication technologies are relevant to the education sector in general and public administration education in particular. It has brought up some current debates. Online education has become widespread in public administration education processes, the subject has gained new dimensions with social media applications and Chat GBT etc. In addition to publishing activities that produce concrete and specific educational content related to the discipline of public administration on various social media platforms, distance education, open education, etc. are carried out within the scope of formal and informal web applications with different content, scope and methods. online education practices that are embodied and widespread in different ways, and finally, Chat GBT, etc., which are closely related to both public administration education and academic activities in this field. Artificial intelligence applications will be discussed holistically in this study as current discussion topics regarding public administration education. This study includes the examination and analysis of these three issues, which are considered as current developments in public administration education, by taking into account the basic principles and principles that form the framework for the educational processes of the said discipline.

Keywords: Public Administration Education, Online Education, Social Media Applications, Artificial Intelligence

KARMAŞIK SORUNLAR KARŞISINDA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ: SİSTEM TEORİSİ PERSPEKTİFİNDEN TEORİK BİR İNCELEME

Hasan AKAY[1]

Genişletilmiş Özet

Modern toplumlar, çevresel krizlerden sosyal eşitsizliklere, ekonomik dalgalanmalardan küresel sağlık sorunlarına kadar çok çeşitli ve karmaşık problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlar, geleneksel yönetim yaklaşımlarının sınırlarını zorlayan ve daha esnek, adaptif çözümler gerektiren bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşları (STK'lar), yalnızca belirli sorunların çözümüne yönelik faaliyet gösteren aktörler değil, aynı zamanda karmaşık sistemlerin dinamik yapısında kritik rol oynayan paydaşlardır. Bu çalışma, karmaşık sorunlarla mücadelede STK'ların rollerini, adaptasyon kapasitelerini ve kamu yönetimi ile diğer aktörlerle etkileşimlerini sistem teorisi çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Sistem teorisi, karmaşık sorunların çözümünde çok aktörlü ve dinamik yapıların anlaşılması için disiplinler arası bir bakış açısı sunan güçlü bir analitik çerçevedir. Ludwig von Bertalanffy tarafından 20. yüzyılın ortalarında geliştirilen genel sistem teorisi, başlangıçta biyolojik sistemleri incelemek için geliştirilmiş olsa da daha sonra sosyal bilimlerden mühendisliğe kadar geniş bir alana uygulanmıştır. Bertalanffy'nin yaklaşımı, sistemlerin yalnızca parçalarının toplamından ibaret olmadığını, aksine bu parçaların birbirleriyle olan ilişkilerinin, sistemin işlevselliğinde merkezi bir rol oynadığını vurgular. Bu kuramsal bakış açısı, farklı düzeylerdeki sistemleri (örneğin bireyler, organizasyonlar, topluluklar ve uluslararası aktörler) bir bütün olarak analiz etmeyi mümkün kılar.

Sistem teorisi, özellikle karmaşık sistemlerdeki etkileşimlerin dinamik yapısını anlamada yaygın bir kullanıma sahiptir. Karmaşık sistemler, çok sayıda bağımsız aktörün bir arada çalıştığı ve sürekli değişen bir çevrede faaliyet gösterdiği yapılardır. Bu sistemlerin temel özellikleri arasında adaptasyon, öğrenme, geri besleme döngüleri ve öngörülemezlik yer alır. Sistem teorisi, bu özelliklerin analizi için, sistemin unsurları arasındaki bağlantıları, geri bildirim mekanizmalarını ve bu mekanizmaların zaman içindeki etkilerini incelemeye odaklanır. Örneğin, karmaşık bir sosyal sistem olan iklim değişikliğiyle mücadelede, yerel topluluklar, hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar arasındaki etkileşimler, sistem teorisinin çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu etkileşimlerin analizi, karmaşık sistemlerin neden genellikle tahmin edilemez sonuçlar doğurduğunu ve bu sorunların neden bütüncül çözümler gerektirdiğini anlamamıza yardımcı olur.

Sistem teorisi aynı zamanda bütüncül bir çözüm geliştirme potansiyeline sahiptir. Sistem içindeki

[1] Dr. Öğr. Üyesi., Adıyaman Üniversitesi- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, hasanakay2@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9531-4875.

tüm aktörlerin rollerinin, sorumluluklarının ve karşılıklı bağımlılıklarının anlaşılması, koordinasyon ve işbirliği için güçlü bir temel oluşturur. Bu bağlamda sistem teorisi, statik değil, dinamik bir analiz yöntemi sunar; sistemin zaman içindeki evrimini ve bileşenlerinin adaptasyon süreçlerini inceleyerek, geleceğe yönelik stratejiler geliştirilmesine katkı sağlar. Karmaşık sorunlar karşısında sivil toplum kuruluşlarının rolü, sistem teorisinin sunduğu araçlarla analiz edildiğinde, bu kuruluşların sistemin adaptif kapasitesine nasıl katkı sağladıkları, öğrenme süreçlerini nasıl destekledikleri ve diğer aktörlerle etkileşimleri sonucunda sistemin genel performansını nasıl etkiledikleri daha net bir şekilde ortaya konabilir.

STK'lar, karmaşık sistemlerde bilginin üretimi ve paylaşımı, kamuoyu oluşturma, politika geliştirme süreçlerine katkı sağlama ve çok aktörlü koordinasyonu sağlama gibi çeşitli işlevler üstlenir. Özellikle sistem teorisi bağlamında STK'ların rolleri, sistem içindeki diğer aktörlerle olan etkileşimleri üzerinden analiz edilebilir. Bu etkileşimler, STK'ların yalnızca birer uygulayıcı değil, aynı zamanda stratejik birer adaptasyon ve öğrenme kaynağı olmalarını sağlar. Örneğin, bir çevre STK'sı, yerel ekosistem dinamiklerine dair bilgi sağlayarak, yerel ve uluslararası politika süreçlerine katkı sunabilir. STK'lar, hem toplumsal düzeyde birer aracı hem de bireysel düzeyde savunucu olarak işlev görür.

Karmaşık sistemler, sürekli değişen ve belirsiz bir yapıya sahiptir; dolayısıyla adaptasyon ve öğrenme bu sistemlerin sürdürülebilirliği için kritik öneme sahiptir. STK'lar, bu süreçlerde hem bilgi üreten hem de bilgi kullanan aktörler olarak öne çıkar. Sistem teorisi, karmaşık sorunlarla mücadelede öğrenme süreçlerini anlamak için "adaptif döngüler" ve "geribildirim mekanizmaları" gibi kavramlar sunar. STK'ların bu döngülerdeki rolü, yalnızca sistemin mevcut yapısına uyum sağlamak değil, aynı zamanda bu yapının dönüşümüne katkı sağlamaktır. Örnek vermek gerekirse bir sağlık STK'sı, topluluk düzeyinde sağlık hizmetlerine erişimle ilgili geri bildirimleri analiz ederek, bu hizmetlerin daha etkin hale getirilmesine yardımcı olabilir. Bu süreç, aynı zamanda, yerel koşullara duyarlı ve sürdürülebilir politikaların oluşturulmasına zemin hazırlar.

STK'lar, karmaşık sistemlerde kamu yönetimi, özel sektör ve uluslararası kuruluşlar gibi çeşitli aktörlerle etkileşim halindedir. Bu ilişkiler, karmaşık sorunların çözümünde işbirliği, koordinasyon ve çatışma yönetimi süreçlerini içerir. Sistem teorisi, bu etkileşimleri anlamak için ağ analizi, sistem dinamikleri ve işbirlikçi yönetim gibi kavramları kullanır. STK'ların bu sistemlerdeki işlevselliği, işbirliğine açık olmalarına, esnek yapılarıyla hızlı karar alabilmelerine ve yenilikçi çözümler geliştirebilmelerine bağlıdır. Ancak bu süreçte karşılıklı güven, şeffaflık ve iletişim gibi unsurların sağlanması kritik öneme sahiptir. Örneğin, bir afet yönetimi STK'sı, hükümetle ortaklık kurarak kriz durumlarında kaynakların etkin bir şekilde mobilize edilmesine yardımcı olabilir.

STK'ların karmaşık sistemlerde daha etkin rol alabilmeleri için sistem teorisinin sunduğu çeşitli araçlar ve yaklaşımlar kullanılabilir. Adaptif yönetim, karmaşık sorunlarla başa çıkmak için esnek

ve yenilikçi stratejiler geliştirme imkanı sunar. Bu bağlamda, STK'ların çok aktörlü sistemlerdeki ağ yapılarının analizi, onların etkilerini artırmak için kritik bir adım olarak görülmektedir. Ayrıca, "geri besleme döngüleri" ve "öğrenme süreçleri" gibi kavramlar, STK'ların sistemdeki etkilerini değerlendirmesine ve stratejik planlamalarını buna göre şekillendirmelerine olanak tanır. Sistem teorisi, aynı zamanda, karmaşık sistemlerin dinamik doğasına uygun, sürdürülebilir ve ölçeklenebilir çözümler sunmanın yollarını aramaktadır.

Bu çalışma, STK'ların karmaşık sistemlerdeki rollerini anlamak için disiplinlerarası bir teorik çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Karmaşık sorunlarla mücadelede sistem teorisinin sunduğu analitik araçlar, yalnızca akademik literatüre katkıda bulunmamakta, aynı zamanda pratik uygulamalar için de bir rehber oluşturabilir. Çalışma, özellikle karar alıcılar ve STK yöneticilerine, sistemin dinamik doğasına uygun stratejiler geliştirme konusunda yol göstermeyi hedeflemektedir.

Sonuç olarak, STK'ların karmaşık sistemlerdeki rollerini sistem teorisi perspektifinden incelemek, hem teorik hem de pratik açıdan önemli bir katkı sunmaktadır. Bu çalışma, karmaşık sorunların çözümünde STK'ların oynadığı kritik rolü daha iyi anlamak için yeni bir kavramsal çerçeve geliştirme ihtiyacını vurgulamaktadır. Ayrıca, STK'ların kamu yönetimi ve diğer aktörlerle olan işbirliği dinamiklerini analiz ederek, sürdürülebilir ve etkili çözümler geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Sistem teorisi, bu tür sorunlarla mücadelede yenilikçi, esnek ve disiplinler arası bir yaklaşım sunarak gelecekteki çalışmalara ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sistem Teorisi, Karmaşık Sistemler, Sivil Toplum Kuruluşları, Çok Aktörlü Yönetim.

THE ROLE OF CIVIL SOCIETY ORGANISATIONS IN THE FACE OF COMPLEX PROBLEMS: A THEORETICAL REVIEW FROM THE PERSPECTIVE OF SYSTEM THEORY

Abstract

Complex systems, characterised by uncertainty, multi-actor structure and cross-border influences, require interdisciplinary analyses beyond traditional approaches. Systems theory provides an effective analytical framework for understanding the dynamics of such systems. Ludwig von Bertalanffy's general systems theory argues that systems should be analysed in the totality of the relationships between elements. This perspective provides a critical basis for assessing the role of civil society organisations (CSOs) in complex problems. CSOs have an important role in knowledge generation, adaptation processes and multi-actor coordination mechanisms. The study argues that CSOs can increase their adaptive capacity through dynamic feedback loops and contribute to the overall performance of the system in the process. For example, the ability of CSOs that share information at the local level to develop strategic solutions to complex social problems is discussed. It is emphasised that transparency, trust and sustainable cooperation are the determinants of relations with public administration and the private sector. Adaptive management and feedback mechanisms developed within the framework of systems theory stand out as potential strategies to increase the effectiveness of CSOs in complex systems. In this context, the analysis points to the importance of an interdisciplinary approach in solving complex problems and provides an innovative theoretical and practical framework. The study aims to contribute to the literature and provide guidance to decision makers and CSO managers in developing sustainable strategies.

Keywords: System Theory, Complex Systems, Civil Society Organisations, Multi-Actor Management.

SİVİL TOPLUMUN GÜÇLENDİRİLMESİNDE ÜNİVERSİTELERİN ROLÜ: SİVİL TOPLUM ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

Osman KARACAN[1]

Genişletilmiş özet

Üniversiteler, nitelikli araştırmalar yürütmek, politika önerileri geliştirmek ve karar alıcılara bilimsel veriler sağlamak gibi önemli amaçlarla sosyal politika, göç, insan hakları, kentleşme, çevre ve iklim değişikliği gibi çeşitli alanlarda araştırma merkezleri kurmaktadırlar. Bu alanlardan biri de sivil toplumdur. Türkiye'de üniversite araştırma merkezleri 2000'li yıllarda çeşitlenmeye ve yaygınlaşmaya başlamış, sivil toplum araştırma merkezleri de bu yıllarda ortaya çıkmış ancak büyük çoğunluğu yalnızca son birkaç yıl içinde faaliyete geçmiştir. Bu merkezler, sivil toplum bilincinin gelişmesi ve sivil toplum kuruluşlarının güçlenmesi amacıyla oluşturulmaktadır.

Türkiye'de bir üniversite bünyesinde ilk sivil toplum araştırma merkezi bir vakıf üniversitesi olan İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde Mart 2003'te Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi adı altında oluşturulmuş, 25.09.2008 tarihli yönetmelik ile birlikte ise Sivil Toplum Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi adıyla faaliyetlerini devam ettirmiştir. Bu merkezi 24.10.2008 tarihinde bir devlet üniversitesi olan Marmara Üniversitesi bünyesinde kurulan Sivil Toplum Kuruluşları Araştırma ve Uygulama Merkezi takip etmiştir. Bu merkezlerden sonra 07.03.2013 tarihli yönetmelik ile Anadolu Üniversitesi bünyesinde Uluslararası Sivil Toplum Uygulama ve Araştırma Merkezi kurulmuş fakat 19.04.2020 tarihinde kapatılmıştır. Bu merkezi 2015 yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Uygulama ve Araştırma Merkezi; 2016 yılında Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Araştırma Merkezi ile bu yılın Aralık ayında Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal İnovasyon Uygulama ve Araştırma Merkezi adıyla kurulan ancak 02.05.2021 tarihli yönetmelik değişikliği ile Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal İnovasyon ve Sivil Toplum Uygulama ve Araştırma Merkezi adını alan merkez; 2018 yılında Yüksek İhtisas Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi; 2019 yılında Koç Üniversitesi Sivil Toplum ve Hayırseverlik Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi; 2020 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politikalar ve Sivil Toplum Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi ile İbn Haldun Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi; son olarak ise 2022 yılı sonuna doğru kurulan ve 2023 yılında faaliyete geçen Uşak Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Uygulama Araştırma Merkezi ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Uygulama ve Araştırma Merkezi takip etmiştir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, osmankaracan@kastamonu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8250-1981.

Türkiye'de 15.01.2025 tarihi itibariyle üniversiteler bünyesinde kurulan sivil toplum araştırma merkezlerinin sayısı 7'si devlet üniversiteleri, 4'ü ise vakıf üniversiteleri bünyesinde olmak üzere 11'e ulaşmış ancak bu merkezlerin Türkiye'de sivil toplumun güçlenmesinde ne derece etkin bir rol oynadığına ya da oynayabileceğine dair herhangi bir akademik araştırma yapılmamıştır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de üniversiteler bünyesinde kurulan sivil toplum araştırma merkezlerinin sivil toplum bilincinin gelişmesi, sivil toplumun güçlenmesi bakımından mevcut halini ortaya koymak ve sivil topluma ilişkin politikaların oluşturulma sürecinde daha etkin ve yönlendirici bir konuma ulaşabilmeleri için öneriler sunmaktır.

Bu çalışma kapsamında sivil toplum araştırma merkezlerinin durumunu tespit edebilmek adına ilk olarak ilgili üniversitelerin ve araştırma merkezlerinin web siteleri taranmıştır. Ardından, bu merkezler ve faaliyetleri hakkında detaylı bilgiye ulaşmak için internet araştırması yapılmıştır.

Yapılan araştırmalarda en dikkat çeken bulgulardan biri söz konusu merkezlerin bazılarının ya bir resmi web sitesinin olmaması ya da mevcut sitelerin çok kısıtlı bilgi sunmasıdır. Öyle ki İbn Haldun Üniversitesi bünyesindeki merkezin bir resmi web sitesi bulunmazken, Ankara Yıldırım Beyazıt, Aydın Adnan Menderes ve Yüksek İhtisas Üniversitelerinin bünyesindeki merkezlerin web sitelerinde çok kısıtlı bilgi mevcut olup faaliyetlerine ya da planlarına, hedeflerine ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır. Dahası, faaliyetleri hakkında basına yansımış bir haber tespit edilememiştir.

Öte yandan, gerçekleştirdikleri bilimsel araştırmalar, projeler, yayınladıkları raporlar, makaleler, kitaplar, bültenler ve düzenledikleri seminerler, webinarlar, konferanslar ve eğitimlerin yanı sıra yürüttükleri önemli işbirlikleriyle İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi diğer merkezler arasından ön plana çıkmaktadır. Ankara Sosyal Bilimler, Koç, Manisa Celal Bayar ile daha geçen yıl faaliyete geçmiş olan Çanakkale Onsekiz Mart ve Uşak Üniversitelerinin bünyesindeki merkezlerin de sivil toplumun güçlenmesi için çaba sarf ettikleri görülmektedir.

Diğer bir bulgu ise sivil toplum araştırma merkezlerinin yönetim organlarına ilişkindir. Genel olarak bu merkezlerin yönetmeliklerinde yönetim organları olarak müdür, yönetim kurulu ve danışma kurulundan bahsedilse de Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ve İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesindeki merkezlerde danışma kurulu bulunmamaktadır.

Bu merkezlerin yönetim kurullarında yer alabilecek kişilere ilişkin kriterlerde de bir standart bulunmamaktadır. Örneğin, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yüksek İhtisas Üniversitesi ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesindeki merkezler için yönetim kurulu üyelerinin akademisyen olması ve bu merkezlerin faaliyet alanı ile ilgili çalışmalarda bulunmuş olması kriterini mevcutken, Manisa Celal Bayar, Marmara ve Koç Üniversiteleri bünyesindeki merkezlerin yönetmeliklerine göre ise bilgi ve birikimlerinden faydalanılabilecek diğer kişiler de bu kurullarda yer alabilmektedir.

Sivil toplum araştırma merkezlerinin danışma kurullarında yer alabilecek kişilere ilişkin kriterlerde de farklılıklar bulunmaktadır. Tüm üniversiteler, bu merkezlerin danışma kurullarında üniversite dışından kişilerin de bulunabileceğini belirtirken, Marmara Üniversitesi ilgili merkezde üniversite içinden yer alabilecek kişileri sadece öğretim üyeleri ile sınırlandırmış, İbn Haldun, Yüksek İhtisas ve Koç Üniversiteleri ise üniversite içinden herkese bu kurullarda yer alma imkânı tanımıştır.

Merkez müdürlerinin kimler arasından seçileceğine ilişkin de bir standart mevcut değildir. Aydın Adnan Menderes, Çanakkale Onsekiz Mart, Manisa Celal Bayar, Uşak ve Yüksek İhtisas Üniversiteleri araştırma merkezlerinde müdür, üniversite öğretim elemanları arasından seçilebilirken, diğer üniversitelerde öğretim üyeleri arasından seçilmesi gerekmektedir. Ankara Yıldırım Beyazıt, İstanbul Bilgi ve Koç Üniversiteleri, merkez müdürlükleri için görevlendirilecek kişilerin merkezin faaliyet alanlarında çalışmalarının bulunmasını şart koşmuş olup, bu kriterin söz konusu merkezlerin daha etkin çalışması adına tüm üniversitelerde hem müdürlük makamı için hem de yönetim kurulu üyeleri için de getirilmesi yerinde olacaktır.

Araştırma merkezlerinin ne kadar faal ve etkili olduğunu belirleyen önemli faktörlerden bir diğeri de yeterli sayı ve nitelikteki personelin bulunması olup bu araştırma kapsamında incelenen merkezlerde genellikle yeterli sayıda personel görevlendirilmediği göze çarpmaktadır. Web siteleri incelendiğinde Aydın Adnan Menderes Üniversitesinde 1 müdür ve 1 müdür yardımcısı bulunurken; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde 1 müdür ve 2 müdür yardımcısı bulunmaktadır. İdari personel sayılarına ilişkin ise hiçbir merkezin web sitesinde bilgi mevcut değildir.

Araştırma bulgularına göre, sivil toplum araştırma merkezleri, her ne kadar birkaçı ciddi bir çaba sarf etse de genel itibariyle, toplum bilincinin gelişmesi ve sivil toplum kuruluşlarının güçlenmesi için yeterince etkin ve sivil toplumla ilgili politikaların oluşturulma sürecinde yönlendirici bir konumda değildir. Bu merkezlerin daha etkin ve yönlendirici bir konuma ulaşması için ise söz konusu merkezlerde yeterli sayıda akademik ve idari personelin istihdam edilmesinin yanı sıra bu merkezlerin yönetim organlarında yer alacak kişilerin sivil toplum alanında bilgi ve tecrübe sahibi kişilerden seçilmesi, merkezlerin yürütecekleri faaliyetler için yeterli bütçenin sağlanması ve yürütülen faaliyetlerin daha görünür olması için çaba sarf edilmesi büyük önem arz etmektedir. Ancak Türkiye'de 15.01.2025 itibariyle 208 üniversite bulunduğu ve her ilde en az bir üniversitenin mevcut olduğu dikkate alındığında, Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinin sadece 3'ünde bulunmakta olan 11 üniversitenin bünyesindeki sivil toplum araştırma merkezlerinin çabasının ülke çapında sivil toplumun güçlenmesi için yetersiz kalacağı açık olup, bu çabaya diğer üniversitelerin de bir an önce katkıda bulunması yerinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Üniversite, Sivil Toplum, Sivil Toplum Araştırma Merkezleri

THE ROLE OF UNIVERSITIES IN STRENGTHENING CIVIL SOCIETY: CIVIL SOCIETY RESEARCH CENTRES

Abstract

Universities establish research centres in various fields, such as social policy, migration, human rights, urbanisation, environment and climate change, for purposes such as conducting qualified research, developing policy recommendations and providing scientific data to decision-makers. One of these fields is civil society. Civil society research centres are generally established to develop civil society awareness and strengthen NGOs. The first civil society research centre within a university in Türkiye was established within Istanbul Bilgi University in 2003 under the name of NGO Training and Research Unit, and with the regulation dated 2008, it continued its activities under the name of Centre for Civil Society Studies. As of 15.01.2025, the number of civil society research centres established within Turkish universities has reached 11. However, no academic research has been conducted on how effective these research centres play or can play in strengthening civil society in the country. This study aims to reveal the current state of these centres established in terms of developing civil society awareness, strengthening civil society, and offering suggestions for them to reach a more effective and guiding position in the process of creating policies regarding civil society. According to the research findings, civil society research centres in Türkiye are generally not effective enough to develop public awareness and strengthen NGOs and are not in a leading position in making policies related to civil society. In order for these centres to reach a more influential position, it is of great importance to employ a sufficient number of qualified academic and administrative staff, to select people who will take part in the management bodies from people with knowledge and experience in the field of civil society, to provide sufficient budget for the activities to be carried out and to make efforts to make the activities and outputs more visible.

Keywords: Türkiye, University, Civil Society, Civil Society Research Centres

KATILIMIN KURUMSALLAŞTIRILMASI BAĞLAMINDA BİR MODEL OLARAK AVRUPA EKONOMİK VE SOSYAL KOMİTESİ: BİR META SENTEZ ÇALIŞMASI

Burak HERGÜNER[1]

Genişletilmiş Özet

Demokrasi en başta güçlü bir vatandaş ve sivil toplum katılımını gerektirir. Ancak, geniş katılımlı karar süreçlerinin çok zaman alabilmesi ve yetkin olmayan insanların süreçte yer almalarının olumsuz sonuçlara yol açabileceği düşüncesi uzun bir süre kamu yönetiminde egemen olmuştur. Klasik kamu yönetiminde temel anlayışın bu olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü, Max Weber'in İdeal tip bürokrasi yaklaşımının temel ilkelerinden biri belgelerin gizliliğidir ve Weber'e göre gizlilik kamu çalışanının ve yöneticisinin kalkanıdır. Ayrıca temel olarak bilgisiz, yetkin olmayan kişilerin zararlı, işleyişi aksatabilecek müdahalesini önler. Diğer yandan, 1990'lı yılların başında post-modern kamu yönetimi, kamu değeri (public value) ve 2000'li yılların başındaki yeni kamu hizmeti (new public service) gibi yaklaşımlar genel olarak daha vatandaş odaklı ve katılımı önceleyen yaklaşımlar olarak öne çıkmışlardır. Dolayısıyla, artık kamu yönetimi açısından temel konu katılımın öneminin vurgulanmasından ziyade iyi kurumsal örneklerin ortaya konmasıdır. Bunun için ise kolaylaştırıcı ve sonuca yönelik kurumsal yapıların oluşturulması esastır.

Türkiye'de daha demokratik ve katılımcı bir anayasa oluşturulması tartışmaları uzun süredir devam etmektedir. Ayrıca, katılımın sağlanmasıyla uygulamaya dönük görüşlerin ortaya konması konusunun önemine dair Türkiye'den birçok örnek verilebilir. 2024 yılında alevlenen sokak hayvanları tartışmaları sırasında toplumun farklı kesimlerinden sokak hayvanları yok edilsin, ya da aynı şekilde devam edilsin şeklinde birçok görüş ortaya çıkmış ve bu tartışmalar sırasında veteriner kuruluşlarının/uygulamaya yönelik kurumların görüşleri ya medyaya yansımamış ya da yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla alternatif çözümlere dair görüşler değer kazanmamış ve konu siyasallaştırılıp soğumaya bırakılmıştır. Buna benzer durumlarla karşılaşılması durumunda, AB içerisinde Avrupa Ekonomik ve Sosyal komitesi bünyesinde kurulan konuyla ilgili uzman komisyonları rapor hazırlamakta ve geniş bir katılımla yapılan genel oturumda komitenin görüşü son şeklini almaktadır. Dolayısıyla katılım bir anlamda pratiğe ve uygulamaya katkı sağlamaktadır.

Katılım ve şeffaflık iyi yönetişimin temel ilkelerinden ikisidir. Dolayısıyla artık günümüzde kamu yönetimi açısından konu katılım ve şeffaflığın gerekliliği değil, yarattığı faydayı ve kaliteyi artırmak amacına yönelik gerekli mekanizmaları oluşturmaktır. Katılım sonucu kaliteli ve uygulanabilir sonuçlar önemlidir ve bu bağlamda Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi AB içinde Bölgeler

[1] Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, burak.herguner@idu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6240-5463.

komitesiyle birlikte önemli rol oynamaktadır. Ekonomik ve Sosyal Komite içerisinde üye devlet ya da Avrupa Birliği kurum temsilcilerinin yer almadığı, Avrupa genelinde farklı sivil toplum örgütleri ve çıkar gruplarını temsil eden bir danışma kurumudur. Komitenin temel görevi görüş (opinion) üretmektir.

AB bir ulusüstü yönetsel yapı (polity) olması dolayısıyla ortak bir Anayasa olmamasının muhtemel etkilerini farklı bir yasal çerçeve oluşturarak ve işleterek çözme yoluna gitmiştir. AB yasal çerçevesi Birincil ve ikincil yasal çerçeve olmak üzere iki temel kategoriden oluşmaktadır. Birincil yasal çerçeve (primary legislation) temel AB anlaşmalarıdır. İkincil yasal çerçeve (secondary legislation) ise tüzükler, direktifler, kararlar, tavsiyeler ve görüşlerdir. Dolayısıyla tavsiyeler/görüşler AB yasal çerçevesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu konuda ise AB içinde iki temel kurum bulunmaktadır. Bunlardan Bölgeler Komitesi (Committee of Regions) tüm AB yasalarının yüzde yetmişinin yerel konularla ilgili olması itibariyle önemli bir tavsiye kurumudur. Diğeri ise bu çalışmanın konusu olan Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesidir (European Economic and Social Committee). Her iki kurum da üç ana AB kurumunun-Komisyon, Konsey ve Avrupa Parlamentosu-danışma organıdır.

Bu çalışmada meta-sentez yöntemi uygulanacaktır. Buna göre Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve katılım üzerine mevcut akademik alanyazın üzerine meta-sentez yöntemiyle analiz yapılacaktır. Meta-sentezi oluşturan meta kelimesi, incelenmiş araştırmaların ilerisine ulaşmayı ifade etmektedir. Sentez ise araştırmaların özgünlüklerine dokunmadan beraber harmanlaması anlamını taşır. Meta-sentez belirli kriterler çerçevesinde özenle seçilmiş kalitatif araştırmaların yine kalitatif bir yaklaşımla yorumlanarak anlamlandırılmasıdır. Meta-sentez çalışmalarında nitel çalışmaların sonuçlarını nicel verilere dönüştürmek yerine bütünsel bir bakış açısıyla derinlemesine bir senteze ulaşılması amaçlanmaktadır.

Nitel meta-sentez çalışmalarında bireysel çalışmaların özgün niteliği korunmakla birlikte teori geliştirmek ya da üst seviye bir soyutlama ana hedeftir. Çalışmada, meta-sentez çalışmalarda çokça tercih edilen PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses/Sistematik İncelemeler ve Meta-Analizler için Tercih Edilen Raporlama Öğeleri) yönergesi takip edilecektir. PRISMA yönergesi sistematik incelemelerin şeffaf ve eksiksiz bir şekilde raporlanmasını teşvik etmek için tasarlanmış, kanıta dayalı, araştırmacıların takip etmesi önerilen bir yönergedir.

Vatandaş ve devlet ilişkilerini güçlendiren kurumlara dair literatür yol gösterici olabilmektedir ve önemlidir. Bu bağlamda geçmişte Ombudsmanlık kurumunun Türkiye'de uygulanabilirliği" konu başlığında kamu yönetimi disiplininde çalışmalar sonrası ilgili kurum kamu denetçiliği adıyla Türk idari sisteminde yerini almıştır. Türk idari sisteminde AB içerisinde önemli bir işlevi olan Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komite benzeri bir kurumsal yapılanma yönünde akademik çalışmaların artması önemlidir. Bu çalışmada katılımın kurumsallaştırılması bağlamında komitenin katkıları ve

süreçlerdeki temel zorluk noktaları ortaya konulacaktır. Bu bağlamda çalışma, katılım konusunda literatüre katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Katılım, İyi yönetişim, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi, Görüş

THE EESC AS A MODEL OF THE INSTITUTIONALIZATION OF PUBLIC PARTICIPATION: A META-SYNTHESIS STUDY

Abstract

Traditional public administration has long prioritized the idea that decision-making processes with large-scale public participation can be time-consuming and that the involvement of less competent individuals may result in negative outcomes. However, there is a growing trend towards more citizen-oriented approaches prioritizing public participation. Therefore, today, the main issue in public administration is to set good institutional examples rather than emphasizing the importance of citizen participation. It is essential to create facilitating and result-oriented institutional structures. On the other hand, since the EU is a supranational polity, it has tried to solve the possible effects of not having a Constitution by creating and operating a different legal framework. The secondary legal framework of the EU consists of regulations, directives, decisions, recommendations, and opinions. Thus, recommendations and opinions hold significant importance within the EU legal framework. In this context, two main institutions operate within the EU and the European Economic and Social Committee is one of them. This study will reveal the committee's contributions and key difficulties in institutionalizing participation. The meta-synthesis method will be applied in the study. Accordingly, an analysis will be made using the meta-synthesis method on the existing academic literature about the European Economic and Social Committee and participation.

Keywords: Good Governance, Participation, Eesc, Opinion

İYİ YÖNETİŞİM İLKE VE SÜREÇLERİNDE YAŞANAN OLUMSUZLUKLARIN KARMAŞIK SORUN TANIMI İÇERİSİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Emrah FİRİDİN[1], Saliha MAZLUM[2]

Genişletilmiş Özet

Türk Dil Kurumuna göre sorun; araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken mesele ve durum olarak tanımlanmaktadır. Sorunlar, derinlemesine incelenerek ve uygun araçlar kullanılarak anlaşılabilir ve çözüme kavuşturulabilir. Ancak, wicked problem (karmaşık sorun) olarak ifade edilen bir hususun çözülmesi, birçok değişkenin birlikte göz önüne alınmasına bağlı olabilir, hatta çözüm için bir araya getirilen araçlar, değerler ve süreçler dâhilinde görülen olası olumsuzluklar hem birbirlerinin hem de diğer başka durumların olumsuz etkilenmesine sebebiyet verebilecektir.

Her sorun karmaşık sorun değildir. Karmaşık bir sorun birçok değeri tehdit eder niteliktedir. Dolayısıyla karmaşık sorunların çözümü için standart usullerin varlığından söz edemeyiz. Konuya ilişkin örnek olarak vergi aflarını verebiliriz. Vergi affı, vergi ödeme zorluğu çeken mükellefler için önemli görünebilir. Bu durum toplum devlet ilişkileri, özel sektörün ayakta tutulması ve hatta toplumsal dayanışma açısından olumlu olabilir. Diğer taraftan, yapılan vergi afları fırsatçılığa neden olabilir, vergi ödeyenlerin cezalandırılması olarak algılanabilir ve yine toplumsal dayanışma gibi değerleri de olumsuz olarak etkileyebilir. Dolayısıyla ekonomik bir sorunun çözümü için kullanılabilecek kamu politikaları; toplumsal, ekonomik, etik ve hukuksal bir sorun niteliğine bürünebilecektir.

1973 yılında tasarım teorisyenleri Horst Rittel ve Melvin Webber, planlama ve sosyal politika sorunlarının ele alınmasındaki karmaşıklık ve zorluklara dikkat çekmek amacıyla "Karmaşık sorun" terimini ortaya atmışlardır. Matematik ve satrancın "uysal" problemlerinin aksine, planlamanın kötücül problemleri hem amaçlarında hem de çözümlerinde netlikten yoksundur. Bu ifade ve iç mantık zorluklarına ek olarak, çoklu ve risksiz çözüm girişimlerini engelleyen gerçek dünya kısıtlamalarına tabidirler (Story Brook Universcity, 2025). Rittel ve Webber tarafından tanımlandığı üzere, kötücül problemler 10 önemli özelliğe sahiptir (Rittel ve Webber, 1973):

1) Kesin bir formülasyonları yoktur. 2) Bir "durdurma kuralı" yoktur. Başka bir deyişle, bu problemler çözüldüklerinde sinyal veren içsel bir mantıktan yoksundur. 3) Çözümleri doğru ya da yanlış değildir, sadece iyi ya da kötüdür. 4) Karmaşık bir problemin çözümünü test etmenin bir yolu yoktur. 5) Deneme ve yanılma yoluyla incelenemezler. Çözümleri geri döndürülemez, bu nedenle

[1] Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, efiridin@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2957-74047.
[2] Arş. Gör., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, saliha.mazlum61.sm@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2035-8520.

Rittel ve Webber'in deyimiyle "her deneme önemlidir." 6) Karmaşık bir soruna yönelik çözüm ya da yaklaşım sayısının sonu yoktur. 7) Tüm karmaşık sorunlar esasen benzersizdir. 8) Karmaşık sorunlar her zaman başka sorunların semptomu olarak tanımlanabilir. 9) Karmaşık bir sorunun tanımlanma şekli, olası çözümlerini belirler. 10) Plancıların, yani bu sorunlara çözüm önerenlerin yanılma hakkı yoktur. Matematikçilerin aksine, "planlamacılar ürettikleri çözümlerin sonuçlarından sorumludurlar; bu sonuçlar, bu eylemlerden etkilenen insanlar için çok önemli olabilir.

Toplumsal yaşamda ortaya çıkan yenilikler hayatı kolaylaştırdığı gibi, aslında diğer taraftan daha önce var olmayan kendinden kaynakları sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Sanayileşmenin üretimi artırma ve işsizliğe çözüm olmasının yanı sıra hava kirliliği, trafik ve düzensiz kentleşmeye sebep olması; internetin zamanı ve mekânı ortadan kaldıracak özellikleri beraberinde, kişisel verilerin gizliliğini tehlikeye sokması gibi birçok örnek verilebilir. İyi yönetişim ilke ve süreçleri de yanlış, eksik ve hatalı uygulamalar sonucunda bu sınıflandırma içerisinde kendine yer bulabilecektir.

Yönetim bilimleri alanında Dünya Bankası'nın 1980'li yılların sonunda Sahra Altı Afrika Ülkeleri için ortaya koyduğu yönetişim modeli, başta o bölgede yaşayan insanlar için bir refah projesi olarak tasarlanmış; daha sonra ise başta Avrupa Birliği, IMF, Amerika ve diğer ülke ve uluslararası mecralarda yönetim alanında uygulanması gereken bir sistem olarak karşımıza çıkmıştır. Her sistem ve yaklaşımda olduğu gibi yönetişim yaklaşımı da her türlü sorunun çözümü için geliştirilen mutlak bir çözüm aracı ya da yöntemi değildir. Fakat özellikle iyi yönetişim ilke ve süreçlerinin karmaşık sorunlara sebep olabilecek süreç ve ilkelere sahip olduğunu ifade edebiliriz. Hatta bu ilkelerin her birinin uygulamada sorun barındırdığı, bu nedenle bir araya gelerek başka bir soruna çare olup olamayacakları tartışmalı bir husustur. Bu ilke ve süreçlerin sorunlu olarak değerlendirilmesi, hem kendileri açısından bir değer sorununa sebep olurken hem de bir araya gelerek oluşturmuş oldukları yöntemsel sürece de zarar verebilecektirler. İyi yönetişim ilkelerinin her biri aynı zamanda kamu değeri niteliğindedirler. Dolayısıyla yukarıdaki örneklere benzer bir şekilde, sadece kavramsal olarak karşılığı olan durumu etkilemekle kalmayıp, etkileşimde olduğu diğer kavram ve değerleri etkileyebilmektedirler. Bu çalışmada hukukun üstünlüğü (rule of law), katılım (participation), hesap verebilirlik (accountability), cevap verebilirlik (responsiveness) ve şeffaflık (transparency) ilkeleri üzerinde durulacaktır.

Hukukun üstünlüğü ilkesi iyi yönetişim ilkelerinin ilki olarak ele alınacaktır. Hukukun üstünlüğü birçok ülkede tartışmalı bir kavramdır. Hukukun üstünlüğü insanların bir araya gelerek, azami heterarşi hedefiyle karar alma mekanizmalarında yer almalarını sağlayacak süreci şekillendirecek önemli bir ilkedir. Nitekim karar alma süreçlerinde yönetişimi benimseyen bir kamu politikasının uygulanması sırasında, sorunlu bir hukuk mekanizmasının var olması, bu kavramın taşıdığı değere, kamu politikalarının güvenilirliğine ve insanların birbirlerine karşı geliştirecekleri tavır ve

davranışlara olumsuz yönde etki edebilecektir. Karmaşık sorunların karakteristik özelliğini taşıyarak, artık çözümler doğru ya da yanlış değil, sadece iyi ya da kötü olarak nitelendirilecektir.

Katılım iyi yönetişim ilkelerinden biri olarak, yönetişim sürecinin işlerliğini sağlayan bir araç olarak değerlendirilebilir. Katılım mekanizmasının sağlanması için gereken demokrasi, temel haklar ve kültür gibi öğe ve değerlerdeki işlevsel aksaklıklar, katılım ilkesinin işlerliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Dolayısıyla yönetişim süreçleri içerisinde katılım, kâğıt üzerinde kalarak anlamını ve değerini yitirebilmektedir. Yönetişim bir kamu politikasıdır. Dolayısıyla bu kamu politikasının eksik ve hatalı uygulanması; başta kişi hakları ve demokrasinin yara almasına sebep olabilecektir. Yönetişim sürecindeki tüm aktörler katılım ilkesinin uygulanması gerekliliğinden sorumludur ve her bir aktör farklı sebeplerden dolayı katılım mekanizmasının işlerliğini olumsuz ya da olumlu etkileyebilir. Bu durum katılımın sağlanmasını gerekli kılan diğer kamu politikalarına kötü örnek olabilecektir. Yanlış ve eksik uygulamalar karmaşık sorunların temel özelliklerinden biri olan farklı sorunlara da sebep olabilme özelliğini karşımıza çıkarabilir. Çünkü karmaşık bir sorunun sebep olacağı sorunların sayısı kestirilemez.

Hesap verebilirlik ve cevap verebilirlik aslında birbirini tamamlar nitelikteki iyi yönetişim ilkeleri olarak nitelendirilebilir. Özelikle otorite sahipleri veya faaliyeti yapanlar yönetişim süreci içerisinde hesap verebilirlik ve cevap verebilirlikten uzaklaşmaları durumunda, karmaşık sorunların temel özelliklerinden biri olan başka sorunların semptomu olma durumu belirebilecektir. Yönetişim sürecindeki aktörlerin birbirine ve kamu politikalarına olan güven azalabilecek, ortaya çıkan durumun toplumsal ve siyasal yansımaları diğer süreçleri olumsuz olarak etkileyebilecektir.

Şeffaflık ilkesi yönetişim sürecindeki her bir aşamanın, yönetişim sürecindeki aktörlerce görülmesi ve takip edilmesi adına önemli bir işlev görmektedir. Özellikle sır yaratarak saklama niteliğine sahip olan idareler, şeffaflık ilkesine zarar verebilmektedir. Ortaya çıkan durum, bir sorun çözme ya da karar alma mekanizması olarak ortaya çıkarılan yönetişim süreç ve ilkelerinin işlerliğini olumsuz olarak etkileyebilecektir. İşlevsel olmayan bir ilkenin ya da değerin bir çözüm aracı olarak gösterilmesi ise kamu politikalarının güvenilirliğini zedeleyecektir. Sonuç olarak karmaşık sorunların karakteristik bir özelliği olarak çözüm üretenlerin hataları insanları etkileyecektir.

Anahtar Kelimeler: Karmaşık Sorunlar, İyi Yönetişim, Kamu Değeri

EVALUATION OF THE NEGATIVITIES IN GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES AND PROCESSES IN THE CONTEXT OF WICKED PROBLEM DEFINITION

Abstract

Problems can be understood and solved through in-depth analysis and the use of appropriate tools. However, solving what is referred to as a wicked problem may depend on considering many variables together, and even possible adjustments to the tools, phenomena and processes brought together for a solution may negatively affect each other and other situations. Not every problem is a wicked problem. A wicked problem threatens many values. Therefore, we cannot talk about the existence of standard procedures for solving wicked problems. As with every system and approach, the governance approach is not an absolute solution tool or method developed for solving all kinds of problems. However, we can state that especially good governance principles and processes have processes and principles that can cause wicked problems. In fact, each of these principles has problems in practice, so it is controversial whether they can come together to solve another problem. If these principles and processes are considered problematic, they may not only cause a value problem in themselves, but also damage the methodological process that they have come together to form. Each of the principles of good governance is also a public values. Therefore, similar to the examples above, they not only affect their conceptual counterparts but also affect other concepts and values with which they interact. This study will focus on the principles of rule of law, participation, accountability, responsiveness and transparency.

Keywords: Wicked Problems, Good Governance, Public Values

TÜRKİYE'DE İYİ YÖNETİŞİM VE EKONOMİ BÜYÜME İLİŞKİSİ

Onur DEMİRCİ[1]

Genişletilmiş Özet

21. yüzyılda, yönetim anlayışı konusunda yaşanan değişimin en belirgin özelliklerinden biri yöneten ve yönetilenler arasındaki karşılıklı etkileşimin artmasıdır. Bu etkileşim sadece kamu yönetiminde değil şirket organizasyonlarında ve diğer karar alma mekanizmalarında da kendini göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları, özel sektör, akademi ve bizatihi vatandaşın karar alma mekanizmalarına dahil olduğu bu yeni yönetim anlayışı şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık ve kapsayıcılık gibi ilkeleri merkezine almakta ve "iyi yönetişim" olarak adlandırılmaktadır (www.ohchr.org,14.01.2025). Kavram ilk defa ünlü filozof Aristotales tarafından etik ve adil bir yöneticiyi tanımlamak için kullanılırken Dünya Bankası bu kavramı 1989 yılında geliştirmiş ve kötü yönetişimin kalkınmanın önündeki en büyük engel olduğunu ifade etmiştir. Kavrama, günümüze kadar farklı anlamlar yüklenerek (Kask ve Eide, 2008: 3, 9) bugünkü şekline bürünmüştür.

Bugün yönetişim kavramı üzerinde belirli bir tanım ve ilkeler için fikir birliği bulunmasa da en çok kabul gören görüşlerden biri kavramın tekrar yaygınlaşmasının önünü açan Dünya Bankası'dır. Kurum, yönetişimin kalkınma için önemli olduğunu belirterek ülkelerin ekonomik büyümeyi artırması, insan sermayesi oluşturması ve sosyal uyumu güçlendirmesindeki önemine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda 1996 yılından başlamak üzere 200'den fazla ekonomiye yönelik iyi yönetişimin 6 boyutunu[2] sistematize biçimde derecelendirmektedir (www.worldbank.org, 20.12.2024).

Ekonominin dengeli biçimde büyümesi tüm karar alıcıların ortak beklentisi olmakla birlikte büyümenin dinamikleri için olası faktörlerin etkisi akademik olarak daima inceleme konusu olmuştur. Bu hususta iyi yönetişimin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri sıklıkla Dünya Bankası'nın hazırlamış olduğu WGI (World Governance Indicator) göstergesi ile ölçülmektedir. Yapılan çalışmalar yönetişimdeki iyileşmenin gerek Türkiye ekonomisi üzerinde gerek diğer gelişen ve gelişmiş ekonomilerde, total olarak ya da alt bileşenlerdeki kısmi iyileşmelerle ekonomik büyümeyi olumlu etkilediğini göstermektedir (AlShiab vd., 2020; Easterly ve Levine, 2003; Emara ve Chiu, 2016; Fayissa ve Nsiah, 2013; Huang ve Ho, 2021; Kaufmann vd.,1999; Kraipornsak, 2018; Mahran, 2023; Liu, 2018; Samarasinghe, 2018). Literatürde incelenen döneme, ekonomik gruba ya da analiz metoduna göre farklı sonuçlarda yer almaktadır.

[1] Doç. Dr., Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, onurdemirci@ardahan.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4989-3829.

[2] Katılımcılık ve Hesap verebilirlik, Siyasi istikrar ve Şiddet/Terörizm Yokluğu, Hükümet Etkinliği, Yolsuzluğun Kontrolü, Hükümet Düzenlemelerinde Kalite, Hukukun Üstünlüğü.

Örneğin gelişmekte olan ülkelerde yönetişim ve ekonomik büyüme/kalkınma ilişkisine yönelik Fawaz vd. (2021) tarafından yapılan çalışmada WGI endeksinin alt bileşenlerinden katılımcılık ve hesap verebilirliğin büyüme üzerinde negatif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada ise yolsuzluktaki iyileşmenin büyümeyi olumlu etkilediği belirtilmiştir. Xindi ve Idrızı (2020) ise Arnavutluk üzerine yaptıkları ekonometrik çalışmada WGI göstergelerinin ekonomik kalkınmada anlamlı bir değişken olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Anoy (2020)'de Bangladeş için yaptığı analizde yolsuzluğun kontrolünün ekonomik büyümeyi olumlu etkileyen en önemli yönetişim değişkeni olduğu sonucuna ulaşmıştır.

İyi yönetişim ilkelerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin ülkeler arasında farklılık göstermesi, yönetim yaklaşımlarının yerel dinamikler ve sosyoekonomik koşullar çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, kurumsal altyapının zayıf olduğu ekonomilerde, yolsuzlukla mücadele ve hukuk üstünlüğünün sağlanması büyüme için kritik bir önem taşırken, gelişmiş ekonomilerde bu etkiler daha çok yenilikçilik, teknoloji transferi ve insan sermayesi gelişimi gibi faktörlerle şekillenmektedir. Literatürde Türkiye üzerine yapılan çalışmalar sınırlı olmakla birlikte genellikle panel veri analizi kullanılarak ülke grupları içinde bir değerlendirme yapıldığı görülmektedir. Doğrudan Türkiye üzerine yapılan çalışmalarda (Süslü vd. , 2019; Ünlükaplan vd., 2018) iyi yönetişimin ekonomik büyüme ile olan ilişkisine yönelik pozitif sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışma, mevcut literatürde Türkiye üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olmasından ve daha geniş bir zaman serisi kullanılması gerekliliğinden yola çıkarak yazına katkı amacı taşımaktadır. İyi yönetişimin Türkiye'de ekonomik büyüme üzerinde etkili olup olmadığının test edilmesi amacıyla Otoregresif Dağıtılmış Gecikme Modeli (ARDL) ve Hata Düzeltme Modelinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda bağımlı değişken olarak büyümeyi temsilen Gayrisafi Sabit Sermaye Oluşumu (SSO), bağımsız değişkenler ise literatüre uygun olarak WGI'nın alt bileşenlerinden seçilmiştir. Analiz 1996-2023 dönemi yıllık v Berileri kullanılarak Eviews 10 programı aracılığı ile yapılmıştır. Tüm değişkenler Dünya Bankası veri tabanından elde edilmiş olup bağımsız değişkenlere ait veriler WGI tarafından sağlanan ve -2,5 ile +2,5 arasında değerler alan yönetişim skorundan elde edilmiştir. Bu bağlamda bağımlı değişken dışındaki veriler negatif değer aldığından sadece SSO'a logaritmik dönüşüm uygulanmıştır.

Tablo 1. ARDL Modeli Tanısal Testler

Jarque-Bera=1,163512 (0,558916)
Değişen Varyans Testi Breusch-Pagan-Godfrey=0,382069 (0,7008)
Ramsey Reset Testi=07,666514 (0,0629)
Breusch-Godfrey LM=0,711601 (0,7117)

Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin ADF testi ile birinci dereceden durağanlığı sağladıkları görülmüş ve ardından tanısal testler gerçekleştirilmiştir (Bkz. Tablo 1). Ayrıca değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantının olmadığı VIF testi yordamıyla incelenmiştir. Bunun ardından kurulan ARDLS uzun dönem Sınır Testi sonuçlarına göre değişkenler arasında en az bir eşbütünleşmenin varlığı ve hata düzeltme katsayısının [CointEq(-1)] negatif ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak hata düzeltme katsayısının 0 ile -1 arasında olması beklenmektedir. Analiz sonuçlarına göre ise ilgili katsayı -1.408530 olarak bulunmuştur. Bu durumda hata teriminin -1 ile -2 arasında olması, hata düzeltme sürecinin monoton bir şekilde dengeye ulaşmak yerine, uzun dönem değerinin çevresinde dalgalanmalar yaparak sönümlendiğini ve ardından hızla dengeye yaklaştığını göstermektedir (Narayan ve Smyth, 2006: 339).

ARDL Sınır Testinden elde edilen uzun dönemli sonuçlara göre Türkiye'de yolsuzluğun kontrolü konusundaki iyileşme ekonomik büyümeyi pozitif ve güçlü bir şekilde olumlu etkilerken hükümet etkinliği bileşeni %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olup büyümeyi negatif etkilediği tespit edilmiştir. Diğer yönetişim bileşenleri ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Bu çalışmada, iyi yönetişim ilkelerinin Türkiye'nin ekonomik büyümesi üzerindeki etkileri, 1996-2023 dönemi yıllık verileri kullanılarak ARDL ve Hata Düzeltme Modelleri aracılığıyla analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular literatürle paralellik göstermektedir. Sonuçlar, Türkiye ekonomisinde iyi yönetişim uygulamalarının büyüme üzerindeki etkisinin bileşenlere göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, politika yapıcıların özellikle yolsuzlukla mücadeleye odaklanması faydalı olacaktır. 2021 yılında mali suçlarla mücadelede ülkelerin performanslarını değerlendiren Mali Eylem Görev Gücü (FATF) tarafından Türkiye Gri Listeye alınmıştır. Ardından ilgili kurum tarafından, alınan önlemler ve atılan adımlarla kara para aklanması ve terörizmin finansmanı hususunda eksikliklerin giderildiği belirtilerek Haziran 2024 Türkiye Gri Listeden çıkarılmıştır. Bu durum yolsuzlukla mücadele bakımından da benzer sonuçların benzer etkiler doğuracağına işaret etmektedir. Gelecekteki çalışmalarda, Türkiye'nin ekonomik büyümesine yönelik iyi yönetişim analizleri alt sektörlere ayrılarak daha derinlemesine incelenebilir ve karşılaştırmalı ülke analizleriyle zenginleştirilebilir.

THE RELATIONSHIP BETWEEN GOOD GOVERNANCE AND ECONOMIC GROWTH IN TURKEY

Abstract

In the 21st century, the management approach has been shaped around principles such as transparency, accountability, participation and inclusiveness, and has brought the concept of "good governance" to the forefront. The effects of good governance on the economy are another issue that has come to the fore in recent years. This study examines the effects of good governance practices on economic growth in Turkey with annual data between 1996 and 2023 using the Autoregressive Distributed Lag Model (ARDL). Although the studies on Türkiye in the literature are limited, it is seen that an evaluation is generally made within country groups using panel data analysis. In this context, the study aims to contribute to the literature.In the analysis, Gross Fixed Capital Formation is used as the dependent variable, and the World Bank's Governance Indicators (WGI) subcomponents are used as independent variables. According to the results, the improvement in the control of corruption in Turkey has a strong positive effect on economic growth. Government effectiveness is significant at 10% level and has been found to have a negative effect on growth.Other governance components were not found to be statistically significant. The findings reveal that the effect of good governance principles on economic growth varies according to the components. The fight against corruption stands out as a priority area for policy makers.

Keywords: Turkiye, Good Governance, Growth, ARDL, World Governance Indicator (WGI)

Kaynakça

AlShiab, M. S. I., Al-Malkawi, H. A. N., & Lahrech, A. (2020). Revisiting the relationship between governance quality and economic growth. *International Journal of Economics and Financial Issues, 10*(4), 54-63.

Anoy, N. M. (2020). An exploratory analysis of economic growth and governance indicators of Bangladesh, 1996-2018 [Doctoral dissertation], Brac University.

Contemporary Economic Policy, Western Economic Association International, *24*(2), 332-342, April.

Easterly, W. and Levine, R. 2003. Tropics, germs and crops: how endowments influence economic development. *Journal of Monetary Economics 50*(1), 3-39.

Emara, N., & Chiu, I. (2016). The impact of governance environment on economic growth: The case of Middle Eastern and North African countries. Emara, N. and Chiu, I-Ming (2016). The Impact of Governance Environment on Economic Growth: The Case of Middle Eastern and North African Countries, Journal of Economics Library, *3*(1), 24-37.

Fawaz, F., Mnif, A. & Popiashvili, A. (2021). Impact of governance on economic growth in developing countries: a case of HIDC vs. *LIDC. J. Soc. Econ. Dev.* 23, 44-58.

Fayissa, B., & Nsiah, C. (2013). The impact of governance on economic growth in Africa. *The Journal of Developing Areas,* 91-108.

https://www.ohchr.org/en/good-governance adresinden alınmıştır.

https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators adresinden alınmıştır.

Huang, C. J., & Ho, Y. H. (2021). The impact of governance on economic growth in Malaysia. *International Journal of the Malay World and Civilisation, 9*(1), 3-9.

Kask, O. & Eide, A. ,2008. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Draft Report on the notion of "Good Governance". [Online] http://www.venice.coe.int/docs/2008/CDL(2008)091-e.asp [11.01.2025]

Kaufmann, D., Kraay, A., & Zoido, P. 1999. Governance matters. *World Bank Policy Research Working* Paper No. 2196.

Kraipornsak, P. (2018). Good governance and economic growth: An investigation of Thailand and selected Asian countries. *Eurasian Journal of Economics and Finance, 6*(1), 93-106.

Liu, J., Tang, J., Zhou, B., & Liang, Z. (2018). The effect of governance quality on economic growth: Based on China's provincial panel data. *Economies, 6*(4), 56.

Mahran, H. A. (2023). The impact of governance on economic growth: spatial econometric approach. *Review of Economics and Political Science, 8*(1), 37-53.

Paresh Kumar Narayan & Russell Smyth (2006). What determines migration flows from low-ıncome to high-income countries? an empirical investigation of Fiji–U.S. Migration 1972-2001.

Samarasinghe, T. (2018). Impact of governance on economic growth. MPRA_ paper_89834.

Süslü, B., Coşkun, B. ve Pank, Ç. (2019). Türkiye için iyi yönetişim ve toplumsal refah ilişkisi üzerine bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 33*(1), 219-241.

Ünlükaplan, İ., Arısoy, İ. ve Canıkalp, E. (2018). Yönetişim kalitesi ve iktisadi büyüme: Türkiye ekonomisi için bir ampirik analiz. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi,* 487-508.

Xhındı, T. ve Idrizı, O. (2020). Yönetişim ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişki: Arnavutluk için 1996'dan 2019'a kadar ampirik bir analiz. *Avrasya Eğitim ve Sosyal Bilimler Bildirileri,* 19, 31-40.

BELEDİYELERİN TİCARİ FAALİYETLERİNİN SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ: TRABZON BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Zehra Nur OKTAV[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma, belediyelerin ticari faaliyetlerinin sosyo-ekonomik etkilerini Trabzon Büyükşehir Belediyesi özelinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal tesis adı altında açtığı kafe, restoran ve Tramar gibi ticari işletmelerini örnek alarak, bu faaliyetlerin serbest piyasa ekonomisi üzerindeki etkileri incelenecektir. Çalışmada, belediye işletmelerinin fiyatlandırma, rekabet ortamı ve yerel ekonomideki rolü değerlendirilerek, bu tür ticari faaliyetlerin vatandaşlar, özel sektör işletmeleri ve genel piyasa dengesi üzerindeki sonuçları araştırılacaktır.

Çalışma kapsamında, belediyenin düşük fiyatlandırma politikalarının, özel sektör işletmelerinin fiyatlama stratejileri ve sürdürülebilirliği üzerindeki etkileri incelenecektir. Belediye'nin işlettiği sosyal tesisler ve marketlerin serbest piyasa ekonomisinde rekabet ortamı yaratarak ürünlerin fiyatlarını ne yönde etkilediği araştırılacaktır. Belediyelerin ticari faaliyetlerinin, özel sektör üzerinde ne derece rekabet baskısı oluşturduğu araştırılacaktır. Belediyelerin bu tarz ticari faaliyetleri, ekonomik olarak dezavantajlı gruplar için sosyal adaleti ve eşitliği arttırdığı düşünülmektedir. Sosyal adaleti ve eşitliği arttırmak için yapılan bu faaliyetlerin yerel esnafı ne yönde etkilediği araştırılacaktır.

Çalışmayı gerçekleştirmek için nitel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine mülakat tekniği kullanılacaktır. Derinlemesine mülakat yöntemi, katılımcının görüşlerini herhangi bir sınırlama olmaksızın analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında üç grup ile görüşme gerçekleştirilecektir. Örneklem grupları; Trabzon Büyükşehir Belediye personelleri, vatandaşlar ve özel sektör işletme sahipleri olacaktır. Araştırma Trabzon Büyükşehir Belediyesi özelinde gerçekleştirileceğinden dolayı verilerin toplanacağı ilk grup sosyal tesisler alanında görevli çalışanlardır. Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nin politikalarının oluşturulmasında katkı sunan personelin görüşleri araştırmanın varsayımlarını sonuçlandırabilmek için büyük önem taşımaktadır. İlk aşamada belediyenin ticari faaliyetlerinin, hangi hususlar göz önünde bulundurularak yapıldığı, politikaların nasıl oluşturulduğu araştırılacaktır. Araştırmanın ikinci örneklem grubu Trabzon'da yaşayan vatandaşlardır. Belediye kamu hizmetlerini yerel halk göz önünde bulundurularak şehrin kalkınmasına yönelik yapmakta olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla belediyenin yerel halka sunduğu ticari faaliyetler hakkında vatandaşın görüşleri incelenerek, ticari faaliyetler sonucu vatandaş memnuniyet düzeyi, yerel halkın refahını ne derece etkilediği görülecektir. Çalışmanın son örneklem

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, zehraoktav@icloud.com, Orcid: 0009-0005-4926-9443.

grubu özel sektör işletme sahipleridir. Büyükşehir belediyesinin işlettiği kafe, restoran ve market gibi işletmelerin yakınlarında bulunan kafe, restoran ve marketlerin sahiplerinin görüşleri, belediyenin piyasa ekonomisine nasıl müdahalede bulunduğunu, müdahalenin düzeyi ve yerel esnafın fiyatlandırma politikalarına etkileri ortaya koyulmuş olacaktır.

Çalışma üç ana soru etrafında şekillenmektedir. Belediyenin ticari faaliyetleri, özel sektör işletmeleriyle nasıl bir rekabet ilişkisi yaratmaktadır? Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nin uygun fiyat politikaları, vatandaşların yaşamına nasıl bir etkide bulunmaktadır? Belediyelerin ticari girişimleri, kamu politikası oluşturma sürecinde yerel halkın ihtiyaçları ve piyasa koşulları dikkate alınarak nasıl şekillendirilmektedir? Bu sorular etrafında çalışma üç örneklem grubuyla yapılacak görüşmeler sonucu tamamlanacaktır.

Yapılacak çalışmanın gerekliliğini ortaya koyma noktasında on ikinci kalkınma planına bakıldığında, yerel yönetimlerin girişimciliğini geliştirmesine yönelik kapasitelerinin arttırılması gerektiği ileri sürülmektedir. Yerel yönetimlerin üretim ve pazarlamaya yönelik kuracağı yapılarak destek sağlanacağını öngören kalkınma planı, araştırmanın gerekliliğine ve amacına doğrudan katkı sunmaktadır.

Çalışmanın sınırlılıklarını Trabzon Büyükşehir Belediyesi sosyal tesis ve marketleri oluşturmaktadır. Trabitaş adı altında; tarihi ve turistik mekan işletmeciliği, sosyal tesis, büfe işletmeciliği, düğün-davet ve organizasyon, catering, kurumsal etkinlikler, kültürel faaliyetler, şehir turu ve hediyelik eşya kapsamında faaliyetler yapan 2012 yılında kurulmuş belediye şirketidir. Çalışma kapsamında sosyal tesisleri incelemek için Trabitaş ile görüşmeler gerçekleştirilecektir. Marketleri incelemek için ise Trabzon Büyükşehir Belediyesi ile görüşülecektir.

Çalışma, belediyenin ticari faaliyetlerinin sosyo-ekonomik etkilerini inceleyerek, yerel halkın yaşam kalitesine etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Belediyelerin bu tarz ticari faaliyetlerinin serbest piyasa ekonomisi üzerindeki etki düzeyi incelenecektir. Ekonomik olarak dezavantajlı gruplara yönelik adaletsizlikleri azaltma konusunda etkileri incelenecektir. Yapılan ticari faaliyetlere karşı vatandaşların memnuniyet düzeyini ölçmek çalışmanın bir diğer amacıdır.

Çalışmanın üç hipotezi bulunmaktadır. Bunlar üç örneklem grubundan yola çıkarak oluşturulmuştur. İlk hipotez belediye çalışanlarına yönelik olup, belediyelerin ticari faaliyetleri piyasa rekabetini dengeleyici bir araç olarak kullanılarak, yerel esnafın sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilememektedir. İkinci hipotez yerel halka yönelik olup, sosyal tesisleri ve belediye marketlerinden yararlanan vatandaşlar sadece düşük gelirli hanelerden oluşmamaktadır. Bu tarz ticari faaliyetler vatandaşın memnuniyet düzeyini arttırdığı düşünülmektedir. Üçüncü hipotez özel işletme sahiplerine yöneliktir ve belediyelerin ticari faaliyetleri özel işletme sahiplerinin fiyatlandırma politikasına etki etmediği, talebin çok fazla olduğu bundan dolayı işletmelerin sürdürülebilirlik kaygısı yaşamadıkları

düşünülmektedir. Hipotezleri sonuçlandırmak için üç grup ile görüşmeler gerçekleştirilerek, hipotezleri test edebilecek sorularla çalışma tamamlanacaktır.

Trabzon'da bir adet belediye marketi açılmıştır. Konuyla ilgili açıklamalar incelendiğinde ihtiyaç halinde ilçelere yaygınlaştırılacağı belirtilmektedir. Sayısının arttırılmadığı sürece özel işletmelerin fiyatlandırma politikalarına etki edemeyeceği düşünülmektedir. Sıklıkla gündemde olan fahiş fiyatların önüne geçebilmek için yerel yönetimlerin başlıca birimlerinden biri olan belediyelerin bu tarz girişimlerde bulunması büyük önem taşımaktadır. Sosyal refahı ve adaleti arttırabilecek kamu politikalarının yürürlülüğe girmesi, serbest piyasa ekonomisinin dengelenmesi açısından önemlidir.

Kar ve rekabetin ana öğeleri olduğu serbest piyasa ekonomisinin devlet müdahalesiyle dengelenmesi ve denetlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda belediyelerin sosyal tesislerinin, belediye marketlerinin sayılarının arttırılması büyük önem taşımaktadır. Çalışma Trabzon örneği üzerinden analizleri gerçekleştirerek, ticari faaliyetleri ve sonuçlarını ortaya koyup öneriler geliştirmeyi hedeflemektedir.

Belediyelerin ticari faaliyetleri, sosyal tesisler ve belediye marketleri gibi hizmetlerle yerel halkın yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu faaliyetlerin sosyo-ekonomik etkileri, vatandaşların refah seviyelerini artırmak ve ekonomik eşitsizlikleri azaltmak adına önemlidir. Ancak, piyasa ekonomisindeki rekabet ve özel işletmeler üzerindeki etkileri de dikkate alınmalıdır. Sonuç olarak seçimle görevine devam eden belediyelerin vatandaşın memnuniyet düzeyine bağlı olarak katıldıkları seçimleri kazanma yüzdeleri artmaktadır. Yerel esnafında, yerel halkın içinde olduğu göz ardı edilmemelidir.

Anahtar Kelimeler: Serbest Piyasa Ekonomisi, Belediye Hizmetleri, Piyasa Rekabeti, Vatandaş Refahı, Sosyal Tesisler

SOCIO-ECONOMIC EFFECTS OF COMMERCIAL ACTIVITIES OF MUNICIPALITIES: THE EXAMPLE OF TRABZON METROPOLITAN MUNICIPALITY

Abstract

This study aims to analyze the socio-economic impacts of municipalities' commercial activities in the context of Trabzon Metropolitan Municipality. The study will evaluate the role of pricing, competition environment and municipal enterprises in the local economy and investigate the consequences of such commercial activities on citizens, private sector enterprises and the overall market balance. The study is structured around three main questions. What kind of a competitive relationship do the municipality's commercial activities create with private sector businesses? How do the Trabzon Metropolitan Municipality's affordable pricing policies affect the lives of citizens? How are the municipalities' commercial initiatives shaped by taking into account the needs of the local people and market conditions in the public policy-making process? The free market economy, where profit and competition are the main elements, needs to be balanced and controlled by state intervention. In this context, increasing the number of municipalities' social facilities and municipal markets is of great importance. The study aims to analyze the commercial activities and their results by conducting analyses on the example of Trabzon and to develop suggestions. The commercial activities of municipalities aim to improve the quality of life of local people with services such as social facilities and municipal markets. Competition in the market economy and its effects on private businesses should also be taken into account. The percentage of municipalities that continue their duties through elections increases depending on the satisfaction level of the citizens. It should not be ignored that local tradesmen are also among the local people.

Key Words: Free Market Economy, Municipal Services, Market Competition, Citizen Welfare, Social Facilities

İTALYAN BELEDİYELERİNİN GİRİŞİMCİLİK STRATEJİLERİ

Can Giray ÖZGÜL[1]

Genişletilmiş Özet

Girişimcilik, ekonomik büyüme, yenilikçilik ve sosyal kalkınmanın en önemli itici güçlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Geleneksel olarak özel sektörle ilişkilendirilen bu kavram, son yıllarda kamu yönetiminde ve özellikle yerel yönetimlerde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Kamu girişimciliği, kamu kaynaklarının yenilikçi ve yaratıcı bir şekilde kullanılarak ekonomik ve sosyal değer yaratma süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreçte yerel yönetimler, yerel kaynakların verimli kullanımını sağlayarak ekonomik kalkınmayı destekleme, sosyal uyumu güçlendirme ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik etme misyonunu üstlenmektedir.

Kentsel girişimcilik, şehirlerin ekonomik, sosyal ve kültürel potansiyellerini yenilikçi yaklaşımlarla harekete geçirmeyi ve bu yolla hem yerel rekabet gücünü hem de ulusal ve uluslararası ölçekte tanınırlığını artırmayı hedefler. Harvey (1989), kentsel girişimciliği şehirlerin, sermaye yatırımları, turistler ve büyük etkinlikler gibi dış kaynakları çekmek amacıyla rekabet ettiği stratejik bir süreç olarak tanımlamıştır. Bu strateji, kentsel yönetimlerin yalnızca yerel hizmet sunucusu olmaktan çıkarak, girişimci bir vizyonla ekonomik büyüme ve kalkınmayı destekleyen lider aktörler haline gelmesini sağlar. Kentsel girişimcilik kapsamında şehirler, altyapı geliştirme, inovasyon destekleme, kültürel değerleri pazarlama ve uluslararası etkinliklere ev sahipliği yapma gibi çok yönlü stratejiler geliştirir.

Bu bağlamda, İtalya örneğinde kentsel girişimcilik, şehirlerin sadece ekonomik performanslarını artırma aracı olarak değil, aynı zamanda sosyal dayanışmayı güçlendirme ve çevresel sürdürülebilirliği sağlama hedeflerini içeren kapsamlı bir çerçeve olarak ele alınmaktadır. Özellikle 2009 ekonomik krizinden sonra İtalya'da yerel yönetimler, mali kısıtlamalarla başa çıkmanın yanı sıra, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamak için girişimci stratejilere yönelmiştir.

Bu çalışmanın amacı, İtalya'da bölgesel ve yerel yönetimlerin ekonomik büyüme, sosyal dayanışma ve çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için nasıl girişimci bir yaklaşım benimsediğini analiz etmektir. Araştırma, yerel yönetimlerin kentsel girişimcilik stratejilerini nasıl şekillendirdiğini ve bu stratejilerin yerel ekonomiye, toplumsal uyuma ve çevresel kalkınmaya olan etkilerini değerlendirmektedir.

- Bu doğrultuda, şu sorulara yanıt aranmaktadır:
- Yerel yönetimler ekonomik kriz sonrası mali zorluklarla nasıl başa çıkmıştır?
- Kentsel girişimcilik stratejileri, yerel ekonomiye ve istihdama nasıl katkı sağlamıştır?

[1] Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kent, Çevre Ve Yerel Yönetim Politikaları Ana Bilim Dalı, ozgul@politics.ankara.edu.tr , Orcid: 0000-0001-8569-6518.

- Bölgesel dengesizliklerin azaltılmasında kentsel girişimcilik nasıl bir rol oynamaktadır?
- Çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için hangi girişimci yaklaşımlar benimsenmiştir?

Çalışma, İtalya'nın yerel yönetimlerinde girişimciliğin yalnızca ekonomik bir araç değil, aynı zamanda toplumsal ve çevresel kalkınmayı teşvik eden bir model olduğunu vurgulamaktadır. İtalya'nın tarihi, kültürel ve coğrafi çeşitliliğini yenilikçi politikalarla birleştiren bu model, diğer ülkeler için de örnek teşkil edebilecek bir uygulama sunmaktadır.

Araştırma kapsamında nitel araştırma metodolojisi kullanılmıştır. Buna göre, İtalya'nın farklı bölgelerinden 10 belediyenin genel sekreterleriyle derinlemesine görüşmeler yapılmış, bu sayede farklı büyüklükteki yerel yönetimlerin girişimci stratejileri detaylı olarak incelenmiştir. Bu ek olarak yönetsel reformlar, bölgesel politikalar ve ekonomik göstergeler üzerine bir doküman analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışma ayrıca kamu-özel sektör iş birlikleri ve Avrupa Birliği fonlarının yerel düzeydeki etkisini değerlendiren karşılaştırmalı analizi içeren bir yaklaşım benimsemiştir. Görüşmelerden Elde edilen veriler MAXQDA programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

Bu çalışma sonucunda beş başlık altında öne çıkan bulgular, İtalya'nın bölgesel ve yerel düzeyde girişimci bir dönüşüm yaşadığını ortaya koymaktadır. Aşağıda özetlenen araştırma bulguları, girişimcilik stratejilerinin çeşitli boyutlarına ışık tutmaktadır.

İtalya'daki bölgeler ve belediyeler, ulusal ve uluslararası ölçekte rekabet gücünü artırmak için yenilikçi politikalar benimsemiştir. Bu kapsamda şehirler, tarihi ve kültürel varlıklarını markalaştırarak turizmi teşvik eden projeler geliştirmiştir. Özellikle Floransa ve Roma gibi şehirler, turizm gelirlerini artırırken çevresel sürdürülebilirliği ön planda tutmuştur. Ayrıca, üniversiteler, araştırma merkezleri ve yerel işletmeler arasında teknoloji ve inovasyon odaklı projelerle iş birlikleri kurulmuş, Kuzey İtalya'da bu tür projeler büyük başarıyla uygulanmıştır.

Ekonomik kriz sonrasında yerel yönetimler, mali kaynaklarını çeşitlendirmek ve artırmak amacıyla yenilikçi yöntemlere yönelmiştir. Kamu-özel iş birliği modelleri, büyük altyapı projeleri ve enerji yönetimi gibi alanlarda başarıyla uygulanırken Avrupa Birliği yapısal fonları, özellikle kırsal ve az gelişmiş bölgelerde ekonomik kalkınmayı desteklemiştir. Bunun yanı sıra, yenilenebilir enerji, akıllı şehir uygulamaları ve atık yönetimi gibi alanlarda gelir sağlayan inovatif çözümler geliştirilmiştir.

Yerel yönetimlerin girişimci stratejileri, ekonomik büyümenin yanı sıra sosyal dönüşümü de hedeflemiştir. Katılımcı bütçeleme ve halkın karar alma süreçlerine dahil edilmesiyle sosyal dayanışma artırılmış, yerel yönetimlere olan güven pekiştirilmiştir. Ayrıca, KOBİ'lere verilen destekler ve teşvikler, özellikle genç nüfus için istihdam fırsatları yaratmıştır. Göçmenlerin sosyal ve ekonomik entegrasyonunu destekleyen politikalar ise toplumsal uyumun güçlenmesine katkı sağlamıştır.

Bölgesel dengesizliklerin azaltılması amacıyla Kuzey ve Güney İtalya arasındaki ekonomik ve sosyal farklar girişimci stratejilerle ele alınmıştır. Güney İtalya'da ekonomik dinamizmi artırmaya yönelik projeler geliştirilmiş, ancak bu süreçte Kuzey bölgeleri kadar başarılı olunamamıştır. Bununla birlikte, küçük ölçekli belediyeler, yerel kaynakları ve kültürel değerleri kullanarak ekonomik kalkınmada önemli roller üstlenmiştir.

Çevresel sürdürülebilirlik, İtalya'daki yerel yönetimlerin öncelikli hedeflerinden biri olmuştur. Yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve sürdürülebilir ulaşım projeleri sayesinde hem çevresel hem de ekonomik faydalar sağlanmıştır. Ayrıca, atık yönetimi ve çevre koruma politikalarıyla yerel halkın yaşam kalitesi artırılmış, doğal kaynakların korunması hedeflenmiştir. Bu yeşil projeler, çevre dostu politikaların etkin bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunmuştur.

Bu çalışma, İtalya'nın yerel yönetimlerinde girişimci stratejilerin nasıl geliştirildiğine ve uygulandığına dair özgün bir bakış açısı sunmaktadır. Kamu girişimciliği, bölgesel rekabet gücü ve belediye yenilikçiliği gibi kavramların bir arada ele alındığı bu araştırma, yerel yönetimlerin girişimcilik potansiyelini ortaya koymaktadır. Çalışma, İtalya'nın tarihi ve kültürel zenginliklerini ekonomik bir avantaja dönüştürme stratejilerinin, diğer ülkeler için nasıl bir model oluşturabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İtalyan Belediyeleri, Mali Kriz, Girişimcilik, Belediye Girişimciliği

ENTREPRENEURIAL STRATEGİES OF ITALIAN MUNICIPALITIES

Abstract

The study explores the entrepreneurial strategies of local governments in Italy, focusing on their role in fostering economic growth, social cohesion, and environmental sustainability. Following the 2009 economic crisis, Italian municipalities adopted entrepreneurial approaches to overcome financial constraints and promote regional development. Using qualitative methodology, in-depth interviews were conducted with the general secretaries of ten municipalities, complemented by document analysis of policy reforms, regional strategies, and economic indicators. Key findings highlight the transformation of local governments into entrepreneurial entities through innovative policies aimed at enhancing competitiveness, leveraging cultural and historical assets, and fostering collaboration among universities, businesses, and research centers. Entrepreneurial strategies have also addressed social issues by encouraging community participation, supporting SMEs, and facilitating immigrant integration. However, challenges persist in bridging economic disparities between northern and southern regions, though investments in southern areas continue. Environmental sustainability has emerged as a priority, with initiatives in renewable energy, waste management, and green transportation contributing to ecological and economic benefits. This study underscores Italy's ability to integrate historical, cultural, and regional diversity into innovative policies, presenting a model that can inspire other countries to leverage municipal entrepreneurship for holistic development.

Keywords: Italian Municipalities, Fiscal Crises, Entrepreneurialship, Municipal Entrepreneurialship

GERÇEKTEN MEMNUN MUYUZ? BELEDİYELE MEMNUNİYET ANKETLERİNİN BİLİNMEZLİĞİ VE SINIRLARI

Mortaza Chaychi SEMSARİ[1], Erdal BAYRAKTAR [2]

Genişletilmiş Özet

Belediyeler için memnuniyet anketleri yapmak gerek faaliyet raporlarının gerek de stratejik planlarının tasarımında gerçekleştirilen başlıca eylemler arasındadır. Memnuniyet anketlerinin özellikle yoksulluk, iklim değişikliği, demografik değişimler ve kentsel dayanıklılık gibi karmaşık zorlukların ele alınmasında katılımcı yerel yönetişimi teşvik etmek için işlevsel araçlar olması bunun önemli bir nedenidir. Bu anketler, kent sakinlerinin görüşlerini aktararak toplumun öncelikleri hakkında kritik bilgiler sağlar ve yerel yönetimlerin veriye dayalı politikalar tasarlamalarına ve kaynakları daha etkili bir şekilde tahsis etmelerine olanak tanır. Bu geri bildirim döngüsü, yerel yönetimlerin hızla değişen koşullara ve gelişen kamu ihtiyaçlarına duyarlı kalmasını sağlar. Belediyeler, hizmetlerin kent sakinleri tarafından ne ölçüde onaylanıp onaylanmadığını anlamak amacıyla sıklıkla memnuniyet anketi düzenler. Bu anketlerin, memnuniyet oranlarını göstermenin yanında kent sakinlerinin beklentilerini ve eleştirilerini yansıtma gibi işlevleri de vardır. Böylece yerel yönetişime aktörlerin ihtiyaçlarını yansıtarak katkı sağlanması beklenir. Diğer taraftan, söz konusu memnuniyet anketlerinin nasıl tasarlandığı, kent sakinlerine nasıl ulaştırıldığı, bu anket sonuçlarının nasıl değerlendirildiği hususları yerel yönetişimin varlığı veya yokluğu için birer ipucu oluşturur.

Yoksulluk, göç, planlama, demografik değişiklikler, enerji gibi pek çok karmaşık konuya ilişkin yerel politikalara yönelik kent sakinlerinin değerlendirmelerinde memnuniyet anketlerinden faydalanılabilir. Memnuniyet anketlerinin etkili bir şekilde kullanılması, söz konusu karmaşık süreçler ve sorunlar karşısında yerel politikaların işlevselliğini artırır. Yerel yönetimler, kent sakinlerinin sorunlar karşısındaki bakış açılarını anlayabilir ve bu bakış açılarına dayalı iş birliği odağında çözümler teşvik edilebilir. Böylece yerel yönetim ile kent sakinlerinin deneyimleri buluşturularak daha dirençli, kapsayıcı ve sürdürülebilir toplumlara katkıda bulunulabilir.

Belediye hizmetlerine yönelik memnuniyet anketlerindeki olumlu sonuçlar bir dizi soruyu da beraberinde getirir. Bunlardan ilki, hizmetlerine yönelik yüksek memnuniyet anketlerine sahip olan belediyelerin yerel seçimlerde nasıl bir sonuçla karşılaştığıdır. Her ne kadar memnuniyet anketleri hizmetlere özgü sorularla sınırlı kalsa ve yerel seçimlere siyasi, sosyal ve kültürel etkiler söz konusu olsa da yerel seçimler belediyeler için geniş kapsamlı bir memnuniyet anketi olarak görülmelidir. Dolayısıyla yerel seçimlerde ortaya çıkacak sonuçların belediyelerin memnuniyet anketleriyle tutarlı

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, mortaza.semsari@nisantasi.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6639-8945.
[2] Dr., Medikal Arama Kurtarma Derneği, erdalbayraktar88@gmail.com, Orcid: 0000-0002-4174-5530.

olması beklenir. Oysa kimi zaman anketlerde olumlu geri bildirimlere sahip belediyelerin seçimleri muhalefet partilerine karşı kaybettikleri görülür.

İkinci soru da yerel yönetişimde kent sakinlerinin bir aktör olarak değerlendirilip değerlendirilmediğidir. Memnuniyet anketleri, belediye hizmetlerine ilişkin bir geri bildirim olarak değerlendirilebilirken bu geri bildirimlerin geçerliliği, yeni yerel politikaların tasarımında ve uygulanmasında önem arz eder. Yerel yönetimler bu anketleri halkın güveni veya seçmen davranışı üzerindeki gerçek etkilerinden bağımsız olarak, kapsayıcılık ve yanıt verebilirliği sergilemek için sembolik araçlar olarak kullanabilirler. Bu olgu "performatif katılım" olarak adlandırılır ve katılımcı mekanizmalar kent sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade kurumsal meşruiyeti artırmak için uygulanır. Dolayısıyla memnuniyet anketlerinin nasıl tasarlandığı ve uygulandığı, belediyelerde halkın katılımının sağlanıp sağlanmadığı, dolayısıyla yönetişimin boyutları hakkında bir öngörü sunabilir.

Memnuniyet anketleri; yerel yönetimlerin hizmet sunumlarının değerlendirilmesi, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık ve diğer yönetişim ilkelerinin geneli kapsamında belediyeler için karmaşık bir süreci beraberinde getirir. Kimi zaman, memnuniyet anketleri de dahil olmak üzere katılımcı mekanizmalar olarak sunulan araçlar kent sakinlerinin karar alma süreçlerine anlamlı bir şekilde dahil olmaya yönelik daha derin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalır. Birçok kent sakini bu girişimleri yüzeysel olarak algılamakta ve yerel yönetimlere olan güveni aşındırmaktadır. Yerel hizmetlerin nasıl değerlendirileceğine yönelik söz konusu karmaşıklık, hizmet sunan ve hizmet talep eden arasında yönetsel bir kopukluğa sebep olur. Bu kopukluk, vatandaşları gerçekten güçlendiren daha sağlam katılımcı modellere yönelik ihtiyacı gözler önüne serer. Bu karmaşanın sonuçları kimi zaman yerel seçimlerde görülebilir. Dolayısıyla söz konusu karmaşanın ortadan kaldırılması, belediyelerin taahhütte bulundukları pek çok yönetişim ilkesine yönelik katkı sağlar.

Çalışmanın amacı, belediye hizmetlerine yönelik geribildirim araçları olarak memnuniyet anketlerinin kentlerdeki karmaşık sorunlar karşısında işlevsel bir araç olarak kullanılmalarını güçlendirecek bakış açıları sunmaktır. Bu kapsamda İstanbul'un ilçe belediyelerinin 2019-2024 yılları arasındaki memnuniyet anketi sonuçları incelenmiş, bu anketlerdeki sonuçlar seçim verileriyle karşılaştırmak üzere karma bir yöntemle ele alınmıştır. Nicel veriler, belediye anketlerinden elde edilen memnuniyet puanlarını ve 2019 ve 2023 yerel seçim sonuçlarını içermiştir. Nitel verilerse belediyelerin faaliyet planlarına, stratejik planlarına ve 2019 ile 2024 yerel seçim sonuçlarına ilişkin yorumlayıcı analizi içermiştir.

İlk bulgular, memnuniyet anketlerinin tasarımı ve uygulanmasıyla ilgili birkaç temel soruna işaret etmektedir. Birincisi, anketler genellikle belirli demografik grupları hedef almakta ve potansiyel olarak kırılgan nüfusları dışlamaktadır. İkincisi, anket soruları sıklıkla belediyenin başarılarını vurgulayacak şekilde çerçevelenmekte ve eleştirel geri bildirim alanını sınırlandırmaktadır. Bu

faktörler toplu olarak memnuniyet anketlerinin gerçek kamuoyu görüşünün göstergesi olarak güvenilirliğini zayıflatmaktadır.

Çalışmada aynı zamanda vatandaşların beklentilerinin ve siyasi dinamiklerin seçmen davranışını şekillendirmedeki rolünü de incelenmiştir. Bulgular, seçmenlerin ekonomik istikrar ve parti sadakati gibi daha geniş ve bu çalışmanın kapsamı dışında kalan sosyo-politik konulara belediye hizmet kalitesinden daha fazla öncelik verdikleri anlaşılmıştır. Bu uyumsuzluk, memnuniyet anketlerinin seçmen kararlarını etkileyen bütünsel faktörleri yakalamakta başarısız olabileceği, seçmenlerin önceliklerinin belediye öncelikleriyle örtüşmediği veya söz konusu anketlerin yalnızca bir halkla ilişkiler faaliyeti olarak görüldüğü, yerel yönetişimin ilkelerinin gözetilmediği gibi sonuçları düşündürmüştür.

Bu çalışma, memnuniyet anketlerinin yerel yönetişimde tek başına bir kamuoyu ölçütü olarak geçerliliğine meydan okumaktadır. Bulgular, belediye performansını değerlendirmeye yönelik karmaşık süreçlerin yanı sıra seçim sonuçlarını tahmin etmek için memnuniyet anketlerini kullanmanın metodolojik ve pratik sınırlılıklarının altını çizmektedir. Anket sonuçları ile seçim davranışları arasındaki uyumsuzluğu eleştirel bir bakış açısıyla analiz eden bu araştırma, aynı zamanda katılımcı yönetişim, demokratik hesap verebilirlik ve yerel demokrasinin sürdürülebilirliğine ilişkin daha geniş akademik söylemlere önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Memnuniyet Anketleri, Belediyeler, Yerel Demokrasi, Katılımcılık

ARE WE TRULY SATISFIED? THE UNKNOWN AND LIMITS OF MUNICIPAL SATISFACTION SURVEYS

Abstract

Satisfaction surveys are key tools for preparing municipal reports and strategic plans. They promote participatory governance by addressing challenges like poverty, climate change, demographic change, and urban resilience. These surveys capture citizens' views, offering insights into community priorities and enabling evidence-based policies and resource allocation. They also help local governments remain responsive to changing public needs. Satisfaction surveys measure approval of municipal services and reflect residents' expectations and concerns. Their design, distribution, and analysis reveal the level of participatory governance. Using these tools, residents' perspectives on migration, energy, and urban planning can shape policy, fostering resilient, inclusive, and sustainable communities. However, surveys often have design flaws. They may exclude vulnerable groups or emphasize municipal achievements, limiting constructive feedback. This reduces their reliability as indicators of public opinion. Moreover, surveys may serve symbolic purposes, boosting institutional legitimacy without enabling meaningful participation—a phenomenon known as "performative participation." This study analyzes satisfaction surveys conducted in Istanbul's district municipalities between 2019 and 2024 and compares them with election outcomes. Quantitative data include satisfaction scores and election results; qualitative data examine municipal activities and strategic plans. The findings reveal gaps between survey outcomes and voter behavior, shaped by broader economic stability and party loyalty dynamics. The study questions the validity of surveys as stand-alone measures of public opinion and highlights the gap between municipal priorities and voter expectations. It contributes to debates on participatory governance, accountability, and the sustainability of local democracy.

Keywords: Satisfaction Surveys, Municipalities, Local Democracy, Participation

BELEDİYELERİN DEZAVANTAJLI GRUPLAR İÇİN SOSYAL HİZMET ÇALIŞMALARINDAKİ ROLÜ VE İŞLEVİ

Merve ÇELİK GÖNÜLTAŞ[1], Yasin Can GÖNÜLTAŞ[2]

Genişletilmiş Özet

Dezavantajlı gruplar, engelli bireyler, yaşlılar, çocuklar, kadınlar, göçmenler ve ekonomik olarak marjinalleşmiş topluluklar da dâhil olmak üzere çok çeşitli kesimleri kapsamaktadır. Bu gruplar genellikle eğitime, sağlık hizmetlerine, istihdam olanaklarına ve sosyal katılıma sınırlı erişim gibi sistemik engellerle karşılaşmaktadır. Dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının ele alınması, kapsayıcı ve eşitlikçi toplumların teşvik edilmesinin temel bir bileşenidir. Ekonomik, sosyal, kültürel veya fiziksel zorluklar nedeniyle engellerle karşılaşan bireyleri veya toplulukları içeren dezavantajlı gruplar, genellikle temel kaynaklara ve fırsatlara erişimde zorluklar yaşamaktadır. Sosyal hizmetler bu eşitsizliklerin azaltılmasında önemli rol oynamakta ve yerel yönetimler bu hizmetlerin etkili bir şekilde uygulanmasında önemli aracılar olarak hizmet vermektedir.

Türkiye'de kamu ve yerel yönetim reformları, sosyal hizmet alanında kurumsal yapıları yeniden düzenlemiştir. 2011'de çıkarılan 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuş; sosyal hizmet politikalarının belirlenmesi, uygulanması, denetimi ve kurumlar arası koordinasyon görevi bu bakanlığa verilmiştir. Yerel yönetim reformları kapsamında ise 2004'te 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2005'te 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemelerle yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları netleştirilmiş, sosyal hizmetlerin yerelde etkin uygulanmasına zemin hazırlanmıştır.

Sosyal hizmetler alanında merkezi yönetim, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör önemli roller üstlenmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yürürlüğe giren 1580 sayılı *Belediye Kanunu* ile belediyeler, özellikle sağlık ve sosyal yardımlar konusunda temel aktörler haline gelmiş, bu alanlar belediyelerin faaliyetlerinde önemli bir yer tutmuştur. Sosyal devlet anlayışının 1961 Anayasası ile benimsenmesiyle birlikte, merkezi yönetimin sosyal hizmetlerdeki görev ve sorumlulukları artmış ve yeni kurumlar oluşturulmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren büyükşehir belediyeleri sosyal yardım ve hizmetlerde daha etkin bir rol üstlenmiş, ancak mali kaynak yetersizliği, personel eksikliği, standartlaşma ve koordinasyon sorunları hizmetlerin etkinliğini sınırlamıştır. 2000'li yılların başında gerçekleştirilen kamu ve yerel yönetim reformları ile sosyal hizmetler merkezi ve yerel düzeyde yeniden yapılandırılmış, sosyal hizmet konularının bazılarının yerel yönetimlere devrine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

[1] Eğitim Uzmanı, Dr., Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, merve.celik06@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3914-6210.
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gonultascan@gmail.com, Orcid: 0000-0002-2267-0465.

Belediyelerin sosyal hizmet kapsamında yapmış olduğu çalışmalar genel olarak "5393 Sayılı Belediye Kanunu", "5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu", "6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ekseninde şekillenmektedir. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda sosyal hizmetler ve sosyal yardımlara ilişkin düzenlemeler, belediyelere bu alandaki görev, yetki ve sorumluluklarını genişleten genel ifadelerle tanımlanmıştır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13. maddesi, "herkesin ikamet ettiği beldenin hemşehrisi sayılacağını ve belediyelerin yardımlardan tüm hemşehrilerin yararlanmasını sağlayacağını" hükme bağlamaktadır. Ayrıca, "yardımların insan onurunu zedelemeyecek şekilde yapılması ve sosyo-kültürel ilişkilerin geliştirilmesi için belediyelere çalışmalar yapma" sorumluluğu verilmiştir. Kanunun 14. maddesi, "belediyelerin sosyal hizmet ve yardımları bizzat gerçekleştirebileceği veya başka aktörlere yaptırabileceğini ve bunu yaparken dar gelirlilerin durumuna uygun olarak gerçekleştirilmesi gerektiğini öngörmekte, "kadın ve çocuklar için koruma evleri açabileceğini" hükme bağlamaktadır. Yine aynı kanunun 38. maddesi uyarınca, "bütçede yoksul ve muhtaç bireyler için ayrılan ödeneklerin kullanılması, engelli bireylere yönelik hizmetlerin yürütülmesi ve bu gruba yönelik merkezlerin oluşturulması" görevlerini üstlenmiştir. Ayrıca 5393 sayılı kanunun 60/i maddesinde yer alan "i) Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar" hüküm çerçevesinde dezavantajlı kesimler belediye harcamalarına ilişkin bir taraf olarak yer almıştır.

5393 sayılı kanun dışında 5216 sayılı kanun da sosyal hizmet alanında çeşitli düzenlemeler getirmektedir. 5216 sayılı kanunun "büyükşehir belediyesinin yetki ve sorumlulukları"nı düzenleyen 7. Maddesi Büyükşehir Belediyelerini; "sağlık merkezleri, hastaneler ve gezici sağlık üniteleri gibi hizmetlerin yanı sıra yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmakla" yükümlü kılmış ayrıca "meslek ve beceri kazandırma kursları açma, işletme veya işlettirme görevleri"ni hükme bağlamıştır. 5216 sayılı kanun ayrıca bu hizmetlerin yürütülmesinde "üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği" yapmalarını da teşvik etmiştir. 5216 sayılı kanun sadece büyükşehir belediyelerine değil aynı zamanda büyükşehir ilçe belediyelerine de sosyal hizmet alanlarında çeşitli görevler yüklemiştir. 7. Maddenin "ilçe belediyelerinin görev ve yetkileri" başlığı d bendinde yer alan "yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak, mesleki eğitim ve beceri kursları açmakla görevlidir. Ayrıca, sağlık, eğitim, kültür tesislerinin yapım, bakım ve onarımını gerçekleştirmek, kültür ve tabiat varlıklarını korumak ve kent tarihi açısından önemli mekânları geliştirmekle yükümlüdür" ifadesi sosyal hizmet uygulamalarını yerel müşterek bir ihtiyaç olduğunu ve bunların gerçekleştirilmesinde büyükşehir ilçe belediyelerinin de sorumlu olduğunu hükme bağlamaktadır. Aynı kanunun 18. Maddesi "yoksul ve muhtaçlara yönelik ödeneğin kullanılmasını" hükmederken

aynı zamanda engelli bireyleri de öncelemiştir. Bunun yanında 5216 sayılı Kanunun Ek 1. maddesi, büyükşehir belediyelerinin "engelli bireylere yönelik bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme ve danışmanlık hizmetleri sunmasını, engelli hizmet birimlerinin kurulmasını ve bu birimlerin faaliyetlerinin engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve üst kuruluşlarla iş birliği içinde yürütülmesini" hüküm altına almıştır. Bu doğrultuda, 16 Ağustos 2006 tarih ve 26261 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği," engellilere yönelik hizmetlerin yürütülmesi için yasal çerçeve sağlamıştır.

5216 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyelerine; yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetlerin planlanması, yürütülmesi ve bu amaçla sosyal tesislerin inşası görevi verilmiştir. İlçe belediyeleri ise bu hizmetlerin sunumundan sorumludur. Büyükşehir ve nüfusu 10.000'i aşan belediyeler, sosyal projeler için taşınmaz tahsis edebilir. Bu taşınmazlar amacı dışında kullanılamaz. Kanunun 24/j maddesi, dar gelirli ve engellilere yapılacak sosyal yardımları belediye gideri olarak tanımlar. Ayrıca 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 44. maddesi, sosyal hizmet kuruluşlarını vergiden muaf tutmuştur.

Türkiye'deki yerel yönetimlerin sosyal hizmet alanındaki görev ve işlevleri ağırlıklı olarak belediyeler ve büyükşehir belediyeleri tarafından yerine getirilmektedir. 1980'li yılların ilk yarısından itibaren, büyükşehir belediyelerinin sosyal hizmet ve yardımlara yönelik faaliyetleri hem kapsam hem çeşitlilik açısından giderek genişlemiş, daha da önemlisi bu alandaki hizmetler kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Bu kapsamda, büyükşehir belediyeleri tarafından başlangıçta yoksullara yönelik aşevi açılması, ilaç, yiyecek, giyecek ve yakacak yardımları gibi temel ihtiyaçlara yönelik hizmetler sunulmuş, zamanla bu hizmetler yaşlılar ve engellilere yönelik bakım hizmetleri, meslek ve beceri kurslarının düzenlenmesi, sosyal ve kültürel etkinliklerin çeşitlendirilmesi ile kadın sığınma evlerinin kurulması gibi daha kapsamlı ve çeşitli faaliyetlerle zenginleştirilmiştir. Ancak sınırlı mali kaynaklar bazı siyasi ve bürokratik engeller ile birlikte yapısal sorunlar belediyelerin bu etkinliklerini sınırlandırıcı faktörlerdendir. Bu zorlukların aşılabilmesi için yenilikçi finansman modellerinin benimsenmesi, ademi merkeziyetçilik ilkelerinin güçlendirilmesi ve kurum içi hesap verebilirlik ile kapsayıcılık kültürünün geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dezavantajlı Gruplar, Belediyeler ve Sosyal Hizmet, Belediyelerin Sosyal Hizmet Çalışmalarındaki Rolü

THE ROLE AND FUNCTION OF MUNICIPALITIES IN SOCIAL SERVICES FOR DISADVANTAGED GROUPS

Abstract

Disadvantaged groups such as people with disabilities, the elderly, women, children, and migrants—often encounter systemic barriers including restricted access to education, healthcare, housing, and employment. These obstacles contribute to social exclusion and deepen existing inequalities. Addressing the needs of such groups is essential for fostering inclusive, equitable, and resilient societies. In Turkey, significant reforms have been undertaken to redefine the roles of central and local governments in the provision of social services. Notably, Law No. 5393 (Municipality Law) and Law No. 5216 (Metropolitan Municipality Law) assigned municipalities extensive responsibilities in delivering social welfare services. These include social assistance, home care, shelters, vocational education, and community-based support programs targeted at vulnerable populations. Metropolitan municipalities have particularly advanced in institutionalising these services, establishing specialised units and social facilities. However, despite the legal framework, challenges persist. Limited budgets, bureaucratic inertia, fragmented authority, and weak inter-agency coordination reduce the efficiency and accessibility of services. Therefore, there is a growing emphasis on developing innovative financial models, adopting decentralised governance principles, and enhancing transparency and accountability. Ultimately, empowering local governments and ensuring effective service delivery for disadvantaged groups is vital not only for upholding social justice but also for achieving inclusive and sustainable development in the long term.

Keywords: Disadvantaged Groups, Municipalities and Social Service, The Role of Municipalities in Social Service Activities

NEOLİBERAL KENTTE TOPLUMCU BELEDİYECİLİK: ORTAHİSAR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Nilüfer ERGİN[1]

Genişletilmiş Özet

1980'lerden itibaren küresel düzeyde bir paradigma değişimi yaşanmış, bu değişiklik direkt olarak kentleri de etkilemiş ve kent kavramının hem algılanış biçimi hem kapsamı üzerinde büyük değişikliklere yol açmıştır. Bu değişikliğin temel sebebi, uluslararası düzeyde Keynesyen ekonomik sistemden neoliberal sisteme geçiş olarak gösterilebilecektir. Fakat bu noktada, ekonomik sistem değişikliğinden çok daha geniş bir bakış açısına sahip olmak gereklidir. Küreselleşme, sanayisizleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerinin ilerlemesi gibi gelişmeler, ayrıca belki de en önemlisi sosyal devlet anlayışının terk edilmesi de yeni kentsel paradigmanın üretilmesinde büyük rol oynamıştır.

Bu çalışma, küresel düzeyde yaşanan kentsel paradigma değişikliğinin ve neoliberal kent düzeninin kentliye ve yerel yönetim birimine getirdiği sorunları tartışmayı amaçlamaktadır. Bu sorunların çözümünün Avrupa'da 19. Yüzyılda, Türkiye için 1980'li yıllarda ortaya çıkan toplumcu belediyecilik anlayışının geri dönmesinin olup olmadığı ve "yeniden toplumcu belediyecilik" olarak ifade edilebilecek sürecin geçmişle aynı dokuya sahip olma ihtimali tartışılmaktadır. Çalışma, sosyal belediyecilik ve toplumcu belediyecilik kavramlarının farkını mevcut literatürü inceleyerek irdelerken odağını Ortahisar Belediyesi olarak belirlemiş, Ortahisar Belediyesi'nin politika hedeflerini, sosyal medya hesaplarını ve planlarını toplumcu belediyecilik odağıyla incelemiştir.

Yeni kentsel paradigma, küresel düzeyde yaşanan mali krizin ve devamında neoliberalizmin benimsenmesinin bir sonucu olarak düşünüldüğünde, bu dönüşümün çıktısı da "neoliberal kent" olarak adlandırılabilir. Neoliberal kent, bir yandan kenti ekonomik anlamda canlandırmayı amaçlarken, bir yandan yerel yönetime ve kentliye katlanılması gereken maliyetler yaratır. Kent, neoliberalleşirken ortaya çıkan sorunlar, dışlanmaya çalışılır, yetersiz yatırım ya da zayıf ekonomi gibi faktörlerin üstesinden gelmek için sürekli ve hızlı politika ayarları yapılır.

Tüm bu durumların maliyeti ise kente yüklenecektir. Kent bu maliyetin altından kalkamadığı için, kentsel hizmeti sunamama noktasına gelinir. Kentsel hizmetin sunumu noktasında geride kalan, yatırımların yeterli olmadığı, kendi kendine yetemeyen ve özel sektörden yeterli yatırımı alamayan kentler, küresel düzeyde rekabete zorlanacaktır. Bu kendine yetememe durumu, neoliberal kentte yerel yönetim birimini arka plana iterek karar alma mekanizmasının özel sektörün eline geçmesini

[1] Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, nilufer.ergin@hacettepe.edu.tr, Orcid: 0009-0003-0435-4260.

sağlayabilir. Yani, yerel yönetim birimi kentsel hizmetleri sürdürebilmek için hizmetlerin sunumunu özel sektöre devreder ya da mekân bir noktada tamamen kamu- özel ortaklığı ile belirlenir.

Neoliberal kenti yönetmek, ekonomik kaygılar ve toplumsal dinamiklerin durağan olmayan yapısından kaynaklı olarak çok aktörlü bir süreç gerektirmektedir. Bu sebeple belediyeler, kent yönetiminde başat aktör olmaktan çıkmıştır. Belediyeler, yerel halka sunulacak olan hizmetleri özel şirketler aracılığıyla sağlamaya başladığından beri kent içi adaletsizlik derinleşmeye başlamıştır. Türkiye özelinde de özellikle doğalgaz ve elektrik gibi temel hizmetlerin sunumunun özel şirketler aracılığıyla veriliyor olmasının kentlinin yaşam kalitesini düşürdüğünü görmek mümkündür. Ayrıca kentte yaşamanın maliyetini karşılayamayan kentliler, kentin çeperlerine doğru itilmekte ve kent merkezinde kentin değişim değeri, kullanım değerinin önüne geçmektedir. Bu durum hem küresel hem ulusal düzeyde yerel yönetim birimlerinin yani belediyelerin derinleşen sorunları çözmeye yönelik toplumcu adımlar atmasını ve 2000'li yıllarda toplumcu belediyecilik anlayışının dirilişini beraberinde getirmiştir.

Toplumcu belediyeciliğin ya da bir diğer adıyla belediye sosyalizminin kökenleri, Avrupa için 19. Yüzyıla dayandırılabilecektir. Özellikle işçilerin yoğun olduğu kentlerde kentsel hizmetlerin belediyeleştirilmesine yönelik yoğun baskıların ortaya çıktığını ve belediyelerin de bu doğrultuda hareket ettiğini söylemek mümkündür (Somel, 2015: 199). Devamında 1871 Paris Komünü deneyimi, belediye sosyalizminin altın çağını temsil etmekle birlikte, günümüzde dahi örnek alınan bir deneyim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de ise toplumcu belediyecilik, 1980'li yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) yönetimi altındaki belediyeler tarafından ortaya atıldığı kabul edilen "yeni", "devrimci" gibi isimlerle de anılan bir belediyecilik anlayışının ifadesidir (Batuman, 2010: 224). 2019 yerel seçimleriyle başlayan süreçle birlikte, Türkiye özelinde de toplumcu belediyeciliğin dirilişini gözlemlemek mümkündür. "Yeniden toplumcu belediyecilik" adı verilebilecek bu sürecin neoliberalizmin kentleri tamamen etkisi altına almasıyla birlikte başlaması tesadüf değildir.

Toplumcu belediyeciliğin başlangıcının neoliberalizmin bittiği yer olup olmadığı sorusu (Bayramoğlu, 2015), bu iki dinamiğin yer yer kesişimsel örnekleri olabilmesi sebebiyle cevaplaması zor bir sorudur. Neoliberalizmin belediyeler için albenisini çabuk kaybetmiş olması, başta Avrupa Birliği üyesi ülkelerin yerel yönetim birimleri başta olmak üzere belediyeleri toplumcu anlayışa yönlendirmiştir (Hamamcı, 2015: 12). Bu noktada, toplumcu belediyecilik ile sosyal belediyecilik kavramlarının farkının da altını çizmek gereklidir. Toplumcu belediyecilik, direkt olarak kentlinin yönetime dahil olması ve artı ürünün paydaşı olarak yer alması süreciyle ilişkilidir. Sosyal belediyecilikte ise artı ürün yine belediyede toplanır ve karşıda "daha muhtaç" kentliler vardır.

Trabzon kenti, neoliberalizmin kendini kentte var ettiği ve yeniden ürettiği kentler arasındadır. Her ne kadar kent içinde tarımsal üretim devam ediyor olsa da Trabzon, son yıllarda özel, kamu ve uluslararası yatırımlarla desteklenen konut, ulaşım ve dönüşüm projelerinin arttığı bir kent olma özelliği taşımaktadır (Özlü vd, 2018: 196). Bu bağlamda Trabzon ilinin bir liman kenti olması, ulusal ve uluslararası yatırımcı çekme potansiyeli, aynı zamanda bir turizm kenti olması da önemli rol oynamaktadır.

Ortahisar ilçesi, Trabzon'un merkez ilçesi olması sebebiyle neoliberalizmin mekânsal etkilerinin en derinden hissedildiği yer olma özelliği taşır. Trabzon sınırları içerisinde mekânın değişim değerinin en yüksek olduğu ve yine kentsel mekânın bir meta gibi alınıp satılacak bir "şey" olarak pazarlandığı Ortahisar kenti, bu yönüyle kentin diğer ilçelerinden ayrılmış durumdadır. Ortahisar Belediyesi, özellikle 2024 yerel seçimlerinden sonra, Cumhuriyet Halk Partisi belediyelerinin izlemiş olduğu "Sosyal Belediyecilik" akımının da etkisiyle neoliberalizmin etkilerini yumuşatmaya yönelik politikalar izlemektedir. Bu politikaların önemli bir bölümü, gençlere, yaşlılara, engellilere ve kadınlara yani kentte dezavantajlı grupta bulunan bireylere yöneliktir. Bu da Ortahisar Belediyesi'nin uyguladığı ya da uygulamayı planladığı uygulamalarla kentliye kent hakkını sağlamaya yönelik adımlar attığını da ispatlar niteliktedir. Ayrıca Kent Lokantaları, Anne Kart, Halk Ekmek ve Halk Süt, Evde Bakım gibi uygulamalar, ifade edilen "Sosyal Belediyecilik" anlayışına uygun uygulamalardır.

Burada toplumcu belediyecilik - sosyal belediyecilik ayrımı yaptığımızda, bu uygulamaların toplumcu belediyecilik anlayışıyla tam anlamıyla örtüştüğünü iddia etmek doğru olmayacaktır. Ortahisar Belediyesi, balıkçılığın güçlendirilmesi, tarımsal ürünlerin pazarlanması gibi alanlarda kentlinin kendi kendine yetebilmesine yönelik projeler ortaya koyuyor olsa da tam anlamıyla toplumcu (devrimci) bir belediye olma gayesinde olmadığını söylemek gereklidir. Çalışma, sosyal belediyecilik ile toplumcu belediyecilik arasındaki farkın, neoliberal düzlemde nereye koyulması gerektiğinin de bu yönüyle altını çizmektedir. Sosyal belediyecilik, dezavantajlı durumdaki kentlinin mevcut durumunu iyileştirmek adına önemli bir anlayış olmakla birlikte, kendi kendine yeten ve üreten kentli yaratmak noktasında zayıf kalmaktadır.

Bu noktada, toplumcu belediyeciliği sosyal belediyeciliğin bir adım sonrasındaki "ütopya" olarak kurgulamak daha doğru olabilecektir. Derinleşen sorunlarını belediye politikaları aracılığıyla çözebilen kentli, kendi kendine yetmeye yönelik uygulamalara ihtiyaç duyacaktır. Toplumcu belediyecilik anlayışı üretmeye toplumsal anlamda imece çalışmaya alışkın olması sebebiyle yatkın olan Ortahisar kentlilerinin ortak çıkar için hareket etmesini sağlayacak politikalar üretilmesi hem belediyenin gelirlerini artıracak hem de kent- kentli ilişkisini güçlendirecektir.

Anahtar Kelimeler: Toplumcu Belediyecilik, Neoliberal kent, Sosyal Belediyecilik, Ortahisar Belediyesi

COLLECTIVIST MUNICIPALISM IN THE NEOLIBERAL CITY: THE CASE OF ORTAHISAR MUNICIPALITY

Abstract

The economic transformation that began in the 1980s also impacted urban areas, leading to a paradigm shift in cities. Developments such as deindustrialization, digital transformation, globalization, and the abandonment of the social welfare state further reinforced this change. During this period, characterized by the emergence of the neoliberal city concept, the privatization of urban services and the diminished role of local governments as primary actors in urban management deepened urban inequalities. In particular, the provision of essential services by the private sector weakened the relationship between urban residents and their cities. This study argues that whether the solution to the challenges faced by neoliberal cities lies in collectivist municipalism. Within the context of Turkey, the emergence of the social municipalism approach and the delivery of services by municipalities in line with this framework are examined in relation to their similarities with the collectivist municipalism approach of the 1980s. The differences between collectivist and social municipalism are analyzed through distinct processes, emphasizing where social municipalism stands on the path toward collectivist municipalism. As the central district of Trabzon, Ortahisar is one of the areas most affected by neoliberal dynamics. Through policies targeting youth, women, the elderly, and individuals with disabilities, the municipality has taken steps to secure the right to the city. However, these initiatives align more closely with the principles of social municipalism than those of collectivist municipalism. While the municipality develops policies aimed at improving the current conditions of urban residents, these efforts cannot be fully examined within the framework of collectivist municipalism.

Keywords: Collectivist Municipalism, Neoliberal City, Social Municipalism, Ortahisar Municipality

Kaynakça

Batuman, B., (2010). Toplumcu bir belediyecilik modeli: “Yeni belediyecilik hareketi” 1973-1977. *Mülkiye Dergisi, 34*(266), 223-241.

Bayramoğlu, S., (2015). Toplumcu Belediye: Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi, Nota Bene.

Hamamcı, C., (2015). Sunuş. Sonay Bayramoğlu (Ed.). *Toplumcu belediye: Nam-ı diğer belediye sosyalizmi içinde* (11-14) Nota Bene.

Özlü, S., Dedeoğlu Özkan, S. ve Akyol, D., (2018). Neoliberalizm anlayışının kentsel mekâna yansıması: kentsel dönüşümün Trabzon kent örneğinde incelenmesi. *IBAD-2018 3rd International Scientific Researh Congress on Humanities and Social Sciences,* 196-204. 10.21733/ibad.452168

Somel, A., (2015). Toplumcu Belediye: Nam-ı Diğer Belediye Sosyalizmi. *Mülkiye Dergisi,* 39(4), 199-207.

KENT YÖNETİCİLERİNİN SOKAK HAYVANLARINA BAKIŞ AÇILARI VE ÜRETİLEN KENT POLİTİKALARI: ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ

Burcu ÇAM YÜCEBAŞ[1], Özlem AKI[2]

Genişletilmiş Özet

Sokak hayvanları kent yaşamının önemli bir parçası olup, kent yaşamında hem toplumsal hem de çevresel bir olgu olarak gerek hayvan hakları, gerekse halk sağlığı açısından önemli bir yer tutmaktadır. Kentsel alanlardaki sahipsiz hayvan nüfusu, kent yönetimi açısından birtakım zorluklar teşkil etmektedir. Bu zorluklar yalnızca hayvan refahı ile ilgili olmayıp aynı zamanda kamu sağlığı, güvenliği ve toplum memnuniyetini de ilgilendirmektedir.

Sokak hayvanlarının kontrol altına alınması ve refahlarının sağlanması konusunda kent yöneticilerinin sorumlulukları büyüktür. Kent yöneticileri, bu sorunları ele alan kentsel politikaların tasarlanması ve uygulanmasında önemli rol oynamaktadır. Onların bakış açıları, kısırlaştırma kampanyaları, hayvan barınakları, halkı bilinçlendirme girişimleri ve sivil toplumla ortaklıklar da dâhil olmak üzere sokak hayvanlarını yönetmek için benimsenen strateji ve programları şekillendirmektedir. Konunun sürdürülebilir bir şekilde çözülebilmesi, iyi düşünülmüş ve insancıl politika yaklaşımları gerektirmektedir. Hayvan refahı, halk sağlığı ve güvenliği, kent estetiği ve çevre sağlığı gibi konuların da sokak hayvanları politikalarına dâhil edilmesi önemlidir. Bu bağlamda, kent yöneticilerinin sokak hayvanlarına yönelik bakış açıları, kent politikalarının şekillenmesinde kritik rol oynamaktadır.

Hem hayvan refahını sağlamaya yönelik çabalar hem de kentlerdeki halk sağlığını korumaya yönelik adımlar, sokak hayvanlarına ilişkin yerel politikaların merkezinde yer almaktadır. Kent yöneticilerinin bu konudaki bakış açıları, sorunun çözümünde ve sokak hayvanlarının yaşam koşullarının iyileştirilmesinde belirleyici bir faktördür. Bu çalışma, Çanakkale ili özelinde, yerel yönetim kurumlarının ve kent yöneticilerinin sokak hayvanlarına dair yaklaşımlarını, geliştirdikleri politikaları ve bunların uygulanabilirliğini ele almaktadır.

Araştırma, Çanakkale ili özelinde kent yöneticilerinin sokak hayvanlarına yönelik bakış açılarını ve bu konuya dair geliştirdikleri politikaları incelemektedir. Kent yöneticilerinin bakış açılarını irdeleyerek, bu politikaların nasıl oluşturulduğunu, uygulamada karşılaşılan zorlukları ve kullanılan stratejilerin algılanan etkinliğini anlamayı amaçlamaktadır.

Araştırma kapsamında, Çanakkale ilindeki kent yöneticilerinin sokak hayvanlarına yönelik politikalarını ve yapılan uygulamaları analiz etmek amacıyla yerel yönetim temsilcileri, barınak

[1] Dr., bcamyucebas@gmail.com, Orcid: 0009-00006779-627.
[2] Dr., Çanakkale Turgut Reis Ortaokulu, ozlemaki74@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3528-861X.

yöneticileri, veteriner hekimler ve ilgili diğer yerel yetkililerle mülakat tekniği kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak, bu politikaların etkinliği, gelecekte yapılabilecek iyileştirmelere ve Çanakkale ilinde sokak hayvanları ile ilgili politikaların geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur. Araştırma, Çanakkale özelinde sokak hayvanlarına yönelik politikaların geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Konuyu insancıl bir şekilde ele almak için açık bir niyet olsa da, kaynak tahsisi, kamu bilinci ve politika uygulama zorlukları devam etmektedir. Araştırma, sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ile daha güçlü işbirlikleri ve halkın daha fazla katılımını içeren daha entegre yaklaşımların, sonuçları iyileştirmek için gerekli olduğunu göstermektedir. Ayrıca başarılı uluslararası örneklerden dersler çıkarmak Çanakkale'deki kent yöneticilerinin stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olacağı hedeflenmektedir.

Yapılan araştırma, kent yöneticilerinin sokak hayvanlarına yönelik bakış açılarını analiz ederek, mevcut politikaların daha iyi uygulanabilmesi ve ulusal ve uluslararası düzeyde örnek teşkil edebilecek stratejiler geliştirilmesi adına önemli çıkarımlar sunmaktadır. Araştırmanın temel amaçları şunlardır:

1. Çanakkale'deki kent yöneticilerinin sokak hayvanları konusundaki bakış açılarını keşfetmek.
2. Yerel yönetimler tarafından sokak hayvanlarının yönetimine yönelik geliştirilen kentsel politikaları analiz etmek.
3. Bu politikaların zorluklarını ve başarılarını yerel yetkililerin bakış açısından değerlendirmek.
4. Çanakkale'nin kentsel politikalarını ve yerel yaklaşımları iyileştirmek için öneriler sunmak.

Bu araştırmada nitel araştırma metodolojisi kullanılmış olup, veriler Çanakkale ilindeki yerel yönetim yetkilileri, veteriner hekimler ve politika uygulayıcıları da dâhil olmak üzere kent yöneticileriyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler, yöneticilerin kentteki sokak hayvanları politikalarına ilişkin deneyimlerine, karşılaştıkları zorluklara ve algılarına odaklanmaktadır. Yapılan saha çalışmasındaki görüşmelerden elde edilen nitel veriler, Maxqda istatistik programı kullanılmak suretiyle içerik analizi ile işlenmiştir. İçerik analizi sonucunda, elde edilen veriler araştırmada temalaştırılarak sunulmuş, bulgular değerlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerde yöneltilen sorularla, yöneticilerin sokak hayvanlarına ilişkin algıları, bu hayvanların refahını artırmaya yönelik oluşturulan stratejiler ve yerel yönetimlerin sokak hayvanlarına dair geliştirdiği politikalar analiz edilmiştir.

Çanakkale ili örneğinde kent yöneticilerinin sokak hayvanlarına yönelik bakış açıları ve politikaları, genel olarak olumlu bir çerçeve çizmektedir. Yerel yönetimler, sokak hayvanlarının refahını sağlama

konusunda çeşitli adımlar atmış olsalar da bu politikaların sürdürülebilirliği ve etkinliği açısından bazı eksiklikler mevcuttur. Bulgular, Çanakkale kent yöneticilerinin sokak hayvanlarının yönetiminde insancıl yaklaşımlara öncelik verdiğini, kısa vadeli kontrol altına alma veya uzaklaştırma stratejileri yerine kısırlaştırma programları aracılığıyla uzun vadeli nüfus kontrolüne odaklanıldığını ortaya koymaktadır. Kentte, başıboş hayvan nüfusunun sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlamak için kamuoyu bilinçlendirme kampanyaları, toplum besleme programları ve veterinerlik hizmetleri de dâhil olmak üzere çeşitli girişimler oluşturulmuştur. Ancak görüşmelerde, sınırlı mali kaynaklar, yetersiz halk katılımı ve yerel yönetim ile sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğinin geliştirilmesindeki zorluklar da dâhil olmak üzere çeşitli sınırlılıklar vurgulanmaktadır.

Kent yöneticileri ayrıca, kısmen terk edilme ve sorumlu evcil hayvan sahipliği eksikliğinden kaynaklanan artan başıboş hayvan nüfusu konusunda endişelerini dile getirmektedir. Araştırma, insancıl sokak hayvanı yönetimi konusunda açık bir kararlılık olmasına rağmen, mevcut politikaların bölgesel yönetimler ve ulusal hükümetle daha iyi koordinasyonun yanı sıra hayvan popülasyonlarını izlemek ve sahiplenme oranlarını artırmak için teknoloji kullanımı gibi daha yenilikçi uygulamaların benimsenmesinden fayda sağlanabileceğini ortaya koymaktadır.

Çanakkale'de sokak hayvanlarına yönelik politikaların daha yararlı ve kapsamlı hale getirilmesi, daha etkin ve kapsayıcı sonuçlar ortaya koyabilmesi için şu öneriler sunulmaktadır:

1. Kısırlaştırma Programlarının Yaygınlaştırılması: Sokak hayvanlarının nüfus kontrolü için kısırlaştırma ve aşılama programlarının artırılması gerekmektedir.
2. Toplum Katılımının Teşvik Edilmesi: Vatandaşların, sokak hayvanlarına yönelik projelerde aktif rol almalarını sağlayacak girişimlerde bulunulmalı ve sokak hayvanları konusunda bilinçlendirme kampanyaları yaygınlaştırılmalıdır.
3. Teknolojik Çözümlerin Entegrasyonu: Sokak hayvanlarının takibi ve bakımı için dijital platformlar kullanılmalı ve hayvanların refahı düzenli olarak izlenmelidir.
4. Yerinde Eğitim Programlarının Geliştirilmesi: Özellikle kırsal alandaki sokak hayvanlarının nüfusunun kontrol altında tutulabilmesi için kırsal bölgelerdeki hayvan sahiplerine kısırlaştırmanın önemi ve bu sürecin sağlık, çevre ve toplum açısından yararları konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılması gerekmektedir.
5. Uluslararası İşbirlikleri: Uluslararası uygulamalardan alınabilecek dersler doğrultusunda, Çanakkale'deki yöneticilerin, uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak daha yenilikçi ve etkili politikalar geliştirebilmeleri mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sokak Hayvanları, Kent Yöneticileri, Kent Politikaları, Yerel Yönetimler

CITY ADMINISTRATORS' PERSPECTIVES ON STREET ANIMALS AND THE CITY POLICIES PRODUCED: THE EXAMPLE OF ÇANAKKALE PROVINCE

Abstract

Street animals, as both a social and environmental phenomenon in urban life, have an important place in terms of both animal rights and public health. This research examines the perspectives of city administrators on street animals in the province of Çanakkale and the policies they have developed on this issue. The positive and negative perceptions of city administrators regarding street animals and the policies they have developed within the scope of the city have been examined. With the increase in urbanization, street animals have become an important issue for many cities. Both efforts to ensure animal welfare and steps to protect public health in cities are at the center of local policies regarding street animals. The purpose of the research is to examine the approaches of local government institutions and city administrators regarding street animals, the policies they have developed and their applicability, specifically in the province of Çanakkale. Çanakkale has developed various practices regarding street animals; however the developed policies are not sufficient.In the field study of this research, face to face interviews were conducted with 16 local government representatives (mayors), shelter administrators, veterinarians and other relevant local officials using the interview technique in order to analyze the policies and practices of city administrators in Çanakkale province regarding street animals. The qualitative data obtained from the interviews in the field study were processed with content analysis using the Maxqda statistical program. The research topic has universal importance.

Keywords: Street Animals, City Managers, City Policies, Local Governments

HAYVANLARIN YAŞAMINDA BELEDİYELERİN YENİ SORUMLULUKLARI: HAYVANLARIN KORUNMASI HAKKINDA UYGULAMA YÖNETMELİĞİNİN ÜRGÜP BELEDİYESİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Aycan BUL[1], Mustafa GÖKBERK ERTAN[2], Merve BALCIOĞLU[3]

Genişletilmiş Özet

Dünyada bulunan her canlının yaşama, korunma ve beslenme hakkının bulunması ve bu hakların sürdürülebilir olması demokratik ve toplumsal bir gerekliliktir. Bu gerekliliğin sorumlusu ise uluslararası, ulusal ve yerel düzeydeki ekonomik, toplumsal ve politik aktörlerdir. Hayvanları ilgilendiren siyasaların oluşturulmasında yerel yönetimlerin sorumluluğu ise sürdürülebilir bir yaşamın inşası için ayrı bir önem taşımaktadır. Ülkemizde hayvanların yaşam hakkına, korunmasına ve beslenmesine dair oluşturulan kamu politikaları incelendiğinde 2004 yılında yürürlüğe konulan ‘‘5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’’ büyük bir önem taşımaktadır. İnsan, hayvan ve çevre sağlığı gözetilmek kaydıyla yürürlüğe konulan ‘‘5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’’ ile hayvanların rahat bir yaşam sürmesi ve hayvanların yaşam haklarına uygun muamele görmesi, hayvanların acı, ıstırap, eziyete maruz bırakılmaması ve mağduriyetlerinin önlenmesi amaçlanmıştır. Kanun çeşitli dönemlerde gözden geçirilmiş ve birtakım değişikliklere uğramış olsa da 13.12.2024 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan ‘‘Hayvanların Korunması Hakkında Uygulama Yönetmeliği’’ ile farklı bir boyuta taşınmıştır. Bu yönetmelik ile hayvanların yaşam hakkına, korunmasına ve beslenmesine ek olarak hayvanların aşılanmasına ve kısırlaştırılmasına, ev hayvanlarının sahiplenmesi için gereken şartlara, sahipsiz hayvanların bakımevlerinde barındırılmasına, rehabilitasyonuna, sahiplendirilmesine ve hayvan sahiplerinin sorumluluklarına kadar kanunun perspektifi genişletilmiştir. Yönetmeliğin bir diğer önemli noktası ve bu araştırmanın da çıkış noktası olan kısmı ise hayvanların bugünü ve geleceği ile ilgili konularda yetkinin hayvan il müdürlüklerinden yerel yönetimlere geçiş sürecidir. Bu sürecin geçiş süreci olarak nitelendirilme sebebi ise yönetmeliğin henüz bir ay kadar önce yayımlanmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla ulusal ve yerel düzeyde hayvanlar ile ilgili konularda geçiş süreci yaşandığı ifade edilebilir.

Bu araştırmada “5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununa” ek olarak 13.12.2024 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan ‘‘Hayvanların Korunması Hakkında Uygulama Yönetmeliği’’ çerçevesinde hayvanların bugününü ve yarınını ilgilendiren konularda yönetmeliğin işlevselliği, uygulanabilirliği,

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kapadokya Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, aycan.bul@kapadokya.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4694-4130.
[2] Arş. Gör., Kapadokya Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gokberk.ertan@kapadokya.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9484-4463.
[3] Arş. Gör. Dr., Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, merve.onder@usak.edu.tr, Orcid: 0000-0002-3823-6137.

faydaları, sakıncaları, olumlu yanları ve eksiklikleri tartışılmıştır. Buna ek olarak yeni yönetmelikle birlikte hayvanları ilgilendiren konularda yerel yönetimlerin artmış olan sorumlulukları ekonomik, toplumsal, siyasal, yönetsel ve çevresel düzeyde değerlendirilmiştir. Araştırmada Ürgüp Belediyesi örneklem olarak seçilmiş olup yeni yönetmelik çerçevesinde Ürgüp Belediyesinin yerel yönetimlere atfedilen görevlere hangi düzeyde hazır olduğu, Ürgüp Belediyesinin yönetmelik çerçevesinde verilen görevlere yaklaşımı, belediye personelinin hayvanlara yönelik hizmet algısı, hayvanlarla ilgili gerçekleştirilen faaliyetlerde Ürgüp Belediyesinin başarılı ve eksik yanları, ilçe düzeyinde hayvanlara yönelik oluşturulan kısa ve uzun vadedeki kamu politikaları ve uygulamaları, Ürgüp Belediyesinin hayvanlarla ilgili konularda merkezi hükümetten siyasi ve ekonomik beklentileri, Ürgüp Belediyesinin hayvanları ilgilendiren meselelerde özel sektörden ve vatandaştan beklediği yaklaşım ortaya konulmuştur. Araştırma sorusu ise "13.12.2024 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan "Hayvanların Korunması Hakkında Uygulama Yönetmeliği kapsamında yerel yönetimlerin hayvanlarla ilgili sorumluluklarında Ürgüp Belediyesinin başarı düzeyi ve hazırlık durumu nedir" olarak belirlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden ölçüt (kriter) yöntemi kullanılacaktır. Araştırmanın örneklemi Ürgüp Belediye Meclisi üyelerinden hayvanlarla ilgili yapılan kamusal hizmetlerde aktif olarak faaliyette bulunan sekiz katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden olan odak grup görüşmesi tekniğinden faydalanılmıştır. Toplanan verilerden nitel veri analiz yöntemlerinden olan içerik analizi ile çeşitli bulgular elde edilmiştir.

Elde edilen bulgular neticesinde yönetmeliğin işlevsel olmasını engelleyen hususlar: Ulusal düzeyde her belediyenin hayvan barınağına sahip olmaması, hayvan barınağına sahip belediyelerin birçoğunda ise barınakların kurumsal yönetim anlayışı ile yönetilmemesi ve hayvan barınaklarında nitelikli personel bulundurulmamasıdır. 5199 sayılı kanuna göre sokak hayvanları kısırlaştırıldıktan sonra yaşadığı çevreye geri bırakılırken yeni yönetmelik ile belediyeler sokak hayvanlarını kısırlaştırıp belediyeye ait barınakta bakmak ile görevlendirilmiştir. Bu durum Ürgüp Belediye Meclisi üyelerine göre belediyenin sahip olduğu bütçenin fazlasıyla üzerindedir. Ürgüp Belediyesinin sahip olduğu hayvan barınağı ise iki bin metrekare alana sahip ve yüz adet hayvana ev sahipliği yapabilecek genişliğe sahiptir. Bu alan ilçedeki hayvan popülasyonu göz önünde bulundurulduğunda yetersiz düzeydedir. Bu alanın yetersizliği ilçede hayvanların sebep olduğu çeşitli çevresel sorunlara yol açabildiği gibi bazı toplumsal sorunlara da neden olmaktadır. Bu sorunlara yönelik kamusal hizmet üretmek için Ürgüp Belediyesi on metre karelik yeni bir hayvan barınağı planlamaktadır. Ürgüp Belediyesi hayvan barınağında bir adet veteriner hekim, bir adet sağlık teknikeri ve beş adet görevli personel çalışmaktadır. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde mama, çip takma, kısırlaştırma, diğer ameliyat hizmetleri ve hayvan bakımevi için harcanan personel maaşı ve sigortası, altyapı masrafları, yol giderleri ve teknolojik harcamalar gibi mali kalemler için

gerekli olan bütçenin merkezi yönetim tarafından yeterli düzeyde sağlanmadığı ifade edilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan bir diğer bulgu ise yeni yönetmeliğin işlevsel olması için belediye meclislerinin mevcut kurumsal kapasitesini aşan sorumluluklarında bakanlıklara bağlı olan müdürlükler ile paylaşıma gidilmesi gerekliliğidir. Ek olarak Ürgüp Belediyesinin kamu kurumları ve özel işletmeler ile hayvanların beslenmesine yönelik anlaşmalarının olduğu tespit edilmiş, belediye meclisi üyelerinden elde edilen veriler doğrultusunda hayvanlar ile ilgili her konuda dar merkezli bir yönetim yerine sivil toplum örgütlerinin aktif olduğu, vatandaşların sorumluluk aldığı, gönüllülük esasında hizmetin sunulduğu, belediyenin geniş tabana yayılan bir yönetim anlayışı benimsediği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hayvan, Korunma, Ürgüp, Belediye, Hizmet

NEW RESPONSIBILITIES OF MUNICIPALITIES IN THE LIFE OF ANIMALS: INVESTIGATION OF THE IMPLEMENTATION REGULATION ON ANIMALS PROTECTION THROUGH ÜRGÜP MUNICIPALITY

Abstract

When the public policies regarding the right to life, protection and nutrition of animals in our country are examined, the "Law No. 5199 on the Protection of Animals" enacted in 2004 is of great importance. Within the framework of the "Law No. 5199 on the Protection of Animals", which was put into force on the condition that human, animal and environmental health is taken into consideration, it is aimed to ensure that animals live a comfortable life, that animals are treated in accordance with their right to life, that animals are protected against pain, suffering and torment and that their victimization is prevented. Although the law has been reviewed and amended in various periods, it has been carried to a different dimension with the "Implementing Regulation on the Protection of Animals" published in the Official Gazette on 13.12.2024. With this regulation, the responsibilities of local administrations in matters related to animals have been increased and services have been expanded. Since the regulation was published a month ago, it can be said that there is a transition of authority between institutions and the process is new. In this study, the functionality, applicability, benefits, drawbacks, positive aspects and shortcomings of the regulation on issues concerning the present and future of animals are discussed. In addition, the increased responsibilities of local governments in matters concerning animals with the new regulation were evaluated at economic, social, political, administrative and environmental levels. In the research, Ürgüp Municipality was selected as a sample and the level of readiness of Ürgüp Municipality in the face of the duties attributed to local governments within the framework of the new regulation, the approach of Ürgüp Municipality to the duties given within the framework of the regulation, the service perception of the municipal staff towards animals, the successes and shortcomings of Ürgüp Municipality in activities related to animals, the short and long term public policies created for animals at the district level, the political and economic expectations of Ürgüp Municipality from the central government on issues related to animals, the approach that Ürgüp Municipality expects from the private sector and citizens on issues related to animals. As a result of the data collected from the Municipality of Ürgüp, it was determined that the new regulation created a serious economic burden on municipalities and that municipalities were given responsibilities above their institutional capacity.

Keywords: Animal, Protection, Ürgüp, Municipality, Service

BHUTAN'DA SAHİPSİZ HAYVAN POPÜLASYONUNUN YÖNETİMİ VE REFAKATÇİ HAYVANLARA DAİR POLİTİKALAR

Ece KAYA[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmada temel olarak Bhutan Krallığı'nın (Bhutan) refakatçi ve sahipsiz hayvanlara yönelik politika ve uygulamalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada Bhutan'a özgü refakatçi ve sahipsiz hayvan yönetimi ile ilgili yasal düzenlemeler, politika belgeleri, literatür ve uygulama örnekleri incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemi benimsenen bu çalışmada, literatür taraması, doküman analizi ve betimsel içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır.

2023 yılı itibarıyla 786.385 nüfusa ve 38.394 km² yüzölçümüne sahip olan Bhutan Krallığı, ormanlarla kaplı alanlarının %70'ten fazlasını koruyan ve dünyada karbon negatif olan on ülkeden biridir. Bhutan, iklim eylemleri konusunda uluslararası düzeyde örnek bir model olarak kabul edilmekte ve iklim diplomasisini etik temellere dayalı özgün bir yaklaşımla yürütmektedir. Ülkenin çevrenin korunmasına yönelik bu yaklaşımı, hayvan refahına yönelik politikalarında da kendini göstermektedir. Nitekim Bhutan, Uluslararası Hümanist Topluluğu (Humane Society International - HSI) ile 2009 yılında başlattığı projenin ardından 2023 yılında ülkedeki sahipsiz köpeklerinin tamamını kısırlaştırma ve aşılama başarısını elde eden ilk ülke olduğunu ilan etmiştir. Özellikle çevrenin korunmasına yönelik uluslararası düzeyde dikkat çeken politikaları ve sahipsiz köpeklerin kısırlaştırılması ile aşılanması konusundaki somut başarısı nedeniyle Bhutan, bu çalışmada inceleme konusu olarak seçilmiştir.

Bhutan, refakatçi ve sahipsiz hayvanların yönetiminde, yerel yönetimlerin, toplumun (daha çok bireysel gönüllülerin) ve sivil toplum örgütlerinin katılımını, yasal düzenlemeler ve insancıl uygulamalarla birleştiren bütüncül bir yaklaşım benimsemiştir. Bu yaklaşım ülkenin Budist değerlerine dayanan hayvan refahı yaklaşımıyla şekillenmiş ve uygulanan politikalar hayvan refahını, halk sağlığını ve çevresel dengeyi de korumayı amaçlamıştır. Hayvan hakları yerine hayvan refahı çerçevesinde şekillenen politikalar minimum düzeyde olsa da ülkedeki sahipsiz hayvan popülasyon sorununun kararlıkla ele alınması hem toplumsal hem de kültürel olarak uygulanabilir bir çözüm sunmuştur. Bu doğrultuda bu çalışmada Bhutan'ın refakatçi ve sahipsiz hayvanlara yönelik izlediği politikaların özellikle de sahipsiz hayvan popülasyon yönetiminin bir model olabileceği varsayımından hareket edilmiştir.

[1] Arş. Gör. Dr., Karabük Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı, eceaksoy111@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3287-6958.

Çalışmanın birinci bölümünde, Bhutan'da hayvanların değeri, korunması ve hayvan refahı politikaları incelenmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak Bhutan'da Budizm'in, hayvanların korunmasına yönelik temel etik çerçeveyi sağladığı tespit edilmiştir. Bhutan'daki dini ve kültürel değerlere yansıyan Budist öğretiler, tüm canlılara zarar vermekten kaçınmayı ve onların refahını sağlamayı teşvik etmektedir. Ancak, bu öğretiler hayvan haklarından çok hayvanların acı çekmemesi, kötü muamele görmemesi ve korunması gibi refah odaklı bir anlayışı desteklemektedir. Bununla birlikte Bhutan'da hayvanların korunması veya refahına ilişkin politikaların yalnızca hayvanları değil doğanın tüm unsurlarını korumayı içeren daha geniş bir bağlamda ele alındığı görülmüştür. Doğanın bir bütün olarak korunmasını teşvik eden çevre politikaları, örneğin ormanların korunmasına yönelik uygulamalar, yalnızca ekosistemin değil aynı zamanda orada yaşayan tüm canlıların da korunmasını sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca hayvan refahını artırmaya yönelik eğitim programları ve bilgilendirme kampanyaları, yasal düzenlemelerin önemli bir parçasını oluşturmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde Bhutan'ın sahipsiz hayvan popülasyon sorunu nasıl ele aldığı incelenmiştir. 1970'li yıllardan itibaren Bhutan sahipsiz hayvanların sayısını azaltmak amacıyla hayvanları zehirleme ve vurma gibi yöntemler kullanarak hayvan nüfusunu kontrol altına almaya çalışmıştır. Ancak bu yöntemler toplumun dini ve kültürel değerlerine ters düştüğü için yaygın bir kabul görmemiş aynı zamanda nüfus kontrolünde başarı sağlamamıştır. 1990'lı yıllar boyunca sahipsiz hayvanların popülasyon sorunu özellikle köpeklerin başka bölgelere taşınması gibi yöntemlerle çözülmeye çalışılmıştır. Ancak, bu yöntem de hem etkisiz olmuş hem de köpeklerin vahşileşmesine ve ekosisteme çeşitli zararlar verilmesine neden olmuştur. Bu dönemde ayrıca, köpek barınakları kurma girişimleri başlatılmış ancak barınakların yeterliliği sağlanamamıştır.

2009 yılında Bhutan, (Humane Society International- HSI) ile iş birliği yaparak "Yakala- Kısırlaştır- Aşıla- Serbest bırak" (Capture-Neuter-Vaccinate-Release -CNVR) programını uygulamaya başlamıştır. 2009-2012 yıllarını kapsayan ilk aşamada CNVR programı ülke genelinde uygulanmaya başlamıştır. Bu dönemde ağırlıklı olarak şehir merkezleri ve turizm açısından önemli bölgeler hedef alınmıştır. Bu aşamada yaklaşık 34.000 köpek kısırlaştırılmış ve hastalıklara karşı aşılanmıştır. 2012-2015 yıllarını kapsayan ikinci aşamada, program genişletilerek daha fazla bölgeye yayılmış yerel veterinerler ve sağlık çalışanları eğitilerek sürece dahil edilmiştir. Bu aşamada yaklaşık 24.000 köpek kısırlaştırılmış ve aşılanmıştır. 2015-2018 yıllarını kapsayan üçüncü aşamada programın sürdürülebilirliği artırılmış ve yerel toplulukların katılımı sağlanmıştır. Bu dönemde 26.000'den fazla köpek kısırlaştırılmıştır. Ayrıca toplumun eğitimine yönelik projeler ve CNVR protokollerinin yaygınlaştırılması sağlanmıştır. Bu aşamaların ardından 2021 yılında başlatılan "Ulusal Hızlandırılmış Köpek Nüfusu Yönetimi ve Kuduz Kontrol Programı" (Nationwide Accelerated Dog Population Management and Rabies Control Program -NADPM & RCP), sokak köpeklerinin %100'ünün kısırlaştırılması ve kuduz aşısı yapılması hedefini iki yıl içinde başarıyla

sonuçlandırmıştır. Bu süreç içerisinde dijital mikroçipleme, yaban köpeklerin yönetimi ve yerel köpek ırklarının korunması gibi hedeflere de odaklanılmıştır. Bu girişimler, yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlar ve yerel topluluklarla iş birliği içinde mevzuat değişiklikleri yapılarak yürütülmüştür. Yerel kurum ve toplulukların bu süreçlere dahil edilmesi, farkındalık yaratılması ve gönüllü desteğinin artırılması gibi uygulamalar, Bhutan'ın sahipsiz hayvanların popülasyon yönetim modelinin temel unsurlarını oluşturmuştur.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde Bhutan'da refakatçi hayvanlara dair yasal çerçeve ve politikalar incelenmiştir. Refakatçi hayvanlara yönelik düzenlemeler de ülkenin Budist değerlerine dayanan hayvan refahı yaklaşımıyla şekillenmiştir. Çok sayıda refakatçi hayvanın bulunduğu Bhutan'da refakatçi hayvanlar, genellikle köpekler ve kediler gibi evcil hayvanlardan oluşmaktadır. Hayvan refahı ilkeleri, sahipli hayvanların sağlık, bakım, beslenme ve korunma ihtiyaçlarının karşılanmasını zorunlu kılmakta ve bu ilkelerin uygulanması yasal çerçeveyle desteklenmektedir. Sahipli hayvanların refahını artırmaya yönelik mikroçipleme, kayıt altına alma ve düzenli ücretsiz veterinerlik hizmetleri gibi uygulamalar Bhutan'da yasal düzenlemelerle teşvik edilmektedir. Zorunlu üreme kontrolü, Bhutan'ın refakatçi hayvan nüfusunu yönetmek için başvurduğu temel yöntemlerden birisi olmuştur. Refakatçi hayvanlar için özellikle kuduz gibi zoonotik hastalıkların önlenmesi amacıyla, ulusal kuduz kontrol planı doğrultusunda düzenli aşı zorunluluğu bulunmaktadır.

Bununla birlikte Bhutan'da hayvan refahı ile ilgili uygulamalar tamamen sorunsuz değildir. Bhutan Ceza Kanunu'nun 396/d. maddesi hayvanlara ciddi bedensel zarar verenlerin kötü niyetli zarar verme suçundan yargılanmasını öngörmekle birlikte uygulamada hayvanların korunmasını tam anlamıyla sağlayamamaktadır. Kaynak yetersizliği ve denetim eksiklikleri uygulamaların etkinliğini sınırlayan başlıca sorunlardır. Ülke nüfusunun büyük bir kısmının tarım ve hayvancılıkla uğraştığı göz önüne alındığında, et tüketimi giderek artan Bhutan'da ekonomik ihtiyaçlar ve etik ilkeler arasında çelişkiler yaşandığı da tespit edilmiştir. Tüm bu çelişkiler ve aksaklıklara rağmen Bhutan, sahipsiz hayvan popülasyonunu insancıl, sürdürülebilir ve sistematik bir yaklaşımla kontrol altına alarak dünya çapında dikkat çeken bir başarı elde etmiştir. Bu başarı, tarihsel süreçte yeterince bilimsel olmayan ve aynı zamanda etik dışı (zehirleme, vurma gibi) yöntemlerden modern, bilimsel ve toplum destekli bir modele geçişle sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hayvan Refahı, Sahipsiz Hayvan, Sokak Köpeği, Refakatçi Hayvan, Bhutan

MANAGEMENT OF STRAY ANIMAL POPULATION AND POLICIES ON COMPANION ANIMALS IN BHUTAN

Abstract

This study aims to examine the policies and practices of the Kingdom of Bhutan (Bhutan) on the management of companion and stray animals. In order to achieve this objective, legal regulations, policy documents, literature and implementation practices related to the management of companion and stray animals in Bhutan were analyzed. The first part of the study analyses the value and protection of animals and animal welfare policies in Bhutan. The second part of the study discusses the problem of stray animal population in Bhutan. The third and final part of the study analyses the legal framework and policies on companion animals in Bhutan. The review found that Bhutan has adopted a comprehensive approach to companion and stray animal management, combining local governments, community (also individual volunteers) and NGO involvement with legislation and humane practices. This approach has been shaped by the animal welfare approach based on the country's Buddhist values and the policies implemented to protect animal welfare, public health and environmental balance. Although the policies developed within the framework of animal welfare rather than animal rights are at a minimal level, the decisive approach to the stray animal population problem in the country has provided a socially and culturally viable solution. However, animal welfare practices and laws in Bhutan are not entirely without problems. Lack of resources and supervision are the main problems limiting the effectiveness of practices. Despite all the contradictions and challenges, Bhutan has achieved remarkable success globally, through a sustained and systematic approach.

Keywords: Animal Welfare, Stray Animals, Stray Dog, Companion Animals, Bhutan

AÇIK CEZAEVLERİNİN YAKININA HAYVAN BARINAKLARI KURULMASI VE HÜKÜMLÜLERİN ÇALIŞTIRILMASINA DAİR MODEL ÖNERİSİ

Hasan YAYLI[1], Kübra ERDEM DEMİRCİ[2]

Genişletilmiş Özet

5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'na göre, belediyeler hayvan bakımevleri kurmakla, rehabilitasyon hizmetlerini yürütmekle ve sahipsiz hayvanların sahiplendirilene kadar bakımını sağlamakla yükümlüdür. Ancak 5199 sayılı Kanun'a 7527 sayılı Kanunla geçici maddeler eklenerek; büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu 25.000'in üzerinde olan belediyeler, 31 Aralık 2028 tarihine kadar hayvan bakımevleri kurmak ve mevcut olanların koşullarını iyileştirmek zorundadır. Nüfusu 25.000'in altında olan belediyeler için bakımevi kurma zorunluluğu kaldırılmasına rağmen yapılan bu düzenlemeyle büyükşehir ilçe belediyesi olup olmadığına bakılmaksızın, nüfusu 25.000'i aşan tüm belediyeler yükümlülük kapsamına alınmıştır. Belediyeler, hayvan bakımevleriyle ilgili giderleri karşılamak için kesinleşmiş yıllık bütçe gelirlerinin belirli bir oranını ayırmakla sorumludur. Bu oran; büyükşehir belediyelerinde binde 3 iken diğer belediyelerde ise binde 5 olarak uygulanmaktadır. Ayrılan bu ödenekler, sadece belirtilen amaç doğrultusunda kullanılabilir; başka bir alanda harcanamaz. Kanun kapsamında, yükümlülüklerini yerine getirmeyen belediyeler için de yaptırımlar öngörülmüştür. Bu durumda, belediye başkanı, meclis üyeleri ve diğer ilgili yetkililer adli cezalarla karşı karşıya kalacaktır. Görüldüğü gibi sokak hayvanlarının refahını sağlamak, belediyelerin önemli sorumluluklarından biridir. Ancak, bu konuda maliyetlerin yüksek olması nedeniyle birçok belediye zorlanmaktadır.

Cezaevlerinde hükümlülerin topluma kazandırılması amacıyla rehabilitasyon programlarının daha etkin hale getirilmesi gerekmektedir. İnfaz Kanunu'nun 30. maddesine göre, açık ceza infaz kurumlarındaki hükümlüler ile kapalı ceza infaz kurumlarında bulunup açık ceza infaz kurumlarına geçiş hakkı kazanan hükümlüler, kurum dışında yer alan özel ya da kamuya ait iş yerlerinde çalıştırılabilmektedir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun yalnızca hükümlülerin çalıştırılmasına ilişkin düzenlemeler içermektedir ve tutukluların çalıştırılmasına dair açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, yargılama sürecinde tutukluluk süresinin Türkiye'de dikkate değer bir uzunlukta olduğu ve tutukluların ceza infaz kurumlarında çalıştırılmasına yönelik düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu için infaz mevzuatında tutukluların bazı durumlarda çalıştırılabilmesine imkan tanıyan düzenlemeler yapılmıştır.

[1] Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, hyayli@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-9567-6382.
[2] Öğr. Gör., Ardahan Üniversitesi, kubraerdem@ardahan.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7129-8890.

Hükümlülerin topluma kazandırılması ve hayvan refahı gibi iki farklı ama birbirini tamamlayan amacı birleştiren bu çalışma; yenilikçi bir yaklaşımla; hayvan barınaklarının sayısını artırarak sokak hayvanlarının refahını sağlamayı, belediyelerin barınak işletim maliyetlerini düşürmeyi ve daha verimli bir sistem kurmayı, ceza infaz kurumlarındaki hükümlülerin eğitim ve çalışma yoluyla topluma yeniden kazandırılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Adalet Bakanlığı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı arasında iş birliği protokolü imzalanarak sürdürülebilir bir model oluşturulması planlanmıştır. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un ilgili maddeleri, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu ve 7527 sayılı Kanun'un getirdiği düzenlemeler çalışmamıza hukuki bir dayanak sağlamaktadır.

Çalışma kapsamında önerilen modelde uygulama; Adalet Bakanlığı ve Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı arasında protokolün hazırlanması, görev ve sorumlulukların belirlenmesi ile başlamaktadır. Söz konusu protokol, her iki tarafın beklentilerini karşılayacak şekilde tasarlanmalıdır. İkinci adım olarak barınakların kurulumu yapılacaktır. Açık ceza infaz kurumlarına yakın bölgelerde, hayvanların doğal yaşam koşullarına uygun barınaklar inşa edilecektir. Bu barınaklar, yenilikçi enerji çözümleri ve geri dönüşüm uygulamalarıyla maliyet etkinliğini artıracak şekilde tasarlanacaktır. Üçüncü adımda, barınaklarda görev alacak hükümlüler, hayvan bakımı, temizlik, sağlık desteği ve rehabilitasyon konularında detaylı olarak eğitilecektir. Eğitimler hem teorik hem de uygulamalı modüller içerecek şekilde planlanacaktır. Son aşamada ise; barınakların işleyişi ve hükümlülerin performansı düzenli olarak denetlenecek, süreçlerin etkinliğini artırmaya yönelik iyileştirmeler yapılacaktır. Ayrıca, hayvanların sağlık ve refah durumları periyodik olarak değerlendirilecektir.

Çalışmamız, açık cezaevlerinin bulunduğu her ilde hayvan barınaklarının kurulması, iyileştirilmesi ve yönetimi amacıyla bir Hayvan Barınağı Birliği kurulmasını önermektedir. Bu birlik, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'na dayanılarak ilde bulunan tüm belediyeleri kapsayacak şekilde organize edilecektir. Hayvan barınaklarının kurulum ve işletme maliyetleri, belediyelere bütçeden aktarılan paylarla karşılanacaktır. Modelin uygulanabilirliği için 5355 sayılı Kanuna "Hayvan Barınağı Birlikleri" ibaresinin eklenmesi, ilgili mevzuatta hayvan barınaklarının finansmanı ve yönetimine ilişkin ayrıntıların belirlenmesi önemlidir. Cumhurbaşkanlığı yönetmeliği ile modelin uygulanması için gerekli usul ve esaslar belirlenmelidir.

Açık cezaevlerinde kalan hükümlüler, gönüllülük esasına dayalı olarak hayvan barınaklarında çalışma imkânı bulacaklardır. Bu süreçte hükümlüler, hayvan bakımı ve rehabilitasyonu konusunda eğitim alacak ve barınak hizmetlerinde aktif rol oynayacaktır. Bu katılım, hükümlülerin meslek edinme ve topluma yeniden kazandırılma sürecine önemli katkı sağlayacaktır.

Önerilen modelin hem toplumsal hem de bireysel anlamda uzun vadeli ve olumlu çıktıları olacağı düşünülmektedir. Sokak hayvanlarının modern barınaklarda sağlıklı bir yaşam sürmeleri ve rehabilitasyon süreçlerinin hızlanması beklenmektedir. Barınaklarda görev alan hükümlülerin, hayvanlarla ilgilenerek temas kurmaları, merhamet duygularının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu durum, psikolojik ve sosyal açıdan olumlu etkiler yaratarak topluma uyum süreçlerini hızlandıracak ve aynı zamanda yeniden suç işleme oranlarının düşürülmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Hükümlülerin bu kapsamda edindikleri mesleki beceriler, tahliye sonrası iş bulma olanaklarını artıracaktır. Ayrıca, barınakların işletim maliyetlerinin azalmasıyla belediye bütçelerinin daha verimli kullanılacağı ve bu sayede barınakların daha yaygın ve etkili bir şekilde hizmet vereceği öngörülmektedir. Bu bütüncül yaklaşım, hem hayvan refahını hem de toplumun sosyal yapısını güçlendiren bir model sunmaktadır.

Bu çalışma, yalnızca mevcut ihtiyaçlara yönelik çözümler sunmakla kalmayıp, gelecekte benzer toplumsal sorunların çözümünde rehberlik edebilecek bir model ortaya koymayı amaçlamaktadır. Hayvan refahını artırırken, hükümlülerin topluma entegrasyonunu destekleyen bu yaklaşım, sürdürülebilir bir toplum inşasına yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra, toplum genelinde hayvan refahına ilişkin bilincin artmasına da kayda değer bir katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Uygulamanın hayata geçirilmesiyle, Türkiye için örnek teşkil edecek bir çözüm modeli oluşturulması hedeflenmektedir. Bu yenilikçi yaklaşım, yalnızca günümüz sorunlarına çözüm sunmakla sınırlı kalmayıp, gelecekte karşılaşılabilecek benzer toplumsal problemlerin çözümüne de ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: Belediyeler, Hayvan Barınakları, Açık Cezaevleri

MODEL PROPOSAL FOR ESTABLISHING ANIMAL SHELTERS NEAR OPEN PRISONS AND EMPLOYING CONVICTS

Abstract

This study has been developed in order to improve the welfare of animals throughout Turkey, to reduce the costs of setting up and running animal shelters, which have become compulsory for municipalities under the temporary articles of Law No. 5199, and at the same time to ensure the reintegration of convicts in open prisons under the Ministry of Justice. The study is based on the construction of modern animal shelters in regions close to open penal institutions and the active role of convicts in these shelters. This innovative model aims both to improve animal welfare and to contribute to the rehabilitation process of convicts. The study recommends the signing of cooperation protocols between the Ministry of Justice and the Ministry of Environment, Urbanisation and Climate Change for the establishment of animal shelters, the training of inmates, the operation and supervision of shelters, and in this context recommends the reduction of operating costs and the implementation of a sustainable structure in shelters to be built with modern infrastructure and environmentally friendly designs. In addition, one of the study's proposals, the participation of inmates in tasks such as animal care, cleaning and rehabilitation, is aimed at gaining professional skills and developing a sense of social responsibility. It is possible to base the implementation process on an innovative working model that aims at both the welfare of the animals and the integration of the inmates into society. This study discusses the objectives, implementation methods, legal basis and long-term social impact of the proposed model. This model, which is proposed to be organised through local government associations, provides an innovative framework for the funding and management of animal shelters. The study has the potential to serve as an exemplary model for Turkey by providing an economically and socially sustainable solution.

Keywords: Municipalities, Animal Shelters, Open Prisons

DİJİTAL DÜNYADA ÇOCUK HAKLARININ KORUNMASINDA ULUSAL İNSAN HAKLARI KURUMLARININ ROLÜ

Pelin BABAOĞLU[1]

Genişletilmiş Özet

Fiziki evrenin anolog formdan dijital forma aktarılabilmesini sağlayan dijitalleştirme süreci günümüzde yarattığı etkiyle büyük bir dönüşümün kapısını açmıştır. Dijitalleştirme bizleri, örgütlenme biçimlerimizi, sosyalleşme süreçlerimizi, iş yapış şekillerimizi ve daha birçok şeyi dönüştüren daha büyük bir sürecin tetikleyicisi haline gelmiştir. Dijital dönüşüm olarak ifade edilen bu süreç çağa özgü yeni tehditleri ve fırsatları beraberinde getirmektedir. Ancak dijitalleşmenin beraberinde getirdiği fırsat ve tehditler toplumun tüm kesimleri için aynı yönde ve aynı derecede etki bırakmamaktadır. Özellikle çocuklar gibi dezavantajlı gruplar için ele alındığında dijital dönüşümün çocuk hakları açısından yeni bir takım zorlukları ve riskleri beraberinde getirdiği görülmektedir.

1989 tarihli Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS), çocukları bir hak öznesi olarak kabul eden ve bu hakları güvence altına alarak korunmasını sağlayan temel bir hukuki metin olma özelliğine sahiptir. ÇHS ile birlikte, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde tanınan tüm hakların çocuklar için nasıl uygulanması gerektiğine ilişkin bir çerçeve ortaya koymaktadır. Çocuğun en başta yaşama ve gelişim hakkını güvence altına alınmasını önceleyen bu sözleşmede her durum ve şart altında çocuğun üstün yararının gözetilmesi unsuru ön plana çıkmaktadır. Aradan geçen otuz beş yılın ardından çağın değişen koşullarına uygun olarak dijital bir dünyada çocuk haklarının korunması amacıyla Dijital Ortamda Çocuk Haklarına İlişkin 25 No'lu Genel Yorum'u yayınlamıştır. Dijitalleşmenin, çocuk haklarının korunması ve gerçekleştirilmesi üzerindeki etkilerine dikkat çekilen Yorumda, çocuk haklarının çevrimiçi ortamlarda da geçerli olduğu vurgulanmaktadır. Avrupa Konseyi 2018 yılında yayınladığı Dijital Dünyada Çocuk Hakları Konusundaki Tavsiye Kararları'nda da dijital dünyanın çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi açısından sahip olduğu potansiyel dikkate alındığında çocukların dijital ortama katılımlarının desteklenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Ancak risklerden korunmak amacıyla mevcut politika, uygulama ve yasaların gözden geçirilmesi gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Çevrimiçi ortamlarda çocukları ilgilendiren tüm eylemlerde çocuğun özel yaşamı, ifade ve bilgiye erişme özgürlüğü başta olmak üzere tüm haklarından yararlanmasının sağlanmasının önemine vurgu yapılmaktadır.

Çocuklar dünya internet kullanıcı sayısının üçte birini oluşturmaktadır. Dünya üzerinde pek çok çocuk oyun oynamak, eğitim almak, alışveriş yapmak, sosyalleşmek ve bilgiye erişmek için dijital araçlardan yararlanmaktadır. Bu araçlar çocukların karar alma süreçlerine katılmalarını kolaylaştırabilir, bilgiye erişimlerini güçlendirebilir, eğitim olanaklarının genişletilmesine katkı

[1] Öğr. Gör. Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, pelinbabaoglu@isparta.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7542-1323.

sunarken diğer taraftan ayrımcılık, mahremiyet gibi temel haklarını tehdit etmektedir. Dijital dünyada çocuk haklarının korunması bir yandan dijitalleşmenin sağladığı imkânlarda fırsat eşitliği yaratırken çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi açısından bir çabayı gerektirirken diğer yandan dijitalleşmenin getirdiği riskler karşısında bu hakların korunması konusunda alınması gereken tedbirlere işaret etmektedir.

Çocuklar çevrimiçi ortamlarda zorbalık, taciz ve şiddet eylemleri karşısında oldukça savunmasızdır. Tehdit, şantaj, hakaret, nefret ve ayrımcı söylemlere maruz kalma risklerinin yanı sıra çevrimiçi ortamlar stalking, doxing gibi yeni şiddet biçimlerinin türemesine de neden olmaktadır. Kişisel verilerin amaç dışı kullanımı, dijital pazarlamaya aşırı maruz kalma, yapay zekâ araçlarıyla etkileşim, çevrimiçi çocuk işçiliği gibi durumlar çocuklar açısından yeni ekonomik sömürü biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bunların yanı sıra çevrimiçi ortamlarda çocukların zararlı içeriklere maruz kalmasını engellemek oldukça güçtür. Bu durumda çocuklar yasa dışı örgütlerin propagandalarına maruz kalma, yasa dışı içeriklere erişme ve manipülasyon gibi etkilere oldukça açıktır. Risklerin yanı sıra dijital uçurum gibi dijital çağın fırsatlarından eşit şekilde yararlanamamanın getirdiği bir takım zorluklar da çocuk hakları açısından değerlendirilmektedir. Günümüzde çocukların çevrimiçi bir kimliğe sahip olma durumları bile başlı başına haklarına erişebilmelerini önemli ölçüde etkilemektedir.

Bugün dijital çağ olarak adlandırdığımız süreç çok hızlı bir değişim ve dönüşüm süreci içindedir ve etkileri bakımında hala net bir biçimde anlaşılabilmiş değildir. Özellikle risklerin yönetilebilmesi ve çocuklar gibi toplumun dezavantajlı kesimlerinin haklarının korunabilmesi açısından güçlü bir yasal-yönetsel çerçeve ihtiyaç duyulmaktadır. Dijital ortamda çocuk haklarının korunabilmesi için diğer bir önemli basamak ise toplumun her kesimi için dijital okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesidir. Özellikle ebeveynler ve eğiticiler gibi çocuklarla direkt temas halinde olan yetişkinlerin sorumluluk almaları önem taşımaktadır. Özel sektörün teknolojinin arzındaki ağırlıklı konumu dikkate alındığında diğer bir sorumlu taraf olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Çocukların üstün yararını gözeten teknolojilerin hayata geçirilmesi tasarımdan kullanıma kadar her süreçte çocuk hakları etki değerlendirmelerinin hayata geçirilmesi risklerin başta engellenmesi açısından oldukça önemlidir. Çocuk haklarının dijital ortamda korunması, yalnızca teknolojik araçların geliştirilmesiyle değil, aynı zamanda bilinçli eğitim, güçlü yasalar ve etkili denetim mekanizmaları ile mümkündür. Çocukların dijital dünyada güvenli, sağlıklı ve adil bir şekilde yer alabilmesi için toplumsal, hukuki ve teknolojik düzeyde atılacak adımlar büyük önem taşımaktadır.

Dijitalleşme gibi dinamik bir sürece ilişkin etkilerin analiz edilmesi, risk yönetimi için politika belirlenmesi ve farkındalığın arttırılması bir takım zorlukları beraberinde getirmektedir. Dijitalleşmenin insan hakları ve çocuk hakları açısından ele alınması oldukça yeni bir tartışma alanıdır. Bu çalışmada dijital dünyanın çocuk haklarına yönelik zorluk ve risklerine yönelik genel bir

çerçeve ortaya konarken ulusal insan hakları kurumlarının (UİHK) bu konudaki etkililikleri tartışılmaktadır. 1990 yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlayan UİHK'ler uluslararası insan hakları normlarının yerelde uygulanmasında yönelik etkili birer aktör olarak yer almaktadır. UİHK'ler hem yerel hem de ulusal sivil toplum kuruluşlarıyla yakın ilişki içindedir. Görev alanları itibariyle kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörle işbirlikleri yürütebilmek açısından esnek bir yapıya sahip kamu kurumlarıdır. Bu açıdan dijital alanda çocuk haklarının korunmasına yönelik toplumsal, hukuki ve politik düzlemin harekete geçirilmesinde etkili bir rol üstlenme potansiyeline sahiptirler. Çalışmanın amacı UİHK'lerin bu alanda üstlenecekleri roller ve etkililiklerinin tartışılmasıdır. Bu amaçla çalışmada, literatür taramasından elde edilen verilere dayanılarak pratik çıktılara ve tavsiyelere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Çocuk Hakları, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Ulusal İnsan Hakları Kurumları, Dijital Haklar

THE ROLE OF NATIONAL HUMAN RIGHTS INSTITUTIONS IN PROTECTING CHILDREN'S RIGHTS IN THE DIGITAL WORLD

Abstract

The 21st century is increasingly becoming an era shaped by the axis of digitalization. As of today, the vast majority of the world's population is online and our environment is constantly under the influence of digital technologies. Just like adults, children are also active elements of the digital age. While children have the opportunities of the digital age, they are also exposed to its risks and challenges. In fact, being left out of digital opportunities poses a significant threat to children. In recent years, institutions such as the United Nations and the Council of Europe have focused on the risks of digitalization on children's rights and have drawn attention to the need to protect children's rights in online environments. The protection of children in digital environments requires technology design, legal framework and effective control mechanisms that prioritize the best interests of the child. The protection of children's rights in digital environments is a new area of discussion. This study attempts to present a general framework regarding the risks of digitalization on children's rights. The aim of the study is to reveal the role of national human rights institutions (NHRI) in establishing the social, political and legal framework for the protection of children's rights in online environments. Within the framework of the findings obtained from the literature review conducted within the scope of the study, recommendations and practical outputs regarding the protection of children's rights in the digital world for NHRI were included.

Keywords: Digitalization, Children's Rights, Convention on the Rights of the Child, National Human Rights Institutions, Digital Rights

LANZAROTE SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA TÜRKİYE'DE ÇOCUK İSTİSMARI ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Belemir ŞENGÜL[1]

Genişletilmiş Özet

Lanzarote Sözleşmesi, bir diğer ifade ile *"Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi"* 25 Ekim 2007'de İspanya'nın Lanzarote Adası'nda Avrupa Konseyi üye devletleri ile diğer bazı devletler arasında imzalanmıştır. Sözleşme evde veya aile içinde güç, baskı veya tehdit yoluyla işlenen çocukların maruz bırakıldığı çeşitli istismar türlerini suç olarak kabul eden ilk yasal belge olma özelliğini taşımaktadır. Bu doğrultuda sözleşmenin amacı çocuklara yönelik cinsel istismarı önlemek, çocuk mağdurları korumak, failleri yargılamak ve gerekli önlemleri alacak yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır. Lanzarote Sözleşmesi, uluslararası bir sözleşme nitelendiğinde olup onaylandığı taktirde sözleşmeye taraf olan devletlere birtakım yükümlülükler getirmektedir. Sözleşme Türkiye'de 3 Mart 2010'da 6084 sayılı kanun ile onaylanmış ve 10 Eylül 2011'de 28050 sayılı resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı sözleşmenin imzalanmasından günümüze kadar geçen süreç içerisinde Lanzarote Sözleşmesi kapsamında Türkiye'de çocuk istismarını değerlendirmektir. Çalışma kapsamında birtakım bulgulara varabilmek adına uluslararası metinlerden, yazılı ve görsel medya da yer alan birtakım haberlerden, sivil toplum kuruluşları tarafından oluşturulan kaynaklardan ve ulusal/ uluslararası istatiksel verilerden faydalanılmıştır.

Lanzarote Sözleşmesi, etkili ve kapsamlı bir politika için devletlerin çocuklara yönelik cinsel istismara karşı "4P yaklaşımı" ile bütünsel bir politika benimsemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda "önleme, koruma, kovuşturma ile ulusal ve uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi" sözleşmenin odak noktasındaki yaklaşımları oluşturmakta ve devletlerin yükümlülüklerini önemli ölçüde belirlemektedir. Önleme yaklaşımına göre öncelikle çocuklar cinsel istismar ve taciz riskleri konusunda bilinçlendirilmeli ve kendilerini korumaları sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra çocuklar ile temas halinde çalışan kişiler eğitilmelidir. Ek olarak, cinsel suçlar için müdahale programları veya tedbirleri oluşturulmalıdır. Koruma yaklaşımı kapsamında cinsel istismar ve taciz şüphesinin bildirilmesi teşvik edilmeli, telefon ve internet yardım hatları oluşturulmalı, mağdurlara ve ailelerine yönelik destek programları geliştirilmeli, tedavi edici yardım ve acil psikolojik bakım sağlanmalıdır. Ayrıca bu aşamada çocuk dostu yargısal işlemler yapılmalı, çocuk mağdurlar üzerinde ikincil örselenmeyi önlemek adına görüşmelerin sayısı sınırlandırılmalı, görüşmeler güven verici bir ortamda özel olarak eğitilmiş profesyoneller tarafından yapılmalıdır. Kovuşturma kapsamında ise

[1]Öğr. Gör. Kırklareli Üniversitesi, Lüleburgaz Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, belemirsengul@klu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2223-2393.

belirli eylemlerin sözleşmeye taraf olan tüm devletlerde suç sayılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu eylemler; çocukların cinsel istismarı, çocuk fuhuşu, çocuk pornografisi, çocukların yolsuzluğu ve çocukların cinsel amaçlarla taciz edilmesi biçiminde ifade edilmektedir. Son olarak ulusal ve uluslararası iş birliğinin teşviki kapsamında ise ulusal düzeyde etkili, koordineli ve kapsamlı politikaların benimsenmesinin yanı sıra uluslararası düzeyde sorunları belirleme, analiz etme, ortak çözümler bulma ve uygulama ile veri ve uzmanlık paylaşımının önemi vurgulanmaktadır.

Türkiye'de yaklaşık on dört yıldır yürürlükte olan Lanzarote Sözleşmesi'ne rağmen cinsel istismar, taciz gibi her türlü çocuk istismarını önlemek için "4P yaklaşımı" kapsamında etkin, bütüncül ve kapsamlı bir politikayı uygulamayı sağlayacak nitelikli bir mekanizmaya sahip olma noktasında önemli eksiklikler mevcuttur. Ülkemizde gerekli idari mercilere bildirildiği taktirde ve kamuoyuna yansıdığı kadarı ile bilgi sahibi olabildiğimiz aile içi cinsel istismar (ensest) vakaları acil müdahale gerektiren alanlardan birini oluşturmaktadır. Ensest mağduru çocuklar seslerini duyurmakta zorlanmakta, özellikle de toplumsal baskı nedeniyle susmak zorunda kalmaktadır. Bir diğer açıdan yapılan çeşitli yasal düzenlemeler ile çocuk fuhuş ve pornografisi yasaklanmış olmasına rağmen denetim eksikliği ve yetersiz cezai yaptırımlar nedeniyle çocuklar cinsel bir obje olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Ayrıca çocuk yaşta geçekleştirilen resmî ve gayri resmî evlilikler en önemli sorun alanlarından birini oluşturmaktadır. Zorunlu eğitim kapsamında okulda olması gereken çocukların evlendirilmesi, çocukların fiziksel ve psikolojik sağlığının bozulmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra iyi hal indirimi, haksız tahrik indirimi ve infaz indirimi gibi cezasızlık sonucu doğuracak uygulamalar, çocuk istismarcılarına af anlamına gelecek yasal düzenlemeler toplumsal arenada çocuğa karşı cinsel istismarı olağanlaştırmaktadır. Ek olarak, yalnızca çocuk istismarı ve sömürüsüne yönelik telefon ve internet yoluyla ihbar, danışma ve bilgilendirme hattının olmayışı ulaşılabilirlik önünde önemli bir engel teşkil etmektedir.

Ülkemizdeki Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Alo 183 Sosyal Destek Hattı aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, şehit yakınları ve gazilere yönelik karma bir hizmet sunmaktadır. Bu karma yapının kapsamlı bir koruma sağlamak konusundaki etkileri tartışılır niteliktedir. Bir diğer sorun alanı ise çocuk istismarı ve cinsel sömürü suçlarına ilişkin veri tabanının eksikliği ile ilişkildir. Yaşan çocuk istismarlarının sayısını tespit etmek, bununla alakalı verile ulaşmak çoğunlukla mümkün olmamaktadır. Bu durumun en önemli nedeni ilgili bakanlıklar tarafından konuya ilişkin veri toplanmaması ya da mevcut olan verilerin kamuoyu ile şeffaf bir biçimde paylaşılmamasıdır. Ayrıca çocuk izlem merkezlerinin niceliksel azlığı ve nitelik eksikliği istismara uğrayan çocukların korunma aşamasındaki mağduriyetlerini artırabilmektedir. Benzer bir şekilde adli görüşme odalarının her coğrafi bölgede veya şehirde olması gereken standartlara göre oluşturulmaması çocuklar üzerinde vaka sonrası ikincil örselenmeye neden olmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle ilk müdahale birimlerinde çalışan personelin gerekli düzeyde eğitime sahip olmaması mağdur çocuklar üzerinde

olumsuz birtakım etkilere neden olmaktadır. Benzer bir şekilde yanlış veya eksik uygulanan prosedürler, eksik veya yanlış bilgilendirme ve yönlendirme süreç yönetimini oldukça zorlaştırmaktadır. Son olarak her türlü çocuk istismarı ve cinsel sömürü için farkındalık oluşturmaya yönelik politikalar yetersizdir. Dönem dönem televizyon kuruluşları ve radyolarında yayınlanan bilgilendirme materyalleri konuya ilişkin farkındalık oluşturma noktasında yetersiz kalmaktadır.

Bahsedilen tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda çocuk istismarı ile mücadele edebilmek adına Lanzarote Sözleşmesi'nde belirtildiği gibi "4P Yaklaşımı" kapsamında etkin ve kapsamlı bir korumaya sahip olmak noktasında geçen süreye rağmen ülkemizde birtakım eksikliklerin mevcut olduğu söylenebilir. İstismar hiçbir şekilde kabul edilebilir bir durum değil iken bunun tarafı çocuklar olduğu taktirde etkili bir önleme, koruma ve mücadele politikasının devlet eli ile oluşturulması sosyal devlet ilkesi gereği şarttır.

Anahtar Kelimeler: Lanzarote, Çocuk, Çocuk İstismarı

A GENERAL EVALUATION ON CHILD ABUSE IN TURKEY WITHIN THE SCOPE OF THE LANZAROTE CONVENTION

Abstract

The Lanzarote Convention (Council of Europe Convention for the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse) was signed on 25 October 2007 on the Spanish island of Lanzarote between the member states of the Council of Europe and some other states. The aim of the convention is to prevent sexual abuse of children, protect victims, prosecute perpetrators and ensure that legal regulations are made to take the necessary measures. The convention was ratified in Turkey in 2010 and entered into force in 2011. The aim of this study is to evaluate child abuse in Turkey within the scope of the Lanzarote Convention from the signing of the convention to the present day. There are significant deficiencies in our country in terms of having a qualified mechanism to implement an effective, holistic and comprehensive policy within the scope of the "4P approach" specified in the convention to prevent child abuse. These deficiencies are; Incest cases, widespread child prostitution and pornography, official and unofficial marriages at a young age, practices that will result in impunity, legal regulations that will mean amnesty for child abusers, lack of a reporting, counselling and information line for child abuse, lack of a database on child abuse, low quantity and lack of quality of child monitoring centres, forensic interview rooms not being established according to the required standards, incorrect or incompletely applied procedures, information and guidance, inadequacy of policies to raise awareness on child abuse.

Keywords: Lanzarote, Child, Child Abuse

AİLE YILI KAPSAMINDA TÜRKİYE'DE AİLE POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Gülçin Özge TAN[1]

Genişletilmiş Özet

13 Ocak 2025 tarihinde Ankara/Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi'nde düzenlenen Aile Yılı Tanıtım Programı'nda, kabine toplantısı neticesinde, 2025 yılının 'Aile Yılı' ilan edildiği Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanmış ve bu kapsamda hayata geçirilecek projelerin tanıtımı yapılmıştır. 'Ailemiz Geleceğimiz' temasıyla düzenlenen tanıtım programında, ilgili bakanlıkların iş birliği ile yürütülecek sürecin temel amacı, aile kurumunu korumak, güçlendirmek ve aile değerlerini gelecek nesillere aktarmak olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda, Aile Yılı'nı şekillendirecek ilk kurumsal adım olarak 25 Aralık 2024'te Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde çalışacak olan Aile Enstitüsü ve Nüfus Politikaları Kurulu'nun kurulduğu, toplantı sırasında vurgulanmıştır. Aile, aile değerleri, aileye yönelik tehditler, kişisel ahlak gibi temaların ön plana çıktığı toplantıda açıklanan program, temelde pronatalist politikaların öne çıkarıldığı bir içeriğe sahiptir. Pronatalist politikaların temelinde, ilk olarak doğurganlık ve nüfus artış hızındaki azalma yer almaktadır. Doğum yanlısı politikalara yönelmeye sebep olan ikinci vurgu ise sivil bir zeminde, zımni olarak yürütüldüğü iddia edilen antinatalist politikalardır.

Toplantı kapsamında doğurganlığı ve nüfus artışını artırmaya yönelik planlanan uygulamalar, daha çok maddi teşviklerle şekillendirilmiştir. Buna göre, ilk çocuk için çocuk yardımının yanı sıra ikinci çocuktan itibaren artan çocuk sayısına bağlı artan oranda ödeme yardımı yapılacağı ve herhangi bir kriter gözetilmeden yapılacak olan yardımın annenin hesabına yatırılacağı beyan edilmiştir. Açıklanan ajandada pronatalist politikalar, esas olarak aile kurmayı teşvik etmek üzerinden şekillendirilmiştir. Bunun için yine maddi teşvikler ön plana çıkarılmış, oluşturulacak olan Aile ve Gençlik Fonu'ndan yeni evlenecek çiftlere dört yıl vadeli ve iki yıl geri ödemesiz evlilik kredisi verileceği duyurulmuştur. Tanıtım programının üçüncü önemli vurgusu ise çalışma hayatındaki kadınları baz almış ve esnek, uzaktan çalışma modelinin geliştirilmesine ve kreş sayılarının artırılmasına yönelik hamlelerin atılacağına dair izleğin takip edileceği belirtilmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) tarafından 2025 yılının ilk politik hamlelerinden birisi olan 'Aile Yılı' ilanına bağlı olarak benimsenen/benimsenecek olan aile politikaları, esasen erken cumhuriyet tarihinden itibaren çeşitli dönemlerde farklı hükümetlerce ve farklı izleklerde açığa çıkmıştır. Toplumsal yapının en küçük birimi ve sosyalizasyon sürecinin ilk güzergahı olan aile, tam

[1] Arş. Gör. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gulcinozgetan@gmail.com, Orcid: 0000-0001-7490-609X.

da bu özellikleri sebebiyle ideolojik olarak kullanılır. Bir dinin, ideolojinin ya da fikrin yayılması için ön plana çıkarılarak kullanılan aile, kendi içinde barındırdığı hiyerarşik ilişkiler sebebiyle de siyasetin konusu haline getirilmiştir. Ayrıca ekonomik bir birim olarak neoliberal kapitalist düzen için de başta yaşamın yeniden üretimi olmak üzere vazgeçilmez bir yeri olan aile, bu özelliği ile de siyasetin sıkça konuştuğu bir konu olmuştur. Bu yüzden her ülkenin ve her dönemin belirli bir cinsiyet rejimi ve buna bağlı olarak düzenlediği bir aile politikası vardır. Genellikle demografik süreçlerle ilintili olarak geliştirilen aile politikaları, çoğu kez bu demografik ilişkilerin çok ötesinde bir yönetim rasyonalitesine denk düşmektedir. Siyasi rejimin benimsediği cinsiyet rejimine bağlı biçimlendirilen aile politikaları aynı zamanda uluslaşma, endüstrileşme gibi büyük makro süreçlerden de etkilenmekte ve bu süreçlere bağlı olarak ideolojik bir misyonla şekillenmektedir. Bugün AK Parti iktidarı, bu anlamda erken cumhuriyetten itibaren birbirini takip eden belirli bir cinsiyet rejimini sürdürmeye devam etmektedir. Ancak belirli açılardan birbirinin ardılı olan aile politikaları, AK Parti iktidarı döneminde giderek büyük bir yer tutmuş ve bu anlamda partinin politikalarında kendi iktidarları arasında da birtakım başkalaşmalar olmuştur. Ancak AK Parti iktidarının neoliberalizm ve neomuhafazakarlık odağında geliştirdiği aile politikalarının bazı özellikleri her dönemde sabit kalmıştır. AK Parti'nin aile politikaları, temel olarak muhafazakâr ve geleneksel değerlere dayalı bir çerçevede şekillenmiştir. Aileyi hem toplumun hem de kendi siyasetinin temeline koyan AK Parti, aile politikalarını, tanıtım toplantısında da tekrarladığı üzere aile yapısının güçlendirilmesi, korunması ve geleneksel değerlerin sürdürülmesi üzerine inşa eder. Kısacası, AK Parti'nin aile politikaları, önceki iktidarların daha seküler ve birey odaklı yaklaşımlarından ayrışarak muhafazakâr değerleri temel alan bir model geliştirmiştir. Nüfus artışını teşvik eden "en az üç çocuk" söylemi, kadınların "anne" rolüne vurgu yapan cinsiyet adaleti kavramı ve sosyal yardımlara dayalı bir aile destek sistemi, AK Parti'nin politikalarının belirleyici unsurlarıdır. Ayrıca, aile danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın güçlendirilmesiyle aile birliğini koruma hedeflenmiştir. Bu politikalar, geleneksel değerleri güçlendirme amacı taşırken, toplumsal cinsiyet eşitliği ve bireysel hakların sınırlanabileceği yönündeki eleştirileri beraberinde getirmiştir.

Bu kapsamda, Aile Yılı Tanıtım Programı'nda açıklanan politikalar, AK Parti'nin aile yapısını koruma ve güçlendirme vizyonunun somut bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Pronatalist politikalarla nüfus artışını teşvik etme, maddi destek mekanizmalarıyla aile kurmayı özendirme ve çalışma hayatında kadınlara yönelik düzenlemelerle aile içi rollerin desteklenmesi gibi adımlar, AK Parti'nin daha önce ortaya koyduğu aile politikalarıyla uyumlu bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda, AK Parti'nin muhafazakâr değerleri merkeze alan yaklaşımı, geçmiş iktidarlardan farklı olarak aileyi bireyden önce konumlandırmakta ve geleneksel aile yapısını toplumsal bir kalkınma aracı olarak görmektedir.

Özetle, mevcut hükümet tarafından açıklanan, sadece demografik bir planlamayı baz almaması ve odağını aileye çevirmesi sebebiyle aile politikaları çerçevesinde değerlendirilen ilgili ajanda, bu bildiri kapsamında öncelikle tarihsel bir anlatı üzerinden değerlendirilecek ve karşılaştırmalı bir analizle ele alınacaktır. Bu bağlamda, tarihsel uğraklarda aile politikalarındaki süreklilikler ve kopuşlar irdelenecek ve dönemsel farklılıkların toplumdaki yansıması açıklanmaya çalışılacaktır. Bildirinin nihai hedefi olarak ise 2002 yılından beri iktidarda olan AK Parti hükümetlerinin aile politikaları dönemselleştirilerek özetlenecek ve Aile Yılı çerçevesinde geliştirilen politikalar hak temelli bir bakış açısıyla irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Aile Yılı, Aile Politikaları, Pronatalist Politikalar

THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF FAMILY POLICIES IN TURKEY WITHIN THE CONTEXT OF THE YEAR OF THE FAMILY

Abstract

Following the declaration of 2025 as the 'Year of the Family', the new family policies announced by President Erdoğan at the Year of the Family Promotion Programme, held on 13 January 2025, emphasised a pronatalist approach aimed at protecting and strengthening Turkey's family structure. The theme of the Year of the Family was 'Our Family, Our Future', which aims to strengthen the family, preserve traditional family values, and transfer these values to future generations. During the programme, it was announced that strategic steps would be taken to support the family through new institutional structures, such as the Family Institute and the Population Policies Board. The programme highlighted issues related to the decline in fertility rates and population growth, with the main objective of pronatalist policies being to encourage population growth and take a stance against antinatalist policies. To encourage family formation, financial support will be offered, assistance will be provided for an increasing number of children starting with the first child, and incentives such as marriage loans will be introduced. Additionally, policies such as flexible working hours and the expansion of daycare centers have also been put on the agenda to support women in the workforce. The AK Party's family policies are shaped within the frameworks of neoliberalism and neoconservatism, viewing the family as the foundation of the social structure. Accordingly, the discourse of 'at least three children', policies that emphasise women's role as mothers, and social aids that support the family are the determining elements of the AK Party's family policy. Unlike the secular and individual-oriented family policies of previous governments, these approaches offer a model that places the traditional family structure and gender roles at the centre. In this context, the aim of this paper is to examine the AK Party's family policies since 2002 from a historical perspective and to analyse the policies developed within the framework of the Year of the Family from a rights-based perspective.

Keywords: Family Year, Family Policies, Pronatalist Policies

AİLE DOSTU KAMPÜS ARAŞTIRMASI: RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ İİBF ÖRNEĞİ

Gamze ÇÜRÜKSULU USTA[1], Burcu KARTAL[2]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla oldukça genç bir nüfusa sahip olmasından hareketle etkili çocuk ve aile politikaları Türkiye açısından önem taşımaktadır. Etkin aile ve çocuk dostu politikalar üretmek ve kalıcı çözümler getirecek değişiklikler için atılması gereken en önemli adım ülkemizdeki çocukların ve ailelerinin bugünkü sahip oldukları koşulların gerçekçi bir şekilde incelenmesidir. Her türlü risklere karşı savunmasız durumda kalan çocukların korunması, sağlıklı olarak doğup büyümesi, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın eğitim alması, aile sevgisi ve huzuru ile büyümesi ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesi günümüz toplumlarının en önemli sosyal sorunlarından biri haline gelmiş (Türkiye Çocuk Araştırması, 2022) olmakla birlikte bu güven ortamını sağlayacak ailelerin sorumlulukları her geçen daha fazla artmaktadır.

Üniversiteler, aile dostu bir çalışma ortamı geliştirmede ve bu konuda bilinç oluşturmada çok geride kalmış görünmektedir. 1995 yılında Friedman, Rimsky ve Johnson tarafından hazırlanan raporda, lider kampüsler olarak tanımlanan 94 üniversite ile ankete yanıt veren diğer 281 üniversite arasında büyük farklılıklar bulunmuştur. Rapora göre, lider kampüslerin %72'si bünyesinde çocuk bakım hizmeti sunarken, %80'i öğretim üyelerinin çocuklarına ya da diğer yakınlarına bakmak için görev sürelerini durdurmalarına izin vermekte, lider olmayan kampüslerin sadece %32'si bünyesinde çocuk bakım hizmeti verirken %39'u öğretim üyelerinin görev sürelerini durdurmasına izin vermektedir (Friedman, Rimsky & Johnson, 1995: 74).

Aile dostu kampüs olmak, esnek çalışma koşullarına sahip olmanın yanı sıra okul öncesi dönemde çocuğu olan kadınlara sosyal ve finansal imkanlar sağlanması olarak yorumlanabilmektedir (Cohen Miller vd., 2018: 105). Strazdins, Shipley ve Broom (2007), aile dostu olmayı çalışanların iş ve aile arasında denge kurmasına yardımcı olan çalışma koşulları ve uygulamalarının dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Lester ve Sallee (2009) ise aile dostu kampüs olmayı akademisyenlerin esnekliğiyle ilişkilendirmektedir.

Yükseköğretim kurumları çalışma koşulları olarak akademisyenler açısından esnekliği barındırsa da hızlı bir şekilde başarılı olma, değişen atama ve yükseltme koşulları, her disiplininin kendi içerisinde getirdiği zorluklar birer gerçekliği yansıtmaktadır. Akademisyenlerin kadro şartlarını yerine

[1]Arş. Gör. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gamze.curuksulu@erdogan.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2831-0479.
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İşletme Bölümü, burcu.kartal@erdogan.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8340-0234.

getirmek için gösterdikleri yoğun çaba çoğu zaman iş ve aile hayatının dengesini tamamen bozmaktadır. Aynı zamanda yetersiz akademi politikaları üst düzey pozisyondaki kadın sayısının azlığının bir açıklamasıdır (Anderson, D. M. vd., 2002: 74).

Türkiye yükseköğretim güncel istatistiklerine göre devlet, vakıf ve vakıf meslek yüksek okulları kapsamında toplam 38.245 profesör kadrosunda öğretim üyesi bulunmakta bu sayının 13.273'ünü kadın profesörler oluşturmaktadır. Doçent kadrosunda gören yapan toplam 25.584 öğretim üyesinin 10.965'i kadınlardan oluşmaktadır. Doktor öğretim üyesi kadrosunda görev yapan 44.180 akademik personelden 21.133'ünü ise kadın akademisyenler oluşturmaktadır. 36.264 olan toplam öğretim görevlisi kadrosunun yarısından fazlasını 18.784 ile kadın öğretim görevlileri oluştururken, 39.406 olan toplam araştırma görevlisi kadrosunda görev yapan akademisyenlerin yarısından fazlasını 21.540 ile kadın akademisyenler oluşturmaktadır. Nihai olarak Türkiye yükseköğreniminde toplam 183.670 akademik personel bulunmakta, bunların 85.695'ini kadın akademisyenler, 97.984'ünü erken akademisyenler oluşturmaktadır.

Buradan hareketle Türkiye yükseköğreniminde çocuklar ve ailelerin sahip oldukları koşulların anlaşılması ve geliştirilmesi için aile dostu kampüs araştırması yapılmaktadır. Araştırma sonuçlarını akademi-aile ilişkisini ve doğrudan çocuğun ve ailenin refahını yükseltecek gelecek çalışmalara birer başlangıç olması ve 2025 Aile Yılı politikalarına bir bakış açısı ortaya koyması hedeflenmektedir.

Aile dostu kampüs nedir? Bu konuda neden ve nasıl çalışılır? Aile dostu kampüs olmanın akademi-aile ilişkisinin hayati bir parçası olduğu düşüncesinden hareketle bu kavramın araştırılarak öznel değerlerin ortaya çıkarılmasının politika önerileri oluşturulmasında öncü olması hedeflenmektedir.

Aile dostu kampüs araştırmasının amacı; Türkiye'de akademi-aile ilişkisinin çocuk ve aile odaklı ve bütüncül olarak değerlendirilmesine olanak sağlayacak verilerin oluşturulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda ailelere yönelik yükseköğrenim politikalarının hazırlanması konusunda yol gösterici verilerin elde edilebilmesi, mevcut durum analizi yapılabilmesi, veriye dayalı karar alma süreçlerine katkıda bulunulması ile akademisyen refah seviyelerinin çok boyutlu yükseltilmesidir.

Türkiye Cumhuriyeti sınırlarındaki Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi içinde beş farklı bölümden oluşan ve kampüs içindeki heterojen yapıyı oluşturan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi içinde çalışan akademik personeller araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın yöntemi; aile dostu kampüs algı düzeyinin belirlendiği çalışmada birincil veri elde etme yöntemlerinden anket yöntemidir. Anket, belirli bir konu hakkında bilgi toplamak amacıyla bireyleri yönlendiren bir veri toplama aracıdır. Kişilerin tutumlarını, parçalarını, davranışlarını, demografik özelliklerini ve çeşitli şekillerde algılarını kullanabilmek için yaygın olarak kullanılır. Sosyal bilimler, pazar araştırmaları, sağlık ve eğitim gibi birçok alanda tercih edilen anketler, araştırmacılar için önemli bir veri toplama yöntemidir. Anket çözümleri, yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve

karma anketler olmak üzere üç farklı türde uygulanabilir. Yapılandırılmış anketlerde önceden belirlenmiş cevap seçeneklerinden biri tercih edilirken, yapılandırılmamış anketlerde katılımcı kendi ifadeleriyle soruya cevap verir. Karma anketleri her iki türün özelliklerini içerir. Anketler yüz yüze, online, telefon veya posta yoluyla uygulanabilir. Yüz yüze anketlerdeki araştırmacılarla bireysel görüşerek incelemeleri yönlendirirken, çevrimiçi anketler internet aracılığıyla, telefon anketleri telefon görüşmeleriyle, posta anketleri ise yazılı formların posta yolu ile kapanmasıyla. Anketlerin en önemli sayıda geniş kitlelere erişme imkanı, düşük maliyet, hızlı veri toplama süreci ve anonimlik sayesinde dürüst yanıt alınabilmesidir. Katılımcıların yanıtları evde veya bilinçsiz olarak çarpışabilir, düşük geri dönüş oranları yaşanabilir ve bilgiyi elde etmek zor olabilir. Sonuç olarak, anketler geniş kapsamlı veri toplanmasında kritik bir rol oynar ve elde edilen veriler analiz edilerek politika geliştirme, karar alma ve bilimsel çalışmalar için önemli bilgiler sağlar. Fakültede toplam 85 akademik personel bulunmaktadır. Çalışmada tamsayım yapılması hedeflenmektedir. Saha çalışması sürecinde personelin izinli olması ihtimali düşünülerek %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile toplamda 70 kişiye ulaşılması sağlanacaktır. Çalışmada kullanılacak ankete ait ifadeler Anderson vd. (2002) adlı çalışmasından esinlenerek hazırlanmıştır. Akademisyenlerin akademi ve aile politikalarına ilişkin öznel algılarını inceleyen araştırma, aynı zamanda akademisyenlerden toplanan verilerin analiz edilmesiyle, cinsiyet, demografik bilgiler, bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı, akademik atama ve yükselme sorumluluklarının akademi-aile algısını nasıl etkilediğini değerlendirmektir. Aile dostu kampüs araştırması, akademisyenlerin koşullarını ortaya koymak ve sonuçlarını iyileştirmek isteyen Türkiye yükseköğretiminde çalışan akademisyenlere yönelik bir araştırmadır. Akademisyenlerin ebeveyn olma yolunda ya da ebeveynlerin akademisyen olma yolunda gösterdikleri çabalar üzerine yapılan araştırmalara referans olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile Dostu Politikalar, Yükseköğretim, Kamu Yönetimi, Nicel Araştırma

FAMILY FRIENDLY CAMPUS RESEARCH: THE CASE OF RECEP TAYYIIP ERDOGAN UNIVERSITY IIBF

Abstract

The aim of the family-friendly campus research is to create data that will enable a child and family-oriented and holistic evaluation of the academy-family relationship in Turkey. In line with this purpose, it is to obtain guiding data on the preparation of policies, to analyze the current situation, to contribute to data-based decision-making processes and to increase the welfare levels of academicians in a multidimensional way. It is aimed that the results of the research will be a prelude to the studies on the relationship between academia and family and to present a perspective on the 2025 Family Year policies. The sample of the study consists of academic staff working in the Faculty of Economics and Administrative Sciences, which consists of five different departments within Recep Tayyip Erdoğan University within the borders of the Republic of Turkey and constitutes the heterogeneous structure within the campus. The method of the research is the survey method, which is one of the methods of obtaining primary data in the study where the level of family-friendly campus perception is determined. There are 85 academic staff in the faculty. It is aimed to make a complete census in the study. Considering the possibility that the staff may be on leave during the fieldwork process, a total of 70 people will be reached with a 95% confidence interval and a 5% margin of error. The statements of the questionnaire to be used in the study were inspired by Anderson et al. (2002).

Keywords: Family Friendly Policies, Higher Education, Public Administration, Quantitative Methods

Kaynakça

Anderson, D. M., Morgan, B. L., & Wilson, J. B. (2002). Perception of family-friendly policies: University versus corporate employees. *Journal of Family and Economic Issues, 23*(1), Spring, Human Sciences Press, pp:80-82.

Friedman, D. C., Rimsky, C., & Johnson, A. A. (1995). *College and university reference guide to work-family programs: Report on a collaborative study*. College and University Personnel Association Foundation and the Families and Work Institute.

Lester, J., & Sallee, M. (2009). *Establishing the family friendly campus*. Sterling. Stylus Publishing.

Miller, C., Sagitova, R., Ogay, S., Tselenko, Y, Shakhmanova, A.,& Saburova, A. (2018). What is a Family-friendly university campus? A pilot study to develop student research and provide practical results, *American Journal of Qualitative Research December,2(2),* 103-119.

Strazdins, L., Shipley, M., & Broom, D. (2007). What does family-friendly really mean? Wellbeing, time, and the quality of parents' jobs. *Australian Bulletin of Labour*, *33(*2), 202.

Türkiye İstatistik Kurumu, 2023. Türkiye Çocuk Araştırması 2022, UNICEF & Türkiye Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, http://www.tuik.gov.tr, ISBN 978-625-8368-33-8 adresinden 15.11.2025 tarihinde alınmıştır.

https://istatistik.yok.gov.tr adresinden 26.01.2025 tarihinde alınmıştır.

NEŞET HALİL'İN (ATAY) BAKIŞ AÇISIYLA ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNİN MİLLİ DAVASI: TÜRKİYE'NİN NÜFUS MESELESİ

Rukiye SAYGILI[1], Hülya EŞKİ UĞUZ[2]

Genişletilmiş Özet

Kadro dergisinde "*Türkiye'de nüfusun çoğaltılması mefküresini bir tez haline getirdiği*" dile getirilen Neşet Halil'in (Atay) Davamız (1932) isimli eseri, dönemin ruhuna uygun biçimde nüfusu sayıca çok olan devletlerin üstün olacağı ön kabulünden hareketle kaleme alınmıştır. Atay, bu eserinde nüfus meselesini milli müdafaa meselesi olarak ülküleştirmiştir. Onun için ülke savunusu; sadece sayıca çoğalmak demek değildir. Nicelik yanında nüfusun niteliği de bu mücadele içinde önemli bir etmendir. Modernleşme ve nüfus artışı arasındaki ilişkiyi iyi analiz eden Atay'a göre nüfus artışı, nüfusun iyi bir hayat seviyesinde geçindirilmesi, ulusal kaynakların israf edilmemesi ve ulusal pazar ile emeğin rekabetten korunması gibi nitel unsurları da kapsamaktadır. Millet ile ülkenin korunması için ilk olarak itinayla hazırlanmış bir nüfus planı önermiştir. Söz konusu nüfus planı; verimli bir emek alanı geliştirecek, makineli tarımı kıymetlendirecek, ulusal pazarı tesis edecek ve ulusal ulaşım ile eğitim vasıtalarını artıracak bir nüfus hareketi için kaçınılmazdır. Ciddi bir nüfus siyasetine dayanan ve dikkatle takip edilmesi gereken nüfus planına değindikten sonra Atay, Davamız isimli eserinde dünyadaki ve Türkiye'deki nüfus hareketleri ile nüfus istatistiklerini karşılaştırmıştır. Bunlardan hareketle sömürülmemiş ve nüfusunun üç katını kadar besleme kapasitesine sahip verimli Türk topraklarında Türk nüfusunu artırmak için 1927 nüfus sayımından hareketle tespitler, istatistikler ve politikalara yer verilmiştir. Nüfusun cinsiyet, medeni durum ve yerleşim yerine göre dağılımına ilişkin yaptığı analizler sonrası Atay, içinde bulunulan iktisadi ve doğal şartlara bağlı olarak Türk kadının doğurganlık gücünün Türk nüfusunun artışında olumlu etkiye sahip olduğunu savlamıştır. Tüm ülkeler içinde en fazla doğum oranına sahip Türkiye'de doğum hızının ve bir yaşına kadar yaşayan bebek sayısının diğer devletlere oranla yüksek olmasını da ekleyerek sağlam bünye ile temiz süte sahip olarak betimlediği Türk kadınını nüfus siyasetinin temellerinden birisi olarak kabul etmiştir. Türk kadınının doğurganlığı ve bir yaşına kadar olan bebek ölümlerinin sayısının azlığına rağmen Türk nüfusunda artışın istenen seviyede olmamasının sebebini ise -bir yaş sonrasındaki- bebek ve çocuklardaki ölüm oranının fazlalığıyla ilişkilendirmiştir. Kıyaslanan ülkeler içinde yaşlılığa bağlı olmayan bu ölüm oranındaki fazlalık, nüfus gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu ölümleri ebeveynlerin eğitim durumları, meslekleri ve yerleşim yerlerine göre detaylı biçimde analiz eden Atay, iktidarın nüfus siyasetine yardımcı olmasını dilediği bir nüfus planının taslağını

[1] Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, rsaygili@selcuk.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4204-7037.
[2] Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hulyaeski@selcuk.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1583-0501.

detaylı bir şekilde ortaya koymuştur. Doğum ve çocuğun korunmasına ağırlık veren bu on beş maddelik plana göre ilk olarak nüfusun artışını sağlamak için Türk kanunlarına öncelik verilmiştir. Türk kanunlarının nüfusun çoğalmasını engelleyen bütün yayınların, gelenek, görenek ve usulün yasaklanması için kanuni düzenlemeler yapılması gerektiği önerilmiştir. İkinci olarak sağlık sebepleri haricinde kadınların çocuklarını düşürmesinin yasaklanması gerektiği ve çocuğunu düşüren ya da buna müsamaha eden herkes "makbul olmayan" vatandaş olarak ilan edilmiştir. Üçüncüsü, doğum yapmayan ve annelik vazifelerini yerine getirmeyen ebeveynleri aynı şekilde vatandaşlık sınıflandırmasında kötü sıfatıyla anmıştır. Bir diğer öneri ise aile birliği kurulsun ya da kurulmasın, doğum yapan kadının babasından çocuğun bakımı için yardım ve çocuğun korunmasını isteme hakkına sahipliğiyle ilişkilidir. Beşincisi, çocuk bekleyen kadınların, çocuk sahiplerinin ve 13 yaşına kadar bütün çocuklar devletin koruması ve denetlenmesine tabidir. Başka bir öneri ise boşanan ebeveynler hakkındadır. Buna göre boşanmalarda anne ile babanın çocuk üzerindeki ortak sorumluluklarının on sekiz yaşına kadar devam ettiği ifade edilmiştir. Eğer boşanma sırasında hâkim tarafından ilk olarak ebeveynlerin çocuk hakkındaki bakım şartlarının tespiti yapılmalıdır. Yedinci öneri ise anne ile babalarının mali ve sıhhi mazeretleri nedeniyle yardım görmeyen, istismara uğrayan ve iyi bir şekilde yetiştirilmeyen çocuklar hakkındadır. Bu durumda olan çocukların ebeveynlik rolünün gereklerini yerine getirmeyen anne ile babaların cezalandırılmasının yanı sıra, annesiz, babasız ya da ilgilenecek kimsesi olmayan çocukların devlet kontrolüne alınması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Sekizinci öneri ise bir yaşına kadar çocuk ölümleri ile bir ile on iki yaş arasındaki çocuk ölümleri ve bunların sebeplerinin her il, ilçe ve kazadaki ilgili birimlere sağlık personelleri tarafından bildirilmesi ve gerekli hallerde yardım istemelerine odaklanmaktadır. Bir diğer öneri ise bütün mülki idare birimlerindeki doğum ve çocuk ölümleri sayılarının İstatistik Genel Müdürlüğü ile dönemin Çocuk Esirgeme Kurumu olan Himaye-i Eftal Cemiyeti emrinde çalışan memurlarca kayıt altına alınmasıyla ilişkilidir. Nüfus planının onuncu önerisinde ise mülki idare birimlerinde -nüfusla orantılı olarak- başta doğumevleri ve ana kucakları olmak üzere çeşitli doğum ve çocuk bakım merkezlerinin tesisinin zorunluluğuna yer verilmektedir. Önerilerden bir diğeri ise doğumların ilaç, doğum ve tedavinin bedava olduğu doğumevleri ile dispanserlerde yapılması mecburiyetini ele almaktadır. On ikinci öneri, kadın personel istihdam eden kurumların bu çalışanların çocukları için kreş açma zorunluluğuna yer vermektedir. Bir sonraki öneri, ana kucakları ve bakım evlerinin çocuklarına kastî ya da kastî olmayan sebeplerle bakmayan ailelerin çocukları için hizmet verdiğine ilişkindir. On dördüncü öneri, sağlık ile çocuk bakım merkezi personellerinden oluşan ekiplerin üç ayda bir araştırma alanlarında yer alan hamilelerin, çocuklu ailelerin, bebeklerin ve ileri yaştaki çocukların hem sağlık hem de toplumsal durumlarının araştırılmasına değinmektedir. Sonuncu öneri ise kutsal olarak kabul edilen çocukların ebeveyn ve akrabaları da dahil olmak üzere kimse tarafından istismar ve tahkir edilemeyeceğini kesin bir dille ilan etmektedir. Bu bağlamda doğum ve çocuk sağlığı yanında çocuk hakları üzerine de odaklanan böyle bir nüfus planını kaleme alan Atay'ın

Davamız isimli kitabı ve dönemin nüfus politikası bu çalışmanın ana konusudur. Dünyadaki ülke nüfusları ve nüfus politikalarını karşılaştıran Atay'dan hareketle Türkiye nüfusunun artışındaki fırsat ve tehditleri çözümlemeyi amaçlayan bu çalışmada, birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılarak betimsel bir analiz ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nüfus, Nüfus Planı, Erken Cumhuriyet Dönemi, Neşet Halil (Atay), Davamız

THE NATIONAL CAUSE OF THE EARLY REPUBLICAN PERIOD FROM THE PERSPECTIVE OF NEŞET HALİL (ATAY): TURKEY'S POPULATION ISSUE

Abstract

In the wave of nation-statization that began in the aftermath of the WWI, states have developed various policies to increase population in accordance with the understanding that accepts the quantitative abundance of population as a sign of the state's superiority. One of the figures who focused on the population issue in Turkey was Neşet Halil (Atay). In Atay's Davamız (Our Cause) (1932), in which he dealt with population politics most clearly, he did not reduce population growth to a quantitative majority, but also emphasized the importance of the increase in the quality of the population. According to him, the fertility of Turkish women and the low infant mortality rate come to the fore in ensuring population growth. Atay, who formulated the population plan, which included fifteen recommendations to encourage childbirth and reduce infant mortality, as a guide for the government, compared the population movements in the world with those in Turkey and produced a conjuncturally analytical and scientific study. This idea of Atay, who believes that modern Turkish society will be realized through a prosperous, prosperous and densely populated nation, constitutes the starting point of this study. In this study, which aims to analyze both the quantitative and qualitative development of the Turkish population with reference to Atay's Our Cause, the descriptive analysis method was preferred through data obtained from primary and secondary sources.

Keywords: Population, Population Plan, Early Republican Period, Neşet Halil (Atay), Our Cause

YEREL KALKINMANIN ARACI BİR UNSURU OLARAK POLİTİKA AĞLARI

Sena KABA[1], Levent MEMİŞ[2]

Genişletilmiş Özet

Merkezi yönetim eliyle ulusal kalkınma yaklaşımının vaat ettiği sonuçlarda sapmaların oluşması, yerel kalkınma yaklaşımını daha fazla önemli hale getirmiştir. Yerel kalkınma yaklaşımı, bizatihi yaşamın gerçekleştiği mekânların ayırıcı özelliklerine odaklanmayı ve söz konusu bu özellikler üzerinden yeni değerler üretmeyi öne sürmektedir. Ayrıca yerel değerlerin de yine yereldeki aktörlerin tekil veya iş birliği düzeyinde gösterdiği çabalarla ortaya çıkması vurgulanmaktadır. Özellikle sürdürülebilirlik paradigmasıyla, yerel kalkınma ve yerelde veya yerelden hareketle kurulan iş birlikleri önem kazanmıştır. Belirtmek gerekir ki, yerel ile kast edilen kentlerdir. Kişilerin yaşam yeri tercihleriyle birlikte kıra göre kent daha fazla öne çıkmaktadır. Dolayısıyla kent, yereli temsil eden önemli bir dilimi oluşturmaktadır. Kent odaklı ele alındığında aktörler, resmi ve resmi olmayan biçimleriyle karşılık bulmaktadır. Bu anlamda kentin en önemli resmi aktörü belediyelerdir. Belediyelerin dışında, kentlerle ilişkili olarak merkezi yönetimin uzantıları veya daha çok merkezi yönetim aktörleri öncülüğünde şekillenmiş kalkınma ajansları gibi kurumsal yapılardan söz etmek mümkündür. Diğer taraftan resmi aktörlerin dışında sivil toplumu (STK) temsilen farklı statülerden aktörlerde bulunmaktadır. Ayrıca yerel kalkınmanın yereldeki diğer önemli aktörü de yine farklı statülerde özel sektör temsilcileridir. Yer verilen bu aktörlerin biçimsel ve biçimsel olmayan iş birliği oluşumları, yerel kalkınmanın aracı unsuru konumunda yer almaktadır.

Belirtilen iş birliği durumları, farklı özellikleri kapsayacak şekilde çeşitli kavramlarla nitelendirildiği anlaşılmaktadır. Farklı tarafların birliktelik eylemlerinin özünü oluşturan iş birliği kavramına kelime anlamı açısından bakıldığında, ortak hedef ve yararlar doğrultusunda, çeşitli ortak birleştiricileri bulunan kişi ve kuruluşların gerçekleştirdiği bir eylem olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu aktörler arasında iş birliği durumunu kapsayan, bu anlamda daha yaygın şekilde öne çıkan kavramlardan biri de politika ağlarıdır. Yaşanan toplumsal değişimlerin, demokrasi anlayışındaki yeni arayışların, sorunların karmaşık hale gelmesi gibi durumların gündeme gelmesiyle ağ yaklaşımına yönelik ilginin arttığı bilinmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilirliği da kapsayan yerel kalkınma anlayışı farklı değişkenleri barındıran karmaşık bir niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla geleneksel olarak tanımlanmış belirli aktörlerin veya sektörlerin dışında, aktörler arasında gerçekleşen ağlara daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat ağların oluşması ve sürdürülmesinde: Güven, hesapverebilirlik, diyalog, sosyal sermaye, risk paylaşımı gibi unsurların önemli olduğu görülmektedir. Söz konusu detaylar dikkate

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, senakba16@gmail.com
[2] Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, levent.memis@giresun.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5438-691X.

alınarak ağlar oluşturulup sürdürüldüğünde: taraflar arasında iş birliğinin sağlanması, karmaşık sorunların giderilmesine aracı olunması, ilgili taraflara öğrenme fırsatı sunulması, yeniliklerin ortaya çıkmasına aracı olunması, kamusal beklentilerin karşılanmasına katkı sunulması gibi kazanımların ortaya çıkabileceği vurgulanmaktadır. Farklı aktörler arasında gerçekleştirilen ağlar, politikaların geliştirilmesi ve yerine getirilmesinde işlev görmektedir. Politika ağlarının, biçimsel veya biçimsel olmayan aktörler üzerinden işletildiği bilinmektedir. Bu anlamda kentsel düzeyde politika ağlarının girişimcisi veya bir yöneticisi olarak belediyeler önem kazanmaktadır. Belediyeler ve daha da özelde belediye başkanları öncülüğünde, kent içinde, bölgesel düzeyde kentler arasında, ulusal düzeyde kentler arasında veya uluslararası düzeyde kentler arasında çeşitli politika ağlarının oluşumu ve işletimi mümkün olabilmektedir. Türkiye pratiğinde bakıldığında belediyelere yönelik düzenlemelerde, politika ağlarına dahil olabilecek hususlara yer verildiği görülmektedir. Bu noktada 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 74. Maddesinde "Belediye bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir" düzenlemesiyle belediyelerin yurt dışı ilişkilerine yer verilmektedir. Aynı Kanun'un 75. Maddesinde diğer çeşitli kuruluşlarla belediyelerin ilişkilerine yer verilmektedir. Diğer taraftan Belediye Kanunu'n 76. Maddesindeki kent konseyi oluşumu ve belediye ile olan ilişkisine yer verilmektedir. Anlaşılacağı üzere, mevzuat içinde de çeşitli nitelikte iş birliklerin önemsendiği görülmektedir. Burada yer verilenlerin dışında bir kent içinde veya kentler arasında "kurultay", "meclis", "platform" gibi farklı isimler altında bazı iş birliği uygulamalardan da söz etmek mümkündür.

Çalışma kapsamında önemli bulunan detaylardan biri de, farklı ölçeklerdeki kentler arasında kurulan politika ağlarıdır. Bu noktada küçük ölçekli kentlerin karşılaştıkları sorunlar (hizmet standartlarının oluşturulması, örgütsel kapasitenin geliştirilmesi, altyapı yetersizliği gibi) ve ihtiyaçlar, büyük ölçekli kentler ile oluşturulan iş birlikleri üzerinden giderilebilir. Diğer taraftan söz konusu büyük ölçekli kent de küçük ölçekli kentten farklı politika transferleri gerçekleştirebilir.

İfade edilenler çerçevesinde çalışmanın temel amacı, politika ağlarını yerel kalkınmanın aracı bir unsuru olarak incelemektir. Belirlenen amaç kapsamında araştırmada şu soruların cevabı aranacaktır: 1) Kentsel kalkınma odaklı ortaya çıkan politika ağlarını kapsayan makaleler zaman içinde nasıl bir eğilim göstermektedir?, 2) Hangi yazarlar ve ülkeler öne çıkmaktadır?, alanda etkili olan araştırmalar ve dergiler hangileridir?, 3) Söz konusu makalelerde hangi anahtar kelimeler öne çıkmakta ve bu sözcükler arasında nasıl bir ilişki bulunmakta? 4) Tespit edilen politika ağlarının odak alanları ve aktör dağılımları nasıl bir görünüme sahiptir?, 5) Politika ağlarında yer alan aktörlerin mekânsal açıdan nasıl konumlanmaktadır (farklı ölçeklerdeki kentler arası politika ağlarının durumu)? Söz konusu sorular, bibliyometrik ve içerik analizi yöntemiyle cevaplandırılacaktır. Araştırma süreci şu akış içinde yürütülecektir: Öncelikle dünyanın en eski veri tabanı olarak bilinen Web of Science

(WoS) veri tabanı üzerinden “city”, “network”, “local development”, “city development” ve “policy network” sözcükleri aracılığıyla araştırma kapsamına dahil edilecek makaleler tespit edilecektir. Belirlenen makaleler üzerinden atıf analizi, ortak yazar analizi ve ortak kelime analizi gerçekleştirilecektir. Söz konusu analizler açık kaynak kod ile hizmet veren VOSviewer programı aracılığıyla gerçekleştirilecektir. Bu analizlerle araştırmada belirlenen ilk üç sorunun cevabı verilmeye çalışılacaktır. Geri kalan iki sorunun cevabı ise içerik analizi yöntemiyle elde edilecektir. Araştırma sonucunda kentsel odaklı ortaya çıkan politika ağı alanlarının konu-aktör açısından yoğunluğu, aktör dağılımları, boşlukta kalan alanlar gibi hususlarda bazı bulgular elde edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Kalkınma, İş Birliği, Politika Ağları, Kent, Belediye

POLICY NETWORKS AS AN INSTRUMENT OF LOCAL DEVELOPMENT

Abstract

The local development approach emphasizes focusing on the distinctive characteristics of the spaces where life takes place and creating new values based on these features. Particularly, the sustainability paradigm emphasizes the importance of local development and collaborations established from a local perspective. The majority of the world's population lives in cities. Thus, the city constitutes a significant segment representing the local. In the city, actors are represented in both formal and informal forms. One of the prominent concepts encompassing the collaboration among these actors is policy networks. Networks established among different actors play a functional role in the development and implementation of policies. It is known that policy networks operate through formal or informal actors. In this context, municipalities gain importance as initiators or managers of policy networks at the city level. Under the leadership of municipalities, and more specifically mayors, it becomes possible to establish and manage various policy networks within cities, between cities at the regional level, at the national level, or even at the international level. Within this framework, the primary objective of this study is to examine policy networks as an instrumental element of local development. The following research questions will be addressed: 1) What trends do the articles focusing on policy networks in the context of urban development exhibit over time? 2) Which authors and countries stand out? Which studies and journals are influential in the field? 3) What keywords are prominent in the identified articles, and what relationships exist between these keywords? 4) What are the focus areas and actor distributions of the identified policy networks? 5) How are the actors within policy networks spatially positioned (e.g., the status of policy networks between cities of different scales)? These questions will be answered using bibliometric and content analysis methods.

Keywords: Local Development, Collaboration, Policy Network, City, Municpality

YEREL EYLEM GRUPLARI VE KIRSAL KALKINMA DİNAMİKLERİ: TÜRKİYE'DEKİ BAŞARILI UYGULAMALAR

Mehmet Kürşat KARADUMAN[1], Eray AKTEPE[2]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmada, Yerel Eylem Gruplarının Türkiye'de kırsal kalkınma süreçlerindeki rolü ve etkisi, Avrupa Birliği'nin başarılı uygulamalarıyla karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Türkiye'nin kırsal kalkınma politikalarının yapısal sorunları ve idari-bürokratik engelleri, LEADER modelinin etkin uygulanmasında karşılaşılan zorlukları şekillendirmektedir. Ancak, bu engellerin aşılması durumunda Yerel Eylem Gruplarının, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden bir araç olarak nasıl kullanılabileceği varsayımı, bu çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Türkiye'deki kırsal kalkınma politikalarının yetersizliği karşısında, Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası kapsamında uygulanan LEADER yaklaşımı ve Yerel Eylem Grupları modeli, kırsal kalkınmada sürdürülebilir, çevreye duyarlı ve etkin bir çözüm sunabilir mi? Bu yaklaşımlar Türkiye'nin idari, ekonomik ve bürokratik yapısına nasıl entegre edilebilir ve bu süreçte karşılaşılan yapısal sorunlar nasıl aşılabilir? soruları çalışma boyunca cevaplanmaya çalışılacak sorular olacaktır. Çalışmanın bu temel sorunsalı, LEADER yaklaşımı ve Yerel Eylem Gruplarının Türkiye'deki uygulanabilirliğini ve etkinliğini sorgularken, aynı zamanda kırsal kalkınmaya yönelik yenilikçi çözümler geliştirilmesine yönelik bir zemin oluşturulması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki kırsal kalkınma politikalarının etkinliğini artırmak için Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası çerçevesinde uygulanan LEADER yaklaşımı ve Yerel Eylem Grupları modelini incelemektir. Çalışma, bu modellerin Türkiye'nin idari, ekonomik ve bürokratik yapısına entegrasyon potansiyelini değerlendirmeyi ve mevcut kırsal kalkınma politikalarındaki eksiklikleri belirleyerek, sürdürülebilir, verimli ve maliyet etkin çözümler geliştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışmada, Avrupa Birliği'nin kırsal kalkınma stratejileri arasında yer alan LEADER yaklaşımının ve Yerel Eylem Grupları modelinin tarihsel gelişimini ve başarısını analiz etmek hedeflenmektedir. Çalışmada ayrıca Türkiye'deki mevcut yerel eylem politikaları incelenerek, bu politikaların etkinliğini değerlendirmek ve politikalar arasındaki boşlukların ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Nitekim çalışma ile yerel eylem gruplarının kırsal kalkınma alanında sürdürülebilir, verimli ve maliyet etkin çözümleri ön plana çıkarılarak, mevcut kırsal kalkınma politikalarının iyileştirilmesine yönelik stratejiler öne sürülecektir. Çalışma boyunca ele alınacak Türkiye'de faaliyet gösteren Yerel

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, mehmetkursat.krdmn@gmail.com.
[2] Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, eaktepe@kastamonu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5607-280X.

Eylem Grupları gibi yerel paydaşların süreçlere dâhil edilmesinin, kırsal kalkınma üzerindeki olumlu etkilerini değerlendirmek çalışmanın temel hedeflerinden biridir. Araştırma sonrası elde edilen bulgular sayesinde Türkiye'nin kırsal kalkınma politikalarının güçlendirilmesi için somut öneriler sunmak ve bu alanda gelecekteki araştırmalara ışık tutmak amaçlanmaktadır.

Çalışmanın temel varsayımı, Avrupa Birliği'nin kırsal kalkınma politikalarında başarıyla uyguladığı LEADER yaklaşımının ve bu yaklaşımın kilit unsurlarından biri olan Yerel Eylem Grupları modelinin, Türkiye'nin kırsal kalkınma süreçlerine uyarlanabilir olduğudur. Bu uyarlama, yalnızca yerel toplulukların ekonomik refahını artırmayı değil, aynı zamanda sosyal katılımı teşvik etmeyi ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamayı da hedeflemektedir.

Çalışmada, Türkiye'nin kırsal kalkınma politikalarının mevcut durumu, LEADER yaklaşımının uygulanabilirliği ve bu süreçte karşılaşılan engeller incelenecektir. Bu inceleme, Avrupa Birliği'nin başarılı kırsal kalkınma uygulamalarıyla karşılaştırmalı olarak yapılacaktır. Bu hedef doğrultusunda oluşturulan araştırma soruları;

- Türkiye'nin idari ve bürokratik yapısı, LEADER modelinin etkin uygulanmasını nasıl etkiler?
- Türkiye'deki kırsal kalkınma politikaları ve Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası arasında hangi farklılıklar ve uyum noktaları bulunmaktadır?
- Yerel aktörlerin kırsal kalkınma süreçlerindeki rolü nedir ve bu aktörlerin kapasite geliştirme süreçleri nasıl desteklenebilir?
- Yerel Eylem Gruplarının Türkiye'de başarılı uygulama örnekleri nelerdir?
- Türkiye ile Avrupa arasındaki sistem farklılıkları nelerdir? Uyuşmazlık hangi alanlarda çıkmaktadır?
- Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde kırsal kalkınma politikalarının rolü nedir ve bu uygulanan projeler Türkiye'de nasıl bir etki yaratmaktadır?

Çalışmada, Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası kapsamında uygulanan LEADER yaklaşımı ve Yerel Eylem Grupları modeli gibi başarılı uygulama örneklerini incelemek; bu modellerin Türkiye'nin idari, ekonomik ve bürokratik yapısına entegrasyon potansiyelini değerlendirmek; mevcut kırsal kalkınma politikalarındaki eksiklikleri tespit ederek sürdürülebilir, verimli ve maliyet etkin çözümler geliştirilmesine katkı sağlamak için yapılacak derinlemesine literatür taraması ile araştırma sınıflandırılacak, iyi uygulama örnekleri karşılaştırılarak detaylıca analiz edilecektir. Projenin veri setini oluşturacak belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için nitel bir veri analizi yöntemi olan doküman analizi yöntemi (Wach, 2013) kullanılacaktır. Proje kapsamında kullanılacak verilerin birincil kaynağı olarak T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye

Ulusal Kırsal Ağına bağlı Yerel Eylem Grupları Veritabanı ve Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun destek başlıkları altında yer alan LEADER Yaklaşımı-Yerel Kalkınma Stratejilerinin Uygulanması web sayfasında bulunan yerel eylem grupları, iyi uygulama örnekleri ve bu grupların proje örnekleri yer almaktadır. Yerel Eylem Gruplarının yayınladığı faaliyet raporları ayrıntılı bir şekilde irdelenecektir. Ağ kavramının kırsal kalkınma politikalarına yönelik Avrupa çapında bir politika aracı haline gelmesi 1991-1993 döneminde uygulamalı olarak başlatılan LEADER yaklaşımına ilişkin akademik yayınlar ve proje örneklerinden oluşan çeşitli dokümanlar toplanacak, gözden geçirilecek, sorgulanacak ve analiz edilecektir. Bu portallarda yer alan proje envanteri incelenerek Türkiye'de LEADER yaklaşımına bağlı Yerel Eylem Grupları çerçevesinde oluşturulan temel projelere ilişkin uygulama örnekleri değerlendirilecektir. Literatür taraması ve ilgili veri tabanı incelemeleri sonrası öne çıkan iyi uygulama örneği Yerel Eylem Grupları, doküman analizi yöntemi kullanılarak irdelenecektir.

Bu çalışmada Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı Ulusal Kırsal Ağ veri tabanı, Yerel Eylem Gruplarının kategorize ettiği iller haritası ve iyi uygulama örnekleri ulusal ağda yayınlanan 5 iyi uygulama örneği doküman analiz yöntemiyle incelenmiş olup detayları ile birlikte verilmiştir.

Bu araştırma, Türkiye'de faaliyet gösteren 94 Yerel Eylem Grubunu illerine, bölgelerine ve türlerine göre incelenmiştir. Araştırmada Yerel Eylem Gruplarının Büyüklük Kategorileri irdelenerek bölgelere göre YEG sayıları analiz edilmiştir. Çalışmada ayrıca, Türkiye'de faaliyet gösteren 94 Yerel Eylem Grubu (YEG) arasından, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun (TKDK) Ulusal-Kırsal Ağ platformunda kırsal kalkınma çalışmaları için iyi uygulama örneği olarak sunulan 27 YEG projesi incelenmektedir.

Türkiye'de faaliyet gösteren toplam 94 aktif Yerel Eylem Grubu dernek statüsünde hizmet veren gruplardır. Çalışmada bu derneklerin hepsi bölgelere ve büyüklük türlerine göre ayrılmıştır.

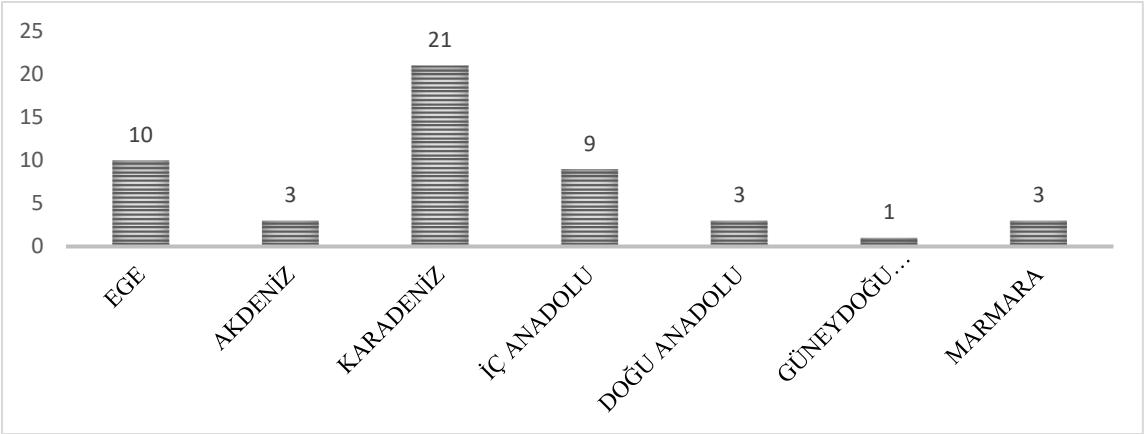
Tablo 1'e göre Karadeniz bölgesinde 35, Marmara Bölgesinde 9, Ege Bölgesinde 14, Akdeniz Bölgesinde 5, İç Anadolu Bölgesinde 15, Doğu Anadolu Bölgesinde 6 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise 10 yerel eylem grubu bulunmaktadır.

Tablo1. Tüm Bölgelerin Genel Değerlendirmesi

Bölge	**Küçük YEG Sayısı**	**Orta YEG Sayısı**	**Büyük YEG Sayısı**	**Toplam YEG Sayısı**
Karadeniz Bölgesi	21	8	6	35
Marmara Bölgesi	3	6	0	9
Ege Bölgesi	10	4	0	14
Akdeniz Bölgesi	3	2	0	5
İç Anadolu Bölgesi	9	6	0	15
Doğu Anadolu Bölgesi	3	3	0	6
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1	9	0	10
Toplam	**50**	**38**	**6**	**94**

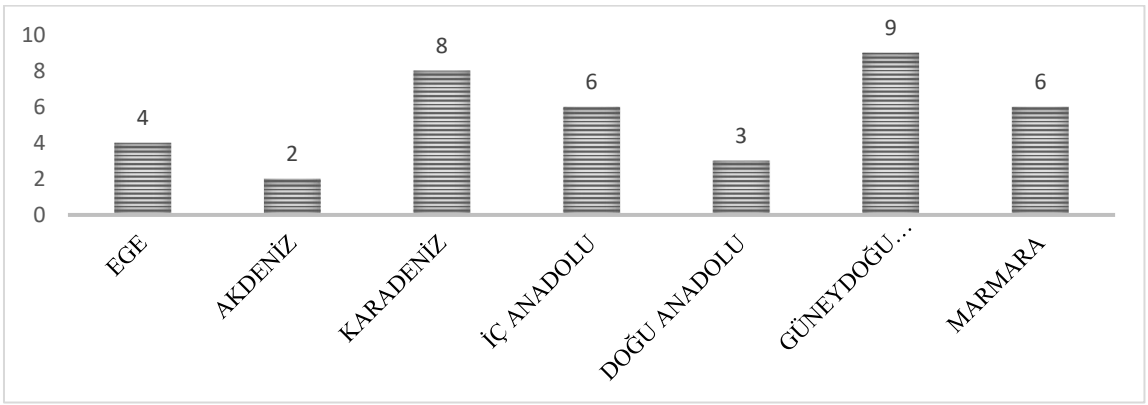
Şekil 1'de Türkiye'de bulunan küçük, orta ve büyük ölçekli Yerel Eylem Gruplarının sayıları verilmiştir. Tabloya göre, Karadeniz bölgesinde 21, Marmara Bölgesinde 3, Ege Bölgesinde 10, Akdeniz Bölgesinde 3, İç Anadolu Bölgesinde 9, Doğu Anadolu Bölgesinde 3 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise1 küçük yerel eylem grubu bulunmaktadır.

Şekil 1. Küçük Ölçekli Yerel Eylem Grupları

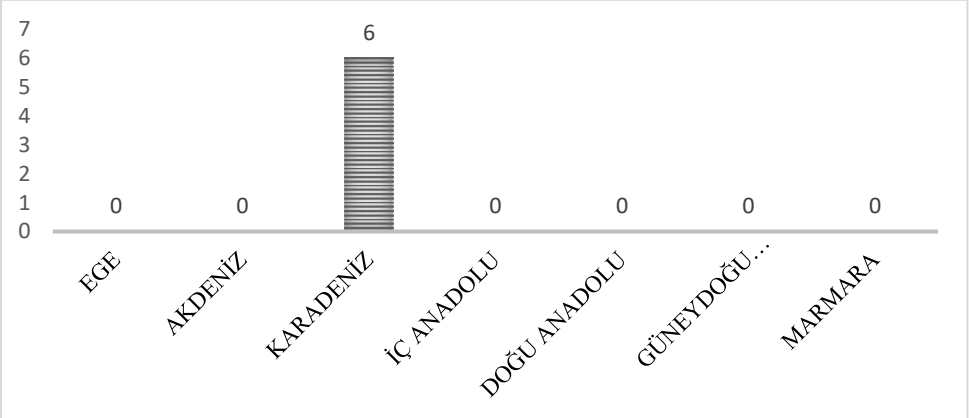
Şekil 1'e göre, Karadeniz bölgesinde 8, Marmara Bölgesinde 6, Ege Bölgesinde 4, Akdeniz Bölgesinde 2, İç Anadolu Bölgesinde 6, Doğu Anadolu Bölgesinde 3 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise 9 orta yerel eylem grubu bulunmaktadır.

Şekil 2. Orta Ölçekli Yerel Eylem Grupları

Şekil 2'ye göre, Karadeniz bölgesinde 6 büyük yerel eylem grubu bulunurken, diğer bölgelerde herhangi bir büyük yerel eylem grubu bulunmamaktadır. Bu YEG'ler Görele- Çanakçı (Giresun), Cide (Kastamonu), Taşköprü (Kastamonu), Oksijen (Ordu), Yeşil Doğa (Ordu) ve Alaçam-Yakakent (Samsun) Yerel Eylem Gruplarıdır.

Şekil 3. Büyük Ölçekli Yerel Eylem Grupları

Küçük ölçekli YEG'ler, Karadeniz Bölgesi'nde 21 grup ile en yüksek sayıda bulunurken, Marmara'da 3, Ege'de 10, Akdeniz'de 3, İç Anadolu'da 9, Doğu Anadolu'da 3 ve Güneydoğu Anadolu'da 1 adet bulunmaktadır. Orta ölçekli YEG'ler ise Karadeniz'de 8, Marmara'da 6, Ege'de 4, Akdeniz'de 2, İç Anadolu'da 6, Doğu Anadolu'da 3 ve Güneydoğu Anadolu'da 9 grup ile temsil edilmektedir. Büyük ölçekli YEG'ler yalnızca Karadeniz Bölgesi'nde (6 grup) bulunmakta olup, diğer bölgelerde büyük ölçekli YEG bulunmamaktadır. Bu veriler, Karadeniz Bölgesi'nin yerel eylem grupları açısından hem sayısal hem de ölçeksel çeşitlilik bakımından diğer bölgelere göre daha etkin olduğunu göstermektedir. Özellikle büyük ölçekli YEG'lerin yalnızca bu bölgede bulunması, Karadeniz Bölgesi'nin bu alandaki güçlü organizasyon yapısını ve etkinliğini ortaya koymaktadır. Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgeleri, orta ve küçük ölçekli grupların dengeli dağılımıyla dikkat çekerken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde grupların sayısal azlığı ve ölçeklerinin daha sınırlı olması, bu bölgelerde YEG faaliyetlerinin desteklenmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Eylem Grupları, Sürdürülebilirlik, Kırsal Kalkınma, LEADER Programı

LOCAL ACTION GROUPS AND RURAL DEVELOPMENT DYNAMICS: SUCCESSFUL PRACTICES IN TÜRKİYE

Abstract

This study examines the role and impact of Local Action Groups (LAGs) in Turkey's rural development processes through a comparative analysis with successful European Union (EU) practices. The structural issues and administrative-bureaucratic barriers in Turkey's rural development policies shape the challenges encountered in effectively implementing the LEADER model. The study assumes that overcoming these obstacles could enable the effective use of LAGs as a tool to promote sustainable development. The research aims to evaluate the potential integration of the EU's LEADER approach into Turkey's administrative, economic, and bureaucratic framework, addressing existing deficiencies in rural development policies to propose sustainable, efficient, and cost-effective solutions. Using qualitative methods, particularly document analysis, the study will systematically review literature and analyze data from official databases such as the Turkish National Rural Network and the Agriculture and Rural Development Support Institution. Successful case studies from the EU will be compared with local practices to identify gaps and challenges in Turkey. This research underscores the significance of engaging local stakeholders in rural development processes and explores strategies for enhancing the functionality and impact of LAGs in Turkey. By examining the adaptability of the LEADER approach to Turkey's unique context, the study aims to provide actionable recommendations for strengthening rural development policies and fostering innovation.

Keywords: Local Action Groups, Sustainability, Rural Development, LEADER Program

YEREL KALKINMANIN KİLOMETRE TAŞLARI: MARKA KENT TORBALI

Nur ÇELİK EFŞAN[1]

Genişletilmiş Özet

1980ler bilgi, iletişim, ulaşım ve ekonomik gelişmelerin hız kazanması ile birlikte sermaye hareketlerinin sınırları aştığı ve dünyanın farklı devletlerinin küreselleşme akımının yıkıcı etkisinden payını aldığı bir dönem olmuştur. Küreselleşme sonucu ülkeler arası gelişme farkları ortaya çıkmış, bununla sınırlı kalmayarak aynı ülkenin idari sınırları içerisindeki farklı bölgeler arasında kalkınma farklı seyretmiştir. Bölgeler arası gelişim farklarını göz önüne alan devletler, tepeden inmeci geleneksel kalkınma modellerinin işe yaramadığını görmüş, tümdengelimci yaklaşımı terk ederek kalkınma amacına mikro düzeyden, yerelden başlayarak hizmet etmeye başlamıştır. Devlet yönetiminde değerlendirildiğinde kalkınmanın yerelden başlayarak sağlanabileceği görülmüş; diğer yandan özel sektör düzleminde analiz edildiğinde ise çok uluslu ve küresel sermayelerin ancak yerelde başarı sağlayarak küresel sermayeyi arttıracağı düşüncesine odaklanılmıştır. Dolayısıyla bir yandan küreselleşilirken, diğer yandan yerelleşilmiştir. Küreselleşme ve yerelleşme birbirinin tersi değil aksine birbirini destekleyen ve bütünleştiren iki kavram olarak yerel kalkınma yaklaşımının zeminini oluşturmuştur. Kentler yerel kalkınmanın yuvalarıdır. Kentlerde yerel kalkınmanın ise bazı yön belirleyicileri veya paydaşları bulunmaktadır. Bunlar belediye, üniversite, ticaret ve sanayi odası, bölgesel kalkınma ajansları, serbest bölgeler, organize sanayi bölgeleri, sivil toplum örgütleri ve kentin ilerlemesine katkıda bulunan tüm kamu, özel sektör ve kar amacı gütmeyen kuruluşlardır. Kentlerde yerel kalkınmanın öncüsü kabul edilebilecek ticaret ve sanayi odaları özel sektörün kentlerdeki yasal temsilcisi olarak yerelde hizmet veren hizmet yerinden yönetim kuruluşlarıdır. Ticaret ve sanayi odaları aynı zamanda kentlerde ekonomik sirkülasyonu sağlayan özel sektör kuruluşları ile ilişkileri münasebetiyle kentlerin markalaşma süreçlerine hizmet eden önemli paydaşlardır. Ticaret ve sanayi odaları aynı zamanda kentlerde yatırım yapacak olan yatırımcıya yönlendiricilik yapan, bölgede üretim yapabilecekleri sektörleri koordine eden ve yıllık ihracat-ithalat rakamları ve üretim yapılan sektörlere ait ekonomik raporları düzenleyerek dergi, internet veya televizyon haberciliği yollarıyla kamuoyu ile bu bilgileri paylaşmak suretiyle kentsel çekimi arttıran kurumlardır. Aynı zamanda üretimi eksik kalan sanayi kollarının tespiti veya üretiminde teknoloji transferi, devlet desteği gereken sanayi kollarının geliştirilmesi için hükümete rapor ve analizler sunan kurumlar olarak yerel potansiyeli belirleyen ve bölge için ihtiyaç duyulan ekonomik dinamikleri sorgulayan kurumlardır.

[1] Doktora Öğrencisi, Gümüşhane Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, ncelikefsan@gmail.com, Orcid: 0000-0002-8210-3139.

Ticaret odaları organize sanayi bölgeleri kurarak kentlerdeki ticari kümelenmeyi sağlayabilirler. Bu anlamda kentin fiziki, sosyal veya ekonomik kalkınmasının bir çatısı olarak yerel kalkınmayı sağlayarak kentlerin diğer kentler arasındaki ayrımı ve seçkinliğini ortaya koyabilirler. Bunu yapabilmek için sloganlar hazırlayabilir ve akıllarda birer metafor oluşturarak kentsel imajı dönüştürebilirler. Kentsel rekabet; yerel kalkınma sürecini hızlandırabilen bir faktör olarak kentlerin vizyon geliştirmesi ve markalaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Kentsel markalaşma ise, o kente ait öz potansiyelin değerlendirilerek, kenti öne çıkarıcı bir projeyle kente kimlik kazandırmakla başlamaktadır. Nitekim marka kentler; coğrafi işaretli ürünler belirleyerek, kente özgün bir tarımsal ürün üzerine festival etkinlikleri düzenleyerek veya kentin marka değerini ve kentsel olanaklarını basın yayın yoluyla medya kuruluşları ya da katılım gösterilen fuar veya kongre, sempozyum, çalıştay gibi etkinliklerle duyurmayı başarmış kentlerdir. Yerel kalkınmanın bir bileşeni olan kentsel markalaşmaya götüren kilometre taşları ise o kentin yerel kalkınmasına hizmet eden kuruluşlardır. Bu kuruluşlar aynı zamanda yerel kalkınmanın yapı taşları, yerel kalkınma aktörleridir. Yerel kalkınma aktörleri koordineli bir şekilde çalışarak kentsel markalaşmayı sağlayabilirler. Bir kentin markalaşmasında sahip olduğu fiziki olanaklar, eğitim, iş, sağlık kurumları, turistik alanları, ekonomik yapısı vb. birçok cezbeden faktör rol oynayabilir. Bir kentin özelliklerinin ortaya çıkarılmasında bölge hakkında yapılabilecek tanıtım uygulamaları kentsel cazibeyi arttırarak markalaşma sürecini kolaylaştırmaktadır. İzmir'in Torbalı ilçesi verimli tarım arazileri ve sanayiciye dönük geniş yatırım olanakları ile ticaret yollarına yakınlığı dolayısıyla yaşam ve yatırım için tercih edilen bir kenttir. Kentin Alsancak Limanı, Adnan Menderes Havalimanı, İzmir-Aydın Otoyolu gibi önemli ulaşım noktalarına yakınlığı yatırımcının lojistik maliyetini azaltırken, sürekli iç göçe uğrayan kentin beşeri sermaye ihtiyacını da gidermektedir. Torbalı kenti 5000 yıllık geçmişiyle hala yaşamın ve ticaretin döndüğü bir marka kent olarak, Ege Bölgesi'ndeki 100 büyük firmanın 10'una, Türkiye'deki en büyük ilk 500 firmanın 10'una, ikinci en büyük 500 firmanın ise 14'üne ev sahipliği yapmaktadır. 60 farklı sektörde 65.000 çalışanı barındıran kent, nüfus artış hızı ile Türkiye ortalamasının 19 puan üstündedir. Yıllık vergi tahsilatı oranı ile dört büyük ilden sonra 5. sıradadır ve ihracat miktarını yıldan yıla arttırmaktadır. Bu veriler eşliğinde kentin marka değerinin her yıl yapılan milyarlarca dolarlık ihracat rakamları ile arttığını, "Cazip Kent Torbalı" sloganıyla markalaşma yolunda önemli bir yol aldığı gözlemlenmektedir. Çalışma kapsamında Torbalı kentini markalaşma sürecine sokan, yaptığı yerel ve ulusal televizyon yayınları ile tarımsal ürünleri ticari değeri olan sanayi mallarına dönüştürerek kentin yerel kalkınması ve markalaşmasına hizmet veren Torbalı Ticaret Odası kurumsal iletişim sorumlusu ile 01.08.2024'te yapılan mülakat verilerine yer verilecektir. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden yüz yüze görüşme ve mülakat tekniğinden yararlanılmış, literatür taraması yapılmıştır. Edinilen bilgiler ışığında kurutulmuş domateste Türkiye'de bir ihracat lideri olan Torbalı'nın, Amerika Birleşik Devletleri, İtalya, İngiltere, Almanya ve Polonya piyasasında da söz sahibi olduğu verilen ihracat rakamları ile ortaya konacaktır.

Çalışmanın sonuç kısmında kurutulmuş domates ihracat oranlarının altışar aylık değişimlerine yer verilerek, ihracat miktarının her yıl katlanarak arttığı; Odanın kurutulmuş domatesin yanı sıra, Arslanlar biberi ve Bardacık incirini coğrafi işaretli ürünler olarak tescilleterek kentsel markalaşmaya önemli katkılar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel kalkınma, ekonomik kalkınma, marka kent, Torbalı, Torbalı Ticaret Odası

MILESTONES OF LOCAL DEVELOPMENT: BRAND CITY TORBALI

Abstract

The 1980s were a period in which the regions of capital movements transcended with the acceleration of information, communication, transportation and economic developments, and different states of the world showed their share of the devastating effects of the globalization crisis. As a result of globalization, development differences between countries have emerged, and development has progressed differently between different regions within the administrative borders of the same country. Considering the development differences between regions, states have seen that top-down traditional development models do not work, abandoned the deductive approach and started to serve the purpose of development from the micro level, starting from the local level. With local development gaining importance, competition between cities has increased and the branding race of cities has accelerated. In this race, the determinants of local development are the chambers of commerce and industry, where the heart of economy beats. Torbalı, one of the cities that receive the most immigration and industrialize the fastest, started its branding adventure with the slogan of "Attractive City Torbalı" and completed its urban branding with dried tomatoes, Bardacık Figs, Arslanlar Pepper and olive cologne. As a brand city, Torbalı is an attractive city for citizens and investors. The study which is used face to face interview techniques and literature review, concludes that Torbalı is a city that has succeeded in branding with brand values and is successful in urban competititon.

Keywords: Local Development, Economic Development, Brand City, Torbalı, Torbalı Chamber of Commerce

EVLİYA ÇELEBİ VE SEYAHATNAME: TRABZON ÖRNEĞİ

Bilge Kağan ŞAKACI[1], Şevval OVA[2]

Genişletilmiş Özet

Evliya Çelebi, 25 Mart 1611'de İstanbul'da dünyaya gelmiş, 1611-1685 yılları arasında yaşamıştır. Çelebi'nin babası Derviş Mehmet Zılli, Saray-ı Atik-i Amire'nin kuyumcubaşıdır. Evliya Çelebi'nin soyu, Ahmet Yesevi'ye kadar dayanmaktadır. Atalarının savaşlarda önemli görevlerde bulunmuş olması ve babasının saraydaki görevleri nedeniyle tanınmış, köklü bir aile yapısına sahiptir. Tanınmış bir aileye üye olması ve saray çevresi sayesinde iyi koşullarda büyümüş, önemli kişilerle tanışma şansı elde etmiştir.

Çelebi, çocukluktan itibaren hem meraklı yapısı hem de çevresindeki ilim sahipleri sayesinde öğrenme arzusunun ateşini hiç söndürmemiştir. Sahip olduğu imkanlar, ona Enderun'da ve saray dışında iyi bir eğitim alma fırsatı sunmuştur. Aldığı eğitimler sayesinde; tarihçi, müzisyen, haritacı, zanaatkâr, mimar, savaşçı, halkbilimci kimliklerini geliştirmiştir. Aynı zamanda Türkçe'nin yanında Farsça, Arapça, Latince, Yunanca ve Rumca bilmesi, onu iyi bir dilbilimci yapmaktadır. Zengin kişiliğinin, bugün hala önemini koruyan en temel yanlarından biri ise, kendi deyişiyle "seyyâh-ı âlem" yani gezgin olmasıdır. Evliya Çelebi, 51 yıl boyunca ara vermeden seyahat etmiştir. Seyahatleri, Orta Avrupa, Balkanlar, Kırım, Kafkasya, Anadolu, Arabistan gibi geniş topraklara uzanmaktadır.

Evliya Çelebi'nin meraklı yapısı, onu seyahat etmeye iten asıl unsurdur. Bilgi edinme ve merak arzusu, henüz seyahatlerine başlamadan Osmanlı'daki kent kültürüne vakıf olmasını sağlamıştır. Sahip olduğu eğitim, maddi imkanlar da seyahat etmesini kolaylaştırmıştır. Saraydaki görevlere ve yüksek makamlı tanıdıklarına rağmen mevki peşinde koşmamıştır. Hayatını seyahatleri çerçevesinde şekillendirmesinden ötürü saraydan; köyleri analiz etmek, elçilik, vergi toplamak gibi seyahatlerine katkıda bulunacak cinsten görevler kabul etmiştir. Yolculuklarını, dönemin güvenlik koşullarına istinaden paşalarla ya da ordunun yanında, genellikle at ile gerçekleştirmiştir.

Evliya Çelebi'nin gezilerinde ve Seyahatnamesi'nde kentler en temel noktadır. Kentler onun için oldukça önemli ve sistematik şekilde incelenmesi gereken alanlardır. Bu kapsamda gittiği yerlerde belirli kriterlere dikkat etmektedir. Bu kriterler arasında; ovalar, çöller, dağlar, taşlar, ziyaretgahlar gibi fiziksel çevrenin betimlenmesi; görülmesi gereken eserlerin, fatihlerin yazılması; büyük velilerin ziyaret edilmesi gibi unsurlar bulunmaktadır. Seyahatlerine çıkmadan önce, gittiği yerde soracağı soruları ve araştırma alanlarını belirlemektedir. Gittiği yerde incelemelerde bulunurken, o bölgeye

[1] Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, bksakaci@ogu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5230-508X.
[2] Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı.

dair kitaplar okumaktadır. Kentte yaşayan yetkililer ve halk ile yakın temasta bulunarak kente dair şeyler öğrenmektedir.

Evliya Çelebi notlarını tutarken, kentin betimlemesini eksiksiz şekilde yapmak istemiştir. Bu istek onu, adeta bir mühendis disiplininde sistematikliğe yöneltmiştir. Kentleri gezerken, mekânsal ve topografik analizler çerçevesinde ilerlemiş, notlarını her kent için aynı düzende tutmuştur. Bu bağlamda her kent incelemesi, kentin tarihi, idari örgütlenmesi, kentin çeşitli dillerdeki adları, bunların kökenleri ve coğrafi konumuyla başlamakta ve evler, okullar, camiler, hanlar, hamamlar, çeşmeler gibi unsurların tanıtılmasıyla devam etmektedir. Aldığı notlar, kent kimliğini tanımlamaya yardımcı olacak; halkın özelliklerini, dini ilişkilerini, kültürünü, davranışlarını ve konuşma alışkanlıklarını içermektedir. Notlarında, kentte yaşanan başkaldırılara ya da önemli olaylara da yer vermektedir. Halkın devlete bakış açısı, komşu ülkelerle ilişkiler gibi konuların notlarında yer alması tarihe de ışık tutmaktadır. Kentin incelemesi, önemli kişilerin hayatlarına dair bilgiler, mezar ve türbelerin tanıtımıyla bitmektedir.

Evliya Çelebi gezileri sırasında birçok farklı kültür ve medeniyetle karşılaşmış ve farklı bakış açılarına sahip olmuştur. Kazandığı bu farklı bakış açılarıyla gezilerinde, kentin geri kalmış ve yetersiz noktalarını eleştirerek eksikliklerin neler olduğuna ışık tutmuştur. Evliya Çelebi notlarını, gittiği yerlerin sırasına göre derlemiş ve daha önce gittiği bir yere tekrar gidiyorsa, gezileri arasındaki zaman diliminde kentteki farklılıklardan bahsetmeyi ihmal etmemiştir. Gezilerine dair notlarını Mısır'da birleştirmiş ve 10 ciltten oluşan Seyahatnameyi tamamlamıştır.

Seyahatname, basit bir gezi günlüğünden çok öte bir anlama sahiptir. Seyahatname, kent ile ilgili araştırmalar yaparken nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair araştırmacılara önemli bilgiler sunmaktadır. Eserde kentleri analiz ederken kullanılan sistematik, kentlerle ilgili birçok bilgi edinmede ve kentleri hem birbirleriyle hem de aynı kentin farklı zamanlardaki gelişiminin karşılaştırılmasında önemli rol oynamaktadır.

Çelebi'nin 1640'da Trabzon'a gidip, kentte birkaç ay kaldığı ifadelerinden çıkarılmaktadır. Ona göre Trabzon "irem bağına" benzer süslü bir liman kentidir. Halkı gezip eğlenmeye hevesli, zevk ehlidir. Gamsız ve aldırışsız zarif kimselerdir. Trabzon kalesi, "iki büyük kaledir ve üç bölüktür." Birine Aşağı, diğerine Orta Hisar denilmekte iken iç kalesine de Kule Hisar debilmektedir. Sur içindeki evlerin çoğu kuzey ve batı yönlerine bakmaktadır. Sur içindeki ve dışındaki evlerin büyük kısmı iki katlıdır. Önemli camileri: Orta Hisar, Yeni Camii, Orta Kule Camii, Hatuniye Camii, Süleyman Bey Camii, Ayasofya Camii, Erdoğdu Bey Camii, Yeni Camii, İskender Paşa Camii şeklindedir. Ayrıca kentte Fatih Mehmed Han, Hatuniye ve İskender Paşa Medreseleri bulunmaktadır. Kentin halkının yedi bölükten oluştuğunu söylemektedir.

1. Bey, beyzade ve hizmet ehli halk tabakası;
2. Alimler, salihler ve büyük şeyhler hal sahibi kimseler;
3. Tüccarlar,
4. Sanat sahipleri,
5. Gemiciler,
6. Bağcılar ve bahçıvanlar,
7. Balıkçılar.

Trabzon'da usta kuyumcular, bıçakçılar bulunmaktadır. Ayrıca Çelebi, kent ve çevresinde bağ ve bahçelerde yetiştirilen ürünlerden ve balık çeşitlerinden de bahseder.

Evliya Çelebi'nin ilk amacı, Osmanlı Devleti'nin ve çevresinin eksiksiz bir tasvirini sunmaktır. Bu çerçevede belirli bir sistematik içerisinde kentleri incelemekte ve analiz etmektedir. Bir kent belleği derleyicisi ve yazarıdır. Öte yandan kent ile ilgili araştırma yapanlara yol gösteren, araştırma nesnelerini belirten çok önemli bir yazardır. Bu çalışmanın öncelikli amacı Çelebi'nin kent incelemesinde kullandığı yöntemi ortaya koymaktır. Sonrasında ise bu yöntem ekseninde Trabzon hakkında verdiği tarihi, sosyal ve kültürel hayat ile ilgili bilgiler çerçevesinde kenti betimlemeye çalışmaktır.

EVLİYA ÇELEBİ AND THE *SEYAHATNAME*: THE EXAMPLE OF TRABZON

Abstract

Evliya Çelebi, born in Istanbul, lived between 1611 and 1685. Coming from a well-established family with strong connections both within and beyond the palace, he developed a profound passion for travel that became central to his identity. Over the course of 51 years, he undertook continuous journeys, meticulously documenting his observations. In each location he visited, Çelebi systematically recorded information about the region's history, physical characteristics, and socio-cultural life. In this regard, both his method of documentation and the wealth of data he provides serve as valuable resources for contemporary urban studies. According to his own accounts, Çelebi visited Trabzon in 1640 and resided in the city for several months. He describes Trabzon as a refined port city, likening it to the fabled "Garden of Iram." The local population is depicted as elegant, pleasure-oriented, and inclined toward leisure, embodying a carefree lifestyle. Çelebi classifies the city's inhabitants into seven distinct social groups:

1. The ruling elite, including beys, their sons, and retainers
2. Religious scholars, pious individuals, and prominent sheikhs
3. Merchants
4. Artisans and craftsmen
5. Seafarers and sailorsVineyard cultivators and gardeners
6. Fishermen

The primary objective of this study is to examine and articulate the methodological approach employed by Evliya Çelebi in his urban descriptions. Subsequently, the study aims to depict the city of Trabzon based on the historical, social, and cultural information he provides within the framework of this approach.

Keywords: Evliya Çelebi, *Seyahatname*, Trabzon, Urban Studies

KENTİN DÖNÜŞEN YÜZÜ: YILMAZ BÜYÜKERŞEN İLE ESKİŞEHİR'İN 25 YILLIK YOLCULUĞU

Asmin KAVAS[1], Rabiya ERTEKOĞLU[2]

Genişletilmiş Özet

Belediyeler, yerel hizmetlerin vatandaşlara ulaştırılmasında en etkili kamu kurumları arasında yer almaktadır. Yasal çerçeve içerisinde, toplumun ortak ve mahalli ihtiyaçlarını karşılamak üzere sundukları hizmetler, aynı zamanda belediyelerin gelecek seçimlerdeki siyasi başarılarını doğrudan etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, belediyelerin faaliyetlerini şekillendirirken "vatandaş odaklı" bir hizmet anlayışını benimsemelerini ve bu doğrultuda hizmet kalitesini sürekli olarak artırma çabası içinde olmalarını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, belediyelerin yalnızca temel kentsel gereksinimleri karşılamakla yetinmeyip, aynı zamanda vatandaşların yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik stratejik adımlar atmaları, onların toplumsal güvenilirliğini artıran ve seçimlerde başarılarını etkileyen önemli bir faktördür.

Kentleşmenin kaçınılmaz bir sonucu olarak kentlerin gelişimi, doğrudan doğruya yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerin kapsamı ve kalitesiyle ilişkilidir. Kentleşme hızının artışıyla birlikte ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar, yerel yönetimlerin hizmetlerini çeşitlendirmesini ve genişletmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, kentleşme sürecinde hizmet kalitesinin kentlerin gelişim, değişim ve dönüşüm süreçlerini yansıtan önemli bir gösterge olduğu söylenebilir. Yerel yönetimlerin bu süreçlerde oynadığı kritik rol, kentlerin ekonomik kalkınması, mekânsal düzenlemesi ve toplumsal refahın artırılması gibi alanlarda kendini göstermektedir. Bu çerçevede Eskişehir ili, yerel yönetim hizmetleri açısından yaşadığı dönüşüm ve gelişimle önemli bir örnek teşkil etmektedir. Belediye hizmetleri ile kentleşme süreçlerinin bir laboratuvar niteliği kazandığı Eskişehir, kendine özgü kent kimliği ve vizyonuyla diğer kentlere örnek oluşturan bir yapıya sahiptir. Bu başarının ardında ise Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin liderliği ve özellikle Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen'in vizyoner yaklaşımı yatmaktadır.

1999-2024 yılları arasında Yılmaz Büyükerşen'in liderliğinde Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, sosyo-kültürel hizmetlerden ulaşıma, kentsel dönüşüm projelerinden kent estetiğine kadar geniş bir yelpazede projeler hayata geçirmiştir. Bu projeler, temel hizmetleri karşılamaktan öteye geçmiş; kentsel yaşam kalitesini artırmayı, sosyal dayanışmayı güçlendirmeyi ve kenti ulusal ve uluslararası düzeyde bir marka şehir haline getirmeyi hedeflemiştir. Gerçekleştirilen bu dönüşüm, Eskişehir'in kent dokusunda önemli değişimlere neden olmuş ve şehrin yapısal, ekonomik ve sosyal alanlarda modernleşmesine katkı sağlamıştır. Başka bir ifadeyle Büyükerşen döneminde Eskişehir, kent

[1] Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, asminkavas@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8319-7950.
[2] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, rertekoglu@gmail.com, Orcid: 0009-0009-4447-6100.

kimliği ile güçlü bir bütünleşme sürecine girmiş; bu süreçte, belediye hizmetleri yalnızca fiziksel altyapıyı değil, aynı zamanda kentin kültürel ve sosyal yapısını da dönüştürmeyi başarmıştır. Bu dönem, Eskişehir'in kentleşme ve gelişim süreçlerinin bir paradigma değişikliği yaşadığı ve belediyecilik uygulamalarında örnek bir model oluşturduğu bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Eskişehir'in bu başarısı, hem mevcut yerel yönetim anlayışına hem de gelecekteki araştırmalar ve uygulamalara önemli bir referans teşkil etmektedir.

Yaklaşık 25 yıl süren kesintisiz başkanlık dönemi, Eskişehir'in kentsel kimliği ve yapısındaki dönüşümün kapsamlı bir şekilde incelenmesini gerektirmiştir. Bu çalışma, söz konusu dönemde gerçekleştirilen hizmet odaklı gelişimi detaylı bir şekilde ele alarak, ilgili literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Yılmaz Büyükerşen'in başkanlık döneminde Eskişehir, kent kimliğiyle güçlü bir bütünleşme yaşamış ve bu süreç, hem mevcut araştırmalara referans hem de gelecekteki çalışmalara rehber niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Yılmaz Büyükerşen'in belediye başkanlığı süresince Eskişehir'in kentsel, sosyal ve ekonomik gelişim süreçlerini analiz ederek, kent kimliğiyle yaşanan bütünleşmenin arka planını ortaya koymak, şehrin başlangıçtaki durumu ile bugünkü durumu arasındaki dönüşümün nasıl gerçekleştiğini detaylı bir şekilde değerlendirmektir. Bu doğrultuda, 1999-2024 yılları arasında Eskişehir Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulan hizmetlerin niceliksel ve niteliksel gelişimini incelemek amacıyla çalışma, nitel araştırma yöntemi kapsamında içerik analizi tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında benimsenen bu yaklaşım, Eskişehir'in dönüşüm sürecini ve belediye hizmetlerinin kent üzerindeki etkilerini ayrıntılı bir şekilde inceleme olanağı sunmaktadır. Veri toplama sürecinde, birincil kaynaklar arasında Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin *Bizim Şehir* adlı bülteni, belediyenin yol haritasını oluşturan ve beşer yıllık dönemler için hazırlanan Stratejik Planlar, her yıl düzenli olarak yayımlanan Faaliyet Raporları ve Performans Programları ile araştırılan döneme ait gazete haberleri yer almaktadır. Bu belgeler, belediyenin hizmetlerinin niceliksel gelişimini ve uygulamalardaki başarıyı değerlendirmek amacıyla analiz edilmiştir. İçerik analizi yöntemiyle elde edilen veriler, belediye hizmetlerinin hem nicelik hem de nitelik açısından nasıl bir gelişim gösterdiğini ve bu hizmetlerin Eskişehir'in sosyo-ekonomik yapısına olan etkilerini çok boyutlu bir şekilde ele almak için kullanılmıştır. Bu yöntem, kentin dönüşüm süreçlerini anlamada kapsamlı bir perspektif sunarak, belediye hizmetlerinin kentsel yaşam üzerindeki somut etkilerini ortaya koymaktadır.

Çalışma 3 bölümden oluşacak şekilde planlanmıştır. Eskişehir'in son 25 yıllık dönemde geçirdiği toplumsal, ekonomik, mekânsal ve demografik dönüşümün analizi, kentleşme ve kentsel gelişim kavramlarının şehrin gelişim sürecindeki rolünü anlamamızı zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda, bahsi geçen kavramların detaylı incelenmesi, şehrin değişim dinamiklerini kavramak için temel teşkil etmektedir. Bu gerekçeyle, araştırmanın birinci bölümünde teorik altyapı oluşturulmuş; kentleşme,

kentsel gelişim ve vatandaş odaklı hizmet anlayışı gibi temel kavramlar irdelenmiştir. Bunun yanı sıra, söz konusu kavramların belediye hizmetleriyle olan etkileşimi kapsamlı biçimde incelenmiş ve kentsel gelişimin bu kavramlar üzerindeki yansımaları ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, kentsel gelişim olgusu önce dünya genelindeki örnek uygulamalar üzerinden incelenmiş ve Eskişehir ile benzer özellikler taşıyan uygulamalar detaylandırılmıştır. Daha sonra, Türkiye'deki kentsel gelişim örnekleri ele alınmış ve Eskişehir bu örneklerle karşılaştırılarak kenti diğerlerinden ayıran ve öne çıkaran özelliklere vurgu yapılmıştır. Ayrıca, Eskişehir'in diğer şehirleri hangi yönlerden etkilediği ve bu şehirlerden nasıl etkilendiği de kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde, Eskişehir'in belediye hizmetleri sonucunda geçirdiği gelişim süreci elde edilen veriler ışığında değerlendirilmiş ve ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu kapsamda "Bizim Şehir" bülteni, stratejik planlar, faaliyet raporları ve performans programları incelenerek kentin süreç içerisindeki gelişimi ele alınmıştır. Çalışma, nitel ve nicel verilere dayanarak görsel materyaller ve somut örneklerle desteklenmiş, bu sayede elde edilen bulgular daha anlaşılır ve somut bir çerçevede sunulmuştur.

Çalışmanın sonuç ve değerlendirme kısmında ise, planlar, raporlar, gazete haberleri ve diğer kaynaklar yorumlanarak Eskişehir'in değişimi ve gelişimi kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu kısımda, belediye hizmetleri sonucunda kentin geçirdiği gelişim süreci detaylı olarak ele alınmış; bu gelişimin sosyal, ekonomik, demografik ve mekânsal etkileri üzerinde durulmuştur. Çeyrek asırlık dönemde kaydedilen ilerleme, başlangıçtan günümüze kadar elde edilen veriler ışığında ayrıntılı bir araştırma sonucu ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak bu çalışma, Yılmaz Büyükerşen liderliğindeki Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin 1999-2024 yılları arasındaki hizmetlerini analiz ederek, kentin sosyal, ekonomik, mekânsal ve demografik dönüşümünü değerlendirmiştir. Eskişehir'in bu dönemde güçlü bir kentsel kimlik kazanarak yenilikçi projelerle diğer kentlere örnek olduğu belirlenmiştir. Çalışma, literatüre katkı sağlamayı ve belediyecilik uygulamaları için bir referans sunmayı amaçlamakta; belediye hizmetlerinin kentleşme üzerindeki kritik rolünü ve vatandaş odaklı yaklaşımın etkilerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Belediye Hizmetleri, Kentsel Gelişim, Kent Kimliği, Sosyo-Ekonomik Gelişim

THE TRANSFORMING FACE OF THE CITY: ESKİŞEHİR'S 25-YEAR JOURNEY WITH YILMAZ BÜYÜKERŞEN

Abstract

Municipalities, which symbolize the presence of the central administraiton in the provinces, receive feedback on the services they provide to the public in elections. In this regard, the changes and transformations that occur as a natural consequence of the relationship established between cities and municipalities also reflect the level of development in cities. Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen's presidental adventure has ended with the complete transformation of the city and this subject has aroused the desire to research. The main purpose of this study is to examine the urban, social and economic development process of Eskişehir during the presidency of Büyükerşen, to evaluate the transformation of the city and to seek an answer to the question of how the change took place from the beginning to the last period. This study was conducted by content analysis technique within the scope of qualitative research method to examine the services provided by Eskişehir Metropolitan Municipality between 1999-2024. The data obtained through content analysis were used to examine how municipal services have developed in terms of both quantity and quality, and the effects of these services, on the socio-cultural structure of the city in a multifaced way. This study aims to fill the gap in the literature in this field by examining the service-oriented change of the city in more detail. At the same time, it aims to serve as a reference for the works carried out in the past and a guide for the future regarding the quarter-century period of the president Büyükerşen.

Keywords: Municipal Services, Urban Development, Urban Identity, Socio-Economic Development

KAMU POLİTİKALARINDA DÖNÜŞÜM VE İKTİSADİ REGÜLASYONLAR

Abdurrahman KAYA[1]

Genişletilmiş Özet

Devletlerin iktisadi hayattaki rolleri ve müdahaleleri geçmişte olduğu gibi günümüzde de tartışılmaya devam etmektedir. Bu tartışmanın çıkış noktası ise devletin ekonomiye "ne şekilde, ne sıklıkta ve hangi durumlarda müdahale etmesi gereklidir" gibi sorulardır. İktisadi düşünce okulları bu sorulara cevap aramaya çalışmış ve böylece farklı düşünce akımları doğmuştur. Örneğin Merkantalistler devletin ekonomiye müdahalesini savunurken, Klasik iktisatçılar görünmez el kuramını öne sürerek devletin ekonomiye müdahale etmemesi gerektiğine işaret etmiştir. 1929'daki Büyük Buhran sonrası görünmez el kavramı ile piyasanın kendiliğinden dengeye gelemeyeceği anlaşılmış ve Keynesyen iktisat ekonomiye devletin aktif müdahalesiyle krizden çıkılabileceğini belirtmiştir. Keynesyen politikaların 1970'lerin başında meydana gelen stagflasyon kriziyle beraber etkinliğini yitirmeye başlamasıyla piyasacı anlayışa geri dönülmüştür. 1980'lerde başlayan ve 1990'larda hız kazanan küreselleşme süreciyle beraber de neoliberal politikalar ve serbest piyasa ekonomisi neredeyse tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. Bu tarihlerden itibaren devletin ekonomideki rolü ve kamu politikaları da değişime uğramıştır. Daha evvel iktisadi hayata direkt olarak müdahale eden, korumacı ve üretici devlet modelinden, iktisadi hayata müdahaleyi azaltan, serbest piyasa anlayışını benimseyen ve iktisadi hayatta üretici değil de regüle edici bir konuma gelen devlet modeli karşımıza çıkmaya başlamıştır.

Kamu politikalarının değişimi ve kamu hizmet sunumundaki anlayışların farklılaşmasıyla birlikte kolektif tüketime konu olan, kamusal niteliği bulunan, sosyal yönü ağır basan, topluma pozitif dışsallık yayan mal ve hizmetlerin üretilmesinde ve büyük altyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde özel sektörün payının artması, doğal tekellerin özel kesime bırakılması gibi durumlar dolayısıyla regülasyon ihtiyacı doğmuştur. Burada regülasyonun amacı özel sektörün payının artışıyla birlikte tüketicilerin, çalışanların ya da çevrenin korunabilmesini sağlamak olmuştur.

İktisadi regülasyonların amaçları öncelikli olarak piyasanın işleyişinin denetlenmesi, piyasa işleyişinin sürdürülebilmesi ve kaynak tahsisinin iyileştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. İktisadi regülasyonların uygulanmasına özellikle üreticilerin kendi aralarında anlaşarak fiyat belirlediği ya da marjinal maliyetin sıfır olduğu durumlarda üretim miktarındaki optimumdan uzaklaşılması sonucu başvurulmaktadır. Ölçek ekonomisine dayalı olarak üretim miktarı artarken maliyetlerin azaldığı, sabit yatırım maliyetlerinin fazla olduğu ve birden fazla üretici piyasaya dahil olduğunda

[1]Arş. Gör., Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, abdurrahmankaya@kastamonu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8869-5155.

kârlılığın azaldığı doğal tekellerde kaynak tahsisinde etkinsizlik sorunuyla sık sık karşılaşılmaktadır. Demiryolu, elektrik, su dağıtımı, telekomünikasyon, petrol ve gaz dağıtımları şirketlerinde olduğu gibi örneklerine rastlanılan doğal tekellerin kaynak tahsisinde etkinsizlik doğurmaması için çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi kamu mülkiyetine alınması ya da ABD'de olduğu gibi optimal kaynak tahsisini sağlayacak fiyat kurallarının ve piyasa denetiminin uygulanması gerekmektedir.

Bunların haricinde iktisadi regülasyonların başka amaçları da bulunmaktadır. Ters seçim ve ahlaki tehlike gibi asimetrik bilgi durumlarını, aşırı rekabet gibi piyasa dengesizliklerini, üretim maliyetlerine ve fiyatlara dahil olmayan dışsallık sorunlarını, fiyatlandırılamayan kamusal mallar sorununu gidermek ve özellikle piyasadaki birincil gelir dağılımı sonucunda oluşan ancak ekonomik ve sosyal olarak arzulanmayan piyasa dengesinin değiştirilmesi ve bunun sonucunda gelirin yeniden dağıtımının yani ikincil gelir dağılımının yapılabilmesi iktisadi regülasyonların ana amaçlarından sayılmaktadır. Yani ana amaç piyasa başarısızlıklarının telafi edilmesi ve piyasa dengesinin sağlanması olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'de ise özellikle 1980'lerden itibaren küreselleşmenin ve neoliberal politikaların ağırlığının artmaya başladığı gözlenmiştir. Özelleştirmeler, kamu-özel iş birlikleri, yatırım teşvikleri, altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi gibi anlayışlarla devlet özel kesimi destekleyici bir hüviyete kavuşmuş, üretim yapmak yerine özel sektörün üretimini kolaylaştırıcı ve teşvik edici konuma gelmiştir. Küreselleşme sonrası değişen kamu politikalarına ekonomi üzerinden bakıldığında bu durumun Türkiye üzerinde kapsamlı etkiler doğurduğunu görmek mümkündür. Örneğin, iktisadi hayatta meydana gelen küreselleşmenin dinamiklerine uyum sağlayabilmek ve dünya ekonomisiyle bütünleşebilmek maksadıyla 1980 sonrasında Türkiye ekonomisinde köklü yapısal değişikliklerin gerçekleştiği gözlenmiştir. Bu yıllarda, korumacılık ve ithal ikameci sanayileşmeye dayalı iktisadi anlayış terk edilmiş ve bunun yerini dış ticaretin, faizin, kurun, sermaye hareketliliğinin serbestleştiği, serbest pazar anlayışına ve ihracat teşviklerine dayanan bir yapı almıştır. İktisadi hayattaki gelişmelerin yanında siyasi alanda da demokratikleşme, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve kadının statüsü gibi hususlarla beraber şeffaf, hesap verilebilir bir kamu politikası anlayışı güdülmeye başlanmıştır.

1980'lerden itibaren ekonomik, siyasal ve sosyal yönden birçok değişime uğrayan ve küreselleşme sürecinden yoğun bir şekilde etkilenen Türkiye'de özellikle son çeyrek asırdır özelleştirmelerin arttığı ve devletin ekonomide üretici vasfından vazgeçtiği görülmektedir. Bu durum doğal olarak piyasanın denetlenmesinde ve piyasa başarısızlıklarının giderilmesinde iktisadi regülasyonlara olan gereği fazlasıyla göstermektedir. Özelleştirmelerin, kamu-özel iş birliği projelerinin, doğal tekellerin yetki devrinin çokça tartışıldığı Türkiye'de piyasa denetimine ve regülasyonlara olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Uzun yıllardır içinden çıkılamayan enflasyon sorununun, piyasadaki fahiş fiyat artışlarının, piyasada tam rekabet koşullarından iyice uzaklaşılarak monopolcü ve oligapolcü

eğilimlerin artmasının önüne geçilmesinde ve piyasadaki fiyat dengesizliklerinin giderilmesinde yine regülasyonlara fazlasıyla ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu regülasyonlar baskı ve çıkar gruplarının çıkarlarına alet edilmeden, kaynak tahsisinde etkinliği ve gelir dağılımında adaleti sağlayacak şekilde yapılmalı, piyasa dengesizlikleri ve piyasa başarısızlıkları mümkün olduğunca giderilmelidir. Aksi takdirde piyasa başarısızlıkları ve piyasa dengesizlikleriyle beraber devletin başarısızlığı da eklenerek optimal kaynak tahsisinden ve gelir dağılımında adaletten iyice uzaklaşılmaktadır. Yani devletin piyasayı regüle etmekten uzaklaşması ve regülasyonların belli çıkar ve baskı gruplarının eline verilmesi başka tür bir başarısızlığı doğurmaktadır. Yani kamu politikalarında küreselleşmeyle yaşanan bu dönüşüm Türkiye ve serbest piyasa ekonomisini benimseyen birçok devlet nezdinde ilave bazı başarısızlıklara yol açmaktadır.

Bu çalışma Türkiye'nin küreselleşme sonrasında kamu politikalarındaki dönüşümünü iktisadi regülasyonlar açısından ele almayı amaçlamaktadır. Özellikle neolibeal politikaların benimsenmeye başlandığı yıllardan itibaren üretimde her geçen gün daha fazla şekilde özel kesimin ağırlığının artmasının ve buna iktisadi regülasyonlarla çözüm bulunamamasının olumsuz etkilerinin olduğu düşünülmekte ve bu konu detaylı bir şekilde irdelenmektedir. Çalışma daha çok literatür tarama ve ikincil veriler üzerinden gerçekleştirilmekte ve iktisadi regülasyonların yetersizliği sonucunda piyasada bozulan rekabet, tekelleşme eğilimleri ve yüksek enflasyon gibi sorunlara dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Regülasyon, Neoliberalizm, Kamusal Hizmetler, Tekelleşme, Rekabet

TRANSFORMATION IN PUBLIC POLICIES AND ECONOMIC REGULATIONS

Abstract

With globalization, we have begun to see a state model that reduces intervention in economic life, adopts the free market approach, and becomes a regulator rather than a producer in economic life, rather than a protectionist and productive state model that previously intervened directly in economic life. The objectives of economic regulations are primarily defined as monitoring the functioning of the market, maintaining market functioning and improving resource allocation. In Turkey after globalization, with concepts such as privatizations, public-private collaborations, investment incentives, and development of infrastructure services, the state has gained a supportive role for the private sector, and has become a facilitator and incentive for the private sector's production instead of production. When we look at the changing public policies after globalization from an economic perspective, it is possible to see that this situation has extensive effects on Türkiye. This study aims to address the transformation of Turkey's public policies after globalization in terms of economic regulations. It is thought that the increasing importance of the private sector in production, especially since the years when neo-liberal policies began to be adopted, and the failure to find a solution to this with economic regulations, have negative effects, and this issue is examined in detail. The study is mostly carried out through literature review and secondary data, and attention is drawn to problems such as deteriorating competition in the market, monopolization tendencies and high inflation as a result of the inadequacy of economic regulations.

Keywords: Economic Regulation, Neoliberalism, Public Services, Monopolization, Competition

TÜRKİYE'DE KAMU HARCAMALARI VE YURT İÇİ TASARRUFLAR ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİ: 1974-2023 DÖNEMİ İÇİN AMPİRİK BİR ANALİZ

Mehmet DİKKAYA[1], Oğuz ÖZTUNÇ[2]

Genişletilmiş Özet

İktisat okulları açısından maliye politikası ve bu politikanın etkilerine ilişkin değerlendirmeler farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın, maliye politikası araçlarına yönelik yaklaşım biçiminden kaynaklandığı ifade edilebilir. Kamu harcamaları, vergi gelirleri ve borçlanmaya ilişkin bakış açısı politikanın etkilerine ilişkin değerlendirmeleri belirlemektedir. Bu noktada "kamu harcamalarının kaynağı nedir?" ya da "kamu harcamaları bir finansman kısıtına tabi midir?" gibi sorulara verilen cevapların maliye politikasına yaklaşımı ve politikanın etkilerine ilişkin değerlendirmeyi etkilediği bilinmektedir.

Kamu harcamalarının kaynağına ilişkin geleneksel görüş, kamunun harcamalarını finanse etmesi amacıyla vergi toplamasının veya açık harcaması (gelirlerinden fazla harcama) yapması amacıyla borçlanmasının gerektiği şeklinde özetlenebilir. Diğer bir ifadeyle, geleneksel görüş kamunun harcamalarında bir finansman kısıtına tabi olduğunu ifade etmektedir. Geleneksel görüşün aksine Post Keynesyen iktisatta ve onun bir parçası ya da bir alt dalı olarak değerlendirilen Modern Para Teorisinde (Modern Monetary Theory) ise finansal kısıtlılıklardan ziyade reel kısıtlara vurgu yapılmaktadır. Modern Para Teorisinde kamunun harcamalarını gerçekleştirebilmesi için vergi toplaması ya da borçlanmasının gerekmediği belirtilmekte ve bu bakımdan kamunun hiçbir finansman kısıtına tabi olmadığı ifade edilmektedir. Modern Para Teorisinin, kamunun hiçbir finansal kısıtlamaya tabi olmadığı yönündeki yaklaşımı, parayı ele alış şeklinden kaynaklanmaktadır. Modern Para Teorisinde paraya yönelik Chartalist (ferman) yaklaşım benimsenmektedir ve Chartalist para yaklaşımında paranın ödeme fonksiyonuna odaklanılmaktadır.

Para devlet tarafından yaratılmakta ve devletin kendisine yapılacak yükümlülük ödemelerinde kabul ettiği şeyin para olduğunu ilan etmesiyle yarattığı paraya talep oluşturacağı ifade edilmektedir. Modern Para Teorisi yaklaşımına göre finansman kısıtı bu noktadan sonra ortadan kalkmaktadır.

Modern Para Teorisi, Post Keynesyen ekonominin de temellerini oluşturan Keynes'in efektif talep ilkesini benimseyen bir yaklaşımdır. Bu nedenle talebi iktisadi büyümenin itici gücü olarak değerlendirmektedirler. Keynesyen iktisatta maliye politikalarının efektif talebi artırmak suretiyle

[1] Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İktisat Bölümü, mdikkaya@kku.edu.tr, Orcid: 0002-5923-3787.
[2] Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, İktisat Ana Bilim Dalı, oztuncoguz@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-0296-6947.

iktisadi canlanmayı sağlayabileceği belirtilmektedir. Bu durum, toplam talebi artırıcı yöndeki kamu harcamalarının iktisadi canlanmayı sağlayacağı, üretimi ve gelirleri artıracağı varsayımından kaynaklanmaktadır. Keynesyen iktisatta maliye politikalarının efektif talebi artırmak suretiyle iktisadi canlanmayı sağlayabileceği belirtilirken bu durum pek tabi kamunun herhangi bir finansman kısıtına tâbi olmadığı anlamına gelmemektedir. Buna karşın daha önce de belirtildiği üzere Post Keynesyen iktisat ve onun bir alt dalı olan Modern Para Teorisinde finansal kısıtlardan çok reel kısıtlara vurgu yapılmaktadır.

Keynesyen ve Post Keynesyen iktisatta toplam talebi artırıcı yöndeki kamu harcamalarının geliri artıracağı ve gelir artışı neticesinde ise tasarrufların artacağı belirtilmektedir Buna karşın Modern Para Teorisinde ise diğer ikisinden farklı olarak kamu harcamalarının doğrudan doğruya kamu dışı kesimin sahip olduğu net finansal varlıkları (nakit ve tahvilleri), diğer bir ifadeyle tasarrufları artıracağı ifade edilmektedir. Her üç yaklaşım açısından da kamu harcamaları ile tasarruflar arasındaki ilişki, harcamalardan tasarruflara doğru olacak şekilde ele alınmaktadır. Hatta öyle ki, özellikle Modern Para Teorisinde kamu harcamaların tasarrufları oluşturacağı ve bu iki değişkenin birbirinden bağımsız büyüyemeyeceği ifade edilmektedir (Ehnst, 2024). Buna karşın geleneksel görüşte, tasarrufların iktisadi karar birimlerinin kendi kararları ve fayda optimizasyonu tarafından belirlendiği ve kamunun işlemlerinde finansman kısıtına tâbi olduğu yaklaşımı dolayısıyla kamu harcamaları ile tasarruflar arasındaki ilişkinin tasarruflardan kamu harcamalarına doğru olacak şekilde ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada kamunun harcamaları ile tasarruflar arasında herhangi bir nedensellik ilişkinin olup olmadığının araştırılması ve şayet değişkenler arasında bir ilişki varsa bu ilişkinin yönünün belirlenmesi üzerinde analizler yapmak amaçlanacaktır. Analizin kapsamında ihtiyaç duyulan kamu harcamaları ve gayri safi yurtiçi tasarruflar (milli gelir içerisindeki payları şeklinde) verileri Dünya Bankasından elde edilecektir. Çalışmanın zaman aralığı 1974-2023 yıllarını kapsamaktadır. Zaman aralığı belirlenirken veri tabanındaki mevcut veri aralığı baz alınacaktır. Analiz yöntemi olarak Hacker & Hatemi-J (2012) Bootstrap Nedensellik testi tercih edilecektir.Erken analiz sonuçları çerçevesinde kamu harcamalarından gayri safi yurt içi tasarruflara doğru nedensellik ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Bu sonuç ele alınan dönemde kamu harcamalarında meydana gelecek değişimlerin gayri safi yurtiçi tasarruflar üzerinde bir etkiye neden olduğu anlamına gelmektedir. Ancak analiz sonuçlarından hareketle gayri safi yurtiçi tasarruflarda meydana gelecek değişimlerin kamu harcamaları üzerinde bir etkiye neden olduğunu söylemek güç görünmektedir. Sonuç olarak erken analiz sonuçları neticesinde kamu harcamaları vesilesiyle tasarrufların etkilenebileceği görülmektedir. Bu sonuçlar aynı zamanda Türkiye özelinde kamu harcamalarına ilişkin planlamaların doğru yapıldığı ve harcamaların düzgün şekilde yönetildiği durumda tasarruf oranları üzerinde hedeflenen yöndeki etkiye ulaşılabileceği göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Harcaması, Tasarruf, Nedensellik Testi

THE CAUSALITY BETWEEN PUBLIC EXPENDITURES AND DOMESTIC SAVINGS IN TURKEY: AN EMPIRICAL ANALYSIS FOR THE PERIOD 1974-2023

Abstract

This study aims to investigate whether there is a causal relationship between public expenditures and the savings and to determine the direction of this relationship if there is any. The data on public expenditures and gross domestic savings (as their share to GDP) required for the analysis will be obtained from the World Bank. The period of the study covers the years between 1974 and 2023. When determining the period, the current data range in the database will be taken as the basis. The Hacker & Hatemi-J (2012) Bootstrap Causality Test will be preferred as the analysis method. Within the framework of the early results, it was determined that there is a causal relationship from public expenditures towards gross domestic savings. This result means that in the period considered public expenditures influence gross domestic savings. Although, based on the analysis results, it seems difficult to say that change in gross domestic savings influences public expenditures. In conclusion, regarding the early analysis results, it's seen that savings can be affected by public expenditures. These results show that the targeted effects on saving rates can be achieved in Türkiye if public expenditure is planned truthfully and expenditures are managed properly.

Keywords: Public Expenditure, Saving, Causality Test

21. YÜZYILIN İLK ÇEYREĞİNDE TÜRKİYE EKONOMİSİ: KURUMSAL İKTİSAT PERSPEKTİFİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Özgür KANBİR[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmanın amacı kurumsal iktisat yaklaşımı çerçevesinden Türkiye ekonomisinin performansının son çeyrek yüzyıldaki genel değerlendirmesini yapmaktır. Bu değerlendirme ile sorun alanları tespit edilecek ve ekonomik istikrarsızlıklara neden olan kurumsal yapı eksiklikleri ortaya konacaktır. Çalışmanın temel varsayımları şunlardır: iyi işleyen bir kurumsal yapı ekonomik büyüme ve istikrara ile doğrudan katkı sağlar. Türkiye ekonomisinin istikrarlı bir büyüme sağlayabilmesi için de kurumsal yapının iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu varsayımlardan hareketle çalışmada kurumsal performansı ifade eden temel alanlar ortaya konacak ve bu alanların nasıl reforma tabi tutulması gerektiğine dair çerçeve çizilecektir.

Çalışmanın yöntemi Türkiye ekonomisinin son yirmi beş yıllık kurumsal performans göstergeleri istatistiksel olarak ortaya konacaktır. Bu göstergeler altı temel alanda sıralanmaktadır. Bunlar ifade özgürlüğü, siyasi istikrar ve şiddetin/terörizmin olmaması, kamu hizmetlerinin nitelik ve niceliği, kamu-özel sektör ilişkileri, hukukun üstünlüğü ve yolsuzluğun kontrolüdür. Bu alandaki göstergeler uluslararası veri tabanlarından alınarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre Türkiye'nin kurumsal performansı 2003-2013 döneminde iyileşme gösterir iken 2014-2023 döneminde kötüleşme eğilimi göstermektedir. Bu durum aynı zamanda ekonomik kırılganlık düzeyini artırmış ve ekonomik göstergeler hızla kötüleşmeye başlamıştır. Kişi başına düşen gelir düzeyi sabitlenmiş ve genel bir refah artışı meydana gelmemiş, ekonomi orta gelir tuzağına takılmış, yabancı yatırım oranları azalmış, döviz kuru istikrarı ortadan kalmış ve enflasyonist süreç meydana gelmiştir. Bu durum aynı zamanda reel sektör performansını da olumsuz etkilemiştir. Dolayısıyla finansal kriz ve reel sektör krizleri birbirini besleyen bir sürece girmiştir.

Çalışmamızda Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir büyüme trendine sahip olmadığı ve ekonomik potansiyelinin tam istihdama ulaşamadığı sonucuna varılmıştır. Bu temel sorunların kaynağını, kurumların ve kurumsal yapının sağlıksız olmasından kaynaklandığı sonucuna varıyoruz. Türkiye 2008 yılından itibaren kişi başına düşen gelir düzeyinin seviyesi bakımından orta gelir tuzağı içindedir. Bu nedenle genel ekonomik refah seviyesinde de bir artış gerçekleşmemiştir. 2008 yılındaki 10.844 dolar olan seviye ancak 2023 yılında geçilmiştir. Öte yandan 2020 dönemi sonrası meydana gelen finansal krizin enflasyonist bir bu süreçten çıkış yollarının klasik para ve maliye politikaları ile sınırlı olmaması gerektiğini ve ekonomik yapının kurumsal performans

[1] Doç. Dr., Giresun Üniversitesi Dereli Meslek Yüksekokulu, ozgurkanbir@yahoo.com.tr, Orcid: 0000-0001-5696-4077.

göstergelerinin mutlaka geliştirilmesi, iyileştirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Kurumsal performansın iyileştirilmesi ile ekonomik performans arasında doğrudan bir bağlantı söz konusudur. Bu dönemde, ekonominin kurumsal yapısı ve piyasalar, merkez bankası politika araçlarına yapılan siyasal müdahaleler ile olumsuz etkilenmiştir. Ekonomik krizler üzerinde kötü kurumsal performansın etkisi vardır. Tersi de doğrudur. Ekonomik büyüme ve gelişme süreci iyi kurumsal performans tarafından belirlenmektedir. Diğer yandan krizleri meydana getiren yönetsel ve kurumsal sorunların neler olduğu doğru tespit edilebilir ise -üzerinde yeterince kafa yorulur ve etraflı ve kapsayıcı bir açıklık ile düşünülebilir ise- kurumsal iyileşmeler sağlanabilir.

Kurumsal iyileşmeler, ekonomik performansı artıracak ve ekonomik kriz sarmalını tersine çevirecek bir çerçeveyi ortaya koyabilecektir. Bu bağlamda, Türkiye'deki krizlerin, kurumsal yapının yeniden şekillenmesine ve bu yapıların daha etkin hale gelmesine yol açması mümkündür. Ancak, bu dönüşüm süreci, her zaman olumlu sonuçlar doğurmayabilir; zira kurumsal yapıların kalitesi, kriz dönemlerinde daha da zayıflama riski de taşımaktadır.

Türkiye'deki ekonomik ve finansal krizlerin kökenleri genellikle makroekonomik kırılganlıklara atfedilse de siyasi istikrarsızlık da önemli bir etkendir. Kurumsal çerçeve içinde yer alan siyasal riskler doğrudan ekonomik krizleri tetikleyebileceğini belirtmektedir. Bu durum özellikle etkisini finansal sektörde göstermekte ve daha sonra reel sektöre de sirayet edebilmektedir. Dolayısıyla ekonomi yönetiminin *siyasallaşmaması/ideolojilerden arınması* tabiri caiz ise *anonimleşmesi* önemlidir. Bunu merkez bankası bağımsızlığı meselesinde de görüyoruz. Merkez Bankası bağımsızlığı ile enflasyonun kontrol altına alınması arasında neredeyse birebir ilişki vardır. Dolayısıyla siyasetsizleşme ya da *kimliksizleşme* ekonomi yönetiminde popülizmin karşısında önemli bir seçenek olarak tartışılmalıdır.

Ekonominin temel bazı evrensel ilkeleri vardır. Yönetimde kim olur ise olsun bu evrensel ilkeler geçerlidir. Kimliksizleşmeden kastımız da hangi siyasal anlayış ülkeyi yönetirse yönetsin temel iktisadi ilkelere bağlı hareket edilmesi gerekliliğidir. Bu ilkeler kısaca şunlardır: "*enflasyon her zaman her yerde parasal bir olgudur*", "*fiyatlara yapay olarak müdahale edilemez, çünkü gerçek/doğru fiyatlar arz ve talep güçlerince belirlenir*", "*malların geçmesine izin verilmeyen sınırlardan askerler geçer*" "*devlet birilerine bir şey verebilmek için önce başkalarından almak zorundadır. Size istediğiniz her şeyi verebilecek kadar büyük olan bir devlet, istediğinde her şeyinizi de alabilir*".

Bu bağlamda, Türkiye'deki hükümet mekanizmalarının özellikle parlamenter sistemin değişmesi ile birlikte temel iktisadi ilkeleri gözetmeyen, müdahaleci yapısı siyasi riskleri artırmış ve bunun da ekonomik istikrarsızlığa zemin hazırlamıştır. En başta merkez bankasının yönetsel bağımsızlığının yeterli olmayışı, başkanlarının görev süresi dolmadan çok sık değiştirilmesi, araç bağımsızlığının zedelenmesi kurumsallaşma adına önemli kayıplardır. Ekonomi yönetiminin özellikle para politikası

gibi çok teknik bir alanda Merkez Bankası bağımsızlığına dikkat etmek gereklidir.

Ekonomik istikrar, ekonomik performans ve kurumsal kalite arasındaki ilişkiye dikkat edilmemesi Türkiye ekonomisinin en önemli yapısal sorunudur. Bu ilişkiye dayanarak Türkiye ekonomisinin istikrarlı bir büyüme sağlayabilmesi ve refah artışını yakalayabilmesi için kurumsal iktisat çerçevesinin sunduğu sonuçlar ışığında reforma tabi tutulması gerektiğini önermekteyiz. Türkiye'deki ekonomik krizler, kurumsal yapının dönüşümünü zorunlu kılan önemli bir faktördür. Kurumsal iktisat perspektifinden bakıldığında, bu krizlerin, kurumsal yapıların kalitesini artırma potansiyeli taşıdığı, ancak bu sürecin dikkatli bir şekilde yönetilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ekonomik krizler, kurumsal yapının yeniden şekillenmesine ve bu yapıların daha etkin hale gelmesine yol açabilir; ancak bu dönüşüm sürecinin başarılı olabilmesi için, kurumsal yapıların kalitesinin artırılması ve bu yapıların etkin bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir.

Türkiye, tarihsel olarak birçok ekonomik krizle karşı karşıya kalmış bir ülkedir. Bu krizlerin sebepleri ve sonuçları, kurumsal yapı ile doğrudan ilişkilidir. Ekonomik krizlerin kurumsal yapılar üzerindeki etkisi, kurumsal iktisat perspektifinden incelendiğinde, bu yapıların ekonomik performans üzerindeki belirleyici rolü daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Özellikle, Türkiye'deki ekonomik krizlerin siyasi istikrarsızlık ve kurumsal yapıdaki zayıflıklarla bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, kurumsal reformların gerçekleştirilmesi bir reçete olarak görülmektedir. İfade özgürlüğünün artırılması ve hesap verebilirlik, siyasal istikrar ve çoğulculuğun sağlanabilmesi, kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılması, düzenleyici kalitenin hukukun üstünlüğünün artırılması ve ekonomik özgürlüklerin artırılması, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve ekonomik krizlerin yaşanmaması adına kritik öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal İktisat, Türkiye Ekonomisi, Ekonomik Kriz, Büyüme, Reform

TURKIYE ECONOMY IN THE FIRST QUARTER OF THE 21ST CENTURY: AN EVALUATION FROM THE PERSPECTIVE OF INSTITUTIONAL ECONOMICS

Abstract

The purpose of this study is to provide an overall assessment of the performance of the Turkish economy over the last quarter century within the framework of the institutional economics approach. This assessment will identify problem areas and reveal institutional deficiencies that cause economic instability. The basic assumptions of the study are as follows: a well-functioning institutional structure contributes directly to economic growth and stability. In order for the Turkish economy to achieve stable growth, its institutional structure must be improved. Based on these assumptions, the study will identify the key areas that reflect institutional performance and outline a framework for how these areas should be reformed. Methodology The study will statistically present the institutional performance indicators of the Turkish economy over the last twenty-five years. These indicators are classified into six fundamental areas: freedom of expression, political stability and absence of violence/terrorism, quality and quantity of public services, public-private sector relations, rule of law, and control of corruption. The indicators in this area have been obtained from international databases. According to the findings, Turkey's institutional performance improved between 2003 and 2013, but showed a downward trend between 2014 and 2023. This situation has also increased the level of economic fragility, and economic indicators have begun to deteriorate rapidly. Per capita income has stagnated and there has been no overall increase in welfare, the economy has fallen into a middle-income trap, foreign investment rates have declined, exchange rate stability has disappeared, and inflationary processes have emerged.

Keywords: Institutional economics, Turkish Economy, Economic Crisis, Growth, Reform

KUANTUM BİLGİSAYARLARI: FİNANS VE KAMUSAL GÜVENLİK AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Yunus KUTVAL[1], B. Veli DOYAR[2]

Genişletilmiş Özet

Kuantum bilgisayarları, modern teknolojinin sınırlarını zorlayan ve bilimsel ilerlemenin en önemli mihenk taşlarından biri olarak değerlendirilen devrimsel bir yenilik niteliği taşımaktadır. Bu teknoloji, klasik bilgisayarların çözmekte zorlandığı veya çözmesi mümkün olmayan yüksek karmaşıklıktaki problemleri ele alabilme kapasitesi ile hem büyük fırsatlar hem de ciddi tehditler barındırmaktadır. Özellikle finans, sağlık, enerji, lojistik ve güvenlik gibi kritik sektörlerde kuantum bilgisayarların etkisi, birçok sektör için geleceğin teknoloji olarak değerlendirilmektedir. Kuantum bilgisayarlarının bu sektörlerdeki potansiyeli, hem ekonomik hem de sosyal açıdan büyük bir dönüşüm yaratma kapasitesine sahiptir.

Kuantum bilgisayarlarının çalışma prensibi, kuantum mekaniğinin temel ilkelerine dayanmaktadır. Klasik bilgisayarlarda bilgi, bitler (0 ve 1) olarak saklanırken, kuantum bilgisayarlarında bilgi, kuantum bitleri veya qubitler olarak adlandırılan birimlerle temsil edilir. Qubitler, aynı anda hem 0 hem de 1 durumunda bulunabilme özelliğine sahip olan süperpozisyon durumlarını kullanarak daha karmaşık hesaplamalar yapabilirler. Ayrıca, kuantum dolanıklık özelliği sayesinde, bir qubitin durumu diğer qubitlerle anlık olarak etkileşimde bulunabilir. Bu özellikler, kuantum bilgisayarların klasik bilgisayarlara göre çok daha hızlı ve verimli bir şekilde işlem yapmalarını sağlar. Kuantum algoritmaları, bu özellikleri kullanarak karmaşık problemleri çözme kapasitesini artırır ve büyük veri setlerini analiz etme yeteneğini geliştirir.

Kuantum bilgisayarlarının finans sektöründeki devrimsel nitelikteki yenilikleri kaçınılmazdır. Risk modellemeden portföy optimizasyonuna, türev fiyatlandırmadan dolandırıcılık tespitine kadar birçok karmaşık finansal süreç, bu teknoloji sayesinde çok daha hızlı ve verimli bir şekilde gerçekleştirilebilir. Örneğin, Monte Carlo simülasyonları gibi klasik bilgisayarların saatlerce hatta günlerce süren hesaplamaları, kuantum bilgisayarların paralel işleme gücü sayesinde dakikalar içerisinde tamamlanabilmektedir. Bu durum, finansal karar alma süreçlerinde daha hızlı ve isabetli sonuçlar elde edilmesine olanak tanıyarak piyasalarda daha dengeli bir yapı oluşmasına katkı sağlayabilir.

Kuantum bilgisayarlarının sunduğu bir diğer önemli avantaj, finansal analizlerin daha derinlemesine yapılabilmesine olanak tanımasıdır. Büyük veri analitiği ve makine öğrenimi teknikleri ile

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Orcid: 0000-0003-0063-9157.
[2] Arş. Gör. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Orcid: 0000-0002-4886-7709.

birleştiğinde, kuantum bilgisayarlar, karmaşık veri setlerini analiz edebilir ve bu verilerden anlamlı sonuçlar çıkarabilir. Bu durum, yatırımcıların daha bilinçli kararlar almasına ve piyasa trendlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra, kuantum optimizasyon algoritmaları, yatırım portföylerinin daha verimli bir şekilde yönetilmesine imkân tanımaktadır. Bir satranç ustasının her hamlede onlarca olasılığı önceden hesaplamasına benzer şekilde, kuantum bilgisayarlar da finansal riskleri minimize eden ve getiriyi maksimize eden çözümler sunabilir. Ayrıca, kuantum makine öğrenimi teknikleri, finansal tahminlerin doğruluğunu artırarak risk yönetiminde çığır açabilecek gelişmelere zemin hazırlamaktadır.

Ancak, bu teknolojinin sunduğu fırsatların yanı sıra, özellikle güvenlik alanında doğurabileceği tehditler göz ardı edilmemelidir. Kuantum bilgisayarların en çok endişe uyandıran yönlerinden biri, mevcut kriptografik sistemleri kırma potansiyelidir. Günümüzde yaygın olarak kullanılan RSA ve ECC gibi asimetrik şifreleme protokolleri, klasik bilgisayarların işlem gücü sınırları dikkate alınarak geliştirilmiştir. Ancak kuantum bilgisayarlar, bu sınırları aşarak bu şifreleme yöntemlerini etkisiz hale getirebilir. Bu durum, bireysel veri gizliliğinden ulusal güvenliğe kadar geniş bir yelpazede ciddi riskler doğurabilir. Örneğin, bir devletin kuantum bilgisayar kullanarak başka bir devletin gizli bilgilerini deşifre etmesi, uluslararası ilişkilerde büyük krizlere yol açabilecek bir senaryo olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, kriptografik standartların geliştirilmesi bir tercih değil, zorunluluk haline gelmiştir.

Kriptografik sistemlerin güncellenmesi ve yeni güvenlik protokollerinin oluşturulması, bu tehditlere karşı koyabilmek için kritik öneme sahiptir. Bu süreçte, akademik çevreler, özel sektör ve devlet kurumları arasındaki iş birliği, güvenlik açıklarının kapatılmasında hayati bir rol oynayacaktır. Kuantum bilgisayarlar, insanlık tarihindeki en büyük teknolojik sıçramalardan birini temsil etme potansiyeline sahiptir. Ancak bu sıçrama, dikkatli bir şekilde yönetilmediği takdirde, beraberinde kaos ve belirsizlik getirebilir. Dolayısıyla, kuantum teknolojisinin sunduğu fırsatlardan faydalanırken, aynı zamanda bu teknolojinin doğurabileceği risklere karşı hazırlıklı olunması gerekmektedir.

Bu durum yalnızca teknolojik bir mesele olarak değil, aynı zamanda etik, politika ve uluslararası iş birliği gerektiren çok boyutlu bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda uluslararası iş birliğini teşvik eden platformlar ve organizasyonlar kurulmuştur. Bunlardan bazıları; Quantum Flagship, Quantum Industry Consortium (QuIC), Quantum Economic Development Consortium (QED-C) ve Birleşmiş Milletler - Kuantum Güvenliği gibi platformlardır. Bu platformlar, kuantum teknolojileri alanında bilgi paylaşımını ve iş birliğini artırmayı hedeflemektedir. Türkiye, kuantum teknolojileri alanında uluslararası iş birliğine yönelik platformlara katılım konusunda henüz sınırlı bir görünürlük sergilemekte ve TÜBİTAK gibi kurumların kuantum bilgisayarları üzerine yürüttüğü AR-GE yatırımları ile kısıtlı kalmaktadır.

Türkiye'de hal böyle iken, dünyada kuantum teknolojileri alanında yaşanan rekabet, yalnızca ABD ve Çin ile sınırlı kalmayıp, birçok ülkenin bu alanda stratejik hamleler yapmasına olanak tanımaktadır. Avrupa Birliği, kuantum araştırmalarına yönelik önemli fonlamalar sağlayarak, kendi kuantum ekosistemini oluşturma çabası içindedir. Japonya ve Kanada gibi ülkeler de, kendi ulusal stratejileri doğrultusunda kuantum bilgisayarlar ve kuantum iletişim sistemleri geliştirmek için yatırımlar yapmaktadır. Bu rekabet, ülkelerin bilimsel ve teknolojik ilerlemelerini hızlandırmakla kalmayıp, aynı zamanda uluslararası iş birliği ve bilgi paylaşımını da teşvik etmektedir. Kuantum teknolojilerinin potansiyeli, yalnızca ekonomik faydalar değil, aynı zamanda ulusal güvenlik ve stratejik bağımsızlık açısından da büyük önem taşımaktadır. Böylece, dünya genelinde kuantum araştırmalarına yapılan yatırımlar, geleceğin teknolojik ve güvenlik dinamiklerini şekillendirecek temel unsurlar haline gelmektedir.

Bu bağlamda, bu çalışmada Türkiye'nin kuantum teknolojilerindeki mevcut durumu incelenecek, özellikle finans ve kamu güvenliği açısından ortaya çıkabilecek olası tehditler detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Ardından, mevcut durum diğer dünya devletleri ile karşılaştırılacaktır. Elde edilen veriler ışığında, Türkiye'nin kuantum teknolojilerini geliştirmesi için politika önerileri sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuantum Bilgisayarları, Finans, Kamusal Güvenlik, Kriptografi

QUANTUM COMPUTERS: AN EVALUATION FROM THE PERSPECTIVE OF FINANCE AND PUBLIC SECURITY

Abstract

Quantum computers represent a revolutionary advancement in modern technology, challenging the limits of classical computing. They possess the capacity to solve complex problems that classical computers struggle with, offering significant opportunities and serious threats across critical sectors such as finance, healthcare, energy, logistics, and security. The principles of quantum mechanics underpin their operation, where information is stored in quantum bits (qubits) that can exist in superposition, allowing for more complex calculations and faster processing speeds. In the financial sector, quantum computers can enhance risk modeling, portfolio optimization, and fraud detection, significantly speeding up processes like Monte Carlo simulations. They enable deeper financial analyses and support better-informed investment decisions. However, the potential of quantum computers also raises security concerns, particularly regarding their ability to break existing cryptographic systems like RSA and ECC, posing risks to data privacy and national security. To mitigate these threats, updating cryptographic standards and developing new security protocols are essential. International collaboration in quantum technology is crucial, with platforms like Quantum Flagship and the United Nations promoting knowledge sharing. While countries like the U.S. and China lead in this competitive field, Türkiye's involvement remains limited. The global race for quantum advancements emphasizes the need for strategic investments and policies to harness the benefits of this transformative technology while addressing its associated risks.

Keywords: Quantum Computers, Finance, Public Security, Cryptography

ŞİDDET SUÇLARI: TOPLUMSAL, PSİKOLOJİK VE HUKUKİ BOYUTLAR

Zeynel KİZİR[1], Doğan BIÇKI[2]

Genişletilmiş Özet

Şiddet, insanlık tarihinin en eski, en yaygın ve en karmaşık suç türlerinden biridir. Şiddet suçları, bireylerin temel haklarını ihlal eden, toplumsal düzeni bozan ve güvenlik algısını zedeleyen bir suç kategorisidir. Ayrıca şiddet suçları, bireylerin fiziksel ve psikolojik bütünlüğünü tehdit eden, toplumsal düzeni derinden sarsan küresel bir sorundur. Bu çalışma, şiddet suçlarının toplumsal, psikolojik ve hukuki boyutlarını disiplinler arası bir perspektifle ele alarak, etkili mücadele stratejileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın temel varsayımlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Şiddet suçları toplumsal yapıyla ilişkilidir: Şiddet suçlarının yalnızca bireysel bir davranış biçimi olmadığı, aynı zamanda toplumsal eşitsizlik, yoksulluk, kültürel normlar ve sosyal yapı gibi faktörlerle güçlü bir ilişki içinde olduğu varsayılmaktadır.
2. Şiddetle mücadelede çok boyutlu yaklaşımlar gereklidir: Şiddet suçlarıyla mücadele yalnızca cezai önlemlerle değil, aynı zamanda eğitim, farkındalık, toplumsal katılım ve psikolojik destek gibi çok boyutlu yaklaşımlarla da ele alınmalıdır.
3. Teknolojinin rolü artmaktadır: Dijital şiddet ve siber zorbalık gibi yeni şiddet suçlarının artmasıyla birlikte, teknoloji ve veri analitiği, şiddet suçlarının önlenmesinde önemli bir araç haline gelmiştir.
4. Toplumsal dayanıklılık şiddetle mücadelede anahtar rol oynar: Toplumların şiddet suçlarına karşı daha dayanıklı hale gelmesi, yalnızca güvenlik önlemleriyle değil, aynı zamanda sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi, toplumsal katılımın artırılması ve şiddetle mücadelede ortak bir sorumluluk bilincinin oluşmasıyla mümkündür.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2002), şiddeti kasıtlı güç kullanımı sonucu ortaya çıkan yaralanma, ölüm veya psikolojik zarar olarak tanımlarken; Galtung (1969) fiziksel, psikolojik, ekonomik zararın yanında yapısal şiddet kavramını vurgular. Adalet Bakanlığı ise şiddeti fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik boyutlarıyla ele almaktadır

Şiddet suçları, sosyolojik, psikolojik ve kriminolojik perspektiflerden incelenen çok boyutlu bir olgu olup teorik temelleri hakkında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. ***Sosyolojik yaklaşımlar***, şiddet suçlarını toplumsal yapılar, normlar ve eşitsizliklerle ilişkilendirir. Örneğin, Merton'un ***Anomi Teorisi*****,** bireylerin toplumsal beklentilerle uyumlu olmayan durumlarda şiddet davranışlarına yönelebileceğini öne sürer (Merton, 1968: 125). *Psikolojik yaklaşımlar* ise bireyin geçmiş yaşantıları,

[1] Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü, Emekli 1.Sınıf Emniyet Müdürü, zeynelkizir@gmail.com, Orcid: 0009-0001-7600-9947.
[2]Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, doganbicki@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1503-4575.

travmaları ve kişilik özelliklerine odaklanır. Bandura'nın *Sosyal Öğrenme Teorisi*, şiddet davranışlarının gözlem ve taklit yoluyla öğrenildiğini savunur (Bandura, 1977: 35). *Kriminolojik yaklaşımlar* ise suçların bireysel ve çevresel faktörler arasındaki etkileşimle şekillendiğini öne sürer. Cohen ve Felson'un *Rutin Etkinlikler Teorisi*, şiddet suçlarının fırsatlarla doğrudan bağlantılı olduğunu vurgular (Cohen ve Felson, 1979: 589).

Şiddet, fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik, dijital ve toplumsal cinsiyete dayalı türlerde karşımıza çıkar. Fiziksel şiddet, doğrudan bedensel zararla sonuçlanırken; psikolojik şiddet, duygusal manipülasyon yoluyla mağduru kontrol altına almayı hedefler. Cinsel şiddet, Birleşmiş Milletler verilerine göre her üç kadından birini etkilemekte; ekonomik şiddet ise bireyin finansal özerkliğini kısıtlamaktadır. Dijital şiddet, teknolojinin yaygınlaşmasıyla siber zorbalık ve nefret söylemi gibi yeni biçimler kazanmıştır.

Şiddet suçlarının yaygınlığına ilişkin veriler, bu sorunun küresel bir sorun olduğuna işaret etmektedir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin (UNODC) raporuna göre, dünyada her yıl yaklaşık 464.000 kişi kasıtlı cinayet sonucu hayatını kaybetmektedir (UNODC, 2019: 3). Bu rakamlar, şiddet suçlarının sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal huzur ve güvenlik açısından da büyük bir tehdit oluşturduğunu göstermektedir.

Şiddet, genelde bir döngü halinde gerçekleşmektedir. Şiddet döngüsü; tekrarlanan ve tehlikeli şiddet eylemlerini döngüsel bir örüntü olarak ifade eder. Bu durum, kadının şiddete uğradıktan sonra gerekli önlemleri almak için harekete geçmesinde de bir engel oluşturmaktadır. Adalet Bakanlığı'nın ev içi şiddetle ilgili çalışmalarında, şiddetin tekrarlanabileceğini bilmenin, erken önlem almak açısından önemli olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmaya göre; *Gerginlik Dönemi*'nde şiddet uygulayan kişi çeşitli sorunları bahane ederek gerginlik yaratır. Mağdur kendini endişeli hisseder, gergin atmosferini hafifletmeye, sözleri ve davranışları konusunda dikkatli olmaya çalışır. *Kriz Dönemi*'nde ise şiddet uygulayan, sözlü, psikolojik, fiziksel, cinsel veya ekonomik olarak karşısındaki kişiye saldırır. *Pişmanlık Dönemi*'nde şiddet uygulayan, pişman olup veya pişman olduğunu söyleyip mağdurun gönlünü almaya çalışır ve olumlu bir tutum sergiler. Mağdur, şiddet uygulayanın çabalarını olumlu karşılar. Son olarak *Bahane Dönemi*'nde ise şiddet uygulayan, davranışları için bahaneler üretir. Mağdur, şiddet uygulayanın bahanelerini (gerekçelerini) anlamaya çalışır, değişmesi için yardım eder, kendi algılarından şüphe eder ve durum için kendini sorumlu hisseder (www.adalet.gov.tr).

Şiddet eğilimi, çocukluk travmaları, antisosyal kişilik bozuklukları, madde bağımlılığı ve bilişsel çarpıtmalarla ilişkilidir. Mağdurlar ise travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), anksiyete ve depresyon gibi uzun vadeli psikolojik etkilerle karşılaşır. Öfke yönetimi programları ve bilişsel davranışçı terapi (BDT), şiddet eğilimini azaltmada etkili olabilecek yöntemlerdir.

Ekonomik eşitsizlik, işsizlik, kentleşme ve kültürel normlar şiddeti tetiklemektedir. Wilkinson ve Pickett (2009), gelir adaletsizliği ile suç oranları arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Medyanın şiddeti normalize eden temsilleri de toplumsal duyarsızlaşmaya yol açmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın ve LGBT+ bireyleri şiddete daha açık hale getirirken, göçmenler ve azınlıklar da hedef olabilmektedir.

Şiddet suçlarıyla etkin mücadele edebilmek için çok boyutlu stratejiler, multidisipliner ve bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir.

1. Hukuki Reformlar: Hukuki reformlar kapsamında ceza mevzuatının gözden geçirilmesi ve cezaların caydırıcılık düzeyinin artırılması, mağdurların korunmasına yönelik yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi ve adalet sisteminin mağdurlar lehine daha etkin işleyişinin sağlanması gerekmektedir.
2. Toplumsal Katılım: Toplumsal katılım boyutunda şiddetin önlenmesine yönelik farkındalık artırıcı eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve şiddetin normalleştirilmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir
3. Teknolojik Çözümler: Teknolojik çözümler kapsamında özellikle siber şiddetin önlenmesi ve takibi amacıyla yapay zeka destekli erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi önerilmektedir.
4. Uluslararası İş Birliği: Şiddetin küresel bir sorun olması nedeniyle uluslararası işbirliği mekanizmalarının güçlendirilmesi ve ortak politikaların geliştirilmesi stratejik öneme sahiptir.
5. Psikolojik Destek: Hem mağdurlar hem de failler için psikolojik destek ve rehabilitasyon programlarının yaygınlaştırılması, şiddet döngüsünün kırılmasında önemli rol oynamaktadır.

Sonuç olarak; çalışmanın bulguları, şiddetin dijital şiddet ve siber zorbalık gibi yeni biçimler kazandığını, toplumsal katılımın önemini, teknolojinin izleme ve koruma amaçlı kullanımının fırsatlarını, hukuki reform ihtiyacını ve küresel krizlerin şiddeti tetiklediğini göstermektedir. Etkili mücadele için toplumsal katılımın artırılması, eğitim programlarının yaygınlaştırılması, yasal düzenlemelerin güncellenmesi ve teknolojinin stratejik kullanımı gerekmektedir. Bu çok boyutlu yaklaşım, şiddetin önlenmesinde ve mağdurların korunmasında sürdürülebilir bir çözüm sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Şiddet Suçları, Şiddet Döngüsü, Toplumsal Cinsiyet, Cinsel Şiddet

VIOLENT CRIMES: SOCIAL, PSYCHOLOGICAL AND LEGAL DIMENSIONS

Abstract

Violence is defined as a behavior that harms or threatens to harm the physical, sexual, psychological, economic and social integrity of individuals. The World Health Organization defines violence as injury, death, psychological harm or deprivation resulting from the intentional use of force. The basic assumptions of this study are that violence is related to social structure (equality, poverty, cultural norms), requires a multidimensional struggle, technology is of increasing importance and social resilience plays a critical role. Violent crimes are examined from sociological (Merton's Anomie Theory), psychological (Bandura's Social Learning Theory) and criminological (Cohen & Felson's Routine Activities Theory) perspectives. Types such as physical, sexual, psychological, economic, violence against women and domestic violence have profound effects on individuals and society. Global data (UNODC, 2019) reveal the prevalence of violence and the extent to which it threatens social security. The cycle of violence (tension, crisis, regret, excuse) presents a model that makes it difficult for victims to take precautions. The findings of the study show that violence has taken on new forms such as digital violence and cyberbullying, the importance of social participation, the opportunities for the use of technology for monitoring and protection, the need for legal reform, and that global crises trigger violence. For an effective fight, increasing social participation, expanding education programs, updating legal regulations, and strategic use of technology are necessary. This multidimensional approach will provide a sustainable solution in preventing violence and protecting victims.

Keywords: Violence, Violent Crimes, Cycle Of Violence, Gender, Sexual Violence

Kaynakça

Adalet Bakanlığı (2025). Aile içi şiddet döngüsü, https://www.adalet.gov.tr adresinden 04.03.2025 tarihinde alınmıştır.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory.* Prentice-Hall.

Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review, 44*(4), 588-608.

Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research, 6*(3), 167-191.

Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure* (Enlarged ed.). Free Press.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2019). Global study on homicide 2019. https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/global-study-on-homicide.html adresinden 04.03.2025 tarihinde alınmıştır.

Wilkinson, R. G., & Pickett, K. (2009). *The spirit level: Why greater equality makes societies stronger.* Bloomsbury Press.

World Health Organization (WHO). (2002). World report on violence and health. https://www.who.int/publications/i/item/9241545615 adresinden 04.03.2025 tarihinde alınmıştır.

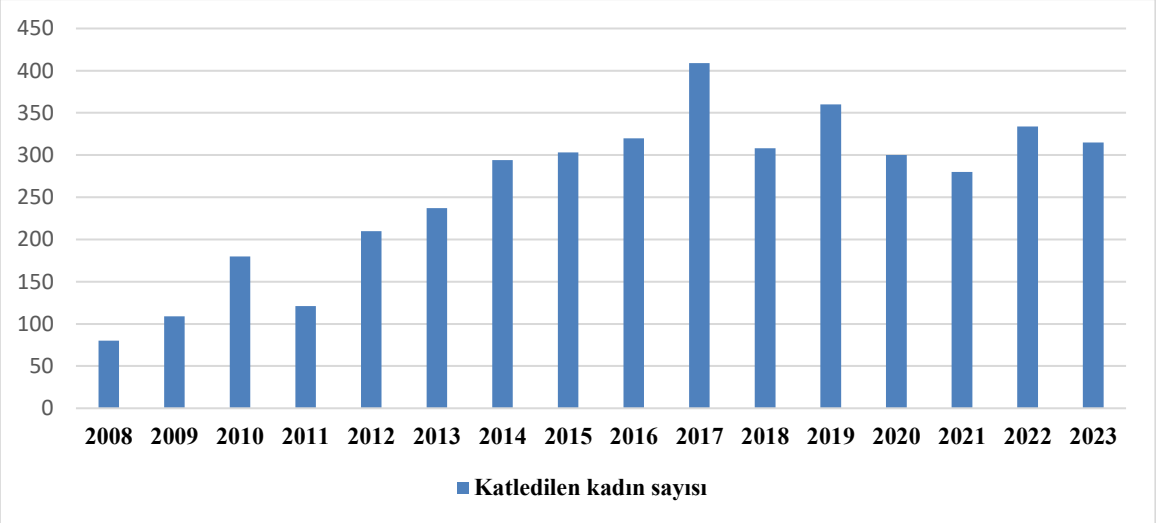
KADIN CİNAYETLERİNE KARŞI GERÇEKLEŞTİRİLEN PROTESTOLAR

Uğur ÜLGER[1]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de kadın hareketinin, diğer toplumsal hareketlerden ayrı bir biçimde kendini var etmesi ve görünürlük kazanması, özellikle de 1980 sonrasına denk gelmektedir. Farklı toplumsal ve siyasal dinamiklerin etkisiyle kimlik hareketlerinin yükselişe geçtiği 1980 sonrasında, kadın hareketi de toplumsal cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan pek çok meseleye dikkat çekerek toplumu bilgilendirmeye veya etkilemeye çalışmıştır. Her ne kadar kadınların, karşı karşıya kaldıkları sorunlar çeşitli de olsa, Türkiye'de kadın hareketinin eylemleri arasında en sık tekrar eden eylemler cinayet, şiddet ve taciz konusundadır. Bu durum kadın hareketinin ufkundan ziyade Türkiye'nin sahip olduğu toplumsal ve siyasal atmosferin yarattığı zorunluluklardan kaynaklanmaktadır. Kadınlar daha geniş kapsamlı hak arayışlarından ziyade hayatta kalmak uğruna mücadele etmektedir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle öldürüldükleri cinayetlere dair derlediği rakamsal veriler durumun ciddiyetini göstermektedir:

Grafik 1. Kadın Cinayetlerinin Yıllar İçindeki Seyri

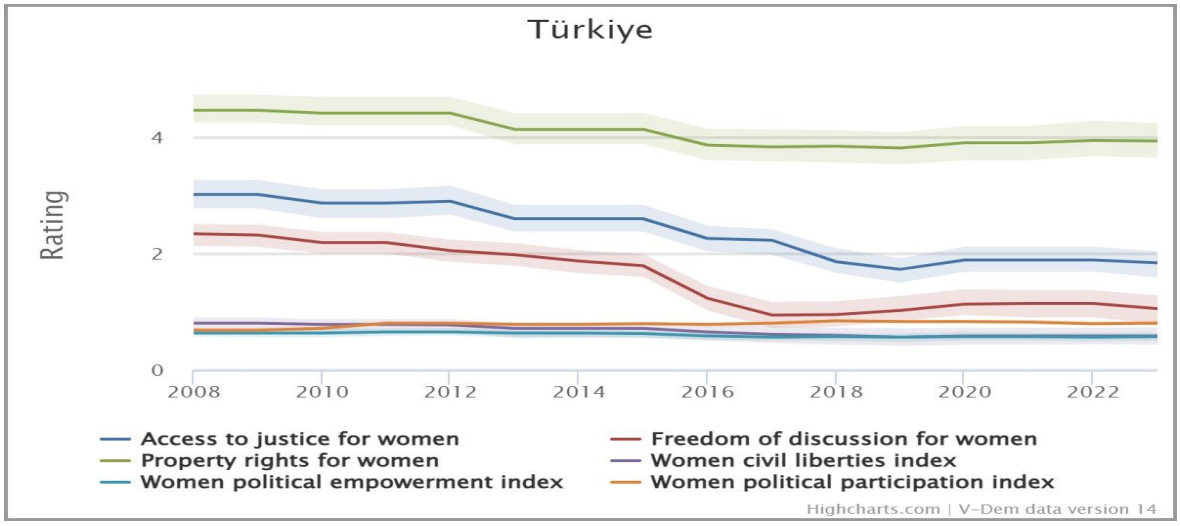
Kaynak: Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, kadincinayetlerinidurduracagiz.net/kategori/veriler. (25.01.2025).

Grafik 1'de de görüldüğü gibi kadın cinayetleri 2008'den bu yana dek dalgalı da olsa bir artış eğilimi içindedir. Üstelik yaşanan artış oransal ve rakamsal olarak oldukça yüksektir. Platformun verilerine göre 2008 yılında öldürülen kadın sayısı 80 iken, bu rakam 2017'de 409'a yükselmiş, 2023'te görece gerileyerek 315 olmuştur. Bu artış kadın cinayetlerinin neredeyse dört katına ulaştığını göstermektedir. Yalnızca bu durum bile Türkiye'deki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin arttığının

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ugurulger@gantep.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3677-393X.

kanıtıdır. Varieties of Democracy'den elde edilen kadın haklarıyla ilgili veriler de bu konudaki gerilemeyi göstermektedir:

Grafik 2. Kadın Haklarına Dair Çeşitli Veriler Açısından Türkiye

Kaynak: Varieties of Democracy, https://v-dem.net/. (25.01.2025).

Grafik 2 incelendiğinde kadınların adalete ulaşımı, mülkiyet hakları, ifade özgürlükleri gibi haklar konusunda 2008'den 2022'ye dek bir düşüş eğilimi olduğu görülmektedir. Düşüş ise özellikle Türkiye'nin demokrasi endekslerinde de gerileme yaşadığı 2012 yılından sonra belirginleşmektedir. Kadınların siyasete etki edebilmeleri ve yurttaşlık hakları konusundaki -2008'den itibaren sıfıra yakın bir durum söz konusu olduğu için- gerileme diğer verilerdeki kadar belirgin değilken, kadınların siyasal katılımı ise küçük de olsa yükseliş eğilimine girmiştir. Bu noktadan hareketle, kadın haklarındaki gerilemelerin kadınları daha fazla siyasal katılıma yönlendirdiği söylenebilirdi; ancak yükseliş eğilimi anlamlı bir tartışmayı gerektirmeyecek kadar düşüktür.

Grafik 2'ye yansıyan gerilemeler demokratik normlar açısından yaşanan gerilemelere koşuttur. Freedom House, Economist Intelligence Unit gibi kurumlar tarafından hazırlanan demokrasi verileri de 2010 sonrası Türkiye'nin yaşadığı gerilemeyi göstermektedir. Örneğin, Freedom House verilerine göre Türkiye'nin demokrasi puanı 2000'lerin başında, 1990'lara göre önemli bir yükseliş yaşamış ve 2003 yılında elde edilen puan 2012'ye dek aynı seviyede kalmıştır. Ancak 2012 sonrasında, Türkiye istikrarlı bir düşüş içine girerek "kısmen özgür" statüsünden "özgür olmayan" ülke statüsüne gerilemiştir (Freedom House, 2024). Benzer bir gerileme Economist Intelligence Unit verilerinde de gözlemlenmektedir.

Bu çalışmanın amacı tüm bu veriler eşliğinde kadınlara yönelik cinayet, şiddet, taciz veya tecavüz[1] konularında gerçekleşen eylemleri, siyasal süreçlerde yaşanan değişiklikler çerçevesinde ele alarak bu eylemlerin yansımaları ve sonuçları hakkında değerlendirmede bulunmaktadır. Nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı çalışmada, eylemlere dair kullanılacak olan veriler Cumhuriyet Gazetesi arşivinden çevrimiçi olarak derlenmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nin seçilme nedeni muhalif tutumu ve ideolojik yaklaşımı nedeniyle bu konudaki protestolara daha fazla yer vereceğinin beklenmesidir. Belirli anahtar kelimeler yardımıyla derlenen protestolara dair yer, zaman, repertuar, katılımcı, polis müdahalesine maruz kalıp kalmadığı gibi özelliklere de yer verilmiş ve değerlendirmede yararlanılması planlanmıştır. Arşiv çalışmasına ek olarak yazın taramasından da yararlanılarak kadın hareketi ve protestoları hakkında daha geniş bir çerçeve sunulmaya çalışılacak ve de konuyla ilgili hukuki gelişmelere yer verilecektir.

Arşiv çalışmasının sonucuna göre 2008-2023 yılları arasında Türkiye'de, kadınlara yönelik cinayet, şiddet, taciz ve tecavüz konusunda toplam 208 eylem gerçekleşmiştir.[2] Eylemlerin özelliklerine bakıldığında çok büyük bir kısmının kadın hareketi tarafından düzenlendiği, kadın cinayetlerinde azalma yaşanmamasına rağmen, özellikle 2013 sonrasında gerçekleşen eylemlerde ciddi bir düşüş yaşandığı görülmektedir. 2015 darbe girişimi ve onu takip eden olağanüstü hâl uygulamaları, Covid 19 salgını nedeniyle yaşanan karantina uygulamaları eylem gerçekleştirmenin eylemciler üzerindeki bedellerini de artırmış ve protesto oranlarında genel olarak bir gerileme yaşanmıştır. Çünkü her ne kadar protestolar demokratik gerilemelere birer tepki olarak ortaya çıkabilse de toplumsal hareketlerin ve protestoların ortaya çıkabilmesi asgari bir demokrasi ortamı gerekmektedir (Uysal, 2013: 77; Robertson, 2011: 22-27). Demokrasi her ne kadar hareketler için ulaşılması hedeflenen bir amaçken bir yandan da içinde serpilebilecekleri ortamı hazırlamaktadır. Gezi Parkı eylemleri nedeniyle tutuklamaların 2025 yılında dahi devam ettiği göz önünde bulundurulduğunda bu durum daha açık bir biçimde görülecektir. Sonuç olarak, ele alınan dönemde bir yandan demokratik normlarda ve özel olarak kadın haklarında gerilemeler yaşanmış öte yandan kadın cinayetlerinde artışlar yaşanmıştır. Bununla birlikte kadın cinayetlerine karşı gerçekleştirilen eylemler de sayısal olarak gerilemiştir. Öyleyse bu eylemler Türkiye'yi kadınlar açısından daha yaşanabilir kılamamış olmakla birlikte siyasal süreçlerde yaşanan değişikliklerle birlikte sönümlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın Cinayetleri, Kadın Hareketi, Protesto, Toplumsal Hareket, Şiddet

[1] Eylemler ele alınırken taciz ve tecavüze karşı eylemlerin de dahil edilmesinin nedeni, taciz ve tecavüzün de kadınların vücut bütünlüğünü ve yaşam hakkını tehdit etmesidir. Üstelik tüm bu eylemler genellikle bir kadın cinayetinin medyada yer bulmasıyla birlikte ortaya çıkmakta, aynı eylemlerde hem cinayet, şiddet hem de taciz ve tecavüz gibi sorunlar dile getirilmemektedir. Eylemler ele alınırken İstanbul Sözleşmesi'yle ilgili eylemler dahil edilmemiştir.

[2] Bu rakamın protesto sayılarını nesnel bir şekilde yansıttığı iddia edilmemektedir; ancak eylem sayılarının diğer özellikler ile birlikte ele alınmasıyla genel bir eğilimi yansıtabileceği düşünülmektedir. Arşiv taramasında kullanılan gazetenin sahip olduğu haber akış mekanizması, sayfalarında yer ayırabileceği haber sayısının kısıtlı olması benzeri nedenlere ek olarak arşiv taraması yapılırken istemsizce bazı protestoların atlanmış olabileceği gibi ihtimaller nedeniyle rakamlar yalnızca genel eğilim ve eylemlerin genel profilinin anlaşılabilmesi konusunda anlamlıdır.

PROTESTS AGAINST FEMICIDE

Abstract

Femicide, along with physical and sexual violence against women, remains one of Türkiye's most urgent problems. The number of femicides rose from 80 in 2008 to 315 in 2023, peaking at 409 in 2017. These numbers underscore the alarming persistence of gender inequality in Türkiye. In response, 208 demonstrations were organized against femicides and gender-based violence between 2007 and 2023. Despite the ongoing prevalence of femicides and worsening gender inequality - as can clearly be seen in democracy indexes - , the number of protests declined after 2013, coinciding with a marked deterioration in Turkish democracy. Key factors included the 2016 coup attempt and COVID-19 pandemic restrictions, which the government leveraged to curtail the right to assembly. Democracy, therefore, is not only a goal of these protests but also a prerequisite for their success, as it safeguards the legal conditions necessary for collective action. Without democratic protections, the costs of mobilization become prohibitively high, discouraging participation. Activists risk judicial harassment, detention, or other reprisals a pattern observed in Türkiye, particularly after the Gezi Park protests. While women's organizations spearheaded most demonstrations, other groups including Kemalists, socialists, and students also mobilized. Yet, despite these efforts, systemic violence against women persists, highlighting the need for deeper structural change.

Keywords: Femicide, Women's Movement, Protest, Social Movements, Violence

Kaynakça

Freedom House. (2015). *Freedom in the world 2014 the annual survey of political rights and civil liberties.* Rowman & Littlefield.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (2025). kadincinayetlerinidurduracagiz.net/kategori/veriler adresinden 25.01.2025 tarihinde alınmıştır.

Robertson, G. B. (2011). *The Politics of Protest in Hybrid Regimes Managing Dissent in Post-Communist Russia.* New York: Cambridge University Press.

The Economist Intelligence Unit. (2024). *Democracy Index 2023 Age of Conflict.*

Uysal, A. (2013). Polis halkı isyana teşvik eder mi? Protesto eylemlerinin kaynağı olarak polis şiddeti. *Birikim.* 291-292. 79-94.

Varieties of Democracy, https://v-dem.net/ adresinden 25.01.2025 tarihinde alınmıştır.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET NEDEN SONLANDIRILAMIYOR: BİR KAMU POLİTİKASI ANALİZİ

Hasibe CEYHAN[1]

Genişletilmiş Özet

Hem dünyada hem de Türkiye'de artarak devam eden şiddet olgusu bireysel ve toplumsal zeminde karşımıza çıkan en önemli sorunlardan birisidir. Kadına yönelik şiddet ise kadının yaşam hakkını tehlikeye atan, sosyal hayatta var olmasına engel olan, ulusal ve uluslararası alanda mücadele edilmesi gereken en temel problemlerden birisidir. Bütün dünyanın sorunu olan kadına yönelik şiddet toplumun her kesimini kapsayacak planlamalar ve devlet politikasıyla sürekli bir mücadeleyi zorunlu kılmaktadır. Kadınların maruz kaldığı şiddet, o ülkenin sınırlarını aşarak, mensup olduğu din, etnik köken, ekonomik sosyal statü ayrımı yapılmaksızın her geçen gün artarak devam etmektedir. Kadınların sahip olduğu temel hak ve özgürlükleri ihlal eden şiddeti sonlandırmanın yolu, etkili, sürdürülebilir kamu politikaları üretebilmektir. Bu minvalde çalışmamızın temel amacı kadına yönelik şiddet konusunda ülkemizin ortaya koyduğu kamu politikalarını tarihsel süreçlerine göre analiz ederek, söz konusu politikaların hedeflere ulaşması bakımından toplumsal ihtiyaca cevap verebilme derecesini değerlendirmektir.

Birçok disiplini ilgilendiren bir konu olan kadına yönelik şiddetin çok farklı türleri olmakla birlikte en yaygın olanları fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik, temel ihtiyaçlarından yoksun bırakma gibi şiddet biçimleridir. Oluşturulan kamu politikalarının şekillenmesinde şiddetin çeşitleri ve tarifi önemlidir. Bu minvalde öncelikli olarak şiddetin tanımına bakıldığında "Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfî engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış" şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda kadına yönelik şiddet tanımı ise "İster kamu hayatında ister özel hayatta meydana gelsin baskı veya rastgele özgürlüğünü engelleme de dâhil kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zararı veya ızdırabı ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan tüm eylemler" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma ek olarak "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi (CEDAW Komitesi)", 19 No'lu Tavsiye Kararı'nda yaptığı tanımla "kadına fiziksel, zihinsel ya da cinsel yönden zarar veya acıya neden olan davranışları, bu davranışlara ilişkin tehditleri, zorlamayı ve özgürlüklerin kaybedilmesine neden olan diğer davranışları" bir çerçeve oluşturmuştur. Ülkemizde ise "6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, hcceyhan@hotmail.com, hasibeceyhan@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6551-0787.

Kanun'da" kadına yönelik şiddet "kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanun'da şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış" olarak tanımlanmaktadır. Yapılan bu tanımlar doğrultusunda gerek ulusal gerekse uluslararası mevzuatta kadına yönelik şiddet, fiziksel şiddet (başkasının vücut bütünlüğüne zarar veren ve kişiye acı çektiren her türlü saldırı), cinsel şiddet (kişinin istemediği yerde, zamanda veya şekilde cinsel nitelikli davranışta bulunmak), psikolojik şiddet (küfür etmek, bağırmak, aşağılamak, eve kapatmak vb. gibi her türlü davranış), ekonomik şiddet (kadının ekonomik olarak her türlü sınırlandırmaya maruz bırakılması) şeklinde gruplandırılarak yasal mevzuat uygulamaya konulmuştur. Ülkemizde uygulanan mevzuatın tarihsel seyri irdelendiğinde kadına yönelik şiddetle mücadelenin başlangıcından geldiği nokta daha iyi anlaşılacaktır. Bu bağlamda Türkiye'de konunun gündeme alınması 1980'li yıllara denk gelmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadele politikasının en önemli adımı, 17 Ocak 1998 tarihinde kabul edilen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunla atılmıştır. Ülkemizde uygulanan politikalar ve yasal düzenlemeler açısından 2000'li yıllardan itibaren önemli değişiklikler yapılmıştır. 2003 yılında Aile Mahkemeleri kurulmuş olup akabinde 2006 yılında 4320 sayılı Kanunu daha etkin hale getirebilmek maksadıyla Adalet Bakanlığı tarafından 35 sayılı genelge yayınlanmıştır. 28 Haziran 2005 tarihinde, şiddete karşı alınması gereken önlemleri tespit etmek amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir araştırma komisyonu kurulmuştur ve hazırlanan rapor Meclis Başkanlığına sunulmuştur. Söz konusu rapor çerçevesinde 2006 yılında "Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi" çıkarılmıştır. 2008 yılında çıkarılan Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanması Hakkında Yönetmelik ile de şiddet uygulayan aile bireyleri hakkında alınacak tedbirler ile bu tedbirlerin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Atılan bu adımlara rağmen eksikliklerin giderilmediği düşüncesiyle, "6284 Sayılı Ailenin Korunmasına ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" 8 Mart 2012 tarihinde kabul edilerek, şiddete karşı sıfır tolerans anlayışı temel alınmıştır. Daha sonra tüm kurum ve kuruluşların katılımı ile "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015" ve diğer 2016-2020 arası dönemi kapsayan diğer eylem planında hazırlanmıştır. Uygulamaya konulan eylem planlarında yasal düzenlemeler, toplumsal duyarlılık ve farkındalık oluşturma ve zihniyet değişim ve dönüşümü, koruyucu ve önleyici hizmetlere öncelik verilmesi ve şiddet mağdurlarının sosyoekonomik olarak güçlendirilmesi, sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi, kurumlar arası işbirliği gibi temel hedefler yer almıştır. 2021-2025 yıllarını kapsayacak Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı çerçevesinde bir öneki planda belirtilen beş temel hedefin yanı sıra değişen ve gelişen ihtiyaçları göz önünde tutularak gerekli tedbirler ve cezalar arttırılmıştır. Şiddet mağduru kadınların adalete erişiminin kolaylaştırılması adına gerekli düzenlemeler yapılmış, "özel politika gerektiren engelli kadınlar,

göçmen kadınlar, yaşlı kadınlar ve kız çocukları" gibi gruplara yönelik hizmet modellerinin hayata geçirilmiştir.

Gelinen noktada kadına yönelik şiddeti önleme, şiddet göreni korumak, yargılama süreci ile birlikte başta Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı başta olmak üzere, Emniyet ve Jandarma teşkilatları ve STK ile birlikte bütüncül politikalarla süreç güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Sonuç olarak çalışmamızın içeriğinde mevzuatın oluşturulmasında temel dayanak olarak kabul edilen kavramlar ve tanımlamalar yapılarak, yukarıda konu edilen sürece dair uygulanan kamu politikaları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet, Kamu Politikası

WHY VIOLENCE AGAINST WOMEN CANNOT BE ENDED: A PUBLIC POLICY ANALYSIS

Abstract

The phenomenon of violence, which continues to increase both in the world and in Turkey, is one of the most important problems we face on individual and social grounds. Violence against women is one of the most fundamental problems that jeopardizes women's right to life, prevents them from existing in social life and needs to be fought both nationally and internationally. Violence against women, which is the problem of the whole world, requires a continuous struggle with planning and state policy that will cover all segments of society. Violence against women goes beyond the borders of a country and continues to increase day by day regardless of religion, ethnic origin, economic and social status. The way to end violence that violates women's fundamental rights and freedoms is to produce effective and sustainable public policies. In this respect, the main purpose of our study is to analyze the public policies put forward by our country on violence against women according to their historical processes and to evaluate the degree to which these policies respond to social needs in terms of achieving their goals.At this point, efforts are being made to prevent violence against women, to protect the victim of violence, and to strengthen the process through holistic policies together with the Ministry of Family and Social Services, the Police and Gendarmerie organizations and NGOs. As a result, in the content of our study, the concepts and definitions accepted as the basic basis for the creation of the legislation will be made and the public policies implemented regarding the above-mentioned process will be evaluated.

Keywords: Violence, Violence against Women, Public Policy

DİJİTAL ŞİDDETİN SOSYAL MEDYADAKİ İZLERİ: EKŞİ SÖZLÜK VERİLERİ ÜZERİNDEN NİTELİKSEL BİR ANALİZ

Aslı BEK[1], İbrahim Tanju AKYOL[2]

Genişletilmiş Özet

Günümüzde tüm ülkelerin mücadele ettiği şiddet konusu tüm dünyanın ortak sorunudur. Bir kişinin diğer kişi üzerinde baskı kurmak veya kontrol etmek amacıyla uyguladığı rahatsız edici davranışların tümü şiddettir. Önceleri yalnızca fiziksel olarak tanımlanabilen şiddet geldiğimiz noktada psikolojik, ekonomik, cinsel ve dijital şiddet başlıkları altında ele alınmaktadır. Teknolojik ilerlemelerle doğru orantılı olarak dijitalleşmenin hız kazanmasıyla sosyal medyanın (Facebook, Instagram, X, Whatsapp vb.) herhangi bir dijital okuryazarlık gerektirmeksizin tüm bireylerin ve hatta reşit olmayan kişilerinin kullanımına sunulması bu ortamda görülebilecek şiddetin daha fazla kişiyi etkilemesine olanak tanımaktadır. Dijital şiddet; dijital ortamlarda yaşanan tehdit, şantaj, taciz ve itibarsızlaştırma gibi pek çok şekilde karşımıza çıkabilmektedir. İnsanların bilgisayar veya telefon ekranı arkasında, hiç tanımadığı, yüzleşme ihtimali oldukça düşük olan kişilere karşı uyguladığı bu eylemlerin sahte isimler ve hesaplar aracılığı ile gerçekleştirilebiliyor olması diğer şiddet türlerinden daha fazla görülmesine olanak tanımaktadır.

Dijital Aynı zamanda siber suç kapsamında yer alan dijital şiddet ile mücadele konusunda ortak politika üretilebilmesi amacıyla 2001 yılında Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan tam adı “Siber Suçlar Sözleşmesi” olan Budapeşte Sözleşmesi hazırlanmıştır. Türkiye’nin de 2010 yılında imzaladığı sözleşme dijital şiddet ve taciz, çevrimiçi çocuk istismarı gibi konuların yanı sıra bilgisayar sistemlerine yetkisiz erişim, sanal dolandırıcılık, veri hırsızlığı gibi konularla mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Her yaştan kişinin herhangi bir okuryazarlık şartı aranmaksızın yoğun bir şekilde sosyal medya kullanmaya başladığı dijital çağda toplumun eğitilmesi oldukça önem arz etmektedir. 2023 TÜİK verilerine göre Türkiye’de 6-15 yaş arası çocukların %85’i interneti günlük yaşantısında kullanırken aynı grubun % 65’i aynı zamanda sosyal medya platformlarında da yer almaktadır. Bu nedenle sosyal medyada gerçekleşen şiddetin hukuki boyutlarının olduğu ilkokul çağından başlayarak anlatılmalıdır. Toplumda görülen şiddetin önüne geçilebilmesi için dijital okur yazarlık eğitimi konusunda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kitlesel bir adım atılmalıdır.

Ayrıca medyada dijital şiddet faillerinin cezalandırılma süreçleri ile ilgili kararların kamuyu aydınlatma adına daha görünür hale getirilmesi suçu işleme ihtimali olan kişiler üzerinde caydırıcılık etkisini arttıracaktır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, asliguzel@comu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0013-6568.
[2] Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, ibrahimakyol@comu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9680-4155.

Dijital şiddet sosyal medyada en çok Instagram'da görülürken, en çok hakaret, küfür, tehdit, görüntülü taciz ve ısrarlı takip şeklinde görülmektedir. Sosyal medya platformlarında dijital şiddete uğrama oranları incelendiğinde ise 15-17 yaş arasında bulunan bireylerde %20, 18-32 yaş aralığındaki bireylerde %33 oranına yükseldiği görülmektedir. Kadınları %51'i dijital şiddete uğrarken, %46'sı sırarlı takibe maruz kalmaktadır. Bu veriler, dijital şiddetin Türkiye'de önemli bir sorun olduğunu ve özellikle gençler ile kadınların bu tür şiddete daha fazla maruz kaldığını göstermektedir. Resmi rakamlara göre Türkiye'de fiziksel şiddete maruz kalma oranı %30-40 civarında iken, dijital şiddete maruz kalma oranı %50'nin üzerindedir. Dijital şiddete maruz kalan kişilerin, stres, panikatak, mide ve bağırsak rahatsızlıkları, depresyon ve sonucunda intihar gibi pek çok fiziksel sonucu ortaya çıkabilmektedir. Tüm şiddet türlerinde olduğu gibi dijital şiddete de kadınların erkeklerden daha çok maruz kaldığı bilinmektedir. Bu nedenle kadınların yaşadığı dijital şiddet çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Özellikle kadın siyasetçiler, aktivistler ve gazeteciler sosyal medya platformlarında yoğun bir şekilde nefret söylemi, cinsel taciz ve tehdit içeren mesajlara maruz kalmaktadır. Bu bağlamda, çalışma dijital şiddetin sosyal medya üzerindeki görünürlüğünü analiz ederek, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin çevrimiçi boyutlarını açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

Nitel araştırma yönteminin tercih edildiği bu çalışmada kadın siyasetçiler, aktivistler ve gazetecilerin en çok kullanılan sosyal medya platformlarından biri olan Ekşi Sözlük üzerinden taraflarına yöneltilen dijital şiddet içerikleri çalışmanın verilerini oluşturacaktır. Ekşi Sözlük'te sıklıkla gündem olan ve kötü yorumlar toplayan isimlere açılan entrylerden en yakın tarihli son 10 sayfada bulunan kötü yorumlar değerlendirmeye alınacaktır.

Elde edilen veriler MAXQDA Nitel Veri Analiz Programı aracılığı ile analiz edilerek aşağıdaki soruların yanıtları aranacaktır:

- Kadın siyasetçiler, aktivistler ve gazetecilerin Ekşi Sözlük'te maruz kaldığı dijital şiddet hangi temalar etrafında şekillenmektedir?
- Dijital şiddetin failleri ve mağdurları hangi gruplardan oluşmaktadır?
- Kadın siyasetçiler ve aktivistlere yönelik şiddet içerikleri nasıl bir söylem üretmektedir?
- Dijital şiddet içeriklerinin yayılma dinamikleri ve etkileri nelerdir?

Veri olarak toplanan Tweet'lerde kullanılan dil ve söylemler kategorize edilerek belirlenen ortak temalarla kodlama yapılacaktır. Tematik olarak kodlanan veriler MAXQDA Nitel Veri Analiz Programı ile haritalaştırılarak yukarıda verilen soruların cevaplarının görsel analizi yapılacaktır. Çalışma sırasında toplanan verilerde paylaşımı yapan kullanıcıların kimlikleri gizlenerek, anonim kullanıcı isimleri kullanılacak kişisel verilerin korunması konusunda gerekli önlemler alınarak çalışmanın etik kurallar çerçevesinde yürütülmesi ile ilgili azami hassasiyet gösterilecektir.

Bu çalışmanın sonucunda şiddetin sosyal medyadaki yansımasına, dijital şiddetin Ekşi Sözlük'teki boyutlarına, dijital şiddetin hangi konular üzerinden gerçekleştiğine dair önemli bulgular elde edilmesi beklenmektedir. Tüm dünyada dezavantajlı gruplar arasında yer alan kadınların sosyal medya ortamında uğradıkları dijital şiddetin toplumsal cinsiyet kaynaklı olup olmadığı üzerine bir çıkarım yapılmaya çalışılacaktır. Ayrıca, çalışma dijital şiddetle mücadele politikalarına katkı sağlayacak öneriler geliştirmeyi hedeflemektedir. Dijital şiddet, günümüzün en önemli sosyal sorunlarından biri olarak giderek daha fazla dikkat çekmektedir. Ekşi Sözlük gibi geniş kitlelere ulaşan sosyal medya platformları hem demokratik tartışma ortamı sağlamakta hem de nefret söylemi ve şiddet içeriklerinin yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu çalışma, Ekşi Sözlük verileri üzerinden dijital şiddeti niteliksel olarak analiz ederek, özellikle kadın siyasetçiler ve aktivistlere yönelik çevrimiçi şiddet biçimlerini anlamaya katkı sunacaktır. Araştırmanın bulgularının, dijital şiddetin önlenmesine yönelik politika ve stratejilerin geliştirilmesine ışık tutması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Dijital Şiddet, Sosyal Medya

TRACES OF DIGITAL VIOLENCE ON SOCIAL MEDIA: A QUALITATIVE ANALYSIS OF EKSI SOZLUK DATA

Abstract

Violence is a global issue that affects societies worldwide, and digital violence has emerged as a significant concern with the increasing use of social media platforms such as Facebook, Instagram, Twitter, and WhatsApp. Unlike traditional physical violence, digital violence manifests through threats, blackmail, harassment, and defamation in online environments. The anonymity provided by digital platforms enables perpetrators to act without immediate consequences, leading to a rise in such incidents. In response to the growing threat of cyber violence, the Council of Europe introduced the Budapest Convention on Cybercrime in 2001, which Turkey ratified in 2010. This convention aims to combat cybercrimes, including digital harassment, online child exploitation, unauthorized access to computer systems, and data theft. According to 2023 TÜİK data, 85% of children aged 6-15 in Turkey use the internet daily, with 65% actively engaging on social media. Given this widespread use, it is crucial to educate society on the legal aspects of digital violence. This study employs qualitative research methods to analyze digital violence against female politicians, activists, and journalists on Eksi Sozluk through hashtags such as #ViolenceAgainstWomen and #CyberHarassment. Using MAXQDA for qualitative data analysis, the study examines the themes of digital violence, perpetrators, dissemination dynamics, and discourse production. The findings aim to contribute to policy development in combating digital violence and understanding its gender-based dimensions.

Keywords: Violence, Digital Violence, Social Media

İNTİHARI ÖNLEMEYE YÖNELİK KAMU POLİTİKALARI GELİŞTİRME KONUSUNDA SOSYOLOG, PSİKOLOG VE SOSYAL HİZMET UZMANLARININ GÖRÜŞLERİ

Tuğba CANBULUT[1]

Genişletilmiş Özet

İntihar, çok disiplinli bir yaklaşımla ele alınması gereken bir konudur. Psikolojik, sosyolojik, biyolojik ve toplumsal faktörlerin bir arada değerlendirilmesi, intiharın nedenlerini daha iyi anlamamıza ve etkili müdahale stratejileri geliştirmemize olanak tanır. Bu çalışmanın amacı, üç farklı meslek grubunun katılımıyla gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri aracılığıyla, intiharın önlenmesine yönelik mevcut kamu politikalarının etkinliğini incelemektir. Çalışma, intihar eğilimli bireyler için uygulanan kamu politikalarının sosyal hizmetler, psikolojik destek ve sosyolojik faktörler üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi ve bu etkilerin, yoksulluk, toplumsal cinsiyet, sınıf ve yaş gibi sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerle nasıl şekillendiğini araştırmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda, psikolojik, sosyolojik, biyolojik ve toplumsal açılardan yapılan çalışmalar, intiharın nedenlerini, dinamiklerini ve önlenmesi için gereken müdahaleleri anlamada büyük önem taşımaktadır. Psikoloji odaklı bakış, intiharın, depresyon, kaygı, travma, yalnızlık ve umutsuzluk gibi içsel çatışmalarla ilişkili olduğunu göstermektedir (Joiner, 2005). Sosyoloji odaklı bakış, intiharın bireysel bir karar olmanın ötesinde, toplumsal yapılar, sosyal bağlar ve ekonomik koşullar tarafından şekillendirildiğini ortaya koymaktadır (Durkheim, 1897). Durkheim'in egoistik ve anomik intihar teorileri, toplumsal bağların zayıflaması ve normların kaybolmasıyla intiharın arttığını gösterirken, Oexle ve arkadaşları (2020), ekonomik krizler ve toplumsal eşitsizliklerin intihar oranlarını yükseltebileceğini vurgulamaktadır. Sosyal hizmet açısından ise intiharın önlenmesi için toplumsal destek ağlarının güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Feldman ve Freedenthal, 2006).

Çalışma kapsamında, üç farklı meslek grubu ile yapılan odak grup görüşmeleri bağlamında, intiharın önlenmesine yönelik kamu politikalarının etkinliği sorgulanmaktadır. Bu bağlamda oluşturulan araştırma soruları şu şekildedir:

- İntihar eğilimli bireyler için mevcut kamu politikalarının, sosyal hizmetler, psikolojik destek ve sosyolojik faktörler üzerinden etkileri nelerdir?
- Bu etkiler, yoksulluk, toplumsal cinsiyet, sınıf ve yaş gibi sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler ışığında nasıl şekillenmektedir?

Çalışma, üç farklı meslek grubundan (sosyologlar, psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları) katılımcılarla gerçekleştirilen odak grup görüşmeleriyle yürütülmüştür. Her grup, altı kişiden oluşan

[1]Arş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, tugba.canulut@iuc.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0055-1684.

bir katılımcı sayısına sahip olup, görüşmeler çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem, katılımcıların fiziksel mesafeden bağımsız bir şekilde etkin bir şekilde fikir alışverişinde bulunmalarına olanak sağlamıştır. Görüşmelerde, intiharın önlenmesine yönelik mevcut kamu politikalarının etkileri, sosyal hizmetler, psikolojik destek ve sosyolojik faktörler ışığında ele alınmıştır. Her bir grup, belirlenen araştırma soruları çerçevesinde yönlendirilmiş olup, katılımcıların uzmanlık alanlarına dayalı farklı bakış açıları ve deneyimler doğrultusunda derinlemesine veri toplanmıştır. Veriler MaxQda Analiz Programı ile analiz edilmiştir.

Araştırmada yoksulluk, toplumsal cinsiyet, sınıf tartışması ve yaş konularının, üç farklı odak grup çalışmasında nasıl farklılaştığını ve her grubun bu temalarla ilgili nasıl farklı perspektifler sunduğunu anlamak üzere bir değerlendirme tablosu oluşturulmuştur. Her bir odak grupta, kendi uzmanlık alanına göre farklı sosyal, psikolojik ve toplumsal dinamiklerin vurgulandığı temel noktalar şu şekildedir:

TEMA	**SOSYOLOG GRUBU**	**PSİKOLOG GRUBU**	**SOSYAL HİZMET UZMANI GRUBU**
YOKSULLUK	Yoksulluk, intihara meyilli bireylerin risk altındaki önemli bir toplumsal belirleyicisi olarak vurgulanmış ve sosyo-ekonomik yapılar, sosyal dışlanma ve sınıf farklılıklarıyla ilişkisi tartışılmıştır.	Yoksulluk, ruh sağlığını olumsuz etkileyerek depresyon ve anksiyete gibi psikolojik sorunları tetikler, bu da intihar riskini artıran bir "kapanış" noktasına dönüşebilir.	Yoksulluk, sosyal destek ağlarından kopuşa ve sağlık hizmetlerine erişimde zorluklara yol açar; bu yüzden düşük gelirli bireyler için ekonomik ve sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.
Toplumsal Cinsiyet	Kadınlar ve erkekler arasında intihar oranlarındaki farklılık, toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanmaktadır; erkekler daha fazla intihar eğilimi gösterirken, kadınlar daha fazla intihar girişiminde bulunmaktadır. Kadınların toplumsal baskılar ve cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle daha fazla psikolojik zorlanma yaşadıkları vurgulanmıştır.	Toplumsal cinsiyet, bireylerin intihar kararlarında önemli bir rol oynamaktadır; kadınlar daha fazla duygusal destek ararken, erkekler "güçlü olma" beklentisiyle bu desteği reddedebilir, bu da intihar riskini artırmaktadır. Ayrıca, kadınların ve cinsiyet kimliklerini ifade etmekte zorlanan bireylerin maruz kaldığı travmaların intihar üzerindeki etkisi tartışılmıştır.	Cinsiyet temelli şiddet ve ayrımcılık, kadınları ve LGBTİ+ bireylerini intihar riski açısından savunmasız hale getirir; dışlanma ve küçümsenme gibi deneyimler, bu grupların ruhsal durumlarını olumsuz etkileyerek intihar eğilimlerini artırır.

Sınıf Tartışması	Sınıf farkları, intihar riskini etkileyen önemli bir faktördür; alt sınıflar, toplumsal ağlara ve sağlık hizmetlerine erişimde zorluklar yaşarken, bu sınıflardaki bireyler intihar riski taşıma konusunda daha fazla dezavantajlıdır.	Yaş gruplarına göre psikolojik ihtiyaçlar farklılık gösterir; gençler kimlik arayışı sırasında psikolojik travmalar yaşarken, yaşlılar yalnızlık ve kayıplarla baş etme konusunda zorluk çeker, bu da intihar riskini artırır.	Sınıf farkları, sosyal hizmetlere erişimi kısıtlar; alt sınıflardan gelen bireylerin intihar hattı gibi hizmetlerden yararlanma konusunda zorluk yaşadığı, sosyal hizmetlerin ise sınıfsal eşitsizliklere duyarlı hale getirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.
Yaş Faktörü	Gençler ve yaşlılar arasında intihar riski farklıdır; gençler, gelecek kaygısı, kimlik arayışı ve toplumsal dışlanma ile karşılaşırken, yaşlılar yalnızlık, sağlık sorunları ve ekonomik güvencesizlik gibi faktörlerle daha fazla risk altındadır.	Gençlerin kimlik arayışında yaşadıkları psikolojik zorluklar, travmalarla başa çıkamama gibi sorunlar intihar riskini artırırken, yaşlılar kayıplarla (örneğin eş veya sağlık) baş etme zorluğu yaşarlar, bu da intihara yol açabilir.	Yaş faktörü, sosyal hizmetlerin farklılaşmasına yol açar; gençler için eğitim ve psikolojik danışmanlık, yaşlılar için ise sosyal destek, bakım hizmetleri ve yalnızlıkla başa çıkma mekanizmaları ön plana çıkmalıdır.

Araştırma, yoksulluk, toplumsal cinsiyet, sınıf ve yaş faktörlerinin intihar riskini etkileyen çok boyutlu etmenler olduğunu ve bu faktörlerin her meslek grubunda farklı şekillerde ele alındığını ortaya koymuştur. Sosyologlar toplumsal yapıyı, psikologlar bireysel psikolojik faktörleri, sosyal hizmet uzmanları ise toplumsal destek ağlarının etkisini vurgulamışlardır. Bu üç odak grup arasındaki farklılıklar, intiharın önlenmesine yönelik politika geliştirilirken çok daha bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İntihar, Sosyal Çalışma, Kamu Politikası, Sosyal Politika

Kaynakça

Durkheim, É. (2024). İntihar: Bir sosyolojik çalışma. Çev. Zühre İlkgelen. Pozitif Yayınları.

Feldman, B. N. Freedenthal S. (2006). Social work education in suicide intervention and prevention: an unmet need?. *Suicide Life Threat Behav, 36*(4), 467-80.

Joiner, T. (2005). *Why people die by suicide.* Harvard University Press.

Oexle, N. M., & L. Rüsch, N. (2020). Suicide stigma and suicide prevention. *Nervenarzt, 91*(9), 779-784.

SOCIOLOGISTS, PSYCHOLOGISTS, AND SOCIAL WORKERS' VIEWS ON DEVELOPING PUBLIC POLICIES TO PREVENT SUICIDE

Abstract

Suicide is a complex issue that requires a multidisciplinary approach, integrating psychological, sociological, biological, and societal factors. Understanding these interconnected factors can help in devising effective interventions. This study aims to assess the effectiveness of current public policies on suicide prevention through focus group discussions with three professional groups: sociologists, psychologists, and social work experts. It evaluates the impact of these policies on social services, psychological support, and sociological aspects, particularly in relation to socio-economic and cultural factors such as poverty, gender, class, and age. The research was conducted through online focus group interviews with six participants from each professional group. Discussions focused on the effects of public policies on suicide prevention, and the data were analyzed using MaxQDA software. The study reveals that poverty, gender, class, and age are critical factors influencing suicide risk. Sociologists emphasized societal structures and class disparities, psychologists highlighted the psychological consequences of socio-economic struggles, and social workers stressed the need for stronger social support systems. Each group presented a unique perspective on how socio-economic and cultural factors shape suicide risk, with a clear consensus that a more holistic, interdisciplinary approach is necessary for developing effective suicide prevention policies. The research underscores the importance of addressing both individual and societal factors in suicide prevention efforts and advocates for public policies that integrate psychological, sociological, and social service perspectives.

Keywords: Suicide, Social Work, Public Policy, Social Policy

DISASTER COMMUNICATION FROM A PUBLIC ADMINISTRATION PERSPECTIVE

Ezgi ATALAY[1], Galip USTA[2], Fatma GÜNDÜZ[3]

Extended Abstract

In the changing and digitalizing world conditions, natural and human-induced hazards are turning into disasters. Disaster is the result of events that cause physical, social and economic losses for the whole or a certain segment of the society, exceed the coping capacity of the society and stop or interrupt human activities. The effectiveness of disaster risk and crisis management is important in minimizing natural and human-induced disaster damage. During disaster processes, individuals use various communication tools and methods to obtain information and support other individuals (Austin et al., 2012). However, during disaster processes, difficulties may be experienced in producing accurate information through reliable sources and conveying it correctly to recipient individuals and institutions. In the literature, studies (Palen and 2018; Méndez-Muros et al., 2024; Sievi and Pawelec, 2024) have determined that information management plays an important role in disaster management. Therefore, creating accurate and filtered information through reliable sources and preventing information pollution and disinformation in disaster communication are considered important for the success and effectiveness of disaster management (Austin et al., 2012). In disasters, the delivery of accurate and reliable information to disaster victims by authorized stakeholders can make significant contributions to disaster management success by increasing the capacity of individuals to act correctly (Shklovski et al., 2010). Disaster communication is an integrated communication process that aims to increase the resilience and capacity of the society before, during and after the disaster and to ensure that accurate information reaches the society through various methods (Moorty et al., 2018; Fakhriati et al., 2023). This integrated communication process includes the effective and timely delivery of accurate information to the public. This study aims to examine the publications indexed in the Web of Science (WoS) database on disaster communication, which covers an important field of study within the framework of disaster management, using the bibliometric method.

The bibliometric analysis technique was adopted in the study. Bibliometric research provides a comprehensive analysis opportunity that allows understanding the dynamics of a discipline by using metrics such as publication authors, author profiles, citation networks and institutional contributions. The bibliometric analysis method is a powerful tool for evaluating scientific productivity (Mukherjee

[1] Lecturer (PhD), Bolu İzzet Baysal Üniversitesi, ezgiatalay@ibu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7404-435.
[2] Assistant Professor, Trabzon Üniversitesi, galipusta@trabzon.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6279-1694.
[3] Lecturer (PhD), Sinop Üniversitesi, fgunduz@sinop.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9585-3759.

et al., 2022). The data for the study were obtained by searching the word “Disaster Communication” in the Web of Science (WoS) database (Boyle and Sherman, 2006). Web of Science (WoS) database was preferred because the bibliographic data is strong, advanced and has high scientific acceptance value. The subject of disaster communication was addressed from a holistic perspective and the "entire time period" was selected as the scanning criterion in order to access all articles in the database. As a result of the scanning, 359 studies on disaster communication were identified. Since the aim was to examine the subject of disaster communication from a public administration perspective, other studies in the Web of Science category were excluded. Only studies in the categories of “Public Environment Occupational Health” and “Public Administration” were included in the study and 19 studies were identified within this framework. The study data was updated on 12.01.2025 at 20.39. Data were analyzed using the VOSviewer program (www.vosviewer.com). The VOSviewer analysis program is used for bibliometric analysis and data visualization, and the program allows the creation of scientific maps. Through bibliometric analyses, connections between literature structures are revealed, making significant contributions to understanding trends, relationships and developments in different disciplines (Van Eck and Waltman, 2010; Donthu et al. 2021: 286).

A total of 359 studies were found as a result of the search made with the keyword “Disaster Communication”. Only 19 of the 359 studies are in the categories of “Public Environment Occupational Health” and “Public Administration”. It was determined that the first study in this field was conducted in 2007 (2 studies). On the other hand, the most studies were conducted in 2021 (3 studies). Of the 19 studies reviewed, 14 were in the “Article” category, 3 were in the “Review Article” category. Of the studies reviewed, 10 are in the Social Sciences Citation Index (SSCI) and 8 are in the Emerging Sources Citation Index (ESCI). Eleven studies were identified from the United States, four from Australia, 12 from the Public Environmental Occupational Health category, and seven from the Public Administration category. All of the studies were prepared in English.

It can be said that disaster communication plays a critical role in the success of disaster risk and crisis management in a wide range of areas, from disaster response efforts to the effective use of resources. In this context, it is of great importance to determine the scientific status of studies on disaster communication in the field of public administration. In the examination, it is evaluated that the studies on disaster communication in the public administration category are quite limited and that more scientific research should be conducted in this field. It is evaluated that the studies to be carried out in this context will make significant contributions to disaster management success if adopted by all stakeholders.

Keywords: Disaster, Disaster Communication, Public Administration

Reference

Austin, L., Fisher Liu, B., & Jin, Y. (2012). How audiences seek out crisis information: Exploring the social-mediated crisis communication model. *Journal of applied communication research, 40*(2), 188-207.

Boyle, F., & Sherman, D. (2006). Scopus: The product and its development. *The Serials Librarian, 49*(3), 147-153.

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research,* 133, 285-296.

Fakhriati, F., Nasri, D., Supriatin, Y. M., Supriadi, A., Musfeptial, M., & Kustini, K. (2023). Making peace with disaster: A study of earthquake disaster communication through manuscripts and oral traditions. *Progress in disaster science*, *18*, 100287.

Méndez-Muros, S., Alonso-González, M., & Pérez-Curiel, C. (2024). Disinformation and Fact-Checking in the Face of Natural Disasters: A Case Study on Turkey-Syria Earthquakes. *Societies, 14*(4), 43.

Mukherjee, D., Lim, W. M., Kumar, S., & Donthu, N. (2022). Guidelines for advancing theory and practice through bibliometric research. *Journal of business research*, *148*, 101-115.

Moorthy, R., Benny, G., & Gill, S. S. (2018). Disaster communication in managing vulnerabilities. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, *34*(2), 51-66.

Palen, L., & Hughes, A. L. (2018). Social media in disaster communication. *Handbook of Disaster Research,* 497-518.

Shklovski, I., Burke, M., Kiesler, S., & Kraut, R. (2010). Technology adoption and use in the aftermath of Hurricane Katrina in New Orleans. *American Behavioral Scientist*, *53*(8), 1228-1246.

Sievi, L., & Pawelec, M. (2024). (How) Should security authorities counter false information on social media in emergencies, disasters, and catastrophes? A democracy-theoretical and ethical reflection. *International Journal of Disaster Risk Reduction,* 105093.

Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics, 84*(2), 523-538

KAMU YÖNETİMİ PERSPEKTİFİNDEN AFET İLETİŞİMİ

Özet

Afet durumlarında bireyler, bilgi edinmek ve yardıma ihtiyaç duyan kişilere destek olabilmek amacıyla çeşitli iletişim araçları ve yöntemlerini etkin bir şekilde kullanmaktadır (Austin vd., 2012). Afet iletişiminde doğru, güvenilir ve filtrelenmiş bilginin sağlanması ve bilgi kirliliğinin önlenmesi afet yönetim süreçlerinin başarısı ve etkinliği açısından hayati bir öneme sahiptir (Austin vd., 2012). Afet durumlarında, yetkililer tarafından sağlanan doğru ve güvenilir bilgilerin afetzedelere iletilmesi, onların doğru şekilde hareket etmelerini sağlayarak afet yönetim başarısına önemli katkılar sunabilir (Shklovski vd., 2010). Bu çalışmada, afet yönetimi açısından önemli bir parametreyi oluşturan afet iletişimi konusundaki çalışmaların Web of Science (WoS) veri tabanında indekslenen yayınlar temel alınarak bibliyometrik yöntemle analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma bibliyometrik analiz tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın verileri bibliyografik veriler güçlü, gelişmiş ve bilimsel açıdan kabul değeri yüksek olan Web of Science (WoS) veri tabanından (Boyle & Sherman, 2006) "Disaster Communication" kelimesi taranarak elde edilmiştir. Çalışmada, "Disaster Communication" anahtar kelimeleriyle yapılan tarama sonucunda toplam 359 çalışmanın bulunduğu, ancak bunlardan yalnızca 19 tanesinin "Public Environmental Occupational Health" ve "Public Administration" kategorilerine dahil olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda, ilk çalışmanın 2007 yılında (2 adet) ve en fazla çalışmanın 2021 yılında (3 adet) yapıldığı tespit edilmiştir. Afet durumlarında, müdahale çalışmalarından kaynakların etkin ve verimli kullanımına kadar geniş bir yelpazede, afet yönetim başarısında afet iletişiminin kritik bir rol oynadığı söylenebilir. Yapılan incelemede, kamu yönetimi kategorisinde afet iletişimi konusunda yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu ve bu alanda daha fazla bilimsel araştırma yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet İletişimi, Kamu Yönetimi

SUSTAINABLE PUBLIC ADMINISTRATION AND INCREASE IN ENERGY CONSUMPTION IN TECHNOLOGY: A PARADOX?

Nahide Işıl ÇETİNKAYA İSTİKBAL[1], Muhammed Enes AYGÜN[2]

Extended Abstract

Public administration is experiencing a significant transformation with the opportunities provided by emerging technologies. Digitalization enables services to be provided faster and more efficiently. To provide faster, more effective, efficient, sustainable services in public administration, the use of technology and, as a natural result of this, the products brought by technology are essential. In particular, the transfer of public services to digital to reduce consumption arising from the concept of red tape has reduced paper consumption and even reduced bureaucratic slowness to a relatively low level. The importance of using technology in public administration lies in making services more efficient and accessible. Digital systems allow for the acceleration of bureaucratic processes and the provision of public services in a more transparent and accountable manner. In particular, e-government applications provide citizens with easy access to public services and make their interactions with the state faster and more efficient. Thanks to technological infrastructures, public administration institutions can process data faster, improve decision-making processes and provide more services with fewer resources. However, it should not be forgotten that using technological devices has a cost. Some technological devices may operate with sustainable energy, such as solar panels, but they mostly depend on non-renewable resources such as electricity.

International Energy Agency reports show that CO2 emissions per capita in Türkiye increased from 2.3 tons to 4.7 tons from 1990-2019. Queries made with AI applications consume a lot of energy. Only one AI question consumes as much energy as 10 internet searches. Producing an image with artificial intelligence consumes as much energy as charging a phone. According to the report published by Goldman Sachs, the energy demand of data centers is expected to increase by 160 percent by 2030 with the rapid increase in artificial intelligence tools. Data centers worldwide currently consume approximately 2 percent of total energy, but this rate is estimated to increase to 3-4 percent by 2030. The expected large increase in energy consumption due to artificial intelligence tools and the encryption of data has accelerated the energy investments of not only countries but also international companies.

The continuous satisfaction of people's needs in public administration is directly proportional to sustainability. The expected increase in energy consumption brings to the agenda the possibility that

[1] Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, isil.istikbal@medeniyet.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7268-0461.
[2] Doktora Öğrencisi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, enesaygun23@gmail.com, Orcid: 0009-0006-4034-3755.

the technologies used with sustainability and efficiency targets in public administration may cause more damage to the environment. Although the use of technology in public administration enables services to be provided more quickly, transparently and efficiently, it requires a careful approach in terms of environmental impacts. The benefits brought by technology also bring sustainability issues such as increased energy consumption and carbon emissions. However, these challenges can be overcome with appropriate strategies. Measures such as the use of renewable energy, the adoption of energy-efficient technologies and the optimization of digital infrastructures can help balance this paradox. To align digitalization processes with environmental sustainability, public administration should adopt a strategic approach and use technology in a way that both increases the efficiency of services and is environmentally sensitive. This is an important step in terms of both improving the quality of public services and fulfilling environmental responsibility in the long term.

In this study, while the aim is to provide sustainable and efficient services using technology in public administration, it will be discussed whether the increase in energy consumption will lead to the opposite and cause a paradox. The sustainability balance in public administration, the search for solutions related to this, the place of digitalization in environmental pollution and some inevitable risks will be emphasized. In the scope of the study, the technology, technological devices and methods currently used in public administration as well as the potential technologies that can be used in public administration will be discussed. A more concrete picture will be drawn by sharing the energy consumption data and the carbon footprint data of the technological devices in question. In order to reveal the current situation in Türkiye more clearly, different country examples will also be discussed. The findings to be reached through the document analysis, data and reports such as Greening The Blue Report, Emissions Gap Report, TEİAŞ electricity consumption data, etc., to be conducted within the scope of the study can also provide an important basis for further studies.

Keywords: Sustainability, Pollution, Digitalization, Renewable Energy Consumption, Public Administration

SÜRDÜRÜLEBİLİR KAMU YÖNETİMİ VE TEKNOLOJİDE ENERJİ TÜKETİMİNDEKİ ARTIŞ: BİR PARADOKS MU?

Özet

Kamu yönetiminde daha hızlı, etkili, verimli ve sürdürülebilir hizmet sunulabilmesi için teknolojinin ve bunun doğal sonucu olarak teknolojinin getirdiği ürünlerin kullanımı elzemdir. Özellikle kırtasiyecilik kavramından doğan tüketimi azaltmak amacıyla kamu hizmetlerinin dijitale taşınması, kağıt tüketimini düşürmüş hatta görece olarak bürokratik hantallığı da azaltmıştır. Ancak teknolojik cihazların kullanımın bir bedeli olduğu unutulmamalıdır. Teknolojik cihazların bazıları güneş panelleri gibi sürdürülebilir enerjilerle çalışıyor olsa da, çoğunlukla elektrik gibi yenilenemez kaynaklara muhtaçtır. Uluslararası Enerji Ajansı raporları Türkiye'de CO2 salınımın 1990-2019 döneminde arttığını, kişi başına düşen CO2 salınımının 2,3 tondan 4,7 tona çıktığını göstermektedir. Enerji tüketiminde yapay zeka araçları, verilerin kripto olarak iletilmesi çok büyük bilgisayarlara ihtiyaç duymaktadır. Gelecekte bu bilgisayarların kullanımda yaşanacak artışı hesaba katarak sadece ülkeler değil, uluslararası şirketler de enerji yatırımlarını hızlandırmıştır. Kamu yönetiminde kişilerin ihtiyaçlarının devamlı tatmini sürdürülebilirlik ile doğru orantılıdır. Enerji tüketiminde beklenen artış aslında kamu yönetiminde sürdürülebilirlik ve verimlilik hedefleri ile kullanılan teknolojilerin çevreye daha fazla zarar verebilme ihtimalini gündeme getirmektedir. Bu çalışmada kamu yönetiminde teknoloji kullanılarak sürdürülebilir ve verimli hizmet sunumu amaçlanırken, artacak enerji tüketiminin bunun tam tersine yol açıp açmayacağı ve bir paradoksa sebep olup olmadığı tartışılacaktır. Kamu yönetiminde sürdürülebilirlik dengesine, bunula alakalı çözüm arayışlarına, dijitalleşme boyutunun çevre kirliliğindeki yerine ve kaçınılmaz birtakım risklere vurgu yapılacaktır. Çalışma kapsamında, kamu yönetiminde halihazırda kullanılan teknoloji, teknolojik cihazlar ve yöntemlerin yanı sıra kamu yönetiminde kullanılabilecek potansiyel teknolojilere değinilecektir. Söz konusu teknolojik cihazların enerji tüketimi verilerinin ve bıraktıkları karbon izi verilerinin paylaşılmasıyla daha somut bir resim çizilmiş olacaktır. Türkiye'deki mevcut durumun daha net ortaya koyulması amacıyla, farklı ülke örneklerine de değinilecektir. Çalışma kapsamında yapılacak doküman analizi, verilerin ve raporların (GREENING THE BLUE REPORT, Emissions Gap Report, TEİAŞ elektrik tüketim verileri vb.) incelemesi ile ulaşılacak bulgular, daha ileri çalışmalar için de önemli bir temel sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Kirlilik, Dijitalleşme, Yenilenebilir Enerji Tüketimi, Kamu Yönetimi

HOW CAN COUNTER-TERRORISM POLICIES DETERMINE DOMESTIC POLICY: THE CASE OF THE UK CONTEST STRATEGY

Sevgi EMİK[1]

Extended Abstract

One of the most fundamental needs of the public is security, which is threatened by the problematic of terrorism. The threat posed by terrorism seriously affects public security at the national and international levels. The acts of terrorism negatively affect the daily lives of individuals by weakening the security perception of the society. The public hesitates to be in public places; daily life balance is disrupted, and social and economic activities may decrease. Terrorist attacks lead to both direct and indirect social costs. Terrorism has a direct impact on human rights and fundamental rights because it creates challenges in protecting the rights of victims to life, liberty, and security. In addition to these human costs, terrorist activities have the potential to destabilize and weaken entire societies, disturb international peace and security, and threaten democratic and judicial principles. It can lead to distrust between ethnic, religious, or ideological groups and deepen social polarization.

After the terrorist attacks of September 11, 2001, the world centered on a new political agenda, which some argue is the age of terrorism, and the phenomenon of the 'global war on terror' was emphasized against terrorist organizations, in particular Al-Qaeda. In post-9/11, Europe has also started to tackle international terrorism attacks. International terrorist acts continued, and the world witnessed violent attacks in Türkiye in 2003, Madrid in 2004, London in 2005, and Paris in 2015, which set off new discussions on global counter-terrorism measures. Within the scope of taking extensive security measures against the new dimension of terrorism through international attacks, anti-terrorism acts were adopted. From a legal perspective, the governments have been strengthened in their ability to prosecute not only terrorists but also their supporters. It has strengthened counter-terrorism units and significantly improved international cooperation in intelligence sharing. The United Kingdom (UK) has developed counter-terrorism strategies with four primary components: protect, prevent, prepare, and pursue. The fundamental counter-terrorism strategy of the UK consists of CONTEST, which was developed in 2003 as a response to the 9/11 attacks, and its scope has been expanded and systematized after the attacks on 7 July 2005. The strategy was revised in 2009, 2011 and lastly updated in 2018.

In the face of these horrific and shocking terrorist acts, the challenge for democratic states is to tackle the threat of terrorism by remaining within the rule of law and not violating fundamental and individual rights. Considering the effects of terrorist activities in the twenty-first century on radical individuals and groups, it is asserted that they continue to grow as a risk that triggers radicalization

[1] Rsch. Asst., Police Academy, Faculty of Internal Security, Department of Political Science and Public Administration, sevgi.emik@pa.edu.tr, Orcid: 0009-0007-8430-8457.

and extremist movements. In an effort to combat the acts of terrorism, which have become a global issue and transcend borders, states and international organizations take actions that have both local and international impacts. Counter-terrorism strategies in states are organized across a variety of law enforcement, intelligence, and government agencies to defend national security and prevent terrorist attacks. A globalized movement has been observed in counter-terrorism measures in the post-9/11 era. Terrorism is one of the most common security issues in the last decades. This threat undermines state internal stability and poses a threat to international order. The state is the most fundamental actor in ensuring security and order in modern societies. This responsibility is not limited to protecting the security of individuals. It also includes ensuring social order, public peace and the rule of law. In this context, the state assumes a central role in the fight against terrorism and it also shapes the public policy-making process. The threat of terrorists to public security makes the public vulnerable. Legal and political regulations come to the forefront to prevent and respond to terrorism. In this context, the UK has developed a multifaceted strategy to combat terrorism, pursuing policies that mix preventative and risk reduction measures. This article examines the UK's counter-terrorism strategies, particularly the preventive strategies undertaken within the context of the CONTEST strategy documents. It will be thoroughly examined in the effects of international regulations and prevent policies of CONTEST counter-terrorism strategy to reduce the risk posed by terrorism.

Keywords: Counter-terrorism, the UK, CONTEST, Strategy, Prevent

TERÖRLE MÜCADELE POLİTİKALARI İÇ POLİTİKAYI NASIL BELİRLEYEBİLİR: BİRLEŞİK KRALLIK YARIŞMA STRATEJİSİ ÖRNEĞİ

Özet

Terörizm, küreselleşen dünyanın en çok karşılaştığı güvenlik sorunlarından biri haline gelirken bu tehdit, devletlerin iç istikrarını bozmakta ve uluslararası düzeni tehdit etmektedir. Terörizm, asimetrik bir tehdit olarak, zamanlama ve hedef açısından öngörülemez bir tehdittir ve bu durum terörle mücadele stratejilerini ve kamu politikalarını etkilemekte ve karmaşıklaştırmaktadır. Sınırları ve ulusları aşan terör eylemleri ile devletler terörle mücadelede bütüncül ve yenilikçi politikalar geliştirmek zorunda kalmaktadır. Devlet, modern toplumlarda güvenlik ve düzenin sağlanmasında en temel aktör konumunda olmaya devam etmektedir. Bu sorumluluk sadece bireylerin güvenliğini korumakla sınırlı değildir. Aynı zamanda sosyal düzenin, kamu barışının ve hukukun üstünlüğünün sağlanmasını da içerir. Bu bağlamda devlet, terörizmle mücadelede merkezi bir rol üstlenmekte ve kamu politikalarının yapım sürecini de şekillendirmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında terörle mücadelede yaşanan dönüşüm devletlerin iç güvenlik politikaları dışında kamu politikalarına da yansımaktadır. Buna örnek olarak Birleşik Krallık, terörle mücadelede uzun vadeli ve kapsamlı bir yaklaşım olan CONTEST stratejisini benimseyerek bu alanda farklı ülkeler için örnek teşkil eden bir terörle mücadele stratejisi oluşturmuştur. CONTEST, ilk kez 2003 yılında geliştirilmiş ve zamanla gözden geçirilerek güncel tehditlere uyum sağlayacak şekilde yeniden tasarlanmıştır. Dört ana bileşenden oluşan strateji özellikle önleme (Prevent) politikaları ile bireylerin radikalleşmesini önlemeyi ve terörist ideolojilere desteği azaltmayı hedeflemektedir. CONTEST stratejisinin özellikle, radikalleşmenin önlenmesi ve saldırı sonrası kriz yönetimi gibi konulara odaklanarak diğer ülkelere örnek bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terörle Mücadele, Birleşik Krallık, CONTEST, Strateji, Önleme

THE NEXUS BETWEEN ENERGY SECURITY AND INITIATIVES OF CLIMATE CHANGE MITIGATION: EVIDENCE FROM TURKISH STATES

Korkmaz YILDIRIM[1], Sadiye KILINÇ[2]

Extended Abstract

In the twenty-first century, it is crucial that regional country groups implement integrated and harmonized energy security and climate change policies and strategies in order to achieve the global sustainable development goals. Two main pillars of sustainability consist of energy security and climate change. Energy security refers to a ability to safely fulfill its energy supply and demand of the countries, whereas climate change refers to a challenge involving environmental concerns brought on by greenhouse gas emissions, mostly resulting from the use of fossil fuels. In this regard, middle-income and developing economies—particularly those in Central Asia—use more fossil fuels to obtain energy and maintain their economic growth, all the while struggling to put policies in place to adapt to and mitigate the effects of climate change. Based on reports and secondary data released by international organizations such as the International Energy Agency (IEA), the World Bank (WB), and the Global Energy Institute (GEI), this study's goal is to investigate the link between energy security and the climate change challenge for the Turkish states (Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkmenistan, Turkiye, and Uzbekistan), and present political recommendations.

This study's primary aim is to determine how the Turkish countries might overcome a number of challenges that they face in their short-and medium-term sustainability and climate change adaptation and mitigation initiatives. The states in the region maintain their economic growth and external reliance on fossil fuels despite the enormous potential of renewable energy, particularly hydroelectric energy sources. But when it comes to addressing climate change, this presents significant challenges and makes it more likely that the most energy and environmental policy goals will not be met. This can be explored by investigating the association between the energy security levels of the countries in the region and the pressures brought by climate change. International efforts to address climate change and energy security such as the Paris Agreement and the Sustainable Development Goals of the 2030 Agenda, also influence the foreign and domestic policy of the nations in the region on other matters. Furthermore, the energy security risk status of the Turkish states comprises the countries' energy dependence, their capacity for sustainable energy, and significant hints about ecological and climatic issues.

[1] Assoc. Prof. Dr. Recep Tayyip Erdogan University, Faculty of Economics and Administrative Science, The Department of Political Science and Public Administration, korkmaz.yildirim@erdogan.edu.tr, Orcid:0000-0001-5427-5075.
[2] Graduate Student, Recep Tayyip Erdogan University, Faculty of Economics and Administrative Science, The Department of Political Science and Public Administration, sadiye_kilinc24@erdogan.edu.tr.

By analyzing energy and climate data as well as policies implemented in Turkish nations, this study investigates the relationship between energy security and climate change. It also utilizes secondary data and reports from international organizations such as the IEA and the World Bank, covering the period from 2000 to 2022. The study explores variables including energy security risk, energy production and consumption levels, resource diversity, and carbon emissions of these countries. In this context, the data were aggregated by country groupings and compared using tables to illustrate historical developments and facilitate national-level comparisons. The findings of this study are expected to be valuable for policymakers and all stakeholders involved in climate and energy policy, as they offer insights into the economic and sociopolitical factors driving carbon emissions at the regional level, with a specific focus on Turkish states unlike many other studies.

According to the findings of this study, energy security is a crucial sociopolitical instrument for addressing climate change and achieving sustainable development. It is evident that modifying energy policies to promote the transition from fossil fuels to renewable energy sources in Turkish states will significantly enhance efforts to mitigate climate change. Therefore, the Turkish states must invest in sustainable energy solutions to address climate change, while simultaneously striving to reduce their dependence on external energy sources for energy security. However, energy security in these nations extends beyond resource diversity; it can also play a significant role in foreign policy and regional cooperation on energy-environmental issues. For instance, Turkey has adopted policies and plans to strengthen its energy links with Europe, positioning itself as an energy corridor, even as countries like Azerbaijan and Kazakhstan enter into strategic energy agreements with the EU to diversify their energy sources. Moreover, policies and initiatives aimed at improving energy security such as energy efficiency, green technologies, and a focus on renewable energy are expected to help the region's nations cope with climate change and foster sustainable development.

All in all, the Turkish states need to establish a robust connection between their climate change and energy security policies. To meet both regional and global climate change targets, these nations should modernize their energy infrastructure, invest in renewable energy sources, and expand low-carbon and sustainable policies, such as energy efficiency measures. Political recommendations for Turkish governments may include upgrading energy infrastructure, creating energy-saving initiatives, and expanding incentive programs to reduce carbon emissions. In addition to offering significant prospects for the Turkish states, the short- and medium-term energy and climate alignment policies that are to be implemented are expected to foster cooperation among these nations, promoting a more sustainable future for the region. Future research could explore the integreted policies and cooperative energy security and climate change initiatives of Turkish states, as well as those of other regional unions, such as the European Union.

Keywords: Energy Security, Mitigation, Adaptation, Sustainability, Turkish States

ENERJİ GÜVENLİĞİ İLE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ AZALTIM GİRİŞİMLERİ ARASINDAKİ BAĞLANTI: TÜRK DÜNYASI ÜLKELERİNDEN KANITLAR

Özet

Münferit ya da ülke gruplarının uygulandıkları bütünleşik ve uyumlu enerji güvenliği ve iklim değişikliği politika ve stratejileri küresel sürdürülebilir kalkınma amaçlarına erişim noktasında büyük bir öneme sahiptir. Özellikle Avrupa ve Orta Asya bölgesindeki orta gelir ve ekonomileri gelişmekte olan Türk dünyası ülkeleri, enerjiye erişim sağlamak ve ekonomik büyümelerini sürdürmek için fosil kaynaklı enerji tüketimini artırma ihtiyacı duyarken, iklim değişikliği uyum ve azaltım politikalarını hayata geçirmekte zorlanmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, Türk devletlerinin (Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Türkiye ve Özbekistan) enerji güvenliği ve iklim değişikliği arasındaki ilişkiyi, Uluslararası Enerji Ajansı, Dünya Bankası ve Küresel Enerji Enstitüsü gibi uluslararası kuruluşların yayımlamış oldukları raporlar ve ikincil veriler ışığında incelemektir. Bu araştırmada Türk devletlerine yönelik 2000-2022 dönemi için enerji ve iklim verileri ve uygulanan politikalar değerlendirilmekte, enerji güvenliği ile iklim değişikliği arasındaki karşılıklı etkileşim araştırılmaktadır. Çalışmanın sonuçları, iklim değişikliği ile mücadele ve sürdürülebilir kalkınma açısından enerji güvenliğinin önemli bir sosyopolitik araç olabileceğini göstermektedir. Türk dünyası ülkeleri örneği üzerinden enerji politikalarındaki gerekli olan dönüşümün, fosil yakıtlardan yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişi desteklemesi, iklim değişikliği ile mücadelede de önemli kazanımları olacağını ortaya koymaktadır. Nitekim Türk devletlerinin enerji güvenliği ile iklim değişikliği politikaları arasında güçlü bir ilişki kurmak zorunda olduğu anlaşılmıştır. Bu ülkeler, küresel ve bölgesel iklim değişikliği hedeflerine uyum sağlamak için enerji altyapılarını dönüştürmek, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmak, enerji verimliliği gibi düşük karbon ve sürdürülebilir politikaları yaygınlaştırmaları politik bir tercih olmanın ötesinde mecburiyet haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Enerji Güvenliği, Azaltım, Uyum, Sürdürülebilirlik, Türk Devletleri

HIGHWAY TRAFFIC ACCIDENT STATISTICS AND POLICY RECOMMENDATIONS

Kemal TORPUŞ[1], Galip USTA[2], Fatma GÜNDÜZ[3]

Extended Abstract

Traffic accidents, regardless of the cause, are considered to be an important problem that affects each individual in different ways (Sözüer et al., 2000). The fact that a large portion of traffic accidents encountered frequently in daily life are caused by driver errors emphasizes the importance of examining this issue in detail (Acar, 1992). In this study, the road traffic accident statistics published by the Turkish Statistical Institute were evaluated from the perspective of public administration, the status of traffic accidents and the effects of the consequences of these accidents on public policies were examined, and it was aimed to develop management strategies in this direction.

The study was planned qualitatively (Yıldırım and Şimşek, 2018). Document analysis was carried out in the study. Document analysis is a research method performed by collecting data from documents and records. This process includes examining, reading, taking notes and evaluating the sources for a specific purpose (Karasar, 2005). The data of the study were accessed on January 23, 2025 from https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Karayolu-Trafik-Kaza-Istatistikleri-2023-53479. In the study, road traffic accident statistics published by the Turkish Statistical Institute were evaluated using the SWOT analysis technique. SWOT analysis is also referred to as situation analysis in the literature. SWOT analysis covers the determination of the strengths and weaknesses, opportunities and threats of the subject under consideration. This approach is important in terms of evaluating both internal and external factors (Weihrich, 1982: 55). As a result of SWOT analysis, the current situation can be determined and future steps and strategies can be planned in line with the data obtained (Büyükalaca et al., 2009: 26).

As a result of the SWOT analysis of the road traffic accident statistics published by the Turkish Statistical Institute, various strengths have been identified. In this context, the regular publication of data, the comprehensiveness of data sources, the detailed sharing of the presented data, especially socio-demographic information, and compliance with international standards are among the strengths. On the other hand, some weaknesses have also been identified. The high accident rates due to driver faults, the variability in fatal accident rates, the frequency of urban traffic accidents, and the seasonal or daily variability of accident rates are considered as weaknesses. Technological developments offer important opportunities. In this context, the implementation of technological solutions, the diversification of programs for traffic education, the development of awareness

[1] Lecturer (PhDc), Artvin Coruh University, kemaltorpus@artvin.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2204-0666.
[2] Assistant Professor, Trabzon University, galipusta@trabzon.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6279-1694.
[3] Lecturer (PhD), Sinop University, fgunduz@sinop.edu.t, Orcid: 0000-0001-9585-3759.

programs to increase traffic awareness, the establishment of target-oriented policies, and the updating of legal regulations are among the opportunities. However, factors such as lack of awareness, the increase in the number of vehicles, seasonal factors, and climate change are considered as potential threats.

Table 1. SWOT Matrix According to Road Traffic Accident Statistics

Strengths	Weaknesses
• Detailed data presentation • Regular publication of data • Comprehensiveness of data sources • International compatibility of data presentation • Detailed classification/presentation of data • Data presentation on risk groups.	• High accident rates due to driver faults, • Variability in fatal accident rates, • Frequency of urban traffic accidents, • Infrastructure (technological) and real-time monitoring deficiencies, • Seasonal or daily variations in accident rates.
Opportunities	**Threats**
• Implementing technological solutions, • Diversifying programs for traffic education, • Developing awareness programs to increase traffic awareness, • Increasing traffic inspections during periods of heavy traffic, • Creating target-oriented policies and updating legal regulations.	• Lack of awareness, • Increase in the number of vehicles, • Vulnerability of sensitive groups such as pedestrians, motorcyclists and cyclists, • Increased likelihood of accidents during busy periods such as summer months and Fridays, • Seasonal factors and climate change.

Kaynak: TUIK, 2024

In the road traffic accident statistics published by the Turkish Statistical Institute, it is seen that in addition to the number of deaths, accidents are classified according to many factors such as months, years, causes, types, road conditions, etc. Therefore, the regular monitoring of traffic accident statistics by the public, their evaluation as open data by scientists, and the related data can be considered as an important data source in terms of preparing the ground for scientific studies to be conducted in this context and guiding the development of public policies to prevent traffic accidents.

Keywords: TUİK, Traffic Accidents, Public Policies

References

Acar, İ. H. (1992). Kentiçi trafik sorunlarının hafifletilmesinde güncel yöntemler ve İstanbul'un durumu. *2. Kentiçi Ulaşım Kongresi*, Aralık, 468-480.

AlMarwani, M. (2020). Pedagogical potential of SWOT analysis: An approach to teaching critical thinking. *Thinking Skills and Creativity, 38,* 100741.

Büyükalaca, O. ve Gül, A. (2009). *Osmaniye ili SWOT analizi*. Hasret Ofset.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım.

Sözüer, E. M., Yıldırım, C., Şenol, V., Ünalan, D., Naçar, M., & Günay, O. (2000). Trafik kazalarında risk faktörleri. *Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi*, *6*(4), 237-240.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024). *Karayolu trafik kaza istatistikleri, 2023 (düzeltilmiştir)*. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Karayolu-Trafik-Kaza-Istatistikleri-2023-53479

Weihrich, H. (1982). The TOWS matrix A tool for situational analysis. *Long Range Planning, 15*(2), 54–66..

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

KARAYOLU TRAFİK KAZA İSTATİSTİKLERİ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Özet

Yapılan bu çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan karayolu trafik kaza istatistikleri, kamu yönetimi perspektifinden değerlendirilerek trafik kazalarının durumu ve bu kazaların sonuçlarının kamu politikalarına etkileri incelenmiş ve bu doğrultuda yönetim stratejilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma nitel olarak planlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmada doküman analizi gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi, belgeler ve kayıtlar üzerinden veri toplayarak yapılan bir araştırma yöntemidir (Karasar, 2005). Çalışmanın verilerine, 23 Ocak 2025 tarihinde https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Karayolu-Trafik-Kaza-Istatistikleri-2023-53479 adresinden erişilmiştir. Çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan karayolu trafik kaza istatistikleri, SWOT analizi tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan karayolu trafik kaza istatistiklerinin SWOT analizi sonucunda güçlü yönler; verilerin düzenli olarak yayımlanması, veri kaynaklarının kapsamlı olması, sunulan verilerin sosyo-demografik bilgiler başta olmak üzere detaylı şekilde paylaşılması ve uluslararası standartlarla uyumlu olması, zayıf yönler; sürücü kusurlarına bağlı kaza oranlarının yüksek olması, ölümlü kaza oranlarındaki değişkenlik, şehir içi trafik kazalarının sıklığı ve kaza oranlarının mevsimsel ya da günlere göre değişkenlik göstermesi, fırsatlar; teknolojik çözümlerin hayata geçirilmesi, trafik eğitimine yönelik programların çeşitlendirilmesi, trafik bilincini artırmaya yönelik farkındalık programlarının geliştirilmesi, hedef odaklı politikaların oluşturulması ve yasal mevzuatın güncellenmesi ve tehditler olarak farkındalık eksikliği, taşıt sayısındaki artış, mevsimsel faktörler ve iklim değişikliği gibi unsurların olduğu değerlendirilmektedir. TÜİK tarafından sunulan verilerin düzenli bir şekilde kamuoyuyla paylaşılması; bilim insanları tarafından açık veri olarak değerlendirilmesi, bu verilerin yapılacak bilimsel çalışmalara temel oluşturması ve trafik kazalarının önlenmesine yönelik kamu politikalarının geliştirilmesine katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: TÜİK, Trafik Kazaları, Kamu Politikaları

KARMAŞIK BİR SORUN OLARAK İÇ GÖÇ OLGUSUNA KALKINMA AJANSLARININ YAKLAŞIMI: ALTI FARKLI DÜZEYDEKİ BÖLGE PLANI ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Selma KARATEPE[1], Tuğba YOLCU[2], A. Muhammet BANAZILI[3]

Genişletilmiş Özet

En genel ifadeyle göç kavramı itici faktörlerden çekici faktörlere doğru bireysel veya kitlesel olarak nüfus hareketliliğini ifade etmektedir. Göçün gerçekleşmesi gerekçesi ister zorunlu ister gönüllü olsun göçler hem kaynak hem de hedef yerler açısından daima inceleme konusu olmuştur. Çünkü doğası gereği göçler yalnızca gidilen yerlerin değil aynı zamanda terk edilen yerlerin de ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel dokusunu değiştirmesinden dolayı üzerinden durulması gereken bir olgu formuna bürünmüştür. Göçün multisipliner bir kavram ve olgu olmasının yanı sıra ülkeler üzerindeki sosyo-ekonomik yansımalarının olması bu olguyu karmaşık hale getirmektedir. Nitekim konuyla ilgili akademik literatüre bakıldığında göçlerin, bilhassa iç göçlerin daha ziyade ekonomi amaçlı olarak gerçekleştirildiği ortaya konmuştur. "Ekonomik göç" olarak literatüre geçen bu durum bilhassa sanayi, sağlık, eğitim ve istihdam olanaklarının gelişmiş olduğu büyük kentlere doğru gerçekleşmektedir. Ancak günümüzde Türkiye Cumhuriyeti özelinde iç göç hareketlerine bakıldığında göçlerin yönünün gelişmiş büyük kentlerden kırsala doğru yön değiştirdiği anlaşılmaktadır. Nitekim TÜİK 2023 İç Göç İstatistiklerine Bakıldığında Türkiye'de iller arası en fazla göç alan kentlerin başında İstanbul (412,707), Ankara (232,700) ve İzmir (147,765) olduğu belirtilmiştir. Aksi durumda, yani, iller arası en az göç veren illerin başında ise Ardahan (6,856), Tunceli (7,234) ve Kilis (7,604)'in yer almaktadır. TÜİK İç Göç istatistikleri göçlerin yönünün büyük kentlerden, küçük kentlere doğru evrildiği iddiasını doğrular niteliktedir.

Kalkınma kavramı ise bir ülkedeki gelir ve üretim artışlarına ek olarak sosyal, ekonomik, yönetsel, kültürel ve politik alanlarda yaşanan yapısal değişim ve dönüşüm sürecini ifade etmektedir. Diğer bir tanıma göre kalkınma kavramına gelirlerin ve üretimlerin pay edilmesi bağlamında ele alınmıştır. Buna göre kalkınma, bir ülkedeki hizmetlerin katma değeri yüksek forma dönüştürülmesi ve ortaya çıkan ürünlerin toplumdaki gelir grupları arasında adaletli olarak bölüştürülerek ulusal ve yerel refah düzeyinin artırılmasıdır. Her bölgenin kendisine has siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel, mekânsal, coğrafi ve psikolojik dinamikleri bulunmaktadır. Bu nedenle her bölgenin birbiriyle denk olduğu veya eşit kalkınmışlık düzeyinde olduklarını öne sürmek oldukça güçtür. Bölgesel kalkınmanın kent

[1]Prof. Dr., İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, selma.karatepe@nisantasi.edu.tr., Orcid: 0000-0003-3853-1408.
[2]Doç. Dr., Tarsus Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, tugbayolcu@tarsus.edu.tr., Orcid: 0000-0002-7131-7545.
[3]Dr., Öğretim Üyesi, Tarsus Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, muhammetbanazili@tarsus.edu.tr., Orcid: 0000-0002-5088-9587.

ve bölge seviyesinde ulusal kalkınma politikalarının oluşturulmasında yapı taşları olduğu düşünüldüğünde bölgelerin rekabet edilebilirliklerinin artırılması ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının en aza indirilmesi temel bir politika haline gelmiştir. Bu kapsamda bölgeler arası dengenin sağlanması ve bölgesel kalkınmaya ivme kazandırarak bir ülkenin iktisadi, coğrafi, sosyal, fiziki ve kültürel yönlerden geliştirilmesi için rasyonel biçimde düzenlenmiş faaliyetlerden olan bölgesel kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanması adeta bir zorunluluk haline gelmiştir. Bölge planlarıyla beraber bölgenin detaylı analizi yapılarak, kalkınmasının önündeki engeller tespit edilebilmekte ve buna yönelik spesifik politikalar üretilebilmektedir. Nitekim sürdürülebilir bölgesel kalkınmanın tesis edilebilmesi için bölgelerin güçlü, zayıf yönleri belirlenmesi, fırsat ve tehditlerinin net olarak ortaya koyulabilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. İşte bölge planları da hem bölgesel hem de ulusal ölçekte uzun vadede bölgeler arası kalkınmışlık farklılıkların giderilebilmesinde stratejik amaç, hedef ve tedbirleri kapsayan önemli bir politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.Göçün türü (zorunlu/gönüllü) ve türü (iç/dış) her ne olursa olsun mutlaka üzerinde durulması ve yol açtığı/açabileceği sorunların yönetilmesini elzem kılmaktadır. Elbette göç olgusunun yol açtığı kentsel, toplumsal, kültürel ve benzeri sorunların giderilmesinde merkezi yönetim tek başına yeterli olamamaktadır. Söz konusu karmaşık sorununun önlenmesinde yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özellikle 2006 senesinde yürürlüğe konulan 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile kalkınma ajansları da bu komplike sorunlarla baş edilmesinde aktif rol oynamaya başlamıştır.Bu kapsamda bildirinin amacı karmaşık göç olgusu karşısında kalkınma ajanslarının yaklaşımlarını incelemeye çalışmaktadır. Bunun için iç göç hareketliliği en az ve en fazla olan bölgelerde yer alan kentlerin bölge planları irdelenecektir. TÜİK verilerine dayanarak iç göç hareketliliğinin en fazla olduğu bölgeler İstanbul, Ankara ve İzmir'dir. İstanbul TR10, Ankara TR31 ve İzmir TR51 düzeyinde yer almaktadır. Yine iç göç hareketliliğinin en az olduğu iller Ardahan, Tunceli ve Kilis'tir. Ardahan TRA_2, Tunceli TRB_1 ve Kilis ise TRC_1 düzeylerinde yer almaktadır. İşte bu bildiride söz konusu düzeylerde yer alan kalkınma ajanslarının göç olgusu karşısındaki stratejileri incelenecektir. Bunun için ilgili kentlerin yer aldıkları bölgelerdeki, kalkınma ajansları tarafından hazırlanan bölge planları üzerinden değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bildiride nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan doküman analizi tekniğinden istifade edilecektir. Elde edilen bulgular betimsel olarak açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmanın sonucunda her bir kalkınma ajansının görev, yetki ve sorumluluk alanı içerisindeki bölgelerin göç olgusuna nasıl yaklaştıklarına ilişkin ayrı ayrı değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İç Göç, Kalkınma Ajansları, Bölge Planları

THE APPROACH OF DEVELOPMENT AGENCIES TO INTERNAL MIGRATION AS A COMPLEX PROBLEM: AN ANALYSIS ON SIX REGIONAL PLANS AT DIFFERENT LEVELS

Abstract

Regardless of the type (forced/voluntary) and type (internal/external) of migration, it is essential to focus on it and to manage the problems it causes/may cause. Of course, the central government alone cannot be sufficient in eliminating urban, social, cultural and similar problems caused by the phenomenon of migration. Local administrations, non-governmental organisations and development agencies have started to play an active role in dealing with these complex problems, especially with the Law No. 5449 on the Establishment, Coordination and Duties of Development Agencies, which was put into force in 2006. In this context, the aim of this notification is to analyse the approaches of development agencies to the complex phenomenon of migration. For this purpose, the regional plans of the cities located in the regions with the least and most internal migration mobility will be analysed. As mentioned earlier, based on TURKSTAT data, the regions with the highest internal migration mobility are İstanbul, Ankara and İzmir. İstanbul is located in TR10, Ankara in TR31 and Izmir in TR51. Again, it is stated that the cities with the least internal migration mobility are Ardahan, Tunceli and Kilis. Ardahan is located in TRA_2, Tunceli in TRB_1 and Kilis in TRC_1. In this communiqué, the strategies of development agencies located at these levels against the phenomenon of migration will be analysed. For this purpose, it will be tried to be evaluated through the regional plans prepared by the development agencies in the regions where the relevant cities are located. In the communiqué, the document analysis technique, which is among the qualitative research methods, will be utilised. The findings obtained will be tried to be explained descriptively. As a result of the study, separate evaluations will be made on how the regions within the area of duty, authority and responsibility of each development agency approach the phenomenon of migration.

Keywords: Internal Migration, Development Agencies, Regional Plans

KAMU YÖNETİŞİMİ AÇISINDAN KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELER: POLİTİKA, PLANLAMA VE UYGULAMA ANALİZİ

İbrahim Onur BAKIRCIOĞLU[1], Mustafa Kemal ÖKTEM[2]

Genişletilmiş Özet

"Ekonomik kalkınma, Türkiye'nin, özgür, bağımsız, daima daha kuvvetli, daima daha refahlı Türkiye idealinin, belkemiğidir. Türkiye bu kalkınmada, iki büyük kuvvet dizisine dayanmaktadır: Toprağının iklimleri, zenginlikleri ve başlı başına bir servet olan coğrafî vaziyeti ve bir de Türk milletinin, silâh kadar makine de tutmaya yaraşan kudretli eli ve millî olduğuna inandığı işlerde ve zamanlarda, tarihin akışını değiştirir yiğitlikle beliren, yüksek sosyal benlik duygusu…"

M. K. ATATÜRK

Yönetişim kavramı, 1989 yılında Dünya Bankası'nın Afrika ülkelerine krizden çıkış ve sürdürülebilir kalkınma adına tavsiyeler sunduğu *"Sub-Saharan Africa: from Crisis to Sustainable Growth"* isimli resmî belgeyle "iyi yönetişim" (good governance) ismiyle hayatımıza girmiş ve o günden bugüne yönetim biliminin özelde de kamu yönetiminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Güzelsarı, 2004: 117-118). Etkinlik, verimlilik, sorumluluk ve katılım ayakları üzerine kurulu yaklaşım; katılımcı demokrasi, güçlendirilmiş ademimerkeziyetçi yapı, şeffaf ve hesap verebilir yönetim, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı unsurlarına yaptığı vurguyla değişen dünyada dönüşen yönetim anlayışına kurumlar arası etkileşim odaklı iyi bir alternatif sunmayı başarmıştır (Eryılmaz, 2018: 62-63). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) raporundan çıkarımla "bir ulusun işlerini daha etkili ve verimli görebilmek adına gücün, kaynakların ve yöntemlerin devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında pay edilmesi" biçiminde tanımlanabilecek yönetişim sözcüğü (1997: 9), çalışmada kamu yönetişimi şeklinde kullanılmıştır. Söz konusu kullanımla hedeflenen hem anlamda pekiştiriciliği sağlamak hem de kamu yönetimi yapısı içinde yönetişim kavramının ne denli yer tuttuğunu vurgulamaktır.

Yukarıdaki paragrafta da görüldüğü üzere yönetişim kavramı, Dünya Bankası raporu baz alındığında çıkışı itibarıyla kalkınma kavramıyla doğrudan ilgilidir. Nitekim 1992 yılında Rio'da gerçekleşen *Birleşmiş Milletler (BM) Çevre ve Kalkınma Konferansı* ya da bilinen adıyla *"Gündem 21"* toplantısında da sürdürülebilir kalkınma politikaları önerilerinin yanında yerel yönetişim yaklaşımı üzerinde de sıklıkla durulması ve iki kavram arasında bağlantı kurulması, bu birliktelik halini daha net biçimde gözler önüne sermektedir (Arar, 2002). O halde kalkınma terimi ile de tam olarak ne ifade edildiğini belirtmekte yarar vardır. Sözcük, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde mastarlı haliyle yer

[1] Öğr. Gör., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Çiçekdağı Meslek Yüksekokulu, Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, o.bakircioglu@ahievran.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9073-8823.
[2] Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, kemalok@hacettepe.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2040-426X.

almakta ve *"durumunu düzeltmek, aşamalı bir biçimde gelişmek, ilerlemek"* şeklinde tanımlanırken (2025); Eğilmez tarafından iktisadi yönüyle ele alınmakta ve büyüme kavramıyla arasındaki fark ortaya konarak açıklanmaktadır. Buna göre büyüme, *"bir ülkede ya da bölgede insan ihtiyaçlarını karşılayacak olan araçlarda ve ürünlerdeki artış"* anlamına gelirken; kalkınma, *"bir ülkede ya da bölgede gelir, tüketim ve tasarruf gücü gibi maddi kalemlerin yanı sıra eğitim, sağlık, yiyecek konularında da yaşam standardının yükselmesi"* biçiminde nitelendirilmektedir (2012).

Sadece sözlük anlamı üzerine eğilmek ya da ekonomi temelli bakış açısıyla kalkınma kavramını ele almak, kamu yönetimi açısından tablonun eksik kalmasına neden olmaktadır. Zira kalkınma; iktisadi tarafının yanında bünyesinde sosyal ve politik bir yön de barındırmaktadır. Ayrıca kalkınmanın, kaynakların nasıl daha adil dağıtılabileceği ve nasıl daha iyi korunabileceği yönüyle ilgilenen sürdürülebilirlik boyutu düşünüldüğünde çevresel ve iklimsel faktörleri de içerdiği olgusu karşımıza çıkmaktadır (Akpınar vd., 2020: 276-279; Bakırcıoğlu ve Öktem, 2024: 5). Tüm bu yönleri birlikte düşünüldüğünde kalkınmanın tek bir disiplin tarafından ele alınamayacağı yahut tek bir oyuncu eliyle yürütülemeyeceği daha net anlaşılmaktadır.

Kalkınma uzun yıllar merkezi yönetimin tek aktör olduğu bir konu olarak ele alınsa da 20. yüzyılın son çeyreğinde yerel ve bölgesel ihtiyaçlar ve istekler noktasında yükselen sesler neticesinde yeni stratejilerin oluşturulmaya başlandığı bir alan haline gelmiştir (Maude ve Beer, 2000: 1; Yılmaz ve Efşan, 2019: 347). Yerel kalkınma ile hedeflenenler yerelde katılımcı demokrasi kültürünü ve toplumsal bilinci kuvvetlendirmek, yönetişim hareketini uygulamaya dökmek, yerinden yönetim ile merkezi yönetim arasındaki bağı güçlendirmek, yerel ihtiyaçları en hızlı ve efektif biçimde en yakın birim vasıtasıyla yerinde karşılamak, kentler arası iş birliğinin önünü açmak şeklinde özetlenebilir (Eroğlu, 2010: 47). Bu bağlamda çalışma, yerel kalkınma ile yönetişim arasındaki ilişkiyi Türkiye'de uygulanagelen "Kalkınmada Öncelikli Yöreler" (KÖY) kavramı üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır.

Bölgelerarası eşitsizliği ortadan kaldırarak az gelişmiş yörelere yatırımda öncelik ve projelendirmede destek sağlamak amacıyla (Gökçen, 1987: 370-371) 1968 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) bünyesinde uygulanmaya başlanan Kalkınmada Öncelikli Yöreler politikası (Sarı ve Güven, 2007: 79), 2025 yılı itibarıyla Türkiye'de 49 il ve 2 ilçeyi kapsar durumdadır (İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, 2025). Sadece kamu sektörünün sübvansiyonlarıyla değil özel sektörün ilgili kentlere özel kampanyaları ve sivil toplum kuruluşlarının toplumun talep ve beklentilerini seslendirebilmek üzere sürece katılmasıyla şekillenen Kalkınmada Öncelikli Yöreler uygulaması, bu yönüyle yönetişim yaklaşımının iyi bir örneğini de gözler önüne sermektedir.

Çalışmada, Türkiye'de uygulanan Kalkınmada Öncelikli Yöreler programının tarihsel gelişimi, planlama ve uygulama adımları, örnek uygulamaları ve yasal zemini incelenmekte ayrıca söz konusu uygulama yönetişim yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda ikincil veriler

üzerinden detaylı bir literatür taraması gerçekleştirilmiş; ilgili makaleler, kitaplar ve kitap bölümleri, haber kupürleri ile yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası kuruluşların hazırladığı resmî belgeler taranmıştır. “Kalkınmada öncelikli yöreler için geliştirilen politika, planlama ve uygulama süreçlerinde yönetişim yaklaşımı ne ölçüde benimsenmektedir?” ana sorusundan hareketle yola çıkılan çalışmada ilaveten “yönetişim ilkelerinin, kalkınma üzerindeki etkisi ne düzeydedir?”, “Kalkınmada Öncelikli Yöreler belirlenirken yönetişim ilkelerinden ne derece yararlanılmaktadır?” ve “Kalkınmada Öncelikli Yöreler uygulamasıyla amaçlanan nedir ve 2025 yılı itibarıyla bu amaçların ne kadarı gerçekleştirilmiştir?” tarzındaki tali sorulara da yanıt aranmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Kalkınmada Öncelikli Yöreler, Kamu Politikası, Kamu Yönetişimi, Yönetişim

PRIORITY DEVELOPMENT REGIONS FROM THE PERSPECTIVE OF PUBLIC GOVERNANCE: POLICY, PLANNING, AND IMPLEMENTATION ANALYSIS

Abstract

The concept of governance, introduced into our lives with the 1989 report of the World Bank, has become a robust alternative to the transforming management understanding in a changing world with its structure built upon the pillars of efficiency, effectiveness, accountability, and participation (Güzelsarı, 2004: 117-118). While development is often thought of as economically driven, it is a broader concept that encompasses social, political, and environmental factors as well (Akpınar et al., 2020: 276-279; Bakırcıoğlu & Öktem, 2024: 5). When considered holistically, it becomes clearer that development cannot be addressed by a single discipline or executed by a single actor. Local development aims to strengthen the culture of participatory democracy and social awareness at the local level, implement governance practices, enhance the link between local and central administrations, address local needs effectively and efficiently through the nearest administrative unit, and foster inter-city collaboration (Eroğlu, 2010: 47). To eliminate interregional inequalities, prioritize investment in underdeveloped areas, and provide support in project planning (Gökçen, 2011: 370-371), the Priority Development Regions policy (Sarı & Güven, 2007: 79), forms the main subject of this study. This study explores the historical development, planning, implementation steps, example applications, and legal framework of the Priority Development Regions program in Turkey. Additionally, the application is evaluated within the framework of the governance approach. A detailed literature review has been conducted based on secondary data. The primary research question of this study is: "To what extent is the governance approach adopted in the policy, planning, and implementation processes developed for the Priority Development Regions?"

Keywords: Development, Priority Development Regions, Public Policy, Governance

Kaynakça

Akpınar, İ. E., Öktem, M. K. ve Küçük, H. (2020). Bra ve Vize yavaş şehirlerinin melbourne ilkeleri bağlamında karşılaştırılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, *18*(36), 275-307.

Arar, A. A. (2002). Yerel gündem 21. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, *6*.

Bakırcıoğlu, İ. O. ve Öktem, M. K. (2024). Marka kent kavramının yerel kalkınmaya etkisi: "keşfedilmeyi bekleyen kent" Ahlat örneği. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *2*(2), 1-25.

Eğilmez, M. (5 Mayıs, 2025). *Büyüme başka şey gelişme başka.* https://www.mahfiegilmez.com/2012/09/buyume-baska-sey-gelisme-baska.html#:~:text=G%C3%BCnl%C3%BCk%20konu%C5%9Fmada%20%C3%A7o%C4%9Fu%20kez%20birbiri,ekonomik%20geli%C5%9Fme%20ve%20ekonomik%20b%C3%BCy%C3%BCme.

Eroğlu, H. T. (2010). *Sürdürülebilir yerel kalkınma ve kent konseyleri*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, *26*, 44-55.

Eryılmaz, B. (2018). *Kamu Yönetimi*. Umuttepe Yayınları.

Gökçen, A. (1987). Kalkınmada öncelikli yörelerde uygulanan gelişme politikaları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, *45*(1-4), 363-390.

Güzelsarı, S. (2004). Kamu yönetimi disiplininde yeni kamu işletmeciliği ve yönetişim yaklaşımları. İçinde Öktem, M. K. ve Ömürgönülşen, U. (Ed.), *Kamu yönetimi gelişimi ve güncel sorunları*. İmaj Kitabevi.

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (4 Nisan, 2025). *Kalkınmada öncelikli yöreler ve teşvikli iller listesi*. https://ismmmo.org.tr/Mevzuat/Kalkinmada-Oncelikli-Yoreler-Ve-Tesvikli-Iller-Listesi--5465.

Maude, A. ve Beer, A. (2000). Regional development agencies in Australia. *The Town Planning Review*, *71*(1), 1-24.

Sarı, R. ve Güven, A. (2007). Kalkınmada öncelikli yöreler uygulamasının iller arası gelir dağılımı üzerindeki etkisi. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, *34*, 77-96.

Türk Dil Kurumu (4 Mayıs, 2025). *Güncel Türkçe sözlük.* https://sozluk.gov.tr/.

United Nations Development Programme (1997). *Governance for sustainable human development*. https://digitallibrary.un.org/record/492551?v=pdf.

Yılmaz, V. ve Efşan, N. Ç. (2019). *Yerel kalkınma aktörlerinin yerel kalkınma yaklaşımı perspektifinde incelenmesi*. *R&S - Research Studies Anatolia Journal*. *2*(7), 342-359.

KAMU YÖNETİMİNDE İŞBİRLİĞİNE DAYALI PLANLAMA ANLAYIŞI: KURAM VE UYGULAMA BAKIMINDAN NE ORTAYA KOYMAKTADIR?

Hatice Duygu BANKOĞLU[1]

Genişletilmiş Özet

20. Yüzyılın başında kamu yönetimine rehberlik eden ve yoğunluklu olarak kurum içi dinamikleri esas alan klasik kamu yönetimi anlayışı, çok düzeyli, çok kurumlu ve çok sektörlü yönetim biçimlerine daha az yer veren özelliğe sahipti. 21. Yüzyıla doğru ise tek örgütlü, hiyerarşik yönetimden farklı bir işleve vurgu ile işbirliğine dayalı yönetim anlayışı öne çıkmıştır. Dahası, böyle bir işbirliği çerçevesinde kamu faaliyetine odaklanan araştırmaların hızlandırılması ve bu faaliyetin kavramsallaştırılması gerektiği (Agranoff ve McGuire, 2003) düşüncesi yaygınlaşmıştır.

Klasik kamu yönetimi yaklaşımı büyük ölçüde kamu hizmetinin devlet kurumlarınca sağlanmasına yönelmektedir. Bu yaklaşımda temel olarak devlet mekanizmasından hizmet kullanıcısına doğru tek yönlü bir akış olduğu varsayılmaktadır. Hizmetten yararlananlar ya da vatandaşlar hedef alınsa da esas rolleri danışma ve katılım niteliğindedir (Hughes, 2013: 318). Ayrıca klasik kamu yönetimi anlayışında devletin kamusal faaliyetlerde, işletmelerin özel sektör faaliyetlerinde ve kâr amacı gütmeyen kuruluşların ise bir ihtiyacı karşılayan ya da bir toplumsal soruna çözüm üreten faaliyetlerde bulunması gerektiği kabul görmüş; devlet faaliyetlerinin ise kamu kuruluşlarında ve kamu yöneticilerinin yönetimi altında çalışan kamu çalışanları tarafından gerçekleştirilmesi benimsenmiştir. Başka bir deyişle "her sektörün kendi bahçesini yetiştirdiği bir model" var olmaktadır ve bu modeldeki sektörler bölünmüş alanlar olarak görülmektedir (Donahue ve Zeckhauser, 2011: 9). Tek yönlü nitelikteki işbirliği yapısına göndermede bulunduğu düşünülen bu anlayışın yerini 21. yüzyılda "çeşitli grupların herkesi etkileyen bir sorunu çözmek için aktif bir şekilde birlikte çalışması" biçiminde bir işbirliği anlayışı almıştır (Hughes, 2013).

Yönetimde işbirliğine dayalı anlayış uzun zamandır vardır ancak kamu, özel ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar bakımından kamu yönetiminde işbirliğine dayalı anlayışın gelişimi tek bir kuruluşu aşan kamusal sorunların çözümü ve bu sorunları ele almak için yeni yaklaşımların gerekliliği ile ortaya çıkmıştır. Ayrıca devlet tarafından finanse edilen programların etkinliğini artırma arzusu da devleti kamu hizmetleri sunmanın yeni yollarını arayıp bulmaya teşvik etmesiyle süreçte etkili olmuştur. Dahası, vatandaşlar açısından değerlendirildiğinde yeni ve farklı işbirlikçi sorun çözme ve karar alma biçimlerini içeren ve bu yönüyle katılım boyutunu öne çıkaran yönetim anlayışına daha fazla vurgu yapılması da bu gelişimi desteklemiştir (O'Leary ve Vij, 2012). Dolayısıyla işbirliğine dayalı yönetim anlayışına tek bir örgüt/kurum içindeki "klasik" hiyerarşik işleyişten farklı bir kamu

[1] Dr., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, h.duygubankoglu@gmail.com, Orcid: 0000-0002-7261-8315.

yönetimi yapısına göndermene bulunan bir anlam yüklenmiştir. Bu anlamıyla da diğer örgütlerle bağlantıları yönetmekten ya da çalışanları tek bir yapıda yönetmekten niteliksel farklılıklara sahip olduğu ileri sürülmektedir (Agranoff ve McGuire, 2003: 64). Bu düşünce devlet düzleminde bir veya daha fazla kamu kurumunun devlet dışı paydaşları resmi, uzlaşı odaklı ve müzakereye dayalı kolektif bir karar alma sürecine doğrudan dahil ettiği ve kamu politikası oluşturmayı, uygulamayı ya da kamu programlarını veya varlıklarını yönetmeyi amaçlayan bir yönetim düzenlemesi anlamına gelmektedir. İşbirliğinin odağı ise kamu politikası ve kamu yönetimidir (Ansell ve Gash, 2008: 544, 545). Planlama açısından bunun yansıması plan yapım sürecine katılımcı bir yaklaşımın hakim olması gerekliliği ile şekillenmiştir. Böylelikle altyapı, çevre ve sürdürülebilirlik gibi topluma ve yönetime temas eden konularda düşünce birliğine dayalı tasarılara odaklanan bir planlama süreci önerilmektedir. Bu önerinin kavramsal biçim halini alarak kamu yönetiminde özel sektör- sivil toplum- devlet (kamu) işbirliği, sektörel işbirliği, kurumlararası işbirliği biçiminde karşımıza çıktığını ve sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz.

21. Yüzyılda bu kavramların farklı bir yönetim anlayışının ürünü olarak ortaya çıktığı açıktır. Kamu yönetiminde işbirliği devlet kurumları ve paydaşlar arasında iki yönlü iletişim ve etki olarak kavramsallaştırılmaktadır (Ansell ve Gash, 2008). Ayrıca işbirliği bu anlamıyla devlet dışı paydaşların politika sonuçları için sorumluluk taşıyacakları anlamına gelmektedir. Bu nedenle, paydaşlar karar alma sürecinin doğrudan katılımcıları olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla işbirliğine dayalı yönetim (işbirlikçi yönetim olarak da adlandırılır), bu etkiyi örgütlemek için açık ve kamusal bir stratejiyi (Ansell ve Gash, 2008: 546) ifade eder hale gelmiştir.

Planlama faaliyetini yönetim süreçlerine stratejik, uzun vadeli, süreçlerin birbiriyle ilişkili olduğu bir bakış açısı yerleştirmek için bilinçli bir politika odaklı çaba olarak ele almak mümkündür. Bu yönüyle planlama paydaşların bir araya gelebileceği alanları şekillendirmeye yardımcı olma rolüne ve kolektif düşünme, hareket etme yolları oluşturma, ilerleme yollarını yeniden çizme ve sürece dair ilişkisel kapasite oluşturma görevine yardımcı olma potansiyeline sahip görünmektedir (Healey, 1997). Buradan hareketle kamu yönetiminde işbirliğine dayalı planlama anlayışı ise ileriye yönelik bir yönetim faaliyeti olarak gelecekte ortaya çıkabilecek zorlukları, tehditleri öngörmek ve dahası buna ilişkin ortak bir anlayış geliştirmek üzere önerilmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın konusunu kamu yönetiminde işbirliğine dayalı planlama anlayışı oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, işbirliğine dayalı yaklaşımın kamu yönetimine kuram ve uygulama açısından sunabileceği önerilere yönelerek böyle bir planlama anlayışını sorgulamaya açmaktır. Bu yönüyle çalışma, ilk olarak kamu yönetiminde işbirliği ve işbirliğine dayalı yönetim anlayışına dair kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Bu kavramsal çerçeve doğrultusunda işbirliğine dayalı yönetimin planlama anlayışı kuram ve uygulama boyutu ile incelenmektedir. Çalışmada işbirliğinin yönetim ve planlamaya dair kavramsal çerçevesini kurmak ve açıklamak için kamu

yönetiminde işbirlikçi yönetimi konu edinen alın yazından yararlanılmıştır. Çalışmanın yöntemi ise alan yazın taramasından elde edilen bilgiler doğrultusunda betimleyici (tanımlayıcı) araştırmaya dayanmaktadır. Bu araştırma yöntemi ile kamu yönetimi ve değişen işbirliği ilişkisindeki kavramsal örüntünün bütünlüklü şekilde açıklanmasına odaklanılmaktadır. Çalışma, işbirliğine dayalı planlamanın kamu yönetimindeki yerini açıklamakta; bu planlama anlayışının kamu yönetiminde sorun çözme yollarına kuram ve uygulama açısından ne sunduğunu ortaya koymakta ve nihai olarak kamu yönetiminde işbirliğine yönelik geliştirilen çerçevenin eleştirel değerlendirmesine yönelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, İşbirliğine Dayalı Yönetim, İşbirliğine Dayalı Planlama

COLLABORATIVE PLANNING IN PUBLIC ADMINISTRATION: WHAT DOES IT SUGGEST IN THEORY AND PRACTICE?

Abstract

This study outlines the conceptual framework of the planning approach of collaborative management in public administration. In order to better grasp this understanding, it first explores collaboration and collaborative management in public administration and the planning understanding of this management. Moreover, the study highlights the collaborative planning approach with its theoretical and practical dimensions. In this aspect, the theoretical dimension stems from the changing administration and more specifically the understanding of collaboration in public administration. The practical dimension is based on the suggestions of collaborative planning in terms of responding to problems. This study utilizes existing literature on collaborative management in public administration to clarify the concepts of collaboration in both administration and planning. In addition, this study employs a literature review and a descriptive research method. In terms of its scope, the study opens the concept to questioning by turning to the suggestions that the collaborative approach can offer to public administration in terms of theory and practice. In this way, the aim of the research is to explain the place of collaborative planning in public administration and to explore what this planning approach offers to problem solving in public administration. Finally, this study aims to reach a critical evaluation of the current situation in terms of theory and practice.

Keywords: Public Administration, Collaborative Management, Collaborative Planning

Kaynakça

Agranoff, R.,& McGuire, M. (2003). *Collaborative public management: new strategies for local governments*. Georgetown University Press.

Ansell, C., Alison G. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory: J-PART*,*18*(4), 543-571.

Donahue, J., Richard, D., & Zeckhauser, J. (2011). *Collaborative governance: private roles for public goals ın turbulent times*. Princeton University Press.

Healey, P. (1997). *Collaborative planning: shaping places in fragmented societies*. Macmillan Press.

Hughes, O. (2013). *Kamu işletmeciliği ve yönetimi*. BigBang Yayınları.

O'Leary, Nidhi, R. (2012). Collaborative public management: where have we been and where are we going?. *The American Review of Public Administration*, *42*(5), 507-522.

TÜRKİYE'DE KALKINMA AJANSLARI: FAALİYETLERİ VE ETKİNLİĞİNE YÖNELİK TARTIŞMALAR

Abdulgaffar ÇİFTÇİ[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki kalkınma ajanslarının faaliyetlerini ve etkinliğini değerlendirerek, yerel ve bölgesel kalkınma süreçlerine olan etkilerini analiz etmektir. Çalışma, genel olarak Türkiye'deki kalkınma ajanslarının faaliyetlerini ele almakta ve bu kapsamda yerel yönetimlerle ilişkileri, merkeziyetçi yapının etkisi ve bölgesel kalkınma süreçlerine katkıları incelenmektedir. Çalışma, literatür taraması ve kalkınma ajanslarının çeşitli faaliyet raporlarının incelenmesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Türkiye genelindeki kalkınma ajanslarının çeşitli faaliyetleri bölgesel ve yerel kalkınmaya sağladıkları katkıyı ölçebilmek adına analiz edilmiştir. Çalışmada, ajansların mali destek programları ve çeşitli sektörlerdeki projeleri (örneğin, turizm, lojistik, dijital dönüşüm) incelenmiştir.

Avrupa Birliği politikalarının da yönlendirmelerinin etkisiyle 2006 yılında kalkınma ajansları, kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek amacıyla kurulmuş ve 2009 yılında faaliyete başlamıştır. Ajansların amacı, kaynakların etkin kullanımını sağlayarak ulusal kalkınma planlarıyla uyumlu bölgesel gelişmeyi hızlandırmaktır. Ancak, merkeziyetçi bir bürokratik yapı üzerinden 81 ildeki yatırım faaliyetlerini yönetmenin zorluğu nedeniyle kalkınma ajanslarına duyulan ihtiyaç artmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrasında kalkınma ajanslarının Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile ilişkileri netleştirilmiştir. Bakanlık, ajansların koordinasyonunu sağlamak ve denetimlerini yürütmekle görevlendirilmiştir. Ajanslar, yerel yönetimlerin teknik kapasitelerini artırarak projeler ve mali destekler yoluyla kalkınma süreçlerine katkı sunmaktadır.

Kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınma ve yerelleşmeyi sağlamada ne derece etkin olduğu, kurulduğu yıldan bugüne değin tartışılsa da son dönemde ajansların sağlamış oldukları mali desteklerle birlikte mikro ölçekte kalkınma sürecini hızlandırdığı ve bu sürece bağlı olarak ulusal düzeyde de kalkınmanın ana aktörü görevinde bulunduğu da göz ardı edilmemelidir. Ajanslar, kuruldukları ilk yıllarda kendilerinden beklenen rolleri tam olarak yerine getirememişlerdir; bu hazırladıkları faaliyet raporlarından da anlaşılmaktadır. Fakat son dönemde kalkınma ajanslarının gerek merkezi yönetimi, gerekse yerel yönetimleri çeşitli projeler yoluyla desteklemekte ajanslar bünyesinde bu projeler başarılı şekilde yürütülmektedir. Bu konuyla ilgi yapılan bir araştırmada ortaya çıkan bulgulardan birisinde önceki yıllarda ajanslar tarafından desteklenen projelerin

[1] Arş. Gör., Kastamonu Üniversitesi, aciftci@kastamonu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1224-9634.

öncelikle ağırlıklı olarak merkezi yönetim birimleri arasında dağılıyor olması göze çarpmıştır. Fakat sonraki yıllarda bu durum yerel yönetimler lehine olacak şekilde dengelenmiş; yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik desteklerin sayısında da bir artış söz konusu olmuştur. Yerel yönetimler bağlamında desteklenen projeler içerisinde dikkat çeken konular arasında "kentsel yönetişim, yerel yönetişim, etkin yönetim, kamu hizmetlerinde etkinliğin arttırılması gibi başlıklar dikkat çekici ve yerelleşme adına önemli bir gelişme olmuştur. Örneğin 2021 yılında "Doğu Marmara Kalkınma Ajansı" ve "Çukurova Kalkınma Ajansı" özelinde yapılan bir çalışmada söz konusu ajansların bu bağlamdaki katkıları ortaya konmuştur. 2020 yılında Doğu Marmara Kalkınma Ajansının vermiş olduğu teknik destek programı kapsamındaki destekleri incelendiğinde aralarında büyükşehir belediyelerinin, valiliklerin, organize sanayi bölgelerinin ve teknoparkların bulunduğu 53 adet projeye destek verildiği görülmüştür. Bu bulgular göstermektedir ki Ajansların desteklediği projeler, özellikle sanayi ve teknolojik altyapının güçlendirilmesi açısından bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sunmaktadır.

Çukurova Kalkınma Ajansı ise bünyesinde oluşturduğu "Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı" ile bölgenin yerel dinamizmini harekete geçirerek "yoksulluk, hızlı göç ve çarpık kentleşmeden kaynaklı toplumsal problemlerin" önüne geçmek için sosyal sorumluluk ve girişimciliği destekleyici faaliyetler yürütmüştür. Mali destek programları incelendiğinde, verilen desteklerin büyük kısmının küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesine ve bu işletmelerin geliştirilmesine yönelik olduğu gözlemlenmiştir. Yine alt yapı ve araştırma geliştirme yatırımlarına da bu proje kapsamında destek verilmiştir. Bu iki proje kapsamında destek olunan illerin bölgesel kalkınmasına ilişkin bir insani gelişme indeksi belirlenmiş ve ajansların faaliyete başladığı 2009 yılından itibaren 2018 yılına kadar ki süreçte bahsedilen indekste iki ajansta da geçen on sene boyunca hep yükselme olmuş ajanslar faaliyet gösterdiği bölgelerde başarılı olmuşlardır. Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak İllerimizin yer aldığı "TRC3" diye adlandırılan bölgede ise Dicle Kalkınma Ajansı söz konusu illerin ilçe merkezlerinde kentsel üstyapı ve ortak yaşam alanlarının geliştirilmesi amacıyla "Kentsel Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi Mali Destek Programı"nı uygulamıştır. Trabzon, Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize'yi kapsayan Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı da projelere destek faaliyetlerini sürdürmektedir. Ajans kentsel ve kırsal alanlarda çekim merkezleri oluşturmak hedefiyle turizme katkılar sağlamıştır. Ajans tarafından desteklenen Eko-Park projesi ile Trabzon'a önemli bir kentsel rekreasyon alanı kazandırılmıştır. Bölgede lojistik altyapısının geliştirilmesi için Lojistik Merkez Projesi ajans tarafından hazırlanmıştır. Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde'den oluşan Ahiler Kalkınma Ajansı'nda ise ulusal ölçekte gerçekleştirilen dijital dönüşüm ve teknoloji alanındaki çalışmalara paralel olarak kamu, özel sektör ve sivil toplumun dijital dönüşüm çabalarına destek olmuştur. Bu kapsamda 2018-2020 yılları arasında, dijital dönüşüm odaklı toplam 50'den fazla projenin hayata geçmesi sağlanmıştır. Paydaşlarla yönetişimi esas alan bir yaklaşımla bölgede bulunan genç işsizlere yönelik, Niğde ve Aksaray illerinde "Python ve Django" eğitimleri,

Nevşehir, Kırıkkale ve Kırşehir illerinde ise "Front-End Web Geliştirme 101" ve "Back-End Web Geliştirme 101" eğitimleri düzenlenmiştir. Bu sayede 100'den fazla İŞKUR'a kayıtlı genç işsiz ve üniversite öğrencisi yazılım geliştiricilik mesleğine ilk adımı atmıştır. Ajansların projeleri, bölgesel kalkınmanın altyapı, teknoloji, sosyal sorunlar gibi farklı alanlarını hedef almakla birlikte, yerelleşme ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda entegre bir yaklaşım sergilediği görülmektedir.

Merkeziyetçi yapıya rağmen kalkınma ajanslarının yerel yönetimlerle geliştirdiği işbirliği, bölgesel kalkınma sürecinde yerelleşmenin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, ajansların yerel ihtiyaçlara ne derece duyarlı olduğu önemli bir tartışma konusudur. Merkezi ve yerel yönetimlerin yetki, görev ve sorumlulukları ile birbirleriyle olan ilişkileri de bu gelişmeler sonucunda yeniden yapılandırılmaya devam etmektedir. Yerel ve bölgesel hizmetleri görmeye dönük yerel, metropoliten ve bölgesel yönetim yapıları güçlendirilmiş, genel olarak daha fazla görev, sorumluluk, yetki ve kaynakla donatılmış ve bu çerçeve yerel ortak hizmetleri görmede genel görevli hale gelmiştir. Belediyeler, il özel idareleri stratejik plan ve performans temelli bütçeleme yaparken, kalkınma ajansları da bölge kalkınma planları yapmaktadır. Kanaatimizce bölge örgütlenmesi tartışmalarında kalkınma ve gelişme amaçlarına yönelik, il kademesi dışındaki hizmetlerin merkezleri ve alanları örnek olan bölgeler içinde toplanmalıdır. Kalkınma ajanslarının destekleyeceği projelerin sadece nicel şekilde artmasından ziyade uygulamalarıyla birlikte süreklilikleri sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, kalkınma ajanslarının desteklediği projelerin uygulama sürekliliği sağlanmalı ve yerel yönetimlerin katılımı artırılmalıdır. Türkiye'nin bölgesel kalkınma süreçlerinde sürdürülebilir ve kapsayıcı politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Kalkınma ajanslarının yerel yönetimlerle işbirliği mekanizmalarını daha da geliştirmesi, yerel yönetimlerin teknik kapasitesini artırma noktasında stratejik bir hedef olmalıdır. Kalkınma ajanslarının kendi içinde de projelerinin sürdürülebilirliği için düzenli izleme ve değerlendirme mekanizmaları kurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma Ajansları, Bölgesel Kalkınma, Yerel Yönetimler, Yönetişim, Merkeziyetçilik

EVALUATION OF DEVELOPMENT AGENCIES IN TÜRKİYE: ACTIVITES AND EFFECTIVENESS

Abstract

This study aims to analyze the activities and effectiveness of development agencies in Türkiye, focusing on their impact on local and regional development processes. The research examines their relations with local governments, the influence of the centralized administrative structure, and their contributions to regional development. The study is based on a literature review and an analysis of various activity reports. Established in 2006 and operational since 2009, development agencies were designed to enhance cooperation between the public sector, private sector, and civil society, aligning with national development plans. However, the centralized bureaucratic structure posed challenges in managing investments across 81 provinces, increasing the need for these agencies. Following the Presidential Government System, the Ministry of Industry and Technology was assigned to coordinate and supervise the agencies. They provide financial and technical support to local governments, boosting regional development efforts. Although initially falling short of expectations, agencies have recently improved their performance, contributing to local governance through projects in urban governance, public service efficiency, and social development. Ensuring the sustainability of these projects and strengthening cooperation with local governments remain critical for achieving long-term development goals. Regular monitoring and evaluation mechanisms are essential to sustain their effectiveness.

Keywords: Development Agencies, Regional Development, Local Governments, Governance, Centralization

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE YENİ TİP ÖRGÜTLER: AJANS, OFİS, BAĞIMSIZ İDARİ OTORİTE, FEDERASYON, KAMUSAL ŞİRKET, FON, YATIRIM İZLEME VE ÖZEL ALAN YÖNETİMLERİ

Hikmet KAVRUK[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmada, Türkiye'de alışılagelen örgüt isim ve statülerinden farklılaşmış ajans, üst kurul, ofis, fon, yatırım izleme ve koordinasyon, alan yönetimi, federasyon, kamusal şirket gibi çeşitli kamusal nitelikli örgütlerin varlık nedenleri, temel özellikleri, birbirleriyle ve klasik kamu örgütleriyle benzer ve farklı yönleri incelenmektedir. Bu yeni tip örgütlerin kamusal alana dahil oluşu, küreselleşme, rekabet, özelleştirme, bölgesel ilişkiler ve kamu yönetimi anlayışında değişmeler gibi nedenlere dayandırılabilmektedir.

Türk kamu yönetiminde merkezi ve yerel idarelerin örgütlenmesi ve kendi içindeki hiyerarşileri geleneksel/klasik bir yapılanmaya dayanmaktadır. Merkezi ve yerel İdareler dışında kurulan kamusal nitelikli müstakil örgütler nitelikleri gereği kamu kurumları sınıfı içerisinde değerlendirilmektedir. Merkezi ve yerel idarenin bulunduğu sınıf kişi topluluğu olarak, kamu kurumları ise mal toplulukları olarak nitelenmektedir. Genel olarak kamu idareleri, kamu kurum ve kuruluşlarının temel mevzuatı iki Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde toplanmıştır. 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Cumhurbaşkanlığı teşkilatını, başka bir ifadeyle kamu idaresini yani merkezi ve yerel idare örgütlenmesini düzenlemektedir. 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ise bakanlıklara bağlı, ilgili ve ilişkili kamu kurumları ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarını düzenlemektedir.

Hem kamu idareleri hem de kamu kurumları alışıldığı üzere geleneksel bir yapılanmayla benzer şekillerde kurulmakta, idaresi, genel müdürlüğü, dairesi, kurumu, kuruluşu gibi isimler almaktadır. Bu kavramlar örgütün hangi yönetsel seviyede kurulduğunu (başkanlığı, genel müdürlüğü, müsteşarlığı, dairesi gibi) ve örgüt niteliğini (idaresi, kurumu, kuruluşu, kurulu, müessesesi, iştiraki) belirtmektedir. Bu geleneksel kamu örgütsel yapılanma anlayışı günümüzde devam ettirilmektedir.

Hızla artan dijitalleşme, yerelleşme ve katılımcılık, şeffaflık, esneklik, işbirliğine dayanma gibi ilkelerle ve yönetişim gibi yönetsel modellerle kamu yönetimi yapı ve anlayışı da dönüşüm sürecine girmiştir. Mevcut geleneksel hiyerarşik yapılar yerini daha esnek, şeffaf ve iş birliğine dayalı örgütlenmelere bırakmaktadır. Bu bağlamda, mevcut kamu yönetimi yapısında, vatandaş katılımını artırma ve hizmet sunumunda verimlilik sağlama amaçlı düzenlemeler olabilmektedir. Bu durum mevcut kamu yönetimi yapısında değişime uyum çabaları olarak değerlendirilebilir.

[1] Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, hikmet.kavruk@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7860-585X.

1980'li yıllardan itibaren, küreselleşmenin sosyoekonomik ve politik etkileri, dünya genelinde yaygınlaşan neoliberal politikalar Türkiye'de de kamu yönetiminde yeniden yapılanma ihtiyacını doğurmuştur. Bu süreçte kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi, yerelleşme ve kamu yönetiminde etkinlik ön planda olmuştur. İki binli yıllara girildiğinde bölgesel kalkınma ajansları, ajans adıyla kurulan diğer örgütler sayıca artmış, özel alan yönetimleri kurulmaya başlanmış ve kamu iktisadi teşebbüslerinin kamusal şirketler halinde yeniden yapılandırılması dikkat çekmiştir. Düzenleyici ve denetleyici üst kurulların sayısı artmış, kamu yönetiminde bağımsız karar alma mekanizmaları güçlendirilmiş, idari ve mali özerkliği olan özel bütçeli yeni kamu tüzelkişilikleri ortaya çıkmıştır.

Böylece son çeyrek asırdır Türkiye'de kamu yönetiminde örgütsel yapılanmada yeni bir anlayış geliştirildiğini söyleyebiliriz. Mevcut örgütsel yapılanmadaki "kurumu", "kuruluşu" "idaresi" gibi alışıldık örgüt adlarından başka, "ajans", "özel alan yönetimi", "bağımsız idari otorite", "yatırım izleme ve koordinasyon örgütü", "ofis", "federasyon", "fon idareleri", "kamusal şirket" gibi örgüt tip ve adlarının da kullanılmaya başlanmıştır. Bu yeni adlar altında kamu yönetimi alanında yeni kamusal örgüt tipleri geliştirilmiş ve kurulmuştur.

Bölge esaslı kurulan ve sayıları 26 adet olan kalkınma ajansları; düzenleyici ve denetleyici örgütler veya üst kurullar olarak adlandırılan RTÜK, BDDK, SPK gibi bağımsız idari otoriteler; Çanakkale, Uludağ ve Kapadokya Alan Başkanlıklarından oluşan şimdilik üç adet özel alan yönetimi; Türkiye Çevre Ajansı, Türkiye Uzay Ajansı, Türkiye Ulusal Ajansı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı gibi ajanslar; sadece büyükşehirlerde kurulu yatırım izleme ve koordinasyonu amaçlı 30 adet Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları; spor kulüpleri üzerine kurulu 63 adet bağımsız spor federasyonları; Varlık Fonu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu gibi fon yönetimleri; Cumhurbaşkanlığına bağlı kamu tüzel kişilikli Ofisler bu yeni tip kamusal örgütlerdendir. Bankacılık sistemi içinde bankaları ve bazı kamu iktisadi teşebbüslerini birer anonim şirket halinde yapılandırarak (Halkbank A.Ş., İlbank A.Ş., Telekom AŞ., TEİAŞ, PTT A.Ş gibi) kamu işletmeciliği ya da kamu şirketleri halinde kamu hizmetlerini gördürmek de yeni tip örgüt tipleri olarak belirtilebilir.

Bu yeni tip örgütlerinin tümü tüzel kişidirler. Bazılarının ise kamu tüzelkişiliği ve idari ve mali özerklikleri ve özel bütçeli oluşları kuruluş kanun ve kararnamelerinde açıkça vurgulanmaktadır. Birer kamu kurumu olarak belirteceğimiz bu yeni tip kamusal nitelikli örgütler kamu idarelerine bir şekilde bağlıdırlar. Bağ ilişkisinin düzenlenişi ise "bağlı idare", "ilgili idare", "ilişkili idare" statüleriyle belirlenmektedir.

Bu yeni tip örgütlerin varlık nedenleri, kamusal nitelikleri, kamu yönetimi içerisindeki yerleri, birbirleriyle ve klasik kamu idareleri ve klasik kamu kurumlarıyla ortak ve farklı yönleri açılarından incelenecektir. Benzer ve farklı yönleri çeşitli kriterler esasında karşılaştırılarak açıklanacaktır. Kamu tüzel kişilikleri, özerklikleri, tabi oldukları hukuk, kamu idaresine bağlılık düzeyleri,

denetlenme biçimleri, faaliyet alanı/coğrafyası temel gelir kaynakları ve bütçe yapıları bu kriterlerdendir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Kurumları, Ajanslar, Alan Yönetimleri, Spor Federasyonları, Kamusal Şirketler

NEW TYPES OF ORGANIZATIONS IN TURKISH PUBLIC ADMINISTRATION: AGENCY, OFFICE, INDEPENDENT ADMINISTRATIVE AUTHORITY, SPORT FEDERATIONS, PUBLIC COMPANY, FUND AND SPECIAL AREA ADMINISTRATIONS

Abstract

In Türkiye for the last quarter century. In addition to the usual organization names such as “institution”, “establishment”, “administration” in the current organizational structure, it is seen that organization types and names such as “agency”, “special area management”, “independent administrative authority”, “investment monitoring and coordination organization”, “office”, “federation”, “fund administrations”, “public company” are also used. New public organization types have been developed and established in the field of public administration under these new names. All of these new type organizations are legal entities. Some of them have public legal personality, administrative and financial autonomy and special budgets, which are clearly emphasized in their establishment laws and decrees. These new type public organizations, which we will refer to as public institutions, are somehow connected to public administrations. The organization of the connection relationship is determined by the statuses of “dependent administration”, “related administration”, “less related administration”. In this study, the reasons for the existence of new type organizations, their public characteristics, their places in public administration, their common and different aspects with each other and with classical public administrations and classical public institutions will be examined. Their similar and different aspects will be compared based on various criteria (public legal entities, their autonomy, the law they are subject to, their level of dependence on public administration, their forms of supervision, their field of activity/geography, their main sources of income and their budget structures).

Keywords: Public İnstitutions, Agencies, Area Administrations, Sports Federations, Public Companies

ULRİCH BECK'İN "RİSK TOPLUMU" PERSPEKTİFİNDE PANDEMİLER VE DOĞAL AFETLERİN MODERN KAMU POLİTİKALARINA SOSYOLOJİK ETKİLERİ

Veysel EREN[1], Hasret DUMAN[2]

Genişletilmiş Özet

Ulrich Beck, "Risk Toplumu" kavramını öne sürerek modern toplumların giderek artan belirsizlik ve tehlikelerle nasıl yüzleştiğini, bu süreçteki yapısal dönüşümlerin ne tür sonuçlar doğurduğunu kapsamlı biçimde analiz etmiştir. Söz konusu yaklaşım, endüstriyel toplumdan post-endüstriyel topluma geçişte yaşanan ekonomik ve teknolojik gelişmelerin, bir yandan toplumsal refahı yükseltirken öte yandan geniş ölçekli riskleri ve beklenmedik krizleri tetiklediğini ortaya koyar. Pandemiler (özellikle COVID-19 örneğinde görüldüğü üzere) ile doğal afetler (deprem, sel, kasırga, orman yangını gibi), bu risklerin en belirgin ve en çarpıcı tezahürlerini oluşturur. Bahsi geçen olguların modern kamu politikalarındaki yansımalarını irdelemek, aynı zamanda Beck'in risk toplumu kuramının güncel geçerliliğini de sınamak anlamına gelmektedir. Bu noktada, Beck'in kuramsal çerçevesinde klasik sanayi toplumlarında "üretim" ekseni öne çıkarken, modern dönemde tartışmaların "dağılım" odağına kaydığına dikkat çekmek gerekir. Sanayi toplumunda iktisadi servetin paylaşımına ilişkin meseleler temel tartışma konusu iken risk toplumunda esas soru, toplumsal risklerin nasıl dağıldığı ve hangi mekanizmalarla yönetildiğidir. Pandemiler ve doğal afetler, bu dağılım sorunsalını tüm açıklığıyla gözler önüne serer. Örneğin COVID-19 sürecinde sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler, aşı temininde yaşanan adaletsiz uygulamalar ve ekonomik desteklerin sınırlılıkları, riskin toplum içinde aynı biçimde paylaşılmadığını ortaya koymuştur. Benzer biçimde afetler, alt yapı sorunlarıyla karşı karşıya bulunan bölgelerin daha büyük kayıplara uğradığını göstermiştir. Buradan hareketle, Beck'in "risk demokratik değildir" söylemine uygun olarak riskin kâğıt üzerinde herkese eşit gibi görünse de fiiliyatta dezavantajlı grupları daha fazla etkilediği sonucuna varılabilir.

Risk algısının inşa sürecinde medya ve uzman bilgisi belirleyici bir konumda yer alır. Pandemi örneğinde kamuoyunun korku, kaygı ve belirsizlik duyguları, büyük ölçüde günlük vaka sayıları, ölüm oranları ve sağlık otoritelerinin açıklamaları üzerinden şekillenmiştir. Aynı şekilde deprem, sel ve benzeri afetlerde de sarsıntı büyüklüğü, artçı şoklar veya uzman uyarıları, toplumun risk algısını besler. Bu aşamada, risk iletişiminin etkin yönetimi kamu kurumlarının sorumluluğundadır. Zira bilgi kirliliği ya da eksik bilgilendirme, toplumda güvensizliğe ve paniğe yol açabilmektedir. Beck'in

[1] Prof. Dr, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, veysel@mku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3607-1583
[2] Arş. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hasret.duman@mku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7187-7729

risk toplumu yaklaşımı, tam da bu hususa atıfta bulunur: Yüksek karmaşıklığa sahip modern dünyada, kamusal otoritelerin bilgilendirme süreçlerini şeffaf ve bilimsel temellerle yürütmesi hayati önem taşır. Pandemiler, sağlık alanını aşan çok boyutlu sonuçlarıyla kamu politikalarının pek çok sahasını doğrudan etkilemiştir. Beck, risk toplumunda karar alma süreçlerinin sadece ulus devlet sınırlarına hapsedilemeyeceğini, yer yer "küresel" bir karakter kazandığını ileri sürer. Nitekim büyük çaplı salgınlarda, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) gibi uluslararası kuruluşların rehberliği ve ülkelerin karşılıklı veri paylaşımı, küresel düzeyde bir eşgüdümün gerekliliğini açıkça göstermiştir. Bu durum, Beck'in risklerin ulusal sınırları aştığına dair tezini doğrular niteliktedir. Özellikle aşı temininde yaşanan zorluklar, "aşı milliyetçiliği" gibi yaklaşımların ortaya çıkışı, risklerin küresel doğasını ve eşitsiz dağılımını gözler önüne sermiştir.

Doğal afetler de Beck'in risk toplumu kuramıyla yakından ilişkilidir. İklim değişikliği ve küresel ısınmanın, afetlerin sıklığını ve şiddetini artırdığına dair akademik literatürde yaygın bir kabul söz konusudur. Ayrıca hızlı kentleşme ve yetersiz altyapı gibi faktörler, toplumun afetlere karşı kırılganlığını önemli ölçüde yükseltir. Bu noktada modern kamu politikaları, yalnızca afet sonrasına yönelik müdahaleleri değil, risklerin önlenmesi ve azaltılması için uzun vadeli düzenlemeleri de içermek durumundadır. Ulusal Afet Yönetimi Kurumları veya benzeri oluşumların görevi, yalnızca ilk müdahaleyle sınırlı olmayıp kentsel planlama, risk haritalarının hazırlanması ve toplumsal farkındalık projelerinin yürütülmesini de kapsar. Beck'in vurguladığı gibi, kurumsal kapasite ve bilimsel bilgi ne kadar gelişmiş olursa olsun, siyasi ve ekonomik çıkarlar veya eksik denetim nedeniyle risklerin yeniden üretilebileceği daima akılda tutulmalıdır. Kamuya beyan edilen veriler ışığında yapılacak niceliksel araştırmalar, pandemilerin ve afetlerin toplumsal etkilerini daha somut biçimde değerlendirmeye imkân tanır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayımlanan insani gelişmişlik raporları, pandemi öncesi ve sonrası dönemlerde sağlık, gelir ve eğitim göstergelerindeki değişimleri yansıtmaktadır. Benzer şekilde, Dünya Bankası ile Uluslararası Afet Veri Tabanı (EM-DAT) tarafından paylaşılan istatistiksel göstergeler, doğal afetlerin artan sayısı ve büyüyen maliyetleri hakkında kapsamlı veriler sunar. Söz konusu verilere bakıldığında, iklim değişikliğiyle ilişkili afet sıklığının ve bu afetlerin sebep olduğu kayıpların son yıllarda belirgin biçimde yükseldiği görülmektedir. Bu gelişmeler, risk toplumunda tehlikelerin küresel ölçekte yoğunlaşarak eşitsiz biçimde dağıldığına dair Beck tezini doğrular niteliktedir.

Öte yandan, risk toplumu bağlamında giderek önem kazanan bir diğer kavram "dirençlilik" (resilience) olmaktadır. Dirençlilik, sistemlerin beklenmedik kriz ve şok durumlarında hızlı ve etkili uyum mekanizmaları geliştirme potansiyelini ifade eder. Beck, riskin tamamen ortadan kaldırılamayacağını, ancak toplumun riskle yaşamayı öğrenmesi gerektiğini savunur. Afet anlarında sadece merkezi yönetimin değil, yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşlarının ve hatta mahalle ölçeğindeki girişimlerin de devreye girmesi, çok katmanlı yönetişime örnek teşkil eder. Pandemi

döneminde çevrimiçi dayanışma ağlarının ve dijital platformların toplumsal destek sağlamada oynadığı rol de bu çerçevede ele alınabilir. Risk iletişimi ve kamu politikalarının dönüşümünde sosyal medyanın ve dijital teknolojilerin etkisi de göz ardı edilemez. Beck, eserlerinde medyanın risk algısını dönüştüren işlevine değinmekle birlikte, günümüzde sosyal medya aracılığıyla yayılan yanlış bilgilerin (infodemi) toplum sağlığına ve afet yönetimine ne ölçüde zarar verebileceğini öngörmüş gibidir. Bu nedenle, etkin risk yönetimi, fiziksel tedbirlerin yanında iletişim stratejilerini de ihtiva etmek durumundadır.

Neticede, Ulrich Beck'in risk toplumu yaklaşımı, küresel salgınlar ve doğal afetler gibi büyük ölçekli krizlerin modern kamu politikaları üzerindeki etkilerini anlamak için sağlam bir kuramsal temel sunmaktadır. Bu çerçevede riskin küreselleşmesi, toplumsal katmanlar arasındaki farklı dağılımı ve siyasi-iktisadi etkenler nedeniyle zaman zaman yeniden üretilmesi, kamu yönetimi organlarının çok boyutlu ve katılımcı politikalara yönelme ihtiyacını açığa çıkarmaktadır. Özellikle pandemiler ve afetler, devletlerin daha şeffaf, esnek ve işbirliğine dayalı tedbirler almasını mecbur kılarken, teknolojik ilerlemelerle beraber risklerin çeşitlenme ihtimalini de gündemde tutmaktadır. Dolayısıyla gelecekteki kamu politikalarının merkezinde "dirençlilik, bilimsel bilgiyle desteklenen katılımcı yönetim ve uluslararası dayanışma" gibi ilkelerin yer alması, Beck'in risk toplumu kuramının öngördüğü paradigma değişiminin en mühim unsurlarından biri olarak belirginleşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Risk Toplumu, Pandemiler, Doğal Afetler, Kamu Politikaları, Ulrich Beck

THE SOCIOLOGICAL IMPACTS OF PANDEMICS AND NATURAL DISASTERS ON MODERN PUBLIC POLICIES WITHIN ULRICH BECK'S "RISK SOCIETY" PERSPECTIVE

Abstract

Ulrich Beck's concept of the "Risk Society" highlights the escalating prevalence of uncertainties and hazards in contemporary societies, driven by rapid technological and economic developments. Pandemics particularly COVID-19 and natural disasters, such as earthquakes, floods, and wildfires, exemplify how risks converge on various communities in unequal ways, frequently magnifying preexisting inequalities. Beck contends that modern governance structures must adopt transparent, evidence-based policies and engage in broad cooperation beyond national frontiers to effectively address these large-scale threats. During the COVID-19 pandemic, disparities in vaccine distribution and access to healthcare underscored the global interconnectedness of health risks, while also revealing the imperative for equitable public policies. Likewise, natural disasters demonstrate how local vulnerabilities such as insufficient infrastructure or inadequate building standards can intensify social and economic losses. Data publicly released by entities like the World Bank, UNDP, and other international organizations reveals both the global impact and uneven repercussions of these crises. The rise of social media and digital platforms further complicates risk perception, as misinformation can spread rapidly and undermine policy measures, thereby accentuating the necessity of coherent and scientifically grounded risk communication. Ultimately, Beck's framework calls attention to resilience as a foundational principle for public policy. Within this perspective, resilience entails not merely rebounding from crises but also fostering adaptive capacities that anticipate future risks. Consequently, policy design must integrate scientific, social, and ethical considerations to manage the modern world's increasing array of risks effectively and sustainably. These measures are crucial for building societies that can adapt to the challenges of evolving risk environments.

Keywords: Risk Society, Pandemics, Natural Disasters, Public Policies, Ulrich Beck

ENRİCO QUARANTELLİ'NİN TEORİLERİ IŞIĞINDA AFET SONRASI TOPLUMSAL DAYANIKLILIK: TÜRKİYE DEPREM VAKALARI ÜZERİNE BİR ANALİZ

Yakup BULUT[1], Demet DÖNMEZ[2], Soner AKIN[3]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmanın amacı, Enrico Quarantelli'nin afet sosyolojisine katkılarından yola çıkarak Türkiye'de meydana gelen deprem vakalarının toplumsal dayanıklılık açısından bir değerlendirmesini yapmaktır. Quarantelli, afetlerin sadece fiziksel yıkımlara sebep olmadığını, aynı zamanda afetlerin çok boyutlu etkilerine, toplumsal organizasyonların şekillenmesine ve toplumsal dayanıklılık kavramının önemine de dikkat çekmiştir. Depreme sıkça maruz kalan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de yaşanan depremler sonrası toparlanma ve dayanıklılık çalışmalarının değerlendirilmesi için önemli bir perspektif sunan bu yaklaşım çerçevesinde, özellikle Türkiye'de deprem sonrası toplumsal dayanıklılık nasıl geliştirilebilir? Afet müdahalesinde hangi faktörler belirleyicidir ve toplumsal dayanışmanın bu süreçteki rolü nedir? Sorularına cevap aranmaya çalışılmaktadır. Çünkü Quarantelli'nin teorik yaklaşımları, afetlerin fiziki etkileri kadar, sosyal sistemlerin işleyişindeki zayıflıkları da ortaya çıkardığı üzerinde durmaktadır. Bu çerçevede, afet sonrası toplumların dayanıklılığını etkileyen faktörler; organizasyonel yapı, liderlik, kaynakların etkin kullanımı ve bireyler arası dayanışma gibi birçok faktör önemli hale gelmektedir. İşte bu çalışma, Türkiye'deki deprem örneklerini analiz ederek bu faktörlerin nasıl işlediğini ve bu bağlamda geliştirilebilecek alanların neler olabileceğini tartışmaktadır.

Bu açıdan *afet sosyolojisi* alanında çağdaş teorilerin temelini atan isimlerden biri olan Enrico Quarantelli, afetlerin, toplumsal yapının işleyişindeki bozuklukları ve örgütsel zayıflıkları ortaya çıkardığını, toplumları yeniden şekillendiren olayların meydana geldiğini ve toplumsal dayanıklılık kapasitesinin önemine vurgu yapmaktadır ki, bu kapasite, toplumun afet öncesinde, esnasında ve sonrasında gösterdiği örgütlülük ve dayanışma ile belirleneceğine dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda Quarantelli'nin en önemli katkılarından biri, afetlere verilen tepkilerin bireysel değil, toplumsal bir perspektifle ele alınması gerektiğidir. Ona göre, afetlere hazırlıklı olmanın temelinde toplumun bilinçlendirilmesi, afet anında etkili bir liderlik ve kaynakların adil paylaşımı yatmaktadır (Quarantelli, 1989: 243-251). Ayrıca, afet sonrası yeniden inşa sürecinde dayanışma

[1] Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yakupbulut@gantep.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0838-4200.
[2] Doç. Dr, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, demetdonmez@osmaniye.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5833-9088.
[3] Doç. Dr, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sakin@mku.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2403-8041.

mekanizmalarının etkin kullanılması, toplumsal dayanıklılığın sağlanmasında kritik bir rol oynayacağı da göz ardı edilmemelidir.

Türkiye, jeolojik yapısı nedeniyle dünyanın en aktif deprem bölgelerinden biri üzerinde bulunmaktadır. 1999 Gölcük Depremi, 2011 Van Depremi ve 2023 Kahramanmaraş Depremi gibi büyük yıkımlara yol açan depremler sonrası yaşanan olaylar, *toplumsal dayanıklılığın* önemini bir kez daha gündeme getirmiştir. Bu depremler, toplumsal dayanıklılığın hangi unsurlara dayandığını ve mevcut eksiklikleri de ortaya koymaktadır.

1999 Gölcük Depremi, Türkiye'nin afet müdahale sisteminde ciddi yetersizlikleri gözler önüne sermiştir. Organizasyonel karmaşa, koordinasyon eksikliği, kaynak yetersizliği, siyasi iradedeki yetersizlik gibi birçokfaktör müdahale süreçlerini olumsuz etkilemiştir. Ancak bu olay, sivil toplumun dayanışma kapasitesini ve bireylerin afet sonrası dayanışma ruhunu da kamçılamıştır. Nitekim, 2011 Van Depremi sonrasında, afet yönetiminde birtakım iyileşmelerin gerçekleştirildiği görülmüştür. Özellikle AFAD'ın kurulması ve ulusal afet planlarının devreye konulması, afetlere verilen tepkilerin daha organize bir şekilde yürütülmesini sağlamıştır. Bununla birlikte, toplumsal dayanışma mekanizmaları hala tam anlamıyla etkin hale getirilemediği ve yeniden yapılanma sürecinde uzun vadeli, sürdürülebilir ve dirençliliği dikkate alan planlamalarda eksiklikler gözlemlenmiştir.

Özellikle 2023 Kahramanmaraş Depremi, Türkiye'de toplumsal dayanıklılığın önemini bir kez daha ortaya koymuş ve afet müdahalesinde daha bütüncül yaklaşımların gerekliliğini göstermiştir. Deprem sonrasında yüksek düzeyde toplumsal dayanışma örnekleri gözlemlense de, bunları organize etmede, gerekli koordinasyonu sağlamada, müdahale süreçlerinde ciddi sorunların yaşadığı, müdahale sisteminin hızı ve etkisinin tartışmaya açık kaldığı görülmüştür ki, bu eksikliklere neden olan sorunların başında depremin çok büyük bir ölçekte gerçeklemesi kadar, böylesi bir duruma hazırlıklardaki zafiyetler, toplumsal bilinç ve bilgi düzeyindeki yetersizlik, bilgi teknolojilerinden yeterli düzeyde yararlanmama ve toplumsal dayanıklılık düzeyinin düşük olması gibi birçok faktör bulunmaktadır. İşte Quarantelli'nin teorik çerçevesi, Türkiye'deki afete müdahale süreçlerinin ve toplumsal dayanıklılığın gelişimini anlamak için önemli bir rehber sunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de deprem vakaları üzerine yapılan analizler dikkate alındığında ortaya çıkan temel konular şunlardır:

- *Toplumsal Dayanışma:* Türkiye'de afet sonrası dayanışma mekanizmaları bireyler ve topluluklar arasında güçlü bir şekilde gözlemlenmektedir. Ancak, bu dayanışma ruhunun etkin bir şekilde organizasyonel yapılarla desteklenmesi gerekmektedir.
- *Kurumsal Koordinasyon:* Kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri arasındaki koordinasyon eksiklikleri, afet müdahale süreçlerinde aksamalara yol açmıştır. Bu

eksiklikler, kaynakların etkin kullanımının önünde engel olabilmektedir.

- *Eğitim ve Bilinçlendirme:* Toplumun afetlere karşı hazırlıklı olması, eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının yaygınlaştırılmasına bağlıdır. Afet bilinci, dayanıklılığın temel unsurlarından biridir.
- *Uzun Vadeli Planlama*: Yeniden yapılanma süreçlerinde uzun vadeli planlama eksiklikleri, toplumsal dayanıklılığı zayıflatmaktadır. Kısa vadeli çözüm arayışları, gelecekteki afetlere karşı toplumun direncini azaltmaktadır. Özellikle bilgi iletişim Teknolojilerinin bu bağlamda daha etkin kullanımı düşünülmelidir.

Bütün bunlar dikkate alınarak çalışma, Quarantelli'nin teorik yaklaşımlarını temel alarak, Türkiye'deki deprem vakalarını toplumsal dayanıklılık açısından incelemiş ve çeşitli bulgular ortaya koymuştur. Afet yönetiminin geliştirilmesi ve toplumsal dayanıklılığın artırılması için şu öneriler sunulabilir:

- Afet yönetiminde yerel ve merkezi koordinasyonu güçlendirecek mekanizmalar geliştirilmelidir.
- Toplumda afet bilincini artırmak için yaygın eğitim programları ve farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir.
- Yeniden yapılanma süreçlerinde uzun vadeli planlamalara öncelik verilmelidir. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin süreçte etkin kullanılmasını sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir.
- Sivil toplum örgütlerinin etkinliğini artırmak ve kamu kurumları ile daha uyumlu çalışmalarını sağlamak için ortak platformlar oluşturulmalıdır.

Afet sosyolojisi alanındaki çalışmalar, toplumsal dayanıklılığın artırılması ve afet yönetimi sistemlerinin iyileştirilmesi için yol gösterici bir nitelik taşıyan Quarantelli'nin teorik çerçevesi, gelecek araştırmalar, afetlere karşı bireysel ve toplumsal bilincin geliştirilmesi konusunda önemli bir kılavuz işlevi görebilir. Ayrıca, teknolojinin daha etkin kullanımıyla erken uyarı sistemleri, lojistik koordinasyon ve kaynak yönetimi alanlarında yenilikçi yaklaşımlar geliştirilmelidir. Sürekli eğitim programları ve simülasyon temelli tatbikatların yaygınlaştırılması, toplumsal dayanıklılığı destekleyecek kilit unsurlardan biri olacaktır. Ayrıca uluslararası işbirliğinin artırılması, afet yönetiminde en iyi uygulamaların paylaşılmasına imkan tanıyarak global çapta dayanıklılık kapasitesi yükseltilebilir. Afet sonrası süreçlerin etkili bir şekilde yönetilebilmesi için yerel toplulukların ve paydaşların karar alma süreçlerine daha aktif katılımı sağlanmalıdır. Toplum tabanlı afet yönetim stratejileri, yerel ihtiyaçların daha iyi anlaşılmasına ve kaynakların etkin şekilde kullanılmasına olanak tanıyabilir. Ayrıca, afetlerin ardından psikososyal destek mekanizmalarının

güçlendirilmesi, bireylerin ve toplulukların duygusal ve sosyal dayanıklılığını artırmada kritik bir rol oynayacaktır. Bu kapsamda, akademik araştırmaların yanı sıra sahadan elde edilen verilerle desteklenen uygulamalı projelere odaklanılmalı ve afet öncesi hazırlık ile sonrası iyileşme süreçleri arasında güçlü bir bağ kurulmalıdır. Bu yaklaşımlar, toplumsal dayanıklılığı hem ulusal hem de yerel düzeyde artıracak önemli katkılar sunabilir.

Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Toplumsal Dayanıklılık, Enrico Quarantelli, Deprem, Sosyal Dayanışma

SOCIAL RESILIENCE AFTER DISASTERS IN THE LIGHT OF ENRICO QUARANTELLI'S THEORIES: AN ANALYSIS OF TURKEY'S EARTHQUAKE CASES

Abstract

This analysis aims to evaluate earthquake cases in Turkey from the perspective of social resilience, based on Enrico Quarantelli's contributions to disaster sociology. Quarantelli emphasized that disasters not only cause physical destruction but also reshape social organizations and expose their weaknesses. This theoretical framework is highly relevant for assessing recovery and resilience efforts in countries like Turkey, where earthquakes frequently occur. The key questions this study addresses are: How can social resilience be improved after earthquakes in Turkey? What factors influence disaster response, and what role does social solidarity play in this process? Quarantelli's theories suggest that disasters reveal vulnerabilities in the functioning of social systems. Factors such as organizational structure, leadership, resource management, and interpersonal solidarity significantly impact post-disaster resilience. Responses to disasters should be addressed collectively rather than individually, emphasizing preparedness through public awareness, effective leadership, and fair resource distribution. Post-disaster recovery depends heavily on solidarity mechanisms and long-term planning. Turkey's experience with earthquakes, including the 1999 Gölcük Earthquake, 2011 Van Earthquake, and 2023 Kahramanmaraş Earthquake, highlights both challenges and opportunities for enhancing social resilience. While strong community solidarity is observed, coordination gaps between institutions and civil society remain a major issue. Additionally, insufficient long-term planning weakens the recovery process. This study emphasizes the importance of strengthening institutional coordination, expanding education and awareness programs, and prioritizing long-term reconstruction planning. Leveraging technology, fostering international cooperation, and integrating community-based strategies can further improve disaster management and resilience in Turkey. These approaches provide critical pathways for building stronger, more adaptive societies in the face of future disasters.

Keywords: Disaster Management, Social Resilience, Enrico Quarantelli, Earthquake, Social Solidarity

6 ŞUBAT DEPREMLERİ SONRASI MEKÂNIN YENİDEN ÜRETİMİ VE GÜNDELİK YAŞAM PRATİKLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ: MALATYA ÖRNEĞİNDE BİR SAHA ARAŞTIRMASI*

Murat SEZİK[1], Mehdi PEKEDİS[2], Onur ÖZKAN[3], Aslıhan GÜNDOĞDU[4],

Lütfiye AKTAN[5], Canan KATILMIŞ[6]

Genişletilmiş Özet

Afet, "insan topluluklarının yaşadığı yerlerde aniden veya zamanla oluşan, gerek doğanın olağan devinimiyle gerekse de insanın doğrudan ve dolaylı müdahalesiyle gerçekleşen; fiziksel, ekonomik, psikolojik ve daha birçok yönden büyük hasarlara ve kayıplara neden olan ve etkileri bakımından önemli toplumsal sonuçlar doğuran sosyal bir olgudur". Fiziki bir yapı olarak mekân afetten etkilenen ve toplulukların gündelik yaşamını doğrudan etkileyen toplumsal ve iktisadi bir üründür. Afete yönelik çalışmalar çoğunlukla dirençlilik üzerinden ele alınırken dirençliliğin, var olan kırılganlıkları tespit edip bu kırılganlığı aşmadan inşa edilmesi oldukça güç görünmektedir. Doğa olaylarının afete hatta felakete dönüşmesini belirleyen etmenler de afet öncesi kırılmayı bekleyen sosyo-mekânsal yapının ta kendisidir. Bireylerin ve toplulukların gündelik yaşam pratikleri, afet sonrası süreçte doğrudan veya dolaylı biçimde etkilenmektedir. Afetlerin en yıkıcı etkilerinden biri olan mekânsal yıkım ve hayatın olağan akışındaki ani değişiklik, bireyin veya toplulukların en sık rastladıkları sorunlardır.

Doğa kaynaklı afetler, bir doğa olayının beşeri coğrafya ile kesişmesi ile beraber ortaya çıkar, dolayısıyla sosyo-mekânsal bir olgudur. Mekân; tarihsel, ideolojik ve ekonomi politik düzlemde yaşanan, algılanan, tasarlanan ve fiziki olarak tek başına bir anlam ifade etmeyen karmaşık bir yapıdır. Mekân, gündelik yaşam pratiklerinin sürdürüldüğü ve tarihsel olarak toplumsal olanla fiziki olanın diyalektik biçimde şekillendiği alanlardır. Tarihsel olarak mekânlar gündelik yaşam pratikleriyle gelişmiş ya da şekillenmiştir. Mekân, gündelik yaşam pratiklerini üretir, şekillendirir ve

* Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu tarafından 323K154 numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

[1] Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Siyaset ve Sosyal Bilimler, murat.sezik@inonu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4512-2346.
[2] Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kentleşme ve Çevre Sorunları, mehdi.pekedis@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3824-2606.
[3] Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kentleşme ve Çevre Sorunları, onur.ozkan@inonu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9533-5097.
[4] Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Kentleşme ve Çevre Sorunları, gundogduaslihan1@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1534-5672.
[5] Bağımsız Araştırmacı, lutfiyeaktan2024@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1679-7355.
[6] Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Siyaset ve Sosyal Bilimler, canan.katilmis@inonu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5978-2674.

dönüştürür. Bu anlamda mekânın değişimi gündelik yaşam pratiklerini doğrudan etkiler. Lefebvre, mekânı somut bağlamda üç kategoride inceler; *algılanan mekân, yaşanan mekân* ve *tasarlanan mekân*. *Algılanan mekân*, görülen ve işitilendir; gündelik yaşam pratikleri etrafında deneyimlenendir. *Yaşanan mekân*, sosyal, kültürel ve siyasal olarak kullanılan, deneyimlenen ve sahiplenilen imge ve nesnelerin tümüdür. Yani birer *temsil mekânları*dır. *Tasarlanan mekân*, entelektüeller, bürokratlar, teknokratlar, şehir plancıları tarafından düşünülen ve soyut düzlemde düzenlenen *mekân temsilleri*dir. Üçlü mekân kategorileri –algılanan, yaşanan, tasarlanan- arasında ilişkisellik bulunur. Mekân ve mekânın üretimi, bu üçlü kategorinin somut ve soyut düzlemde düşünülmesiyle gerçekleşir.

Afetler fiziksel mekân üzerinde yıkıcı etkiler oluşturur. Kırsal ve kentsel alanda mekânın yıkılması, mekânı deneyimleyen bireyler veya toplulukların yer değiştirmesine ya da yaşamayı sürdürdükleri yerlerdeki sosyo-mekânsal süreçlerin aniden dönüşmesine neden olmaktadır. Toplumsal bir ürün olarak mekânın fiziki biçimde yıkılması, bireyler ve topluluklar açısından barınma sorununu meydana getirir. Ancak mekân ideolojik, toplumsal, iktisadi ilişkiler çerçevesinde üretildiğinden mekânı yalnızca barınma sorunu üzerinden okumak ciddi bir eksikliktir. Bu anlamda mekân(lar) birer hafızadır; kimliktir. Afetlerin mekânsal yıkımı bu bağlamda toplumsal ilişkilerin, kimliklerin, hafızanın tahrip edilmesi veya ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Afet sonrası süreçte mekânın yeniden üretimi, mekânın tarihsel uzamını doğrudan etkilemektedir.

Afet öncesi süreçte bireylerin deneyimlediği ve gündelik yaşam pratiklerini sürdürdüğü mekân *algılanan* ve *yaşanan mekân(lar)*dır. Algılanan ve yaşanan mekân, kullanıcılarının ve mekân temsillerinin gündelik yaşam pratiklerinin tarihsel olarak deneyimlendiği mekânlardır. Dolayısıyla bir tarihtir, uygarlıktır ve hafızadır. *Tasarlanan mekân*, afet sonrası mekânların geleceğe yönelik yeniden üretilmesidir. Afet sonrası süreçte toplumsal, kültürel, siyasal ve iktisadi yapıların yer aldığı bir süreçtir.

Afet sonrası süreçte ilk kritik aşamalardan biri barınma alanlarının oluşturulmasıdır. Temel insan hakkı olan barınma, afet sonrası süreçte geçici veya kalıcı olmak üzere inşa edilir. Çadır ve konteyner gibi yerleşme pratikleri, geçici yaşam alanlarının birer somut örneğidir. Afet sonrası süreçte göç edilerek yeni yerlerde mekâna yerleşme pratiği de yaygın bir eğilimdir. Mevcut mekânı terk etmeden gündelik yaşam pratiklerinin sürdürülmesi de benzer biçimde sıklıkla gözlemlenen bir olgudur.

6 Şubat 2023 depremlerinin ardından büyük fiziki yıkımların yaşanması, algılanan ve yaşanan mekânın ani bir şekilde değişmesine sebep olmuştur. Afete maruz kalan ve yaşam alanlarını kaybeden insanların bir kısmı kısa veya uzun süreli yaşadıkları kenti terk ederken büyük bir kısmı da "tasarlanan mekân" olarak kent yeniden üretilene kadar "tasarlanan" geçici barınma alanlarında hayatlarını sürdürmektedir. 6 Şubat depremleri ile algılanan ve yaşanan mekânın fiziki yapısı aniden bir yıkıma uğradığında mekânın asıl kullanıcıları tasarlanan mekâna yani mekânın yeniden üretimi

süreçlerine dahil olamamıştır. Yıkıma uğrayan kentlerde sosyo-mekânsal ilişkiler göz önüne alınmadığında kent, çoğunlukla fiziki yapıların yeniden üretilmesi ile inşa edilmeye çalışıldığı için kentte gündelik yaşam pratikleri göz ardı edilmektedir. Öyle ki kentlerin fiziki yeniden inşasını hızlandırmak üzere tasarlanan mekânın temel unsurlarından olan şehir planlama disiplininin kendisi dahi 23 Şubat 2023 tarih ve 126 no`lu "Olağanüstü Hal Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" ile süreçten çıkarılmıştır. Kentin çeşitli yerlerinde fiziki yapılar yükselirken toplumsal, ekonomik ve kültürel süreçlerin mekânla ilişkisi temel alınmamış, halk mekânın yeniden üretimi süreçlerine katılamamıştır. Afetle birlikte halk, tasarlanan mekânın pasif alıcıları halini alarak gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyecek mekân üretimi süreçlerinin bir parçası olamamıştır. Bu sebeple birbirine karşıt ama birbirini tamamlayan soyut mekâna karşı somut mekânda herhangi bir karşılık gelişememektedir.

Depremin mekânsal etkisi barınma kaybına ek olarak sosyal ilişkilerin kurulduğu mahalle, semt, ev gibi mekânlarla olan bağın yitirilmesinde gözlemlenmiştir. Barınma ve işyeri kaybı, ekonomik zararın yanı sıra sosyal bağların ve aidiyetin kaybına yol açmıştır. Katılımcılar geçici barınma alanlarına yerleşmiş veya başka ülke, şehir, semt veya mahallelere göç etmiştir. Bu durum komşuluk, aile ve arkadaşlık ilişkilerinde istenmeyen değişikliklere neden olmuştur. İstenmeyen değişikliklerin etkisi, eski komşularla veya müşterilerle hala görüşme gibi çeşitli yollarla giderilmeye çalışılsa da bu durum yeni yerleşim yerlerine olan yabancılaşmayı engelleyememektedir.

Yeniden kentleşmede bir çözüm anahtarı olarak sunulan 6306 sayılı yasada yapılan değişiklikle rezerv alan kavramının kapsamı değişirken bu uygulamadan etkilenen katılımcılar, riskli olmayan ve daha önce hasarsız raporu alan evlerinin yıkılması, arazilerine el koyulup karşılığında belirsiz bir konut edinimi süreçlerine girme veya el konulan mülklerinin (kullanım ve değişim) değerine karşılık gelmeyen konutların verilecek olması gibi gerekçeler nedeniyle oldukça zor durumda olduklarını belirtmektedirler. Hatta deprem sürecinin, rezerv alan konusu kadar kendilerini yormadığından söz etmektedirler.

Bu araştırma, Malatya'nın Doğanşehir, Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerinde yapılmıştır. Araştırmada, maksimum çeşitlilik örneklemesi yöntemi kullanılarak, farklı yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, yerleşim yeri, eğitim düzeyi bakımından çeşitlilik gösteren 24 katılımcı seçilmiştir. Veri toplama süreci, derinlemesine mülakat tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Veri analizi, tümevarımsal kodlama yöntemiyle yapılmıştır. Bu süreçte, mülakatlardan elde edilen veriler sistematik bir şekilde kodlanarak, afet sonrası kentleşme ana temasındaki gündelik yaşam ve mekânın yeniden üretimi kategorisi ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: 6 Şubat Depremleri, Mekânın Yeniden Üretimi, Gündelik Yaşam, Malatya

REPRODUCTION OF SPACE AND TRANSFORMATION OF DAILY LIFE PRACTICES AFTER THE FEBRUARY 6 EARTHQUAKES: A FIELD STUDY IN THE EXAMPLE OF MALATYA

Abstract

Disasters have destructive effects on physical space. The destruction of space in rural and urban areas leads to the displacement of individuals or communities experiencing the space, or causes a sudden transformation in the socio-spatial processes in the places where they continue to live. The physical destruction of space, as a social product, creates a housing problem for individuals and communities. However, since space is produced within the framework of ideological, social, and economic relations, interpreting space solely through the lens of housing issues is a significant shortcoming. In this sense, spaces are memories; they are identities. The spatial destruction caused by disasters, in this context, leads to the destruction or disappearance of social relationships, identities, and memories. In the post-disaster process, the reproduction of space directly affects the historical dimension of space. In the pre-disaster process, the spaces experienced by individuals and in which they sustain their daily life practices are the perceived and lived spaces. Perceived and lived spaces are those where the daily life practices of their users and spatial representations have been historically experienced. Therefore, they are history, civilization, and memory. Designed space is the re-production of post-disaster spaces for the future. It is a process involving social, cultural, political, and economic structures in the post-disaster process. This research was conducted in the districts of Doğanşehir, Yeşilyurt, and Battalgazi in Malatya. In the study, 24 participants were selected using a maximum variation sampling method, representing diversity in terms of age, gender, socioeconomic status, settlement area, and education level. The data collection process was carried out through in-depth interview techniques. Data analysis was conducted using an inductive coding method. In this process, the data obtained from the interviews were systematically coded, and the category of the reproduction of space and daily life in the context of post-disaster urbanization was examined.

Keywords: February 6 Earthquakes, Reproduction of Space, Daily Life, Malatya

KARMAŞIK PROBLEMLER KARŞISINDA KARMAŞIK BİR ÇÖZÜM: YAPAY ZEKÂNIN PARADOKSLARI

Sebiha DÜZ[1], Murat OKCU[2]

Genişletilmiş Özet

Yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde kamu yönetimi disiplini, çözümü zor ve gitgide karmaşık hale gelen problemler ile karşı karşıyadır. Karmaşık problemler *(wicked / complex problems)* genellikle, basit bir tanım ve çözümünün olmaması, bu problemden etkilenen çok çeşitli kesimlerin çıkarlarını barındırması, zaman içerisinde değişkenlik gösteren dinamik bir yapıya sahip olması ve belirsizlikler içermesi ile karakterize edilmektedir. Bu bilgi ışığında, tanımlanamazlık, çözümün belirsizliği, kendine özgü (eşsiz) oluş, bütünsellik, değişken koşullar, değer çatışması gibi temel unsurları ile karmaşık problemler kavramı, kamu politikası perspektifinden bakıldığında, çok sayıda paydaşın çelişen çıkarlarını barındırması ve çözümün dinamik bir sosyopolitik ortam içerisinde aranıyor oluşu ile öne çıkmaktadır.

İlk olarak, 1973 yılında Rittel ve Webber tarafından, sosyal planlamaya dair sorunların çözümündeki zorlukları tanımlamak amacı ile ortaya atılan kavram, geleneksel problem çözme yöntemleri ile çözülebilen iyi tanımlanmış problemlerden ziyade daha "karmaşık, habis, kötücül" bir zorluğu ifade etmektedir. Görüldüğü gibi kavram, farklı çevirilerle Türkçe literatürde kendisine yer bulmuştur. En basit şekliyle, tanımlanması zor olan ve çözüm noktasında da fikir birliği sağlanamayan konular karmaşık sorunlar olarak nitelendirilebilir. Bu tür sorunlara yaklaşım, çözümden ziyade, sorunun derinlemesine anlaşılmasını merkeze almakta ve çözüm üretme sürecini ikinci plana itmektedir.

Karmaşık problemlere yaygın örnekler arasında eşitsizlik, yoksulluk, iklim değişikliği, terör, siber güvenlik gibi farklı ekonomik, sosyal, bilimsel, çevresel ve politik boyutlar ile ele alınması gereken çeşitli konular yer almaktadır. Bu problemlerin kamu politikası sürecinde kendine yer bulması ve çözüm arayışında gidilmesi, kapsayıcı ve çok yönlü bir yaklaşımı gerektirmektedir. En önemlisi, bu anlayışta yalnızca problemlere çözüm üretilmesi değil, mevcut sorunların farklı yönleriyle yeniden tanımlanması ve böylelikle sürdürülebilir sonuçların elde edilebilmesi için elzem görülmektedir.

Günümüzün teknolojik koşullarında mevcut ihtiyaçların giderilmesinde ve sorun çözümünde başvurulan ve gitgide yaygınlaşan bir araç olan yapay zeka teknolojisi ise bu çerçevede ikili bir rol üstlenmektedir: hem karmaşık problemlerin çözümünde potansiyel bir araç hem de problemin kendisidir. Çalışmanın başlığında da açıkça belirtildiği şekliyle ise yapay zeka teknolojisi, karmaşık

[1] Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sebihaduz@sdu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1706-6001.
[2] Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, muratokcu@sdu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8013-8381.

problemlerin çözümünde başvurulan karmaşık bir çözümdür.

Yapay zeka, insan zekasını taklit ederek veri işleme yeteneği ile belli görevleri otomatikleştiren, problemlere çözüm üreten ve karar alma süreçlerini optimize eden çok boyutlu bir araçtır. Karmaşık görevlerin yerine getirilmesinde, bilgiye erişimin ve bilgiyi işlemenin kolaylaştırılmasında veya tekrar eden rutin işlerin tamamlanmasında kolaylaştırıcı işleve sahiptir. Bu teknoloji, yalnızca teknolojik bir inovasyon değil, aynı zamanda küresel ölçekte çözülmesi zor karmaşık problemleri beraberinde getiren çok boyutlu bir dönüşümün temel aktörüdür. Yıkıcı inovasyon olarak da değerlendirilen yapay zeka teknolojisi, dünya tarihinde buharlı makineler ve sanayi devrimini takiben gelişen süreçte iş yapma biçimleri ve toplumsal yaşamda köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Ancak bu dönüşüm, barındırdığı öngörülemeyen sonuçlar ve farklı aktörlerin çatışan çıkarlarını etkilemesi gibi nedenlerle, basit/klasik problem çözme yaklaşımlarının yetersiz kaldığı bir eşikte yer almaktadır.

Karmaşık problemlerin çözümünde, örneğin, kamu hizmet sunumu bağlamında yapay zeka; büyük veri analizi ile kamu hizmetlerine yönelik ihtiyaçların tespit edilmesi ve yönlendirilmesi gibi süreçleri hızlandırabilmekte ve süreçte rasyonel karar almayı kolaylaştırabilmektedir. Bunun yanı sıra, vatandaşların talep ettikleri hizmetlere - zaman ve mekandan bağımsız bir şekilde - daha hızlı ve doğru bir şekilde yönlendirilmesini sağlayarak (örneğin chatbot'lar aracılığıyla) zamandan tasarruf sağlama, dijital platformlar aracılığıyla kamu hizmetlerinin kişiselleştirilmesi, veri analizi süreçlerinde tahmin gücünü artırması gibi imkanlara sahiptir. Kamu yönetiminin etkisini artıracak çeşitli uygulamalar geliştirme kapasitesi, bu teknolojinin sunduğu önemli fırsatlar arasında sayılabilir.

Öte yandan ise yapay zekanın gelecekte toplumsal ve yönetsel sistemler üzerindeki etkileri tam olarak tahmin edilememekte, bu durum onu sadece bir teknolojik fırsat değil, aynı zamanda dikkatle yönetilmesi gereken bir zorluk haline getirmektedir. Nitelikli işsizliğin artması endişesi, kamu hizmeti süreçlerinde insani etkileşimin azalmasının doğurabileceği dezavantajlar, sosyoekonomik eşitsizliğin derinleşme olasılığı, algoritmik önyargı gibi hususlar, yapay zekanın barındırdığı tehditler arasındadır. Veri güvenliği ve mahremiyeti, önyargı, eşitlik, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi konularda kritik soru işaretlerini de doğurmaktadır. Yapay zeka teknolojilerinin mevcut potansiyeli kadar zorlukları ve belirsizlikleri de, yalnızca teknolojik çözümleri değil, aynı zamanda sosyal, etik ve yönetsel boyutlarıyla beraber bütüncül ve disiplinlerarası bir yaklaşım ile değerlendirilmeye muhtaçtır. Dolayısıyla yapay zeka teknolojisi, kamu yönetiminde karmaşık problemlerin çözümü için büyük fırsatlar sunan bir araç olmanın yanında, başlı başına bir karmaşık problem olarak yeniden gündeme getirilmelidir.

Yapay zekanın bir karmaşık problem olarak ele alınmasında ilk başvuru noktası, karmaşıklığın en net ifadesi olan algoritmik sistemlerin çalışma prensiplerinin anlaşılmasının güçlüğüdür. Bu durum,

kamu yönetiminde karar alma süreçlerinde algoritmalardan faydalanılması durumunda şeffaflık ve hesap verebilirliğe dair soru işaretlerine neden olmaktadır. İkinci olarak, yapay zekanın kullanımına dair ekonomik, etik ve toplumsal boyutlar farklı değer yargıları arasında çatışmalara yol açmaktadır. Son olarak ise, yapay zekanın gelecekteki gelişimi ve toplumsal etkileri noktasındaki belirsizlik, bu teknolojiye dair sürdürülebilir düzenleyici çerçevelerin oluşturulmasını ve sürecin yönetimine dair etkili politikaların geliştirilmesini zorlaştırmaktadır. Kamu yönetimi disiplini, yapay zeka teknolojisinin sunduğu fırsatları değerlendirmek ve olası riskleri en aza indirmek için konuya dair yeni bir bakış açısı ile proaktif bir yaklaşım benimsemelidir.

Bu çalışmanın amacı, yapay zeka teknolojisini karmaşık problemler yaklaşımının literatürdeki temel unsurları çerçevesinde ele alınarak kritik bir değerlendirme sunmaktır. Çalışma kapsamında, yapay zeka teknolojisinin gelişimi ve barındırdığı fırsat ve tehditlerin başlı başına karmaşık problem olarak değerlendirilmesi ve bu problemlere kamu yönetimi perspektifinden çözümler sunulması hedeflenmektedir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak karmaşık problemler ve yapay zeka literatüründe kavramsal ve teorik yaklaşımların incelenmesine ek olarak kamu politikaları ve karar alma süreçlerinde mevcut yapay zeka uygulamalarına dair örneklerden yararlanarak çıkarımlar yapılacaktır. Çalışmada, yapay zekanın karmaşık problem olarak tanımlanabileceği ve aynı zamanda ise karmaşık problemlerin bir kaynağı olduğu savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karmaşık Sorunlar, Kamu Yönetimi, Yapay Zekâ

A COMPLEX SOLUTION TO A COMPLEX PROBLEM: PARADOXES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Abstract

This study explores the potential and paradoxes of artificial intelligence (AI) in addressing wicked problems from a public administration perspective. AI is conceptualized both as a tool for solving complex societal challenges and as a wicked problem in itself. Grounded in the theoretical framework of complexity, the research examines the opportunities and threats posed by AI technologies, analyzing risks such as data security, algorithmic bias, and societal impacts. The study argues for the necessity of developing an interdisciplinary and holistic approach to enable public policies to effectively harness these technologies. Employing a qualitative research method, the analysis is supported by a comprehensive literature review enriched with practical examples. This study highlights the dual role of AI as both a solution to and a source of complex challenges. It sets the stage for a critical exploration of AI's paradoxical nature in addressing societal and administrative complexities while emphasizing the inherent contradictions and risks involved in its application. This framing also resonates with contemporary discussions in public administration and interdisciplinary studies, making it an engaging and thought-provoking choice for academic and professional audiences.

Keywords: Wicked Problems, Complex Problems, Public Administration, Artificial Intelligence

KAMU YÖNETİMİNDE YAPAY ZEKÂ ÇALIŞMALARININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: WEB OF SCİENCE (WOS) VERİTABANI ÖRNEĞİ

Hasan Ege SÖĞÜT[1], Sefa USTA[2]

Genişletilmiş Özet

21. yüzyılın başlarından itibaren dünyanın dijital bir köy haline gelmesiyle ulaşım, iletişim, haberleşme, üretim, tüketim ve sermaye sınırları aşmış; insanlık tarihi gelişmiş bilgisayarlar, internet ağları ve üstün donanımlı teknolojik imkânlar sayesinde daha önce eşi benzeri görülmemiş gelişmelere şahit olmaya başlamıştır. Yapay zekâ teknolojileri de bu gelişmeler içerisinde en dikkat çekenlerden biridir. İlk olarak 1950'lerde akıllı ölçüm sistemleri ve makineleri olarak ifade edilen yapay zekâ günümüzde insan özelliklerini taklit edebilen, kendine özgü. algoritmalar üreten ve kendisine verilen komutlarla neredeyse her alandaki işlemleri yapabilen üstün bir teknoloji haline gelmiştir. Bu teknolojiden her bilim dalında olduğu gibi kamu yönetimi de nasibini almıştır. Devletlerin işleyişiyle ilgili olarak, kamu hizmetlerinin etkili ve verimli sunulması, kamu politikalarının oluşturulması, uygulanması ve denetlenmesi gibi alanları kapsayan kamu yönetimi disiplininde yapay zekâ uygulamalarının kullanımı giderek artmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde veri analitiği kullanılarak büyük verilerin analizinden, e-devlet uygulamaları ve dijitalleşmeye, eğitim, sağlık, çevre ve trafik hizmetlerine kadar her alanda yapay zekâ kullanımı son yıllarda ciddi oranda artmıştır. Kamu yönetimi politikaları ve hizmetlerinde yaşanan bu değişim ve dönüşümün temelinde ise; kamu yönetimi disiplini alanyazınında son yıllarda nicel ve nitel bakımdan önemli artış gösteren akademik yayınların olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla kamu yönetimi disiplini içerisinde yayınlanmakta olan uluslararası akademik araştırma makaleleri içerisinde yapay zekâ konusunun derinlemesine incelenmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmada kamu yönetimi bilimi alanında yapay zekâ temalı bilimsel araştırma makalelerinin çeşitli değişkenlere göre bibliyometrik analizini yapmak ve bu sayede kamu yönetimi alanına katkı sunmak, kamu yönetimi ve yapay zekâ alanında çalışan veya çalışmak isteyen araştırmacılara ve öğrencilere bugüne ve geleceğe dair ipuçları sunmak amaçlanmıştır. Bahsedilen bu amaçlara erişebilmek için bu çalışma kapsamında cevabı aranan sorulardan bazıları şunlardır:

1. Kamu yönetiminde yapay zekâ konusu akademik alanyazın tarihsel süreci içerisinde nasıl bir gelişim seyri izlemiştir?

[1] Dr., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kent ve Çevre Doktora Programı, hasanege.ankara@gmail.com, Orcid: 0009-0000-2056-7387.
[2] Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, sefausta@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3846-7987.

2. Kamu yönetimi ve yapay zekâ konusunda en fazla yayın yapan ve atıf alan yazarlar kimlerdir?
3. Bu konuda en fazla yayının ve atıfın olduğu dergiler hangileridir?
4. Bu konuyla ilgili çalışmalarda en çok kullanılan anahtar sözcükler nelerdir? Sözcükler arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
5. Kamu yönetimi ve yapay zekâ konusunda en çok yayın yapılan ülkeler hangileridir? Türkiye bu sıralamada neredедir?
6. Eşdizimlilik ve tematik haritalama analizi kamu yönetimi ve yapay zekâ alanında yapılmış çalışmalar açısından neleri ifade etmektedir?
7. Bu konuda ve alanda çalışmak isteyen araştırmacılara ve öğrencilere hangi öneriler sunulabilir?

Bu çalışmada yöntem olarak bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bibliyometrik analiz, belirli bir araştırma alanının uzun bir zaman süreci içerisinde gelişim seyrini ortaya koymak amacıyla, yayınlanmış akademik alanyazının nicel ve nitel yönlerden analizidir (Pritchard, 1969). Akademik alanyazın içerisinde Web of Science (WoS), Scopus, Google Scholar ve PubMed başta olmak üzere birçok veri tabanı bulunmaktadır. Her birinin farklı meta-veri düzeyleri olmakla birlikte, alan kategorileri içerisinde sosyal bilimler alanında analize en uygun metaveri WoS içerisinde yer almaktadır. Bu gerekçelerle bu çalışmada WoS veri tabanındaki akademik dergilerde yayınlanmış bilimsel araştırma makaleleriyle çalışılmıştır. Bildiriler, kitap bölümleri ve derleme makaleler kapsam dışında tutulmuştur. Öte yandan, yapay zekâ konusunun bilimsel her alanda yer almasının genişliğinden dolayı çalışma kategori olarak sadece kamu yönetimi ve yönetim alanlarıyla sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda web of science'da konuyla ilgili çalışmaların bibliyografyasını ortaya çıkarmak için ''public administration'', ''public management'' ve ''artificial intelligence'' anahtar kavramlar olarak birlikte taranmıştır. Yapılan tarama sonucunda çalışmanın sınırlılığına uygun olan 344 bilimsel araştırma makalesine ulaşılmıştır. Ulaşılan veri setleri bibtex metin formatına dönüştürülmüş ve RStudio programı içerisinde yer alan "biblioshiny for bibliometrix" uygulamasıyla çözümlenmiştir. Biblioshiny, meta-*verilerin içe aktarımını sağlayan, veri çerçevesi koleksiyonuna dönüştürmeye imkân veren ve farklı metriklere göre analiz yapılmasına yardımcı olan bir* web arayüzü uygulamasıdır (bibliometrix.org, 2025).

Çalışma konusuyla ilgili olarak, Web of Science veri tabanında taranan indekslerden elde edilen verilerin analizi sonucunda kamu yönetimi ve yapay zekâ kavramlarını birlikte kullanan ilk yayının 1992 yılında ortaya konulduğu görülmüştür. Genel bir bakışla; 1992-2025 arasında konuyla ilgili 174 farklı kaynakta 344 bilimsel araştırma makalesi yayınlanmıştır. Bu konuda yapılan çalışmaların yıllık büyüme oranı yüzde 5 olmakla birlikte 989 farklı yazar tarafından kaleme alınmıştır. 59 makale

tek yazarlıdır. Uluslararası ortak yazarlık oranı ise yüzde 30.81'dir. Yazarların belirlediği anahtar sözcük sayısı ise toplam 1280'dir. Yapay zekâ, yönetim, zorluklar, inovasyon, performans ve takdir yetkisi en fazla kullanılan anahtar sözcüklerdir.

Yıllık yayın üretim oranlarına bakıldığında, 2016 yılında sadece bir yayın bulunmaktayken 2021 yılında bu sayı 38'e yükselmiştir. 2024 yılında ise konuyla ilgili 123 yayın yapılmıştır. Konuyla ilgili en çok makalenin yayınlandığı kaynaklarda ilk sırada Public Management Review dergisi yer alırken onu sırasıyla Internet, Law and Politics (IDP) ve Public Administration Review izlemektedir. Bir diğer önemli analiz ölçütü olan konuyla ilgili en fazla atıf alan kaynaklar sıralamasında da ilk sırada Public Management Review yer almaktadır. En çok yayın yapan yazarlar sıralamasında University of Washington öğretim üyesi Justin B. Bullock ilk sıradadır. Yazarın son çalışmaları yapay zekânın yarattığı yeni yönetim biçimleri, yapay temsilciler ve yapay takdir üzerinedir. Konuyla ilgili en çok atıf alan çalışma Bernd W. Wirtz, Jan C. Weyerer & Carolin Geyer tarafından yazılan, International Journal of Public Administration dergisinde 2018 yılında yayınlanan orijinal adıyla ''Artificial Intelligence and the Public Sector Applications and Challenges'', Türkçe ismiyle ''Yapay Zekâ ve Kamu Sektörü Uygulamalar ve Zorluklar'' isimli çalışmadır.

Konuyla ilgili çalışan yazarların en çok bağlantılı olduğu üniversiteler ise sırasıyla Harvard, Leiden ve Oxford Üniversiteleridir. Ülke bazında bilimsel üretkenlik incelendiğinde Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Birleşik Krallık sırasıyla ilk üçü oluşturmaktadır. İlgili konuda en çok atıfın yapıldığı ülkeler ise sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Çin ve Birleşik Krallık 'tır. WoS veritabanında çalışma konusuyla ilgili Türkiye'den toplam 11 makale yer almaktadır. Bu üniversiteler ise sırasıyla Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (2), Boğaziçi Üniversitesi (2), İstanbul Üniversitesi (2), Nişantaşı Üniversitesi (2), Yıldız Teknik Üniversitesi (1), Yaşar Üniversitesi (1), Atılım Üniversitesi (1), Hacettepe Üniversitesi'dir (1).

Bu çalışmanın konu, kapsam ve yöntem açısından gelecekte yapılacak benzer çalışmalara bir ışık tutacağı çalışmanın temel beklenti ve hedefi olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Yönetim, Yapay Zekâ, Bibliyometrik Analiz,Web of Science

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE STUDIES IN PUBLIC ADMINISTRATION: WEB OF SCIENCE (WOS) DATABASE EXAMPLE

Abstract

One of the most striking technological developments of the 21st century is artificial intelligence. Public administration, like every branch of science, has been affected by this technology. The use of artificial intelligence applications is increasing in the discipline of public administration, which covers areas such as the effective and efficient provision of public services, the creation, implementation and supervision of public policies, and areas related to the functioning of states. Especially in developed countries, the use of artificial intelligence in every field, from the analysis of big data using data analytics to e-government applications and digitalization, education, health, environment and traffic services, has increased significantly in recent years. It is an undeniable fact that the basis of this change and transformation in public administration policies and services is the significant increase in academic publications in the literature of the public administration discipline in quantitative and qualitative terms in recent years. Therefore, it is important to examine the subject of artificial intelligence in depth within international academic research articles published in the discipline of public administration. This study aims to conduct a bibliometric analysis of scientific research articles on artificial intelligence in the field of public administration science in the Web of Science database according to various variables and to provide clues about today and the future to researchers and students who work or want to work in the field of public administration and artificial intelligence.

Keywords: Public Administration, Management, Artificial Intelligence, Bibliometric Analysis, Web of Science

Kaynakça

https://www.bibliometrix.org/home/index.php/layout/biblioshiny adresinden 08.01.2025 tarihinde alınmıştır.

https://www.researchgate.net/publication/236031787_Statistical_Bibliography_or_Bibliometrics adresinden 08.01.2025 tarihinde alınmıştır.

Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics?. *Journal of Documentation*, *25*(4), 348-349.

ESKİ BELEDİYE HİZMETLERİNE YENİ ÇÖZÜMLER: BELEDİYELERDE YAPAY ZEKÂ KULLAMININ ETKİLERİ ÜZERİNE

Fulya SOLMAZ[1]

Genişletilmiş Özet

Yapay zekânın tarihsel kökenleri, 1943 yılında Warren McCulloch ve Walter Pitts'ın ilk yapay nöron modelini geliştirerek yapay sinir ağları konseptini ortaya koymalarına, Alan Turing'in "Makineler düşünebilir mi?" sorusuna yanıt ararken Turing Testi'ni geliştirmesine ve bilgisayarın icadına kadar uzanır. Yapay zekâ kavramı ise ilk kez 1956 yılında literatüre girmiştir. 1960'larda bilgisayar ile insan beyni arasındaki farklar tartışılmaya başlanmış, 1961 yılında ise dünyanın ilk endüstriyel robotu olan *Unimate*, üretim hattında kullanılmaya başlanmıştır. 1966'da ise insanlarla yazılı olarak iletişim kurabilen ilk chatbot olan Eliza geliştirilmiştir. 1980'lerden sonra yapay zekâ alanındaki çalışmalar yükselişe geçmiştir. İnsan zekâsını taklit etmeye yönelik çalışmalar, yapay zekâ araştırmacılarının bu özellikleri makinelerde uygulamayı başarmasıyla önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu gelişmenin en dikkat çekici örneklerinden biri, 1997 yılında IBM'in geliştirdiği Deep Blue adlı bilgisayarın, dünya satranç şampiyonu Garry Kasparov'u yenmesi olmuştur. 2000'li yıllarda internetin ve büyük verinin kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte, makine öğrenimi, derin öğrenme ve doğal dil işleme alanlarında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu dönemin dikkat çekici kırılma noktalarından bazıları şunlardır: 2012 yılında Apple'ın Siri'yi tüm cihazlarında kullanmaya başlaması, 2014 yılında ilk sürücüsüz otomobilin tanıtılması, 2015 yılında Google tarafından geliştirilen ve derin öğrenme yöntemleriyle yüksek performans gösteren *AlphaGo* programının karmaşık bir oyunu kazanması ve Hanson Robotics'in geliştirdiği *Sophia* adlı sosyal robotun, insan davranışlarını taklit edebilmesi ve duygu uyandırabilmesi ile pazarlanması. 2020'lerden günümüze gelindiğinde GPT gibi dil modelleri, görüntü işleme, otonom araçlar ve akıllı şehirler gibi birçok alanda gelişmeler yaşanmıştır. Yapay zekâ, tarihsel gelişimi göz önünde bulundurulduğunda, insan zekâsını anlayan, taklit eden, insan gibi düşünebilen, öğrenebilen, sorun çözebilen ve karar alabilen makineler veya sistemler geliştirmeyi amaçlayan bir bilim dalı olarak ortaya çıkmış ve bu yeteneklerini daha ileri bir seviyeye taşımak için çalışmalar yapılmaktadır. Yapay zekâ, giderek yaşamın her alanını dönüştürme potansiyeline sahip olmaktadır. Benzer şekilde T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi'ne göre yapay zekâ en genel haliyle*, bir bilgisayarın veya bilgisayar kontrolündeki bir robotun çeşitli faaliyetleri zeki canlılara benzer şekilde yerine getirme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır* (2021-2025 Ulusal Yapay Zekâ Strateji Belgesi).

Küreselleşmenin, bilgi iletişim teknolojilerinin ve internetin yaygınlaşmasıyla 1990'lardan itibaren kamu hizmetleri de dijitalleşmeye başlamış zamanla akıllı şehir uygulamaları daha fazla önem

[1] Dr., İstanbul Büyükşehir Belediyesi, fulya13.11@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2559-0775.

kazanmıştır. Bu kapsamda yapay zekâ araçları da yerel hizmetlerin sunumunda önemli bir kullanım alanı bulmakta, bu uygulamaların hizmet süreçlerine entegre edilmesi belediyelerin yapısında da köklü dijital dönüşümlere sebep olmaktadır. Anlatılanlar ışığında, çalışmanın temel sorusu, yapay zekâ destekli belediye hizmetlerinin fırsat ve tehditlerinin neler olduğu ve tehdit olarak görülen alanların azaltılması için ne gibi önlemler alınması gerektiğidir. Bu eksende gerçekleştirilen çalışmanın amacı, yapay zekâ araçlarının yerel hizmet sunumunda kullanımının etkilerini, literatür taraması ile dünyada ve Türkiye'de yer alan başarılı belediye örnekleri üzerinden olumlu ve olumsuz yönden değerlendirmektir. Dijitalleşen toplumun artan beklentilerinin etkili bir şekilde karşılanma ihtiyacı, hızla ilerleyen teknolojiler ile insan beyninden daha hızlı, daha doğru verilerin sunulabilir hale gelmesi gibi hususların gelecekteki etkilerini, sorun alanlarını ve faydalarını bugünden incelemek kaçınılmaz görünmektedir.

Yapay zekâ uygulamaları, karar alma mekanizmalarında, büyük veri yönetiminde, ulaşım, çevre, sağlık, yerel demokrasi, finans, afet ve enerji yönetimi gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Bu uygulamalar, halka en yakın hizmet birimi olan belediyelerde süreçleri iyileştirmek, hizmet kalitesini artırmak, hizmet sunumunu kolaylaştırmak ve hızlandırmak, tasarruf sağlayarak verimliliği artırmak, veriye dayalı kararlar almak ve halkın yönetime daha aktif katılımını sağlamak gibi önemli roller üstlenmektedir. Belediyelerin ana hizmet alanlarına yönelik yapay zekâ destekli teknolojik uygulamalara bakıldığında, afet yönetimi önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin, Halifax Belediyesi ve Tokyo Büyükşehir Belediyesi, yangınları otomatik olarak tespit edebilmek için şehrin çeşitli bölgelerine özel kameralar yerleştirmiştir. Bu sistem, kritik bilgileri hızla itfaiye teşkilatına ve ilgili acil durum birimlerine ileterek yangına daha hızlı müdahale edilmesini sağlamaktadır. Tokyo Büyükşehir Belediyesi'nde itfaiyecilerin faaliyetlerinde zorlandığı durumlarda etkin yangın söndürme operasyonları için itfaiye robotları bulunmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde ulaşım alanında kullanılan bir yüz tarama sistemi ile belediye otobüsü şoförünün uykusuzluk, yorgunluk gibi belirtileri anlık olarak tespit edilmekte şoför sesli şekilde uyarılmakta ve ilgili merkeze anlık bilgi aktarılmaktadır. Atık yönetiminde verimliliği artırmak ve çevre kirliliğini azaltmak amacıyla Akıllı Atık Toplama Sistemi'ni uygulamaya koyan Selçuklu Belediyesi, çöp konteynerlerine yerleştirilen sensörler aracılığıyla doluluk oranlarını izleyerek atık toplama süreçlerini optimize etmektedir. Amerika'daki çeşitli eyaletlerde uygulamaya alınan 311 çağrı merkezi sistemi ile halkın kent yönetimine katılımına imkân sağlanmakta yapay zekâ destekli raporlama sistemleri ile de acil müdahale gerektiren durumlar hızlı bir şekilde tespit edilmekte ve vatandaşların başvurularına göre en hızlı çözüm yolları önerilmektedir.

Çalışma sonucunda, özellikle yüksek nüfuslu kentlerde yapay zekâ destekli belediye hizmetlerinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için öneriler sunulmaktadır. Bu kapsamda stratejik plan ile kısa ve uzun vadeli eylem planlarının hazırlanması için dijital dönüşümü yapılacak olan kentin kültürel,

tarihi ve çevresel faktörleri ile nüfusu göz önünde bulundurulmalı, belediyelerin teknolojik durum ve çevre analizi gerçekleştirilmeli, gelecek senaryoları oluşturulmalı ve uzun vadeli stratejik yol haritası belirlenmelidir. Sunulan öneriler arasında; teknolojik altyapı yatırımlarının önceliklere göre yapılması, teknik kapasitenin güçlendirilmesi, belediye hizmetlerinde yapay zekâ araçlarının kullanımında dijital uçurumun azaltılması için eğitim programlarının düzenlenmesi, dünyadaki iyi uygulamalardan faydalanmak için bilgi paylaşım sisteminin kurulması, üniversiteler, inovasyon merkezleri ve özel sektörle iş birliği yapılması, şeffaf ve hesap verebilir yönetişim faaliyetlerinin teşvik edilmesi, büyük verinin karar destek sistemlerinde etkili ve hızlı bir şekilde kullanılabilmesi için yapay zekâ tabanlı raporlama, ölçme, izleme ve başarı değerlendirme platformlarının oluşturulması yer almaktadır. Bu önerilerle birlikte belediye hizmetlerindeki yapay zekâ uygulamalarının güvenli, etkili ve verimli olabilmesi için veri güvenliği, kişisel haklar ve mahremiyetin korunması, etik sorunlar, yasal ve idari düzenlemelerdeki eksiklikler ve dijital bölünmeler gibi olası risklere karşı gerekli tedbirlerin alınması da son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Yapay zekâ, Belediye Hizmetleri, Dijital Dönüşüm

NEW SOLUTIONS FOR TRADITIONAL MUNICIPAL SERVICES: ON THE IMPACT OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MUNICIPALITIES

Abstract

Artificial intelligence, as a concept, first entered the literature in 1956. Since the 2000s, there have been rapid developments in this field in many areas such as language models like GPT, image processing, autonomous vehicles and smart cities. With the expansion of globalization, information communication technologies and the internet, public services have started to digitalize since the 1990s and smart city applications have gained more importance over time. In this context, the aim of this study is to evaluate the effects of the use of artificial intelligence tools in local service delivery in terms of positive and negative aspects through a literature review and examples of successful municipalities in the world and in Turkey. Artificial intelligence applications play an important role in decision-making mechanisms, big data management, transportation, environment, health, local democracy, finance, disaster and energy management and other areas, improving processes, increasing service quality, facilitating and accelerating service delivery, making it efficient, making data-based decisions and ensuring public participation in governance. In order to effectively implement municipal services supported by artificial intelligence, strategic plans and action plans should be prepared by taking into account the cultural, historical and environmental factors of the city and its population, technological situation and environmental analysis should be carried out, future scenarios should be created and a long-term strategic road map should be determined. In addition, it is also important to make investments in technological infrastructure, reduce/eliminate the digital divide between users, establish an information sharing system, cooperate with other stakeholders, encourage citizen participation, and use big data in decision support mechanisms. In order for the use of AI-supported municipal services to be safe, effective and efficient, necessary measures should be taken against data insecurity, threats to personal rights and privacy, ethical problems, gaps in legal and administrative regulations and situations that may cause digital divisions.

Keywords: Artificial Intelligence, Municipal Services, Digital Transformation

Kaynakça

T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi (5 Mayıs, 2025). *Ulusal yapay zekâ strateji belgesi* https://cbddo.gov.tr/uyzs adresinden alınmıştır.

YEREL YÖNETİMLERDE YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARININ ÖNEMİ

Çiğdem PANK YILDIRIM[1]

Genişletilmiş Özet

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeyle birlikte dijitalleşmenin artması ve bunun sonucunda yaşanan dijital dönüşüm çağı, "yapay zekâ" kavramının kullanımını yaygın hale getirmiştir. Yapay zekâ, genellikle akıl yürütme, anlam keşfetme, geçmiş deneyimlerden ders çıkarma gibi insanlara özgü birtakım yeteneklerin belli sistemlere işlenmesiyle kullanılmaktadır. Yapay zekâ, insanlara özgü birtakım görevlerin daha fazla veriyle daha kısa sürelerde bilgisayar tabanlı sistemlere işlenip yapılmasıyla insan hayatını kolaylaştırmaktadır. Bunun yanında, siber güvenlik ve savunma sanayi sektörüne özel stratejik çalışmalarda da yapay zekâ uygulamalarından yararlanılmaktadır.

Yapay zekâ ile "veri" de birbirini etkileyen kavramlardır. Çünkü, yapay zekanın eğitimi esnasında gerekli olan en önemli unsur "veri"dir. Dolayısıyla, verinin hacmi, çeşitliliği, büyüklüğü arttıkça yapay zekanın öğrenme kapasitesi de artmaktadır. Günümüzde veri işleme miktarının sürekli artış göstermesi ve "Büyük Veri" kullanım alanının gelişmesi ile birçok alanda yapay zekâ çözümleri karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel veri işleme tekniklerinin yetersizliği sebebiyle ve hacim, hız ve çeşitliliği bünyesinde barındırması nedeniyle "Büyük Veri" işleme tekniklerinden faydalanılmaktadır. Yapay zekâ, hayatın birçok alanında tarafsız, eşitlikçi uygulamalarla toplumun refah düzeyini artırabilmekte, insanların hayatını kolaylaştırabilmektedir. Yapay zekâ araçları, güncellenip kişiselleştirilebildiği için bireylerin ve toplumun kalkınmasına etki edebilmektedir. Örneğin; navigasyon, sesli asistan, e-ticaret şeklindeki sistemler insanların hayatında kolaylık yaratmaktadır. Genellikle yapay zekanın başlıca kullanım alanları olarak; görüntü işleme, yüz tanıma, güvenlik ve gözetme, sosyal ağlarda fotoğraf etiketleme, ses işleme, veri işleme, metin işleme, siber güvenlik, büyük veri analitiği gibi alanlar karşımıza çıkmaktadır. Yapay zekâ ile ilgili olarak bilinmesi gerekli terimler ise; veri, algoritma, makine öğrenimi, derin öğrenme, yapay sinir ağları, doğal dil işleme, bilgisayarlı görü, bilişsel bilim gibi terimlerdir. Yapay zekâ, bu uygulamalarla birçok alanda kazanımlar elde edilmesine olanak sağlamaktadır.

Her ne kadar insan hayatını kolaylaştıran bir kavram olsa da yapay zekanın kullanılmasını sağlayan sistemler insan aklının ürünü olduğu için bu sistemlerin, kötü niyetli insanlar tarafından kötü amaçlarla kullanılma riski bulunmaktadır. Yapay zekâ eğitimi esnasında, verilerde mahremiyet içeren bilgilerin kullanılması, verinin ön yargılı biçimde toplanması gibi sorunlara neden olabilmektedir. Bu nedenle, yapay zekâ teknolojilerinin ve sistemlerinin güvenlik ve açıklanabilirlik esaslarına uygun şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, etik ve ahlaki kurallara,

[1] Arş. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, cigdempank@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7084-313X.

kurumsal politikalara uyulması durumunda yapay zekâ sistemlerinin kötü amaçlarla kullanılmasının önüne geçilebilecektir. Bu nedenlerle, yapay zekanın insanların yerini alacağı, işsizliğe yol açacağı, tamamen güvensiz olduğu, insan neslinin devamı için büyük tehdit oluşturduğu yönündeki yaygın inançlar gerçeği yansıtmamaktadır.

Zararlı yönleri bulunsa da günümüzün şartları yapay zekâ teknolojilerinin kullanımını önemli hale getirmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeyle birlikte dijitalleşmenin yaygın hale gelmesi, yapay zekâ araçlarının daha fazla kullanılmaya başlanması, yapay zekanın geliştirilmesine yönelik politikalar oluşturulmasına neden olmaktadır. Çünkü yapay zekâ, ülkelerin iş süreçlerinde karar verme yeteneğini artırmakta, verimliliği sağlamaktadır. Ülkeler, bu doğrultuda kararlar almakta, kamu politikası oluşturma ve kamu hizmeti sunma süreçlerini geliştirmektedirler. Yapay zekanın kullanımı konusunda kamu politikaları oluşturulması, yapay zekâ kullanım tekniklerinin kamu hizmeti sunum süreçlerine dahil edilmesi, yapay zekâ konusunda kimin hangi noktada durduğunu anlama açısından ülkeler arasında yapay zekâ yarışını ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde çok sayıda ülkenin kendi ulusal yapay zekâ strateji belgelerini ortaya koymaları, bu doğrultuda amaç ve hedefler belirlemeleri, yatırımlar yapmaları, yapay zekâ konusuna ne kadar önem verdiklerini göstermektedir.

Yapay zekâ teknolojilerinin oluşturacağı fırsatlardan yararlanmak isteyen ve yaratacağı tehditlerden korunmak isteyen ülkeler, toplumlarını yapay zekâ çağına hazır hale getirmek için önemli adımlar atmaktadırlar. Artık ülkelerin diplomatik ilişkilerinde bile ana gündem maddesi, yapay zekâ konusu olmaktadır. Yapay zekâ, ülkeler arasındaki güç mücadelelerinde önemli bir faktör haline gelmiştir. Çünkü yapay zekâ, ülkelerin ekonomik, kültürel, toplumsal ve politik alanlarında pek çok şekilde kullanılmaktadır. Bu durum, ülke nezdinde bir güç oluşumuna neden olmaktadır. Yapay zekanın ülkeler nezdinde bir güç kaynağı haline gelmesi, yerel yönetimler açısından da bu kavramın dikkate alınmasını sağlamıştır. Yerel yönetimler, yapay zekâ teknolojilerinden yararlanarak, yereldeki halkın mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılama noktasında, kamu hizmetlerinin etkin, verimli ve hızlı bir şekilde halka sunulmasını sağlayabilecektir. Veri analitiği ve makine öğrenimi algoritmaları sayesinde, yereldeki toplu taşıma, atık yönetimi, altyapı hizmetleri gibi hizmetlerin ihtiyaçlar doğrultusunda en uygun şekilde sunulmasını sağlayabilir.

Bu çalışmanın amacı, yapay zekâ odaklı sistemlerin yerel yönetimlerin hizmet sunumunda yarattığı etkileri ortaya koymak, yerel yönetimlerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma noktasındaki gelişim sürecini açıklamaktır. Kamu hizmetlerinin sunum sürecinde yapay zekâ teknolojilerinden yararlanmanın önemi de göz önünde bulundurularak, yerel yönetimler bakımından yapay zekâ konusunun literatürde çok fazla ele alınmamış olması, bu araştırmanın ortaya çıkmasında etken olmuştur. Bu çalışmada ilk olarak, yapay zekâ kavramının tarihsel gelişimi ve kavramın ne anlama geldiği konusu üzerinde durulmaktadır. İkinci olarak, yapay zekanın avantaj ve dezavantajları, yapay

zekâ sistemleri açıklanmaktadır. Üçüncü olarak, dünyadaki yapay zekâ uygulamalarından da hareketle, yerel yönetimler açısından yapay zekanın ne anlam ifade ettiği, yerel hizmetlerin sunumunda yapay zekanın önemi ifade edilmektedir. Son olarak da yerel yönetimlerde yapay zekâ odaklı sistemlerin kullanımının, yerel yönetimlerin gelişim düzeyini nasıl etkilediği konusu ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Çalışmada, doküman analizi yöntemi kullanılmaktadır. Konuyla ilgili yapılmış çalışmalar, ilgili web siteleri, mevzuat hükümleri incelenmekte ve analiz edilmektedir. Yapay zekanın, yerel yönetimlerde kamu hizmetlerinin sunumunda hizmet kalitesini ve verimliliği artırması, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması bakımından birçok alanda yenilikçi çözümler sunabileceği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Yerel Yönetimler, Kamu Hizmeti, Sürdürülebilir Kalkınma

THE IMPORTANCE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATIONS IN LOCAL GOVERNMENTS

Abstract

The aim of this study is to reveal the effects of artificial intelligence-focused systems on the service delivery of local governments and to explain the development process of local governments in achieving sustainable development goals. Considering the importance of using artificial intelligence technologies in the delivery process of public services, the fact that the subject of artificial intelligence has not been addressed much in the literature for local governments has been a factor in the emergence of this research. This study first focuses on the historical development of the concept of artificial intelligence and what the concept means. Secondly, the advantages and disadvantages of artificial intelligence and artificial intelligence systems are explained. Thirdly, based on artificial intelligence applications in the world, the meaning of artificial intelligence for local governments and the importance of artificial intelligence in the delivery of local services are expressed. Finally, the issue of how the use of artificial intelligence-focused systems in local governments affects the development level of local governments is discussed and evaluated. The document analysis method is used in the study. Studies conducted on the subject, relevant websites, and legislative provisions are examined and analyzed. It is concluded that artificial intelligence can offer innovative solutions in many areas in terms of increasing service quality and efficiency in the provision of public services in local governments and achieving sustainable development goals.

Keywords: Artificial Intelligence, Local Governments, Public Service, Sustainable Development

KENTSEL VERİ NEDEN VE NASIL DEĞİŞİR: KÜRESEL KENTLER ÜZERİNDEN BİR ANALİZ*

Burak Hamza ERYİĞİT[1], Aydın AKPINAR[2]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de metropoliten alanların yönetimini düzenleyen 6360 sayılı ve selefi olan 5216 sayılı kanunun gerekçesinde metropol kentler, küreselleşmiş dünyaya uyum sağlamada kilit role sahip ve dünya çapında ticarette, yatırımda ve ulaşımda rekabet edebilir nitelikteki kentler olarak değerlendirilmektedir. Kent çalışmalarında teorik düzlemde bu gerekçe küresel kent tanımı ile örtüşmektedir. Ekonomide, teknolojide ve yenilikte birer komuta merkezi niteliğinde olan küresel kentlerde belirleyici olan husus kentler arası hiyerarşidir. Hiyerarşiyi belirleyen ise küresel ölçekte ve kentsel veri ile kentleri karşılaştıran çalışmalardır. Bu çalışmalar, çok uluslu şirketlerin yatırım kararlarını belirlemek amacıyla üretilmeye başlansa da zamanla bilim dünyasının, uluslarüstü kuruluşların, bilgi ve medya alanında hizmet veren şirketlerin ve kent yönetimlerinin dikkatini çekmeye başarmış ve günümüzde çeşitli temalarda yüzlerce kenti karşılaştıran çalışma geliştirilmiştir. Bu çalışmalar kimi zaman yöntem bakımından yanlılık nedeniyle eleştirilse de bir hesap verebilirlik ve kamu politikası oluşturma aracı olarak kayda değer bir yer bulmayı başarmıştır.

Kentleri karşılaştıran çalışmaların en önemli aşamalarından biri başvurdukları veri ve veri kaynaklarıdır. Verinin niteliğinden öte güncelliği ve güvenilirliği çalışmaların sağlıklı sonuçlar ortaya koymasından en belirleyici hususlardan biridir. Bu bağlamda çalışma, bir kamu politikası belirleme aracı olarak kentleri karşılaştıran çalışmaları veri odaklı incelemek belirleyici bulgular ortaya koyabilir motivasyonu ile kaleme alınmıştır.

Çalışmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve içerik analizidir. Doküman analizinde 500'ün üzerinde kentleri karşılaştıran çalışma, erişilebilirlik, dil, tarih aralığı, kapsam ve ölçek bakımından filtrelenmiştir. Bunun sonucunda 100 kurum/kuruluş tarafından geliştirilen 150 çalışma elde edilmiştir. İçerik analizde ise bu 150 çalışmada başvurulan 245 veri kaynakları tespit edilmiştir. Bu kaynakların hangi kentte üretildiği, hangi alanda hizmet veren kurum tarafından üretildiği, verinin kentsel/ulusal niteliği, verinin nitel/nicel niteliği ve verinin kamuoyu ile paylaşılıp paylaşılmadığı sorgulanmıştır.

* Bu çalışma, yazarın "Bilgi Çağında Küresel Kentlere Karşılaştırmalı Bir Bakış: Türkiye Üzerine Bir Model Önerisi" başlıklı doktora tezinden üretilmiş ve 2224-B Yurt İçi Bilimsel Etkinliklere Katılımı Destekleme Programı kapsamında desteklenmiştir.

[1] Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yerel Yönetimler Bölümü, burak.eryigit@marmara.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4113-6812.

[2]Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yerel Yönetimler Bölümü, aydin.akpinar@marmara.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7392-6205.

Verinin önem sırasına göre kentsel, standart, güvenilir ve güncel olması gerekliliği kentleri karşılaştıran çalışmalar için oldukça önemlidir. Bu dört kriter göz önünde bulundurularak sıkça başvurulan kaynaklar çok uluslu şirketlerin araştırma birimleri, uluslararası akademik çalışma ağları, uluslarüstü kurum ve kuruluşların veri tabanları, ulusal istatistik ofisleri, kentsel açık veri platformları idi. Ancak bilgi çağına bağlı olarak bilişim ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen dönüşüm küresel ölçekte kent çalışmaları için toplanan verilerde üzerine düşünülmesi gereken yeni konular doğurmuştur.

Elde edilen ilk bulgu, kentin küresel kent niteliği ile küresel ölçekte veri üretimi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. İlgili kentin verisi ne kadar erişilebilir ise karşılaştırmalarda tespit edilebilirliği o kadar yüksektir ve bu kentler genellikle küresel kent vizyonuna sahip kentlerde üretilmektedir.

Tespit edilen diğer bir bulgu, kentsel verileri derleyerek sunan Birleşmiş Milletler ve bağlı örgütler, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi uluslarüstü kurumların yayınladığı verilerin güvenilirlik ve erişilebilirlik yönleriyle en sık başvurulan veri kaynakları arasında olmasıdır. Ancak son yıllarda bu kaynakların yerini, NUMBEO, OpenStreetMap, TripAdvisor ve Google Trends gibi kullanıcılar tarafından şekillendirilen sosyal medya ve mecralar, IQ Air, TomTOm gibi uzaktan izleme yöntemi ile veri toplayan teknoloji şirketlerinin aldığı görülmektedir. Bu aynı zamanda verinin üretildiği mekânı bilgi teknolojileri alanında öne çıkan kentlere kaydırmaktadır. Bunun yanı sıra küresel ölçekte faaliyet gösteren danışmanlık şirketleri, bilgi ve medya şirketleri, veri ve teknoloji şirketlerinin ürettiği verilerin güvenilirliği yüksek olsa da ticari kaygılar güdüldüğü için ücretsiz erişim oldukça kısıtlıdır.

Kentsel verilere yönelik bu bulgulardan hareketle, üretilen ve başvurulan verilerle ile değişimi ve dönüşümü anlamlandırmak doğru kamu politikalarının üretilmesinde belirleyici olacaktır. Tom Goodwin 2015 yılında kaleme almış olduğu bir yazıya şu sözlerle başlar; *"Dünyanın en büyük taksi şirketi Uber'in aracı yok. Dünyanın en popüler medya sahibi olan Facebook hiçbir içerik üretmiyor. En değerli perakendeci olan Alibaba'nın stoku yok. Ve dünyanın en büyük konaklama sağlayıcısı Airbnb'nin hiçbir gayrimenkulü yok. İlginç şeyler oluyor.*" Goodwin'in bu sözleri içinde bulunduğumuz çağın kent yaşamına etkisini çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, post-modern kent yaklaşımının yansımasıdır ve bunların en ciddi şekilde hissedildiği mekanlar metropoliten alanlardır.

Kent mekanının fiziksel büyümesini ve gelişimini tüm boyutlarıyla ele alan modern kent kavramı, bilgi ve iletişim teknolojine bağlı sanal ortamda mekânın ötesinde gelişen, çeşitlenen ve şekillendiren kentleri nitelendirmede yetersiz kalmıştır. 20. yüzyılın sonlarında bu gelişmeye istinaden post-modern kentleşme, modernizmin varsayımlarına ve değerlerine meydan okuyan kentsel tasarım ve planlamaya yönelik yeni bir yaklaşımı tanımlamak için ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, kent

mekanının ölçeği ve işlevi hakkında yeni yaklaşımların benimsenmesine neden olmuştur. Artık trafik kazası sayısından ziyade trafikteki paylaşımlı araç sayısı, kentin marka değerinden ziyade sosyal medyada görünürlüğü, yaşam maliyetinden ziyade internet maliyeti, okur-yazarlık düzeyinden ziyade dijital okur-yazarlık gibi bilgi çağının dinamiklerine göre şekillenen kentsel veriler bir dönüşüm göstermektedir. Bu dönüşüm aynı zamanda mekânın ölçeğine de yansımıştır. Kent sınırlarına istinaden üretilen veriler, birden fazla metropol alanın bir araya geldiği metropleks ve bilgi sektörünün yoğunlaştığı vadi, koridor, üçgen gibi alanlara özgü üretilmeye başlandığı görülmektedir. Yani veri, bilgi çağında sınırlara özgü değil, mekânın işlevselliğine göre üretilir ve kullanılır hale gelmiştir.

Metropoliten alan yönetiminde son yıllarda öne çıkan yaklaşım, küreselleşmenin etkisiyle kent yönetiminin bölgesel ölçekte ele alınmasını ve küresel rekabeti öngören Yeniden Ölçeklenme ve Yeniden Bölgeselleşme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, yeniden ölçeklendirme/yeniden yapılandırmaya ve sınırların, rollerin, fonksiyonların ve kaynakların yeniden düzenlenmesini içeren yerel yönetimin yeniden yapılanma sürecine yol açan ekonomik küreselleşme, özel sektör ve sivil toplum ile ilişkilere odaklanmaktadır. Kamu politikası yapıcılarının kentsel veri oluşturabilmek için kent hayatında etkili kurumsallaşmış ya da kurumsallaşmamış tüm paydaşları dikkate alması; standart veri oluşturabilmek için küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmaları ve göstergeleri takip etmesi, güvenilir veri oluşturabilmek için kent yönetimlerinin açık veri platformları üzerinden nüfus, hava kalitesi, yeşil alan, dönüştürülen atık miktarı, trafik yoğunluğu gibi en temel göstergelere yönelik verileri alternatif dil seçenekleri ile paylaşmaları, güncel veri oluşturabilmek için metropol ölçekte post-yeni kamu yönetim ve bütüncül devlet -*whole-of-government*- yaklaşımının benimseyerek veri politikası alanında metropol ölçekte merkezileşmeye gitmesi önemli görülmektedir. Bunların yanı sıra küresel ölçekte kentleri karşılaştıran çalışmaların başvurduğu göstergeler referans alınarak üretilen veriler küresel ölçekte izleme ve değerlendirme noktasında entegrasyonu güçlendirecektir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Veri, Küresel Kentler, Post-modern Kentleşme, Metropoliten Yönetim

WHY AND HOW DOES URBAN DATA CHANGE? AN ANALYSIS THROUGH GLOBAL CITIES

Abstract

This study examines the role of metropolitan cities as key players in adapting to a globalized world, aligning with the theoretical framework of global cities. Global cities, characterized by their hierarchical position in the global economy, technology, and innovation, have become focal points in comparative urban studies aimed at shaping public policies and fostering accountability. The research employs qualitative methods, including document and content analysis, filtering over 500 comparative urban studies to identify 150 studies from 100 institutions, which reference 245 data sources. Key findings highlight the critical importance of data accessibility, reliability, and currency in these studies. Multinational organizations like the UN, World Bank, and EU remain prominent data sources, but the rise of user-driven platforms (e.g., NUMBEO, OpenStreetMap) and technology firms (e.g., IQ Air, TomTom) has shifted the focus toward cities excelling in information and communication technologies. The transition to post-modern urbanization, driven by technological advancements, challenges traditional metrics of urban performance, emphasizing new indicators such as shared mobility and digital literacy. The study underscores the need for metropolitan governance to integrate diverse stakeholders, adopt global benchmarking indicators, and implement centralized whole-of-government approaches to urban data management. These measures are essential for enhancing global competitiveness and fostering effective metropolitan governance in an era of rapid technological and social transformation.

Keywords: Urban Data, Global Cities, Post-modern Urbanization, Metropolitan Governance

TÜRKİYE'DE KENTSEL KORUMANIN YEREL YÖNETİM BOYUTU: İBB MİRAS ÖRNEĞİ

Furkan KAYNAR[1]

Genişletilmiş Özet

Toplumsal yaşamın ve kültürel çeşitliliğin bir arada var olduğu kentler, kolektif belleğin mekânsal olarak üretildiği fiziksel düzlemlerdir. Kentteki doğal, sosyal ve yapılı çevre arasındaki ilişki ve etkileşim, kentlerin kimliğini oluşturmakta ve diğer kentlerden farkını ortaya çıkarmaktadır. Kent mekânında tarihi ve kültürel yapıların korunması ve sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarılması, güçlü bir kent kimliği yaratılmasını sağlamakta ve kentlilerin yaşadıkları yere olan aidiyetlerini yükseltmektedir. Kentliler bunu bir hak olarak talep etmeli ve kentlerinde yer alan kültür mirasının korunması ve kamusal hayata kazandırılmasına ilişkin süreçlerin bir parçası olmalıdırlar. Kent hakkı, kentlilerin tüm farklılıklara saygılı bir şekilde, yaşadıkları kenti talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşturma, kullanma, değiştirme ve bu süreçlere katılma hakkını açıklamak üzere kullanılan bir kavramdır. Aynı zamanda kent hakkı, kentliler için yaşadıkları yere aidiyet hissedebilecekleri, kültürel mirasın ve geçmişle olan bağların korunduğu, kimliği olan bir kentte yaşama hakkını da kapsamaktadır.

Tarihi alanlar, toplumların dünü ve bugünü arasında bağlantı kuran kültür varlıklarıdır. Toplumların geçmişlerine ait mimari, sosyo-ekonomik, kültürel ve teknolojik verileri ile dönemin duygu, düşünce, sosyal hayat, deneyim ve birikimlerini yansıtarak kentleri algılamamızı sağlamaktadırlar. Bu özellikleri ile tarihi alanlar, kentlerin fiziksel ve sosyal anlamda bağlantı noktalarıdır. Bu miras alanları, çoğunlukla sosyal ve ekonomik etkenler sebebiyle, zaman içinde çekiciliklerini kaybetmekte ve buna bağlı olarak kolektif bellekteki yerleri zayıflamaktadır. Genellikle kent merkezleri içinde kalan bu tarihi ve kültürel miras alanlarının korunarak kente ve kentlilere yeniden kazandırılması, geçmişten günümüze oluşan kent kimliğinin gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılması bakımından önemlidir. Bu bağlamda koruma (*conservation*), kentlerin belli alanlarında yer alan tarihsel ve mimari değeri yüksek yapı, anıt ve doğal güzelliklerin, kentliler tarafından nesiller boyu yararlanabilmeleri için her türlü olumsuz eyleme karşı güvence altına alınmasıdır.

Türkiye'de kentsel koruma, 1950'li yıllardan itibaren yoğun göç hareketleri ve hızla artan kentleşmenin etkisiyle zarar görmeye başlayan kentlerin ve tarihi, kültürel ve toplumsal kimliklerinin korunması ve geliştirilmesi gerekliliğinin anlaşılmasıyla daha fazla gündeme gelmiştir. 1980'li yıllarla birlikte, kentsel korumaya ilişkin küresel çaptaki gelişmeler ile koruma ilkelerinin daha belirgin hâle gelmesi, Türkiye'deki mevcut yasal düzenlemelerin bu konuda yetersiz kaldığını ortaya

[1] Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yerel Yönetimler ve Kent Politikaları Bölümü, furkankaynar@marun.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6365-7016.

koymuştur. Bu dönemden itibaren koruma, bir yönetim ve kaynak ayırma meselesi olarak yeniden ele alınmaya başlanmıştır. Aynı zamanda bu dönemler -geçmiş dönem belediyelere kıyasla- yetki, sorumluluk ve mali kaynak bakımından güçlü büyükşehir belediyelerinin kurularak, ülkedeki yerel yönetim sisteminin yeniden organize edilmeye başlanıldığı yıllardır.

1983 yılında kabul edilen 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ile özel kişilere koruma konusunda önemli yetki ve sorumluluklar yüklenmiştir. 2002 sonrası Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci çerçevesinde gerçekleştirdiği yapısal reformlar doğrultusunda hazırlanan 5302 sayılı İl Özel İdaresi, 5393 sayılı Belediye ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi kanunları ile 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Kanunu ve 2863 sayılı kanunda yapılan değişikliklerle merkezi yönetim, kentsel korumaya ilişkin bazı yetki ve sorumluluklarını yerel yönetimlere devretmiştir. Buradan hareketle, güçlü kurumsal kapasiteleri ve sahip oldukları yetki ve sorumluluklar ile özellikle büyükşehir belediyeleri, kentin somut ve soyut kültürel mirasını koruma ve kent kimliğini güçlendirme konusunda önemli bir aktör konumuna gelmiştir. Yerel yönetimlerde kentsel korumaya ilişkin yakın zamanda ortaya çıkan en önemli gelişmelerden biri de 2019 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Kültür Varlıkları Dairesi Başkanlığı çatısı altında kurulan İBB Miras olmuştur. İstanbul'un somut kültür mirasına yönelik önleyici koruma ve restorasyon faaliyetleri gerçekleştirmek amacıyla oluşturulan İBB Miras; mimar, mühendis, sanat tarihçisi, arkeolog, restoratör, restorasyon ustası ve restorasyon işçisi gibi alanında uzman kişileri bünyesinde barındırmaktadır.

Bu araştırma makalesi, kentsel mekânda yer alan tarihi ve kültürel mirasın korunmasında yerel yönetimlerin rolünü İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yer alan İBB Miras'ın çalışmaları üzerinden ele almaktadır. Çalışmanın amacı, bir kent hakkı olarak kabul edilebilecek kentsel korumaya ilişkin Türkiye'deki yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarını analiz ederek, bu konuda belediyeler için sürdürülebilir bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktır. Kentsel koruma, tarihi ve kültürel mirasın korunmasıyla birlikte kolektif belleğin, kent kimliğinin ve kente duyulan aidiyetin güçlendirilmesi bakımından kritik bir öneme sahiptir. Çalışma, bu sürecin kent hakkı perspektifiyle değerlendirilmesi gerektiğini savunarak, kentlilerin ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda kentin tarihi ve kültürel mirasının yerel yönetimler tarafından korunması ve bu alanların nitelikli restorasyon ve bakım çalışmaları ile yeniden işlevsel duruma getirilerek kamusal hayata kazandırılmalarını önermektedir. Kentsel korumaya ilişkin Türkiye'deki mevcut durumun analiz edilmesi ve İBB'nin yenilikçi uygulamaları üzerinden somut çözüm önerileri sunulması, çalışmayı özgün kılmaktadır. Örnek olay incelemesi ve doküman analizi yöntemlerinin bir arada kullanıldığı bu çalışmanın kapsamı, kurulduğu tarihten itibaren İBB Miras'ın İstanbul'daki somut kültür mirasına yönelik hayata geçirdiği koruma uygulamaları ile sınırlandırılmıştır.

Türkiye'nin kentsel koruma alanındaki mevcut sorunları, yetki ve sorumluluk sahibi güçlü yerel yönetimler ile birlikte değişebilir. Sahip olduğu tarihsel önem ve somut kültür varlığı çeşitliliği itibarıyla bu alanda öncü olabilecek yegâne kent İstanbul ve güçlü kurumsal kapasitesi ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi'dir. Buradan hareketle İBB Miras, İstanbul'un tarihi, kültürel, mimari ve doğal kent mirasını korumak ve geliştirmek hedefi doğrultusunda kurulmuştur. Alanında uzman bir kadro ile yola çıkan İBB Miras, İstanbul'daki tarihi saray, sur, han, sarnıç, bina, camii, mezar, hazire, türbe, heykel, çeşme ve endüstri alanları gibi Roma, Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinden pek çok yapı ve eserin temizlik, basit bakım/onarım ve restorasyonunu sağlamıştır. Ek olarak, kentteki projelendirilmemiş ve belgelenmemiş tarihi ve kültürel varlıkların tespiti ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan yapılar için gerekli rölöve ve restorasyon projeleri de yapılmaktadır. Kurum, yaptığı değerli çalışmalarla gündelik yaşamda çoğu zaman yanından geçip gidilen kentin miras alanlarını sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda yeniden işlevlendirerek kente kazandırmıştır. Güçlü tarihsel mirasa sahip kentler, ancak bu mirası koruyacak güçlü kurumlarla birlikte ihya olabilirler. İBB Miras, bu zamana kadar yaptıklarıyla yerel yönetimlerde nitelikli kentsel planlamanın önemli bir parçası olan tarihi ve kültürel mirasın korunması ihtiyacına yanıt verebilecek bir kurum özelliğine sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kent Hakkı, Kentsel Koruma, Yerel Yönetimler

LOCAL GOVERNMENT DIMENSION OF URBAN CONSERVATION IN TÜRKİYE: THE CASE OF THE IBB MIRAS

Abstract

Historical sites are cultural assets that connect the past and present of societies. They enable us to perceive cities by reflecting the architectural, socio-economic, cultural and technological data of the past of societies and the feelings, thoughts, social life, experiences and accumulations of the period. It is important that these historical and cultural heritage sites, which are generally located in urban centers, are preserved and reintroduced to the city and urbanites in order to transfer the urban identity that has formed from the past to the present to future generations in a healthy way. In the urban context, conservation is the protection of buildings, monuments and natural beauties of high historical and architectural value located in certain areas of cities against all kinds of negative actions in order to be enjoyed by urbanites for generations. This research paper examines the role of local governments in the protection of historical and cultural heritage in urban space through the work of IBB Miras. The aim of the study is to analyze the powers and responsibilities of local governments in urban conservation and to emphasize the necessity of a sustainable approach. Analyzing the current situation in Türkiye regarding urban conservation and offering concrete solutions through IBB's innovative practices makes the study unique and valuable. The scope of this study, in which a combination of case study and document analysis methods is used, is limited to the conservation practices that IBB Miras has implemented for Istanbul's tangible cultural heritage since its establishment.

Keywords: City, The Right To The City, Urban Conservation, Local Governments

BİR ANOMİK KENTLEŞME GÖSTERGESİ OLARAK KENT KİMLİĞİNİN KRİMİNALLEŞMESİ: "DİYARBAKIRLILIK" VE "AŞİRET" TEMALI TEHDİT SÖYLEMİ ÖRNEĞİ

Ahmet Vedat KOÇAL[1]

Genişletilmiş Özet

Diyarbakır, bölgesinin coğrafî ve iklimsel özelliklerine bağlı olarak, tarımsal işbölümüne dayalı sosyo-ekonomik yapısıyla birlikte, Kürt sorununa dayalı gelişme ve modernleşme sorunları bakımından da, aşiret bağlarının halen yaygın ve günlük yaşamda etkili olduğu bir yöredir. Özellikle çatışma sürecinde köy boşaltma uygulamasıyla yerlerinden edilen kırsal nüfusun önemli bir kısmının göç ederek (Koçal, 2015) merkezîleştiği, böylece, Kürt kimliği açısından, demografik, politik ve kültürel bir odağa dönüşen kentte (Koçal, 2016), etno-kültürel aidiyet ve hemşehrilik duyguları da, belirgindir. Zorunlu göç etkeninin belirleyici olduğu bu kültürel ortamda, aidiyet algısı ve davranışı, ailevî, yöresel ve etnik kökene bağlılık duyguları etrafında biçimlenmektedir.

Aşiret yapısı ve yöresel köken etrafında kurulan aidiyet bağları, zaman zaman, grup dışındaki çevreyle ilişkilere dair sosyal kurallara ve hatta yasal otoriteye alternatif bir norm kaynağına dönüşebilmektedir. Bu durum, ahlâk ve görgü gibi toplumsal normlara aykırı davranışlar biçiminde olabildiği gibi, sıklıkla, hukuk kurallarını ihlâl eden suçlar olarak da görülebilmektedir. Kişisel, ailevi veya grup çıkarlarını savunma güdüsü, modern toplumsal normları ve giderek hukuksal kuralları aşan bir zor gücünün kaynağı ve gerekçesi olmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgede kurduğu ve yönetimi yerel beylere bıraktığı geleneksel gevşek federal yönetim biçiminin, topografik koşullar başta olmak üzere, çeşitli nedenlerle Cumhuriyet'e devrolması ve günümüze kadar süregelmişliği itibarıyla, kamu otoritesinin idarî ve yargısal örgütlenmesinin coğrafî sınırlılığı ve dolayısıyla hukuksal etkisinin yetersizliği, yerel toplumsal yapının, gelenekleri etrafında kendi denetim ve yaptırım sistemini kurup işletmesinin temel nedenlerinden biridir. Kamu düzeninin kurulamadığı veya erişemediği alanlarda, aile veya aşiret liderlikleri kamu otoritesini, geleneksel değerler sistemi de hukuku ikame etmektedir. Bu yapının göç yoluyla kente taşınması ve etkisini kentsel yaşamda da sürdürmesi, yerel toplum ile modern yaşam tarzı ve kuralları ile onu düzenleyen kamu otoritesi arasında çatışmalara neden olmaktadır. Bu da, yerel toplumun günlük yaşayışını düzenleyen ve denetleyen geleneksel etkenlerin, modern kent kültürü ve yaşam kuralları ile çelişmesine, zaman zaman da kamu otoritesi nezdinde suç kategorisine girmesine neden olmaktadır. Nitekim basına yansıyan çeşitli adlî vakalarda, mafyatik çeteler ve organize suç örgütleri ile liderlerinin, çoğunlukla bölgeyle ilişkili yöresel kökenlerine atıfla adlandırıldıkları gözlenmekte, şiddet kullandıkları

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ahmetvedatk@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3017-5832.

suçlamasıyla yargılanan bazı zanlıların ve sanıkların, "aşiret" ve "Diyarbakırlılık" gibi yöresel aidiyetlerini, birer tehdit söylemi olarak kullanmış olmaları (Kıdık, 2010; Haber Vitrini, 2021; Sözcü, 2021; Torlak, 2023; Birgün, 2024; Mücadele, 2024), dikkat çekmektedir. Muhataba, güç hiyerarşisinde kaba kuvvet ve silâh kullanımı ile, etnik kimlik veya soy bağı temelli kolektif güç imâsına dayalı üstünlük mesajı vermeye yönelik bu söylemde, yerel aidiyetlere yapılan atıf, öznenin, yaşadığı kentin kimliğini, şiddet eğilimiyle bütünleşmiş bir imaj etrafında algıladığını ve bu hâliyle benimsediğini dışa vurmaktadır. Bu durum, fiziksel olarak kentte yaşama hâli ile kültürel bakımdan kaba kuvvete dayalı kırsal güç hiyerarşisi geleneğinin ve kaba kuvvet davranışının iç içe geçmişliğini yansıtmaktadır.

Ailevî, yöresel ve etnik aidiyet bağlarına dayanılarak, modern toplumsal ilişkilere ve hukuksal kurallara dayalı kentli yaşam normlarına kolektif direnç gösterilmekte, aidiyet duygusu ve bu kapsamda grup içinde sosyal prestij algısı, modern yaşam tarzına karşı gösterilen geleneksel dirence meşruiyet kazandırmaktadır. Bu direnç, Kürt sorunundan kaynaklanan ötekileştirilmişlik algısıyla birlikte, göç sonrası kentte karşılaşılan yoksulluk ve sınıfsal eşitsizlik algısının ürettiği öfkeyle de beslenmektedir. Bu bağlamda, yöresel kökene dayalı dayanışma imgesi, kentte ve özellikle bölge dışındaki büyük kentlerde yüzleşilen uyum ve ötekileşme sorunlarına karşı bir savunma aracı ve tutunma davranışına dönüşmektedir. Böylece, kentsel moderniteye direncin gerekçeleri konusundaki kolektif algı ve tutum, özneye, kırsal kültüre dayalı algı ve davranış biçimini sürdürmede sosyal güven sağlamakta, nihayet, kırsala özgü kültürel norm ve değerler, kentteki günlük yaşam davranışları ve ilişkileri üstünde belirleyici bir toplumsal bilinç ve davranış hegemonyası hâlini almaktadır. Bölge dışına göçlerle ülkenin diğer yörelerine de yayılan bu algılama ve davranma biçimi, bölgenin, yerel toplumun ve kentin bilinirliğini de etkilemekte, yöresel aidiyet ve kökenler, aşiret benzeri toplumsal yapılar ve nihayet kent kimliği, bu temsillerle bütünleşik algılanmaktadır. Bu durumun en iyi örneği, ana akım televizyonlarda yayınlanan dizilerde, bölgesel ve kentsel yaşayışın, feodal aile-aşiret yapılanması, kaçakçılık başta olmak üzere yasa dışı ekonomik faaliyetler, silâhlı suç davranışı ve örgütlenmesi imajlarıyla işlenmesidir. Sonuçta, modern yaşam tarzıyla ve giderek hukukla çelişen bir imaj hâlini alan yerel aidiyet ve kolektif davranış, toplumsal algıda ve hafızada birer korku nesnesine dönüşmekte, bu imajın, tehdit, zorbalık, darp, gasp, yağma ve mafya gibi suçlarda, bir psikolojik yıldırma aracı ve söylemi olarak kullanımı, Diyarbakır başta olmak üzere, bölge kentlerinin kent kimliklerinin suçla bütünleşik bir nitelik kazanmasına neden olmaktadır. Bu çalışma, yöresel aidiyet duygusunun ve bağlarının, eylemli veya söylemsel biçimlerde bir yasa dışı güç olarak kullanımının sosyo-psikolojik nedenlerini, göç sonrası kentle bütünleşme sorunları, bir başka deyişle, anomik kentleşme olgusu etrafında ve Diyarbakır örneğinde tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Diyarbakır, Göç, Anomik Kentleşme, Suç, Kent Kimliği

CRIMINALIZATION OF URBAN IDENTITY AS AN INDICATOR OF ANOMIC URBANIZATION: THE CASE OF THREAT DISCOURSE WITH THE THEMES "TO BE FROM DİYARBAKIR" AND THE "TRIBE"

Abstract

Diyarbakır, is a region where tribal ties are still widespread and effective in daily life, with its socio-economic structure based on agricultural division of labor, due to the geographical and climatic characteristics of the region, as well as development and modernization problems based on the Kurdish issue. Ethno-cultural feelings of belonging and fellow countrymanship are also evident in the city, where a significant portion of the rural population, who were displaced by village evacuations during the conflict, migrated and became centralized, and thus, where was turned into a demographic, political and cultural focus in terms of Kurdish identity. The transfer of this structure to the city through migration and its continuation of its influence in urban life causes conflicts between with modern lifestyle and rules of the city. Ties of belonging established around tribal structure and ethnic origin can, from time to time, turn into social rules regarding relations with the environment outside the group and even into alternative norms to legal authority. This situation can be seen in the form of behaviors that are contrary to social norms such as morality and etiquette, but it can also often be seen as crimes that violate the rules of law. This study aims to discuss the socio-psychological reasons for the use of the sense of local belonging and ties as an illegal power in active or discursive forms, around the problems of integration with the city after migration, in other words, the phenomenon of anomic urbanization, in the case of Diyarbakır.

Keywords: Diyarbakır, Migration, Anomic Urbanization, Crime, Urban Identity

Kaynakça

Birgün (2024). Cinsel saldırıya maruz bırakılan kadına tehdit: "Biz aşiretiz, seni yaşatmayız!", *Birgün,* 27.12.2024, https://www.birgun.net/haber/cinsel-saldiriya-maruz-birakilan-kadina-tehdit-biz-asiretiz-seni-yasatmayiz-586922 adresinden 25.01.2025 tarihinde alınmıştır.

Haber Vitrini (2021). Biz aşiretiz, adam keseriz deyip karısını öldürdü. https://www.habervitrini.com/biz-asiretiz-adam-keseriz-deyip-karisini-oldurdu/1049224 adresinden 25.01.2025 tarihinde alınmıştır.

Kıdık, S. (2010). Önce tehdit ettiler sonra kurşunladılar. *Milliyet,* 28.12.2010, https://www.milliyet.com.tr/pembenar/once-tehdit-ettiler-sonra-kursunladilar-1331775 adresinden 25.01.2025 tarihinde alınmıştır.

Koçal, A. V. (2016). Küreselleşme sürecinde toplumsal ve siyasal değişmenin kentsel temelleri ve simgelenişi: Türkiye'de kürt kimliği ve Diyarbakır ilişkisi örneği. *II. Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı içinde* (625-639), 11-13 Mayıs, İstanbul Teknik Üniversitesi.

Koçal, A. V. (2015). Bir siyasal değişme etkeni olarak göç: kürt kimliğinin siyasal evriminde göç dinamiği örneği: nedenler ve sonuçlar. *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi,* Göç Özel Sayısı-II, 214-241.

Mücadele (2024). Kıbrıs'taki skandal olayda diyarbakır detayı!. *Mücadele.* 28.12.2024, https://www.mucadelegazetesi.com.tr/kibristaki-skandal-olayda-diyarbakir-detayi#google_vignette, adresinden 25.01.2025 tarihinde alınmıştır.

Sözcü (2023). *Demir çubukla dövüp "biz aşiretiz" diyerek tehdit ettiler.* Sözcü. 27.12.2021, https://www.sozcu.com.tr/demir-cubukla-dovup-biz-asiretiz-diyerek-tehdit-ettiler-wp6851877 adresinden 25.01.2025 tarihinde alınmıştır.

Torlak, C. (2023). Kiracıya saldırıda flaş gelişme! "biz aşiretiz seni yaşatmayız. *Sabah,* https://www.sabah.com.tr/yasam/kiraciya-saldiriya-10-yil-hapis-istemi-6426623 adresinden 25.01.2025 tarihinde alınmıştır.

TÜRKİYE'DE KONUT POLİTİKASINDA YENİ GELİŞMELER VE RİSKLER

Can Giray ÖZGÜL[1]

Genişletilmiş Özet

Çalışmanın temel amacı, Türkiye'de konut politikalarının tarihsel gelişimini ve 2000'li yıllarla birlikte belirgin hale gelen finansallaşma dinamiklerini inceleyerek, bu politikaların ekonomik, sosyal ve mekânsal etkilerini anlamaktır. Devletin, özel sektörün ve diğer aktörlerin bir bütün olarak Türkiye'nin konut politikalarına nasıl yön verdiğini anlamak, konut politikasının çok boyutlu ve toplumun her alanını etkileyen bir alan olması nedeniyle önemlidir. Çalışma ayrıca, devletin son dönem politikalarındaki dönüşümün ekonomik zorunluluklar ve sosyal hedefler çerçevesinde nasıl geliştiğini ortaya koymayı da hedeflemektedir.

Bu çalışmada tarihsel ve analitik bir yaklaşım benimsenmiştir. İncelemede, Türkiye'deki kalkınma planları, özel ihtisas komisyonu raporları, Kentleşme Şuraları raporları, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı verileri, Merkez Bankası ve Türkiye İstatistik Kurumu verileri kullanılmış, bir çok önemli finansal göstergeler analiz edilmiştir. Bu belgeler ve veriler ışığında, konut politikalarının dönemsel gelişimini ve etkilerini anlamaya yönelik bir analiz yapılmıştır. Bu analiz nitel yöntemlerle gerçekleştirildiği gibi, veriler arasındaki korelasyonları ölçmek için JASP programı aracılığıyla analizler ve görselleştirmeler yapılmıştır.

Türkiye'de konut politikalarının finansallaşma süreci çerçevesinde kapsamı ve etkilerini detaylı bir biçimde ele alan bu çalışma, devletin son dönemde benimsediği yeni politikaların gerekçelerini politik ekonomi perspektifinde ortaya koymaktadır. Çalışmanın temel orijinalliği bu noktada ortaya çıkmaktadır. Devletin dar ve orta gelir gruplarına yönelik yeni stratejileri, mahalle kültürünü ön plana çıkaran yatay kentleşme söylemi ve sürdürülebilir şehircilik yaklaşımları, bu dönüşümün temel örnekleridir. Çalışma, bu yeni politikaların sosyo-ekonomik etkilerini, özellikle yoksul ve alt gelir gruplarının konut piyasasındaki konumları üzerindeki etkilerini ele almaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan ilki inşaat sektörünün GSYH içindeki payının durağan bir görünüm kazanmış olmasıdır. 2000 yılında %3,9 olan inşaat sektörünün GSYH içindeki payı, 2008'e kadar sürekli artarak %6,3'e ulaşmıştır. 2009'daki küresel kriz sonrası toparlanma yaşansa da, 2018 itibarıyla düşüş eğilimi başlamış ve 2022'de %4,8'e gerilemiştir. 2023 ve 2024'te ise sınırlı bir yükselişle %5,0 seviyesine ulaşmıştır. Bu değişim, sektörün ekonomik dalgalanmalardan nasıl etkilendiğini açıkça göstermektedir.

[1]Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ozgul@politics.ankara.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8569-6518.

İkinci bulgu konut sektörünün sabit sermaye yatırımları alanındaki payının gerileyen bir trend içinde olmasıdır. Konut sektörünün sabit sermaye yatırımları içindeki payı ise, 2000 yılında %20,5 iken 2007'de %25,3 ile zirveye ulaşmıştır. 2008 küresel kriziyle birlikte düşüşe geçen oran, 2017'de %29,0 ile yeniden artış göstermiş ancak 2018 sonrası ekonomik zorluklar nedeniyle 2023'te %26,1 seviyesine gerilemiştir. Bu değişim, konut sektörünün ekonomik dalgalanmalara duyarlı olduğunu göstermektedir.

Konut sektörünün mevcut görünümüne ilişkin üçüncü bulgu belediyeler tarafından verilen inşaat ve oturum izni sayılarının artmasıdır. Bu rakamlar incelendiğinde, 2002 yılından itibaren Türkiye'de konut üretimi genel olarak artış eğilim görülmektedir. 2002-2008 yılları arasında düzenli bir artış görülürken, 2009 küresel krizi nedeniyle 2015 yılına kadar geçici bir düşüş yaşanmıştır. 2016 sonrası konut arzı yeniden artışa geçmiş ancak 2018-2020 yılları arasında ekonomik zorluklar ve pandeminin etkisiyle konut üretiminde düşüş görülmüştür. Ancak 2021 yılından itibaren sektör yeniden toparlanarak hem inşaat ruhsatlarında hem de oturma izinlerinde artış yaşanmıştır. Teorik olarak, düzenli bir konut arzı artışı için inşaat ruhsatlarının oturma izinlerinden daha fazla olması gerekmektedir. Bu durum, sektörün ilerleyen yıllarda arz-talep dengesini koruyabileceğini ve konut üretiminin devamlılığını sağlayabileceğini göstermektedir.

Türkiye Bankalar Birliği'nin verilerine göre, 2023 döneminde kullandırılan tüketici kredileri ve konut kredilerinde ihtiyaç kredilerinin %91 ile en büyük paya sahip olduğu, bunu sırasıyla %6 ve %3 pay ile taşıt ve konut kredilerinin izlediği belirtilmiştir. Bu veriler, konut kredilerinin toplam tüketici kredileri içindeki payının 2015-2018 dönemine kıyasla azaldığını göstermektedir. Önceki dönemde %45 olan konut kredilerinin payı, 2023 yılında %3 seviyesine gerilemiştir. Bu durum, tüketicilerin konut kredisi kullanımında belirgin bir düşüş yaşandığını ve konut alımında mortgage benzeri kredi kullanımının büyük bir düşüş yaşadığı görülmektedir. Bu durum özellikle yüksek gelir grubu dışındaki sosyal grupların ev sahipliğinin önünde engel yaratmaktadır.

Merkez Bankası tarafından yayımlanan Konut Fiyat Endeksi (KFE), yılar içinde artan bir eğilim göstermektedir. 2010 yılında %47 olan konut fiyat endeksi 2018 yılında 107'ye çıkmıştır. 2024 yılında ise 155,4 seviyesine ulaşmıştır. 2024 yılına bakıldığında bir önceki yıla kıyasla yıllık bazda %29,4 oranında bir artış yaşanmış olsa da, reel olarak %12 oranında bir düşüş kaydedilmiştir. Bu veriler, konut fiyatlarının ekonomik dalgalanmalardan nasıl etkilendiğini gözler önüne sermektedir. Konut fiyat endeksinin yıllar içinde düzenli olarak artması yeni konut politikaları döneminde değişim değeri öne çıkarılarak bir yatırım aracı haline gelmesine neden olmuştur. Ancak son yıllarda reel olarak yaşanan düşüş konutu bir yatırım aracı görünümünden çıkarmaya başlamıştır. Özellikle büyükşehirlerde konut fiyat endeksi 2023 yılı itibariyle yavaşlamaktadır. Türkiye'de konut politikalarının tarihsel gelişiminde ekonomik, sosyal ve mekânsal boyutlar birbirine paralel ilerlemiştir. Devletin yeni politikaları, mahalle kültürünü destekleyen ve sürdürülebilir şehircilik

yaklaşımlarına vurgu yapan stratejileri ile dikkat çekmektedir. Ancak, bu politikaların uygulamada sosyal dengeleri ne kadar koruduğu ve ekonomik çıkarların ön planda olup olmadığı tartışılmalıdır. Türkiye'de konut politikalarının geleceği, sosyal dışlanmadan uzak, ekonomik sürdürülebilirlik ve sosyal adaleti dengeleyen yaklaşımlarla şekillenmelidir. Rakamsal veriler incelendiğinde Türkiye'de konut arzında sorunlar olduğu, ekonomik gerekçeler ve afet kaynaklı sorunlar nedeniyle bu arz sorunun derinleştiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Konut, Konut Politikası, Mortgage

NEW DEVELOPMENTS AND RISKS IN TURKEY'S HOUSING POLICY

Abstract

This study analyzes the historical development of housing policies in Turkey and the financialization process that became prominent in the 2000s, examining their economic, social, and spatial impacts. The research utilizes development plans, official reports, and financial data, with analyses conducted using both qualitative and quantitative methods. Findings indicate that the share of the construction sector in GDP increased until 2008 but entered a downward trend after 2018, reaching 5% in 2023. The share of the housing sector in fixed capital investments has also declined since 2018. Analyzing construction and occupancy permits issued by municipalities, it is observed that housing supply generally increased, but economic difficulties and the pandemic led to a decline between 2018 and 2020. The sector has shown signs of recovery since 2021. As of 2023, the share of mortgage loans in total consumer loans has dropped to 3%, indicating a decline in the use of credit for housing purchases. The Housing Price Index reached 155.4 in 2024, yet experienced a real decrease of 12%, signaling a reduced appeal of housing as an investment asset. The future of housing policies in Turkey should be shaped by strategies that ensure economic sustainability and social justice. However, economic fluctuations, natural disasters, and investment-driven housing production have exacerbated housing supply issues, deepening the housing crisis and increasing accessibility challenges in the housing market.

Keywords: Housing, Housing Policies, Mortgage

SURİYE, IRAK VE AFGANİSTANDAN ŞANLIURFAYA GELEN GÖÇMENLERİN TOPLUMLA UYUM SÜRECİNDE YAŞADIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ahmet KAYAN[1]

Genişletilmiş Özet

Geçmişi uygarlık tarihinin başlangıcına kadar götürmek mümkün olan göç olgusu toplumlarda değişik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. İçinde birden çok nedeni barındıran göç olgusu çok karmaşık bir sosyal süreçtir. Göç, coğrafya, tarih, yönetim, siyaset, ekonomi, sosyoloji, psikoloji gibi birden çok bilim dalının ilgi alanına girdiği ve her bilim dalı da kendi disiplini açısından bir tanım getirmeye çalıştığı için birden çok kez tanımlanmıştır (Özdemir, 2018). Literatürde göç kavramıyla birlikte göçmen, sığınmacı, mülteci, yerinden edilmiş, ekonomik göçmen, çevre sığınmacıları gibi kavramlar da kullanılmaktadır. Bu konuda genel kabul görmüş ve çok geniş bir tanımı Uluslararası Göç Derneği yapmıştır. Buna göre göç "Uluslararası bir sınırı geçmek ya da bir devletin sınırları içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dahildir" (IOM, 2019). Görüldüğü gibi Uluslararası Göç Derneği hem iç göçün hem de uluslararası göçün tanımını geniş bir çerçevede yapmıştır. Bunun gibi farklı kaynaklara dayalı olarak başka göç tanımlarını da belirtmek mümkündür. Göç olgusu genelde iç ve dış göçler olmak üzere ikiye ayrılır. İç göç olgusu değişik nedenlerden dolayı herhangi bir ülkenin ulusal sınırları içinde bir ilden başka bir ile olabileceği gibi herhangi bir bölgeden (genelde geri kalmış bölgelerden) başka bir bölgeye (gelişmiş bölgeye) de olabilir. Ulusal göçler genel de daha iyi yaşama koşularına ulaşmak amacıyla kırsal alandan ya da gelişmemiş kentlerden gelişmiş kentlere yapılan göçlerdir.

Uluslararası göçler ise baskı, şiddet, dışlanma, savaş, ideolojik çatışmalar, doğal afetler gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. İster iç göç (ulusal) olsun ister dış göç (uluslararası) olsun göçmenler genelde gittikleri yerde ekonomik, sosyal, kültürel ve toplumla uyum konusunda çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Şanlıurfa'ya Afganistan, Irak ve Suriye'den gelen göçmenler de bu tür sorunları yaşamaktadır.

Genel olarak Afganistan, Irak ve Suriye'den gelen göçmenlerin entegrasyonu ve toplumla uyum sürecinde yaşadığı sorunları kategorize ederek somutlaştırmak gerekirse aşağıdaki gibi belirtmek mümkündür(multeciler.org.tr/suriyelilerle-ilgili-dogru-bilinen-yanlislar/10.09.2024):

[1] Doç. Dr., Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı, akayan2002@gmail.com, Orcid: 0000-0002-7777-7403.

1. Barınma Sorunları: Şanlıurfa'ya gelen göçmenler genel olarak kiralık ya da satılık konut bulmakta sorun yaşadıklarını belirtmektedir. Satılık daireler çok pahalı, göçmenlerin satın alabilme gücünün çok üstünde bir fiyata satılıyor. Ayrıca göçmenlerin satın alma gücü olsa da mevzuattan kaynaklanan yasal engeller vardır. Dolayısıyla Şanlıurfa'daki göçmenler hem kiralık hem de satılık konut edinmede problem yaşamaktadır. Bu çalışmada bu sorunun çözümüne yönelik araştırma yapılacak ve elde edilen bulgular neticesinde öneriler sunulacaktır.

2. Beslenme Sorunları: Afgan, Iraklı ve Suriyeli göçmenler Şanlıurfa'ya ilk geldikleri zaman geçici barınma yoluyla bir kısmı kamplarda, çadır kentlerde ya da devletin gözetim ve denetimi altındaki yerlerde kalmaları sağlanmıştır. Buralarda kalan göçmenlere devlet beslenme desteği sağlamaktadır. Ama devletin gözetim ve denetimi dışında kalan yerlerde ikamet eden göçmenler beslenme sorunuyla karşılaşmaktadır. Bazı hayır-sever kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları bunlara beslenme desteği sunmaktadır ama bunların desteği yetersiz ve çoğu zaman düzensiz olduğu için göçmenler beslenme sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Kaldı ki günümüzde çadır kentlerde, barınma kaplarında ya da devletin gözetim ve denetimi altındaki yerlerde kalan göçmen kalmamıştır. Bu çalışmada göçmenlerin yaşadığı beslenme sorunları araştırılacak, bu konuda bizzat göçmenlere sorulacak sorularla onların beslenme sorunları tespit edilecek ve ona göre çözüm önerileri sunulacaktır.

3. İstihdam Sorunları: Şanlıurfa'ya gelen göçmenlerin yaşadığı en büyük sorunlardan birisi de istihdam ve çalışma hayatına katılmama sorunudur. Şanlıurfa tarım sektörü yoğun bir ekonomik yapıya sahiptir. Son zamanlarda sanayileşme alanında hatırı sayılır gelişmeler olmuştur ama Şanlıurfa'nın sanayisi Gaziantep ya da Kayseri gibi gelişmemiştir. Bu nedenle Şanlıurfa'da sanayi sektöründe istihdam edilecek iş gücü sınırlıdır ve çok genç nüfusu olan kentin sanayi sektörü yerel iş gücünü istihdam edecek kapasitenin üstüne çıkamıyor. Ayrıca ülkemizde mevzuattan kaynaklanan yabancıların istihdamı önünde engeller vardır. Bundan dolayı Şanlıurfa'ya gelen göçmenler istihdam ve iş hayatına katılma konusunda sorunlar yaşamaktadır. Göçmenlere sorulacak ampirik sorularla onların neden işe giremedikleri ve iş hayatına katılamadıkları onların ağzından öğrenilecek ona göre işe girme ve iş hayatına katılmanın yol ve yöntemleri konusunda çözüm önerileri sunulacaktır.

4. Sağlık Sorunları: Şanlıurfa'ya gelen göçmenler hastane, doktor ve sağlık hizmetlerine ulaşmada sorunlar yaşamaktadır. Özellikle göçmenlerin ilk Şanlıurfa'ya geldikleri zamanda ve devletin kayıt ve denetimi altında olmayan göçmenler sağlık hizmetlerine ulaşmada ciddi sorunlar yaşamaktadır. Kamplarda ya da devletin denetim ve gözetimi altında kalan yerlerde devlet sağlık hizmetlerini sunmaktadır. Ama bu ikamet alanları bütün göçmenleri kapsamadığı gibi göçmenlerin çok az bir kısmını kapsamaktadır. Suriyeli göçmenlere yönelik sağlık hizmetlerini yürütmek amacıyla farklı ilerde Sahra hastaneleri kuruldu; ama bu hastaneler bütün göçmenlere sağlık hizmeti vermede yetersiz kaldı. Ayrıca göçmenlerin sağlık hizmetlerine ulaşmada bir de mevzuattan

kaynaklanan sorunlar vardır. Dolayısıyla göçmenler sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşamaktadır.

5. Eğitim Sorunları: Göçmenlerin yaşadığı önemli sorunlardan birisi de eğitim hizmetlerini alamama sorunudur. Özellikle ilk ve orta dereceli okullarda kapasite sınırının aşılması, yeterli eğitmenin olmaması göçmenlerin eğitim hizmetlerini almada sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yeterli derecede Türkçeyi bilmeme ve sadece dil eğitimini veren kuruluşların sınırlı olması göçmenler açısından eğitim hizmetlerine ulaşmada sorun oluşturmaktadır.

6. Psikolojik Sorunlar: Savaş, dışlanma, baskı, ölüm tehdidi, güvensizlik gibi nedenlerle ülkelerinden ayrılan göçmenler ağır bir travma yaşamıştır. Ayrıca yaşadığı yeri terk etme, yakınların ölümüne şahit olma, mal varlığını kaybetme, sevdiklerinden ayrılma göçmenlerin travmalarına daha da kötü etki etmektedir. Geldikleri yerde dil bilmeme, dışlanma korkusu, sosyal uyumsuzluk gibi sorunlar göçmenlerin ağır psikolojik sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır.

7. Sosyal Dışlanma Sorunları: Toplumda ekonomik, sosyal ya da kültürel nedenlerle ayrımcılık yapılması dışlanma olarak kabul edilmektedir. Sosyal dışlanmaya maruz kalan insanlar toplumla uyumlu olamaz ve toplumda kendine yer bulamaz. Şanlıurfa'da söz konusu göçmenler resmi olmasa da toplumsal ilişkilerde zaman zaman ekonomik, sosyal ve kültürel yönden sosyal dışlanma ile karşılaşmaktadır. Bu da göçmenlerin toplumla uyum sorunu yaşamasında ya da toplumla entegre olamama gibi sorunlara yol açmaktadır. Sosyal dışlanmada en çok siyahiler, yaşlılar, özürlüler, kadınlar, dili, dini, ırkı farklı olan toplumsal gruplar etkilenmektedir. Şanlıurfa'daki göçmenlerin tamamı olmasa da bir kısmı sosyal dışlanma ile karşılaşmaktadır.

8. Toplumla Uyum Sorunları: Şanlıurfa'ya gelen Suriye, Irak ve Afganistan göçmenleri yukarıda belirtilen sorunların hemen hemen hepsini az ya da çok yaşamaktadır. Ekonomik, sosyal, kültürel konularda göçmenler toplumla hemen uyum sağlayamadığı için sorunlar yaşamaktadır. Üretici olmayan, toplumla aynı dili konuşmasını bilmeyen, toplumun gelenek ve göreneklerine uymayan göçmenler toplumla uyum sorunu yaşamaktadır. Bu çalışmada toplumla entegrasyon ve toplumla uyum sürecinde problem olan bu sorunlar tek tek araştırılacak, sorunlar göçmenlerin verdiği cevaplara göre tespit edilecek ve ona göre çözüm önerileri sunulacaktır.

Bu çalışmanın amacı, nedeni ve tanımı ne olursa olsun Suriye, Irak ve Afganistan'dan Şanlıurfa'ya gelen göçmenlerin toplumla uyum sürecinde yaşadığı ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel sorunları araştırmak, sorunları göçmenlere yöneltilen anket sorularıyla onların ağzından ve birinci elden dinleyerek yerinde tespit etmek ve ona göre çözüm önerilerini sunmaktır. Gayri resmi son verilere göre Şanlıurfa'da 400 bin civarında Suriyeli, 50 bin civarında Iraklı ve 25 bin civarında Afganlı göçmen bulunmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023). Çalışmada sorunları yerinde ve göçmenlerin ağzından dinlemek için bu göçmen grubuna yönelik bir makalenin sınırlarını aşmayacak şekilde

çoktan seçmeli bir anket yapılacaktır. Burada Suriyelilerin durumuna ilişkin bir parantez açmak gerekirse yukarıda da belirtildiği gibi Suriyeliler mevzuatımıza göre mülteci ya da sığınmacı olarak kabul edilememektedir. Ama bunlara yönelik geçici korumaya yönelik düzenleme; Türkiye'ye gelen Suriyeliler için 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici koruma yönetmeliği; "ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki iş birliğiyle ilgili hususları düzenlemektir" (Resmî Gazete, 22.10.2014) yönetmeliği kapsamında Türkiye'de kalmaktadır. Bu düzenleme kapsamında Türkiye Suriyelilere geçici koruma sağlamaktadır. Çalışma kapsamında yapılan ankette Suriyelilerin % 43'ü Suriye'ye dönmek istemediğini belirtmektedir. Ankete katılanların % 50'den fazlası toplumla entegre olmak istediğini belirtmektedir. Afganistanlı ve Iraklı göçmenler de toplumla entegre olmak istediklerini belirtmektedir. Burada önemli olan siyasilerin bu tür çalışmalardaki önerileri dikkate alarak yabancıların toplumla uyum sürecinde belirlenecek politikalarda uyulması gereken yol ve yöntemleri belirtebilmektir (AFAD 2014, 2018).

Çalışmanın yöntemi; göçmenlerin toplumla entegrasyonu ve uyum sürecinde yaşadığı sorunlarını derinlemesine araştırmak ve ona göre çözüm önerilerini sunmak için bu çalışma hem kuramsal verilerden hem de ampirik (anket) verilerden yaralanarak yürütülecektir. Çalışmanın kapsamı ise Suriye, Irak ve Afganistan'dan Şanlıurfa'ya gelen göçmenler oluşturmaktadır.

Bu alandaki alan yazın ve ampirik çalışmalardaki verilerden yararlanarak hazırlanan yukarıdaki sorunlar bu çalışmanın ana temasını oluşturmaktadır. Elbette göçmenlerle yerli toplum arasında bu tür sorunların yaşaması mümkündür ama bu sorunların çözümü de vardır ve toplumun güvenli geleceği için bu sorunların çözülmesi gerekir. Bu çalışmada bu tür sorunların çözümü ve göçmenlerin toplumla uyum süreci detaylı olarak araştırılacaktır. Faklı bir deyişle bu çalışmada bu alandaki hem kuramsal çalışmalardan hem de yapılacak alan araştırmasından yararlanılarak bu tür sorunlar ve belki de daha fazla sorun tespit edilerek göçmenlerin toplumla entegrasyonu ve uyumu için söz konusu sorunların çözümüne yönelik öneriler getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Kent, Uyum, Uyum Sorunları, Entegrasyon

PROBLEMS FACED BY IMMIGRANTS FROM SYRIA, IRAQ AND AFGHANISTAN TO ŞANLIURFA DURING THEIR INTEGRATION WITH SOCIETY AND SOLUTION SUGGESTIONS

Abstract

Due to the occupation and civil war of the coalition forces that started in Iraq in 1992, the invasion and civil war of Russia and then the United States in Afghanistan in the 1980s, the Arab spring and the civil war that started in Syria in 2011, many of these countries Many immigrants came to Turkey. Especially many Syrian immigrants came to Şanlıurfa, which has a very long border with Syria and border gates at several points. Additionally, with the withdrawal of Iraq from Iraq during the Gulf War and the withdrawal of the United States from Afghanistan, many immigrants came to Şanlıurfa from Afghanistan. There are even those who state that foreign immigrants exceeded the population of Şanlıurfa residents during this period. These immigrants, who came to Şanlıurfa at different dates, experience economic, social, cultural and psychological problems. A significant portion of these immigrants state that they will not return to their countries even if conditions improve. In this case, it is extremely important and necessary to ensure their integration in order to ensure the peace, order and security of society in the future. In order to ensure social integration, knowing the problems experienced by immigrants and learning about their problems first-hand is necessary and important in order to produce healthy solutions. This study aims to follow such a path and make suggestions for the harmony and integration of immigrants with society.

Keywords: Migration, Immigrant, City, Adaptation, Adaptation Problems, Integration

Kaynakça

Avrupa Komisyonu. (29 Ocak, 2018). AB'de *göçmen entegrasyonu politikası için ortak temel ilkeler*. https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/common-basic- principles-for-immigrant-integration-policy-in-the-eu. adresinden alınmıştır.

AFAD (2014). Suriye'den Türkiye‟ *ye nüfus hareketleri kardeş topraklarındaki misafirlik*.

AFAD (10 Ocak, 2018). *Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımlar*. www. afad.gov.tr adresinden alınmıştır.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (1997). *Sığınma ikilemi, dünya mültecilerinin durumu*. BMMYK

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (12 Ocak, 2018). http://www.goc.gov.tr/icerik3/yukk_327_328_329 adresinden alınmıştır.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (1 Ocak, 2023). http://www.goc.gov.tr/icerik3/yukk

Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. (10 Eylül, 2024). https://multeciler.org.tr/suriyelilerle-ilgili-dogru-bilinen-yanlislar/ adresinden alınmıştır.

Özdemir M. (2018). *Türkiye'de içgöç olgusu, nedenleri ve Çorlu örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Resmî Gazete (22 Ekim, 2014). https://www.resmigazete.gov.tr/ adresinden alınmıştır.

Uluslararası Göç Örgütü, (2019). *Göç terimleri sözlüğü*. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden alınmıştır.

TÜRKİYE'NİN GÖÇ POLİTİKALARI: 1963-2013 DÖNEMİ KALKINMA PLANLARI ÜZERİNDEN BİR ANALİZ*

Hicran HAMZA ÇELİKYAY[1], Kübra YÜKSEL[2], Ahmet Burak BELDÜZ[3]

Genişletilmiş Özet

Afetler, küresel iklim değişikliği, küresel ısınma, savaşlara bağlı yaşanan insan hareketlilikleri toplumları değiştirici ve dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Sınır aşan göçlerin ulus-devletleri ve toplumları etkileme düzeyi dikkate alındığında ülkeler bu alanda politika geliştirme ihtiyacı hissetmiştir. Türkiye, bulunduğu jeopolitik konumu gereği küresel göçlerin hem transit hem de hedef güzergahında yer almaktadır. Karşılaşılan insan hareketliliklerinin, yerinden edilmelerin yönetilebilmesi amacıyla erken Cumhuriyet döneminden itibaren çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Türkiye'ye göçün teşvik edilmesi üzerine gelişen ilk göç politikalarında temel şart Türk soyundan gelen kişilerin Türkiye'ye göçünün teşvik edilmesi olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu son dönemlerinde devletin birliğini koruyabilmek amacıyla Balkanlar, Kafkaslar ve Kırım'dan gelenler için Müslüman-Türk kimliğine dayalı göç ve iskân politikaları belirlemiştir. Uygulanan Türk kimliği merkezli politikalar sonraki dönemlerde genç Türkiye Cumhuriyeti tarafından da yürütülmüştür. 1923 yılından itibaren ulus devlet inşa sürecinde dini, etnik ve kültürel açıdan homojen bir nüfus oluşturmak amaçlanmış, göç politikaları bu çerçevede şekillenmiştir. Türkiye'nin planlı kalkınma dönemine geçtiği 1960'lı yıllardan 2011 yılı Suriye iç savaşı kitlesel göçüne kadar Türkiye'de göç süreci, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere Türkiye'den çeşitli bölgelere yönelen emek göçü, nitelikli insan/beyin göçü ve iç göçler sonucunda oluşan hızlı nüfus artışı, plansız kentleşme, kentsel uyum ve entegrasyon sorunları şeklinde olmuştur.

Türkiye'de kalkınma planları, yapıldığı dönemin dinamiklerini yansıtmaktadır. Kalkınma planlarının yalnızca ulusal gereklilikleri değil uluslararası ihtiyaçları da karşılaması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca planlardan mevcut ülke koşullarına dair gerçekçi ve net politikalar ortaya koymaları beklenmektedir. Kalkınma planlarının dönemlerindeki atmosfere göre hazırlanmaları ve ardından da uygulamaya konulmaları kamu politikaları alanının önceliğidir temel çalışmalardan olmuştur. 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Türkiye'nin Cumhuriyetin 40. Yılında hazırlanmış ve bu dönem sonrası planlı döneme geçilmiştir. En son Cumhuriyetin 100. Yılı sonrasına denk gelen 2024-2028 dönemini içeren 12. Kalkınma Planı yayınlanmıştır.

* Bu çalışma, 323K385 numaralı ve "Yüzyıllık Süreçte Türkiye'nin Dış Göç Politika Analizi ve Belediyeler için Politika Önerileri" başlıklı TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında sürdürülen araştırmalara dayanmaktadır

[1] Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hicrancelikyay@duzce.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4256-1397.
[2] Dr., Bağımsız Araştırmacı, Orcid: 0000-0002-3772-8789.
[3] Arş. Gör., Düzce Üniversitesi, Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ahmetburakbelduz@duzce.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0388-7770.

Ülkelerin mevcut politikaları tarihsel süreçlerden ve önceki dönemlerde gerçekleşen dinamiklerden etkilenmektedir. Politikalar, kurumsal ve toplumsal hafıza ile zaman içerisinde dönüşüm ve değişime uğramaktadır. Halihazırda yürütülen politikaların sağlıklı ve doğru analizi için geçmiş dönemler mercek altına alınmalı, etkin bir şekilde incelenmelidir. Bu nedenle çalışma, Türkiye'nin göç politikalarını erken Cumhuriyet Dönemi'nden Suriye krizi ile başlayan kitlesel göç dönemine kadar kapsayacak şekilde kurgulanmıştır. Bu dönemde hazırlanan kalkınma planları üzerinden göç politikaları analiz edilmiştir. Bu dönemlerin seçiliş nedeni Türkiye'nin geçmişte daha önce karşılaşmadığı nitelikte ve boyuta sahip Suriye kitlesel göçüne kadar Türkiye'deki göç politikalarının kalkınma planlarındaki durumunun tespit edilmesinin gerekliliğidir. Ayrıca çalışmada yoğun kitlesel dış göç meydana gelmeden önceki süreçte Türkiye'de göç olgusuna dair politika oluşturulma yaklaşımı durumu da araştırılmıştır. Göç politika aşamalarının ve öncelenilen konuların belirlenmesi, hedeflerin gündeme getirilmesi, mevcut düzenlemeler üzerinden geliştirilen göç politikalarının zaman içinde ne şekilde değiştiğinin ve dönüştüğünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle, 2011 yılı itibarıyla kitlesel göçlerle karşılaşan ve hedef ülke konumuna gelen Türkiye'nin önceki dönemlerdeki göç politikalarına ışık tutulacaktır.

Çalışmada, 1963-2013 yılları arası 53 yıllık süreci kapsayan 9 kalkınma planı incelenerek elde edilen bulgular MAXQDA programı ile analiz edilmiştir. Kalkınma planlarında göç temasıyla ilişkili olan politikalar, iç ve dış göç, kırdan kente göç, kentsel yaşam, belediyeler, göç hareketliliklerin yapısı, kırsal kalkınma stratejileri, yabancıların çalışma ve ikamet mevzuatı, teşvikler ve kayıt dışı göç gibi kodlar etrafında nitel yöntemle ele alınmıştır.

Çalışmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında iç göç kavramının öne çıktığı, kırdan kente göçün yoğun olarak işlendiği ortaya çıkmıştır. Planda göç öncelikle nüfus ve şehir yerleşim imkânları ile ilişkili olarak kırdan kente nüfus meselesi, gecekondulaşma gibi kısımlarda ele alınmıştır.

1968-1982 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında, göç politikaları kapsamında merkezi ve yerel yönetimler kavramlarının ardından da dış göç kavramının öne çıktığı görülmüştür. Planda göç politikalarından söz edilmeye başlanmıştır. Planda göç eden kişilerin genel yerleşimlerinin sağlanmasına odaklanılmıştır.

1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, yoğun olarak durum tespiti yapılırken, göç politikaları ve kent kavramları da ele alınmıştır. Planda nitelikli emek göçünün ilk defa bir sorun olarak nitelendirilmiştir. Planda geniş şekilde yer verilen diğer bir konu başlığı olan göç ve kentte ise kırdan kente göçün artarak devam etmesidir.

1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında, dış göç içerisinde ise emek göçü, yurtdışında işçi sorunları ve çözümlerine yer verilmiştir. Ayrıca kırdan kente göçün artması ile kentlerde yoğunlaşan nüfusa karşın konut sorunun arttığı ifade edilmiştir.

1985-1989 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında dış göç kapsamında yurtdışı teşvikler ve yurtdışı istihdam kavramlarına yer verilmiştir. Diğer kalkınma planlarından farklı olarak genel manada göç konusu ele alınmış, dış göçün odağı ise Batı Avrupa ülkelerinden Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine geçmiştir.

1990-1994 yıllarını kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında dış göç kapsamında yurt dışı işçilerin sorunları kapsamlı olarak ele alınmıştır. Yurt dışında çalışan işçilerin sorunlarının çözümü, şartlarının iyileştirilmesi ile ilgili çalışmalara yer verileceği ifade edilmiştir.

1996-2000 yıllarını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında iç göç ve kent kavramları öne çıkarken, göç politikalarında düzenlemeler, İskân Kanunu, soydaşlar ve sosyal güvenlik, yurtdışı Türkler ve düzensiz göç kavramlarına yer verilmiştir.

2001-2005 yıllarını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında iç göç kapsamında kırdan kente göç, göç politikalarında göç ve kent, kırsal kalkınma stratejileri, dış göçte yabancıların çalışma ve ikamet mevzuatı ve kayıt dışı göç kavramları işlenmiştir.

Son olarak 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında diğer kalkınma planlarından farklı olarak göç ve iltica teşkilatı, bölgelerarası göç, belediyeler, sınır yönetimi ve düzensiz göçe yer verilmiştir.

Yapılan çalışmanın analiz sonuçlarında temel kırılma noktaları olmuştur. Bunlar; Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında iç göç ve amaç hedeflere yoğun olarak değinilmiştir. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında diğer kalkınma planlarından farklı olarak göç düzenlemelerine yer verilerek göçün bir soruna dönüşmesi ve yönetilmesi gereken bir olgu olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca Türkiye bu dönemde düzensiz şekilde göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Kalkınma planlarında diğer bir kırılma noktası ise Dokuzuncu Beş Yıllık kalkınma planında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci olmuştur. Artık göçün güvenlik boyutu ele alınırken düzensiz göçle mücadele için Göç ve İltica Teşkilatı kurulması planlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göç Politikaları, Kalkınma Planları, İnsan Hareketliliği

TÜRKİYE'S MIGRATION POLICIES: AN ANALYSIS ON DEVELOPMENT PLANS BETWEEN 1963-2013

Abstract

Various policies have been developed in Türkiye since the early Republican period. Türkiye has entered a planned development period since the 1960s. Until the mass migration that occurred due to the Syrian civil war in 2011, the migration process in Türkiye has been in the form of labor migration from Türkiye to various regions, especially to European countries, skilled human/brain drain and rapid population growth resulting from internal migration, unplanned urbanization, urban adaptation and integration problems. Migration policies were analyzed through development plans prepared during this period. The reason for choosing these periods was the necessity of determining the status of migration policies in Türkiye in development plans until the Syrian mass migration, which had a quality and size that Türkiye had never encountered before. In this context, the findings obtained by examining 9 development plans covering a 53-year period between 1963-2013 were analyzed with the MAXQDA program Policies related to the theme of migration in the development plans were addressed with a qualitative method around codes such as internal and external migration, rural-urban migration, urban life, municipalities, the structure of migration movements, rural development strategies, foreigners' work and residence legislation, incentives and unregistered migration.

Keywords: Migration, Migration Policies, Development Plans, Human Mobility

GÖÇ POLİTİKALARINDA MOBİL UYGULAMALAR VE ONLİNE HİZMETLERİN ROLÜ

Gülseren ERGÜN[1], Çiğdem AKMAN[2]

Genişletilmiş Özet

Göç politikaları, devletlerin veya uluslararası kuruluşların, bireylerin ulusal sınırlar arasında veya sınır ötesi hareketlerini düzenlemek, yönlendirmek veya kontrol etmek amacıyla uyguladığı strateji, yasa, yönetmelik ve önlemler bütünüdür. Küreselleşme, savaşlar, ekonomik eşitsizlikler ve iklim değişikliği gibi faktörler, son yıllarda göç hareketlerinin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, göç politikaları yalnızca bireylerin ulusal sınırlar arasında hareketini düzenlemekle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda göçmenlerin ev sahibi ülkeye entegrasyonunu, haklarına erişimini ve toplumsal uyumu sağlamayı hedefleyen çok boyutlu bir yapı kazanmıştır. Teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte, mobil uygulamalar ve çevrimiçi hizmetler, göç yönetimi süreçlerinde yenilikçi bir araç olarak ortaya çıkmış, göçmenlerin karşılaştığı zorlukları hafifletme ve kamu otoritelerinin göç politikalarını etkin bir şekilde uygulama kapasitesini artırmada önemli bir rol oynamıştır.

Mobil uygulamalar ve çevrimiçi platformlar, özellikle dijitalleşen dünyada göçmenlerin bilgiye erişimini kolaylaştırmak, hukuki prosedürleri hızlandırmak, sosyal ve ekonomik entegrasyonlarını desteklemek ve acil durumlarda hayat kurtarıcı bilgiler sağlamak gibi birçok farklı işlev üstlenmektedir. Mülteciler, ev sahibi ülkelerde ihtiyaç duydukları bilgilere hızlıca ulaşabilmektedir. Dil engelleri, hukuki belirsizlikler ve ekonomik zorluklar gibi sorunların üstesinden gelmek, dijital araçlar sayesinde daha kolay hale gelmiştir. Bu durum, hem bireysel düzeyde yaşam kalitesinin artmasına hem de toplum düzeyinde uyum ve entegrasyonun hızlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Uluslararası düzeyde, birçok ülke mobil uygulamalar ve çevrimiçi hizmetler yoluyla mültecilere, ülkede her konumda bulunan yabancılara destek sunmaktadır. Örneğin, Almanya'da kullanılan "Ankommen App" dil öğrenimi ve entegrasyon süreçlerine odaklanmıştır. Benzer şekilde, İsveç'teki "Digitala Nationella Provet" platformu, göçmenlerin akademik ve mesleki yeterliliklerini artırmayı hedeflemektedir. Polonya'da Rus istilası sonucu ülkesinden kaçmak zorunda kalan Ukraynalılara geçici koruma sunmaktadır. Polonya devleti UNHCR ile birlikte oluşturdukları bir proje kapsamında Ukraynalı Mültecilerin hayatını kolaylaştıracak "Diia. pl" isimli bir dijital platform oluşturmuştur. Diia.pl'nin aktif edilmesi ile birlikte Polonya sınırını (pasaport gibi bir seyahat belgesiyle) kolayca geçebilir ve Schengen bölgesinde özgürce hareket edilebilmektedir. Ancak bunun için Ukrayna

[1] Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, gulserenergun81@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0860-8961.
[2] Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, cigdemakman@sdu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-2345-6789.

vatandaşlığına sahip olmanız, 18 yaşını doldurmuş olmanız ve 24 Şubat 2022 tarihinden itibaren Ukrayna sınırını geçmiş olmanız gerekmektedir. Fransa ise "JRS WELCOME" programı ile sığınma başvurusu şu anda işlemde olan ve Ulusal Merkez'de yer olmaması nedeniyle sokakta kalan bir kişi için ulusal aile ağı, ortak konaklama ya da geçici konaklama olanağı sunmaktadır. Program sığınma arayan kişilere yönelik olarak tasarlanmıştır. Ancak istisnai durumlarda yasal mültecileri de kabul etmektedir. Fransa başka bir dijital program olan "REFAID" mobil uygulaması ile göçmenlere, mültecilere ve onlara yardım edenlere, çok basit bir harita ile mevcut durumların nerede olduğunu göstermektedir. Web tabanlı bir içerik yönetimi ve iletişim sistemi, güvenilir yardım şirketlerinin hizmetlerini yönetmelerine, güncellemelerine, yardımların yerine ulaşmasına, ayrıca yardıma ihtiyacı olanla yardım etmek isteyen arasında iletişim kurmasına olanak sağlamaktadır.

Türkiye gibi göç akışlarının yoğun olarak yaşandığı ülkelerde, bu tür teknolojik çözümler kritik bir öneme sahiptir. Türkiye'deki uygulamalar hem kapsam hem de erişilebilirlik açısından uluslararası standartlarla yarışır durumdadır. Örneğin, "e-İkamet platformu", yabancıların oturum izni başvurularını çevrimiçi yapmalarını ve başvuru süreçlerini takip etmelerini sağlarken, "İlk Adım Sağlık Uygulaması" göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmaktadır. Benzer şekilde, "UNHCR Refugee Info" mültecilere yasal ve insani yardım bilgileri sunarak günlük hayatlarını kolaylaştırmaktadır. **"**Kızılaykart", mültecilerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olurken aynı zamanda ekonomik hayata katılımını teşvik etmektedir. Ayrıca "Eğitim Bilişim Ağı (EBA)" Türk vatandaşları ile birlikte geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve Uluslararası koruma altındaki diğer uyrukluların kullanmakta olduğu bir platformdur. Aynı şekilde İŞKUR da T.C. Kimlik Numarası olan herkesin kullanabileceği bir platformdur. Online platformlar, mültecilerin oturum izni başvurularından vatandaşlık işlemlerine kadar birçok hukuki süreci çevrimiçi olarak gerçekleştirmelerine olanak tanımaktadır. Bu, özellikle zaman ve maliyet açısından mültecilere önemli avantajlar sağlamaktadır.

Mobil uygulamalar ve çevrimiçi hizmetler, göç politikalarında yenilikçi bir çözüm olarak önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye özelinde geliştirilen e-*İkamet, GöçNet, İlk Adım Sağlık* ve *Kızılaykart* gibi uygulamalar, mültecilerin entegrasyonunu desteklemiş ve kamu hizmetlerinin etkinliğini artırmıştır. Uluslararası örneklerle kıyaslandığında, Türkiye'nin bu alandaki başarısı, dijitalleşmenin göç yönetimi üzerindeki olumlu etkisini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, göç politikalarında mobil uygulamaların ve çevrimiçi hizmetlerin rolü, göçmenlerin ihtiyaçlarına cevap verme kapasiteleri ve entegrasyon süreçlerine sağladıkları katkılar bağlamında incelenecektir. Ayrıca, bu dijital araçların ulusal ve uluslararası göç politikalarındaki uygulama örnekleri üzerinde durulacaktır. Türkiye özelinde ele alınacak olan e-İkamet, GöçNet, İlk Adım Sağlık, Kızılaykart ve benzeri uygulamalar ile uluslararası platformlar üzerinden sağlanan hizmetler detaylı olarak analiz edilecektir. Böylece, göç politikalarının dijitalleşen dünyadaki dönüşümünün,

göçmenlerin yaşam kalitesine ve kamu politikalarının etkinliğine nasıl katkı sağladığı ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç Politikaları, Mobil Uygulama, Online Hizmet

THE ROLE OF MOBILE APPLICATIONS AND ONLINE SERVICES IN MIGRATION POLICIES

Abstract

Mobile applications and online platforms undertake many different functions, especially in a digitalised world, such as facilitating migrants' access to information, speeding up legal procedures, supporting their social and economic integration and providing life-saving information in emergencies. Refugees can quickly access the information they need in host countries. Overcoming problems such as language barriers, legal uncertainties and economic difficulties has become easier thanks to digital tools. This situation contributes both to the improvement of quality of life at the individual level and to the acceleration of harmonisation and integration at the community level. Mobile applications and online services play an important role as an innovative solution in migration policies. Applications such as e-Residency, GöçNet, İlk Adım Sağlık and Kızılaykart developed in Turkey have supported the integration of refugees and increased the efficiency of public services. Compared to international examples, Turkey's success in this field reveals the positive impact of digitalisation on migration management. In this study, the role of mobile applications and online services in migration policies will be analysed in terms of their capacity to respond to the needs of migrants and their contribution to integration processes. In addition, examples of the application of these digital tools in national and international migration policies will be emphasised. The applications such as e-Residence, GöçNet, First Step Health, Kızılaykart and similar applications in Turkey and the services provided through international platforms will be analysed in detail. Thus, it will be revealed how the transformation of migration policies in the digitalised world contributes to the quality of life of migrants and the effectiveness of public policies.

Keywords: Migration Policies, Mobile Application, Online Service

GÖÇMENLERİN DEĞİŞEN STATÜSÜ: KOCAELİ SEBZE-MEYVE HALİ ÖRNEĞİ

Kübra ÖZDEMİR[1]

Genişletilmiş Özet

Göç, çok eski zamanlardan beri bireylerin farklı nedenlerle ve farklı şekillerde gerçekleştirdikleri mekân değişikliğidir. Göç, tarih boyunca toplumların yapısını, kültürel değerlerini, ekonomik düzenlerini şekillendiren önemli bir olgu olmuştur. Göç hareketleri, beraberinde birçok sonuç meydana getirir. Bu sonuçlar, göç eden göçmenleri etkilediği kadar göç edilen toplumu da etkilemektedir. Bununla beraber göç edilen bölgeye çok daha eski zamanlarda göç etmiş bulunan göçmenler de yeni göç hareketlerinden farklı şekillerde etkilenebilmektedirler. Karşılıklı yaşanan etkileşimlerde göçmenlerin toplum içinde sahip oldukları statülerde değişimler yaşanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı göçmenlerin değişen statüsünü romanlar ve Suriyeli göçmenler özelinde incelemektir. Bu amaç için çalışmada Kocaeli Sebze-Meyve Hali örneklem olarak seçilmiştir. Kocaeli Sebze- Meyve Hali, sebze ve meyve alım satımı yapıldığı sırada ürün yükleme ya da boşaltma işlerinde birçok işçi çalıştırmaktadır. Bu işçiler genellikle enformel olarak çalışmaktadırlar. Hal kapsamında enformel işçi ihtiyacını ise eski (romanlar) ve yeni (Suriyeliler) göçmenler karşılamaktadır. Bu bağlamda hal bünyesinde çalışma yapmak, göçmenler arasında farklı alanlarda yaşanan değişimleri görmek adına önemlidir. Çalışmada Kocaeli Sebze-Meyve Hali bünyesindeki eski göçmen olan romanlar ve yeni göçmen olan Suriyeli göçmenler ile yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak derinlemesine mülakat görüşmeleri yapılmıştır. Sonrasında yapılan görüşmeleri daha da derinleştirmek adına bu göçmen grupları ile çalışan dükkân sahipleri ile görüşmeler gerçekleştirilerek çalışmada farklı aktörlerin bakış açıları sunulmaya çalışılmıştır. Farklı göçmen grupları ve dükkân sahiplerinden elde edilen veriler analiz edilerek farklı göçmen gruplarının iş bulma süreçleri, iş özelindeki becerileri ve dükkân sahiplerinin göçmen gruplarını çalıştırmadaki avantaj ve dezavantajlarının zamanla değişimleri ortaya konulmak istenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın bulgular kısmı, farklı göçmen gruplarının iş bulma süreçleri, iş özelindeki becerileri ve çalıştırılmalarındaki avantaj ve dezavantajların değişimi ayrı başlıklar halinde anlatılmıştır.

Çalışmada Kocaeli Sebze-Meyve Hali'nin birçok ülkede olduğu gibi vasıfsız iş gücü ihtiyacını göçmen grupları ile karşıladığı tespit edilmiştir. Hal kapsamında 2011 yılındaki Suriye Krizi yaşanana kadar göç etmeleri Osmanlı Dönemi'ne kadar dayanan romanlar ürün yükleme işlerinde çalıştırılmışlardır. 2011 yılı Suriye Krizi ile birlikte Kocaeli, metropoliten bir kent oluşunun beraberinde getirdiği ekonomik fırsatlar ve benzeri nedenler ile Suriyeli göçmenlerin göç etmede öncelediği kentler arasında yerini almıştır. Kocaeli Sebze-Meyve halinde Suriyeli göçmenlerin

[1] Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kamu Yönetimi, Orcid: 0000-0003-4211-5589.

çalışmaya başlaması ile birlikte ilk zamanlarda göçmen grupları arasında anlaşmazlıklar olmuştur. Eski göçmen grupları, hal kapsamındaki istihdam olanaklarını kaybetmek istememişlerdir. Fakat sonrasında belediyenin 2009 yılında uygulamaya başladığı 'Roman Açılımı' uygulaması, romanların belediye başta olmak üzere farklı kamu kurumlarında istihdamlarının sağlanmasının önünü açmıştır. Bu bağlamda başlangıçta haldeki yerlerinden edilen romanlar, çok daha iyi koşullar altında çalışmaya başlamışlardır. Fakat belediyenin yarattığı imkanlardan yararlanamayan ve yerlerinden edilen romanların olduğu da yapılan mülakat görüşmeleri sırasında tespit edilmiştir. Yapılan mülakat görüşmeleri sırasında hal kapsamında hala romanların istihdam edildiği de görülmüştür. İstihdam edilen romanların sayısı az olmakla birlikte görevleri, nispeten yeni göçmen sayılan Suriyelilerin iş bulma sürecine katkı sağlama, iş sürecindeki tecrübelerini Suriyelilere aktarma şeklinde olmuştur. Romanların eski zamanlardan bu yana halde çalışan olmalarının beraberinde getirdiği güven ile dükkân sahipleri romanları, Suriyeli göçmenler ile iletişim kurmada aracı aktör olarak değerlendirmişlerdir. Günümüzde ise romanlar hala aracı aktör olarak görevlerine devam etmektedirler. Bununla birlikte romanlar, dükkanlar özelinde sigortalı ve devamlı işçi olarak çalıştırılırken Suriyeli göçmenler çoğunlukla sigortasız ve günübirlik çalışmaktadırlar. Fakat Suriyeli göçmenlerin Türkçeyi kolayca öğrenmeleri ve kendi aralarında kurdukları sosyal ağlar ile kolayca iş bulabilir hale gelmeleri, romanların Suriyeli göçmenlerin iş bulma sürecinde daha az aktif olmaları ile sonuçlanmıştır. Yine de romanların eskilere dayanan iş tecrübeleri ile dükkân sahiplerinin onlara olan güveni, Suriyeli göçmenlerin iş sürecinin takip edilmesinde hala romanları etken aktör kılmaktadır. Ayrıca 'Roman Açılımı' uygulamasının beraberinde getirdiği işçi açığının Suriyeli göçmenler tarafından kapatılmış olması, dükkân sahipleri tarafından avantaj olarak görülmüştür. Bunların yanı sıra savaştan kaçmalarının etkisiyle çalışmak mecburiyetinde olan Suriyeli göçmenler, iş sürecinde aktif ve verimli olmalarıyla da dükkân sahiplerinin önceledeği personeller arasında yerini almışlardır. Çoğunun kaçak durumda çalışmasının beraberinde getirdiği sigorta ihtiyacının olmaması ve düşük ücretlere çalıştırılmaları da dükkân sahipleri için avantaj olarak görülmüştür. Fakat Suriyeli göçmenlere zamanla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmeye başlanmış, bu durum da beraberinde Suriyeli göçmenlerin sigortalı ve daha yüksek ücretlere çalışma durumlarını getirmiştir. Fakat yine de elde edilen verilerde farklı görüşlerin olduğu görülmüştür. Örneğin dükkân sahiplerinin çalışana verdiği değerler, kendi ahlaki değerleri ve benzeri birçok etkene bağlı olarak gerek romanların gerek Suriyeli göçmenlerin haklarını korudukları görülmüştür.

Genel olarak bakıldığında hal kapsamında göçmen grupları arasında farklı alanlarda meydana gelen bu değişimler, bir sistem yaratmıştır. Belediyelerde istihdam edilen romanların aksine hal kapsamında çalışmaya devam eden romanlar, başlangıçta Suriyelilerin istihdamını istemeseler de Suriyelilerin gelmesi ile zamanla tecrübeli personel konumuna yükselmişlerdir. Dükkân sahipleri ise ucuz iş gücü olarak çalıştırdıkları Suriyelilerin iş sürecinde denetimini tecrübeli romanlar ve az da olsa yerli halktan çalışanlar ile sağlamışlardır. Bu bağlamda romanların iş sürecinde dükkân sahipleri

ve Suriyeli ürün yükleme personelleri arasında köprü görevi görmesi, oluşan sistemin çalışmasında etken olmuştur. Yapılan mülakat görüşmeleri sırasında zamanla değişimi görülen bu sistemin Esad rejiminin yıkılmasıyla Suriye'ye dönmeye başlayan Suriyeli göçmenler nedeniyle tekrar değişebileceğini göstermektedir. Suriyeli göçmenlerin ülkelerine dönme ihtimallerini düşünen birçok dükkân sahibinin ise Suriyeli göçmenlerin ülkelerine dönmeleri halinde çalıştıracak eleman bulamamaktan ve romanların ya da yerli halkın geri gelmesiyle ekonomik anlamda sıkıntılar yaşayacaklarından yakındıkları görülmüştür. Sonuç olarak göçmenler arasında meydana gelen statü değişimlerinin başta göçmenlerin kendisi olmak üzere dükkân sahipleri ve benzeri birçok aktörü etkileyen bir sistem yarattığı ve bu sistemin ekonomik, siyasi, toplumsal ve benzeri birçok etkene bağlı olarak dinamik bir yapıda olduğu görülmüştür. Göçmenlerin arasında meydana gelen statü değişimlerinin farklı alanlarda derinlemesine çalışılması, gelecekteki sosyoloji çalışmaları adına önemli bir araştırma alanı sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Farklı Göçmen Grupları, Romanlar ve Suriyeli Göçmenler, Değişen Statü, Kocaeli Sebze-Meyve Hali

THE CHANGING STATUS OF IMMIGRANTS: THE CASE OF KOCAELI FRUIT AND VEGETABLE MARKET

Abstract

Since ancient times, migration is a change of place that individuals have been realising from one place to another for different reasons, either forcibly or willingly. Migration has been an important phenomenon that has shaped the structure, cultural values and economic orders of societies throughout history. Both migrants and the people of the migrated region have been affected by these consequences of migration movements in different ways. However, different immigrant groups migrating to the same place in different periods have also been affected by new migration movements and status changes have occurred from time to time among immigrant groups. In this context, the aim of this study is to examine the changing status of immigrants in the case of Roma people and Syrian immigrants. Kocaeli Vegetable-Fruit Market was taken as a sample in the study. In-depth interviews were conducted between 13-16/02/2025 in order to obtain detailed information in order to examine the changing status between Roma people, who have been working in the market for a long time, and Syrian immigrants, who are relatively new employees. In the study, it was concluded that the Roma people, who met some of the unskilled labour force needs of Kocaeli Vegetable-Fruit Market, were replaced by Syrian migrants, and the few remaining Roma people have become an actor who acts as a bridge between shop owners and Syrian migrants in the business process. However, it has been observed that the status changes of migrants are dynamic depending on many factors such as economic, political, social and similar factors. Discussing the changing statuses among immigrants through different fields of study will contribute to urban sociology studies.

Keywords: Migration, Different Migrant Groups, Roma People and Syrian Migrants, Changing Status, Kocaeli Vegetable-Fruit Market

YENİ NESİL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNDE KIRSAL MAHALLE BELİRLENMESİ SORUNSALI

Dilek ÖZDEŞ GÖNENDİK[1], Pınar SAVAŞ YAVUZÇEHRE[2]

Genişletilmiş Özet

Kırsalı şekillendiren mevzuat Köy Kanunu başta olmak üzere 3194 sayılı İmar Kanunu, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği ve Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği olmaktadır. Yönetimi ve tanımlanması açısından ise Belediye Kanunu ile Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve son yıllarda büyükşehir sınırları içindeki kırsalda en önemli etkiye sahip olan 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa gelmektedir. 6360 sayılı Yasa ile köyden mahalleye dönüşen alanlarda yaşanan temsil kaybı ile vergi ve harçların artması, büyükşehir belediyelerinin hizmet yükünün artması, belediyelerin kırı kente dahil etmeye yönelik çabaları gibi sorunlar yalnızca kırsalı değil kent yönetimlerini de etkilemektedir. 6360 sayılı Yasa ile ülkemizde yetki sınırları il sınırlarına getirilen toplam 30 büyükşehir belediyesi bulunmaktadır. Bu illerden 2012 sonrası büyükşehir olan yeni nesil olarak anılan 14 tanesinin daha önce büyükşehir tecrübesi bulunmamakta olup, geriye kalanların da kırsala ilişkin sınırlı bir yönetim tecrübesi vardır. 2020 yılında Büyükşehir Belediyesi Kanununda değişiklik yapılarak Kırsal Mahalle kavramı mevzuata yerleştirilmiştir. Ardından uygulamayı tarif etmeye yönelik 2021 yılında Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği yayınlanmıştır. Çalışmanın konusu; Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği çerçevesinde, büyükşehir sınırları içinde kalan yerlerde, kırsal sınırların nasıl belirlendiğinin araştırılmasıdır. Yönetmeliğin 4. Maddesinde;

> "(3) Bir mahallenin kırsal mahalle olarak tespit edilebilmesi için;
>
> a. Kırsal yerleşim özelliğinin devam edip etmemesi,
> b. Şehir merkezine olan uzaklık ve ulaştırma durumu,
> c. Belediyelerin yol, su, atık su, katı atık, toplu taşıma gibi hizmetlerinden en az birine erişebilme imkânına tam kapasitede ulaşabilip ulaşamaması,
> d. Mevcut yapılaşma durumunun kırsal niteliğinin devam edip etmemesi,
> e. İmar mevzuatı uyarınca yerleşik ve gelişme alanları içinde olup olmaması,
> f. Sosyo-ekonomik olarak; kırsal nüfus oranının yüksek olması, yüzölçümünün önemli bir kısmını tarım, orman, mera, yaylak ve kışlak arazilerinin oluşturması, tarımsal üretimin,

[1] Denizli Pamukkale Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Şehir Planlama Uzmanı, dilekozdes@gmail.com
[2] Prof. Dr. Pamukkale Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, pyavuzcehre@pau.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7726-1119.

> hayvancılık ve orman faaliyetlerinin başlıca geçim kaynağı olarak tespit edilmiş olup olmaması," şeklinde kriterler sıralanmaktadır. Söz konusu kriterler incelendiğinde "Kırsal yerleşim özelliğinin devam edip etmemesi" gibi içeriği açıklanmamış kriterler görülmektedir. Bu sıralamanın ardından daha önce de belirtildiği gibi kriterlerin kullanımı zorunlu tutulmamaktadır. Bu durum muğlaklık yaratarak karar verme sürecini olumsuz etkileyebilecek konumdadır. Böylece uygulamanın nasıl gerçekleştirileceği konusu net olarak açıklanmamaktadır

Yönetmelik temelde yapılı çevreye fayda sağlayacak vergi muafiyet ve indirimlerini tanımlamakta; ekonomik temelli yaklaşımı ve karar vericilere tanıdığı takdir yetkisi çerçevesinde tüm büyükşehirlerde farklı algılanmaya ve kararlar alınmasına neden olmaktadır. Çalışmada, öncelikle kırsal kavramı ve ilgili yasal düzenlemeler incelenecek olup bu düzenleme ve çalışmaların uygulamaya yansıması olarak yeni nesil büyükşehir belediyelerinin kırsala ilişkin meclis kararları ortaya konacaktır. 14 Büyükşehir Belediyesinin resmi internet sayfasında yayınlanan meclis kararları, meclis karar özetleri ya da komisyon raporları içinde "kırsal" anahtar kelimesi ile arama yapılarak 2021 yılından bu yana kırsalın tespitine ilişkin kararlar tespit edilmiştir. Meclis kararlarının hangi komisyonlar eliyle alındığı, gerekçeleri ve vurgu yaptığı konular üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Böylece belediyelerin karşılaştığı sorunlar ile yönetmeliğin eksikliklerinin analiz edilmesi ve belediyelerin Yönetmeliği algılama biçimlerinin tartışılması mümkün olacaktır. Meclis kararları incelendiğinde; Hatay, Muğla, Ordu, Trabzon, Van Büyükşehir Belediyeleri tarafından kırsal mahallelerin belirlendiği; Aydın, Kahramanmaraş, Mardin Büyükşehir Belediyelerinin kırsal mahalleleri kısmen belirlediği; Malatya, Manisa Büyükşehir Belediyelerinin kırsala ilişkin meclis kararı almalarına karşın kırsal mahallelerini belirlemediği; Balıkesir Büyükşehir Belediye Meclisinin aldığı kararların ilgili yönetmelik kapsamında olmadığı; Denizli, Tekirdağ, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyelerinin ise konuya dair meclis kararı almadığı saptanmıştır. Yönetmelikte Kırsal Mahalle belirlenmesi esas tutulmakla beraber kırsal yerleşik alan da belirlenebileceği açıklanmıştır. Ancak hangi koşullarda tercih edilmesi gerektiği, ayrıntılı olarak aktarılmamıştır. Kırsalını tespit etmiş olan büyükşehir belediyelerinde ise birlik bulunmamaktadır. Bazı büyükşehir belediyeleri ek kroki ve koordinat listeleri bulunduğundan bahsederken bazılarında hangi kriterlerin değerlendirilmeye alındığı belirtilmemiştir. Bunun yanında olumlu bir örnek olarak en son büyükşehir belediyesi olan Ordu Büyükşehir Belediyesi oluşturduğu kent bilgi sistemi üzerinden kırsal alanlarını da online haritalar şeklinde yayınlamaktadır. Muğla Büyükşehir Belediyesi ise belli kriterler üzerinden sistematik bir çalışma yürütmüş olup, öncesinde İlçe Belediyeleri ile koordinasyon sağlamıştır. Ancak bazı büyükşehir belediyeleri için ayrıntılı bilgilerin yer almadığı meclis kararı yayınlaması ya da bazı aylara ilişkin kararlara ulaşılamaması gibi durumlara da rastlanmıştır. Meclis kararlarında terminolojinin hatalı kullanımları bulunduğu gibi kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alan ifadelerinin aynı kavramlarmış gibi ya da kendi oluşturdukları ek terminoloji ile açıklandığı da görülmektedir.

Yönetmelik iki farklı kavrama yer vermekte ancak hangi koşulun kırsal mahalleye hangi koşulun kırsal yerleşik alana uygun olduğunu anlatmamaktadır. Alınan meclis kararlarında yaşanan karışıklıkların bu durumdan kaynaklanması da mümkündür. Meclis kararlarının sistem olarak her büyükşehir belediyesi için farklı olması kararların yayınlanma biçiminde de kendini göstermektedir. Bazı yerlerde ayrıntılı meclis kararları ve komisyon raporları yayınlanırken bazı yerlerde sınırlı bilginin yer aldığı meclis karar özeti bulunmaktadır. Konuyla ilgili ayrıntılı ek rapor ise herhangi bir büyükşehir belediyesinin resmi internet sayfasında bulunamamıştır. Dikkat çekici diğer bir durum ise kırsalını tespit etmiş olan yeni nesil büyükşehir belediyelerinin tamamında çalışmaların yalnızca imar ve bayındırlık komisyonu eli ile yürütülmüş olmasıdır. Çünkü idari yapılanmaları içinde kırsalla ilişkili kurumsal bir düzenleme bulunmakta ve bu hali ile de ilgili yapılanmaların sürece dahil edilmediği izlenimi oluşmaktadır. Ayrıca incelenen kararların tamamında karar aşamasında herhangi bir kurumdan görüş alındığına yönelik ifadeye rastlanmamıştır. Bu durum da kırsalın çok boyutlu, disiplinler arası yapısı ile çelişmektedir. İlgili Yönetmelik, kırsal yönetim tecrübesi bulunmayan büyükşehirlerdeki belediyelerde, kırsal alanların tespiti için tanımlı bir altlık sağlamamaktadır. Büyükşehir belediyelerinin aldıkları meclis kararları incelendiğinde Yönetmeliğin tam olarak anlaşılamadığı, ülkemizde ve dünyada kırsalın dönüşümü ile değişen kır-kent ilişkileri üzerinden kurulabilecek bağlantıların göz ardı edildiği, yorumunu yapmak mümkündür. Konuyla ilgili mevzuat sınırlı olsa da güncel gelişmelerin takip edilmesi halinde Yönetmeliğin tanımladığı takdir yetkisi olumlu yönde değerlendirilebilecek durumdadır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Sınırların Belirlenmesi, Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği, Büyükşehir Belediyesi Meclis Kararı, Yeni Nesil Büyükşehir

THE PROBLEM OF DETERMINING RURAL NEIGHBORHOODS IN NEW GENERATION METROPOLITAN MUNICIPALITIES

Abstract

The most recent legislation shaping rural areas in Turkey is the Regulation on Rural Neighborhoods and Rural Settlement Areas issued in 2021. The subject of this study is to investigate how rural boundaries are determined in metropolitan cities within the framework of this Regulation. The Regulation basically defines tax exemptions and discounts that will benefit the built environment; it causes different perceptions and decisions to be taken in all metropolitan areas within the framework of its economic-based approach and the discretionary power it grants to decision-makers. The keyword “rural” was searched in the parliamentary decisions, summaries of parliamentary decisions or commission reports published on the official websites of 14 municipalities that became metropolitan after the Law No. 6360 in 2012. Decisions taken since 2021 were identified. It was found that Hatay, Muğla, Ordu, Trabzon and Van Metropolitan Municipalities have determined rural neighborhoods; Aydın, Kahramanmaraş and Mardin Metropolitan Municipalities have partially determined rural neighborhoods; Malatya and Manisa Metropolitan Municipalities have not determined rural neighborhoods; Balıkesir Metropolitan Municipality Assembly's decisions are not within the scope of the relevant regulation; and Denizli, Tekirdağ and Şanlıurfa Metropolitan Municipalities have not taken any assembly decisions on the subject. It can be said that the relevant Regulation is not fully understood and is not sufficient for the identification of rural areas.

Keywords: Determination of Rural Boundaries, Rural Neighborhood and Rural Settlement Area Regulation, Metropolitan Municipality Council Decision, New Generation Metropolitan Municipality

MUHTAR PROFİLİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: TRABZON ÖRNEĞİ

Abdulgazi YIKICI[1], Çağrı ÇOLAK[2]

Genişletilmiş Özet

Yaklaşık iki yüz yıldır varlığını sürdüren mahalle idaresi, idari örgütlenmenin en küçük yapı taşını oluşturmaktadır. Ayrı bir kamu tüzel kişiliğe sahip olmayan mahalle birimleri, uzun bir dönem belediye teşkilatlanmasının altındaki bölümlenmiş kentsel alanları içermekteydi. 2012 yılında yayımlanan 6360 sayılı Kanun ile birlikte büyükşehir statüsündeki illerde yer alan belde belediyeleri ve köylerin mahalleye dönüştürülmesi, bir yandan mahallelerin sayısında önemli oranda bir artışa neden olurken, diğer yandan kırsal alanların da mahalle kategorisine girmesine zemin hazırlamıştır. Böylece büyükşehir belediyesi sınırlarındaki tüm alanlar, sosyolojik ve ekonomik özelliklerine bakılmaksızın kentsel alan olarak kabul edilmiştir.

Büyükşehirlerde kent-kır ayrımının kalkmasının özellikle kırsal alanlarda yaşayan vatandaşlar açısından yol açabileceği olası sorunlar, büyükşehirlerdeki kırsal alanlarla ilgili bir düzenleme yapılmasını zorunlu kılmıştır. Söz konusu zarurete yönelik arayışlar, 5216 sayılı Kanun'a eklenen bir madde ile resmiyet kazanmış ve büyükşehir statüsündeki illerde köy veya belde belediyesinden mahalleye dönüşen mahallelerin belirli hususlar gözetilerek kırsal mahalle veya kırsal yerleşik alan şeklinde tespit edilmesinin önü açılmıştır. Kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alanların tespit edilmesine dair uygulamaya rehber olması için hazırlanan "Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği", 15 Nisan 2021'de 31455 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik uyarınca büyükşehir belediye meclislerinde alınan kararlar sonucunda büyükşehir belediye sınırlarında "merkez", "kırsal" ve "kırsal yerleşik alanlı" olmak üzere üç ayrı mahalle kategorisi ortaya çıkmıştır. Merkez mahalleler tamamen kentsel alanlardan, kırsal mahalleler ise tamamen kırsal alanlardan oluşmaktadır. Kırsal yerleşik alanlı mahallelerde ise her iki kategoriden alanlar birlikte bulunmaktadır. Üç farklı kategoride mahalleyi bünyesinde barındıran büyükşehirlerde muhtar profilinin söz konusu kategoriler bağlamında belirli karakteristik özellikler taşıyıp taşımadığı araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Nitekim literatürde muhtar profilini büyükşehir ölçeğinde ve mahalle kategorileri çerçevesinde inceleyen bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Buradan hareketle çalışmanın amacı, kırsal alan düzenlemesinin uygulandığı büyükşehirlerden biri olan Trabzon ilinde görev yapan muhtarların profillerinin üçlü (merkez, kırsal yerleşik alanlı, kırsal) mahalle sınıflandırmasına paralel olarak farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya konulmasıdır.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, abdulgaziyikici@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1230-1612.
[2] Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, cagricolak@trabzon.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5806-9084.

Bu çerçevede çalışma üç kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda "muhtar" ve "muhtarlık" kurumu kavramsal ve tarihsel çerçevede ele alınmaktadır. İkinci kısımda kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alan düzenlemesinin ortaya çıkış süreci ve hukuki içeriğine yer verilmektedir. Son kısımda ise muhtarlarla yapılan bire bir görüşmeler aracılığıyla ulaşılan dokuz farklı profil verisi (cinsiyet, yaş, doğum yeri, eğitim durumu, meslek, yabancı dil, dönem sayısı, rakip aday sayısı ve muhtarlık motivasyonundaki temel faktör) mahalle kategorileri bağlamında karşılaştırmalı bir şekilde incelenerek çalışmanın hipotezleri test edilmiştir.

Betimsel bir araştırma şeklinde tasarlanmış olan bu çalışmada, nicel veri toplama ve analiz yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmanın hedef kitlesini, Trabzon ilinde görev yapan muhtarlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda Trabzon ilindeki ilçe ve mahalleler belirlenmiş ve mahalleler merkez, kırsal yerleşik alanlı ve kırsal olmak üzere üç ayrı tabloda kategorize edilmiştir. Yapılan incelemede Trabzon'un 18 ilçesi ve bunlara bağlı toplam 716 mahallesinin bulunduğu ve bunlardan 196'sının merkez, 89'unun kırsal yerleşik alanlı ve 431'inin ise kırsal mahalle statüsünde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Arsin, Beşikdüzü, Köprübaşı, Sürmene ve Şalpazarı ilçelerinde kırsal yerleşik alanlı mahallenin yer almadığı, buna karşılık diğer ilçelerin (Ortahisar, Akçaabat, Araklı, Çarşıbaşı, Çaykara, Dernekpazarı, Düzköy, Hayrat, Maçka, Of, Tonya, Vakfıkebir ve Yomra) her üç statüde de mahalleye sahip olduğu görülmüştür. Trabzon'da muhtar profiline ilişkin verilere ulaşma noktasında "telefonla görüşme" yöntemi tercih edilmiştir. Görüşülecek muhtarların iletişim bilgilerine ilgili ilçe kaymakamlıkları ve belediyeleriyle yapılan yazışmalar aracılığıyla ulaşılmıştır. Bu kapsamda 716 muhtarla görüşme gerçekleştirilerek elde edilen veriler, Microsoft Excel programı kullanılarak gruplandırılmış ve sütun grafikleri aracılığıyla görselleştirilmiştir. Böylece söz konusu dağılım oranları ve grafikler aracılığıyla profil ile mahalle kategorisi arasında anlamlı ilişkilerin olup olmadığına yanıt aranmıştır.

Hipotezler kapsamında merkez mahallelerde eğitim durumu, meslek ve yabancı dil açısından daha nitelikli bir profil ortaya çıkacağı ve diğer mahalle kategorilerine nazaran kadın muhtar oranı ile rakip aday sayısının daha yüksek olacağı beklenmiştir. Diğer yandan, kırsal mahallelerde ise 50 yaş ve üzeri muhtar, doğum yeri ile görev yeri örtüşmesi ve birden fazla dönem muhtarlık yapma oranlarının daha yüksek olacağı öngörülmüştür. Ayrıca muhtarlık motivasyonunda etkili olan faktör ile mahalle statüsü arasında anlamlı sonuçların çıkmayacağı düşünülmüştür.

İnceleme sonucunda cinsiyet, yaş, doğum yeri, eğitim durumu, rakip aday sayısı ve muhtarlık motivasyonu parametrelerine ilişkin hipotezlerin desteklendiği görülmüştür. Buna karşılık, merkez mahalle muhtarlarının meslek ve yabancı dil açısından daha nitelikli bir görünüme sahip olacağı ile birden fazla dönem muhtarlık yapma konusunda kırsal mahallelerin ön plana çıkacağına ilişkin hipotezlerin doğrulanamadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muhtar, Mahalle, Merkez Mahalle, Kırsal Mahalle, Trabzon

A STUDY ON THE PROFILE OF MUKHTARS: THE CASE OF TRABZON

Abstract

There is no study in the literature that examines the profile of mukhtars on a metropolitan scale and within the framework of neighborhood categories. From this point of view, the aim of the study is to find out whether the profiles of mukhtars working in Trabzon, one of the major cities where the rural area regulation applies, differ in parallel with the threefold classification (central, rural built-up area and rural) of neighborhoods. In this framework, the study consists of three parts. The first part discusses the term of "mukhtar" and the institution of "mukhtarate" in a conceptual and historical framework. In the second part, the formation process and legal content of the Rural Neighborhood and Rural Built-Up Area Regulation are presented. In the last section, the hypotheses of the study are tested through a comparative analysis of nine different profile data (gender, age, place of birth, educational status, occupation, foreign language, number of terms, number of rival candidates, and the most important factor in motivation for being a mukhtarate) obtained through individual interviews with mukhtars in the context of neighborhood categories In this study, which was designed as descriptive research, quantitative data collection and analysis methods were used together. The target group of the study consists of mukhtars working in Trabzon province. In this context, the districts and neighborhoods in Trabzon province were determined and the neighborhoods were categorized into three separate tables as central, rural built-up area and rural. The "telephone interview" method was preferred to obtain data on the profile of the mukhtars in Trabzon. The contact information of the mukhtars to be interviewed was obtained through correspondence with the relevant district administrations and municipalities. In this context, the data obtained by interviewing 716 mukhtars were grouped using the Microsoft Excel program and visualized using bar charts. Thus, using the above distribution rates and charts, an attempt was made to answer whether there are significant correlations between profile and category of neighborhood.

Keywords: Mukhtar, Neighborhood, Central Neighborhood, Rural Neighborhood, Trabzon

TÜRKİYE'DE İL GENEL MECLİS ÜYELERİNİN DEMOGRAFİK ANALİZİ: 31 MART 2024 MAHALLİ İDARELER GENEL SEÇİMİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Sezgin SEZGİN[1]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de mahalli idarelere ilişkin genel hükümler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 127. maddesi ile düzenlenmiştir. Anayasa'ya göre mahalli idareler; "il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir." Burada ismi geçirilen il idaresinden kasıt, il özel idaresidir. Dolayısıyla il özel idareleri; belediye ve köy gibi her biri ayrı tüzel kişiliğe sahip Anayasa'da belirtilen üç yerel yönetimden biridir. İl özel idareleri ilin kurulmasına dair kanunla kurulmakta olup yine ilin kaldırılması ile tüzel kişiliği sona ermektedir.

İl özel idareleri, geçmişi Osmanlı'ya dayanan Türkiye'nin köklü yerel yönetim kurumlarından biridir. Osmanlı'da eyaletlerde uygulanan katı merkeziyetçi sistem, merkezi yönetimin iş yükünü artırmakla beraber yereldeki birtakım işlerin de aksamasına neden olmaktaydı. 1864 yılında çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile il özel idaresine ilk kez yer verildiği görülmektedir. Başlangıçta Tuna Vilayeti için çıkarılan bu düzenleme, daha sonra tüm iller için yaygınlaştırılmış ve kapsamı genişletilmiştir. Cumhuriyetten önce 1913 tarihli "İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkatı" ile yeniden düzenlenen il özel idareleri, yıllar içerisinde geçirdiği değişikliklerin ardından 2005 yılında kabul edilen 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile günümüzde varlığını sürdürmektedir. İl özel idareleri, altyapıdan eğitime, sağlıktan çevre korumasına kadar birçok alanda faaliyet göstermektedir. Yol yapımı, su ve kanalizasyon sistemlerinin kurulması, tarımsal destek projeleri ve sosyal hizmetlerin sunumu gibi çeşitli hizmetler, il özel idarelerinin temel görevleri arasında yer almaktadır. Bu yönüyle il özel idareleri, yerel kalkınmanın sağlanmasında önemli bir aktör konumundadır.

Türkiye'nin idari teşkilatlanması, 51 il ve 30 büyükşehir belediyesinden oluşmaktadır. 2012 yılında yayınlanan 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyelerinde il özel idarelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. 51 ilde, görev alanı genel olarak il sınırlarını kapsamakla birlikte bazı konularda o ildeki belediyelerin sınırları dışında da yetkili olan il özel idaresi teşkilatı bulunmaktadır. İl özel idaresi; il genel meclisi, il encümeni ve vali olmak üzere 3 organa sahiptir. Söz konusu organlar içerisinde "il genel meclisi, il özel idaresinin karar organı olup ildeki seçmenler tarafından 5 yılda bir yapılan mahalli idareler seçimlerinde ilçe adına seçilen üyelerden meydana gelmektedir." İl genel

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sezgin_sezqin@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-6625-3997.

meclisinin borçlanmaya karar vermek, bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, stratejik planı karara bağlamak gibi çok sayıda görev ve yetkisi bulunmaktadır. 2972 sayılı Kanun'a göre illerin il genel meclis üyesi sayısı hesaplanırken son genel nüfus sayımı sonuçları esas alınmaktadır. 25.000'e kadar nüfusa sahip ilçelerde 2 asil ve 2 yedek üye belirlenir. Nüfusu 25.001 ile 50.000 arasında olan ilçelerde bu sayı 3 asil ve 3 yedek üyeye çıkar. 50.001 ile 75.000 arasında nüfusa sahip ilçeler için 4 asil ve 4 yedek üye hesaplanırken, 75.001 ile 100.000 arasında nüfusu olan ilçelerde 5 asil ve 5 yedek üye belirlenir. Nüfusu 100.000'i aşan ilçelerde ise her 100.000 kişi artışı için 1 asil ve 1 yedek üye eklenir.

Mevzuat açısından bakıldığında; il genel meclis üyeliğine "2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun" 11. maddesinde belirtilen sakıncaları taşımamak kaydıyla 18 yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçilebilmektedir. Fakat siyasi partilerin gösterdiği adaylarda yahut bağımsız adaylıklarda kişilerin demografik özellikleri de oldukça etkilidir. Literatürdeki çalışmalar yerel siyasette gençlerin, kadınların ve eğitim düzeyi düşük olanların daha az temsil edildiğini göstermektedir. Bu nedenle yerel siyasetin aktörleri arasında yer alan il genel meclis üyelerinin çoğunlukla hangi demografik özelliklere sahip kişilerden oluştuğunu göstermek oldukça önemlidir.

Çalışmanın amacı; Türkiye'de il genel meclis üyeliğine seçilen kişilerin demografik özelliklerinden yola çıkarak seçilmişlerin profillerine yönelik bir değerlendirmede bulunmaktır. Çalışma nicel yöntem kullanılarak hazırlanacaktır. Yüksek Seçim Kurulu'nun Açık Veri Portalı'ndan elde edilen 31 Mart 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimi sonuçlarına yönelik her ile ait istatistiki veriler kodlanarak SPSS 27 Paket Programı ile analiz edilecektir. Çalışmada yalnızca YSK'nın sunmuş olduğu il genel meclis üyelerine ait cinsiyet, öğrenim durumu ve yaş değişkenleri değerlendirme kapsamına alınacaktır. YSK'nın yayınlamış olduğu istatistiki veriler yalnızca asıl üyeleri kapsamamakta, asıl üye sayısı kadar seçilmiş olan yedek üyeleri de kapsamaktadır. Dolayısıyla çalışma kapsamında Türkiye'de il genel meclis üyeliğine seçilmiş toplamda 2563 asıl ve yedek üye profili analiz edilecektir. Çalışmanın örneklemini il özel idaresi teşkilatının bulunduğu 51 il oluşturmaktadır.

Çalışma sonucunda; il genel meclis üyelerinden elde edilen veriler ışığında, üyelerin toplumsal yapıyı hangi ölçülerde temsil ettiği öne çıkarılacaktır. Özellikle cinsiyete dair veriler, literatürdeki düşük kadın temsiliyetinin il genel meclisleri üzerinden incelenmesi açısından oldukça önemlidir. Öğrenim durumu, seçilmiş bireylerin eğitim seviyesinin yerel yönetimlere etkisini anlamak açısından değerlendirilecektir. Yaş değişkeni ise, meclislerin yaş profili üzerinden nesiller arası temsiliyet dengesinin analiz edilmesini sağlayacaktır. Nihayetinde tüm Türkiye'de asıl ve yedek olarak seçilmiş il genel meclis üyelerinin demografik özelliklerine dair genel bir değerlendirme yapmak mümkün olacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye'de il genel meclis üyelerinin demografik özellikleri, yerel yönetimlerdeki

toplumsal temsiliyetin kapsamını ve dengesini ortaya koyacaktır. Çalışmada ele alınan cinsiyet, öğrenim durumu ve yaş değişkenleri, kadınların yerel siyasette düşük temsiliyeti, gençlerin yerel siyasete katılım oranı ve seçilmiş bireylerin eğitim düzeyinin yerel yönetimlerdeki karar alma süreçlerine etkisi gibi önemli konuları Türkiye'de yapılmış son yerel seçim olan 31 Mart 2024 ile değerlendirmeyi mümkün kılacaktır. Elde edilen bulgular, il genel meclislerinin toplumsal yapıyı temsil etme düzeyine dair bir perspektif sunacak ve yerel yönetimlerin daha kapsayıcı ve temsiliyetçi bir yapıya ulaşması için öneriler geliştirilmesine zemin hazırlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İl Özel İdaresi, İl Genel Meclisi, Yerel Siyaset, Yerel Temsil, Türkiye

DEMOGRAPHIC ANALYSIS OF THE MEMBERS OF THE PROVINCIAL GENERAL ASSEMBLY IN TÜRKİYE: AN ASSESSMENT OF THE GENERAL ELECTION OF LOCAL ADMINISTRATIONS ON MARCH 31, 2024

Abstract

Special provincial administrations are one of the well-established local government institutions of Türkiye, whose history dates back to the Ottoman Empire. The administrative organization of Türkiye consists of 51 provinces and 30 metropolitan municipalities. with the Law No. 6360 published in 2012, the legal entities of special provincial administrations in metropolitan municipalities have been abolished. The aim of the study is to make an assessment of the profiles of those elected based on the demographic characteristics of the people elected to the general provincial assembly membership in Turkey. The study will be prepared using the quantitative method. Statistical data for each of the results of the General Election of Local Administrations of March 31, 2024 obtained from the Open Data Portal of the Supreme Electoral Council will be encoded and analyzed with the SPSS 27 Package Program. In the study, only gender, educational status and age variables belonging to the members of the provincial general assembly submitted by the YSK will be included in the scope of the evaluation. The statistical data published by the YSK do not cover only the original members, but also the reserve members who were elected as well as the number of original members. Therefore, within the scope of the study, the profiles of a total of 2563 regular and substitute members elected to the general provincial assembly in Türkiye will be analyzed. The sample of the study consists of 51 provinces where there is a special provincial administration organization.

Keywords: Special Provincial Administration, General Provincial Assembly, Local Politics, Local Representation, Türkiye

YEREL YÖNETİMLERDE EKONOMİK, SOSYAL VE YÖNETİŞİM (ESG) ÇERÇEVESİNİN STRATEJİK PLANLAMAYA ENTEGRASYONU; YEREL YÖNETİMLERDE ESG PLANLAMA VE DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA

Necmettin MUTLU[1]

Genişletilmiş Özet

Bu araştırma, yerel stratejik planlamada bir çerçeve olarak Ekonomik, Sosyal ve Yönetişim (ESG) Çerçevesinin bileşenlerini değerlendirerek yerel yönetimlerin gelecek planlamalarındaki anlayışlarını geliştirmeyi ve iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Planlamayı ele alan bir çerçeve geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kent yönetiminde güncel sorunlar karmaşık bir hal almıştır. İklim, su kaynakları, biyoçeşitlilik, gıda güvenliği, yenilenebilir enerji, yönetişim, planlamada sürdürülebilirlik, döngüsel ekonomi, gıda güvenliği ve çevresel fırsatlar başlıkları altında yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimlerde stratejik planlama çerçevesi, söz konusu sorunların tespitinde ve raporlanmasında bir yöntem olarak karmaşık postmodern sorunlar karşısında yetersiz kalabilmektedir. Bu durum ekolojik kent, bahçe kent, yeşil kent, akıllı kent, eko-kent, düşük karbonlu kent, sünger kent gibi kavramsallaştırma tartışmalarını beraberinde getirmektedir. Kurumsal performans yönetimi, amaç ve hedef tanımına dayalı bütçe ve performansa dayanmaktadır. Bu çerçeve, aktarılan karmaşık sorunların tanımlanması ve çözülmesinde metodolojik yapılanma gerektirmektedir. Yerel yönetim stratejik planlarında ESG stratejisinin tanımlanması, bütüncül ve sürdürülebilir stratejik planlamanın geliştirilmesi için veri toplama, belirlenen hedeflerin yeniden tanımlanması, gözden geçirilmesi ve farklılıkların analiz edilmesini gerektiren bir aracın geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu araştırma, Küçükçekmece, Balıkesir, Çorlu ve Menderes belediyelerinde Ekonomik, Sosyal ve Yönetişim (ESG) stratejilerine dayalı bir yerel stratejik planlama ve sürdürülebilirlik yol haritası oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, yerel yönetimlerin ESG'yi farklı bölgeler arasında nasıl entegre ettiklerini bir yöntem olmaksızın inceleyerek yeni bir çerçeve çizmek hedeflenmektedir. Veri toplama stratejisi olarak nitel içerik analizi kullanılacaktır. Burada kritik nokta farklı kurumların ortak verileridir. Bu amaçla bir yerel yönetimde kaymakamlık, il özel idaresi, belediye ve kent konseylerinin stratejik planları eş zamanlı olarak incelenecektir. İkinci aşama ise taranan verilerin kategorize edilmesi aşamasıdır. Bu aşamada 7 temel sütuna göre toplanan verilerin stratejik planlamaya entegre edilmesi amaçlanmaktadır. Entegrasyon ve kategorizasyon aşamasında 5 temel sütun kullanılacaktır. Bunlar; vizyon ve misyon, hedefler, göstergeler, sürdürülebilir bütçe yönetimi, risk yönetimidir.

[1] Dr., Bağımsız Araştırmacı.

İlk aşamada ayrıştırılan göstergelerin söz konusu kategorilere göre entegrasyonu ve kategorizasyonu için 4 araştırma sorusu belirlenmiştir. 1) ESG Paydaşlarının etkisi nedir? 2) ESG Organizasyonel yapıların etkisi nedir? 3) Performans yönetiminin ölçümünde kullanılacak ESG göstergeleri nelerdir? 4) Göstergeler ve risk yönetimi arasındaki ilişki yeni bir yöntem çerçevesine nasıl dönüştürülebilir? Üçüncü aşama, toplanan ve kategorize edilen verilerin bir ESG yerel planlama yönetim sistemi için gereken bileşenlerin belirlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada bir bilgi yönetim çerçevesi tasarlanacaktır. Çerçevenin amacı, bir sonraki raporlama aşaması için gerekli olan ortak verilerin modüler hale getirilmesidir. Bu aşama raporlama ve ölçeklendirme aşamasıdır. Veri analizi, entegrasyonu ve yazılım aşamasından sonra toplanan ve modüler hale getirilen veriler Yerel Yönetimlerde 5 yıllık bir ESG planlama çerçevesine dönüştürülecektir. Bunlar çevre planlaması, enerji planlaması, dönüşüm planlaması ve yönetişim planlaması olarak 4 ana alt başlık altında toplanacaktır. Alt modüller aşağıdaki gibidir. 1 (Çevresel) İklim Su kaynakları Arazi alanları Biyoçeşitlilik (İnovasyon ve Biyoekonomi) Hammadde temini Gıda güvenliği Ürün karbon ayak izi, Enerji; Yenilenebilir Enerji; Toplum temelli Enerji üretimi Dönüşüm; Çevresel fırsatlar, Sosyal; Sürdürülebilirlik, Döngüsel ekonomi, Enerji Verimliliği, Yeşil araçlar, Politika, Adalet, sosyal sermaye yönetimi; Yönetişim; Denetim İç kontrol, Şeffaflık, İnovasyon; Kurumsal davranış, Kurumsal Yönetişim, Yönetim kurulu yapısı, Hesap verebilirlik, Karar alma mekanizmaları, İş planlama süreçleri. Planlama; Sürdürülebilirlik ve yönetişim. Yerel Yönetim; Ekolojik Şehir; bahçe şehir, yeşil şehir, akıllı şehir, eko-kent, düşük karbonlu şehir, sünger şehir Ekolojik-inovasyon.

Sistematik incelemeler, en güncel verileri belirlemenin ve kanıt toplamanın etkili bir yolu olarak görülmektedir. Kılavuzlar geliştirmek için bir başlangıç noktası olarak ve yeni araştırmalar yürütmek üzere kurumlar için bir kanıt tabanı olarak gereklidirler. Yüksek kaliteli ve en az önyargılı araştırmaları bir araya getirmek için etkili teşvikler sağlarlar. (Moher vd., 2007) Sistematik bir inceleme, önceden tanımlanmış bir araştırma sorusunu yanıtlamak için kanıtları bir araya getirmeyi amaçlar. (Pollock ve Berge, 2018) Sistematik derleme, ilgili araştırmaları tanımlamak, seçmek, eleştirel bir şekilde değerlendirmek ve özetlemek için sistematik ve açık yöntemler kullanarak önyargıyı en aza indirmeye çalışan, açıkça formüle edilmiş bir sorunun gözden geçirilmesi olarak tanımlanmaktadır. (Needleman, 2002) Sistematik incelemeler, belirli soruları yanıtlayan bir sonuçlar bütünü sağlamak için mevcut en iyi kanıtları eleştirel bir şekilde değerlendirir ve resmi olarak sentezler. Belirli bir soruya ilişkin mevcut tüm çalışmaların sonuçlarını belirlemek, seçmek, eleştirel bir şekilde değerlendirmek ve sentezlemek için açık yöntemler kullanan sistematik incelemeler, karar vericiler için en yüksek kanıt düzeyi olarak kabul edilir. (Page vd., 2016) Bu amaçla sistematik derleme metodolojisine uygun olarak hazırlanan araştırma sorusuna yanıt bulmak için o alanda belirli yıllar arasında yayımlanmış orijinal çalışmaların araştırma sorusu çerçevesinde belirlenen kriterlere uygun olarak sistematik ve objektif bir şekilde taranması, çalışmaların geçerliliğinin değerlendirilmesi ve sentezlenerek birleştirilmesi gerekmektedir. Detaylı bir literatür taraması ve çok

az yanlılık içerdiği için altın standart olarak kabul edilir. (Çınar, 2021) İçerik Analizi ve Raporlama 7 ana sütuna ayrılmıştır. Bu başlıklar şunlardır; (Çevre) İklim Su kaynakları Arazi alanları Biyoçeşitlilik (İnovasyon ve Biyoekonomi) Hammadde tedariki Gıda güvenliği Ürün karbon ayak izi içerik analizi ve raporlama. (Yenilenebilir Enerji); Toplum Temelli Enerji üretimi içerik analizi ve raporlama. Çevresel Fırsatlar içerik analizi ve raporlama. (Sosyal); Sürdürülebilirlik, Döngüsel ekonomi, Enerji Verimliliği, Yeşil araçlar, Politika, Adalet, sosyal sermaye yönetimi içerik analizi ve raporlama. (Yönetişim); Denetim İç kontrol, Şeffaflık, Yenilikçilik; Kurumsal davranış, Kurumsal Yönetim.

Anahtar Kelimeler: Yönetim Kurulu Yapısı, Hesap Verebilirlik, Karar Alma Mekanizmaları, İş Planlama Süreçleri İçerik Analizi ve Raporlama

INTEGRATION OF ECONOMIC, SOCIAL AND GOVERNANCE (ESG) FRAMEWORK INTO STRATEGIC PLANNING IN LOCAL GOVERNMENTS; A COMPARATIVE STUDY ON ESG PLANNING AND EVALUATION IN LOCAL GOVERNMENTS

Abstract

The research approach is a comparative case study of four local governments. Existing strategic planning files will be examined by focusing on ESG themes. The findings will be used in the integration of strategic planning with ESG. The goals, targets and indicators determined in the focus of ESG will be transformed into a strategic information management system and the ESG framework will include a new 5-year planning and reporting activity using the strategic planning approach. In this context, the complex problems of cities will be addressed in a multidisciplinary manner from every aspect, 360 degrees. For example, geographical resource problems related to water consumption, which are not included in the current strategic planning approach in the classical sense, and the perspective on the evaluation of green professions in the employment of young people who are neither in education nor employment can exist at the same time. This will be possible by transforming the current conceptual theoretical framework. Determining the conditions that will improve the post-modern life problems in cities requires the development of new methods shaped by a new, interdisciplinary and green perspective. The most important environmental problems are resource consumption and air pollution. However, the current methodological framework needs to be transformed for awareness and new generation detections in the detection of environmental, technological or social problems.

Keywords: ESG, Strategic Planning, Local Governments

TEŞKİLATLANMADAKİ DÜZENLEMELER EKSENİNDE TÜRKİYE'NİN DIŞ POLİTİKASI

Tekin AVANER[1], Umut SEVGİN[2]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de ikinci milenyum iktisadi, toplumsal, siyasal ve yönetsel dönüşümlerin yeni miladı olarak nitelendirilebilir. İletişim ve ulaşım teknolojilerinin moderatör olduğu bu süreç küreselleşme ile yeni sağ reformlar adı altında sürükleyici olmuş, toplum ve devletin içeri ile dışarıda yeni gelişmeler ile gerçekliğe odaklanmasını gerektirmiştir. Söz konusu değişim ülkenin iç yapılarında gerçekleştiği kadar, yeni dönemin belirgin ayırt edici özelliği şeklinde Türkiye'nin uluslararası alandaki önemini sergileyecek tarzda dış politikada gerçekleşmiştir. Bu minvalde Türkiye'nin dış politikasını formüle eden teorik ve stratejik derinlikli açılımlar, Türk Kamu Yönetimi bağlamındaki yeni düzenlemeler vasıtasıyla dönemin ihtiyaç ve gerekliliklerine uygun şekilde pekiştirilmiştir. Çalışmada, "Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yurtdışı Teşkilatı Hakkında 13.04.1999 Tarihli ve 12770 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı" çerçevesinde yapılan düzenlemeler ile kadrolardaki hareketliliğin dinamik yapısı ortaya konarak, 2000'li yıllarda Türk Dış Politikasının yapısal seyrine ilişkin tespitler yapılması amaçlanmıştır. Çalışmaya temel oluşturacak şekilde Resmî Gazete'den elde edilen veriler temelinde bugüne kadar (94) karardan oluşan örnekleme dayanan doküman incelemesi yapılarak, Türkiye'nin dış politikalarına uygun şekilde gelişen yurtdışı teşkilatlarının çerçevesine dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Modern Türkiye Cumhuriyeti'nde de geçmişten gelen bu geleneğin devam ettirildiği ve özellikle 2000'li yıllarda istikrar kazanan hükümet yapısı ile dış politika ekseninde yaşanan gelişmelerin dinamik bir şekilde özellikle devlet kurumlarının yurt dışı teşkilatlarının yeniden düzenlenmesinde tezahür ettiği yapılan doküman analizinden anlaşılmaktadır. Çalışmaya ilişkin yapılan doküman incelemesinde Avrupa, Asya, Kuzey ve Güney Amerika, Avusturalya kıtalarında bulunan ülkeler kapsamında Dışişleri Bakanlığı'na ilişkin (507), Ticaret Bakanlığı'na ilişkin (122), İçişleri Bakanlığına ilişkin (85), Diyanet İşleri Başkanlığına ilişkin (83) ile Hazine ve Maliye Bakanlığına ilişkin (78) Ek, Değişiklik ve İptal şeklinde düzenlemeler ile 2000'li yıllar boyunca Türkiye'nin izlediği kapsamlı dış politikaya uygun olarak kamu kurumlarının yurtdışı teşkilatlarını yeniden revize ettiği tespit edilmiştir. Bu zorluklarla başa çıkmak için özellikle içinde bulunduğumuz kritik süreçlerde Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla bölgelere göre dış politika konuları yeniden formüle edilirken, kurumun dış temsilciliklerinin yapısını da yeniden düzenlemekte ve alanlarına göre İçişleri Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, İletişim Başkanlığı ve Savunma Sanayi Başkanlığı gibi diğer kamu kurumları da yeni paradigmada gelişen

[1] Doç. Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, tekinavaner@hotmail.com, Orcid: 0000-0003-4014-0131.
[2] Kamu Yönetimi Doktora Öğrencisi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, umutsevgin@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-6090-5221.

ihtiyaçlara göre yurt dışı teşkilatlanmalarının yapısını yeniden şekillendirmektedir. Türkiye'nin, son dönemde özellikle Afrika ve Orta Doğu'yu da kapsayacak şekilde Asya yaptığı düzenlemeler dikkat çekicidir. Çalışmada yapılan doküman incelemesinde, (83)'ü İçişleri Müşavirlikleri ile (2)'si diğer uluslararası kuruluşlar olmak üzere (85) düzenlemenin yapılmış olması İçişleri Bakanlığının bu konuda gelmiş olduğu aşamayı ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. İletişim Başkanlığı'nın 2000'li yıllar içerisinde yurtdışı teşkilatlarında kadro bağlamında toplam (20) düzenleme yapması dikkat çekici bir diğer gelişmedir. Kültür ve Turizm Bakanlığının teşkilat yapısı, 2018 yılında yeniden teşkil edilmiştir. Bu kapsamda Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yurtdışı teşkilatlarında 2000'li yıllarda (10) düzenlenmenin yapılması önemlidir. Türkiye'nin küresel anlamda değişen öncelikler ve gelişen aciliyetler çerçevesinde ulusal çıkarlarına uygun olarak özelikle 2000'li yıllardan günümüze kadar yeniden formüle ederek, takip ettiği dış politikası çerçevesinde attığı adımlara uygun olarak, kamu yönetiminde de kurumsal dönüşüme önem verdiğinin en somut biçimde başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere ilgili diğer devlet kurumlarının yurt dışı teşkilatlarının kadrolarındaki düzenlemelerden anlaşılabildiği değerlendirilmektedir. Çalışmanın sonucunda Türkiye'nin takip ettiği kapsamlı dış siyasete uygun olarak kamu kurumları tarafından gerçekleştirilen düzenlemelerin Afrika ve Asya kıtalarında yoğunlaştığı, ayrıca, Güney Amerika kıtasında yapılan düzenlemelerin de yeni dönemde dünyanın bu bölgesine verilen önemi sergilediği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Türk Kamu Yönetimi, Dış Politika, Resmî Gazete, Yurt Dışı Teşkilatı, Kıta

TÜRKİYE'S FOREIGN POLICY ON THE AXIS OF ORGANIZATIONAL REGULATIONS

Abstract

The second millennium in Turkey can be characterized as a new milestone of economic, social, political and administrative change and transformation. Theoretical and strategic depth expansions that formulate Türkiye's foreign policy in international relations have been reinforced in line with the needs and requirements of the period through new arrangements made in the Units Forming the Abroad Organization of Public Institutions in the context of Turkish Public Administration. The aim of the study is to reveal the dynamic structure of the staff movements within the framework of the regulations made within the framework of the "Council of Ministers Decision No. 12770, dated 13.04.1999, on the Abroad Organization of Public Institutions and Organizations" and to make determinations regarding the course of Türkiye's Foreign Policy in the 2000s. Using the data obtained from the Official Gazette as a basis for the study, a document analysis based on a sample of (94) decisions has been conducted to draw attention to the framework of the abroad organizations that have developed in line with Türkiye's foreign policies. As a result of the study, it is thought that the regulations made by public institutions in accordance with the comprehensive foreign policy pursued by Türkiye are concentrated in Africa and Asia continents, and that the regulations made in South America continent demonstrate the importance given to this part of the world in the new era.

Keywords: Turkish Public Administration, Foreign Policy, Official Gazette, Abroad Organization, Continent

21. YÜZYILDA SU DİPLOMASİSİ: ÖNLEYİCİ BİR DIŞ POLİTİKA ARACINA DÖNÜŞÜMÜ

Serkan GÜNDOĞDU[1]

Genişletilmiş Özet

Su kaynakları, yüzyıllardır toplumların ekonomik kalkınmasında ve yaşam standartlarının iyileştirilmesinde hayati bir rol oynamıştır. Ancak günümüzde suyun stratejik önemi, yalnızca tarım, enerji ve sanayi gibi alanlardaki kullanımıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda dış politika ve uluslararası ilişkilerde de belirleyici bir unsur haline gelmiştir. 21. yüzyılda küresel ölçekte artan su kıtlığı ve iklim değişikliği, su kaynaklarının yönetimini diplomasi için temel bir konu haline getirmiştir. Bu bağlamda su diplomasisi, krizlerin yönetimi ve önlenmesinde etkili bir araç olarak dış politika aktörlerinin gündeminde giderek daha fazla yer almaktadır.

Bu çalışmanın önemi, 21. yüzyılda su kaynaklarının stratejik değerinin artması ve bu durumun uluslararası ilişkilerde yeni bir diplomatik boyut oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Sınır aşan su kaynakları üzerindeki anlaşmazlıkların, yalnızca bölgesel çatışmalarla sınırlı kalmayıp küresel güvenlik üzerinde de olumsuz etkiler yaratabileceği gerçeği, su diplomasisini daha da kritik bir hale getirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, su sorununun krizden işbirliğine evrilmesi sürecinde su diplomasisinin rolünü ortaya koymak ve önleyici bir dış politika aracı olarak etkisini değerlendirmektir. Çalışmada, su diplomasisinin tarihsel gelişimi, başarılı ve başarısız diplomatik girişimler incelenerek gelecekte uygulanabilecek çözüm stratejileri önerilecektir. Yöntem olarak nitel analiz yaklaşımı benimsenmiş; Birleşmiş Milletler belgeleri, ikili anlaşmalar ve akademik literatür taranarak kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Bu yöntemle elde edilen bulgular, su diplomasisinin yalnızca krizleri çözmede değil, aynı zamanda uluslararası işbirliğini teşvik etme kapasitesini de arttırması hedeflenmektedir.

Su kaynaklarının sınırlılığı ve küresel talebin artması, devletler arasındaki su paylaşımını yalnızca bir çevre meselesi olmaktan çıkarıp siyasi bir mesele haline getirmiştir. Özellikle sınır aşan nehirler ve göller üzerinde hak iddia eden ülkeler arasında suya erişim konusundaki anlaşmazlıklar, çatışma potansiyeli taşımaktadır. Örneğin Ortadoğu'da Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde Türkiye, Suriye ve Irak arasındaki gerilimler, bölgedeki diğer siyasi çatışmalarla da iç içe geçmiştir. Benzer şekilde Nil Nehri üzerindeki hak mücadelesi, Mısır, Sudan ve Etiyopya arasında suyun yönetimi ve paylaşımı konusunda uzun süredir devam eden diplomatik gerilimlere neden olmaktadır. Bu tür anlaşmazlıkların yalnızca bölgesel güvenlik sorunlarına yol açmadığı, aynı zamanda gıda güvenliği, enerji üretimi ve ekonomik kalkınma üzerinde de olumsuz etkiler yarattığı görülmektedir.

[1] Doç. Dr., Munzur Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, sgundogdu@munzur.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7597-879X.

Tarihsel olarak bakıldığında su paylaşımına dair sorunların çözümü amacıyla geliştirilen diplomatik girişimlerin önemli örnekleri bulunmaktadır. Hindistan ve Pakistan arasında 1960 yılında imzalanan İndus Su Antlaşması, su diplomasisinin başarılı bir örneği olarak kabul edilmektedir. İki ülke arasında birçok savaş yaşanmasına rağmen, bu antlaşma sayesinde İndus Nehri'nin sularının paylaşımı konusunda büyük ölçüde istikrar sağlanmıştır. Bir başka başarılı örnek, Güneydoğu Asya'da Mekong Nehri'nin yönetimi için oluşturulan Mekong Nehri Komisyonu'dur. Bu komisyon, nehir kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi ve bölgesel işbirliği konusunda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bu örnekler, su diplomasisinin çatışmaları önlemede ne denli etkili bir araç olabileceğinin en güzel göstergeleridir.

Bununla beraber, su diplomasisi her zaman başarılı sonuçlar doğurmayabilmektedir. Su paylaşımına ilişkin hukuki çerçeveler ve uluslararası anlaşmalar, bazı durumlarda yetersiz kalabilmektedir. 1997 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Sınır Aşan Su Yollarının Kullanımı ve Korunması Konvansiyonu, sınır aşan su kaynaklarının adil ve sürdürülebilir kullanımı için önemli bir uluslararası hukuki zemin sunmasına rağmen, taraf ülkeler arasında yeterince güçlü bir bağlayıcılığa sahip olamamıştır. Dolayısıyla su diplomasisinin başarılı olabilmesi için yalnızca hukuki düzenlemeler yeterli olmayıp, taraflar arasında karşılıklı güvenin sağlanması ve şeffaflığın artırılması da gereklidir.

21.yüzyılda su sorunlarının küresel boyut kazanması, su diplomasisini yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda uluslararası işbirliği gerektiren bir unsur haline getirmiştir. Özellikle iklim değişikliğinin su kaynakları üzerindeki olumsuz etkileri göz önünde bulundurulduğunda, küresel ölçekte koordinasyon sağlanması büyük önem taşımaktadır. İklim değişikliği nedeniyle artan kuraklık ve suya erişimde yaşanan zorluklar, suyun metalaştırılması ve ticari bir unsur olarak ele alınması konusundaki tartışmaları da yoğunlaştırmaktadır. Bu durum, su kaynaklarının yönetiminde ekonomik çıkarların çevresel sürdürülebilirlikten önde tutulması gibi riskleri beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla su diplomasisinin gelecekteki başarısı, ekonomik ve çevresel çıkarlar arasındaki dengeyi sağlamaktan geçmektedir denilebilir.

Su diplomasisi, devletler arası ilişkilerde yalnızca kriz çözümü ve çatışma yönetimi için değil, aynı zamanda işbirliği ve ortak kalkınma projeleri geliştirmek amacıyla da önemli fırsatlar sunmaktadır. Sınır aşan su kaynaklarının ortak kullanımı, enerji üretiminden tarımsal sulamaya kadar birçok alanda devletler arası işbirliğini teşvik edebilir. Bu doğrultuda, su kaynaklarının yönetiminde çok taraflı platformların oluşturulması, taraflar arasında diyalogun sürekli hale getirilmesi ve ortak çıkarların gözetilmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece su diplomasisi, yalnızca krizleri önlemekle kalmayıp, barışın ve bölgesel istikrarın tesis edilmesine de katkıda bulunabilir.

Gelecekte su diplomasisinin başarıya ulaşabilmesi için teknolojik yeniliklerin de sürece entegre edilmesi gerekmektedir. Özellikle su tasarrufu sağlayan teknolojiler, desalinizasyon (deniz suyundan

tatlı su elde edilmesi) ve su geri dönüşüm projeleri, su kıtlığının olumsuz etkilerini azaltmada ciddi katkılar sağlayacağı bir gerçektir. Bunun yanı sıra veri paylaşımına dayalı erken uyarı sistemlerinin kurulması, su krizlerinin önlenmesinde önemli bir adım olabilir. Teknolojik çözümler, suyun daha verimli kullanılmasını sağlarken, taraflar arasında güven artırıcı bir unsur olarak da işlev görebilir.

Sonuç olarak, 21. yüzyılda su diplomasisi, uluslararası ilişkilerde çatışma potansiyelini azaltan ve barışı teşvik edebilecek önemli bir dış politika aracı olarak öne çıkmaktadır. Su kaynaklarının sınırlı olması ve iklim değişikliğinin yarattığı baskılar, suya erişim sorununu gelecekte daha da kritik hale getirecektir. Bu nedenle, su diplomasisinin başarılı olabilmesi için bölgesel ve küresel ölçekte çok taraflı işbirliği mekanizmalarının güçlendirilmesi gereklidir. Uluslararası hukukun güçlendirilmesi, teknolojik yeniliklerin entegre edilmesi ve taraflar arasında güvenin tesis edilmesi, su kaynaklarının adil ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak için temel unsurlar olacaktır. Su diplomasisi, krizlerin önlenmesinde ve işbirliğinin artırılmasında etkin bir araç olarak dış politika gündemindeki yerini koruyacak ve gelecekte daha da önem kazanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Diplomasi, Su Sorunu, Dış Politika

WATER DIPLOMACY IN THE 21ST CENTURY: ITS TRANSFORMATION INTO A PREVENTIVE FOREIGN POLICY TOOL

Abstract

In the 21st century, the strategic importance of water resources has increased rapidly with dynamics such as global population growth, industrialization and climate change. Disputes over the sharing of transboundary water resources not only have the potential to create regional instability, but can also have serious effects on global security and peace. For this reason, water diplomacy has become an important foreign policy tool for the management and prevention of crises between states. One of the main goals of water diplomacy is to ensure that water is used as a tool for cooperation and joint development projects rather than a cause of conflict. Therefore, in order for water diplomacy to be successful, it is necessary to strengthen multilateral cooperation mechanisms at regional and global scales. Strengthening international law, integrating technological innovations and establishing trust between the parties will be the basic elements for ensuring the fair and sustainable use of water resources. Water diplomacy will maintain its place on the foreign policy agenda as an effective tool in preventing crises and increasing cooperation and will gain even more importance in the future. The importance of this study stems from the increase in the strategic value of water resources in the 21st century and the fact that this situation creates a new diplomatic dimension in international relations. The aim of the study is to evaluate the current international legal frameworks by examining the historical development of water diplomacy and to present sustainable suggestions in this context. Diplomatic initiatives are examined and ideas are presented on how water diplomacy can be used as a more effective tool in the future. Qualitative analysis was used as a method and academic literature on the subject, United Nations documents and bilateral and multilateral water sharing agreements were examined in detail.

Keywords: Diplomacy, Water Issue, Foreign Policy

ÇİN-AFRİKA İLİŞKİLERİNDE YEŞİL KALKINMA: STRATEJİK ORTAKLIK MI, *GREENWASHING* Mİ?

Hasan YAYLI[1], Gülistan ALPASLAN[2]

Genişletilmiş Özet

Sürdürülebilir kalkınma, 21.yy'da uluslararası işbirliğinin temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Afrika, sürdürülebilir kalkınma projeleri bakımından kendi ihtiyaçları olduğu kadar sunduğu fırsatlarla da işbirliği için cazibe merkezi haline gelmiştir. Çin, bu fırsatları stratejik gündemine alarak Afrika ile ilişkilerini "yeşil kalkınma" ve "çevresel sürdürülebilirlik" çerçevesinde yeniden tanımlamaktadır. Çin'in 2030 hedefi, Afrika'da Avrupa Birliği'ni geride bırakarak en büyük ticari ortak olmaktır. Çin-Afrika İşbirliği Forumu (*Forum on China-Africa Coo*peration, FOCAC), Kuşak Yol Girişimi (*Belt and Road Initiative* – BRI) vb. gibi platformlar da işbirliğini geliştirmekte ve ortaklık bağlarını güçlendirmektedir. Ayrıca çevre-dostu enerji projeleri, yeşil alt-yapı ve karbon salınımının azaltılması hedefleri de yine bu platformlarda masaya yatırılmaktadır.

Çin-Afrika ilişkileri, BRI ve FOCAC gibi sınırötesi girişimlerle pekiştirilmiş, ekonomik ve diplomatik düzeyde yoğunlaşan bir işbirliği çerçevesine sahiptir. FOCAC'24, çevre ve sürdürülebilir kalkınma odaklı dönüşüm sürecini ön plana çıkarmış; Çin, yeşil altyapı ve düşük karbonlu projelere yönelik finansal destek vaatlerinde bulunmuştur. Ancak bazı uzmanlar tarafından *greenwashing* (yeşille yıkama/yeşilleme) stratejisi olarak değerlendirilen bu vaatler, ilişkilerin eleştirel bir değerlendirmesini gerekli kılmaktadır. FOCAC'24, Çin-Afrika ilişkilerinde finansal bağımlılık ve çevresel etki tartışmalarını gündeme getirmiştir. Büyük ölçekli kredi ve hibelerin Afrika'nın ekonomik kalkınmasına uzun vadeli etkileri ve Çin'in kıtadaki artan nüfuzu eleştirilmiş; altyapı yatırımlarının çevresel ve sosyal boyutları, Çin'in Afrika'daki "yeşil kalkınma" söyleminin pratikle ne kadar uyumlu olduğu yönüyle sorgulanmıştır. Zirve, Çin'in sürdürülebilir kalkınmayı öne çıkardığı bir platform olarak değerlendirilirken, bunun arkasındaki çevresel ve finansal stratejiler derinlemesine incelendiğinde, BRI ile bütünleşik bir *greenwashing* şüphesi açığa çıkmaktadır.

Çin'in en büyük projelerinden BRI'nin idealleriyle FOCAC'ın çevresel kalkınma hedefleri paralellik taşımaktadır. Çin, BRI ile küresel ticaret yollarını yeniden yapılandırırken, Afrika'da altyapı projelerini finanse ederek ekonomik kalkınmayı desteklemeyi amaçlamaktadır. Ancak bu projelerin önemli bir kısmının çevresel etkileri, Çin'in küresel karbon emisyonlarındaki rolü ve sürdürülebilirlik iddiaları açısından sorgulanmaktadır. Dolaysıyla FOCAC'24 hedefleri, Çin'in "yeşil kalkınma" projelerinin eleştirildiği yerlerde BRI'nin güvencesi niteliğinde bir denge arayışı olarak görülebilir.

[1] Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hyayli@kku.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9567-6382.
[2] Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gulistan@kku.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7839-4773.

Nitekim Zirve kapsamında açıklanan yenilenebilir enerji, temiz su ve karbon nötr kalkınma projeleri gibi başlıkların yanı sıra ortak güvenlik, sosyo-kültürel ilişkiler, bağlantısallık, medeniyetler-arası karşılıklı etkileşim gibi başlıklar Çin'in Afrika'daki etkisini artırmaya yönelik "yumuşak güç" politikalarının bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Zirve'de "bağlantısallık" vurgusuyla tek-tek masaya oturulan Afrika ülkeleriyle, uzun vadeli bir bağımlılık ilişkisinin kurumsallaşmasının sinyalleri verilmiştir. Dolayısıyla, Çin'in Afrika projelerinde karbon salımı, arazi bozulması ve yerel ekosistemler üzerindeki etkisi; enerji ve altyapı projelerinde çevresel standartlara uyum düzeyi; yerel toplulukların bu projelere yönelik eleştirileri ve memnuniyet düzeyi, uluslararası kuruluşların ve sivil toplumun gözlemleri gibi unsurların analiz edilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma, sürdürülebilir kalkınma çabalarının ekonomik çıkarlarla örtülü çevresel söylemlerle uyumunu sorgulayarak, Çin'in Afrika'daki kalkınma hedeflerinin "*greenwashing*" kategorisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini tartışmaya açmaktadır.

Çin'in taahhüt ettiği çevresel standartlar ile sahadaki uygulamaları arasındaki farklar "çevre standartlarına uyumsuzluk"larıyla eleştirilmektedir. Afrika'da kendi standartlarını uygulayan Çin, uluslararası standartlardan uzak bir yol takip etmektedir. Nitekim, Paris İklim Anlaşması hedefleri kapsamında, emisyon azaltma taahhütlerine rağmen Afrika enerji projelerinde fosil yakıt kullanımını azaltmada çekingendir. İkinci bir tartışma kaynağı proje finansmanıdır. Afrika'daki altyapı projelerinin finansmanı, "borç tuzağı diplomasisi" ve ekonomik çıkar odaklı eleştirilmektedir. Yerel toplulukların ihtiyaçlarını ve ekosistem dengesini göz ardı eden projeler, sürdürülebilirlik yerine ekonomik çıkarların önceliklendirildiğini düşündürtmektedir. Bu durum, biyoçeşitlilik kaybı, kirlilik ve yerel halkın katılım eksikliği gibi sorunlarla Çin'in sürdürülebilirlik çelişkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca küresel ölçekte, projelerin yeşil enerji sloganına rağmen karbon salınımı azaltılmak yerine artırması "karbon salınım çelişkisi" olarak kodlanmıştır. Çin'in fosil yakıt yatırımlarının yeşil kalkınma hedefleriyle çelişmesi, bu projelerin *greenwashing* olup olmadığını tartışmayı kaçınılmaz kılmaktadır.

Peki, Çin gibi büyük bir güç neden *greenwashing* gibi bir aklamaya ihtiyaç duysun? Bu sorunun, sürdürülebilirlik konusunun 21.yy'da ulaştığı konum bakımından anlamlı bir cevabı vardır. Çin'in *greenwashing* ihtiyacı, küresel iklim liderliği iddiası ve uluslararası imajını güçlendirme çabasıyla ilişkilendirilmektedir. En büyük karbon salımı yapan ülkelerden biri olarak Çin, Afrika'daki projeleriyle eleştirilere kalkan oluşturmayı ve "çevre dostu aktör" algısını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, Afrika'nın doğal kaynaklarına erişim ve yeşil teknoloji ihracatı, Çin'in ekonomik çıkarlarını destekleyen stratejilerdir. Bu kapsamda, yeşil retorik, hem yüksek maliyetli projelerin finansmanını kolaylaştırmakta hem de Afrika ülkeleri üzerindeki ekonomik etkisini artırmaktadır.

Çin, Afrika'daki sürdürülebilir kalkınma yatırımlarıyla Batılı ülkelerin kıtadaki hakimiyetine meydan okumaktadır. 2030'a kadar ekonomik ilişkilerde AB'yi geride bırakmayı hedefleyen Çin, rakiplerine karşı avantaj sağlama stratejileri geliştirmektedir. Dünya Bankası ve Yeşil İklim Fonu gibi kuruluşlardan sağlanan finansmanla, yeşil kalkınma projeleri düşük maliyetle sürdürülebilir hale getirilmektedir. Ancak Çin, esaslı ve uzun vadeli projeler yerine, çevresel ve sosyal boyutları göz ardı eden, düşük maliyetli "yeşil" projelerle yüzeysel bir sürdürülebilirlik algısı yaratmaktadır. Yeşil kalkınma retoriği, yerel yatırımları ve çevresel etkileri meşrulaştırma, hatta ekolojik tahribatı gölgeleme amacı taşımaktadır.

Greenwashing ihtiyacını BRI ile ilişkilendirmek de mümkündür. Çin kuşak yol projesinin derin koridorlarını çevresel sürdürülebilirlik engeli ile tıkamak istemez. Bu iki girişimin bağlantısı, Çin'in ekonomik ve jeopolitik çıkarlarını çevre dostu bir görünümle birleştirme çabasını anlamak açısından önemlidir. BRI, büyük altyapı projeleri, enerji yatırımları ve lojistik ağlar oluşturmayı hedeflerken, çevreye olan etkisi konusunda yoğun eleştiriler almıştır. Yeşil kalkınma söylemi, büyük altyapı projeleri ve madencilik faaliyetlerini meşrulaştırmayı ve yerel halk ile hükümetlerin desteğini kazanmayı amaçlamaktadır. BRI'nin eleştirilen çevresel etkilerini hafifletme çabası da bu söylemin bir parçasıdır. Kömür santralleri ve büyük projelerin neden olduğu ekosistem tahribatı, yerel toplulukların yerinden edilmesi ve kaynakların aşırı sömürülmesi, Çin'in sürdürülebilirlik iddialarını zayıflatmakta *greenwashing* iddialarını ise güçlendirmektedir.

Çin, yeşil dönüşüm söylemini kullanarak BRI ülkeleriyle yeşil kalkınma anlaşmaları imzalasa da uygulamadaki yetersizlikler, BRI'nin Afrika ayağındaki faaliyetleri, *greenwashing'in* açık bir örneği olarak değerlendirilmektedir. Yenilenebilir enerji yatırımları öne çıkarılsa da fosil yakıt projelerinin sürdürülmesi, Çin'in çevre dostu görünümünü sorgulatmaktadır. BRI'nin eleştirilerini yumuşatmada ve kabul görmesinde, sürdürülebilirlik söylemi stratejik araç olarak yorumlanmaktadır. Yeşil kalkınma retoriği, Çin'in uluslararası itibarını artırmak, eleştirileri azaltmak ve Dünya Bankası, IMF gibi kuruluşlardan finansman sağlama stratejisi olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, BRI ve FOCAC gibi Çin'in küresel ekonomik hedeflerini destekleyen girişimlerin, çevre dostu bir çerçevede sunulması, ekonomik ve diplomatik çıkarlarını meşrulaştırmaya yönelik bir *greenwashing* stratejisi olarak görülmektedir. Bu strateji, çevresel eleştirileri hafifletmek, uluslararası finansmana erişimi kolaylaştırmak ve Afrika'daki politik etkisini artırmak için kullanılmaktadır. Özellikle Afrika'da yeşil kalkınma söylemi Çin'in ekonomik ve diplomatik nüfuzunu artırma amacına hizmet etmektedir. Bu nedenle Çin'in Afrika'daki yeşil kalkınma projelerinin retoriği ile gerçekliği arasındaki farkı analiz etmek bu stratejinin anlaşılmasında kritik öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Çin, Sürdürülebilirlik, Greenwashing

GREEN DEVELOPMENT IN CHINA-AFRICA RELATIONS: STRATEGIC PARTNERSHIP OR GREENWASHING?

Abstract

Green development in China-Africa relations focuses on strengthening economic and diplomatic ties through sustainable initiatives. China seeks to enhance cooperation by investing in green infrastructure and energy while setting carbon reduction targets. This is supported through the Belt and Road Initiative (BRI) and the Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC). However, some experts argue that these efforts may be attempts to legitimize China's environmental strategies, noting contradictions between green rhetoric and actual environmental impacts. At FOCAC'24, China emphasized its commitment to green infrastructure and low-carbon development. However, critics argue there is a disconnect between its environmental claims and financial strategies, citing that many large-scale projects in Africa harm local ecosystems and rely on fossil fuels. This has led to accusations of 'greenwashing.' The BRI aims to restructure China's trade routes and invest in African infrastructure. However, these developments often lead to environmental issues, such as local population displacement and resource overexploitation, contradicting China's environmental claims. While China promotes green development, its continued investments in fossil fuels and large infrastructure projects reveal a disconnect, suggesting that its sustainability discourse is primarily a strategy to attract international financing and mitigate criticism. China's green development projects in Africa aim to boost its economic and diplomatic influence. However, it's vital to analyze the environmental and social impacts of these initiatives to assess the validity of China's sustainability claims and the discrepancies between its rhetoric and reality. This evaluation is crucial for determining the sincerity of China's commitment to sustainable development.

Keywords: Africa, China, Sustainability, Greenwashing

TÜRKİYE'NİN ENERJİ KAYNAKLARINI ÇEŞİTLENDİRME POLİTİKALARI: LNG STRATEJİSİ

Mustafa TÜRK[1]

Genişletilmiş Özet

Enerji, tarih boyunca insanların yaşamlarını sürdürmek ve kolaylaştırmak amacıyla ihtiyaç duyduğu en önemli kaynaklardan birisi olagelmiştir. Bu sebepten ötürü, enerji kaynaklarına sahip olabilmek dürtüsüyle dünya büyük güç rekabetlerine ve savaşlarına sahne olmuştur. Özellikle Sanayi Devrimi'yle birlikte teknolojik yenilik ve gelişmelere bağlı olarak artan sanayileşme enerjinin önemini daha da arttırmıştır. Bu bağlamda 21. yüzyılda enerji, ülkelerin ekonomik kalkınmalarının ve sosyal gelişimlerinin sağlanması amacıyla tarım, sanayi ve hizmet gibi pek çok sektörde ihtiyaç duyulan en önemli kaynak olmuştur. Diğer taraftan, enerji kaynakların çeşitliliği ve güvenliği, ülkelerin dış politika tercih ve stratejilerini ve uluslararası alandaki konumunu önemli ölçüde etkilemiş ve şekillendirmiştir. Bu bakımdan enerji uluslararası ilişkilerde küresel ve bölgesel güçlerin rekabeti ve mücadelesini şekillendiren en temel kaynaklardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye sahip olduğu stratejik coğrafi konumu nedeniyle Orta Doğu, Orta Asya ve Hazar havzasında bulunan petrol ve doğalgaz kaynaklarının dünya piyasalarına ulaştırılması noktasında hem transit ülke hem de potansiyel bir enerji üssü olma konumundadır. Böylece Türkiye coğrafi konumunun getirdiği bu önemli fırsatı lehine çevirerek küresel ve bölgesel enerji politikalarında önemli bir aktör olarak yerini almaktadır. Dünyada varlığı kanıtlanmış petrol ve doğalgaz rezervlerinin yaklaşık %60'ının Türkiye'nin komşu bölgelerinde yer alması gerçeği de Türkiye'nin bu önemli konumunu kanıtlar niteliktedir. Ne var ki, Türkiye enerji ihtiyacının büyük bir bölümünü ithal ederek karşılayan bir ülkedir. Her ne kadar son yıllarda Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığında azalma görülse de, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Alparslan Bayraktar'ın yaptığı açıklamaya göre enerjide dışa bağımlılık %67 civarındadır. Bununla beraber Türkiye'nin uluslararası enerji stratejisinde birçok önemli unsur dikkat çekicidir; birincisi, Türkiye, enerji arz güvenliğini arttırmak ve dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla enerji kaynaklarının tedarikinde güzergah ve kaynak çeşitlendirmesini sağlamayı amaçlamaktadır. İkincisi, Türkiye enerjide bölgesel ticaret üssü olmayı hedeflemektedir. Son olarak, Türkiye bölgesel ve küresel enerji güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunmayı amaç edinmiştir. Bu amaç ve hedefler doğrultusunda Türkiye, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı (BTC), Güney Kafkasya Doğalgaz Boru Hattı (SCP), Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) Doğalgaz Boru Hattı, Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı (TANAP) ve Türk Akım gibi önemli doğalgaz ve petrol boru projelerinin hayata geçirilmesinde önemli roller üstlenmiştir.

[1] Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, mustafaturk@kku.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7238-7855.

Enerjide dışa bağımlı bir ülke olarak Türkiye çeşitli ülkelerden doğalgaz tedariki sağlamaktadır. 2023 verilerine göre; Türkiye 21 farklı ülkeden 50,48 milyar metreküp doğalgaz ithalatı yapmıştır. Doğalgaz ithalatında Rusya lider konumunda başı çekerken ikinci sırada Azerbaycan gelmiştir. Bu ülkeleri sırasıyla Cezayir, İran ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) takip etmiştir. Bu verilerde dikkat çeken en önemli hususlardan birisi de, Türkiye'nin ithal ettiği 50,48 metreküp doğalgazın %71,73'üne denk gelen 36,21 milyar metreküpünün boru hatları vasıtasıyla geriye kalan 28,27'sini kapsayan 14,27 milyar metreküplük kısmının da sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) olarak satın almış olmasıdır. Çünkü çalışmanın konusu bakımından verilere bakıldığında Türkiye'nin son yıllarda enerji kaynaklarını çeşitlendirme stratejisine uygun olarak çok boyutlu bir esneklikle hareket ettiği gözlenmektedir. Böylelikle Türkiye, 2023'ün Kasım ayında Cezayir ile 2024'te bitecek olan LNG anlaşmasını 2027'ye kadar uzatmış ve Nisan ayında ise Umman'dan yıllık 1 milyon LNG tedarikini sağlamak amacıyla 10 yıllık bir anlaşma imzalamıştır. Bunun yanında Mayıs ayında Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAŞ) Amerikalı ExxonMobil şirketiyle yıllık 2,5 milyon ton LNG tedarikini sağlayacak olan 10 yıllık bir anlaşma imzalamıştır. Eylül ayında BOTAŞ ve Shell tarafından imzalanan başka bir anlaşmayla da Türkiye'nin yıllık 4 milyar metreküpü bulan LNG'yi 10 yıl süreyle tedarik etmesi taahhüt edilmiştir. Bununla birlikte Türkiye, enerji altyapısını güçlenmek amacıyla son 10 yılda birçok LNG tesislerini ve yüzer LNG Depolama ve Gazlaştırma Üniteleri (FSRU) projelerini hayata geçirerek daha aktif ve etkin hale getirmiştir. Özellikle Marmara Ereğlisi ve Aliağa gibi LNG terminallerinde doğalgaz depolama ve gazlaştırma kapasitelerinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bunun yanında İzmir ve Hatay'daki FSRU'lar ile de Türkiye'nin enerji arz esnekliğini arttırmaya ve geliştirmeye yönelik çalışmalarda bulunulmuştur.

Bu çalışmada Türkiye'nin enerji politikaları kapsamında LNG stratejisinin enerji arz güvenliği, kaynak ve güzergah çeşitlendirme ve uluslararası enerji ticareti ve işbirlikleri üzerindeki etkileri resmi rakam ve veriler dikkate alınarak analiz edilerek değerlendirilecektir. Diğer bir deyişle, çalışmada Türkiye'nin LNG stratejisinin bölgesel ve küresel enerji ticaretindeki rolü ve etkinliği, Türkiye'nin LNG stratejisinin uluslararası alanda diplomatik ve siyasi işbirlikleri ile ticaretini nasıl etkilediği ele alınacaktır. Çalışmanın en önemli varsayımlarından birisi, Türkiye'nin LNG politikası kapsamında enerji kaynaklarını ve güzergahlarını çeşitlendirerek dışa bağımlığı azaltmak adına çok boyutlu strateji takip edebilen bir aktör olmasıdır. Bu strateji Türkiye'nin diplomatik ve ticari ilişkilerinde esneklik kazanmasına önemli katkı sunmaktadır. Dahası Türkiye'nin LNG politikası Türkiye'nin enerji arz güvenliğini sağlama ve bölgesel enerji merkezi olma vizyonunu gerçekleştirmeye yöneliktir. Bununla birlikte çalışmada ortaya konulan varsayıma uygun olarak Türkiye'nin LNG stratejisinin Türkiye'nin bölgesel enerji üssü olma vizyonuna nasıl katkı sağlamıştır? Türkiye'nin LNG stratejisi enerji arz güvenliğini sağlaması bakımından nasıl bir etki doğurmuştur? Türkiye'nin enerji kaynaklarını çeşitlendirme çabaları ve hedefleri Türkiye'nin uluslararası işbirlikleri ve ticaretini nasıl etkilemiştir? gibi soruların yanıtları aranmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın önemi güncel ve özgün olmasından ileri gelmektedir. Yerli ve yabancı çeşitli kaynaklara bakıldığında Türkiye'nin LNG stratejisinin uluslararası enerji politikaları bakımından ele alan çalışmalara nadiren rastlanmıştır. Bu bakımdan bu çalışma literatürdeki önemli eksikliği ve boşluğu doldurmayı hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Enerji, LNG

TÜRKİYE'S ENERGY SOURCE DIVERSIFICATION POLICIES: LNG STRATEGY

Abstract

Energy is one of the most important resources affecting the economic development and foreign policy strategies of countries. Due to its strategic geographical location, Türkiye is both a transit country and a potential energy base in terms of transporting oil and natural gas resources in the Middle East, Central Asia and the Caspian basin to world markets. As a result of its initiatives to diversify its energy resources and routes, Türkiye has signed LNG purchase agreements in countries such as America, Algeria and Oman. In addition, Türkiye has made its energy infrastructure more active and effective by implementing many LNG facilities and floating LNG Storage and Regasification Unit (FSRU) projects in the last 10 years in order to strengthen its energy infrastructure. This study will analyze the effects of Türkiye's LNG strategy on energy supply security, source and route diversification, and international energy trade and cooperation within the scope of its energy policies. One of the most important assumptions of the study is that Türkiye is an actor that can follow a multidimensional strategy to reduce external dependency by diversifying its energy resources and routes within the scope of its LNG policy. This strategy contributes significantly to Türkiye's flexibility in diplomatic and commercial relations. Moreover, Türkiye's LNG policy is aimed at ensuring Türkiye's energy supply security and realizing its vision of becoming a regional energy hub. The importance of the study comes from its being up-to-date and original. In this respect, the study aims to fill an important gap and deficiency in the literature.

Keywords: Turkey, Energy, LNG

12. KALKINMA PLANI KAPSAMINDA ÖNCELİKLİ GELİŞME ALANLARININ KAMU YÖNETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Selma KARATEPE[1], Mehmet Burhanettin COŞKUN[2]

Genişletilmiş Özet

Bir ülkenin ekonomik kalkınmışlığı o ülkenin sahip olduğu belirli ölçek ve planların geliştirilmesiyle sağlanmaktadır. Kamu yönetiminin karar vericiler tarafından sunulan ve her biri ayrı birer başlık ve çalışma alanlarıyla netleşen kalkınmaya yönelik hedefleri ve bu hedeflere ait zaman programı önemli bir stratejik değere sahiptir. Devletler bu stratejilerini her dönem geliştirirler ve mevcut kamusal düzenin uygun biçim ve miktarda kaynaklara ulaşmasına yönelik çalışmaları yerine getirirler. Mevcut iktidarlar bu kaynakların tespitinde postmodern yönetim şekilleri başta olmak üzere küresel, bölgesel ve ulusal çözüm yollarını tespit ederek işletmektedirler.

Bir devletin gelişme ihtiyacının ölçümü ve bunun sürdürülebilirliği hedeflerin ortaya çıkarılmasındaki temel faktörlerdendir. Kamu yönetimi bu faktörlerle ilişkili konuların belirlenmesinde ve sınıflandırılmasında gerekli tedbirleri alarak kurumları harekete geçirir. Böylelikle büyüme-durağanlık-küçülme ekseninde ülkeler ekonomik anlamda çeşitli çıktılara erişir. Bu nedenle ülke ekonomilerinin gelişmişlik-mutluluk-memnuniyet-huzur ve sükûnet sağlanması başlıklarına etkisi oldukça büyüktür. Demokrasilerin gelişmesinde devletlerin büyümesi kadar vatandaşlarının huzur, sükûnet ve refahlarının sürdürülebilir kılınması da değerlemede önemli yer tutar. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluşundan günümüze kadar demokrasinin gelişimi sosyoekonomik gelişimle hareket etmiştir. Bu konu günümüzde de aynı şekilde devam etmektedir.

Türkiye Kalkınma Planları bakımından birikimli ve gelişmiş bir alt yapı edinmiştir. Buna ek olarak küresel ve bölgesel her gelişme ve beraberinde getirdiği ekonomik dalgalanmalar, kalkınma planlarını da yeni evrelere dâhil etmiştir. Özellikle 2000 yılı ve sonrasında kriz temelli olaylar ve gelişmeler devletlere çok değişik alanlarda hazırlıklı olmalarını zorunlu hale getirmiştir. Dünya üzerindeki gelişmeler öncelikle sosyoekonomik dalgalanmaları doğurmakta ve buna bağlı olarak da kriz bölgelerini çoğaltabilmektedir. Meydana gelen bu kriz bölgeleri, doğrusal olarak o bölge ile ilişkisi olan ülke veya ülkeleri de etki altına almaktadır. Bu nedenle jeopolitik açıdan da oldukça önemli bir coğrafyaya sahip olması sebebiyle Türkiye, kalkınma planlarını derinlikli, ayrıntılı ve çok yönlü kapsayıcı eylem planlarını kapsayacak biçimde oluşturmaya özen göstermektedir. Yakın dönemlerde de görülmüştür ki Türkiye bu kalkınma planlarını her seferinde bir öncekinden daha güncel ve yenilik eksenli yapmaya özen göstermiştir. Buradan yola çıkarak çalışmanın konusu "*12.*

[1]Prof. Dr., İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, selma.karatepe@nisantasi.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3853-1408.
[2] Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, burhanettincoskun@osmaniye.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7138-7669.

Kalkınma Planı Kapsamında Öncelikli Gelişme Alanlarının Kamu Yönetimi Açısından İncelenmesi" şeklinde oluşturulmuştur. Kamu yönetimi açısından genel ve özel çalışma alanlarının bu tarz bir plan dâhilinde belirlenmesi kurumları güçlendirmekle kalmayıp aynı zamanda geleceğe yönelik çalışmalarda yenilik, reform vb. konularda sağlam bir alt yapı düzeneği oluşturacaktır.

Türkiye'nin sosyoekonomik anlamda kurum ve bu kurumlarda çalışan kamu görevlilerinin profili güncelliğini korumaya devam etmektedir. Özellikle kurumların kalkınma planlarında gösterilen mevcut kamu politikalarına karşılık gelen çalışmalarda bulunması kişisel ve kurumsal verimliliği artıracaktır. Denetim kavramı yaygınlaşacak ve ekonomik kalkınma hedefleri gerçekleşecektir. Hedeflerin yerine getirilmesinde rol alacak öznelerin kamusal alanların güçlenmesinde, önceliklerinin ve faaliyetlerinin tanımlanması anayasal bir zorunluluktur. Bu sebeple çalışmanın temel amacı; Türkiye'nin 2053 ve 2071 vizyonları doğrultusunda ortaya konan 12. Kalkınma Planının Türkiye için önemini vurgulamaktır. Çalışmanın ikinci amacı ise 12. Kalkınma Planının önceki kalkınma planlarından farklı olarak işlediği hedef ve konuları öne çıkararak odaklandığı *Öncelikli Gelişme Alanlarını* incelemektir. Her iki amaç için elde edilen veriler ve bu verilerin değerlendirilmesi sonucunda kamu yönetiminde yaşanan hizmet ve kaynak bölüşümünün de değişen ve dönüşen alanları tartışmaya açılmıştır. Söz konusu alanlar merkez ve yerel siyasetin belirleyicileri ile güncel konularla da ilişkili olduğundan öncelikli gelişme alanlarının yeniden tanımlanmasında oldukça faydalı olmuştur.

Türkiye kalkınma planları geleneğini 1960 ve sonrasında hayata geçirmiş ve gerek küresel ekonomik gelişme ve dalgalanmalarının, gerekse kendi iç dinamiklerinin bölgesine ve uluslararası siyasete etkilerini küresel anlamda önemli bir özne olarak tecrübe etmeye devam etmektedir. Bu tecrübenin kendine özgün vizyonlar ile düşündüğü stratejik belgelerle yerine getirilmesi Türkiye'ye ayrı bir değer katmıştır. Günümüzde en çok söz edilen ve öncekilerden farklı bir stratejik belge olan 12. Kalkınma Planı (2024-2028), mevcut hali ve yenilikleri ile ülkenin ekonomik, sosyal ve çevresel gelişimindeki önemli çalışma alanlarını belgelemektedir. Yukarıda bahsedilen başlıklarla ilgili olarak geçmişte birçoğuna şahit olunan krizlerin atlatılmasında kalkınma planlarının çok önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Günümüzde bu planların önemi ve etkisinin anlaşılabilmesi için çalışmada betimsel ve tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Neredeyse her alanda stratejik bir öneme sahip olan "sürdürülebilirlik" kavramı 12. Kalkınma Planının temelinde yeni birçok kavramı da işlemiştir. Bu kavramlar arasında özellikle, inovasyon ve Ar-Ge, dijital dönüşüm, sosyal adalet, kapsayıcılık, yeşil ekonomi, doğal kaynakların yönetimi ve etkili yönetim ve koordinasyon vb. bulunmaktadır. Görüldüğü gibi söz konusu başlıklar 12. Kalkınma Planı'na yeni ve farklı bir anlam yüklemektedir. Ayrı ayrı ele alındığında her kavramın farklı bir çalışma alanı ortaya çıkararak ezber bozan nitelikte ve sağlam koordinasyon ve yenilik gerektiren özelliklerde olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak; Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve çevresel olarak gelişmesi bugünkü durum açısından olduğu kadar vizyonunu oluşturan 2053 ve 2071 dönemleri bakımından da oldukça önemlidir. Elde edilen veriler günümüz kriz başlıkları incelenerek bir bütün içerisinde ele alındığında Türkiye için bölgesinde olduğu kadar küresel ölçekte de artık bir oyunculuktan çok "oyun kurucu" olma yetkinliğine sahip olma gerekliliğini de belirtmektedir. Türkiye gelişmiş sanayisi, nitelikli iş gücü potansiyeli, tarihi değerleri, ordusu, devlet yönetme geleneği ve demokrasisi ile her geçen gün küresel özne olma özelliğini güçlendiren bir ülkedir. Aynı zamanda yenilikçi ve çağdaş vizyonuyla bölgesinde ve ilgi alanındaki coğrafyalardaki ülkelerle geliştirdiği ekonomik, siyasi, kültürel ve insani bağları oluşturmadaki becerisi ile kalkınma anlamında önemli bir yere sahiptir. Bunların gerçekleşmesinde günümüzün en kapsayıcı stratejik belgesi 12. Kalkınma Planı uygulayıcılığın temelini sağlamlaştırmaya devam ederek sürdürülebilirliği mümkün kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Kalkınma Politikası, Ekonomik Büyüme, Kamu Politikası

EXAMINATION OF PRIORITY DEVELOPMENT AREAS WITHIN THE SCOPE OF THE 12TH DEVELOPMENT PLAN IN TERMS OF PUBLIC ADMINISTRATION

Abstract

The economic development of a country is achieved by developing certain scales and plans. The development targets presented by the decision makers of the public administration, each clarified with separate headings and areas of work, and the timing of these targets are of strategic importance. It has been seen in recent times that Türkiye has taken care to make these development plans more up-to-date and innovation-oriented each time than the previous one. Based on this, the subject of the study is “12. It was created as "Examination of Priority Development Areas within the Scope of the Development Plan in Terms of Public Administration". It is a constitutional obligation to define the priorities and activities of the subjects who will play a role in achieving the goals in strengthening public spaces. For this reason, the main purpose of the study is; It is to draw attention to the importance of the 12th Development Plan for Türkiye, which was put forward in line with Turkey's 2053 and 2071 visions. The second purpose of the study is to examine the priority development areas that the 12th Development Plan focuses on by emphasizing the targets and issues it deals with differently from previous development plans. In order to understand the importance and impact of these plans today, descriptive and historical research methods were used in the study. The concept of "sustainability", which has a strategic importance in almost every field, has incorporated many new concepts into the basis of the 12th Development Plan. Among these concepts, especially innovation and R&D, digital transformation, social justice, inclusion, green economy, management of natural resources and effective management and coordination, etc. In conclusion; Turkey's economic, social and environmental development is very important in terms of the current situation as well as the 2053 and 2071 periods that constitute its vision. When the obtained data are examined and considered as a whole, the data obtained emphasizes the necessity for Turkey to have the competence to be a "quarterback" rather than an actor, both in its region and on a global scale.

Keywords: Development, Development Policies, Economic Growth, Public Policies

JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI'NDA STRATEJİK PLANLAMA: 2024-2028 STRATEJİK PLANININ ÜST POLİTİKA BELGELERİYLE İLİŞKİSİ VE STRATEJİK AMAÇ VE HEDEFLER AÇISINDAN ANALİZİ

Tekin AVANER[1], Emrah UYGUN

Genişletilmiş Özet

Devletin sosyoekonomik faaliyetleri düzenlemek amacıyla başvurduğu yönetsel araçlardan olan planlama anlayışı dünyada 20.yüzyılın ilk çeyreğinde SSCB'de ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın yeniden inşası sürecinde batılı ülkelerde de uygulamaları görülmeye başlanmış ve kriz dönemlerinde kapitalist ülkeler tarfından toplumsal ve ekonomik hayatı düzenlemek için başvurulan araçlardan birisi olmuştur. Yeni Kamu Yönetimi anlayışı ile birlikte planlama anlayışında bir paradigma değişimi yaşanarak planlama kavramı artık stratejik planlama olarak anılmaya başlanmıştır. Türkiye'de 1990'lı yıllarda başlayan ekonomik krizin 2000'li yılların başında derinleşmesi ve Dünya Bankası ve IMF ile yapılan anlaşmalarda Türkiye'de stratejik planlamaya geçiş yapılması zorunluluğu sunulmuş ve kamuda stratejik planlamaya ilişkin çalışmalara başlanmıştır. Stratejik Planlamanın kamunun bütününü kapsayacak bir şekilde bir model olarak uygulamaya geçişi 2005 yılında yürürlüğe giren 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile olmuştur. 5018 sayılı Kanun ile öngörülen stratejik planlama modeli; planlama, uygulama ve izleme değerlendirme süreçlerini oluşturan stratejik plan, planın yıllık uygulama dilimi olan performans programı, bütçe ile yıllık gerçekleşmelerin yer aldığı faaliyet raporundan oluşmaktadır.

Kuruluş tarihi 14 Haziran 1839 olarak kabul edilen Jandarma Genel Komutanlığı tarihi süreç içerisinde birçok yapısal değişikliğe uğramış mevcut kurumsal yapısını 27 Temmuz 2016 tarihinde çıkarılan 668 sayılı KHK ile almıştır. Yaklaşık iki asırlık bir geçmişe ve deneyime sahip Jandarma Genel Komutanlığı, kamu düzenini ve güvenliğini sağlamak görevini, Türkiye'nin her köşesine yayılmış birimleri vasıtasıyla yürütmektedir. Sorumluluk sahaları açısından bakıldığında Türkiye yüzölçümünün % 93'ü, emniyet ve asayiş hizmetlerinin sağlanması açısından ise nüfusun % 21'i Jandarma Genel Komutanlığının sorumluluğunda bulunmaktadır. Görevleri mülki, adli, askeri görevler olarak belirlenmiş olan Jandarma Genel Komutanlığı olağanüstü hal, kriz, doğal afet gibi durumlarda asli görevleri yanında çeşitli görevler üstlenmektedir. Küreselleşme ve bilişim teknolojilerinin sunduğu imkânlar ve sağladığı olanaklar doğrultusunda, suç türleri de giderek dijitalleşmekte, kapsamı ve niteliği değişerek daha kolay gerçekleştirilebilir hale dönüşmektedir. Bununla birlikte karmaşıklaşan geleceğin belirsiz, risk ortamında Jandarma Genel Komutanlığı faaliyetlerinin uzun bir plan dahilinde yürütülmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Jandarma Genel Komutanlığı stratejik plan hazırlama zorunluluğu bulunmadığı dönemde, kaynakların etkili,

[1] Doç. Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, tekinavaner@hotmail.com, Orcid: 0000-0003-4014-0131.

ekonomik ve verimli kullanılması konusundaki yasal sorumlulukları çerçevesinde, stratejik seviyede kendisine özgü doküman ve çalışmalarla faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. 26 Mayıs 2006 tarihli Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte 26 Şubat 2018 tarihinde yapılan değişiklikle Jandarma Genel Komutanlığının stratejik plan hazırlanması yönündeki muafiyeti kaldırılmıştır. Jandarma Genel Komutanlığına 2018 yılında Stratejik Plan hazırlama zorunluluğu getirilmesiyle ilk olarak 2019-2023 Stratejik Planı hazırlanmış olup, Jandarma Genel Komutanlığında yürütülecek olan stratejik yönetim ve planlama çalışmalarına yön verilmiştir. 2024-2028 Stratejik Planının hazırlanması aşamasında, On İkinci Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program, Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında ve diğer belgelerde Jandarma Genel Komutanlığına verilen görevler analiz edilerek, amaç ve hedeflere temel teşkil edecek tespitler ve ihtiyaçlar ortaya konulmuştur. 2024 yılında "Türkiye yüzyılında; insan merkezli çağdaş yönetim ve görev anlayışı ile ulusal ve uluslararası alanda saygın, güvenilir ve kalitelihizmet sunan örnek kolluk kuvveti olmaktır" vizyonu doğrultusunda 6 amaç (Jandarma Genel Komutanlığının sunduğu güvenlik hizmetlerinin kalitesi, etkinliği ve bilinirliği artırılacak, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği ve eşgüdüm geliştirilecektir, Jandarma Genel Komutanlığının suçun incelenmesi ve aydınlatılması kapasitesi güçlendirilecek, asayiş suçlarıyla mücadelede etkinlik artırılarak ülke genelinde huzur ve güvenlik ortamına katkı sağlanacaktır, J.Gn.K.lığınca siber suçlar, düzensiz göç, uyuşturucu, organize suçlar ve kaçakçılıkla mücadeleye çok boyutlu, bütüncül ve ön etkin bir yaklaşımla devam edilecektir, J.Gn.K.lığınca terör ve terörizmin finansmanıyla mücadeleye çok boyutlu, bütüncül ve önetkin bir yaklaşımla devam edilecektir, Trafik, koruyucu ve güvenlik hizmetlerinin etkinliği artırılacaktır, J.Gn.K.lığının kurumsal kapasitesi güçlendirilecek, hizmetlerin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan lojistik destek sağlanacaktır) ve 27 hedefin belirlendiği 2024-2028 Stratejik Planı yürürlüğe konulmuştur. Jandarma Genel Komutanlığı 2024-2028 Stratejik Planının üst politika belgeleri ile ilişkisi incelenerek, hadef ve amaçlar açısından analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda 2024-2028 Stratejik Planının üst politika belgeleri uyumlu ve Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığınca yayımlanan Kılavuz (Sürüm 3.1) ve rehberlere uygun olarak hazırlandığı, izleme ve değerlendirme sürecinde faaliyet raporu hazırlanarak hedeflerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin izlendiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Üst Politika Belgeleri, Stratejik Plan, Analiz, Jandarma

STRATEGIC PLANNING IN THE GENDARMERIE GENERAL COMMAND: ANALYSING THE 2024-2028 STRATEGIC PLAN IN TERMS OF ITS RELATIONSHIP WITH TOP POLICY DOCUMENTS AND STRATEGIC GOALS AND OBJECTIVES

Abstract

In terms of areas of responsibility, 93 per cent of Turkey's surface area and 21 per cent of the population in terms of providing security and public order services are under the responsibility of the Gendarmerie General Command. In addition to its civil, judicial and military duties, it is necessary to carry out the activities of the Gendarmerie within a long plan in the uncertain and risk environment of the future, which has become more complex with globalization and increasing technology, as well as unforeseen situations such as state of emergency, crisis and natural disasters. In 2018, the obligation to prepare a strategic plan was introduced and the 2019-2023 Strategic Plan was prepared and put into force in 2019, and following the 2019-2023 Strategic Plan, the 2024-2028 Strategic Plan was put into force in 2024. The relationship between the Gendarmerie General Command Strategic Plan 2024-2028 and the top policy documents was examined and analysed comparatively in terms of goals and objectives. As a result of the analysis, it was concluded that the Gendarmerie General Command 2024-2028 Strategic Plan was prepared by taking the top policy documents as a guide, and that annual performance indicators and activity reports were prepared during the monitoring and evaluation process to monitor the realization of the targets.

Keywords: Top Policy Documents, Strategic Plan, Review, Gendarmerie

KAMU YARARI NEREYE? 2025 YILI CUMHURBAŞKANLIĞI YILLIK PROGRAMI'NIN SÖYLEDİKLERİ

Meryem ÇAKIR KANTARCIOĞLU[1]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de planlama politikalarının kökleri, 1930'lu yıllara uzanır. İlk dönemde devlet eliyle ağır sanayileşmeye dönük kalkınmacı planlama anlayışı, daha çok kamu hizmeti ve kamu yararı ilkeleri etrafında şekillenmiş; planların temel amacı, topyekûn kalkınmanın temellerini atıp kamunun ucuz fiyatlarla erişebileceği kitlesel üretime yönelik üretimi sağlamak olmuştur. 1940'lı yılların sonlarından itibaren yıllarda ibre, liberal politikalar ve tarımsal kalkınmadan yana dönerken 1960'lı yıllarda DPT'nin kurulmasıyla birlikte süreç, farklı içerikte olsa da yine kamu hizmeti ve kamu yararı çerçevesinde örgütlenmiştir. 1980'li yıllardan sonra dünyadaki iktisadi gelişmelere paralel olarak, neo-liberal politikaların yavaş yavaş planlara da yansıdığı görülmekle birlikte Türkiye'de, özellikle 2000'li yıllardan itibaren kamu hizmeti ve kamu yararına yönelik plancılık anlayışı geri çekilmeye başlamıştır. Özelleştirme, etkinlik, verimlilik, yönetişim gibi moda kavramların plancılık literatürüne de hâkim olmasına şahitlik ettiğimiz bu dönemde hazırlanan politika ve plan metinleri, daha çok bu anahtar kavramları içermekte, daha az kamu yararından bahsetmektedir.

Cumhurbaşkanlığı yıllık planları, her yılın Ekim ayında Resmî Gazetede yayımlanan, orta vadeli programla uyumlu olarak o yılın ekonomik, mali, sosyal ve yatırım hedeflerini nicel ve nitel verilerle birlikte içeren politika metinleridir. Yıllık programların uyumlu olmak zorunda olduğu üç yıllık orta vadeli programlar ile daha kapsayıcı ve daha uzun erimli bir sürecin hedeflerini belirleyen temel metinler olarak beş yıllık kalkınma planları, önceleri Devlet Planlama Teşkilatı ve Kalkınma Bakanlığı, 2019 yılından itibaren de Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın iş birliği neticesinde hazırlanmaktadır ve yıllık programlar, kalkınma planlarının kısa vadeli hedeflerini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, 30 Ekim 2024 tarihli, 32707 sayılı Resmî Gazetenin Mükerrer kısmında yayımlanan, 9074 karar numaralı 2025 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı inceleme metni olarak seçilmiş, araştırmanın olgusal zeminini bu politika metni oluşturmuştur. Program, On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) ile 2025-2027 arasındaki üç yıllık dönemi kapsayan Orta Vadeli Programın 2025 yılında gerçekleştirilmesi planlanan hedeflerini sayısal veriler, tablolar ve çeşitli analizlerle birlikte göstermektedir. Bir "içindekiler" başlığına sahip olmayan ve 2024 yıllık programı ile sayısal veriler hariç olmak üzere aynı bölümleme, başlıklandırma ve içeriğe sahip 436 sayfalık metin, iki ana bölümden oluşup ilk bölüm, dünya ve Türkiye ekonomisindeki güncel durum ile kamu maliyesindeki

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, meryem.cakir@dicle.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9833-0280.

gelişme hedeflerini içermektedir. Bu bölümde Türkiye'den ve dünyadan iktisadi duruma genel bakışın yanı sıra, Türkiye ekonomisi içindeki yönetsel örgütlenmenin mali durumu ortaya konmaktadır. Merkezi idare ve yerel yönetim bütçeleri sayısal verilerle açıklanmış, hizmet yerinden yönetim birimleri olan kamu iktisadi teşebbüslerine yönelik hedefler de 'özelleştirme'yle birlikte ele alınmıştır. İkinci bölüm ise daha çok politika ve hedeflere odaklıdır. Bu bölümde, 2025 yılında izlenecek politikaların makroekonomik amaçlarına ve "istikrarlı ve güçlü ekonomi, yeşil ve dijital dönüşümle rekabetçi ekonomi, nitelikli insan, güçlü aile, sağlıklı toplum" başlıklarından oluşan içeriğiyle 2025 yılı programının hedef ve politikalarına yer verilmiştir. "Kamu işletmeciliği ve özelleştirme", ikinci bölümde de yine kendine bir başlık olarak yer bulabilmiştir.

Öte yandan çalışmanın özellikle odaklanacağı kısım, kamu yararına ilişkin hedeflerin en net görülebildiği, programın son kısmını oluşturan "nitelikli insan, güçlü aile ve sağlıklı toplum" başlığı ve alt başlıklarıdır. Bu alt başlıklar arasında, devletin temel kamu hizmetlerinden sayılan eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi çeşitli konular yer almaktadır. Fakat bu alt başlıkların içeriğine bakıldığında, kamu kavramı gözden uzaklaşmaktadır. Genel olarak kamusal hak ve yükümlülüklerle donatılmış yurttaşlardan ziyade bireylerin, beşerî sermaye olarak tanımlandığı ve kamunun bu nitelikle birlikte ele alındığı görülmektedir. Örneğin eğitim başlığı altında nitelikli eğitim ve hayat boyunca öğrenmeye ilişkin eşitlik sağlama amacına kısaca değinilmesine karşın, eğitim hedefleri başlığı altında, piyasa ve özel sektörle ilişkileri çağrıştıran anahtar kelimeler daha kapsamlı bir yer tutmaktadır. Bunlar arasında eğitimin mesleki ve sektörel ihtiyaçlara yönelik olması, beşerî sermaye olarak tanımlanan öğrencilerin ekonominin ihtiyaçları çerçevesinde eğitimi, mesleki eğitimde karar alma ve diğer süreçlere özel sektörün dahil edilmesi, yükseköğretimde bölümlerin kontenjanının arz-talep dengesine göre belirlenmesi, üniversite-sanayi iş birliği, rekabetçi yükseköğretim gibi piyasa ile iç içe geçen hedefler ön plana çıkmaktadır. Her birinin ayrıntılarına çalışmada girilecek diğer alt başlıklarda da benzer yaklaşımın izleri sürülebilmektedir.

Metnin bütününe sirayet eden vurgu kamu yararından ziyade, kar-zarar analizleri, tasarruf yöntemleri ve maliyetleri azaltma yöntemleri, kamu iktisadi teşebbüslerine yönelik özelleştirme çalışmalarının güncel durumu, mali disiplinin korunması, beşerî sermayenin ve işgücü piyasasının geliştirilip genişletilmesidir. Bir yandan kamu hizmeti için ayrılan bütçenin tasarruf ve verimlilik ölçütleriyle birlikte ele alınması diğer yandan kamuya ait kurum ve kaynakların büyük ölçüde özelleştirme, verimlilik, piyasalaşma boyutuyla yıllık hedefin konusu olması, yönetsel karar ve politikalardaki yaklaşımı ve eğilimi açık etmektedir. Oysa, 1952 yılında yayımlanan İdare Hukukunun Umumi Esasları adlı kitabının ilk cümlesinde, bir devletin varlık sebebi der Onar, kamusal ihtiyaçların giderilmesi, tüm yurttaşlar için gerekli ve yararlı olan faaliyetlerin gerçekleştirilmesi zorunluluğudur.

Planlama kültüründe, kamu yararının gözetilmesinin tarihsel süreç içerisindeki gerilemesi ve bu

gerilemenin giderek geniş halk kitlelerinin refah ve gönencini daraltması, bu çalışmanın temel varsayımı olmakla birlikte çalışmanın amacı, son dönem plan ve programlarındaki bu geçişi, 2025 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı üzerinden okumak ve yönetsel yaklaşımdaki değişimi, somutluk düzeyinde göstermektir. Çalışma, veri toplama teknikleri bakımından son kalkınma planı, orta vadeli program ve yıllık programın diğer politika metinleriyle birlikte beraber incelenmesine odaklandığından, örgütsel dokuman incelemesine; kamu yararı, özelleştirme, kamu hizmetleri ve piyasa ilişkisi gibi kavramsal temelin araştırılması açısından literatür taramasına dayanmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın metodu, metin analizine dayalı nitel yöntem olarak seçilmiştir. Araştırmanın bulguları kamu yararı kavramının planlama metinlerinde görünmez hale geldiği, kamu hizmetlerinin kamu yararı ilkesi gereğince değil, özelleştirme, piyasalaştırma ve özel sektöre kaynak aktarımı şeklinde yeni bir içerik kazandığıdır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yararı, Planlama, Yıllık Program, Özelleştirme, Piyasalaştırma

WHERE IS THE PUBLIC INTEREST? WHAT THE 2025 PRESIDENTAL ANNUAL PROGRAMME SAYS

Abstract

This study explores the decline of the concept of public interest in Turkey's planning culture, particularly in the context of recent policy documents such as the 2025 Presidential Annual Programme. Since the 1930s, Turkey has followed a planning culture, preparing annual programs that outline the yearly targets of five-year development plans. However, recent plans have shifted focus from public interest to terms like privatization, marketization, governance, and efficiency. The core assumption of this research is that the public interest has been increasingly sidelined over time, and this shift has contributed to a decline in the overall welfare and prosperity of the population. The study aims to examine this transition by analyzing the 2025 Presidential Annual Programme and other related policy texts. By conducting a qualitative analysis based on organizational document analysis and a literature review, the study investigates key concepts such as public interest, privatization, public services, and market relations. Through this approach, the research seeks to illustrate how the administrative approach has evolved over time. The findings suggest that public interest has become less prominent in planning documents, while public services have been increasingly framed in terms of privatization and market-driven strategies. The transfer of resources to the private sector and the emphasis on efficiency are highlighted as key trends that diverge from the original purpose of comprehensively meeting collective public needs. This study sheds light on the shift in policy priorities and its implications for public welfare.

Keywords: Public Interest, Planning, Annual Programme, Privatization, Marketization

KAMU YÖNETİMİNİ KAVRAMLAR TARİHİ ÜZERİNDEN YENİDEN DÜŞÜNMEK

Özgür ÖNDER[1], Muhammed Zahid ÇIĞMAN[2], Rakip YALÇIN[3]

Genişletilmiş Özet

Kamu yönetimi disiplininin araştırma konusu, bilimsel yöntem ve temel değerler açısından bunalım içinde olduğu ileri sürülmektedir. Bu sorunun aşılması için alanın kuramsal ve uygulamalı katkılarını artıracak yollar aranmaktadır. Bu çerçevede kamu yönetiminin felsefe, edebiyat ve tarih gibi disiplinlerle derin ilişkiler kurması yönünde çağrılar yapılmaktadır. Tarihle kurulacak ilişki ise bazı tartışmaları beraberinde getirmektedir. Kamu yönetimi ile tarih arasında kurulacak ilişki, ancak belli şartların sağlanması hâlinde kendinden beklenen katkıyı sunabilecektir. Bu şartlardan en önemlisi kavramların yerinde ve bağlamında (context) kullanılmasıdır. Bu şartın sağlanması için kamu yönetimi ile kavramlar tarihi arasında köprüler kurulması uygun olacaktır. Kavram tarihçiliğinin ilk çalışmaları tarih felsefecileri ve sosyal tarih araştırmacılarının çalışmalarına dayanmaktadır. Tarih felsefesi ve sosyal tarih araştırmalarının insanlar arası ilişkilerle, her türden sosyalleşmeyle ve toplumsal tabakalaşmayla ilgilenmesi bu bilimlerin çatısı altında ortaya çıkan ve gelişen kavram tarihçiliğinin sınırları da toplumun sınırları olarak belirmiştir. Bundan dolayı kavram tarihçiliği disiplinlerarası çalışmayı gerektirmektedir. Kavram tarihi felsefi etkinliğinin tarih felsefesi ve sosyal tarih araştırmalarıyla birlikte ilerlemesi ve sınırlarının toplumun sınırlarıyla çizilmesi kamu yönetimiyle aynı sınırları paylaştığını göstermektedir. Bu durum kamu yönetiminin içerisinde bulunduğu bunalımdan kurtulabilmesi için kavramlar tarihi felsefi etkinliği ile yeni bir bakış açısının gelişmesine yol açabilme potansiyelini taşımaktadır.

Kamu yönetiminin araştırma konusu, bilimsel yöntem ve temel değerler açısından bunalım içinde olduğu ileri sürülmektedir. Bu sorunun aşılması için alanın kuramsal ve uygulamalı katkılarını artıracak yollar aranmaktadır. Bu çerçevede kamu yönetiminin felsefe, edebiyat ve tarih gibi disiplinlerle derin ilişkiler kurması yönünde çağrılar yapılmaktadır. Felsefe ve edebiyat ile ilişkilerin geliştirilmesi, kamu yönetiminde kavramların yerinde kullanımına ilişkin dikkatin artırılması bakımından faydalı olma potansiyeli taşımaktadır. Tarihle kurulacak ilişki ise bazı tartışmaları beraberinde getirmektedir. Kamu yönetiminin esas itibariyle modern dönemlerde sorunsallaştırılan bir alan olması, yönetimin tarihten çalışılması yönündeki çözüm önerilerine kuşkuyla yaklaşılmasına neden olabilir. Zira kamu yönetimi, günümüzdeki şekli itibariyle sanayi toplumunun doğması, uluslaşma ve demokratikleşme gibi modern gelişmelerin bir sonucudur. Bununla birlikte alanın ilgisi

[1] Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, ozgur.onder@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8716-4769.
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, mzahid.cigman@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9761-4102.
[3] Doktora Öğrencisi, yalcinrakip@gmail.com, Orcid: 0000-0002-5793-3819.

bu çerçeveyi aşmaktadır. Geniş insan topluluklarının ortak ihtiyaçlarının uygun yollarla karşılanmasına yönelik faaliyetlere ve ortaya çıkan sorunlara geleneksel toplumlarda da rastlanmaktaydı. Modernleşmeyle birlikte bu faaliyetlerde nicelik sıçramaları ve nitelik dönüşümleri ortaya çıksa da yönetimin modern dönem öncesindeki görünümlerinin ihmal edilmesini mazur göstermez. Aksine bilimsel yöntemin tabii bir yönelimi olarak kendine karşılaştırma nesnesi arayan araştırmacıların, yönetimin mevcut görünümü ile karşılaştırmak üzere tarihin farklı dönemlerindeki görünümlerine özel bir ilgi göstermeleri beklenmelidir. Karşılaştırma nesnesi olarak yönetim tarihi üzerine yapılacak çalışmalar, alanın öngörebilirliğini artırma potansiyeli taşımaktadır. Kamu yönetimi disiplinindeki yeri hakkında tam bir mutabakat olmasa da yönetim tarihi; yönetim/siyaset kavramları, yönetim kurumları ve yönetim düşüncesi ekseninde kendine karşılaştırma nesnesi ararken bu çalışma, özellikle kavramların yönetim düşüncesi ve kurumlarını inşa edici ve geliştirici potansiyeline işaret etmektedir.

Kamu yönetimi ile tarih arasında kurulacak ilişki, ancak belli şartların sağlanması hâlinde kendinden beklenen katkıyı sunabilecektir. Bu şartlardan ilki, yönetimin tarihten çalışılmasına koşut olarak tarihin de yönetimden çalışılması zorunluluğudur. Bir başka deyişle, tarihî olayların tahkiyesine dayanan bir yönetim tarihi yerine, kamu yönetimi kavramlarının tarihe uygulandığı bir çalışma tarzına ihtiyaç duyulmaktadır. Alanın temel kavramlarıyla buluşturulmamış bir anlatının kamu yönetimine katkısı sınırlı kalacaktır. Beklenen faydanın sağlanması için bir başka şart, ilgili kavramların anakronik kullanımlara malzeme edilmemesi gerekliliğidir. Kavramlar tarih içinde ve toplumlar arasında değişkenlik gösteren içeriklere sahiptir. Kavramın tarihin farklı dönemlerinde kazandığı içeriklerin aydınlatılması, kamu yönetimi – tarih ilişkisinin verimli bir zeminde kurulması için bir ön gerekliliktir. Kavramlar tarihi bu zemini kuracak birikimin devşirilebileceği bir alan olarak dikkat çekmektedir.

Her ne kadar kavramların incelenmesi tarih boyunca farklı disiplinlerdeki araştırmacılar tarafından bireysel anlamda yapılmış olsa da Alman araştırmacılar XIX. yüzyılın sonuna doğru sistematik ve bir metodolojiye dayalı olarak konuyu ilk ele alanlardır. Kavram tarihçiliğinin ilk çalışmaları tarih felsefecileri ve sosyal tarih araştırmacılarının çalışmalarına dayanmaktadır. Tarih felsefesi ve sosyal tarih araştırmalarının insanlar arası ilişkilerle, her türden sosyalleşmeyle ve toplumsal tabakalaşmayla ilgilenmesi bu bilimlerin çatısı altında ortaya çıkan ve gelişen kavram tarihçiliğinin sınırlarını da toplumun sınırları olarak belirmiştir. Bundan dolayı kavram tarihçiliği disiplinlerarası çalışmayı gerektirmektedir. Çünkü kavramlar, kavram tarihçileri tarafından kullanıldıkları tüm disiplinlerin ortak mirası olarak görülmektedir. Kavram tarihçiliği, kavramların ne zaman, nerede, kim tarafından ve kim için, hangi amaçla, hangi durumda ortaya çıktığını, nasıl anlaşıldığını ve nasıl bir değişim geçirdiğini araştırmakla başlamıştır. Kavramın ortaya çıkışı, kullanılışı ve mevcut durumunun ele alınışı kavram tarihçilerinin olaylardan kavramlara ve kavramlardan olaylara

bakmalarına neden olmuştur. Yani çift yönlü bir bakış açısıyla kavramları hem diyakronik hem de senkronik bir şekilde ele almaktadırlar.

Kavram tarihi felsefi etkinliğinin tarih felsefesi ve sosyal tarih araştırmalarıyla birlikte ilerlemesi ve sınırlarının toplumun sınırlarıyla çizilmesi kamu yönetimiyle aynı sınırları paylaştığını göstermektedir. Bu durum kamu yönetiminin içerisinde bulunduğu bunalımdan kurtulabilmesi için kavramlar tarihi felsefi etkinliği ile yeni bir bakış açısının gelişmesine yol açabilme potansiyelini taşımaktadır. Kavram değişimlerinin gerçeklikle birlikte uyumlu bir tempo ve ritimde değişim göstermemesi hatta bazen tam tersi bir gelişme göstermesi modern bir alan olarak görülen kamu yönetiminin tarih ile olan ilişkisinin daha sağlam bir zemine oturtmasına yol açabilecektir. Kavram tarihçileri tarafından incelenen kavramların yatay ve dikey bir şekilde araştırılması tarihin herhangi bir noktasında ortaya çıkan bir bilimin de alanını ilgilendiren kavram veya kavramların gelişmesine katkı sağlayabileceği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Yani kamu yönetimi her ne kadar modern bir bilim alanı olsa da kullandığı ve dayandığı kavramlar tarihsel anlamda geçmişe dayanmaktadır ve bu bilim kullandığı kavramlara yeni anlamlar yüklemeye de devam etmektedir. Örnek vermek gerekirse kamu yönetimi ve siyaset biliminde kullanılan "bürokrasi", "yönetim" ve "devlet" gibi kavramların tarihsel gelişimiyle birlikte günümüzdeki yönetim uygulamalarının kökenlerini ve mevcut sorunlarını anlayıp ortaya çıkarmakta yardımcı olabilir. Kavram tarihçiliğinin disiplinlerarası çalışmalara önem vermesi ve bunu zorunlu bir çalışma olarak görmesi tarihin de kamu yönetimiyle etkileşim içerisinde ondan faydalanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yine zaman içerisinde bu kavramların çeviri yoluyla başka toplumlara aktarılması konusunda da benzer bir durumun yaşanma ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim konu ile ilgili İngilizce yazılmış bir çalışmayı Türkçeye çeviren çevirmen derinlemesine olmasa da yaşanan zorlukları dile getirmiştir.

Kamu yönetimi açısından kavramlar tarihini çalışmanın tarihsel bağlamın anlaşılmasına, kavramlara yüklenen "evrensel" anlamların yeniden düşünülmesine, kamu politikalarının iyileştirilmesine katkıda bulunması beklenebilir. Öte yandan; aşırı tarihselcilik, modern gereksinimlerin göz ardı edilmesi ve yanlış yönlendirme gibi olumsuz etkiler de söz konusu olabilir.

Anahtar Sözcükler: Kavram Tarihçiliği, Kamu Yönetimi Disiplin Bunalımı, Kavramlar

RETHINKING PUBLIC ADMINISTRATION THROUGH THE HISTORY OF CONCEPTS

Abstract

It is argued that public administration is in a crisis in terms of research subject, scientific method and basic values. In order to overcome this problem, ways are sought to increase the theoretical and practical contributions of the field. In this framework, there are calls for public administration to establish deep relations with disciplines such as philosophy, literature and history. The relationship to be established with history brings along some debates. The relationship to be established between public administration and history can only make the expected contribution if certain conditions are met. The most important of these conditions is the proper use of concepts. In order to fulfil this condition, it would be appropriate to build bridges between public administration and the history of concepts. The first studies of concept historiography are based on the works of philosophers of history and social history researchers. Since philosophy of history and social history researches are concerned with interpersonal relations, all kinds of socialisation and social stratification, the boundaries of concept historiography, which emerged and developed under the umbrella of these sciences, were determined as the boundaries of society. Therefore, concept historiography requires interdisciplinary work. The fact that the philosophical activity of the history of concepts progresses together with the philosophy of history and social history researches and its boundaries are drawn with the boundaries of society shows that it shares the same boundaries with public administration. This situation has the potential to lead to the development of a new perspective with the philosophical activity of the history of concepts in order to get rid of the crisis in public administration.

Keywords: Concept Historiography, Public Administration Discipline Crisis, Concepts

OPTİMAL DEVLET PERSPEKTİFİ: TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE DEVLETİN ROLÜ VE FONKSİYONLARINA İLİŞKİN DENGE ARAYIŞI

Faruk Selahattin YOLCU[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma, optimal devlet yaklaşımı çerçevesinde Türk kamu yönetiminde devletin rolü, fonksiyonları ve sınırlarının belirlenmesine yönelik bir analiz sunmaktadır. Optimal devlet anlayışı, devletin etkinlik, verimlilik, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini esas alarak, kamu hizmetlerinin toplumsal faydayı maksimize edecek şekilde nasıl organize edilmesi gerektiği sorusuna yanıt aramaktadır. Çalışma, Türk kamu yönetiminde optimal devlet kavramının tarihsel gelişimini ve güncel uygulamalarını ele alarak, devletin sınırlarının ve fonksiyonlarının hangi ölçütlere göre belirlendiğini tartışmaktadır. Devletin ekonomi, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve idari işlevler gibi temel alanlardaki rolü, optimal devlet ilkeleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Ayrıca, yerel ve merkezi yönetim ilişkilerinde optimal denge arayışı vurgulanarak, bu bağlamda karşılaşılan yapısal sorunlar ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Çalışmanın temel amacı, Türk kamu yönetiminde stratejik planlama süreçlerinin ve kamu politikalarının, optimal devlet ilkeleriyle uyumlu şekilde geliştirilmesine yönelik somut öneriler sunmaktır. Bu doğrultuda, literatür taraması ve vaka analizlerinden elde edilen veriler ışığında, optimal devlet yaklaşımının kamu yönetimi reformlarına ve toplumun refah seviyesinin artırılmasına nasıl katkı sağlayabileceği ortaya konulmuştur. Çalışma, kamu yönetiminde etkinlik ve verimlilik hedeflerini gerçekleştirmek için optimal devlet anlayışının hem teorik hem de uygulamalı düzeyde güçlü bir rehber olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma, optimal devlet kavramının Türk kamu yönetimindeki rolü, fonksiyonları ve denge arayışı bağlamında nasıl şekillendiğini ve uygulanabilir olduğunu ele almaktadır. Optimal devlet anlayışı, devletin etkinlik, verimlilik ve toplumsal faydayı maksimize etme misyonunu yerine getirirken, sınırlarının ve fonksiyonlarının nasıl belirlendiğine odaklanmaktadır. Türk kamu yönetiminin tarihsel ve güncel pratikleri, bu çerçevede incelenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türk kamu yönetiminde devletin rolü ve fonksiyonlarının optimal denge bağlamında değerlendirilmesini sağlamaktır. Özellikle, devletin etkinlik ve verimlilik arasında nasıl bir denge kurduğu, toplumsal ihtiyaçlara cevap verirken hangi sınırları aşmaması gerektiği ve bu yaklaşımın kamu politikalarına yansımaları tartışılmaktadır. Optimal devlet ilkeleri doğrultusunda, kamu yönetiminde stratejik karar alma süreçlerinin daha etkili ve sürdürülebilir hale getirilmesi hedeflenmektedir.

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, selahattin.yolcuocaeli.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9942-7669.

Çalışmada, literatür taraması ve vaka analizi yöntemleri kullanılarak optimal devlet kavramı, tarihsel gelişimi ve kamu yönetiminde uygulama alanları detaylı şekilde analiz edilmiştir. Ayrıca, Türk kamu yönetimi reformları ve pratikleri incelenerek teorik çerçeveye somut örnekler sunulmuştur. Çalışma, Türk kamu yönetiminde optimal devlet yaklaşımının uygulanabilirliğini hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki gelişmelerle ilişkilendirmektedir.

Çalışma kapsamına ve işleyişine dahil edilen konu başlıklarını şöyle özetlemek mümkündür:

Devletin Rolü ve Fonksiyonları bölümünde, devletin temel ekonomik, sosyal ve idari fonksiyonları ele alınmaktadır. Devletin toplumun refahını artırmak amacıyla hangi alanlarda nasıl bir rol üstlenmesi gerektiği tartışılmaktadır. Kamu hizmetlerinin sunumunda devletin müdahale düzeyi ve sınırları incelenerek, bu fonksiyonların etkinlik ve verimlilik bağlamında nasıl optimize edilebileceği üzerinde durulmaktadır.

Optimal Devlet İlkeleri başlığı altında, optimal devlet kavramının temel ilkeleri olan etkinlik, verimlilik, şeffaflık ve hesap verebilirlik ele alınmaktadır. Bu ilkelerin Türk kamu yönetiminde nasıl bir dönüşüm yarattığı ve kamu politikalarına nasıl yansıdığı açıklanmaktadır. Ayrıca, optimal devletin toplumsal fayda yaratma ve kamu kaynaklarını etkili kullanma kapasitesine olan katkıları değerlendirilmiştir.

Denge Arayışı: Devletin Sınırlarının Belirlenmesi bölümünde, devletin sınırlarının nasıl çizilmesi gerektiği sorusuna yanıt aranmıştır. Devletin sınırlarını belirlerken, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki ilişki, yetki ve sorumluluk dağılımı incelenmiştir. Aynı zamanda, kamu hizmetlerinin desantralizasyonu ve özelleştirilmesi gibi süreçlerin kamu yönetiminde dengeyi nasıl etkilediği tartışılmaktadır.

Türk Kamu Yönetiminde Optimal Devlet Uygulamaları bölümü, Türk kamu yönetiminde optimal devlet anlayışını hayata geçirmek için yapılan reformları ve pratik uygulamaları kapsamaktadır. Özellikle, kamu yönetimi reformlarının etkinliği, stratejik planlama süreçleri ve bu süreçlerde karşılaşılan sorunlar analiz edilmiştir. Ayrıca, yerel yönetimlerin kamu hizmetlerindeki rolü ve bu hizmetlerin toplumsal ihtiyaçlara uygun olarak sunulma düzeyi değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Bulguları: Araştırma bulguları, Türk kamu yönetiminde optimal devlet yaklaşımının, etkinlik ve verimlilik hedeflerini desteklerken, devletin sınırlarının ve sorumluluklarının net bir şekilde tanımlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle, kamu hizmetlerinin sunumunda etkinlik ve toplumsal faydanın dengelenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, optimal devlet yaklaşımının, kamu yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin güçlendirilmesine önemli katkılar sağladığı belirlenmiştir.

Optimal devlet anlayışı, Türk kamu yönetiminde hem teorik hem de pratik düzeyde önemli bir potansiyel taşımaktadır. Devletin fonksiyonlarının sınırlandırılması ve bu fonksiyonların verimli

şekilde yerine getirilmesi, kamu yönetiminin modernizasyonuna ve vatandaş memnuniyetinin artırılmasına katkıda bulunacaktır. Bununla birlikte, optimal devletin uygulanabilirliği için yönetişim mekanizmalarının güçlendirilmesi, şeffaflık ve hesap verebilirlik kültürünün yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca, kamu yönetimi politikalarının uluslararası standartlara uygun olarak geliştirilmesi ve bu süreçte paydaş katılımının artırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Optimal Devlet, Kamu Yönetiminde Reform, Denge Arayışı, Dönüşüm

OPTIMAL STATE APPROACH: THE ROLE OF THE STATE IN TURKISH PUBLİC ADMINISTRATION, ITS FUNCTIONS AND THE SEARCH FOR BALANCE

Abstract

This study presents an analysis of the role, functions and boundaries of the state in Turkish public administration within the framework of the optimal state approach. The optimal state concept seeks an answer to the question of how public services should be organized in a way that maximizes social benefit, based on the principles of state effectiveness, efficiency, transparency and accountability. The study discusses the historical development and current applications of the optimal state concept in Turkish public administration, and the criteria by which the boundaries and functions of the state are determined. The role of the state in basic areas such as economy, education, health, social services and administrative functions is evaluated in line with the principles of the optimal state. In addition, the search for optimal balance in local and central government relations is emphasized, and structural problems encountered in this context and solution suggestions are included. The main purpose of the study is to present concrete suggestions for the development of strategic planning processes and public policies in Turkish public administration in line with the principles of the optimal state. In this direction, in the light of the data obtained from the literature review and case studies, it is revealed how the optimal state approach can contribute to public administration reforms and increasing the welfare level of the society. The study shows that the optimal state concept is a strong guide at both theoretical and applied levels to achieve effectiveness and efficiency goals in public administration.

Keywords: Public Administration, Optimal State, Reform in Public Administration, Search for Balance, Transformation

6 ŞUBAT DEPREMLERİ BAĞLAMINDA HÜKÜMETİN KRİZ YÖNETİM ETKİNLİĞİ: BİR YILLIK SÜRECİN ANALİZİ

Selma İPEK[1]

Genişletilmiş Özet

Krizler ciddi tehdit, akut aciliyet ve belirsizlik içeren; vatandaşları, siyasi yetkilileri ve kamu kurumlarını teste tabi tutan süreçlerdir. Günümüzde krizler, sınırları kolayca çizilebilecek olaylar olarak görülmemektedir. Geleneksel kriz araştırmalarında odak noktası, tehdit edici bir olayın tamamen sürpriz olması ve yetkililerin durumu kontrol altına alarak krizi belirgin bir şekilde sona erdirme mekanizmalarıydı. Fakat bu bakış açısı modern krizlerde yeterli olmamaktadır. Yerel krizlerin kolaylıkla ulusala, ulusal krizlerin ise günler içinde küresel krizlere dönüştüğü çağımızda, kriz yönetimi siyasal sistemin önemli bir süreci haline gelmiştir. Örgütsel araştırmalar uzun zamandır krizler ve kriz yönetimi ile ilgilenmektedir. Artık kriz analistleri krizi bir süreç olarak tanımlamakta ve koşulları, özellikleri ve sonuçları bütünsel olarak değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Yakın zamana değin kamu yönetiminde, kriz ve kriz yönetimi çalışmaları yeterince üzerinde durulan konular olmamıştır. Kriz ve kriz yönetimi olguları, işletmeye ve özel sektöre ait bir alan olarak ön plana çıkmış, kamu yönetiminde ise genel anlamıyla afet ve acil durum yönetimi kapsamındaki müdahaleler ile süreç yönetimi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Günümüzde kamu yönetimi her ne kadar modernleşme eğilimi gösterse de, Max Weber'in kendisini meşru fiziksel güç tekeliyle ayıran devlet kavramına büyük ölçüde dayanmaya devam etmektedir. Devletin bir türevi olarak kamu yönetimi, bürokratik düzenle eş anlamlıdır ve devletin sürekliliğini garanti altına aldığı varsayılır. Kamu yönetiminde yavaş yavaş idari reformlara ilgi duyulmaya başlansa da, gerçekten kritik durumlarda kamu yönetiminin sunabileceği olanaklar sınırlı olmuştur. Krizler (felaketler, isyanlar, devrimler, terörizm) kamu yönetiminin temellerine meydan okuyan zor süreçler olarak belirmektedir. Doğaları gereği programsız, yapılandırılmamış, plansız, beklenmedik ve eşi benzeri olmayan krizler, idare edilmesi zor süreçlerdir. Kamusal anlamda krizlere neden olan pek çok olgu vardır; bunlar ekonomik, siyasal, sosyal kaynaklı olabilir. Doğal afetler ise bu olguların tümünün bozulmasına ve aksamasına neden olabilecek başlı başına kriz barındıran dönemlerdir ve yerel hatta ulusal anlamda büyük krizlere sebep olabilen süreçleri beraberinde getirir. Bu bağlamda bir değerlendirme yapıldığında coğrafi konumu itibariyle Türkiye'yi en fazla etkileyen doğal afetin deprem olduğu düşünülebilir. Türkiye, büyük depremlerin yaşandığı sismik açıdan oldukça aktif Anadolu Plakası üzerinde yer almaktadır. 1900 yılından bu yana bu topraklarda büyüklüğü 7'nin üzerinde 20 deprem meydana gelmiş ve Türkiye depremden etkilenen ülkeler arasında ilk sıralarda yer almıştır. Türkiye, 1900-2023 yılları arasında can kaybına ve ekonomik hasara neden olan 269

[1] Dr., ipekseli44@gmail.com, Orcid: 0000-0002-6763-3000.

deprem yaşamıştır. Bunlardan en çok can alan ve en ağır hasara yol açan ilk üç deprem, 2023 Kahramanmaraş Depremleri, 1939 Erzincan Depremi ve 1999 Marmara Depremi olmuştur. 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye saati ile 04: 17'de merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi olan Mw7.7 (odak derinlik=8,6km) şiddetinde bir deprem, 13: 24'te ise merkez üssü Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesi olan Mw7.6 (odak derinlik=7km) büyüklüğünde bir diğer deprem meydana gelmiştir. Bu depremler, toplamda 11 ilde büyük yıkımlara yol açan, şiddetleri ve kapsadıkları alan açısından değerlendirildiğinde yakın tarihte eşi benzeri olmayan felaketler olarak değerlendirilmektedir. Mezkûr depremler Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere 11 il genelinde çok ciddi yıkımlara neden olmuştur. Son yüzyılda yaşanan doğal afetler arasında sebep olduğu can ve mal kaybı miktarıyla en etkili afetler arasında ilk sıralarda yer alan depremler, 120 bin km2 'lik bir alanı ve 14 milyon kişiyi etkilemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının depremlerin 1. yıldönümünde hazırladığı raporda belirtilen verilere göre 53.537 kişi, depremler sebebiyle hayatını kaybetmiş, 107.204 kişi ise yaralanmıştır. Bu depremler, alan itibarıyla dünyadaki 133 ülkenin yüz ölçümünden daha büyük bir alanı, etkilenen nüfus bakımından ise 157 ülkenin nüfusundan daha fazla insanı etkilemiştir. Depremlerin hemen ardından arama kurtarma faaliyetlerinin ve sonrasındaki çalışmaların hızla yürütülebilmesi için Anayasanın 119'uncu maddesine dayanılarak deprem bölgesindeki illerde 8 Şubat 2023 tarihinde 3 ay süreyle Olağanüstü Hal (OHAL) ilan edilmiştir. Acil ve hayati ihtiyaç malzemelerinin karşılanması, tehlike riski olan binaların yıkılması, yıkılma riski olan binaların bulunduğu alanlara girişin sınırlandırılması gibi işlerin OHAL kapsamında ivedilikle gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Depremin ardından bölgede, afette ihtiyaç duyulan hizmetlerin yürütülebilmesi için başta arama kurtarma personeli olmak üzere, kamu görevlileri, STK'lar, uluslararası arama kurtarma personeli ve gönüllüler dâhil olmak üzere yüz binlerce personel görev yapmıştır. Bölgede iş makineleri, uçaklar ve helikopterler kullanılarak çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca afet bölgesinde kurulan çadır kentler aracılığıyla barınma hizmeti verilmiştir. İlerleyen süreçte bölgede, konteyner kentler oluşturulmuştur. Depremden etkilenen hane halkına yönelik ayni ve nakdi yardımlar yapılmıştır. Bölgedeki krize yönelik ilk müdahaleler ve kriz yönetimi bu çerçevede şekillenmiş; ilerleyen süreçte hasar tespiti devam etmiş ve yeni evlerin inşasına başlanmıştır. Hükümet tarafından deprem bölgesine yönelik olarak yapılan çalışmalar "Sosyal Sektörler", "Altyapı Sektörleri" ve "Ekonomik Sektörler" başlıkları altında sıralanmaktadır. Bu çalışmalar, konut yapımı, eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal korumadan, içme suyu ve kanalizasyon, belediye hizmetleri, enerji, ulaştırma ve haberleşmeye, inşaat, tarım ve madencilik gibi alanlara uzanmaktadır. Depremin üzerinden geçen bir yıllık süreçte Hükümet tarafından yapılmış olan çalışmalar ve kriz yönetimi bu araştırma kapsamında incelenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı sistemine geçilen 2018 yılından beri ülkede yaşanan en şiddetli ve etki alanı geniş doğal afet olması bakımından kriz yönetimi bu depremler neticesinde ortaya çıkan tablonun

belirleyici unsurudur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 66. Hükümetinin karşılaştığı en etkili doğal afet krizi olarak değerlendirilebilecek bu süreçte hükümet tarafından krize verilen yanıt ve süreç yönetimi oldukça önemlidir. Depremden sonra bölgeye müdahalede geç kalındığı, olumsuz hava koşullarının etkisiyle afetzedelerin oldukça güç koşullar altında beklemek zorunda kaldığı yönünde eleştiriler, o dönem medyayı yoğun biçimde meşgul etmiş tartışmalar olarak ön plana çıkmıştır. Bu araştırmada deprem sonrasında ortaya çıkan süreç yönetimi ele alınmakta bir yılın ardından bölgenin bulunduğu durum değerlendirilmektedir. Araştırma kapsamında kriz ve kriz yönetimi çalışmalarında 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri üzerinden yeni bakış açıları oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu süreçte ortaya çıkan krizin kısa zaman içinde ulusal boyuta ulaşması, siyasallaşması, medyanın artan önemi ve kriz yönetiminin önemli detaylarının gözden geçirilmesi araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Araştırma çerçevesinde depremler sonrasında hükümet düzeyinde yapılan uygulamalar, tedbirler ve politikalar değerlendirilmektedir. Merkezi hükümet kanalıyla krize anında müdahale edilmesi ve takip eden bir yıllık süreçte yapılanlar araştırılmaktadır. Araştırmanın yöntemi nitel bir araştırma yöntemi olan literatür taraması olarak belirlenmiştir. Araştırma neticesinde kriz yönetimi noktasında özellikle ilk saatlerde olumsuz hava koşullarının da etkisiyle bazı illerde birtakım gecikmeler ve aksaklıklar yaşandığı anlaşılmaktadır. Merkezi idare kapsamında süreç yönetimi konusunda geniş çerçeveli çalışmalar yapıldığı görülmekte ancak artçı depremlerin devam etmesi ve oldukça geniş bir alanın bu afetten etkilenmesi sebebiyle süreci yönetmede zorluklar yaşandığı da dikkat çekmektedir. Bu bağlamda kriz öncesinde proaktif bir yaklaşım ile gerekli hazırlıkların yapılmamış olduğu özellikle yerel yönetimlerin böyle bir krize hazırlıksız olduğu, bölgenin yapısal eksikliğinin mevcudiyeti ve kolektif bir anlayışın yönetime yansımamış olduğu görülmektedir. Bu sebeple yerel yönetimlerin kriz yönetimi konusunda hazırlıklı olmasının merkezi yönetime de manevra alanı sağlayacağı sonucuna ulaşılmakta bu bağlamda yerel yönetimlerin kriz yönetimi konusunda yönlendirilmesi ve denetlenmesi önerilmektedir. Bu yönde öneri ve değerlendirmeler araştırma sonucunda yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kriz, Kriz Yönetimi, Deprem, Kamu Yönetimi, Türkiye

FEBRUARY 6 EARTHQUAKES IN THE CONTEXT OF THE GOVERNMENT'S CRISIS MANAGEMENT EFFECTIVENESS: AN ANALYSIS OF A ONE-YEAR PERIOD

Abstract

Crises involve serious threat, acute urgency and uncertainty. These are processes that put citizens, political officials and public institutions to the test. Crises (disasters, rebellions, revolutions, terrorism) are difficult processes that challenge the foundations of public administration. There are economic, political and social related phenomena that cause public crises. Natural disasters, on the other hand, are periods that contain crises in themselves that can cause disruption and disruption of all of these phenomena. When an evaluation is made in this context, it can be considered that the natural disaster that affects Turkey the most due to its geographical location is earthquake. Two severe earthquakes occurred on February 6, 2023, centered in Kahramanmaraş. These earthquakes caused great destruction in 11 provinces in total. In this research, the process management that emerged after these earthquakes is discussed and the situation of the region after one year is evaluated. The scope of the research includes the crisis that emerged in this process reaching a national dimension in a short time, its politicization, the increasing importance of the media and reviewing the important details of crisis management. Within the scope of the research, it is aimed to create new perspectives in crisis and crisis management studies through the Kahramanmaraş earthquakes. The method of the research was determined as a literature review as a qualitative research method. As a result of the research, it is concluded that there are some problems in crisis management and that especially local governments are not prepared for crisis management. In this context, it is recommended that local governments be guided and supervised in crisis management.

Keywords: Crisis, Crisis Management, Earthquake, Public Administration, Türkiye

AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ: KASTAMONU İL AFET VE ACİL DURUM MÜDÜRLÜĞÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Serdar Kenan GÜL[1], Buse Berna MANDALOĞLU[2]

Genişletilmiş Özet

Afet, aniden meydana gelerek dramatik ve öngörülmeyen bir şekilde bireylerin hayatını etkileyen, maddi ve manevi kayıplara neden olan, bireylerin baş edemeyeceği doğal, beşeri ve teknoloji kökenli olaylar olarak tanımlanmaktadır.

Meydana geldiği toplumu derinden etkileyen, ekonomik yapının işleyişine hasar veren bu olaylar elbette etkili bir yönetime ihtiyaç duymaktadır. Ülkemizde de Osmanlı'dan bu yana gerçekleşmiş olan afet ve acil durumlar afet yönetim olgusunu ortaya çıkarmış ve günden güne gelişerek bir kamu yönetimi disiplini haline gelmiştir. Etkin bir yönetim anlayışına ihtiyaç duyan ve günden güne değişim ve gelişim gösteren afet yönetimi çeşitli hukuki dayanaklarla varlığını ortaya koymuş olsa da afetlerin yıkıcı etkileri karşısında yetersiz kalmıştır. Bu bağlamda afet yönetiminin daha etkin ve kolay yapılabilmesi amaçlanmış ve bu doğrultuda 2009 yılında 5902 sayılı yasa ile Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) kurulmuş, yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmıştır.2018 yılında ise 4 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatlanmalarından oluşan ve çeşitli planlamalara sahip olan bir kurum niteliğindedir.

Bu çalışmada da afet ve acil durum yönetiminde yetki ve sorumluluklara sahip olan bu kurumun taşra teşkilatlarından biri olan Kastamonu İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü ele alınmıştır. Afet ve acil durum yönetimi ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış, kavramlar ve olaylar üzerinde çokça değerlendirme ortaya konmuştur. Fakat afet yönetiminden sorumlu olan bu kurumun personeli üzerinde bir araştırma ve değerlendirme yapılmamıştır. Bu çalışma ile Kastamonu İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü personelinin afet yönetim bilincini anlamak, örnek olaylar üzerinden personelin farkındalığını ölçmek ve Kastamonu ili için olası risklerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Sistemin değerlendirilmesi, aksaklıkların belirlenmesi, afet öncesi risklerin tespit edilmesi yeni bir bakış açısı kazandırmış, bu şekilde diğer çalışmalardan farkını ortaya koymuştur. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler ise yarı yapılandırılmış formda yüz yüze olarak uygulanmış ortalama otuz dakika sürmüştür.

Araştırmada çeşitli sınırlılıklar bulunmaktadır. Bunlar örneklem, veri, zaman sınırlılıkları olarak sıralanabilmektedir. Örneklem sınırlılığı, yani belirli bir coğrafyada yapılan araştırma sonuçları diğer

[1] Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, skgul@kastamonu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4771-9202.
[2]Yüksek Lisans Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mandaoglubb@gmail.com.

grup ve bölgelerde geçerli olmamaktadır. Bu çalışmada Kastamonu İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü üzerinde durmaktadır. Bu nedenle bulguların diğer İl Afet Müdürlüklerini ya da çalışanların tamamını tanımlaması olanaksızdır. Veri sınırlılığı açısından değerlendirilecek olursak, görüşmede katılımcılara yöneltilmiş olan sorular Kastamonu AFAD ve çalışanlarını tam olarak tanımlamamaktadır. Diğer bir ifadeyle, çalışanların tam bilgi vermemesinden kaynaklı olarak veri kalitesi düşüklüğü yaşanabilmektedir. Zaman sınırlılığı açısından değerlendirmek gerekirse çalışmanın belli bir tarih aralığında yapılmış olması, tutum, bilgi, bakış açısı gibi durumlarda genelleme yapılmasını sınırlandırmaktadır. Bu sınırlılıklar göz önünde bulundurularak çalışmanın analizi ve yorumlanması yapılmıştır. Çalışmaya il müdürlüğü personellerinden on beş kişi katılmıştır. Katılımcılara Afet Yönetim Anlayışı, Kastamonu ili ve AFAD, Afet Eğitimi ve Bilinçlendirme ve Kişisel Kanılar başlığı altında dört bölümden oluşan on sekiz adet soru yöneltilmiştir.

Yapılan mülakat sonuçlarında personelin modern afet yönetim süreçlerine hâkim olduğu görülmüş, Kastamonu iline has afet olayları personel aracılığıyla değerlendirilmiştir. Afet yönetim süreçlerinin, kurumlar arası koordinasyonların Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Ayrıca ilde meydana gelebilecek afet ve acil durumların değerlendirilmesi, risk tespitlerinin yapılması ve buna uygun olarak ileriye dönük çözümlerin üretilmesi, yol haritalarının belirlenmesi gibi durumların İl Risk Azaltma Planı (İRAP) doğrultusunda gerçekleştiği tüm katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Afet eğitimi ve bilinçlendirme konusunda personelin çeşitli eğitimler aldığı ve çeşitli eğitimler verdiği anlaşılmıştır. Eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları personel tarafından yeterli düzeyde görülmüştür fakat her zaman geliştirilerek devam edilmesi gereken bir konu olduğunu ifade etmişlerdir.

Kastamonu ili özelinde sorulan sorular aracılığıyla personelin Kastamonu iline ve ilde meydana gelmiş olaylara bakış açısı anlaşılmıştır. 2021 yılında Kastamonu'nun Bozkurt ilçesinde meydana gelen ve çevre ilçeleri de etkileyen sel felaketi ve etkilerinden bahsedilmiş, Kastamonu'nun Karadeniz'e en uzun kıyı şeridi olan il olması sebebiyle sahil kesiminde yaşanan afet ve acil durumların sıklığına değinilmiştir. Dağlık ve engebeli arazinin çokluğu ve kış şartlarının sert geçmesiyle mahsur kalma olaylarının çok fazla yaşandığı ve mucizelere şahit olduklarını ifade etmişlerdir. Kırsal kesimde yaşayan nüfusun yaş ortalamasının yüksek olması, evlerin eski ve ahşap olması gibi nedenlerle sık sık köy yangınlarının çıktığı anlaşılmıştır. Heyelan, kaya düşmesi, çığ gibi olası afet risklerinin de olduğuna değinen personel ildeki vatandaşların olası bir depreme karşı hazırlıksız olduğunu ifade etmiştir. Kuzey Anadolu Fay Hattının Kastamonu Tosya ilçesinden geçmesi ve tarihte yaşanmış büyük bir depremin varlığı depreme karşı her an hazırlıklı olmak gerektiğini ortaya koymuştur.

Sahada çalışan arama kurtarma personellerinin ve arka planda çalışan yetkili tüm personelin afet ve acil durumlara karşı hassasiyeti dikkat çekmiştir. Kurumun ve meydana gelen her bir olayın personel üzerinde bir etki oluşturduğu ve günden güne profesyonellik kazandırdığı mülakat sonucunda anlaşılmıştır. AFAD İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Eğitim Şube Müdürlüğü aracılığıyla çeşitli eğitimler gerçekleştiren ve çözümler sunan personel, afet yönetimine olumlu katkılar sunabilecek önerilere de değinmiştir.

Çalışma sonucunda afet yönetiminden sorumlu olan bu kurum personelinin afet yönetim bakış açısına ve Kastamonu ili özelinde afetsellik değerlendirmelerine vakıf olunmuştur. Çalışmada afet yönetim anlayışını anlamlandırmaya çalışan sorular sorulmuş olsa da burada tek bir doğru ve ölçüm aracı yoktur. Afet yönetim anlayışının ülkemizde göstermiş olduğu gelişim ve bu konuda daha önce yapılmış çalışmalar temel alınarak değerlendirme yapılmıştır. Modern ve bütünleşik afet yönetim süreçlerinin uygulanabilirliği de bu şekilde anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Acil Durum, Afet Yönetimi, AFAD

DISASTER AND EMERGENCY MANAGEMENT: A STUDY ON KASTAMONU PROVINCIAL DISASTER AND EMERGENCY DIRECTORATE

Abstract

Disaster is defined as natural, human and technological events that occur suddenly and affect the lives of individuals in a dramatic and unpredictable way, cause material and moral losses, and that individuals cannot cope with. This study focuses on the Kastamonu Provincial Disaster and Emergency Directorate, which is one of the provincial organizations of this institution that has authority and responsibilities in disaster and emergency management. This study aims to understand the disaster management awareness of Kastamonu Provincial Disaster and Emergency Directorate personnel, to measure the awareness of the personnel through case studies, and to identify possible risks for Kastamonu province. Evaluating the system, determining defects, and identifying pre-disaster risks have provided a new perspective, thus revealing its difference from other studies. The interview technique, one of the qualitative research methods, was used in the study. The interviews were conducted face-to-face in a semi-structured form and lasted an average of thirty minutes. As a result of the study, the disaster management perspective of the personnel of this institution, which is responsible for disaster management, and their assessments of disasters specific to Kastamonu province were obtained. Although the study asks questions that try to make sense of the understanding of disaster management, there is no single correct measurement tool here. An evaluation has been made based on the development of disaster management understanding in our country and previous studies on this subject. The applicability of modern and integrated disaster management processes has been understood in this way.

Keywords: Disaster, Emergency, Disaster Management, AFAD

6 ŞUBAT 2023 DEPREMİNDE MÜDAHALE AŞAMASINDA UYGULANAN ÇOK AKTÖRLÜ MÜLKİ YÖNETİM MODELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Oral KARAKAYA[1]

Genişletilmiş Özet

Etkileri itibarıyla yalnızca Türkiye'nin değil dünyanın büyük felaketlerinden biri olarak tarihe geçen Şubat depreminin sonuçlarına müdahalenin koordinasyonu 2008 yılında kurulan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığınca gerçekleştirilmiş, afete müdahale konusunda temel yetki de mevzuatta mülki idare amirlerine, kaymakam ve valilere verilmiştir. Ancak, afetin yaygınlığı ve büyüklüğü bölgedeki mülki idare amirlerini de bireysel olarak etkilemiştir. Depremin yayıldığı coğrafyanın genişliği nedeniyle afetten kaynaklanan kaos ortamında en önemli sorun krizin yönetimi noktasında oluşmuş, yurttaşların yardımlaşma seferberliğiyle bölgeye gönderdiği yardımların dağıtımı bile bir sorun alanı teşkil etmiştir. İçişleri Bakanlığı afete müdahalede farklı bir uygulama getirerek çok sayıda kaymakam, vali yardımcısı, vali, mülkiye müfettişi ve merkez teşkilatında görevli mülki idare amirini deprem bölgesinde geçici olarak görevlendirmiştir. Hatta yurt dışında hizmet içi eğitimde bulunan kaymakam adayları da ülkeye çağrılarak deprem bölgesine gönderilmiştir. Kadrolu olarak sahada görev yapan mülki idare amirleriyle birlikte geçici görevle başka mülki idare amirlerinin afete müdahale aşamasında görevlendirilmesi pratik bir çözüm yöntemi olarak kullanılmıştır. Böylece afet bölgesine diğer kurum ve kuruluşlardan çok sayıda personel gönderilmesine benzer şekilde mülki idare amiri yığınağı da yapılmıştır.

Yönetimin geleneksel ilkeleri işbölümü, emir-komuta birliği ve hiyerarşi; işlevleri de planlama, örgütleme, yönetme (yöneltme), koordinasyon ve denetim şeklindedir. İşlevlere, bütçeleme ve personeli de eklemek mümkündür. İş bölümü, farklı hizmetlerin farklı kişilerce yerine getirilmesi; başka bir ifadeyle işlerin yürütümünde uzmanlaşmayı ifade eder. Herkesin her işi yapması yerine, işlerin parçalanarak, her parçada uzmanlaşmanın sağlanması daha çok iş üretilmesini sağlayacaktır. Emir-komuta birliği, bir çalışanın bir amirden emir alması demektir. Bir çalışana birden çok amirin müdahalesi işlerin yürütümünü zorlaştıracaktır. Bu nedenle komuta birliği işletmenin ya da kamunun daha verimli çalışmasını sağlayacaktır. Komuta birliğinin işlerliğini sağlayan da hiyerarşidir. Hiyerarşi, yapısal olarak ast üst ilişkisi, işlevsel olarak da emre riayet edilmesi suretiyle gerçekleşir. Yönetimin işlevlerinde planlama, işin yürütümü öncesindeki hazırlık aşamasını, örgütleme personelin ve mali imkanların kullanımının bir düzene bağlanmasını, yöneltme paranın ve personelin yönetilerek işin yürütümünü, eyleme geçilmesini, koordinasyon farklı birimler arasında işbirliğinin sağlanmasını ve denetim, yapılan işin ve süreçlerinin iş sonunda ya da aşamalarında kontrolünü ifade eder.

[1]Dr., Mülkiye Başmüfettişi, karakayaoral@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0378-2146.

Afete müdahalede, yöneltme yani karar ve emir verme fonksiyonunun çok önemli olduğu açıktır. Çünkü, kaos ortamında en önemli eksiklik kaostan çıkana kadarki süreçte hızlı ve ani karar alma kapasitesidir. Her türlü personel, araç, gereç ve maddi imkânın varlığına rağmen kriz anında ilk yönetsel tepkilerin verilip tedbirlerin alınmaması halinde kriz daha da derinleşecektir. Nitekim, afetlerin ilk anında yurttaşların "nerde bu devlet?" sorusuyla gösterdikleri tepki, afetin ilk anında yurttaşın yöneltme eylemini, somut olarak da bu eylemi gerçekleştirecek yöneticileri görme arzusunu ifade etmektedir.

Yönetimin ilkeleri arasında yer alan hiyerarşi ve emir-komuta birliği de yöneltme işlevinin araçlarıdır. Etkili bir yönetim ancak hiyerarşiye bağlı kalarak ve tek yerden emir ve yönlendirmeyle sağlanabilir. Normal şartlar altında geçerli olan yönetsel ilkeler acaba kriz yönetiminde de geçerliliğini sürdürmekte midir? Yoksa, kriz yönetiminin olağan yönetimlerden farklı ilke ve öncelikleri mi bulunmaktadır.? Bu soruların yanıtlanması önemli hale gelmektedir. Çünkü sadece doğal afetler değil, pandemi ve bölgesel çatışmalar gibi konular düşünüldüğünde birçok açıdan 21. yüzyıl, kriz yönetimi dönemi olacak gibi görünmektedir. Bu bildiride, afet bölgesinde görevlendirilen mülki idare amirleri ve bölgede afet anında kadrolu olarak görev yapan mülki idare amirleriyle mülakatlar yapılarak "çok aktörlü mülki yönetim modeline" dayalı afete müdahale stratejisinin yarar ve sakıncaları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu şekilde, benzer durumlara yönelik olarak aynı modelin uygulanmasının gerekliliği ya da sakıncalı noktaları ortaya konulacaktır. Afet bölgesinde mülki idare amirlerinin görevlendirilmesi, iş (sektör) ya da alan yönetimi esasına göre yapılmıştır. Bu görevlendirmelerle, depreme maruz kalan bir ilçede görevli kaymakamla birlikte, başka bir ilde eylemli vali olarak görev yapan bir başka mülki idare amiri de görev almıştır. Benzer şekilde depreme maruz kalan ilde görevli valinin "yanında" başka mülki idare amirleri de yetkilendirilmiştir. Kaostan çıkış için bulunan bu yöntem, yönetim alanında bir kaosa neden olmuş mudur? Yoksa eşgüdümlü bir çalışma ortamında afete hızlı ve etkili şekilde müdahale etme olanağı mı sağlanmıştır? Bildiride bu sorulara cevap aranmıştır. Bu cevaplar aranırken afet anında bölgede görevli mülki idare amirleri ve geçici görevle afet sonrasında bölgeye gönderilen mülki idare amirleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde İçişleri Bakanlığından afet bölgesinde yapılan görevlendirmelere ve afet anında bölgede görevli mülki idare amirlerine ilişkin listeler temin edilmiştir. Mülakat sonuçlarından elde edilen veriler, yönetimin ilkeleri ve işlevlerine ilişkin kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Yapılan değerlendirmeler sonrasında afetlere müdahalenin yönetim boyutuna ilişkin bazı önerilerin geliştirilmesi, mülki idare amirlerinin rolünün ve işlevinin yeterliğinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Böylece, bundan sonra yaşanması muhtemelen afetlerin yönetiminde yararlanılabilecek bazı sonuçlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimler: Afet Yönetimi, Mülki İdare, Hiyerarşi, Komuta Birliği

EVALUATION OF THE MULTI-ACTOR TERRITORIAL ADMINISTRATION MODEL APPLIED DURING THE RESPONSE PHASE OF THE 6 FEBRUARY 2023 EARTHQUAKE

Abstract

In this study on disaster management, the benefits and drawbacks of the disaster response strategy based on the 'multi-actor territorial administration model' and the necessity or drawbacks of applying the same model for similar situations will be revealed by conducting interviews with the territorial administrative chiefs assigned in the disaster area and the territorial administrative chiefs serving in the region at the time of the disaster. The assignment of the territorial administrative authorities in the disaster area was made on the basis of sector or area management. With these assignments, together with the district governor in charge in an earthquake-stricken district, another local administrative chief who was serving as the acting governor in another province was also assigned. Similarly, in addition to the governor in charge in the earthquake-stricken province, other local administrative chiefs were also authorized. In this paper, an answer is sought to the question whether this method found to exit from chaos causes a chaos in the field of administration or whether it provides the opportunity to respond to the disaster quickly and effectively in a coordinated working environment. While searching for these answers, interviews were conducted with the local administrative chiefs in charge in the disaster area at the time of the disaster and with the local administrative chiefs sent to the region after the disaster on temporary duty. The information obtained from the results of the interviews were evaluated within the framework of the theoretical approaches on the principles and functions of administration, and after the evaluations made, some suggestions on the administration dimension of disaster response were developed, and local administrations.

Keywords: Disaster Management, Local Administration, Hierarchy, Unity of Command

ZYGMUNT BAUMAN'IN LİKİT MODERNİTE YAKLAŞIMIYLA PANDEMİLER VE AFETLER KARŞISINDA KAMU KURUMLARININ ESNEKLİK, BELİRSİZLİK VE İNOVASYON KAPASİTESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Veysel EREN[1], Hasret DUMAN[2]

Genişletilmiş Özet

Zygmunt Bauman, modernitenin katı kalıplarından sıyrılarak akışkan ve belirsizlik odaklı bir toplumsal yapının hâkim olduğu "likit modernite" kavramını ortaya atmıştır. Bu yaklaşım, sabit kurumların yerine sürekli değişimle, dalgalanan değerler ve kimliklerle, öngörülmesi güç risk ve tehditlerle şekillenmiş bir toplumsal düzeni tasvir eder. Bauman'a göre, sanayi toplumunun kendinden emin, doğrusal ve düzenli ilerleme fikri, yerini kırılgan, akışkan ve çok boyutlu etkileşimlere bırakmıştır. Pandemiler ve doğal afetler tam da bu likit düzende sıkça vurgulanan belirsizlik, endişe ve kırılganlık algılarını derinleştirerek kamu kurumlarının esneklik, belirsizlik yönetimi ve inovasyon kapasitesini zorlayıcı bir sınavdan geçirir. Bu metinde, Bauman'ın likit modernite kavramından hareketle, kamu kurumlarının pandemi ve afet koşullarında ne ölçüde yenilikçi, uyarlanabilir ve belirsizlikle baş edebilir nitelikte olduğu incelenecektir.

Öncelikle, likit modernite kavramı çerçevesinde kurumların yapısı ve işleyişi sorgulandığında, katılık yerine esnekliğe, merkeziyetçilik yerine çok katmanlılığa vurgu yapmak gerekir. Geleneksel olarak modern toplumların kurumları, rasyonel-bürokratik ilkelere göre tasarlanmış ve belirli kurallar bütününe uyularak işlemekteydi. Oysa Bauman, likit modernitede bu bürokratik yapıların hızla değişen toplumsal, ekonomik ve teknolojik şartlara ayak uydurmakta güçlük çektiğini öne sürer. Pandemiler (özellikle küresel boyutta etkisini gösteren COVID-19) ve büyük ölçekli doğal afetler (deprem, sel, kasırga, orman yangını vb.) kurumların alışageldik işleyişindeki aksaklıkları açığa çıkararak, onların toplumsal beklentilere ve zorlu koşullara karşı ne denli çabuk tepki verebildiğini gösterir. Bauman'ın likit modernite yaklaşımında, belirsizliğin giderek "normalleştiği" bir çağdan söz edilir. Burada risk, sadece belirli kalkınma veya planlama süreçleriyle bertaraf edilebilecek bir unsur olmaktan çıkar, toplumsal yaşamın sürekli eşlik eden bir parçası hâline gelir. Pandemiler, tam da bu belirsizlik iklimini somutlaştıran bir örnek sunar. Özellikle COVID-19 deneyimi, virüsün yayılım hızı, mutasyonlar, koruyucu önlemler ve aşı dağıtımı konusunda yaşanan küresel karmaşayla, kamu kurumlarının hazırlık ve müdahale kapasitesini ciddi biçimde sınamıştır. Burada, likit bir düzende "katı" prosedürlerin yerini hızlı karar alma, anlık verileri değerlendirme ve esnek politikalar geliştirme süreçlerinin alması beklenir. Ancak birçok ülke, başlangıçta bu esnek yaklaşımı

[1] Prof. Dr, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, veysel@mku.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3607-1583.
[2] Arş. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hasret.duman@mku.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7187-7729.

göstermek yerine katı kısıtlama önlemleri ile serbest piyasa dinamikleri arasında bocalamış, sağlık sistemlerinden mali destek paketlerine dek pek çok alanda bürokratik hantallığın yarattığı gecikmelerle karşı karşıya kalmıştır.

Benzer şekilde, doğal afetler de likit modern toplumların çarpıcı bir imtihan alanıdır. İklim değişikliği, kentleşme ve ekolojik dengesizlik gibi unsurların etkisiyle sıklığı ve şiddeti artan afetler, devletlerin ve diğer kamu kurumlarının koordinasyon, dayanıklılık ve yenilikçi çözümler üretme kabiliyetini test eder. Bauman'ın ifadesiyle, "katı" modern dönemde tekil devlet kurumlarının merkezi kararlarla düzenlediği alanlar, likit dönemde çok aktörlü, etkileşimli ve hızlı geri bildirime dayanan bir yönetim modeline duyulan ihtiyacı ortaya koyar. Örneğin, bir deprem sonrasında sadece merkezi hükümetin değil, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve hatta bireysel gönüllü girişimlerin birlikte çalışabileceği bir platform oluşturmak, likit modernite koşullarında kaçınılmaz hâle gelir. Bu durum, katı hiyerarşilere dayalı geleneksel kurumsal yapıları esnemeye ve yeni işbirliği mekanizmalarını denemeye zorlar. Bu bağlamda, Bauman'ın likit moderniteyi tanımlarken özellikle altını çizdiği "tahmin edilemezlik" unsurunun, pandemiler ve afetler sırasında kurumlarda belirsizlik yönetimi kavramını öne çıkardığı görülür. Zira virüsün veya doğal afetin ne zaman, nerede ve nasıl gelişeceğinin tam olarak kestirilememesi, uzun vadeli stratejik planlamaların ötesinde "anlık ve adaptif" çözümlere duyulan gereksinimi artırır. Kamu kurumları, alışılagelmiş hiyerarşik kurgularından sıyrılarak hızla karar almalı, veri paylaşımını şeffaf şekilde yönetmeli ve gerektiğinde bilimsel otoritelerin önerilerini gecikmeksizin uygulayabilmelidir. Ancak likit modernitede, bilginin hızla yayılması kadar, yanlış ve çarpıtılmış bilginin de süratle dolaşıma girdiği unutulmamalıdır. Bu durum, kamu kurumlarının yalnızca sağlık veya afet yönetimi değil, aynı zamanda bilgi kirliliğini önleme ve toplumsal güveni pekiştirme sorumluluğunu da üstlenmesini gerektirir.

Likit modernitede, belirsizlik ve riskle başa çıkmanın bir diğer önemli boyutu, inovasyona duyulan ihtiyaçtır. Klasik bürokrasi, öngörülebilirlik ve standart işleyiş üzerine kurulduğu için hızlı yeniliklere ayak uydurmakta zorluk yaşar. Pandemiler ve afetler, söz konusu geleneksel düzenin zaaflarını ifşa ettiği gibi, aynı zamanda yeni teknolojik ve sosyal inovasyonların potansiyelini de görünür kılar. Örneğin, COVID-19 sürecinde uzaktan çalışma modelleri, çevrimiçi eğitim sistemleri ve dijital sağlık hizmetleri (tele-tıp gibi) birçok ülkede hızla yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte, afet esnasında drone teknolojisiyle enkaz taraması, sosyal medya üzerinden organize olan sivil yardım ağları veya yerel yönetimlerin akıllı şehir uygulamaları geliştirmesi de kamu kurumlarının inovasyon kapasitesini artırma yönünde önemli adımlar olarak değerlendirilebilir. Bauman'ın bakış açısıyla, bu tür inovatif adımlar, sabit ve katı yapılara meydan okuyarak likit modernitenin gereklerine daha uygun bir kurumsal yapı oluşturma yolunda ilerlemeyi sembolize eder. Elbette, Bauman'ın likit modernite yaklaşımı, yeni risk ve belirsizlik alanlarının ortaya çıkışını kaçınılmaz olarak görür. Pandemiler ve afetlerin sıklığı ile etki alanının genişlemesi, kamu kurumlarının daima "tamamen

hazırlıklı" olmalarının mümkün olmadığı bir durumu yansıtır. Önemli olan, bu risklerin yönetilmesinde esnek, adaptif ve öğrenmeye açık bir kurumsal kültürün inşa edilebilmesidir. Burada da yönetimsel öğrenme süreçleri, kriz sonrası değerlendirmelerin açık ve şeffaf biçimde yapılması ve gelecekte benzeri durumlara dair senaryo analizlerinin hazırlanması kritik rol oynar. Nitekim likit modernitede hiçbir olay "tek seferlik" değildir; yaşanan her krizin ve zorluğun, gelecekteki belirsizlikler için bir prova ve ders olduğunun altı çizilmelidir. Bauman, modernitenin likit evresini tarif ederken, toplumsal ve kurumsal yapılarda kalıcı bir merkez veya sabit bir odağın olmayışının altını çizer. Bu merkezsizleşme, pandemiler ve afetler gibi büyük ölçekli krizlerde daha belirgin hâle gelir. Kamu kurumlarının merkezî otoriteden bağımsızlaşarak işbirliği ağlarıyla hareket etmesi, esnek karar mekanizmaları geliştirmesi ve paydaş katılımını artırması gerekir. Burada yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör gibi farklı aktörlerin de benimsenecek politikalarda söz sahibi olması, likit modernitenin doğasına uygun bir yönetişim pratiğini ortaya koyar. Aynı zamanda vatandaşların bilgi talebini karşılama, onlara karar süreçlerinde aktif bir konum tanıma gibi demokratikleşme eğilimlerinin de bu çerçevede şekillendiği vurgulanabilir.

Zygmunt Bauman'ın likit modernite yaklaşımı, pandemiler ve afetler karşısında kamu kurumlarının esneklik, belirsizlik ve inovasyon kapasitesini değerlendirmek için kritik bir kuramsal mercek sunmaktadır. Likit modernite, akışkanlık ve belirsizlik unsurlarının yanı sıra hızlı adaptasyon ve çok katmanlı işbirliği gerekliliğine vurgu yapar. Pandemi ve afetlerin yarattığı kriz ortamları, kamu kurumlarının geleneksel bürokratik yapılarından sıyrılarak esnek, yenilikçi ve katılımcı yönetim biçimlerine geçiş ihtiyacını gözler önüne serer. Bu geçiş, yalnızca teknolojik altyapıların güncellenmesiyle sınırlı kalmamakta; kurum kültürünün ve yönetişim anlayışının da dönüşümünü zorunlu kılmaktadır. Bauman'ın çerçevesine sadık kalındığında, modern toplumların yeni normallerle ve sürekli değişimle baş edebilmesi için kamu kurumlarının "katı" olandan "akışkan" olana doğru evrilmesi gerektiği görülür. Böylelikle, pandemi ve afet süreçlerinde ortaya çıkan belirsizliklerin birer felaket senaryosu olmaktan çıkıp, öğrenme ve inovasyon fırsatlarına dönüştürülmesi mümkün hâle gelebilir. Bu bağlamda, likit modernite vizyonu, geleceğin kamu politikalarının şekillenmesinde yol gösterici bir rehber işlevi görebilir.

Anahtar Kelimeler: Likit Modernite, Kamu Kurumları, Belirsizlik Yönetimi, İnovasyon, Zygmunt Bauman

EVALUATING PUBLIC INSTITUTIONS' FLEXIBILITY, UNCERTAINTY, AND INNOVATION CAPACITY IN THE FACE OF PANDEMICS AND DISASTERS THROUGH ZYGMUNT BAUMAN'S LIQUID MODERNITY APPROACH

Abstract

Zygmunt Bauman's concept of "liquid modernity" depicts a societal condition characterized by perpetual fluidity, pervasive uncertainty, and the erosion of rigid institutional frameworks. In this milieu, traditional bureaucracies grapple with rapidly shifting challenges, most notably when confronting pandemics (e.g., COVID-19) and large-scale natural disasters (e.g., earthquakes, floods, and wildfires). According to Bauman, these crises magnify the demand for flexible governance approaches, real-time decision-making, and innovative capacity within public institutions. Pandemics exemplify the intensification of unpredictability, necessitating robust public health policies, transparent communication strategies, and broad-based collaboration. Likewise, natural disasters underscore the need for multi-level governance structures that transcend hierarchical boundaries, requiring local administrations, civil society organizations, and volunteer networks to coordinate swiftly. Bauman's framework emphasizes how conventional, top-down methods often prove inadequate in such volatile contexts. Moreover, "liquid modernity" underscores the importance of continuous learning and adaptation. Public institutions that successfully integrate technological advances—such as digital communication platforms, telemedicine services, or data-driven risk assessments—demonstrate heightened resilience in crisis situations. These innovations align with Bauman's perspective, which highlights the impermanence and malleability of social orders. Consequently, fostering inclusive and participatory practices becomes indispensable for addressing the complexities of evolving emergencies. Overall, Bauman's lens offers critical insights for evaluating how public institutions navigate pandemics and disasters. By embracing uncertainty, promoting agile governance, and investing in technological and social innovations, policymakers can transform crises into opportunities for sustainable adaptation, thereby reflecting the dynamic ethos of liquid modernity.

Keywords: Liquid Modernity, Public Institutions, Uncertainty Management, Innovation, Zygmunt Bauman

KAMU KURUMLARININ YAŞAM MÜCADELESİ: AFET İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ÖRNEĞİ

Hayriye ŞENGÜN[1]

Genişletilmiş Özet

Kamu yönetimi sistemi, kamunun ihtiyacı olan hizmetlerin üretilmesi, ülkenin kalkınmasına hizmet edilmesi, ülkedeki temel sorunların çözülmesi gibi pek çok işlevi gerçekleştirmek üzere, mevzuatlara uygun olarak çok sayıda kamusal örgütlerin kurulmasını gerektirmiştir. Bu kamusal örgütler hizmetin gereği veya sorunların çözümü için yeniden yapılanır, dönüşüm geçirir veya geliştirilirler. Ancak bu kararlar alınırken kurumların kapatılması, kamu hizmetinin yeni örgütlenen kurumlarda sürdürülmesi hizmetin verimliliği ve etkinliği ile ilgili karşılaştırmaların yapılmasını gerektirir. Bazı kamusal hizmetlerin yerine getirilmesinde, kurum kültürü, kurumsal hafıza ve kurumsal aidiyet önemli rol oynamaktadır. Özellikle bu kurumlar yaşamsal öneme sahip, karmaşık (wicked) sorunların odağında bir kurumsa daha da önem kazanmaktadır.

Kamu kurumlarının varlığı; sunduğu hizmetlerin boyutunun büyümesi, hizmetten yararlananların sayısal olarak artması, ihtiyaç hissedilmesi halinde dönüştürülür veya kapasitesi genişletilir. Bazı kamu kurumları gelişen koşullar doğrultusunda birleşmeler veya ayrılmalarla yeni bir kimliğe bürünebilirler. Hizmetin gerektirdiği teknik koşullardaki değişimler, teknolojideki gelişmeler yeni yeni örgütlenmeler için gerekçe oluşturabilir. Kamusal örgütlenmede köklü değişime yol açan bir diğer unsurda siyasal sistemin değişmesidir. Hükümet değişikliklerinde siyasal vaatlerin yerine getirilmesi için kurumların kapatılıp veya farklı bir biçime kavuşturulduğu görülmüştür. 2018 yılında yeni bir yönetim sistemine geçilmesiyle yine kurumsal yapılarda kapanan veya yeni bir yapı olarak kurulan kurumlar bulunmaktadır.

Bu çalışmanın odağında, afet hizmetlerinin yürütülmesinde önemli bir görev üstlenmiş olan Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılma sürecinin incelenmesi, kapatılmasıyla ortaya çıkan sorunlar, kurumsal hafıza kaybının sonuçlarının ortaya konulması gibi temel konular bulunmaktadır. Afet hizmet süreçlerine 1999 Marmara Depremleri sonrasında katılan Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü (1999 tarih ve 583 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile "Türkiye Acil Durum Yönetimi Başkanlığı" olarak kurulmuş, 2000 tarih ve 600 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile söz konusu birimin adı "Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü" olarak değiştirilmiştir), 1958 yılında İçişleri Bakanlığı'na bağlı ve soğuk savaş döneminde sivil savunma konusunda çalışmalar yapmanın yanı sıra uzman ekipler yetiştirerek afet durumlarında arama kurtarma görevlerini yerine getiren Sivil Savunma Genel Müdürlüğü ve 7269 sayılı Yasanın uygulamalarının

[1]Prof. Dr., Bayburt Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, hsengun@bayburt.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1899-8329.

yürütülmesi amacıyla kurulan Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nün oluşturduğu afetlerle ilgili üç kurumun, afet hizmetlerinin sunumu sırasında koordinasyonsuzluk yarattığı gerekçesiyle, akademik çevrelerde de yapılan tartışmalar doğrultusunda kapatılmasına karar verilmiştir. Bu çalışmada söz konusu edilen Afet İşleri Genel Müdürlüğü, kurulduğu tarihten itibaren afet hizmetlerinde önemli çabalar göstermiş, Türkiye'de afet zararlarının azaltılması, hazırlık, müdahale ve iyileştirme süreçlerinde deneyimli personel ve önemli bir kurumsal hafızası ile önemli bir kurum olarak kabul edilmiştir.

Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılması sonrasında yaşanan 2011 Van Depremi yeni kurumun koordinasyon sorununu çözmek konusunda yetersiz olduğu, kapatılan kurumda çalışan kurumsal hafızaya sahip kamu personelinin görevlendirilmesi, her yeni kurumsal yapının sorunsuz hizmet üreteceği anlamına gelmediğinin önemli bir kanıtıdır. Nitekim, Devlet Planlama Teşkilatı ve Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'nün kapatılması da kurumların ürettiği hizmetlerin başka bir kurum tarafından aynı yetkinlikle görülemediğini veya hiç görülemediğini göstermektedir.

Afet İşleri Genel Müdürlüğü (AİGM) uzun yıllar, afet hizmetlerinde sahip olduğu ahşap ve beton prefabrike atölye (Fabrika düzeyinde üretim yapılmaktaydı) Türkiye'de ilk hafif malzemeyle yapılan prefabrike imalatını yaparak, afet bölgelerinde acil barınma ihtiyacını karşılamıştır. Afet İşleri Genel Müdürlüğü kapatılmadan önce, Ankara Eskişehir Yolu 9. Km. de olan yerleşkenin Toplu Konut İdaresi tarafından değerlendirilmek üzere alınacağı söylentisi kulaktan kulağa dolaşmaya başlamıştı. Söz konusu Genel Müdürlük kapatılmadan iki yıl önce resmi olarak TOKİ'nin AİGM'ye ait, kentsel rantı çok yüksek 39.000 m2'lik alanın başka amaçlarla değerlendirilmek üzere devrinin yapılması istenmişti. Dönemin kimi yöneticilerinin kurumun kapatılmaması, kurumsal kapasitenin iyileştirilerek hizmet verimliliğinin artırılması doğrultusundaki talepleri karşılıksız kalmıştır.

Afet İşleri Genel Müdürlüğü kapatılmadan önce 1999 Depremleri sonrasında yeniden yapılanmayı gerçekleştirmek üzere yürürlüğe konulan Marmara Depremi Acil Yeniden Yapılandırma Projesinin (MEER) bir bileşeni olan Afet Bilgi Sistemi (ABİS)'in kurulumu için Dünya Bankası'ndan alınan 505 Milyon Dolarlık yeniden yapılanma kredisinin önemli bir kısmı bu bileşen için ayrılmış ve iki yıllık uzun bir çalışmadan sonra tamamlanmıştır. Ancak 2008 yılında tamamlanan proje kurumun kapatılmasıyla çöpe atılmış oldu. Milyarlarca dolarlık makine teçhizatın değerlendirilmesi ise hurda malzeme olarak kullanılmak üzere satılması söz konusu olmuştur. Kurumda çok önemli süreler çalışarak deneyim sahibi kurum personeli yeni oluşturulan kuruma transfer edilmemiş, herhangi bir kritere dayanmayan bir seçim gerçekleşmiştir. Ancak AİGM'nin kapatılma sürecinde söylenti olarak kabul edilen yerleşkenin devri kısa süre içerisinde gerçekleşmiş, bu arazi üzerine büyük yerleşim yerleri inşa edilmiştir.

Bu çalışmada, kapatılan kamu kurumlarına bir örnek oluşturan Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılma süreci, afet yönetimine etkileri görsel materyallerle desteklenerek, kurumun yaşam öyküsü ve kamu kurumlarının yaşadığı değişimler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Yönetimi, Kamu Yönetimi, Kurumsal Hafiza

THE STRUGGLE FOR LIFE OF PUBLIC INSTITUTIONS: GENERAL DIRECTORATE OF DISASTER AFFAIRS EXAMPLE

Abstract

The public administration system has required the establishment of a large number of public organizations in accordance with the legislation to perform many functions such as producing the services needed by the public, serving the country's development, and solving the basic problems in the country. These public organizations are restructured, transformed or developed to meet the needs of the service or to solve problems. However, while making these decisions, the closure of institutions and the continuation of public services in newly organized institutions require comparisons regarding the service's efficiency and effectiveness. Institutional culture, institutional memory and institutional belonging play an important role in the fulfillment of some public services. This is especially important if these institutions are vital and at the center of wicked problems. The General Directorate of Disaster Affairs, which was abolished with the Law No. 5902 “Law on Certain Regulations Regarding the Disaster and Emergency Management Presidency” that entered into force in 2009, is an institution that is known to have carried out important work on disasters from the time it was established in 1964 until its closure, and to have shown great usefulness in the response and recovery stages after the 1999 Marmara Earthquake. In this study, the closure process of the General Directorate of Disaster Affairs, which constitutes an example of closed public institutions, and its effects on disaster management will be supported with visual materials and the institution's life story and the changes public institutions experienced will be discussed.

Keywords: General Directorate of Disaster Affairs, Disaster Management, Public Administration, Institutional Memory

YAPAY ZEKÂ, BÜYÜK VERİ VE DEMOKRASİ

Yakup KARACA[1], Namık Kemal ÖZTÜRK[2]

Genişletilmiş Özet

Dijital teknolojilerin ilerlemesiyle birlikte yapay zekâ ve büyük veri, demokrasinin çeşitli alanları üzerinde önemli etkiler yaratmış ve bu etkiler akademik araştırmaların önemli bir odağı haline gelmiştir. Büyük veri, yapay zekâ, makine öğrenimi ve otomasyon gibi dijital teknolojilerin gelişimi verimlilik artışı gibi hem büyük beklentilere hem de istihdam, insan hakları ve özgürlükleri ve etik gibi çeşitli konularda endişelere yol açmıştır. Bu endişelerin ötesinde, demokrasi üzerindeki potansiyel etkileri konusunda da belirsizlik söz konusudur.

Dijitalleşme ve demokrasi arasındaki ilişki, geçen yüzyılın başlarından itibaren yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Özellikle internetin ve web 2.0 araçlarının (Facebook, Instagram, Twitter, Linkedin gibi sosyal ağlar vb.) iletişim alanında yaygınlaşmasının demokrasiyi güçlendireceği mi yoksa zayıflatacağı mı konusunda farklı görüşler öne sürülmüştür. Bu dönemde, internetin kaçınılmaz güçlü bir değişim ve dönüşüm aracı olarak görülmesi ve toplumun teknolojik gelişmeler karşısında pasif bir konumda olduğu öne çıkan tartışmaların başında gelmektedir.

Bunun yanı sıra, yapay zekâ teknolojilerinin kaçınılmaz ilerleyişi (üretken yapay zekâ), bu sürece müdahalenin gereksiz ya da imkânsız olduğu yanılgısına neden olabilir. Ancak teknolojik yeteneklerin hangi yöne evrileceği, toplumsal ve siyasal bağlamların etkisiyle şekillenmektedir. Bu durum, teknolojik gelişmelerin doğru yönlendirmelerle toplum yararına hizmet edebileceğine işaret etmektedir.

Bugün için gelecekte siyasetin geçmişten farklı bir biçimde işleyeceği önemli bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Sürekli gelişen dijital teknolojilerin demokrasiyi güçlendirme ya da zayıflatma potansiyeli belirsizliğini korumasının yanında bu teknolojilerin siyasal hayat ve siyasi yapılar üzerindeki etkisinin olacağı gerçeği ve demokrasileri önemli ölçüde şekillendireceği tartışmasız bir gerçekliktir.

Bu nedenle, yapay zekâ ve büyük veri gibi teknolojilerin demokrasiler üzerindeki etkilerine ilişkin tartışmalar devam etmeli ve yeni teknolojik gelişmelere duyarlı olmalıdır. Bu bakımdan çalışma büyük veri ve yapay zekanın demokrasi üzerindeki etkilerini demokratik kamusal alan, seçim kampanyaları ve kamu hizmetlerinde veri odaklı karar verme sistemleri olmak üzere üç temel başlık

[1] Öğr. Gör. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Çine Meslek Yüksekokulu, yakup.karaca@adu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6902-4057.
[2] Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, nkozturk@mu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7264-4791.

altında ele almaktadır. Bu perspektifte çalışma, teknolojik gelişmelerin demokratik değerler, hesap verebilirlik ve katılımcılık gibi temel unsurlara olan etkilerini çok yönlü bir şekilde tartışmaktadır.

Çalışmanın temel amacı, yapay zekâ ve büyük veri teknolojilerinin demokratik sistemler üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde analiz etmek ve bu etkileri akademik literatürdeki mevcut bulgular ışığında değerlendirmektir. Bu doğrultuda, literatür tarama yöntemi kullanılarak, konuya ilişkin farklı bakış açıları ve araştırmalar incelenmiştir. Literatür taraması, yapay zekâ ve büyük veri teknolojilerinin demokratik süreçlerde nasıl kullanıldığını, hangi fırsatları sunduğunu ve ne tür riskler barındırdığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu çalışma, yapay zekâ ve büyük veri teknolojilerinin demokrasi üzerindeki etkilerini üç temel başlık altında ele almaktadır:

Yapay Zekâ, Büyük Veri ve Demokratik Kamusal Alan: Demokratik kamusal alan, bireylerin kamusal tartışmalara katılarak karar alma süreçlerine katkıda bulunduğu çok boyutlu bir alanı ifade etmektedir. Yapay zekâ ve büyük veri, bu alanın şeklini yeniden tanımlamış ve dijital platformların öne çıkmasına yol açmıştır. Sosyal medya, sohbet robotları ve çevrimiçi tartışma forumları, demokratik katılımın artırılması için önemli birer aracı haline gelirken, Yapay zekâ ve büyük veri tabanlı algoritmalar bu süreci hem kolaylaştırmakta hem de çeşitli zorluklar yaratmaktadır. Literatürde, yapay zekanın demokratik kamusal alanı şekillendirme potansiyelinin iki ana boyutu vurgulanmıştır: bilgiye erişim ve dezenformasyon. Bir yandan, yapay zekâ ve büyük veri analitiği sistemleri bireylerin ilgilendikleri bilgilere daha hızlı ve etkin bir şekilde ulaşmasını sağlarken, diğer yandan algoritmik önyargılar ve kutuplaşma riski, demokratik tartışma ortamlarını tehdit etmektedir. bu tartışmalar yapay zeka ve büyük veri teknolojilerinin etik ve yasal boyutlarını daha derinlemesine araştırma gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bakımından çalışmanın bu bölümünde, algoritmik öneri sistemlerinin bilgiye erişim ve dezenformasyon üzerindeki etkileri, demokratik katılım üzerindeki olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alınmıştır.

Yapay Zekâ ve Büyük Verinin Seçim Kampanyaları Üzerindeki Etkisi: Yapay Zekâ ve büyük veri, seçim kampanyalarının strateji, iletişim ve uygulama boyutlarında köklü değişikliklere yol açmıştır. Veri analitiği ve makine öğrenimi teknikleri, adayların seçmen davranışlarını daha iyi anlamalarına ve hedef odaklı kampanyalar düzenlemelerine olanak tanımıştır. Özellikle sosyal medya platformlarındaki mikrotargeting (belirli bireylerin veya grupların ilgi alanlarını ve tercihlerini belirleyip ilgi alanlarıyla uyumlu hedefli reklamlar gönderen bir pazarlama stratejisi) uygulamaları, belirli seçmen gruplarına özel mesajların iletilmesini sağlamaktadır. Ancak bu teknolojilerin kullanımı, etik ve gizlilikle ilgili önemli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan çalışmanın bu bölümünde, mikrotargeting uygulamaları, seçmen davranışlarının analizi ve bu teknolojilerin demokratik süreçlerde etik ve gizlilik sorunlarına yol açma potansiyelini tartışmaktadır.

Kamu Hizmetlerinde Veri Odaklı Karar Verme Sistemleri: Kamu yönetiminde yapay zekâ ve büyük veri kullanımı, karar alma mekanizmalarını dönüştürürken hesap verebilirlik, etkinlik ve şeffaflık gibi unsurların önemini yeniden vurgulamaktadır. Veri odaklı karar verme sistemleri, kamu kaynaklarını daha etkin kullanma ve hizmet sunumunda kaliteyi artırma potansiyeline sahiptir. Bununla birlikte, karar verme süreçlerinde ortaya çıkan şeffaflık eksikliği ve algoritmaların önyargı barındırma riski, kamu hizmetlerinde hesap verebilirlik konusunda önemli soru işaretleri oluşturmaktadır.

Günümüz modern toplumların karmaşık yapısını artık teknolojiler olmadan yönetmek oldukça güçtür, zira bu sistemler büyük miktarda veriyi işleyerek normalde imkânsız ya da çok daha az verimli olacak görevleri yerine getirebilmektedir. Ancak burada veri odaklı Karar Sistemlerinin kullanımı karar alma süreçleriyle ne ölçüde uyum içerisinde olduğu tartışma konusudur.

Demokratik bir sistemin temel özelliklerinden biri, toplumsal sorunları etkili bir şekilde ele alırken bireylerin kendi kaderlerini tayin edebileceği bir yapı sunmaktır. Yapay zekâ destekli teknolojiler, bireylerin kendi kararlarını verdikleri algısını yaratabilse de bu durum aslında önceden tanımlanmış kalıpların bir sonucu olabilir. Dahası, siyasi karar alma süreçlerinde yapay zekâya aşırı güven, insanın bu süreçler üzerindeki kontrolünü zayıflatarak "otomatikleştirilmiş bir demokrasi" olarak tanımlanabilecek bir duruma yol açabilir. Böyle bir senaryo, siyasi süreçlerin meşruiyetini ve demokratik özyönetim idealini tehdit edebilir.

Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde Algoritmik karar verme süreçlerinin kamu hizmetlerine katkıları ve bu süreçlerde ortaya çıkan zorluklar ve toplumsal hedeflerin tanımlanması gibi kritik görevlerin algoritmalara bırakılıp bırakılmaması tartışılmıştır.

Sonuç olarak, yapay zekâ ve büyük verinin demokratik değerler üzerindeki etkileri çok boyutludur ve bu etkiler hem fırsatlar hem de riskler içermektedir. Demokratik kamusal alanın şekillendirilmesinden seçim kampanyalarına ve kamu hizmetlerinde veri odaklı karar verme süreçlerine kadar birçok alanda, bu teknolojilerin potansiyeli kadar, etik ve yasal düzenlemelerle desteklenmesi gerekliliği de öne çıkmaktadır. Bu bağlamda çalışma, bu alanlarda daha fazla akademik çalışma yapılmasının ve çok disiplinli yaklaşımlarla bu teknolojilerin demokratik değerlere katkısının maksimize edilmesinin önemine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Büyük Veri, Demokrasi, Demokratik Katılım, Veri Odaklı Karar Verme

ARTIFICIAL INTELLIGENCE, BIG DATA AND DEMOCRACY

Abstract

With the advancement of digital technologies, artificial intelligence and big data have had significant impacts on various areas of democracy and have become an important focus of academic research. The development of digital technologies such as big data, artificial intelligence, machine learning and automation has led to both great expectations, such as increased productivity, and concerns about employment, human rights and freedoms, and ethics. Beyond these concerns, there is also uncertainty about their potential impact on democracy. The main purpose of the study is to comprehensively analyze the effects of artificial intelligence and big data technologies on democratic systems and to evaluate these effects in the light of existing findings in the academic literature. To this end, the literature review method was used to examine different perspectives and studies on the subject. The literature review aims to reveal how artificial intelligence and big data technologies are used in democratic processes, what opportunities they offer and what kind of risks they pose. The impact of artificial intelligence and big data on democratic values is multidimensional and involves both opportunities and risks. From shaping the democratic public sphere to election campaigns and data-driven decision-making processes in public services, the potential of these technologies as well as the need to support them with ethical and legal regulations come to the fore. In this context, the study points to the importance of conducting more academic studies in these areas and maximizing the contribution of these technologies to democratic values through multidisciplinary approaches.

Keywords: Artificial Intelligence, Big Data, Democracy, Democratic Participation, Data Driven Decision Making

11. KALKINMA PLANI DÖNEMİNE AİT CUMHURBAŞKANLIĞI YILLIK PROGRAMLARINDA YAPAY ZEKÂYA YAKLAŞIMIN İNCELENMESİ

Yasin TEMEL[1], Bayram COŞKUN[2]

Genişletilmiş Özet

1990'lı yıllarda başlayan e-devlet uygulamaları, bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler ile yaşanılan dijital dönüşüm sürecinin etkisiyle hız kazanmış ve kamu hizmetinin sunumunda köklü değişikliklerin meydana gelmesine yol açmıştır. Yapay zekânın e-devlet uygulamalarında kullanılması süreci günümüzde başlamış ve bu olgu gün geçtikçe gelişmektedir. Mevcut durum göstermektedir ki yapay zekâ kamu hizmetinin sunumunda daha hızlı ve etkin sonuçlara yol açma potansiyelini içinde barındırmaktadır. Bu kapsamda günümüzde yapay zekâ teknolojileri ile sağlık, finans, tarım, savunma sanayi, ulaşım ve eğitim öğretim gibi farklı alanlarda devrim niteliğinde gelişmeler yaşanmaktadır (Coşkun, Aktaş ve Sarcan, 2023). Yapay zekâ teknolojilerinin sahip olduğu potansiyelin insanların refahını ve yaşam kalitesini artırması, birçok alanda büyük bir dönüşüme neden olması, yapay zekânın içinde barındırdığı riskler, kamu hizmetlerinde yapay zekânın kullanımı gibi olgular, devletler açısından yapay zekâ politika ve stratejilerinin belirlenmesini zorunlu hale getirmiştir.

Bilgisayar yazılımı harcamaları ve gelişen teknolojilere yatırım yapma oranlarıyla sıralama endekslerinde üst sıralarda yer alan ABD, Yapay Zekâ Strateji Belgesini 2016 yılında yayınlanmış, uzun vadede yapay zekâ araştırmalarını ve ABD'nin yapay zekâda dünya lideri olarak kalmasını sağlayacak yatırımları yapmayı stratejilerinde önceliklendirmiştir (National AI R&G Strategic Plan, 2019: 1). Singapur ise Ulusal Yapay Zekâ Strateji Belgesini 2019 yılında yayınlanmıştır (Oxford Insights, 2021: 9). Singapur stratejisini ulusal yapay zekâ projeleri ile yapay zekâ ekosistemi sağlayıcıları üzerine kurgulamıştır (Smart Nation Singapore, 2019: 20, Usta ve Türedi, 2022) 2021 yılında Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi programını başlatan İngiltere, yapay zekâ araştırma ve geliştirme alanında küresel lider konumunda olmayı hedeflemiştir. Stratejisini, yapay zekâ ekosisteminin uzun dönemli ihtiyaçları için yatırımlar yapmak, yapay zekânın tüm sektörlere faydalı olmasını sağlamak ve yapay zekânın etkili bir şekilde yönetilmesi olarak 3 bileşen üzerine kurmuştur (HM Goverment, 2021). Türkiye ise "Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021-2025" belgesi ile yapay zekâ alanındaki çalışmaları ortak bir zemine oturtacak tedbirler ve bu tedbirleri hayata geçirmek üzere oluşturulacak yönetişim mekanizması ortaya koymuştur (Temel, 2024).

Türkiye'nin yapay zekâ ile ilgili çalışmalarının temelini 2000'li yılların başından itibaren Bilgi Toplumu ve e-devlet ile ilgili yürütülen çalışmalar oluşturmaktadır. Bu kapsamda; e-Dönüşüm

[1] Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, yasin.temel@outlook.com, Orcid: 0000-0002-2308-1718.
[2] Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, bcoskun@gmail.com, Orcid: 0000-0002-6803-7534.

Türkiye projesi, E-devlet Kapısı'nın açılması, Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı, Ulusal E-devlet Stratejisi ve Eylem Planı bu sürecin önemli köşe taşlarıdır. 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte Dijital Dönüşüm Ofisi kurulmuştur. Ofis, gelişen teknolojiler, toplumsal talepler ve kamu sektöründeki reform eğilimleri doğrultusunda, farklı kurumlar altında ayrı ayrı sürdürülen dijital dönüşüm (e-devlet), siber güvenlik, millî teknolojiler, büyük veri ve yapay zekâ ile ilgili çalışmaların tek çatı altında toplanması amacıyla 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulmuştur. Ancak 177 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi[1] ile Dijital Dönüşüm Ofisi'ne verilen "siber güvenliğe" ilişkin görevler ağırlıklı olarak yeni kurulan "Siber Güvenlik Başkanlığı"na devredilmiştir. Dijital Dönüşüm Ofisi'ne verilen görevlerden birisi de "Kamuda öncelikli proje alanlarında yapay zekâ uygulamalarına öncülük etmek ve koordinasyonu sağlamak" olmuştur.

Bu çalışmada, Yapay Zekâ kavramını ilk defa içeren plan olan 11. Kalkınma Planı doğrultusunda hazırlanan, 2020, 2021, 2022 ve 2023 yılları Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programlarında yer alan yapay zekâ ile ilgili belirlenen "politikalar ve tedbirler"in sorumlu kurumlar bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesinde; 11. Kalkınma Planı ile bu plan dönemine ilişkin Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları incelenmiştir. Bu kapsamda Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programlarında yapay zekâ politika/tedbirleri ile bu politikalara ait planlanan faaliyet/projelerden yararlanılarak kamuda yürütülen yapay zekâ çalışmalarının analizi yapılmıştır. Doküman incelemesinde dokümanlara ulaşma, dokümanların özgünlüğünü kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma aşamaları bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Araştırmada incelenen belgelerin temel dayanağını oluşturan 11. Kalkınma Planı'nda, Türkiye'nin her alanda verimliliğini artırarak, millî teknoloji hamlesiyle uluslararası düzeyde rekabet gücü kazanmasına yönelik daha fazla değer üreten bir ekonomik ve sosyal kalkınma süreci öngörülmüş, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesinde yapay zekâ, nesnelerin interneti, büyük veri, blokzincir gibi teknolojilerden faydalanılması hedeflendiği görülmüştür (11.KP, 2019: 182). Bu kapsamda, araştırmada 11.Kalkınma Planı doğrultusunda yapay zekâ politikalarının yer aldığı 2020, 2021, 2022 ve 2023 yılları Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programlarının yapay zekâ ilgili tanımlanan politikalar/tedbirler ve faaliyetler ile sorumlu kurumlar çerçevesinde incelemesi yapılmıştır.

Bu inceleme neticesinde genel bir bulgu olarak 11. Kalkınma Planında belirlenen "Yapay zekâ teknolojilerinin üretilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik ulusal politika belirlenecektir" (p.473) biçimindeki hedefi gerçekleştirme amacıyla 2021 Cumhurbaşkanlığı Programında "Ulusal Yapay Zekâ Strateji Belgesi yayımlanacaktır" tedbiri için sorumlu kuruluş

[2] 08.01.2025 tarih ve 32776 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

olarak “Dijital Dönüşüm Ofisi” ile “Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı” belirlenmiştir. 2021 yılında bu strateji belgesinin yayımlanmasıyla hedef gerçekleştirilmiştir.

Bunun yanında yapay zekâ konusunun ağırlıklı olarak 11. Kalkınma Planında ve Cumhurbaşkanlığı programlarında “kritik teknolojiler/öncelikli sektörler” kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Sorumlu kuruluşlar olarak birçok politika ve tedbir için yapay zekâ ile ilgili çalışma yürütmek üzere “Dijital Dönüşüm Ofisi”, “Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı” ve “TÜBİTAK”a rol/görev verilmiştir. Çalışma kapsamında ulaşılabilen belge ve veriler bağlamında bu kurumların kendilerine verilen görevleri ne düzeyde yerine getirebildikleri de değerlendirilecektir. Genel bir tespit olarak 11. Kalkınma Planında yer alan yapay zekâya ilişkin hedeflerin, döneme ait Cumhurbaşkanlığı Programlarında yeterli düzeyde yer aldığı söylenebilir. Ancak Cumhurbaşkanlığı Programlarında hedef ve tedbirlerin gerçekleşmesi için kendilerine sorumluluk verilen kuruluşların değerlendirilmesine ilişkin ayrıntılı bilgi tam metinde yer alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, 11. Kalkınma Planı, Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları

EXAMINING THE APPROACH TO ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PRESIDENTIAL ANNUAL PROGRAMMES OF THE 11TH DEVELOPMENT PLAN PERIOD

Abstract

Advances in artificial intelligence (AI) have initiated paradigm shifts in public sector operations and the delivery of public services. Governments are aiming to enhance citizens well-being by leveraging the potential of artificial intelligence and are developing strategies to achieve this goal public policies in a wide range of areas, including security, law, health, education, and agriculture have been formulated by means of these nationally determined strategies. The process of leveraging information and communication technologies, which gained momentum in Türkiye with the e-Transformation project in the early 2000s, has continued with the publication of the National Artificial Intelligence Strategy. The 11th Development Plan, developed after the transition to the Presidential Government System, outline improving public services by utilizing the potential of AI, fostering high-quality public services, contributing to employment in the field of AI through an AI talent pool and promoting policies and strategies that encourage collaboration. This research analyzes the AI policies and activities in the annual programs called Presidential Annual Programs after the transition to the Presidential System of Government. A document analysis method was conducted to examine and analyze the Presidential Annual Programs of the between 2020 and 2023 years. At the conclusion of the research, an evaluation was conducted within the framework of AI policies and activities and responsible institutions as outlined in the Presidential Annual Programs.

Keywords: Artificial Intelligence, 11th Development Plan, Presidential Annual Programs

Kaynakça

Coşkun, B., Aktaş, M. ve Sarcan, N. (2023). Kamu yönetiminde yapay zekâ uygulamaları. M.Aktaş (Ed.), *Yapay zekâ yönetim ve eğitim* (1.Baskı), Nobel Yayınları.

HM Goverment (2021). *National ai strategy*. Presented to parliament by the secretary of state for digital, culture, media and sport by command of her majesty.

National AI R&D Strategic Plan, (2019). *The national artificial intelligence research and development strategic plan: 2019 update*. https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2023/05/National-Artificial-Intelligence-Research-and-Development-Strategic-Plan-2023-Update.pdf adresinden alınmıştır.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *On birinci kalkınma planı*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf adresinden alınmıştır.

Oxford Insights (2021). *Government AI readiness ındex.* https://www.oxfordinsights.com/government-ai-readiness-index2021 adresinden 29.05.2023 tarihinde alınmıştır.

Smart Nation Singapore (2019). *National artificial ıntelligence strategy*. https://www.smartnation.gov.sg/initiatives/artificial-intelligence/ adresinden alınmıştır.

Temel, Y. (2024). *E-devlet uygulamalarında yapay zekâ kullanımı: Millî eğitim bakanlığı örneği.* [Yayınlanmamış doktora tezi], Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.

Usta, S. ve Türedi, F. (2022). Singapur'un yapay zekâ politikaları. E. Akman, T. Bayram Topçu ve A. Chıftchi (Ed.), *Yapay zekâ ve kamu politikası ülke incelemeleri, içinde* (395-411). Nobel Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5.Baskı). Seçkin Yayınevi.

SİBER ÂLEMDE GÜÇ KAZANMAK: SİBER EGEMENLİK

Hatice KOÇ[1], Duygu Nur EMLEK[2]

Genişletilmiş Özet

Devletin varlık koşulları "ülke, halk ve egemenlik" unsurlarından oluşmaktadır. Ülke ile halk unsuru somut bir niteliğe sahipken, egemenlik unsuru hukuksal ve siyasal bir niteliğe sahip olan somut karşılığı olmayan bir kavramdır. Egemenlik Orta çağ döneminin sonları ile Yeni çağ döneminin başlarını kapsayan uzun bir zaman diliminin ve bu süreçte yaşanan tarihi olayların ürünüdür. Asıl ortaya çıkışı ise feodal dönemdeki toplumsal ve siyasal düzene tepkiyle gerçekleşmiştir. Bu kavramı ilk kez tanımlayan ve sistemleştirmek suretiyle kurama dönüştüren Fransız hukukçu Jean Bodin'dir. 1576 yılında yayınlanan "Devlet Üstüne Altı Kitap" adlı eserinde kavrama dair "ülkede yaşayan tüm insanlar üzerinde kanunla kısıtlanamayan en üstün iktidar" şeklinde bir tanımlama yapan Bodin; egemenliğin "mutlak", "sınırsız", "bölünemez" ve "devredilemez" niteliklere haiz olduğunu vurgulamıştır. (Kapani, 1992:55; akt. Özman, 1964:57).

Klasik egemenlik teorisi, egemen gücün yetkisini kullandığı sırada hem içeride hem de dışarıda kendisine eşit ya da kendisinden üstün hiçbir güce bağlı olmadığını savunur; egemen güç her iki koşulda da mutlak bir niteliğe sahiptir. Klasik egemenlik teorisi egemenliğin bir kişide, zümrede veya halkın çoğunluğunda toplanabileceğini iddia ederek, önemli olanın bu yetkinin bölünmemesi olduğunu belirtmektedir. Buna göre egemenlik, "iç egemenlik" ve "dış egemenlik" şeklinde iki boyuttan oluşmaktadır. İç egemenlik devlet iktidarının kendi sınırları içerisinde "en üstün", "mutlak", "sınırsız", "bölünmez" ve "devredilemez" olduğunu ifade ederken; dış egemenlik ise devletin uluslararası arenada başka bir devlete bağlı olmaması halini ifade etmektedir. İç ve dış egemenlik kavramlarından sonra önem arz eden bir diğer egemenlik kavramı "ulusal egemenlik"tir. Fransız Devrimi egemenliğin kaynağını kraldan alarak ulusa vermiştir ve bu yetkinin tamamen bireylere verilmesi ile egemenlik kavramı demokratik bir boyut kazanmıştır. Böylece 1789 Fransız Devrimi ile birlikte "ulusal egemenlik" kavramı siyaset ve yönetim alanında yerini almıştır (Arslaner & Eryücel, 2013:27; Ağaoğulları & Köker, 2000:207; Şenel, 1996:315; Hakyemez, 2004:30-31 akt. Arslaner & Eryücel, 2013:26; Göze, 2007:220; Şaylan, 2003:45 akt. Arslaner & Eryücel, 2013:28).

Klasik egemenlik anlayışı tarihsel süreçte yaşanan birtakım gelişmeler ışığında iç egemenlik ve dış egemenlik bakımından bir dönüşüm yaşamıştır. Söz konusu gelişmelerden ilki federalizm anlayışının idari alanda yer almaya başlamasıdır. Devlet yetkilerini federal devlet ve bu devleti meydana getiren federe birimler arasında paylaştıran bu model; klasik egemenlik teorisinin niteliklerinden "tek" ve "bölünemez" olmasıyla çelişmiştir. Egemenlik anlayışını dönüştüren diğer gelişme kuvvetler ayrılığı

[1] Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, hatice.koc@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0190-512X.
[2] Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, duygunuremlek@gmail.com, Orcid: 0000-0002-4688-8637.

teorisinin kabul edilmesidir. İlk olarak John Locke ve ardından Montesquieu devlet yetkilerini tek bir organda toplamaktansa bu yetkilerin farklı organlara paylaştırılması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Devlet iktidarının sınırlandırılması amaçlanmıştır ancak bu teori de federalizm anlayışına benzer şekilde egemenliğin "tek" ve "bölünemez" olması ile ters düşmüştür. Bir diğer gelişme hukuk devleti anlayışının kabulüdür; bu anlayışa göre "hukukun üstünlüğü" her şeyden önce gelir. "Hukuka bağlı" ve "sınırlı" bir devlet anlayışını temel alan hukuk devleti, "mutlak" ve "sınırsız" gibi nitelikleri olan egemenlik yaklaşımını dönüştüren bir etkiye sahip olmuştur (Çam,2000:92 akt. Arslanel & Eryücel, 2013:28; Yayla,1998:113; Arslanel & Eryücel, 2013:29).

İnsan hakları olgusunun gelişimiyle birlikte devletlerin iç egemenlik noktasında mutlakiyetleri zayıflamıştır. Çünkü insan hakları bildirileri ile uluslararası antlaşmaları onaylayan devletler, kaynağı kendi iktidarları olmayan kurallara uyacaklarını aksi takdirde cezai yaptırımlara maruz kalacaklarını kabul etmişlerdir. Ayrıca insan haklarının evrenselleşmesiyle uluslararası hukuk bağlayıcı kurallar ve yasal kısıtlamalar getirerek, bu hakları gasp eden devletlere uluslararası toplum adına insani müdahalede bulunma yetkisi kazanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda egemenliğin "içişlerine karışılmaması" niteliğine yeni bir istisna getirilmiştir. Bununla birlikte devletler arasındaki ilişkileri, ittifakları ve anlaşmaları düzenlemek adına uluslararası hukuk ve siyasi, askeri ve ekonomik birtakım nedenler sonucunda ortaya çıkan "BM," "AB", "NATO", "NAFTA" gibi uluslararası ve ulus-üstü kuruluşlar egemenlik yetkisinin kullanımını sınırlar nitelikte faaliyet göstermektedir. Bunlara ek olarak genel merkezi belli bir ülkede olup birden çok ülkede faaliyet gösteren çok uluslu şirketler de devletlerin egemenlik yetkisini dönüştürücü bir etkiye sahiptir. Ulus devletlerle yaşanılan hukuksal sorunların çözüm mercii "uluslararası bağımsız tahkim kurulları" olarak kabul edilmektedir. Böylece uluslararası hukuk, devletin sınırları dahilinde yargılama yetkisinin kullanımını daraltmaktadır. Bu bağlamda son olarak sivil toplum kuruluşlarının hem devlete ait bir kısım işlevleri üstlenerek hem de uluslararası arenada devletler haricinde yeni aktörler şeklinde yer alarak egemenlik anlayışının dönüşümünü hızlandırdığı düşünülmektedir (Arslanel & Eryücel, 2013:31-34; Tokol, 2001:14-15; Kongar, 2001:36).

Egemenliğin geçirmiş olduğu dönüşüm henüz tamamlanmış değildir. Öyle ki Soğuk Savaş'ın son bulmasıyla beraber siber uzay geniş bir kullanıcı kitlesine sahip olmuştur. Devletlerin asli görevleri olan kamusal hizmetlerden güvenlik haberleşmelerine kadar birçok datanın burada sunulmaya başlandığı görülmüştür. Geçen zaman içinde işlemcilerin hızlanmasıyla kamu hizmetlerinde otomasyon imkânı ortaya çıkmıştır. Böylece elektrik dağıtımı, su, gaz gibi hizmetler ile hava, kara ve denizyolları kontrolü bilgisayar sistemleri tarafından yapılmaya başlanmıştır. Hayatımızın bu denli merkezine giren internet ve bilişim teknolojilerinin göründüğü kadar masum olmayabileceği kısa sürede anlaşılmıştır. Aralık 1994'de Rusların Çeçenistan'ın Grozni kentine girerek başlattığı askeri çatışma tarihte bir ilke imza atılarak internet ortamına taşınmıştır. Çeçenler ölü Rus

askerlerinin fotoğraflarını internete yükleyerek, interneti savaş alanı olarak kullanıp o dönem için emsalsiz bir bilgi ve propaganda örneği sergilemişlerdir. Artık internet sadece iletişim ihtiyacının giderildiği bir ortam değildir ve korunması gereken bir alan olarak kabul edilmiştir (Geers, 2009; Herd, 2000; Bıçakçı, 2014:117).

Ulus devletler ve NATO gibi uluslararası yapılar bu bilinç ile önlemler almaya başlamış olsa da ilk siber saldırılar kısa süre içinde gerçekleşmeye başlamıştır. Bunların ilk örneği 1999'da NATO'ya ve üye ülkelerin askeri haberleşme sistemlerine yönelik Sırp ve Rus hackerların gerçekleştirmiş olduğu saldırılardır. Devam eden süreçte 11 Eylül 2001'de ABD'de yaşanan terör saldırıları uluslararası düzendeki "güvenlik" e dair gündemi, tanımları ve tehditleri ters düz ederek değiştirmiştir. Ancak siber güvenlik ilgisini artıran ve milat olarak kabul edilen asıl olay 2007'de Estonya'da yaşanan siber ataklardır. Bu olay akabinde 2008 Bükreş Zirvesi gerçekleştirilerek Brüksel'de NATO Siber Savunma Yönetimi Otoritesi ve Estonya Tallinn merkezli Siber Savunma İşbirliği Mükemmeliyet Merkezi kurulmuştur (Bıçakçı, 2014:117-121).

Bu bağlamda sorulan soru şudur; egemenlik kavramı siber alemin etkisiyle nasıl bir dönüşüm geçirmektedir? Dolayısıyla çalışmanın amacı siber uzayın egemenlik teorisi üzerindeki etkisini saptamaktır. Bu kapsamda literatür taramasıyla elde edilen birincil ve ikincil verilerin detaylı bir şekilde incelenmesi suretiyle araştırma sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışma kapsamında egemenliğin asli kullanıcıları devletlerin siber alemde güç kazanma mücadelesine girdikleri varsayılmaktadır. Ancak devletler bu mücadelede yalnız değildir ve ulus devletlerin yetersiz kaldığı durumlarda uluslararası kuruluşların da devreye girebilmek adına siber alemde varlık kazanmaya çalıştıkları varsayımlar arasında yer almaktadır. Özellikle siber tehditler ve saldırılar ile egemenliğin kazanan mı kaybeden mi olduğu tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Egemenlik, Dönüşüm, Siber Egemenlik

GAINING POWER IN THE CYBER REALM: CYBER SOVEREIGNTY

Abstract

While sovereignty in the traditional sense refers to the authority of the state within its own borders, the cyber world encompasses an area beyond international borders. Issues such as cyber attacks, data privacy and information security play an important role in interstate relations and sovereign rights are being reshaped in this context. Therefore, states need to update and adapt their understanding of sovereignty in the cyber world. In the context of the cyber world, the concept of sovereignty encompasses elements such as the role of states, individual rights, global cooperation and new technologies. While it is important for states to maintain their influence in this area through cybersecurity policies and data control, determining international norms and cooperating against cyber attacks play a critical role in ensuring global order. How does the concept of sovereignty transform under the influence of the cyber world? Therefore, the aim of the study is to determine how the ecosystem that technology has built around the state reflects on its sovereignty and how it changes its relations. In this context, the answer to the research question is sought by examining the primary and secondary data in detail. Within the scope of the study, it is assumed that states, the primary users of sovereignty, are engaged in a struggle to gain power in the cyber world. It is among the assumptions that international organizations try to gain a presence in the cyber world in order to step in when nation states are inadequate.

Keywords: Sovereignty, Transformation, Cyber Sovereignty

Kaynakça

Ağaoğulları, M. A. ve Köker, L. (2000). *Kral devlet ya da ölümlü tanrı.* İmge Kitabevi.

Arslanel, M. N. ve Eryücel, E. (2013). Küreselleşme sürecinde egemenlik kavramının dönüşümü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 17 (1), 23-36.

Bıçakcı, S. (2014). NATO'nun gelişen tehdit algısı: 21. yüzyılda siber güvenlik. *Uluslararası İlişkiler, 10*(40), 101-130.

Geers, K. (2009). The cyber threat to national critical ınfrastructures: beyond theory. *The Information Security Journal: A Global Perspective, 18* (1), 1-7.

Göze, A. (2007). *Siyasal düşünceler ve yönetimler.* Beta Yayınevi.

Herd, G. P. (2000). Information warfare and the second chechen campaign. S. Cummings. In *War and Peace in Post-Soviet Eastern Europe* (pp. 31-42). Confict Studies Research Center.

Kongar, E. (2001). *Küresel terör ve Türkiye.* Remzi Kitabevi.

Şenel, A. (1996). *Siyasal düşünceler tarihi.* Bilim ve Sanat Yayınları.

Tokol, A. (2001). Çokuluslu şirketler ve endüstri ilişkilerine etkileri. *İş, Güç. Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 3* (2).

Yayla, A. (1998). *Siyaset teorisine giriş.* Siyasal Kitabevi.

BİYOÇEŞİTLİLİĞE DAYALI GELENEKSEL BİLGİLERİN KORUNMASINDA GELENEKSEL ÇİN TIBBI VERİTABANI SİSTEMİ

Erdal GÜLER[1]

Genişletilmiş Özet

Geleneksel bilgi, nesilden nesile sözlü olarak aktarılan ve dinamik yapısıyla güncellenen bilgi birikimini ifade etmektedir. Bu bilgi kaynağı, yerli toplulukların ekonomik, kültürel, sosyal ilişkilerine birçok katkı sunmaktadır. Geleneksel bilginin kapsamı tasarım, müzik, ritüel gibi sanatsal alanlarla ilişkili olduğu gibi tarım ve ekolojik bilgiler, sağlık ve tedavi gibi biyoçeşitliliğe dayalı olarak da gelişmiştir. Biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgiler, doğa ile uyum içinde yaşayanlardan aktarılmış ve topluluklar tarafından ortak (kamusal) bilgiye dönüşmüştür. Geleneksel topluluklarda da bu tür bilginin genellikle yaşlı nüfus tarafından aktarıldığı bilinmektedir. Bu tür topluluklar ve bilgiler, endüstriyel sektörün ve biyoteknolijinin ilerlemesiyle botanikçiler, kimyacılar gibi birçok araştırmacının uygulama ve araştırma hedefi olmuştur. Nitekim, bu alanlarda endüstriyel araştırmalar ve buluşlar için ürünlere hammadde kaynağı sağlamaktadır.

Günümüzde endüstriyel ürünlerde kimyasal/tıbbi ilaçların maliyeti yüksek olduğundan daha ucuz ve etkili doğal/bitkisel ilaçlara bu tür şirketler/araştırmacılar yönelmişlerdir. Nitekim patent başvurularında, biyoçetliliğe dayalı geleneksel bilgilerle ilgili sayılarda artış yaşanmaktadır. Ancak biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerle ilgili verilen patentlerde kaynağın kökenine sahip yerli topluluklardan herhangi bir izin alınmadan (önceden onama) ve onlara herhangi bir tazminat (fayda paylaşımı) gerçekleştirmeden yapılması "*biyokorsanlık, geleneksel bilgi hırsızlığı, biyosömürgecilik*" kavramlarını çağrıştırmaktadır. Geleneksel bilginin asıl sahipleri yerli topluluklar iken fikri mülkiyet sisteminde bireysel hakkın korunması esas alır dolayısıyla bu bilginin özellikleri ile patent süreçlerindeki diğer kriterlere/şartlara göre ters düşmektedir. Ancak mevcut fikri mülkiyet sistemi temelinde verilen patentlerle yerli topluluklara ait geleneksel bilgilerin dışlandığı ve bu topluluklara ait özelliklerin silinmesine neden olduğu ileri sürülmektedir.

Yaklaşık son otuz yıldır, biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin fikri mülkiyet sistemi karşısında korunması, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO), Dünya Ticaret Örgütü (TRIPS), Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası platformlarda tartışılmaktadır. Hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve şirketler, biyolojik araştırma ve patentler arasındaki dengenin sağlanması amacıyla uluslararası sözleşmeler ve anlaşmaların gelişmesine devam etmektedir. Bu bağlamda 1992 yılında kabul edilen Biyoçeşitlilik Sözleşmesi, 2010 yılında kabul edilen Nagoya Protokolü, genetik kaynakların,

[1] Öğr. Gör. Dr., Bartın Üniversitesi, Ulus Meslek Yüksekokulu, e.guler@bartin.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4787-4800.

geleneksel bilgilerin korunması açısından önemlidir. 13-24 Mayıs 2024 tarihleri arasında ise Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü tarafından Cenevre'de konferansta "*Fikri Mülkiyet, Genetik Kaynaklar ve İlgili Geleneksel Bilgilere İlişkin WIPO Anlaşması*" kabul edilmiştir. Bu anlaşma, yerli halklarla geleneksel bilgilerle ilgili fikri mülkiyet bağlantısı kuran ilk anlaşma sayılmaktadır.

Geleneksel bilginin korunmasında yaygın olarak kullanılan iki tür yöntem vardır. Negatif (savunmaya dayalı) ve pozitif koruma (fayda paylaşımı) yaklaşımlarıdır. Savunmaya dayalı yaklaşımda amaç, biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerin üçüncü kişilerin bu tür bilgiler üzerinde hak elde etmesini önlemektir. Bu yaklaşımda, genetik kaynağın veya geleneksel bilginin kökenine sahip topluluğun açıklanma şartı ile haksız patentlerin önüne geçilecektir. Pozitif koruma ise biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgilerden elde edilen ticari ürünlerden telif hakkı yoluyla kazanç sağlanması, bu hakların korunması ve geleneksel bilgilerin asıl sahibi olan yerli toplulukların haklarını güçlendirmeyi ifade etmektedir. Patent ofisleri tarafından taranacak bir veri tabanı oluşturulmaktadır. Fikri mülkiyet hukukunda patent verilebilir durumlarda öncelikle buluşun "yenilik" kriterini sağlaması beklenmektedir. Dolayısıyla izinsiz hak talebi durumunda geleneksel bilgilerle ilgili patentlerin verilmesinin önüne geçilmek için bu tür bilgilerin kayıtlı olması (veritabanında) en önemli koruma yöntemidir. Geleneksel bilginin korunması açısından bu yaklaşımlar, tamamlayıcı ve dengeleyici stratejiler olmalıdır.

Araştırmanın sınırlılığı kapsamında geleneksel bilginin korunmasında "*Geleneksel Çin Tıbbı Patent Veritabanı*" (TCM) incelenmiştir. Bu araştırmanın amacı, geleneksel bilginin korunmasında Dünya'da örnek alınan, 120 bin öğeye sahip Çin veri tabanı sistemini incelemektir. Çin, biyoeçeşitliliğe dayalı geleneksel ve tıbbı bilgileri 5 bin yıllık bir geçmişe sahiptir. Geleneksel Çin tıbbı (TCM), kültürel mirasın bir parçası olarak bitkiler, hayvanlar ve mineraller gibi doğal bileşenlerden elde edilen tıbbı ifade etmektedir. Bu bilgiler özellikle insanların tedavilerinde ve iyileşmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Dünya nüfusunun yaklaşık % 60'ı hastalıkları tedavi etmek için doğrudan veya dolaylı olarak geleneksel Çin tıbbını kullandığı ileri sürülmektedir. Ancak geleneksel Çin tıbbı yıllardır "*gayri resmi bir terapi*" olarak ele alınmış ve küresel boyutta fikri mülkiyeti tanınmamıştır. Çin, 1980'lerde geleneksel bilgiyi fikri mülkiyet hakları karşısında korumaya başlamış ve bu hususla ilgili yasal düzenleme gerçekleştirmiştir. Çin, bu bilgileri koruma altına alarak başka ülkeler/şirketler/kişiler tarafından izinsiz fikri mülkiyetinin alınmasının önüne geçmek amacıyla veritabanı sistemini oluşturmuştur. TCM, dijital ortamda derlenerek patent uzmanları ve diğer yetkililer tarafından önceki tekniğin kanıtı olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla patentler verilmeden önce yerli toplulukların hak kaybına uğramaması adına pro-aktif bir tutum sergilenmektedir.

Çin, geleneksel bilgiye dayalı tıbbı patent veri tabanını oluştururken fikri mülkiyet kurumu ile oluşturmuştur. Bu veri tabanın oluşturulmasında amaç, patent araştırma ve inceleme süreçlerindeki

ihtiyacı (yenilik kriterini) karşılamaktır. Aynı zamanda geleneksel bilgiyi başkaları kullanmak istediğinde izin verme ve fayda paylaşımını talep etme hakkı elde etmektedirler. Bu yöntem 2002 yılından beri Çin, geleneksel bilgilerle ilgili patentlerdeki incelemelerde kullanılmaktadır. Çin'in geleneksel bilgi veri tabanına öncülük etmesi, bu bilginin devlet hazinesi olarak görülmesinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Ancak küresel rekabette fikri mülkiyet karşısında kurumsal olarak TCM'nin yetersiz kaldığı alanlarda vardır. Çin fikri mülkiyet sistemi ile uluslararası fikri mülkiyet sistemi uyumunda bazı sorunlar bulunmaktadır. Çin geleneksel tıbbı veri tabanı ortaya çıkmış olmasına rağmen onların klinik araştırma ve uygulamalar için bunların yeterli olmadığı ve basit tıbbı aramalara odaklandığından daha ileri uygulama olarak Çin tıbbı patentlerle ilişkili çoklu veritabanı sistemi önerilmiştir. Çin, çoklu yaklaşımla geleneksel bilgiye dayalı tıp ile modern tıp arasında ilişki kurarak "*Geleneksel Çin Tıbbı Patent Veritabanı"* geliştirilmesine yönelik yaklaşımlara yer vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Biyoçeşitlilik, Geleneksel Bilgi, Patent, Çin

TRADITIONAL CHINESE MEDICAL DATABASE SYSTEM FOR THE PRESERVATION OF TRADITIONAL KNOWLEDGE BASED ON BIODIVERSITY

Abstract

Traditional Chinese Medicine Patent Database" (TCM) in traditional protection within the scope of the limitation of the research. The purpose of this programming is to examine the Chinese database system with 120 thousand items, traditionally copied on Earth in its preservation. China has a history of 5 thousand years of traditional and medical knowledge based on biodiversity. Traditional Chinese medicine (TCM) refers to medicine derived from natural ingredients such as plants, animals and minerals as part of cultural heritage. This information plays an especially important role in people's treatment and recovery. It is claimed that approximately 60% of the world's population uses traditional Chinese medicine directly or indirectly to treat diseases. However, traditional Chinese medicine has been treated as an "informal therapy" for years and its intellectual property has not been recognized globally. China started to protect traditional knowledge against intellectual property rights in the 1980s and made legal regulations on this issue. China has created the database system in order to protect this information and prevent unauthorized intellectual property acquisition by other countries/companies/individuals. TCM is compiled digitally and used as evidence of prior art by patent experts and other authorities. Therefore, before patents are granted, a pro-active attitude is taken to prevent indigenous communities from losing their rights.

Keywords: Biodiversity, Traditional Knowledge, Patent, China

KAMU YÖNETİMİNDE SİBER GÜVENLİĞE YÖNELİK DÜZENLEMELER VE UYGULAMALAR: TÜRKİYE ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Hasibe CEYHAN[1], Mustafa KOCAOĞLU[2]

Genişletilmiş Özet

Gündelik hayatın vazgeçilmezi haline gelen bilgi ve iletişim teknolojileri, vatandaşlara sunulan hizmet kalitesini arttırabilmek adına kurum ve kuruluşlar tarafından da en üst düzeyde kullanılmaktadır. Bütün dünyada ve özelde Türkiye'de de kullanılan teknoloji sistemleri yaşamı kolaylaştırmak için hayati bir rol oymakla birlikte, siber güvenlikle ilgili gereksinimleri de ortaya çıkarmıştır. Kamu kurum ve kuruluşları da sağlık, çevre, haberleşme, enerji, finansal hizmetler gibi önemli sektörlerde kullanılan ve faaliyet alanının hızla artış gösterdiği teknolojik sistemlerin siber tehditlere karşı korunması, Türkiye için de ulusal bir ihtiyaç olmasının yanında stratejik bir alan olarak kendini göstermektedir.

Siber güvenlik bilgi güvenliğini sağlama çerçevesinde bütünlük, gizlilik ve erişilebilirlik gibi olguları bünyesinde taşıyan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha geniş anlamda siber güvenlik "Siber uzayı oluşturan bilişim sistemlerinin saldırılardan korunmasını, bu ortamda işlenen bilginin/verinin gizliliği, bütünlüğü ve erişilebilirliğinin güvence altına alınmasını, saldırıların ve siber olayların tespit edilmesini, bu tespitlere karşı tepki mekanizmalarının devreye alınmasını ve sonrasında ise sistemlerin yaşanan siber olay öncesi durumlarına geri döndürülmesini kapsayan faaliyetler bütünü" olarak ifade edilmiştir (Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı 2020-2023). Siber uzay olarak ifade edilen alan sadece internet temelli ağları değil, aynı zaman da iletişim temelli cep telefonları, telsiz sistemleri, uçaklar ve insansız hava araçları da dahil olmak üzere, bilgi sistem teknolojilerinden en üst düzeyde faydalanan tüm ağları da kapsamaktadır. Bu tanımlardan yola çıkarak teknolojik gelişmelere bağlı olarak siber tehditler ve riskler yapısal bir dönüşüm geçirmekte ve artan karmaşıklık Türkiye açısından önemli bir problem olarak karşımıza çıkmıştır.

Bireysel ve toplumsal güvenlik için bir risk unsuru olan siber tehditler Türkiye için en önemli konulardan biri haline gelmiştir ve siber güvenliğin sağlanması için ulusal ve uluslararası ölçekte önlemler alınmaya çalışılmıştır. Bu önlemler arasında 2004 yılında kabul edilen 5070 sayılı

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüsekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, hcceyhan@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-6551-0787.
[2] Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Anabilim Dalı, kocaoglumustafa@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9341-6341.

Elektronik İmza Kanunu, 2008 yılında haberleşme kesimiyle ilgili düzenlemeleri konu alan Elektronik Haberleşme Güvenliği Yönetmeliği, 2006 yılında 28242 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan bilgi güvenliğine ilişkin yasal düzenlemelerin yapılmasının yanı sıra, bilgisayar olaylarına acil müdahale merkezinin kurulması ile kamu kurumlarının bilişim güvenliğinin sağlanmasına yönelik faaliyetleri içeren 2006/38 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararında bulunan Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eki Eylem Planında "Güvenlik ve Kişisel Bilgilerin Mahremiyeti" başlığıyla iki eylem planı kabul edilmiştir. Yine dönem itibariyle saldırılara karşı gerekli ve acil müdahalelerin gerçekleştirilmesi amacıyla Bilgisayar Olaylarına Müdahale Ekibi (TR-BOME), TÜBİTAK Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Teknolojiler Araştırma Merkezi (BİLGEM) faaliyete geçirilmiştir. Ülkemizde siber suçlarla mücadele 2012 yılına kadar Bilim, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) ile sivil toplum kuruluşları beraber Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde yürütülmüştür. Daha sonra Türkiye bu alanda en somut adımını atarak 20 Ekim 2012 tarih ve 2012/3842 sayılı "Ulusal Siber Güvenlik Çalışmalarının Yürütülmesi, Yönetilmesi ve Koordinasyonuna İlişkin Karar" Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Ardından "Siber ortamı oluşturan bilişim sistemlerinin saldırılardan korunmasını, bu ortamda işlenen bilginin gizlilik, bütünlük ve erişilebilirliğinin güvence altına alınmasını, saldırıların ve siber güvenlik olaylarının tespit edilmesini, bu tespitlere karşı tepki mekanizmalarının devreye alınmasını ve sonrasında ise sistemlerin yaşanan siber güvenlik olayı öncesi durumlarına geri döndürülmesi" şeklinde kararların alındığı ilk stratejik plan olarak adlandırabilecek olan, "Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı" hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu eylem planına ek olarak siber güvenlik tehditlerine karşı ulusal düzeyde koordinasyonu sağlayan bir merkez olması amacıyla "Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi" (USOM) kurulmuştur. 9 Eylül 2016 tarihinde Türkiye'nin 4 yıllık süreçte siber güvenlik kapsamında yol haritasını ortaya koyan, 5 ana eylem ve 41 alt eylemden oluşan "2016-2019 Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı" devreye girmiştir. Kabul edilen planlama da eylemlerin hedefi "siber güvenliğin, ulusal güvenliğin ayrılmaz bir parçası olduğu anlayışının tüm kesimlerde yerleştirilmesi, ulusal siber uzayda bulunan sistem ve paydaşların tamamının güvenliğini sağlamak üzere idari ve teknolojik önlemlerin alınmasını sağlayacak yetkinliğin eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi" şeklinde ifade edilmiştir. 10 Şubat 2020 tarihinde şu ana kadar yapılan çalışmaları daha üst seviyeye taşımak amacıyla "Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı (2020-2023)" hazırlanmıştır. Bu eylem planı ile "Siber güvenliğin milli güvenliğimizin ayrılmaz bir parçası olduğu bilinci ile kritik altyapılarımız başta olmak üzere siber uzaydaki varlıklarımızın tehditlerden korunmasına ve siber olayların muhtemel etkilerini azaltmaya yönelik çalışmaları ilgili tüm paydaşlarla koordineli olarak gerçekleştirmek" şeklinde misyon ortaya konularak sekiz adet stratejik hedef belirlenmiştir. Bu hedefler "Kritik Altyapıların Korunması ve Mukavemetin Artırılması, Ulusal Kapasitenin Geliştirilmesi, Organik Siber Güvenlik Ağı, Yeni Nesil Teknolojilerin Güvenliği, Siber Suçlarla Mücadele, Yerli ve Milli Teknolojilerin Geliştirilmesi

ve Desteklenmesi, Siber Güvenliğin Milli Güvenliğe Entegrasyonu, Uluslararası İş Birliğinin Geliştirilmesi" temel odak alanları olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak Türkiye siber güvenlik konusunda önemli gelişmeler göstermiş olmakla birlikte, yapay zekâ, büyük veri ve blok zincir teknolojileri gibi yeni nesil teknolojileri siber güvenlik politikalarını üretirken kullanması önem arz etmektedir.

Türkiye'de kamu yönetiminin ve devlet mekanizmasının işleyişinin güvenli bir ortamda sağlanabilmesi için gerekli mücadeleler, ortaya konulan mevzuat değişiklikleri, hazırlanan programlar uluslararası ihtiyaçlar çerçevesinde ortaya konulmuştur. Bu minvalde çalışmanın amacı dijital çağın en önemli sorunlarından birisi olan siber güvenlik alanında Türkiye'nin yapmış olduğu yasal ve kurumsal düzenlemeleri tarihsel sürece bağlı kalarak incelemek ve üretmiş olduğu siber güvenlik politikalarını, uygulamaları ve aldığı önlemleri elde edilen bilgiler ışığında değerlendirmektir. Çalışmamız üç bölümden oluşacak olup, ilk bölümde kavramsal çerçeve ele alınacaktır. İkinci bölümde Türkiye'nin uygulamış olduğu politikalar incelenecek, üçüncü bölümde ise gerekli düzenlemelere dair değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Siber Güvenlik, Türk Kamu Yönetimi, Siber Güvenlik Politikaları

REGULATIONS AND PRACTICES ON CYBER SECURITY IN PUBLIC ADMINISTRATION: AN EVALUATION ON THE CASE OF TURKEY

Abstract

Technology, which causes profound changes in economic and social life and develops more and more every day, has become the main reason for the growth of countries. Information and communication systems, which are indispensable in our daily lives, are used at the highest level by institutions and organizations in order to increase the quality of service provided to citizens. While the technology systems used all over the world and in Turkey in particular play a vital role in making life easier, they have also revealed the requirements related to cyber security. The protection of technological systems, which are used in important sectors such as health, communication, energy, financial services and water resources as well as public institutions and organizations and whose field of activity is rapidly increasing, against cyber threats is not only a national need for our country but also a strategic area. Cybersecurity is a concept that embodies phenomena such as integrity, confidentiality and accessibility within the framework of ensuring information security. In a broader sense, cybersecurity is defined as 'the set of activities covering the protection of information systems constituting cyberspace from attacks, ensuring the confidentiality, integrity and accessibility of the information/data processed in this environment, detecting attacks and cyber incidents, activating response mechanisms against these detections, and then returning the systems to their pre-cyber incident state' (Ministry of Transport and Infrastructure, National Cyber Security Strategy and Action Plan 2020-2023).

Keywords: Cyber Security, Turkish Public Administration, Cyber Security Policies

KAMUSAL ALANLARIN ORTAK YÖNETİM POLİTİKALARI: İSTANBUL ÜZERİNDEN BİR BAKIŞ

Ayşecan Hazal AK YILDIRIM[1], Pelin Pınar GİRİTLİOĞLU[2]

Genişletilmiş Özet

Kamusal alanlar, devletin meşrulaştığı, herkesin eşit ve adil şekilde erişebildiği, sosyal etkileşim zemininin kurulduğu, ortaklaştıran ve buluşturan, herkesin aidiyet duyduğu, farkındalığı güçlendiren, kapsayıcı ve adil, farklı geçmişlere sahip çok sayıda insanın bir arada bulunduğu, ücretsiz kullanılabilen alanlardır. Kamusal alan insanların farklılığının ortaya çıktığı; etkileşimlerle, kamusal ve politik özneler olarak ortaklaşa var ettikleri bir alandır (Sarıbay, A. Y., 2000). Ortak çıkarın ve gerçeğin konuşarak elde edildiği (Habermas, J., 2003), aynı zamanda bir uzlaşı alanı olduğu söylenebilir (Rawls, 1993). Ancak bazı durumlarda kamusal alanın, bir toplumsal çelişki ve itiraz zemini oluşturması mümkündür.

Neoliberal dönem ile birlikte, sermayeyi odağına alan dönüşüm modelinin kamusal alan üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Kamusal alanın dönüşümü, dört evrede gerçekleşir ve neoliberalizmin hedefleri doğrultusunda biçimlendirilir. Birinci evrede kamusal alan, Aristoteles'in sözüne ettiği polisle ilgili siyaset yaşamı ile zorunlu ilişkilerin kurulduğu alan olan theoria yaşamıdır. İkinci evrede, bu alan yarı kamusal alana dönüşür. Yarı kamusal alan, piyasalaşan kamusal alana uydurulan yeni bir biçim ve özel(leştirilmiş) alana geçişi temsil eder. Üçüncü evre, özel(leştirilmiş) alandır. Bu alan, kamu elinden çeşitli yasal araçlarla çıkarılmış olan alandır. Son evre ise kamusal alanın artık tamamen özel alana dönüşmesiyle görülür. Yine Aristoteles tarafından ortaya konulduğu gibi "Beden ve eve ait yaşam" olarak ifade edilir.

Dört evreden oluşan bu geçiş süreci, kapitalizmin kamusal olanı piyasalaştırma istemini, kamusal mekan üzerinde hayata geçirdiğinin bir göstergesidir. Bu süreçte piyasalaşmış kamusal hizmet üretimi ve devletin başlı başına bir şirkete dönüşümü, kamusal alan üzerinde yönetim ve güç dengeleri geliştirmiştir. Bu dengeler, kamusal alan üzerinden yeni aktörlerle ile birlikte yeniden inşa olmuştur.

Kentin kamusal alanlarındaki çoklu işlevler arasındaki etkileşimler ve bunların etkilerini, kullanıcıları tarafından kabul edilebilir bir şekilde yönetirken, uzlaşı, kamusal alanın tüm meşru rollerini yerine getirebilmesini sağlayan bir araçtır.

[1]Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, aysecan.ak@istanbul.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1847-1401.
[2] Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, pinozden@istanbul.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5695-9091.

Kamusal alan yönetimi, bu nedenle, paydaş taleplerinin ve kamusal alan isteklerinin bir dizi süreç ve uygulama halinde ifade edildiği yönetişim alanıdır. Bu yönetişim alanı, kullanımların ve kullanımlar arasındaki çatışmaların düzenlenmesi, "kamusal alanın fiziksel bileşenlerinin amacına uygunluğunu" sağlayan bakım rutinleri, kamusal alana yapılan yeni yatırımlar ve devam eden kaynak kullanımlarının kontrolü, kamusal alanda müdahalelerin koordinasyonunu kapsamaktadır. İyi yönetilen bir kamusal alanın, kamunun kontrolüne rağmen kamu baskısını hissettirmeyen, farklı bireylerden oluşan toplum içinde sosyal gruplar arasında hoşgörüyü artırabilen, farklı geçmişler ve deneyimlerin paylaşılmasına olanak tanıyan iletişim ve etkileşim zeminin var olduğu, kullanıcıların kendilerini ifade etmesine uygun koşulları içeren huzur, düzen, güven ve aidiyet duygusu yaratabilen, yüksek erişim seçeneklerine sahip bir alan olması beklenir.

Kamusal alanım yönetimi dört farklı model aracılığıyla kendini gösterebilmektedir (Magalhães C., Carmona M., 2009). Birincisi devlet temelli modeldir. Bu modelde, kamu yararına bağlılığa dayanan bir kamu hizmeti anlayışı bulunmaktadır. İkinci model olan devredilen modelde, kamusal alanın üretimi ve yönetimine (yani planlama, koordinasyon, düzenleme, bakım ve yatırım sorumlulukları) ilişkin sorumlulukların devletten diğer sosyal aktörlere aktarılması söz konusudur. Üçüncü model piyasa temelli modeldir. Bu modelde, kamusal alanlar üzerindeki yönetim sorumlulukları özel kuruluşlara devredilmektedir. Son model, kullanıcı temelli modeldir. Bu modelde, sorumluluğu kamusal alan kullanıcı dernekleri, kamusal alan sorunları etrafında örgütlenen çıkar grupları vb. dahil olmak üzere kullanıcı tabanlı kuruluşlarla paylaşır. Temel farkı, kamusal alan yönetiminin devredildiği organizasyonların prensipte kârlılık ve rekabetçilik piyasa ilkelerine göre yapılandırılmamış olmasıdır.

Bu modeller ekseninde, kamusal alanların yönetimi, temelde dört farklı aktör iş birliğiyle gerçekleşmektedir. Birincisi kamu tarafından doğrudan yönetim, ikincisi kamu- toplum iş birliği iledir -ki buna demokratik kamusal alan yönetim modeli adı verilmektedir-, üçüncüsü kamu-özel sektör işbirliği kapsamında özel sektör tarafından yönetim (tahsis-kiralama-protokol vb.), dördüncüsü ise satış özelleştirme aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Kamusal alanın güvenliği, denetimi, erişilebilirliği, kullanılabilirliği, adaleti ve aidiyeti bir ortak yönetim modeli oluşturabilmek için önemli unsurlardır. Zaman içerisinde bu alanlar, yetki ve yönetim politikalarını şekillendiren mevzuat doğrultusunda, büyük ölçüde dönüşüme uğramış, kullanıcıları da değişmiştir. Kapitalist sisteme geçilmesiyle birlikte, hem kamusal akıl yürütmenin kamusallığı azalmış, hem de mahremiyet sınırları esnemiştir. Bu durum "kamusal çöküşünün zemini" olarak değerlendirilmektedir. "Bu iki alan arasında ve aynı zamanda bu iki alanın birlikte oluşturdukları sahada, "kamusal" ile "özel" arasındaki ayrımdan kopan, yeniden siyasallaşmış bir toplumsal alan meydana gelir" (Habermas, 2003: 256-257).

Kamusal alanların, özellikle 2002 sonrası dönemde, farklı amaçlarla kullanılmak üzere sermaye gruplarına tahsis edildiğini söylemek mümkündür. Bu sürece yönetim modeli açısından bakıldığında, İstanbul'un büyük ölçüde piyasa temelli bir yönetim modeli ile yönetildiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu durum, neoliberal yasal ve yönetsel yeniden yapılanma sürecinin bir sonucu olarak ifade edilebilir. Bugün geldiğimiz noktada, kamusal alanların yönetimi meselesi, özellikle İstanbul gibi büyük metropoller açısından önemli bir sorun alanı teşkil etmektedir. Bu kapsamda bu çalışmada, İstanbul'da bulunan kıyı alanları, orman alanları, askeri alanlar, kamuya ait sanayi alanları, yeşil ve açık alanlar gibi farklı kamusal alanlar üzerindeki var olan tasarruflar, baskı ve tehditler analiz edilmek suretiyle, bu alanların yönetimi ve dönüşümündeki temel sorunlar ele alınacak; mevcut yönetim modellerinin eksiklikleri üzerinden bir değerlendirme yapmak suretiyle, ortak bir yönetim modelinin nasıl oluşturulabileceği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Kamusal Alan Yönetimi, Piyasa Temelli Yönetim, İstanbul

A PERSPECTIVE ON COMMON GOVERNANCE POLICIES FOR PUBLIC SPACES: THE CASE OF ISTANBUL

Abstract

Public spaces play a crucial role in reinforcing the legitimacy of the state, fostering social interaction, and creating a sense of belonging. However, in the neoliberal era, these spaces have undergone a capital-driven transformation, characterized by privatization and commercialization. This transformation unfolds in four stages: evolving from a political space to a semi-public market space, followed by the transfer of ownership to the private sector, and finally, complete privatization. In Istanbul, particularly after 2002, public spaces have been largely allocated to capital groups, reflecting a market-based management model. This has resulted in significant challenges in managing various public spaces, such as coastal areas, forests, military zones, and green spaces. The governance of public spaces requires addressing issues like security, accessibility, justice, and inclusivity. To fulfill their functions, public spaces necessitate a re-evaluation of management models. This study analyzes existing practices, pressures, and threats in the management of Istanbul's public spaces and discusses how a common management model can be established to address deficiencies and ensure equitable access and inclusivity.

Keywords: Public Space, Public Space Governance, Market-Based Governance, Istanbul

Kaynakça

De Magalhães, C., & Carmona, M. (2009). Dimensions and models of contemporary public space management in England. *Journal of Environmental Planning and Management, 52*(1), 111-129.

Habermas, J. (2003). *Kamusallığın yapısal dönüşümü*. Bora. T., Sancar, M. (Çev.), İletişim.

Rawls, J. (1993). *Political liberalism*. Columbia University Press.

Sarıbay, A. Y. (2000). *Kamusal alan, diyalojik demokrasi, sivil itiraz*. Alfa Yayınları.

KENT HAKKI VE SİVİL TOPLUM: TÜRKİYE'DEN ÖRNEK OLAYLAR ÜZERİNDEN KENTLİ HAKLARININ KORUNMASINDA STK'LARIN ROLÜ

Aynur KÜÇÜK[1]

Genişletilmiş Özet

Kent, toplumsal gelişmenin süreklilik arz ettiği, toplumun barınma, yerleşme, çalışma, gidişgeliş, dinlenme, eğlenme vb. ihtiyaçlarının karşılandığı, tarımla uğraşan nüfusun az olduğu, köylere kıyasla nüfusu daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşimlerdir. Kentler tarımsal üretimde artı ürünün oluşmasıyla meydana gelmiş oluşumlardır. Bu sebeple kentler sosyal tabakalaşmanın da merkezi haline gelmektedir. Harvey kentlerin artı ürünün toplumsal ve coğrafi olarak yoğunlaşmasından meydana gelmesi sebebiyle kentleşmenin sınıfsal bir olgu olduğunu ifade etmektedir. Kentlerde artı ürünün kontrolünü elinde tutan hâkim bir sınıf bulunmaktadır. Bu durum da kentin inşasında bu sınıfın daha aktif rol oynamasına sebep olmaktadır. Kent hakkının doğuşu da bu hakim sınıf dışında kalan kentlilerin hak arayış mücadeleleri sonucunda olmuştur. Kent hakkı kavramını ilk kez Fransız Marksist sosyolog Henri Lefebvre ortaya atmıştır. 1968 yılında yayımladığı "Şehir Hakkı (Le droit à la ville)" isimli kitabında kent hakkının tanımını yapmış ve düşünsel temellerinden bahsetmiştir. Sınıf temelli toplumsal yapı ve toplumdaki farklılaşmanın zaman zaman kaotik bir ortam doğurması kentte yaşayan bireylerin hak arayışlarıyla sonuçlanmıştır. Lefebvre'nin "Şehir Hakkı" isimli kitabını yayımlaması 1968 yılında Fransa'da yaşanan 1968 Mayıs Olaylarına denk gelmektedir. Öğrenci hareketi olarak başlayan olaylar zamanla büyümüş ve işçi sınıfının da desteğiyle ülke çapında ayaklanmalar ve grevler görülmüştür. 1968 Olayları yeni değildir, kentsel olaylar 19. yüzyıldan itibaren artarak devam etmiştir. Harvey ise kent hakkını, kentin barındırdığı imkanlara bireysel veya kolektif erişim hakkından öte, kentte yaşayan bireylerin kenti diledikleri gibi değiştirme ve yeniden yaratma hakları olduğunu ifade etmektedir. Harvey'e göre kent hakkı bireysel değil kolektif bir haktır. Çünkü kentin yeniden yaratılması için kolektif bir çaba gerekmektedir. Sivil toplum ise siyasi alanın dışında kalan toplum kesimini ifade etmektedir. Hem devlet tarafından şekillendirilmeyen, kendi inisiyatif ve çeşitliliğine sahip devlet dışı bir alan olarak, hem de örgütlü ve aktif siyasal katılım ve siyasallaşma süreci şeklinde tanımlanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları (STK) da sivil toplum alanında etkinlik gösteren örgütlenmeler olarak kabul edilmektedir. STK'lar kamu kurumlarıyla etkileşim halinde faaliyet gösteren oluşumlardır. Merkezi yönetim, yerel yönetimler ve kamu tüzel kişiliği olan özerk kurum ve kuruluşların tamamı gerektiğinde STK'larla işbirliği içinde olabilmektedir. Yerelde ise STK'lar baskı grubu oluşturma, katılımcı bir demokratik anlayış kazandırma, yönetim ve karar alım sürecini etkileme konularında yarar sağlamaktadır. Çalışmanın amacı, kentlinin hak arayış mücadelesinde sivil toplum

[1] Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, aynurkucuk@sdu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3887-6940.

kuruluşlarının oynadığı rolü incelemektir. Bu bağlamda, STK'ların hukuki, toplumsal ve siyasi mekanizmaları nasıl etkilediği, karar alma süreçlerindeki katılımları ve kent hakkının hayata geçirilmesine katkıları değerlendirilecektir. Araştırmanın problem durumunu kentlinin hak arayış mücadelesinde sivil toplum kuruluşlarının üstlendikleri başlıca rollerin neler olduğu ve kentsel toplumsal olaylarda sivil toplum kuruluşlarının karar alma mekanizmalarına ve katılımcılığa nasıl etki ettiği oluşturmaktadır. Bu durumda çalışmanın varsayımlarını sivil toplum kuruluşlarının kentlinin hak arayış mücadelesinde sürece dahil olarak karar merciilerini etkilediği, mücadelenin başarıya ulaşmasını sağladığı ve kent hakkının tesisinde ve korunmasında önemli rol oynadığı oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Konuyla ilgili benzer çalışmalar, kitaplar, makaleler, kalkınma planları / özel ihtisas komisyonu raporları ve haber içerikleri incelenmiştir.

Kent hakkının sağlanması, toplumsal katılımın ve demokrasinin güçlendirilmesiyle mümkün olabilir. Bu bağlamda, kentte yaşayan bireylerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve bu hakların korunması, yalnızca devletin ve yerel yönetimlerin değil, aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının da etkin bir şekilde yer almasını gerektirmektedir. STK'lar, bu süreçlerde önemli bir rol oynayarak, kentlerdeki bireylerin haklarını savunmuş, toplumsal sorunlara yönelik çözümler üretmiş ve çeşitli kentsel olaylarda aktif olarak yer almıştır. Kentsel toplumsal olaylar, kentsel dönüşüm süreçleri, kadına karşı şiddet, kentlilerin sağlığı ve istihdam hakları gibi örnekler, STK'ların kent hakkının korunmasındaki etkin rollerini gözler önüne sermektedir. Kentsel toplumsal olaylar STK'ların halkın taleplerini dile getirme, kentleşme süreçlerinde halkın katılımını sağlama ve demokratik değerleri savunma noktasında nasıl güçlü bir etki yaratabileceğini ortaya koyan örneklerdir. Bu eylemler, STK'ların kent hakkının yalnızca bir yasal hak olarak değil, aynı zamanda bir yaşam biçimi olarak korunması gerektiğine dair güçlü bir toplumsal mesaj iletmelerine olanak sağlamıştır. Bu süreçte STK'lar, kamuoyunu bilgilendirme, hukuki destek sağlama ve ulusal düzeyde etkili politikalar geliştirilmesi adına önemli bir savunuculuk rolü üstlenmiştir. Kentsel dönüşüm projeleri, genellikle ekonomik büyüme ve modernizasyon hedefleriyle şekillenmiş, ancak bu süreçte yerel halkın hakları ve ihtiyaçları yeterince dikkate alınmamıştır. STK'lar, bu projelerin daha adil ve eşitlikçi bir şekilde gerçekleştirilmesi adına yerel halkın sesini duyurmuş, kentsel dönüşümün sosyal, kültürel ve çevresel etkilerini denetlemiş ve mağduriyetlerin önlenmesi için aktif bir savunuculuk yapmıştır. STK'lar, bu süreçte yerel halkın yerinden edilmesi, sosyal yapıların bozulması ve çevresel tahribatın önlenmesi için mücadele etmiş ve yerel yönetimlere bu konuda önerilerde bulunmuştur. Kadınların güvenli bir ortamda yaşam haklarının korunması, kent hakkının önemli bir parçasıdır. STK'lar, kadınların güvenliğini sağlamak ve kadına yönelik şiddetle mücadele etmek amacıyla çeşitli projeler geliştirmiş, farkındalık yaratma kampanyaları yürütmüş ve kadın hakları konusunda hukuki destek sağlamıştır. Sağlık hakkı kapsamında ise kentlerde yaşayanların sağlık haklarını savunmak, sağlık hizmetlerine erişimlerini sağlamak ve kent çevresinin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak

adına STK'lar önemli çalışmalar yürütmüştür. STK'lar, çevresel sağlık sorunları, hava kirliliği, su kaynaklarının kirlenmesi gibi konularda kamuoyunu bilgilendirerek, çevre dostu ve sağlıklı şehirler için önerilerde bulunmuşlardır. İstihdam hakları da kent hakkının önemli bir bileşenidir. STK'lar, kentlerdeki işsizlikle mücadele etmek ve kentlilerin istihdam fırsatlarına erişimini sağlamak adına çeşitli projeler geliştirmiştir. Kentteki iş gücü piyasasında adaletin sağlanması, herkesin eşit haklara sahip olduğu bir iş ortamının oluşturulması için STK'lar, kamu kuruluşlarıyla işbirliği yaparak çözüm önerileri geliştirmiştir. Bu bağlamda, STK'ların bu alandaki faaliyetleri, kentlilerin yaşam standartlarının iyileştirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. STK'lar kentlerdeki toplumsal sorunları dile getirerek, kent halkının taleplerini savunmuş ve daha adil, eşitlikçi ve sürdürülebilir şehirlerin inşasına katkı sağlamıştır. Kent hakkının yalnızca yasal bir hak olarak kalmaması, aynı zamanda pratikte uygulanabilir bir yaşam biçimi haline gelmesi için STK'lar, yerel yönetimlerle işbirliği yaparak, halkın katılımını teşvik etmiş ve sesini duyurmuştur. Kentlerin daha sağlıklı, daha güvenli, daha adil ve daha yaşanabilir hale gelmesi, STK'ların bu alandaki katkılarının devamına bağlıdır. Kent hakkı, yalnızca hukuki bir düzenlemenin ötesinde, toplumun tüm kesimlerinin katılımını ve desteğini gerektiren bir süreçtir. Bu nedenle, kent hakkının güvence altına alınması, güçlü bir sivil toplumun varlığına ve etkin bir şekilde çalışmasına bağlı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent Hakkı, Kentli Hakları, Sivil Toplum, STK

THE RIGHT TO THE CITY AND CIVIL SOCIETY: THE ROLE OF NGOs IN THE PROTECTION OF URBAN RIGHTS THROUGH CASE STUDIES FROM TÜRKİYE

Abstract

Cities are complex settlements where societal needs such as housing, transportation, and employment are met, characterized by higher population density and limited agricultural activity. David Harvey emphasizes that urbanization is a class phenomenon, shaped by the dominant class controlling surplus production, which plays a pivotal role in urban development. Henri Lefebvre introduced the concept of the "Right to the City" in his 1968 book *Le Droit à la Ville*, framing it as a response to struggles against social inequality and exclusion within urban settings. Harvey further defined this right as collective and transformative, granting urban dwellers the power to reshape their environment. Non-governmental organizations (NGOs) play a critical role in advancing urban rights by influencing legal, social, and political mechanisms, promoting public participation, and advocating for democratic values. NGOs act as intermediaries, engaging with local and central governments to address urban challenges, such as displacement, environmental degradation, and social inequalities caused by urban transformation projects. Notable examples from Turkey highlight NGOs' effectiveness in raising awareness, providing legal support, and shaping public policies. NGOs also address specific issues, including gender equality, public health, and employment. They combat violence against women, advocate for safer cities, and enhance access to healthcare and employment opportunities. By fostering equitable urban policies and empowering communities, NGOs contribute to more inclusive and sustainable cities. Ensuring the realization of the right to the city requires robust civil society participation, emphasizing collaboration between NGOs, local governments, and communities.

Keywords: Right To The City, Urban Rights, Civil Society, NGO

KAMULAŞTIRMA VE İSKÂN SORUNLARI: ALPARSLAN II BARAJI VE HİDROELEKTRİK SANTRALİ ÖRNEĞİ

Şeyma EŞKİ ÇAYLAK[1]

Genişletilmiş Özet

Baraj ve hidroelektrik santrali projeleri, sürdürülebilir enerji üretimi ve su kaynaklarının etkin yönetimi gibi avantajlar sağlamakla birlikte, bu projelerin uygulanması bölgede yaşayan halk açısından bazı olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Enerji bağımsızlığını artırma ve ekonomik kalkınmayı teşvik etme gibi olumlu etkilere rağmen, bu projelerin getirdiği geniş çaplı kamulaştırmalar, bölge halkının zorunlu göç etmesine, geleneksel yaşam tarzları ile ekosistemlerin bozulmasına yol açmaktadır. Ayrıca, tarım ve hayvancılık gibi temel geçim kaynaklarının zarar görmesi, sosyal ve çevresel alanlarda ciddi sorunlara sebep olmaktadır. Bu durum, baraj ve hidroelektrik santrali projelerinin kamulaştırmadan kaynaklanan bölgesel etkilerinin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi konusunu önemli kılmaktadır.

Bu çalışmanın konusu kamulaştırma ve iskan sorunlarıdır. Bu konu, Doğu Anadolu Bölgesi sınırları içindeki Muş İli'ne yaklaşık 33 km uzaklıkta bulunan Alparslan II Barajı ve Hidroelektrik Santrali (HES) Projesi örneği üzerinden incelenmektedir. Türkiye'de kamulaştırma ve iskan süreçlerinin yasal çerçevesi, "2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu" ve "5543 sayılı İskan Kanunu" ile düzenlenmektedir. Kamulaştırma Kanunu, kamu yararı gerekçesiyle özel mülkiyetin kamulaştırılmasına olanak tanırken, İskan Kanunu kamulaştırma sonucu yerlerinden edilen veya diğer nedenlerle yer değiştirmek zorunda kalan bireyler için yeniden yerleşim olanaklarını düzenlemektedir. Her iki kanun da, zorunlu göç ettirilen bireyler için adil tazminat ödenmesi, yeni yaşam alanları sağlanması ve sosyal ile ekonomik destek sunulması gibi kamu ve bireysel ihtiyaçları yönetme konusunda önemli işlevlere sahiptir. Kamulaştırma Kanunu, kamu yararına projeler için gerekli olan özel mülklerin devlet tarafından elde edilmesini kolaylaştırırken, İskan Kanunu, bu tür kamusal projeler veya diğer nedenlerle zorunlu göç ettirilen kişilerin uygun şekilde yerleştirilmesini ve desteklenmesini sağlar. Bu kanunlar, kamulaştırma ve iskan işlemlerinin bireyler üzerinde yaratabileceği olumsuz etkileri en aza indirgemek ve mağdur olan kişilerin haklarını etkin bir şekilde korumak için tasarlanmıştır. Ancak, uygulamada bu projenin, bölge halkı üzerinde sosyolojik ve ekonomik birtakım olumsuz etkiler yarattığı tespit edilmiştir. Yerel halkın yaşam alanlarını doğrudan etkileyen Proje kapsamında toplam 2.032 nüfuslu beş köy (Akkonak, Akpınar, Bağiçi, Kayalıdere ve Tepe Köleri) kamulaştırma alanına girmiş ve bu köylerin yerleri değiştirilmiştir. Bu sürecin, bölge halkı için sosyolojik etkileri toplumsal yapının bozulması, kimlik ve kültürel mirasın kaybı, yeni

[1] Arş. Gör. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, seymaa.eski@gmail.com, Orcid: 0000-0001-7564-2815.

yerleşim yerlerine adaptasyon sorunu şeklinde belirmiştir. Sürecin ekonomik etkileri ise tarım arazilerinin su altında kalması ile tarım ve hayvancılık faaliyetleri gibi geleneksel geçim kaynaklarının kayba uğramasıdır. Bu olumsuz etkilerin hafifletilmesi, geçim kaynaklarının yeniden kazandırılması ve bölgedeki ekonomik durumu geliştirmek için Alparslan II Barajı ve HES işletme sahibi Energo Pro tarafından sosyal sorumluluk kapsamında çalışmalar yürütülmektedir.

Çalışmanın temel amacı, büyük ölçekli hidroelektrik santral projelerinin kamulaştırma ve iskan süreçlerinin yönetimini, yerel topluluklar üzerindeki etkilerini ve bu süreçlerin iyileştirilmesine yönelik ne gibi faaliyetlerin gerçekleştirildiğini, Alparslan II Barajı ve HES Projesi örneği üzerinden incelemektir. Bu bağlamda, araştırma soruları şöyle belirlenmiştir: Alparslan II Barajı ve HES Projesi'nin uygulanması sırasında kamulaştırma ve iskan süreçleri nasıl yönetilmiş ve kamulaştırma bedelleri nasıl tespit edilmiştir? Bu süreçlerde yerel halk ile etkileşim düzeyi ve bilgilendirme toplantılarının gerçekleşip gerçekleşmediği; kamulaştırma ve iskan işlemlerinin bölge halkının geleneksel yaşam tarzları üzerindeki sosyolojik ve ekonomik etkileri; 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu ve 5543 sayılı İskan Kanunu'nun yerel halkın haklarını ne derece koruyabildiği; zorunlu göç sonucunda bölge halkının yeni yerleşim yerlerine adaptasyon süreçleri ve bu süreçlerde yaşanan zorluklar; ve son olarak Energo Pro'nun bölgede yürüttüğü sosyal sorumluluk faaliyetlerinin olumsuz etkileri azaltma kapasitesi ve bölge ekonomisine etkileri incelenmektedir.

Çalışma yöntemi bakımından nitel bir araştırma olup, literatür taraması, doküman ve mevzuat incelemesi, gözlem ve mülakat araştırma tekniklerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın temel sorularını yanıtlamak üzere öncelikle, Devlet Su İşleri 172. Şube Müdürlüğü, İl Özel İdaresi ve Energo-Pro gibi ilgili kurumlarla mülakat yapılmıştır. Sonrasında ise Proje kapsamında kamulaştırılan bölgede/köylerde gözlem yapılmış, ilgili köylerin muhtarları ve bu süreçten etkilenen bölge halkı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu mülakat ve görüşmeler, kurumlar tarafından sürecin nasıl yönetildiğini ve bu süreçlerinin bölge halkı üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik önemli bilgiler sağlamıştır. Elde edilen veriler, mevzuat ve doküman incelemeleri ile desteklenerek, kamulaştırma sürecinin yönetimi, kamulaştırma bedellerinin belirlenmesi ve anlaşmazlık durumlarında izlenen yollar gibi konular, incelenen bir "kamulaştırma dava dosyası" üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılan yöntem ve teknikler, kamulaştırma ve iskan süreçlerinin yönetimi, yerel halk üzerindeki etkileri ve bu süreçlerin iyileştirilmesine yönelik faaliyetleri kapsamlı bir şekilde değerlendirme imkanı sunmuştur.

Çalışmanın bulguları, kamulaştırma süreçlerinin ilgili kurumlar tarafından nasıl değerlendirildiğini ve bu sürecin bölge halkı üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Kurumlara göre kamulaştırma sürecinin sosyolojik ve psikolojik açıdan olumsuz sonuçları olmakla birlikte haksız kazanç sağlama şeklinde süreci kötüye kullanan kişilere rağmen bu süreçte hiçbir vatandaş mağdur edilmemiş ve kamulaştırma bedelleri en üst ücret seviyesinden belirlenmiştir. Bunun yanında

iskan sonrası geçim kaynaklarının yeniden kazandırılması ve bölgedeki ekonomik durumu geliştirmek için sosyal sorumluluk kapsamında çalışmalar yürütülmektedir. Sürdürülebilir geçim kaynaklarını desteklemek amacı ve "Toplum Yatırım Planı" kapsamındaki projeler arasında kadın üreticilere yönelik destekler, hayvancılık, tarım ve arıcılık alanlarında teknik eğitimler, altyapı iyileştirmeleri ve tarihi ile kültürel mirasın korunması için yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bölge halkı açısından kamulaştırma ve iskan süreçleri, halkın yaşam tarzlarını ve geçim kaynaklarını derinden etkilemiş, sosyal ve ekonomik yapıda bozulmalara neden olmuştur. Öncelikle, insanların doğup büyüdüğü evlerinin/köylerinin sular altında kalması, geçmişleriyle bağlarının koparıldığı, yok edildiği yönünde önemli sosyolojik ve psikolojik olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Ayrıca, yeni yaşam alanlarına adaptasyon süreçleri zorluk yaşanmış ve bu durum, maddi desteklerle giderilemeyecek sorunlar yaratmıştır. Bununla birlikte kamulaştırma davaları bir gösterge olarak kabul edildiğinde, kamulaştırma bedellerinin belirlenmesi ve tazminat ödemelerinde anlaşmazlıkların olduğu anlaşılmaktadır.

Bu çalışma, Alparslan II Barajı ve HES gibi büyük ölçekli projelerin, sağladıkları enerji bağımsızlığı ve ekonomik faydaların yanı sıra, yerel topluluklar üzerindeki geniş kapsamlı etkilerini ortaya koymaktadır. Kamulaştırma ve iskan süreçlerinin yol açtığı olumsuz durumu iyileştirmek adına, katılımcı karar verme süreçlerinin benimsenmesi, şeffaf bilgilendirme ve etkin iletişim kanallarının kurulması, ekonomik, sosyal ve psikolojik destek programlarının hayata geçirilmesi, adil tazminat ödemelerinin yapılması ve anlaşmazlıkların hızlı çözümlenebilmesi için etkili mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu önerilerin, Alparslan II Barajı ve HES gibi projelerin uygulanmasında yaşanan kamulaştırma ve iskan sorunlarını azaltmada önemli bir rol oynaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamulaştırma, İskân, Baraj ve Hidroelektrik Santrali

EXPROPRIATION AND RESETTLEMENT ISSUES: THE CASE OF THE ALPARSLAN II DAM AND HYDROELECTRIC POWER PLANT

Abstract

Large-scale dam and hydroelectric power station projects are essential for sustainable energy and effective water resource management, yet they often cause significant negative consequences, such as displacement of local populations and ecological disruptions. The Alparslan II Dam and Hydroelectric Power Station (HEP) in Muş, Turkey, exemplifies these challenges, being located 33 kilometers from the city center. This study investigates the socio-economic impacts on local communities, focusing on issues arising from expropriation and resettlement. Turkey's "Expropriation Law No. 2942" and "Resettlement Law No. 5543" are intended to streamline property acquisition and manage resettlement. However, their implementation frequently fails to meet objectives, leading to severe social and economic problems for displaced populations. Using qualitative research methods, including literature reviews, document analysis, observations, and interviews with stakeholders such as residents and officials, the study reveals critical insights. The displacement of five villages, affecting 2,032 people, disrupted traditional agricultural and livestock livelihoods. Energo-Pro's social responsibility initiatives have been insufficient to address these challenges, leaving communities to face cultural heritage losses, difficulties adapting to new environments, and economic hardships due to the inundation of fertile lands. The study highlights the urgent need for participatory decision-making, transparent communication, and comprehensive support programs to address economic, social, and psychological needs, ensuring the sustainability of such projects and reducing adverse impacts on local populations.

Keywords: Expropriation, Resettlement, Dam, And Hydroelectric Power Plant

TÜRKİYE'DE KAMULAŞTIRMASIZ EL ATMA SORUNUNUN İMAR HAKLARININ TRANSFERİ UYGULAMASIYLA ÇÖZÜLMESİ

Hülya SAĞLAM YILDIZ[1]

Genişletilmiş Özet

Kent planlama, sahip olduğu rekabet eden çıkarlar, parçalanmış yönetim yapısı, kentin dinamik yapısı ve özel mülkiyet olgusu gibi özelliklerden ötürü karmaşık bir sorun alanıdır. Nitekim karmaşık sorun kavramlaştırmasını 1970'li yılların başında ilk kez ortaya atan Rittel ve Weber (1972), kavramı, kent planlamanın karmaşık doğasından yola çıkarak, kesin çözümlerden yoksun ve çevresel, ekonomik ve sosyal gibi birçok kamu politikasını gerektiren sorunlar olarak tanımlamıştır. Karmaşık bir sorun alanı olan kent planlamanın en temel problemlerinden birisi de kamulaştırmasız el atma konusudur.

Kamulaştırmasız el atma, kamunun yasal dayanaktan yoksun bir şekilde taşınmaz üzerinde fiili olarak tasarrufta bulunması veya bir idari kararla mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanımına engel olunması şeklinde tanımlanabilir (Tezcan, 2013: 402). Bu kapsamda değerlendirildiğinde imar planları kamulaştırmasız el atma araçlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira imar planları taşınmazların konut, sanayi, ticaret, umumi hizmetler ve kamu hizmetlerine (yol, otopark, yeşil alan, okul, hastane vb.) tahsis edilmesine hizmet eden yegâne araçlardır. Bu özellikleri ile imar planları mülkiyet hakkına müdahale edilmesinin önünü de açmaktadır. Mülkiyet hakkı anayasada güvence altına alınmış temel hak ve hürriyetler arasında yer almakta ve sahibine kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma haklarını tanımaktadır. Fakat imar planları aracılığı ile özel mülkiyette yer alan taşınmazlar çeşitli umumi ve kamusal hizmetlere tahsis edilerek, uzun yıllar imar programına alınmayıp kamulaştırılmamakta böylece mülkiyet hakkının özüne zarar verilmiş olmaktadır. Bu durum önceleri taşınmaza fiili bir müdahale söz konusu olmadığı gerekçesiyle kamulaştırmasız el atma kapsamında değerlendirilmezken, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2010 yılında vermiş olduğu kararla imar planları aracılığıyla özel mülkiyette bulunan taşınmazı kamusal hizmete tahsis eden ve uzun yıllar imar programına almayarak kamulaştırmayan ya da takas yoluna gitmeyen idarenin mülkiyet hakkının özüne dokunan ve mülkiyet hakkını ortadan kaldıran kamulaştırmasız el atma fiilini işlediğine, bu durumunun giderilmesi için taşınmaz sahibinin dava yoluyla mülkiyetin bedele çevrilmesini talep edebileceğine hükmetmiştir (Esas: 2010/662, Karar: 2010/651). Bu kararın ardından 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na 2016 yılında Ek 1 madde eklenerek uygulama imar planlarında kamusal hizmetlere ayrılması sebebiyle tasarrufu önemli ölçüde kısıtlanan özel mülkiyetteki taşınmazların 5 yıl içerisinde imar programına dahil edilerek bütçe doğrultusunda

[1] Arş. Gör. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, hulyasaglam@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2698–3378.

kamulaştırılacağı veya bu kısıtlılığı kaldıracak şekilde imar planlarının değiştirileceği hüküm altına alınmıştır. Fakat kamulaştırma işlemlerinin idareyi mali yük altına sokması alternatif çözüm arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Bu anlamda imar haklarının transferi uygulaması söz konusu kısıtları gidermede ve kamuyu ağır mali yüklerden kurtarma konusunda önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

İmar haklarının transferi uygulaması, en genel ifadesiyle mülkiyet hakkının bir parçası olan imar haklarının yapılaşması kısıtlanan parsellerden ayrılarak önceden tespit edilen taşınmazlar üzerinde kullanılmasına veya imar haklarının piyasa koşullarında alınıp satılarak değerlendirilmesine imkân veren bir imar uygulama aracıdır. Bu özelliğiyle uygulama, taşınmaz üzerinde imar hakkı kısıtlanan maliklerin zararının tazmin edilmesine olanak tanımaktadır (Triedman vd., 2014). Uygulama bir program kapsamında hayata geçirilmektedir. Söz konusu program birkaç bileşenden oluşmaktadır. Programın olmazsa olmaz bileşenleri, alıcı alan ve gönderici alan olarak ifade edilmektedir. Gönderici alan imar haklarının kullanılmasına izin verilmeyen alanı ifade ederken; alıcı alan büyümenin istendiği dolayısıyla kısıtlanan imar haklarının kullanılabileceği alanı ifade etmektedir.

Uygulama ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ortaya çıkmış olmakla birlikte İtalya, Fransa, İspanya, Almanya, Hollanda, Japonya, Japonya, Hindistan, Kuzey Kore gibi birçok ülkede kullanım alanı bulmuştur. Uygulama bu ülkelerde genellikle sulak alanlar, tarım alanları, açık alanlar, kırsal alanlar, tarihi, kültürel ve doğal alanlar, rekreasyon alanları ve yetersiz alt yapıya sahip olan alanlarda kullanılmaktadır (Zorlu Kaman ve Aliefendioğlu, 2017: 725).

İmar haklarının transferi uygulaması ülkemiz mevzuatına ilk kez 2004 yılında, 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun ile girmiştir. Kanunun 8. maddesi, yapılaşma hakkı kısıtlanan tescilli taşınmaz kültür varlıkları ya da bu varlıkların koruma alanlarında yer alan veya koruma amaçlı imar planlarıyla yapılaşma hakkı kısıtlanan taşınmazlara ait mülkiyet ya da imar haklarının kısıtlanmış kısmını, imar planları aracılığıyla yapılaşmaya açık, alıcı alan olarak belirlenmiş, kendi mülkiyetlerinde veya üçüncü kişilerin mülkiyetlerinde bulunan alanlara bir program dahilinde aktarmaya belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde belediyeler, bu sınırlar dışında ise valilikleri yetkili kılmıştır. Söz konusu maddenin hayata geçirilebilmesi için gerekli olan uygulama yönetmeliğinin Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından hazırlanacağı maddenin devamında hüküm altına alınmıştır. Fakat maddenin hayata geçirilebilmesi için gerekli olan uygulama yönetmeliği hazırlanmamıştır. İlerleyen süreçte uygulamaya çeşitli yasa ve yönetmeliklerde atıf yapılmış olmasına rağmen söz konusu düzenlemeler imar planları aracılığıyla kamulaştırmasız el atma sorununa kapsamlı çözümler getirmekten uzaktır. Bununla birlikte 5.12.2024 tarihinde kabul edilen 7534 sayılı Köy Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun aracılığıyla 3194 sayılı İmar Kanunu'na imar planları aracılığıyla umumi hizmet ve kamusal hizmetlere ayrılan alanların kamu tarafından elde edilme

yöntemlerinden birisi olarak imar haklarının transferi uygulaması dahil edilmiştir. Kanun imar haklarının transferini "1/1000 ölçekli uygulama imar planının bulunduğu, arazi ve arsa düzenlemesi yapılmış ya da yapılması mümkün olmayan alanlarda, parselin tamamının ya da bir kısmının umumi ve kamu hizmet alanlarında kalması sebebiyle parsel üzerinde özel mülkiyete konu yapılaşma hakkının verilememesi durumunda, verilemeyen emsale esas inşaat hakkının başka parsel ya da parsellere imar planı kararı ile taşınması işlemi" olarak tanımlamıştır (md. 5). Kanunun 13. maddesi ise özel hukuk kişilerinin mülkiyetinde olup uygulama imar planlarında Düzenleme Ortaklık Payına (DOP) konu kullanımlarda yer alan taşınmazların kamu mülkiyetine geçirilme usullerinden birisi olarak uygulamaya yer verilmiştir. Böylece imar planları aracılığı ile kamulaştırmasız el atma sorununa kamuya külfet getirmeden çözüm getirilmek istenmiştir.

Bu çalışmada, gelişmiş ülkelerde imar planlarının tatbikinde uzun yıllardır başarıyla kullanılan imar hakları transferi uygulamasının, Türkiye'deki güncel yasal düzenlemeler çerçevesinde kamulaştırmasız el atma sorununa sağlayabileceği katkılar analiz edilmektedir. Bu kapsamda çalışmada, öncelikle kamulaştırmasız el atma olgusu teorik ve hukuki çerçevede ele alınacak, ardından imar hakları transferi uygulamasının söz konusu sorunun çözümüne yönelik kamu kesimi ve özel mülk sahipleri açısından sunduğu avantajlar ve dezavantajlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İmar Haklarının Transferi Uygulaması, Kamulaştırmasız El Atma, İmar Kısıtları

SOLVING THE PROBLEM OF CONFISCATION WITHOUT EXPROPRIATION IN TÜRKİYE THROUGH TRANSFER OF DEVELOPMENT RIGHTS

Abstract

Confiscation without expropriation constitutes one of the most fundamental problem areas of today's zoning law. In Türkiye, one of the most important instruments of confiscation without expropriation is zoning plans. Zoning plans are the basic regulations that enable the allocation of land for functions such as housing, commerce, industry and public services. However, these plans may also lead to confiscation without expropriation. This is because privately owned immovable properties allocated for public services through zoning plans are not included in development programs for many years for financial reasons and are not transferred to public ownership. This situation constitutes a direct interference with the essence of the right to property for immovable owners. The inability of the public sector to expropriate immovable properties due to financial constraints necessitates alternative solution mechanisms. In this context, the practice of transferring development rights stands out as a tool to compensate for restrictions on property rights. The transfer of development rights mechanism provides a solution that increases the enforceability of development plans by protecting the property rights of real estate owners without imposing an additional financial burden on the public. This study analyzes the contribution of the transfer of development rights, which has been successfully used in the implementation of development plans in developed countries for many years, to the problem of confiscation without expropriation within the framework of current legal regulations in Türkiye. In this context, firstly, the phenomenon of confiscation without expropriation will be discussed in the theoretical and legal framework, and then the advantages and disadvantages of the transfer of development rights in terms of the public sector and private property owners will be evaluated.

Keywords: Transfer of Development Rights, Confiscation Without Expropriation, Zoning Restriction

Kaynakça

Kaman, A. F. Z. ve Aliefendioğlu, Y. (2017). Doğa koruma alanlarında imar hakkı aktarımı uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *72*(3), 715-743.

Rittel, H. W., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, *4*(2), 155-169.

Tezcan, A. M. (2013). Arkeolojik sit alanlarında kamulaştırmasız el atma. *Ankara Barosu Dergisi*, 2.

Triedman, L., Caldwell, C., Sangree, E., & McCauley, M. (2014). *A study of the feasibility of a transfer of development rights program in lewiston*. Maine.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (15 Aralık, 2010). Esas Sayısı: 2010/5662. Karar Sayısı: 2010/651.

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİLERİN GERİ DÖNÜŞLERİNİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Abdullah ELMAS[1], Ömer SEVEN[2]

Genişletilmiş Özet

Günümüzde dünya, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük insan hareketliliğine tanıklık etmektedir. Yaklaşık 60 milyon kişi mülteci veya ülke içinde yerinden edilmiş kişi olarak yaşamını sürdürmektedir. Zorunlu yer değiştirme durumları genellikle uzun süreli ve çözümsüz bir hâl almaktadır. 2014 yılında, yalnızca 126.800 mülteci kendi ülkelerine dönebilmiştir; bu sayı son 31 yılın en düşük seviyesidir. Büyük mülteci akışlarına neden olan çatışmaların devam etmesiyle birlikte, insani yardımların tek başına yeterli olmadığı giderek daha açık hale gelmektedir. Bunun yerine, bu küresel krizin boyutunu, uzun vadeli doğasını ve sosyoekonomik etkilerini ele alabilecek kalkınma odaklı stratejilerle desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye'deki Suriye mülteci krizi, Suriye iç savaşı kadar eskidir. İlk grup, 252 Suriyeli mülteci, Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ın rejim karşıtı protestolara yönelik şiddetli müdahalesinin ardından, Nisan 2011'de Türkiye'ye ulaştı. O dönemde, Suriyelilerin Türkiye'ye vizesiz girişine izin veriliyor ve Ankara kısa süre sonra Suriyeli mülteciler için açık kapı politikası uygulayacağını duyuruyordu. Bu politika, herhangi bir şekilde Türkiye'ye ulaşmayı başaran her Suriyelinin kabul edileceği anlamına geliyordu. Nihayetinde, Ekim 2011'de, Türk hükümeti bu mültecilere "geçici koruma" statüsü verildiğini resmen açıkladı. Akabinde Suriyeli göçmenler iç savaşın şiddetlenmesi ile Türkiye'ye akın ettiler.

Öte yandan 2011'de başlayan Suriyeli göçü, Türkiye'yi ekonomik ve sosyal açıdan önemli ölçüde etkilemiştir. 2022 sonunda Suriyeliler, Türkiye nüfusunun %4,25'ini oluşturarak yaklaşık 4 milyon kişiye ulaşmıştır. Bu durum, emlak, işgücü piyasaları ve üretim gibi sektörlerde karmaşık etkiler yaratmıştır. İlk göç dalgaları mal, hizmet ve konut maliyetlerini artırırken, Suriyeli iş gücü ve işletmelerin entegrasyonu rekabeti, üretimi ve özellikle Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesine ihracatı artırmıştır. 2021 itibarıyla Suriyelilere ait 20 bin şirket bulunmakta ve bu firmalar %55 ihracat oranıyla Türk şirketlerinin (%31) önündedir. Suriyelilerin Türk GSYİH'ye katkısı 2017'de 27,2 milyar TL (GSYİH'nin %1,96'sı) olarak tahmin edilmiş ve bu oranın 2028'de %4,05'e ulaşması beklenmektedir. Buna karşın, zorluklar sürmektedir. Suriyelilerin düşük ücretle çalışmaya istekli olması işgücü piyasasında rekabeti artırmış ve Türk işçilerle gerginliklere yol açmıştır. Ancak

[1] Dr., Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, abdullahelmas@siirt.edu.tr, Orcid: 0000-0003- 3704-3429.
[2] Adalet Öğretmeni, Siirt Evliya Çelebi MTAL, seven-omer-@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-6110-6138.

Suriyeli işletmeler de istihdam yaratmış ve ortalama her bir işletmede 7 kişi çalışmaktadır. Kamusal harcamalar konusunda endişeler bulunsa da bu fonların çoğu uluslararası bağışçılar, STK'lar ve BM katkılarından sağlanmakta, Türk vergi mükelleflerine yükü azaltmaktadır. Ancak harcama şeffaflığının eksikliği, yanlış algılar ve Suriyelilere karşı kışkırtmaları tetiklemiştir. Suriyelilerin Türkiye'deki varlığı, ekonomik etkinin abartıldığı, ancak siyasi, sosyal ve kimlik çatışmalarının ön planda olduğu bir bağlamda değerlendirilmektedir.

Türkiye, şu anda dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye Suriye göçlerinde, krizin olağanüstü boyutu nedeniyle kamp dışı bir yaklaşım benimsemiştir. Bu strateji, genellikle mültecileri insani yardım kuruluşları tarafından yönetilen kamplara yönlendiren geleneksel yanıt modelinden farklıdır. Deneyimler, mültecilerin sosyal ve ekonomik olarak kendi kendilerine yetebilmelerinin desteklenmesi, hareket özgürlüğü ve koruma sağlanmasının, onların ev sahibi ülke ekonomisine olumlu katkıda bulunma ve geri dönüş süreçlerini daha başarılı bir şekilde tamamlama olasılığını artırdığını göstermektedir. Mültecilere yönelik desteğin mevcut hükümet hizmetlerine entegre edilmesi, genellikle ayrı teslimat sistemleri oluşturmaktan daha maliyet etkin ve sürdürülebilir bir çözüm sunmaktadır. Bununla birlikte, bu yaklaşım Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve ev sahibi topluluklar için bazı zorluklar da getirmektedir. Barınma yetersizliği, hizmet sunumunda aksaklıklar, işsizlik ve sosyal gerilimlerin potansiyel olarak artması, bu modelin beraberinde getirdiği önemli sorunlar arasındadır.

Öte yandan pek çok Türk vatandaşı, iç savaşın başından beri Suriyelilerin sonunda ülkelerine döneceğini umsa da bu beklenti pek gerçekçi görünmemektedir. Önemli sayıda Suriyelinin Türkiye'de kalmaya devam etmesi muhtemeldir. Bu durum, siyasi olarak oldukça hassas bir konu olup, hükümet mültecilerin uzun vadeli olarak topluma entegrasyonu planlarını kamuoyu önünde açıkça ifade etmekten çekinmiştir. Kamuoyundaki eğilimleri yansıtan liderler, genellikle tüm Suriyelilerin eninde sonunda Suriye'ye döneceğini beyan etmektedir. Bununla birlikte, bilinçli ya da tesadüfi bir şekilde, hükümetin yavaş yavaş bir entegrasyon politikası uygulamaya başladığı gözlemlenmektedir. Bu durum, kamuya yönelik açıklamalara rağmen, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve diğer önemli liderlerin, birçok Suriyelinin Türkiye'de kalıcı olacağını fark ettiklerini düşündürmektedir. Zamanla, Türk toplumunun entegrasyonu sosyal uyum için gerekli bir adım olarak görebileceği ve entegrasyonun başarılı olması için erken ve kapsamlı bir şekilde uygulanması gerektiği anlaşılabilir. Bu yöndeki kararlar, Türkiye'nin uzun vadeli istikrarı üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir.

Açıklanan düzlemde kültürel, ekonomik ve kimlik temelli etkiler, Suriye göçü ve Türkiye'deki Suriyelilerin varlığına ilişkin toplumsal ve siyasi bakış açısını şekillendirmede iç içe geçmiştir. Bu dinamik, Türkiye'nin ve çevresindeki Orta Doğu'nun son on yılda yaşadığı önemli olaylarla daha da karmaşık hale gelmiştir. Ne yazık ki, Türkiye'de, özellikle Suriyelilere yönelik göçmen karşıtı

yükselen dalga, akılcı değerlendirmelere veya mantıklı argümanlara dayanmamakta; bunun yerine, yanlış bilgilere ve aşırı abartılara dayanmaktadır. Kamuoyunu etkilemek, önemli bir medya çabası gerektirmektedir. Bununla birlikte, farkındalık ve gerçek bilgiyle donanmak, Türk toplumuyla diyalog ve güven köprüleri kurmaya yönelik birleşik bir mesaj taşımamızı sağlamaktadır. Türkiye'nin Suriye meselesine yönelik karmaşık ve muhtemelen uzun vadeli müdahalesi göz önünde bulundurulduğunda, Suriyeliler ve Türkler tarafından kuzey Suriye'de ulusal güvenlik ve ortak çıkarlar için yapılan fedakârlıklar, Suriyeli genç nesiller üzerinde önemli bir sorumluluk yüklemektedir. Özellikle Türkçe öğrenmiş ve Türk toplumunu anlayabilecek Suriyeliler, uygun mesajları ileterek Suriyeli göçmenlere ve genel olarak göçmenlere yönelik gerilimi ve öfkeyi azaltmada kilit bir role sahiptir. Türkiye, büyük ve önemli bir ülke olarak, tarih boyunca göçmenlere ve mazlumlara sığınak olmuştur. Ekonomik krizin artması gibi çeşitli faktörler bu süreçte sorunları artırmış olsa da bu mirasın devam etmesi önemlidir. Suriyeliler ve Türk ev sahibi toplum arasındaki anlayışı ve dayanışmayı güçlendirmek, bu sorunları birlikte ele almayı gerektirmektedir.

Bu çalışmada Türkiye'deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler bağlamında Türkiye'nin yerinden edilme krizine yönelik benzersiz yaklaşımını şekillendiren strateji ve ilkeler; yerinden edilmenin sosyoekonomik boyutlarını yönetmede karşılaşılan zorluklar ve Esad rejiminin devrilmesi ile Suriye iç savaşının bitmesi sonrasında Suriyelilerin geri dönmesi sürecindeki zorluklar ve geri dönmenin Türkiye'ye muhtemel etkileri analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, Suriye'ye Geri Dönüşler, Geri Dönüş Süreci, Entegrasyon Politikaları, Sosyoekonomik Zorluklar

THE IMPACTS OF THE RETURN OF SYRIANS UNDER TEMPORARY PROTECTION ON TÜRKİYE

Abstract

Türkiye has hosted the world's largest refugee population since the Syrian civil war began in 2011. The designation of "temporary protection" status for Syrians has introduced a unique humanitarian and integration-focused approach. With approximately 4 million Syrians in Türkiye, their presence has brought economic, social, and political impacts. While initial migration waves increased the cost of goods and services, the integration of Syrian labor and businesses has boosted production, exports, and market competition. Although Syrians working for lower wages have intensified job market competition, new employment opportunities have also emerged. In this study, the strategies and principles shaping Türkiye's unique approach to the displacement crisis in the context of Syrians under Temporary Protection in Türkiye; the challenges faced in managing the socioeconomic dimensions of displacement; and the difficulties in the process of Syrians' return following the fall of the Assad regime and the end of the Syrian civil war, as well as the potential impacts of their return on Türkiye, have been analyzed.

Keywords: Syrians under Temporary Protection, Returns to Syria, Return Process, Integration Policies, Socioeconomic Challenges

GENÇLERİN GÖÇMENLERE YÖNELİK TUTUMLARIN GELECEK KAYGILARI (KORKU VE UMUTSUZLUK) ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Adnan KARATAŞ[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma kapsamında, gençlerin göçmenlere yönelik tutumlarının, gelecek kaygıları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye'deki üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilecek olan bu çalışma, özellikle TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt) bölgesinde yaşayan gençlerin göçmenlere karşı geliştirdikleri tutumları ve bu tutumların geleceğe dair korku ve umutsuzluk hissiyatıyla ilişkisini ele alacaktır. Araştırma kapsamında "Göçmen Tutumları Ölçeği" ve "Gelecek Kaygıları Ölçeği" kullanılacaktır.

Bu araştırma, gençlerin göçmenlere yönelik tutumlarının, gelecekle ilgili kaygıları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Günümüzde göç olgusunun sosyal, ekonomik ve kültürel yönleri öne çıkmakta; bu durum, bireyler arasındaki etkileşimde çeşitli sorunlara ve algılara yol açabilmektedir. Özellikle gençlerin göçmenlere yönelik tutumları, toplumun gelecekteki sosyal yapısını etkileyebilecek önemli bir faktördür. Bu bağlamda, gençlerin göçmenlere dair olumlu ya da olumsuz algılarının, gelecekle ilgili korku ve umutsuzluk gibi hislerini nasıl etkilediğini anlamak, toplumun genel psikososyal sağlığı için de önem arz etmektedir.

Türkiye'de gençlerin göçmenlere yönelik tutumları üzerine yapılan araştırmalar, genel olarak olumsuz bir algı ve tutum sergilediklerini göstermektedir. Bu araştırmaların bulguları, çeşitli demografik değişkenler ve sosyokültürel faktörlerin etkilerini de incelemektedir.

Çeşitli çalışmalarda, üniversite öğrencilerinin göçmenlere yönelik olumsuz tutumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Örneğin, Şengül'ün (2022) çalışmasında, katılımcıların %72,57'sinin göçmenlere karşı olumsuz bir tutum sergilediği görülmüştür. Çetin ve Demirel (2023) tarafından yapılan diğer bir araştırmada ise katılımcıların göçmenlerden rahatsızlık duyma düzeylerinin arttıkça olumsuz tutumlarının da yükseldiği tespit edilmiştir

İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde göçmen nüfusunun yoğunluğu, gençlerin göçmenlere yönelik tutumlarını etkileyen önemli bir faktördür. Bu şehirlerdeki gençler, göçmenlerle daha fazla etkileşimde bulundukları için tutumlarındaki değişiklikler daha belirgin hale gelmektedir. Örneğin, İstanbul'da yaşayan gençlerin göçmenlere karşı daha olumlu bir tutum geliştirdiği gözlemlenmiştir (Demir, 2018). Sınır illeri, özellikle Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu Hatay, Gaziantep

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, adnan.karatas@atauni.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2399-8013.

ve Kilis gibi bölgelerde, yerel halkın göçmenlere yönelik tutumları zamanla değişim göstermiştir. Başlangıçta daha olumsuz olan bu tutumlar, zamanla sosyal entegrasyon çabaları ve ortak yaşam deneyimleri ile daha olumlu hale gelmiştir (İKA, 2019). Kırsal alanlarda ve az gelişmiş bölgelerde ise göçmenlere yönelik tutumlar genellikle daha olumsuz kalmaya devam etmektedir. Bu bölgelerdeki gençler, göçmenlerle etkileşimlerinin sınırlı olması nedeniyle önyargılı tutumlar sergilemektedir (Karataş ve Ayyıldız, 2021).

Gençlerin göçmenlere yönelik tutumlarındaki değişiklikler, coğrafi bölgelere göre önemli farklılıklar göstermektedir. Büyük şehirlerde ve sınır bölgelerinde olumlu değişimler gözlemlenirken, kırsal alanlarda olumsuz tutumlar devam etmektedir. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında doğrudan göçmenlerin hedef illeri olmamakla birlikte İran üzerinden gelen Afganistan kaynaklı göçlerin transit güzergahında olmalarının önemli bir rolü vardır. Dolayısıyla bu bölgenin sınır bölgeleri ve metropol kentlerden birileri olmamasına karşın göçmenler konusunda ulusal düzeydeki çekincelerde etkilendiği düşülmektedir. Özellikle gençlerin bu noktada hem istihdam hem de güvenlik algılarının büyük önemi vardır.

Araştırmanın temel amacı, gençlerin göçmenlere yönelik tutumlarını belirlemek ve bu tutumların geleceğe dair kaygıları üzerindeki etkilerini analiz etmektir. Bu bağlamda, aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Gençlerin göçmenlere yönelik tutumları nelerdir?
2. Gelecek kaygıları ile göçmenlere yönelik tutumlar arasında nasıl bir ilişki vardır?
3. Hangi sosyodemografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim durumu vb.) bu tutumları etkileyebilir?

Göç olgusu, günümüzde birçok ülkede sosyal ve ekonomik dinamikleri etkilemektedir. Türkiye, özellikle Suriyeli mülteci akını nedeniyle önemli bir göçmen nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Gençlerin bu duruma karşı geliştirdiği tutumlar, toplumsal uyum ve barış açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu araştırma, gençlerin göçmenlere yönelik tutumlarını anlamakla kalmayıp, aynı zamanda bu tutumların geleceğe dair kaygılarla nasıl şekillendiğini ortaya koyarak sosyal politikaların geliştirilmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Bu çalışma kapsamında saha araştırma yapılması planlanmaktadır. Bu çalışma prospektif, kesitsel ve tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu kapsamda belli bir süre içerisinde hedef kitle olarak belirlenen toplumsal birimdeki kişilerin görüşlerinin alınmasına bağlı olarak araştırma yapılmaktadır. Araştırma kapsamında aşağıda detaylı bilgileri verilen iki farklı ölçeği ve demografik özellikleri içeren bir anket çalışması yapılmaktadır.

Bu araştırma, TRA1 bölgesindeki üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilecektir. Bu bölgedeki 4 üniversitede (Atatürk Üni., Erzurum Teknik Üni., Erzincan Binali Yıldırım Üni. ve Bayburt Üni.) yaklaşık 100.000'dan fazla kayıtlı öğrenci olduğu YÖK istatistiklerinden belirlenmiştir. Dolayısıyla bu evren büyüklüğü içerisinde %95 güven düzeyinde örneklem büyüklüğü olarak 384 öğrenci belirlenmiştir. Katılımcıların yaş aralığı 15-32 arasında olup, rastgele örnekleme yöntemi ile seçilecektir.

Göçmen Tutumları Ölçeği: Varela ve diğerleri (2013) tarafından geliştirilen ve Günay ve diğerleri (2019) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek kullanılmaktadır.

Gelecek Kaygıları Ölçeği: Gelecek kaygılarını ölçmek amacıyla Geylani ve Yıldız (2022) tarafından geliştirilen bir ölçek tercih edilmektedir.

Her iki ölçek de geçerlilik ve güvenilirlik açısından önceki araştırmalarda test edilmiştir. Ancak ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlikleri ilişkin istatistiksel analizler bu çalışma kapsamında da tekrarlanarak verilerin ve bulguların sağlıklı olması hedeflenmektedir.

Bu çalışma için Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunda gerekli onay belgeleri alınmıştır (Sayı: E.88656144-000-2400387409). Katılımcılara çalışmanın amacı, içeriği ve gizlilik esasları ayrıntılı bir şekilde aktarılacak; katılım tamamen gönüllülük esasına dayandırılacaktır. Veri toplama süreci, anket formunun online ortamda (Google Forms) uygulanmasıyla gerçekleştirilecektir.

Toplanan veriler, istatistiksel analiz yöntemleri kullanılarak değerlendirilecektir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi regresyon analizi ile incelenecektir. Veriler, SPSS yazılımı kullanılarak analiz edilmektedir. Tanımlayıcı istatistiklerin yanında, korelasyon ve regresyon analizleri de yapılarak göçmenlere yönelik tutumlar ile gelecekle ilgili kaygılar arasındaki ilişkiler incelenmektedir.

Araştırmanın sonuçları, gençlerin göçmenlere yönelik tutumlarının ve gelecek kaygılarının birbirleriyle olan ilişkisini ortaya konulmaktadır. Elde edilecek bulgular, sosyal bilimler alanında literatüre katkıda bulunacak ve politika yapıcılara yol gösterici nitelikte olacaktır.

Bu saha araştırması, gençlerin göçmenlere yönelik tutumlarını ve gelecek kaygılarını derinlemesine inceleyerek, toplumsal dinamikler hakkında önemli veriler sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın bulguları hem akademik alanda hem de sosyal politikaların geliştirilmesinde faydalı olacaktır.

Bu araştırmanın, göçmenlere yönelik tutumların gençlerin gelecek kaygıları üzerindeki etkisini anlamaya yönelik değerli bilgiler sunması beklenmektedir. Bulgular, göçmenlere yönelik algıların düzenlenmesine yönelik farkındalık kampanyaları ve psikolojik destek programları tasarlanmasında yol gösterici olabilir. Ayrıca, sosyal politikaların daha kapsayıcı bir şekilde şekillendirilmesine katkı

sağlayabilir. Elde edilecek bulgular, politika yapıcılar, eğitimciler ve sosyal hizmet uzmanları için de yol gösterici olabilir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen Algısı, Gençlik, Gelecek Kaygısı, Gelecek Korkusu, Umutsuzluk

INVESTIGATING THE EFFECTS OF YOUTH ATTITUDES TOWARDS IMMIGRANTS ON THEIR FUTURE ANXIETY (FEAR AND HOPELESSNESS)

Abstract

This study aims to explore the impact of young people's attitudes toward immigrants on their concerns about the future. Focusing on university students in Turkey, the research will specifically examine the attitudes of young individuals residing in the TRA1 region (Erzurum, Erzincan, Bayburt) toward immigrants and the relationship between these attitudes and their feelings of fear and hopelessness about the future. The study will utilize the "Immigrant Attitudes Scale" and the "Future Anxiety Scale" as primary research instruments. Today, the social, economic, and cultural dimensions of immigration have become increasingly prominent, influencing various aspects of interpersonal interactions. This phenomenon often gives rise to diverse challenges and perceptions, particularly in the interactions between individuals and immigrant groups. Young people's attitudes toward immigrants are a crucial factor shaping the future social structure of society. In this context, understanding how positive or negative perceptions of immigrants among young people influence their feelings of fear and hopelessness about the future is essential for fostering the overall psychosocial well-being of society. Previous studies on young people's attitudes toward immigrants in Turkey reveal a generally negative perception and attitude. These studies also examine the influence of various demographic and sociocultural factors on such attitudes. Building on this existing body of research, the current study aims to provide deeper insights into the psychosocial dynamics of immigration and its implications for young people's outlook on the future.

Keywords: Immigrant Perception, Youth, Future Anxiety, Fear of the Future, Hopelessness

Kaynakça

Çetin, H., Demirel, B. (2023). Üniversite öğrencilerinin göçmenlere yönelik tutumları: kırıkkale üniversitesi örneği. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, 6*(10), 1314-1328.

Demir, H. (2018). *Suriyeli göçmenlerde radikalleşme: riskler ve fırsatlar*. https://www.tepav.org.tr/tr/blog/s/6253/Suriyeli+Gocmenlerde+Radikallesme_+Riskler+ve+Firsatlar adresinden alınmıştır.

Geylani, M., Yıldız, C. Ç. (2022). Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeği"nin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 10*(1), 284-300.

Günay, G., Ersoy, A. F., Boylu, A. A. ve Kiliç, C. (2019). Göçmenlere yönelik olumsuz tutum ölçeğinin Türkçe geçerlilik güvenirliği. *Third Sector Social Economic Review, 54*(4), 1827-1843.

İKA. (2019). *Türkiye'de Kalkınmaya Duyarlı Göç Politikalarının Uygulanmasına Destek (SIDEM) Projesi ve TRC1 Bölgesi Kalkınmaya Duyarlı Göç Araştırması*. İpekyolu Kalkınma Ajansı.

Karataş, K. ve Ayyıldız, A. (2021). Bugünün Türkiye'sinde göç gerçeği: küresel hareketliliğin neresindeyiz?. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(2), 473-500.

Şengül, F. N. (2022). Türkiye'de yaşayan göçmenlere yönelik tutumlar: Üniversite öğrencileri örneği. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, 5*(2), 120-140.

Varela, J. G., Gonzalez Jr, E., Clark, J. W., Cramer, R. J., &Crosby, J. W. (2013). Development and preliminary validation of the negative attitude toward immigrants scale. *Journal of Latina/o Psychology, 1*(3), 155.

GÖNÜLLÜ MÜ, ZORUNLU MU? SURİYELİLERİN GERİ DÖNÜŞ POLİTİKALARI

Gülseren ERGÜN[1], Hakan CANDAN[2]

Genişletilmiş Özet

Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki varlığı, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşının ardından kitlesel göçlerle gündeme gelmiştir. Bu tarihten sonra Türkiye, coğrafi ve tarihi bağları dolayısıyla, kısa sürede en fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. Ancak bu durum, sosyal, ekonomik ve politik alanda çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Türkiye'de Suriyeliler, büyük ölçüde kentlere dağılmış durumda yaşamış ve geçici koruma statüsü kapsamında eğitim, sağlık ve çalışma alanlarında sınırlı imkanlara sahip olmuşlardır. Bu statü, Suriyelilerin topluma uyum konusunda hukuki ve yapısal engeller oluşturmaktadır. Özellikle iş piyasasında kayıt dışı çalışma, sosyal ayrımcılık ve yerel halkla yaşanan gerilimler gibi sorunlar, Suriyelilerin toplumsal konumunu güçlendirmek yerine daha da kırılgan hale getirmektedir. Türkiye'deki Suriyelilerin durumu ve geri dönüş politikalarının gönüllülük ile zorunluluk ekseninde değerlendirilmesi, uluslararası hukuk, devlet politikaları ve toplumsal tepkiler gibi farklı boyutları içermektedir.

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi kısıtlamalarla kabul ettiğinden, Suriyeliler yasal olarak "mülteci" statüsünde değil, "geçici koruma" altında değerlendirilmektedir. Yakın tarihte Rusya'nın Ukrayna'da neden olduğu savaş sonrası Ukraynalıların Avrupa ülkelerine sığınması sonucu geçici koruma statüsünden faydalanmaları, göç mevzuatında yer alan geçici korumanın önemini tekrar gündeme getirmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliği, bireyin bulunduğu ülkede insani haklardan faydalanmasını sağlamakla birlikte bireye yerel halkın statüsünü tanımamaktadır. Bu anlamda Türkiye'de geçici koruma Suriyelilerin temel hak ve hizmetlere erişimini düzenlerken, vatandaşlık hakkını kapsamamaktadır.

Geri dönüş politikaları, uluslararası hukuk bağlamında "gönüllü, güvenli ve onurlu dönüş" ilkelerine dayanmalıdır. 1998 tarihli Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) "Gönüllü Dönüş Rehberi" ne göre, mültecilerin geri dönüşleri, yalnızca yeterli güvenlik ve altyapının sağlandığı durumlarda teşvik edilebilir.

Suriyeliler, Türkiye'de "mülteci" değil, 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında değerlendirilmektedir. Bu statü, uluslararası koruma statüsü yerine geçmemekte, ancak temel hak ve hizmetlere erişim sağlamaktadır. Yönetmelik, geçici koruma statüsünün devamına ya

[1]Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gulserenergun81@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0860-8961.
[2] Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hakancandan@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9496-9784.

da sona ermesine dair kararların, hükümetin yetkisinde olduğunu belirtir. Ancak bu süreçte Cumhurbaşkanlığı sistemi, yetki alanını genişletmiş ve bu konuda son kararın Cumhurbaşkanına ait olmasını mümkün kılmıştır. Geçici koruma rejiminin tamamen sona erdirilmesi ya da kapsamının değiştirilmesi, Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle gerçekleştirilebilmektedir. Cumhurbaşkanında toplanan bu yetki hem Türkiye'nin iç politikalarını hem de uluslararası toplumla ilişkilerini doğrudan etkileyebilmektedir. Cumhurbaşkanının bu konuda alacağı kararlar, Türkiye'nin uluslararası hukuka uyumuna yönelik önemli sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Türkiye'nin geri dönüş politikalarında, özellikle 2016'dan sonra Suriye'nin kuzey bölgelerinde oluşturulan "güvenli bölgeler" üzerinden bir teşvik mekanizması geliştirilmiştir. Ancak bu politikaların ne ölçüde gönüllülük ilkesine dayandığı, çeşitli tartışmalara konu olmuştur. Özellikle geri dönüşlerin gönüllü olması gerektiğine dair uluslararası normlarla uyumlu politikaların uygulanıp uygulanmadığı, akademik çevrelerde ve sivil toplum kuruluşlarında yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Ancak 8 Aralık'ta Beşar Esad'ın ülkeyi terk etmesi ve ülkede yeni bir yönetimin kurulması, yalnızca Suriye'nin geleceğini değil, aynı zamanda Orta Doğu'daki dengeleri köklü bir şekilde değiştirecek tarihi bir dönemeç olarak değerlendirilmektedir.

Savaşın sona ermesi, yalnızca silahlı çatışmaların durması değil, aynı zamanda siyasi istikrarın sağlanması anlamına gelmektedir. Suriyelilerin gönüllü olarak geri dönmeleri için güvenlik garantilerinin verilmesi ve uluslararası denetim mekanizmalarının devreye girmesi gerekmektedir. Suriyelilerin geri dönüş sürecinde "gönüllülük" ile "zorunluluk" kavramları arasında belirsizlikler bulunmaktadır. Gönüllülük, Suriyelilerin kendi iradeleriyle geri dönme kararını almasını ifade ederken, zorunluluk ise siyasi baskılar veya zorlu yaşam koşullarının bireyleri geri dönmeye itmesini tanımlar.

Suriyelilerin geri dönüş kararlarını etkileyen en önemli etmen savaş sonrası ülkedeki güvenlik durumudur. Bölgede devam eden çatışmalar ve istikrarsızlık, gönüllü dönüş kararlarını olumsuz etkilemektedir. Bir başka etken Suriye'de altyapının yeniden inşası ve istihdam olanaklarının oluşturulması, geri dönüşlerin sürdürülebilirliğini belirleyen bir diğer unsurdur. Suriye'ye dönen bireylerin toplum tarafından kabul edilmesi ve toplumsal barışın sağlanması, gönüllü dönüşlerin başarısında kritik rol oynamaktadır. Yıl ortasında olunması ve Türkiye'de bulunan Suriyelilerin çocuklarının okula gidiyor olması da geri dönüş işlemlerinin bahar aylarına bırakılmasındaki bir diğer sebeptir.

Geri dönüş kararlarını dönüş yönünde etkileyen faktörlerin en önemlisi bazı bölgelerde savaşın sona ermesi ve askeri operasyonların durması, bireylerin geri dönüş için gerekli güvenlik algısını artırmaktadır. Türkiye'nin desteklediği güvenli bölgeler, Suriyeliler için cazip bir geri dönüş alanı oluşturmaktadır. Bir diğer etmen ise Savaş nedeniyle ailelerinden ayrı düşen bireyler, geri dönerek bu bağları yeniden kurmak istemektedir. Suriyelilerin doğdukları topraklara ve kültürel kökenlerine

duyduğu bağlılık, gönüllü dönüş kararını etkileyen önemli bir faktördür. Türkiye gibi ülkelerde geçici koruma statüsünde yaşayan Suriyeliler, bu statünün getirdiği sınırlamalar nedeniyle geri dönüş kararı alabilmektedir. Çünkü bu statü kalıcılık yaratmadığı için bireyler bulundukları toplumda köklenememekte yani mülk sahibi olamamakta, her sabah gönderilme tedirginliği yaşamaktadırlar. Ayrıca Türkiye'deki toplumsal ayrımcılık veya uyum sorunları, geri dönüş kararını destekleyen bir diğer faktör olabilir.

Suriye'de istihdam olanaklarının ve ekonomik koşulların iyileşmesi, geri dönüşleri teşvik eden bir diğer etmendir. Savaş sonrası ekonomik yeniden yapılanma iş fırsatları sunarak geri dönüşleri cazip hale getirebilmektedir. Bazı Suriyeliler, Suriye'de yaşam maliyetlerinin daha düşük olmasını bir avantaj olarak görmektedir. Bazı Suriyeliler de ülkeyi hep birlikte inşa etme inancı ile ülkesine gönüllü olarak dönmeyi istemektedir. Kendi ülkelerine dönerek kültürel ve ulusal kimliklerini yeniden inşa etmek istemektedir.

Türkiye'de bazı ulusal ve uluslararası aktörler, mültecilerin geri dönüşünü hızlandırmak için siyasi baskı uygulamaktadır. Bu aktörler Suriyelilerin hızlı bir şekilde ülkeyi terk etmesini desteklemekle birlikte iş dünyasında ve toplumsal yapıda oluşabilecek şok etkisini düşünmemektedir. Bu anlamda Suriyelilerin acilen gitmesini isteyen bir kesim bulunmakla birlikte ekonomik zorluklar yaşayacağını iddia eden bir kesimde bulunmaktadır.

Bu anlamda çalışmanın temel amacı, Suriyelilerin geri dönüş politikalarını gönüllülük ve zorunluluk ekseninde ele alarak bu süreçlerin uluslararası hukuk, Türkiye'nin politikaları ve Suriye'nin savaş sonrası koşulları bağlamında nasıl şekillendiğini incelemektir. Çalışma, geri dönüş politikalarının Suriyeliler üzerindeki etkilerini ve bu politikaların ne ölçüde "gönüllü, güvenli ve onurlu dönüş" ilkelerine uygun olduğunu anlamayı hedeflemektedir.

Bu çalışmada, Suriyelilerin geri dönüş politikaları gönüllülük ve zorunluluk ekseninde değerlendirilecek, Türkiye'nin Suriyelilere yönelik mevcut politikaları ve Suriye'deki savaş sonrası koşullar analiz edilecektir. Ayrıca Türkiye'deki geçici koruma rejiminin Cumhurbaşkanının yetki alanı içindeki yeri ve geri dönüş politikalarının hukuki boyutları ele alınacaktır. Bu anlamda çalışmanın ilk bölümünde Suriyelilerin Türkiye'deki geçici koruma statüsü, bu statünün hukuki, sosyal ve ekonomik boyutları ile Suriyelilerin Türkiye'deki mevcut konumu ele alınacaktır. Ayrıca, uluslararası hukukta mültecilerin geri dönüş süreçlerini düzenleyen "gönüllü, güvenli ve onurlu dönüş" ilkeleri açıklanacak ve geri dönüş politikalarının kavramsal çerçevesi oluşturulacaktır. İkinci bölümde, Türkiye'nin Suriyelilere yönelik uyguladığı geri dönüş politikaları, gönüllülük ve zorunluluk bağlamında incelenecek; Suriye'deki güvenlik, ekonomik ve sosyal koşulların bu politikalara etkisi analiz edilecektir. Ayrıca, Türkiye'de geçici koruma statüsünün sona erdirilmesine ilişkin Cumhurbaşkanının yetkileri ve bu yetkilerin politik ve hukuki çerçevesi değerlendirilecektir. Sonuç bölümünde, Türkiye'nin Suriyelilere yönelik politikalarının etkinliği, geri dönüş süreçlerinin

uluslararası hukukla uyumu ve Suriye'deki savaş sonrası koşulların geri dönüş üzerindeki etkileri genel bir değerlendirme ile tartışılacaktır. Bu süreçlerin daha sürdürülebilir hale getirilmesine yönelik öneriler ve uluslararası iş birliği gerekliliği vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gönüllü Dönüş, Zorunlu Dönüş, Suriyeli

VOLUNTEER OR FORCED? RETURN POLICIES FOR SYRIAN REFUGEES

Abstract

In Turkey's return policies, an incentive mechanism has been developed through the 'safe zones' established in the northern regions of Syria, especially after 2016. However, the extent to which these policies are based on the principle of voluntariness has been the subject of various debates. In particular, it has been intensely debated in academic circles and non-governmental organisations whether policies that are in line with international norms, which state that returns should be voluntary, have been implemented. However, the departure of Bashar al-Assad on 8 December and the establishment of a new government in the country is considered as a historical turning point that will radically change not only the future of Syria but also the balance in the Middle East. The end of the war means not only the cessation of armed conflicts but also political stabilisation. The voluntary return of Syrians requires security guarantees and international monitoring mechanisms. There are ambiguities between the concepts of 'voluntariness' and 'obligation' in the return process of Syrians. Voluntariness refers to the decision of Syrians to return voluntarily, while necessity refers to political pressures or difficult living conditions pushing individuals to return. In this study, the return policies of Syrians will be evaluated on the axis of voluntariness and obligation, Turkey's current policies towards Syrians and the post-war conditions in Syria will be analysed. In addition, the place of the temporary protection regime in Turkey within the jurisdiction of the President of the Republic and the legal dimensions of the return policies will be discussed.

Keywords: Voluntary Return, Forced Return, Syrian

ZORUNLU GÖÇTEN GÖNÜLLÜ DÖNÜŞE: GÜVENLİK KAYGILARI VE TÜRKİYENİN GÖÇ POLİTİKALARI ÇERÇEVESİNDE SURİYELİ MÜLTECİLERİN GERİ DÖNÜŞLERİ

Muharrem Taner TAPIRDAMAZ[1], Ayberk GÜÇLÜ[2]

Genişletilmiş Özet

Zorunlu göç, bireylerin savaş, çatışma, doğal afet veya siyasi baskı gibi nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmalarını ifade eder. Suriyeli mülteciler, savaşın neden olduğu zorunlu göçün en belirgin örneklerinden biridir. Buna karşılık, gönüllü dönüş, bireylerin güvenli bir şekilde ülkelerine geri dönme kararını kendi istekleriyle almasını gerektirir ve uluslararası hukukta temel bir ilke olarak yer alır.

Yakın tarihte Suriye iç savaşı 21. yüzyılın en önemli zorunlu göç hareketlerinden biri olmuştur. Suriye'de 2011 yılında patlak veren iç savaş tüm bölgeyi etkilemiş ancak en büyük yıkımı yaşayanlar rejimin acımasız müdahalelerine maruz kalan Suriye halkı olmuştur. Devletin birincil görevi olan ve insanların en temel ihtiyacı olan can ve mal güvenliği sağlanamaz duruma gelmiştir. Suriye halkı için kitlesel bir zorunlu göç hareketi kaçınılmaz hale gelmiştir. Yaklaşık yedi milyon Suriyeli yaşanan iç savaş sırasında ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Suriye ile sınır komşusu olan Türkiye ise mevcut krizden kaçan mültecilerin büyük bir kısmını kabul eden ülke olmuştur. Göç İdaresi Başkanlığının 31 Aralık 2024 istatistiklerine göre Türkiye'de 2 milyon 901 bin Suriye vatandaşı bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan bu mültecilerin birçoğu kayıt dışı ekonomiyi oluşturarak çeşitli sektörlerde istihdam edilmektedir. Türkiye'nin iş gücü açığının kapatılmasında önemli faktör olmuşlardır. Birçoğu özellikle beden gücü gerektiren ağır işlerde çalıştırılmaktadır. Öte yandan bakıldığında Suriyeli mültecilerin Türkiye'de uzun süre kalmaları, sosyal uyum ve güvenlik sorunlarına ilişkin endişelerin artmasına neden olmuştur. Özellikle Suriyelilere yönelik kamu kaynaklı abartılı sosyal yardımlar ve vatandaşlık verildiği gibi yapılan dezenformatif haberler yerel halkta Suriyeli mültecilere yönelik artan öfkenin nedeni olmuştur. Yaklaşık 13 yıl boyunca Türkiye'de misafir olarak bulunan Suriyeliler hem ekonomik hem de sosyal olarak Türkiye toplumunun bir gerçekliği haline gelmiştir. Bu süreçte Türkiye'de doğmuş Suriyeli çocuklar ve vatandaşlık verilen az sayıda Suriyeli ile birlikte iki milletin tarihten getirdikleri köklü ilişkiler daha da güçlenmiştir.

8 Aralık 2024 tarihi itibariyle Suriye'de Esad rejiminin devrilmesi ile 61 yıl süren Baas rejimi son bulmuştur. Artık akıllarda yıllardır hasret kalınmış topraklara dönme umudu gerçekleşmektedir. Suriyelilere karşı yıllardır misafirperver politikalarla yaklaşan Türk devleti artık onların geri

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, tnr.tprdmz10@icloud.com, Orcid: 0009-0009-4223-7157.
[2] Dr., Datça Belediyesi, ayberkguclu@datca.bel.tr, Orcid: 0000-0001-6920-1159.

dönüşünü istekli ve güvenli olarak sağlayan politikalar geliştirmeye başlamıştır. Anavatanlarına geri dönmek isteyen Suriyelilerin güvenli geri dönüşlerini sağlamak için politikalar geliştiren Türk devleti Türkiye'de kalmak isteyenlere de yeniden kucak açarak burada kalabileceklerini belirtmiştir. Geri dönüş konusunda önemli güvenlik kaygıları yaşayan ve sürecin üzerinden biraz daha zaman geçmesi gerektiğini düşünen Suriyeliler de bulunmaktadır.

Dünya genelinde farklı gönüllü dönüş örnekleri, Suriyeli mültecilerin durumunu anlamakta önemli bir perspektif sunmaktadır:

1. Ruanda: Soykırım sonrası milyonlarca Ruandalı mülteci geri dönüş yapmış ancak güvenlik sorunları ve yeniden entegrasyon süreçleri nedeniyle zorluklar yaşanmıştır.
2. Bosna-Hersek: 1990'lardaki savaştan sonra geri dönüş süreçlerinde uluslararası toplumun yoğun müdahalesi gözlenmiştir.
3. Afganistan: Çatışmaların devam ettiği ortamda geri dönüş süreçleri genellikle sürdürülebilir olamamıştır.

Bu örnekler, gönüllü dönüş süreçlerinin sadece bireysel istekle değil, güvenlik, altyapı ve ekonomik destek gibi faktörlerle şekillendiğini göstermektedir. Suriyeli mültecilerin gönüllü dönüş süreçlerinde güvenlik kaygıları önemli bir rol oynamaktadır. Suriye'de çatışmaların büyük ölçüde sona ermiş olmasına rağmen, ülkedeki altyapı eksiklikleri, yeniden inşa süreçlerinin yavaş ilerlemesi ve siyasi belirsizlik, mültecilerin geri dönüşlerini engellemektedir. Ayrıca, geri dönüşlerin gönüllülük temelinde olması, uluslararası hukukta 1951 Cenevre Sözleşmesi ve UNHCR tarafından güvence altına alınmıştır. Ancak gönüllülüğün sağlanabilmesi için mültecilerin güvenlik, onur ve sürdürülebilir bir yaşam koşullarına erişmeleri gerekmektedir.

Bu anlamda çalışmanın amacı, Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki mevcut durumunu ve geri dönüş süreçlerini güvenlik kaygıları, uluslararası hukuki çerçeve ve Türkiye'nin göç politikaları bağlamında ele alarak analiz etmektir. Özellikle, gönüllü dönüş süreçlerini etkileyen temel faktörleri incelemek, bu süreçlerin uluslararası normlarla uyumunu değerlendirmek ve dünya genelindeki benzer deneyimlerden dersler çıkararak Türkiye'nin politikalarına yönelik somut öneriler sunmak çalışmanın temel amacıdır. Bu amaç, Suriyeli mültecilerle ilgili politikalara hem ulusal hem de uluslararası bir perspektifle yaklaşmayı hedeflemekte ve Türkiye'nin bu alandaki politikalarının daha kapsayıcı, insan haklarına duyarlı ve uluslararası normlarla uyumlu olmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye zorunlu göç süreçleri ele alınarak araştırmanın amacı, kapsamı ve sorunsalı tanıtılacaktır. Bu bölümde ayrıca araştırma soruları, hipotezler ve metodoloji açıklanacak; çalışmanın dayandığı teorik çerçeveye değinilecektir. Literatür

taramasının önemine vurgu yapılarak, dünya genelinde zorunlu göç ve gönüllü dönüş konularında yapılan önceki çalışmalardan nasıl yararlanılacağı belirtilecektir.

İkinci bölümde, zorunlu göç ve gönüllü dönüş kavramları detaylı şekilde ele alınacaktır. Bu kapsamda uluslararası hukuk çerçevesinde gönüllü dönüş ilkesinin yeri tartışılacak ve dünya genelinde Ruanda, Bosna-Hersek ve Afganistan gibi ülkelerdeki dönüş süreçlerinden elde edilen deneyimlere yer verilecektir. Bu literatür taraması, Suriyeli mültecilerin geri dönüş süreçlerine ilişkin analizlerde küresel perspektif sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu Göç, Mülteci, Geri Dönüş

FROM FORCED MIGRATION TO VOLUNTARY RETURN: SECURITY CONCERNS AND THE RETURN OF SYRIAN REFUGEES WITHIN THE FRAMEWORK OF TURKEY'S MIGRATION POLICIES

Abstract

This study shows that voluntary return processes are shaped not only by individual desire but also by factors such as security, infrastructure and economic support. Security concerns play an important role in the voluntary return processes of Syrian refugees. Although the conflict in Syria has largely ended, the lack of infrastructure in the country, the slow progress of reconstruction processes and political uncertainty prevent the return of refugees. Moreover, the voluntary nature of returns is guaranteed under international law by the 1951 Geneva Convention and UNHCR. However, in order to ensure voluntary return, refugees need access to security, dignity and sustainable living conditions. In this sense, the aim of this study is to analyse the current situation of Syrian refugees in Turkey and their return processes in the context of security concerns, international legal framework and Turkey's migration policies. In particular, the main objective of the study is to analyse the main factors affecting voluntary return processes, to evaluate the compatibility of these processes with international norms and to provide concrete recommendations for Turkey's policies by drawing lessons from similar experiences around the world. This aim aims to approach policies on Syrian refugees from both a national and an international perspective and to contribute to making Turkey's policies in this field more inclusive, sensitive to human rights and compatible with international norms. In the first part of this study, the aim, scope and problematic of the research will be introduced by addressing the forced migration processes of Syrian refugees to Turkey. In this section, research questions, hypotheses and methodology will be explained and the theoretical framework on which the study is based will be mentioned. The importance of literature review will be emphasised and how previous studies on forced migration and voluntary return around the world will be utilised will be explained. In the second part, the concepts of forced migration and voluntary return will be discussed in detail. In this context, the place of the principle of voluntary return within the framework of international law will be discussed and the experiences gained from return processes in countries such as Rwanda, Bosnia-Herzegovina and Afghanistan will be included. This literature review aims to provide a global perspective in analysing the return processes of Syrian refugees.

Keywords: Forced Migration, Refugee, Return

TÜRKİYE'DE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN STRATEJİK PLANLARINDA YER ALAN MEVZUAT ANALİZİ VE SORUNLARI: İSTANBUL, ANKARA, BURSA VE İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRME

Büşra KOÇ[1], Burak Hamza ERYİĞİT[2]

Genişletilmiş Özet

Yerel yönetimler, kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulması ve kamu kaynaklarının verimli kullanımı açısından stratejik planlama süreçlerini uygulamakla yükümlüdür. Türkiye'de bu süreç, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile yasal bir temele oturtulmuş ve 2019 yılında yayımlanan Belediyeler İçin Stratejik Plan Hazırlama Rehberi ile daha da detaylandırılmıştır. Bu rehber, belediyelere stratejik planlama konusunda yol göstermekle birlikte, belediyelerin rehberde belirtilen şekil ve şartlara uyması konusunda yasal bir zorunluluk bulunmamaktadır. Ancak rehber, stratejik planların hazırlanmasında önemli bir çerçeve sunar ve özellikle mevzuat analizlerine büyük önem atfeder.

Mevzuat analizi, belediyelerin faaliyetlerini düzenleyen yasal yükümlülükleri tespit etmeyi, bu yükümlülüklerin yerine getirilmesinde karşılaşılan sorunları ortaya koymayı ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlar. Böylelikle stratejik planların, belediyelerin ihtiyaçlarına daha uygun ve sorunları çözme kapasitesine sahip bir yapı oluşturması beklenir. Ancak uygulamada, rehberin önerdiği bu analitik çerçevenin ne derece başarıyla uygulandığı tartışma konusu olmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, 2020-2024 ve 2025-2029 stratejik planlarında yer alan mevzuat analizlerini karşılaştırmalı olarak incelemektir. Özellikle, iki dönem arasındaki değişim ve süreklilikler değerlendirilecektir. Araştırmanın kapsamı, İstanbul, Bursa, Ankara ve İzmir büyükşehir belediyelerinin stratejik planlarıyla sınırlıdır. Bu dört büyükşehir belediyesinin seçilmesinin temel nedeni, nüfus yoğunluğu ve ekonomik kapasiteleri gibi faktörlerin yanı sıra Türkiye'deki diğer büyükşehir belediyelerine kıyasla daha köklü bir geçmişe sahip olmalarıdır. Daha uzun süreli bir yönetim deneyimi, stratejik planlama süreçlerindeki zorlukların daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Bu belediyeler üzerinden yapılacak karşılaştırmalı bir analiz, yerel yönetimlerin stratejik planlama süreçlerinde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunlara getirilen çözüm önerilerini tespit etmek açısından önemli bir temel sunmaktadır.

[1] Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, busraakoc77@gmail.com Orcid: 0000-0001-7452-7620.
[2]Doç. Dr. Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yerel Yönetimler Anabilim Dalı. burak.eryigit@marmara.edu.tr , Orcid: 0000-0003-4113-6812.

Araştırma kapsamında dört ana soruya cevap aranmıştır:

1. 2020-2024 ve 2025-2029 stratejik planlarında yer alan mevzuat analizleri, Belediyeler İçin Stratejik Plan Hazırlama Rehberine uygun şekilde hazırlanmış mıdır?
2. Ortak yasal yükümlülüklerden kaynaklanan sorunlar iki dönem arasında azalmış mıdır ya da bu sorunlarda bir değişiklik gözlemlenmiş midir?
3. Belediyeler, mevzuat analizlerinde tespit edilen sorunlara yönelik hangi stratejik çözüm önerilerini geliştirmiştir?
4. Ortaya çıkan sorunlar, yasal dayanaklardan mı yoksa belediyelerin idari kapasite ve kaynaklarının yetersizliğinden mi kaynaklanmaktadır?

Bu sorulara cevap aramak için nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi tercih edilmiştir. Doküman analizi, belediyelerin yayımladığı stratejik planların rehbere uygunluk düzeylerini değerlendirmeye olanak tanır. Çalışmanın ilk aşamasında, 2020-2024 stratejik planlarında yer alan mevzuat analizleri incelenmiş ve bu analizlerin rehbere uygunluk düzeyleri değerlendirilmiştir. Bu dönemde yapılan incelemeler, büyükşehir belediyelerinin yarısından fazlasının mevzuat analizlerini rehbere uygun bir şekilde hazırlamadığını ortaya koymuştur. Özellikle finansal kaynak yetersizliği, nitelikli insan kaynağı eksikliği ve teknik altyapı yetersizlikleri, belediyelerin karşılaştığı en yaygın sorunlar arasında öne çıkmaktadır.

Çalışmanın ikinci aşamasında ise 2025-2029 stratejik planları incelenecek ve bu analizlerin rehbere uygunluk düzeyinde herhangi bir iyileşme olup olmadığı değerlendirilecektir. Ayrıca, 2020-2024 döneminde tespit edilen sorunların yeni dönemde nasıl ele alındığı, bu sorunlara yönelik stratejik çözüm önerilerinin geliştirilip geliştirilmediği ve belediyelerin idari kapasitelerini artırmaya yönelik hangi stratejilerin benimsendiği analiz edilecektir. 2020-2024 stratejik planları kapsamında yapılan incelemeler, belediyelerin mevzuat analizlerini hazırlarken karşılaştıkları zorlukları açıkça ortaya koymaktadır. Bu zorluklar arasında, belediyelerin ortak yasal yükümlülüklerini yerine getirme süreçlerinde karşılaştıkları sorunlar dikkat çekmektedir. Örneğin, finansal kaynakların yetersizliği, belediyelerin birçok faaliyeti yerine getirmesini engellemekte ve halkın ihtiyaçlarına cevap verme kapasitesini sınırlamaktadır. Bunun yanında, teknik altyapı eksiklikleri ve nitelikli insan kaynağının yetersizliği de belediyelerin stratejik planlama süreçlerindeki en belirgin engeller arasında yer almaktadır. Mevzuat analizlerinde karşılaşılan bu sorunlar, belediyelerin yalnızca yasal çerçeveye uygun planlar hazırlama süreçlerini değil, aynı zamanda bu planların uygulanabilirliğini de olumsuz etkilemektedir. Finansal sorunların çözümü için merkezi yönetimle daha güçlü bir iş birliği önerilmektedir. Özellikle yerel yönetimlerin finansal bağımsızlığını artıracak reformların yapılması ve yerel gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi, bu sorunların çözümünde kritik bir rol oynayabilir. Bunun yanı sıra, teknik altyapının geliştirilmesi ve belediye personelinin kapasitesini artıracak eğitim programlarının düzenlenmesi, bu zorlukların aşılmasına katkı sağlayabilir.

Çalışmanın ikinci aşamasında, 2025-2029 dönemine ait stratejik planlar ele alınacaktır. Bu süreçte, 2020-2024 döneminde tespit edilen sorunlara yönelik çözüm önerilerinin nasıl şekillendiği değerlendirilecektir. Örneğin, belediyelerin teknik altyapı ve insan kaynağı sorunlarını çözmek için ne tür adımlar attığına bakılacaktır. Bununla birlikte, yasal dayanaklardan kaynaklanan sorunların kapsamı ve niteliği de analiz edilecektir. Özellikle, mevzuat analizlerinin rehbere uygunluk düzeyinde bir gelişme olup olmadığı, bu süreçte dikkatle incelenecek unsurlar arasındadır.

Bu dönem için yapılan analizlerin, önceki döneme kıyasla stratejik planlama süreçlerinde bir iyileşme olduğunu göstermesi beklenmektedir. Ancak bu iyileşmenin derecesi ve sürdürülebilirliği, yerel yönetimlerin idari kapasitesine, finansal kaynaklarına ve rehbere uyum konusundaki kararlılıklarına bağlıdır. Ayrıca, 2025-2029 döneminde, daha önceki dönemde karşılaşılan sorunlara yönelik geliştirilen çözüm önerilerinin hayata geçirilme düzeyi de değerlendirilecektir.

Araştırmanın bulgularının, Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin stratejik planlama süreçlerini daha etkili ve rehbere uygun bir şekilde yürütmelerine katkı sağlaması beklenmektedir. Özellikle mevzuat analizlerinde ortaya çıkan ortak sorunların incelenmesi, bu sorunların çözümü için daha kapsamlı ve uygulanabilir stratejiler geliştirilmesine olanak tanıyacaktır. Bunun yanı sıra, belediyelerin yasal yükümlülüklerini yerine getirme kapasitelerini artırmaya yönelik somut politika önerileri sunulacaktır. Bu öneriler, yerel yönetimlerin daha şeffaf, hesap verebilir ve etkin bir şekilde faaliyet göstermesine katkı sağlayabilir.

Sonuç itibariyle İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa büyükşehir belediyelerinin stratejik planlarında yer alan mevzuat analizlerini karşılaştırmalı olarak ele alan bu çalışma, yerel yönetimlerin stratejik planlama süreçlerinde yaşanan sorunları ve çözüm önerilerini detaylı bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, hem yerel yönetimlerin gelecekteki planlama süreçlerine ışık tutacak hem de kamu yönetiminde hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerinin güçlendirilmesine katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Stratejik Plan, Mevzuat Analizi, Büyükşehir Belediyeleri

ANALYSIS OF LEGISLATION AND PROBLEMS IN THE STRATEGIC PLANS OF METROPOLITAN MUNICIPALITIES IN TURKEY: AN EVALUATION ON ISTANBUL, ANKARA, BURSA AND IZMIR METROPOLITAN MUNICIPALITIES

Abstract

Local governments are obliged to make strategic planning for the effective delivery of public services and efficient use of resources. In Turkey, this process was put into a legal framework with the Public Financial Management and Control Law No. 5018 and supported by the Strategic Plan Preparation Guide for Municipalities published in 2019. Although the Guide provides guidance to municipalities, it is not a legal obligation. In particular, legislative analysis is important for determining the legal obligations of municipalities, identifying problems and developing solutions. This study aims to compare the legislative analysis in the 2020-2024 and 2025-2029 strategic plans of Istanbul, Ankara, Izmir and Bursa metropolitan municipalities. The study seeks answers to four main questions: Are the strategic plans prepared in accordance with the guidelines? Are there any changes in problems arising from common legal obligations? Which strategic solutions have been developed to address the problems? Is the main source of problems legal or lack of administrative capacity? The initial document analysis revealed that most of the plans for the 2020-2024 period were not prepared in accordance with the guidelines. Inadequate financial resources, lack of qualified personnel and technical infrastructure problems stand out in particular. What kind of solutions were developed for these problems in the plans for the 2025-2029 period will be analyzed. The research aims to increase the effectiveness of local governments' strategic planning processes and contribute to making the guide more applicable.

Keywords: Local Governments, Strategic Plan, Legislative Analysis, Metropolitan Municipalities

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATINA GERİ DÖNME TARTIŞMALARINDA YEREL YÖNETİMLER PLANLAMA TEŞKİLATI KURULMASI MÜMKÜN MÜ?

Aysun ÖCAL[1], Sevinç YÜCE[2]

Genişletilmiş Özet

Planlama bir kişi, kurum ya da kuruluşun bir hedef için oluşturduğu yol haritasının bütününü ifade etmektedir. Planlama bir diğer anlamıyla belirlenmiş amaç veya amaçlara belirlenmiş bir zamanda ulaşma şeklinde ifade edilmekte ve gelecekte ulaşılması hedeflenen ve bu hedeflerin hangi zamanda hangi araçlarla ve hangi yöntemlerle elde edileceğinin bugünden saptanmasıdır. Planlama süreci iki temele dayanmaktadır. İlk olarak hangi amaç için kullanılacağı ve sonunda varılacak olan hedefin net bir biçimde belirlenmesi, ikincisi ise bu amacın gerçekleşmesi için yapılacak olan eylemlerin önceden tespit edilmesidir. Planlama, yalnızca ekonomik bir içeriği ifade etmemekte, bir ülkenin sosyal ve kültürel sorunlarına odaklanan eğitim, sağlık, barınma gibi konularda sağlıklı bir toplum oluşturulması adına merkezi ve yerel olarak çalışmaları da içinde barındırmaktadır.

Dünyada planlı kalkınma uygulamaları, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaygınlaşmıştır. Ülkelerin planlı bir şekilde ekonomilerinin kısa, uzun ve orta vadeli planlamalarla daha iyi bir kalkınma ivmesi yakalayacağı hâkim düşünce olmuştur. Özellikle bu uygulama geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler tarafından benimsenmiştir. Türkiye'den de o dönemin gelişmekte olan ülkelerinden biri olarak, uluslararası kuruluşlardan yapılacak olan yardımlar için yazılı beyanatlar istenmiş ve görüşmeler sonucunda kalkınmanın planlı bir zemine oturtulması gereği hasıl olmuştur. Bu gelişmelerin sonucunda çeşitli aşamalardan geçirilerek Türkiye'nin ekonomik ve kültürel planlamasını gerçekleştirecek kurum olarak 05.10.1960 yılında 91 Sayılı Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kurulması Hakkındaki Kanun yayımlanarak Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. Akabinde çalışmaları devam eden 1961 Anayasası'nda 129. madde ve 41. maddede planlı kalkınmaya ve Devlet Planlama Teşkilatına yer verilmiştir. Böylece Devlet Planlama Teşkilatı Anayasa kurumlarından biri sayılmış ve bu güvenceyle koruma altına alınmış bulunmaktadır. DPT'nin Anayasal güvenceye alınmasındaki temel fikir, ilerde farklı siyasal iktidarların çatışmalarına karşın Türkiye'nin kalkınma hamlelerinin korunmasıdır.

Devlet Planlama Teşkilatı, ilk kurulduğunda bünyesinde çok çeşitli üst düzey memur, uzman, uzman yardımcısı ve bürokratları barındıran 82 kişilik bir kadrodan oluşmaktadır. DPT, Başbakana bağlı bir şekilde ülkenin ekonomik ve sosyo-kültürel kalkınmasının sağlanması için gerekli planlamaları yapacak ana kurum olarak örgütlenmiştir. Dönemin ekonomik ve sosyal koşulları DPT'nin

[1] Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, aysunyemen@aksaray.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4552-4521.
[2] Doktora Öğrencisi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü, svncyuce@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1658-8617.

parlamasında önemli bir etken olmuştur. Öyle ki DPT'nin kuruluşundan 2000'li yıllara kadar ülke planlamasında "karar verici güç" olarak kararları yönlendirme ve etkileme potansiyeline sahip bir karakteri bulunmaktadır. Bu gücü, kalkınma planları ve yıllık programlar aracılığıyla açık ve etkili bir şekilde kullanmaktaydı. Tüm bunların yanında DPT, Türkiye'nin önemli bürokratlarını yetiştiren bir kurum olarak da büyük bir önem taşımaktaydı. Ayrıca DPT, bir devlet kültürünün hafızası olarak da önemli bir rol üstlenmekteydi. Bugün Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi içerisinde oluşturulan Strateji ve Bütçe Başkanlığı veya öncesinde kurulan ve kaldırılan Kalkınma Bakanlığı da bu hafıza ve geliştirme görevini ne yazık ki gerçekleştirmekte eksik kalmıştır.

Kurulduğu yıllardan itibaren DPT siyasi saiklere ait olan otorite ve karar verme süreçlerinde etkin rol almak istemesi bir planlama teşkilatının görev alanından çok daha fazla alanda etkili olması her zaman dikkat çekmiştir. 2000'li yıllarda dönemin siyasi şartları bürokrasi ile mücadele fikri barındırması nedeniyle DPT'nin sahip olduğu bürokrasi ve güç kaynakları ülkenin siyaset ve bürokrasi ilişkilerinde DPT üzerinden bir kırılma yaşanmasına neden olmuştur. AB sürecinin en aktif bürokratik kurumu olarak DPT, çeşitli çalışmalarda bulunmuştur. Bu durumun DPT tarafından ilk aşamalarda teşkilata pozitif katkı sağlayacağı düşüncesi hakim olmuştur. DPT AB'ye uyum konusunda yürütülen sürecin önemi, birden çok boyuta sahip olduğu, başka kuruluşların idare gücünün bu konuda yetersiz olduğunu ifade ederek sahip olduğu tarihsel ve kurumsal ideolojisinin bir tezahürü olarak kendisinin de süreçte yer alması gerektiğini siyasi saiklere kanıtlamaya çalışmıştır. DPT'nin kapatılma sürecinin ilk adımı olarak 2009 yılında DPT bünyesinde bulunan Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün kapatılması ve akabinde 5916 sayılı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS) Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile ABGS'nin güçlendirilmesi gerçekleşmiştir. TBMM'de 06.04.2011 tarihli ve 6223 yetki Kanunu dolayısıyla 03.06.2011 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile 641 sayılı "Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile Kalkınma Bakanlığı kurulmuştur. 1960 yılından itibaren ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini planlayan DPT, bütün örgüt yapısı ve personelleri ile birlikte yeni kurulan Kalkınma Bakanlığı'na devredilmiştir. Kalkınma Bakanlığı ise 2018 yılında gerçekleşen genel seçimler sonrasında Kalkınma Bakanlığı ile Maliye Bakanlığının Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü birleştirilerek Cumhurbaşkanlığı bünyesinde Strateji ve Bütçe Başkanlığı'na dönüştürülmüştür.

Bu çalışmanın amacı, dönemin şartlarına göre kalkınmanın itici gücü olarak ifade edilen, yarım asırlık bir planlama tecrübesiyle Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi adına kısa, uzun ve orta vadeli planlar yaparak ülkenin kalkınmasına çok önemli katkı sağlarken bir taraftan da uzman bürokratlar yetiştiren Devlet Planlama Teşkilatı'na neden geri dönülmesi gerektiği düşüncesini tartışmaya açarken yeni bir açılımı da beraberinde getirmeyi planlamaktadır. Bu yeni açılım, DPT benzeri Yerel Yönetimler Planlama Teşkilatı kurulabilir mi? sorusundan hareketle Çevre Şehircilik

ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde bulunan Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü'nün YYPT olarak yeninden dizayn edilebilmesini amaçlamaktadır. Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü'nün önceki adıyla İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu 2008-2023 yılları arasındaki faaliyet raporları incelenerek bu Müdürlüğün bir planlama teşkilatına dönüşmesinin mümkün olup olmayacağı ise faaliyetler üzerinden değerlendirilecektir. Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü'nün seçilme sebebi, 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 100 üncü maddesinde belirtildiği üzere görev ve yetkileri arasında "Mahalli idarelerin iş ve işlemlerine dair mevzuatla verilen görev ve hizmetleri yapmak, takip etmek, sonuçlandırmak ve geliştirmek, Mahalli idare yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılmasını gözetmek, Mahalli idarelerin geliştirilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, istatistiki bilgileri toplamak, değerlendirmek ve yayımlamak, Mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimini planlamak ve uygulanmasını takip etmek, Mahalli idarelerin teşkilat, araç ve kadro standartlarını tespit etmek, Mahalli idarelerin altyapı sistemleri ile ilgili genel planlama, programlama, fizibilite, projelendirme, işletme, finansman ihtiyacı ve yatırım önceliklerine; teknik altyapı tesislerinin mekânsal strateji planları ile çevre düzeni ve imar planlarına uygun olarak planlanmasına, projelendirilmesine ve yapılmasına ilişkin usul ve esaslar ile bu konulardaki her türlü etüt, proje, yapı ruhsatı ve yapı kullanma iznine ilişkin usul ve esasları belirlemek, Teknik altyapı tesisleri ve altyapı birlikleri kurulması konusunda mahalli idareler arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, rehberlikte bulunmak ve teknik altyapı tesislerine ilişkin envanteri tutmak" gibi kalkınma ve planlamaya dair geniş bir tanımlama yapılmasıdır. Yerel yönetimler, özellikle de büyükşehirler ülke nüfusunun büyük bir çoğunluğuna tekabül eden bir yetki ve hizmet alanına sahipken planlama konusunun ikincil bir şekilde ele alınmaması gerekmektedir. Son 15 yılda DPT'nin yarım asırlık tecrübesinin ne kadar önemli olduğunun idrak edildiği böyle bir dönemde yerel yönetimler için topyekün bir planlama ve kalkınma hamlesine ihtiyaç olduğu açıktır. Buradan hareketle bu çalışmada, DPT benzeri bir Yerel Yönetimler Planlama Teşkilatı modeli sunulacaktır. DPT'nin yıllar içerisindeki tecrübe ve birikimlerinin özelde yerel yönetimlerin her bir birimi için ne şekilde sağlanabileceğine dair geliştirilebilir ve uygulanabilir bir bürokratik yapı önerisi geliştirilecektir. Katılımcılığı önceliklendiren ve idari bütünlüğü bozmadan yerel yönetimlere yetişmiş liyakatli personeller için eğitim ayağını oluşturabilecek, insana dokunma potansiyeli olabilmesinin yanında yerel yönetimlerin ekonomik olarak da güçlenmesinin önünü açabilecek politikalar geliştirebilen bir yapı olarak YYPT modeli, Türk Kamu Yönetimi ve özelde Türk Yerel Yönetimleri için yeni bir bakış açısı geliştirmek adına önemli bir adım olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: DPT, Yerel Yönetimler, Yerel Kalkınma, Bürokrasi, Yönetim

IS IT POSSIBLE TO ESTABLISH A LOCAL GOVERNMENT PLANNING ORGANIZATION IN THE DISCUSSIONS OF RETURNING TO THE STATE PLANNING ORGANIZATION?

Abstract

The aim of this study is to discuss why it is necessary to return to the State Planning Organization, which is expressed as the driving force of development according to the conditions of the period, and which has made significant contributions to the development of the country by making short, long and medium-term plans for the economic, social and cultural development of Turkey with a planning experience of half a century, while also training expert bureaucrats. It is clear that an all-out planning and development initiative is needed for local administrations in such a period when the importance of the half-century experience of the SPO has been realized in the last 15 years. Based on this, a model of a Local Administrations Planning Organization similar to the SPO will be presented in this study. A bureaucratic structure proposal that can be developed and implemented will be developed on how the experience and accumulation of the SPO over the years can be provided for each unit of local governments in particular. The LAPO model, as a structure that prioritizes participation, can provide training for qualified personnel for local governments without causing a new wave of centralization and without disrupting administrative integrity, and can develop policies that can pave the way for the economic strengthening of local governments, as well as having the potential to touch people, is seen as an important step for Turkish Public Administration and Turkish Local Governments in particular.

Keywords: SPO, Local Administrations, Local Development, Bureaucracy, Administration, Local Administrations Planning Organization

YEREL YÖNETİMLERİN EKOLOJİK GÜVENLİKTEKİ ROLÜ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Şahide Nur OCAKLI[1], Ömer ÖZKAYA[2]

Genişletilmiş Özet

Geçmişten günümüze güvenlik, insan yaşamı için vazgeçilmez en temel ihtiyaçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. En genel anlamda güvenlik; tehlikelerden uzak huzurlu bir ortamı işaret etse de tam anlamıyla üzerinde uzlaşılan bir tanım yapmak mümkün değildir. Güvenlik kavramı, uzun yıllar boyunca askeri boyutta ve savunma kavramlarıyla açıklanmış ve devletlerin korunmasına yönelik olarak ön planı çıkmıştır. Zaman içerisinde küreselleşmeyle birlikte güvenlik kavramı değişime uğramış ve güvenliğe ilişkin sorgulamalar artmış ve yeni güvenlik tehditlerinin ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Ekolojik güvenlik kavramı da iklim değişikliği sebebiyle meydana gelen tehlikeler ile tehditlere atıfta bulunmakta olup, geleneksel güvenlik anlayışının insan temelli bakış açısına karşı insanın da bir parçası olduğu ekosistemin sürdürülebilirliği üzerine vurgu yapar. Ekolojik güvenliğin sağlanmasına yönelik doğa insan arasında dengenin kurulması veya yeryüzünün dirençliliğinin arttırılması gibi farklı bakış açıları bulunmaktadır. Çoğunlukla çevresel güvenlikle karıştırılan ekolojik güvenlik kavramı çevresel güvenlik ile benzerlikler taşısa da en temelde insan kaynaklı bakış açısına sahip olan çevresel güvenlik anlayışından ayrışır. Ekolojik güvenlik doğayı bir bütün olarak ele alır ve ekosistemin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilirliğini amaçlar. Çevresel güvenlik ise insan merkezli bakış açısıyla daha geniş bir çerçeveden politik ve ekonomik açıdan güvenlik ile yapılı çevrenin (insan eliyle yapılan ve genellikle kentlerdeki yapılı çevreyi tanımlayan) güvenliğine vurgu yapan bir kavramdır. Tarihsel süreç içinde sürekli olarak ekolojik güvenlik sorunlarıyla karşılaşıldığı görülmektedir. Kuraklık, iklim göçleri ve sel gibi insanlar, devletler ve tüm canlılar açısından yaşamı tehdit eden doğal nitelikteki afetler bu sorunlar açısından en önemli örnekler olarak gösterilebilmektedir. En önemli kırılmayı sanayileşme süreciyle yaşayan ekolojik bozulma günümüzde önemli bir güvenlik tehdidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle iklim değişikliğiyle beraber ekolojik güvenlik sorunları her geçen gün artış göstermektedir. Ekolojik sorunların ulusal sınırları aşarak etkilerinin küresel ölçekte hissedilmesi ikinci bir kırılma noktası olmuştur. Bu noktada ekolojik güvenlik, geleneksel güvenlik anlayışından ayrışarak küresel ısınma, iklim değişikliği, ozon tabakasının delinmesi gibi küresel ölçekteki ekolojik sorunlar için sağlanması gereken önlemleri ve çözüm önerilerini içermektedir. Bu nedenle ekolojik güvenlik için çok aktörlü ve çok düzeyli iş birliğinin kaçınılmaz olduğu anlaşılmıştır. 2015 yılında imzalanan Paris Anlaşması'nda ekolojik güvenlik ele alınmakla birlikte, ekolojik güvenliği sağlamanın küresel bir

[1] Öğr. Gör., Polis Akademisi Bayburt POMEM, nur_ocakli@hotmail.com, Orcid: 0000-0003-3821-383X.
[2] Doç. Dr., Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Ceza Adaleti Anabilim Dalı, omerakademik@gmail.com, Orcid: 0000- 0003-2302-5991.

tehdit olan iklim krizinin etkilerini azaltabilmek için önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Yerelden küresele her adımda aktörlere belli başlı sorumluluklar düşmekte, özellikle ekolojik sorunların çözümünde iş birliği ve sürdürülebilir yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede yerel yönetimler, kentlerin ana aktörleri olarak ekolojik güvenlik açısından önemli bir role sahiptir. Yerel yönetimlerin çevre politikaları üzerindeki etkisi; yerel düzeyde sürdürülebilir çözüm önerileri sunabilmesi, hızlı müdahale edebilmesi ve toplumu teşvik ederek bilinçlendirebilmesi gibi nedenlerle önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan sürdürülebilir kent planlaması, doğal kaynakların yönetimi, katı atık yönetimi, yenilenebilir enerji, iklim değişikliğiyle mücadele ve toplumsal farkındalık gibi ekolojik güvenliğin artırılabilmesine katkı sağlayabilecek birçok alanda önemli rolleri bulunmaktadır. Aynı zamanda yerel yönetimlerin çevresel sorunları azaltma veya önleme konusunda çeşitli yetkilere sahip olmaları yerelde ekolojik güvenliğe hızlı müdahale edebilmeyi sağlamaktadır. Bunların yanı sıra yerel yönetimlerin ekolojik güvenliğin sürdürülmesinde uyguladıkları projeler ve geliştirdikleri politikalar sürdürülebilir ekolojik güvenlik anlayışının temel koşullarından biridir. Yerel yönetimlerin geliştirdikleri projeler ve uyguladıkları politikalar ile uluslararası platformlarda iş birliklerinde bulunulması da sınır tanımayan ekolojik sorunların çözümünde önemli bir etkiye sahiptir. Buradan hareketle çalışmada Türkiye'de yerel yönetim ölçeğinde ekolojik güvenliğe ilişkin uygulamaların incelenmesi amaçlanmış olup, yerel yönetimlerle ilgili yasalar, mevcut iklim politikaları ve uluslararası iş birlikleri incelenmiştir.

Türkiye'deki belediyelerin ekolojik güvenliğe ilişkin çalışmaları ele alındığında 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nda yer alan yetki ve görevleri öne çıkmaktadır. Mevzuatın yanı sıra Türkiye'de belediyelerin ekolojik farkındalık düzeylerinin arttığı gözlemlenmektedir. İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030) ile belediyelerin Yerel İklim Eylem Planlarının hazırlanması teşvik edilmekte ve ekolojik güvenliğe ilişkin yerel yönetimlerin uygulaması gereken stratejilere yer verilmektedir. Türkiye'de belediyelerin ekolojik güvenliğe ilişkin doğrudan veya dolaylı olarak etki eden politikaları ve projeleri bulunduğu görülmektedir. 2021 yılında Paris Anlaşması'nın imzalanmasından sonra yerel yönetimlere iklim değişikliğine karşı alması gereken sorumluluklar, Türkiye Cumhuriyeti Güncellenmiş Ulusal Katkı Beyanı'nda açık bir şekilde belirtilmiş olup, karbon nötr politikaların uygulanması, arazi kullanımı, atık yönetimi, afet risk yönetimi ve ekosistem koruması gibi başlıklar altında bu sorumluluklar tanımlanmıştır. Yapılan çalışmalar yerel düzeyde etkili olmakla birlikte ulusal düzeyde daha çok iş birliklerine ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir. Yerel politikalardaki uygulamaların uluslararası politikalarla uyumlanamaması veya uluslararası politikalardaki ekolojik güvenliğe ilişkin hükümlerin yerel yönetimler açısından bağlayıcı bir nitelik taşımaması gibi eksiklikler yapılan çalışmaların sürdürülebilirliğini ve etkisini azaltmaktadır. Bu politikaların çok aktörlü ve çok düzeyli yönetişim süreçleriyle ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. 1980'lerde ortaya çıkan "küresel düşün yerel hareket et" fikrinin yasal ve yönetsel

süreçlerde yereli de bu harekete zorlayacak şekilde geliştirilmesi ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışmada yerel yönetimlerin ekolojik güvenliğe ilişkin rolü üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin ekolojik güvenliğin sağlanmasındaki önemi vurgulanarak eksik kalan yönleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkiye'deki belediyelerin ekolojik güvenliğe ilişkin çalışmaları mevzuat ve uygulamalar üzerinden incelenerek bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak belediyelere ait raporlar, haberler, yasal düzenlemeler ve ikincil veriler üzerinden doküman analizi yapılmıştır. Doküman analizi sonucunda elde edilen veriler yorumsamacı bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekolojik Güvenlik, Yerel Yönetimler, Ekolojik Sorunlar, Belediye

THE ROLE OF LOCAL GOVERNMENTS IN ECOLOGICAL SECURITY: THE CASE OF TÜRKİYE

Abstract

Ecological security aims at the sustainability of the ecosystem, of which humans are a part, against the human-based perspective of the traditional understanding of security. Local governments have an important role in ensuring ecological security as an important actor of cities. They have important roles in many areas that affect ecological security such as sustainable urban planning, management of natural resources, solid waste management, combating climate change and social awareness. When the activities of municipalities in Türkiye on ecological security are considered, the powers and duties under the Municipal Law No. 5393, Metropolitan Municipality Law No. 5216 and Environmental Law No. 2872 come to the fore. In addition to the legislation, it is observed that the level of ecological awareness of municipalities in Türkiye is increasing. The Climate Change Mitigation Strategy and Action Plan (2024-2030) encourages the preparation of Local Climate Action Plans by municipalities and includes strategies that local governments should implement regarding ecological security. Municipalities in Türkiye have policies and projects that directly or indirectly affect ecological security. In the study, an evaluation was made on the role of local governments in ecological security. In this context, the importance of local governments in ensuring ecological security was emphasized and their deficiencies were tried to be identified. An evaluation was made by examining the work of municipalities in Türkiye on ecological security through legislation and practices. In the study, qualitative research method was used and document analysis was conducted on municipal reports, news, legal regulations and secondary data. The data obtained as a result of document analysis were evaluated with an interpretivist approach.

Keywords: Ecological Security, Local Governments, Ecological Problems, Municipality

AFET YÖNETİMİ BAĞLAMINDA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN 2025-2029 STRATEJİK PLANLARININ ANALİZİ

Ozan YETKİN[1]

Genişletilmiş Özet

1980'li yıllarda yönetim alanında yaşanan gelişmeler, kamu yönetimi yaklaşımının dönüşümünü ve özel sektör yöntem ve tekniklerinin kamu yönetiminde de uygulanmasını beraberinde getirmiştir. Bu yıllardan itibaren kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımı, kamu hizmetlerinin de etkin, verimli ve kaliteli sunulması amacıyla özel sektörde geçerli olan yaklaşımların ve kullanılan yöntem ve tekniklerin kamu yönetimi alanında da uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Stratejik planlama da bu süreçten itibaren kamu yönetimi literatüründe tartışılmaya başlanmış ve uygulamaya dönük adımlar atılmıştır. Kamu yönetimi alanında yapılan akademik çalışmalarda, kamu yönetiminin dönüşümü sürecinde yapılan reformlar içerisinde en çok benimsenen ve kullanılan araçlardan bir tanesinin stratejik plan olduğu yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Stratejik plan hazırlamak, kamu idarelerine kendilerini analiz edebilme, güçlü ve zayıf yönlerini tespit edebilme, gelecekte oluşabilecek fırsat ve tehditleri saptayıp bunları kendi lehlerine çevirme ve geleceği bunlara göre planlama açısından önemli avantajlar sağlamaktadır.

1980'li yıllarda yaşanan dönüşümle birlikte kamu yönetimi, "kamu işletmeciliği" ya da daha kapsayıcı bir ifade ile "yeni kamu yönetimi" gibi kavramlarla ifade edilmeye başlanmıştır. Türkiye'de bu sürece dönük en önemli ilk somut adımlar, (özellikle Avrupa Birliği uyum sürecinin etkisiyle) 2000'li yıllardan itibaren atılmaya başlanmıştır. Özellikle 24 Aralık 2003 tarih ve 25326 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu önemli bir aşama olarak kabul edilmektedir. Kanunun temel amacı kamu kaynaklarını verimli ve etkin bir şekilde kullanmak ve hesap verebilirlik ile malî açıdan saydamlığı sağlamak olarak ifade edilmiştir. Gerek merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerini gerekse yerel yönetimleri kapsayan bu Kanunda stratejik yönetim ve stratejik plan konuları da düzenlenmiştir.

Stratejik plan konusu, 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun "Kamu Kaynağının Kullanılmasının Genel Esasları" başlığını taşıyan Üçüncü Bölümünün 9. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili madde "Stratejik Planlama ve Performans Esaslı Program Bütçe" başlığını taşımaktadır. İlgili maddenin ilk fıkrasında kamu kurum ve kuruluşlarının merkezî düzeyde hazırlanan plan, program ve temel ilkelere uygun şekilde stratejik plan hazırlayacakları hükmü yer almaktadır.

2003 yılında yürürlüğe giren 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun yanı sıra aynı

[1] Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, ozan.yetkin@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9070-9408.

yıllarda yerel yönetim mevzuatının da yeniden düzenlendiği görülmektedir. "Yeni Kamu Yönetimi" yaklaşımının bir ayağını oluşturan yerelleşme ilkesiyle örtüşen bu yasal düzenlemeler ile yerel yönetimlere de stratejik yönetim ve stratejik plan konusunda önemli görev, yetki ve sorumlulukların verildiği görülmektedir.

13 Temmuz 2005 tarih ve 25874 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanununda stratejik yönetim ve planlama konusunda belediyelere önemli görev, yetki ve sorumluluklar verilmiştir. İlgili Kanun incelendiğinde belediyenin organları olan meclis, başkan ve encümenin, stratejik planlama konusunda ayrı ayrı görev ve yetkilerinin bulunduğu görülmektedir. Belediye meclisi stratejik planı görüşmek ve kabul etmekle (md. 18/a), belediye encümeni stratejik plan hakkında belediye meclisine görüş bildirmekle (md. 34/a), belediye başkanı ise belediyeyi stratejik plana uygun olarak yönetmek ve belediyenin kurumsal stratejilerini oluşturmak ve bu stratejilere uygun bütçe hazırlamakla (md. 38/b) görevlendirilmiştir. Ayrıca İlgili Kanunun 41. maddesi de "Stratejik Plân ve Performans Programı" başlığını taşımaktadır. Bu maddeye göre belediye başkanı stratejik planı hazırlayıp belediye meclisine sunmakla görevlendirilmiştir. Stratejik planın hazırlanma sürecinde, üniversiteler, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinin alınması da düzenlenmiştir. İlgili madde kapsamında yapılan önemli düzenlemelerden birisi de bazı belediyeler açısından stratejik plan hazırlamanın zorunlu tutulmasıdır. Bu bağlamda nüfusu 50.000'in üzerinde olan belediyelerin stratejik plan hazırlama zorunluluğu bulunmaktadır.

23 Temmuz 2004 tarih ve 25531 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununda da stratejik plan konusunun düzenlendiği görülmektedir. Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasında görev ve sorumlulukların paylaştırıldığı 7. maddede büyükşehir belediyesinin, ilçe belediyelerinin görüşlerini de almak kaydıyla büyükşehir belediyesi stratejik planını hazırlamakla görevlendirildiği görülmektedir. 18. maddenin (b) fıkrasında ise "belediyeyi stratejik plana uygun olarak yönetmek" ve "belediye idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturmak", büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Bu çalışmada büyükşehir belediyelerinin 2025-2029 stratejik planları "afet yönetimi" teması üzerinden incelenecektir. 2023 yılında Türkiye'de yaşanan deprem felaketi, afet yönetimi konusunun ne kadar önemli olduğunu bir kez daha göstermiştir. Özellikle afet gerçekleşmeden önce alınacak tedbirler hayati öneme sahiptir. Bu tedbirler sayesinde afetin gerçekleşmesi halinde yaşanacak can ve mal kayıplarının en aza indirilmesi mümkün olacaktır. 2023 yılında yaşanan deprem felaketi sonrasında belediyelerin afet yönetimi bağlamında ne gibi stratejiler geliştirdiği konusunda yapılan çalışmalar, belediyelerin bu noktadaki eksikliklerini gözler önüne sermiştir. Bu eksikliklerin minimum seviyeye indirilmesiyle afetin yıkıcı etkisi ile can ve mal kayıplarını en aza indirmek mümkün olabilecektir. Bu bağlamda afet gerçekleşmeden önce tedbir almak, afet öncesi, sırası ve sonrası için stratejiler geliştirmek oldukça önemlidir. Stratejik planlar ise bu kapsamda işlevsel bir role sahiptir.

Çalışma kapsamında 30 büyükşehir belediyesinin 2025-2029 stratejik planları, “misyon ve vizyon”, “temel değerler”, “GZFT analizi”, “stratejik amaç ve hedefler” ile “performans göstergeleri” üzerinden incelenmiş, elde edilen bulgular karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu çalışma ile büyükşehir belediyeleri örnekleminde, belediyelerin afetlere nasıl hazırlandığı, ne gibi stratejiler ürettiği ve bu stratejileri nasıl planladıkları incelenecek, ortaya çıkan sonuç üzerinden gerek stratejik planlama konusunda gerekse afet yönetimi konusunda büyükşehir belediyelerinin sorun alanları tespit edilmeye ve bu sorun alanlarına ilişkin çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Plan, Büyükşehir Belediyeleri, Yerel Yönetimler, Afet Yönetimi

ANALYSIS OF 2025-2029 STRATEGIC PLANS OF METROPOLITAN MUNICIPALITIES IN THE CONTEXT OF DISASTER MANAGEMENT

Abstract

With the transformation in the management approach in the 1980s, public administration and private sector management became closer to each other in terms of both theory and practice. In this process, the methods and techniques and management approaches applied in the private sector also began to be applied in public administration. Strategic planning began to spread in the field of public administration with this transformation process, and was both discussed theoretically and found a ground for practice. In this process, local governments were also reorganized according to the principles and methods of the "new public management" approach. In the early 2000s, comprehensive regulations were made in Turkey regarding both strategic planning and local governments. Laws numbered 5018, 5393 and 5216 can be given as examples of these regulations. It is seen that the issue of strategic planning has gained importance for local governments, especially with the entry into force of Laws numbered 5393 and 5216. In this study, the 2025-2029 strategic plans of 30 metropolitan municipalities will be analyzed on the theme of "disaster management". In particular, the earthquake disaster in Turkey in 2023 has shown the importance of developing strategies for the pre-, during- and post-disaster periods in order to minimize the loss of life and property after the disasters. In the studies conducted after the earthquake, the deficiencies of the municipalities in this regard were seen. This study will analyze the extent to which the municipalities see their deficiencies and what kind of strategies they produce for the future in the context of disaster management. In this context, the "mission and vision", "core values", "SWOT analysis", "strategic goals and objectives" and "performance indicators" in the strategic plans of metropolitan municipalities were examined in the context of disaster management.

Keywords: Strategic Plan, Metropolitan Municipalities, Local Governments, Disaster Management

KENTSEL HİZMETLERİN SUNUMUNDA BÜYÜKŞEHİR – İLÇE BELEDİYELERİ KOORDİNASYONU: AYKOME ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Durmuş Ali ÜLKÜ[1], Ozan TURAN[2], Recep KURTKAYA[3]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma, kentlerin altyapı projelerinin etkili bir şekilde koordine edilmesi amacıyla kurulan AYKOME'nin (Altyapı Koordinasyon Merkezi) yapısının ve işleyişinin incelenerek Büyükşehir Belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasındaki koordinasyon ve iş birliğinin güncel durumunun değerlendirilmesidir. Büyükşehirlerde, bir ilçe üzerinde hem büyükşehir belediyesi hem de ilçe belediyesi belirli yetki ve sorumluluklara sahip olduğu için yerel hizmet sunumu noktasında belirtilen bu iki belediyenin ortak ve koordineli bir şekilde çalışmaları gerekmektedir. Mevcut iş birliği ve koordinasyonda bir aksamanın olmaması, daha ideal bir düzeyde yönetim sisteminin tesis edilebilmesi açısından bir veri ortaya koyacaktır. Bu nedenle makalenin hazırlanması, yerel hizmet sunumunun iyileştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde mevzuat analizi ve literatür taramasından yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda, büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki iş birliği ve koordinasyon AYKOME özelinde değerlendirilmiştir.

AYKOME'nin temel işlevleri arasında ruhsatlandırma, altyapı projelerinin denetimi, kurumlar arası iş birliğinin sağlanması ve vatandaş memnuniyetinin artırılması gibi konular yer almaktadır. Ayrıca gerçekleştirilen bu çalışmada, çalışmaların Coğrafi Bilgi Sistemleri'ne (CBS) entegre edilmemesi gibi eksik hususlar da incelenmiş ve bazı çözüm önerileri üretilmiştir. İzmir'de yaşanan bir olayda, su ve elektrik altyapısındaki eksiklikler nedeniyle meydana gelen can kayıpları, koordinasyon yetersizliğinin sonuçlarını göstermiştir. Bu durum, AYKOME'nin mevcut işleyişini daha etkin hale getirme gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kamu sektörünü oluşturan merkezi idare ve yerel idareler ile bu idareler tarafından kurulan kurumların ortak amaçları, görev ve yetkileri dâhilindeki kamu hizmetlerini mevzuatta öngörülen en ideal şekilde yerine getirmektir. Kamu sektöründe merkezi idare genel olarak sağlık, eğitim, milli güvenlik, adalet, ulaşım vb. nitelikte yer alan hizmetleri erine getirirken; yerel yönetimler ise kentselalt/üst yapı hizmetleri, şehir içi ulaşım hizmetleri, sosyo-kültürel hizmetler, rekreasyon hizmetleri vd. hizmetleri yerine getirmektedir. Ancak her ne kadar görevleri mevzuat ile birbirinden ayrılsa da birçok ortak kamu hizmetinin sunulmasında ayna payda üzerinde bir araya gelmektedirler.

[1] AYKOME Şefi, İzmir Aliağa Belediyesi, daliulku@gmail.com
[2] Çevre Mühendisi, İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Müdürü, İzmir Aliağa Belediyesi, ozan.turan@aliaga.bel.tr
[3] Çevre Mühendisi, Belediye Başkanı Danışmanı, İzmir Aliağa Belediyesi, recepkurtkaya@gmail.com

Bu durum büyükşehir belediyelerinin hem merkezi idare birimleri ile hem de il içindeki diğer ilçe belediyeleri ile etkin bir işbirliği ve koordinasyon içinde olmasını zorunlu kılmaktadır.

Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki koordinasyonun, ilçe belediyeleri ve yatırım yapan özel/tüzel kişiler arasındaki koordinasyonun, altyapı projelerinin planlama, ruhsatlandırma ve uygulama süreçlerine etkilerinin incelenmesi ve uygulamada meydana gelen aksaklıkların tespit edilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca altyapı projelerinin koordinasyonu, denetim süreçlerinin iyileştirilmesi ve artırılması, kentsel yaşam kalitesinin artırılması, kaynakların etkin kullanımı, hizmet sürekliliğinin sağlanması, tekrarlayan kazı çalışmalarının azaltılması, kurumlar arası iş birliğinin güçlendirilmesi, ruhsatlandırma süreçlerinin iyileştirilmesi ve vatandaş memnuniyetinin artırılması gibi birçok konunun çözümüne katkı sağlanması açısından bu koordinasyonun saha çalışmaları boyutuyla incelenmesi son derece önemlidir. Bu durumda tespit edilen sorunlar ve/veya daha etkin bir süreç yönetimi için ortaya konulan öneriler yerel kamu hizmetlerinin sunumunda zaman kazanılmasına, maliyet azaltılmasına, hizmet kalitesinin yükseltilmesine vd. unsurlara önemli katkılar sağlayacaktır.

Kamu hizmetleri, halkın kamu birimlerinden talep ettiği hizmetlerdir. Kamu birimlerinin ortak ya da bireysel ihtiyaçlara cevap vererek sunduğu bu hizmetler farklı açılardan tanımlanmakta ve tasnif edilmektedir. Kamu hizmeti kavramı ile ilgili olarak yüksek mahkeme kararları ve literatürde ifade edilen ana unsurlar; "*organik*", "*maddi (amaçsal)*" ve "*biçimsel (şekli, hukuki)*" olmak üzere 3'e ayrılmaktadır. Bu unsurlar da dikkate alındığında Mecek vd. (2015) kamu hizmetlerini en kısa şekilde "*bir kamu yararı amacına yönelik olarak kamu tüzel kişisi/kişileri (kamu idareleri ve/veya bağlı kurumları/birimleri) ya da bir kamu tüzel kişisinin denetim ve gözetimi altındaki özel hukuk tüzel kişileri tarafından ayrı ayrı ya da birlikte gerçekleştirilen faaliyetler*" olarak tanımlamışlardır. Yazarlar kamu hizmetini daha kapsamlı olarak da "*Kamu hizmeti; yasa koyucu ve/veya yasa koyucunun ihdas ettiği yetkiye dayanarak siyasi organlar tarafından tatmininde kamu yararı veya çıkarının olduğu kabul edilen asli ve vazgeçilmez nitelikteki genel ve ortak bir gereksinimin (ihtiyacın) devlet, mahalli idareler ya da diğer kamu tüzel kişilerince ve/veya bir kamu tüzel kişisinin denetim ve gözetimi altında özel hukuk tüzel kişilerince ihtiyaç duyulduğu anlarda düzenli, sürekli ve istikrarlı bir şekilde topluma sunulmasına yönelik faaliyetlerdir*" şeklinde tanımlamışlardır.

Kamu hizmetlerini hukuk, yönetim bilimleri, maliye ve finans gibi disiplinlerin inceleme tekniklerini esas alarak tabi oldukları hukuki rejime (yürütüldükleri hukuki esaslara) göre, hizmeti sunan sektöre göre, kişilerin yararlanma biçimlerine göre, yürütülme serbestliğine (idarenin hâkimiyetine) göre, konularına göre ve hizmetin yürütüldüğü coğrafi alana göre farklı şekillerde tasnif edilebilmektedir. Kamu hizmetlerini hizmetin yürütüldüğü coğrafi alana göre; "*evrensel*", "*ulusal (milli)*", "*bölgesel*" ve "*yerel*" olmak üzere dört grupta tasnif edilmektedir. Literatür ve uygulamada ise bu hizmetlerin daha çok "*ulusal (milli)*" ve "*yerel*" olmak üzere iki grupta toplandığına da şahit olunmaktadır. Bu

esastaki tasniflerde evrensel kamu hizmetlerinin ulusal (milli) kamu hizmetleri içerisinde ve bölgesel kamu hizmetlerinin de yerel kamu hizmetleri içerisinde değerlendirildiği görülmektedir.

Yerel kamu hizmetlerinden bir tanesi de AYKOME'dir. Artan nüfusla birlikte, insanların yaşamını doğrudan etkileyen ve yaşanabilir bir şehir altyapısı oluşturmak için AYKOME'ye ihtiyaç vardır. AYKOME, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'na dayanan ve Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği ile çalışma esas ve usulleri belirlenen bir birimdir. Büyükşehir belediyesine, doğrudan belediye başkanına bağlıdır. AYKOME'nin görev ve yetkileri Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği'nin 8. maddesinde belirtilmiştir. AYKOME, yeraltı yatırımı yapmış tüm kurumlar, yapılacak altyapıdan etkilenebilecek kurumlar ve ilçe belediyeleriyle doğrudan ilişkilidir. Genel olarak AYKOME çalışmalarında adı sıkça geçmese de en önemli koordinasyonun sağlanması gereken kurumlardan biri de kolluk kuvvetleridir. Bu kurumlar, özellikle şehir MOBESE sistemlerinin enerji ve internet sağlayıcı kabloları yeraltından geçtiğinden, AYKOME çalışmalarıyla doğrudan ilişkilidir. Genel kurullara katılım sağlasalar da saha çalışmalarında en az gözlemci talep edilen kurumlardır. Yaşanabilecek olumsuz bir durumda bu kurumların olaya müdahale etmesi ve sorunu çözmesi, işleyiş açısından diğer kurumlara nazaran daha uzun olduğu gözlenmiştir.

Yapılan çalışmada AYKOME'nin 1984'teki yasal temellerinden başlayarak, 2004 ve 2021 düzenlemeleri ile değişen görev ve sorumlulukları değerlendirilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Aliağa İlçe Belediyesi başta olmak üzere farklı büyükşehir belediyelerinin AYKOME uygulama süreçleri ve yerel yönetimlerle koordinasyonu incelenmiştir. Bu bağlamda, vatandaş şikâyetlerinin çözümüne yönelik geliştirilen yöntemler ve dijital altyapı entegrasyonu gibi modern uygulamalar ele alınmıştır.

Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü'nün 26.03.2021 tarihli (639556 sayılı) genelgesi ile büyükşehir belediyelerinin sorumluluğu dışındaki cadde ve sokaklarda iş ve işlemleri yapma görevi ilçe belediyelerine devredilmiştir. Bu genelgeyle AYKOME'nin büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki koordinasyonu güçlendirdiği, özellikle ilçe belediyelerinin ruhsatlandırma süreçlerinde daha aktif rol almasının zaman ve maliyet tasarrufu sağladığı tespit edilmiştir. Çalışma, altyapı projelerinde ortak çalışma kültürünün oluşmasının kazı tekrarlarını azalttığını ve çevreye olan zararları minimize ettiğini göstermiştir. Ancak bazı büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki iletişim ve iş birliğinin yetersiz olduğu, bu durumun kazaların önlenmesinde ve işleyişlerde olumsuz etkiler yarattığı gözlemlenmiştir. AYKOME'nin mevcut yapısı, büyükşehir-ilçe belediyesi iş birliği açısından genel olarak etkili olmakla birlikte, uygulamada bazı eksiklikler bulunmaktadır. Ayrıca dijital altyapıların (örneğin Coğrafi Bilgi Sistemi entegrasyonu) daha geniş çapta kullanımı ve şeffaflığın artırılması gerekmektedir. AYKOME süreçleri konusunda karşılaşılan sorunlar,

altyapının sürdürülebilirliği ile alakalı nelere dikkat edilmesi gerektiği, ilgili kanun ve yönetmeliğin eksikleri de ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: AYKOME, Belediye, Büyükşehir Belediyesi, Yerel Yönetimler, Türkiye

COORDINATION OF METROPOLITANAND DISTRICT MUNICIPALITIES IN THEPROVISION OF URBAN SERVICES: AN EVALUATION THROUGH AYKOME

Abstract

This study aims to analyze the structure and functioning of the Infrastructure Coordination Center (AYKOME), which was originally established under the 1984 "Decree Law No. 3030 on the Administration of Metropolitan Municipalities" to facilitate the effective coordination of urban infrastructure projects. Later, the establishment of AYKOME became mandatory under Article 8 of "Metropolitan Municipality Law No. 5216" enacted in 2004. The study assesses the current status of coordination and cooperation between metropolitan municipalities and district municipalities. In metropolitan areas, both the metropolitan municipality and the county municipality have specific powers and responsibilities for a given county, which necessitates their joint and coordinated efforts in providing local services. The absence of disruptions in the existing cooperation and coordination between municipalities especially between İzmir Metropolitan Municipality and Aliağa District Municipality would provide valuable data for the establishment of a more ideal governance framework. Therefore, the elaboration of this article is significant for the improvement of local service delivery and the coordinated establishment of urban infrastructure systems. The applied research methodology includes a legislative analysis and a review of relevant literature. The study assesses the cooperation and coordination between metropolitan and district municipalities specifically in the context of AYKOME. In addition, certain technical and legal problems related to the legal framework were identified and solutions proposed. The assessments in this study are based on the case of İzmir Metropolitan Municipality.

Keywords: AYKOME, Municipality, Metropolitan Municipality, Local Governments, Türkiye

Kaynakça

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu (29.05.1981 tarih ve 17354 sayılı Resmî Gazete).

3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun (09.07.1984 tarih ve 18453 sayılı Resmî Gazete).

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu (25.07.2004 tarih ve 25531sayılı Resmî Gazete).

5393 sayılı Belediye Kanunu (13.07.2005 tarih ve 25873 sayılı Resmî Gazete).

Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliği (15.06.2006 tarih ve 26199 sayılı Resmî Gazete).

26.03.2021 tarih ve 2024/4 sayılı Bakanlık Genelgesi

Mecek, G., Doğan, M. ve Kaymaz, A. (2015). Yerel yönetim hizmetlerinin finansmanında ve sunumunda alternatif bir model: kösi (kamu - özel sektör işbirliği) uygulamaları. M. Mecek., Doğan, M. ve B. Parlak (Ed.). *İdari ve mali açıdan Türkiye'de yerel yönetimler, içinde* (481-506). BEKAD Yayınları.

KARMAŞIK SORUNLAR KARŞISINDA POLİTİKA ALTERNATİFLERİ: ÇEVRE SORUNLARI VE POLİTİKA ENTEGRASYONU

Gökhan ORHAN[1]

Genişletilmiş Özet

21. yy. kamu politikaları ve yönetişim süreçleri bakımından önemli meydan okumalara sahne olmaktadır. Bu meydan okumaların kaynağında teknolojik gelişmeler, küresel eşitsizlikler, demografik değişimler, sağlık sorunları ve özellikle de ekolojik sorunlar yer almaktadır. Bu sorunların ortak noktası karmaşık sorunlar olmasıdır. Karmaşık sorunlar hem birbirine bağlı hem de karşılıklı bağımlı nitelikte olup, idarenin uzmanlık temelinde bölünmüş yapısı bu türden sorunların çözümünü güçleştirmektedir. Bu nedenlerle yirmi birinci yüz yılın karmaşık sorunlarına çözüm geliştirilmesi süreci de çok seviyeli ve çok oyunculu bir nitelikte olup, özellikle uluslararası oyuncuların dahlini ve oyuncular arasında iş birliğini gerektirmektedir.

Ekolojik dengenin bozulmasından kaynaklanan çevre sorunları çağımızın önemli sorunları arasında yer almaktadır. Son dönemde küresel çevre siyasetinin odak noktasında yer alan iklim değişikliği de karmaşık sorunların önemli bir örneğidir. İnsan kaynaklı ve sanayi devrimi sonrasında gerçekleşen sera gazı salımlarının neden olduğu bu sorunun ardında sürdürülemez nitelikteki üretim ve tüketim ilişkileri yanında ormansızlaşma sonucu yutak alanlarının ortadan kalkması yatmaktadır. Dünya genelindeki salımların neden olduğu sera etkisi sonrasında artan küresel sıcaklık beklenmedik hava olaylarını tetiklemektedir. Bu nedenle iklim değişikliği hem ısınma hem de beklenmedik hava olayları formunda kendini göstermekte ve gezegenin yaşamsal öneme sahip olan döngülerini olumsuz etkilemektedir. İklim değişikliğiyle mücadele karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin çok güçlü olduğu ve çok sayıda oyuncunun, çok seviyeli bir bağlamda etkileşim içinde olduğu karmaşık bir sorun alanıdır. İklim değişikliği, güvenlikten tarıma, sağlıktan altyapı ve bayındırlığa, beslenmeden ulaşıma, göçten enerji güvenliğine kadar pek çok alanla etkileşim içinde olup bir iklim krizine neden olma potansiyelini taşımaktadır. Tüm bu alanlarda kamu otoriteleri aldığı kararların iklim değişikliğine etkilerini ve iklim değişikliğinin kendi alanları üzerinde yarattığı ve yaratabileceği etkileri dikkate alması gerekmektedir. Küresel bir sorun olan iklim değişikliği karşısında gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak için uluslararası iş birliği gereklidir. Ancak artan küreselleşme ve karşılıklı bağımlılık ilişkileri süreci daha da karmaşık hale getirmektedir. Ayrıca karbonsuzlaşma (azaltım) ve uyum başlıkları altında özetlenebilecek iklim değişikliği politikalarının uygulanması önünde ciddi engeller mevcuttur.

[1] Prof. Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gorhan@bandirma.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7361-8539.

Bu alanda gözlemlenen engeller ve bu engellerin meydana getirdiği patika bağımlılığı nedeniyle iklim değişikliğiyle mücadeleyi çetrefilli (wicked) bir kamu politikası sorunu olarak tanımlamak mümkündür. Çetrefilli kamu politikası sorunları incelendiğinde bu tarz sorun alanlarında bariz çözümler olmadığı, pek çok birey ve kurumun sürece dâhil olduğu, paydaşlar arasında uzlaşmazlıklar olduğu ve istenen davranış değişikliklerinin çözümün bir parçası olduğu görülür (Rittle ve Webber 1973). Ancak son dönemde geliştirilen süper çetrefilli kamu politikası sorunları kavramı da zamanın hızla daraldığı, soruna neden olanların aynı zamanda bir çözüm bulma arayışında olduğu, sorunla ilgilenmesi ve çözüm bulması gereken merkezi otoritenin ya olmadığı ya da çok zayıf olduğu ve irrasyonel bir şekilde sorunları önemsemeyerek çözümlerin sürekli ertelendiği durumlara karşılık gelmektedir (Levin vd., 2012: 123). Süper çetrefilli bir sorun alanı olarak tanımlanması mümkün olan iklim değişikliği karşısında yönetimlerin yeni politikalar ve yaklaşımlar geliştirmesi gerekmektedir. Uygulamadaki politikalar ve idari düzenlemeler bu karmaşık ve çetrefilli sorunlar karşısında başarılı olamamaktadır. Bu süreçte hem bu alanda yaşanan sorunları tespit etmek, hem de sahada etkileşim içinde olan karmaşık ilişki dinamiklerinin incelenmesi ve analizine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu amaçla önerilen çerçevelerden ilki merkezileşmenin bu sorunların çözümüne etkili olacağını savunur. Karmaşık sorunlara bütünleşik bir çerçeveden yaklaşabilecek yeni türden bir uzmanlık anlayışının bu türden sorunların çözümünde etkili olacağı savunulur. Bu amaçla önerilen ve 1980'lerden bu yana popüler olan ikinci yaklaşım ise paydaş katılımı yoluyla çevre politikasının adem-i merkezileştirilmesi, merkezi politika oluşturma uygulamalarından kaynaklanan sorunlara bir çare olarak önerilmektedir. Adem-i merkeziyetçi ve katılımcı çevre politikası lehine talepler, mevcut kurumların yarattığı sorunları çözmek için kurumsal değişim ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Değişim isteyenler kamusal alanın, sorunların karmaşık doğasını, karşılıklı bağımlılıkları ve yan etkileri öngöremeyen merkezi bir otorite (veya Leviathan) tarafından düzenlenmesinin reddederek en ilgili ve etkilenen tarafların katılımıyla yürütülen âdem-i merkeziyetçi bir çevre politikası önermektedirler.

Ancak bu türden yaklaşımların göz ardı ettiği temel bir sorun mevcuttur. Karar alma ve uygulama sürecine katılanların taleplerinin sorunu çözmek yerine ağırlaştırdığı durumlarda katılımcılık aksine bir sonuç oluşturabilir. Bu nedenle çevre sorunlarının karmaşık ve çok yönlü doğası göz önüne alındığında, bu sorunların ele alınması, katılımcı mekanizmalar yoluyla paydaş girdilerini dikkate alma yanında bilimsel kanıtları ve disiplinler arası işbirliğini bütünleştiren yenilikçi ve uyarlanabilir politika yaklaşımları gerektirmektedir.

Bu çerçevede ulusal düzeyde, çevre kaygılarının diğer politika alanlarına anaakımlaştırılması, iklim değişikliğine uyum ve azaltım için etkili bir yönetişim mekanizmasının kurulması için gerekli bir koşuldur. Politika entegrasyonu ve özellikle de çevre kaygılarının kilit sektörel bakanlıklara entegre

edilmesi yoluyla çevre politikası entegrasyonu, karşılıklı bağımlılıktan kaynaklanan sorunların üstesinden gelmeyi mümkün kılacak ve farklı sektörlerin politika hedeflerinin diğer sektörlerin hedefleriyle bütünleştirilmesini sağlayabilecek bir alternatiftir.

Çevre Politikası Entegrasyonu sürdürülebilir kalkınma söyleminin temel bir unsurudur. Brundtland Raporu'nda ve daha sonra Gündem 21'de de vurgulanmıştır (UN, 1992). Brundtland Raporu'na göre, sürdürülebilir kalkınma projesinin önündeki en önemli ve temel zorluk, çevre sorunlarının sistemik doğası ve çevre sorunlarının çözümünde entegre bir politika yaklaşımına duyulan ihtiyaçtır. Zorluklar hem birbirine bağlı, hem de bütünleşiktir ve kapsamlı yaklaşımlar ve halk katılımı gerektirmektedir (WCED, 1987, 9&310). Sonuç olarak, kurumlar sürdürülebilir kalkınmanın uygulanması sorununun merkezinde yer almaktadır; hem dönüştürülmesi gereken hem de bu dönüşümü sürdürecek olan unsurlardır (Orhan, 2003: 53).

Ancak, bu yüzyılın karmaşık sorunlarına çözüm geliştirme görevi çok düzeyli ve çok aktörlü bir süreçtir. Bu karmaşıklık aynı zamanda bu sorunların küresel niteliğinden de kaynaklanmaktadır. Sorunların çoğu küresel niteliktedir ve her düzeyde aktörün işbirliğini gerektirir. Ancak bu çabaları küresel düzeyde koordine edecek bir dünya devleti ya da küresel bir hegemon bulunmamaktadır. Küresel bir sorun olarak iklim adaptasyonu ve azaltımı, etkili çevre rejimlerinin kurulmasını ve küresel düzeyde işbirliğini gerektirmektedir. Bu da uluslararası aktörlerin katılımını ve işbirliğini gerektirir. Uluslararası düzeyde, sınır aşan kirlilik sorunlarını ele almak ve müşterekleri sürdürülebilir bir şekilde yönetmek için uluslararası çevre rejimleri geliştirilmiştir. Birlikte çalışan yerel girişimler ve küresel ağların başarılı örnekleri, işbirliğinin öneminin altını çizmektedir. Sorunlara daha entegre yaklaşımlar sağlamak için yerel ve küresel aktörler arasında bağlantılar kurmak önemlidir. Son olarak, etkili çevre rejimlerinin geliştirilmesinde ulusal hükümetlerin kararlılığına ihtiyaç duyulmaktadır. Yine etkili politika entegrasyonu için politika koordinasyonu ve tutarlılığı, hesap verebilirlik, şeffaflık ve meşruiyet, kaynak sağlama ve liderlik gibi entegrasyon koşullarını tanımlama mümkündür.

Bu çerçevede geliştirilmesi gereken yaklaşım belli derecede katılım ve merkezi eşgüdümü gerektirmektedir. İklim değişikliğiyle mücadele kazananları ve kaybedenleri olan siyasi bir mücadeledir. Geçmiş politikaların getirdiği batık maliyetler ve patika bağımlılığı değişimi zorlaştırmaktadır. Bu patika bağımlılığını aşmak için hem değişim isteyen paydaşların sürece katılımı hem de küresel düzlemde benzer kaygıları olan toplulukların işbirliği bu bağımlılığın aşılması ve değişim için önemli alternatifler sunmaktadır.

Yapılması gerekenlerin değişime direnç gösterenler karşısında hayata geçirilmesi için hem ittifaklar oluşturmak hem de Levin ve arkadaşları tarafından önerilen farklı bir artımcılık biçimi olan ilerlemeci artırımcılık tarzı yaklaşımlar gündeme getirilmelidir. İlerlemeci artırımcılık, bir dizi küçük adımlar veya reformlar yoluyla belirli bir hedefe veya amaca doğru kademeli ve sürekli ilerleme

kaydetme fikrine atıfta bulunan bir kavramdır. Radikal veya devrimci değişimi savunmak yerine, artırımcılığı savunanlar, uzun vadeli ve sürdürülebilir iyileştirmeler elde etmek için reformların kademeli olarak uygulanmasını savunur. Bu çalışmada da ilerlemeci artırımcılık karmaşık sorunlar karşısında arzulanan politika entegrasyonu benzeri çözümlerin hayata geçirilmesinin koşullarını sağlayan bir strateji olarak önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çetrefilli Sorunlar, İklim Değişikliği, Politika Entegrasyonu, Patika Bağımlılığı, İlerlemeci Artırımcılık

POLICY ALTERNATIVES IN THE FACE OF COMPLEX PROBLEMS: ENVIRONMENTAL PROBLEMS AND POLICY INTEGRATION

Abstract

The public policies of the twenty first century are shaped by technological developments, global inequalities, demographic changes, health problems and especially environmental crises. These problems make it difficult to find solutions due to their complex and interconnected nature. In particular, climate change, as a result of human-induced greenhouse gas emissions and unsustainable production-consumption relations, triggers global temperature increase and adversely affects ecosystems. Climate change could be characterized as a wicked and even a super wicked public policy problem. Combating climate change requires a multilevel and multi-actor process, as this problem has a global character that affects the whole world. International co-operation is critical for a solution, but the lack of global co-ordination complicates the process. In this context, the integration of environmental policies is proposed as a key element of sustainable development. It is emphasised that policies should be made more coherent and effective by balancing between centralised and participatory approaches. Innovative, scientific and interdisciplinary co-operation is required for complex environmental problems; effective solutions can be developed by establishing links between local and global actors. It is also argued that sustainable changes should be achieved in small steps through a progressive incrementalism approach.

Keywords: Wicked Problems, Climate Change, Policy Integration, Path Dependence, Progressive Incrementalism

Kaynakça

Levin, K., B. Cashore, S. B., & G. Auld (2012). Overcoming the tragedy of super wicked problems: constraining our future selves to ameliorate global climate change. *Policy Sciences, 45*, 123-152.

Orhan, G. (2003). *Leviathan against democracy: implementation of sustainable development in Turkey*. (Unpublished PhD Thesis). Department of Government, University of Essex.

Rittel, H.W. J., & Melvin M. W. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, *4*(2), 155-169.

UN (1992). *Earth summit - agenda 21: The UN programme of action from Rio*. UN Publications

WCED (1987). *Our common future*. Oxford University Press.

YERELLEŞME REFORMLARININ ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAKIMINDAN İNCELENMESİ: KAZAKİSTAN VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Aybike CAN[1], Khairulla MASSADIKOV[2], Zafer EVMEZ[3]

Genişletilmiş Özet

Paris Anlaşması ve Birleşmiş Milletler (BM) düzeyindeki ortak metinlerin ortaya çıkışı kentlerin sürdürülebilirlik ve yenilenebilir enerji kullanımı bakımından çevresel rolünü ön plana çıkarmıştır. Bu sürecin oluşumunda geleneksel fosil yakıt kaynaklarının çevreyi ve doğayı onarılamaz biçimde tahrip etmesi etkili olmuştur. Ekonomi ve kentleşme alanlarında çevre dostu tasarıma ilgi artışının yanı sıra toplum genelinde çevre farkındalığının belirginleşmesi yerelleşmeye ve yerel reform çabalarına yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu araştırmada çevresel sürdürülebilirliğe dair farkındalık ve çabaların, yerelleşme yönündeki reform çabalarına etkisi irdelenmektedir. Araştırma konusu teorik alanda yerelleşmeye dair klasik reform çabalarının sürdürülebilirlik ile birlikte ne yönde evrilmekte olduğunun anlaşılmasına katkı sağlayabilmektedir. Pratik alanda ise kentlerdeki üretim, tüketim, hizmet ve lojistik süreçlerinin çevresel sürdürülebilirlik ekseninde yeniden organize olmasında uluslararası hukuk ve etik gerekliliklerin rolüne ışık tutulmaktadır. Öte yandan araştırmanın örneklem ülkeleri olan Türkiye ve Kazakistan bağlamında nüfus büyüklüğü, kentleşme düzeyi ve sınai taleplerdeki artışa paralel olarak enerji ihtiyacındaki artış söz konusudur. Artan kentleşme ve metropol nüfusu, özellikle 1992 Rio Zirvesi kararlarının zemininde, yerel yönetimlerin altyapı, kirlilik ve atık yönetimi başta olmak üzere birçok hizmetini sürdürülebilirlik ve yenilenebilir enerji kullanım çabalarına dair hedefler etrafında yeniden tasarlamasını gerektirmiştir. Bu gerekliliklerin de bir ürünü olan BM'nin 2015 yılında kabul ettiği Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nda (SKA) kentler sürdürülebilirlik çabalarının hem bir unsuru hem de gerçekleştiricisi olarak tanımlanmıştır. Öte yandan Sürdürülebilir Şehirler İndeksi (SCI) vasıtasıyla yerel yönetimlerin ekonomi, çevre ve kurumsal ölçekte sürdürülebilirlik performansının ölçümlenmesine başlanmıştır. SCI ölçüm seviyesi finansman, yönetsel iş birliği ve destek süreçlerini kolaylaştırıcı bir kriter olarak kullanılabilmektedir. Kentlerin küresel ve çevreye dair etik gereklilikler ve hedefler nedeniyle yeni işlevler edinmelerini strateji, örgütlenme, mevzuat ve yerel düzenlemelerindeki farklılaşma izleyebilmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, yerel yönetimlere dair geleneksel yönetsel reform çabaları ekonomi, etkinlik ve etkililik alanlarında ele alınmaktadır. Yakın dönemde bunlara çevresel sürdürülebilirlik

[1] Dr., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, aybike.can@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-5587-7385.
[2] Dr., Kamu Yönetimi ve Uluslararası İlişkiler, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, k.massadikov@ayu.edu.kz, Orcid: 0000-0002-0877-8859.
[3] Dr., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı-PTTGMAŞ, zaferevmez12@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0646-348X.

de eklenmiştir. Burada sürdürülebilirliğe dair yönetsel reformlara çevre yanlısı tutumlar ve güçlü kurumsal değerlerin de katkı sağladığı üzerinde durulmaktadır. Dahası gözetici ya da vesayet modelleri yerine yerel yönetimler odağında gerçekleştirilen çevresel yerelleşmeyle uyumlu bir ekonomik ve sosyal gelişme modelinin altı çizilmektedir. Öte yandan, yerel yönetimler sürdürülebilirlik alanında 'halka yakınlık' prensibi nedeniyle de yeni sorumluluklar ve işlevler edinebilmektedir. Nitekim 'topluluk yenilenebilir enerji' (CRE) gibi yerel inisiyatiflerin gerçekleştirilmesinde yerel yönetimler, finansal ve düzenleyici engellerin aşılması ve sosyal faydanın sağlanması yönünde organizasyon, mevzuat ve düzenleme başta olmak üzere yapısal ve işlevsel yeni yollara girişebilmektedir. Sonuç olarak özellikle kentlerdeki yerel yönetimlerde ekonomi, çevre ve sosyal fayda alanında ortak gerekliliklerden türeyen sürdürülebilirlik eksenli reform sürecinin yukarıdan-aşağıya ve aşağıdan-yukarı yönlü dinamiklerle şekillenmekte olduğu belirtilebilir.

Bu dinamiklerin beraberinde getirdiği talepler nedeniyle örgütsel ya da yönetsel reform yoluyla sürdürülebilirliğin geliştirilmesinde sürdürülebilir sonuçların, yönetsel süreçlere tercih edildiği varsayılmaktadır. Başka bir deyişle SCI, CRE ve SKA gibi küresel ya da yerel topluluk bazlı hedef ve gerekliliklerin karşılanma düzeyi sürdürülebilirlik eksenli yerel reformlara dair karar almada öncelik taşıyabilmektedir. Laszlo ve Zhexembayeva, 'Gömülü (Embedded) Sürdürülebilirlik' kavramı üzerinden, yerel reform çabalarına etki ettiğini belirttiğimiz iki yönlü dinamiğin stratejik planlama bağlamında bütünsel olarak ele alınabileceğini ve etkinliğin böylelikle sağlanabileceğini ileri sürmektedir. Öte yandan bilgi yönetimi alanındaki ilerlemelerin de yenilenebilir enerjiye dair temel altyapı ve düzenlemelerin etkinliğini artırabileceği literatürde tartışılmaktadır. Böylece kamu, özel sektör ve yerel topluluk girişimlerinin karşılaşacağı olası risk ve maliyetler çevresel sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda yerel yönetimlerin kapasitesi üzerinden giderilebilmektedir.

Sürdürülebilirlik ve yenilenebilir enerji kullanımıyla ilgili reform girişimlerine dair yukarıda belirtilen literatürde, kentlerde kamuoyu algısındaki çevre temelli normativizmin yönetsel reform sürecine etkileri bakımından boşluk bulunmaktadır. Bu araştırmada hem çevresel normativizme dair kamuoyu ve paydaş tutumunun yerel reform sürecindeki yeri hem de çevresel sürdürülebilirliğe dair yerel reformların yenilenebilir enerjiye dair pratikler özelinde incelenmesi yönünden ilgili literatüre katkı sağlanabilmektedir. Bu amaçla normatif tutumların yanı sıra yerel yönetimlerin sürdürülebilirlik ve yenilenebilir enerji kullanımına dair yeni görev ve işlevleri ile bunlara dair gerçekleştirilen idari ve hukuki çerçeve karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Çalışmada 'bağımsız değişken' olarak sürdürülebilirlik üzerine SKA, SCI ve CRE örneğindeki talep, norm ve baskılar kullanılmıştır. 'Bağımlı değişken' ise sürdürülebilirlik ve yenilenebilir enerji kullanımı eksenli yerel reform çabalarıdır. Belirtilen değişkenler arasındaki ilişkinin anlaşılması için

analiz süreci iki katmanlı olarak tasarlanmıştır. İlk analiz katmanında Kazakistan ve Türkiye örneklemindeki belirtilen çabalar 'process-trace' analiz yöntemi ile irdelenmiştir. Bu analiz yöntemi, bağımsız değişkenlerin bir vakayı etkilemesine ya da oluşturmasına dair değişim sürecinin nedensellik çerçevesinde ve gözlemlenebilir bildirimler üzerinden anlaşılmasını sağlayabilmektedir. İkinci analiz katmanında çevre normativizminin -aynı örneklemdeki- belediyelerin hukuki ve idari reform çabalarına olan kaldıraç işlevi 'post-işlevselci yaklaşım' yardımıyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Geleneksel işlevselci yaklaşımda norm ve değerlerin işleyişini sağladığı toplumsal yapı ve süreçler bireye yön vermektedir. Post-işlevselcilik, genel kamuoyu, yerel topluluklar ve paydaşların da sürdürülebilirlik farkındalığına dair değer, ilke ve tutumlarının analiz sürecine dahil edilmesine olanak sağlamaktadır. Böylece yerelde örgütsel ve işlevsel değişim pratiklerine etki eden kamuoyu ve paydaş tutumunun yanı sıra yapısal gereklilikler de bir arada ele alınabilmektedir. Ortak kritere dayalı bir karşılaştırma için SKA ilkelerinden yürürlüğe girdiği Ocak 2016 tarihinden günümüze kadar uzanan bir kapsamda yararlanılmıştır.

Araştırmada yereldeki çevresel sürdürülebilirlik eksenli reform çabaları ve pratiklerin belediyelerin sürdürülebilirlik farkındalık faaliyetleri ve yerel/paydaş eğilimleri ile paralel gelişim gösterdiği savunulmaktadır. Ayrıca nüfusun geniş bölümünün yaşadığı belediyelerde enerji ve doğal kaynakların etkin ve verimli biçimde sağlanması sorumluluğunun getirdiği güç, küresel etik farkındalık ve hukuki metinler tarafından normatif niteliğe dönüştürülebilmektedir. Böylelikle iklim değişikliğiyle mücadele perspektifinde ulaşım, yeşil alan, atık gibi alanların yanı sıra sürdürülebilirlik ile daha az ilintili alanlarda bile yönetmelik, program ve projeler kamuoyu/paydaş desteği ve uzlaşısı ile hayata geçirilebilmektedir. Son olarak Türkiye'nin kent yerel yönetimlerindeki stratejik planlama ve katılımcı süreçler sürdürülebilirlik çerçevesindeki özel ya da sivil girişimlerin niceliksel artışını ve risk düzeylerinin azalışını teşvik edebilmektedir. Bu durum, sürdürülebilirlik eksenli yerelleşme sürecinde boşluklar bulunan ve dolayısıyla yerel topluluk ile çıkar grubu eğilimlerinin sürdürülebilirlik üzerine düzenlemelere dahil edilmesinde yetersizlikler gözlemlenen Kazakistan'da sürdürülebilirlik çerçevesindeki özel ve sivil girişimleri sınırlandırabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yenilenebilir Enerji, Sürdürülebilirlik, Yerelleşme, Yerel Reform

EXAMINATION OF DE-CENTRALISATION REFORMS IN TERMS OF ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY: COMPARATIVE ANALYSIS OF KAZAKHSTAN AND TÜRKIYE

Abstract

The recent emergence of environmental role of cities in terms of sustainability and renewable energy use has brought a new dimension to decentralisation and local government reform efforts. On the one hand, there is an increasing interest in environmentally friendly design in economy and urbanization, while on other hand, there is a clearer public environmental awareness. However, there is a gap in literature on decentralisation in terms of reform initiatives on sustainability and renewable energy use, which are powered by the environmentally based normativism in public perception in cities. In this study, the new duties and functions of local governments regarding sustainability and renewable energy use and the administrative and legal frameworks intended to be realized regarding these have been comparatively examined. The mentioned efforts in the Kazakhstan and Türkiye samples were examined with the help of the 'process-trace' analysis method and the 'post-functionalist approach'. The research argues that local efforts have developed in parallel with sustainability awareness activities of municipalities and level of local awareness. In addition, power brought by responsibility of providing energy and natural resources efficiently in municipalities where a large part of population lives can be transformed into a normative quality by global ethical awareness and legal texts. Thus, in perspective of combating climate change, regulations, programs and projects on areas such as transportation, green areas, waste, as well as issues less related to sustainability can be implemented with public support and consensus.

Keywords: Renewable Energy, Sustainability, Decentralisation, Local Government Reform

ULUSLARARASI ÖRGÜTLERİN DÜZENLEMELERİNDE KESİŞİMSEL SORUNLARIN ELE ALINIŞI: ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE DİJİTAL DÖNÜŞÜM

Tuğçe BAYRAM TOPÇU[1], Yağmur CAN[2]

Genişletilmiş Özet

Dijitalleşme ve beraberinde getirdiği yeni teknolojiler, dünya tarihindeki herhangi bir yenilikten çok daha hızlı ilerlemiş ve toplumları dönüştürmüştür. Dijital dönüşüm, endüstri, ekonomik kalkınma ve toplumsal refah için önemli fırsatlar sunmanın yanı sıra çevresel sürdürülebilirlik açısından da çeşitli etkiler yaratmıştır. Dijitalleşmenin hızla gelişip yaygınlaşmasıyla birlikte enerji tüketimi ve kaynak kullanımı artmış, çevresel maliyetler yükselmiş ve bu durum dijitalleşmenin çevresel maliyetlerini yönetmeyi gerektiren yeni meydan okumaları da beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte, dijital teknolojiler, çevresel sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada büyük bir potansiyel de sunmaktadır. Yapay zeka destekli enerji yönetimi, akıllı şehir uygulamaları ve sürdürülebilir tarım teknikleri gibi yenilikçi çözümler çevresel etkilerin azaltılmasına önemli katkılar sağlama potansiyeline sahiptir. Ancak bu potansiyelin tam anlamıyla gerçekleştirilmesi, uluslararası düzeyde kamu politikalarının geliştirilmesini, kapsamlı yasal düzenlemelerin yapılmasını ve özel sektör iş birliklerinin güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Endüstri 4.0 ile uyumlu, çevresel etkileri en aza indiren, sürdürülebilir dijital stratejilerin geliştirilmesi, çevresel, toplumsal ve ekonomik boyutlar arasında denge sağlayacak ve kalkınmayı destekleyecektir.

Dijitalleşme ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişkinin çeşitli risk ve fırsatlar barındırdığı ortadadır. Bu risklerin etkili bir şekilde yönetilebilmesi için küresel ölçekte bir köy haline gelen dünyada yalnızca yerel ve ulusal düzeyde üretilen politikaların yeterli olmadığı açıktır. Bu noktada uluslararası örgütlerin rolü kritik bir öneme sahiptir. Dijital dönüşüm ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiye özel bir önem veren uluslararası örgütler, yalnızca çevresel etkileri azaltmayı değil aynı zamanda toplumsal ve ekonomik boyutları kapsayan entegre yaklaşımlar sunmayı hedeflemektedir.

Uluslararası örgütlerin bu hususa yaklaşımları, örgüt misyon ve vizyonlarıyla uyum içinde olmakla birlikte, kendi aralarında farklar barındırmaktadır. Ortak noktaları, dijital dönüşüm ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki etkileşimin önemini ve çok boyutlu bir mesele olduğunu kabul etmeleridir. Bu durum dijitalleşme ile çevresel sürdürülebilirliğin yalnızca birbirini etkileyen değil aynı zamanda birbirini dönüştüren dinamikler olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma kapsamında

[1] Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, tugcebayram@sdu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9344-8327.
[2] Dr., Bağımsız Araştırmacı, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, yagmurrcan327@gmail.com, Orcid: 0000-0001-9679-8819.

dijital dönüşümün sadece ekonomik büyümeyi teşvik eden bir araç olmadığı, aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliği güçlendirme potansiyeli barındırdığı öngörülmektedir. Bununla birlikte dijitalleşmenin artan talep ve kullanımının doğurduğu çevresel maliyetler, çevresel sürdürülebilirlik konusunda çözümden önce sorunun bir parçası olma riskini de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda uluslararası örgütlerin geliştirdiği politikalar, çevresel, toplumsal ve ekonomik boyutları içeren bir dönüşüm modeli sunmaktadır.

Çalışma kapsamında Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, OECD ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütler özelinde yapılan literatür taraması ve doküman analiziyle, bu örgütlerin dijital dönüşüm ve çevresel sürdürülebilirlik konularındaki politika, strateji ve çözüm önerileri kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Küresel aktörlerin bu alandaki çalışmaları, hazırladığı raporlar ve uyguladığı projeler ise şu şekilde özetlenebilir;

Bileşmiş Milletler çevresel sürdürülebilirlik ve dijitalleşme konularını ayrı ayrı ve beraber ele alan pek çok düzenlemeye sahiptir. BM'nin 2015 yılında aşırı yoksulluğa son vermek, eşitsizlik ve adaletsizlik ile mücadele ve iklim değişikliğini düzeltmek için belirlediği 17 adet küresel hedeften oluşan Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi, doğrudan çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin hedef ve yol haritaları içermektedir. BM, son yıllarda dijitalleşme ve yapay zeka üzerine gerçekleştirdiği çalışmalarda ise yeni teknolojilerin bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik kullanımı üzerinde yoğunlaşmıştır. Örgütün "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu", bünyesindeki Dijital Çevresel Sürdürülebilirlik Koalisyonu (CODES) ve Global Nabız gibi girişimlerin raporları ve "Dijital Ekonomi Raporu 2024" isimli belgesinde, kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınmayı ilerletmek ve olumsuz çevresel etkilerini azaltmak için dijitalleşmenin gücünden yararlanmak acil bir ihtiyaç olarak görülmüştür.

Benzer şekilde Avrupa Birliği'nin başta 2019 tarihli Yeşil Mutakabat'ı olmak üzere, Dijital KOBİ İttifakının "Sürdürülebilir Dijitalleşme" isimli girişimi ile Avrupa Yeşil Dijital Koalisyonu'nun yayınları ve politikaları, Aralık 2020 tarihli "Çevrenin Yararına Dijitalleşme", "Döngüsel Ekonomi Eylem Planı", "2030 AB Biyoçeşitlilik Stratejisi" ve "Avrupa Endüstriyel Stratejisi" gibi belgeler buna örnektir. Birliğin çevresel sürdürülebilirlik ve dijitalleşmenin kendi deyimleriyle "ikili zorluğuna" karşı duruşu, "dijitalleşmenin, Yeşil Mutabakat hedeflerine ulaşmak için önemli bir kolaylaştırıcı olduğu ve iklim açısından nötr, döngüsel ve daha dayanıklı bir ekonomiye geçişi hızlandırmada mükemmel bir kaldıraç olduğu" yönündedir.

OECD ise çevresel sürdürülebilirlik ve dijital dönüşüm süreçlerini "ikiz dönüşüm" olarak adlandırmakta ve bu iki önemli gündemin birbirini tamamlayarak desteklemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda dijitalleşmenin çevresel hedeflere ulaşmadaki potansiyelini ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutlarıyla ele alan analiz ve politika önerileri sunmaktadır. Özellikle "OECD Becerilere Bakış Raporu, 2023" belgesinde dijital teknolojilerin enerji verimliliği,

kaynak kullanımı ve sürdürülebilir üretim süreçlerindeki etkileri incelenmektedir. "Dijitale Geçiş" girişimi, dijitalleşmenin ekonomik ve toplumsal etkilerinin yanında çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki potansiyel etkilerini değerlendirirken, girişim kapsamında yayınlanan "Dijitalleşme ve Çevre" raporu, dijital teknolojilerin enerji tüketimi, karbon ayak izi ve atık yönetimi gibi riskleriyle, çevresel hedeflere ulaşmada bu teknolojilerin nasıl etkin kullanılabileceği yönündeki stratejilerini sunmaktadır.

Son olarak Dünya Bankası, çevresel sürdürülebilirlik ve dijital dönüşüm konularında projeler ve finansman programları aracılığıyla aktif bir rol üstlenmektedir. "Dijital ve Yeşil Dönüşüm Projesi" kapsamında dijital altyapının geliştirilmesi ve çevresel sürdürülebilirliğin artırılması için yenilikçi çözümler hayata geçirilmektedir. "Türkiye Yeşil Fonu" gibi finansman girişimleriyle enerji ve imalat sektörlerinde düşük karbonlu teknolojilerin benimsenmesini desteklemekte ve ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmalarına katkı sağlamaktadır. Örneğin Türkiye'de yürütülen "Sanayi Emisyonlarının Azaltımı Projesi" karbon salınımını azaltarak sanayi sektöründe daha çevre dostu üretim yöntemlerini teşvik etmektedir. Dünya Bankası'nın çalışmaları çevre ve dijitalleşme arasında bir sinerji yaratarak, küresel düzeyde geliştirme hedefini yansıtmaktadır.

Çalışma bağlamında dijital dönüşüm ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki ilişki "kesişimsel bir sorun" olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada uluslararası örgütlerin bu soruna risk ve fırsatlar dahilinde yaklaşımları ile getirdikleri çözüm önerilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma, dijital dönüşümün yalnızca ekonomik değil, çevresel sürdürülebilirlik için de önemli bir fırsat sunduğu varsayımına dayanmaktadır. Doğru kamu politikaları, stratejiler ve uluslararası iş birlikleri aracılığıyla dijital teknolojilerin çevresel sürdürülebilirliği artırma potansiyelinin en üst düzeye çıkarılabileceği varsayılmaktadır. Çalışmanın bulguları uluslararası örgütlerin, dijitalleşme ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki çok boyutlu ilişkiyi yönetecek kapsamlı analiz ve yenilikçi çözümler sunduğunu göstermektedir. Çalışmada araştırma yöntemi olarak literatür taraması ve doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında çevresel sürdürülebilirlik ve dijital dönüşüm konularına ilişkin Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, OECD ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlerin resmi raporları, politika belgeleri ve stratejileri incelenmiş ve kesişimsel sorun olarak varsayılan konu özelinde çözüm önerileri sunulmuştur. Bu inceleme ve çözüm önerileri dijital dönüşüm ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki etkileşimi ortaya koyarken çalışmanın son kısmında Türkiye için politika önerileri geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Sürdürülebilirlik, Dijital Dönüşüm, Uluslararası Örgütler, Kamu Politikaları

ADDRESSING CROSS-CUTTING ISSUES IN REGULATION OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS: ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY AND DIGITAL TRANSFORMATION

Abstract

The relationship between digitalisation and environmental sustainability presents both opportunities and risks. Opportunities include artificial intelligence-based energy management, smart cities, waste management and sustainable agriculture solutions. However, the increased energy consumption and resource use associated with digital technologies pose significant environmental risks. International organisations play a crucial role in managing this dual dynamic. The United Nations highlights digitalisation as a tool in line with the Sustainable Development Goals (SDGs). Similarly, the European Union positions digitalisation as a lever for achieving environmental goals through its Green Deal and "twin challenge" policies. The OECD, which refers to this process as the "twin transitions", advocates for digitalisation to progress in line with environmental goals. Meanwhile, the WB is taking a solutions-oriented approach, focusing on projects and financing programmes. While all of these organisations recognise the potential of digitalisation to support environmental sustainability, their approaches and priorities differ. Nevertheless the study concludes that realising this potential effectively will require increased international cooperation and the adoption of integrated strategies. This study examines how the UN, EU, OECD and WB are addressing the intersecting challenges of digitalisation and environmental sustainability, and analyses their policies and strategies. It is based on the premise that digitalisation is not only a threat but also an opportunity for environmental sustainability. Using methods of literature review and document analysis, the study evaluates the solutions proposed by these international organisations. Finally, it aims to develop policy recommendations to improve the relationship between digitalisation and environmental sustainability in Türkiye.

Keywords: Environmental Sustainability, Digital Transformation, International Organisations, Public Policies

ÇEVRESEL GÜVENLİĞİN ULUSAL GÜVENLİĞE ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖZELİNDE BİR DEĞERLENDİRME

Aslı YILMAZ[1]

Genişletilmiş Özet

Çevre sorunları ve bu bağlamda ortaya çıkan güvenlik riskleri modern toplumların yaşam kalitesini, kaynak yönetimini ve politik karar alma süreçlerini derinden etkilemektedir. Çevresel güvenlik, çevreye yönelik tehditlerin toplumsal ve ekonomik yapıyı derinden etkilediği bir kavram olarak giderek önem kazanmaktadır. İklim değişikliği, doğal afetler ve su kaynaklarının yönetimi gibi boyutlar, çevresel sorunların ulusal ve uluslararası boyutta stratejik bir sorun haline gelmesine yol açmıştır. Bu bildiri, çevresel güvenliğin ana boyutlarını Türkiye özelinde ele almaktadır. Bu bağlamda çalışma, çevresel güvenliğin ulusal güvenlik üzerindeki etkilerini incelemekte ve bu etkileşimin Türkiye'nin güvenlik stratejileriyle nasıl ilişkilendirilebileceğini analiz etmektedir. Bu analizin odak noktasını çevresel tehditlerin ulusal güvenlikteki rolü ve bunların toplumsal, ekonomik ve politik istikrar üzerindeki etkileri oluşturmaktadır. Böylece çalışmada iklim değişikliği, doğal afetler ve su kaynaklarının kirliliği gibi önemli çevre sorunlarının Türkiye'de ulusal güvenlik, ekonomik istikrar ve toplumsal yapı açısından ne gibi riskler ve tehditler barındırdığı tartışmaya açılmaktadır. Araştırmanın temel savı şu yaklaşım ekseninde yapılandırılmıştır: "*İklim değişikliği, doğal afetler ve su kaynaklarının kirliliği ve korunamaması gibi çevre sorunları aynı zamanda önemli ulusal güvenlik açıklarını gündeme getirmekte ve Türkiye'nin ekonomik, toplumsal ve politik yapısında ciddi riskler oluşturmaktadır.*" Çalışmanın amacı, çevresel güvenlik tehditlerini Türkiye'de ulusal güvenliğe yansıyan boyutları açısından değerlendirmek ve bu tehditlere karşı uygulanabilecek olası politikaları ve stratejileri tartışmaya açmaktır.

Bu çalışma, -amacı ve içeriğine dayanarak- çevresel güvenlik ve ulusal güvenlik arasındaki ilişkileri anlamak için, konuyla ilgili kapsamlı bir literatür taramasından yararlanmakta ve böylece çevresel güvenliğin ulusal güvenlik stratejilerindeki rolü hakkında betimsel (tanımlayıcı) nitelikte bir değerlendirme sunmaktadır. Çalışmada iklim değişikliği, doğal afetler ve su kaynaklarının yönetimi konularında ulusal ve uluslararası raporlar, bilimsel makaleler ve politik belgeler ana kaynaklar olarak incelenmekte ve Türkiye'deki örnek olaylar ve verilere dayalı analizler de bu çerçevede ele alınmaktadır. Türkiye özelindeki değerlendirme, çevresel güvenliğin şu temel boyutlarını kapsamaktadır: İklim değişikliğinin Türkiye'deki etkileri, doğal afetlerin ülke genelindeki ekonomik ve sosyal yansımaları ve su kaynaklarının yönetiminde yaşanan sorunlar.

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Ana Bilim Dalı, aslylmaz23@gmail.com.

Bu boyutlar; Türkiye'nin coğrafi konumu, sosyo-ekonomik ve çevresel özellikleri dikkate alınarak ulusal güvenlik kaygıları çerçevesinde yorumlanmaktadır.

Çevresel güvenliğin çalışmada ele alınan boyutları aynı zamanda araştırmanın niteliksel (tanımlayıcı) bulgularını oluşturmaktadır. Bu bağlamda çalışmada tartışılan boyutlar ulusal güvenlik noktasında karşımıza şu tür bulguları çıkarmaktadır:

İklim Değişikliği: Türkiye'de sıcaklık artışı ve yağış düzeni değişiklikleri, tarımsal üretimde azalma ve kıyı alanlarında erozyon gibi sorunlara yol açmıştır. Deniz seviyesindeki yükselme ve kuraklık riskleri artmış, bu durum hem ekonomik hem de ekolojik sistemleri tehdit etmektedir. Üç tarafı denizlerle çevrili olan ve nüfusunun yarısından çoğu kıyı kentlerinde yaşayan Türkiye için bu durum önemli güvenlik açıkları gündeme getirecektir.

Doğal Afetler: Depremler, sel ve orman yangınları gibi doğal afetler, Türkiye'nin toplumsal dayanıklılığını ciddi ölçüde zorlamaktadır. 6-7 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri, afet yönetimi konusundaki eksiklikleri ortaya koymuş ve afet sonrası iyileştirme süreçlerinin önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Su Kaynaklarının Yönetimi: Türkiye, su stresi altında bir ülke olup, sınıraşan su yönetimi sorunlarıyla karşı karşıyadır. Plansız tarımsal sulama ve altyapı eksiklikleri, su kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasını engellemektedir. Bununla birlikte, yerel düzeyde yürütülen bilinçlendirme çalışmaları bu sorunlara çözüm sunma potansiyeline sahip olsa da su güvenliğinin sağlanması ve sürdürülebilir kaynak yönetimi bağlamında bu tür çabalar yeterli ve uygulamada etkin sonuçlar üretmiş görünmemektedir.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf olan Türkiye, sera gazı emisyonlarını azaltmaya ve iklim değişikliğinin etkilerini en aza indirmeye yönelik politikalar oluşturmak zorundadır. İklim değişikliğinin etkileri, Türkiye için en önemli çevresel tehditlerden biri olan kuraklığı beraberinde getirecektir. Ayrıca, Türkiye'nin su kaynaklarının kısıtlı olması ve toprak erozyonu gibi sorunlarla karşı karşıya bulunması, küresel ısınmanın etkilerini daha yıkıcı hale getirmektedir (Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Stratejisi 2010-2023).

Türkiye, insani krizler ve afetlerle ilgili riskleri değerlendirme amacıyla geliştirilen Küresel Risk Endeksi'nde, 191 ülke arasında 45. sırada yer almakta ve 5,0 endeks puanıyla "yüksek risk" grubunda değerlendirilmektedir. Bu sıralama, Türkiye'nin afetlere ve krizlere karşı kırılganlık düzeyinin yanı sıra bu durumlara hazırlık kapasitesini de yansıtmaktadır. Risk yönetiminde alınacak önlemlerin ve politikaların, bu kırılganlıkları azaltarak daha dirençli bir yapıya ulaşmayı hedeflemesi büyük önem taşımaktadır. 2023 yılı AFAD Doğa Kaynaklı Olaylar istatistikleri

incelendiğinde Türkiye'de meydana gelen doğal afetlerin %39'unu su baskını, %32'sini orman yangını, %16'sını deprem, %11'ini ise heyelan oluşturmaktadır.[1]

Doğa kaynaklı afetler, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomileri üzerinde kalkınma, kamu maliyesi ve ekonomik büyüme açısından ciddi etkiler yaratmaktadır. Bu tür afetler, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk oranlarını artırırken ekonomik istikrarsızlık ve bütçe açıklarına da neden olabilmektedir. Afetler, mevcut toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirerek sosyal normlar ve kurumlar üzerinde uzun süreli bozucu etkiler yaratabilmektedir. Bu durum, genellikle afetlerden en çok etkilenen bölgelerde ekonomik ve sosyal kalkınmanın sekteye uğramasına neden olmaktadır. Ayrıca, gerekli iyileştirme önlemleri alınmadığı takdirde, bu bölgelerde yoksulluk seviyelerinde belirgin bir artış yaşanma riski oldukça yüksektir. Dolayısıyla, afet sonrası iyileştirme sürecinde etkili ve kapsayıcı politikaların benimsenmesi kritik bir öneme sahiptir.

Çevresel güvenlik konusuna su kaynakları yönetimi açısından baktığımızda Türkiye açısından yine ulusal güvenlik açıklarının önemle ele alınmasına acil ihtiyaç olduğu görülmektedir. Türkiye'de su kaynakları giderek azalmakta ve çevresel sorunları nedeniyle zarar görmektedir. Ülkemizin mevcut teknik ve ekonomik olarak kullanılabilir su potansiyeli dikkate alındığında, kişi başına düşen su miktarı yalnızca 1.297 m^3/yıl seviyesindedir. Bu durum da Türkiye'nin su potansiyeli açısından zengin bir ülke olmadığını ortaya koymaktadır. Nüfus artışı ve iklim değişikliği gibi etkenler göz önünde bulundurulduğunda, önümüzdeki 20-30 yıl içinde Türkiye'nin su sıkıntısı yaşayan ülkeler arasında yer alması olasılığı bulunmaktadır (Aküzüm, Çakmak ve Gökalp, 2010). Su kaynakları yönetiminin ülkemizde etkin ve sürdürülebilir bir şekilde gerçekleşebilmesi için "Ulusal Su Politikası" oluşturulması "ulusal güvenlik" açısından da ayrıca önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Güvenlik, Çevre Güvenliği, Ulusal Güvenlik, Türkiye

[1] AFAD. (2024, Ocak). *Afad İstatistikleri.* AFAD Web Sitesi: https://www.afad.gov.tr/afet-istatistikleri adresinden alınmıştır.

THE IMPACTS OF ENVIRONMENTAL SECURITY ON NATIONAL SECURITY: AN EVALUATION OF TURKEY

Abstract

The research aims to understand the effects of environmental security on national security and to investigate how this interaction relates to Turkey's security strategies. The main objective is to analyze how environmental threats influence national security and their impact on social, economic, and political stability. The research examines the dimensions of environmental security and their influence on Turkey. The impacts of major environmental issues such as climate change, natural disasters, and water resource management on national security, economic stability, and social structure in Turkey are discussed. The importance of the research lies in the fact that environmental threats profoundly affect the quality of life, resource management, and political decision-making processes of modern societies.

Key Words: Environment, Security, Environmental Security, National Security, Turkey

ÇEVRE KORUMA VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ KARŞITLIK: EFSANE Mİ GERÇEK Mİ?

İlknur GÜL[1]

Genişletilmiş Özet

Modern ve gelişmiş toplumlarda ekonominin temel sektörü sanayidir. Bu sebeple az gelişmiş veya gelişmekte olan devletler ekonomik büyümelerini gerçekleştirmek ve diğer devletlerle küresel ortamda rekabet edebilmek için öncelikli olarak sanayileşme süreçlerini hızlandırmaları gerektiğini düşünmektedirler. Bilindiği üzere sanayileşme, 19. yüzyılın ikinci yarısında başlayan bir süreçtir ve bu süreçte sanayileşmenin yaşandığı toplumun ekonomik yapısından sosyal ve kültürel yapılarına kadar önemli dönüşümler görülmüştür. Ancak, kentleşme süreciyle paralel olarak gelişen sanayileşmenin yarattığı en belirgin etki, çevresel alanda meydana gelen büyük değişimlerdir. Çevre kirliliği denen olgu, doğanın dengesinin doğal olmayan yollarla, insan eliyle bozulmasıdır.

Devletler, gerek vatandaşlarının refahını artırmak gerekse de ekonomik hedeflerine ulaşmak için üretim ve tüketime odaklanmaktadırlar. Doğal kaynakların sonlu olduğu göz önüne alınmaksızın kullanılan doğal kaynaklar ile emek ve sermayenin birlikte kullanımı sonucu üretim gerçekleşmektedir. Üretimin amacı insanların isteklerini ve ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmetler sunarak onları tüketmelerini sağlamaktır. TDK sözlüğüne bakıldığında tüketmek sözcüğünün açıklamasında şu bilgilere yer verilmektedir: Kullanarak, harcayarak yok etmek, bitirmek, yoğaltmak. Oysaki tüketim süreci bir yok olma süreci değildir. Bu süreçte var olan bir malın kullanımı sonucu atık hale dönüşümü söz konusudur. Günümüzde geri dönüşüm olanaklarının yetersizliği dikkate alındığında başta plastik atıklar olmak üzere birçok atığın doğal dengenin tahribatında önemli rol oynadığı söylenebilir. Doğanın kendisinden alınarak bambaşka formda geri bırakılan bu atıkları dönüştürmedeki yani doğanın kendini yenileyebilmedeki yavaşlığı ise -yüzlerce ve hatta binlerce yıl- çevre kirliliğinin en önemli sebeplerindendir.

Sanayileşme ile ivme kazanan üretim-tüketim döngüsü kadar çevreyi olumsuz etkileyen bir diğer husus, kentleşmedir. Esasen kentleşme süreci ekonomik ve çevresel performans açısından değerlendirildiğinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri beraberinde getirmektedir. Olumlu etkiler çoğunlukla ekonomik büyüme üzerinde hissedilirken, karbon salınımı ve çevre kalitesinin bozulması yoluyla ortaya çıkan olumsuz etkiler az ya da çok oranda tüm kentlerde hissedilmektedir. Kocaeli ili bahsedilen durumu somutlaştırmak için uygun bir örnektir. Kocaeli, Türkiye'nin İstanbul'dan sonra en büyük sanayi kentidir ve il, 2024 yılında kişi başına düşen en yüksek gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) ile ilk sırada yer almıştır. Ancak hızlı sanayileşme kentte hızlı bir kentleşme dolayısıyla

[1] Arş. Gör. Dr. Kırklareli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ilknur.gul@klu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7701-0800.

çarpık yapılaşmayı getirmiş, kentte yaşayanların yaşam kalitesini azaltmıştır. İlin bu sağlıksız kentleşmesi, ayrıca ulaşım ve atık sorunlarının yanı sıra hava, su, toprak ve gürültü kirliliğini de artırarak çevre kirliliklerini canlı yaşamını tehlikeye sokacak şekilde görünür kılmıştır.

İçinde yaşadığımız 21. yüzyılda, yukarıdaki paragrafta sözü geçen yerel/bölgesel etkiler gösteren kirliliklere ek olarak, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için ortak tehdit oluşturan küresel ısınma, iklim değişikliği, biyoçeşitliliğin kaybı gibi bir takım küresel zorluklarla karşılaşılmaktadır. Küresel ölçekte büyük bir tehdit oluşturan bu sorunlar için acil çözüm arayışlarına gidilmelidir. Bu bağlamda 2030 yılına kadar geçerliliği devam eden Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nden bahsedilebilir.

25 Eylül 2015 günü Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde bir araya gelen 150'den fazla dünya lideri, daha iyi bir dünyada yaşama isteği doğrultusunda 2030 yılına kadar gerçekleştirme planıyla 17 küresel hedef belirlemiştir. Bu hedeflerden ekonomik büyümenin sağlanması ve çevrenin korunması –iklim değişikliği, kaliteli yaşam, temiz enerji, temiz su, suda ve karada yaşam- hedefleri ilk bakışta sanki birbirinin karşıtı ve rakip hedeflermiş gibi görünmektedir. Nitekim günümüzde çoğu ekonomist çevrenin korunmasına yönelik yapılacak her türlü çevresel düzenlemelerin ekonomik büyümeyi gerilettiği düşüncesiyle düzenlemelere muhalefet ederken; çoğu çevreci de ekonomik büyüme felsefesinin temelinde yer alan daha çok üretim ve daha çok tüketim fikrinin sınırlı olan doğal kaynaklara ve çevreye zarar verdiğini ve çevresel bozulmaya yol açtığını savunmaktadır. Bu durum büyümeyi tercih eden devletin çevre korumayı göz ardı edeceği veya çevreyi önceleyen devletin büyüyemeyeceği inanışını ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte son zamanlarda litaratürde bu yaygın inanış biçimi sorgulanmaya başlamıştır.

Doğal kaynakların ve çevrenin kamu malı olarak nitelendirildiği geniş çapta kabul edilen bir durumdur. Bu bağlamda kirlilik, iklim değişikliği ve diğer çevresel sorunlar, ekonomistler tarafından olumsuz dışsallıklar ve piyasa başarısızlıkları olarak ele alınmaktadır ve çevresel sorunların çözümünde piyasa mekanizmalarının yetersiz kalacağı, piyasanın bu tür sorunları tek başına çözemeyeceği düşünülmektedir. Çevre sorunlarının çözülmesi için, doğa ve doğal kaynaklarla doğrudan ilişkili ekonomik faaliyetlerin, toplumsal refahın en üst düzeye çıkarılacağı bir sosyal optimuma ulaşacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu durum ise ancak devletin çevresel düzenlemeler yapmak suretiyle müdahaleleri ile mümkün olacaktır. Devletin herhangi bir müdahalesi olmadan kurulması pek de mümkün olmayan çevre ile büyüme arasındaki ilişki, bir kez kurulduktan sonra yapılacak düzenlemelerle hem bugünkü hem de gelecek kuşakların sürekli ve dengeli gelişme ortamında yaşamlarını garanti edecektir.

Bu çalışma kapsamında yaratacağı düşük çevresel etkiler bakımından günümüz popüler kavramlarından yeşil inovasyon kavramına da ayrıca değinilmelidir. Yeşil inovasyon uygulama alanı bulduğunda hem ekonomik büyümeyi teşvik edecek hem de emisyonları azaltarak, üretim

verimliliğini artırarak, enerji tasarrufu sağlayarak kaynakları koruyacak ve dolayısıyla da çevre kirliliğini azaltacaktır. Yeşil inovasyon, ekonomik büyümeyi daha verimli ve çevre dostu bir biçimde yönlendirerek ekonominin yeşil büyümesine de katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma gerek ulusal gerekse uluslararası arenada sıklıkla karşılaştığımız bir ikileme, çevre koruma ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye, odaklanmaktadır. İki kefeli terazinin bir kefesinde çevre koruma öteki kefesinde ekonomik büyüme olduğu varsayıldığında birinde gerçekleşecek yükselme diğerinde alçalmayı gerektirecektir. Bu açıdan bakıldığında iki nosyonun arasında çatışma olduğu gerçektir. Ancak son zamanlarda iyi tasarlanmış çevresel düzenlemelerin çevresel faydaların yanı sıra ekonomik faydalar da sağladığı; istihdamı, ihracatı ve rekabet gücünü arttırdığı da görülmektedir. Bu yönden bakıldığında bahsedilen çatışma bir efsaneye dönüşmektedir. Bu çalışmanın amacı çevre koruma ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dair önyargılı yaklaşımın gelişmiş ve gelişmekte olan ülke uygulamalarından verilecek örnekler ile gerçek olup olmadığını araştırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Koruma, Ekonomik Büyüme, Sürdürülebilirlik, Yeşil Büyüme, Yeşil İnovasyon

THE CONTRADICTION BETWEEN ENVIRONMENTAL PROTECTION AND ECONOMIC GROWTH: MYTH OR REALITY?

Abstract

Most economists today oppose environmental regulations aimed at protecting the environment, claiming that such measures would hinder economic growth. In contrast, most environmentalists argue that the core concept of economic growth -more consumption and production- damages finite natural resources and the environment, leading to environmental degradation. This leads to the belief that a state that prefers growth will ignore environmental protection or a state that prioritizes the environment will be unable to grow. However, this widespread belief has recently been questioned in the literature. The relationship between the environment and growth, which is unlikely to be established without any state intervention, will, once established, ensure that both current and future generations live in a continuous and balanced development environment through subsequent regulations. This study focuses on the relationship between environmental protection and economic growth, which is a dilemma commonly encountered both in national and international levels. Assuming that one pan of a two-pan balance represents environmental protection and the other represents economic growth, an increase on one side will necessitate a decrease on the other. From this perspective, it is evident that a conflict exists between the two notions. However, recent studies have indicated that well-designed environmental regulations not only provide environmental benefits but also yield economic advantages, including increased employment, exports, and competitiveness. From this aspect, the aforementioned conflict becomes a myth. This study aims to investigate the reality of the biased approach on the relationship between environmental protection and economic growth, using examples from the practices of both developed and developing countries.

Keywords: Environmental Protection, Economic Growth, Sustainability, Green Growth, Green Innovation

HUKUK KURALLARININ YORUMLANMASI VE UYGULANMASINDA KOORDİNASYON

Ergün DİLAVEROĞLU[1]

Genişletilmiş Özet

Hukuk metinlerinin yorumlanması ve uygulanması adalet hizmetinden beklenen faydanın sağlanabilmesi adına ciddi öneme sahiptir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanun'u 1. Maddesinde kanunun sözüyle ve özüyle değindiği tüm konularda uygulanacağını, kanunda uygulanabilir bir hükmün mevcut olmaması durumunda hâkimin, örf ve âdet hukukuna göre bu da yoksa kendisini kanun koyucu yerine koymak suretiyle nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar vereceğini ifade etmektedir. Bu çerçevede hukuk kurallarını uygulama, bir başka deyişle yorumlama noktasında temel görevli kişinin Hâkim olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Literatürde pek çok hukuk düşünürü hukuki yorumlamanın, yasaların doğru anlamının keşfedilmesi çabası olduğunu ifade etmektedir.

Bu noktada hukuk kurallarının gerek yorumlanmasında ve gerekse uygulanmasında koordinasyonun öneminin ifade edilmesi ve bu koordinasyonun nasıl sağlanabileceği konusunun tartışılması gerekir. Koordinasyon 'un iç ve dış olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleştirilebileceği ifade edilmektedir. İç koordinasyon, kurumların kendi hiyerarşik yapıları içerisinde sağlanan koordinasyon olarak ifade edilirken dış koordinasyon, kurumlar arasında gerçekleştirilmesi gereken koordinasyon türüdür.

Hukuk kurallarının uygulayıcılar diğer bir deyişle görevli yargı yerleri tarafından tüm yargı kolları bakımından temyiz aşamasına kadar metin üzerinden yorumlanması ve uygulanması iç koordinasyon faaliyeti olarak ifade edilebilir ve bu durum koordinasyonun sağlanması noktasında önemli bir araç olup aynı zamanda adaletin tesisi bakımından da kayda değer derecede önemlidir. Bir başka deyişle kuralların metin üzerinden yorumlanması gerek kanun koyucu ve uygulayıcılar ve gerekse vatandaşlar bakımından koordinasyonun sağlanması noktasında önemli bir durumdur. Ancak tüm kuralların metnin lafzı üzerinden yorumlanması durumunda ilgili kuralın konulmasındaki beklenen faydanın sağlanmasına hizmet etmeyebileceğinin de ifade edilmesi gerekmektedir. Şöyle ki; hukuki yorumlamanın iki farklı yöntemi olduğu ifade edilebilir. Bunlardan birincisi metinci yorumlama, ikincisi ise amaççı yorumlamadır. Birinci yöntem, belirli bir yolda başkaları için risk faktörünü minimize etme amacıyla saatte 60 km üzerinde araç kullanmayı yasaklayan bir kuralın olduğu yerde;

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, edilaveroglu@medipol.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7496-4991.

iyi bir sürücünün, boş bir yolda ve stabil hava koşullarında 80 km süratle gitmesi durumunun metni ihlal ettiğini ancak kuralın koyulma amacını ihlal etmediği şeklinde yorumlanabilir. Bir başka deyişle metinde yazan şey en doğru olandır. Bunun yanında araç kullanma konusunda daha deneyimsiz olan birisinin, insanlarla dolu bir yolda ve kötü hava koşullarında metni ihlal etmeyen bir hızla araç kullanmış olması insanlar ve diğer canlılar bakımından daha büyük bir risk ortaya çıkarabilecektir. Bu durum kuralın amacını ihlal etmekle birlikte (amacın insanların güvenliğinin sağlanması olduğu düşünüldüğünde) metne yönelik herhangi bir ihlal teşkil etmeyecektir. Gerçekleştirilen deneysel araştırmaların birçoğunda her iki yorumlama yönteminin önemi vurgulanmakla birlikte metinci yorumlamanın daha baskın bir yorumlama metodu olarak kabul edildiği ifade edilmektedir.

Uygulama bakımından ise alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri yoluyla gerçekleştirilen faaliyetlerinde koordinasyon faaliyeti olarak değerlendirilmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere kurumlar arasında gerçekleştirilmeye çalışılan koordinasyon dış koordinasyon olarak ifade edilmektedir. Bu yöntemler vasıtasıyla uyuşmazlık tarafları bir araya getirilmekte, taraflar birbirlerini daha iyi anlamaya çalışmakta ve uyuşmazlığın çözüme kavuşturulabilmesi adına tüm süreci koordine eden bir kişi eşliğinde uyuşmazlıklara çözüm arayışı içerisine girebilmektedirler. Bu durum 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun "tanımlar" başlığını taşıyan 2. maddesinde şu şekilde ifade edilmektedir: "*Arabuluculuk: Sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretemediklerinin ortaya çıkması hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemini".*

Nitekim Adalet Bakanlığı tarafından her yıl yayınlanan adalet istatistikleri incelendiğinde uyuşmazlıkların her geçen yıl arttığı, toplam dosya sayısı (önceki yıllardan devreden, bir üst yargı yeri tarafından bozularak gelen ve yıl içerisinde açılan toplam dosya sayısını ifade etmektedir) kadar dava dosyasının sonuçlandıramadığı görülmektedir. Örneğin, hukuk mahkemelerinde 2015-2023 yılları arasındaki veriler incelendiğinde her yıl önemli miktarda dosyanın takip eden seneye devredildiği izlenmektedir. 2023 yılı için veriler incelendiğinde toplam dosya sayısının 4.930.370 olduğu ve bu dosyalardan 2.073.422 adedinin sonraki yıla devredilmiş olduğu görülecektir. Benzeri bir durum İdare Mahkemeleri içinde söylenebilir. 2015-2023 yılları arasında ekseriyetle dosya sayısının arttığı idare mahkemelerinde toplam dosya sayısı (önceki yıllardan devreden, bir üst yargı yeri tarafından bozularak gelen ve yıl içerisinde açılan toplam dosya sayısını ifade etmektedir) 2023 yılı itibariyle 637.956 iken bunun 196.765'i önceki yıldan devreden dosyalardan oluşmaktadır. İlgili yıl içerisinde açılan 423.703 dosya varken karara bağlanan 432.406 dosya mevcut olup takip eden

yıla devreden dosya ise 205.550'dir. Benzeri durumlar diğer yargı organlarında da bulunmaktadır. Bunun yanında benzeri bir değerlendirme arabuluculuk dosyaları özelinde de gerçekleştirilebilir. 2023 yılı içerisinde açılan 1.290.953 dosyadan 1.271.841'inin müzakeresi tamamlanmış ve 857.289 adedi anlaşma ile sonuçlanmıştır. Ayrıca anlaşma sağlanamayan 387.691 dosya bulunmaktadır.

Çalışmanın temel amacı, hukuk kurallarının gerek yorumlanması ve gerekse uygulanması konusunda koordinasyonunun daha işlevsel hale getirilmesi durumunda hukuki uyuşmazlıkların ortadan kaldırılması ve hatta hukuki uyuşmazlık daha ortaya çıkmadan önlenebilmesi amacına yönelik önemli sonuçlar ortaya konulabileceğinin ifade edilmesidir. Bu gerçekleştirilirken Adalet Bakanlığı verileri amaliz edilmeye çalışılacaktır. Bu manada arabuluculuk sürecine dahil olması gereken dosya sayısının arttırılması, yargı organlarının kendi içerisinde daha koordineli bir şekilde görev yürütmeleri, mahkemeye yardımcı organların birbirleri arasında ya da mahkeme ile yardımcı organlar arasındaki koordinasyonunun sağlanabilmesi durumunda uyuşmazlıkların daha kolay, adilane çözümlenmesi noktasında önemli bir netice ortaya çıkabileceği gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hukuk Kurallarının Yorumlanması, Hukuk Kurallarının Uygulanması, Koordinasyon

COORDINATION IN THE INTERPRETATION AND APPLICATION OF LEGAL RULES

Abstract

The correct interpretation and application of legal rules are of great importance for the establishment of justice. Article 1 of the Turkish Civil Code stipulates that in cases where there is no provision in the law, the judge must refer to customary law and, if necessary, act as a legislator and decide accordingly. Legal interpretation can be divided into two main approaches: textual and purposive. Textual interpretation evaluates the rules in accordance with their literal meaning, while purposive interpretation derives meaning based on the purpose for which the rule was established. Both methods serve justice in different situations. Coordination is a crucial element in the application of legal rules and can be divided into internal and external coordination. Internal coordination refers to the harmonious functioning of all judicial bodies, from lower courts to higher courts, while external coordination involves cooperation between individuals and institutions. In this context, alternative dispute resolution methods, especially mediation, can be considered an effective tool of external coordination by facilitating communication between parties and contributing to the rapid and fair resolution of disputes. According to data from the Ministry of Justice, the number of cases increases every year, and many files are carried over to the following year. Wider use of mediation processes, strengthening coordination among judicial bodies, and enhancing cooperation between courts and auxiliary bodies will accelerate the resolution of legal disputes and improve the efficiency of the legal system.

Keywords: Interpretation of Legal Rules, Application of Legal Rules, Coordination

TÜRKİYE'DE KAMU YÖNETİMİNDE KOORDİNASYON: CUMHURBAŞKANLIĞI SİSTEMİ

Ruşen KELEŞ[1], Ömer Faruk GENÇKAYA[2]

Genişletilmiş Özet

Hükümetsel politikaların birbiri ile nasıl ilişkilendirileceği ve kamu sektörü kurumlarının nasıl koordine edileceği konusundaki tartışma, kamu politikası, kamu yönetimi ve siyaset biliminde en eski ve en uzun soluklu tartışmalardan biridir (Peters, 2015). Zor toplumsal konulara sektörler arası çözümler üretilmesi, son zamanlarda kamu politikası ve kamu yönetimi araştırmacılarından büyük ilgi görmektedir.

Kamu yönetiminde koordinasyon, karmaşık sorunları çözmeye yönelik geleneksel bir yaklaşımdır. Koordinasyon, "kamu sektöründeki kuruluşların görev ve çabalarının zorunlu ya da gönüllü uyumunu artırmaya çalışan yöntem ve mekanizmaları" kapsayan bir işlevdir. Bu işlev, tutarlılığı geliştirmek ve yönetim, uygulama ve politika içinde ve genelindeki çelişkileri, boşlukları ve fazlalıkları azaltmak üzere kullanılır (Bouckaert vd., 2010:16). Koordinasyon yöntemleri (Bouckaert vd., 2010), düzeyleri (Metcalf, 1994) ya da politika oluşturma aşamaları arasında ayrım yapan çok sayıda koordinasyon tipolojisi bulunmaktadır (Peters, 2015).

Koordinasyonun temel ön koşulu bilgi paylaşımıdır. Bilgi ve bilgi paylaşımı eksikliği nedeniyle örgüt üyeleri sorunlara bütünleşik çözümler üretememektedir. Bununla birlikte, bazı kişiler şirketler arasında ya da kendi içinde bilgi alışverişine karşı çıkmaktadır. Örgütsel yapı ve kültür, bir kuruluş içindeki ödül ve teşvik sistemi ile üyenin örgütsel bilgi paylaşımına ilişkin inançlarının tümü, yönetim içinde ya da yönetimler arası koordinasyon amacıyla bilgi paylaşımını etkileyen unsurların tipolojisi ile yakından ilişkilidir.

Örgütler arası koordinasyonu etkileyen bir başka unsur, katılımcıların izlemesi gereken açıkça belirtilmiş politikaların ve yönergelerin varlığıdır. Mintzberg'in karmaşık örgüt modeli (1992, 2009) temel alınarak, yerleşik düzenlemelerin ve yeterli mali kaynakların eksikliğinin, örgütlerin içinde serbest bilgi akışını nasıl engellediği açıklanmıştır.

Bu nedenle, koordinasyon yaklaşımıyla, karmaşık sorunlar, gerekli tarafları (yönetimin en üstünde ve/veya en altında) bir araya getirerek ve onları daha önemli (ve ortak) bir hedef üzerinde anlaşmaya ikna ederek çözülebilir. Ayrıca, bu amaca ancak yapıları ve uygulamaları bilgi paylaşımı üzerine inşa edilmiş kurumlar arasında iş birliği ile ulaşılabilir. Bu konuda temel öncül, ortak bir hedefi izleme kararı ve bunun bilgi paylaşımını gerektiren politikalar ve uygulamalar yoluyla gerçekleştirilmesini

[1] Prof. Dr., Kapadokya Üniversitesi, rusen.keles@kapadokya.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0852-8649.
[2] Prof. Dr. İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, omer.genckaya@medipol.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5505-3615.

anlatan koordinasyonun, her şeyi bir araya getirmek ve koordineli yönetim eylemleriyle sonuçlandırmak üzere gerekli olmasıdır. Bu yöntemin temel varsayımı ise hiçbir kurumun karmaşık bir konuyu tek başına (ayrı yapıların aksine) etkili bir biçimde ele alamayacağıdır.

Kamu yönetimi yaklaşımına göre, koordinasyon her zaman inandırıcı politikalar ya da planlar üretmek üzere gereklidir. Ancak bu tutarlılık, koordinasyonun bir yan ürünü olmaktan ziyade, eldeki zor sorunların üstesinden gelmekle ilgili her programın özelliklerini inceleyerek ve bunların nasıl değiştirilmesi gerektiğini belirleyerek elde edilebilir. Bu analiz yaklaşımı hiçbir biçimde koordine edilmemektedir. Bu konu, koordinasyon sistemlerini (yapılar ya da kurallar gibi) uygulayarak çözülemeyecek ciddi bir sorundur. Koordinasyon, alınan kararların özgün içeriğini ele almaz; bunun yerine, koordineli bir yönetsel etkinliği elde etmek üzere gerekli olan karar verme sürecine ve uygulamaya odaklanır. Politikadaki tutarlılık, koordinasyon ile aynı şey değildir.

Yarı başkanlık ve başkanlık sistemlerinde politikanın koordinasyonunu örgütlemek zordur. Yarı başkanlık rejimlerinde cumhurbaşkanı ve başbakanın her birinin belirli, tamamlayıcı sorumlulukları bulunur. Gerçekte, yetki çizgileri bazen belirsiz ve muğlaktır. Örneğin, Avrupa Birliği politikası yönünden iç sorunları dış sorunlardan ayırmanın zorluğu nedeniyle, bu sürecin koordinasyonu, yürütme organı içinde karmaşık bir kurumsal standartlar sistemi ve işletimsel mekanizmalar gerektirir.

Gelecekteki araştırmalarda kavramlar yerini, eşgüdümlü ve bütünleşik politika tepkilerinin varlığı, yokluğu ve potansiyel etkileri hakkında varsayımları olan kuramlar ve modeller öncelik taşıyacaktır. Scharpf'ın (1994, 1997) "olumsuz koordinasyon" ya da koordinasyon risklerini dikkate alan kurumsal toplu eylem çerçevesi üzerine yaptığı çalışmasında olduğu gibi, koordinasyon ve entegrasyonun siyasi bileşenine bu tür çalışmalarda daha fazla yer verilebilir. Bu tür kuramsal çalışmalar, özellikle çalkantılı zamanlarda ve gergin durumlarda koordinasyon ortamını açıklığa kavuşturmalıdır. Ek olarak, işletmeler, yeni teşvikler ve direniş taktikleri ile sonuçlanan koordinasyon ya da entegrasyon çabalarının ateşlediği örgütsel dinamiklere odaklanmalıdır.

Vaka incelemeleri ve soru kâğıdı uygulamaları, politika entegrasyonu ve koordinasyonun doğasına ilişkin önemli içgörüler sunmuştur, ancak karşılaştırılabilirliği ve dış geçerliliği garanti etmek ve koordinasyon ve entegrasyon süreçleri hakkındaki fikirleri geliştirmek üzere alternatif yöntemler kullanmamız gerekmektedir. Sonuç olarak, var olan vaka çalışmalarını derlemek ve çözümlemek üzere sistematik incelemeler ya da meta-çözümlemeler kullanan çalışmalar öncelenmelidir. Politika sektörleri arasında politika koordinasyonu ve entegrasyon girişimlerini karşılaştırmak üzere bilim insanlarının daha fazla kesitsel ve boylamsal araştırma yapması gerekmektedir.

Örneğin, politika entegrasyonu reformlarının benimsenmesini ve sonuçlarını etkileyen siyasi ve diğer bağlamsal unsurlar söz konusu olduğunda, politika koordinasyonu ve entegrasyon üzerine

araştırmalar eğilimleri belirleyebilir ve nedenselliği kanıtlayabilir. Var olan literatürün büyük çoğunluğu, örnek olay incelemeleri aracılığıyla tanımlanan çok sayıda nedensel açıklama gibi daha önceki araştırmalardan elde edilen kuramsal ve kavramsal içgörüleri bütünleştirmekten ve sentezlemekten uzaktır.

Politika eşgüdümünün ve entegrasyonunun var olup olmamasının yanı sıra başarısının ya da başarısızlığının da hesabını verebilecek değişkenler iyi bir biçimde kavranmıştır. Araştırmacılar tarafından koordinasyon ve entegrasyona yönelik örgütsel, idari ve davranışsal engeller belirlenmiştir. Bu engeller arasında parti siyaseti, gizlilik, seçici algı ve kişinin kendi savunmasını yapma arzusu yer almaktadır.

Araştırmacılar ve politika yapıcılar düzenli olarak daha fazla koordinasyon ve entegrasyon talep ederken, sektörler arası yönetişimin gerçekten işe yarayıp yaramadığına ilişkin çok az çalışma bulunmaktadır ve şimdiye kadar yapılan çalışmalar çok umut verici bulgular üretmemiştir. Bu tür bütünleşik politikaların başarısını ya da başarısızlığını ölçmek üzere kesin çerçeveler bulunmazken, politika değerlendirme konusunda çalışan çok az sayıda akademisyeni bu konuyu ele almıştır. Genel olarak, politikaların etkinliğini ölçmek zordur, ancak politikalar bütünleştirildiğinde ve koordine edildiğinde genellikle daha zordur. Kuruluşlar ve politikalar arasındaki çeşitli etkileşimler nedeniyle, bu bağlamda politikaların kesin sonuçlarını belirlemek oldukça zordur.

İyileştirilmiş hava kalitesi ya da gelişmiş istihbarat örgütü iş birliği gibi elde edilen bir sonucu yaratan bir değişikliğin sektörler arası politikalardaki yeniliklere atfedilip atfedilemeyeceği sorusu, gelecekteki araştırmaların ciddiye alması gerektiğini düşündüğümüz bir sorudur. Politika ilişkilendirme, politika çalışmalarında önemli ve her zaman önemli bir konudur, ancak karmaşık uygulama çerçeveleri gerektiren ve tipik olarak geleceğin kontrol edilmesini içeren sektörler arası sorunlar yönünden özellikle uygundur.

Bu çalışmada Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminim uygulanmaya başladığı 2018'den 2025 yılının başlarına değin Türkiye'de kamu yönetiminde koordinasyon yapısının değişimi ve dönüşümü anayasal, yasal ve kurumsal gelişmeler çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Koordinasyon, Koordinasyon Türleri, Politika Tutarlılığı, Türk Kamu Yönetiminde Koordinasyon

COORDINATION IN PUBLIC ADMINISTRATION IN THE PRESIDENTIAL SYSTEM IN TÜRKİYE

Abstract

Coordination in public administration is a traditional approach to solving complex problems. "Methods and mechanisms that attempt to increase the voluntary or mandatory alignment of the tasks and efforts of public sector organizations" are what coordination is all about. This paper employs this function to enhance coherence and minimize contradictions, gaps, and redundancies within and across administration, practice, and policy. There are numerous typologies of coordination that distinguish between methods, levels, or stages of policy formulation. Researchers have identified organizational, administrative, and behavioural barriers to coordination and integration. While researchers and policymakers regularly call for greater coordination and integration, there are few studies on whether cross-sectoral governance actually works, and the studies that have been conducted so far have not produced very promising findings. Policy coherence is not the same as coordination. Future research will prioritize theories and models that make assumptions about the presence, absence, and potential effects of coordinated and integrated policy responses. This paper will look at how the coordination structure in Turkey's public administration has changed since the country switched to a presidential system of government, taking into account changes in the constitution, the law, and the institutions. We consider the variables that account for the presence or absence of policy coordination and integration, as well as its success or failure.

Keywords: Coordination, Types of Coordination, Policy Coherence, Coordination in Turkish Public Administration

Kaynakça

Bouckaert, G., Peters, B. G., & Verhoest, K. (2010). *The coordination of public sector organizations: shifting patterns of public management*. Macmillan.

Metcalfe, L. (1994). International policy co-ordination and public management reform. *International Review of Administrative Sciences*, *60*, 271-290.

Mintzberg, H. (1992). *Structure in fives: Designing effective organizations*. Upper Saddle River. Prentice Hall.

Peters, B. G. (2015). *Pursuing horizontal management: The politics of public sector coordination*. University Press of Kansas.

Scharpf, F. W. (1997). *Games real actors play: Actor-centered institutionalism in policy research*. Westview Press.

Scharpf, F. W. (1994). Games real actors could play: positive and negative coordination in embedded negotiations. *Journal of Theoretical Politics*, *6*(1), 27-54.

DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK TEŞKİLATLANMASI VE KOORDİNASYONU

Elif ÇOLAKOĞLU[1]

Genişletilmiş Özet

En genel tanımıyla güvenlik kavramı, toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu olarak ifade edilmektedir. Bireysel konumda tanımlanan bu kavram, esasında bir bireyin doğduğu andan itibaren tüm yaşamı süresince daha iyi bir yaşam koşullarına sahip olması ihtiyacı ve bu bağlamda tehlikelere karşı yaşamını idame ettirebilmesidir. Ancak bu güvenlik alanı aynı zamanda bireyin dışında ve ötesinde ele alınabilecek bir kavramdır. Bugün için kapsam alanı hızla genişleyen bu kavram, algı seviyesine bağlı olarak çeşitlenmekte, genişlemekte ve derinleşmektedir.

Burada güvenlik, gücün bir uzantısı olarak kabul edilmektedir. Zira bir devlet güçlü olduğu sürece kendini güvende hissetmektedir. Bu gücü tüm bu güvenlik tanımlarının odağında yer alan doğal kaynaklara sahip olma – kullanma gücü ve yetkisi – güdüsü olanaklı kılmaktadır. Uluslararası güvenlik, bölgesel güvenlik, ulusal güvenlik, kollektif güvenlik, gezegenin güvenliği, çevresel güvenlik, su güvenliği, ekonomik güvenlik, siber güvenlik gibi daha birçok kavramdan bahsedilebilir.

Burada önemli olan husus günümüz için uluslararası güvenliğin, parametrelerinin ve aktörlerinin oluşan tehlike kaynağına dayalı olarak söz konusu yeni güvenlik alanlarını belirlediği gerçeğidir. Daha açık bir ifadeyle, bir devletin kendi kontrolü dışındaki ekonomik süreçlerin oluşturduğu daha kapsamlı bir ağ içinde karşılıklı bağımlılık içine girmesi beklenmekte ve bu ise oluşan tehditlere karşı güvensizlik ortamını ve alanlarını genişletmektedir. Cumhuriyet öncesi dönemde Tanzimat'ın ilanıyla birlikte gelişen, özellikle kamu güvenliğini tesis etmeye dayalı strateji ve politikalara dayalı oluşturulan batı eksenli hukuk reformlarıyla ülkenin güvenlik örgütlenmesi şekillenirken, sonraki dönemlerde Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasının ardından dönemin koşullarına göre yeni kurulan ve gelişen Modern Türkiye'de geçmişten gelen güvenlik algısına dayalı örgütlenmenin temelleri atılmıştır. Elde edilen tecrübeler ışığında Türkiye'nin, bir modern ulus devlet olarak günümüz koşulları altında kaynağı ne olursa olsun değişen, çeşitlenen ve derinleşen tehdit ve riskler karşısında güvenlik teşkilatlanmasının koordineli ve birbirlerini tamamlayacak bir biçimde örgütlendiği görülmektedir.

Güçlü devlet anlayışı bu örgütlenmeye hakim olmakla birlikte ülkenin her dönemi halk nezdinde meşru bir temele sahip olmuştur. Kuruluşundan 1930'lu yılların sonuna değin Türkiye'nin ekonomi

[1] Prof. Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, elifco80@gmail.com.

ve siyasetle bağlantılı olarak geleneksel güvenlik anlayışının iç ve dış güvenlik politikalarına yansıdığı gözlenmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında «Osmanlı İmparatorluğu'nun coğrafyasının merkezini devralmasından» ötürü ülkenin güvenlik algısının Batılı müttefiklerinin yanı sıra komşu ülkelerle olan ilişkileri çerçevesinde ve tarihi bağlamda geliştiği izlenmektedir. Bahsi geçen Antlaşma'nın ekinde yer alan ticaret sözleşmesinde 1916 yılı Osmanlı gümrük tarifelerinin beş yıl süreyle yürürlükte kalmasının – kapitülasyonların kaldırılması karşılığında – şart olarak konulmuş olmasıdır.

Bu dönem ülkenin ekonomi politikası, genel olarak dışa açık, içeride sanayileşmeyi teşvik eden, ekonomik büyümeyi olanaklı kılmaya çalışan bir politika bütünü olarak tanımlamaktadır. Özcesi, Türkiye, eğitimden ekonomiye sanattan dış politikaya kadar pek çok alanda geçmişten edindiği deneyimleri ışığında bir ulus devlet olarak kurulduğundan bu yana kendini yeniden inşa etmiştir. Ülkenin güvenlik algılamaları, yıllara sari olarak iç ve dış kaynaklı tehdit algılamalarına karşı değişmekle birlikte bugün için kendini güncel tutmaktadır. Ülkenin güvenlik ihtiyaçları, özellikle Soğuk Savaş sonrasında, 1990'lı yıllardan itibaren tüm dünyada gözlenen gelişmelerden ötürü farklı güvenlik algılamalarına göre şekillendiği izlenmektedir.

Ürettiği İHA ve SİHA'larla son on yıldır Türkiye'nin öncü ülkelerden biri haline geldiği görülmektedir. Dış politika anlayışında da değişiklik yaşanmıştır. Şekil 1'de görüldüğü üzere, çok aktörlü dış politika anlayışına geçişle birlikte devlet dışı aktörlerin de dış politikada söz sahibi oldukları görülmektedir. Bu yeni sistemde devletlerin dışında uluslararası şirketler, uluslararası örgütler, hükümetler arası kuruluşlar ve bireyler uluslararası ilişkilerde söz sahibi olmaya başlamıştır.

Bu yeni dönemin ekonomik sistemi ise, küreselleşme ile birlikte yaygınlık kazanan ve artık bir dünya sistemi haline gelen kapitalizm olduğundan söz konusu ekonomik aktörlerin daha baskın hale geldiği izlenmektedir. Kapitalist sistem, burada ekonomik değişimleri de beraberinde getirmiştir. Dünya ekonomisinde zaman içinde birbirine daha bağımlı hale gelerek ve eklemlenerek herhangi bir ülkede yaşanan istikrarsızlık birçok yönden tüm dünyayı zincirleme olarak etkileyebilecek konuma erişmiştir. Dünyanın doğal kaynaklarını kullanan ve dünya pazarını elinde bulunduran gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin yanı sıra toplumsal yapıları, siyasi ve ideolojik olarak da birbirlerine eklemlenmiştir.

Devletin güvenlik teşkilatlanmasında Milli Güvenlik Kurulu'nun geçmişten gelen öne çıkan ve milli güvenlik politikalarının oluşumunda bir rolü bulunmaktadır. Burada devletin milli güvenlik politikalarının uygulanmasından ve gerekli tedbirleri almakla doğrudan görevli ve yetkili kurumları arasında ise anayasal bir görev olarak Bakanlar Kurulu bulunmaktaydı . maddede yıllar içinde ihtiyaca göre değişiklikler yıllara sari yapılmıştır. Bu değişikliklerin tamamı, 2945 sayılı Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu'na da yansıtılmıştır.

Kısaca, ulusal güvenliğin sağlanması kapsamında bu Kurul'un ülke sınırları içinde ve dışında oluşabilecek sınır yönetiminden göçe, siber güvenlikten trafiğe kadar pek çok alanda analiz yapıp politika önerileri sunmakla yükümlü olduğu belirtilmektedir. Cumhurbaşkanlığına Bağlı Kurum ve Kuruluşlardan olan MGK Genel Sekreterliği, ulusal güvenliğin sağlanması amacı ile MGK'nın belirlediği görüşler dâhilinde iç, dış ve savunma hareket tarzlarına ilişkin esasları kapsayan Millî Güvenlik Siyaseti Belgesinin hazırlanmasına ilişkin çalışmaları yürütmek olarak ifade edilmektedir. Genel Sekreter, Genel Sekreter yardımcıları ve hizmet birimlerinden oluşan MGK Genel Sekreterliği, Cumhurbaşkanına karşı doğrudan sorumlu olup , Cumhurbaşkanı tarafından verilen diğer görevleri yapmak görevi bulunmaktadır. Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı, bir diğer bağlı kurumdur. Buna göre ülkenin uluslararası güvenlikten bölgesel güvenliğe ulusal güvenlikten kamu emniyeti ve güvenliğine yönelik birçok seviyede duyulan ihtiyaca göre strateji ve politika geliştirdiği ve uygulamaya konduğu görülmektedir. Ulusal güvenliğini etkileyen meseleler büyük ölçüde Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan meseleler olmakla birlikte kurduğu güvenlik mimarisinde bölgesel ve uluslararası düzeydeki kimi meselelerin ülkenin ulusal güvenliğini doğrudan etkilediği açıktır. Öte yandan uluslararası ve bölgesel düzeyde meydana gelen gelişmelerin ülkenin savunma ve güvenlik politikalarını da etkilemektedir. 2000'li yıllardan bu yana ise Avrupa Birliği'ne üyelik kapsamında yürütülen politikalar doğrultusunda ülkenin teşkilatlanmasındaki kimi değişikliklerin bu kapsamda yürütüldüğü açıktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Güvenliği, Güvenlik Yönetimi, Güvenlik Algısı, Türkiye'de Güvenlik Kurumları

TURKEY'S SECURITY ORGANIZATION AND COORDINATION IN THE CONTEXT OF THE CHANGING UNDERSTANDING OF SECURITY

Abstract

Today, it is acknowledged that from the standpoint of public security, the perception of security is a concept that may be handled outside and beyond an individual, beginning with oneself. The concept of security diversifies, expands, and deepens based on the perceived level of security. The only constant is the desire to maintain power and control over it. A state can feel secure because it must be powerful in order to live. In terms of maintaining public order, safety, and security, a state's perception of security has been based on this principle throughout history. The concept encompasses international security, regional security, national security, collective security, planetary security, environmental security, water security, economic security, and cyber security. Individual-to-international security threats have grown and changed. It's clear that globalization, or the idea that it can't be stopped, has an effect on these security threats, which are now being looked into in different and uneven ways. Previously, it was only an issue between states; however, it is now observed that actors such as international organizations, regional organizations, non-governmental organizations, and the media are an integral part of this process by developing their own security understandings based on their respective size and purposes. In this context, it is observed that the security perception, which has been shaped by the historical reality, geography, and cultural values of the Republic of Turkey (hereinafter "Turkey"), is in flux and is shaped by the current threat perception. This study discusses the security administration structure established between the state organization and related institutions and organizations in response to Turkey's security issues.

Keywords: Public Security, Security Administration, Security Perception, Security Institutions In Türkiye

KAMU YÖNETİMİNDE KOORDİNASYON VE HABİS SORUNLAR: YÖNETİŞİM PERSPEKTİFİNDEN ÖRNEK OLAYLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hakan Gökhan GÜNDOĞDU[1]

Genişletilmiş Özet

Kamu yönetimi, günümüzde artan toplumsal karmaşıklık, hızlı teknolojik değişim ve küresel ölçekte karşılaşılan sorunlar nedeniyle geleneksel yaklaşımların ötesinde düşünülmesini gerektiren habis (wicked) sorunlarla karşı karşıyadır. Habis sorunlar, tanımlanması güç, dinamik, çok aktörlü ve çözümü belirli olmayan meseleler olarak öne çıkmaktadır. Çevre politikaları, göç yönetimi, kamu sağlığı ve dijital dönüşüm gibi alanlarda ortaya çıkan bu tür sorunlar, kamu yönetimi süreçlerinde koordinasyonun ve çok düzeyli işbirliklerinin önemini artırmaktadır. Bu bağlamda yönetişim yaklaşımları, kamu yönetiminde karmaşıklığı yönetmeye yönelik alternatif modeller olarak tartışılmakta ve uygulamada daha kapsayıcı, esnek ve katılımcı süreçlerin gerekliliğine işaret etmektedir.

Yönetişim teorisi çerçevesinde üç temel model ön plana çıkmaktadır: hiyerarşik yönetişim, piyasa yönetişimi ve ağ yönetişimi. Hiyerarşik yönetişim geleneksel kamu bürokrasisinin otoriteye dayalı yapısını temsil ederken; piyasa yönetişimi, rekabetçi mekanizmaları ve serbest ekonomik ilkeleri benimsemektedir. Ağ yönetişimi ise güven, karşılıklılık ve müzakereye dayalı ilişkiler ağı içinde sorunların çözümüne odaklanmaktadır. 1980'li yıllardan itibaren kamu yönetiminde neoliberal reformlarla birlikte piyasa temelli yaklaşımlar etkili olmuş; ancak bu modeller de habis sorunların çok boyutlu doğasını yeterince karşılayamamıştır. Bu noktada, yönetişim anlayışı doğrultusunda geliştirilen "Ortaklaşa Yönetim" (Joined-Up Government) ve "Bütünsel Kamu Yönetimi" (Whole of Government) gibi yaklaşımlar, kamu kurumları ile özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında etkin koordinasyonun sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu yaklaşımlar, politika üretim ve uygulama süreçlerinin parçalı ve silo mantığıyla değil, daha entegre ve eşgüdümlü bir biçimde yürütülmesini öngörmektedir.

Habis sorunlar, Rittel ve Webber (1973) tarafından tanımlanmış ve kamu politikası alanında çözüm üretmenin zorluklarını ifade eden bir kavram olarak literatürde yerini almıştır. Bu sorunların bazı ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. Öncelikle, tanımlanması güçtür; çünkü farklı disiplin ve politika alanlarının kesişiminde yer alırlar. Tek ve nihai bir çözüm önerisi sunulamaz; sorunlar evrilmekte, uygulanan çözümler yeni sorunlara neden olabilmektedir. Ayrıca, bu sorunlar çok aktörlü yapılar içerir ve çıkar çatışmalarına neden olur. Hükümetler, yerel yönetimler, özel sektör, STK'lar ve

[1] Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hakangokhangundogdu@anadolu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0656-4152.

vatandaşlar gibi farklı paydaşların katılımı gereklidir. Habis sorunlar, genellikle yüksek maliyetli ve uzun vadeli stratejiler gerektirir. Bu nedenle, kamu yönetiminde geleneksel dikey koordinasyon biçimleri yerine, çok paydaşlı ve yatay yönetişim modellerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bağlamda, yönetişim perspektifinden habis sorunlara getirilen çözüm önerilerinin örnek olaylar üzerinden değerlendirilmesi önemli bilgiler sunmaktadır. İlk olarak, göç yönetimi ve uyum politikaları, devletler arası eşgüdümün zayıf olduğu durumlarda ciddi krizlere yol açabilmektedir. Avrupa'daki mülteci krizi, bunun somut bir örneğidir. Avrupa Birliği, bu sorunlara entegre sınır yönetimi politikaları ile yanıt vermeye çalışmış ancak üye devletler arasındaki farklılıklar ve adil sorumluluk paylaşımının sağlanamaması krizi derinleştirmiştir. Almanya, göçmen entegrasyonuna yönelik federal ve yerel düzeyde koordineli politikalar geliştirerek çok düzeyli yönetişim modelini uygulamaya koymuştur. Türkiye ise Suriyeli sığınmacılara yönelik Geçici Koruma Statüsü çerçevesinde merkezi ve yerel yönetimler arasında işbirliği mekanizmaları geliştirmeye çalışmıştır. Ancak, yerel yönetimlerin rolünün açıkça tanımlanmamış olması uygulamalarda sorunlar yaratmaktadır.

İklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma politikaları, ulusal sınırları aşan, uzun vadeli ve yapısal dönüşümler gerektiren habis sorunlar arasında yer almaktadır. Paris İklim Anlaşması, devletler arasında ağ yönetişimini esas alan bir işbirliği modeli olarak dikkat çekmektedir. Ancak, anlaşmanın gönüllülüğe dayalı olması ve yaptırım mekanizmalarının zayıf kalması, uygulanabilirliğini sınırlamaktadır. Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da hayata geçirilen akıllı altyapı ve yeşil ekonomi uygulamaları, yerel düzeyde inovatif çözümlerle çevresel sürdürülebilirliği sağlayan başarılı örnekler arasındadır. Türkiye'deki "Sıfır Atık Projesi" ise kamu ve özel sektörün ortaklığına dayanan, sürdürülebilir kalkınma amacı güden bir yönetişim modelini temsil etmektedir.

COVID-19 pandemisi ise kamu sağlığı alanında küresel ölçekte yaşanan en güncel ve belirgin habis sorunlardan biri olmuştur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), pandemi boyunca ülkeler arasında eşgüdümü sağlamak için çeşitli mekanizmalar geliştirmiş; ancak farklı ülkelerin politika tercihlerindeki uyumsuzluklar bu çabaları sekteye uğratmıştır. Güney Kore'nin dijital temas takibi ve hızlı karar alma kapasitesi, pandemi sürecinde etkin koordinasyonun sağlandığı bir örnek olarak öne çıkmıştır. Türkiye'de ise "Hayat Eve Sığar" uygulaması ile dijital temas takibi yapılmış ve merkeziyetçi karar alma süreci ön planda tutulmuştur. Ancak, pandemi gibi krizlerin yönetiminde tek merkezli yapılar kadar yerel birimlerin esnekliği ve katılımı da belirleyici olmaktadır.

Sonuç olarak, habis sorunların yönetimi, kamu yönetiminde koordinasyonun merkezî önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Geleneksel merkeziyetçi ve hiyerarşik modellerin tek başına bu tür sorunlarla başa çıkmakta yetersiz kaldığı; esnek, çok aktörlü ve kapsayıcı yönetişim yaklaşımlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu doğrultuda, kamu politikalarında hiyerarşik, piyasa ve ağ yönetişimi modellerinin hibrit biçimlerde entegrasyonu gereklidir. Özellikle göç, iklim ve sağlık politikaları gibi

alanlarda çok düzeyli yönetişim mekanizmalarının geliştirilmesi, kurumlar arası iletişimin ve işbirliğinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Kamu yönetimi aktörlerinin, farklı disiplinlerden bilgi ve uzmanlıkları bir araya getirecek şekilde hareket etmesi; ortak akıl, şeffaflık ve karşılıklı güvene dayalı süreçleri teşvik etmesi, habis sorunlara yönelik daha etkili ve sürdürülebilir çözümler üretilmesine katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede, yönetişim perspektifi yalnızca kamu kurumlarının yeniden yapılandırılmasını değil, aynı zamanda vatandaşların ve diğer paydaşların aktif katılımını da önceleyen kapsayıcı bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yönetişim, Koordinasyon, Habis Sorunlar, Ağ Yönetişimi

COORDINATION AND WICKED PROBLEMS IN PUBLIC ADMINISTRATION: AN EVALUATION OF ILLUSTRATIVE EXAMPLES FROM A GOVERNANCE PERSPECTIVE

Abstract

Public administration today faces multidimensional and complex wicked problems that are difficult to resolve. Issues such as migration management, climate change, pandemics, and digital transformation emerge through the interaction of multiple stakeholders, revealing the inadequacy of traditional public administration models. Due to their uncertainty, constant evolution, high costs, and conflicts of interest among actors, wicked problems cannot be managed by a single authority. Therefore, governance and coordination-based solutions have gained increasing importance. In this context, hierarchical governance, market governance, and network governance models stand out. However, given the need for flexibility and multi-stakeholder collaboration, network governance and hybrid management models yield more effective results in addressing wicked problems. Approaches such as Joined-Up Government and Whole of Government aim to establish stronger coordination mechanisms among public institutions, the private sector, and civil society organizations. The primary objective of this paper is to examine administrative issues that lead to coordination challenges and wicked problems in public administration from a governance perspective. The study comprehensively addresses case studies and analyzes relevant policy documents, reports, and academic literature. The analyzed case studies include the refugee crisis in Europe, migration management in Turkey, the Paris Climate Agreement, Copenhagen's sustainable development policies, and the management of the COVID-19 pandemic. Through these cases, the effectiveness of governance mechanisms is assessed. The findings suggest that adopting participatory, flexible, and interdisciplinary governance mechanisms can contribute to the development of sustainable and innovative policies in tackling wicked problems in public administration.

Keywords: Governance, Coordination, Wicked Problems, Network Governance

POLİTİKA SÜRECİNDE BİRİMLER ARASI KOORDİNASYON ZORUNLULUĞU: KADINA YÖNELİK ŞİDDETE İLİŞKİN POLİTİKALAR*

Arzu DİLAVEROĞLU[1]

Genişletilmiş Özet

Kamu politikası, toplumsal gereksinim ve sorunlara yönelik olarak hazırlanmakta ve literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan biri "hükümetlerin yapmayı ya da yapmamayı seçtikleri şey" (Dye, 2011: 1) şeklindedir. Buradan hareketle, bir gereksinim ya da sorunun varlığına rağmen hükümetin eylemsiz kaldığı durumlarında söz konusu olabileceği anlaşılmaktadır. Sobacı'nın da (2013: 131) ifade ettiği gibi bu durum devletin kaynaklarının da sınırlılığı dikkate alınarak politika alanlarında tercih yapılması gerekliliğinden dolayı ortaya çıkmaktadır.

Hangi konuda politika süreci başlatılacağı önemli olmakla birlikte, sürece katkı sağlayacak aktörlerin isabetli şekilde belirlenmesi ve koordineli şekilde çalışmalarını sağlayacak zeminin oluşturulması gerekmektedir. Birimler arası iş birliği anlaşmaları, açık veri sistemleri, periyodik şekilde gerçekleşen toplantılar vb. mekanizmaların varlığı koordinasyonun sağlanmasını kolaylaştırabilmektedir. Nitekim Tortop vd. (2012: 103) tarafından ifade edildiği gibi koordinasyon sağlaması gereken birimlerin coğrafi ve fiziksel olarak genişlemesi koordinasyonun sağlanmasını zorlaştırmaktadır.

İnsan hakkı ihlali olarak tanılayabileceğimiz şiddet toplumsal sorunlardan biri olarak kişinin maddi ve manevi bütünlüğünü tehdit etmektedir. Bu ihlalin ortadan kaldırılması için başta 1982 Anayasası olmak üzere çeşitli yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemelere rağmen şiddet farklı türlerde (fiziksel, ekonomik, cinsel ve psikolojik) varlığını devam ettirmektedir. Ulusal ve uluslararası raporlarla ortaya konulan nicel ve nitel veriler "kadının" uğradığı şiddeti istatistiksel olarak ortaya koymakta ve sorunun büyüklüğü konuya ilişkin politikaların yapımını zorunlu kılmaktadır.

Öncelikle şiddetin ortaya çıkışının engellenmesi, ortaya çıkması halinde krizle mücadele edilebilmesi gerekmektedir. Ancak çok boyutlu bir içeriğe sahip olan şiddet, çeşitli birimlerin bir araya gelmesini ve koordineli şekilde çalışmasını gerektirmektedir.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 2. maddesinin d bendinde şiddet, "Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı

---

* Bu çalışmanın tam metni, 28.03.2025 tarihinde yayımlanan "Yönetimde Koordinasyon Uygulamaları, Keleş, R., Ö. F. Gençkaya, H. G. Gündoğdu (Ed.), Ekin Yayınları, Bursa" kitabında bölüm olarak yayımlanmıştır.
[1]Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, adilaveroglu@medipol.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7850-8838.

ya da özgürlüğün keyfî engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış" şeklinde tanımlamaktadır. Bununla birlikte Kanun'un ç bendinde, "kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış" şeklinde kadının maruz kaldığı şiddet müstakil olarak tanımlanmaktadır. İlgili Kanun'un 2. maddesi ğ bendinde ise "şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülkî amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararları" hükmü ile vali, kaymakam, yargı kurumları ve kolluk personelinin şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadele edilmesi noktasında hukuki sorumluluğu hüküm altına alınmıştır. Ayrıca 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinde büyükşehir belediyeleri ve nüfusu 100.000'in üzerinde olan belediyelerin, kadın ve çocuk konukevleri açmak zorunluluğu bulunmakta, diğer belediyelerin ise mevcut "mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek" konukevi açabileceği belediyelerin görev ve sorumluğun içerisinde düzenlenmiştir. Yasal düzenleme ile görev ve yetkisi bulunan aktörlerin yanı sıra Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) başta olmak üzere ilgili diğer bakanlıklar, üniversiteler, STK'lar sorunun çözümü için önemli aktörler olarak sıralanabilir.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (ASHB KSGM) çeşitli eylem planları hazırlamaktadır. Bu planlardan ilki 2007-2010 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanırken, ikincisi 2012-2015 ve üçüncüsü 2016-2020 yıllarını için hazırlanmıştır. En son hazırlanan eylem planı ise 2021-2025 yıllarını kapsamaktadır. ASHB KSGM 2018-2023 yılları kapsayacak şekilde "Kadının Güçlendirilmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı" hazırlanmıştır. Bu belge incelendiğinde, kamu kurum ve kuruluşlarından üniversitelere kadar farklı aktörlerin süreçte iş birliğinin önemine dikkat edildiği görülmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi şiddetin yapılış biçimleri ve ortaya çıkan sonuçları ile bir birimin başa çıkması olası olmayıp, çeşitli önleme çalışmaları yapmak ve müdahale için hazırlanacak olan politikaların farklı aktörlerle koordineli şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Böylelikle sorunun çözümüne yönelik aktörler arası haberleşme imkânı artarak, kaynakların daha etkinlik ve verimli kullanılmasına katkı sağlanacaktır.

Bu çalışmada sorunun koordineli şekilde ele alınmasını sağlamak amacıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı" içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Merkezi düzeyde hazırlanan bu plan'ın içerisinde yer alan birimler; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı şeklindedir.

Koordinasyon planında yer alan hedefler; mevzuatın etkin uygulanması, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, farkındalık yaratma ve bilinç yükseltme, veri toplama ve araştırma şeklinde dört başlıkta toplanmıştır. İlk hedefle mevzuatın yeniden değerlendirilmesi, gerekli güncellemelerin

yapılması, eksiklerin telafi edilmesi ve etkinliğinin artırılmaya çalışıldığı görülmektedir. İkinci hedefle, ilgili birimlerin kendi yetki ve görev alanlarındaki kurumsal gücünün artırılmasını sağlayacak iyileştirmeler yapması hedeflenmiştir. Üçüncü hedef olarak ilgili birimlerin kurum içi personele ve toplumun belli kesimlerine seminer, konferans veya çeşitli eğitimler yoluyla ulaşarak, şiddetle mücadele edilmesi konusunda farkındalık oluşturulmaya çalıştığı görülmektedir. Son hedef başlık olarak, veri toplama ve araştırma yapma konusunda yalnızca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca "aile içi şiddet araştırması yenilenmesi" şeklinde bir alt hedef belirlenmiştir. Plan'ın bu kısmında kısıtlılık olduğu görülmektedir. Sorunun büyüklüğü, alınacak tedbirlerin içeriği, alınan tedbirlerle mücadelenin istenilen düzeye gelip gelmediğinin görülmesi ve karar verme süreci açısından verinin önemi bilinmekle birlikte Plan'da bu hedefin sınırlı düzeyde ele alındığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Koordinasyon, Şiddet, Kadına Karşı Şiddet, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı

THE NECESSITY OF INTER-AGENCY COORDINATION IN THE POLICY PROCESS: POLICIES ON VIOLENCE AGAINST WOMEN

Abstract

Public policies are prepared by taking into account social needs or existing problems. When national and international statistical data are considered, the violence experienced by women reaches a level that can be classified as a societal problem. To address this issue, it is necessary for various units to work in coordination. Indeed, the problem stems from multiple sources. Therefore, it is essential to focus on solving the issue with a broad perspective. This necessitates the collaboration and harmonious work of units with different institutional capacities in resolving the current problem. In this study, the "Coordination Plan for Combating Violence Against Women," prepared by the Ministry of Family and Social Services and focused on the relevant issue, was examined using content analysis methodology. The analysis focused on which units are involved in the plan and what goals have been set. The plan includes the Ministry of Family and Social Services, the Ministry of Justice, the Ministry of Interior, the Ministry of National Education, the Ministry of Health, and the Presidency of Religious Affairs. The goals outlined in the plan are grouped under four main headings: effective implementation of legislation, strengthening institutional capacity, raising awareness and consciousness, and data collection and research. Each unit has set sub-goals aligned with its institutional capacity under these headings. However, it is observed that only the Ministry of Family and Social Services has set goals under the data collection and research heading. This is one of the limitations of the Plan.

Keywords: Coordination, Violence, Violence Against Women, Coordination Plan for Combating Violence Against Women

Kaynakça

ASBH. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı (2020-2021). https://www.aile.gov.tr/media/33061/koordinasyon-plani-v13-1.pdf

ASHB KSGM. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010), https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani/kadina-yonelik-aile-ici-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planini-2007-2010-gormek-icin-tiklayiniz.pdf

ASHB KSGM. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2021-2025), https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-plani-2021-2025.pdf

ASHB KSGM. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015), https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2012-2015-icin-tiklayiniz.pdf

ASHB KSGM. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020), https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/dagitimda-olan-yayinlar/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf

ASHB KSGM. Kadının Güçlendirilmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023), https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plani-2018-2023/

Dye, T. R. (2011). Understanding Public Policy, Longman, N.J. : Pearson Prentice Hall.

Sobacı, M. Z. (2013). "Politika Ağları: Aktörler Arası İlişkiler Üzerinden Kamu Politikasını Anlamak". *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, Sobacı, M. Z., Yıldız, M. (Ed.) Adres Yayınları, Ankara.

Tortop, N., İsbir, E. G., Aykaç, B., Yayman, H., & Özer, M. A. (2010). Yönetim bilimi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

İNSAN HAKLARI GÖSTERGELERİNDE BATI AVRUPA ÜLKELERİ ARASINDA TÜRKİYE'NİN YERİ

Gökhan DÖNMEZ[1], Mehmet Vedat PAZARLIOĞLU[2]

Genişletilmiş Özet

İnsan hakları kavramı, bireyin doğuştan sahip olduğu ve devlet veya diğer bireyler tarafından herhangi bir sebep gösterilmeden gasp edilemeyen hakları ifade eder. Diğer bir ifadeyle insan hakları, bireylerin doğuştan sahip olduğu ve devlet tarafından anayasa ve yasalarla koruma altına alınan haklardır. İnsan hakları, günümüzde devletlerin ve kültürlerin sınırlamalarını aşarak tüm insanlık tarafından benimsenmiş olan ve ortak koruma sistemlerine sahip bir değerler sistemi ile hukuk mekanizmalarının meşru temelini teşkil etmektedir.

Demokrasi ise toplumun yönetim biçimi ve karar alma sürecidir. Temel unsurları arasında hükümetin seçimle işbaşına gelmesi, hukukun üstünlüğü, özgür ve adil seçimler, insan haklarının korunması, bunun özelinde ise ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, çok seslilik, çoğulculuk ve azınlıkların korunması yer almaktadır. Görüldüğü üzere demokrasinin unsurları arasında, halkın iradesinin egemenliği, temel hak ve özgürlüklerin korunması, önemli bir yer tutmaktadır.

İnsan hakları ve demokrasi arasındaki temel ilişkilere bakıldığında, demokrasinin varlığı ve işleyişi için insan haklarının korunması ve güvence altına alınması çok önem arz etmektedir. Demokratik bir toplumda bireylerin temel hak ve özgürlüklerini kullanabilmesi, demokrasinin etkin bir biçimde işleyebilmesi için kritik bir unsurdur. İnsan hakları, demokratik sürecin en temel özelliği olarak kabul edilirken, demokrasi de insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için önemli bir zemin oluşturur. Bu ilişki, demokrasinin sadece seçimlerle sınırlı kalmayıp, bireylerin eşitlik, adalet, özgürlük ve katılım gibi haklarına saygı göstermesini gerektirir.

Demokrasi, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda önemli bir etkiye sahiptir. Demokratik bir sistemde, bireylerin temel hak ve özgürlükleri koruma altına alınmakta ve demokratik kurumlar aracılığıyla bu hakların uygulanması sağlanmaktadır. Aynı zamanda demokrasinin varlığı, insan haklarının ihlal edilmesini ve zulüm uygulanmasını engelleyebilmektedir. Özgür bir seçim ortamı, adil yargı sistemi, ifade özgürlüğü gibi demokrasi unsurları, insan haklarının güvence altına alınmasına katkı sağlamaktadır. Ancak demokrasinin eksiklikleri, insan hakları ihlallerine zemin hazırlayabilir. Bu noktada demokrasinin sürdürülebilirliği ve hakların korunmasının sağlanması için sürekli bir çaba gerekmektedir.

[1]Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, gokhan.donmez@yahoo.com, Orcid: 0000-0002-3332-2634.
[2] Prof. Dr. (E), Dokuz Eylül Üniversitesi, mvpazarlioglu@hotmail.com.

Her ne kadar demokratik bir rejimde, insan haklarının güvence altına alındığını söylesek de, Türkiye açısından demokrasi ve insan hakları konusuna bakıldığında, Türkiye'de son dönemde insan hakları konusunda yaşanan sıkıntılar, demokrasiyle olan ilişkisini olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle, demokrasinin güçlendirilmesi ve insan haklarının korunması için çeşitli önerilerde bulunulabilir. Öncelikle, Türkiye'deki yasal düzenlemelerin insan haklarına uygunluğu açısından gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, demokratik süreçlere katılımın arttırılması için toplumun farkındalığının artırılması ve eğitim çalışmalarının desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca, uluslararası insan hakları standartlarına uyum sağlanması için çaba gösterilmelidir.

Bu maksatla bu çalışmada, Batı Avrupa Ülkeleri olarak adlandırdığımız tam ve kusurlu demokrasiye sahip ülkelerle hibrit rejim statüsünde olan Türkiye'nin insan hakları açısından bir karşılaştırması yapılmış ve Batı Avrupa ülkeleri ile Türkiye'nin insan hakları göstergelerinde nasıl bir görüntü verdikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 21 Batı Avrupa ülkesi ve Türkiye veriler Göteborg Üniversitesi, V-Dem Enstitüsünün "https://www.v-dem.net/data/the-v-dem-dataset" web sitesinde yayınladığı veri setleri kullanılmıştır. Bu veri seti 202 ülke için 500 V-Dem göstergesi ve 245 endeks ile diğer veri kaynaklarından derlenen 57 göstergeyi içermektedir.

Batı Avrupa ülkelerinin İnsan hakları ve demokrasi birbirlerini tamamlayıcı unsurlar olup senkronize gelişim göstermektedirler. Bunun gelişimin sonucu literatürde Avusturya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İspanya, İsveç, İsviçre ve Birleşik Krallık "tam demokrasiye"; Belçika, Güney Kıbrıs, İtalya, Malta ve Portekiz "kusurlu demokrasiye" sahip ülkeler olarak tanımlanırken, yalnızca Türkiye "hibrit rejim" ülkesi şeklinde tanımlanmıştır. Çalışmada 21 ülkeye ait endeks verileri kullanılmıştır. Ancak tam demokrasiye sahip 15 ülke endeks verilerinin ortalaması ve kusurlu demokrasiye sahip 5 ülke endeks verilerinin ortalaması serileri ile Türkiye'nin endeks serilerinin görsel karşılaştırılmaları yapılmıştır.

Bu çalışmada Türkiye'nin insan hakları ve demokrasi bağlamındaki gelişimin Batı Avrupa Ülkeleri ile karşılaştırılması baz alındığından kullanılan veri setinin tarih aralığı olarak 1980-2023 dönemi alınmıştır. Bunun nedeni ise 1980 darbesi ve askeri yönetim tarafından hazırlanan 1982 Anayasası ve bu anayasa üzerinde yapılan değişikliklerin Türkiye'deki insan hakları ve demokrasideki gelişimini Batı Avrupa Ülkeleri karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koymaktır.

Bu çalışmada 1980-2023 döneminde demokrasi için seçimsel demokrasi, liberal demokrasi, katılımcı demokrasi, müzakereci demokrasi ve eşitlikçi demokrasi endeksleri kullanılmıştır. Demokrasinin standardının yüksekliğinin işareti olarak temiz seçim endeksi, çok partili seçimler ve kadınların siyasi güçlenme endeksleri çalışmaya dâhil edilmiştir. Yargı sistemindeki gelişmeleri görmek üzere yargı reformu endeksi, hükümetlerin yargıya yönelik baskı endeksi, yargı kısıntısı endeksi, kanun önünde eşitlik ve bireysel özgürlük endeksi, yargısal hesap verebilirlik endeksi ve hukukun üstünlüğü endeksi çalışmada değerlendirilmiştir. Bireylerin kendilerini fikirlerini açıklamaları ve

savunmalarının göstergeleri olan ifade özgürlüğü ve alternatif bilgi kaynakları endeksi, genişletilmiş ifade özgürlüğü endeksi, inanç özgürlüğü endeksi, sivil özgürlüklere saygıda toplumsal cinsiyet eşitliği endeksi ve sivil özgürlüğe saygıda sosyal sınıf eşitliği endeksi çalışmada kullanılmıştır. Bunların yanında işkence yasağı endeksi, yurtdışında dolaşım özgürlüğü endeksi, medyaya sansür endeksi, siyasi içerik nedeniyle tutuklamalar endeksi ve kamu sektörü yolsuzluk endeksine de açıklamaları güçlendirmek amacıyla çalışmada yer verilmiştir.

Bu çalışmanın hedefi AB üyelik sürecinde olan Türkiye'nin AB'nin çekirdek ülkelerini de içeren Batı Avrupa Ülkeleri ile insan hakları ve demokrasi açıdan uyumu değerlendirmektir. Bu noktada görülen eksikliklerin giderilmesi hususunda öneriler getirmektir. Böylece endekslerde geride kalınan değişkenlerde alınabilecek tedbirleri göstermektir.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Demokrasi, Kusurlu Demokrasi, Tam Demokrasi, Hibrit Rejim

TURKEY'S POSITION AMONG WESTERN EUROPEAN COUNTRIES IN HUMAN RIGHTS INDICATORS

Abstract

The concept of human rights refers to the rights that individuals are born with and that cannot be usurped by the state or other individuals without any justification. In other words, human rights are the rights that individuals are born with and are protected by the state through constitutions and laws. Today, human rights constitute the legitimate basis of a system of values and legal mechanisms that have transcended the limitations of states and cultures and have been adopted by all humanity and have common protection systems. Democracy is the way society is governed and the decision-making process. Its basic elements include elected government, the rule of law, free and fair elections, the protection of human rights, in particular freedom of expression, freedom of association, polyphony, pluralism and the protection of minorities. As can be seen, the sovereignty of the will of the people and the protection of fundamental rights and freedoms have an important place among the elements of democracy. This study aims to reveal how Western European countries and Turkey compare in terms of human rights indicators. For this purpose, data sets published by the V-Dem Institute of the University of Gothenburg on the website "https://www.v-dem.net/data/the-v-dem-dataset" were used for 21 Western European countries and Turkey. This data set includes 500 V-Dem indicators and 245 indices for 202 countries and 57 indicators compiled from other data sources. In Western European countries, human rights and democracy are complementary and develop in synchrony. As a result of this development, in the literature, Austria, Denmark, Finland, France, Germany, Greece, Greece, Iceland, Ireland, Luxembourg, Luxembourg, Netherlands, Norway, Spain, Sweden, Switzerland and the United Kingdom are defined as countries with "full democracy"; Belgium, Southern Cyprus, Italy, Malta and Portugal are defined as countries with "flawed democracy", while only Turkey is defined as a "hybrid regime" country. Index data for 21 countries were used in the study. However, visual comparisons of Turkey's index series with the average index data of 15 countries with full democracy and the average index data of 5 countries with flawed democracy were made.

Keywords: Human Rights, Democracy, Flawed Democracy, Full Democracy, Hybrid Regime

İNSAN HAKLARI İHLALLERI İLE MÜCADELEDE TÜRKIYE İNSAN HAKLARI VE EŞITLIK KURUMU'NUN ROLÜ

Hatun KORKMAZ[1]

Genişletilmiş Özet

İnsan hakları, kişinin sırf insan olduğu gerekçesiyle sahip olduğu haklardır (Donnelly, 1989, s 19). Bu hak ve yetki dâhilinde insan hakları, ulusal ve uluslararası düzey olmak üzere iki farklı düzlemde ele alınmakta ve korunmaktadır. Bu kapsamda ulusal düzey, devletin hem koruyucu olarak üstlendiği rol hem de bazı durumlarda ihlallerin doğrudan kaynağı olabilmesi sebebiyle mağdurların karşılaştığı ilk yüz olmaktadır. Bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması, devletin temel görevidir. Zira bireyin hem diğer bireyler karşısında hem de devlet gücü karşısında etkili bir korunmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Bu koruma ya da denetim genel olarak idari, siyasi ve yargısal yollarla yapılmaktadır ancak idari ve siyasi denetimin yeterince etkili olmaması, yargısal denetimin etkili fakat teknik, uzun ve pahalı bir süreç olması, birçok bireyin yargı yolunu tercih etmemesi veya edememesi ile sonuçlanmaktadır. Bu nedenle, hukuk devletleri bireyleri koruyabilecek yeni denetim mekanizmaları benimsemeye başlamıştır. Benimsenen bu yeni denetim yöntemleri mevcut denetim yöntemlerini ortadan kaldırmamakta, aksine onları destekleyici bir işlevsel etkiye sahip olmaktadır (Albayrak, 2020). Bu noktada, demokratik hukuk devleti ilkesini tesis etmeye çalışan birçok ülke, ulusal düzeyde bağımsız kurumlar oluşturarak yargı öncesi çözüm mekanizmaları geliştirmektedir. Böylelikle bireylerin hak arama mücadelesine destek vermektedir.

Günümüzde hak arama hürriyeti, insan haklarının geliştirilmesi, küresel adalet ve barışın korunmasında büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda bireysel hak ve özgürlüklerin sağlanması, demokratik toplum düzeninin tesis edilmesi, birçok ülkenin gündeminde ve politikasında yer almaktadır. Tüm bu konuların odağında yer alan hususlardan biri de devlet ile bireyler ve diğer kişiler arasındaki uyuşmazlıklardır. Zira meşru şiddet kullanma gücüne sahip tek aygıt olan devlet, bireysel hak ve özgürlükler karşısında kimi zaman koruyucu, kimi zaman ise bir tehdit unsuru olabilmektedir. Demokratik hukuk devletleri, birey devlet arasındaki potansiyel uyuşmazlıklarda bireyin lehine olacak kurum ve düzenlemeleri tesis etmeyi tercih etme eğilimindedirler ve bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması, devletin temel görevidir. Bu yolda öne çıkan kurumlardan biri de 20 Aralık 1993'te BM Genel Kurulunda kabul edilen Paris Prensipleri doğrultusunda oluşturulan İnsan Hakları kurumlarıdır. Nitekim Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), birçok ülkedekine benzer şekilde Paris İlkeleri doğrultusunda, 20.04.2016 tarihli ve 29690 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6701 sayılı Kanun ile kurulmuştur. TİHEK, bağımsız olması,

[1] Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hatunkorkmaz@erciyes.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0641-4576.

başvuruların ücretsiz olması, yapılan başvuruların sonuçlandırılmasının belirli bir süre ile sınırlı olması bakımından bireylerin lehine yargı öncesi bağımsız çözüm mekanizması olarak öne çıkmaktadır (Gözler ve Kaplan, 2022). Paris Prensipleri, "ulusal kurumlar" olarak da anılan ulusal insan hakları kurumlarının (UİHK) taşıması gereken niteliklere dair çerçeveyi belirleyen temel bir metindir. Paris Prensiplerinin önemi, UİHK'lerin yapısını ve işlevini belirlemenin dışında esasen bu kurumlara meşruiyet ve güvenilirlik zemini kazandırmasından gelmektedir.

Paris Prensipleri çerçevesinde ulusal insan hakları kurumlarının, yasal veya anayasal dayanağa sahip olma, hükümetten bağımsız olma ve özerklik, insan haklarının korunması ve güçlendirilmesi için geniş yetkilere sahip olma ve yeterlilik, üye seçiminde ve tayininde çoğulculuk ve bağımsızlığın sağlanması, yeterli mali kaynak ve mali özerklik, sivil toplum ve devlet arasında köprü olma gibi özellikleri taşıması beklenmektedir.

UİHK'ler anayasal veya yasal düzeyde, insan haklarının korunması ve güçlendirilmesi için kurulmuş kamu kurumlarıdır. Kamu idaresi içinde yer almakla birlikte işleyiş olarak hükümetten bağımsız kurumlardır. Çalışma alanları çeşitlilik göstermekle birlikte esasen insan hakları konusunda farkındalık yaratma, bilgilendirme yapma, ulusal düzeydeki gelişmeleri ve hak ihlallerini izleme, raporlama yapma, taraf olunan sözleşmeler ve ilgili diğer uluslararası ve ulusal mevzuat çerçevesinde insan haklarının korunması ve güçlendirilmesi çalışmalarını destekleme, tarafı olunan sözleşmelerin ulusal düzeyde etkin uygulanmasını sağlayacak çalışmalarda bulunma, ilgili mevzuatı insan hakları bakış açısıyla gözden geçirme, -ihtiyari olmakla birlikte- bireysel başvuruları değerlendirme bu kurumların temel çalışma alanlarıdır.

Dünya liderleri 2015 yılında, 2030'a kadar aşırı yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlik ve adaletsizlik ile mücadele etmek ve iklim değişikliğini düzeltmek hedefiyle, BM tarafından belirlenen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA) üzerinde uzlaşmıştır. 16. SKA "Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumlar tesis etmek, herkes için adalete erişimi sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak" şeklinde belirlenmiştir. Bu bağlamda bireylere hak arama mücadelesinde yardımcı olabilecek yargı öncesi, vatandaşların kolayca erişim sağlayabileceği bağımsız çözüm üreten kurumların oluşturulması, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için vazgeçilmezdir. Bu kurumlar sadece barış adalet ve güçlü kurumlar amacına katkı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda diğer SKA'ların gerçekleştirilebilmesi için doğrudan veya dolaylı şekilde katkı sağlayabilir. Öyle ki bir ülkenin ekonomik, toplumsal ve çevresel sorunlarını çözebilmesi ve sürdürülebilir kalkınmasını sağlayabilmesi için öncelikle şeffaf, hesap verebilir ve adil bir kamu kurumlarına sahip olması gerekmektedir (Karaer, 2022, 298). Dolayısıyla bireylerin hak arama mücadelesinde yargı öncesi bağımsız çözüm üreten insan hakalrı kurumlarının incelenmesi ve geliştirilmesine katkı sağlanmaya çalışılması, ulusal ve küresel barışın sağlanmasında önemli bir adımdır.

Bununla birlikte, günümüz toplumlarında çatışma kültürünün yaygınlaşması ve birçok sebebe dayalı olarak uyuşmazlıkların artması oldukça muhtemeldir. Bu uyuşmazlıkların kesin çözümü yargı mercilerinde gerçekleşmektedir ancak yargı sürecinin pahalı, uzun ve teknik olması, birçok bireyin bu yolu tercih etmesinden alı koymaktadır. Diğer bir deyişle, bireyleri hak arama hakkından uzaklaştırabilmekte ve ket vurmaktadır. Çalışmada bu durum, "önemli bir sosyal sorun" olarak nitelendirilmiştir. Bu soruna çözüm bulma arayışında ise, bireylerin ücretsiz ve kolayca ulaşabilecekleri bağımsız çözüm üreten kurumların incelenmesi ve geliştirilmesine katkı sağlanması proje kapsamında amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın konusu, bireylerin hak arama mücadelesinde, devletle ve diğer kişilerle yaşadıkları uyuşmazlıklarda yargıya alternatif bağımsız kurumlardır. Çalışma bu kurumlardan, insan hakları kurumlarına odaklanmaktadır.

Bu çerçevede çalışmanın amacı, bireylerin hak arama mücadelesinde ve uyuşmazlıklarda yargı öncesi çözüm üreten bağımsız insan hakları kurumlarının işlevselliğini, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu örneğinde incelemektir. Bu amaç doğrultusunda şu hedefler belirlenmiştir: Öncelikle Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu hukuki ve kurumsal boyutu ile kapsamlı olarak incelenecektir. Daha sonra Kurum'un verdiği kararlar ve yaptırımlar incelenecektir. Böylelikle Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun insan hakları ihlallaeri ile mücadeledeki işlevselliği ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, İnsan Hakları İhlalleriyle Mücadele, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

THE ROLE OF THE HUMAN RIGHTS AND EQUALITY INSTITUTION OF TURKEY IN COMBATING HUMAN RIGHTS VIOLATIONS

Abstract

Human rights are the rights that an individual possesses solely because they are human. Within this scope, human rights are addressed and protected on two different levels: national and international. This protection or oversight is generally carried out through administrative, political, and judicial means. However, the ineffectiveness of administrative and political oversight, along with the fact that judicial oversight is effective but often a technical, lengthy, and costly process, results in many individuals either not preferring or not being able to resort to judicial channels. Therefore, rule-of-law states have begun to adopt new oversight mechanisms capable of protecting individuals. At this point, many countries striving to establish the principle of the democratic rule of law are developing pre-judicial resolution mechanisms by creating independent institutions at the national level. In this way, they support individuals in their struggle for the protection of their rights.

The subject of this study is independent institutions that serve as alternatives to the judiciary in individuals' struggle for the protection of their rights and in disputes with the state and other individuals. In this context, the aim of the study is to examine the functionality of independent human rights institutions that provide pre-judicial solutions in individuals' struggles for rights protection and in disputes, using the example of the Human Rights and Equality Institution of Turkey.

Keywords: Human Rights, Combatting Human Rights Violations, Human Rights and Equality Institution of Turkey

Kaynakça

Albayrak, H. (2021). Türkiye insan hakları ve eşitlik kurumunun Türk kamu yönetiminin denetimindeki yeri ve işlevi. Sayıştay Dergisi, 31(119), 129-153.

Altunışık, R., Coşkun, R. ve Bayraktaroğlu, S. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri.* Sakarya Yayıncılık.

Aziz, A. (1994). *Araştırma yöntemleri teknikleri ve iletişim* (2. Baskı). Turhan Kitabevi.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(2).

Baxter, P., & Jack, S. (2008). Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers. *The Qualitative Report*, *13*(4), 544-559.

Beyoğlu, A. (2021). T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun kurumsal yapı, işleyiş ve etkinlikleri açısından bir karşılaştırma. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences, 23*(3), 992-1013.

Büyüköztürk Ş., Çakmak E., Akgün Ö. vd. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

Caner, C. (2020), Kamu yönetimi incelemelerinde bir alt disiplin: karşılaştırmalı kamu yönetimi (KKY). *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, *46*, 271-301.

Creswell, J. W. (2002). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative*. Prentice Hall Upper Saddle River.

Çokluk, Ö., Yılmaz, K., Oğuz, E. (2011). A qualitative ınterview method: focus group ınterview. *Journal of Theoretical Educational Science*, *4*(1), 95-107.

Donnelly, J. (1989). The relative universality of human rights. Human Rights Quarterly, 29(2), 281-306.

Geylani, D., & Nohutçu, A. (2021). The effectiveness of the public auditorship ınstitution (ombudsman) in turkey and a comparison with the national ombudsmen of england and france. *Liberal Düşünce Dergisi*, *26*(104), 127-144. https://doi.org/10.36484/liberal.989343

Girgin-Büyükbayraktar, Ç. (2018). Kadınların günlük hayattaki iletişim engelleri: nitel bir çalışma. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, 29,* 141-160.

Gurevitch M, Blumler JG. (1990). Political communication systems and democratic values. In: *lichtenberg j, ed. democracy and the mass media: a collection of essays. cambridge studies in philosophy and public policy* (pp. 269-289), Cambridge University Press.

Gürbüz S., Şahin F. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri, felsefe – yöntem – analiz*. Seçkin Yayınevi.

Gözler, K. ve Kaplan, G. (2022). İdare hukuku dersleri. Ekin Yayınevi.

Karaer, A. (2022). Sürdürülebilir kalkınma sürecinde ombudsmanlık kurumlarının rolü. *Ombudsman Akademik*, *8*(16), 287-325.

Kurtuluş, K. (1998). *Pazarlama araştırmaları*. İ.Ü. İşletme Fakültesi.

Malhotra N. K., (2023). *Pazarlama araştırmaları* (Çev. Ed.Mahir Nakip, Ahmet Buğra Hamşioğlu). Palme Yayıncılık.

McCracken, G. (1988). The long interview. Sage Publications.

Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. Eskişehir *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 323-343.

Patton, M. Q. (2015). *Qualitative evaluation and research methods*. CA: Sage.

Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş. nicel ve nitel yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi.

Tekin, H. (2012). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.

Tuna, A. (2021). Sürdürülebilir kalkınma sürecinde ombudsmanlık kurumlarının rolü. *Ombudsman Akademik*, *8*(16), 287-325.

Tutar, H. ve Erdem, A. T. (2020). *Örnekleriyle bilimsel araştırma yöntemleri ve -SPSS uygulamaları.* Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yin, R.K. (2003). *Case study research: design and methods*. 3rd Edition, Sage.

https://ganhri.org/history-of-ganhri-and-nhris/ adresinden alınmıştır.

https://ennhri.org/our-members/ adresinden alınmıştır.

https://worldpopulationreview.com/cities adresinden alınmıştır.

https://worldpopulationreview.com adresinden alınmıştır.

www.turkiye.un.org adresinden alınmıştır.

www.turkiye.un.org adresinden alınmıştır.

TÜRKİYE'DE BİR SOSYO-POLİTİK SORUN OLARAK İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ: BİR İLERİ İKİ GERİ

Fatih ERTUGAY[1]

Genişletilmiş Özet

İfade özgürlüğü her ne kadar modern siyasal hareketler ve siyasal yapılarla birlikte ortaya çıkmış olsa da, genel nitelikleri itibariyle farklı kavramlar ve değerlendirmeler içerek şekilde çok daha eski ve keyfiyetli bir felsefi ve olgusal geçmişe sahiptir. Hali hazırda işleyen bir demokrasinin, medeni bir sosyo-politik sistemin ve iktisadi refahın en önemli bileşenlerinden ve temel gerekliliklerinden birisi olarak kabul edilen ifade özgürlüğünün, kendisine atfedilen önem bağlamında cari bir hukuksal-politik gerçekliğe dönüşebilmesi elbette bir takım gerekliliklere şamildir. Başka bir anlatımla başta anayasa olmak üzere hukuki metinlerde ifade özgürlüğüne dair düzenlemelere yer vermek, yer yer ifade özgürlüğü ile ilgili söylevler gerçekleştirmek, ders programlarında ve müfredatlarda ifade özgürlüğüne dair içerikleri kaleme almak ifade özgürlüğünün değerinin ve anlamının sağlıklı ve istenilir düzeyde tesis edilmesini ya da genel anlamda ifade özgürlüğünün güvence altına alınmasını garantilememektedir.

Bir kavşak hak olan ifade özgürlüğü demokratik bir siyasal sistemin ve toplumsal yapının hem en önemli yapı taşlarından hem de en önemli göstergelerinden birisidir. Diğer bir ifadeyle onun bir kavşak hak olması, ifade özgürlüğünün var olmasının, sağlıklı bir işleyişe sahip olmasının ve etkili koruma mekanizmaları aracılığıyla güvence altına alınmış olmasının diğer hak ve özgürlüklerin de varlığının ve güvence altında olmasının bir göstergesi olarak değerlendirilebileceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ifade özgürlüğü ister baştan bakılsın ister sondan bakılsın özgürlükler ve demokrasi açısından hayati nitelikteki bir değeri ifade eder.

İfade özgürlüğünü "insanların görüş, kanaat, düşünce ve taleplerini başlarına kötü bir şey gelmesi, özellikle kamu otoriteleri tarafından başlarına kötü bir şey getirtilmesi korkusu taşımadan serbestçe ifade edebilmeleri" (Yayla, 2008: 160) şeklinde genel bir şekilde tanımlamak mümkündür. Burada görüleceği gibi ifade özgülüğü öncelikli olarak kamu otoritelerine karşı ileri sürülen ve onların ihlallerine karşı güvence altına alınması gerekliliğinin altı çizilen bir özgürlüktür. Kamu otoriteleri sahip oldukları geniş imkânlarla ve devletin tekelinde bulunan cebir kullanma yetkisi ile ifade özgürlüğüne yönelik sınırlamalar, engeller ve tehditler ortaya koyabilmektedir. Bu nedenle başta ifade özgürlüğü olmak üzere diğer tüm hak ve özgürlüklerin öncelikli olarak kamu otoriteleri ve devlete karşı korunmaları ve güvence altına alınmaları gerekir.

İfade özgürlüğüne dönük bir başka tehdit de diğer bireylerden gelebilecek olan tehdittir. Bir insanı

[1] Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, fertugay@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-8469-4393.

düşüncelerinden ve bu düşüncelerini dile getirmekten ötürü ayıplamak, tahkir etmek, onu küçük düşürmeye çalışmak, hakaret etmek ve hatta kimi durumlarda fiziki müdahalelerde bulunmak ifade özgürlüğüne dönük diğer bireylerden gelebilecek tehdit ve tehlikelerden bazılarıdır. Dikkat edilirse ifade özgürlüğüne diğer bireylerden gelebilecek tehdit ve tehlikeler, kamu otoritelerinden gelebilecek tehdit ve tehlikelerle mukayese edildiğinde daha sınırlı ve daha cüzi tehdit ve tehlikeler olarak dikkat çekmektedir. Ancak burada önemli bir farka işaret etmek gerekir. Sosyo-politik kültürü başta ifade özgürlüğü olmak üzere diğer özgürlükler ve aynı zamanda hoşgörü, sosyo-politik mütekabiliyet ve eşdeğerlilik, tahammül, ötekinin varlığını kabul ve saygı gibi hususlarda belirli niteliği haiz olmayan, belirli bir düzeye gelmemiş olan toplumlarda, ifade özgürlüğü öncelikli olarak toplumsal-bireysel bir tehdit ve tehlikeye maruz kalmaktadır. Bunu şu şekilde de ifade etmek mümkündür: İfade özgürlüğünün anlam ve değerinin toplumsal olarak kavranmadığı, içselleştirilmediği ve önemsenmediği siyasal sistemlerde hiçbir hukuki düzenleme ifade özgürlüğünü güvence altına alamayacaktır.

Türkiye'de de tam olarak böylesi bir sosyo-politik durum söz konusudur. Türkiye'de ifade özgürlüğü mevzuat tarafından tanınmış ve güvence altına alınmış, onun korunması amacıyla bir takım mekanizmalar düzenlenmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen Türkiye uzun yıllardan beri AİHM'de aleyhte sonuçlanan davalar açısından ilk sıralarda yer almayı sürdürmektedir. Ayrıca buradaki sorun sadece Türkiye'nin devlet olarak AİHM'de yargılanması ve mahkûm edilmesi değil, ifade özgürlüğü konusundaki bu vasatlığın, hatta daha doğrusu yetersizliğin niteliksiz ve kötü diyebileceğimiz bir politik ortamdan ve kültürden kaynaklanıyor olmasıdır. Dolayısıyla son tahlilde ifade özgürlüğü konusundaki sorunlu politik gerçekliğin temel nedenleri arasında, literatürde (Şen ve Şen, 2015; Göngen, 2016; Çakmak, 2016; Bahçe ve Demir, 2017; Şahin, 2023) yoğun bir şekilde ele alınmış olan devlet merkezli düşünce ve pratikler, kamu otoritelerinin uygulama sorunları, kamu görevlilerinden kaynaklı hususlar gibi sorunlar yatmakla birlikte, belki bu sorunlardan çok daha önemli bir başka sorun da burada ele alınmalıdır. O da ifade özgürlüğünün sağlıklı bir şekilde hayat bulacağı ve güvence altına alınabileceği bir toplumsal iklimin ve politik kültürün varlığının eksikliğidir.

Bu bağlamda çalışmanın en temel amacı, Türkiye'de ifade özgürlüğü konusunda yaşanan sorunların aslî nedeninin hukuki düzenlemeler ile pratikteki kurumsal işleyişten değil, özgürlükçü bir kültürel iklimin eksikliğinden kaynaklandığına dair bir tartışma yürütmektir. Bu tartışmanın önemli bir boyutunu da son zamanlarda giderek yaygınlaşan sosyo-politik linç kültürü ile başta sosyal medya olmak üzere çeşitli mecralardaki ifade beyanlarına ilişkin toplumsal tutumlar oluşturmaktadır. Söz konusu mecralardaki ifade beyanları hızlı ve yoğun bir şekilde bireyler tarafından hukuksal olarak cezalandırılma talepleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Esasında politik-psikolojinin konusuna giren bu durum, ifade özgürlüğü hususunda toplumda genel bir bilinç ve buna bağlı bir duyarlılığın

oluşmamış olduğunu ortaya koyan göstergelerden birisidir. Bu bağlamda çalışma, Türkiye'de ifade özgürlüğüne yönelik bilinç ve duyarlılık ile demokratik bir siyasal işleyiş arasındaki ilişkiye odaklanmakta ve bunu sorunsallaştırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İfade Özgürlüğü, Türkiye, Sosyo-Politik Sorun

FREEDOM OF EXPRESSION AS A SOCIO-POLITICAL PROBLEM IN TÜRKİYE: ONE FORWARD TWO BACKWARDS

Abstract

Making regulations on freedom of expression in legal texts, especially in the constitution, making speeches on freedom of expression from time to time, writing content on freedom of expression in curricula and syllabuses do not guarantee that the value and meaning of freedom of expression is established at a healthy and desirable level or that freedom of expression in general is secured.

The main aim of the study is to conduct a discussion on the fact that the main reason for the problems experienced in Türkiye in terms of freedom of expression is not the legal regulations and institutional functioning in practice, but the lack of a libertarian cultural climate. An important dimension of this discussion is the socio-political lynching culture that has become increasingly widespread in recent times and social attitudes towards statements of expression on various media, especially social media. Statements of expression in these channels are rapidly and intensively confronted with demands for legal punishment by individuals. In fact, this situation, which is the subject of political-psychology, is one of the indicators revealing that a general awareness and a related sensitivity have not been formed in the society regarding freedom of expression. In this context, the study focuses on and aims to problematise the relationship between awareness and sensitivity towards freedom of expression and democratic political functioning in Türkiye.

Keywords: Freedom of Expression, Türkiye, Socio-political Problem

Kaynakça

Bahçe, A. ve Demir, A. (2017). İfade özgürlüğünün teorik boyutu ve Türk hukukunda ifade özgürlüğü. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 4*(2), 41-80.

Çamak, S. (2016). Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına göre ifade özgürlüğünün sınırlanması. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *6*(4), 1067-1090.

Göngen, M. A. (2020). *AB kriterleri ışığında Türkiye'de ifade ve basın özgürlüğü*. Literatürk Yayıncılık.

Şahin, Z. B. (2023). Dezenformasyonla mücadelede ifade özgürlüğü: içeriğin korunması ve 29. madde. *Yeni Medya*, 15), 282-299.

Şen, A. F. ve Şen, Y. F. (2015). Sosyal medya, iletişim hakkı ve ifade özgürlüğü üzerine bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17*(2), 122-136.

Yayla, A. (2009). İfade hürriyeti nedir, niçin gereklidir?. *Liberal Düşünce Dergisi,* (50), 159-175.

İNSAN HAKLARI İHLALLERİ VE SAVAŞ SUÇLARI BAĞLAMINDA İSRAİL'İN ULUSLARARASI HUKUK TANIMAZLIĞI

Ali CAN[1], Ecem AYBEY[2]

Genişletilmiş Özet

İsrail-Filistin davasının temelleri içerisinde pek çok farklı sebep, dinamik ve değişken bulunmaktadır. Siyasi (egemenlik, ulus), kültürel (din, etnik, ırk), tarihi (dışlanma, baskı, ötekileştirme) sebepler ön planda olagelmiştir. İsraillilerin kutsal kitabı olan Tevrat, İsraillilerin günümüzden yaklaşık 3500 yıl kadar önce Mısır coğrafyasında köle olduklarını, dışlandıklarını ve çok fazla baskıya maruz kaldıklarını anlatmaktadır. 2000 yıl kadar önce ise bugünkü Filistin ve İsrail-Mısır hattını kapsayan Doğu Akdeniz bölgesinden Romalılar tarafından kovuldukları ve yeryüzünün çeşitli bölgelerine dağılarak küçük azınlıklar halinde yaşamaya çalıştıkları belirtilmektedir. Fakat 1290 senesinde İngiltere'den, 1392 senesinde Fransa'dan, 1421 senesinde Avusturya'dan kovulmaya devam eden, I. ve II. Dünya Savaşları'nda soykırıma maruz kalan Yahudiler, tarih boyunca yurtsuzluktan kurtulamamış, bunun üzerine kendilerine vaat edildiğini düşündükleri topraklarda bağımsız bir devlet kurma niyetine girmişlerdir. ''Vaat edilmiş topraklar'' ise Fırat ve Nil nehirleri arasında olup, Filistin'i de kapsayan bir bölgededir. Yahudilerin kendi topraklarında yaşamasını istemeyen başta İngiltere olmak üzere Avrupa devletleri, Yahudilerin Filistin topraklarına planlı bir biçimde yerleştirilmesini gerçekleştirmişlerdir (Daban, 2024: 1637). Semavi dinler için kutsal kabul edilen Kudüs şehrine ev sahipliği yapmakta olan Filistin, 1517 yılından 1917 yılına kadar (Birinci Dünya Savaşı dönemine kadar) Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimi altında kalmıştır. Filistin ve Irak cephelerinde yenilgiler alması sonucunda Osmanlı İmparatorluğu geri çekilmiş ve bölgeyi İngilizler siyasi ve askeri bağlamda egemenlikleri altına almıştır. Geçici manda rejiminden sonra şartlar olgunlaştığında halklara kendi kaderini tayin etme hakkı tanınmıştır. 1881-1893 yılları arasında Kudüs ve çevresinin nüfusunun %66'sını Müslüman Araplar, %8'ini Yahudiler ve %23'ünü Hristiyanlar oluşturmakta iken, İngiliz manda yönetimi döneminde (1922) Yahudilerin oranı %54'e yükselmiştir. İngiliz Manda Yönetimi, İlk Siyonist Kongre kararları ve Balfour Deklarasyonu çerçevesinde bölgede yoğunlaşan Yahudi göçlerine izin vermiş, bu demografik yapıyla teşkilatlanmıştır. Sonraki süreçte ise Orta Avrupa'da antisemitizm, sosyo-ekonomik problemler dolayısıyla yükselmiş, 1930'lardan itibaren bölgede yoğun bir Yahudi göçü yaşanmıştır. Bunun neticesinde bölgedeki nüfus yapısı daha da dönüşmüştür. Filistin topraklarına yönelen Yahudiler, büyük çoğunluğunu Arapların oluşturduğu bölgede Yahudi devleti kurulmasının Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmesinin akabinde, takvimler 14 Mayıs 1948 tarihini gösterirken İsrail devleti

[1] Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü. alican@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5089-209X.
[2] Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Medya Ana Bilim Dalı.

bağımsızlığını ilan etmiştir. Kurulduğu günden bugüne işgalci politikalar izlemesinin neticesinde bir açmaz olarak değerlendirilen Filistin Krizi/Sorununa sebebiyet vermiş olan İsrail, Altı Gün Savaşı'nda (1967) Batı Şeria ve Gazze Şeridini hâkimiyeti altına almıştır. Sonrasında Camp David Anlaşması'yla (1979) Batı Şeria ve Gazze'deki yerlilere kısıtlı bir özerklik hakkı sunulsa da bölgede uygulanan sosyal yardım kesintisi, mala el koyma ve işgal gibi uygulamalardan vazgeçilmemiştir. Sonraki yıllarda da pek çok farklı ideoloji ve dinamikten beslenen bu açmaz, geri çekilmeler; ateşkesler ve uzlaşma çalışmalarına rağmen çeşitli bahanelerle yeniden başlamış ve Gazze'de hayatı durma noktasına getirmiştir (Yamak, 2020: 26). Özellikle son yıllarda İnsan Hakları İzleme Örgütü, Birleşmiş Milletler özel raportörleri, Uluslararası Af Örgütü, Sınır Tanımayan Doktorlar, gibi kuruluşlar ve insan hakları uzmanları tarafından savaş suçu kapsamında kabul edilen hamleleriyle (temiz içme suyu kaynaklarını kapatması, fosforlu mühimmat kullanması, gelişigüzel hava saldırıları düzenlemesi, konut kulelerini; okulları, binaları, UNRWA tesislerini, hastaneleri ve yardım konvoylarını hedef alması gibi) birlikte İsrail, savaşı adeta bir soykırıma dönüştürmüş, pek çok insan hakkı ve uluslararası hukuk kuralını çiğnemiştir. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi (1949) ve Lahey Sözleşmesi (1907), İşgal Altındaki Topraklarda uygulanmakta olan sözleşmeye dayanan hukuk kurallarını barındırmaktadır. 1907 Lahey Sözleşmesi'nin 42. Maddesi, bir bölgenin düşman ordusunun yetkisi altında yer aldığında işgal edilmiş olacağını kabul etmektedir. 1907 Lahey Sözleşmesini imzalamayan İsrail, hukuken bunun uygulanabilirliğini kabul etmekte fakat taraf olduğu 1949 Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin İAFT'de uygulanabilirliğini mütemadiyen reddetmektedir. Bu Sözleşme'nin 2. Maddesini göz önünde bulunduran İsrail, sadece Taraf Devletlerin egemen olduğu topraklar için bunun geçerliliği olduğunu, Mısır ve Ürdün'ün Gazze Şeridi ve Batı Şeria üzerinde hiçbir zaman yasal bir egemenliği olmadığından mütevellit, bu bölgelerin uluslararası hukuk çerçevesinde işgal altındaki topraklar olarak kabul edilemeyeceğini ve dahi bölgenin iade edilmesi lazım gelen herhangi bir hükümete ait olmadığını iddia ederek kendisini savunmaktadır. Aynı zamanda İsrail, İAFT'de taraf devlet olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri yükümlülüklerini uygulamayı kabullenmemekte, egemen topraklarının parçası olmayan bölgelere bu sözleşmeleri uygulamak mecburiyetinde olmadığını ifade etmektedir. İAFT'de sınırlı insancıl hukuk kurallarının uygulanması gerektiğini ve insan hakları hukukun hariç tutulmasını savunmaktadır. Fakat bunun yasal dayanağı olmamakla birlikte, İsrail'in ulusal güvenlik endişesine dayandırılmaya çalışılarak meşrulaştırma niyeti güdülmektedir (Sağlam Cansu, 2018: 102). Tüm bu ihlal ve hukuksuzluklara karşın ABD'nin İsrail-Filistin davasına yönelik politikaları mütemadiyen İsrail'den yana olagelmiştir. ABD, Güvenlik Konseyi'nde ve BM Genel Kurulu'nda yapılan oylamalarda İsrail lehine oy vermiş, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak kabul etmiş, İsrail'in Filistin halkına yaptığı insan haklarına ve savaş hukukuna aykırı saldırılara rağmen aleni olarak desteğini göstermekten geri durmamıştır (Daban, 2024: 1640). ABD, geçmişte de bir taraftan İsrail ve Siyonizm'e doğrudan destek verirken, diğer taraftan bölgedeki bazı Arap Devletleri ile yakın ilişkiler

kurmuştur. Bu ilişkiler ABD'nin Arap Dünyası içerisindeki reaksiyonları dengelemeye ve kendi çıkarlarını korumaya yaramıştır. Belli dönemlerde İsrail-Filistin Davası'nın çözüm sürecine katkılarda da bulunan ABD'nin İsrail tarafında konumlanma sebebinin ülke içindeki Yahudi Lobisi'nin gücü olduğu ve dahi ABD'nin Siyonistlerin mutlak kontrolü altında bulunduğu söylenmektedir (Özer, 2023: 593).

Bu hakikatler doğrultusunda insan hakları, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, savaş suçları gibi kavramlar açıklığa kavuşturularak İsrail Devleti'nin uluslararası hukuk kurallarına uygunluğu ve bir devlet olarak meşruluğu tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Savaş Suçları, İsrail-Filistin Davası

ISRAEL'S DISREGARD FOR INTERNATIONAL LAW IN THE CONTEXT OF HUMAN RIGHTS VIOLATIONS AND WAR CRIMES

Abstract

The Middle East, which is the center of power struggles based on politics and religion, has been the scene of the war between Israel and Palestine that has been going on for nearly eighty years. Palestine, which is located in a region called the "Fertile Crescent" that encompasses today's Lebanon, Iraq and Syria, is the homeland of three religions and the meeting point of three continents, and remained under the rule of the Ottoman Empire for 402 years. After World War I, it was transferred to the British Mandate Administration with the strategies followed by the Zionists towards their goals of establishing a state. Following the establishment of the State of Israel on May 14, 1948, the war, which began with the Jews and Arabs claiming rights over Palestinian lands, continued with Israel blockading the Gaza Strip, closing off clean drinking water sources, using phosphorus ammunition, conducting indiscriminate air strikes, and destroying residential towers; With its actions, such as targeting schools, buildings, UNRWA facilities, hospitals and aid convoys, which are considered war crimes by organizations such as United Nations special rapporteurs, Human Rights Watch, Doctors Without Borders, Amnesty International and human rights experts, Israel, which does not refrain from implementing human rights violations and attacks incompatible with the laws of war with the support of some countries, especially the United States, is persecuting the Palestinian people before the eyes of the entire world. This study will discuss the concept of human rights, the Universal Declaration of Human Rights and the legitimacy of the State of Israel in terms of international law in the context of war crimes.

Keywords: Human Rights, War Crimes, Israel-Palestine Case

TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI: KÜRESEL KALKINMA VE YÖNETİŞİM ENDEKSLERİNE DAYALI KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Gülay ERCİNS[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma, uluslararası alanda tanınan beş endeksi temel alarak Türkiye'deki insan hakları açısından küresel bağlamındaki konumunu araştırmayı amaçlamaktadır. Bahsi geçen endeksler İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index), İnsan Sermayesi Endeksi (Human Capital Index), İyi Ülke Endeksi (Good Country Index), Kırılgan Devlet Endeksi (Fragile State Index) ve Sosyal İlerleme Endeksi (Social Progress Index)'ten oluşmaktadır. Bu endeksler ülkelerin eğitim, sağlık, sosyal ilerleme, uluslararası katkılar ve yönetişim gibi alanlardaki performanslarını değerlendirerek insan haklarına ilişkin konumlarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktadır. Çalışma, bu endekslerden alınan verilerle Türkiye'nin mevcut durumunu ortaya koyacak ve iyileştirme gerektiren alanları tespit edecektir.

Bu çalışmanın önemi, insan haklarını ölçülebilir göstergeler aracılığıyla yorumlama yaklaşımında yatmaktadır ve Türkiye'nin küresel konumunu anlamak için ampirik bir temel sunmaktadır. Bu endeksler tarafından yayınlanan en güncel verileri kullanarak, çalışma yalnızca Türkiye'nin performansını değerlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda onu daha geniş uluslararası eğilimler içinde konumlandıracaktır. Bulgular, Türkiye'nin başarılarını vurgulasa da ve başarısız olunan alanlar için zorlukları ortaya koyarak, politika yapıcılar, araştırmacılar ve insan hakları savunucuları için eyleme geçirilebilir öneriler sunmaktadır. Çalışma; İnsani Gelişme Endeksi, İnsan Sermayesi Endeksi, İyi Ülke Endeksi, Kırılgan Devlet Endeksi ve Sosyal İlerleme Endeksi'nin en son raporlarından ikincil verilere dayanan nicel ve tanımlayıcı bir araştırma metodolojisi benimsemektedir. Bu endeksler insan gelişimini, toplumsal refahı ve yönetişimi değerlendirmeye yönelik kapsamlı ve farklı yaklaşımları nedeniyle seçilmiştir.

Türkiye'nin bu endekslerdeki sıralamaları, yüksek performans gösteren ülkeler ve daha düşük sıralamalara sahip ülkelerle karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu analizin amacı ise Türkiye'nin üstün olduğu ve geride kaldığı belirli alanları belirleyerek performansına dair ayrıntılı bir anlayış sunmaktır. Bu bağlamda araştırmanın temel amacı, Türkiye'nin dünyadaki konumunu bu endekslere dayanarak yorumlamak ve ülke içindeki insan hakları durumu hakkında bir perspektif sağlamaktır. Bunu yaparken, çalışma iki kritik soruyu ele almayı amaçlamaktadır. "Bu endekslere göre Türkiye insan hakları konusunda dünyada hangi sırada yer almaktadır? Türkiye, insan hakları çerçevesini güçlendirmek için hangi alanlarda politikalarını iyileştirmelidir?" soruları, bu çalışma bağlamında

[1] Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gercins@cumhuriyet.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6489-5147.

cevaplanmaya çalışılacaktır. Çalışma bu sorulara yanıt vermek için, verilerin sistematik bir incelemesiyle Türkiye'nin insan hakları bağlamında güçlü ve zayıf yönlerinin objektif bir değerlendirmesini sunacak ve politika iyileştirmelerine yönelik önerilere yer verecektir.

2022 İnsani Gelişme Endeksi raporuna göre Türkiye küresel olarak 45. sırada yer almaktadır ve "çok yüksek insan gelişimi" kategorisine girmektedir. Bu sıralama yaşam beklentisi, eğitim ve gelir seviyelerinde önemli ilerleme olduğunu göstermektedir. Ancak İsviçre, Norveç ve İzlanda gibi en iyi performans gösteren ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye hala cinsiyet eşitliği, eğitim kalitesi ve sağlık hizmetlerine erişim gibi alanlarda geride kalmaktadır. Kamu hizmetlerinin, özellikle eğitim ve sağlıkta güçlendirilmesi, Türkiye'nin konumunu daha da iyileştirmesine yardımcı olabilecektir.

Dünya Bankası'nın 2020 İnsan Sermayesi Endeksi verileri Türkiye'yi sağlık ve eğitim sonuçlarında orta düzeyde bir performans gösteren 0,65'lik bir puanla konumlandırmaktadır. Bu puan birçok gelişmekte olan ülkeden daha yüksek olsa da Singapur (0,88) ve İsveç (0,80) gibi en üst sıradaki ülkelerin altında kalmaktadır. İnsan Sermayesi Endeksi, Türkiye'nin insan sermayesi potansiyelini en üst düzeye çıkarmak için kritik öneme sahip oldukları için eğitim kalitesi ve çocuk sağlığındaki zorlukları ele alması gerektiğinin altını çizmektedir. Örneğin, erken çocukluk eğitimini geliştirmek ve kaliteli sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikleri azaltmak Türkiye'nin İnsan Sermayesi puanını önemli ölçüde artıracaktır.

Türkiye, küresel refaha orta düzeyde katkı sağladığını gösteren İyi Ülke Endeksi'nde 55. sırada yer almaktadır. Türkiye, kültürel değişim ve uluslararası barışı koruma gibi alanlarda nispeten iyi performans gösterse de çevresel sürdürülebilirlik ve küresel yönetişimde zorluklarla karşı karşıya olduğu aşikârdır. Bu endeks dâhilindeki çıkarım, Türkiye'nin iklim eylemi ve çok taraflı iş birliğinde daha proaktif politikalar benimseyerek uluslararası konumunu güçlendirebileceğini yönündedir.

Kırılgan Devletler Endeksi, Türkiye'nin istikrarı konusunda endişe verici bir tablo çizmektedir. Zira Türkiye, 179 ülke arasında 41. sırada yer almaktadır. Bu endekste, daha yüksek bir sıralama daha fazla kırılganlığı yansıtmaktadır ve Türkiye'yi önemli yönetişim ve insan hakları zorlukları yaşayan ülkelerle aynı konuma getirmiştir. Karşılaştırıldığında, Norveç (179. sırada) ve Finlandiya (178. sırada) gibi en az kırılgan devletler güçlü kurumsal dayanıklılık ve asgari düzeyde insan hakları ihlalleri göstermektedir. Türkiye'nin sıralaması siyasi kutuplaşma, özgürlüklere getirilen kısıtlamalar ve hukukun üstünlüğüne ilişkin endişeler gibi sistemsel sorunları göstermektedir. Bu zaafların ele alınması, yargı bağımsızlığının güçlendirilmesini, medeni özgürlüklerin korunmasını ve kapsayıcı yönetişimin teşvik edilmesini elzem kılmaktadır.

Türkiye'nin Sosyal İlerleme Endeksi'nde 170 ülke arasında 85. sırada yer alması, vatandaşlarına temel ihtiyaçları, kişisel özgürlükleri ve fırsatları sağlamadaki eksiklikleri yansıtmaktadır. Türkiye, elektriğe erişim ve temel eğitim gibi alanlarda iyi performans gösterse de kişisel haklar, kapsayıcılık

ve ileri eğitime erişim konusunda yeterli seviyeye ulaşamamıştır. Bu eksiklikler medeni hakları güçlendirmek, sosyal kapsayıcılığı teşvik etmek ve tüm vatandaşlar için fırsatlara eşit erişimi sağlamak için kapsamlı reformlara olan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Veriler, Türkiye'nin insan gelişimindeki göreceli güçlü yönlerini ve küresel kültür ve barışı korumaya katkılarını vurgulamaktadır. Ancak, kurumsal kırılganlık, sosyal ilerleme ve insan sermayesi geliştirme gibi alanlarda önemli zorluklar devam etmektedir. Bu zorlukları ele almak için çalışma şunları önermektedir:

1. Yönetişimin Güçlendirilmesi: Türkiye'nin Kırılgan Devlet Endeksi'ndeki sıralamasını iyileştirmek için kurumların bağımsızlığını güçlendirmek, medeni hakları korumak ve yolsuzlukla mücadele etmek gibi konularda politikalarını güçlendirmelidir.
2. Niteliksel Açıdan Eğitimin ve Çocuk Sağlığının Geliştirilmesi: Türkiye, İnsani Gelişme Endeksi ve İnsan Sermayesi Endeksi'ndeki performansı artırmak için kaliteli eğitime ve çocuk sağlığına daha fazla yatırım yapmalıdır.
3. Sosyal Katılımı Teşvik Etmek: Türkiye Sosyal Gelişim Endeksi'ndeki puanlarını artırmak ve bu alandaki eksikliklerini gidermek için özellikle kişisel haklar ve fırsatlar konusunda iyileştirmeler yapmalı, sosyal eşitsizlikleri minimize etmelidir.
4. Küresel Katkılar: Türkiye'nin İyi Ülkeler Endeksi'ndeki konumunu yükseltmek için çevresel sürdürülebilirliği ve küresel yönetişimi önceliklendiren politikalar benimsemeye ihtiyacı vardır.

Sonuç olarak Türkiye insan gelişiminde övgüye değer bir konuma ulaşmış olsa da, insan hakları çerçevesini güçlendirmek için yönetişim, sosyal katılım ve kurumsal dayanıklılıktaki sistemik sorunları ele almalıdır. Türkiye, hedeflenen reformları uygulayarak küresel konumunu iyileştirebilecek ve vatandaşları için daha eşitlikçi ve adil bir toplum sağlayabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, İnsan Hakları, Türkiye

HUMAN RIGHTS IN TÜRKİYE: A COMPARATIVE ANALYSIS BASED ON GLOBAL DEVELOPMENT AND GOVERNANCE INDICES

Abstract

This study evaluates Türkiye's position in the global context of human rights by analyzing its performance in five internationally recognized indexes: the Human Development Index (HDI), Human Capital Index (HCI), Good Country Index (GCI), Fragile States Index (FSI), and Social Progress Index (SPI). These indexes collectively provide a comprehensive and multidimensional framework for assessing key aspects of human rights, including access to education and healthcare, the quality of governance, levels of social inclusion, state stability, and international contributions. The primary objective of this research is to identify Türkiye's relative strengths and weaknesses in the broader human rights landscape and to offer evidence-based policy recommendations aimed at enhancing its global standing and domestic outcomes. According to the most recent data, Türkiye ranks 45th in the HDI, placing it in the "very high human development" category, which reflects progress in life expectancy, education, and income. However, its moderate score in the HCI (0.65) indicates challenges in realizing the full potential of its human capital, while its 55th place in the GCI shows a limited global contribution. The country's 41st position in the FSI reveals concerns regarding political, economic, and social fragility. Moreover, its low rank of 85th in the SPI highlights shortcomings in personal rights, inclusion, and access to basic services. The study concludes by emphasizing the need for comprehensive reforms to strengthen democratic institutions, improve human capital investment, and promote social cohesion.

Keywords: Democracy, Human Rights, Türkiye

TR83 BÖLGESİ ÜNİVERSİTELERİNDE AKADEMİSYENLERİN E-ATIK TUTUM VE DAVRANIŞLARI*

Ahmet MUTLU[1], Ayşe KULEYİN[2], Yavuz ACUNGİL[3], Ayşen SATIR REYHAN[4],

Cuma YILDIRIM[5], Emine KEF[6]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de e-atık politikalarının gelişme süreci henüz çok yenidir. Buna bağlı olarak üniversiteler özelinde de e-atık politikalarının gelişmiş ve yaygın olduğu söylenemez. Oysa ki üniversiteler, mekânsal büyüklüğü, dinamik ve yoğun nüfusu ve yoğun çalışmaları itibariyle yüksek e-atık potansiyeline sahip kurumlardır. Bu nedenle üniversitelerin yeşil kampüsleri teşvik etmesi ve sürdürülebilir kalkınmada topluma öncülük etmesi giderek yaygınlaşan bir beklentidir. Üniversitelerimizde e-atık politikalarının belirlenmesi ve yürütülmesiyle ilgili en temel sorunlardan birisi "e-atık miktarlarının gerçekçi biçimde belirlenememesidir. Bu hususta başta "mevzuat" olmak üzere çeşitli faktörler etkilidir. Bu faktörlerden birisi üniversite bünyesinde e-atıklarla ilgili algı ve tutumlardır. Genel olarak Türkiye'de bireylerin e-atık hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı kullanım ömrünü doldurmuş ve e-atıkları saklayıp atmadığını ya da geri dönüşüme vermediğini ortaya koyan araştırmalar yapılmıştır. Buna karşılık e-atıklarla ilgili algı ve tutumun üniversitelerde yüksek olması beklenir ancak bu durumun bilimsel olarak ortaya konulmasına ihtiyaç vardır. Aksi takdir de üniversiteler de ne kadar gelişmiş e-atık politikaları geliştirilirse geliştirilsin, bunlar işlevsiz kalabilecektir.

Bu çalışmada üniversitelerde akademik personelin e-atıklarla ilgili tutum ve davranışları incelenmektedir. Araştırmanın amacı, akademik personelin e-atıklar hususunda bilgi, farkındalık, tutum ve davranışlarının nasıl olduğunu tespit etmek ve böylelikle üniversitelerde etkin bir e-atık politikası için altlık oluşturacak bilgiler elde etmektir. Araştırmanın evreni TR83 Bölgesi üniversitelerinden oluşmaktadır. TR83 Bölgesi üniversitelerini temsilen Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Çorum Hitit Üniversitesi, Amasya Üniversitesi ve Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi seçilmiştir. Söz konusu fakülteler, halihazırda yürütülen TÜBİTAK 1001 Araştırma Projesi

* Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBITAK) tarafından 323K289 numaralı proje ile desteklenmiştir. Projeye verdiği destekten ötürü TÜBİTAK'a teşekkürlerimizi sunarız.

[1] Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ahmet.mutlu@omu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8655-6779.

[2] Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Çevre Mühendisliği Bölümü, akuleyin@omu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6825-710X.

[3] Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yavuz.acungil@gop.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0794-0224.

[4] Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, aysensatireyhan@hitit.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3628-2276.

[5] Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, cumayildirim@omu.edu.tr, Orcid: 0009-0005-7511-3063.

[6] Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Merzifon İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, emine.kef@amasya.edu.tr, orcid: 0000-0002-9938-4635.

araştırmacıların çalıştığı fakülteler olması nedeniyle seçilmiştir. Araştırmanın sorunsalı bakımından seçilen herhangi bir fakültenin tüm üniversite hakkında fikir verici olduğu düşünülmüştür. Nicel araştırma yöntemiyle yapılan araştırmada anket tekniği kullanılmış olup, anketler söz konusu üniversitelerin İİBF fakültelerindeki akademik personele (Googleforms ile) uygulanmış, elde edilen veriler uygun istatistiki yöntemlerle analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda akademik personelin e-atıklarla ilgili yüksek sayılabilecek bir bilgi ve algıya sahip olduğu; buna karşılık ellerindeki e-atık sayılabilecek cihazları ellerinde tutma eğilimine sahip oldukları; bunun da çok üniversitelerin ve belediyelerin e-atık toplama için yeterli altyapı kuramamış olmalarından kaynaklandığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elektronik Atık, E-Atık Politikası, Akademisyenlerin Tutum ve Davranışı, TR83 Bölgesi Üniversiteleri

E-WASTE ATTITUDES AND BEHAVIORS OF ACADEMICS IN TR83 REGION UNIVERSITIES

Abstract

The development process of e-waste policies in Turkey is still very new. Accordingly, it cannot be said that e-waste policies are developed and widespread in universities. However, universities are institutions with high e-waste potential due to their spatial size, dynamic and dense population and intense work. Therefore, it is an increasingly common expectation that universities promote green campuses and lead society in sustainable development. One of the most fundamental problems regarding the determination and implementation of e-waste policies in our universities is that the amounts of e-waste cannot be determined realistically. Various factors, especially "legislation", are effective in this regard. One of these factors is the perception and attitudes regarding e-waste within the university. In general, research has been conducted to reveal whether individuals in Turkey do not have enough information about e-waste and whether they keep or recycle e-waste that has reached the end of its useful life. On the other hand, the perception and attitude towards e-waste is expected to be high in universities, but this situation needs to be demonstrated scientifically. Otherwise, no matter how advanced e-waste policies are developed in universities, they may remain dysfunctional. In this study, the attitudes and behaviors of academic staff at universities regarding e-waste are examined. The aim of the research is to determine the knowledge, awareness, attitudes and behaviors of academic staff regarding e-waste and thus to obtain information that will form the basis for an effective e-waste policy in universities. The population of the research consists of universities in the TR83 Region. Samsun Ondokuz Mayıs University, Çorum Hitit University, Amasya University and Tokat Gaziosmanpaşa University were selected to represent the TR83 Region universities. The faculties in question were chosen because they are the faculties where the researchers of the current TÜBİTAK 1001 Research Project work. In terms of the research problem, any faculty chosen was thought to be informative about the entire university. The survey technique was used in the research conducted with the quantitative research method, and the surveys were applied to the academic staff (via Googleforms) in the Faculty of Economics and Administrative Sciences of the universities in question, and the obtained data were analyzed and interpreted with appropriate statistical methods. As a result of the research, it was determined that academic staff had a fairly high level of knowledge and perception about e-waste; On the other hand, it has been revealed that they tend to keep devices that can be considered as e-waste. The reason for this situation is that universities and municipalities have not established sufficient infrastructure for e-waste collection.

Keywords: Electronic Waste, E-Waste Policy, Attitude And Behavior of Academics, TR83 Region Universities

Kaynakça

Afacan, M. A., Temiz, S., ve Güleç, E. (2021). *Sürdürülebilir üniversiteler konsepti üzerine bir çalışma*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Ahirwar, R., & Tripathi, A. K. (2021). E-waste management: a review of recycling process, environmental and occupational health hazards, and potential solutions. *Environmental Nanotechnology, Monitoring & Management*, 15, 1-15.

Akpulat, O. (2020). *Atığın ötesinde dünyada ve Türkiye'de elektronik atık mevcut durumu araştırma raporu*. S360 Sürdürülebilirlik Hizmetleri A.Ş.

Al-Obadi, M., Ayad, H., Pokharel, S., & Ayari, M.A. (2022). Perspectives on food waste management: prevention and social ınnovations. *Sustainable Production and Consumption*, 31, 190-208.

Alshuwaikhat, H. M., & Abubakar, İ. (2008). An ıntegrated approach to achieving campus sustainability: assessment of the current campus environmental management practices. *Journal of Cleaner Production*, *16*(16), 1777-1785.

Çelik, Z. Ve Öztürk, M. (2022). Sürdürülebilir ve yeşil kampüsler: Türkiye'deki üniversitelerin yeşil vizyonu. *14 (Özel Sayı),* 315 – 346.

Dagiliute, R., & Liobikiene, G. (2015). University contributions to environmental sustainability: challenges and opportunities from the lithuanian case. *Journal of Cleaner Production*, *108*(Part A), 891-899.

Dwivey, M., & Mittal, R. K. (2010). Estimation of future outflows of e-waste in ındia. *Waste Management*, 30(3), 483-491.

Erdoğan, N. (2022). Döngüsel ekonomi ve üniversitelerde çevre yönetimi. M. Bulut ve C. Korkut (Eds.). *Döngüsel ekonomi ve sürdürülebilir hayat*, *içinde* (279-314), Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

Forti, V., Baldé, C.P., Kuehr, R., & Bel, G. (2020). The global e-waste monitor 2020 https://ewastemonitor.info/wp-content/uploads/2020/11/GEM_2020_def_july1_low.pdf adresinden alınmıştır.

Gürsoy Haksevenler, B. H., Kavak, F. F., & Akpınar, A. (2022). Separate waste collection in higher education institutions with ıts technical and social aspects: a case study for a university campus. *Journal of Cleaner Production*, 367.

Kannan, D., Solanki, R., Darbari, J. D., & Govindan, K. J. P.C. (2023). A novel bi-objective optimization model for an eco-efficient reverse logistics network design configuration. *J. Clean. Prod*., 394.

Kumaş, E. (2023). *Trabzon ili e-atık potansiyeli ve farkındalık düzeylerinin belirlenmesi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi FBE.

Neves, S.A., Marques, C. A., & De Sá Lopes, L. B. (2024). Is environmental regulation keeping e-waste under control? evidence from e-waste exports in the european union. *Ecological Economics*, 216.

Oktay, S. Ö., Küçükyağcı, P. Ö. (2015). *Üniversite kampüslerinde sürdürülebilir tasarım süreçlerinin incelenmesi*. II. Uluslararası Sürdürülebilir Yapılar Sempozyumu (ISBS 2015). https://www.academia.edu/12772934/%C3%9Cniversite_Kamp%C3%BCslerinde_S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir_Tasar%C4%B1m_S%C3%BCrecinin_%C4%B0rdelenmesi adresinden 19.11.2023 tarihinde alınmıştır.

Ongun, G. (2014). Campus sustainability in the european union and Turkey: a holistic approach in Turkey. [Doktora tezi], Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü.

Ömürbek, V., Erk, Ç. ve Herek, S. (2019). Üniversitelerde atık yönetimi uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 35, 124-161.

Öztüre, G. (2015). *Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin elektronik atıklar konusundaki farkındalık düzeylerinin belirlenmesi: İzmir ili örneği*. [Yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi FBE.

UNEP (2014). *Greening universities toolkit v2.0. transforming universities into green and sustainable campuses: a toolkit for ımplementers*. https://www.unep.org/resources/toolkits-manuals-and-guides/greening-universities-toolkit-v20 adresinden alınmıştır.

Ülgen, Ö. (2017). *Elektronik sektöründe e- atık ve farkındalığının tespitine yönelik bir araştırma*. [Yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.

WEF (26 November, 2023). *A new circular vision for electronics, the platform for accelerating the circular economy*. http://www3.weforum.org/docs/WEF_A_New_Circular_Vision_for_ Electronics.pdf adresinden alınmıştır.

KATI ATIK YÖNETİMİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN EĞİTİM: SIFIR ATIK İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Yasin KİRİŞ[1], Neslihan SAVAÇ[2]

Genişletilmiş Özet

Atıklar insanlık tarihi kadar eskiye dayanan olgular olmasına rağmen ancak yakın bir tarihte sorunsallaştırılıp önem arz eden bir konu haline gelmiştir. Bunun nedeni, daha önce gerek niteliğinden gerekse toplumsal algıdan kaynaklı olarak atığın ne zararlı ne de faydalı görülmesidir. Antik dönemlerde atıklar, niteliği bakımından doğada kolay yok olabilen organik ve hayvansal atıklar oldukları için yalnızca kent görünümünü etkileyen maddeler olarak algılanmışlar ve insanların evlerinin pencerelerinden atması veya belirli bir uzaklığa bırakması vb. uygulamalar bu dönemde hâkim olmuştur. Bu algı ve uygulama Orta Çağ'da da devam etmiş, sonucunda ise kentlerde kötü kokular ve çöp yığınları artmış ve veba gibi salgın hastalıklar baş göstermiştir. Fakat bu problemler "günahların cezası" olarak algılandığından ve kent görünümü baz alındığından atıklar konusunda eylemlilik "gözden uzak olsun" düşüncesi ötesine geçememiştir. Bununla beraber, 20. yüzyılın başlarında insan sağlığını tehdit ettiği gerekçe gösterilerek, 1960'ların ikinci yarısından sonra ise ekolojik dengeye verdiği ve vereceği zararlar düşünülerek atık konusunda eyleme geçilmiştir. Bu süreç içerisinde çöpler *"atık"* halini almış, daha sonra ise atıkların ekonomi ve çevre ilişkisi bağlamında *"kaynak"* olarak görülmesi gündeme gelmiştir. Nitekim bugün geldiğimiz noktada öncelik atık oluşumunun önlenmesi ve azaltılması, bu mümkün olmadığında ise atığın kaynak olarak değerlendirilmesi yönündedir.

Bu tarihsel gelişimin ardından atık yönetiminin günümüzde vardığı nokta "sürdürülebilirlik" çerçevesinde düşünülmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı kaynakların (sosyal, kültürel, doğal, vd.) gelecek kuşaklara karşı sorumluluklar çerçevesinde ölçülü olarak kullanılmasını sağlayan bir süreci ifade etmektedir. Kavramın tarihi daha eskiye dayanmakla birlikte, 1970'lerden itibaren iktisadi kalkınmaya öncelik veren yaklaşıma karşı olarak ekonomik faaliyetlerin neden olduğu ekolojik olumsuzluklara ve kaynakların tükenmesi tehlikesine dikkat çeken bir yaklaşım olarak gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda, insan ile doğa arasında denge kurmayı ve kalkınmaya doğal ve sosyal faktörlerin eklemlenmesini vurgulamıştır.

Atık yönetiminde sürdürülebilirliğin temel içerimi ise atıkların ekonomik, sosyal ve doğal çevreyi içeren boyutlarıyla değerlendirilmesi ve böylece kaynakların tükenmesinin ve doğal çevreye verilen

[1] Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Doktora Programı, kiris.ysn@gmail.com, Orcid: 0000-0002-5902-6534.
[2] Yüksek Lisans Öğrencisi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, neslihansavaas@gmail.com, Orcid: 0009-0003-3916-2402.

tahribatın önüne geçilmesidir. Bu doğrultuda atık yönetiminin ilk hedefi atık üretiminin önlenmesi ve azaltılmasıdır. Bunu takip eden hedef geri dönüşüm, tekrar kullanım ve kompostlaştırma biçimlerini içeren geri kazanım uygulamalarıdır. Ardından ise kaynak olarak değerlendirilemeyen atıkların düzenli ve kontrollü depolanması takip eder. Nitekim atık yönetimindeki bu öncelik sıralaması sürdürülebilirliğin sağlanmasında önem arz eder.

Sürdürülebilir atık yönetiminde Türkiye'deki uygulamaların başında 2017 yılında hayata geçirilen "Sıfır Atık Projesi" olmuştur. Bu projenin öncelikli hedefi atık üretiminin önlenmesi ve azaltılmasıdır. Bu doğrultuda kaynak israfının önüne geçmek ve doğal çevrenin sürdürülebilirliğini sağlamak için uygulamaya geçirilmiştir. Ayrıca 2019 yılında sıfır atık yönetim sisteminin kurulmasına, yaygınlaştırılmasına, geliştirilmesine, izlenmesine, finansmanına, kayıt altına alınarak belgelendirilmesine ilişkin genel ilke ve esasları belirlemek üzere "Sıfır Atık Yönetmeliği" yayımlanmıştır. İlgili yönetmelik ve adı geçen proje kapsamında yerel yönetimlerde de eylemlilik başlamış, sürdürülebilirlik çerçevesinde projeler hayata geçirilmiştir. Bu projelerden bazıları Sıfır Atık iyi uygulama örnekleri arasına girmeyi de başarmıştır. Bahsi geçen çalışmalar incelendiğinde projelerin bir kısmının maddi güdülemeye başvurarak, katı atıkların kaynağında ayrıştırılarak toplanması hususunda kent sakinlerini maddi anlamda güdüledikleri (örneğin ayrıştırdıkları atık miktarı ve niteliği karşılığında dağıtılan kartlara market vb. alışverişlerinde kullanabilecekleri puan yükleme, ayrıştırılan atıkların miktarı ve niteliğine bağlı olarak belirli dönemlerde yarışmalar düzenleme ve karşılığında hediyeler dağıtma vb.) görülmektedir. Bununla beraber kimi projelerin ise maddi güdüleme ve ödüllendirmeden ziyade atık üretiminin önlenmesi, azaltılması ve çıkarılan atıkların geri dönüşümünün önemi konusunda bilinçlendirme çalışmalarına başvurarak kent sakinlerine projeye destek vermeye yönelik eğitim verdikleri görülmektedir. Bu durumda şu çıkarımı yapmak mümkün hale gelmektedir: kent sakinlerini maddi teşvik ve ödül sistemine başvurarak sıfır atık projelerine destek vermeye yönlendirmek, sürdürülebilir atık yönetiminin ilk hedefi olan atık üretiminin önlenmesi ve azaltılması hedefinin teğet geçilmesine ve atık yönetiminin ikinci ve üçüncü hedeflerine; yani geri dönüşüm, tekrar kullanım ve kompostlaştırma biçimlerini içeren geri kazanım uygulamalarına ve kaynak olarak değerlendirilemeyen atıkların düzenli ve kontrollü depolanmasına odaklanmayı beraberinde getirecektir. Elbette ki bu maddi teşvik ve ödül sisteminin değersiz olduğunu göstermez, aksine maddi teşvik ve ödül sistemine başvurarak sıfır atık projelerine destek vermeleri açısından kent sakinlerini güdülemek, kısa vadede halkı bilinçlendirerek katı atıkların ayrıştırılarak toplanması hususunda ve sürdürülebilir tüketim ve atık yönetimi konusunda etkili olmaktadır. Fakat, kent sakinlerinin kişisel atık miktarının azaltılması hususunda faydası kısıtlı kalabilmektedir. Bu açıdan halkın atık üretiminin önlenmesi ve azaltılmasının önemi, çıkarılan atıkların ayrıştırılması ve kullanıma yeniden kazandırılmasının sosyal, ekonomik ve çevresel çıktıları vb. alanlarda bilinçlendirilmesi atık yönetiminin hedeflerinin bütüncül şekilde karşılanmasını sağlar. Bu sebeple çalışmamızda Çevre Şehircilik ve İklim Bakanlığı'nın belirlediği sıfır atık iyi uygulama

örneklerinden maddi güdüleme karşısında bilinçlendirme eğitim çalışmaları ve uygulamalarına başvuran projeler ele alınacaktır. Bu projelerin bahsi geçen hususta yaptıkları faaliyetler incelenecek, benzeşen ve farklılaşan yönleri de vurgulanarak sıfır atık yönetimine dair ileride gerçekleştirilecek veya gerçekleştirilmesi planlanan projeler için bilinçlendirme kampanyalarında kullanabilecekleri bir model önerilmeye çalışılacaktır. Ayrıca projenin bahsi geçen çıktısı halihazırda uygulamada olan ancak ödül sistemine başvurarak kent sakinlerini teşvik eden projelerin uygulamalarına entegre edebilecekleri bilinçlendirme eğitim ve faaliyetleri hususunda da ışık tutacaktır. İyi uygulama örneklerinin tamamı incelenmiş olup, hepsinin de atık problemine yönelik sağladıkları fayda gözle görülür bir gerçekliktir. Ancak tüm projelerde bilinçlendirme çalışmalarının yeterli olduğu düşünülmemektedir. Bu doğrultuda vatandaşlarını maddi güdüleme yoluyla teşvik etmeyen yerel yönetimlerin projeleri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katı Atık Yönetimi, Sıfır Atık, Sürdürülebilirlik, Çevre Bilinci

TRAINING FOR SUSTAINABILITY IN SOLID WASTE MANAGEMENT: ZERO WASTE GOOD PRACTICE EXAMPLES

Abstract

The basic implication of sustainability in waste management is to evaluate waste in terms of its economic, social and natural environment dimensions, thus preventing the depletion of resources and damage to the natural environment. Accordingly, the first objective of waste management is to prevent and reduce waste generation. This is followed by recovery practices including recycling, reuse and composting. This is followed by regular and controlled storage of waste that cannot be utilized as a resource. As a matter of fact, this priority ranking in waste management is important in ensuring sustainability. In this study, the projects of local governments, which are among the Zero Waste good practice precedents, will be examined. While some municipalities encourage their citizens to collect their waste through financial incentives, some municipalities realize this through awareness raising activities and other trainings. In solid waste management, the first goal in line with sustainability is to prevent waste, while the second goal is to separate and reuse the waste. Projects that use reward and incentive systems focus on the second objective of waste management while leaving the first objective in the background. Therefore, in this study, the awareness-raising campaigns implemented by projects that encourage citizens to reduce the amount of waste they generate through education and various activities will be analyzed comparatively with each other. Through this, a general framework will be presented for future projects on the subject.

Keywords: Solid Waste Management, Zero Waste, Sustainability, Environmental Awareness

SIFIR ATIK MODELİNİN TÜRKİYE'DE GELİŞİMİ

Abdulmenaf TURAN[1] , Hande SARAÇOĞLU[2]

Genişletilmiş Özet

Küresel çevre sorunlarında meydana gelen artışla birlikte atık yönetimi, sürdürülebilir kalkınma politikalarının temel bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Sıfır atık modeli, atık üretimini en aza indirgemeyi, geri dönüşümü teşvik etmeyi ve kaynakları daha verimli kullanmayı hedefleyen bütüncül bir yaklaşımın adıdır. Türkiye'de sıfır atık kavramı özellikle 2017 yılında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından başlatılan Sıfır Atık Projesi ile yaygınlık kazanmıştır. Fakat, bu sürecin tarihsel gelişimi, uygulamaları, karşılaşılan zorluklar ve çözüm önerileri daha detaylı incelenmelidir.

Bu çalışma, Türkiye'de sıfır atık modelinin gelişimini inceleyerek, mevcut uygulamaların etkinliğini ve sürdürülebilirliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'de sıfır atık modelinin gelişimini tarihsel süreç içinde incelemek, mevcut uygulamaların etkinliğini değerlendirmek ve karşılaşılan zorluklara yönelik öneriler geliştirmektir. Çalışma şu varsayımlar üzerine inşa edilmiştir: Türkiye'de sıfır atık modeli, çevresel sürdürülebilirliği artırmak ve atık yönetimini iyileştirmek için önemli bir stratejidir. Mevcut sıfır atık uygulamaları, özellikle büyük şehirlerde ve kamu kurumlarında belirli bir başarıya ulaşmış olsa dahi, altyapı eksiklikleri ve halkın farkındalık düzeyindeki yetersizlikler uygulamaların etkinliğini sınırlamakta ve azaltmaktadır. Sıfır atık politikalarının başarısı, yalnızca kamu kurumlarının çabalarıyla değil, özel sektörün ve bireylerin aktif katılımıyla mümkün hale gelebilmektedir. Bu araştırma nitel bir çalışma olup, belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada, Türkiye'de sıfır atık modeliyle ilgili resmi raporlar, politika belgeleri, bu alanda yapılmış olan akademik çalışmalar ve medyada yer alan kaynaklar incelenmiştir. Ayrıca, sıfır atık uygulamalarına yönelik örnek olaylar ele alınarak, uygulamanın farklı alanlardaki etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de sıfır atık modeline yönelik resmi adımlar, 2017 yılında Cumhurbaşkanlığı himayesinde başlatılan Sıfır Atık Projesi ile hız kazanmıştır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından geliştirilen bu proje, ilk olarak kamu kurumlarında uygulamaya konulmuş ve ardından özel sektör ile yerel yönetimlere yayılmıştır. Buna yönelik olarak, 2017 yılında Sıfır Atık Projesi başlatılmış, 2018 yılında Sıfır Atık Yönetmeliği yayımlanmış ve büyük ölçekli kamu kurumlarında bunun uygulanması zorunluluk haline getirilmiş, 2019 yılında, plastik poşetlere ücretlendirme getirilmiş, 2020 yılında yerel yönetimlerin sıfır atık sistemlerini uygulamaları zorunlu hale getirilmiş, 2022 yılında ise atık ithalatına yönelik kısıtlamalar getirilmiştir. Sıfır Atık Modelinin

[1] Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, mturan@yyu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7536-7630.
[2] Doktora Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü, handesaracoglu65@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1911-2032.

uygulanabilmesi için belediyeler, bakanlıklar ve eğitim kurumlarında sıfır atık sistemleri kurulmuştur. Büyük ölçekli şirketler sıfır atık belgelendirme süreçlerine dahil edilmiştir. Haneler için çöp ayrıştırma sistemleri ve geri dönüşüm kutuları yaygınlık kazanmıştır. Tarım ve sanayi için ise organik atıkların gübreye dönüştürülmesi ve sanayide atık azaltma stratejileri geliştirilmiştir.

Araştırma sonucunda Türkiye'de sıfır atık modelinin gelişimiyle ilgili şu bulgulara ulaşılmıştır: Sıfır atık politikaları çevresel etkileri azaltmıştır. Plastik poşet kullanımında büyük oranında azalma sağlanmış, geri dönüşüm oranları artmıştır. Yerel yönetimlerin rolü önemli bir faktördür. Başta, metropol şehirler olmak üzere, büyükşehir belediyeleri sıfır atık projelerinde öncü rol oynamaktadır. Farkındalık eksikliği önemli bir problemdir. Sıfır atık bilincinin toplumun her kesimine yaygınlaştırılması için eğitim kampanyalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Altyapı yetersizlikleri ve eksiklikleri sürecin önünde engeldir. Atık toplama ve geri dönüşüm tesislerinin yetersizliği, sıfır atık politikalarının tam anlamıyla uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'de sıfır atık modeli, sürdürülebilir atık yönetimi açısından önemli kazanımlar sağlamış ve atık üretimini azaltmada etkili olmuştur. Plastik poşet kullanımındaki düşüş, geri dönüşüm oranlarındaki artış ve yerel yönetimlerin sıfır atık politikalarına entegrasyonu, sürecin olumlu yönleri olarak öne çıkmaktadır. Ancak, mevcut uygulamaların yaygınlaştırılması ve sürdürülebilir hale getirilmesi için bazı kritik adımların atılması gerekmektedir. Sıfır atık politikalarının başarıya ulaşabilmesi için geri dönüşüm altyapısının güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye'de geri dönüşüm tesislerinin sayısı ve kapasitesi, Avrupa ülkelerine kıyasla yetersiz kalmaktadır. Belediyelerin geri dönüşüm sistemlerini daha etkin hale getirmesi ve atık ayrıştırma sürecini en iyi duruma getirmesi gerekmektedir. Ayrıca, mevcut atık yönetimi mevzuatlarının daha sıkı denetlenmesi ve yaptırımların artırılması, sistemin işlerliğini artıracaktır. Özellikle sanayi sektöründe, atık üretimini en aza indirecek döngüsel ekonomi modellerinin teşvik edilmesi önemlidir. Büyük ölçekli sanayi tesislerine zorunlu atık azaltma hedefleri getirilerek, firmaların atık üretimini sınırlayan uygulamalara yönelmesi sağlanabilir. Türkiye'de sıfır atık bilinci her ne kadar gelişmekte olsa dahi halkın aktif katılımı olmadan bu politikaların tam anlamıyla başarılı olması zordur. Özellikle kırsal alanlarda ve düşük gelir seviyesine sahip bölgelerde sıfır atık bilincinin yaygınlaştırılması için kapsamlı eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Okullarda sıfır atık eğitimi zorunlu hale getirilmeli ve çocuklara erken yaşta geri dönüşüm alışkanlığı kazandırılmalıdır. Televizyon, sosyal medya ve açık hava reklamları gibi kanallar kullanılarak halkın sıfır atık konusundaki farkındalığı artırılmalıdır. Belediyeler ve sivil toplum kuruluşları iş birliği yaparak ve halkı göz önünde bulundurarak geri dönüşüm programları başlatmalıdır. Sıfır atık modeli sadece kamu kurumları ve bireyler vasıtasıyla başarıya ulaşamaz; özel sektörün de sürece daha fazla dahil edilmesi gerekmektedir. Türkiye'de bazı büyük şirketler sıfır atık belgelendirme süreçlerine dahil olsa bile küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) bu konuda teşvik edilmesi büyük önem arz

etmektedir. Yeşil teşvikler ve vergi avantajları sunularak özel sektörün sıfır atık modeline geçişi desteklenmelidir. “Atıksız Üretim” sertifikaları oluşturularak, sıfır atık uygulayan firmalar ödüllendirilmelidir. Geri dönüşüm sektöründe faaliyet gösteren şirketlere yatırım destekleri sağlanarak atık yönetimi alanında yeni iş modellerinin geliştirilmesi teşvik edilmelidir. Bütün bunlara ek olarak Türkiye’nin sıfır atık politikalarını güçlendirmesi için uluslararası iyi uygulama örneklerinden ders çıkarması da gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sıfır Atık, Atık Yönetimi, Sürdürülebilirlik

DEVELOPMENT OF THE ZERO WASTE MODEL IN TURKEY

Abstract

The Zero Waste model in Turkey has gained significant traction in recent years, emerging as a key strategy for sustainable waste management and environmental preservation.This study examines the development of the Zero Waste model in Turkey, focusing on its implementation, challenges, and future recommendations. The primary objective is to evaluate how the Zero Waste model has evolved in Turkey and assess the effectiveness of current policies. It also explores the role of various stakeholders, including government bodies, local authorities, the private sector, and the general public, in implementing the model. The Zero Waste initiative in Turkey began in 2017, launched under the auspices of the Ministry of Environment, Urbanization, and Climate Change. This initiative has been marked by the introduction of key regulations such as the Zero Waste Regulation in 2018, which mandates government institutions to adopt Zero Waste systems. The study uses a qualitative research methodology, analyzing policy documents, official reports, and case studies from various sectors. The study concludes that while Turkey has made substantial progress, further efforts are needed to improve infrastructure, raise public awareness, and strengthen collaboration between the public and private sectors. In conclusion, the Zero Waste model has proven to be a valuable strategy for sustainable waste management, but its full potential can only be realized through continuous improvement and widespread participation across all levels of society.

Keywords: Zero Waste, Waste Management, Sustainability

AKILLI SİSTEMLERLE KENTSEL ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME

Ahmet KAYAN[1]

Genişletilmiş Özet

Çevre sorunları genel olarak canlıların doğal yaşama sürecine olumsuz etki eden fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal olumsuzlukların toplamı olarak belirtilebilir. Burada çevre sorunlarıyla birlikte üzerinde durulması gereken çevre kavramı ön plana çıkmaktadır. Çevre, canlıların içinde yaşadığı alan, canlıların yaşam çevresi, canlıların yakın etrafı, canlıların yaşamına etki eden yakın yaşama alanı gibi terimlerle ifade edilebilir. Başka bir yaklaşıma göre çevre, canlı varlıkların ve insanların etkinlikleri üzerinde direkt ya da indirekt etki yapabilen fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etmenlerin tamamı olarak belirtilebilir (Keleş, 2024). Bu yönüyle bakılınca çevre kavramı canlı varlıkları, insanları ve canlı varlıkların yaşamına etki eden diğer varlıkları kapsadığı görülmektedir. Bu genel tanımı kategorize etmek gerekirse çevre kavramı;

1. Tüm canlı varlıkları (biyotik çevre)
2. Tüm cansız varlıkları (abiyotik çevre)
3. Bütün canlı varlıkların faaliyetlerini etkileyebilen fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etmenlerin tamamı olarak belirtilmektedir (Keleş, Mengi, 2013). Ayrıca çevre, fiziksel çevre, yapay çevre, doğal çevre, toplumsal çevre gibi kavramlar da ifade edilmektedir.

Sanayi Devrimi'ne kadar insanlar doğa ile uyumlu yaşamış, bilim doğayı anlamaya ve doğa ile uyum içinde yaşamaya yönelik konular üzerinde durmuştur. Ancak Sanayi Devrimi'nden sonra bilim, insanların doğaya hükmetme, doğayı denetim altına alma ve doğadan elden geldiğince daha çok yararlanmanın aracı haline gelmiştir.

Bilimin öncülüğünde gerçekleşen Sanayi Devrimi ile birlikte devletler zenginleşmenin, gelişmenin ve refah seviyesi yüksek bir toplum haline gelmenin yolu daha çok üretmekten geçtiğini fark etmiştir. Bu nedenle kapitalist ya da sosyalist fark etmeksizin bütün devletler zenginleşmek ve ekonomik gelişme için üretmek, daha çok üretmek, hatta kaynakları kuruturcasına üretme faaliyetine girişmiştir. Bilimsel araştırma ve çalışmaların sonucu olarak gerçekleşen Sanayi Devrimi devletlere bu arzusunu gerçekleştirme imkanı vermiştir. Dolayısıyla aydınlanma felsefesiyle birlikte bilimsel olarak, Sanayi Devrimi ile birlikte teknik olarak insanlar doğaya üstünlük sağlamıştır. İnsanlığın bu öz güveni sayesinde istediği kadar üretim yapabilme ve üretimi planlama imkanı doğmuştur. Ama aşırı üretim, aşırı tüketim ve kaynakları kapasitelerinin üzerinde kullanma insanları çevre

[1] Doç. Dr., Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı, akayan2002@gmail.com, Orcid: 0000-0002-7777-7403.

sorunlarıyla karşı karşıya getirmiştir. İnsanlar doğa ile savaşımda yenik tarafta olduğunu devasa çevre sorunlarıyla karşılaşınca anlamıştır ama sanayileşme sonucu ortaya çıkan Ozon tabakasının delinmesi, buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmeye başlaması, küresel iklim değişikliği gibi bütün insanlığı olumsuz etkileyen çevre sorunlarını önleyememiştir. Günümüzde gelişmiş ya da gelişmekte olsun çevre sorunlarıyla karşılaşmayan hiçbir devlet kalmamıştır. Öyle ki çevre sorunlarının kümülatif sonucu olarak ortaya çıkan küresel iklim krizi kimi ülkeleri hatta kıtaları kasıp kavurmaktadır. Böyle gelişmelerin sonucu olarak son birkaç yıldır düzensiz yağışlar, sel baskınları, orman yangınları, kuraklık gibi çevre sorunlarından ülkemiz de payını almaktadır. Kısaca insanlık çevre sorunlarına kalıcı çözümler üretmezse yakın gelecekte çok daha büyük çevre sorunlarıyla karşılaşabilir.

Kentleşme genel olarak kentlerin sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artışını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Sanayi Devrimi'ne kadar toplumlarda kentleşme oranı düşüktür ve kentlerin nüfusu fazla değildir. Sanayi Devrimi'nden sonra sanayi çarkının dönmesi için ihtiyaç duyulan niteliksiz işgücüne olan talepten dolayı kırsal alandan kentlere akın akın göçler başlamıştır. Bu tür gelişmelerin neticesinde özellikle sanayi tesislerinin kurulmasına uygun yerlerde yeni yeni kentler ortaya çıkmış, toplumda kentleşme oranı çok yükselmiştir. Sanayi Devrimi2nden sonra gelişmiş devletlerde ham maddenin bulunduğu ya da kolayca el edildiği yerlerde çok sayıda yeni kentler kurulmuştur. Bu tür gelişmeler neticesinde nüfusu milyonu aşan kentler, hatta nüfusu birkaç milyonu aşan mega kentler ortaya çıkmaya başlamıştır. Günümüzde hava, su, toprak, gürültü kirliği gibi çevre sorunları daha çok kentsel alanlarda meydana gelmektedir. Bu nedenle bu çalışmada kentsel çevre sorunlarının araştırılması ve bu sorunların çözümünde teknolojik gelişmenin son ürünü olan akıllı sistemlerin kullanılması konusu araştırılacaktır. Günümüzde çevre sorunları, özellikle kentsel alanlardaki çevre sorunları hiç de hafife alınacak türden değildir. Londra'da 1950'li yıllarda bir hafta içinde 4000 fazla insanın hava kirliğinden ölmesi kentsel çevre sorunların ciddiyetini göstermesi bakımından yeterli bir örnektir (Mengi, 2009). Kentlerdeki hava, su, toprak, gürültü kirliliği gibi çevre sorunları bir anda milyonlarca insanın hayatını olumsuz etkileyebilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 2000 yılından sonra her yıl dünya genelinde yaklaşık 800.000 insan hava kirliliğinden dolayı ölmektedir. Kentlerdeki çevre sorunlarından dolayı bu tür olumsuz örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Bu çalışmanın amacı, genelde çevre sorunları, özelde kentsel çevre sorunlarının nedenlerini, türlerini, insanlara olumsuz etkilerini araştırmak, kaynağını tespit etmek ve bu sorunlara teknolojik gelişmenin son ürünü olan akıllı sistemler ve akıllı sistemlerin bir versiyonu olan yapay zeka kullanılarak çevre sorunlarına çözüm üretmektir. Yapay zeka insan aklı taklit edilerek geliştirilen ve elde ettiği verilerle kendi başına karar verebilen akıllı makineler olarak belirtilmektedir. 1950'li yıllarda kullanılmaya başlanan yapay zeka günümüzde sağlıktan ekonomiye, eğitimden yönetime kadar birçok alanda

kullanılmakta ve başarılı sonuçlar elde edilmektedir. 1960'lı yılların başında Japonya'da kullanılmaya başlanan akıllı sistemler çevresini algılayabilen, çevresinde çok sayıda veri toplayabilen ve çok sayıdaki verileri analiz ederek otonom karar verebilen sistemler olarak belirtilmektedir. Toplum 5.0 olarak nitelendirilen akıllı sistemlerde insan toplumsal gelişmenin merkezine alınarak insanların mutluluğu ve toplumsal gelişme ekonomik gelişmeden daha öncelikli hale getirilmektedir. Günümüzde akıllı sistemler, eğitim, yönetim, finans, sağlık ve çevre sorunlarının çözümü gibi birçok alanda kullanılmaya başlanmış ve başarılı sonuçlar elde edilmeye başlanmıştır. Bu çalışmanın odak noktası gün geçtikçe sayıları ve nüfus artışına paralel olarak ortaya çıkmaya başlayan çevre sorunlarını akıllı sistemler kullanılarak kentsel çevre sorunlarına çözüm önerileri getirmeye çalışmaktır. Akıllı sistemler kentlerin değişik noktalarına, özellikle çevre sorunlarının meydana geldiği semtlerine yerleştirilerek ortaya çıkan çevre sorunları anında tespit edilerek ona göre çözüm önerisi getirme fırsatını sunabilir. Günümüzde gittikçe karmaşıklaşan kentsel çevre sorunlarının üstesinden gelmek ve bu sorunlara kalıcı çözümler getirmek bakımından akıllı sistemler çok el verişli araçlar olarak değerlendirilebilir (Özsağlam, 2021; Başaran ve Yeşilbaş Özenç, 2024). Çalışmanın yöntemi bu alandaki kuramsal ve daha önce yapılmış ampirik verilerden yararlanılarak yürütülecektir. Çalışmanın kapsamında kentsel çevre sorunları dikkate alınarak bu sorunların çözümü için akıllı sistemlerin nasıl kullanılacağı üzerinde durulacaktır. Bu konuda hem ülkemizden hem de dünyadan somut örnekler verilecektir. Özeti sunulan bu çalışmanın tam metin kısmında kentsel çevre sorunları detaylı olarak araştırılacak, sorunların kaynağı tespit edilecek ve akıllı sistemler (akıllı telefon, akıllı tablet, akıllı saat, akıllı araç, akıllı kameralar, gürültüye duyarlı akıllı cihazlar, hava kirliliğine duyarlı akıllı hava araçları, akıllı kameralar ve diğer akıllı cihazlar), kullanılarak çözüm önerileri belirtilecektir (Kayan, Kahraman, 2020). Çözüm önerileri hem kamu hem de özel sektör kuruluşları göz önünde bulundurularak getirilecektir. Konuyla ilgili olarak büyükşehir belediyeleri, ilçe belediyeleri ve il özel idarelerinin durumu göz önünde bulundurularak çözüm önerileri sunulacaktır. Kısaca çalışmada getirilen öneriler kamu kurumları ve özel sektör kuruluşları gibi belediye, il özel idareleri ve mülki idareler dikkate alınarak belirtilecektir. Çalışma genel değerlendirme, sonuç ve öneriler kısmı ile bitirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Sorunları, Kentleşme, Akıllı Sistemler, Toplum 5.0, Yapay Zeka

AN EVALUATION OF SOLUTION OF URBAN ENVIRONMENTAL PROBLEMS WITH SMART SYSTEMS

Abstract

Environmental problems that emerged with the Industrial Revolution are increasing day by day and threatening societies. Environmental problems, which did not threaten societies and did not pose a problem in daily life until the Industrial Revolution, thanks to the self-repairing power of nature, threaten society and negatively affect daily life after the Industrial Revolution, as nature's self-repairing power has increased. The impact of environmental problems is felt more severely, especially in urban areas where people live densely. Providing solutions using smart systems, which are the latest products of technological development, to solve environmental problems in today's increasingly crowded and complex urban areas, is important in terms of producing permanent solutions to these problems. In this study, it is aimed to identify urban environmental problems, their source and find solutions accordingly using smart systems. With such an approach, which will be important for city management, it is aimed to bring appropriate and permanent solutions to urban environmental problems. These solution suggestions will be made by taking into consideration both public institutions and private sector organizations.

Keywords: Environment, Environmental Problems, Urbanization, Smart Systems, Society 5.0, Artificial Intelligence

Kaynakça

Başaran, R. ve Yeşilbaş Özenç, Y. (2024). Bilimsel araştırma sürecinde yapay zeka araçlarının kullanımı. *Uluslararası Eğitimde Mükemmellik Arayışı Dergisi (UEMAD), 4* (1),35-53.

Keleş, R. (2024). *Kentleşme politikası*. İmgekitabevi.

Keleş, R. Mengi, A. (2013). *Çevre hukukuna giriş*. İmgekitabevi.

Mengi, A. (2009). *Küresel çevre sorunları ve politikası*. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayını.

Kayan, A. Kahraman ve H. Usta (2021). Çağdaş kentleşme sorunlarının çözümüne katkısı açısından akıllı kent uygulamalarının değerlendirilmesi. https://www.newerajournal.com/Makaleler/2099746427_10-32.pdf adresinden alınmıştır.

Özsağlam, M. Y. (2021). Endüstri 4.0 altında IOT (nesnelerin interneti) özellikli akıllı uygulamalar. *Five Zero*, 34-45.

SOSYAL POLİTİKA ÇERÇEVESİNDE NE EĞİTİMDE NE İSTİHDAMDA NE DE YETİŞTİRMEDE OLAN GENÇLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gökhan MURAT[1]

Genişletilmiş Özet

Ne eğitimde ne de istihdamda ne de yetiştirmede (NEİY) kavramının kavramsal çerçevede ilk kullanımı 1980'lerin sonunda eğitimde, istihdamda ve yetiştirmede olmayan (NEET) 16-18 yaş grubundaki gençler nezdinde kullanılmıştır. 1990'lı yılların sonunda NEİY kavramı Birleşik Krallık dışında hemen hemen birçok Avrupa Birliği ülkelerinde de önem kazanmaya başlamış, buna karşılık Japonya, Avustralya, Yeni Zelenda ve Güney Kore gibi ülkelerde de farklı tanımlar ile kavramın içeriği genişletilmiştir. NEİY kavramının Uzak Doğu Asya ülkelerinde yaş aralığı daha genişletilirken, içerik kapsamında da bir takım farklılıklar ön plana çıkmaktadırr (Furlong, 2007). Örneğin Japonya'da eğitim ve istihdam sürecinde olmayan, herhangi iş arama kanallarına başvurmayan, evli olmayan 15-34 yaşındakileri içerecek şekilde genişletilmiştir. Güney Kore'de ise NEİY kavramı, evli olmayan, çalışmayan, herhangi eğitim ve yetiştirme programlarında yer alamayan, iş aramayan ve ailevi yükümlülüklerini yerine getirmeyenler olarak tanımlanmaktadır. Genel çerçevede ele alındığında ise NEİY kavramı; süreç kapsamında işi olmayan, bir eğitimde ve herhangi bir yetiştirme kapsamında yer almayan gençleri ifade etmektedir. NEİY kavramı yaş olarak sınırları çizildiğinde ise literatür kapsamında 15-17, 15-19, 15-24, 15-34, 18-24, 18-27, 25-29 gibi çok farklı grupları içeren çalışmalara rastlanılmaktadır (Ak vd.2021) Ancak yapılan çalışmalarda gençlerin yoğunlukta olduğu grup olarak 15-24 yaş aralığı öne çıkarken, son yıllarda yükseköğretim sonrası sosyal ve ekonomik krizlerin yaygınlaşmasıyla bu aralığın 25-29 bandına kadar çıktığı gözlemlenmektedir.

NEİY grubunda yer alan gençlerin oldukça heterojen bir yapıda oldukları da görülmektedir. Gençlerin bir bölümü sosyal, kültürel ve beşeri sermayeden yoksun oldukları için savunmasız ve güvencesiz bir durumdadır. Ancak diğer bir bölümü için bu durum geçerli değildir. Bu gençler resmi bir eğitim sürecinin içerisinde olmasalar bile beşeri sermayelerini farklı bir şekilde geliştirmekte ve dışlanma riski altında da bulunmamaktadırlar (EFT, 2015) Geniş bir ölçekte ele alındığında NEİY grubundakiler beş alt gruba ayrılmaktadır. Bunlardan ilkini işsizler oluşturmaktadır. Genç işsizler NEİY grubunun en büyük alt grubunu oluşturmaktadır. İkinci grupta çalışmaya uygun olmayanlar yer almaktadır. Bu grupta yer alanlar ise aile içi yükümlülükleri, bakım sorumlulukları olanlar veya hasta ya da engelli olması sebebiyle işgücü dışında kalmak zorunda kalan gençlerden oluşmaktadır. Üçüncü grupta boşta olanlar yer almaktadır. Herhangi bir yükümlülük, hastalık veya engellilik

[1] Öğr. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, gmurat@beu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0001-6400.

durumu olmamasına karşın çalışmak ya da eğitime devam etmek istemeyen gençlerden oluşmaktadır. Ayrıca iş bulma ümidini kaybetmiş diğer bir ifade ile gücenmiş işçiler de bu grupta yer alırken, bu gençler işgücü kapsamında yer almayan ve iş arama kanallarına da başvurmaktan vazgeçmiş kişiler olarak tanımlanmaktadır. Dördüncü grupta fırsat kollayanlar yer almaktadır. Bu grupta yer alanlar iş ve eğitim fırsatlarını sürekli arayan ancak beceri ve statülerine uygun iş bulamayan gençlerden oluşmaktadır. Son olarak ise gönüllü bir şekilde NEİY kapsamında yer alan gençlerden oluşmaktadır. Bu gençler seyahat etmek, bir sanat dalında bireysel öğrenme çabasıyla kendini geliştirmek üzere eğitim ve istihdam sürecinin dışında kalmaktadır.

NEİY gençlerin söz konusu heterojen yapılarından dolayı NEİY olma nedenleri ve yarattığı etkiler de farklılaşabilmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda NEİY olma nedenleri; bireysel nedenler, aile kaynaklı nedenler, eğitim kaynaklı nedenler, çevresel kaynaklı nedenler ve emek piyasası kaynaklı nedenler olarak sıralanmaktadır. Bireysel nedenler yaş, cinsiyet ve kişilik özelliklerine göre değişkenlik gösterirken, aile kaynaklı nedenler ebeveynlerin eğitim düzeyini, aile yapısını, hane büyüklüğü ve ailenin gelir düzeyi ile ilişkilendirilmektedir. Eğitim kaynaklı nedenlere bakıldığında ise, bireyin eğitim düzeyi, okulu erken bırakma durumu, eğitim emek piyasası uyumsuzluğu gibi sebepler öne çıkmaktadır. Bir başka boyut olarak ise emek piyasasından kaynaklı aksaklıklar nezdinde gerçekleşmektedir. Özellikle emek piyasası düzenlemelerinin yetersiz oluşu, emek piyasasında yaşanan ayrımcılıklar ve gençlerin iş tecrübesi gibi eksikler emek piyasası kaynaklı nedenleri oluşturan faktörler olarak öne çıkmaktadır (Eurofound, 2012).

Küresel ölçekte ele alındığında NEİY oranın oldukça yüksek olduğu ve Türkiye'nin de OECD ülkeleri arasında 15-29 yaş aralığında %27,9 gibi en yüksek NEİY oranına sahip olduğu görülmektedir. En düşük oran %4,7 ile Hollanda olurken daha sonrasında %6,4 ile Norveç gelmektedir. Cinsiyet kapsamında ele alındığında ise Türkiye'deki 15-29 yaş aralığındaki kadınların %39 gibi oldukça yüksek bir oranda olması dikkat çekmektedir. NEİY'in dünyada ve Türkiye'de ciddi bir sorunu yansıtması ve bu sorunun çözümü için sosyal politikalar üretilmesi gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır (Eurofound, 2016).

Bu bağlamda NEİY kapsamında yer alanlara yönelik olarak girişimcilik teşvikleri, kadınlara yönelik istihdam artırıcı politikalar, eğitime yönelik harcamaların artırılması ile niteliğin sağlanması, aktif işgücü politikalarının yaygınlaştırılması öne çıkan politikalar olarak sıralanmaktadır. Özellikle kamu harcamaları içinde etkin beşeri sermayenin kullanımı oldukça önem arz etmektedir. Çünkü NEİY'in arasında yaygın olan iş bulamama durumu; insan sermayesinin etkin kullanılamaması sonucu GSYH içerisinden eğitime ayrılan payın düşürülmesiyle de ilişkilendirilmektedir (Kılıç, 2014) Dolayısıyla eğitime ayrılan payın artırılması etkin ve verimli kullanımı oldukça önemlidir. Ayrıca yapay zekâ ve otonom robotların yaygınlaşmasıyla eğitimi verilen çoğu iş pozisyonunu da işlevsiz hale gelmesi, beceri transferine imkân tanıyan kısa süreli beceri geliştirme eğitimlerini de önem arz eder bir hale

getirmektedir. Tüm bunların yanı sıra okul öncesi eğitime erişim kolaylığının sağlanması kadınları istihdama dâhil etmede kritik eşik olarak dikkat çekmektedir. Okul öncesi eğitim yalnızca kadın istihdamı açısından değil, okul öncesi eğitime erişen bireylerin bu eğitim kademesine erişemeyen bireylere göre yaşamları boyunca eğitim, istihdam ve yetiştirmede daha uzun süre kalmaktadır. Dolayısıyla okul öncesi eğitim kadın istihdamına yaratmış olduğu olumlu etkinin ötesinde NEİY oranlarını uzun vadede düşürmede önemli bir argüman olarak dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: NEİY, İstihdam, Sosyal Politika

EVALUATION OF YOUNG PEOPLE WHO ARE NEITHER IN EDUCATION, NOR IN EMPLOYMENT, NOR IN TRAINING WITHIN THE FRAMEWORK OF SOCIAL POLICY

Abstract

The conceptual framework for the term "Neither in Education, Employment, nor Training (NEET)" was first introduced in the late 1980s, focusing on young people aged 16-18 who were not engaged in education, employment, or training. In this context, when the concept of NEET is considered within the conceptual framework, it refers to young people who are unemployed, not in education, and not participating in any training programs. On a global scale, the NEET rate is notably high, with Turkey recording the highest rate among OECD countries at 27.9% for the 15-29 age group. In contrast, Norway has the lowest rate at 4.5%, followed by the Netherlands at 6.4%. From a gender perspective, it is striking that 39% of women aged 15-29 in Turkey fall into the NEET category significantly high proportion. This highlights NEET as a serious issue both globally and in Turkey, emphasizing the need for policies to address and resolve this problem. Prominent policies for addressing those in the NEET category include entrepreneurship incentives, employment-boosting policies targeting women, increasing spending on education to enhance its quality, and the expansion of active labor market policies. The effective use of human capital within public expenditures is particularly significant. This is because the widespread unemployment among NEET individuals is associated with the inefficient use of human capital, which in turn is linked to the reduction in the share of GDP allocated to education. Therefore, increasing the share allocated to education and ensuring its effective and efficient utilization is of critical importance.

Keywords: NEET, Employment, Social Policy

Kaynakça

Ak, Y., Polat, K., Toktaş, D. ve Şahin Söylemez, S. (2021). Neden ve etki boyutlarıyla ne eğitimde ne istihdamda ne de yetiştirmede (neiy)'olan gençler. İçinde *Türkiye'de Eğitim, İstihdam ve Yetiştirmede Olmayan Gençler* (1-124). İstanbul Üniversitesi Yayınları.

ETF (2015). *Young people not in employment, education or training (neet): an overview in etf partner countries*.

Eurofound (2012). *NEETs – young people not in employment, education or training: characteristics, costs and policy responses in europe*. Publications Office of the European Union.

Eurofound (2016). *Exploring the diversity of neets: country profiles*. Publications Office of the European Union.

Furlong, A. (2006). Not a very NEET solution: Representing problematic labour market transitions among early school-leavers. *Work, Employment and Society*, 20(3), 553–569. https://doi.org/10.1177/0950017006067001.

Kılıç, Y. (2014). Türkiye'de ne eğitimde ne istihdamda ne de yetiştirmede (neiy) yer alan gençler. *Eğitim ve Bilim*, *39*(175).

BİR KARMAŞIK KAMU YÖNETİMİ SORUNU OLARAK GENÇLİĞİN DEĞERLERDEN UZAKLAŞMASI: BOYUTLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Hamza ATEŞ[1]

Genişletilmiş Özet

Gençliğin toplumsal değerlerden uzaklaşması, günümüzde sadece bireysel bir ahlak meselesi değil, aynı zamanda toplumsal ve yönetimsel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Değerlerin, bireylerin davranışını ve toplumsal uyumu yönlendiren temel ilkeler olduğu düşünüldüğünde, bu erozyonun bireysel kimlik kaybından toplumsal bölünmelere kadar birçok soruna yol açabileceği açıktır. Gençlerin değerlerden uzaklaşması, dijital dönüşüm, toplumsal çatışmalar ve geleneksel değer sistemlerindeki çöküş gibi karmaşık nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Akademik literatürde bu sorunun başlıca nedenleri arasında dijitalleşme ve sosyal medya etkisi, küreselleşme ve kültürel asimilasyon, eğitim sistemindeki eksiklikler ve toplumsal adalet algısının zedelenmesi üzerinde durulmaktadır. Dijital platformların yaygınlaşması, gençlerin bilgiye erişim ve iletişim şekillerini köklü bir şekilde değiştirmiştir. Ancak bu platformlar, aynı zamanda yüzeysel değerlerin yayılmasına ve geleneksel değer sistemlerinin ihmal edilmesine yol açmaktadır. Sosyal medya özellikle bireyselcilik, haz odaklılık ve tüketim davranışlarını teşvik ederek toplumsal dayanışma ve paylaşım gibi kolektif değerlerin önemini azaltabilir. Küreselleşme, geleneksel kültürel değerlerin yerini evrensel ancak yüzeysel değer sistemlerinin almasına neden olmuştur. Bu durum, gençler arasında kültürel kimlik kaybına ve toplumsal değerlere olan yabancılaşmaya yol açmıştır. Modern eğitim sistemleri, bireysel başarıyı önceliklendiren yaklaşımlarıyla ahlaki değerlerin kazandırılması konusunda yetersiz kalabilmektedir. Değer eğitimine yeterince ağırlık verilmemesi, gençlerin etik ve ahlaki prensipleri anlamlandırmasını zorlaştırmaktadır. Toplumsal eşitsizlikler, ayrımcılık ve yolsuzluk algısı, gençlerin topluma ve devlete olan güvenini azaltarak, toplumsal değerlere yabancılaşmalarına neden olmaktadır.

Günümüzde gençlerin değerlerden uzaklaşması, ahlaki, siyasal, sosyal ve ekonomik boyutlar başta olmak üzere çok sayıda boyuta sahip karmaşık bir sorun haline gelmektedir. Değerlerden uzaklaşma, gençlerin ahlaki kararlarında yüzeysellik ve pragmatizmi öne çıkarmaktadır. Bu durum ise empati, dayanışma ve adalet gibi toplumsal erdemlerin zedelenmesine neden olmaktadır. Toplumsal dayanışmanın azalması, bireyselcilik ve yabancılaşma gibi sorunları tetiklemektedir. Örneğin aile ve topluluk içi ilişkiler, değerlerin kaybı nedeniyle zayıflamaktadır. Gençlerin değerlerden uzaklaşması, tüketim odaklı davranışları teşvik ederek ekonomik verimsizliğe yol açmanın yanı sıra ahlaki sorumluluk eksikliği, yolsuzluk ve etik dışı davranışların da artmasına neden olmaktadır. Siyasal

[1] Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, hamza.ates@medeniyet.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0975-0062.

bağlamda ise değerlerden uzaklaşma, yurttaş katılımının azalması ve politik apati gibi sorunlara yol açarak demokrasinin sağlıklı işlemesini engelleyebilmektedir.

Türkiye'de gençlerin değerlerden uzaklaşma olgusunu inceleyen çeşitli alan araştırmaları bulunmaktadır. Örneğin "Türkiye'nin Gençleri Araştırması: Gençlerin Değer Yargıları" başlıklı araştırma, Türkiye genelinde 15-30 yaş arası 8.000 gençle görüşülerek, gençlerin genel profili, değer yargıları, eğitim ve iş hayatına bakışı gibi konuları incelemektedir. Sonuçlar, gençlerin toplumsal değerlere bakış açılarında belirgin değişimler olduğunu göstermektedir. "Gençlik Değerler ve Bağımlılık Profili Üzerine Bir Araştırma" başlıklı araştırma ise lise öğrencilerinin önem verdikleri değerleri ve bağımlılık profillerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Sonuçlar, gençlerin toplumun geleceği için bilinçli, duyarlı ve sağlıklı bir gençlik yetiştirilmesi gerektiğine inandıklarını, ancak mevcut genç neslin bunun farkında olmadığını düşündüklerini göstermektedir. “Değerler, Etkileşimler ve Beklentiler: Türkiye’de Üniversite Gençliğini Anlamak" başlıklı araştırma, Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin hayat memnuniyeti, aile değerleri, toplumsal cinsiyet değerleri ve kendini ifade etme değerleri gibi konulardaki algılarını incelemektedir. Araştırma, gençlerin bağımsızlığa ve bireyselliğe öncelik verdiğini, ancak siyasetten giderek uzaklaştıklarını ortaya koymaktadır. Bu araştırmalar, Türkiye'de gençlerin değer algıları ve bu algılardaki değişimleri anlamak için önemli veriler sunmaktadır. Elde edilen bulgular, gençlerin değerlerden uzaklaşma eğilimlerinin nedenlerini anlamak ve bu konuda etkili politikalar geliştirmek için değerlidir.

Kamun yönetimi, hem teorik hem de pratik yönleri itibariyle bu önemli toplumsal eğilimi dikkate almak ve çözüm önerileri geliştirerek uygulamak zorundadır. Ancak Türkiye’de kamu yönetimi, çoğu zaman sınırlı kaynaklar ve kültürel çatışmalar nedeniyle bu sorunu ele almakta yetersiz kalabilmektedir. Üstelik bazı kamu politikalarının toplumsal kültürel değerleri yeterince dikkate almaması ile adaletsizlik ve hakkaniyetsizliğin yaygınlaştığına dair algı gibi nedenler, gençlerin değerlerle olan bağını daha da zayıflatma tehlikesini beraberinde getirmektedir.

Sorunun çok boyutlu ve karmaşık olması, çözüm için uygulanacak kamu politikaların da çok boyutlu olmasını gerektirmektedir. Eğitim sisteminde ahlaki ve etik değerlere odaklanan programların artırılması gerekmektedir. Okullarda toplumsal dayanışma, sorumluluk ve adalet gibi kavramların uygulamalı öğretilmesi, gençlerin bu değerlere olan bağını yeniden güçlendirebilir. Gençlerin kamu politikalarına aktif olarak katılmasını sağlayan mekanizmalar geliştirilmelidir. Yerel yönetimlerde gençlik meclisleri ve sivil toplum örgütleri ile ortak çalışma modelleri benimsenebilir. Sosyal medyanın yüzeysel değerleri yayma etkisini azaltmak için, dijital okuryazarlığı arttıran ve farkındalık oluşturan kampanyalar düzenlenmelidir. Sivil toplum kuruluşlarının, gençlerin değerlerle olan bağını güçlendirecek faaliyetlerine destek verilmelidir. Özellikle sanat, spor ve diğer sosyal etkinliklerin desteklenmesi, gençlerin kolektif değerlere bağlılığını arttırabilir. Bu politikalar arasında en etkili olabilecek olan ise “toplumsal adaletin güçlendirilmesi” olacaktır. Kamu yönetimi, eşitlik ve adalet

ilkelerini merkeze alan politikalar geliştirerek, gençlerin topluma olan güvenini yeniden inşaa edebilir. Bu kapsamda yolsuzlukla etkin mücadele de öncelikli bir konu olmalıdır.

Gençliğin değerlerden uzaklaşması, toplumsal dayanışma, ahlaki erozyon ve kamusal güven gibi alanlarda ciddi sorunlara neden olmaktadır. Bu karmaşık sorunun çözümü, kamu yönetiminin şeffaf, katılımcı ve kapsayıcı bir yaklaşımla hareket etmesini gerektirmektedir. Değerlerin yeniden inşa edilmesi, eğitim, dijital okuryazarlık ve toplumsal adaleti merkeze alan politikalarla mümkün olacaktır. Bu bağlamda, hem kamu yönetimi hem de toplumun tüm kesimleri, ortak bir sorumluluk anlayışıyla hareket etmelidir.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Değerler, Kamu Yönetimi, Toplumsal Dayanışma, Ahlaki Erozyon

A COMPLEX PUBLIC ADMINISTRATION ISSUE: YOUTH'S ALIENATION FROM VALUES- DIMENSIONS AND SOLUTIONS

Abstract

The alienation of youth from societal values has emerged as a pressing issue, not merely as an individual moral concern but also as a significant societal and administrative challenge. Values are fundamental principles guiding behaviour and social cohesion, and their erosion can lead to individual identity crises and social divisions. This phenomenon stems from complex factors, including digital transformation, social conflicts, and the decline of traditional value systems. Academic literature identifies key causes such as the effects of digitalization and social media, globalization, cultural assimilation, shortcomings in the education system, and the erosion of perceived social justice. Digital platforms have transformed information access and communication but have also propagated superficial values while neglecting traditional systems. Social media fosters individualism and consumerism, undermining collective values like solidarity. Globalization has introduced universal yet superficial value systems, leading to cultural identity loss among youth. Modern education prioritizes individual success over moral and ethical value formation. Social inequalities and corruption perceptions further alienate youth from society and its values. The issue is multifaceted, encompassing moral, social, economic, and political dimensions. It affects moral decision-making, fostering superficiality and pragmatism while weakening empathy, solidarity, and justice. Socially, it fuels individualism and alienation, weakening family and community ties. Economically, it promotes consumerism and ethical lapses, leading to inefficiency and corruption. Politically, value alienation reduces civic engagement, exacerbating democratic challenges. In Turkey, studies like “Turkey's Youth Research: Value Judgments” and “Understanding University Youth in Turkey” highlight the changing perspectives of young people on societal values, underscoring the need for targeted interventions. Public administration must adopt transparent, participatory, and inclusive approaches, addressing value erosion through ethical education, digital literacy, and mechanisms for youth participation. Strengthening social justice is critical, with policies ensuring equality, fairness, and effective anti-corruption measures. Rebuilding youth’s connection to values requires a holistic societal effort.

Keywords: Youth, Values, Public Administration, Social Solidarity, Moral Erosion

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI'NIN EĞİTİM VE SPOR DİPLOMASİSİ ARACILIĞIYLA ULUSLARARASI "TÜRK GENÇLİĞİNİ" İNŞASI

Sevcan GÜLEÇ[1]

Genişletilmiş Özet

Genç ve gençlik üzerine yapılan tanımlarda gençlik, bir yaş kategorisi olarak ve daha çok biyolojik ve kronolojik bir açıklamayla ele alınmaktadır. Gençlik dönemi de olumlu ve olumsuz anlamlarıyla sosyal pratiklerle inşa edilen kalıp yargılara göndermede bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) gençlik dönemini, 12-24 yaş aralığı olarak öngörmüş ve bu dönem gençlik dönemi olarak tanımlamıştır. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak nitelenen gençlik çağı, kendine özgü yaşam tarzı, düşünme yapısı, dili kullanma ve iletişim kurma biçimi ile farklı bir dönemdir. Gençlik dönemi, sosyal ve kültürel boyut ile biyolojik ve psikolojik boyutun birbirini etkileyen parametrelerini de oluşturmaktadır.

Gençler, sahip oldukları dönüştürücü ve yapıcı kapasiteler sayesinde, toplumların gelişimine önemli katkılar sağlayabilmektedirler. Etkili gençlik politikaları, eğitim ve spor faaliyetleri aracılığıyla farklı sosyal, kültürel ve ekonomik arka planlardan gelen gençleri topluma entegre etmek için güçlü birer araçtır. Aynı zamanda bu araçlar, günümüz toplumlarının karşılaştığı bazı temel sorunları çözme potansiyeline sahip olan gençleri güçlendirme ve onlara umut verme imkânı da sunmaktadır. Doğru stratejiler ve etkili mekanizmalarla şekillenen bu araçlar sadece bireylerin değil, özellikle gençlerin ve dolaysıyla toplumların geleceğini değiştirme potansiyeline sahiptir. Örneğin sporun sosyal bağları güçlendirme, toplumsal dayanışmayı artırma ve bireylerin kendilerini ifade edebilecekleri güvenli bir alan yaratma açısından büyük bir öneme sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Bu nedenle bu araçların etkili bir şekilde uygulanması, toplumların geleceğinin inşa edilmesinde kritik bir rol oynayacaktır.

15. yüzyıldan itibaren özellikle atanmış daimî elçiler vasıtası ile daha çok devlet görevlileri (diplomatlar) aracılığıyla geleneksel olarak "devletten devlete" yürütülen uluslararası ilişkiler, günümüzde yerini daha çok "devletten halka" ya da "halktan halka" olacak şekilde kamu diplomasisi modeline bırakmaya başlamıştır. Kamu diplomasisi kavramı, bir hükümetin sivil toplum örgütleri, uluslararası kuruluşlar ya da kişiler vasıtasıyla yabancı halkları/kamuoylarını meşgul ederek kendi dış politikası lehine başkalarını etkileme sürecini ifade etmektedir. Kamu diplomasisi, bir ülkenin sahip olduğu değerleri diğer ülkelere daha iyi anlatabilmesi ve başkalarında hayranlık uyandırması ilkesine dayanmakta ve bu ilkenin gerçekleştirilebilmesi için de kültür, sanat, bilim, spor, eğitim gibi unsurları kullanmaktadır (Çiçek: 2023:60). Bu nedenle kamu diplomasisi farkındalık yaratmayı

[1] Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gulecsevcan@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-0337-4775.

reaktif olarak başarabilen, ülkenin başka halklar nezdinde beğenilmesini proaktif şekilde harekete geçirebilen bir ilişki inşa süreci olarak kabul edilmektedir (Sancar, 2012).

Başka ülkelerin vatandaşlarını çekim alanı içine almanın en önemli yollarından biri gençlere yönelik yönelik politikalardır. Gençlere yönelik politikaların başında uluslararası öğrenci değişim politikaları ve uluslararası spor politikaları gelmektedir. Eğitim diplomasisinde en çok kullanılan araç, uluslararası öğrenci değişim programlarıdır. Değişim diplomasisi olarak da tanımlanan bu araç, ülkelerin vatandaşlarını yurtdışına göndererek ve karşılıklı olarak yurtdışından vatandaşları bir eğitim ve/veya kültürleşme dönemi için kabul ederek uluslararası ortamı yönetme girişimi olarak tanımlanmaktadır. Değişim diplomasisi süreci her ne kadar tek yönlü gibi görünse de esasında iki yönlüdür. Çünkü değişim öğrencisi gönderen ülke açısından giden her bir öğrenci aslında kendi ülkesinin gönüllü elçisi olurken, yabancı öğrenciyi misafir eden ülke için de kendi kültürel, ekonomik ve siyasi değerlerini anlatabilecek ve yabancı öğrenciyi kendi ülkesine daimî bir kültür elçisi gönderebilecek bir potansiyeli barındırmaktadır.

Spor hem toplumda sosyal bütünleşmesinin gerçekleşmesinde hem de uluslararası arenada tanınırlığı sağlamada aktif bir rol oynamaktadır. Modern dünya, spora büyük önem vermekte erken yaşlardan itibaren çocuklara ve gençlere beden eğitimi ve spor programları uygulamaktadır. Aynı zamanda tüm ülkeler, özellikle uluslararası spor organizasyonları ve yarışmalarında ön sıralarda yer alabilmek için yoğun mücadeleler de vermektedir. Olimpiyat oyunları, olimpik ve paralimpik spor branşlarında dünya şampiyonaları ve diğer uluslararası spor organizasyonlarının sosyal, kültürel, çevresel, ekonomik ve politik boyutları vardır. Genel anlamda spor diplomasisi faaliyetleri olarak kabul edilen bu tür faaliyetler hem uluslararası etkileşimi artıran hem de özellikle genç neslin yönlendirilmesi ve yetiştirilmesinde önemli bir politika aracı olarak kabul edilmektedir.

İlk olarak Türk Konseyi adıyla 2009 yılında Nahçıvan Anlaşması ile resmen kurulan Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Türk dili konuşan ülkeler arasında iş birliğini artırmak amacıyla kurulmuş, bölgesel bir uluslararası örgüttür. Türk Konseyi adı 2021 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen zirvede Türk Devletleri Teşkilatı olarak değiştirilmiştir. TDT'de Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan tam üye ve Türkmenistan ve Macaristan ise gözlemci üye statüsündedir.

TDT, ortak bir kimlik ve dayanışma anlayışını güçlendirerek, üye ülkelerin halkları arasında güçlü bir bağ oluşturmayı hedeflemektedir. TDT'nin faaliyet alanları; ekonomi ve ticaret, eğitim ve kültür, ulaşım ve enerji, spor ve gençlik olarak belirlenmiştir ve her bir faaliyet alanında ülkeler hem devlet başkanları hem de bakanlıklar düzeyinde etkinlikler düzenleyerek kararlar almaktadır.

TDT, özellikle Avrasya bölgesinde önemli bir siyasi ve ekonomik güç merkezi olma amacıyla çalışmalarına devam etmektedir. Zengin enerji kaynaklarına ve stratejik ticaret yollarına sahip Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) üye ülkeleri Türk dünyasında gençliğin güçlendirilmesi, eğitim ve spor

aracılığıyla ortak değerlerin yaygınlaştırılması ve iş birliğinin artırılması için de önemli bir platformdur.

Türk Devletleri Teşkilatı, özellikle gençliğin birlik, beraberlik ve dayanışma bilincine sahip bir şekilde yetiştirilmesi hedefi doğrultusunda gençlik hareketliliği, değişim programları, yaz kampları gibi eğitim konularında ortak projelerin yoğunlaştırılmasını tavsiye etmekte ve bu kapsamda programlar hazırlamaktadır. Bu anlayışla, Türk Devletleri Teşkilatı Üye Ülkeleri, gençlerin eğitim, kültür ve ekonomi alanlarındaki rollerini dikkate alarak Gençlik ve Spor politikalarının önemini vurgulamış ve 2015 yılında Gençlik ve Spor alanında bir iş birliği sürecini başlatmışlardır. Ayrıca, Astana'daki Beşinci Zirve toplantısında, Devlet Başkanları Altıncı Zirveyi "Gençlik ve Ulusal Sporlar" temasıyla gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda TDT Sekretaryası, Gençlik ve Spor faaliyetlerine büyük önem vermekte ve bu alanda çeşitli projeler gerçekleştirmektedir. Şimdiye kadar Gençlik ve Spordan Sorumlu Bakanların altı ve ilgili Bakanlıkların uzmanlarından oluşan Çalışma Grubunun altı toplantısı yapılmıştır. Bu çalışmada Türk Devletleri Teşkilatı'nın ve Türkiye'nin eğitim ve spor işbirliğiyle ilgili kurum ve kuruluşlarının faaliyetleri ve alınan kararları ele alınarak incelenecektir. Elde edilen veriler ışığında "Uluslararası Türk gençliğinin inşası mümkün mü?" sorusu tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Türk Gençliği, Türk Devletleri Teşkilatı, Eğitim Diplomasisi, Spor Diplomasisi

THE ORGANIZATION OF TURKIC STATES' CONSTRUCTION OF THE INTERNATIONAL "TURKISH YOUTH" THROUGH EDUCATION AND SPORTS DIPLOMACY

Abstract

The Organization of Turkic States (TDT), which was first officially established under the name of the Turkic Council in 2009 with the Nakhchivan Agreement, is a regional international organization established to increase cooperation among Turkic-speaking countries. The name of the Turkic Council was changed to the Organization of Turkic States at the summit held in Istanbul in 2021. Turkey, Azerbaijan, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan are full members of the TDT, while Turkmenistan and Hungary are observer members. TDT aims to create a strong bond between the peoples of the member countries by strengthening a common identity and solidarity. TDT's fields of activity are determined as economy and trade, education and culture, transportation and energy, sports and youth, and in each field of activity, countries make decisions by organizing events at both the heads of state and ministerial levels. TDT continues its work with the aim of becoming an important political and economic power center, especially in the Eurasian region. The Organization of Turkic States (TDT) member countries, which have rich energy resources and strategic trade routes, are also an important platform for the strengthening of youth in the Turkic world, the dissemination of common values through education and sports, and the increase of cooperation. The Organization of Turkic States recommends the intensification of joint projects in education issues such as youth mobility, exchange programs, summer camps, especially in line with the goal of raising youth with a sense of unity, togetherness, and solidarity, and prepares programs in this context. In this study, the activities and decisions taken by the institutions and organizations of the Organization of Turkish States and Turkey regarding education and sports cooperation will be examined. In the light of the data obtained, the question of "Is it possible to build an international Turkish youth?" will be discussed.

Keywords: International Turkish Youth, Organization of Turkish States, Education Diplomacy, Sports Diplomacy

TÜRKİYE'DE Z KUŞAĞININ ÇEVRE HAREKETLERİNE YAKLAŞIMI: DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ ÜNİVERSİTE GENÇLERİ ÖRNEĞİ

Nisa Selin YOLCU[1], Ayşe ÖZCAN BUCKLEY[2]

Genişletilmiş Özet

Bu araştırma, 1997 ve 2015 yılları arasında doğan Z kuşağının çevre hareketlerine bakış açısını ve bu hareketler içindeki konumunu Doğu Karadeniz'deki üniversite gençleri üzerinden analiz etmekte ve bu kapsamda gençlerin çevre hareketlerindeki rolüne dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, bölgesel farklılıkların ve yaş aralıklarının çevre sorunlarının algılanması ve bilinç düzeyine etkisi de ayrıca vurgulanmaktadır. Üniversite öğrencileri, toplumsal sorunlara çözüm üretebilecek önemli bir dinamizme sahip bir kesim olması nedeniyle bu araştırmada örneklem alanı olarak seçilmiştir. Araştırmanın dayandığı hipotez "Doğu Karadeniz'deki üniversite öğrencileri, çevreyi koruma konusunda farkındalık taşısalar da soruna karşı harekete geçme noktasında yetersiz kalmaktadır" düşüncesi temelinde şekillendirilmekte ve analiz edilmektedir.

Gençlerin çevre bilinci, sürdürülebilirlik, çevre kirliliğini azaltma ve kaynak kullanımını iyileştirme gibi konularda bilinç düzeyleri Google Forms ile online uygulanan anketten elde edilen sonuçlar kapsamında ölçülmekte ve değerlendirilmektedir. Üniversite öğrencilerine sosyal medya ve e-posta aracılığıyla ankete katılım daveti yapılmış ve böylece anketin hedeflenen kitleye yaygınlaştırılması sağlanmıştır. Anket, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki dört ilde (Giresun, Ordu, Rize ve Trabzon illerinde) yer alan üniversitelerde okuyan toplam 108 (yüz sekiz) kişiye 2024 yılı Kasım-Aralık aylarında uygulanmıştır. Böylece ilgili örneklem grubunun çevre sorunlarına ilişkin algıları, farkındalık düzeyleri ve eyleme geçme eğilimleri hakkında kapsamlı bir veri seti elde edilerek araştırmanın tanımlayıcı (betimsel) niteliği örneklem grubundan elde edilen bu verilerle genişletilmiş ve güçlendirilmiştir.

Dört farklı ildeki üniversite gençlerinden elde edilen anket verileri kapsamında araştırmanın bulguları şu başlıklar üzerinden yorumlanmıştır: Bilinç düzeyi ve farkındalık, Çevre hareketlerindeki rolleri açısından Z Kuşağı, Sosyal Medya ve Dijital Aktivizm, Çevre Sorunlarının Algılanması (özellikle turizm sektörünün etkilerine yaklaşım), Yerel Yönetimlerin Çevre Koruma Çabaları, Protestolar ve Kampanyalar, HES Projeleri, Geri Dönüşüm ve Doğal Kaynak Yönetimi.

Katılımcılara, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki en fazla hissedilen çevre sorunları sorulmuş ve sonuçlar, katı atık yönetimi, su kirliliği, hava kirliliği ve toprak ile gürültü kirliliği gibi başlıca sorunları ön plana çıkarmıştır. En fazla hissedilen sorun, %38 oranla 41 kişinin seçimiyle katı atık

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, nisayolcu61@gmail.com
[2] Prof. Dr., Giresun Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ayse.ozcan@giresun.edu.tr, ayoz_61@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-1030-6631

yönetimi olmuştur. Su kirliliği, %18,5 oranında bir seçimiyle ikinci sırada yer almıştır. Bu da bölgedeki su kaynaklarının kirlenmesi ve yerel yönetimlerin bu konuda yeterince etkili çözümler üretmemesinin bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Bölgedeki hava kirliliği ise %17,6 oranında hissedilmektedir. Beton fabrikalar, sanayi tesisleri ve taş ocakları gibi yapıların hava kirliliği açısından önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Toprak ve gürültü kirliliği ise her biri %13 oranında eşit bir şekilde öne çıkmıştır. Tarımda kullanılan suni gübreler, ilaçlar, kimyasallar ve atıklar nedeniyle toprak sağlığının bozulması, toprak kirliliğine neden olmaktadır. Ayrıca, gürültü kirliliği özellikle kent merkezlerinde ve ulaşım hatlarının yakınında büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Katılımcılara, bölgedeki çevre sorunları hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları sorulduğunda, %55'lik bir oranla 59 kişi bilgili olduklarını belirtmiş, ancak %33'lük bir kısım kararsız kalmıştır. Bu, çevre sorunları konusunda genel bir farkındalık olduğunu ancak bazı bireylerin konuya dair yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Ayrıca, %6,5 oranında ve 7 kişilik bir kısım çevre sorunları hakkında bilgisiz olduklarını ifade etmişken, %4,7 oranında 5 kişi ise oldukça bilgili olduklarını belirtmiştir.

Katılımcılara, Z kuşağının önderlik ettiği çevre hareketlerinin geniş kitleleri etkileyeceği sorulmuş ve %41'lik bir kesim "düşünüyorum" cevabını vermiştir. Yine de %27,1 oranında katılımcı "kesinlikle düşünüyorum" demiş ve çevre hareketlerinin toplum üzerindeki etkisinin arttığına inanmışlardır. Ancak, %18,7'lik kararsız kesim ve %13,1'lik "düşünmüyorum" cevabını veren katılımcılar, Z kuşağının çevre hareketlerinin etkisinin henüz geniş kitlelere ulaşmadığına işaret etmektedir. Bu, gençlerin çevre bilincine sahip olduklarını ancak bu bilincin toplumun her kesimine yansımadığına dair bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgulardan birisi de Z kuşağının bu kadar etkin şekilde teknoloji ve sosyal medya kullanmasına rağmen, bu etkileşimi platformlara taşıyamaması söz konusudur. Doğu Karadeniz üniversite gençlerine yapılan ankette de çevre hareketlerini sosyal medya eylemine dökme konusunda eksiklikler olduğu bulgularla ortaya konulmuştur. Sosyal medya, Z kuşağının kendini ifade edebileceği önemli bir platformdur. Katılımcılara, Doğu Karadeniz'de çevre sorunlarının sosyal medya platformlarında yeterince yer alıp almadığı sorulduğunda, %50,5'lik bir kesim "düşünmüyorum" cevabını vermiştir. Bu, sosyal medyada çevre sorunlarına dair yeterli tartışma ve içerik üretimi olmadığını ortaya koymaktadır. Çevre hareketlerinin dijital aktivizm aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmakta zorlandığı görülüyor. Katılımcıların bu alandaki etkinliklerini geliştirmek için daha fazla eğitim ve farkındalık çalışması yapılması gerektiği söylenebilir.

Bölgedeki turizm faaliyetlerinin çevreye olumsuz etkileri, katılımcıların büyük bir kısmı tarafından kabul edilmektedir. Katılımcıların %36,4'ü turizmin çevreye zarar verdiğini kesinlikle düşündüğünü belirtmiş, %31,8'i ise turizmin çevreye olumsuz etkisi olduğunu ifade etmiştir. Yayla turizminin

artması, yeşil alanların tahribatına ve çöp sorunlarına yol açmaktadır. Bungalov ev turizminin yaygınlaşması da bölgedeki doğal alanları tahrip etmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir turizm ve ekoturizm gibi çevre dostu uygulamaların benimsenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Yerel yönetimlerin çevre koruma çalışmalarına yönelik katılımcıların büyük bir kısmı olumsuz görüş bildirmiştir. %35,2'lik bir oran yerel yönetimlerin çevre koruma çalışmalarını beğenmediğini belirtirken, %30,6'lık bir kesim kararsız kalmıştır. Bu, yerel yönetimlerin çevre politikalarına yönelik halkın memnuniyetsizliğini ve eksik bilgilendirmeyi göstermektedir. Ayrıca bu durum, yerel yönetimlerin çevreye yönelik daha şeffaf ve katılımcı politikalar izlemesi gerektiğine de dikkat çekmektedir.

Çevre sorunlarına karşı protesto ve kampanyalar, katılımcılar arasında yüksek oranda destek bulmuştur. %57'lik bir çoğunluk, çevreyle ilgili protesto ve kampanyaları destekleyeceğini belirtmiştir. Bu durum, çevreye duyarlı bireylerin toplumda arttığını ve çevre sorunlarına karşı harekete geçmeye istekli olduklarını göstermektedir. Ancak, destekleyenlerin çoğu, bu hareketlerin sonuçları konusunda belirsizlik yaşamakta ve eyleme geçme konusunda kararsız kalmaktadır.

Katılımcılara, bölgedeki HES (hidroelektrik santrali) projelerinin çevreye zarar verip vermediği sorulmuş ve %34,3'lük bir kesim, HES projelerinin çevreye zarar verdiğini düşündüğünü belirtmiştir. HES projelerinin, su kaynaklarını tahrip etmesi, doğal yaşamı tehdit etmesi ve yerel halkın yaşam kalitesini düşürmesi gibi çevresel etkiler bu görüşü desteklemektedir. Ancak, %33,3'lük kararsız bir kesim ve projelerin zarar vermediğini düşünen %8,3'lük bir grup da bulunmaktadır.

Z kuşağı, geri dönüşüm ve doğal kaynak yönetimi konusunda oldukça duyarlıdır. Katılımcıların %69,2'si çevreye dikkat ettiğini belirtmiş, %19,6'lık bir kesim ise bu konuda çok hafa fazla dikkatli olduğunu ifade etmiştir. Bu oranlar, çevre bilincinin yüksek olduğunu ve doğal kaynakların korunmasına yönelik güçlü bir eğilim bulunduğunu göstermektedir. Ancak, kararsız kalan ve dikkat etmeyen küçük bir kesim, çevre konusunda daha fazla eğitim ve farkındalık oluşturulması gerektiğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına karşı duyarlılıkları yüksek, ancak bu duyarlılığın somut eylemlere dönüşmesi noktasında eksiklikler bulunmaktadır. Eğitim ve farkındalık çalışmaları ile bu farkındalığın daha etkili bir şekilde toplumsal harekete dönüştürülmesi mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Z Kuşağı, Çevre Hareketleri, Üniversite Gençleri, Doğu Karadeniz

THE PERSPECTIVE OF GENERATION Z ON ENVIRONMENTAL MOVEMENTS IN TÜRKİYE: A CASE STUDY OF UNIVERSITY STUDENTS IN THE EASTERN BLACK SEA REGION

Abstract

This study aims to examine the environmental movement perspectives of Generation Z, born between 1997 and 2015, through university students in the Eastern Black Sea region of Turkiye. The hypothesis of the study suggests that while university students in the region are aware of environmental protection, they are insufficient in taking action. Utilizing a survey-based approach, the study assesses participants' knowledge levels and attitudes regarding environmental challenges. The results reveal that while students exhibit significant concern for environmental issues, there is a notable gap in translating their concern into practical steps. Key environmental problems highlighted by the participants include ineffective solid waste management, water pollution, and air pollution. Despite Generation Z portraying a progressive mindset toward environmental awareness, there is an observable deficit in creating content or engaging in environmental advocacy through social media and other digital platforms. Furthermore, respondents generally view local authorities' environmental protection measures as inadequate, urging the implementation of more robust eco-friendly policies. Ultimately, the research underscores that although Generation Z is environmentally aware, increased efforts in education and public engagement are necessary to channel this awareness into proactive social action.

Keywords: Z Generation, Environmental Movements, University Youth, Eastern Black Sea.

İKLİM KRİZİ İLE MÜCADELEDE YEŞİL DÖNÜŞÜM VE AKILLI ŞEHİRLER

Sefa USTA[1], Melike AKPINAR[2]

Genişletilmiş Özet

Küresel ısınma ile birlikte ortaya çıkan iklim değişikliği beraberinde küresel düzeyde iklim krizine sebep olmaktadır. İnsan faaliyetleri sebebiyle atmosfere salınan sera gazlarının artışı, fosil yakıt kullanımının azaltılamaması, orman alanlarının azalması ve ormansızlaşma, sanayileşme ve kentleşme ile birlikte sera gazlarının yoğunlaşması ve sera gazı etkisinin artışı, küresel ısınma sebebiyle ortalama sıcaklıkların yükselmesi ve beraberinde meydana gelen çevresel, ekonomik, sosyal ve politik sorunlar iklim krizi olarak nitelendirilmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, küresel ısınma, hava olaylarında meydana gelen ekstrem değişiklikler, deniz seviyesinin yükselmesi, buzulların erimesi, biyolojik çeşitliliğin azalması su güvenliği ve gıda güvenliğinin tehdidine sebep olmakta, su kaynaklarının azalması ve tarımsal verimliliğin düşmesine neden olmaktadır. Küresel düzeyde meydana gelen iklim değişikliği sadece ülkeleri ve bölgeleri değil tüm dünyayı etkisi alına almaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş, enerji verimliliğinin yükseltilmesi, sürdürülebilir tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması, sürdürülebilir ulaşım ve lojistik süreçlerinin öncelenmesi ve yeşil dönüşüm stratejilerinin hayata geçirilmesi iklim krizine yönelik tedbirlerin ana noktaları olarak değerlendirilmektedir. Yeşil dönüşüm ile birlikte akıllı şehirlerin de ön plana çıkması önem arz etmekte, uluslararası alanda işbirliği faaliyetleri artırılarak yeşil ve akıllı şehir uygulamalarının ülkelerde yaygınlaştırılması önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturan yeşil dönüşüm ile ekonomik ve toplumsal kalkınma ile birlikte çevresel sürdürülebilirliğin öncelendiği bir dönüşüm süreci olarak ifade edilen yeşil dönüşüm ile çevre dostu teknolojiler ön plana alınmaya başlanmıştır. Akıllı enerji, akıllı ulaşım, akıllı atık yönetimi ve akıllı çevre başta olmak üzere yeşil dönüşüm sürecinin bileşenlerinden birisi de akıllı şehirler ve akıllı bina uygulamalarıdır. Enerji verimliliğinin öncelendiği, yeşil çatı sistemlerinin ön plana alındığı, akıllı teknolojilerden yararlanılan akıllı şehirlerde dijital teknolojilerden yoğun bir şekilde yararlanılarak ulaşım, enerji, güvenlik, su ve atık yönetiminin bütüncül bir şekilde yürütülmesi beklenmektedir. Yaşam kalitesini iyileştiren, verimliliği artıran, sürdürülebilirliği destekleyen şehir modelleri olarak nitelendirilen akıllı şehirlerin temel bileşenleri içerisinde akıllı ulaşım, akıllı çevre, akıllı binalar, akıllı atık yönetimi ve akıllı su yönetimi yer almaktadır. Tüm bu

[1] Prof. Dr. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sefausta@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3846-7987.
[2] Öğr.Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Emlak Yönetimi Programı, melikeakpinar@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0453-6008.

bileşenler ile birlikte kaynak verimliliği, veri temelli yönetim anlayışı, sürdürülebilirlik ve vatandaş katılımının ön plana alınması akıllı şehir uygulamalarının başarısını artıracaktır.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Avrupa Yeşil Mutabakatı dikkate alındığında yeşil dönüşüm, akıllı şehirler ve iklim krizi ile mücadelede önemli enstrümanlar olarak değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları içerisinde, çevrenin korunması, yoksulluğun sona erdirilmesi, açlığa son verilmesi, erişilebilir temiz enerji, iklim eylemi, temiz su ve sanitasyon ile birlikte sürdürülebilir şehirler ve topluluklar başlıkları önemli bir yer tutmaktadır. Buradan hareketle ***çalışmanın önemi*** Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ekseninde iklim krizi ile mücadelede akıllı şehir teknolojileri ve yeşil dönüşüm uygulamalarının öneminin vurgulanması ve irdelenmiş olmasıdır. Bununla birlikte, en önemli küresel sorunlardan birisi olan iklim krizinin etkilerini azaltabilmek noktasında, yenilikçi çözümler üreten ve bilgi iletişim teknolojilerinin yaygın ve etkin bir şekilde kullanılmasının önemine vurgu yapan akıllı şehir uygulamalarının, yeşil dönüşüm süreçleri çerçevesinde bütüncül bir politika ekseninde hayata geçirilecek olması bu konuda bir değerlendirmenin yapılması çalışmanın ***özgün yönünü*** ortaya koymaktadır.

Bu önem ekseninde hazırlanan ***çalışmanın temel amacı,*** yeşil dönüşüm ve akıllı şehir uygulamalarının iklim krizi ile mücadelede nasıl etkin bir araç olarak kullanılabileceği konusunun analiz edilmesidir. Akıllı şehir ve yeşil dönüşüm uygulamaların entegrasyonunun sağlanmasının, iklim krizi ile mücadelede nasıl bir oynayacağı, akıllı şehir uygulamalarında yenilikçi teknolojilerin hayata geçirilerek, katılımcı bir yönetim anlayışının dikkate alınmasının önemine dair somut önerilerin ortaya konulması da çalışmada hedeflenmektedir.

Bu amaç doğrultusunda hazırlanan çalışma kapsamında ilk olarak iklim krizinin nedenleri ve sonuçları irdelenmekte, sonrasında yeşil dönüşüm süreci hakkında bilgiler verilmekte ve akıllı şehir uygulamalarının özellikleri ele alınmaktadır. Bunun yanında dünyada ve Türkiye'de başarılı akıllı şehir uygulamaları incelenerek, akıllı şehirlerin temel bileşenleri, avantaj ve dezavantajları irdelenmektedir. Bu bağlamda, çalışmada şehirlerin enerji yönetimi, ulaşım sistemleri, atık yönetimi ve çevresel sürdürülebilirlik politikalarına dair yeni nesil çözümlere odaklanılmaktadır.

Çalışmada literatür taramasında bulunularak, konu ile ilgili birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmaktadır. Uluslararası ve ulusal mevzuat ile birlikte yerel yönetim kuruluşları tarafından hazırlanan stratejik planlar ve faaliyet raporlarının genel hatlarıyla irdelenmesi ve betimsel araştırma yönteminden yararlanılması hedeflenmektedir.

Gelecekte bu alanda yapılacak çalışmalara yönelik genel bir çerçeve oluşturulmasının hedeflendiği çalışmada, iklim kriziyle mücadelede bütüncül politikaların önemine vurgu yapılmakta, yeşil dönüşüm ve akıllı şehir uygulamalarının bütüncül bir şekilde kullanıldığında, iklim kriziyle mücadelede güçlü bir araç oluşturacağını ortaya koymaktadır. Politika yapıcılar ve uygulayıcılara

yönelik önerilerin ortaya konulduğu çalışmada, Türkiye'de yeşil dönüşüm ve akıllı şehirler konusunda hayata geçirilecek ulusal stratejilerde iklim krizi ile mücadelenin öncelenmesi gerektiği vurgusu ortaya konulabilir.

Tüm bu hususlar dikkate alındığında çalışma sonucunda elde edilmesi beklenen temel bulgular içerisinde en dikkat çekici olanı yeşil dönüşüm politikalarının, karbon emisyonlarını azaltma ve yenilenebilir enerji kullanımını artırma konusunda somut faydalar sağlayacağıdır. Bununla birlikte, akıllı şehir uygulamalarının enerji verimliliği, ulaşım sistemlerinin optimizasyonu ve çevre dostu altyapıların yaygınlaştırılması açısından etkili olacağı öngörülmektedir. Yerel yönetimlerin kurumsal ve özellikle teknolojik kapasitesinin artırılmasının, kamu-özel sektör işbirliğinin güçlendirilmesinin yeşil dönüşüm ve akıllı şehir projelerinin başarısında etkili unsurlar olarak nitelendirilmektedir. Son olarak, yeşil dönüşüm ve akıllı şehir politikalarının bütüncül bir şekilde yürütülmesinin hem çevresel sürdürülebilirlik hem de ekonomik büyüme açısından önemli fırsatlar sunacağı öngörüsü ortaya konulabilir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Şehirler, Dijitalleşme, İklim Değişikliği, İklim Krizi, Yeşil Dönüşüm

GREEN TRANSFORMATION AND SMART CITIES IN FIGHTING THE CLIMATE CRISIS

Abstract

Within the Sustainable Development Goals, the titles of sustainable cities and communities, along with climate action, have an important place. Based on this, the importance of the study is that it examines the importance of smart city technologies and green transformation applications in the fight against the climate crisis. The main purpose of the study is to analyze how green transformation and smart city applications can be used as effective tools in combating the climate crisis.Within the scope of the study prepared for this purpose, the causes and consequences of the climate crisis are first examined, then information is given about the green transformation process and the features of smart city applications are discussed. In addition, successful smart city applications in the world and in Turkey are examined and the basic components, advantages and disadvantages of smart cities are examined. Considering all these issues, the most striking of the main findings expected to be obtained as a result of the study is that green transformation policies will provide concrete benefits in reducing carbon emissions and increasing the use of renewable energy. However, it is predicted that smart city applications will be effective in terms of energy efficiency, optimization of transportation systems and dissemination of environmentally friendly infrastructures. Increasing the institutional and especially technological capacity of local governments and strengthening public-private sector cooperation are considered effective factors in the success of green transformation and smart city projects. Finally, it can be predicted that implementing green transformation and smart city policies in a holistic manner will offer significant opportunities in terms of both environmental sustainability and economic growth.

Keywords: Smart Cities, Digitalization, Climate Change, Climate Crisis, Green Transformation

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ SÜRECİNDE KALKINMA AJANSLARININ FAALİYETLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Fatih TOLGA[1]

Genişletilmiş Özet

Devlet aygıtı, üzerinde varlık gösterdiği toprak parçasıyla doğrudan bir ilişkiye sahiptir. Doğanın ön görülemez ve genellikle engellenemez şekilde gerek anlık olsun gerek uzun vadede olsun ortaya çıkardığı olumsuz etkiler devletler açısından yeni mücadele alanları yaratmıştır. Bu doğrultuda devletler söz konusu mücadele için ya yeni örgütlenme modelleri geliştirmişler ya da mevcut kurumsal yapılarını yeni mücadelenin gerekliliklerine göre reforma tabi tutmuşlardır. Bu çabalar "iklim değişikliğiyle mücadele" çatı kavramı ekseninde küresel politik arenada gündeme getirilmiş ve 21. yüzyılın ilk çeyreğinde uluslararası ilişkilerde önemli gündem maddelerinden birisi olmuştur.

1992 Rio Konferansıyla iklim değişikliğine ilişkin uluslararası farkındalığın belirginleşmesinden 2009 Kyoto Protokolüne ve oradan da 2015 Paris Anlaşmasına kadar geçen ve halen devam eden süreçte devletlerin bir takım yükümlülükler altına girmeleri, yönetsel sorumluluklar almaları ve bu hususta eylem planları oluşturmaları istenmiştir. Bu doğrultuda Türk kamu yönetimi sisteminin temel karar alıcı aktörleri, iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında gerek merkezi düzeyde gerekse yerel düzeyde kamu politikaları ortaya koymaya başlamış ve çok aktörlü bir yol haritası belirlemişlerdir. Bu çok aktörlü yapılar arasında ise kalkınma ajansları önemli bir yere sahiptir.

Kalkınma ajansları Türk kamu yönetimi örgütlenmesi içerisinde yönetişim anlayışıyla uyumlu özgün yapılar olarak dikkat çekmektedirler. Özellikle yerel ve bölgesel kalkınmanın desteklenmesi noktasında sahip oldukları görev ve sorumluluklar ile ulusal kalkınmanın gelişmesine katkı sağlamaktadırlar. Avrupa Birliği'ne adaylık sürecindeki gelişmelere koşut olarak kamu yönetimi örgütlenmesinde hukuki kişilik kazanmış olan ajanslar, ilk kuruldukları günden bu yana bölgesel işbirliğine dayalı bir yönetim anlayışına bağlı olarak faaliyet göstermektedirler. Bu faaliyetler birçok politika alanıyla ilgili olup, makro düzeyde ulusal kalkınma planları ve stratejilerin bölgesel düzeyde uygulamaya konulması; mikro düzeyde ise sosyal ve ekonomik çıktıların elde edilmesi amacına dönük gerçekleştirilmektedir. Özellikle ajanslar, bölgesel kalkınmaya yönelik klasik kamu yönetimi anlayışına dayalı merkezileşmiş bir yönetim yapısından çok aktörlü, işbirliğine dayalı bütüncül nitelikteki yönetişim anlayışıyla uyumlu bir yapıya geçişi kolaylaştırmışlardır. Söz konusu geçişle beklenen ise kalkınmanın tabandan tavana doğru yayılımını gerçekleştirmek, yerel girişimciliği destekleyerek yatırım ortamını güçlendirici, altyapı eksikliğini giderici, sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlamaktır. Son yıllarda ise kalkınma öncelikleri korunmakla birlikte ajanslar, iklim değişikliği sürecinde yeşil dönüşüm, yenilenebilir enerji gibi konulara yönelik stratejiler

[1] Öğr. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi, fatihtolga06@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3107-8607.

geliştirmekte ve buna yönelik faaliyetlerde bulunmaya çalışmaktadırlar.

İklim değişikliğiyle mücadelenin sadece ulusal hükümetlerin tek başlarına gerçekleştirebileceği bir süreç olmadığı geçen zaman içerisinde görülmüş; yönetim paradigmasındaki değişiklikler, küresel eklemlenmenin getirdiği uluslararası ilişkilerin yoğunluğundaki artışlar, iklim değişikliğinden kaynaklı risklerin günden güne neredeyse dünyanın birçok bölgesinde yarattığı etkiler çözümün uluslararası kuruluşlar, yerel yönetimler, sivil toplum gibi çok aktörlü ve mücadelede izlenecek yöntemler bağlamında ise çok boyutlu bir nitelikte olmasını gerektirmiştir. Uluslararası kuruluş raporları ve konunun uzmanları tarafından iklim değişikliğinden en çok etkilenecek bölgeler arasında Akdeniz kuşağında yer alan bölgeler gösterilmektedir. Türkiye coğrafi konumuna dayalı olarak "sıcak nokta" olarak tabir edilen Akdeniz kuşağı içerisinde yer almasından dolayı iklim değişikliğinden etkilenecek riskli bölgeler arasında bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye özelinde iklim değişikliği konusuna yönelik izlenecek politikaların "mücadele" ekseninde mi yoksa "uyum" ekseninde mi oluşacağı sorusunun cevabı, saha uygulamalarından elde edilecek sonuçlara göre değişiklik gösterecektir.

Kalkınma ajanslarının iklim değişikli konusunda temel görevleri, ekonomik kalkınma ve altyapı ana politikaları ekseninde şekillenmiştir. Bunlardan ekonomik kalkınma ana politikası altında imalat sanayi, dijitalleşme, düşük karbon ekonomisi, turizm, tarım ve kırsal kalkınma konularında; altyapı ana politikası altında ise çevre, enerji ve kentleşme konularında alt politika alanları belirlenmiştir. Temel ve alt politika alanlarına ilişkin hedef ve stratejilerin oluşturulması ve bunlara dönük uygulamaların gerçekleştirilmesinde kalkınma planları ve bölgesel gelişmeye dönük ulusal stratejiler yol gösterici niteliktedir. Bunun yanında özellikle sürdürülebilir çevre, yeşil ekonomi, yeşil büyüme, yeşil dönüşüm gibi temalar, son yıllarda çok sık olarak kalkınma ajanslarının gündeminde olmaya başlamıştır. Bu durum ise bize kalkınma ajanslarının iklim değişikliği sürecinde destekleri beklenen kurumlar arasında yer aldığını ve belirtilen konulara dönük sorumluluk üstlendiklerini göstermektedir. Bu sorumluluğa dayalı olarak kalkınma ajanslarının ne derece etkin olduklarının belirlenmesi hem ajansların iklim değişikliğiyle mücadeleye mi yoksa uyuma mı yöneldikleri, hem bu noktada hangi konumda bulunduklarının değerlendirilmesi hem de bu süreci yönetirken kullandıkları yöntemlerin analiz edilmesi açısından önemlidir.

Bu çalışmada çok aktörlü yapılardan birisi olan kalkınma ajanslarının iklim değişikliğiyle mücadelede ne derece etkinlik gösterdiği temel sorusuna odaklanılmıştır. Sorunun alt kırılımları ise mücadelede etkinliğin gerçekleştirilmesinde ne tür çözüm arayışlarına gidildiği; çözüm arayışlarının mücadele için mi uyum için mi ortaya konulduğu, uygulama süreçlerinde karşılaştıkları problemlerin neler olduğu ve ajansların proje odaklı mı yoksa işbirlikçi modele dayalı bir yönetişim yapısına göre mi süreci gerçekleştirdikleri sorularından oluşmaktadır. Yapılan alan yazın taramalarında iklim değişikliğine yönelik kalkınma ajansları bağlamında sınırlı düzeyde akademik çalışmanın olduğu

gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışma bu konuda yapılacak yeni çalışmalara ışık tutmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın ana kütlesini Türkiye'de bulunan yirmi altı kalkınma ajansı oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Güney Ege Kalkınma Ajansı, Çukurova Kalkınma Ajansı, Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, İpek Yolu Kalkınma Ajansı olmak üzere dört kalkınma ajansı örneklem olarak seçilmiştir. Çalışmanın sorusuyla bağlantılı analizlerin gerçekleştirilebilmesi ve bulguların elde edilmesi amacıyla 2010-2023 yıllara arasından söz konusu dört kalkınma ajansının faaliyet raporları incelenmiştir. Bununla birlikte analiz kapsamındaki ajanslara ait stratejik planlar ile bölge planları da sağlıklı bir karşılaştırmanın yapılması ve tutarlılığın sağlanması amacıyla araştırmaya dahil edilmiştir. Bu kalkınma ajanslarının seçilmesinin nedeni Akdeniz iklim kuşağının etkilerinin Türkiye'deki diğer bölgelere göre daha fazla hissedildiği coğrafyada bulunmasıdır. Aynı coğrafyada bulunmakla birlikte Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı'na ait faaliyet raporlarının 2010-2015 yılları arasındaki faaliyet raporlarına erişilememesi ve bu nedenle araştırmanın güvenirliğini etkileme ihtimali nedeniyle örneklem grubuna alınmamıştır. Bu kapsamda çalışmaya ilişkin veriler elli iki faaliyet raporu, stratejik plan ve bölge planlarının analiz edilmesiyle elde edilmiştir. Verilerden elde edilen bulgular doğrultusunda ajansların iklim değişikliği konusunda içinde bulundukları bölgelerde sınırlı düzeyde etkinlik gösterdikleri; bu nedenle iklim değişikliği sorununa ne "uyum" ne de "mücadele" bakış açısıyla ele aldığının net olarak söylenemeyeceği bununla birlikte planlama ile uygulama arasında önemli farklılıkların oluğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Kalkınma Ajansları, Bölgesel Kalkınma

AN EVALUATION ON THE ACTIVITIES OF DEVELOPMENT AGENCIES IN THE PROCESS OF CLIMATE CHANGE

Abstract

Development agencies draw attention as unique structures compatible with the governance approach within the Turkish public administration organisation. They contribute to the development of national development with their duties and responsibilities, especially in supporting local and regional development. In recent years, development agencies have been developing strategies for issues such as green transformation and renewable energy in the process of climate change and trying to carry out activities for this purpose. The main tasks of development agencies on climate change have been shaped on the axis of economic development and infrastructure main policies. This study focuses on the basic question of how effective development agencies are in combating climate change. In the literature review, it has been observed that there are limited academic studies on climate change in the context of development agencies. Therefore, the study aims to shed light on new studies to be conducted on this subject. Twenty-six development agencies in Turkey constitute the main mass of the study. In this study, four development agencies were selected as a sample. In the study, it has been concluded that the agencies have a limited level of activity on climate change in the regions in which they are located; therefore, it cannot be clearly said that they address the problem of climate change from neither 'adaptation' nor 'struggle' point of view, and that there are significant differences between planning and implementation.

Keywords: Climate Change, Development Agencies, Regional Development

KENTLEŞME VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRCİLİK YAKLAŞIMLARI

Mehmet YILDIZ[1], Erhan GÜMÜŞ [2], Ahmet TUNÇ [3]

Kentleşme, doğal kaynakların hızlı tüketimi ve enerji kullanımının artışıyla birlikte iklim değişikliğini hızlandıran temel faktörlerden biridir. Sanayi devriminden bu yana hız kazanan kentleşme süreci, atmosferdeki sera gazı birikimini artırmış, fosil yakıtlara dayalı enerji tüketimi ve ormansızlaşma gibi çevresel sorunları beraberinde getirmiştir. Özellikle büyük şehirlerde, ulaşımdan kaynaklanan karbon emisyonları, hava kirliliği ve su kaynaklarının kirlenmesi, çevresel dengenin bozulmasına yol açmaktadır. Kentleşmenin bu etkileri, şehirlerde yaşayan nüfusun refahını olumsuz yönde etkileyerek sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Enerji tüketimi, kentleşme sürecinin en belirgin çevresel sonuçlarından biridir. Şehirlerin hızla büyümesi, konut, sanayi ve ulaşım gibi alanlarda enerji talebini artırmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) verilerine göre, şehirlerde enerji tüketimi, küresel toplamın %70'ini oluşturmaktadır. Bu durum, fosil yakıtlara bağımlılığı artırarak karbon salınımını yükseltmekte ve küresel sıcaklık artışına doğrudan katkıda bulunmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının şehirlerde daha yaygın kullanımı, karbon ayak izinin azaltılması için etkili bir çözüm sunmaktadır. Örneğin, Kopenhag, 2025 yılına kadar karbon nötr bir şehir olma hedefiyle yenilenebilir enerji projelerine büyük yatırımlar yapmaktadır. Kentleşmenin çevresel etkilerini azaltmak için yeşil altyapı çözümleri giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Yeşil çatılar, yağmur bahçeleri ve doğal drenaj sistemleri gibi uygulamalar, şehirlerin ekosistem hizmetlerini destekleyerek iklim değişikliğine karşı dayanıklılığını artırmaktadır. Örneğin, Singapur, yoğun kentleşmeye rağmen, yeşil alanların artırılmasını hedefleyen politikalar sayesinde, şehirdeki biyolojik çeşitliliği koruyarak karbon emisyonlarını azaltmıştır. Bu tür uygulamalar, aynı zamanda şehir sakinlerinin yaşam kalitesini artırarak sosyal sürdürülebilirliğe de katkı sağlamaktadır. Ulaşım sektörü, şehirlerdeki karbon emisyonlarının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Toplu taşıma sistemlerinin yetersiz olduğu şehirlerde, bireysel araç kullanımı artmakta ve buna bağlı olarak sera gazı salınımı yükselmektedir. Curitiba, toplu taşıma sistemini geliştirerek ulaşım kaynaklı karbon emisyonlarını azaltmayı başaran örnek şehirlerden biridir. Benzer şekilde, Amsterdam ve Kopenhag gibi şehirler, bisiklet dostu altyapılar ve yaygın toplu taşıma sistemleri sayesinde karbon ayak izlerini önemli ölçüde azaltmışlardır. Sürdürülebilir kentleşme, yerel yönetimlerin enerji verimliliği, ulaşım ve yeşil alan yönetimi gibi konularda etkin politikalar geliştirmesini gerektirir. BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, şehirlerin daha yaşanabilir ve çevre dostu hale getirilmesi için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Örneğin, enerji

[1] Bilim Uzmanı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, yldzml@gmail.com, Orcid: 0000-0003-4472-7220.
[2] Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, erhang@comu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5113-1006.
[3] Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, ahmet.tunc@comu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0106-2599.

verimliliği standartlarının uygulanması, atık yönetimi sistemlerinin iyileştirilmesi ve yenilikçi kentsel dönüşüm projeleri, şehirlerin karbon salınımını azaltmada etkili olabilecek başlıca stratejilerdir. Kentleşme, iklim değişikliğini tetikleyen temel unsurlardan biri olmasına rağmen, doğru planlama ve politikalarla bu etkiler önemli ölçüde azaltılabilir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması, yeşil altyapı uygulamalarının artırılması ve toplu taşımanın teşvik edilmesi, sürdürülebilir şehirler yaratmak için kritik adımlardır. Bireylerin ve toplumun çevre bilincinin artırılması, karbon ayak izinin azaltılmasına katkıda bulunabilir. Kentleşme, hızla artan nüfus ve sanayileşmenin etkisiyle çevresel bozulmayı hızlandırarak iklim değişikliğine önemli katkılarda bulunmaktadır. Şehirlerin enerji tüketimi, ulaşım ve sanayi faaliyetlerinden kaynaklanan karbon emisyonları, sera gazı birikimine yol açarak küresel sıcaklık artışını tetiklemektedir. Yeşil alanların azalması ve betonlaşma, şehir ısı adası etkisini güçlendirerek şehirlerde yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bununla birlikte, sürdürülebilir şehircilik yaklaşımları, kentleşmenin bu olumsuz etkilerini hafifletmek için güçlü bir çözüm sunmaktadır. Yeşil altyapı, yenilenebilir enerji ve akıllı şehir teknolojileri gibi uygulamalar, çevresel sürdürülebilirliği sağlarken, aynı zamanda şehirlerin iklim değişikliğine karşı daha dayanıklı hale gelmesine katkıda bulunmaktadır. Sürdürülebilir şehircilik, kentleşme kaynaklı çevresel etkileri azaltmayı amaçlayan yenilikçi stratejiler ve politikalar bütünüdür. Örneğin, Kopenhag ve Singapur gibi şehirler, toplu taşıma sistemlerini geliştirerek, bisiklet dostu altyapılar oluşturarak ve yeşil alanları artırarak karbon salınımını önemli ölçüde düşürmeyi başarmışlardır. Bunun yanında, akıllı şehir uygulamaları, enerji verimliliğini artırarak ve doğal kaynakların daha etkin kullanılmasını sağlayarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerini desteklemektedir. Sürdürülebilir şehircilik yaklaşımlarının yaygınlaştırılması hem çevresel hem de sosyal refahın artırılmasını sağlayarak, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı şehirlerin dirençli hale gelmesine olanak tanımaktadır. Çalışmanın temel amacı, kentleşmenin iklim değişikliği üzerindeki etkilerini ve bu etkileri azaltmaya yönelik sürdürülebilir şehircilik yaklaşımlarını incelemektir. Kentleşme süreci, doğal kaynakların hızlı bir şekilde tüketilmesine ve karbon emisyonlarında artışa yol açarak iklim değişikliğine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, şehir plancıları ve karar alıcıların sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu politikaları benimsemesi önemlidir. Kentleşme ve iklim değişikliği arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için çalışma şu varsayımların üzerine inşa edilmiştir. Öncelikle, hızlı kentleşmenin fosil yakıt tüketimi ve karbon emisyonları üzerinde ciddi etkileri olduğu varsayılmıştır. Bunun yanında, yeşil altyapı ve yenilenebilir enerji kaynaklarının şehir planlamasında etkin kullanımının iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini hafifleteceği öngörülmektedir. Araştırmada yöntem olarak literatür taraması kullanılacaktır. Literatür taraması kapsamında kentleşme ve iklim değişikliği konularıyla ilgili güncel akademik çalışmalar, uluslararası raporlar ve politika dokümanları incelenecektir. Özellikle BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve IPCC raporları gibi kaynaklar temel alınacaktır. Bunun yanı sıra, başarılı sürdürülebilir şehircilik örnekleri olan Kopenhag, Curitiba ve Singapur gibi şehirler

üzerine yapılan çalışmalar değerlendirilecektir. Kentleşme, enerji tüketimi ve karbon emisyonlarının artmasına yol açarak iklim değişikliğini tetiklemektedir. Özellikle, fosil yakıtlara dayalı ulaşım ve sanayi faaliyetleri, şehirlerdeki sera gazı emisyonlarının başlıca kaynaklarından biridir. Buna karşın, yeşil altyapı ve yenilenebilir enerji kullanımı, şehirlerin karbon ayak izini azaltmada etkili olmuştur. Kopenhag, bisiklet dostu altyapısı ve yenilenebilir enerji kullanımı ile karbon nötr bir şehir olma yolunda önemli adımlar atmıştır. Benzer şekilde, Singapur'un şehir planlamasında yeşil alanların artırılması ve akıllı teknolojilerin entegrasyonu, şehirdeki karbon emisyonlarını azaltmıştır. Çalışma, kentleşmenin iklim değişikliği üzerindeki etkilerini azaltmak için sürdürülebilir şehircilik yaklaşımlarının benimsenmesi gerektiğini ortaya koyacaktır. Yerel yönetimlerin, enerji verimliliği standartları ve yeşil altyapı gibi uygulamaları yaygınlaştırması, iklim dostu şehirler yaratılmasında önemlidir. Kentleşme ve iklim değişikliği arasındaki ilişki, sürdürülebilir şehircilik alanında giderek daha fazla önem kazanmaktadır; ancak mevcut literatür, bu konuda kapsamlı ve uygulamaya yönelik çözümler sunma açısından sınırlıdır. Şehirlerin hızla artan nüfus ve enerji talebi, karbon emisyonlarını artırarak iklim değişikliğini hızlandırmakta ve bu durum, kentleşme politikalarının yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Araştırma, sürdürülebilir şehircilik yaklaşımlarını inceleyerek literatürdeki bu boşluğu doldurmayı ve şehir plancıları ile karar alıcılar için yol gösterici stratejiler sunmayı hedeflemektedir. Çalışma, başarılı sürdürülebilir şehircilik örneklerinden elde edilen derslerle birlikte, şehirlerin çevresel etkilerini azaltacak yenilikçi politikalar geliştirilmesine katkı sağlayarak hem akademik hem de pratik bir değer sunacaktır. Toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının desteklenmesi ve doğal alanları koruma politikalarının hayata geçirilmesi önerilmektedir. Gelecekteki çalışmalar, şehirlerin karbon emisyonlarını daha etkili ölçmek ve azaltma stratejilerini test etmek için yenilikçi yöntemler geliştirmeye odaklanabilir.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, İklim Değişikliği, Sürdürülebilir, Şehircilik

URBANIZATION AND CLIMATE CHANGE SUSTAINABLE CITY PLANNING APPROACHES

Abstract

The study aims to examine the impacts of urbanization on climate change and explore sustainable urbanism approaches to mitigate these impacts. Urbanization accelerates climate change through rapid depletion of natural resources and increased carbon emissions. Urban planners and policy makers should adopt strategies that are compatible with sustainable development goals. The study assumes that rapid urbanization significantly affects fossil fuel consumption and carbon emissions. In addition, the effective use of green infrastructure and renewable energy in urban planning is expected to reduce the negative impacts of climate change. Literature review will be used as a method in the research. Within the scope of the literature review, current academic studies, international reports and policy documents on urbanization and climate change will be examined. In particular, sources such as the UN Sustainable Development Goals and IPCC reports will be taken as basis. In addition, studies on cities such as Copenhagen, Curitiba and Singapore, which are examples of successful sustainable urbanism, will be evaluated. Copenhagen's bicycle-friendly infrastructure and Singapore's green spaces have reduced urban carbon footprints. Sustainable urbanism practices, including energy efficiency and green infrastructure, are vital for climate-friendly cities. The study will be of both academic and practical value, contributing to the development of innovative policies to reduce the environmental impact of cities, together with lessons learned from successful examples of sustainable urbanism. Future research should focus on innovative methods for measuring and reducing urban carbon emissions.

Keywords: Urbanization, Climate Change, Sustainable, Urbanism

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE ÇABALARININ KENTSEL POLİTİKA BELGELERİ ÜZERİNDEN BİR ANALİZİ: KARS BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Duygu DEMİROL DUYAR[1]

Genişletilmiş Özet

İklim değişikliği doğal veya doğrudan ya da dolaylı olarak enerjiden, sanayiye, ulaşımdan bina yapımına değin birçok alanda insan faaliyetlerinin neden olduğu ve giderek dünya gündeminin önemli bir parçası haline gelen küresel atmosferin bozulması olgusunu ifade etmektedir. Sıcaklık artışları, su kaynaklarının azalması, aşırı yağış, kuralık, gıda krizi, göç, katı atık sorunu gibi unsurlar da iklim değişikliğinin yol açtığı sorunlar arasındadır. Bu sorunlarla mücadele edebilmek adına dünya ülkeleri çeşitli politikalar üretme çabalarına girişmişlerdir. Kentler ise iklim değişikliğinin mekansal boyutta sınırlarıdır ve kente özgü iklimsel kırılganlıkların da dahil olduğu, buna uygun azaltım ve uyum politikalarının geliştirilmesinin gerekli olduğu yerlerdir. Bu noktada da kentsel politika aktörlerine önemli rollerin düştüğü dile getirebilir.

Kentlerde yasal bağlamda iklim değişikliğiyle mücadelede Belediye Kanunu, yerel iklim eylem planları, performans programları, stratejik planlar gibi politika belgeleri, aktörel bağlamda yerel yönetim birimleri, örneğin belediyeler, belediye bünyesinde daire başkanlıkları veya iklim müdürlükleri, üniversiteler, kooperatifler, dernekler gibi aktörler iklim değişikliğiyle mücadele politikalarının oluşturulmasında etkilidir. Ayrıca belirtilmelidir ki kentsel düzeyde yasal bağlamda ilgili belgelerin, ulusal ve uluslararası düzeyde üretilen politika belgeleri ile uyumluluğu, yerel, ulusal, uluslararası aktörler arasında sürdürülebilir işbirliği de iklim değişikliğiyle mücadelede benimsenecek politikaların bütüncül bir bakış açısıyla oluşturulmasına katkı sunabilir.

Yerel, ulusal, uluslararası boyutlarda bir ‘sorun’ olarak kabul gören iklim değişikliği, bu çalışmada bir kentsel politika alanı olarak ele alınmaktadır. İklim değişikliği ile mücadele çabalarının bir kentsel politikaya dönüştürülmesinde ise kentsel politika belgeleri önemli araçlar olarak görülmektedir. Söz konusu politika belgeleri üzerinden yapılacak analizlerin yerel düzeyde iklim değişikliği ile mücadele çabalarının doğru bir yönde ilerlemesine katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle çalışmanın konusunu iklim değişikliği ile mücadele çabalarının Kars Belediyesi örneğinden hareketle kentsel politika belgeleri üzerinden analiz edilmesi oluşturmaktadır.

Çalışmanın temel amacı Kars Belediyesi örneğiyle sınırlı kalmak üzere iklim değişikliği ile mücadele çabalarının kentsel politika düzeyinde nasıl ele alındığını ortaya koyarak uygulamacılar ve diğer

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, duygu.demirol@kafkas.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5067-8213.

yerel aktörler için tespit ve öneri temelli bir analiz çerçevesi sunmaktır. Temel amaç bağlamında çalışmanın genel araştırma sorusu ise, *İklim değişikliği ile mücadele çabaları Kars Belediyesi örneğinde kentsel bir politika olarak ele alınmakta mıdır?* şeklinde ifade edilebilir. Çalışmanın amacı ve genel araştırma sorusu ile ilişkili olan duruma ilişkin temel varsayımı ise iklim değişikliği ile mücadelede yerel düzeyde kente özgü politikaların sınırlı bir düzeyde kaldığıdır.

Çalışmanın yöntemi nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan örnek olay incelemesine dayalıdır. Örnek olay incelemesi veya durum çalışması, sınırları belirli bir durumun derinlemesine incelenmesine olanak sağlayan nitel araştırma yaklaşımlarından biri olarak ifade edilebilir. Bu çalışmada da Kars kentine özgü, Kars Belediyesi'nin yerel politika belgeleri aracılığıyla iklim değişikliği ile mücadele çabaları spesifik bir durum olarak nitelendirilmektedir. Bu spesifik durumun bütüncül bir bakışla değerlendirilmesi önemli görülmekte ve örnek olay incelemesi deseniyle de örtüşmektedir. Örnek olay çalışmasına dayalı olan çalışmada kullanılan veri kaynakları ise 2025-2029 Kars Belediyesi Stratejik Planı, 2024 Yılı Mali Yılı Performans Programı, İklim Değişikliği ve Sıfır Atık Müdürlüğü Müdürlük Çalışma Yönetmeliği kentsel politika belgeleri olarak belirtilebilir.

Örnek olay incelemesi kapsamında ulaşılan veri kaynakları (kentsel politika belgeleri) nitel veri analiz tekniklerinden biri olan doküman analizi tekniği ile incelenmektedir. Bu inceleme iklim değişikliği ile mücadele çabalarının kentsel politikaya dönüşmesinde *mücadele alanları, mücadele politikaları ve mücadelede teşkilatlanma* olmak üzere üç alt başlık altında sistematik bir şekilde yapılmaktadır. Buna göre ilgili politika belgelerinde iklim değişikliği ile mücadelede yaygın kabul gören azaltım ve uyum politikalarının izleri aranmaktadır. Söz konusu bu izlerin somut karşılıkları ise örneğin elektrik veya yakıt kullanımına dayalı sera gazı kullanımlarının azaltılması gibi azaltım politikaları ile doğal çevreyle uyumlu ekolojik yaklaşımlar, yağmur suyu depolama gibi uyum politikalarının politika belgelerine yansımalarından oluşmaktadır. Böylece örnek olayla sınırlı olmak üzere Kars kentine özgü iklim değişikliği politikalarının kentsel politika düzeyinde ele alınabilmesi ve bunların uygulanabilirliğinin artırılması yönünde önerilerin ortaya koyulması sağlanmaktadır. Çalışmanın sınırlılıkları arasında örnek olay incelemesinin genellenebilirlik iddiası taşımaması, odak grup veya mülakatlara, katılmalı gözleme dayalılık gibi çoklu veri kaynaklarını içermemesi, belediye örgütü dışında diğer kentsel aktörlerce hazırlanan belge veya raporların incelemeye dahil edilmemesi ve kentsel politika belgelerinin tarihleri itibariyle 2024 yılı ve sonrasını kapsaması gösterilebilir. Çalışmada nitel araştırmalarda güvenirlik ve geçerliliği sağlama stratejilerinden olan araştırmacının duruşu, veri toplama süreçlerinde uygun ve yeterli zamanın ayrılması benimsenmiştir. Bunlar çalışmanın inanılırlığını artırabilir unsurlar olarak belirtilebilir.

Çalışmada ulaşılan tespitler arasında Kars Belediyesi'nin iklim değişikliği ile mücadelede müdürlük düzeyinde bir teşkilatlanmaya gittiği ancak iklim değişikliği ile mücadele politikalarının ve alanlarının ilgili politika belgelerinde genel ifadelerle oldukça sınırlı düzeyde kaldığı, ayrıca kente

özgü iklim değişikliği ile mücadelenin azaltım ve uyum politikaları temelinde önemli bir kentsel politika alanı olarak öncelenmediği bulunmaktadır. Bu eksiklikten hareketle belediyeler yanında diğer yerel aktörler ve uygulamacıların dikkatlerine sunulmak üzere Kars iline özgü iklim değişikliği ile mücadele çabalarının somut, uygulanabilir ve sürdürülebilir politikalara dönüştürülmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Söz konusu bu gerekliliğin yerine getirilebilmesi için çalışmada katılımcı bir planlama ve politika oluşturma anlayışından koordinasyon ve işbirliğine, kaynak aktarımına, kentsel planlar arası entegrasyona, çok aktörlülük ve yönetişime değin belli başlı unsurların kentsel politika yapıcılar tarafından göz ardı edilmemesi dile getirilmektedir. Ayrıca Kars kentine özgü iklim kırılganlıklarının da dikkate alınarak kentsel arazi kullanımını, çöp ayrıştırma, bina yapımı, akıllı şehir, akıllı çevre gibi araçları etkin bir şekilde uygulanabilir kılacak politikaların geliştirilmesi çalışma kapsamındaki öneriler arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Kentsel Politika, Doküman Analizi, Kars Belediyesi

AN ANALYSIS OF EFFORTS TO COMBATING CLIMATE CHANGE THROUGH URBAN POLICY DOCUMENTS: THE CASE OF KARS MUNICIPALITY

Abstract

Climate change, which is recognized as a 'problem' at local, national and international levels, is addressed as an urban policy area in this study. Urban policy documents are seen as important tools in transforming efforts to combat climate change into an urban policy. It is thought that the analysis of these policy documents will contribute to the efforts to combat climate change at the local level in the right direction. With this in mind, the subject of the study is to analyze the efforts to combat climate change through urban policy documents based on the example of Kars Municipality. The main purpose of the study is to provide a framework of analysis based on determinations and recommendations for practitioners and other local actors by revealing how efforts to combat climate change are handled at the urban policy level, limited to the case of Kars Municipality. In the context of the main objective, the general research question of the study can be expressed as: Are efforts to combat climate change addressed as an urban policy in the case of Kars Municipality? The method of the study is based on a case study, which is one of the qualitative research approaches. The data sources (urban policy documents) accessed within the scope of the case study are examined through document analysis, one of the qualitative data analysis techniques. This examination is carried out systematically under three sub-headings: struggle areas, struggle policies and struggle organization in the transformation of efforts to combat climate change into urban policy. Among the findings are that Kars Municipality has been organized at the level of a directorate in combating climate change, but the policies and areas of combating climate change remain at a very limited level with general statements in the relevant policy documents, and that combating climate change specific to the city is not prioritized as an important urban policy area on the basis of mitigation and adaptation policies.

Keywords: Climate Change, Urban Policy, Document Analysis, Kars Municipality

COVİD-19 PANDEMİSİ İLE MÜCADELE SÜRECİNİN KAMUSAL POLİTİKALAR VE LİDERLİK TARZLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ*

Nadide ÇAKIROĞLU[1], Abdullah UZUN[2]

Genişletilmiş Özet

Kamu yönetimi açısından hizmetlerin yürütülmesi ve kamusal politikaların verimli bir şekilde uygulanabilmesi için beklenilmeyen bir anda ortaya çıkabilecek krizlere karşı hazırlıklı olunması gerekmektedir. Krizle mücadele sürecinde yönetimimin uyguladığı politikalar çerçevesinde liderlerin sergilediği davranışlar ve tutumlar oldukça etkili olmaktadır. Kriz yönetimi örneği olarak Covid-19 salgınıyla mücadelede toplumun bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi için liderin öncelikle açık bir iletişim kurarak güven vermesi, sorunlardan kaçınmayıp gereken sorumluluğu alması, hızlı ve doğru karar vermesi oldukça önemlidir. Nitekim, kriz süreciyle ilgili ortaya çıkabilecek risklerin belirlenmesi, yaşanılan anın şartlarına göre gerekli planlamanın yapılması ve sorunların çözümünde gerekli iş birliği ve koordinasyonun sağlanması için güçlü bir liderliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, siyasi liderlerin pandemiye yönelik etkin bir güç olarak yaklaşımları ve tutumları ülkelerin krizle mücadeledeki rolünde belirleyici olmaktadır.

Bu çalışma, Türkiye'de Covid-19 pandemisinin etkin bir şekilde yönetilmesinde liderin rolünü ortaya koymak ve kriz yönetimi iletişiminin sözcüsü ve yürütücüsü olan Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın sergilediği liderlik tarzlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu ana amaç çerçevesinde, kriz yönetiminde etkili olan liderlik tarzlarının Covid-19 pandemisinin yönetimi üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik olarak literatüre özgün bir katkı sağlamak ve liderlikle ilgili yapılan çalışmalara yeni bir bakış açısı getirebilmek hedeflenmektedir. Bu çalışmada, "Covid-19 pandemisi ile mücadelede liderin sergilediği davranışlarla başarılı bir kriz yönetimi arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?", "Türkiye'de Covid-19 pandemi sürecinin yönetiminde önemli rol oynayan Sağlık Bakanı Fahrettin Koca tarafından hangi liderlik tarzları sergilenmiştir?" ve "Türkiye bağlamında sahip olunan kültürel değerlerin, yönetsel yapının ve çevresel faktörlerin liderlerin davranışı üzerinde nasıl bir etkisi bulunmaktadır?" sorularına cevap aranmaktadır.

Literatürde Covid-19 pandemisi ile mücadeleyi liderlik açısından ele alan çalışmalar incelendiğinde, siyasi liderlerin sergiledikleri liderlik davranışı ve tutumunun kriz yönetiminin başarısı ya da

* Bu çalışma "Türkiye'de Covid-19 Salgın Yönetiminin Liderlik Davranışları Açısından Değerlendirilmesi: Fahrettin Koca Örneği" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

[1]Öğr. Gör. Dr., Trabzon Üniversitesi Beşikdüzü Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon, nadidecakiroglu@trabzon.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2624-6266.
[2]Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kamu Yönetimi, Yönetim Bilimleri, abdullahuzun@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8657-4587.

etkinliği ile ilişki kurularak ele alındığı görülmektedir (Fukuyama, 2020; Kleinfeld, 2020; Head, 2019). Aynı zamanda, siyasi liderlerin salgına yönelik etkili bir güç olarak yaklaşımları mücadele sürecinde lidere olan güven düzeyi üzerinde önemli bir etken olmaktadır. Literatürde kriz yönetiminde liderlik alanında yapılan çalışmalarda, liderin sahip olduğu özelliklerin ve sergilediği davranışların kriz sürecinin planlanması ve yönetilmesi sürecinde önemli bir etkisinin olduğu ortaya konulmuştur. Kriz anında ortaya çıkabilecek belirsizliklerle mücadelede liderlerin söylemleri, eylemleri ve aldıkları kararlar toplumun yönlendirilmesi ve harekete geçirilmesi açısından oldukça etkili olmaktadır (Crayne & Medeiros, 2020; Wooten & James, 2008).

Çalışma kapsamında, Covid-19 pandemisinin yönetiminde önemli rol oynayan Sağlık Bakanı Fahrettin Koca örneği üzerinden nasıl bir liderlik tarzının ortaya çıkacağı ve bu liderlik tarzının kriz yönetimi üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu incelendiğinden dolayı keşfedici örnek olay çalışması uygulanmıştır. Çalışmada uygulanan derinlemesine görüşme tekniği kapsamında; bilim kurulu üyeleri, başhekim, doktor, STK temsilcileri, il pandemi kurulu üyesi, il sağlık müdürü, Sağlık Bakanlığı müfettişi, il afet ve acil durum müdürü, iletişim, yönetim bilimi ve liderlik alanında akademisyenler olmak üzere alanında uzman kişilerden oluşan belli bir grup ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşme tekniğinin soruları çalışma çerçevesinde gerçekleştirilen literatür araştırması ve liderlik türlerinin özellikleriyle ilgili geliştirilen liderlik ölçeklerinin uyarlanmasıyla elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan derinlemesine görüşme tekniği şu sorulara cevap aramak amacıyla gerçekleştirilmiştir: Fahrettin Koca'nın Covid-19 pandemisi ile mücadelede hangi özellikleri ön plana çıkmaktadır, pandemi sürecinin yönetiminde Fahrettin Koca tarafından sergilenen liderlik tarzları nelerdir, salgın sürecinin etkin yönetimiyle liderin özellikleri ve davranışları arasındaki ilişki nasıldır? Elde edilen verilerin analiz edilmesinde gerekli kodlamaların yapılarak ilgili tabloların oluşturulması için Maxqda yazılım programı kullanılmıştır.

Çalışmada, Covid-19 pandemisiyle mücadelede liderin sergilediği davranışların kriz yönetimi üzerinde etkili olduğu ve sergilenen liderlik davranışlarının Türkiye'ye özgü bağlamsal koşullarla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, kriz anında etkili olan liderlik tarzları arasında Fahrettin Koca'nın görev odaklı liderlik özelliklerini yüksek düzeyde sergilediği ortaya çıkmıştır. Covid-19 pandemisinin ortaya çıkardığı zorluklarla mücadelede öncelikle işine odaklılığı, sorumluluğu, kararlı ve azimli olmayı vurgulayan görev odaklı liderliğin önemli bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'ye özgü bağlamsal koşullar kapsamında kültürel değerlerin, yönetsel yapının ve çevresel faktörlerin liderin davranışı üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Fahrettin Koca'nın bilimsel, samimi, işine odaklı, sorumluluk sahibi, şeffaflık, dürüstlük, kararlılık, doğru ve zamanında bilgilendirme gibi özellikleri sayesinde güven veren bir liderlik profili sergilediği ifade edilebilir. Lidere duyulan güven duygusunun salgın sürecinin başarılı yönetilmesi üzerinde en önemli belirleyici unsurlardan birisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Covid-19 pandemisiyle mücadelede Fahrettin Koca'nın güven veren açıklamalarıyla krizin başarılı bir şekilde yönetilmesinde liderin en önemli özelliklerinden birisi olan başkalarını etkileme ve yönlendirme gücünü ortaya koyduğu ifade edilebilir. Türkiye'ye özgü liderin davranışını etkileyen kültürel faktörler içerisinde; belirsizlikten kaçınan ve güç mesafesi yüksek olan toplum yapısı, dişi kültür özellikleri, paternalizm anlayışı, babacan ve korumacı davranışlar yer almaktadır. Liderin davranışını etkileyen yönetsel faktörler içerisinde; Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, merkeziyetçi devlet geleneği, bürokratik yapılanma, sosyal devlet anlayışı ve devlet baba geleneği yer almaktadır. Liderin davranışını etkileyen siyasi faktörler içerisinde; lider eksenli siyaset anlayışı, Türk siyasal kültürü, etkili ve güçlü bir liderlik anlayışı yer almaktadır. Liderin davranışını etkileyen çevresel faktörler içerisinde; kamuoyunun etkisi, küresel bir kriz olarak Covid-19 salgını, salgına yönelik yayımlanan raporlar ve güven anketleri yer almaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin yönetsel yapısı gereği devlet baba anlayışı çerçevesinde toplumun geleneksel ve kültürel olarak beklentilerine uygun hareket edildiği söylenebilir.

Çalışma, Türkiye'de Covid-19 pandemisinin yönetiminde sergilenen liderlik tarzlarının kriz yönetimi üzerindeki etkisinin ortaya çıkarılması ve Türkiye bağlamında liderin davranışını etkileyen faktörlerin incelenmesiyle literatüre katkı sağlayacaktır. Çalışmanın teorik katkısı, kriz ortamında Türk toplumsal kültüründe kamu yönetiminde bir liderlik tarzının ortaya konulmasıdır. Diğer bir katkı ise, liderin davranışını etkileyen bağlamsal koşulların ortaya çıkarılmasıdır. Kriz durumlarında yöneticilerin görevine odaklı liderlik özellikleri sergilemeleri krizin yıkıcı etkilerinin azaltılmasına katkı sağlayabilir. Çalışmanın uygulamaya katkısı, yöneticilerin görev odaklı liderlik özellikleri sergilemeleri kriz sürecinin başarılı bir şekilde yönetilmesinde etkili olabilir. Çalışmanın metodolojiye katkısı, kriz sürecinde etkili olan liderlik tarzlarının özellikleri ile ilgili literatürde yer alan liderlik ölçekleri geliştirilerek yeni bir ölçek oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Pandemisi, Liderlik Tarzları, Kriz Yönetimi, Fahrettin Koca

AN EXAMINATION OF THE PROCESS OF COMBATING THE COVID-19 PANDEMIC IN TERMS OF PUBLIC POLICIES AND LEADERSHIP STYLES: THE CASE OF TÜRKİYE

Abstract

As a complex problem today, leaders who play a role in the execution of public services and decision-making along with public policies have a significant impact on the management of nationwide or transnational crises. This study was conducted to reveal the role of the behaviors exhibited by the leader in the process of combating the Covid-19 pandemic on an effective crisis management and to examine the leadership styles exhibited by Fahrettin Koca, who was selected as the executive and spokesperson of crisis management communication in Türkiye. The study will make a significant contribution to the literature by revealing the impact of leadership styles on crisis management during the pandemic and examining the factors affecting the leader's behavior in the context of Türkiye. An exploratory case study was applied to examine the leadership style exhibited through the example of Fahrettin Koca, who played an important role in the fight against the Covid-19 pandemic, and how this leadership style will affect pandemic management. In the study, individual interview data collection technique, one of the qualitative data collection techniques, was used. Maxqda program, one of the qualitative data analysis programs, was used to analyze the data obtained. Within the scope of the study, it was revealed that among the leadership styles that were effective during the crisis period, Fahrettin Koca exhibited task-oriented leadership characteristics at a high level. In addition, cultural values, managerial structure and environmental factors were also found to be influential on the leader's behavior.

Keywords: Covid-19 Pandemic, Leadership Styles, Crisis Management, Fahrettin Koca

KAMU YÖNETİMİNDE TOSUN PAŞA SENDROMU: LİYAKATSİZLİĞİN YOL AÇTIĞI SORUNLAR VE DİJİTALLEŞMEYE DAYALI ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Abdullah GENCO[1], Umay Tuba CURACI[2]

Genişletilmiş Özet

Senaryosu Yavuz Turgul tarafından kaleme alınan, yönetmenliğini Kartal Tibet'in yaptığı, Kemal Sunal, Şener Şen, Müjde Ar, Adile Naşit ve Ayşen Gruda gibi birçok ünlü oyuncunun rol aldığı 1976 yapımı Tosun Paşa filmi Türk sinemasında mizahi unsurlar ile öne çıkan, oldukça başarılı bir eser olarak sanat dünyasındaki yerini almıştır (Ağca, 2023). Tosun Paşa filmi, bir karakterin hak etmediği bir mevkiye yükselmesini ve buna bağlı gelişen olayları mizahi bir anlatım ile ele almaktadır. Ancak Tosun Paşa'yı yalnızca bir komedi filmi olarak değil, içinden çıktığı toplumun sosyo-kültürel yapısını yansıtan bir hiciv örneği olarak da ele almak mümkündür. Zira sinema filmleri, kültür ve sanata dair işlevlerinin yanı sıra, yorumlanma şekline göre politik, sosyolojik, psikolojik anlamlar da taşıyabilmektedir (Bayrakdar, 2015). Filmin olay örgüsü hak etmediği bir makamı işgal eden bir karakterin kimi zaman kendini kabul ettirmeye çalışırken yaşadığı ve başarısızlıkla sonuçlanan karar ve hareketlerine dayanırken, liyakatsizliğin de toplum nezdinde en önemli sorunlarından biri olarak görüldüğünü iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Bu çalışmada kamu yönetiminin en önemli problemlerinden biri olan kamu personeli atamalarındaki liyakatsizlik, bu durumun yarattığı sorunlar ve liyakatsizlik probleminin çözümüne dair dijitalleşmeye dayalı önerilere yer verilmektedir. Ayrıca kamu kurumlarında yaşanan liyakatsiz atamaların sebep olduğu sorunlar ve bu sorunların sebebi olarak görülen liyakatsiz personeli ifade etmek için "Tosun Paşa Sendromu" kavramı kullanılmaktadır. Kamu yönetimi literatüründe daha önce kullanılmamış olan bu metafor, kamu personel sisteminde sıklıkla karşılaşılan liyakatsizlik sorununa dair çarpıcı bir benzetme olarak da değerlendirilebilir. Bu çalışmada, her ne kadar bir sinema filmi ile ilişkilendirilse de, ele alınan konu, özünde önemli bir kamu yönetimi problemi olan liyakatsizliktir. Bu problemin tanımlanması, kavram setinin oluşturulması ve çözüm önerilerinin sunulabilmesi için ulusal ve uluslararası literatür kapsamlı bir biçimde taranmış, özellikle liyakatsizlik ile ilgili algının ölçüldüğü güncel çalışmalardan faydalanılmıştır.

Kamu yönetiminde liyakat, bilgi, beceri ve deneyime dayalı bir sistemin kurulmasını gerektirmektedir (Suzuki ve Hur, 2021). Ancak siyasal kayırmacılık, performans değerlendirme eksikliği ve şeffaf olmayan işe alım süreçleri idealize edilen liyakat kavramının önünde önemli engeller oluşturmaktadır. Liyakatsiz atamalar kamusal hizmetlerin kalitesinin düşmesine neden olmakla birlikte kamu kurumlarında iş barışına zarar vermektedir. Bu durum, ayrıca, kamu

[1] Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, agenco@hacettepe.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6759-1253.
[2] Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, umaycuraci@hacettepe.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3545-0346.

kaynaklarının verimli kullanılmasını engelleyerek, vatandaşlar arasında devlete duyulan güvenin azalmasına yol açmaktadır (Geromichalos ve Kospentaris, 2022).

Kamu personel sisteminde liyakatsizlik, genellikle siyasallaşmış bir yönetim anlayışının sonucudur. Siyasal kayırmacılık, yöneticilerin sadakat temelli bir yaklaşım benimseyerek pozisyonlara niteliksiz kişileri atamasıyla kendini gösterir. Bu tür atamalar, kamu kurumlarının performansını olumsuz yönde etkiler (Charron vd., 2017). Öte yandan, birçok kamu kurumunda objektif performans değerlendirme sistemlerinin bulunmaması, çalışanların verimliliğini ve etkinliğini ölçmeyi zorlaştırmaktadır. Bunun yanı sıra, işe alım süreçlerinin kapalı kapılar ardında yürütülmesi ve yeterli şeffaflık sağlanamaması da liyakatsizlik sorununu derinleştiren unsurlar arasında yer almaktadır. Bu koşullar, toplumsal düzeyde adalet algısını zedelerken, nitelikli iş gücünün kamu kurumlarından uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Kamu yönetiminde liyakatsizlik sorununu çözmek için çeşitli reform önerileri geliştirilmektedir. Hukuki düzenlemeler, eğitimler, çeşitli sınav uygulamaları bu problemi aşmak için başvurulan yollardan bazılarıdır. Bunların yanı sıra, teknoloji de liyakatsizlik sorununu çözmek için oldukça güçlü araçlar sunmaktadır. Dijitalleşme, kamu personelinin atanması sürecinde şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlamada önemli bir role sahip olabilmektedir (Poocharoen ve Brillantes, 2013). İşe yerleştirme için tasarlanan platformlar aracılığıyla adayların başvuru süreçleri, sınav sonuçları ve seçim kriterleri daha açık bir şekilde izlenebilir hale gelmektedir. Ayrıca, adayların eğitim geçmişi, mesleki deneyimi ve başarıları gibi bilgilerin merkezi bir veri tabanında toplanması, işe alım kararlarının nesnel kriterlere dayanmasını sağlamaktadır. Bunun yanında, yapay zeka destekli seçim sistemleri de liyakat ilkesine uygun değerlendirmelerin yapılmasını mümkün kılmaktadır. Yapay zeka algoritmaları, adayları bilgi ve beceri düzeylerine göre sıralayarak kişisel ilişkilerin ve önyargıların personel tercihlerini etkilemesini önleyebilmektedir. Çalışmanın ilgili bölümlerinde detaylandırılan ve daha fazla sayıda örnek sunulan teknolojiye dayalı bu sistemler sadece atama süreçlerinde değil personelin performans değerlendirmelerinde de kullanılmaktadır. Teknoloji ve dijitalleşme çalışmada sıklıkla değinildiği üzere liyakatsizlikten kaynaklanan sorunların çözümünde oldukça etkili yöntemler kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Ancak, teknolojik reformların başarılı olabilmesi için toplumda liyakat kültürünün yerleşmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, farkındalık kampanyaları ve eğitim programlarıyla toplumda liyakat ilkesinin önemi vurgulanmalıdır.

Dünya genelinde teknoloji odaklı kamu yönetimi reformlarının başarılı örnekleri bulunmaktadır. Teknolojinin liyakat ilkesini güçlendirmedeki potansiyelini göstermek amacıyla iyi uygulama örnekleri olarak Singapur ve Estonya'daki uygulamalara yer verilmektedir. Singapur'da kamu personeli değerlendirme süreçleri performansa dayalı bir yaklaşımla ve teknolojiden faydalanılarak yürütülmektedir (Tan, 2010). Estonya, e-devlet hizmetlerinde lider bir ülke olarak, işe alım süreçlerini tamamen dijitalleştirmiş ve bu sayede şeffaf bir kamu yönetimi sağlamıştır (Knox ve

Janenova, 2023). Türkiye'de ise merkezi sınav sistemleri liyakati sağlamada önemli bir araç olmasına rağmen, sınav sonrası atama süreçlerinde karşılaşılan şeffaflık eksikliği bir sorun olarak dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, "Tosun Paşa Sendromu" kamu personel sistemindeki liyakatsizlik sorununun toplumsal ve yönetsel etkilerini ifade etmek için yeni bir metafor olarak ortaya atılmıştır. Bu sorun, yalnızca bireylerin kariyer yolculuklarını değil, aynı zamanda kamu hizmetlerinin etkinliğini ve toplumsal güveni de olumsuz etkilemektedir. Ancak dijitalleşme, yapay zeka ve blokzincir gibi teknolojik yenilikler, kamu yönetiminde liyakati tesis etmek için büyük fırsatlar sunmaktadır. Bu araçların akıllıca kullanılması, şeffaf, adil ve hesap verebilir bir kamu yönetimi inşa edilmesine olanak tanıyacaktır. Teknolojinin sağladığı bu imkanlarla daha adil ve etkili bir kamu yönetimi sisteminin hayata geçirilmesi mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Tosun Paşa, Liyakatsizlik, Dijitalleşme, Kamu Personeli, Performans Ölçümü

TOSUN PASHA SYNDROME IN PUBLIC ADMINISTRATION: ISSUES ARISING FROM LACK OF MERITOCRACY AND DIGITALIZATION-BASED SOLUTION PROPOSALS

Abstract

In this study, the Turkish comedy film character Tosun Pasha is used as a metaphor to examine the issue of incompetency in public administration. Unqualified appointments and the problems stemming from them are referred to as the "Tosun Pasha Syndrome." This term, which has not been previously used in public administration literature, emphasizes how appointments based on incompetency negatively affect institutional performance and public trust. Using a literature review methodology, the study focuses on the problem of unmerited public personnel appointments, the negative effects of this issue, and digital solutions proposed to promote meritocracy. A merit-based public administration system should be built on knowledge, skills, and experience. However, political favoritism, the lack of performance evaluations, and non-transparent hiring processes pose significant obstacles to this ideal. These issues reduce the quality of public services, disrupt workplace harmony, and weaken trust in public institutions by reinforcing perceptions of unfairness. The study highlights that technology-based tools have strong potential to enhance meritocracy in public administration. Successful examples from countries such as Singapore and Estonia are presented to evaluate the potential of digital reforms. The study also emphasizes that for technological reforms to succeed, a culture of meritocracy must be established in society. In conclusion, the "Tosun Pasha Syndrome" has been introduced as a new metaphor to describe the societal and managerial impacts of incompetency in public personnel systems. Incompetency negatively affects not only individuals' career paths but also the effectiveness of public services and public trust. However, technological innovations such as digitalization, artificial intelligence, and blockchain offer significant opportunities to establish meritocracy in public administration. The intelligent use of these tools can enable the creation of a transparent, fair, and accountable public administration. With the opportunities provided by technology, it is possible to implement a more equitable and efficient public administration system.

Keywords: Tosun Pasha, Lack of Meritocracy, Digitalization, Public Personnel, Performance Measurement

Kaynakça

Ağca, Y. (2023). Web madenciliği: Türk sinemasının betimsel analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *75*, 87-101.

Bayrakdar, M. (2015). *1980'lerde Türkiye'de sosyoekonomik sorunların Türk güldürü sinemasına yansımaları kartal tibet sineması örneği* [Yüksek lisans tezi], Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Charron, N., Dahlström, C., Fazekas, M., & Lapuente, V. (2017). Careers, connections, and corruption risks: ınvestigating the ımpact of bureaucratic meritocracy on public procurement processes. *The Journal of Politics*, *79*(1), 89-104.

Geromichalos, A., & Kospentaris, I. (2022). The unintended consequences of meritocratic government hiring. *European Economic Review*, 144.

Knox, C., & Janenova, S. (2022). Does bureaucratic performance vary across authoritarian regimes? *Asia Pacific Journal of Public Administration*, *45*(1), 16–36.

Poocharoen, O. ve Brillantes, A. (2013). Meritocracy in Asia Pacific: status, ıssues, and challenges. *Review of Public Personnel Administration*, *33*(2), 140-163.

Suzuki, K. ve Hur, H. (2021). Revisiting the old debate: citizens' perceptions of meritocracy ın public and private organizations. *Public Management Review*, *24*(8), 1226–1250.

Tan, K.P. (2010). The transformation of meritocracy. In Chong, T. (Ed.). *Management of success: singapore revisited* (272-287), ISEAS–Yusof Ishak Institute.

21. YÜZYIL BECERİLERİ KAPSAMINDA ÜST KADEME KAMU YÖNETİCİLERİNİN YETERLİK DURUMLARI: ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ

Özlem AKI[1], Burcu ÇAM YÜCEBAŞ[2]

Genişletilmiş Özet

21. yüzyıl, 'bilgi' kavramının ana merkeze alındığı, bilgi üretiminin teknolojiye, teknolojinin ise dijital platformlara dönüştüğü bir çağ olarak adlandırılabilir. Dünyanın dijitalleşmesi ile kamu yönetimindeki teknolojik dönüşümler hız kazanmıştır. Kamu yönetiminde bilgisayar tabanlı uygulamalar yaygınlaşmış ve çevrimiçi uygulamalar hızla kullanılmaya başlanmıştır. Değişimin ve dönüşümün adı olan 21. yüzyıl özellikle devlet yönetimlerini etkilemiştir. Reform, yenilik, inovasyon vs. adlandırmalarıyla eğitimde, sağlıkta, ticarette ve diğer birçok alanda teknolojik uygulamalara geçiş yapılmıştır.

Dünyadaki hızlı değişimlerle rekabet artmış ve ülkeler hızla kendilerini geleneksel yönetimlerden yeni yönetimlere geçirmişlerdir. Dijitalleşme sürecinde Türkiye'de de geleneksel kamu yönetimi uygulamaları, "e-devlet" uygulamalarına dönüşmüştür. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de e-yönetim modeli benimsenmiştir. OECD, IMF, Dünya Bankası gibi küresel kuruluşlar da revize ettikleri politikalarla yeni kamu yönetimi anlayışını teşvik etmişlerdir. Bu sayede geleneksel kamu yönetiminin merkeziyetçi yaklaşımı, karmaşık kuralları, kırtasiyeciliği, vatandaşlarının beklentilerine cevap verememesi, hantal oluşu ve sert bir merkeziyetçi yaklaşımı gibi nedenlerle yeni kamu yönetimine başka bir ifadeyle daha esnek, daha hesapverebilir, daha çözüm odaklı ve vatandaşa yönelik bir sisteme geçilmiştir.

Kamu yönetiminde e-yönetim modeli, ancak kamu yöneticileri tarafından uygulanabilir. Bu nedenle özellikle üst kademe kamu yöneticilerinin 21. yüzyıl becerilerine sahip nitelikli ve yenilikçi yönetsel ve davranışsal özelliklere sahip olması gerekmektedir. Üst kademe kamu yöneticileri, ülke kapsamındaki sorunlara en üst düzeyde çözüm üreten ve çözüm önerileriyle yol haritası çizen, ülke gelişimi için politikalar üreten en üst düzeydeki sorumlu yöneticilerdir. Bu nedenle üst kademe kamu yöneticileri nitelikli özelliklere sahip olmalıdırlar.

Araştırmanın konusu, genelde 21. yüzyıl becerilerinin kamu yöneticileri açısından incelenmesi, özelde ise Çanakkale'deki üst kademe kamu yöneticilerinin 21. yüzyıl becerileri kapsamındaki yeterlik durumlarının tespit edilerek irdelenmesidir. Araştırmaya "21. yüzyıl becerileri nelerdir?" sorusuyla başlanmıştır. Literatür taraması ile tespit edilen 21. yüzyıl becerilerinin Çanakkale'de halihazırda görev yapan üst kademe kamu yöneticilerinde var olup olmadığı irdelenmiştir. Elde

[1] Dr., Çanakkale Turgut Reis Ortaokulu, ozlemaki74@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3528-861X.
[2] Dr., bcamyucebas@gmail.com, Orcid: 0009-00006779-627.

edilen bulgular kapsamında, üst kademe kamu yöneticilerinde bulunması gereken 21.yüzyıl becerileri öneriler şeklinde sunulmuştur.

Araştırma konusunun önemi, doğrudan kamu kurum ve kuruluş hedefleri açısından önem arz etmektedir. Özellikle 21. yüzyılın getirileri kapsamında kamunun hazırlıklı olması, öngörülerinin geniş yelpazede ele alınması ve kamu yöneticilerinin de bu hızlı değişime yönelik politikalar geliştirip uygulaması gerekmektedir. Bu kapsamda değişimi yönetebilen nitelikli üst kademe kamu yöneticilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmada önemle üzerinde durulan üst kademe kamu yöneticilerinin dijitalleşmeye karşı tutumlarının olumlu ve yenilikçi yapıda olmaları beklenmektedir. Kendisini hayat boyu öğrenmeye adapte edebilen ve stratejik yönetim anlayışına sahip yöneticiler,

21. yüzyıl becerilerine çok daha kolay bir yolla uyum sağlayabileceklerdir. Üst kademe kamu yöneticiler, değişimle birlikte hareket eden belirsizlik ve kaotik sorunlarla baş edebilmelidirler.

Araştırmanın hipotezi (denencesi) doğrultusunda savunulan husus; şayet üst kademe kamu yöneticileri 21. yüzyıl becerilerine sahip, yaratıcı, yenilikçi, nitelikli, gelişime açık, sorunları formüle edebilen, analitik ve kavramsal düşünebilen, yabancı dil bilen ve teknolojiyi yönetebilen dijital yöneticilerden olabilirse, yönetim de sosyal devlet ve hukuk devleti açısından başarı ile yürütülebilecektir.

Araştırmanın amacı, Çanakkale ilinde halihazırda görev yapan üst kademe kamu yöneticilerinin 21. yüzyıl becerilerine hangi düzeyde sahip olduklarının tespitidir. Konuyla ilgili üst kademenin swot analizlerine bakılacak ve eksik yönleri tespit edilerek, olması gereken düzeyler üzerinde önerilerde bulunulacaktır. Dijitalleşen kamu yönetiminde, dijitalleşemeyen veya teknolojiyi yönetemeyen üst kademenin varlığı ülke yönetimi açısından da risk teşkil etmektedir. Bu nedenle üst kademe kamu yöneticilerinin eğitim süreçlerinde hem analitik hem de kavramsal düşünmeyi öğretebilecek eğitim modellerinden teknik olarak yetiştirilebilmeleri, bu konunun devletin üst kademe kamu yöneticisi yetiştirme politikaları kapsamında ele alınması ve konuyla ilgili politikaların üretilmesi gereklidir.

Araştırmanın yöntemi, öncelikle konuyla ilgili literatür taraması yapılarak başlanmış ve sonrasında konuyla ilgili durum tespiti için “tarihsel” ve “betimsel” yöntem kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Çanakkale ili 16 üst kademe kamu yöneticisine 10 açık uçlu soru birebir görüşme (mülakat) usulü sorulmuş ve elde edilen veriler Maxqda istatistik programında değerlendirilerek içerik analizi ile çözümlenmiştir. Halihazırda Çanakkale ilinde görev yapan 16 üst kademe kamu yöneticisine yönelik sorulan 15 açık uçlu soru aşağıdaki gibidir:

1. Kamu yönetimi ve yöneticileri açısından 21. yüzyılı tanımlar mısınız?
2. Sizce 21. yüzyıl becerileri nelerdir? Üst kademe bir kamu yöneticisi olarak siz bu becerilerden hangilerine sahipsiniz?

3. “Teknolojiyi yönetmek” ne anlama gelir? Teknoloji ile ilgili bir eğitim aldınız mı?
4. 21. yüzyılda etkili bir yöneticinin kişisel, yönetsel ve davranışsal özellikleri neler olmalıdır?
5. 21. yüzyılda yöneticilik özellikleri mi liderlik özellikleri mi önemlidir? Açıklar mısınız?
6. Uluslararası geçerliliğe sahip kaç tane yabancı dil belgeniz var?
7. Yapay zekâ veya dijital yönetim yazılımları ile ilgili programları kullanabiliyor musunuz?
8. Yönettiğiniz kurumda herhangi bir konuda elde edilen sayısal verileri, hangi istatistik programına göre değerlendirip analiz ediyorsunuz? Bildiğiniz veya kullandığınız bir istatistik programı var mı?
9. Türkiye’deki veya diğer ülkelerdeki üst kademe kamu yöneticisi yetiştirme politikaları hakkında neler biliyorsunuz?
10. Geleceğin yönetici adaylarında bulunması gereken en önemli yöneticilik veya liderlik özelliklerini tavsiyeler niteliğinde ve önem sırasında sıralar mısınız?

Mülakat soruları için Çanakkale Valiliği’nden resmi izin alınarak ve görüşme yapılacak kişilere de onam belgeleri imzalatılarak resmi yollarla uygulanmıştır. Toplanan verilerden elde edilen bulgulara göre; Çanakkale ilinde görev başında olan üst kademe kamu yöneticilerinin çoğunluğunun yöneticilik eğitimi almadıkları, dijitalleşme süreci nedeniyle karşılaştıkları yapay zeka teknolojilerine veya istatistik programlarına yeterince hakim olmadıkları, yabancı dil bilmedikleri, ulusal ve uluslararası üst kademe kamu yöneticisi yetiştirme politikaları hakkında bilgi sahibi olmadıkları ve kendilerini de istenilen düzeyde yetiştirmedikleri tespit edilmiştir. Türkiye’de 21. yüzyıl gereklilikleri kapsamında dijital tabanlı hizmet anlayışı ve uygulamalarının yapılabilmesi için, üst kademe kamu yöneticilerinin daha nitelikli olmaları ve e-dönüşüm için yeterli düzeyde olmaları zorunludur. Bu nedenle Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi’nin özellikle üst kademe kamu yöneticilerin bu kapsamda yetiştirilmesi için ayrı bir bütçe ayırması ve ülkenin üst kademe kamu yöneticisi yetiştirme politikalarına önem vermesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: 21. Yüzyıl Becerileri, Üst Kademe Kamu Yöneticileri, Yönetici Nitelikleri, Dijitalleşme

QUALIFICATION STATUS OF SENIOR PUBLIC ADMINISTRATORS IN THE SCOPE OF 21ST CENTURY SKILLS: THE EXAMPLE OF ÇANAKKALE PROVINCE

Abstract

The 21st century can be called an era where the concept of 'information' is centralized, information production is transformed into technology and technology is transformed into digital platforms. Technological transformations in public administration have accelerated with the digitalization of the world. Computer-based applications have become widespread in public administration and online applications have begun to be used rapidly. In the process of digitalization Turkish public administration has switched to "e-government" applications and traditional public administration has been replaced by the "e-administration" model. The e-administration model in public administration can only be implemented by public administrators. Therefore especially senior public administrators need to have qualified and innovative managerial and behavioral characteristics with 21st century skills. The subject of the research is generally to examine the 21st century skills from the perspective of public administrators and specifically to determine and examine the competence status of senior public administrators in Çanakkale within the scope of 21st century skills. In the research a literature review was conducted on the subject and "historical" and "descriptive" methods were used to determine the situation on the subject. Official permission was obtained from the Çanakkale Governorship for the field research of the research subject and 16 senior public administrators in Çanakkale were reached and 10 open-ended questions were asked via face to face interviews. The obtained data were evaluated in the Maxqda statistical programme and analyzed with content analysis. The research topic is directly important in terms of the goals of public institutions and organizations.

Keywords: 21st Century Skills, Senior Public Administrators, Managerial Qualifications, Digitalization

İBN RÜŞD FELSEFESİNDE KADINLARIN TOPLUMDAKİ KONUMU VE SİYASAL LİDERLİK POTANSİYELİ

Hüseyin BAL[1], Erol ŞİMŞEK[2]

Genişletilmiş Özet

Siyasal düşünce tarihi boyunca kadının toplumsal konumu ve dolayısıyla siyasal hayata katılımı hep tartışılagelmiştir. Antik Yunan'da Platon, kadınların potansiyel olarak erkeklerle eşit yeteneklere sahip olduğunu, toplumda benzer roller üstlenebileceğini ve devlet yönetiminde aktif rol alabileceğini savunmuştur. Buna karşılık Aristoteles, kadınları doğası gereği erkeklerden aşağı ve yönetilen konumunda görmüştür. İslam siyasal düşünce tarihinde de genellikle kadınların yönetici olabileceği kabul edilmemiş, kadınlar daha ziyade aile içi rollere konumlandırılmıştır. Modern siyasal düşüncede ise mesele; toplumsal cinsiyet eşitliği, bireysel haklar, fırsat eşitliği, demokratik temsil gibi ilkeler çerçevesinde ele alınmakta ve genellikle kadınların liderlik rollerinde erkeklerle eşit düzeyde yer alabilmesi gerektiği savunulmaktadır. Günümüzde kadınların toplumdaki yeri ve siyasal katılımında kaydedilen ilerlemeye rağmen bu konudaki sorun ve tartışmalar devam etmektedir.

Bu çalışmanın amacı, günümüzdeki sorun ve tartışmalara kadim bilgelikten ışık tutma gayesiyle, Orta Çağ'ın en önemli İslam filozoflarından İbn Rüşd'ün (1126-1198), kadınların toplumdaki konumu ve siyasal liderlik potansiyeli hakkındaki fikirlerini ortaya koymaktır. İbn Rüşd, Endülüs'te (bugünkü İspanya) yaşamış, İslam dünyasında Yunan tarzı (Meşşai) felsefe geleneğinin önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur. Batı dünyasında "Averroes" adıyla bilinen İbn Rüşd, özellikle Aristoteles'in eserlerine yazdığı şerhlerle (yorumlarla) ve İslam düşüncesi ile klasik felsefeyi bütünleştirmesiyle tanınmaktadır. Felsefe, tıp, hukuk gibi alanlarda çalışmalar yapan İbn Rüşd, siyaset konusunda müstakil bir eser kaleme almamıştır. Ancak özellikle Platon'un *Devlet (Republic)* adlı eserine yazdığı şerhteki[3] (*Telhisu's-Siyase* ya da *Ed-Darûrî fi's-Siyase*) değerlendirmelerinden hareketle onun siyasetle ilgili düşüncelerine dair bazı ipuçları elde etmek mümkündür. Bu bağlamda, literatür incelemesi yöntemine dayalı olarak hazırlanan bu çalışmanın temel referans kaynağı İbn Rüşd'ün *Devlet*'e yazdığı şerhtir. Çalışmada üç temel soruya İbn Rüşd penceresinden yanıt aranmaktadır: (1) Kadınlar ve erkekler doğaları itibarıyla eşit midir yoksa biri diğerinden daha üstün ya da aşağı mıdır? (2) Kadınlar ve erkekler toplumda aynı işleri yapabilir mi? (3) Kadınlar yönetici olabilir mi? Bu çalışma, söz konusu sorular çerçevesinde İbn Rüşd'ün kadınlarla ilgili özgün

[1] Prof. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, huseyinbal@artvin.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6946-9219

[2] Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, erolsimsek@artvin.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8924-9640.

[3] İbn Rüşd'ün şerh yazmak için ilk tercihi olması beklenen Aristoteles'in *Politika*'sı yerine Platon'un *Devlet*'ine şerh yazmasının sebebi *Politika*'ya ulaşamamış olmasıdır.

görüşlerini ve çağdaş gözlemlerini siyasal liderlik bağlamında ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

İbn Rüşd, *Devlet*'e yazdığı şerhte, Platon'un, devleti oluşturan üç sınıftan biri olan koruyucuların doğa bakımından kendilerine benzeyen kadınlarla evlenmeleri ve üremeleri gerektiği yönündeki görüşlerini açıklarken kadın ve erkek doğasını karşılaştırmıştır. İbn Rüşd'e göre insanlık amacı açısından kadın ve erkek aynı türdendir. Aralarında bazı farklılıklar bulunmakla birlikte insani işlerde kadınlar ve erkekler zorunlu olarak ortaktır. İnsani işlerin uygulanması açısından erkekler daha dayanıklı olsa da bazı işlerde kadınlar daha becerikli olabilir. Mesela müzik sanatı konusunda durum böyledir. Yetkinlik düzeyine ulaşan nağmeler erkeklerin bestelediği, kadınların okuduğu nağmelerdir. Böylece İbn Rüşd, güç ve yetenek açısından farklı yönleri bulunduğunu teslim etmekle birlikte, kadınların ve erkeklerin tür olarak aynı doğaya sahip olduklarını vurgulamıştır.

İbn Rüşd, kadın-erkek doğasına ilişkin söz konusu görüşlerinden hareketle toplumda erkeklerin üstlendiği rolleri (zanaatkâr, savaşçı/koruyucu ve yönetici) kadınların da aynen üstlenebileceklerini savunmuştur. Ancak ona göre, erkeklerden daha güçsüz oldukları için kadınların meşakkati daha az olan işlerle yükümlü olmaları gerekebilir. Örneğin, çoğu kadın dokumacılık ve terzilik gibi işlerde erkeklerden daha beceriklidir. Ancak bu konuda erkeklerden daha az güce sahiptir. İbn Rüşd, kadınların savaşçı/koruyucu olması konusunda ise o dönemin bedevi topluluklarını örnek göstererek kadınların erkeklerle birlikte savaşa katılabileceklerini ifade etmiştir. Bu hususta, Platon'un dişi ya da erkek fark etmeksizin köpeklerin dövüşme kabiliyetine ilişkin verdiği örnekten hareketle insanların da hayvanlar gibi olduğunu, hayvanların erkeğiyle ve dişisiyle aynı işleri yapmasından dolayı kadınların da erkeklerin yaptığı işleri yapabileceğini ve koruyucu olabileceğini belirtmiştir.

Kadınların yönetici olup olamayacağı hususunda ise İbn Rüşd, bazı kadınların zekâ ve yetenek açısından üstün yaratılışa sahip olduklarını, bu nedenle kadınlar arasında bilgelerin ve yöneticilerin bulunabileceğini vurgulamıştır. Kadınların siyasal liderliğine ilişkin görüşlerini ifade ederken o dönemde Endülüs'te kadınlara biçilen rolü de eleştirmiştir. Bilge ve yönetici vasfındaki kişilerin kadınlar arasında az olduğuna dair bir düşüncenin hâkim olduğunu söyleyen İbn Rüşd, Endülüs'te kadınların yalnızca üreme, çocuk bakma ve kocalarına hizmet gibi şeyleri yaptıkları için diğer işlerdeki yeterliliklerini kaybettiğini belirtmiştir. Bu noktada, hiçbir insani erdem üzerine yetiştirilmemiş oldukları için kadınları bitkilere/otlara benzetmiştir. Ona göre bu durum, kadınları, işlerin büyük bir kısmını üstlenen erkeklerin sırtına yük yapmış ve devletlerin fakirleşme nedenlerinden biri olmuştur.

İbn Rüşd'e göre kadınların toplumda geri planda kalmasının nedeni biyolojik farklılıklar değil eğitimden yoksun bırakılmaları ve yanlış toplumsal uygulamalardır. İbn Rüşd, kadınların erkeklerle aynı düzeyde entelektüel kapasiteye sahip olduğunu ancak eğitimden mahrum kaldıkları için gerçek yeterliliklerinin bilinmediğini savunmuştur. Bu yüzden kadınların yönetici olabilmeleri, savaşta ve

diğer işlerde erkeklere katılabilmeleri için aynı eğitim olanaklarına sahip olmaları ve bu yolla erkeklerde bulunması istenen bilgi ve becerinin aynısının kadınlara da kazandırılması gerektiğini vurgulamıştır.

İbn Rüşd'ün söz konusu görüşlerinden hareketle, kadınların toplumdaki konumu ve siyasal liderlik potansiyeline ilişkin düşünceleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Kadınlar ve erkekler aynı türden doğaya sahiptir; birbirlerinden üstün ya da aşağı değildir. Bu yüzden aynı türden işler yapabilirler.
2. Kadınların toplumda geri planda kalmasının ve yönetim işlerinden dışlanmasının nedeni eğitimsizlik ve geleneksel kalıplardır.
3. Kadınların eğitimden yoksun bırakılmaları ve toplumda üstlendikleri sınırlı roller (üreme, bakım vb.), iş gücü israfına yol açmakta ve devletin gelişimine zarar vermektedir.
4. Kadınlara yeterli eğitim olanaklarının tanınması ve kamusal işlerde daha büyük bir rol verilmesi, devletin ilerlemesi için gereklidir.
5. Siyasal liderlik, kişinin biyolojik cinsiyetine değil; bilgi, erdem ve yönetme yeteneği gibi özelliklerine dayanmalıdır. Kadınlar, yeterli eğitim ve uygun fırsatlarla bu yeteneklerini geliştirebilir ve erkekler gibi liderlik rollerini üstlenebilir.

Sonuç olarak İbn Rüşd, kadınların liderlik kapasitelerini tanıyan ve destekleyen bir filozof olarak, geleneksel cinsiyet rollerine karşı çıkmış ve kadınların toplumdaki yerini yeniden değerlendirmiştir. İbn Rüşd'ün, Platon'un toplumsal görevler açısından erkekler ile kadınların eşit olduğu yönündeki fikirlerini benimseyip çağdaş devletlere uygulaması, siyasi gerçekçiliğin bir işaretidir. Bu yönüyle, kadınları doğası gereği eksik, zayıf, aşağı ve yönetilmeye uygun gören Aristoteles felsefesi ile kadına daha ziyade ev içi roller yükleyen yaygın İslami düşünce ve uygulamalara muhalif bir yaklaşım sergilemiştir. Bu bağlamda, İbn Rüşd'ün kadınların toplumsal rolleri, eğitimi, kamusal hayata katılımı ve liderlik potansiyeline ilişkin görüşleri, dönemine kıyasla ileri bir perspektif sunmaktadır. Özellikle, liderlik kapasitelerinin doğuştan gelen ve cinsiyete bağlı bir özellik değil, eğitim ve deneyimle kazanıldığını savunması, onun modern anlamda eşitlikçi bir bakışa sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Felsefesi, İbn Rüşd, Kadın, Siyasal Liderlik

WOMEN'S POSITION IN SOCIETY AND POTENTIAL FOR POLITICAL LEADERSHIP IN IBN RUSHD'S PHILOSOPHY

Abstract

The purpose of this study is to reveal Ibn Rushd's (1126-1198) ideas about the position of women in society and their potential for political leadership. The study is based on the literature review method. According to the findings of the study; Ibn Rushd argued that women and men can do the same jobs in society because they were the same species by nature. According to him, the reason why women are left behind in society is lack of education and traditional patterns. Women should be given the same educational opportunities as men and a greater role in public affairs. Political leadership shouldn't be based on biological sex; but on qualities such as knowledge, virtue and ability to govern. With sufficient education and appropriate opportunities, women can develop these abilities and assume leadership roles like men. In conclusion, Ibn Rushd opposed traditional gender roles and argued that women have leadership potential. In this respect, Ibn Rushd adopted Plato's idea of equality between women and men in terms of social duties. He opposed Aristotle's philosophy, which sees women as inherently inferior and fit to be governed, and Islamic thought and practices that attribute more domestic roles to women. In this context, Ibn Rushd's views offer an advanced and egalitarian perspective compared to his time.

Keywords: Islamic Philosophy, Ibn Rushd, Women, Political Leadership

DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜMLER VE SİYASAL MUHALEFET İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: TÜRK SİYASAL HAYATINDA 1960-1980 DÖNEMİ

Mehmet DUYAR[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma, 1960-1980 dönemi Türkiye'sinde gerçekleşen demografik dönüşümlerin siyasal muhalefet üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bu dönem, Türkiye'de kırsaldan kente göç, kentleşme ve nüfus artışı gibi olguların hızla gerçekleştiği ve toplumsal yapının derin bir şekilde dönüştüğü bir dönemdir. Araştırma bu sürecin siyasal sistemdeki etkilerini ve muhalefet partilerinin bu dinamiklere uyum sağlama kapasitelerini ele almaktadır.

Çalışmanın temel amacı, 1960-1980 dönemi Türkiye'sinde yaşanan demografik dönüşümlerin siyasal muhalefet partilerinin strateji ve söylemleri üzerindeki etkilerini incelemektir. Demografik değişimlerin, siyasal davranışları ve toplumsal talepleri çok boyutlu bir şekilde etkilediği varsayılmaktadır. Kırsaldan kente göç eden toplulukların siyasal temsili ve katılımı konusunda yaşanan sorunlar, muhalefet partilerinin politikalarını yeniden düzenlemesini zorunlu kılmıştır. Ayrıca, kentleşmenin getirdiği fırsatlar ve zorlukların, toplumsal gerilimler üzerinden siyasal sisteme ve muhalefet partilerinin dönüşümüne nasıl yansıdığı değerlendirilmektedir.

Araştırmanın varsayımı, demografik dönüşümlerin muhalefet partilerinin tabanlarını genişletme çabalarında hem yeni fırsatlar sunduğu hem de çeşitli sınırlamalar getirdiği yönündedir. Bu bağlamda, siyasal muhalefetin toplumsal talepleri karşılayabilme ve geniş kitlelere hitap etme kapasitesinin, bu değişimlerle doğrudan ilişkili olduğu öne sürülmektedir. Göç eden toplulukların siyasal sisteme entegrasyon sürecinde yaşadığı zorluklar ve muhalefet partilerinin bu dinamiklere yanıt verme biçimi araştırmanın temel odak noktalarından bir diğerini oluşturmaktadır. Ayrıca, demografik dönüşümlerin toplumun farklı kesimlerinde nasıl algılandığı da siyasal stratejilerin şekillenmesinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

Araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Birincil kaynaklar olarak parlamento tutanakları, siyasal parti bildirileri ve dönemin gazeteleri incelenmiş; ikincil kaynaklar arasında akademik makaleler ve kitaplar yer almıştır. Analiz sürecinde özellikle kentleşme, kırsal göç ve nüfus artışının siyasal sistem üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Araştırma, toplumsal gruplar arasındaki ilişkileri anlamak için niteliksel bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Kentleşme, iç göç ve nüfus artışı gibi dinamiklerin yarattığı sosyal tabakalaşma, altyapı eksiklikleri ve ekonomik

[1] Öğr. Gör. Adnan Menderes Üniversitesi, Söke Meslek Yüksekokulu, mehmet.duyar@adu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6699-3920.

eşitsizlik gibi meseleler, ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu süreçlerin siyasal muhalefet üzerindeki etkileri, özellikle söylemler ve politikalar bağlamında değerlendirilmiştir. Araştırma, toplumsal dönüşüm süreçlerinin siyasal muhalefet üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik kapsamlı bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, siyasal söylemlerin dönemin toplumsal gerçekleriyle nasıl uyumlu hale getirildiği, siyasal aktörlerin stratejilerindeki değişim üzerinden incelenmiştir.

Çalışma, demografik dönüşümlerin siyasal muhalefet üzerinde çok boyutlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur:

Göçle birlikte kentsel alanlarda artan yoksulluk, sosyal hizmetlere erişim sorunları ve altyapı eksiklikleri, siyasal muhalefetin politikalarını yeniden düzenlemesini zorunlu kılmıştır. Ancak, bu sorunlara yönelik etkili çözüm üretme konusundaki yetersizlikler, muhalefet partilerinin toplumsal desteğini sınırlamıştır. Kırsaldan kente göç eden topluluklar, ekonomik eşitlik ve sosyal hizmetlere erişim gibi taleplerle siyasal sistemde kendilerine yer bulmaya çalışmış, bu durum toplumsal gerilimlerin çözülmesini zorlaştırmıştır. Bu süreç, muhalefet partilerinin yerel düzeydeki örgütlenme kapasitelerini geliştirmesi gerektiğini göstermiştir.

Kentleşme, siyasal katılımı yeni bir forma dönüştürmüş; kentsel alanlarda daha organize ve taleplerini net bir şekilde dile getiren topluluklar ortaya çıkmıştır. Bu durum, muhalefet partilerinin kentli seçmenlere yönelik stratejiler geliştirmesini zorunlu kılmıştır. Ancak bu stratejilerin yetersizliği, muhalefetin toplumsal tabanını genişletme konusundaki başarısını sınırlandırmıştır. Kentlerdeki sosyal grupların hızla değişen taleplerine yanıt veremeyen muhalefet partileri, toplumsal desteğini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmıştır.

Artan genç nüfus, özellikle üniversiteler ve diğer eğitim kurumlarında şekillenen toplumsal hareketlerin ön plana çıkmasına yol açmıştır. Bu hareketler, siyasal muhalefetin daha genç bir tabanla etkileşim kurmasını zorunlu kılmıştır. Ancak gençlik hareketleriyle kurulan ilişkiler genellikle zayıf olmuş ve bu durum siyasal söylemlerin çelişkili bir hal almasına neden olmuştur. Gençlik hareketlerinin talepleri ile muhalefetin geleneksel seçmen tabanı arasında bir denge kurulamaması, siyasal gerilimleri artırmıştır.

Göç ve kentleşme süreçleri, yeni toplumsal grupların ortaya çıkmasına neden olmuş, bu grupların siyasal sistemde yeterince temsil edilmemesi toplumsal gerilimleri artmasına yol açmıştır. Kentlerde artan sosyal eşitsizlik, muhalefet partilerinin toplumsal gruplarla olan bağlarını yeniden değerlendirme ihtiyacını doğurmuştur. Bu süreçte, özellikle yerel düzeydeki liderlik eksikliği daha geniş çaplı siyasal krizlere yol açmıştır. Göç eden bireylerin sosyal ve ekonomik alanlardaki uyumsuzlukları, siyasal sistem üzerinde bir baskı unsuru oluşturmuştur.

Göç eden bireyler, kentlerde ekonomik ve sosyal uyum sağlama konusunda ciddi zorluklarla karşılaşmıştır. Barınma, istihdam ve temel hizmetlere erişim eksiklikleri, bu toplulukların temsil

arayışlarını artırmıştır. Ancak siyasal muhalefet, bu sorunlara yönelik etkin politikalar geliştirme konusunda genellikle yetersiz kalmıştır. Bu durum, göç eden grupların şehre entegrasyonunu zorlaştırmıştır.

Göç ve kentleşme, muhalefet partilerinin seçmen tabanını çeşitlendirme fırsatları sunmuş ancak aynı zamanda çeşitli sınırlamalar yaratmıştır. Yeni topluluklara hitap eden politikaların eksikliği, muhalefetin hem yeni seçmenlere ulaşmasını hem de mevcut tabanını korumasını zorlaştırmıştır.

Demografik değişimler, toplumun farklı kesimlerinde çeşitli şekillerde algılanmıştır. Kırsaldan göç eden gruplar ile mevcut kentli nüfus arasında ortaya çıkan sosyal ve kültürel gerilimler, siyasal söylemlerin tutarlılığını zorlaştırmıştır. Bu durum, muhalefet partilerinin söylem ve stratejilerinde bölünmelere neden olmuştur.

Ulaşılan bulgular, dönemin siyasal muhalefetlerinin yeni toplumsal gruplarla etkileşim kurmada çoğu zaman yetersiz kaldığını ve bu durumun toplumsal gerilimleri derinleştirdiğini göstermektedir. İç göç, kentleşme ve nüfus artışı gibi süreçlerin yeterince etkili bir şekilde yönetilmemesi, siyasal sistemin tıkanmasına ve toplumsal taleplerin karşılanamamasına yol açmıştır. Ancak, bu süreçlerin dikkatle ele alınması ve muhalefet partilerinin bu dinamiklere uyum sağlaması durumunda daha kapsayıcı ve demokratik bir siyasal yapının inşası mümkün olabilirdi. Bu dönemde siyasal stratejilerin, demografik değişimlere duyarlı bir şekilde planlanması, toplumsal grupların temsil edilme kapasitesini artırabilirdi. Bu açıdan kırsaldan kente göç eden toplulukların siyasal temsili ve katılımındaki eksikliklerin giderilmesi, toplumsal gerilimleri azaltmada ve siyasal katılımı güçlendirmede kritik bir öneme sahip olmuştur. Ayrıca, demografik dönüşümlerin siyasal muhalefet üzerindeki etkilerinin etkin bir şekilde yönetilmesi, dönemin demokratikleşme sürecine olumlu katkılar sağlayabilirdi. Bu bağlamda, muhalefet partilerinin toplumsal talepleri karşılamada daha etkin politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Gençlik hareketleri, kentsel yoksulluk ve altyapı eksiklikleri gibi meseleler, siyasal muhalefetin çözüm üretme kapasitesini belirleyen temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, muhalefetin yerel düzeyde daha güçlü bir örgütlenme sergilemesi, toplumsal taleplere daha hızlı yanıt verme kapasitesini artırabilir. Göç ve kentleşme ve nüfus artışının yarattığı yeni sosyal dinamiklere yönelik stratejik yaklaşımlar geliştirmek, siyasal sistemin daha demokratik ve kapsayıcı bir hale gelmesine katkıda bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Muhalefet, Demografik Dönüşüm, Siyasal Temsil

AN EVALUATION ON THE RELATIONSHIP BETWEEN DEMOGRAPHIC TRANSFORMATIONS AND POLITICAL OPPOSITION: THE 1960-1980 PERIOD IN TURKISH POLITICAL LIFE

Abstract

This study examines the effects of demographic transformations on political opposition in the 1960-1980 period in Turkey. Processes such as rural-urban migration, urbanization and population growth led to a radical transformation of the social structure in this period. The study aims to analyze the effects of these transformations on the strategy, discourse and interaction with social groups of political opposition parties. The basic assumption of the study is that demographic transformations create both opportunities and limitations for political opposition. Document analysis technique was used in the research. Parliamentary minutes, political party declarations, newspapers of the period and academic sources were examined to assess the effects of migration and urbanization processes on political participation. Urbanization, social inequalities, youth movements and the problems faced by migrant communities in cities are among the main themes analyzed. In this context, how the political opposition responds to these changes is also discussed. The findings reveal that demographic transformations have multidimensional effects on political opposition. The economic and social integration problems of migrant communities in cities have reshaped the dynamics of political participation. Inadequacies in opposition parties' strategies towards these groups have led to increased social tensions. Youth movements have emerged as both an opportunity and a challenge for political opposition. Moreover, the fact that demographic changes are perceived differently by different segments of society has made coherence in political discourse difficult. In conclusion, demographic transformations have triggered a comprehensive transformation process for the political opposition. The development of more inclusive policies can contribute to reducing social tensions and the democratization process. This study provides an important framework on the relationship between political representation and social transformation.

Keywords: Political Opposition, Demographic Transformation, Political Representation

AHMET HAMDİ TANPINAR'IN SAATLERİ AYARLAMA ENSTİTÜSÜ ADLI ESERİNİ TÜRK MODERNLEŞMESİ ELEŞTİRİSİ BAĞLAMINDA YENİDEN OKUMAK

Ragıp ERGÜN[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü romanını Türk modernleşmesi bağlamında incelemektedir. Modernleşme kavramının genel çerçevesi ve Türk modernleşmesinin özgün nitelikleri ele alındıktan sonra, eserdeki modernleşme eleştirisi sistematik bir şekilde analiz edilmektedir. Modernleşme, 18. yüzyıldan itibaren Batı dünyasında başlayan ve zamanla küresel bir nitelik kazanan kapsamlı bir dönüşüm sürecidir. Bu süreç, toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu süreç özellikle 19. yüzyılda Türkiye başta olmak üzere farklı Batı dışı toplumları tarafından örnek alınıp kendi ülkelerine uyarlanmaya çalışılmıştır. Bu süreç her ülkede farklı şekillerde tezahür etmiştir. Türk modernleşmesi ise, kendine özgü dinamikleriyle bu sürecin önemli örneklerinden birini oluşturmaktadır. Türk modernleşmesini Osmanlı döneminde başlayan ve erken cumhuriyet döneminde devam eden köklü toplumsal, siyasal, ekonomik dönüşümü ifade etmektedir. Bu köklü dönüşüm süreci kimilerine göre göre iyi ve olması gereken bir durumken, kimilerine göre de köksüzleşme ve yabancılaşmaya neden olan menfi bir anlam ihtiva etmektedir. Bu durum sosyal bilimsel eserlerde olduğu gibi romanlar başta olmak üzere Türk edebiyatında da kendini göstermiştir. Türkiye'de yaşanan köklü modernleşme sürecinde yaşamış Türk edebiyatının ve münhasıran romancılığının en önemli isimlerinden Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Saatleri Ayarlama Enstitüsü adlı eserini de Türk modernleşmesinin eleştirisi bağlamında okumak mümkündür. Eser Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarındaki modernleşmesinin içtimai yansımalarını ele alması bakımından oldukça önemlidir. Bu çalışma bağlamında da eserin içeriği Türkiye modernleşmesinin eleştirisi bağlamında bir analize tabi tutulacaktır.

Modernleşme, geleneksel toplum yapısından modern toplum yapısına geçişi ifade eden çok boyutlu bir süreçtir. Batılı toplumların kendi tarihsel serüvenleri ve tecrübeleri sonucunda ulaştıkları bir aşamayı ifade etmektedir. Eisenstadt'a (1966) göre modernleşme, "toplumsal, ekonomik ve politik sistemlerde meydana gelen değişim sürecidir" (s. 1). Bu süreç şu temel unsurları içermektedir: Rasyonelleşme sekülerleşme, sanayileşme, kentleşme, demokratikleşme ve bürokratikleşme. Modern toplum teorisyenlerinden Weber (1968), modernleşmeyi "dünyanın büyüsünün bozulması" olarak tanımlarken, bu sürecin rasyonelleşme ve sekülerleşme boyutlarına vurgu yapmıştır. Çünkü modernleşme geleneksel olanın karşısında konumlanmıştır ve din başta olmak üzere geleneksel olan ne varsa karşı çıkmaktadır. Giddens (1990) ise modernliği, "17. yüzyılda Avrupa'da başlayan ve

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, r.ergun@artvin.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7675-8729.

sonraları neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimleri" olarak tanımlamaktadır (s. 1).

Türk modernleşmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde başlayan ve Cumhuriyet döneminde ivme kazanan bir süreçtir. Berkes'e (2002) göre, bu süreç "Batılılaşma", "çağdaşlaşma" ve "modernleşme" kavramlarıyla iç içe geçmiş bir nitelik taşımaktadır. Türk modernleşmesinin ayırt edici özellikleri şunlardır:

Devlet öncülüğünde gerçekleşmesi

Yukarıdan aşağıya bir karaktere sahip olması

Geleneksel yapılarla modern unsurların bir arada var olması

Kültürel ikiliğin ortaya çıkması

Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Türk modernleşmesinin kurumsal ve toplumsal boyutlarını ironik bir dille eleştiren alegorik bir romandır. Tanpınar, modernleşme sürecinin yarattığı çelişki ve çatışmaları, sembolik bir kurum üzerinden anlatmaktadır. Romandaki Saatleri Ayarlama Enstitüsü, modern bürokrasinin absürt yönlerini temsil etmektedir. Kurumsallık ve bürokratikleşme modernleşme arzusuyla o kadar yaygınlık kazanmıştır ki saatleri ayarlamak için bile bir kuruma ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanlar bürokratik bir kurum olmadan "doğru" saati bilememektedir. Tanpınar'ın eserinde bu durum oldukça açık bir şekilde eleştirilmektedir. Tanpınar, gereksiz bürokrasi ve kurumsal verimsizliği şu unsurlar üzerinden eleştirmektedir:

Gereksiz kadrolaşma

İşlevsiz kurumsal yapılanma

Bürokratik süreçlerin karmaşıklığı

Romanda, geleneksel ve modern değerler arasındaki çatışma, karakterler üzerinden somutlaştırılmıştır:

Hayri İrdal: Geleneksel ve modern arasında sıkışmış bireyi temsil eder.

Halit Ayarcı: Modernleşmenin şekilci yönünü temsil eder.

Doktor Ramiz: Batılı ülkelere gidip eğitim almış, Batı ilmini öğrenirken toplumuna yabancılaşmış Türk aydını.

Nuri Efendi: Geleneksel değerleri temsil eder.

Romanın başkarakteri Nuri Efendi'nin tedrisinde yetişmiş, ancak Halit Ayarcı ile tanıştıktan sonra hayatı değişen, geleneksel düşünen ancak modern olduğu düşünülen dünyada yaşayan ve bunun sonucunda yoğun bir yabancılaşma yaşayan bireyi temsil etmektedir. Tanpınar, Hayri İrdal üzerinden

hem modernleşmenin hem de Türk modernleşmesinin pek çok yönüne eleştiri getirmektedir. Tanpınar, Türk modernleşmesinin yüzeysel ve taklitçi yönünü şu unsurlar üzerinden eleştirir:

Batılı kurumların özümsenmeden taklit edilmesi

Modern görünümlü ancak işlevsiz kurumsal yapılar

Toplumsal gerçeklikle uyumsuz modernleşme pratikleri

Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Türk modernleşmesinin paradokslarını ve çelişkilerini ustaca ortaya koyan bir eserdir. Tanpınar, modernleşme sürecinin kurumsal, toplumsal ve kültürel boyutlarını eleştirel bir perspektifle ele alırken, bu sürecin yarattığı travmaları da görünür kılmaktadır. İdris Küçükömer'in "düzenin yabancılaşması" olarak kavramsallaştırdığı durumu Tanpınar, yoğun bürokratikleşme, içtimai yaşamın yeniden şekillendirilmesi ve bunun bireyin üzerinde yarattığı yoğun ikilemleri, yabancılaşmasını ve idealize edilmiş bir modernleşme tutkusu ile sırf yeni olduğu için eski ve geleneksel olanın ne kadar terkedilişini izah etmektedir.

Tanpınar Türk modernleşmesini eleştirisi farklı boyutlarıyla ele almaktadır. Bunlar en öne çıkanlardan birisi taklittir. Tanpınar Hayri İrdal'ın yaşamı üzerinden sadece kurumsal açıdan değil, önce zihinsel açıdan Batı'nın taklit edildiğini öne sürmektedir. Öncelikle İrdal'ın sırf farklı (geleneksel) düşünüyor diye hasta olarak nitelenmesi ve Batı'da ilim tahsil etmiş, kendi toplumuna yabancılaşmış Doktor Ramiz marifetiyle tedavi edilmek istenmesiyle başlıyor süreç. Burada İrdal'ın düşünce yapısının ve hatta rüyalarının bile modernize edilmek istendiğine şahit olunmaktadır. Yeni bilimsel yöntem yeni düşünüşleri gerektirmektedir. Bu yüzden de eskinin zihinden acilen sökülüp atılmalıdır. Atılmaması durumu ise "hastalık" olarak nitelenmektedir. Bu durum eserin içerisinde farklı alanlardaki tezahürleriyle kurgusal olarak tek tek ele alınmaktadır. Eşiyle yaşadığı sorunların temelinden baldızının müzik ile kurduğu ilişkiye, Hayri İrdal'ın yüceltilmiş modern bürokratik yapı kurgulama arzusundan toplumsal algıların değişimine kadar pek çok mesele yanlış bir modernleşmenin ürünü olduğu vurgusuyla izah edilmektedir. Bu ve benzer durumları tespit eden Tanpınar, modernleşmeden kaçmanın imkansız olduğunun da farkında olarak, geleneksel olanla modern olanın tedrici bir sentezinin toplumsal değişimin daha sağlıklı olabilmesi adına bir öneri olarak sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, Türk Modernleşmesi, Ahmet Hamdi Tanpınar, Saatleri Ayarlama Enstitüsü

REREADING AHMET HAMDİ TANPINAR'S THE TIME REGULATION INSTITUTE IN THE CONTEXT OF THE CRITIQUE OF TURKISH MODERNIZATION

Abstract

This study examines Ahmet Hamdi Tanpınar's novel Saatleri Ayarlama Enstitüsü in the context of Turkish modernization. After discussing the general framework of the concept of modernization and the unique characteristics of Turkish modernization, the criticism of modernization in the novel is systematically analyzed. Modernization is a comprehensive process of transformation that began in the Western world in the 18th century and gradually gained a global character. This process has brought about radical changes in social, political, economic and cultural fields. This process was taken as an example by different non-Western societies, especially Turkey in the 19th century, and tried to adapt it to their own countries. This process manifested itself in different ways in each country. Turkish modernization is one of the important examples of this process with its unique dynamics. Turkish modernization refers to the radical social, political and economic transformation that began in the Ottoman period and continued in the early republican period. While for some, this radical transformation process is a good and necessary situation, for others it has a negative meaning that causes rootlessness and alienation. This situation has manifested itself in Turkish literature, especially in novels, as well as in social scientific works. It is possible to read Ahmet Hamdi Tanpınar's The Hours Adjustment Institute, one of the most important names of Turkish literature and novelism, who lived during the radical modernization process in Turkey, in the context of criticism of Turkish modernization.

Keywords: Modernization, Turkish Modernization, Ahmet Hamdi Tanpınar, The Time Regulation Institute

Kaynakça

Berkes, N. (2002). *Türkiye'de çağdaşlaşma*. Yapı Kredi Yayınları.

Eisenstadt, S. N. (1966). *Modernization: Protest and change*. Prentice-Hall.

Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Stanford University Press.

Mardin, Ş. (1991). *Türk modernleşmesi*. İletişim Yayınları.

Tanpınar, A. H. (1961). *Saatleri ayarlama enstitüsü*. Remzi Kitabevi.

Weber, M. (1968). *Economy and society*. Bedminster Press.

Zürcher, E. J. (2004). *Turkey: A modern history*. I.B. Tauris.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDE TEMSİLCİLERİ BULUNAN SİYASİ PARTİLERİN DİJİTAL DÖNÜŞÜM DÜZEYİ ÜZERİNE İNCELEME

Yusuf BALCI[1], Ecem Buse SEVİNÇ ÇUBUK[2]

Genişletilmiş Özet

Son yıllarda dijital teknolojilerin siyasi partiler üzerindeki itici güçlerini ve etkilerini (Yıldırım, Ada & Boube, 2024; Bennet vd., 2018), dijital teknolojilerin siyasal iletişim ve siyasal reklam ile ilişkisini (Şahin, Koç Akgül & Pazarbaşı, 2024; Barlas, 2021; Tan ve Armutcu, 2020), siyasi partilerin dijital geçiş sürecinde karşılaştıkları değiş-tokuş dengesini (Barbera vd., 2021) ele alan karşılaştırmalı çalışmaların sayısı artmaktadır. Bunlara ek olarak, dijital parti olgusu da alan yazında sıklıkla tartışılmaktadır (Taş, 2024; Sezgin & Yertüm, 2023; Kama Işık & Işık, 2021).

Ancak, özellikle Türkiye evreninde siyasi partilerin dijitalleşme kanalıyla nasıl dönüştüğünü haritalandıran kapsamlı karşılaştırma bağlamında alanda boşluk bulunmaktadır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu giderme doğrultusunda siyasi partilerin dijital teknolojiler yoluyla iletişimi üzerine yapılan sistematik literatür taraması (SLT) bulgularından ve Sandri ve arkadaşları (2023) tarafından geliştirilen "Partilerde Dijitalleşme" (Digitalisation in Parties DIGIPART) veri kümesinden uyarlanan "Siyasi Partilerde Dijital Dönüşüm ve Siyasal İletişim" kontrol listesinden hareketle, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsilcisi bulunan siyasi partilerin dijitalleşme seviyelerini belirlemektedir.

Sistematik literatür taraması kapsamında Web of Science ve Scopus endekslerinde taranan, siyasi partilerin dijitalleşme seviyesini belirli bir veri kümesi veya ölçek bağlamında değerlendiren araştırmalar çalışmaya dahil edilmektedir. Bu çalışma, "siyasal iletişim" ekseninde partilerin dijitalleşme serüvenini incelemeyi amaçladığından, parti içi karar alma veya aday belirleme süreçlerinin dijitalleşmesini ele alan araştırmalar (örneğin; Bloquet, Borucki & Höhne, 2022) veya yeni kurumsal yapı olarak gündemdeki yeri artan "dijital partiler" üzerine araştırma yapan çalışmalar (örneğin; González-Cacheda & Outeda, 2024) bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmaktadır.

Alan araştırması aşamasında ise Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsilcisi bulunan siyasi partilerin dijitalleşme seviyeleri analiz edilmektedir. Analiz kısmında, SLT'den elde edilen bulgular ve Sandri ve arkadaşları (2023) tarafından geliştirilen "Partilerde Dijitalleşme" (Digitalisation in Parties DIGIPART) veri kümesinden uyarlanan "Siyasi Partilerde Dijital Dönüşüm ve Siyasal İletişim" kontrol listesi temel alınmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmaya dahil olan partiler dört temel davranış ekseni etrafında değerlendirmeye tabi tutulmaktadır: müzakereci, katılımcı, kaynak

[1]Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yusuufbalcii@gmail.com , Orcid: 0009-0008-0712-6374.
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, ecembuse.sevinc@adu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1679-1746.

etkileşimli, iletişimci. Müzakereci davranış ekseni, siyasi partiler tarafından müzakereci çevrimiçi platformların kullanımına odaklanmaktadır. Bu platformlar, parti üyeleri arasında çeşitli konular, politika önerileri veya yasama girişimleri hakkında aşağıdan yukarıya iç tartışmaların düzenlenmesine olanak tanıyan hedefli dijital araçlar olarak kabul edilmektedir. Katılımcı davranış ekseni, partilerin çevrimiçi katılımcı platformlarının (veya diğer parti dijital araçlarının, uygulamalarının ve web sitelerinin) belli oranda üyelerini ve/veya destekçilerini oylama ve müzakere hariç çevrimiçi parti içi ve harici siyasi faaliyetlere dahil eden tüm olanaklarını kapsar. Bu eksen aynı zamanda çevrimiçi işe alım usullerini ve çevrimiçi tam üyeliği de kapsamaktadır. Kaynak etkileşimli davranış ekseni çevrimiçi katılımcı platformlarının (veya diğer parti dijital araçlarının, uygulamalarının ve web sitelerinin) özellikle çevrimiçi kaynak toplamaya yönelik olanaklarını araştırmaktadır. Buna, parti üyelik ücretlerinin tamamen parti web sitesi (veya özel ödeme ağ geçidi) aracılığıyla çevrimiçi olarak ödenmesine yönelik araçlar ve çevrimiçi kitle fonlaması, bağışlar veya mikro kredilere yönelik araçlar da dahildir. Son olarak, iletişimci davranış ekseni, parti üyeleri veya vatandaşlarla iletişim kurma amacıyla özel olarak tercih edilen dijital olanakları değerlendirmektedir. Bu eksen kapsamında, yalnızca bir parti web sitesinin varlığı söz konusu olabileceği gibi, partinin sosyal medyadaki resmi hesap(lar)ının kullanımı da (örneğin, Facebook, X, Instagram) ele alınmaktadır.

Siyasi partilerin dijitalleşmesi, çok boyutlu bir geçiş sürecine işaret etmektedir. Bir bakıma, farklı maliyetler, ödünler ve zorluklar anlamına gelir (Fitzpatrick, 2021). Bu nedenle, hangi boyutların en çok dijitalleştiği sorusu ve/veya sorunsalını da gündeme taşımaktadır. Partiler (ve özellikle parti liderleri), iç özellikleri geliştirmek yerine seçmenlerle bağlantı kuracak kaynaklara yatırım yapmayı tercih edebilir. Bu çalışmanın ilk hipotezi, tarafların kurum içi davranış değişikliklerinden ziyade dışsal davranış eksenini etkilemesi öngörülen (halkla doğrudan etkileşimi artıracak iletişimsel davranış ekseni gibi) süreç ve araçları dijitalleştirme olasılığının daha yüksek olmasıdır. Diğer bir beklenti ise dış eksenin dijitalleşmesi düzeyine paralel olarak iç eksenin dijitalleşme düzeyinde değişimler olmasıdır. Son olarak, ana akım partilerden ziyade yeni oluşan siyasi partilerin dijital dönüşüm düzeyinin daha yüksek çıkası beklenmektedir.

Bu araştırma doğrultusunda ikinci hipotez, parti yaşıyla dijital dönüşüm düzeyi arasında doğrusal bir ilişki olmasıdır. Aslında katılımcı dijital araçlar, birçok yeni partinin orijinal modelinin önemli bir ayırt edici özelliğidir. Bu nedenle, yeni partilerde önceden var olan örgütsel veya elit yapıların yokluğu, vatandaşlarla ve daha geniş siyasi çevreyle bağlantı kuran yeniliklerin yanı sıra iç örgütlenmeyi de etkileyen yeniliklerin desteklenmesi beklenmektedir.

Üçüncü hipotez ise parti büyüklüğü ve dijitalleşme düzeyi arasındaki ilişkiyi tartışmaktadır. Çalışmanın varsayımı, parti büyüklüğünün, partilerin kendi iç işleyişi için çevrimiçi katılım platformlarını benimsemesini açıklayan temel bir özellik olduğunu ileri sürmektedir. Michels'in

(1911) büyük partilerin karmaşık örgütsel yapıları destekleyerek tartışma olanaklarını azaltan kurguları benimseyeceği teorisinin aksine; parti büyüklüğünün artmasının ve bununla birlikte gelen finansal olanakların örgüt yapılarını dijitalleştirmelerinin daha kolay olması beklentisidir.

Araştırmanın temel odağı olmamakla birlikte, karşılaştırma değerlendirmenin çıkarımsal bir sonucu olarak siyasi partilerin dijitalleşme serüveninin toplum nezdinde karşılığına yönelik de bulgular elde edilmesi beklenmektedir. Çalışma sonucunda, dönemsel dijitalleşme eğilimleri (seçim dönemleri gibi), dijitalleşme düzeyine aktörlerin etkisi (lider odaklı yaklaşım), seçmen grubu ve dijitalleşme düzeyi ilişkisi gibi ek edinimlerin alan yazına kazandırılacağı tahmin edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Partiler, Dijitalleşme, Siyasal İletişim, Türkiye Büyük Millet Meclisi

AN ANALYSIS OF THE DIGITAL TRANSFORMATION LEVEL OF POLITICAL PARTIES WITH REPRESENTATIVES IN THE TURKISH GRAND NATIONAL ASSEMBLY

Abstract

The recent years have witnessed an increase in the number of comparative studies addressing the driving forces and effects of digital technologies on political parties, the relationship of digital technologies with political communication and political advertising, and balance of trade-offs that political parties face during the digital transition process. Additionally, the phenomenon of digital parties is also frequently discussed in the literature. However, there is a gap in the field, especially in the context of comprehensive comparisons mapping how political parties in Türkiye have transformed through digitalization. In order to fill this gap, this study determines the digitalization levels of political parties represented in the Turkish Grand National Assembly. The analysis is two-fold. First, findings of a systematic literature review (SLR) on the communication of political parties through digital technologies will be utilized. Second, "Digital Transformation and Political Communication in Political Parties" checklist adapted from the SLR findings and the "Digitalization in Parties (DIGIPART)" dataset developed by Sandri et al. (2023). In this context, the parties included in the study are evaluated around four basic behavioural axes: negotiator, participant, resource interactive, communicator. The study has been developed upon three fundamental hypotheses. The first hypothesis of this study is that the parties are more likely to digitalize processes and tools that are expected to affect the external behavior axis (such as the communicative behavior axis that will increase direct interaction with the public) rather than internal behavioral changes. The second hypothesis in line with this research is that there is a linear relationship between party age and the level of digital transformation. The third hypothesis discusses the relationship between party size and the level of digitalization. Although it is not the main focus of the research, it is expected that findings will be obtained regarding the response of the digitalization adventure of political parties in society as an inferential result of the comparative evaluation. As a result of the study, it is estimated that additional gains such as periodic digitalization trends (such as election periods), the effect of actors on the level of digitalization (leader-oriented approach), and the relationship between the voter group and the level of digitalization will be added to the literature.

Keywords: Political Parties, Digitalization, Political Communication, Turkish Grand National Assembly

Kaynakça

Barberà, O., Sandri, G., Correa, P., & Rodríguez-Teruel, J. (2021). *Digital parties: The challenges of online organisation and participation*. Springer Nature.

Bloquet, C., Borucki, I., & Höhne, B. (2022). *Digitalization in Candidate Selection. Support and Resistance Within Established Political Parties in Germany*. Frontiers in Political Science, 4:815513.

González-Cacheda, B., & Outeda, C.C. (2024). *Digitalisation and political parties in Europe*. Party Politics.

Kama Işık, S. ve Işık, A. (2021). Yeni bir siyasi parti türü olarak elektronik siyasi partiler. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 79(2), 673-698.

Sandri, G., Lupato, F. G., Meloni, M., von Nostitz, F., & Barberà, O. (2024). Mapping the digitalisation of European political parties. *Information, Communication & Society*, 1–22.

Sezgin, S., Yertüm, U. (2023). Blockchain çağında temsiliyet tartışmaları: flux party örneği. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 21-42.

Şahin, T., Koç Akgül, S. ve Pazarbaşı, B. (2024). Politik reklam aracı olarak youtube: Türkiye'de 2015 genel seçimlerinde siyasi parti reklam videolarının çok modlu söylem analizi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, *79*(2), 401-426.

Tan, A. ve Armutcu, B. (2020). Türkiye'de dijital politik pazarlama. *International Journal of Business and Economic Studies*, 2(1), 1-14.

Taş, C. Y. (2024). Dijital partilerin iletişim kanallarını kullanma stratejileri üzerine bir inceleme. *Journal of Economics and Political Sciences*, *4*(1), 35-43.

Yıldırım, U. T., Ada, H. İ. ve Kouke Boube, Y. (2024). Yapay zekanın siyasi partiler üzerindeki dönüştürücü etkileri: imkanlar, fırsatlar ve tehditler üzerine bir analiz. Scientific *Journal of Innovation and Social Sciences Research*, *4*(2), 141-156.

BÖLGESELLEŞME YAKLAŞIMI KAPSAMINDA İNSANİ GÜVENLİK VE POZİTİF BARIŞ İLİŞKİSİ*

Merve AYTAÇ[1]

Genişletilmiş Özet

İnsani güvenlik ve bölgeselleşme kavramları, uluslararası ilişkiler (IR) disiplininde giderek daha fazla birbirine bağlı hale gelen kavramlardır. Her iki kavramı anlayabilmek için güvenlik kavramının kendi içinde geçirmiş olduğu evrimi ve normatif paradigmayı analiz edebilmek gerekmektedir. Pozitif barış, insani güvenlik ve bölgeselleşme küreselleşmeden kaynaklanan sorunların çözümünde birbiri ile etkileşim içindedirler. Bu çalışma uluslararası ilişkilerde insani güvenliğin bölgeselleşme yaklaşımlarında nasıl ele alındığına ve negatif barışın insani güvenlik üzerinde yaratmış olduğu tehditleri ele almayı hedeflemektedir.

Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı, küresel politik dinamikler ve teorik paradigmalar içinde önemli dönüşümler geçirmiştir. Geleneksel olarak, güvenlik, devlet egemenliği ve askeri gücün ulusal güvenliği sağlamadaki birincil araç olarak ön planda olduğu realist perspektife dayanmaktadır. Hans Morgenthau gibi erken realistler, uluslararası sistemin anarşik doğasını ve hayatta kalma için öz yardım mekanizmalarının gerekliliğini vurgulamışlardır (Morgenthau, 1948). Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde paradigmanın değişimi ile yapısalcı ve liberal yaklaşımların ortaya çıkışı, güvenlik kapsamını ekonomik istikrar, çevresel sürdürebilirlik ve insan hakları gibi askeri olmayan boyutları da içerecek şekilde genişletmiştir. Barry Buzan'ın "güvenlikleştirme" kavramı, belirli sorunların etkili aktörler tarafından tehdit olarak güvenlik endişesi haline geldiğini öne sürerek bu çerçeveyi genişletmiştir (Buzan & Hansen, 2009: 66). Bu yeniden tanımlama, birey ve topluluk refahını içeren daha kapsamlı bir güvenlik anlayışını ortaya çıkarmıştır. Eleştirisel güvenlik çalışmaları da geleneksel güvenlik paradigmalarının devlet merkezli yapısını sorgulayarak bu evrime katkıda bulunmuştur. Ken Booth ve Richard Wyn Jones gibi akademisyenler, devlet güvenliği yerine insan güvenliğine odaklanan özgürleştirici yaklaşımları savunmuştur (Booth, 1991:319). Bu bakış açısı, bireyleri şiddet, yoksulluk ve baskıdan korumayı önceliklendiren insani güvenlik kavramının temel çerçevesini oluşturmuştur (Booth, 1994:110).

Güvenliğin normatif paradigması, küresel tarihsel olaylar, hukuki çerçeveler ve değişen etik yaklaşımlar tarafından şekillendirilmiştir. 1945 Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması, kolektif hareketle saldırganlığa karşı çıkılmasını savunan uluslararası barış ve güvenlik için temel çerçeve oluşturmuştur (Birleşmiş Milletler, 1945). Zamanla, çatışmalara, insan hakları ihlallerine ve insani krizlere verilen küresel tepkiler, güvenlik normlarını yeniden tanımlamıştır. 1994 yılında yaşanan

* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında yürütülmekte olan 'Somali'de Barış Girişimleri ve Uluslararası Örgütlerin Rolü' başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

[1] Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, merveaytac@sdu.edu.tr.

Ruanda Soykırımı ve 1999 Kosova müdahalesi gibi kritik olaylar, geleneksel güvenlik yaklaşımlarının sınırlarını gözler önüne sermiş ve insan güvenliğine odaklanan normatif çerçevelerin gerekliliğini vurgulamıştır. 2005 yılında kabul edilen Koruma Sorumluluğu (R2P) doktrini, uluslararası toplumun, devletler nüfusunu soykırım, savaş suçları, etnik temizlik veya insanlık suçlarından koruyamadığı durumlarda müdahale etme ahlaki yükümlülüğünü teyit eden önemli bir normatif değişikliktir (Birleşmiş Milletler, 2005). Ayrıca, 11 Eylül sonrası dönem, terörle mücadele ve ulus aşırı güvenlik tehditlerini de vurgulayarak güvenliğin sınır aşan boyutlarını yeniden şekillendirmiştir. İklim değişikliği, salgınlar, uluslararası göç gibi konular, modern küresel zorlukların birbirine bağlılığını yansıtarak kritik güvenlik meseleleri olarak ortaya çıkmıştır. Bugün normatif paradigmalar, çok taraflılık ve bölgesel iş birliği ilkeleriyle desteklenen devlet ve insan güvenliği arasındaki etkileşimi vurgulamaktadır.

Güvenliğin yanı sıra barış kavramı da IR'daki teorik ve pratik gelişmelerle birlikte evrim geçirmiştir. Geleneksel olarak barış, savaş veya doğrudan şiddetin olmaması anlamına gelen olumsuz terimlerle tanımlanırken güvenlik de devlet egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün korunmasıyla eşleştirilirdi. Johan Galtung'un disipline kazandırdığı "pozitif barış" kavramı ise barışın sadece çatışmasızlığın ötesine geçip, sosyal adalet, eşitlik ve insani ihtiyaçların karşılanmasını da içermesi gerektiğini ileri sürmüştür (Galtung, 1969: 171). Pozitif barış, yapısal şiddete neden olan eşitsizlik, ayrımcılık ve sistematik yoksulluk gibi faktörlere yönelik proaktif bir yaklaşımı yansıtmaktadır. 1994 İnsani Kalkınma Raporu, insan güvenliği kavramını tanıtarak ekonomik, gıda, sağlık, çevre, kişisel, toplumsal ve siyasi boyutları kapsamış (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 1994). Bu kapsamlı güvenlik anlayışı, barış ve güvenlik arasındaki ilişkileri yeniden tanımlayarak istikrarsızlığın temel nedenlerini ele alma ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvikini vurgulamıştır.

Pozitif barış ve negatif barış, barış inşa süreçlerinin farklı ama birbiriyle bağlı boyutlarını temsil etmektedir. Negatif barış, savaş veya silahlı çatışma gibi doğrudan şiddetin olmaması anlamına gelirken ateşkeslerin, barış anlaşmalarının veya askeri müdahalelerin uygulanmasıyla elde edilen çatışmasızlık durumudur. Öte yandan pozitif barış, toplumsal refahın genişletilmesi ve yapısal ve kültürel faktörlerin şiddetin yeniden ortaya çıkışını önleyecek şekilde ele alınmasını içermektedir. Pozitif barış, sosyal uyumu, adil yönetimi ve kapsayıcı ekonomik gelişmeyi vurgulamaktadır. Galtung'un çerçevesi, olumlu barışın sütunlarını katılımcı yönetim, kaynakların adil dağıtımı ve bilgi akışı özgürlüğü olarak tanımlamaktadır (Galtung, 1967: 12).

Bu iki barış biçimi arasındaki fark, uzun vadeli istikrarı sağlamada negatif barışın sınırlarını ortaya koymaktadır. Negatif barış acil tehditleri ele alırken pozitif barış, uyum ve ilerlemeyi sürdürebilecek dayanıklı toplulukları inşa etmeye odaklanır. Pozitif barış ve insani güvenlik arasındaki ilişki, her ikisinin de istikrarsızlığın temel nedenlerini ele alma ve insan refahını teşvik etme konusundaki ortak vurgusunda yatmaktadır. İnsani güvenlik, bireyleri şiddet, yerinden edilme ve açlık gibi tehditlerden

korumayı önceliklendirir. Ancak, sürdürülebilir bir insani güvenliğe ulaşmak, kırılganlıkları devam ettiren temel faktörlerin ele alınmasını gerektirir. Pozitif barış, bu faktörleri ele almak için bir çerçeve sunar. Sosyal adaleti teşvik ederek, kaynakların adil dağıtımını sağlayarak ve katılımcı yönetişim mekanizmalarını güçlendirerek, insani güvenliğin gelişebileceği bir ortam yaratır. Çatışma sonrası yeniden inşa süreçlerinde, altyapının yeniden oluşturulması, toplumsal uzlaşmanın sağlanması ve dezavantajlı toplulukların güçlendirilmesi gibi pozitif barış unsurları sıklıkla barış sürecine entegre edilir. Bu tür önlemler, yalnızca acil insani ihtiyaçları karşılamakla kalmaz, aynı zamanda uzun vadeli istikrar ve güvenliğe de katkı sağlar. Pozitif barış ve insani güvenlik arasındaki karşılıklı etkileşim özellikle barış, adalet ve güçlü kurumlar üzerine odaklanan Birleşmiş Milletler 16. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH) gibi hedeflerde açıkça görülmektedir (Birleşmiş Milletler, 2015). Bu hedeflere ulaşmak, insani ve kalkınma odaklı çabaları entegre eden kapsamlı bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Bölgeselleşme ise iş birliğini kolaylaştırarak ve sınır ötesi zorlukları ele alarak pozitif barışın teşvik edilmesinde giderek önemli hale gelmektedir. Afrika Birliği (AU), Avrupa Birliği (AB) ve Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) gibi bölgesel örgütler, barış inşası ve güvenlik yönetişiminde kilit aktörler olarak öne çıkmaktadır. Afrika'da, Afrika Birliği'nin Barış ve Güvenlik Mimarisi (APSA), bölgesel çerçevelerin pozitif barışı nasıl ilerletebileceğinin bir örneğidir (Tadesse, 2010: 15). APSA, çatışma önleme, yönetim ve çözüm mekanizmalarının yanı sıra çatışma sonrası yeniden inşa ve kalkınmayı da kapsamaktadır. Afrika Hazır Gücü (ASF) ve Kıtasal Erken Uyarı Sistemi (CEWS) gibi girişimler, istikrarsızlığın temel nedenlerini ele alma ve sürdürülebilir barışı teşvik etme konusundaki AU'nun kararlılığını göstermektedir (Borchgrevink & Sande Lie: 2009: 98). Benzer şekilde, AB'nin ekonomik entegrasyon ve sosyal uyuma verdiği önem, bölgeselleşmenin pozitif barışı teşvik etme potansiyelini göstermektedir. Ekonomik eşitsizlikleri azaltarak ve demokratik yönetişimi teşvik ederek, AB üye devletleri içinde istikrara katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, bölgeselleşme, toplu eylem ve karşılıklı destek için bir platform sağlayarak toplumların ortak zorluklara karşı dayanıklılığını artırmaktadır. Ayrıca, pozitif barışa yönelik bölgesel yaklaşımlar, meselelerin en uygun yönetişim düzeyinde ele alınmasını savunan "yetki ilkesi" (subsidiarite) ile uyumludur (Knight, 2010: 33). Bölgesel örgütler, yerel zorlukları etkili bir şekilde ele almak için gerekli olan bağlamsal bilgi ve kaynaklara sahiptir; bu da onları küresel barış inşası çabalarında vazgeçilmez ortaklar yapmaktadır.

İnsani güvenlik ile bölgeselleşme arasındaki etkileşim, uluslararası ilişkilerde barış ve güvenliğin evrilen doğasını yansıtmaktadır. Teorik ilerlemeler, güvenliğin kapsamını genişleterek, insan merkezli perspektifleri ve normatif paradigmaların disiplinde giderek daha önemli hale gelmesine neden olmuştur. Negatif ve pozitif barış arasındaki ayrım, istikrarsızlığa katkıda bulunan yapısal ve kültürel faktörleri ele almak için önleyici politikaların gerekliliğini vurgulamaktadır. Pozitif barış,

sürdürülebilir insani güvenliğe ulaşmak için bir temel sunarken, bölgeselleşme toplu eylem ve dayanıklılık inşası için bir çerçeve sağlar. Bu kapsamda çalışma, iklim değişikliği, göç ve çatışma gibi ulusal sınırların ötesinde toplumların ve bireylerin karşı karşıya kaldığı tehditlere karşı bölgesel örgütlerin ve iş birliğinin pozitif barışa ve insani güvenliğe katkısını irdelemekte ve gelecek politikalara çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsani Güvenlik, Bölgeselleşme, Pozitif Barış

ETWEEN HUMANITARIAN SECURITY AND POSITIVE PEACE IN THE CONTEXT OF REGIONALISM

Abstract

Humanitarian security and regionalism are increasingly interconnected concepts within the discipline of international relations. The understanding of security has evolved from traditional state-centric approaches to normative paradigms that prioritize individual well-being. Contributions by theorists such as Hans Morgenthau and Barry Buzan have expanded the scope of security to include not only military but also economic, environmental, and societal dimensions. Positive peace, as defined by Johan Galtung, goes beyond the absence of violence to emphasize a structure based on social justice and equality. The post-Cold War era has heightened the significance of human security and introduced normative frameworks prioritizing the protection of individuals. Events such as the 1994 Rwandan Genocide and the 1999 Kosovo intervention have revealed the limitations of traditional security approaches. During this period, the 2005 Responsibility to Protect (R2P) doctrine adopted by the United Nations emphasized the international community's obligation to safeguard human security. The relationship between positive peace and human security provides a foundational framework for sustainable peace. Positive peace is built on social cohesion, justice, and economic equality. Regionalism, in turn, supports mechanisms of cooperation and resilience that promote positive peace. Initiatives such as the African Union's Peace and Security Architecture (APSA) demonstrate an effective role in conflict prevention, post-conflict reconstruction, and development processes. Similarly, the European Union serves as a model of regional peacebuilding through economic integration and democratic governance. In this context, human security and regionalism emerge as complementary concepts, enhancing resilience and fostering sustainable peace in the face of shared challenges. This study underscores the importance of this interaction for shaping future policies and practices in the field of international relations.

Keywords: Humanitarian Security, Regionalism, Positive Peace

Kaynakça

Birleşmiş Milletler. (1945). *Birleşmiş Milletler Antlaşması ve statüsü*. https://www.un.org/en/about-us/un-charter adresinden08.02.2025 tarihinde alınmıştır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP). (1994). *İnsani gelişme raporu: insani güvenlik*. Oxford University Press.

Birleşmiş Milletler. (2015). *Dünyamızı dönüştürmek: sürdürülebilir kalkınma için 2030 gündemi (a/res/70/1)*.

Booth, K. (1991). Security and emancipation. *Review of International Studies*, *17*(4), 313-326.

Booth, K. (1994). *Security and self reflections of a fallen realist*. YCISS.

Borchgrevink, A., & Lie, J. H. S. (2009). *Regional conflicts and ınternational engagement on the horn of africa: a critical review of the literature*. Noragric Report No. 54. Norwegian University of Life Sciences.

Buzan, B. (1997). Rethinking security after the cold war. *Cooperation and Conflict*, *32*(1), 5-28.

Buzan, B. (1999). 'Change and insecurity' reconsidered. *Contemporary Security Policy*, *20*(3), 1-17.

Buzan, B. (2008). *People, states & fear: an agenda for ınternational security studies in the post-cold war era*. ECPR Press.

Galtung, J. (1967). *A synthetic approach to peace thinking*. International Peace Research Institute.

Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of peace research*, *6*(3), 167-191.

Knight, W. A. (1996). Towards a subsidiarity model for peacemaking and preventive diplomacy: making chapter vıı of the un charter operational. *Third World Quarterly*, *17*(1), 31–52.

Morgenthau, H.(1948). The struggle for power and peace. In *Politics among nations.* Nova York.

Tadesse, M. (2010). The african union and security sector reform. a review of the post conflict reconstruction & development (pcrd) policy. *Addis Ababa*.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KENTSEL YOKSULLUK DENEYİMLERİ: BOURDİEU'NÜN SERMAYE KAVRAMSALLAŞTIRMASI BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Sinem ATAY[1]

Genişletilmiş Özet

Kentsel hizmetlere erişimde yaşanan sorunlara ve toplumsal eşitsizliklere işaret eden kentsel yoksulluk farklı kesimlerin muzdarip olduğu bir sorundur. Yükseköğrenimi istihdamın temel bileşeni olarak kabul eden üniversite öğrencileri de gittikçe artan bir hızla bu sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Kentsel yoksulluk, ekonomik sermaye kavramı ile yakından ilişkili iken bu sermaye üniversite öğrencilerinin öğrenim yaşamları boyunca elde edebilecekleri kültürel ve sosyal sermayeyi de yakından ilgilendirmektedir.

Öğrencinin ve dolayısıyla ailesinin geliri ve sabit varlıklarından oluşan ekonomik sermaye diğer pek çok faktör gibi üniversite yaşamının verimli geçirilmesinin ve sonunda da iyi bir iş imkanına erişimin önemli bir belirleyicisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sermaye, öğrencilerin eğitim süreçlerine daha fazla kaynak ayırmasına, iyi eğitim veren kurumlara dahil olmasına ve farklı akademik kaynaklara ulaşmasına da katkı sunmaktadır. Ekonomik sermayenin yeterli olmadığı durumda öğrenci üniversiteye devamlılığını göz ardı ederek çalışma yaşamına dahil olmakta, temel giderlerini geliri ile karşılamakta ve daha ekonomik gündelik tercihlerde bulunarak eğitim süreçlerini tamamlamayı hedeflemektedir.

Sosyal sermaye sosyal ağların etkisi ile gelişmekte ve dahil oldukları gruplardaki iletişim ve etkileşim süreçlerinin bir sonucu olarak bireylere katkı sunmaktadır. Bu nedenle öğrenciler kimi zaman diğer öğrencilerle ekip çalışması yaparak veya üyesi oldukları sosyal medya gruplarında paylaşılan ders notlarına ve kaynaklara erişim sağlayarak hem ders hem de sınav dönemini verimli geçirebilmektedir. Ek olarak, sivil toplum örgütleri, öğrenci toplulukları veya parçası olabilecekleri profesyonel oluşumlar öğrencilerin eğitim süreçlerini kolaylaştırmakta ve kendilerine alan açabilecek kimselerle tanışmalarına imkan sunmaktadır.

Kültürel sermayeyi ise kişilerin toplumda belirli bir yer edinmesini sağlayacak kültürel donanım olarak tanımlamak mümkündür. Öncelikle aile içerisinde edinilen bu sermaye kültürel etkinlikler ve seyahatler aracılığıyla artarken, üniversite de kültürel sermaye birikiminin yolunu açmaktadır. Derslerde öğrenilen konuların ötesinde farklı kaynaklardan bilgi edinmek, yükseköğrenimin sunduğu kültürel değişim programlarından yararlanmak veya kentteki kültürel faaliyetlere katılmak bahsi geçen öğrencilere farklı bakış açıları kazandırmakta ve bireysel kazanımların yanında kendilerini iş

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, satay@bandirma.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9701-8498.

hayatına daha iyi hazırlayabilmelerine ortam yaratmaktadır.

Ekonomik sermaye diğer sermaye türlerinin de kökeninde yer almaktadır. Bu nedenle, ekonomik sermaye açısından sıkıntılı öğrencilerin sosyal ve kültürel sermayeye ulaşmasında da sorunlar yaşayacağı, üniversite yaşamının hayatlarında beklenen olumlu etkiyi yaratmaktan uzaklaşacağı ve sonuç olarak öğrencilerin ekonomik sermaye bakımından sorun yaşama ihtimallerinin artabileceği görülmektedir. Bu durumda, eğitime yönelik hamleler söz konusu öğrencilerin yüksek öğrenim süreçlerini kolaylaştırıcı etkide bulunmaktadır. Merkezi ve yerel yönetimler ile eğitim kurumlarınca uygulanan çeşitli politikalar ekonomik sermayelerini artırarak öğrencileri dezavantajlı konumdan uzaklaştırmaya yardımcı olmaktadır.

Yükseköğrenim her ne kadar ücretsiz olsa da harç ödemek durumunda kalan ikinci öğretim öğrencileri, uzatmalı durumdaki öğrenciler ile yabancı uyruklu öğrenciler ekonomik sermaye sorununu farklı şekillerde deneyimlemektedir. Bunun yanında, gittikçe zorlaşan ekonomik koşullar daha fazla haneyi kentsel yoksul kapsamına iterken kentte barınma imkanına erişim de büyük bir sorun haline gelmektedir. Artan kiraların ve pahalılaşan özel yurtların karşısında devlet yurtları önemli bir alternatif olarak karşımızda durmaktadır. Ne var ki, yurtların hem kapasite hem de sunduğu imkanlar bakımından öğrenci ihtiyacını karşılayamadığı pek çok durumda ileri sürülmektedir. Ayrıca, yurtların giriş çıkış saatleri özellikle etkinliğin yapıldığı yerin yurda uzak kaldığı durumda kentin sunduğu imkanlardan yararlanmak isteyen öğrenciler için sıkıntı yaratabilmektedir. Sağlıklı gıdaya erişim bir diğer sorun alanı olarak ele alınmaktadır. Öğrenciler okulda yemek bursu ile ücretsiz ya da yurtlarında düşük ücretler karşılığında yemek yiyebiliyorsa da yemeğin kalitesi zaman zaman sosyal medyada da karşılaşılan tartışmalara konu olmaktadır.

İyi eğitim veren üniversiteler İstanbul, Ankara, İzmir gibi yaşamın görece pahalı olduğu yerlerdedir. Başta bu illerde olmak üzere yerel yönetimler kurumsal şemalarında düzenlemeler yaparak burs, yurt, ulaşım, çamaşırhane ve nakliye hizmetleri gibi farklı alanlarda maddi destek mekanizmaları oluşturmaya çalışsa da burs başvurusu sırasında yaşanan sorunlar, bursun hesaba yatması ve çekilmesi ile ilgili şikayetler sistemin aksamadan işlemediğini göstermektedir.

Bahsi geçen illerde akademik yaşam dışında sosyal ve kültürel sermayenin artırımına yönelik alternatifler de fazladır. Ancak bu alternatiflere erişim de çoğunlukla ekonomik sermaye gerektirmektedir. Ekonominin temel unsur olmasından hareketle yukarıda sayılanlar üzerine odaklanan belediyeler çalışma ortamları, staj imkanları, kariyer destekleri ve kültür sanat faaliyetlerine de destek sağlasa da bu destek sınırlı kalmaktadır.

Ayrıca eğitime destek veren kimseler ihtiyaç sahibi öğrencilere ulaşarak yardımcı olmaya çalışsa da mevcut ekonomik koşullar pek çok haneyi zorladığından bireylerin bu gibi yardımları kendi ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra yapabileceğini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu durum

artan sayıda ihtiyaç sahibine karşın destek verenlerin azalması ile sonuçlanmaktadır.

Tüm bunların yanında, burada bahsedilen imkanlar kazandığı üniversitenin bulunduğu yere gidemeyen öğrenciler için anlam ifade etmemekte, söz konusu öğrenciler bu yardımlardan ve eğitim süreçlerinden mahrum kalmaktadır. Söz konusu kişiler ya derslere uğramadan sınavdan sınava okula gelmekte ya da kazansa dahi okula kayıt yaptıramamaktadır. Böylece, ekonomik sermaye yetersizliğinden ötürü eğitimine devam edemeyen öğrenciler içinde bulundukları kısır döngüden çıkmalarına yardımcı olabilecek imkanlardan da yoksun kalmaktadır.

Buradan hareketle, mevcut çalışma kentsel yoksulluk şeklinde kendini gösteren ekonomik sermaye yetersizliğinin üniversite öğrencilerinin kültürel ve sosyal sermayeleri ve en nihayetinde ekonomik sermayeleri üzerindeki etkisini görebilmek amacıyla yapılmaktadır. Bahsedilen sorunun her bir üniversite öğrencisi tarafından farklı şekilde deneyimlendiğini eğitim süreçlerinde gözlemleme olanağı olduğundan yazar görev yapmakta olduğu bölümde okumakta olan öğrencilerle yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirerek sorunun temel boyutlarını ve çözüm olarak ileri sürülen alternatiflerin ne derece başarıya ulaştığını görmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Kentsel Yoksulluk, Ekonomik Sermaye, Sosyal Sermaye, Kültürel Sermaye, Yükseköğrenim

EXPERIENCES OF UNIVERSITY STUDENTS IN URBAN POVERTY: AN EXAMINATION IN THE CONTEXT OF BOURDIEU'S CONCEPTUALIZATION OF CAPITAL

Abstract

The study examines the experiences of university students facing urban poverty, contextualized through Bourdieu's concept of capital. Urban poverty, marked by access issues to services and social inequalities, increasingly affects students, who rely on higher education for employment. Economic capital, derived from a student's or family's income and assets, significantly influences educational success and future job opportunities. Insufficient economic capital often forces students to balance work and study, compromising their educational experiences. Social capital, developed through networks and group interactions, allows students to collaborate, share resources, and enhance their learning. Access to civil society organizations and student clubs further supports their educational journey. Cultural capital, which helps individuals establish a societal position, is enriched through family experiences and university activities, fostering broader perspectives and better preparation for the workforce. The study highlights how economic struggles impede access to social and cultural capital, ultimately affecting students' educational outcomes. It is aimed to examine the impact of insufficient economic capital, which manifests as urban poverty, on university students' cultural and social capital, and ultimately, their economic capital. Since this issue is experienced differently by each university student, the author aims to observe it within their educational processes. To achieve this, the author conducts semi-structured interviews with students enrolled in their department to explore the key dimensions of the problem and assess the success of proposed solutions.

Keywords: Urban Poverty, Economic Capital, Social Capital, Cultural Capital, Higher Education

TÜRKİYE'DE KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

Bülent Savaş FURAT[1]

Genişletilmiş Özet

Kentleşme ve sanayileşmeye paralel olarak dünya kent nüfusu, ilk kez 2007 yılında kır nüfusunu geçmiştir. Kent nüfusunun bir kesimi kalkınma ve refahın artması ile kentlerin sağladığı imkanlardan yararlanırken, diğer bir kesim ise giderek daha kötü yaşam şartlarına itilmektedir. Kent yoksulları adı verilen bu kesimin sorunları artık ülkelerin genel yoksullukla mücadele politikaları ile çözülemeyecek kadar karmaşık ve çok boyutlu hale gelmiştir.

Özellikle ikinci dünya savaşı, refah devleti politikalarında kırılma ve devamında benimsenen neo-liberal ekonomi politikaları, küreselleşme, ekonomik krizler, göç ve doğal afetler kent yoksulluğunun daha da derinleşmesine yol açmıştır. Kent yoksulluğu sorununa yerel yönetimlerden uluslararası kuruluşlara kadar çeşitli politika aktörleri tarafından çözüm aranmakta ve alternatif politikalar geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Yoksulluğun genel kabul görmüş bir tanımı yoktur. Kaba olarak yoksulluk; bireylerin ekonomik zorluklar nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılayamaması olarak tanımlanabilir. Kentlerde ortaya çıkan yoksulluk kentsel yoksulluk olarak tanımlanmaktadır. Başlangıçta sanayileşme ve kentleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan kentsel yoksulluk; eğitim, sağlık, barınma, kişisel güvenlik, altyapı, sosyal koruma gibi boyutlar kazanan dinamik bir kavramdır. Genel olarak ifade etmek gerekirse kentsel yoksulluğun başlıca nedenlerini çevresel koşullar, tüketim tercihleri, kamu hizmetlerine erişememe, insan hakları ihlalleri, parçalanmış sosyal yapı, suç ve şiddet, trafik kazaları, para ekonomisine dayalı olma ve doğal afetler şeklinde sıralamak mümkündür.

Türkiye'de kent yoksulluğun rakamsal boyutunu gösteren tek veri TÜİK'in en son 2014 yılında yayımladığı istatistiktir. 2013 yılı verilerine göre, Türkiye'de gelire dayalı göreli yoksulluk sınırına göre kent nüfusun yoksulluk oranı %9,7'dir. Buna karşılık kırsal yoksulluğun oranı %26'dır. Türkiye'de yaşanan kent yoksulluğunun başlıca nedenleri tarımsal çözülme, göç ve mekânsal ayrışma, sosyal dışlanma, çalışan yoksullar, gelir adaletsizliği, yanlış kent planlamaları ve kentsel dönüşüm projeleri, işsizlik ve istihdam formlarının değişmesidir.

Günümüzde kentsel yoksulluk; iktisadi, sosyolojik ve kent bilimi açısından çokça araştırılan bir konu olmasına rağmen kentsel yoksullukla mücadele politikalarını konu alan araştırmalar yok denecek kadar azdır. Ayrıca yoksulluğun mücadele boyutu, yoksulluğun nedenleri ve ölçülmesi çalışmalarının gerisinde kalmıştır. Çalışmanın amacı bir kamu politikası olarak Türkiye'de kent yoksulluğu ile mücadelenin ilgili politika belgelerinde nasıl ele alındığının ve politika aktörleri

[1] Dr., Başöğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, bulentsavasfurat@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3716-9515.

tarafından nasıl uygulandığının belirlenmesidir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum olarak "Türkiye'de kent yoksulluğu ile mücadele politikaları" belirlenmiştir. Durum çalışmasının temaları olarak kalkınma planları, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları (STK) belirlenmiştir. Doküman incelemesi ile elde edilen veriler belirlenen temalar uygun olarak içerik analizi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular üzerinden amaca uygun olarak yorumlama yapılmıştır.

Türkiye'de merkezi yönetimin yoksullukla mücadele politikaları ağırlıklı olarak makro ölçeklidir. Çeşitli politika belgelerinde yoksulluğun azaltılmasına veya yok edilmesine ilişkin açık hedefler belirlenmiş ve bu hedeflere ulaşmak için politika araçları geliştirilerek uygulamaya konulmuştur. Merkezi yönetimin kent yoksulluğunu son dönemde gündemine almış olsa da dolaylı mücadeleyi benimsediği politika belgelerinden anlaşılmaktadır.

Türkiye'de kent yoksullarının karar alma mekanizmalarına katılımını sağlamak ve yerel yatırımların etki düzeyini artırmaya yönelik politikalar da geliştirilmiştir. Alınan kararlara etkisi tartışılır olsa da, kent konseyleri ve kent konseyleriyle bütünleşik çalışan kadın ve gençlik meclisleri kent yoksullarının siyasi katılımını artırmaktadır. Ayrıca 2005 yılında yürürlüğe konulan İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliğinde belediye hizmetlerinin yürütülmesinde hemşerilerin gönüllü katılımına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Kalkınma planlarında 2000 yılı öncesi dönemde kent yoksulluğu ile mücadelenin refahın artırılması olarak ele alındığı dikkat çekmektedir. 2000 yılı sonrası dönemde ise mücadelenin detaylandırıldığı görülmektedir. Bu durumu Türkiye'nin yoksullukla mücadelede "uluslararası kuruluşların normları ve stratejilerine paralel adımlar" attığı şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Türkiye'de 1970'li yıllarda benimsenen sosyal belediyecilik anlayışı, ağırlıklı olarak yoksulluk, gelir eşitsizliği, kentsel rantların tekrar topluma kazandırılması isteği ve kentsel hizmetlerden herkesin eşit yararlandırılması gibi nedenlerle kent yoksulluğu ile mücadelede yeni bir boyut olarak öne çıkmıştır.

Türkiye'de yerel yönetimlerin kentsel yoksullukla mücadelesinin 2000'li yıllarda benimsenen yerelleşme politikasına bağlı olarak ivme kazandığı söylenebilir. 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu yerel yönetimlere yoksullukla mücadelede önemli yetkiler vermiştir. Belediyeler; istihdam sağlamak, yoksullara ayni ve nakdi yardım yapmak, kentlerde toplumsal bütünleşmeyi sağlamaya yönelik sosyal ve kültürel faaliyetler organize etmek dışında bünyelerinde oluşturdukları "Sağlık ve Sosyal Hizmetler", "Sosyal Hizmetler", "Sağlık İşleri", "Kültür ve Sosyal İşler" "Eğitim ve Kültür İşleri" birimleri ile yoksullukla mücadele etmektedir. Belediyelerin başvurduğu bir diğer politika aracı kentsel dönüşümlerdir.

STK'lar oluşturdukları alternatif sosyal destek programları ve entegrasyon mekanizmaları sayesinde kent yoksulluğu mücadelede etmektedir. STK'lar ayrıca istihdam yaratmak, yoksul işgücünün

niteliklerini geliştirmek, girişimciliği teşvik etmek, mikro kredi uygulamaları, kamu ve özel sektör aktörleri ile ortak projeler yürütmek gibi faaliyetlerde bulunarak yoksullukla mücadelede bazen alternatif bazen de tamamlayıcı bir aktör olarak görev alabilmektedir. STK'lar ayrıca gıda bankacılığı gibi faaliyetler yürüterek kentsel yoksullukla mücadele etmektedir.

Türkiye'de kentsel yoksulluğun kırılma noktasının neo-liberal politikaların benimsenmesi olduğu görülmektedir. 1950-1980 döneminde kent yoksulları için temel sorun sosyal güvenlik sistemine dahil olmak olduğundan bu dönemde benimsenen politikaların sosyal devlet ilkesine uygun olarak sosyal güvenliği öne çıkardığı görülmektedir. Geliştirilen yoksullukla mücadele politikalarının 1970'li yıllardan başlanılmak üzere, "garip gurabayı gözetmek" gibi geleneksel çizgiden vatandaş odaklı modern sosyal yardım formatına evrildiğini söylemek gerekir.

Elde edilen bulgular ışığında, Türkiye'de uygulanan yoksullukla mücadele politikalarında amacın yoksulluğu hafifletmek olduğu söylenebilir. Bu durumun en önemli sebebi Türkiye'nin ileri seviyede bir sosyal devlet olmasa da güçlü ve yerleşik sosyal yardım sistemine sahip olmasıdır. Türkiye'de yoksullukla mücadele politikalarının ana aksını koruma amaçlı sosyal yardımlar oluşturmaktadır. Geleneksel anlamda mutlak yoksulluğun yok edilmesi adına koruyucu politikalar önemli bir yer tutsa da yoksulluğu önleyici politikalara da ağırlık verilmelidir. Bu anlamda kent yoksulluğu ile mücadelede yerel ve ulusal ölçekte başta eğitim olmak üzere sağlık, güvenlik, barınma ve istihdam gibi alanları kapsayan kısa, orta ve uzun vadeli bütünleşik sosyal politikalara ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kent Yoksulluğu, Kent Yoksulluğu ile Mücadele

URBAN POVERTY ALLEVIATION POLICIES IN TÜRKİYE

Abstract

In parallel with urbanization and industrialization, the world's urban population exceeded the rural population for the first time in 2007. While a part of the urban population benefits from the opportunities provided by cities with the increase in development and welfare, another part is pushed into increasingly poor living conditions. The problems of this group, called the urban poor, have become too complex and multidimensional to be solved by the general anti-poverty policies of the countries. Although urban poverty is a widely researched topic today in terms of economic, sociological and urban science; There are almost no studies on urban poverty alleviation policies. The aim of the study is to determine how the fight against urban poverty in Türkiye, as a public policy, is addressed in relevant policy documents and how it is implemented by policy actors. Case study, one of the qualitative research methods, was used in the study. "Urban poverty alleviation policies in Türkiye were determined as the situation. Development plans, local governments, private sector and non-governmental organizations were determined as the themes of the case study. The data obtained through document analysis was analyzed by content analysis in accordance with the determined themes. It is noteworthy that in the development plans before 2000, the alleviation against urban poverty was considered as increasing welfare. It is seen that the struggle was detailed in the period after 2000. It is possible to evaluate this situation as Türkiye taking "steps parallel to the norms and strategies of international organizations" in the alleviation against poverty. Based on the findings, it can be said that the aim of the poverty alleviation policies implemented in Türkiye is to reduce poverty. Although protective policies have an important place in the traditional sense of eradicating absolute poverty, emphasis should also be placed on poverty prevention policies. In this sense, in the alleviation against urban poverty, there is a need for short, medium and long-term integrated social policies covering areas such as education, health, security, housing and employment on a local and national scale.

Keywords: Poverty, Urban Poverty, Urban Poverty Alleviation

KARMAŞIK SORUNLAR EKSENİNDE YOKSULLUK VE YOKSUNLUK: BESLENME YARDIMI PROJESİ

Zeynep Damla KARANUH[1], Ayşe KAŞIKIRIK[2]

Genişletilmiş Özet

Artan işsizlik, alım gücünün erimesi, yüksek enflasyon gibi birçok ekonomik parametre ile açıklanan derin yoksulluk ve yoksunluk, son yıllarda kronikleşen bir sosyal politika krizi haline gelmiştir. Bu sorunun kentsel alanlardaki bir göstergesi de yoksulluğun her geçen gün insanların gündelik hayatındaki (olumsuz) yansımalarıdır. Sanayileşme, çarpık kentleşme, düzensiz göç gibi bir dizi etken sonucunda kentliler arasında eşitsizlik, adaletsizlik ve insan hakları ihlalleri giderek artmıştır. Başta barınma hakkına ve temel gıda maddelerine erişim sorunları olmak üzere, nitelikli sağlık ve kaliteli eğitim hizmetlerine ulaşım sıkıntıları ve gündelik hayatı devam ettirmede yaşanılan zorluklar, kent yoksulluğu kavramı ile ifade edilmektedir. Kent sosyologları olan Louis Wirth ve Ernest Burgess kentsel yoksulluk üzerine, Marx ve Engels ağırlıklı olarak sanayi devriminin işçi sınıfının yaşam şartlarına etkileri konusunda önemli çalışmalara imza atmıştır. Yapılan literatür araştırması sonucunda sanayileşme ve kentleşme ile birlikte ortaya çıkan kent yoksulluğunun, küreselleşme ve neoliberal politikalar ekseninde -artan gelir dağılımındaki eşitsizlik ve adaletsizlik üzerine- yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

21. yüzyılın değişen ve dönüşen koşullarında kent yoksullarının sayısının ve hissedilen kentsel yoksulluğun boyutunun yıllar içerisinde giderek arttığı gözlemlenmektedir. TÜİK'in 2024 yılına ait Yoksulluk ve Yaşam Koşulları Araştırmasına göre; 2023 yılında göreli yoksulluk oranı %13,6 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 24.01.2025). Öte yandan, asgari ücretin üçte biri olarak formülize edilen genel muhtaçlık sınırı 2025 yılı için 7.368,22 TL olarak açıklanmıştır. Belirlenen muhtaçlık sınırı yardım tutarının yoksulluğun giderilmesinde bir araç olarak değerlendirilemeyeceği aşikardır. Artan yoksulluk karşısında, beslenme-barınma-sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim bağlamında çocuklar, gençler, kadınlar ve yaşlılar yoksulluğu en derinden hisseden ve risk altındaki toplumsal gruplar olarak ifade edilmektedir. Kentsel yoksulluk, özellikle büyükşehir belediyelerinde artan bir sorun olarak gündeme gelmektedir. İstanbul Planlama Ajansı'nın (İPA) İstanbul ve Türkiye'nin Yoksulluk Karnesi isimli raporunda; 16 milyon nüfusa ev sahipliği yapan İstanbul'da yoksul vatandaş sayısı, 2 milyon 837 bin olarak ölçümlenmiştir (2023). Yine İstanbul'da 2022 yılında yapılan Sosyal Doku Araştırması'na göre (İPA), hanesini çevresi ve topluma göre ekonomik anlamda düşük seviyede gören hane oranı %38,1 olmuştur. Bu bulguları destekler şekilde, son 10 yılda İstanbul'daki gelir dağılımındaki bozulmanın Türkiye'ye göre daha fazla olduğu görülmüştür. İstanbul'da dört kişilik

[1]Yerel Yönetimler Bilim Uzmanı, T.C. Büyükçekmece Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürlüğü, damlakaranuh@gmail.com.
[2] Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktoru, Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı, aysekasikirik@yahoo.com.

bir ailenin ortalama yaşam maliyeti 75.717 lira olarak hesaplanmıştır (İPA, 2024).

Bu çalışma kapsamında, yerel ölçekte yoksulluk sorunu çocuk yoksulluğu üzerinden ele alınacak olup belediyelerin kentsel yoksulluk sorunu karşısındaki sorumluluğu sorgulanacaktır. Bu kapsamda, büyükşehir ölçeğinde çocuk yoksulluğunun giderilmesine yönelik sosyal yardım faaliyetleri incelenecek olup İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) ve Büyükçekmece Belediyesi'nin çocuk yoksulluğunun giderilmesine yönelik faaliyetlerine 2023 yılı ve 2024 yılı faaliyet raporları ve ilgili müdürlüklerden elde edilecek veriler ışığında yer verilecektir. İBB İstanbul'da ikamet eden, sosyo-ekonomik düzeyi orta ve düşük olan çocuklara yönelik gerçekleştirilen sosyal yardımlar; eğitim desteği, halk süt desteği, beslenme paketi olmak üzere kategorize edilmiştir. Büyükçekmece Belediyesi'nde ise; okul kıyafeti desteği, beslenme projesi olmak üzere çocuklara yönelik sosyal yardım kalemlerinin mevcut olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında yoksulluk ve kent yoksulluğu çocuk yoksulluğu özelinde ele alınacaktır. Merkezi yönetim- yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları açısından yoksulluğun giderilmesindeki rollerine çalışmada yer verilecektir. Çalışmanın evrenini, büyükşehir ve ilçe belediyesi ölçeğinde yoksulluğun giderilmesinde yerel yönetimlerin fonksiyonları ile bu bağlamda kullandıkları araçların anlaşılması amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Büyükçekmece Belediyesi seçilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Büyükçekmece Belediyesi'nin sosyal yardımlarının çocuk yoksulluğunun giderilmesindeki rolü, merkezi yönetim-yerel yönetimler yetki ve sorumluluğu açısından ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kent Yoksulluğu, Büyükçekmece Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Beslenme Yardımı Projesi

POVERTY AND DEPRIVATION IN THE CONTEXT OF COMPLEX PROBLEMS: NUTRITION ASSISTANCE PROJECT

Abstract

Deep poverty and deprivation, which are explained by many economic parameters such as increasing unemployment, erosion of purchasing power, high inflation, have become a chronic social policy crisis in recent years. An indicator of this problem in urban areas is the (negative) reflections of poverty in people's daily lives every day. As a result of a series of factors such as industrialization, unplanned urbanization, irregular migration, inequality, injustice and human rights violations have gradually increased among urban dwellers. Problems of access to housing and basic foodstuffs, as well as access to qualified health and quality education services and difficulties in continuing daily life are expressed with the concept of urban poverty. In the changing and transforming conditions of the 21st century, it is observed that the number of urban poor and the extent of perceived urban poverty have gradually increased over the years. Within the scope of this study, the problem of poverty at the local scale will be addressed through child poverty and the responsibility of municipalities against the problem of urban poverty will be questioned. In this context, social assistance activities aimed at eliminating child poverty at the metropolitan scale will be examined and the activities of the Istanbul Metropolitan Municipality (IMM) and Büyükçekmece Municipality to eliminate child poverty will be included in the light of the 2023 and 2024 activity reports and data to be obtained from the relevant directorates.The role of social aid provided by IMM and Büyükçekmece Municipality, which constitute the universe of the study, in eliminating child poverty will be tried to be addressed in terms of the authority and responsibility of central and local governments.

Keywords: Poverty, Urban Poverty, Büyükçekmece Municipality, Istanbul Metropolitan Municipality, Nutrition Assistance Project

SEBEP VE SONUÇLARIYLA TÜRKİYE'DE YOKSULLUK GERÇEĞİ: TRB2 BÖLGESİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME

Ferit İZCİ[1], Çağlar ÇİÇEK[2]

Genişletilmiş Özet

Yoksulluk, günümüzde sadece gelişmekte olan ülkelerin değil, neredeyse dünya genelinin karşı karşıya olduğu önemli sorunlardan biridir. Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) gibi büyük uluslararası kuruluşlar, yoksulluğun önlenmesi için stratejiler geliştirmekte, ancak sorunun çözülmesi bir an evvel olacak bir konu değildir. Yoksulluk, ise sadece gelir eksikliği ile açıklanabilecek bir gerçeklik olmadığı gibi çok boyutlu bir problemdir. Toplumsal yapıdan, ekonomik ilişkilerden, kültürel normlardan ve psikolojik faktörlerden etkilenebilmektedir. Yoksulluk, sadece gelir düzeyinin düşük olmasından ibaret olarak görülse de, bu yaklaşım sorunun bütünsel yapısını gözden kaçırmaktadır. Yoksulluk, toplumun yapısını oluşturan üretim araçlarının mülkiyeti, gelir dağılımı ve bölüşüm ilişkileri gibi yapısal sorunları da içermektedir. Yoksulluğun ekonomik boyutunu ele alırken, sadece gelir eşitsizliğinden değil, aynı zamanda sosyolojik ve psikolojik faktörlerden de söz edilmelidir. Yoksulluk, sadece nesnel bir kriterle ölçülemez. Yoksul olmak, bireylerin toplumsal yapıda nasıl bir konumda olduğunu ve bu durumun onların yaşamını nasıl şekillendirdiğini belirleyen bir süreçtir. Yoksulluğun insan yaşamına etkisi, fiziksel ihtiyaçların ötesine geçer. Dolayısıyla gelir eşitsizliği, toplumsal dışlanmanın, psikolojik sıkıntıların ve kültürel engellerin bir sonucu olarak, yoksullar yalnızca maddi olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve psikolojik olarak da daha kırılgan hale gelirler.

Yoksulluğun tanımlanması konusunda karşımıza çıkan ilk sorunlardan biri, kimin yoksul sayılacağı kimin yoksul sayılmayacağıdır. Bu konuda iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır: biri mutlak yoksulluk diğeri ise göreli yoksulluk. Mutlak yoksulluk, belirli bir gelir seviyesinin altında kalan kişileri yoksul olarak kabul etmektedir. Genellikle, bir kişinin günlük gelirinin bir doların altında olması, mutlak yoksulluk sınırının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ancak, bu yaklaşımın sınırlılıkları bulunmaktadır. Zira, bu yöntem, yoksulluğun yalnızca ekonomik bir durum olarak ele alınmasını sağlamakta ve sosyal dışlanma, eğitim, sağlık hizmetlerine erişim gibi daha geniş bir sorunu göz ardı edebilmektedir. Diğer taraftan, göreli yoksulluk yaklaşımı, yoksulluğu belirli bir toplumdaki gelir eşitsizliği ile ilişkilendirir. Göreli yoksulluk, toplumdaki gelir dağılımının belirli bir oranına dayalı olarak tanımlanır. Ancak, bu yaklaşım da tek başına yoksulluğun çözülmesi için yeterli değildir;

[1] Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, ferit.izci@yyu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6383-1280.
[2] Öğr. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Güvenlik Meslek Yüksekokulu, caglarcicek@yyu.edu.tr. Orcid: 0000-0002-9551-1027.

çünkü yoksulluk yalnızca gelirle ilgili bir mesele olmayıp, aynı zamanda bireylerin yaşam koşulları ve toplumsal statüleriyle de ilişkilidir.

Gelişmekte olan ülkeler, ekonomik kalkınmayı ve büyümeyi hızlandırırken, aynı zamanda yoksulluğu da azaltmaya yönelik reformlar yapma çabası içindedirler. Ancak, hem ekonomik kalkınmayı artırmak hem de yoksulluğu azaltmayı aynı anda başarmak, büyük zorluklar içermektedir. Küresel çapta var olan yoksulluk gerçeğinin yanından bölgesel zorlukların da yoksulluğa etki ettiği bilinmektedir. Türkiye ekonomik göstergelerde son zamanlarda ivme kazansa da halen bölgeler arası farklılıkların olduğu resmi raporlardan ve yoksulluğa ilişkin verilerde göze çarpmaktadır.

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS), Avrupa Birliği'nde bölgesel istatistiklerin ortak bir mekansal sınıflandırma temelinde üretilmesi maksadıyla 1970'lerden itibaren Eurostat tarafından geliştirilmiş ve 1988'de AB mevzuatına dahil edilmiştir. Türkiye'de ise İBBS, 2001 yılında AB Müktesebatına uyum süreci kapsamında kabul edilmiş, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ve TÜİK'in koordinasyonunda yürütülen çalışmalar neticesinde 28 Ağustos 2002'de Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girmiştir. Bu sınıflandırmaya göre Türkiye, üç düzeyde bölgelere ayrılmıştır: **Düzey-1'de 12 bölge, Düzey-2'de 26 alt bölge ve Düzey-3'te 81 il** yer almaktadır. Gruplandırma, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıklarını analiz etmeyi kolaylaştırmakta, bölgesel kalkınma politikalarının geliştirilmesine, istatistiksel veri toplanmasına ve bölgesel eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sunmaktadır. İBBS kapsamındaki Düzey-2 bölgelerinden biri olan **TRB2 Bölgesi,** Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alır ve Bitlis, Muş, Hakkâri ile Van illerini kapsar. Bölgesel planlama ve analizlerde kullanılan bu sınıflandırma, söz konusu bölgede ekonomik ve sosyal kalkınmanın desteklenmesi, yerel ihtiyaçlara uygun politikalar üretilmesi ve bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi açısından önemli bir araçtır.

TRB2 Bölgesi Türkiye'nin sosyo-ekonomik açıdan en zorlayıcı bölgelerinden birini oluşturmaktadır.TRB2 Bölgesi, Türkiye'nin diğer bölgeleriyle kıyaslandığında, sosyal ve ekonomik göstergeler açısından daha düşük seviyelerde yer almakta olup, genellikle ülke sıralamasında alt sıralarda yer almaktadır. Bölge, özellikle ekonomik kalkınma, istihdam oranları, eğitim düzeyi ve sağlık hizmetlerine erişim gibi temel alanlarda belirgin bir gerilik sergilemektedir. Bu durum, bölgenin, Türkiye'nin genel sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin oldukça gerisinde kaldığını göstermektedir. Bu sosyo-ekonomik eşitsizlikler, TRB2 Bölgesi'nde yaşayan bireylerin yaşam kalitesini olumsuz etkileyerek yoksulluğun artmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla, bölgedeki yapısal eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ve kalkınma süreçlerini hızlandırmak için özel stratejilerin geliştirilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Ayrıca TRB2 bölgesi, yoksulluk oranları, sınırlı istihdam oranları ile de dikkat çekmektedir. TRB2 Bölgesi'nde yoksulluk, sadece bir gelir sorunu değil, aynı zamanda daha karmaşık toplumsal ve yapısal sorunların bir neticesidir. Tarıma dayalı

ekonominin zayıf olması, işsizlik oranlarının yüksekliği ve sosyal hizmetlere sınırlı erişim, bölgedeki yoksulluğu pekiştiren faktörlerden sadece birkaçıdır. Bölgedeki yoksulluk, sadece maddi ihtiyaçların karşılanmasıyla çözülemeyecek kadar önemli bir meseledir.Sosyal yardım sistemlerinin iyileştirilmesi, eğitim olanaklarının artırılması, yerel tarımın verimliliğinin yükseltilmesi ve istihdam olanaklarının çeşitlendirilmesi, bölgedeki yoksulluğun ortadan kaldırılmasına katkı sağlayabilir. Ancak çözüm önerileri bölge halkının yalnızca temel yaşam ihtiyaçları karşılanmakla kalmamalı, aynı zamanda eğitim, sağlık ve istihdam gibi temel haklara erişimleri de sağlamalıdır. Dolayısıyla yoksullukla mücadeleye yönelik atılacak adımların yalnızca ekonomik yardımlarla sınırlı kalmaması, yapısal reformlarla desteklenmesi önem arz etmektedir. Sonuç olarak, yoksulluk sadece bir gelir sorunu değil aynı zamanda sosyal dışlanma, toplumsal eşitsizlikler ve kültürel engellerle birleşerek daha karmaşık bir hale gelebilmektedir. Yoksulluğun çözülmesi için, sadece yüzeysel müdahaleler değil, yoksulluk gerçeğinin kökenlerine inen yapısal reformlar gerekmektedir. TRB2 Bölgesi özelinde, yoksulluğun üstesinden gelmek, sadece ekonomik büyüme sağlamakla mümkün değildir. Toplumsal eşitlik, eğitimde fırsat eşitliği, sosyal hizmetlere erişim ve adil gelir dağılımı gibi unsurlar, bu sorunun çözülmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Yoksulluk, karmaşık bir toplumsal sorundur ve yalnızca bütünsel bir yaklaşım ile çözüme kavuşturulabilir.

Çalışma, Türkiye'nin dünya ülkeleri arasındaki yoksulluk haritasını ortaya koymayı, özelde ise TRB2 Bölgesi'nde yer alan illerin yoksulluk durumunu farklı kriterler çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Analizlerden elde edilen veriler ışığında, yoksulluk sorunlarını azaltmaya ve uzun vadede ortadan kaldırmaya yönelik somut öneriler geliştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca TRB2 Bölgesi'ndeki yoksulluğun çok boyutlu yapısını anlamayı amaçlamakta olup, bölgedeki gelir eşitsizliğinin toplumsal dışlanma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi diğer yoksulluk göstergeleriyle olan etkileşimini incelemektedir. Bu kapsamda, bölgesel yoksulluğun dinamiklerini bütüncül bir yaklaşımla ele alarak, sürdürülebilir çözümler sunmayı amaçlamaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tekniklerinden biri olan doküman analizi ve istatistiki verilerin incelenmesi yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, TRB2 Bölgesi, Gelir Dağılımı, Sosyal Dışlanma

THE REALITY OF POVERTY IN TÜRKİYE WITH ITS CAUSES AND CONSEQUENCES: AN ANALYSIS ON TRB2 REGION

Abstract

Poverty is a multidimensional problem that does not only consist of lack of income but also includes many social, economic and cultural factors. Structural problems such as income inequality, social exclusion, lack of access to education and health services increase the complexity of poverty. The Classification of Statistical Regional Units (SUTS), which is used to identify regional inequalities in Türkiye and to develop policies to solve them, provides important contributions to the planning of regional development policies. In this context, TRB2 Region (Bitlis, Muş, Hakkari and Van) stands out as one of the most socio-economically fragile regions of Türkiye. Poverty in the TRB2 Region is not limited to low income levels. The economic structure in the region, low productivity based on agriculture, limited employment opportunities, infrastructure deficiencies and inadequate access to education and health services deepen poverty. These problems, combined with social exclusion and inequality, seriously affect the quality of life of individuals. This study aims to reveal the interaction of income inequality with factors such as social exclusion, education and health by analysing poverty in TRB2 Region with different dimensions. In the light of the data obtained, it is aimed to develop concrete recommendations for reducing regional poverty and eliminating it in the long term. Solution proposals are not limited to economic aids, but include comprehensive approaches such as increasing educational opportunities, supporting the local economy and expanding social services. In the fight against poverty, structural reforms that will ensure individuals' access to basic rights and needs are of key importance for sustainable development.

Keywords: Poverty, TRB2 Region, Income Distribution, Social Exclusion

BİRLİKLER ELİYLE ATIK YÖNETİM SİSTEMİ: KIRIKKALE ÖZELİNDE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Refik YASLIKAYA[1], Damla YOZGAT[2]

Genişletilmiş Özet

Katı atıklar, bugün, insanların yaşam alanlarından uzaklaştırılması gereken değersiz maddeler olarak değil, ekonomik ve çevresel açıdan değerli birer kaynak olarak görülmektedir. Bu dönüşüm, atıkların yönetimini daha kapsamlı süreçlere tabi kılmış ve bu süreç "katı atık yönetimi" olarak adlandırılmıştır. Katı atık yönetimi, üç temel boyuttan oluşmaktadır. İlk boyut, atıkların kaynağında üreticiler tarafından ayrıştırıldığı kaynakta ayırma aşamasıdır. İkinci boyut, yerel yönetimler tarafından yürütülen cadde ve sokakların süpürülmesi, atıkların toplanması ve taşınması süreçlerini kapsamaktadır. Üçüncü boyut ise toplanan atıkların düzenli depolama, geri dönüşüm ve endüstriyel çıktılara dönüştürülmesini içermektedir.

Türkiye'de katı atık yönetimi, 1980'li yıllara kadar tamamen belediyelerin personeli ve araç gereci ile gerçekleştirilen klasik bir yerel yönetim hizmeti olarak uygulanmıştır. Bu dönemde atıklar belediye eliyle toplanmış ve yine belediyenin çöp dökme sahalarına -literatürde vahşi depolama olarak adlandırıldığı şekilde- dökülmüştür. Ancak 1980'lerden itibaren, kamu yönetiminde yaşanan dönüşüm, özelleştirme ve serbestleştirme gibi liberalizasyon politikaları, katı atık yönetimini önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu bağlamda, atık yönetiminin çeşitli aşamaları hizmet alımı yöntemiyle özel sektöre devredilmiş ve süreç büyük ölçüde piyasa aktörleri tarafından yürütülür hale gelmiştir.

Söz konusu süreç, 2017 yılında çıkarılan ve 08.03.2018 tarihli 7079 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenen 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile köklü bir dönüşüm yaşamıştır. Bu düzenleme ile hizmet alım sözleşmeleri kapsamında çalışan alt işveren işçileri (taşeron işçiler), belediyeler tarafından kurulan şirketlere (genellikle "Personel A.Ş." adı altında) devredilmiştir. Düzenlemenin ardından, cadde ve sokak süpürme, atık toplama ve taşıma gibi süreçler, belediye şirketleri bünyesindeki işçiler tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Ayrıca, hizmet alım sözleşmelerinin sona ermesiyle birlikte belediyeler, atık taşıma hizmetlerinde kullanılan araçları doğrudan ya da Personel A.Ş üzerinden satın alarak, bu aşamayı da kendi öz kaynaklarıyla gerçekleştirme yoluna gitmiştir.

Depolama sahasına getirilen atıklara ilişkin süreçler ise büyükşehir belediyelerinde büyükşehir yönetimi, büyükşehir olmayan illerde ise genellikle Katı Atık Yönetim Birlikleri eliyle yürütülmektedir. Hem büyükşehirlerde hem de diğer illerde depolama sahasındaki hizmetler ise eskiden olduğu gibi piyasaya ihale edilmektedir. Büyükşehir olmayan illerdeki Katı Atık Yönetim

[1] Doç. Dr. Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, refik@kku.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4419-2388.
[2] Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, damlayzgt03@mail.com.tr, Orcid: 0009-0002-2372-5402.

Birlikleri bir yönüyle büyükşehirdeki iki kademeli sistemin diğer illere uyarlanmış hali olarak düşünülebilir. Büyükşehirlerde 5216 sayılı kanun gereğince katı atık yönetim zincirindeki cadde ve sokak süpürme, toplama ve taşıma aşamaları ilçe belediyeleri, düzenli depolama, geri dönüşüm aşamaları ise büyükşehir belediyelerinin sorumluluğundadır. Birlikler adeta bir büyükşehir belediyesi gibi il merkezi ve ilçelerden gelen tüm atığın depolama sahasındaki işlemlerinden sorumlu kılınmıştır.

Kırıkkale özelinde katı atıkların yönetim sürecinde de yukarıda sözü edilen değişimin izlerini görebilmek mümkündür. Cadde ve sokak süpürme, toplama ve taşıma aşamaları 2017 yılına kadar hizmet alım sözleşmeleriyle yürütülen katı atık hizmetleri, bugün Kırıkkale il belediyesi yanında ilçe belediyeleri tarafından da belediyenin kendi personeli yanında kendi araç gereci ile yürütülmektedir. Kaynakta ayırma işleminin yapılmadığı ilde, toplanan atıklar belediyenin düzenli depolama sahasına getirilmekte ve depolanmaktadır. Depolama sahasına getirilen atığın yönetiminden Kırıkkale Atık Birliği sorumludur.

Günlük 200 ton atığın depolama sahasına getirildiği Kırıkkale'de atığın büyük bir kısmını evsel atık oluşturmakta ve mahallelerden Personel A.Ş. şirketinin işçileri eliyle toplanmaktadır. 200 bin nüfusa sahip Kırıkkale aynı zamanda büyük sanayi tesislerine ev sahipliği yapmakta olan bir ildir. MKE Silah fabrikası, TÜPRAŞ rafinerisi ve çok sayıda organize sanayi bölgesinin yer aldığı ilde sanayi atıkları genellikle sanayi yönetimleri tarafından toplanmakta ve sanayi dışına belediye araçlarının alması için bırakılmaktadır. Bunun tek istisnası rafineridir. Rafineri özel anlaşmayla katı atıklarını bizzat kendisi düzenli depolama tesisine getirip dökmektedir.

Birliğin görevi depolama sahasındaki hizmetlerin yönetimidir. Bu hizmetler 4734 sayılı kanun çerçevesinde piyasaya ihale edilmiştir. 2024 yılı itibariyle sözleşmeyle piyasaya gördürülen üç hizmet alanı bulunmaktadır. Bunlar atığın depolanması, tıbbi atık (kaynaktan toplama, sterilizasyon, kırma depolama sahasına götürme) ve metan gazından elektrik üretimidir. Depolama alanına getirilen atık içinden ambalaj atıklarının ayrıştırılması 2886 sayılı kanunla yakın tarihlere kadar ihale edilmiş ve bir şirket tarafından yürütülürken, ayrıştırılabilecek yeterince atık olmadığı için firma işi bırakmıştır. Bugün depolama sahası içindeki ayrıştırma tesisi atıl durumdadır.

Bu bildiri, Katı Atık Birlikleri eliyle yürütülen atık yönetim sisteminde yaşanan sorunları, Kırıkkale ili özelinde değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Sorunlar, Katı Atık Birliği Yöneticileri ile **odak** grup görüşmesi tekniğiyle 2024 yılı Aralık ayı içinde yapılan toplantılarla tespit edilmiş ve aşağıda dört başlık altında değerlendirilmiştir.

Kırıkkale Katı Atık Birliği, 9 üyeden oluşan bir birliktir. Birliğin üyeleri arasında Kırıkkale İl Belediyesi'nin yanı sıra 8 ilçe belediyesi bulunmaktadır. İki belde belediyesi bu birliğe üye değildir. Resmi olarak 9 üyeli bir yapı olmasına rağmen, düzenli depolama sahasını fiilen kullanan belediye

sayısı sınırlıdır. İl belediyesine ek olarak yalnızca Yahşihan ve Bahşılı ilçe belediyeleri atıklarını düzenli depolama sahasına taşımaktadır. Bu belediyelerin getirmesinin sebebi de depolama sahası ile aralarındaki mesafenin kısa olmasıdır. Diğer altı ilçe belediyesi, atık taşıma maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle kendi sınırları içinde depolama yapmayı tercih etmektedir. Bu durum, birliğin mali işleyişinde belirgin sorunlar yaratmaktadır. Düzenli depolama sahasını kullanmayan bu belediyeler, birlik giderlerinden paylarına düşen maliyetler konusunda rahatsızlıklarını sıklıkla dile getirmektedir. Örneğin, 2024 yılında yalnızca düzenli depolama hizmetini yürüten şirkete yapılan ödeme 16.250.000 TL'dir. Maliyet, birliğin üyesi olan ilçe belediyelerine ortaklık payları doğrultusunda dağıtılmaktadır. Birlikten çıkmanın Cumhurbaşkanı kararına bağlanması nedeniyle ilçe belediyelerinin kendi iradeleriyle birlikten ayrılmalarına da imkan yoktur. Bu durum, birliğin etkinliği ve üye belediyeler arasındaki mali yük paylaşımı açısından önemli bir yönetimsel ve ekonomik gerilim yaratmaktadır.

Depolama sahası ile uzak ilçeler arasında aktarma istasyonlarının kurulması, mevcut sorunun çözümü için uygun bir alternatif olarak öne çıkmaktadır. Ancak, 2024 yılı maliyetleri dikkate alındığında, her bir aktarma istasyonunun yaklaşık 10 milyon TL'lik bir yatırım gerektirdiği görülmektedir. Yüksek maliyet, hem Katı Atık Birliği'nin hem de üye ilçe belediyelerinin bu yatırımı üstlenme konusundaki isteksizliğine yol açmaktadır. Bu durum, atık yönetimi sürecinin daha etkin bir şekilde yürütülmesi için gereken altyapının oluşturulmasını zorlaştırmakta ve ekonomik kaynak yetersizliğinin bu tür projelerin hayata geçirilmesindeki en büyük engel olduğunu göstermektedir.

Ambalaj atıklarının toplanması ve geri kazanımı işini yürüten firmanın faaliyetlerini durdurmasının temel nedeni, toplanan ambalaj atığı miktarının ayrıştırılarak geri kazanım için uygun seviyelere ulaşamamasıdır. Yetkililerden alınan bilgilere göre, firmanın faaliyet gösterdiği dönemde toplanan ambalaj atığı miktarı aylık yaklaşık 400 ton iken, faaliyetlerin durdurulmasından önce bu miktar 10 tona kadar gerilemiştir. Katı Atık Birliği yetkilileriyle yapılan görüşmelerde, bu gerilemenin en önemli nedeni olarak Sıfır Atık Yönetmeliği gösterilmiştir.

Yönetmeliğin 10. maddesinin 4. fıkrası, "konut ve işyerlerinin ürettiği ve kaynağında ayrı biriktirdikleri atıkları mahalli idarelerin toplama sistemine veya Bakanlıktan geçici faaliyet belgesi ya da çevre lisansı almış atık işleme tesislerine geri kazanımı sağlanmak üzere vereceklerini" hükme bağlamaktadır. Kırıkkale genelinde sıfır atık belgesi almış 57 firma bulunmakta olup, bunların 8'i ambalaj atığı toplama konusunda yetkilidir. Özellikle büyük ölçekli işletmeler, ambalaj atıklarını bu firmalara belirli bir ücret karşılığında vermektedir. Bu durum, Katı Atık Birliği'nin depolama sahasında faaliyet gösteren firmanın toplayabildiği ambalaj atığı miktarını önemli ölçüde azaltmış ve firmanın ekonomik olarak sürdürülebilir bir şekilde faaliyet göstermesini imkânsız hale getirmiştir. Bu sebeple firma faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır.

Sonuç itibarıyla, bu tür atıklar hangi firma tarafından toplanırsa toplansın çevresel bir zarar oluşmadan toplanmakta ve değerlendirilmektedir. Ancak birlik tarafından ihale edilen firmanın bu hizmeti sağlayamaması, birliğin ihale yoluyla elde ettiği gelirlerin ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Bu durum, atık yönetimi maliyetlerinin artmasına ve dolayısıyla Katı Atık Birliği'ne üye belediyelerin öz kaynakları üzerinde daha fazla ekonomik baskı oluşmasına neden olmaktadır.

Mahalli İdare Birliği tarafından yürütülen katı atık hizmetlerinde, depolama sahasındaki işlemlerin farklı firmalara ihale edilmesi de önemli bir sorun alanı olarak dikkat çekmektedir. Depolama sahasında görevli ilk firma, atıkların serilmesi, sıkıştırılması, ilaçlanması ve sahadaki ağaçlandırma faaliyetlerini yürütmekle yükümlüdür. İkinci firma ise depolama sahasında oluşan metan gazını borularla elektrik üretim tesisine taşımak ve bu gazı enerjiye dönüştürmekten sorumludur. İki firmanın faaliyet alanlarının zaman zaman kesişmesi, operasyonel sorunları beraberinde getirmektedir. Örneğin, metan gazını enerjiye dönüştürmekle görevli firma, ihtiyaç duyduğu durumlarda, ilk firma tarafından serilmiş, sıkıştırılmış ve ilaçlanmış atığın yeniden kazılmasını talep edebilmektedir. Bu tür müdahaleler, iş süreçlerinde koordinasyon eksikliğine yol açarak operasyonların verimliliğini azaltmakta ve kaynak israfına neden olmaktadır.

Yetkililerle yapılan görüşmeler, atık yönetim süreçlerinde daha derin bir yapısal sorunu da ortaya koymuştur. 2017 yılı öncesinde hizmet alım sözleşmeleriyle yürütülen atık yönetimi, daha az sayıda işçi ile etkin bir şekilde gerçekleştirilebilirken günümüzde aynı süreçlerin çok daha fazla işçi ile yürütülmesi gerekmektedir. Bu durumun temel nedeni, geçen yıllarda artan nüfus ve atık miktarından ziyade, iş yaptırma süreçlerinde yaşanan sorunlardır. Özellikle personel istihdamında getirilen "kamu işçiliği sistemi", başlangıçta iş güvencesi sağlamayı hedeflemiş olsa da, uzun vadede kamu bütçesi üzerinde ilave maliyetler doğurmuştur. Kamu güvencesinin getirdiği esneklik kaybı ve yönetimsel zorluklar, atık yönetimi süreçlerinde iş verimliliğini düşürmekte ve maliyetleri artırmaktadır. Bu durum, kamu hizmetlerinin sürdürülebilirliği açısından önemli bir sorun alanı olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Katı Atık Yönetimi, Katı Atık Yönetim Birlikleri, Kırıkkale

WASTE MANAGEMENT SYSTEM THROUGH SOLID WASTE UNIONS: CHALLENGES IN KIRIKKALE AND PROPOSED SOLUTIONS

Abstract

In solid waste management, after the waste is brought to the disposal site, regular disposal, sorting, and recovery processes are service areas suitable for economies of scale. Conducting these stages individually by municipalities generates additional costs instead of scale gains. Therefore, in metropolitan municipalities, the processes of disposal, sorting, and recovery have been left to the responsibility of the metropolitan municipalities. In provinces that are not metropolitan, a model similar to that of metropolitan areas has been established through Solid Waste Unions. While street and avenue sweeping, collection, and transportation stages are carried out by district municipalities, the collected waste is brought to the Union's disposal site, where sorting and recovery opportunities are evaluated, and the waste that is not evaluated is regularly disposed of. This study focuses on identifying the challenges associated with the waste management system implemented by the Solid Waste Union in Kırıkkale. Data were collected through a focus group interview with union officials, and the identified issues were categorized under four key themes: (1) economic inefficiencies caused by long transportation distances, (2) shortcomings in the packaging waste management system, (3) complications arising from outsourcing landfill services to multiple contractors, and (4) workforce-related challenges stemming from the personnel system mandated by Decree Law No. 696, issued in 2017.

Keywords: Solid Waste Management, Solid Waste Management Associations, Kırıkkale

KARMAŞIK BİR MESELE OLARAK KATI ATIK YÖNETİMİNDE GÖNÜLLÜLÜK: İSTANBUL BELEDİYELERİ KAPSAMINDA BİR ARAŞTIRMA

Levent MEMİŞ[1], Hülya KÜÇÜK BAYRAKTAR[2]

Genişletilmiş Özet

Farklı biçimleriyle ortaya çıkan atıklar, birçok çevresel sorunun kaynağını oluşturmaktadır. Dolayısıyla çevre sorunlarının giderilmesi veya azaltılmasına yönelik politikaların temel aracı unsurunu atıklar oluşturmaktadır. Bu nedenle mekânsal ve mekânsal olmayan boyutlarıyla atıkların etkin yönetilmesine yönelik politikalar önem kazanmaktadır. Söz konusu politikaların ise farklı türlerdeki atıkların kendine özgü durumlarını kapsayacak şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Atıklardan gündeme gelen sorunları azaltmak için üretimden tüketime geçen evreler arasında yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmanın odağı açısından ele alındığında katı atıklar genel çatıyı oluşturmakta, bu çatı altında ambalaj atıkları, elektronik atıklar, mobilya atıkları, beyaz eşya atıkları, gıda atıkları gibi farklı türler yer almaktadır. Yer verilen bu katı atıkları genel olarak kapsayacak şekilde dünya genelinde adeta üzerinde uzlaşı sağlanan sürdürülebilir veya entegre atık yönetimi yaklaşımı önem kazanmaktadır. Söz konusu yaklaşım "*daha iyi tercihleri*" barındıran, kaçınma/önleme ve minimize etme/azaltma, tekrar kullanma, geri dönüşüm, geri kazanım ve bertaraf aşamalarından oluşan belirli bir hiyerarşi içinde yer almaktadır. Bu basamaklarıyla yaklaşıma aynı zamanda uygulamada "sıfır atık yönetimi" olarak da yer verildiği bilinmektedir.

Diğer taraftan bir ürünün üretimiyle başlayan, sonrasında farklı mekânlar üzerinden hareketliliğini sürdüren ve nihayetinde atığa dönüşen süreç, karmaşık bir niteliği barındırmaktadır. Dolayısıyla atığın ortaya çıkma sürecinin farklı mekânları, farklı aktörleri barındırması; özel ve kamusal nitelik taşıması, karmaşıklığı gündeme getirmektedir. Bu nedenle etkin bir atık yönetimi, farklı tarafların varlığına ve bu farklı taraflar arasında gerçekleştirilecek iş birliklerine dayanmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilir bir atık yönetiminin farklı sektörlerin (kamu, STK ve Özel sektör) katılımı ve iş birlikleriyle "*teşvik edici ve cezalandırıcı*" araçların kullanımıyla etkin şekilde yürütülmesi mümkün olmaktadır. Dolayısıyla kamusal çıkarların koruyucusu olan devletin düzenleme yapma, politika belirleme, strateji ve eylem planı hazırlama, koordinasyon sağlama ve denetim özellikleriyle; özel sektör aktörlerinin yenilikçi yapısı, kaynak sağlama ve ekonomik fayda sağlama özellikleriyle; STK'ların ise kamusal farkındalık oluşturma, kamu sağlığı ve çevresel koruma konusundaki çabalarıyla atık yönetimi sürecine katkı sunmaktadır.

[1] Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, levent.memis@giresun.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5438-691X.
[2]Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmetleri Bölümü, hulyakucuk2015@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2885-8386.

Söz konusu taraflardan birini de biçimsel veya biçimsel olmayan yapısıyla sivil toplum yapıları oluşturmaktadır. Sivil toplumun temel bileşeni de gönüllülerdir. Gönüllü, en genel ifadesiyle, bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen kişi anlamına gelmektedir. Kamusal açıdan ele alındığında gönüllü, herkesin ortak çıkarına karşılık gelecek bir işte, herhangi bir otoritenin zorunlu bir dayatması olmadan, yer almasıdır. Gönüllülük farklı biçimlerde (bir STK-kurum aracılığıyla kayıt veya kayıtsız, bir grup girişimiyle kayıtlı veya kayıtsız veya bireysel düzeyde kayıt dışı gibi) ve farklı ortamlarda yerine getirilebilmektedir. Fiziksel ortamların yanında sanal ortamlar da gönüllülük konusunda yenilikler (e-gönüllülük) getirmektedir.

Özellikle teşvik edici politikalar (örnek oluşturma, ödül verme, çözüm sunma gibi) aracılığıyla var olan alışkanlıkların değiştirilerek yenisinin kazandırılması noktasında gönüllülük çalışmalarının atık yönetiminde önemli bir yeri bulunmaktadır. Gönüllülerin sahip olduğu bilgi birikim ve deneyimi, iş birliği kapasitesi, herhangi bir maddi çıkar beklememe, duruma göre esnek olma gibi özellikleriyle atıklar gibi karmaşık meselelerde önem kazanmaktadır. Gönüllülüğün fiili olarak bir toplumsal meselede, ortak bir konuda karşılık bulmasında kamu kurumları, belediyeler, STK'lar, uluslararası örgütler, özel sektör, sosyal girişimciler ve üniversiteler gibi farklı taraflar yer almaktadır. Yaşamın belirli bir dinamizm içinde gerçekleştiği kentler, mahalli müşterek ihtiyaçların çeşitliği ve kapsayıcılığı nedeniyle gönüllülük açısından önem kazanmaktadır. Özellikle yerel yönetimler ve daha da özelde belediyeler, kentlerin farklılıklarıyla ortaya çıkan mahalli müşterek ihtiyaçların giderilmesinde önem kazanmaktadır. Fakat kentsel alanda daha geniş kitleleri kapsayan veya sonuç alınması uzun çabalar gerektiren işlerde belediyeler, tekil olarak yeterli olamamaktadır. Burada vurgulanan yeterliliğe çözüm sunan, çalışmamızın da konusu olan gönüllülük durumu önem kazanmaktadır. Dolayısıyla belirli bir amaca yönelik gönüllülük motivasyonunun organize olarak belediyeler ile iş birliği halinde olması ve belediyelerin bizatihi gönüllülük mekanizmasını harekete geçirecek eylemde bulunması, karmaşık meselelerde önemli bulunmaktadır.

İfade edilenler çerçevesinde bu çalışmanın temel amacı, gönüllülük mekanizmasının Türkiye'de yürütülen sıfır atık yönetimi sürecindeki rolünü incelemektir. Belirlenen amaç kapsamında nitel araştırma desenine dayanarak örnek olay yöntemi çerçevesinde tespit edilen, İstanbul'da bulunan büyükşehir ve ilçe belediyelerinin (Başakşehir, Avcılar, Arnavutköy, Beykoz, Küçükçekmece, Zeytinburnu, Gaziosmanpaşa gibi) sıfır atık uygulama süreçlerindeki gönüllülük mekanizmaları inceleme konusu yapılmaktadır. Bu incelemede şu soruların cevaplarına odaklanılacaktır: Belediyeler açısından gönüllüleri kapsayan nasıl bir örgütsel yapılanma bulunmaktadır?, Sıfır atık çalışmaları konusunda belediyelerin nasıl bir gönüllü profili bulunmaktadır?, Gönüllülük oluşumlarında hangi faaliyetler ön plana çıkmaktadır?, İlgili taraflarla nasıl bir iş birliği gerçekleştirilmektedir?, Söz konusu çabalarla hangi kazanımlar elde edilmekte ve hangi sorunlarla karşılaşılmaktadır?. Yer verilen bu soruların cevabı faaliyet raporu, web sayfası gibi belediye

dokümanlarının incelenmesi ve belediye örgütü içinde konuyla ilgili birim yöneticisiyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatlar ile elde edilmektedir.

Genel çerçevesi sunulan araştırmanın ilk bölümünde ilgili literatür üzerinden uygulamaları da kapsayacak şekilde sıfır atık yönetimi sürecinde gönüllülük mekanizmalarının sahip olduğu potansiyeller üzerinde durulacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise belirtilen yöntem üzerinden belirlenen soruların cevapları verilecektir. Araştırmanın sonunda sıfır atık yönetim sürecinde gönüllülük mekanizmalarının etkinliğini artırmaya yönelik öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karmaşık Sorunlar, Sıfır Atık, Gönüllü, Gönüllülük, Belediye

VOLUNTEERING IN SOLID WASTE MANAGEMENT AS A COMPLEX ISSUE: A STUDY ON ISTANBUL MUNICIPALITIES

Abstract

The aim of this study is to examine the role of volunteering mechanisms in the zero-waste management process in Türkiye. Within the scope of this objective, the volunteering mechanisms involved in the zero-waste implementation processes of metropolitan and district municipalities in Istanbul (such as Başakşehir, Avcılar, Arnavutköy, Beykoz, Küçükçekmece, Zeytinburnu, and Gaziosmanpaşa), identified using the case study method based on a qualitative research design, are analyzed. This analysis focuses on the following questions: What kind of organizational structure do municipalities have regarding volunteers? What is the volunteer profile in terms of zero-waste activities? Which activities are prominent in volunteering efforts? What forms of cooperation are established with relevant parties? What benefits are achieved through these efforts, and what challenges are encountered? The answers to these questions are obtained by examining municipal documents, such as annual reports and web pages, as well as through semi-structured interviews with the managers of relevant units within the municipal organization. In the first part of the research, the potentials of volunteering mechanisms in the zero-waste management process are explored through relevant literature, including case studies and best practices. In the second part of the study, the answers to the aforementioned questions are presented based on the specified method. At the end of the research, recommendations are proposed to enhance the effectiveness of volunteering mechanisms in the zero-waste management process.

Keywords: Complex Problems, Zero Waste, Volunteer, Volunteering, Municipality

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKIMINDAN KATI ATIK YÖNETİMİ: AYDIN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Huriye SARIÇOBAN[1], Fatma Neval GENÇ[2]

Genişletilmiş Özet

Sanayi devrimi sonrasında yaşanan makineleşme, sanayileşme ve kentleşme yavaş ancak etkili bir şekilde çevre ve zamanla da atmosfer yapısında değişim, dönüşüm ve bozulmalarla iklim sistemini bozarak iklim değişikliğine neden olmuştur. İklim değişikliğine yol açan önemli etkilerden biri olan katı atıklar sanayileşmenin yanında kentleşme ve hızlı nüfus artışı ile her geçen gün miktarını arttırmaktadır. Artan nüfusa karşı kıt kaynaklar ile sonsuz olan insan ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışılması sanayi ve ticari faaliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Faaliyetlerin artması sonucu ortaya çıkan atık miktarındaki artış çevrenin ve ekolojik dengenin bozulmasına neden olmaktadır.

Katı atıklar insanların toplu bir şekilde yaşamaya başlaması ile artan üretim ve tüketim sonucu artması ile bir sorun olarak görülmeye başlanmıştır. Katı atıklar kontrol edilemedikleri noktada çevre kirliliği, insan sağlığı ve ekonomik kayıplara yol açmaktadır. Katı atıklar toprak, su ve hava kirliliğine sebebiyet verebilecek bir potansiyele sahiptir. Çevreye zarar verme potansiyeli bu kadar yüksek olan katı atıklar kendi içerisinde tehlikeli ve tehlikesiz olarak iki kısma ayrılmaktadır. Atıklar aşındırıcı, yanıcı ve zehirli ise tehlikeli, kağıt, plastik, cam gibi maddelerden oluşur ise tehlikesiz atık grubuna girmektedir.

Katı atıklar özellikle iklim değişikliğine neden olan sera gaz salınımının önemli kaynak sektörlerinden biri olmuştur. İklim değişikliğine neden olan pek çok sebep olmasına rağmen atık sektörü de diğer sektörler yanında sera gaz salınımını arttırıcı etkiye sahiptir. Örneğin sera gazı içerisinde iklim değişikliğinin önemli bir kısmından sorumlu olan metan gazı atık depolama ve imhasında ortaya çıkarak ekolojik dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Önemli bir sorun kaynağı olan atıklar için tüm ülkeler çevre politikalarının içerisinde özellikle bunu ele almıştır. Ülkemiz özelinde Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülen sıfır atık projesi, eylem ve strateji planları içerisinde atık sektörü başlığı altında yürütülen plan ve projeler ile konuya önem verilmektedir. Örneğin Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığını koordinatörlüğünde yürütülen Sıfır Atık Projesi kapsamında günde tonlarca katı atık ayrıştırma tesislerinde enerji ve geri dönüşüm ürünlerine dönüştürülmektedir.

Biriken katı atıkların kontrol altına alınabilmesi, düzenli ve sürekli bir şekilde yönetilebilmesi için uygun ve uygulanabilir bir katı atık yönetim planı gerekmektedir. Atık yönetimi konusu sadece

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, huriyesaricoban07@gmail.com, Orcid: 0009-0000-8710-1303.
[2] Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, fngenc@adu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2014-2113.

bakanlıklar tarafından değil ayrıca yerel yönetimlere de atıkların toplanması, depolanması, bertaraf edilmesi ve geri dönüştürülmesi konusunda büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Yerel yönetimler siyasi, sosyal ve ekonomik koşullarına göre katı atık yönetim planlamaları farklılık göstermektedir. Belediyeler katı atık yönetimini belli bir plan ve yatırımlar çerçevesinde gerçekleştirmektedir. Belediyeler katı atık yönetiminde başarı sağlayabilmesi için finansal kaynak, kalifiyeli personel, gerekli teknik araç ve gereç temini, tesis yatırımı ve yasal gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Belli bir plan dahilinde gerçekleştirilen atık yönetiminde halkta çevre bilincinin oluşturulması, atık ve atık yönetimi konusunda daha bilinçli bir vatandaş oluşturmaya yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Belediyeler tarafından yönetilen katı atık yönetimine bağlı olarak plansız bir depolamayla atıkların bertaraf edilmesi çevreyi tahrip etmesinin yanı sıra doğal kaynakların plansız bir şekilde tüketilmesine neden olabilecektir. Belediyeler katı atık yönetimi konusunda ekonomik ve teknolojik olarak yetersiz kaldığı kısımlar olmaktadır

Yerel yönetimler atık yönetimi konusunda lisanslı firmalardan destek almakta, ÇEKO gibi çevreye ilişkin önemli STK'lar ile iş birliği içerisinde projeler gerçekleştirmekte, vatandaşın kolay ulaşabileceği yerlere atık toplama noktaları kurmaktadır. Halkı konuyla alakalı bilinçlendirmek üzere çeşitli etkinlikler, faaliyetler ve okullara seminerler düzenlemektedir. Yapılan bu faaliyetlerin yanı sıra konuya ilişkin atık yönetimi eylem planları oluşturmaktadır.

Asıl çalışma konumuz olan Aydın ili katı atık yönetimine ilişkin çalışmalarını Atık Yönetimi Yönetmeliği çerçevesinde gerçekleştirmektedir. İlde katı atıkların bertaraf edilmesine ilişkin Kuşadası, Didim ve Efeler de üç ayrı Katı Atık Düzenli Depolama tesisi bulunmaktadır. Katı atık depolama tesisleri içerisinde özellikle Kuşadası ilçesinde bulunan depo ilin ikinci lisanslı depolama merkezi olmasından kaynaklı ayrı bir öneme sahiptir.

Tesislerde Aydın iline bağlı 17 ilçenin evsel katı atıkları toplanmaktadır. Her bir tesis yine kendine bağlı olan ilçelerden gelen atıkları depolamaktadır. Depolara gelen atıklar genel, cam, metal gibi geri dönüştürülebilir atık olmasının yanı sıra, mutfak atıkları, atık yağ, atık pil gibi diğer atıklardır. Katı Atık Düzenli Depolama tesislerinin yanı sıra il genelinde tehlikeli, tehlikesiz ve diğer atıkların toplandığı tesisler bulunmaktadır. Tesislere bağlı ayrıca geri dönüşüm ve sterilizasyon tesisleri de bulunmaktadır. Aydın Büyükşehir Belediyesi kapsamında yapılan katı atık yönetimine ilişkin Çevre Koruma ve Kontrol Dairesine aşağıdaki sorular sorulmuştur.

1. Belediyenin görev ve yetkilerinden biri olan atıkların toplanması, ayrıştırılması, depolanmasına ilişkin yürüttüğünüz hizmetler nelerdir?

2. Hali hazırda kullandığınız katı atık yönetim uygulamalarınız nelerdir?

3. Belediyenizin katı atık yönetiminde kullanmış olduğu tesisler kaç adet? Nerede bulunmakta ve yeterli olmakta mıdır?

4. Belediyeniz katı atıkları modern olmayan yöntemler ile bertaraf etmekte midir?

5. Katı atık yönetimi ve atıkların toplanması, ayrıştırılması ve bertaraf edilmesi için eğitim verilmekte midir?

6. Belediyenizin katı atık yönetim planı var mıdır?

7. Tehlikeli olmayan atıkların (kağıt, plastik, ambalaj, cam vb.) geri dönüştürülmesi iklim değişikliği ve atık yönetimi konusuna katkı sağlamaktadır. Atıkların geri dönüştürülmesine ilişkin hangi faaliyetler bulunmaktadır?

8. Ambalaj atıkları, elektronik arıklar ve tıbbi atık yönetimine ilişkin atık yönetim planı ve geri dönüşüm çalışmaları bulunmakta mıdır?

9. Belediyenize bağlı kaç adet lisanslı atık toplama merkezi bulunmaktadır? Diğer atık toplama ve depolama alanlarından ne farkı bulunmaktadır?

10. Katı atıklara ilişkin en iyi çözüm (azalma, geri dönüşüm, yeniden kullanım ve azalım) nedir?

11. Belediyenizin katı atık yönetim ve bertarafına ilişkin yapmış olduğu çalışmalar yeterli midir?

Bu çalışmada iklim değişikliği açısından Aydın Büyük Şehir Belediyesi'nin katı atık yönetimi ele alınmıştır. Çalışma kapsamında Aydın Büyük Şehir Belediyesi'nin katı atık çalışmaları, Aydın ili sıfır atık yönetim sistem planı, projeleri, lisanslı geri dönüşüm merkezleri ve yapılan ilgili çalışmalar ele alınmıştır. Çalışmanın amacı Aydın ili ve ilçesi içerisinde var olan katı atık yönetimine ilişkin çalışmanın iklim değişikliği ile olan ilişkisi; katı atık yönetim planı, atık geri dönüşüm tesis ve katı atık düzenli depolama alanları ve yapılan görüşme ile ele alınmıştır. Elde edilen veriler, görüşme sonuçları, literatür taraması ve istatiski sonuçlar ile Aydın ili katı atık yönetiminin iklim değişikliği bağlamında yeterli olup olmadığı değerlendirilmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Katı Atık, Katı Atık Yönetimi, Aydın Büyük Şehir Belediyesi Katı Atık Yönetimi

SOLID WASTE MANAGEMENT IN TERMS OF CLIMATE CHANGE: AYDIN METROPOLITAN MUNICIPALITY EXAMPLE

Abstract

Solid waste, one of the important factors that cause climate change, is increasing its amount day by day with industrialization, urbanization and rapid population growth. Waste management varies not only between the development levels of countries but also according to the economy, investments, facilities and equipment of local governments in our country. Municipalities also impose great responsibilities on local governments in terms of collection, storage, disposal and recycling of waste. Aydın province carries out its solid waste management studies within the framework of the Waste Management Regulation. There are three separate Solid Waste Regular Storage facilities in Kuşadası, Didim and Efeler for the disposal of solid waste in the province. Solid waste studies of Aydın Metropolitan Municipality, Aydın province zero waste management system plan, projects, licensed recycling centers and related studies, their relationship with climate change; solid waste management plan, waste recycling facility and solid waste regular storage areas and interviews were examined. The positive or negative effects and contributions of the studies conducted on climate change and their adequacy were discussed in line with the data obtained, interview results and statistical results.

Keywords: Climate Change, Solid Waste, Solid Waste Management, Aydın Metropolitan Municipality Solid Waste Management

TÜRKİYE'DEKİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİN ATIK YÖNETİM PERFORMANSLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Nilüfer NEGİZ[1], Özkan YALÇIN[2], Uğur BÜYÜKÇULCU[3]

Genişletilmiş Özet

İnsanlık tarihi boyunca, çevre ile kurulan ilişki, hem toplumsal yapıların gelişimi hem de doğal kaynakların korunması açısından belirleyici bir rol oynamıştır. Yaklaşık 200.000 yıl önce, ilk insanların farklı bölgelere yayıldıkları ve bu alanlarda çevre ile sürekli bir etkileşim içinde oldukları bilinmektedir. Bu erken dönemde, avcı-toplayıcı yaşam tarzına dayanan bir toplum modeli, insanın çevresel etkisinin daha çok avladıkları hayvanların nesillerini tehdit etmesi gibi durumlarla sınırlı kalmasına neden olmuştur. Ancak, bu etkileşimin zamanla büyük kara memelilerinin sayılarında ciddi azalmalara yol açtığı gözlemlenmiştir. 70 bin yıl önce gerçekleşen Bilişsel Devrim'de, dünyada 50 kilogramdan daha ağır yaklaşık 200 kara memelisi türü bulunurken, bu sayı Tarım Devrimi'nin öncesinde 100'e kadar düşmüştür. Tarım Devrimi ile birlikte yerleşik hayata geçiş, insan-doğa etkileşiminde yeni bir evreyi temsil etmektedir. Yaklaşık 12 bin yıl önce başlayan bu süreç, Nil Vadisi, Mezopotamya, İran Platosu ve İndus Vadisi gibi önemli coğrafyalarda belirgin hale gelmiştir. Tarım Devrimi olarak bilinen bu dönemde, toprak işleme, su kaynaklarının kullanımı, ormanların tarım alanlarına dönüştürülmesi ve sulak alanların kurutulması gibi faaliyetler çevresel etkileri yoğunlaştırmıştır. Tarımın yayılmasıyla birlikte, insanın doğa üzerindeki etkisi daha da artış göstermiş, doğal dengenin bozulumuna yol açmıştır. Bu sürecin bir sonraki önemli eşiği Sanayi Devrimi ile yaşanmıştır. 18. yüzyılın sonlarında başlayan bu dönem, endüstriyel üretimdeki hızlı gelişmeler ve teknolojik yenilikler aracılığıyla çevresel etkilerin küresel düzeyde görülmesine yol açmıştır. Başka bir ifadeyle Sanayi Devrimi, insanın çevre üzerindeki baskısının daha karmaşık ve yoğun hale gelmesine zemin hazırlamıştır. 1750'de dünya nüfusu 750 milyon civarındayken, bu rakam 1850'de 1,2 milyara, 1950'de ise 2,5 milyara ulaşmıştır. Nüfus artışı, beraberinde doğal kaynak tüketiminde büyük bir hızlanmayı getirmiştir. Sanayi öncesi dönemle kıyaslandığında doğal kaynak kullanımının 10 kat arttığını ortaya koymaktadır. Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan bu yapısal dönüşümler, çevresel bozulmaların hızlı bir şekilde artmasına yol açmıştır. Asit yağmurları, ormansızlaşma, ozon tabakasının zarar görmesi, su, hava ve toprak kirliliği gibi sorunlar öne çıkan etkilerden bazılarıdır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise çevre sorunları uluslararası bir gündem maddesi haline gelmiş ve doğal kaynakların korunarak ekonomik ve sosyal gelişimin sağlanmasını hedefleyen bir anlayış olarak sürdürülebilirlik, modern toplumların öncelikli

[1] Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Orcid: 0000-0002-4211-9689.
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Orcid: 0000-0001-9922-6592.
[3] Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Orcid: 0000-0003-3722-641X.

meselelerinden biri haline gelmiştir. Bu bağlamda, atık yönetimi, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında kritik bir role sahip olmuştur. Doğru bir atık yönetim sistemi, yalnızca çevreyi korumakla kalmayıp, doğal kaynakların verimli kullanımını ve ekonomik kazanç sağlamayı da mümkün kılmanın anahtarı olmuştur. Kaynakların sınırlı olduğu bir dünyada geri dönüşüm, kompostlama, enerji üretimi gibi sürdürülebilir yöntemler, sürdürülebilirlik için atıkların bertaraf edilmesinde çevre dostu çözümler olmuştur.

Türkiye'de belediyeler, yerel yönetim birimleri olarak atık yönetiminin organizasyonu ve uygulanmasında temel sorumluluğa sahip aktörlerdendir. Atıkların toplanması, taşınması, ayrıştırılması, geri dönüştürülmesi ve nihai bertarafı gibi süreçler, belediyelerin çevresel sorumluluklarının başında gelmektedir. Özellikle büyükşehir belediyeleri, artan nüfus, sanayileşme ve değişen tüketim alışkanlıkları nedeniyle atık yönetiminde önemli bir role sahiptir. Ayrıca, bu belediyeler il sınırlarının tamamında hizmet veren birimlerdir. Bu bağlamda yapılan çalışma, Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin atık yönetim performanslarını ele alarak bu alandaki mevcut durumu, başarıları ve eksiklikleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu değerlendirme Türkiye'de faaliyet gösteren 30 büyükşehir belediyesinin atık yönetim performansının nicel veriler üzerinden karşılaştırması ile gerçekleştirilmiştir. Büyükşehir belediyelerin atık yönetim performansının değerlendirilmesinde belediyelerin temel sorumlulukları göz önüne alınarak 'atık toplama' ve 'atık geri kazanım' performansları üzerine çeşitli sayısal analizler ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Çalışma keşfedici bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Keşfedici araştırmalar, net olmayan, henüz ortaya çıkmamış veya henüz yaygın kabul görmemiş yeni bir konuyu ele alan, bu konuda temel bilgileri toplayan ve hipotezler öneren bir çalışma türüdür. Keşfedici araştırma yöntemi, araştırmacının ilgilendiği konuyla ilgili mevcut bilgileri bulmasını sağlar ve daha sonra yapılacak daha kapsamlı çalışmalar için zemin hazırlar. Değişkenlerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi için yeni metodolojilerin uygulanmasını gerektiren bu tür bir çalışmada ikincil veri kaynakları, gözlemler ve deneyimler ile uzmanlarla yapılan görüşmeler kullanılır. Bu doğrultuda, çalışmanın yapılabilmesi için doğal kaynak kullanım miktarları, atık üretim miktarları, atık toplama miktarı ve atık geri kazanım miktarının ilişkin verilere ihtiyaç duyulmuştur. Atık üretim miktarları, atık toplama miktarı ve atık geri kazanım miktarına ilişkin veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) veri tabanından sağlanmıştır. Bunun dışında doğal kaynak kullanımına ilişkin veri eksikliği ise literatüre dayalı olarak kişi başı ortalamalar üzerinden hesaplanarak giderilmiştir. Elde edilen tüm veriler döngüsel ekonomik yaklaşım kapsamından kullanılan 'döngüsellik oranının' ve 'atık verimlilik oranının' hesaplanmasında kullanılmıştır. Döngüsellik oranı nicel araştırma yaklaşımlarını kullanan bir hesaplama tekniği olup, bu hesaplama tekniği, ilgili ölçüm dönemindeki döngüsel malzemelerin (geri kazanılmış kaynaklar) o yıl ekonomiye giren toplam malzemelere (girdiler) oranı olarak tanımlamaktadır. Atık verimlilik oranı ise doğal kaynak girdi miktarının atık üretim miktarına oranı olarak ifade etmek mümkündür. Başka bir ifade ile atık verimlilik oranı bir ekonomide doğal kaynak

girdisi karşısında ne kadarlık atık üretilebildiğini yani entropinin ne kadar az olduğunu gösteren bir veridir. Çalışmada incelenen belediyeler atık üretiminden ziyade atıkların toplanmasından sorumlu oldukları için bu formül doğal kaynak girdisi karşısında belediyelerin ne kadar atık toplayabildiklerini gösterecek şeklinde adapte edilerek kullanılmıştır. Böylece nihai olarak Türkiye'de kentsel alanın tamamında hizmet sağlamakla sorumlu olan 30 büyükşehir belediyesinin 'döngüsellik oranları' ve 'atık verimlilik oranları' hesaplanmış, karşılaştırılmış ve atık yönetim performansları değerlendirilmiştir. Nihai olarak çalışma, atık yönetiminde etkinlik artırıcı politikalar geliştirilmesi ve sürdürülebilir yöntemlerin uygulanması için önemli bir zemin oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Atık, Atık Yönetim Performansı, Sürdürülebilirlik, Büyükşehir Belediyeleri, Türkiye

AN EVALUATION ON WASTE MANAGEMENT PERFORMANCE OF METROPOLITAN MUNICIPALITIES IN TÜRKİYE

Abstract

Throughout history, human interaction with the environment has played an important role in social development and the protection of natural resources. The Agricultural and Industrial Revolutions accelerated this interaction, leading to increased environmental impacts and deterioration of the natural balance. Since the 20th century, environmental problems have become an international agenda, while the concept of sustainability aims to ensure economic and social development in harmony with environmental impacts. In this context, waste management has come to the forefront as a key concept in sustainable development. This study, which evaluates the waste management performance of metropolitan municipalities in Türkiye, focuses on an important issue in terms of environmental sustainability. Metropolitan municipalities play a key role in waste collection, sorting, recycling and disposal processes. The study aims to comparatively analyze the waste management performance of 30 metropolitan municipalities in Türkiye through their waste collection and recovery capacities. Based on secondary data sources, TurkStat data and per capita natural resource use estimates from the literature, circularity and waste efficiency ratios are calculated in the study. The circularity ratio refers to the ratio of recovered resources to total material input, while the waste efficiency ratio refers to the amount of waste collected against natural resource input. Based on the exploratory research methodology, this study aims to assess the performance of metropolitan municipalities to reveal the current situation and areas for improvement. The study provides an important basis for developing policies to increase efficiency in waste management and implementing sustainable methods.

Keywords: Waste, Waste Management Performance, Sustainability, Metropolitan Municipalities, Türkiye

MİLLİ EĞİTİM MÜFREDATINDA TASARIM YÖNETİMİ EĞİTİMİ İLE BÜROKRASİDE ETKİNLİK VE VERİMLİLİK

Sadık BADAK[1]

Genişletilmiş Özet

Tasarımcı Kimdir? Her birey farklı derecelerde tasarım kabiliyetine sahiptir.

Bu çalışma, "Bireysel ve Kurumsal Davranışlarda Tasarım Yaklaşımı" eğitiminin milli eğitim müfredatında yer almasını önermektedir. Çalışmada akademik açıdan, Amerika ekolünde «Davranışta Tasarım Teorisini» 1947 yılından itibaren geliştiren Herbert Simon ve destekleyen yazarlar ile teoriyi İngiltere'de akademik hayata aktaran Peter Gorb, Brigitte Borza De Mazotta, Rachel Cooper ile Türkiye'de M. Akif Özer ve diğer akademik çalışmalar yanında bu konuyu inceleyen yönetim bilimi kaynakları incelenmiştir.

Kamu otoritesi görevlerini yapabilmek için, çağdaş metotlarla üreten toplum ve iyi işleyen bürokrasiye sahip olmalıdır. Bu nedenle pek çok devlet, bireylerine, 5-6 yaşlarından itibaren ülkenin alfabesini, yazım kurallarını, matematik sayılar ile temel hayat bilgilerinin okul ortamında öğretilmesini sağlar. Birey günlük hayatta veya kurum içinde görevlerini temel eğitimde öğrendiği ve sonradan geliştirdiği dil, sayı ve kuramları «zihninde organize ederek» yerine getirir. Bireyin düşünce ve eylemlerini zihninde organize etmesi «tasarım işlemi» dir.

Tasarım Yaklaşımı aynı zamanda bir Problem Çözme ve Karar Verme Metodudur. ABD, Orta ve Kuzey Avrupa'da daha iyi ürün, çevre, yönetim ve refahı sürdürebilmek amacıyla geliştirilen Tasarım Yaklaşımı**;** insanda doğuştan gelen «tasarım yeteneğinin» farkına varılmasını ve toplumsal mükemmelliğe ulaşılması için bireyin tasarım yeteneğinin eğitilmesini önerir. Amerika ve İngiltere akademi dünyası «tasarım ve tasarım yönetimi» alanında çalışmalara devam etmekte olup Cambridge Üniversitesi 2015 yılında «tasarım» teorisinin toplumların geleceğini etkileyen bir bilim dalı haline gelip gelemiyeceği konusunda bir tartışma başlatmıştır. (Kaynak. CU Press). İngiltere'de 1990 yılından itibaren Yönetimde Tasarım Disiplini örgün eğitimde 5. yaştan itibaren temel, orta ve üniversite eğitim müfredatlarında yer almaktadır.

1. Milli Eğitim Müfredatında Tasarım Yönetimi Eğitimi

Çalışmada incelenen İngiltere Milli Eğitiminde Tasarım dersleri, Temel Hedefler ve Müfredat Olarak İkiye Ayrılmaktadır:

[1] Dr., Tasarım Yönetimi Enstitüsü, badak@tdm.institute, Orcid: 0000-0002-1192-5055.

1.1.Temel Hedefler: (a) Uygun eserler, modeller veya sistemler oluşturarak, insan kaynaklarını geliştirmek ve insanların içinde yaşadıkları dünyayı faydalı şekilde kullanmaları için bilgi süreçleri içermektedir.

(b)Tasarım eğitimine yönelik eğitim programlara katılmaları öğrencilere, yapacaklarını tasarlamayı ve bir sorunun çözümü konusunda atılacak adımları, inisiyatif almayı, hayal gücünü geliştirmeyi ve tasarımla ilgili becerilerini geliştirmeyi, tasarımdaki disiplinler konusunda becerilere ve bilgilere odaklanmayı öğretmeyi amaçlar.

1.2. Müfredat Yapısı; (a) teknolojik açıdan tasarım problemlerinin çözümüyle ilgili kaynakların geniş bir şekilde anlaşılmasını ve takip edilmesini sağlamak, seçilen alanlarda derinlemesine çalışmaya imkan vermek,

(b) tasarımda olgunlaşma deneyiminin geliştirdiği entelektüel içerikle, bireyin açık uçlu ve problem çözücü nitelikteki temel çalışma sürekliliğini geliştirmek,

(c) yaratıcı çalışma ile ilgili geniş bir çalışma yelpazesi sunmak, öğrencilere genel tasarım alanında kendi önceliklerini belirleme fırsatı vermek, programın hedefleri arasındadır.

Bireyin Tasarım Yeteneğinin geliştirilmesi önce farkındalığa, sonrasında eğitime ihtiyaç duyar. İngiltere örneğinde olduğu gibi bazı toplumlar, bireylerinin «tasarım yeteneğini» uyandırmakta ve yeteneği daha yüksek olan bireylerini ileri tasarım eğitimleri ile geliştirmektedir. Bireyin, doğuştan gelen tasarım yeteneğine dikkat çekilmesi ve her meslek dalında Temel, Orta ve İleri tasarım düzeyinde eğitilmesi halinde; birey bilgi-düşünce-davranış açısından zenginleşecek, kendi toplumuna ve insanlığa katkıları artacak, böylece refah toplumuna erişilmesi kolaylaşacaktır.

1989 yılında İngiltere Tasarım Konseyi tarafından Hükümete önerilen Milli Eğitim Müfredatında "tasarım" dersleri konulmasının nedenleri ve prensipleri şunlardır:

1. Tasarım yeteneğini fark etmek, ilk ve orta öğrenime katılan tüm çocukların hakkıdır ve temel eğitim bileşenidir. Müfredata yerleştirilecektir.
2. Tüm Yüksek Öğretim kurumlarına ve özellikle yönetici yetiştiren fakültelere kabulde, tasarımda A seviyesi, tasarım temelli dersler için ön koşul olacaktır.
3. Üniversiteler ile Tasarımcılar ve Sanayiciler arasında endüstriyel tasarım ders içeriğinde iletişim ve işbirliği olacaktır.
4. Mühendislik branşlarında ders ve araştırmalar tasarım disiplini ögeleri içerecek, tasarım eğitimi geliştirilerek akademik ve endüstriyel çerçeve oluşturulacaktır.

İngiltere Tasarım Konseyi 2018 çalışma raporuna göre; bireylerin «tasarım becerilerinin geliştirilmesiyle Birleşik Krallık'ta 2,5 milyondan fazla insanın günlük işlerinde önemli kolaylaşma olduğunu ve ekonomiye yüksek değerli getiriler sağladığını ortaya koymaktadır. Toplamda, tasarım

becerilerini kullanan insanlar İngiltere ekonomisine 209 milyar sterlin katkıda bulunmakta ve ortalama bir İngiliz çalışanından %47 daha üretken, saatte neredeyse 10 sterlin ekstra çıktı sağlamaktadır».

İngiltere Tasarım Ekosisteminin görünen büyük başarılarından birisi 1980'lerde sadece çölden ibaret olan topraklarında petrolü olan DUBAİ' nin İngiliz tasarım danışmanlığı ile 35 yıl içerisinde turizm, ticaret, finans, sanat ve spor ülkesi haline getirilmesidir.

Yapılan araştırmalar sonucunda; tasarım yeteneğini eğitimle geliştiren bireylerden oluşan toplumun, ülkenin toplam faktör verimliliğinin artırılmasına katkıda bulunacağı, tasarım farkındalığına sahip kamu görevlilerinin iş süreçlerinde etkinliğin artmasını, işyeri mutluluğunun yükselmesini, işlem maliyetlerinin azalmasını, kamuda sürdürülebilir verimlilik açısından temel kararlarda daha kapsayıcı olacağı görüşüne varılmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'de tasarım yönetimi eğitiminin milli eğitim müfredatına dahil edilmesi, bireylerin erken yaşlardan itibaren tasarım odaklı düşünme becerileri edinmelerine ve bu becerileri sivil ve mesleki yaşamlarına entegre etmelerine olanak tanıyacaktır. Buna bağlı olarak, sanayi ve akademi iş birliği ile desteklenecek bütüncül bir tasarım ekosistemi, ülkenin küresel ölçekte rekabet edebilirliğini artıracak, bilgi temelli bir ekonomi modeline geçişi hızlandıracak ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasını kolaylaştıracaktır. Akademik literatürde "Milli Eğitim Müfredatında Tasarım Eğitimini inceleyen çalışmanın bulunmaması nedeniyle bu inceleme bir özgünlük sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasarım Eğitimi, Milli Eğitim Müfredatı, Genel Faktör Verimliliği

DESIGN AND DESIGN MANAGEMENT EDUCATION IN NATIONAL EDUCATION CURRICULUM

Abstract

The study suggests that "Design Approach" education should be included in the national education curriculum at three levels. States ensure that individuals are taught the country's alphabet, mathematical numbers and basic life information starting from the age of 5-6. Individuals fulfill their life tasks by "organizing in their minds" the language, numbers and theories they learn in basic education and develop later. The individual's organization of their thoughts and actions in their minds is the "design process". It is accepted that in societies where design skills are developed through education, total factor productivity will increase, efficiency in business processes will increase with public officials who have design awareness, workplace happiness will increase and transaction costs will decrease. A holistic design ecosystem supported by industry and academia collaboration will increase the country's global competitiveness, accelerate the transition to a knowledge-centered economic model, and facilitate the achievement of sustainable development goals.

Keywords: Design Education, National Education Curriculum, General Factor Productivity

Kaynakça

Archer, A. B. (2011). A Place for design ın management education. *The handbook of design management, rachel cooper, sabine junginger and thomas lockwood,* içinde 39-46, Berg is an imprint of Bloomsbury Publishing Plc.

Badak, S. ve Önal, İ. (2023), *Emek ve Toplum. 12*(34), 407-426

https://www.cambridge.org/core/journals/design-science adresinden 15.01.2025 tarihinde alınmıştır.

https://www.designcouncil.org.uk/our-work/design-economy/ adresinden 15.01.2025 tarihinde alınmıştır.

https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-design-and-technology-programmes-of-study adresinden 15.01.22025 tarihinde alınmıştır.

Oven, I. (1990). *ındustry and design, "design manegement.", 3*8-50, Gorb, P. LBS Press.

Özer, M. A. ve Badak, S. (2025). *Kamu tasarım yönetimi.* Yetkin Yayınları.

Simon, H. A. (1996). *The sciences of the artificial.* 3. Baskı, MIT Press.

KAMU YÖNETİMİNDE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ TEMALI LİSANSÜSTÜ TEZLERİNİN BİBLİYOGRAFİK OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Ayşe Esra PEKER[1], Ayşe Sude BODUR[2]

Genişletilmiş Özet

Günümüz yüzyılında politikadan ekonomiye, finanstan sosyal alanlara kadar birçok ekonomi farklı sorunlar ile yüz yüze kalmıştır. İnsanlık tarihinden bu yana çevre ile insan arasındaki ilişki kimi zaman olumlu, kimi zamanda olumsuz bir seyir izlemiştir. Özellikle bu süreç iki büyük dünya savaşı ve sanayi devrimi sonrasında çevre açısından ciddi boyutlarda problemlere neden olmuş ve ekonomik düzen sorgulanmaya başlanmıştır. Gıda güvenliği, salgın hastalıkların ekonomiler üzerindeki çarpan etkisi, yaşanan doğal afetlerin ekonomiler üzerindeki yıkıcı etkisi, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi konular gelecek kuşaklara taşınacak önemli çevre sorunlarından sadece birkaçı olarak farklı platformlarda defalarca dile getirilmiştir. Bu noktadan yola çıkan çalışmada 2000-2024 dönemleri arasında iklim değişikliği alanında Türkiye'de yapılan lisansüstü tez çalışmaları bibliyometrik analiz yöntemi ile irdelenmiştir. Bibliyometrik yöntemde herhangi bir konu üzerine yapılan çalışmaların istatistiksel olarak analiz edilebilmesi mümkün olup bu yönteme dayanan çalışmalar araştırma öncesi literatürün keşfedilmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Çalışma verileri 05 Ocak 2025 (Saat: 20.00) tarihine kadar "Yök Tez" veri tabanında yer alan çevrimiçi verilerin taranması ile elde edilmiştir. Çalışmada anahtar kelime "iklim değişikliği" olarak belirlenmiştir. Analiz edilen tezler fen, sosyal ve sağlık olmak üzere farklı disiplinlere göre analiz edildikten sonra kamu yönetiminde anahtar kelime üzerine yapılan tezler gruplandırılarak alanda yapılan ilk 20 üniversitedeki lisansüstü tezler detaylı şekilde analiz edilerek, geçmişten günümüze kadar yapılan tezlerin mevcut durumu değerlendirilmiştir. Çalışmanın geleceğe yönelik çalışmalara temel kaynak olması hedeflenmiştir.

Çevrimiçi tarama sonucunda farklı disiplinlerde olan 3047 adet lisansüstü tez çalışmasına ulaşılmıştır. Bu çalışmaların 2349 adeti yüksek lisans çalışması, 698'i ise doktora tez çalışmasıdır. İklim değişikliği temalı yüksek lisans tezlerinde fen alanında yaklaşık %77'sinin, sosyal alanda yaklaşık %78'inin ve sağlık alanının yaklaşık %93'ünün de Türkçe olarak yayınlandığı görülmektedir. Fen alanında yaklaşık %27'sinin, sosyal alanda yaklaşık %21'sinin ve sağlık alanında yaklaşık %7'sinin de İngilizce olarak yayınlandığı sonucuna ulaşılmıştır. İklim değişikliği temalı doktora tez çalışmalarında ise fen alanında yaklaşık %35'inin, sosyal alanında yaklaşık %16'sının İngilizce olarak yayınlandığı görülmüştür. 2000-2024 dönemleri içerisinde yapılan çevrimiçi tarama sonucunda elde edilen bulgulara göre iklim değişikliği temalı yüksek lisans çalışmalarında fen

[1] Dr. Öğretim Üyesi, Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, esrapeker@firat.edu.tr , Orcid: 0000-0002-0237-2196.
[2] Munzur Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sudebodr1@icloud.com, Orcid: 0009-0006-3403-0488.

alanında İstanbul Teknik Üniversitesi'nin ilk sırada yer aldığı bu sırayı Yıldız Teknik Üniversitesi ve Gazi Üniversite'sinin takip ettiği görülmektedir. İklim değişikliği temalı yüksek lisans çalışmalarında sosyal alanda yapılan yüksek lisans çalışmalarında ise Ankara Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi ilk sırada yer almaktadır. Anahtar kelime üzerinde yapılan doktora çalışmasında da aynı üniversite sıralamalarının geçerli olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilimlerde yapılan yüksek lisans çalışmaları detaylı bir şekilde incelendiğinde yaklaşık %18'i ekonomi, yaklaşık %17'si kamu yönetimi, yaklaşık %14'ü uluslararası ilişkiler, yaklaşık %14'ü eğitim ve öğretim alanında olduğu görülmektedir. Doktora çalışmalarında ise yaklaşık %21'i ekonomi, yaklaşık %18'i kamu yönetimi, yaklaşık %16'sı coğrafya alanında olduğu görülmektedir. Kamu yönetimi alanında yapılan iklim değişikliği temalı yapılan ilk yüksek lisans tez çalışmasının 2005 yılında Ankara Üniversitesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. 2024 yılında 11 adet tezin aynı temalı olduğu son 5 yıl içerisinde yapılan çalışmaların sayısının arttığı görülmektedir. Kamu yönetimi alanında yapılan iklim değişikliği temalı yapılan ilk doktora çalışmasının 2003 yılında Ankara Üniversitesi tarafından yapıldığı görülmektedir. Bir sonrakı doktora tez çalışmasının 2009 yılında kamu yönetiminde yapılan çalışmanın Akdeniz Üniversitesi'nde yapıldığı görülmektedir. 2022 yılından sonra iklim değişikliği temalı çalışmaların sayısının hızlı bir şekilde arttığı gözlemlenmektedir. Sadece 2024 yılında 9 adet doktora çalışmasının kamu yönetimi alanında yapıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelime: Bibliyometrik Analiz, Ulusal Tez Merkezi, İklim değişikliği, Sosyal Bilimler

BIOGRAPHICAL EVALUATION OF CLIMATE CHANGE THEMED POSTGRADUATE THESES IN SOCIAL SCIENCES

Abstract

In today's century, many economies from politics to economy, from finance to social fields have faced different problems. Since the history of mankind, the relationship between the environment and human beings has sometimes followed a positive and sometimes a negative course. Especially after the two great world wars and the industrial revolution, this process has caused serious environmental problems and the economic order has been questioned. Issues such as food security, the multiplier effect of epidemics on economies, the devastating effects of natural disasters on economies, global warming and climate change have been repeatedly mentioned in different platforms as just a few of the most important environmental problems that will be carried to future generations. Starting from this point, this study analyses the postgraduate studies conducted in Turkey in the field of climate change between the periods 2000-2024 by using the bibliometric analysis method. In this bibliometric method, it is possible to statistically analyse the studies on any subject and studies based on this method are of great importance in terms of discovering the literature before the research. The study data were obtained by scanning the online data in the 'Yök Thesis' database until 05 January 2025 (Time: 20.00). The key word in the study was determined as 'climate change'. After analysing the theses according to different disciplines such as science, social sciences and health, the theses on the keyword in social sciences were grouped and the postgraduate theses in the first 20 universities in the field were analysed in detail and the current situation of the theses from the past to the present was evaluated. The study is aimed to be a basic source for future studies.

Keywords: Bibliometric Analysis, National Thesis Centre, Climate Change, Social Sciences

SU YÖNETİŞİMİNDE AĞ DIŞINDA KALAN AKTÖRLER: TİCARET ODALARI ÖRNEĞİ

Müslüm YILDIZ[1], Cihan Necmi GÜNAL[2]

Genişletilmiş Özet

Su, yaşamın temel taşı ve sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz bir bileşenidir. Ancak, artan nüfus, kentleşme, sanayileşme ve iklim değişikliği, su kaynaklarının yönetimini küresel ölçekte önemli bir mesele hâline getirmiştir. Diğer yandan yönetim bilimleri disiplininde özellikle son otuz yıldır önemi giderek artan yeni bir yönetim paradigması olan yönetişim nosyonu bu disiplin tarafından yürütülen tüm araştırma alanlarında bir karşılık bulmuştur. Bu bağlamda su yönetişimi, sadece su kaynaklarının teknik ve ekonomik yönetimini değil, aynı zamanda su ile ilgili tüm aktörlerin karar alma süreçlerine katılımını içeren kapsayıcı bir paradigma olarak tanımlanmaktadır.

OECD ve Dünya Bankası gibi uluslararası organizasyonlar, su yönetişimi kavramını su yönetiminin daha etkin, adil ve sürdürülebilir hâle gelmesi için bir rehber olarak geliştirmiştir. Su yönetişimi; şeffaflık, hesap verebilirlik, paydaş katılımı ve kapsayıcılık gibi temel ilkelerle tanımlanır. Bu ilkeler, suyun yalnızca teknik bir kaynak değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel bir varlık olduğunu kabul ederek, çok düzeyli yönetişim yaklaşımını ortaya koymaktadır.

Su yönetişiminin önemi, su kaynaklarının yönetimindeki eşitsizliklerin giderilmesi, suya erişimin bir insan hakkı olarak korunması ve suyun ekosistem sağlığı üzerindeki etkisinin azaltılması gibi kritik hedeflere ulaşılmasına dayanır. Özellikle su krizlerinin derinleştiği bölgelerde, su yönetişimi, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşılmasında merkezî bir rol oynamaktadır.

Bu alanda yürütülecek çalışmanın, su yönetişiminde karşılaşılan mevcut zorlukları anlamak ve çözüm önerileri geliştirmek açısından hem akademik hem de pratik bir katkı sağlaması beklenmektedir. Küresel iş birliği ve yerel katılımın önemi göz önünde bulundurulduğunda, su yönetişimi, gelecek nesillerin su kaynaklarına erişimini güvence altına almanın ve iklim değişikliğinin etkileriyle başa çıkmanın anahtar mekanizmasıdır. Bu nedenle, su yönetişimi üzerine yapılacak bir araştırma, sürdürülebilir bir geleceğin inşasında kritik bir adım olacaktır.

Su yönetişimi diğer yönetişim ekollerine benzer biçimde karar alma süreçlerine bu alanda faaliyet gösteren tüm aktörlerin dâhil olması ile yönetim faaliyetinin karşılıklı bir biçimde gerçekleşmesi temeline dayanmaktadır. Bu çalışma ile su yönetişimi kapsamında ticaret odaları ele alınarak hem özel sektör kuruluşlarının hem de sivil toplum kuruluşlarının havza yönetimindeki konumu analiz

[1] Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, yildizmuslum@outlook.com, Orcid: 0000-0002-5111-4409.
[2]Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, cihan.gunal@kocaeli.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6541-623X.

edilmektedir. Zira gerek merkezî yönetim gerekse yerel yönetimler düzeyinde yaşanan yönetici değişiklikleri su ile ilgili politikaların da değişimini beraberinde getirmektedir. Bu durum özel sektör kuruluşlarının yatırımlarını etkileyebilme potansiyeli taşımaktadır. Örneğin yatırım teşvik işlemleri kapsamında bir hazine taşınmazını 49 yıllığına kiralayan işletmelerin genel olarak su yönetimi ile ilgili kamu politikalarından özel olarak ise havza yönetim planlarından etkilenmesi muhtemeldir. Ayrıca 19 Ocak 2019 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlük kazanan ancak 22 Ağustos 2024 tarihli Resmî Gazete'de yürürlükten kaldırıldığı ilan edilen Havza Yönetimi Merkez Kurulu, Havza Yönetim Heyetleri ve İl Su Yönetimi Koordinasyon Kurullarının Teşekkülü, Görevleri, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Tebliğ kapsamında ne ticaret odaları ne de sanayi odaları gerek havza yönetim heyetleri gerekse il su yönetimi koordinasyon kurulları üyeleri arasında sayılmamıştır. Ancak il su yönetimi koordinasyon kurulu başkanı tarafından sanayi ve ticaret odası başkanı oy hakkına sahip olarak kurula davet edilebilmektedir. Bu durum bir inisiyatifin söz konusu olduğunu ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının su havzası veya il düzeyindeki su ile ilgili politika süreçlerinde açıkça bir paydaş olarak kabul edilmediklerini ortaya koymaktadır. Ancak bu politika alanında aktörlerin tam olarak tespit edilmemiş olması etkin bir su yönetişiminin önüne geçmektedir.

Söz konusu aktörlerin karar alma süreçlerinde bulunmaması etkin ve verimli bir yönetişim sürecinin yürütülmesi önünde bir engel olarak değerlendirilmektedir. Daha önce de ifade edildiği üzere yönetişim paradigması tüm aktörlerin bu sürecin bir parçası olması gerektiği temeline dayanmaktadır. Bu kapsamda Sapanca Gölü Havzası'nda su yönetişimi paradigması özelinde tüm aktörlerin bu ağın bir parçası olamadıkları ve bazı aktörlerin sürecin dışında kaldığı görülmektedir. Bu problemin yansımalarının tespit edilmesi yalnızca bu havza özelinde değil diğer tüm su yönetişimi alanlarındaki sorunların önlenebilmesi adına bir önem arz etmektedir.

Bu amaçla Sapanca Gölü Havzası'na ait dokümanlar içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İçerik analizi, yazılı veya görsel dokümanlarda örtük ya da açık anlamları sistematik bir şekilde inceleyen bir araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Analize tabi tutulan materyaller dokümanlar olduğundan yapılan analiz doküman analizi ile karıştırılmamalıdır. Doküman analizi adı geçen dokümanların içeriğini inceleyerek veri toplama sürecini ifade etmektedir. Bu nedenle doküman analizi daha çok veri toplama aracı olarak kullanılırken, içerik analizi bu verilerden çıkarımlar yaparak kavramsal ve teorik sonuçlara ulaşmayı amaçlanmaktadır. Bu iki yöntem arasındaki temel fark, içerik analizinin belirli bir tematik ya da kategorik çerçeveye dayanarak analiz edilen materyalden daha derinlemesine anlamlar üretmesidir.

Bu noktada su yönetişiminde kullanılacak temaların neler olduğunun da açıklanması gereklidir. Bu temaların tespiti için ilgili literatür taranmıştır. Su yönetişimi literatüründe öne çıkan temaların, yönetim süreçlerindeki paydaş katılımı, şeffaflık, hesap verebilirlik, çok düzeyli yönetişim, adil kaynak dağılımı ve sürdürülebilirlik unsurlarının içerdiği görülmektedir. Bu temaların, su

kaynaklarının yönetiminde sosyal, ekonomik ve çevresel dengenin sağlanması açısından büyük bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu hususa ek olarak, literatürde kamu politikası ve yasal çerçeveler, teknik yönetim araçları, yerel ve küresel aktörlerin rolü gibi alanların öne çıktığı da tespit edilmiştir.

İçerik analizi yöntemiyle, söz konusu temaların Sapanca Gölü Havzası'ndaki farklı bağlamlarda nasıl ele alındığını ortaya koymak ve aktörlerin mevcut uygulamalardaki rolünü tespit etmek ve bu alanda çözüm önerileri geliştirmek mümkündür. Bu çalışma ile su yönetişiminin pratik altyapısını güçlendirecek ve politika yapıcılara rehberlik edecek önemli çıktılar elde edilmesi planlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Su Yönetişimi, Sapanca Gölü, Ticaret Odası

ACTORS EXCLUDED FROM THE NETWORK IN WATER GOVERNANCE: THE CASE OF CHAMBERS OF COMMERCE

Abstract

Water is the cornerstone of life and an integral component of sustainable development. However, increasing population, urbanization, industrialization, and climate change have made the management of water resources an important issue on a global scale. Considering the importance of global cooperation and local participation, water governance is a key mechanism for securing future generations' access to water resources and coping with the effects of climate change. Therefore, a study on water governance will be a critical step in building a sustainable future. This study analyzes the position of both private sector organizations and civil society organizations in basin management by addressing chambers of commerce within the scope of water governance. The absence of these actors in decision-making processes is considered an obstacle to the implementation of an effective and efficient governance process. In this context, it is observed that not all actors are part of this network in the Lake Sapanca Basin, particularly in the water governance paradigm, and some actors remain outside the process. For this purpose, documents related to the Sapanca Lake Basin were examined using the content analysis method. Using this method, it is possible to reveal how the identified themes are addressed in different contexts in the Lake Sapanca Basin, to identify the role of the actors in current practices, and to develop solution proposals in this area. With this study, it is planned to obtain important outputs that will strengthen the practical infrastructure of water governance and guide policymakers.

Keywords: Water Governance, Lake Sapanca, Chamber of Commerce

TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİR SU YÖNETİMİ KARMAŞIK BİR SORUN TANIMI OLABİLİR Mİ? DOKAP İLLERİ ÖRNEKLEMİNDE BİR İNCELEME

Dilek TOPCU MUMLU[1]

Genişletilmiş Özet

Küreselleşme, küresel-ulusal-yerel düzlemde yönetim, iktisat ve maliye politikalarında değişime neden olmaktadır. Yönetim süreçlerinde yereli güçlendirmeye yönelik politikaların geliştirilmesi, yerel ve bölgesel düzeyde daha çok yetki aktarımı yapılmasına yönelik yerindelik ilkesinin geliştirilmesi, küreselle bütünleşen yereli kalkındırmaya yönelik yönetim araçlarının geliştirilmesi ve tanımlanması, kıt kaynakların kullanımında etkinlik ve verimlilik arayışlarının artması, şeffaf ve hesap verebilir yönetimlerin yapılandırılması, kamu ekonomisinin güçlenmesini sağlayacak politika tasarımlarına olan ihtiyaç söylemleri gündeme gelmektedir (Yeşildal, 2020: 306-307).

Küreselleşmenin etkisiyle değişim sürecine giren sosyal ve ekonomik kurumlar, kalkınma kavramının yeniden tanımlanmasında etkili olmaktadır. Klasik anlamda kalkınma, ekonomik büyüme sonucu ortaya çıkan refah artışı olarak sanayileşme ile eş değer görülen kavram iken; geniş anlamda kalkınma salt ekonomik büyümeyi değil bireyin yaşam kalitesini de etki eden diğer gelişme faktörlerini de içeren bir kavram olarak görülmektedir. Sosyal, siyasal ve ekonomik içeriğe sahip kalkınma kavramı, geleceği bugünle birleştiren sürdürülebilir kalkınma anlayışı ile mevcut kaynakların korunması ve geliştirilmesine odaklanmış, kalkınmanın geleneksel anlamı değişmiştir (Bilgili, 2017: 583).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılındaki "Ortak Geleceğimiz" başlıklı raporu kapsamında "gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını ellerinden almadan; şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanabildiği gelişme süreci" olarak tanımlanmıştır (World Commission on Environment and Development, 1987). Kalkınmanın devamlılığını sağlayabilmek için bir takım düzenleyici işlem ve eylemlerle kamu yararını sağlamaya çalışan kamu yönetimi, farklılaşan taleplere cevap verebilmek ve kamusal faydayı sağlayabilmek için en etkili örgütsel yapıları oluşturmaya çalışmaktadır. Bu anlayış içinde ortaya çıkan yapılanmalar, hizmet sunumlarına yerinde cevap veren yerinden yönetim birimleridir (Ökmen ve Parlak, 2010: 4).

Avrupa Birliği sürecinde Maastricht Anlaşması kapsamında uygulandığı "bir hizmeti en yakın birim yürütsün" anlayışına dayanan hizmette yerellik (subsidiarite) ilkesi, bireyi toplumun odak noktasına

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, dilek.topcu@giresun.edu.tr, Orcid: 0000-0003-4998-2773.

yerleştirmektedir. "*Kamusal sorumluluklar genellikle ve tercihen yurttaşa en yakın olan yönetimlerce yerine getirilir. Sorumluluğun bir başka yönetime bırakılmasında, görevin kapsamı ve niteliği ile etkinlik ve ekonomi ilkelerinin gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır"* kapsamında kullanılan hizmette halka yakınlık ilkesi kapsamında yerel yönetimler, kamu ekonomisinin önemli bir ayağını temsil etmesi sebebiyle kaynak dağılımında ve hizmeti gerçekleştirmede en etkin kurumlardır (Çevikbaş, 2012: 38). Yerelde ekonomik, sosyal ve çevresel refahının geliştirilmesi veya iyileştirilmesi beklentisi kalkınma stratejisinin yerelde yerleşik mekanizmalar üzerine odaklanılarak sağlanabileceğini işaret etmektedir (Yeşildal, 2020: 305).

Kamu tercihi yaklaşımına göre, nüfus hareketleri ile her geçen gün daha da büyüyen kentsel alanlarda; yerel yönetimlerin özerkliklerini kaldırmadan birbirleriyle gönüllü işbirliği gerçekleştirebilmelerini sağlayacak yol ve yöntemler geliştirmenin kamu hizmetlerinde eşgüdüm, etkinlik ve ekonomiyi sağlamak için faydalı olacağı öngörülmektedir. Ayrıca, bu alanlarda yaşanan sorunların çözümü ve hizmet sunumlarının gerçekleşebilmesi için özel amaçlı yerel yönetim birimleri oluşturulabilmesi ya da belirli hizmet sunumlarının ücret karşılığında sözleşmeyle sağlanabilmesi olanaklı görülmektedir (Gül ve Batman, 2013: 12-15).

Sürdürülebilirlik ve kalkınma ilişkisinde katılımı ön plana çıkaran yaklaşımlar yerel yönetimleri sürdürülebilir kalkınma sürecinde tanımlamaktadır. Merkeziyetçi eğilimler yerine; kentlerde yaşanan sorunlarla mücadele etme ve kaynakların etkin ve verimli kullanılması için katılım mekanizmalarını güçlendirme yönünde çabaların artması vurgulanmaktadır. Yönetim, kalkınma ve yönetişim kavramlarıyla ilişkilendirilecek temel konulardan biri su yönetimidir. Birleşmiş Millerler Binyıl Kalkınma Hedefleri kapsamında; 2030 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirilenlerden hedeflerden birisi, su kaynaklarının sürdürülebilir ve erişilebilir kılmak ve kanalizasyon hizmetlerinin bu doğrultuda sağlanmasını planlamak yönündedir (Gedik, 2020: 202).

Su, sonsuz olmayan kıt kaynaktır. Suyun bu niteliğinden kaynaklanan problemler ise homojen değildir. Su, insan hakları bağlamında evrensel bir değer taşıması yanında yönetim, ekoloji ve adalet kavramlarıyla açıklanan sorunları boyutuyla yerel bir mesele; idari ve siyasi boyutlarıyla politika geliştirilmesi gereken bir yönetim konusu olarak her ülkenin yönetim koşullarında, hakim paradigmalar ışığında şekil almaktadır (Topcu Mumlu, 2024: 1-2).

Su sorunu; yönetim, ekoloji ve adalet kavramlarıyla ilişki kurularak açıklanmaktadır. İnsan hakkı bağlamında, bir demokrasi meselesi olarak değerlendirilen su, yerel yönetimlerinin güçlendirilmesi ve halk katılımı ile daha etkin yönetilmesi beklenen ve herkesin erişim hakkına sahip olması mümkün olan bir kaynak olarak görülmektedir. *Public Services International Research Unit (PSIRU), Transnational Institute (TNI) ve Multinational Observatory* tarafından 2015 yılında hazırlanan "Geri Dönüş Yok: Küresel Bir Eğilim Olarak Suyun Yeniden Belediyelerin Yönetimine Geçmesi" başlıklı rapor, suyun yeniden yerelleştirilmesi-belediyeleştirilmesi, özelleştirmenin su yönetimi sürecinde

sebep olduğu alt yapı yatırımlarının yapılmaması, fiyatların yüksek olması ve çevresel zararlar gibi sorunların giderilmesinde yerelde işbirliğine dayalı çözümlerin geliştirilmesini vurgulamaktadır (Lobina vd., 2015). Bu durum su kaynaklarının sürdürülebilir niteliğini sağlamak için bir yönetim sorunu olarak kabul görmekte, su yönetimi ve politikaları ülkelerin gündemine bir kamu politikası olarak taşınmaktadır. Bu ülkelerden biri Türkiye'dir.

Su yönetimi, sürekli değişmekte olan sosyal-ekolojik şartlara uyum sağladığı oranda başarılı olmaktadır. Su yönetiminde tek ve her durumda işbirliği olan sabit bir modelden bahsedilememektedir. Her ülke ve yerelin öznelliği su yönetiminde sabit yaklaşımların ve modellerin etkinliğini azaltmaktadır. Küreselleşme sürecinin ekonomik ve sosyal alanlarda oluşturduğu etki, suyun da ekonomik ve sosyal bir değer olarak küresel, ulusal ve yerel düzeyde kurum ve kuruluşların gündemine taşınmasında etkili olmaktadır (Topcu Mumlu, 2024: 215). Bu etki, Türkiye özelinde su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimine yönelik süreçlerin "karmaşık sorun tanımı" ile ilişkilendirilmesini mümkün kılmakta, konuya ilişkin bir araştırma zemini oluşturmaktadır.

Türkiye'de su yönetimine yönelik sorun tanımları farklılaşmaktadır.Yasal düzenlemeler ve kurumsal yapıların işleyişlerinden kaynaklanan sorunlar, finansman sorunları, dağıtım ve işletme sorunları, su temini ve kalitesine ilişkin sorunlar, küresel ısınma ve iklim değişikliği etkisinden kaynaklı sorunlar bu kapsamda değerlendirilmektedir. Sıralanan sorun tanımlarının içeriği incelendiğinde çözüme yönelik son dönemli çözüm adımlarının mevcudiyeti tespit edilmektedir. Sorun ve çözüm denkleminde Türkiye'de su yönetimi sürdürülebilir bir kaynak yönetimi yaklaşımını nasıl oluşturmaktadır? Belirlenen mevcut yönetim modelleri su kaynakları üzerindeki stresin azaltılmasını sağlama noktasında bir çözüm sağlamakta mıdır? Aksi yönde su kaynaklarının mevcut yönetim süreci, su stresini su kıtlığı oluşturma refleksi yönünde etkilemekte midir? gibi temel sorular geleceğe taşınma ihtiyacı elzem olan su kaynaklarını etkinlik ve verimlilik temelinde yönetim süreçleriyle ilişkilendirmektedir.

Bu çalışma, Türkiye'de su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi için uygulamaya konulan son dönemli yasal düzenlemeler özelinde uygulamaya geçirilen yönetsel süreçleri "Karmaşık bir sorun" tanımı ekseninde değerlendirilmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemi, içerik analizi tekniği kullanılarak; son dönemli yasal düzenlemelerin ortaya çıkardığı kurumsal sorumlulukların uygulama süreçlerine yansıma projeksiyonu ortaya konulacaktır. Örneklem olarak Doğu Karadeniz Projesi Bölgesel Kalkınma İdaresi Başkanlığı (DOKAP) sorumluğunda yer alan iller; bu illerdeki su yönetim modelleri ve su yönetiminden sorumlu yerel yönetim birimlerinin yasal zeminde tanımlı yetki ve sorumlulukları inceleme kapsamını alınacaktır. Çalışma merkezileştirme-yerelleştirme ikileminde Türkiye'de su kaynaklarının sürdürülebilirliğini etkileyen sorun tanımlarının karmaşıklık düzeyini ortaya koyması bakımından özgün değer taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Su Yönetimi, Yerel Yönetimler, DOKAP Bölgesi İlleri

CAN SUSTAINABLE WATER MANAGEMENT IN TURKEY BE A COMPLEX PROBLEM DEFINITION? A STUDY ON THE EXAMPLE OF DOKAP PROVINCES

Abstract

It is accepted as a management problem to ensure the sustainable quality of water resources, and water management and policies are brought to the agenda of countries as a public policy. One of these countries is Turkey. The impact of the globalization process in economic and social areas is effective in bringing water to the agenda of institutions and organizations at global, national and local levels as an economic and social value. This impact makes it possible to associate the processes for the sustainable management of water resources in Turkey with the "complex problem definition" and creates a research ground on the subject. In the equation of problem and solution, how does water management in Turkey constitute a sustainable resource management approach? Do the determined current management models provide a solution in terms of reducing the stress on water resources? On the contrary, does the current management process of water resources affect water stress in the direction of creating water scarcity? Basic questions such as these relate water resources, which are indispensable for the future, to management processes based on effectiveness and efficiency. This study aims to evaluate the administrative processes implemented in Turkey in terms of the recent legal regulations put into practice for the sustainable management of water resources in the context of the definition of a "complex problem". In the study, the reflection projection of the institutional responsibilities that emerged from the recent legal regulations on the implementation processes will be presented using the qualitative research method and content analysis technique. As a sample, the provinces under the responsibility of the Eastern Black Sea Project Regional Development Administration (DOKAP); the water management models in these provinces and the legally defined authorities and responsibilities of the local government units responsible for water management will be taken as the scope of the examination. The study has original value in terms of revealing the level of complexity of the problem definitions affecting the sustainability of water resources in Turkey in the centralization-localization dilemma.

Keywords: Sustainable Development, Water Management, Local Governments, Provinces of the DOKAP Region

Kaynakça

Bilgili, M.Y. (2017). Ekonomik, ekolojik, sosyal boyutlarıyla sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *49(*10), 559-570. sustainable-development.pdf adresinden 10.04.2025 tarihinde alınmıştır.

Çevikbaş, R. (2012). Avrupa yerel yönetimler özerklik şartı ve Türkiye'de uygulanabilirliği. *Türk İdare Dergisi, 35,* 33-62.

Gül, H., Batman, S. (2013). Dünya ve Türkiye örneklerinde metropoliten alan yönetim modelleri ve 6360 sayılı kanun. *Yerel Politikalar Dergisi*, 3, 7-47.

Gedik, Yasemin. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarıyla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *International Journal Of Economics, Politics, Humanities and Social Sciences, 3*(3), 196-215.

Lobina, E., Kishimoto, S., & O. Petitjean, (2015). *Geri dönüş yok: küresel bir eğilim olarak suyun yeniden belediyelerin yönetimine geçmesi. Public Services International Research Unit (PSIRU), Transnational Institute (TNI) ve Multinational Observatory.*

Ökmen, M. ve Parlak, B., (2010). *Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler ilkeler, yaklaşımlar ve mevzuat*. Alfa Aktüel.

Topcu Mumlu, D. (2024). *Yerel yönetimler bağlamında Türkiye'de su yönetimi: Ordu ve Giresun illeri örneği*. Nobel Yayın Evi.

World Commission on Environment and Development (1987). https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf. adresinden alınmıştır.

Yeşildal, Ali. (2020). Küreselleşme sürecinde yerel kalkınma ve yerel yönetimlerin değişen işlevleri üzerine bir değerlendirme. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *16*(1), 299-316.

YEŞİL TEORİ PERSPEKTİFİNDEN AVRUPA BİRLİĞİ MAVİ MUTABAKATI

Laçin AKYIL[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmada, yeşil teori perspektifinden Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (European Economic and Social Committee-EESC) tarafından hazırlanan ve deklare edilen Avrupa Birliği (AB) Mavi Mutabakatı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacı, AB Mavi Mutabakatın yeşil teori ile ne düzeyde uyumlu olduğuna yönelik çıkarımlarda bulunmaktır. AB Mavi Mutabakatının kısa bir süre önce hazırlanmış olması ve henüz çağrı belgesi konumunda bulunması nedeniyle literatürde bu konuda oldukça kısıtlı çalışmalar yapılmıştır. Bu nedenle çalışmanın, literatürdeki önemli bir boşluğun giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışma ile AB Mavi Mutabakatının ilkelerinin ve eylemlerinin yeşil politika açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak yeşil teori ve teorinin özellikleri, ardından AB Mavi Mutabakatı, daha sonra ise mutabakatın, yeşil teori perspektifinden bir değerlendirmesi yapılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, AB Mavi Mutabakatının genel itibarıyla yeşil teori ile uyum gösterdiği, ancak bazı noktalarda yeşil teoriden ayrıştığı tespit edilmiştir.

1960'lı yıllarda ekonomik aktiviteler sonucunda çevresel tahribatların gözle görülür hale gelmesi sonucunda halk kitlelerinde oluşan tepkilerin meydana getirdiği bir akım olan yeşil teori; çevre bilincini artırmaya yönelik çeşitli politika önerileri getirmektedir (Ünal, 2014: 230). Biyoçeşitliliğin dengesini sağlayan ekosistemlere saygılılardır (Emin, 2018: 202). Çevreyi daha fazla kirleten ve sanayileşmiş ülkelerin çevreyi koruma konusunda daha fazla sorumluluk almaları gerektiğini savunmaktadır (Kakışım, 2022: 6). Yeşil teori, çevresel meselelerin yalnızca tek bir ülkeye ait olmadığını, bu sebeple sınırötesi çözümlerin üretilmesi gerektiğini desteklemektedir. Ayrıca çevresel ilişkiler bütünlüğüne uyumlu olan bir sistemin oluşturulmasını savunmaktadır (Ünal, 2014: 235-242). İnsanın, diğer canlılardan üstün olmadığını belirtmektedir (Gülmez ve Dikmen, 2022: 23). Yeşil teoriye göre hiyerarşik örgütler içerisinde değişiklik yapmak daha kolay olduğu için merkezi olmayan bir yaklaşımın olması gereklidir (Günar, 2021: 241). Keary'ye (2023: 89) göre yeşil teoriyi savunanlar, çevresel sorunlara yönelik teknolojik çözümlere şüpheyle yaklaşmaktadırlar. Teorisyenler bu şüpheciliği içgüdüsel bir güvensizlik olarak açıklamıştır.

Yeşil teori kapsamında sıklıkla bahsedilen kavramlar arasında sürdürülebilir kalkınma, ekosentrizm, çevresel haklar ve çevresel vatandaşlık vb. yer almaktadır. Yeşil teoriyi savunanlar, sürdürülebilir

[1] Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi, lacinakyil@arel.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7816-3131.

kalkınma düşüncesinin çıkar gözeten bir modeli benimsediği gerekçesiyle bu kavrama çok sıcak bakmamaktadır (Ünal, 2014: 239-243). Bütüncül bir bakış açısıyla tüm varlıkların birbirine dayandığı bir özünün olduğunu varsayan kavram, ekosentrizm olarak tanımlanmaktadır. Çevresel haklar; insana ait olan hakları, çevreye uyumlaştırır hale getirmeyi hedeflemektedir. Çevresel vatandaşlık ise vatandaşların çevreye karşı duyarlı olması, sorumluluklarını bilmesi ve bu bilinçle hareket etmesi olarak ifade edilmektedir (Kara, 2024: 24-26).

Günümüzde küresel iklim krizleri, küresel ısınma, kuraklık ve kirlilik gibi sorunlar sebebiyle suların zarar görmesi sonucunda AB su kaynaklarını korumak için yasal çerçeveler oluştursa da su konusundaki sıkıntılar devam etmektedir. 6-8 Nisan 2022 tarihlerinde Cenevre'de düzenlenen 4.Birleşmiş Milletler Okyanus Forumunda Mavi Mutabakat konusunun ele alınması, akabinde 2023 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansında yayımlanan "*Trade and Environment Review 2023*" adlı raporun Mavi Mutabakat oluşturma yönünde çağrıda bulunması ve Avrupa Yeşil Mutabakatının AB'nin çevre politikalarında önemli bir rolü bulunmakla birlikte, mutabakatın su konusuna gerekli düzeyde yer vermemesi gibi etkenler AB Mavi Mutabakatının oluşturulmasına yönelik çalışmaların hızlandırılmasına sebep olmuştur.

EESC; su konusunu ele alan birtakım inisiyatifler belirleyerek ve suyu bir öncelik olarak değerlendirerek Avrupa Yeşil Mutabakatı gibi AB Mavi Mutabakatın da bir strateji olarak yer almasını hedeflemektedir (Declaration for an EU Blue Deal, 2023: 1). EESC, AB Mavi Mutabakatla ilgili çalışmalarına 2023 yılının Ocak ayında başlamıştır. Ekim ayında ise EESC, Avrupa'da su politikalarının sürdürülebilir hale gelmesi için öneriler sunan AB Mavi Mutabakat çağrısını gerçekleştirmiştir. Belge, 15 hedef ve 21 eylemden oluşan bir siyasi bildirgedir (European Economic and Social Committee, t.y.). Çalışmada, mutabakatta yer alan hedefler ve eylemler yeşil teori kapsamında değerlendirilmiştir.

Yeşil teori, çevre odaklı bir yaklaşımdır. Sular da çevrenin bir parçasını oluşturmaktadır. Çevrenin en önemli meselelerinden birisi olan su kirliliği, ekosisteme büyük ölçüde zarar vermektedir. İklim krizlerinin önlenmesinde, kuraklıkla mücadelede ve kirliliğin azaltılmasında su kaynaklarının etkin bir biçimde kullanılması gereklidir. Dolayısıyla AB Mavi Mutabakatının AB Komisyonu tarafından onaylanıp, resmi olarak yürürlüğe girmesi durumunda belge, yeşilin korunmasında destekleyici bir norm olacaktır. AB Mavi Mutabakatında EESC ve AB kurumları arasında oluşturulacak bir iş birliği ile kurulması planlanan AB Dayanışma Paydaş Platformu, AB vatandaşlarının çevreye karşı sorumluluk bilincinin artmasına ve onların birer çevresel vatandaş olmalarına katkıda bulunacaktır. Vatandaşlar böylece kendi seslerini duyurma ve fikir alışverişinde bulunma imkânını elde edecektir. Bu durum, çevresel kararların sadece uluslararası örgüt ya da devletler tarafından değil, yerel halkın da katılımıyla şekillenmesine önem veren yeşil teori yaklaşımı ile uyumludur. Teorinin, çevresel ilişkiler bütünlüğünün uyumlu olmasına özen göstermesi ise AB Mavi Mutabakatının Avrupa Yeşil

Mutabakatını tamamlayıcı özelliklere sahip olması ve belgenin çevre meselelerinde bütünlüğü sağlaması açısından önemlidir.

Mutabakat belgesinin eylemlerinde su fiyatlarının adil bir şekilde belirlenmesinin önemli olduğu ve "*kirleten öder*" yaklaşımı doğrultusunda hareket edilmesi gerektiğine yer verilmiştir. Bu durum, yeşil teorinin çevreyi daha çok kirletenlerin, daha az kirletenlere göre daha fazla sorumluluk almaları gerektiği görüşüyle uyum göstermektedir. Mutabakat eylemleri arasında yer alan suyun değerinin anlaşılmasını teşvik etmek amacıyla üzerinde çalışılan farkındalık yaratma amaçlı kampanyaların tüm üye ülkelerde başlatılması, AB'nin sürdürülebilir su ve atık yönetimini daha yalın bir hale getirmek için Birlik dışı ülkelerle iş birliği yapması ve Avrupa Su Merkezi adında üye ülkeler ve Birlik dışı ülkeler arasındaki su ile ilgili sorunlarla ilgilenen bir merkezin kurulması yönündeki önerileri yeşil teorinin çevresel sorunlarla sınır ötesindeki ülkelerin de bir araya gelerek sorunu çözmeleri gerektiği yaklaşımını destekler niteliktedir.

Yeşil teoriler, ekosistemlerin korunmasına önem vermektedir. AB Mavi Mutabakatında da ekosistemlerin, sulak alanların ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik ilke yer almıştır. Belgede, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının insan hakları ile ilişkili olduğu, dolayısıyla suyun da insan hakları bağlamında değerlendirilmesi gerektiğine yönelik bir ilke bulunmaktadır. Bu ilke, yeşil teori kapsamında bahsedilen ve insan haklarının çevre ile entegre edilmesini amaçlayan çevresel haklar kavramı ile uyum göstermektedir.

AB Mavi Mutabakatı deniz ekosisteminin korunması ve sürdürülebilir olmasını hedefleyen önemli bir belgedir. Ancak AB Mavi Mutabakatının yeşil teori perspektifinden değerlendirildiğinde bazı eksiklikleri ve geliştirilmesi gereken noktaları bulunmaktadır. AB Mavi Mutabakatında yer alan, su krizi ile ilgili bir durum meydana geldiğinde temel su ihtiyaçlarının karşılanmasında insanlara öncelik verilmesi ilkesi, insan merkezli bir yaklaşımı desteklemeyen yeşil teori ilkeleriyle ters düşmektedir. Belgede su portföyünden sorumlu bir AB Komiserinin görevlendirilmesi ve ortak yönergelerin geliştirilmesine yönelik ifadelerin yer alması, merkezsizleşme fikrine sıcak bakan yeşil teori ilkeleri ile bağdaşmamaktadır. Teknoloji-çevre entegrasyonuna da pek sıcak bakmayan yeşil teorinin aksine AB Mavi Mutabakatının eylemlerinde AB'nin tarım ve sanayi politikalarında teknolojik çözümler vasıtasıyla suyun yeniden kullanımı, geri dönüşümü ve su kirliliğinin azaltılmasına yönelik çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu belirtilmiştir. AB Mavi Mutabakatında yer alan nitelikli ve uzman işgücünün temin edilmesi ve Avrupalı işletmelerin rekabet gücünün korunması ilkesi, yeşil teorinin rekabetin çevreye zarar vermesi görüşü ile uyumlu değildir. Genel olarak değerlendirildiğinde ters düşen ilkeleri var olmasına karşın AB Mavi Mutabakatının yeşil teori perspektifine uyumlu olduğu görülmektedir. Ancak mutabakatın ekonomik boyuta ağırlık veren içeriği, belgenin yalnızca çevreci boyuta odaklanmadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Teori, Avrupa Birliği Mavi Mutabakatı, Avrupa Birliği

THE EUROPEAN UNION BLUE DEAL FROM THE PERSPECTIVE OF GREEN THEORY

Abstract

In this study, the European Union (EU) Blue Deal prepared and declared by the European Economic and Social Committee was evaluated from the perspective of green theory. The aim of the study is to make inferences about the level of compatibility of the EU Blue Deal with green theory. Since the EU Blue Deal was prepared recently and is still a call document, very limited studies have been conducted on this subject in the literature. Therefore, it is thought that the study will contribute to filling an important gap in the literature. The study evaluated the principles and actions of the EU Blue Deal in terms of green policy. In this context, first the green theory and the characteristics of the theory, then the EU Blue Deal, and then the deal were evaluated from the perspective of green theory.

In general, it is seen that the EU Blue Deal is compatible with the green theory perspective, despite its conflicting principles. However, the content of the deal, which focuses on the economic dimension, shows that the document does not focus only on the environmental dimension.

Keywords: Green Theory, European Union Blue Deal, European Union

Kaynakça

Declaration for an EU Blue Deal. (2023). https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-23-852-en-n.pdf adresinden 05.01.2025 alınmıştır.

Emin, H. (2018). Uluslararası ilişkilerde yeşil teori: iklim değişimi ve küresel ısınma bağlamında büyük güçlerin kuzey kutbu rekabeti: arktika'nın yeni jeopolitiği. S. Turan, N. Ö. Köroğlu (Ed.), *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kuramları ve Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar*, *içinde* (193-228). London: Transnational Press.

Erkin, M. E. (2024). Yeşil Teori, *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *8*(1), 20-28.

European Economic and Social Committee (t.y.). *EU Blue Deal*. https://www.eesc.europa.eu/en/initiatives/eu-blue-deal adresinden 05.01.2025 alınmıştır.

Gülmez, Buhari, D.& Dikmen Aydın, B. (2022). Gezegensel Siyaset Manifestosunun Ardından Yeşil Teorinin Uluslararası İlişkilerdeki Konumu. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 19(76), 19-38.

Günar, A. (2021). Green Theory in IR a Theory for a Green World. M. K.Özekin ve E. Sune (Ed.), *Critical Approaches to International Relations*, 205, (240-265), Brill.

Kakışım, C. (2022). Avrupa Yeşil Mutabakatı: Yeşil Teori Perspektifinden Bir Analiz. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 1-16.

Kara, M.E. (2024). Yeşil teori. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 8*(1). 20-28.

Keary, M. (2023). A green theory of technological change: Ecologism and the case for technological scepticism, *Contemporary Political Theory*, *22*(1), 70–93.

Ünal, S. (2014). Yeşil *Teori.* M. Şahin, O. Şen (Ed.), içinde, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Temel Kavramlar*, (229-249). Kripto.

BİR KARMAŞIK SORUN OLARAK SU YÖNETİMİ

Canan KARAKAŞ ULUSOY[1]

Genişletilmiş Özet

Atom ağırlığı 1, 2 hidrojen atomu ile atom ağırlığı 16, 1 oksijen atomundan meydana gelen, insanoğlunun ve diğer tüm canlıların yaşaması için gerekli olan uygun sıcaklıktaki su (H_2O), devam eden araştırmalar gösteriyor ki; dünyamız dışında başka bir gezegende henüz tespit edilememiştir. Yerkürede su, tuzlu su olarak deniz ve okyanuslarda, tatlı su olarak yeraltında akiferlerde, yerüstünde nehir ve göllerde bulunmaktadır. Katı (buzullar) ve gaz (su buharı, nem) fazları da vardır. Doğada bir döngü halindedir ve döngülenen su miktarı sabittir. Farklı zaman dilimlerinde (milyon yıldan yıla) su döngülendiği her türlü doğal (kayaç, toprak, hava) ve yapay ortamlardan geçerken, temas süresi, basınç ve sıcaklığa bağlı olarak farklı element ve mineralleri bünyesine alabildiği gibi toksik maddeler, kir, toz veya mikrobik organizmaları da bünyesine alabilmektedir. Dolaysıyla; her su aynı yaşa, kimyasal bileşime ve kaliteye sahip değildir. Döngülendiği havzanın tüm negatif ve pozitif özelliklerini bünyesinde barındırabilmektedir. Bu nedenle su havzalarında yapılan her türlü faaliyetin suya etkisi vardır.

Kentleşme, maden faaliyetleri, tarım, sanayi yatırımları, karayolu, demiryolu, boru hatları ve benzeri, bunlara örnektir. Zaten, günümüzde suyu önemli kılan ve yönetimini karmaşık hale getiren birincil ana sebep; suyun tüm sektörlerin ana parametresi olmasına karşın bu sektörlerden korunması gerekliliğinin de olmasıdır. Bu durum suya, insanoğlunun ve ekosistemlerin varlığını sürdürebilmesi için yaşamsal olan çevresel ve sosyal bir kaynak olması anlamını yüklemesi yanında, ekonomik ve hukuksal bir anlam da yüklemektedir. İkincil ana sebep; suyun kullanım alanlarına bakıldığında, içme suyu, tarımsal sulama, sanayi ve enerji amaçlı kullanımında, nüfus artışına paralel olarak, su taleplerinin gün geçtikçe artmasına karşın, üst ölçekten alt ölçeğe, suyun sektörler arası paylaşımı planlamasının sürdürülebilir bir şekilde yapılamaması ve yönetilememesidir. Üçüncü ana sebep; etkin ve verimli kullanım sorununun olmasıdır. Dördüncüsü; iklim değişikliğidir. Sera gazlarının azaltılması ve uyum politikalarının kağıt üzerinde kalması, belirlenen politikaların bölgesel ve yerel ölçekte uygulamaya geçirilmesinde sorunlar yaşanmasıdır. Makro ve mikro ölçekli tüm yatırımlarda yatırım öncesi iklim değişikliği modellemelerinin yapılmasının önemi henüz tam olarak anlaşılamamıştır. Beşincisi; her türlü kirliliktir. Hava, deniz ve karayı kirleten her türlü kirleticiler doğrudan veya dolaylı olarak suyu da kirletmektedir. Plastik kirliliği, ağır metal, pestisit, biyolojik kirlilik, hava kirliliği, atıklar, atık suyun arıtılmadan denizlere, dereye ve karaya deşarj edilmesi ve benzeri, noktasal ve alansal kirletici faktörlerin gün geçtikçe artması, su kirliliğinin yanı sıra çok

[1] Dr., Karayolları Genel Müdürlüğü Çevre Şubesi Müdürlüğü, c.karakasulusoy@gmail.com, Orcid: 0000-0002-3085-9436.

ciddi bir halk sağlığı sorununa da neden olmaktadır. Altıncısı; disiplinler ve kurumlar arası koordineli çalışma eksikliğinin kronikleşmesidir. Yedincisi; eğitim sorunudur. Çağımızın gereği, bilginin edinilmesi, sürekli kılınması, geliştirilmesi ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında yetersiz kalınmaktadır. Sekizincisi; Ar-Ge çalışmalarının yetersizliğidir. Her bir sektörde suyun etkin ve verimli kullanımına yönelik, yeni yöntem, model ve teknolojinin geliştirilmesi için Ar-Ge çalışmalarının yerinde ve zamanında yapılamaması son derece önemli bir sorundur.

Günümüzde ve gelecekte tatlı su kaynaklarının tüm sektörlerin ihtiyacını karşılamada yetersiz kalacağı riskine karşın tuzlu suyun ve atık suyun alternatif bir su kaynağı olarak düşünülmesi ve bu suların sektörel kullanıma uygun hale getirilmesi için gerekli AR-Ge çalışmalarının yapılması acilen değerlendirilmesi gereken bir konudur. Görüldüğü üzere ulusal boyuta bakıldığında su yönetiminde, ekonomik, sosyal, çevresel, hukuksal ve yönetimsel iç içe geçmiş sorunlarla karşılaşılmaktadır.

Suyun uluslararası boyutuna bakıldığında ise; su havzaları sınırları ile ülke sınırlarının, ulusal bazda da havza sınırları ile kent sınırlarının çakışmadığı bir dünya coğrafyasında, farklı ülke sınırlarından geçen nehir sularının ve yeraltı su havzalarının ülkeler arası paylaşımı ve kalitesinin korunması, suyun yetersiz olduğu veya iklim değişikliğinden dolayı yetersiz kalacağı coğrafyalarda çözülmesinin zor bir sorun haline gelmesi, sorunun tamamen çözümsüz olması durumunda ise, susuz kalan bölgelerden toplu göçlerin gerçekleşmesi büyük olasılıktır. Gelecekte su savaşlarının çıkabileceği de öngörülmektedir.

Suyun kimin tarafından yönetileceği ve denetleneceği konusu da önemli bir konudur. Bütüne bakıldığında su yönetiminin çok konulu, çok sektörlü, çok disiplinli ve çok sorunlu olduğu görülmektedir. Suyun hem doğasından dolayı sahip olduğu özellikleri, hem de ulusal boyutta sektörel kullanımları ve diğer sektörlerle olan etkileşimleri ile uluslararası boyutu, suyun yönetimini oldukça karmaşık hale getirmektedir. Bu karmaşıklığı her bir sektörü ayrı ayrı düşünüp, planlayarak gidermek mümkün görülmemektedir.

Ülke, bölge, havza, kent ve yerel boyutlar ölçeğinde, kısa, orta ve uzun vadede, mevcut ve öngörülen tüm risklerin dikkate alınarak, çok boyutlu ve çok disiplinli bir çalışmanın yapılması, sektörlerin ve mesleki disiplinlerin çalışmalarını birbirinden habersiz ve kopuk bir şekilde yapmamaları, aynı konu ile ilgili farklı farklı sektörlerin ve disiplinlerin, aynı zaman diliminde, bir arada konuyu değerlendirmeleri son derece önemlidir. Bunun için öncelikle su kanununun çıkartılıp, görev ve sorumlulukları net olarak belirlenmiş, birbirleriyle koordineli çalışabilecek su yönetimi konusunda önder bir kuruma ihtiyaç vardır.

Bu kapsamda bu makalede su yönetimi karmaşık bir sorundur varsayımına dayanarak, Türkiye'de bu karmaşık sorunun nasıl çözülebileceği konusunun irdelenmesi bu makalenin amacıdır. Bunun için dünyadaki son gelişmeler dikkate alınarak, öncelikle yukarıda kısmen özetlenen her bir sektörün

kendi içindeki sorunları irdelenecek ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır. Sonrasında bütünsel olarak su yönetiminin Türkiye'de nasıl olması gerektiği tartışılacak ve bir model önerilecektir. Bunun için makalede yöntem olarak uluslararası ve ulusal literatür taraması yapılarak, uygulamadan gelen bilgiler ve mesleki deneyimler kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karmaşık Sorun, Su, Planlama, Yönetim

WATER MANAGEMENT AS A WICKED PROBLEM

Abstract

Both the inherent properties of water, its national sectoral uses, and its interactions with other sectors and its international dimension make the management of water quite wicked. It does not seem possible to resolve this complexity by considering and planning each sector separately. It is extremely important to carry out a multi-dimensional and multi-disciplinary studies, taking into account all existing and foreseen risks in the short, medium and long term, on the scale of country, region, basin, city and local dimensions, and that sectors and professional disciplines should not carry out their work in a way that is unaware and disconnected from each other, and that different sectors and disciplines related to the same subject should evaluate the issue together in the same time period. In this context, the aim of this article is to examine how this complex problem can be solved in Turkey, based on the assumption that water management is a complex problem. For this purpose, taking into account the latest developments in the world, the problems of each sector, partially summarized above, will be examined and solution suggestions will be tried to be offered. Afterwards, how holistic water management should be in Turkey will be discussed and a model will be proposed. For this purpose, international and national literature review will be conducted as a method in the article, and information from practice and professional experiences will be used.

Keywords: Wicked Problem, Water, Planning, Management

TÜRKİYE'DE CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNE GEÇİŞ SONRASINDA SÖZLEŞMELİ PERSONEL İSTİHDAMINDA DEĞİŞİM

Bayram COŞKUN[1], Duygu AKYÜZ[2]

Genişletilmiş Özet

Kamu personel sistemi, devletin temel fonksiyonlarını ve yüklendiği kamu hizmetlerini yerine getirmede önemli bir işleve sahiptir. Türkiye'de devlet yüklendiği kamu hizmetlerini, başta kanun olmak üzere mevzuatla belirlenen kurallara tabi kamu görevlileri ve memurlar vasıtasıyla sunar. Anayasa asli ve sürekli kamu hizmetlerini yürütmekle görevli olan kişileri "memurlar ve diğer kamu görevlileri" olarak ifade etmektedir (md. 128). Bunun yanında 657 sayılı Kanun'un 4. maddesinde memur, sözleşmeli personel ile işçi statüsünde kamuda istihdamın gerçekleşeceği belirtilmektedir.

Türkiye'deki kamu personel sisteminin temelleri, Osmanlı Devleti dönemine kadar uzanmaktadır. 1839 Tanzimat Fermanı ile başlayan ve II. Meşrutiyet dönemine kadar yapılan reformlar kapsamında kamu personel sistemi de oluşmuş ve hukuksal temele sahip olmuştur. Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası olma niteliğini taşıyan 1876 tarihli Kanun-i Esasi ile memurlara anayasal statü kazandırılmıştır.

Cumhuriyetin ilanı sonrasında 1924 Anayasasının 93. maddesinde memurlar hakkında özel kanun çıkarılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm doğrultusunda o dönem için kamu personel sisteminin ana omurgasını oluşturan 788 sayılı Memurin Kanunu 1926 yılında çıkarılmıştır. Böylece Osmanlı'dan miras alınan kamu personel sistemine Cumhuriyetin ilanı sonrası yeni bir mahiyet kazandırılmıştır. Türkiye'de kamu personel sistemi açısından 1960'lı yıllarda da önemli gelişmeler olmuştur. Bu kapsamda 1960 yılında 160 sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlı Devlet Personel Dairesi kurulmuştur. 1965 yılında ise 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu kabul edilmiştir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (DMK), ilk kabul edildiği zamandan günümüze kadar birçok değişiklik geçirmiştir. Ancak bu Kanun günümüzün ihtiyaçlarına tam cevap verememektedir. 1982 Anayasası'nın 128 ve 129. maddelerinde memurlara ve diğer kamu görevlilerine ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Türkiye'nin kamu personel sisteminde sözleşmeli personel istihdamı 657 sayılı DMK ile getirilmiş (md. 4) fakat başlangıçta sözleşmeli personel istihdamının kapsamı Türkiye'de eğitimi verilmeyen özel uzmanlık alanına sahip kişilerle sınırlandırılarak çok dar tutulmuştur. Kamuda çalıştırılacak

[1] Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, bcoskun@mu.edu.tr , Orcid: 0000-0002-6803-7534.
[2] Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, duyguakyuz@posta.mu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-5333-4344.

sözleşmeli personelin kapsamının genişletilmesi 1975 yılında kabul edilen ve 657 sayılı DMK'da değişiklik içeren 1897 sayılı Kanun ile olmuştur. Kapsam genişlemesini takiben 1978 yılında Bakanlar Kurulunca "Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslar" kabul edilmiştir.

Bu Esaslara zamanla birçok hüküm ilave edilmekle beraber bu Esaslar halen yürürlüktedir. Bu Esaslar 657 sayılı DMK 4. maddesinin (B) fıkrası hükmü uyarınca kamu idare, kurum ve kuruluşlarında mali yılla sınırlı olarak sözleşme ile çalıştırılan ve işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlilerine ilişkin hususları düzenlemektedir. Bunun yanında 5393 sayılı Belediye Kanunu ile 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu da bu idarelere özgü olarak sözleşmeli personel istihdamına ilişkin hükümler içermektedir. Ancak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sonrasında bu genel yapının dışına çıkılmıştır.

Türkiye 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçmiştir. Yeni hükümet sistemi ile birlikte bürokrasi ve kamu personel yönetiminde değişim yaşanmıştır. Bu değişime etki eden önemli bir düzenleme parlamenter sistemin son Bakanlar Kurulunun çıkardığı son kanun hükmünde kararname olan 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'dir.

Halen kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen veya istihdam edilmesi mümkün olan sözleşmeli personel statüleri şunlardır:

1- 657 sayılı DMK'nın 4. maddesinin (B) fıkrası kapsamında istihdam edilen sözleşmeli personel: Bu personele ilişkin hususlar yukarıda değinilen 1978 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmiştir.

2- 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin ek 27. maddesine göre istihdam edilebilen sözleşmeli personel: Bu personel 657 sayılı DMK ve diğer kanunların sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlere bağlı olmaksızın idari hizmet sözleşmesiyle istihdam edilir. Bunların ücretleri en fazla benzeri (emsal) hizmetleri yürüten personelin ücreti kadar olabilir.

3- 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin ek 28. maddesine göre istihdam edilebilen sözleşmeli personel: Bu personel iş mevzuatı hükümlerine göre istihdam edilir. Bu personelin de ücreti emsali personelin mali ve sosyal haklarının azami miktarı ile sınırlandırılmıştır. Bu personele ilişkin tüm ihtilaflar iş mahkemelerinde görülür.

4- 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 14. maddesiyle düzenleme konusu yapılan sözleşmeli personel: 14. maddeye göre Genel Sekreterlikte[1] istihdam edilen sözleşmeli personel hakkında, 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde düzenlenmeyen ve sözleşmede yer almayan hususlarda sözleşmeli personel çalıştırılmasına ilişkin mevzuat

[1] 28/12/2024 tarihli ve 32766 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 174 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 2. maddesiyle "İdari İşler Başkanlığı" ibaresi "Genel Sekreterliği" şeklinde değiştirilmiştir.

hükümleri uygulanır.[1] Bu statüdeki personelin ayrıcalıklı konumu Anayasa Mahkemesinin iptal kararı sonrasında kamu personel sisteminin genel dengesini bozmayacak bir niteliğe kavuşmuştur.

5- 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin ek 25. maddesine göre istihdam edilebilen sözleşmeli personel: Bu maddeye göre belli şartlarda sözleşmeli personel çalıştırılması hakkındaki hükümlere bağlı olmaksızın, özel bilgi ve uzmanlık gerektiren geçici mahiyetteki işlerde, yerli veya yabancı personel tam zamanlı, kısmi zamanlı veya projelerle sınırlı olarak sözleşmeyle istihdam edilebilir. Bu maddeye göre istihdam edilecek kişilere her türlü ödemeler dâhil ücretler, 657 sayılı Kanunun 4. maddesinin (B) bendine göre çalıştırılanlar için uygulanmakta olan sözleşme ücreti tavanının beş katını aşmamak üzere Cumhurbaşkanı veya yetkilendireceği makamca ilgililerin yürüteceği görevler göz önüne alınarak tespit edilir.

6- Alan Başkanlıklarında sözleşmeli personel istihdamı: 4 sayılı[2] ve 38 sayılı[3] Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri'nde yer verilen alan başkanlıklarında da sözleşmeli personele yönelik düzenlemeler bulunmaktadır.

7- Ofislerde istihdam edilecek sözleşmeli personel: 5523 sayılı Kanun'un 10. maddesinin 1. fıkrasında "ofis hizmetleri, iş mevzuatı hükümlerine göre istihdam edilen personel eliyle yürütülür" denilmektedir. Bu hükme göre, ofislerde uygun şartları taşıyan kimseler, iş mevzuatı hükümlerine göre akdedilen sözleşmelerle istihdam edilmektedir.

8- Belediyeler ve il özel idarelerinde istihdam edilen sözleşmeli personel: İlgili mevzuat çerçevesinde istihdam gerçekleşmektedir.

Yukarıda genel bilgileri verilen sözleşmeleri statülerin büyük bir kesimi Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrasında oluşturulan statülerdir. Ancak sözleşmeli personel istihdamında farklı statü ve ücretlendirmelerin varlığı kamu personel sistemi açısından bütünlüğün ve iç dengenin bozulması gibi bazı riskleri de içinde barındırmaktadır.

[3]Bu maddede ye alan "…657 sayılı Kanunun ve diğer kanunların sözleşmeli personele ilişkin hükümlerine bağlı kalınmaksızın..." düzenlemesi Anayasa Mahkemesinin 26/10/2023 tarihli ve E.:2018/118; K.:2023/180 sayılı Kararı ile iptal edilmiştir.

[4]15/7/2018 tarihli ve 3047 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 4 sayılı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin Sekizinci Bölümü'nde Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı'na yer verilmiştir.

[5] 1/6/2019 tarihli ve 30791 sayılı sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanan Kapadokya Alan Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'dir.

Bu çalışmada yukarıda belirtilen sözleşmeli istihdam türleri daha detaylı tanıtıldıktan sonra, kamu personel sistemi bağlamında bunlara dair değerlendirmeler yapılacaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi olarak doküman ve mevzuat analizi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, Kamu Personel Sistemi, Sözleşmeli Personel

CHANGES IN THE EMPLOYMENT OF CONTRACTED PERSONNEL AFTER THE TRANSITION TO THE PRESIDENTIAL GOVERNMENT SYSTEM IN TÜRKİYE

Abstract

The foundations of the public personnel system in Türkiye were laid during the Ottoman Empire. The developments in the Tanzimat period also affected the public personnel system and gave it a modern structure. In addition, the Kanun-i Esasi, the first constitution of the Ottoman Empire, included provisions for civil servants. After the proclamation of the Republic, based on the provision in the 1924 Constitution that a special law would be enacted for civil servants, the Civil Servant Law No. 788 was enacted in 1926. In line with the economic and social developments in the 1960s, the Civil Servants Law No. 657 was adopted in 1965, which brought a fundamental change in the public personnel system. The first regulation on the employment of contracted personnel in Türkiye was made in 1965 with the Civil Servants Law No. 657, and the scope of contracted employment was expanded over time. Following this expansion, the need for a more detailed regulation emerged and the "Principles Regarding the Employment of Contracted Personnel" was adopted by the Council of Ministers in 1978. In 2018, with the transition to the Presidential Government System, the bureaucratic structure of the public administration and the personnel system changed. In this context, the contracted personnel status specified as a type of employment in Article 4 of Law No. 657 has diversified and differentiated in terms of wages and working conditions. This change was mainly realized with the Decree Law No. 703 and Presidential Decree No. 1. The main purpose of this study is to reveal and analyze the developments regarding the employment of contracted personnel in Turkey with the transition to the Presidential Government System. The study is qualitative in nature and is based on the analysis of legislation.

Keywords: Türkiye, Presidential Government System, Public Personnel System, Contracted Personnel

Kaynakça

Avaner, T. ve Fedai, R. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Ofisler. Akman, E. (Ed.), *Farklı Boyutlarıyla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi*, *içinde.* Nobel Yayıncılık.

Bayansar, R. (2024). Türk kamu personel yönetimi ve cumhurbaşkanlığı insan kaynakları ofisinin beşeri sermayeye etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *14* (1), 35-60.

Bilgin, K. U. (2023). Türk idare sisteminde güncel sorun ve çözüm önerileri açısından kamu personeli. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 6*(4), 986-1001.

Coşkun, B. ve Pank Yıldırım, Ç. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kamu Personel Sistemi. Akman, E. (Ed.), *Farklı Boyutlarıyla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi içinde,* Nobel Yayıncılık.

Coşkun, B. ve Pank Yıldırım, Ç. (2019). Merkezi Yönetim Kapsamında Taşrada Atipik Bir Yapılanma: Kapadokya Alan Başkanlığı. *24-26 Ekim 2019 Karaman Kamu Yönetiminde Yapısal ve İşlevsel Dönüşüm KAYFOR 17 Bildiri Kitabı.* Karaman.

Demirelli, L. ve Aydın, R. (2020). Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde Türk kamu personel yönetiminin örgütlenmesi. *Yasama Dergisi.* 42, 49-96.

Eren, V. ve Saitoğlu, F. (2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Üst Düzey Kamu Yöneticileri. Akman, E. (Ed.), *Farklı Boyutlarıyla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi içinde,* Nobel Yayıncılık.

Eryılmaz, B. (2019). *Kamu Yönetimi.* Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Kalağan, G. ve Saydam, S. (2022). Kamu personel yönetim sisteminde sözleşmeli personelin görevde yükselme sorunları üzerine bir inceleme: yüksek öğrenim kredi ve yurtlar kurumu örneği. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi. 4*(1), 1-15.

Kayar, N. (2019). *Kamu Personel Sistemi.* Bursa: Ekin Yayıncılık.

Öktem, M. K. (1992). Türk kamu personel yönetiminin gelişimi. *Amme İdaresi Dergisi. 25*(2), 85-105.

Taş, İ. E., Koçar, H. ve Çamur, Ö. (2016). 2004 sonrası Türkiye'de kamu personel sisteminde yaşanan değişiklikler. *15-17 Ekim 2015 Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri KAYFOR 13 Bildiri Kitabı.*Konya.

Yılmaz, A. ve Tamer, H. Y. (2021). Türk Kamu Bürokrasisinde Proje Tipi Örgütlenme Örneği Olarak Cumhurbaşkanlığı Ofisleri. Yılmaz, A. ve Güler, T. (Ed.), *Değişim ve Dönüşüm Dinamikleri Bağlamında Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistem*i içinde, Ekin Yayıncılık.

KAMU KURUMU ÇALIŞANLARINDA ZENOFOBİ (YABANCI DÜŞMANLIĞI): ALANYA'DA NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Elvettin AKMAN[1], Ecem ÖZDUYĞU[2]

Genişletilmiş Özet

Zenofobi yani yabancı düşmanlığı, bireylerin yabancılara veya farklı kültürlerden gelen kişilere karşı hissettiği korku veya düşmanlık olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile göçmenlere ve yabancı olarak algılananlara yönelik bir tutumsal, duygusal ve davranışsal önyargı biçimidir. Bu eğilim, genellikle yabancıların "ötekileştirilmesi" ve toplumun mevcut düzenine tehdit olarak algılanmasıyla ilişkilidir. Zenofobi, yabancılar, vatandaş olmayanlar veya ötekiler olarak belirlenenlere yönelik her türlü hoşgörüsüzlük ve düşmanlığı kapsamaktadır. Zenofobik tutumlar; ekonomik kaygılar, kültürel farklılıklar ve iletişim bariyerleri gibi nedenlerle bireysel ya da toplumsal düzeyde şekillenebilmektedir. Bu durum, hem bireylerin sosyal yaşamını hem de toplumsal yapının uyum sürecini derinden etkileyebilmektedir. Zenofobi yıllar içerisinde küresel bir olgu haline gelmiştir. Yalnızca bir kıtada yaşanan bir durudan ziyade, dünyanın farklı kıtalarında farklı biçimlerde deneyimlenmiştir.

Türkiye'ye bakıldığında, tarih boyunca farklı coğrafyalardan gelen farklı milletlerin bir arada uyum içerisinde yaşadıkları bir ülke olmuştur. Stratejik konumu, ekonomik fırsatları ve zengin kültürel geçmişi nedeniyle Türkiye, göçmenlerin hedef ülkelerinden biri olmayı sürdürmektedir. Ancak, bu göç hareketleri, zaman zaman sosyal gerilimlere ve çatışmalara da zemin hazırlayabilmektedir. Göçmenlerin yerleşim tercihleri, genellikle ekonomik olanaklar, sosyal yaşam kolaylıkları, güvenlik ve iklim gibi faktörler etrafında şekillenmektedir. Son dönemde yaşanan Rusya-Ukrayna savaşı, Suriye'de yaşanan savaş gibi yakın coğrafyamızda meydana gelen uluslararası krizler, göç hareketlerini hızlandırmış ve Türkiye'nin bazı bölgelerinde önemli nüfus artışlarına yol açmıştır. Antalya'nın Alanya ilçesi de bu bağlamda Rusya-Ukrayna savaşı sonrası savaştan kaçanların yoğun olarak tercih ettiği bölgelerden biri hâline gelmiştir.

Alanya, sahip olduğu doğal güzellikler, turizm potansiyeli, yaşam standartları ve ılıman iklimiyle hem yerli hem de yabancı bireyler için cazip bir yerleşim merkezi olmuştur. Özellikle son yıllarda, ilçedeki yabancı nüfus oranında gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Bu durum, sosyal yaşamda önemli değişimlere yol açmıştır. Yabancılar, Alanya'da okullardan marketlere, parklardan kamu kurumlarına kadar hayatın hemen her alanında görünür hâle gelmişlerdir. Ancak, bu gelişmeler, özellikle kamu kurumlarında çalışan bireyler açısından dikkat çekici bir sosyolojik ve psikolojik

[1] Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, elvettinakman@sdu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2303-840X.
[2] Yüksek Lisans Öğrencisi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, ecem9996@gmail.com, Orcid: 0009-0002-0178-0574.

mesele hâline gelmiştir.

Kamu çalışanlarının yabancılara karşı tutumları, bireysel algılar ve toplumsal ön yargılar ile şekillenebilmektedir. Aynı zamanda bu tutumlar, kurumsal işleyiş ve hizmet kalitesini de etkileyebilmektedir. Yabancıların kamu kurumlarından aldıkları hizmetlerin niteliği, kamu çalışanlarının bu süreçteki rolüyle doğrudan ilişkilidir. Kamu çalışanlarının yabancılara yönelik algılarını ve zenofobik tutumlarını incelemek, bu alanda geliştirilebilecek politika önerileri açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Alanya'daki kamu kurumu çalışanlarının zenofobi eğilimleri incelenmekte ve bu tutumların altında yatan nedenler derinlemesine ele alınmaktadır.

Bu kapsamda araştırmanın temel amacı, Alanya ilçesi kamu kurumlarında görev yapan çalışanların yabancılara yönelik tutumlarını ve zenofobi eğilimlerini ortaya koymaktır. Aynı zamanda, kamu çalışanlarının zenofobik tutumlarının altında yatan nedenler, bu tutumların sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları çerçevesinde analiz edilecektir. Çalışma, kamu kurumları ile sınırlandırılmış olması bakımından daha önce ele alınmamış bir konuyu incelemektedir. Bu yönüyle, zenofobi konusunu kamu çalışanları perspektifinden spesifik bir odaklanma ile ele alan özgün bir araştırma olarak literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir.

Araştırma kapsamında şu sorulara yanıt aramaktadır:

- Kamu kurumlarında çalışan bireylerin yabancılara yönelik algıları ve tutumları nasıldır?
- Zenofobi eğilimlerinin kamu kurumlarındaki iletişim ve hizmet süreçlerine etkileri nelerdir?
- Alanya'da yerleşik yabancı nüfusun artışı, kamu çalışanlarının iş yükü ve motivasyonu üzerinde nasıl bir etki yaratmaktadır?
- Yabancı dil bilen (örneğin Rusça) personel ihtiyacı, işe alım süreçlerini nasıl şekillendirmiştir? Bu durum, mevcut personelin algılarında bir değişime sebep olmuş mudur?
- Zenofobi ile başa çıkmak için hangi önlemler alınabilir ve kurumsal politikalar nasıl iyileştirilebilir?

Sorular doğrultusunda, elde edilen veriler ışığında kamu çalışanlarının yabancılara yönelik algılarını iyileştirebilecek politika önerileri sunulması hedeflenmektedir. Araştırma, nitel araştırma programı ile analiz edilecektir. Bu program, görüşme verilerinde temel temaları ve kalıpları tanımlamak, analiz bulgularını görsel olarak sunmak amacıyla kullanılacaktır. Kodlama süreci ve yapılan analizler sonucunda, Alanya ilçesindeki kamu kurumlarında çalışan kamu görevlilerinin zenofobiye yönelik algı ve tutumları detaylı bir şekilde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Zenofobi, Yabancı Düşmanlığı, Kamu Çalışanları, Alanya

XENOPHOBIA IN PUBLIC INSTITUTION EMPLOYEES: A QUALITATIVE STUDY IN ALANYA

Abstract

Xenophobia, or xenophobia, is defined as the fear or hostility that individuals feel towards foreigners or people from different cultures. In other words, it is a form of attitudinal, emotional, and behavioral prejudice against immigrants and those perceived as foreigners. This tendency is often associated with the "othering" of foreigners and their perception as a threat to the existing order of society. Xenophobia encompasses all forms of intolerance and hostility towards those identified as foreigners, non-citizens or others. Xenophobic attitudes can be shaped at the individual or societal level for reasons such as economic concerns, cultural differences, and communication barriers. This situation can deeply affect individuals' social life and the social structure's adaptation process. Xenophobia has become a global phenomenon over the years. It has been experienced in different ways in different continents, rather than being a phenomenon experienced only in one continent. Turkey has historically been a country where different nationalities from different geographies have lived together in harmony. Due to its strategic location, economic opportunities, and rich cultural background, Turkey continues to be a destination country for migrants. However, these migration movements can also occasionally lead to social tensions and conflicts. Migrants' settlement preferences are often shaped by factors such as economic opportunities, social amenities, security, and climate. Recent international crises such as the Russia-Ukraine war and the war in Syria have accelerated migration movements and led to significant population increases in some regions of Turkey. In this context, the Alanya district of Antalya has become one of the regions preferred by those fleeing the war after the Russian-Ukrainian war. A noticeable increase in the foreign population in the district has occurred especially in recent years, leading to significant changes in social life. These developments have become a remarkable sociological and psychological issue, especially for individuals working in public institutions. The quality of services that foreigners receive from public institutions is directly related to the role of public employees in this process. Examining the perceptions and xenophobic attitudes of public employees towards foreigners is of great importance in terms of policy recommendations that can be developed in this area. In this study, the xenophobic tendencies of public institution employees in Alanya are examined and the reasons underlying these attitudes are discussed in depth.

Keywords: Xenophobia, Public Employees, Alanya

DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM ÇERÇEVESİNDE İŞGÜCÜ VERİMLİLİĞİ: OTOMASYONUN ÖNEMİ

Gökhan MURAT[1]

Genişletilmiş Özet

Demografik dönüşüm kuramı, dünya üzerindeki tüm toplumların yüksek doğurganlık ve ölüm oranlarının, düşük doğum ve ölüm oranlarına doğru bir dönüşüm yaşaması olarak tanımlanmaktadır. Yaşanan bu dönüşüm üç aşama kapsamında gerçekleşmektedir. Sürecin ilk aşaması sanayi öncesi dönemde gerek doğum gerekse ölüm oranlarının yüksek olduğu ve nüfusun asgari artış hızının olduğu döneme denk gelmektedir. İkinci aşaması, sanayi devrimi sonucu iyileşen yaşam koşullarının etkisiyle ölüm hızlarının düşmesiyle başlamakta, doğum hızlarındaki düşüşün gecikmeli de olsa ölüm oranlarının düşüşünü takip etmesiyle gerçekleşmektedir. Bu aşamada nüfusun bir artış içerine girdiği görülmektedir. Yaşanan dönüşümün son aşaması ise, doğum oranlarının minimal düzeyde kaldığı ancak ölüm oranlarının da oldukça düşük seviyede kalmasıyla farklılık göstermektedir. Öne sürülen kuramda tüm toplumların bu aşamalardan geçeceği, doğum ve ölüm oranlarının düşük olduğu son aşamanın gerçekleşeceği vurgulanmaktadır.

Demografik dönüşüm süreci ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklı boyutlarda gerçekleşmektedir. Yaşanan dönüşüm süreci gelişimini tamamlamış Avrupa bölgesindeki ülkelerde 100 yıl kadar sürerken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise bu sürenin daha kısa sürede tamamlanması beklenmektedir. Kinsella ve He'nin (2009) hazırladıkları Uluslararası Nüfus Raporunda; yaşlı nüfusun Avrupa ve Kuzey Amerika'da yayıldığını, gelişmekte olan ülkelerin yaşlı nüfus oranın gelişmiş ülkelere oranla daha hızlı arttığını göstermektedir. Örneğin raporda Fransa'nın 64 ve üstü yaş nüfusun 0-64 yaş aralığındaki nüfusa oranının %7'ye erişimi 1865 yılında gerçekleşirken, bu oranın %14'e erişimi 1980 yılında gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle Fransa'nın yaşlanma süreci 115 yıl gibi bir sürede gerçekleşmiştir. Bu süreç Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde ise, %7'den %14'e geçiş sürecinin 27 yıl ile sınırlı olabileceği düşünülmektedir. Gelişmekte olan veya hızlı bir gelişim süreci içerisinde giren diğer ülkeler ele alındığında ise, Brezilya'da bu sürenin 21 yıl, Güney Kore'de ise 19 yıl ile sınırlı olduğu görülmektedir. Yaşanan demografik dönüşüm süreci gelişmiş ülkeler açısından ele alındığında; sosyo-ekonomik açıdan refah standartlarına erişmesi ve teknolojiye erişimleri nüfusları yaşlanmadan önce gerçekleşirken, gelişmekte olan ülkelerin yaşlanması ise refah düzeylerinde somut bir artış olmadan gerçekleşeceği öngörülmektedir. Ortalama yaşam süresinin uzaması ve doğum oranlarının azalması toplumsal yaşamda önemli değişimlere sebep olabileceği gibi uzun dönemde de işgücünün yapısını önemli

[1] Öğr. Gör. Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, gmurat@beu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0001-6400.

ölçüde değiştirmesi beklenmektedir. İşgücünün yaşlanmasıyla beraber üretim sürecinde verimliliğin azalacağı genel kabul olarak görülmektedir. Nüfusun yaşlanması ayrıca çalışma çağındaki nüfusun azalmasına sebep olacağından, kişi başına çıktı miktarında da olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bunların yanı sıra işgücüne katılım, üretkenlik, tüketim ve tasarruflar nüfusun yaş yapısında yaşanan değişimlerden etkilenmesi ve kişi başına çıktı miktarı üzerinde de olumsuz etkiler yaratması beklenmektedir. Yaşlanan nüfusun işgücü yapısındaki etkileri göz önüne alındığında yaşanan değişim istatistiklere net olarak yansımaktadır. ILO'nun verilerine göre hem dünyada hem de Türkiye'deki işgücünün yaşlandığı ve işgücü içerisindeki büyük yaş gruplarının da giderek ağırlık kazandığı görülmektedir.

Bu bağlamda çalışma, yaşanan demografik dönüşüm sürecinin verimlilik üzerindeki etkisini ele alırken, aynı zamanda endüstriyel otomasyon teknolojilerinin verimlilik üzerindeki itici gücünü açıklamaya çalışmaktadır. Özellikle nüfusun yaşlanması ve düşük nitelikli yaşlı işgücünün yaygınlaşmasıyla düşen verimliliğin önlenebilmesi adına emek faktörünün yerini otomasyon teknolojilerinin almaya başladığı gözlemlenmektedir. Genel olarak düşük nitelikli işgücünün yerini alan teknoloji faktörü işgücü verimliliğinin artmasına neden olmakta ve otomasyon teknolojilerinin geliştirilmesi ve benimsenmesinde de önemli bir itici güç olarak öne çıkmaktadır.

Acemoğlu ve Restrepo (2021) gelişmiş ülkelerde yaşanan demografik dönüşüm ile robotların kullanımında artış olduğunu saptamışlardır. Robotların iş gücü başına yıllık kullanım oranında görülen artış, yaşlanan ülkelerde daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Örneğin demografik dönüşüm sürecinde yaşlı bir nüfus olan Almanya ve hızla yaşlanma eğilimine giren Güney Kore'de çok fazla robotun üretim sürecine dâhil edildiği görülmektedir. Otomasyon teknolojilerinin hızla ilerleme kaydettiği görülürken, yaşlanan Asya toplumlarında ortalama robot yoğunluğu daha fazla ön plana çıkmaktadır. 2016 yılından 2021'e kadar Güney Kore, Japonya ve Singapur öncülüğünde ortalama robot yoğunluğunda %18'lik bir büyüme yaşanırken, Amerika ve Avrupa'da ise bu oranın %8 olduğu gözlemlenmektedir. Ön plana çıkan ülkeler bağlamında 2021 yılında her 10 bin çalışana karşılık 1000 robot ile Güney Kore olurken, Güney Kore'yi 10 bin çalışana karşılık 670 endüstriyel robot ile Singapur takip etmektedir. 10 bin çalışana karşılık 399 robot ile Japonya, 397 robot ile Almanya ön plana çıkan diğer ülkeleri takip etmektedir. Özellikle Singapur'un, 2016 yılı itibariyle yaptığı yatırımlar sonucu robot üretimini %24 artırarak bu sayıya ulaştığı da önem arz etmektedir.

Sonuç olarak yaşlanan ülkelerde robotlar ve diğer endüstriyel otomasyon teknolojilerinin benimsenmesi ve geliştirilmesi önemli ölçüde daha fazla gerçekleşmektedir. Elde edilen bulgular da demografik dönüşümün ekonomik büyüme ve işgücü verimliliğinin sağlanabilmesi için otomasyonun önemli bir argüman olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu bağlamda otomasyon, yaşlanan toplumların potansiyel olarak yaratabilecek olumsuz sonuçlarını dengeleyebilecek bir olgu

olarak dikkat çekmektedir. Diğer bir ifade ile yaşlanan nüfus ile azalan işgücünün otonom robotlar ile ikame edildiğini ve var olan işgücüne de yatırımlarda bulunarak yaşlanma sorununun sosyo-ekonomik anlamda kısmi olarak çözülebildiği göstermektedir. Demografik dönüşüm ile işgücünde yaşanan açıklığın otomasyon ile giderilmesinin yanı sıra kalan beşeri sermayenin de verimlilik üzerindeki önemli etkiler yaratabileceği düşünülmektedir. Özellikle orta yaşlı nüfusun beşeri sermaye olarak geliştirilmesi ve kalitesinin artırılması, işgücü verimliliğinde de pozitif bir etkinin yaratılabileceği öngörülmektedir. Dolayısıyla, nitelikli işgücünün otomasyon ile beraber katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kilit bir rol oynadığı ve mevcut çalışanlarının da otonom robotlarla tamamen ikame edilmediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demografik Dönüşüm, İşgücü Verimliliği, Otomasyon

LABOR PRODUCTIVITY WITHIN THE FRAMEWORK OF DEMOGRAPHIC TRANSITION: THE IMPORTANCE OF AUTOMATION

Abstract

The theory of demographic transition is an important social theory that explains the shift throughout history in societies from a state of high birth and death rates to a state of low birth and death rates. This theory is a significant tool for understanding demographic changes in societies and analyzing the economic and social impacts of these changes. While the speed and timing of these stages may vary across different regions of the world, the general pattern can be observed almost everywhere. In this context, the study addresses the impact of the ongoing demographic transition on productivity while also attempting to explain the driving force of industrial automation technologies on productivity. Specifically, as populations age and the prevalence of low-skilled elderly labor increases, automation technologies are replacing the labor factor to prevent declining productivity. Overall, technology that replaces low-skilled labor contributes to increased labor productivity and emerges as significant driving force in the development and adoption of automation technologies. In conclusion, the adoption and development of robots and other industrial automation technologies occur significantly more in aging countries. The findings indicate that demographic transition positions automation as a critical argument for ensuring economic growth and labor productivity. In this context, automation emerges as a phenomenon capable of balancing the potentially negative consequences of aging societies. Also the declining labor force due to an aging population is being substituted with autonomous robots, and investments in the existing workforce demonstrate that the challenges of aging can be partially addressed in socio-economic terms.

Keywords: Demographic Transformation, Labor Productivity, Automation

Kaynakça

Kinsella K, He W. (2009). An aging world: 2008. https://www.census.gov/library/publications/2009/demo/p95-09-1.html adresinden alınmıştır.

Acemoglu, D., & Restrepo P. (2017). *Robots and jobs: Evidence from US labor markets.* NBER Working Paper No. 23285.

ÜNİVERSİTELERDE İDARİ PERSONEL PERFORMANS YÖNETİMİ SİSTEMİ GELİŞTİRİLMESİ: ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ*

Adnan KARATAŞ[1], Salih Börteçine AVCİ[2]

Genişletilmiş Özet

Performans, belirli hedeflere ulaşma sürecindeki başarıyı ve elde edilen sonuçları ifade eden, Fransızca kökenli bir kelimedir (Tunçer, 2013: 89; Uzuntarla, Ceyhan ve Fırat, 2017: 19). Genellikle sayısal göstergelerle tanımlanır ve hem kurumsal hem de bireysel düzeyde ele alınır. Kurumsal performans, bir kurumun sektör içindeki konumunu yansıtırken (Uzuntarla ve diğ., 2017: 16), bireysel iş performansı, çalışanın sorumluluklarını ne kadar başarıyla yerine getirdiğini belirtir (Yalçınsoy, 2018: 5). Bu konuda birçok sosyal bilimci, kurum performansının sadece bireysel performansla artırılabileceğini ve bir örgütün performans düzeyinin çalışan performansı ile sınırlı olabileceğini savunur (Kesen, 2015: 536). Çalışanların iş performansı, kurumsal performansın itici gücü olarak görülürken, bireysel olarak gurur, beceri ve tatmin kaynağı olmanın yanı sıra gelir, kariyer fırsatları ve sosyal itibar gibi kişisel faydalar da sağlar (Tayfun ve Çatır, 2013: 120; Göktaş Kulualp, 2018: 602).

Performans değerleme kavramı, bir örgütün performans yönetim süreci içerisinde yer alan ve çalışanların önceden belirlenmiş standartlara göre hedeflenen sonuçlara ne kadar etkili ve verimli bir şekilde ulaştıklarını ölçen ve değerlendiren bir süreçtir (Çevik ve diğ., 2008: 18). Bu süreç, çalışanların iş performanslarını değerlendirerek, elde ettikleri sonuçları belirli ölçütlerle karşılaştırma ve değerlendirme amacı taşır.

Performans değerleme, çalışanların görevlerini etkili ve verimli bir şekilde yerine getirip getirmediklerini belirlemenin ve bu değerlendirmeyi geri bildirim yoluyla ileterek gelişim planları oluşturmanın bir sürecidir. Bu nedenle, her örgütte yöneticilerin en önemli hedeflerinden biri, çalışanların belirlenen standartlara ve amaçlara uygun şekilde çalışıp çalışmadığını değerlendirmektir.

Literatürde farklı çalışmalar ve perspektifler, performansı farklı açılardan değerlendirmektedir. Buna göre; görev performansı, temel iş görevlerini ifade ederken, bağlamsal performans, üretkenlik karşıtı performans ve uyumsal performans gibi kavramlarla daha zengin bir hal almıştır. Nitekim günümüzde görev performansı, iş için gereken bilgi, beceri ve eğitim düzeyiyle sınırlı kalmayıp,

* Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen SBA-2024-13679 kodlu proje kapsamında hazırlanmıştır.
[1] Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, adnan.karatas@atauni.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2399-8013.
[2] Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, savci@atauni.edu.tr, Orcid: 0000-0002-3878-9436.

örgüte katkı sağlayan faydalı davranışları da kapsar hale gelmiştir. Bağlamsal performans, gönüllülük, iş birliği, iletişim, yapıcı yaklaşım ve motivasyon gibi unsurları içerir. Üretkenlik karşıtı performans ise örgüte zarar verebilecek davranışları değerlendirir. Uyumsal performansın odaklandığı alan ise değişime uyum sağlama ve kişisel gelişim çabalarıdır (Dilekçi ve Nartgün, 2020: 305; Üstün ve Büyükbaş, 2020: 641-643). Nitekim performansa yönelik olarak bu bakış açısı performans değerlendirmelerinde iş için gereken bilgi, beceri ve eğitimin yanı sıra örgütsel faaliyetlere yönelik katkıların da ölçülmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla performans değerlendirmelerinin klasik yöntemle üstlerin astları yetkinliklerine bağlı olarak değerlendirmeleri yeterli olarak görülmemektedir. Bu türden bir değerlendirmenin üzerine çıkılarak her türden kurumsal katkı sağlayan faaliyetin değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Türk Kamu Yönetimi içerisinde bir tür hizmet yerinden yönetim kuruluşu olan üniversitelerin idari ve mali özerkliklerinin olması, üniversitelerin kurulmalarının arka planında yer alan temel fonksiyonları (eğitim, araştırma ve toplumsal katkı) yerine getirmelerinde çeşitli kolaylıklar sağlamaktadır. Üniversiteler bu temel hedefleri doğrultusunda personelini kendi belirledikleri politikalar doğrultusunda yönlendirebilmektedir. Özellikle akademik personel bakımından bu yönlendirme birçok üniversitede uygulanmaktadır. Ancak üniversitelerde görev yapan tüm personel bir bütün olarak düşünüldüğünde; idari personelin, üniversitelerin temel fonksiyonlarına yönelik katkıları tam olarak belirlenememektedir. Böyle bir sorun olmasından dolayı, 2024-2028 yıllarını kapsayan 12. Kalkınma Planında üniversitelerde görev yapan idari ve teknik personelin niteliğinin artırılması hedeflenmektedir (md. 690). Böyle bir hedefi yakalayabilmek için mevcut personelin niteliğinin belirlenmesi dolayısıyla performansının ölçülebilmesi gereklidir. Böylelikle zayıf nitelikteki personelin geliştirilebilmesi için örgüt içi eğitim politikaları belirlenebilecektir.

Bu çalışma kapsamında Atatürk Üniversitesinde görev yapan idari personelin performanslarının ölçülebilmesi için bir model geliştirilmektedir. Ülkemizdeki üniversitelerde (Karadeniz Teknik, Beykent, Aksaray, Afyon Kocatepe, Tarsus, Kırıkkale vb.) idari personelin performans değerlendirmesi yapan bazı örnekler vardır. Ancak bu yöntemlerin tümü, geçmişte uygulanan sicil uygulamasına benzer olarak idari personelin amirleri tarafından belli başlı sübjektif konularda puanlandırılmasına dayanmaktadır. Nitekim böyle bir performans ölçümünün üniversitelerin vizyon ve misyonlarına hizmet edebilecek idari personel kapasitesini ölçmek için yeterli değildir. Dolayısıyla bu proje kapsamında idari personelin bir yıl içerisinde gerçekleştirmiş olduğu tüm faaliyetleri objektif, somut verilerle ve kanıtı dayalı biçimde ölçebilecek bir performans ölçüm yöntemi ortaya konulmaktadır.

Bu kapsamda Atatürk Üniversitesi personeli özelinde yapılacak bir çalışma ile ulusal düzeydeki tüm üniversitelerde uygulanılabilecek bir idari personel performans ölçüm modeli ortaya konulması hedeflenmektedir. Üniversitede hali hazırda uygulanmakta olan akademik personeli performans

değerlendirme sistemiyle eş biçimli olarak işleyebilecek bir modeli geliştirilecektir. Dolayısıyla üniversitede görev yapan tüm personelin üniversitenin temel misyonunu ifade eden yedi katmanlı yönetişim modeline katkı sağlaması yönünde hedef birlikteliği sağlanabilecektir. Personelin tamamının eğitime katkı, araştırma katkı, toplumsal katkı, bu üç katkı alanının kendi aralarındaki üç kesişim bölgesi ve bunların hepsini kapsayan kurumsal katkıya yönelik faaliyetlerinin tespit edilmesi ve bu faaliyetlerin Analitik Hiyerarşi Prosesi yöntemi vasıtasıyla ağırlıklandırılması hedeflenmektedir.

Hem literatürde hem de uygulamada benzer olarak performans değerlendirmeye objektif kriterlerle ve nesnel ölçütlerle bir bakışın olmadığı görülmektedir. Bu çalışma kapsamında üniversite görev yapan her bir idari personelin yapmış olduğu tüm faaliyetlerin nesnel ölçütlerle puanlandırılabileceği bir model geliştirilmesi hedeflenmektedir. Böylelikle idari personele yönelik olarak hizmet içi eğitim, görev yükseltme ve ödüllendirme gibi uygulamaların objektif olarak yapılabileceği bir zemin oluşturulabilecektir. Atatürk Üniversitesi bağlamında gerçekleştirilmesi planlanan proje önerisinin kamu örgütlerinde objektif kriterlere dayalı olarak performans ölçüm modellenmesi yoluyla Türk Kamu Personel Yönetimi yazını açısından önemli bir boşluğu dolduracak olması ve proje önerisinin tahmin edilen sosyo-ekonomik çıktılarının önemi söz konusu araştırmaya özgün bir değer katmaktadır. Bu çalışmanın çıktılarına bağlı olarak üniversitelerdeki insan kaynakları yönetimini ilgilendiren diğer birçok uygulamaya (terfi, eğitim, ödül) alt yapı hazırlayacağı da düşünülmektedir.

Bu çalışmanın yöntemi örnek alan çalışması üzerine kuruludur. Bu araştırma, ulusal ve uluslararası ölçekte günümüze kadar üretilen teorik bilgi ile kurumsal bilginin (proje sürecinde aktörlerden ve kurumsal kaynaklardan elde edilecek) derlenmesi ile yeni bilginin üretimi ve bağlamın özelliklerine bağlı olarak kullanılmasıyla sürdürülecektir. Araştırma süreci birbirini besleyen aşamalardan oluşmaktadır. Bu bağlamda proje sürecinde yürütülen iş paketleri ile kullanılan yöntem ve araştırma teknikleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Mevcut Durum Analizinin Yapılması
    - Aktör Gruplarının Belirlenmesi (İp.1)
    - Üst Yönetimin Beklentilerinin Belirlenmesi (İp.2)
    - Mevcut Sorunların Belirlenmesi (İp.3)
2. İş, Görev ve Faaliyetlerin Belirlenmesi
    - İşler ve İşlere Ait İşlemlerin Belirlenmesi (İp.4)
    - İş Tanımlarının Kullanarak Görev ve Faaliyetlerin Sınıflandırılması (İp.5)
    - İdari Birimlerin Kendi Görev Alanıyla İlgili Faaliyetleri Belirlemesi (İp.6)
    - Anket Çalışması Yapılması (İp.7)
3. İdari Personel İş Yüklerinin Belirlenmesi ve Modellenmesi Çalışması
    - İş Gruplarının Ağırlıklarının ve Puanlarının Belirlenmesi (İp.8)

- Performans Değerlemesi Pilot Çalışması Yapılması (İp.9)
- İdari Performans Değerlendirme Süreç Yönetim Sistemi-İPSİS Oluşturulması (İP.10)

Anahtar Kelimeler: Performans Yönetimi, Performans Ölçüm Modeli, İdari Personel, Üniversite

DEVELOPMENT OF ADMINISTRATIVE STAFF PERFORMANCE MANAGEMENT SYSTEM IN UNIVERSITIES: THE CASE OF ATATURK UNIVERSITY

Abstract

Within the scope of this study, a model is being developed to measure the performance of administrative staff working at Atatürk University. There are several examples of performance evaluations for administrative staff at universities in our country, such as Karadeniz Teknik, Beykent, Aksaray, Afyon Kocatepe, Tarsus, and Kırıkkale. However, all these methods rely on the subjective scoring of administrative staff by their superiors regarding certain issues, similar to past record-keeping applications. Such performance measurements are insufficient for assessing the capacity of administrative staff to fulfill the vision and mission of universities. Therefore, this project proposes a performance measurement method that can objectively, concretely, and evidence-based assess all activities carried out by administrative staff over the course of a year. In this context, the aim is to present a performance measurement model for administrative staff that can be applied at the national level across all universities, specifically tailored for Atatürk University staff. A model will be developed that operates in a manner identical to the academic staff performance evaluation system currently implemented at the university. This approach seeks to achieve a common goal whereby all personnel contribute to the seven-layer governance model that articulates the university's fundamental mission. The objective is to identify the activities of all personnel related to educational contributions, research contributions, social contributions, and the intersections among these areas, as well as institutional contributions encompassing all aspects. These activities will be weighted using the Analytical Hierarchy Process method.

Keywords: Performance Management, Performance Measurement Model, Administrative Staff, University

Kaynakça

Dilekçi, Ü. ve Nartgün, Ş. S. (2020). İş performansının bir boyutu olarak uyumsal performans: kuramsal bir çerçeve. *Ankara Universitesi Egitim Bilimleri Fakultesi Dergisi, 53*(1), 301-328.

Göktaş Kulualp, H. (2018). Sağlık sektöründe çalışan performansının değerlendirilmesine yönelik bir yol analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi, 10*(4), 600-624.

Göküş, M., Bayrakçı, E. ve Taşpınar, Y. (2014). Kamu performans yönetiminin memurlar tarafından değerlendirilmesi: Bir alan çalışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 31*(1), 57-73.

Karaman, M., Karatepe, H. K. ve Kuşcu, F. N. (2019). Sağlık işletmelerinde performans değerlendirme ve ölçme yöntemleri hakkında bir derleme çalışması. *Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami ve Politik Bilimler Dergisi, 4*(1), 153-171.

Kesen, M. (2015). Örgütsel demokrasinin çalışan performansı üzerine etkileri: örgütsel özdeşleşmenin aracılık rolü. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6*(2), 535-562.

Serdar, A. (2002). Kamu iktisadi teşebbüslerinde ücretlendirmede yeni yaklaşımlar (memur statüsünde çalışanlar açısından bir değerlendirme). *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21*(1), 53-61.

Tayfun, A. ve Çatır, O. (2013). Örgütsel sessizlik ve çalışanların performansları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi, 5*(3), 114-134.

Tiyek, R. (2016). Büyükşehir belediyesi memur personel performans değerlendirme uygulamalarının değerlendirilmesi. *Yerel Politikalar, 1*(4), 82-115.

Tunçer, P. (2013). Örgütlerde performans değerlendirme ve motivasyon. *Sayıştay dergisi* (88), 87-108.

Uzuntarla, Y., Ceyhan, S. ve Fırat, İ. (2017). Çalışan performansının incelenmesi: Sağlık sektörü örneği. *Gulhane Medical Journal, 59*(1), 16-20.

Üstün, F. ve Büyükbaş, Ş. M. (2020). Uyum performansı ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: güvenirlik ve geçerlik analizi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6* (2), 637-656.

Yalçınsoy, A. (2018). Algılanan örgütsel sessizlik ve işgören sessizliği davranışının işgören performansına etkisinin analizi. *The Journal Of Social Science, 2* (3), 1-11.

Yenice, E. (2006). Kamu kesiminde performans değerlendirmesi. *Maliye Dergisi, 150* (1), 122-132.

TÜRKİYE'NİN KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE POLİTİKASININ ULUSAL EYLEM PLANLARI KAPSAMINDA ANALİZİ

Seda ÖZ YILDIZ[1]

Genişletilmiş Özet

Dünyada ve Türkiye'deki kadın hareketlerinin bir kazanımı olarak kabul edilen devletin kadına yönelik şiddetle mücadele hedefi, 1990'lı yıllarda hem uluslararası politika belgelerine hem de Türkiye'nin kamu politikalarına dahil edilmeye başlanmıştır. Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerinin yeniden ivme kazandığı 2000'li yılların başlarında ise, Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele politikaları, kurumsallaşmaya başlamıştır. Bu gelişmeyle eş zamanlı olarak, söz konusu sorunla mücadele, ulusal politika belgelerine dahil edilmiştir. 1990'lı yıllarda Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelenin en başta kurumsalcı bir yaklaşımla ele alınmadığı söylenebilir. Bahse konu yıllar, kadının ekonomik ve sosyal yönden güçlendirilmesine yönelik politikalara öncelik tanınan yıllardır. Bu çerçevede 1990 yılında "Türk kadınının eğitim seviyesini yükseltmek, tarım, sanayi ve hizmetler kesiminde ekonomik hayata katılımını artırmak, sağlık, sosyal ve hukuki güvenliğini sağlamak ve böylece kadının statüsünü genel olarak geliştirmek üzere eşitlik içinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettiği statüyü kazandırmak üzere"[2] Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) teşkil edilmiştir. Kuruluş tarihinden bu yana zaman içerisinde çeşitli yürütücü kurumlara bağlanarak görevini ifa eden KSGM, 2004 yılında 5251 sayılı Kanun ile bugünkü teşkilat yapı ve sorumluluklarına sahip olmuştur. KSGM, 2000'li yıllar itibariyle aynı zamanda kadına yönelik şiddetle mücadele noktasında aynı zamanda Türkiye'de öncü koordinasyon kurumu görevi üstlenmiştir. KSGM tarafından 2007 yılından itibaren günümüze kadar kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin dört Ulusal Eylem Planı oluşturulmuştur. Söz konusu Eylem Planlarından ilki 2007-2010 yıllarını, ikincisi 2012-2015 yıllarını kapsayan dört yıllık süreçlerde hazırlanmış iken üçüncüsü 2016-2020 yıllarını, dördüncüsü 2021-2025 yıllarını kapsayan beş yıllık süreçlere ilişkin olarak uygulamaya girmiştir.

Politika analizleri, kamu yönetimi literatürünün önemli bir çalışma alanını oluşturmaktadır. Politika analizleri sayesinde herhangi bir sorun ya da gündeme ilişkin geliştirilmiş politikaların güçlü ve zayıf yönleri derinlemesine incelenerek anlaşılabilmesi ve olası değişikliklerin belirlenmesi mümkündür. Ulusal eylem planları da herhangi bir politika hedefine yönelik olarak hükümetlerin belirtilen bir hedefe yönelik ulusal, uluslararası ve bölgesel yükümlülüklerinin yerine getirilmesini desteklemek maksadıyla verilen öncelikler ile yapılan/yapılması planlanan eylemlerini gösteren önemli politika

[1]Prof. Dr., Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, ozseda@gmail.com/seda.ozyildiz@pa.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2130-3938.

[2] T.C. Resmî Gazete. 1211 Sayılı Kanun ile 2547 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığının Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. 20 Nisan 1990 Sayı : 20498. Başbakanlık Basımevi.

belgeleridir. Buradan hareketle, bu çalışmanın konusu, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bağlısı KSGM koordinasyonunda 2007-2025 yılları arası dönemde uygulanan dört adet Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'nın karşılaştırması ile Türkiye'deki kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının analizidir.

Çalışmada hedeflenen amaca ulaşmak için temel politika analizi modellerinden olan süreç analizi takip edilmiştir. Süreç analizi, kamu politikalarının bir süreç dahilinde- hem artırımcı hem de ussal yönden- dış aktörlerle etkileşimli olarak kamu politikalarının nasıl sürdürüldüğüne yönelik bir bakış açısına imkan vermektedir. Aynı zamanda süreç analizi, kamu politikalarının aktörleri ve normatifliği kadar değişen koşullar dahilinde kronolojik değişimlerin anlaşılması açısından da önemli bir metot olarak kabul edilmektedir. Çalışmanın zamansal kapsamı olan 2007-2025 yılları arasındaki kadına yönelik şiddet politikalarının analizi açısından süreç analizi modelinin uygun bir kuramsal çerçeve sunacağı düşünülmektedir.

Çalışma temel olarak şu soruya yanıt aramaktadır: "Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele alanında izlenen kamu politikası sürecindeki olası değişim ve dönüşümler nelerdir?" Çalışmanın temel sorusuna yanıt için metodolojik yönden Türkiye'de oluşturulan/izlenen ulusal eylem planları arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılacak, ardından olası değişimlerin nedenleri yorumlanacaktır. Betimsel desen içinde yanıt aranan bu temel araştırma sorusu için nitel veri analizi kullanılmıştır. Bu kapsamda 2007-2010, 2012-2015, 2016-2020 ve 2021-2025 yılları arası dönemler için yayınlanmış Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planlarının içeriklerinin analizinde beş temel kategori belirlenmiştir: (i) Amaç ve Hedefler (ii) Ulusal eylem planlarında yer alan ulusal ve uluslararası gelişmeler, (iii) Temel alınan yasal mevzuat ve kavramlar (iv) Şiddet mağduru kadına yönelik koruyucu ve önleyici hizmetler (v) Ulusal eylem planlarında yer verilen aktörler. Bahsi geçen kategoriler altında derlenen ulusal eylem planları verileri, kendi aralarında karşılaştırılarak süreç açısından devamlılık ve değişikliklerin izleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele politika analizine ilişkin ulusal literatürde rastlanan en güncel çalışma 2015 yılına dairdir. Diğer taraftan farklı parametre ve modelle üzerinde çalışılan en güncel belge ise III. Ulusal Eylem Planı'dır. Bu çalışmaya benzer diğer kamu politikası analiz çalışmalarının ise toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine odaklandığı görülmüştür. Süreç analizi modelinin ise kamu politikaları analizlerinde yeteri kadar kullanılmadığı göze çarpmaktadır. Söz konusu tespitler, bu çalışmanın özgün yanına işaret etmektedir.

Çalışmanın sonunda elde edilen bulgular, Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının süreçsel olarak uluslararası mevzuat ve gelişmelerden ziyade ulusal mevzuatla kurulan bağın daha güçlü olduğu göstermektedir. Bu noktada 2012 yılında kabul edilerek yürürlüğe giren 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kanunu ve akabinde

yayımlanan ilgili genelge ve yönetmelikler, söz konusu eylem planlarının içeriğine doğrudan etki etmiştir. Amaç ve hedef yönünden başta kadının güçlendirilmesine yönelik eğitim, istihdam gibi makro politikalar, sonrasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik zihniyet dönüşümünü amaçlayan politikalarla eş güdümlü kurgulanırken ilerleyen süreçte hedefler mikro politikalar yönünden çeşitlendirilmiştir. Ulusal eylem planlarında 2007 yılından bu yana kadına yönelik şiddetle mücadele politikasının uygulanmasına giderek daha fazla sayıda aktör, paydaş kurum ve kuruluşun dahil edilmesi ise tespit edilen önemli bulgulardan biridir. Son olarak ulusal eylem planlarında kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin veri ve istatistiksel çalışmaya süreç içerisinde daha fazla yer verildiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası, Eylem Planı, Kadına Yönelik Şiddet, Politika Analizi

ANALYSIS OF TURKEY'S POLICY ON COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMEN IN THE CONTEXT OF NATIONAL ACTION PLANS

Abstract

The subject of this study is the policy analysis of combating violence against women by comparing the National Action Plans (NAP's) for Combating Domestic Violence against Women implemented in Turkey since 2007. The process analysis model was followed for this policy analysis, since it is accepted as an appropriate method for the chronological description of public policies within changing conditions. Within the scope of the study, the NAP's for Combating Violence against Women published between 2007-2010, 2012-2015, 2016-2020 and 2021-2025 were analyzed and five main categories were identified for the content: (i) Goals and Objectives (ii) National and international developments included in NAP's, (iii) Underlying legislation and concepts (iv) Protective and preventive services for women victims of violence and (v) Actors. The data on NAP's compiled under the aforementioned categories were compared among themselves to reveal continuity and changes in terms of process. The findings of the study show that national developments and legislation are more influential than international ones on policies to combat violence against women in Turkey. In particular, the Law No. 6284, which was adopted and entered into force in 2012, and the related circulars and regulations issued subsequently, have been a turning point in the change. In terms of goals and objectives, NAP I included macro policies relating to empower women, followed by mindset transformation to ensure gender equality and finally micro policies. Since 2007, more and more actors, stakeholder institutions and organizations have been included in the NAP's. It was observed that statistical studies on combating violence against women were included more in the process.

Keywords: Public Policy, Action Plan, Violence Against Women, Policy Analysis

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ DEĞERLENDİRMELERİNE GÖRE TÜRKİYE'DE KADIN CİNAYETLERİ

Belemir ŞENGÜL[1]

Genişletilmiş Özet

Sosyal politika disiplini içerisinde "kadınlar" dezavantajlı gruplar statüsünde değerlendirilmekte, özel olarak politika üretilmesi gereken gruplardan birini oluşturmaktadır. Bu durum her ne kadar pozitif bir gösterge olarak değerlendirilse de günümüzde geldiğimiz noktada kadınların sahip oldukları dezavantajları ortadan kaldırmakta yetersiz kalmaktadır. Bu durumda asıl olan kadınlara yönelik düzenleyici politikalardan ziyade kadınların dezavantajlarını ortadan kaldırmaktır.

21.yy'ın ilk çeyreğini geride bıraktığımız bu günlerde kadına ilişkin sorunlar devam etmektedir. Bu sorunlar kimi zaman akademik arenada çalışma konusu olmakta kimi zaman ise toplumsal düzeyde tartışma konusu olmaktadır. Kadınların gerek toplumsal hayatta gerekse çalışma hayatında karşılaşmış oldukları sorunlar şiddetlenerek devam etmektedir. Kadınların toplumsal hayatta karşılaştıkları sorun alanları; toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumsal normlar ve önyargılar, ev içi bakım rolleri, eğitimsizlik, cinsiyet temelli eğitim ve kariyer seçimleri, aile içi ve kamusal şiddet, toplumsal baskı, ayrımcılık, güvensizlik, sözel, fiziksel ve cinsel taciz, iş aile çatışması ve siyasi temsil eşitsizliği olarak ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra kadınların çalışma hayatında karşılaştıkları sorun alanları ise; enformel çalışma, işsizlik, cinsiyet ayrımcılığı, mesleki eğitimde eşitsizlik, iş bulma ve yükseltilmede eşitsizlik, ücretlendirmede eşitsizlik, psikolojik taciz (mobbing), taciz, şiddet, kariyer gelişiminde engeller (cam tavan sendromu, cam uçurum, kraliçe arı sendromu, kırık basamak vb.) ve örgütlenme sorunları biçiminde özetlenebilir. Genel olarak ifade etmek gerekirse kadınların toplumsal hayatta ve çalışma hayatında dezavantajlı gruplar içerisinde değerlendirilmelerinin en önemli sebebi toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ve bu kapsamda ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri gereğidir.

Bahsedilen sorunlar paralelinde ev içinde ya da kamusal alanda gerçekleşen kadına yönelik şiddetin ve kadın cinayetlerinin en önemli nedeni patriyarkal düzen içerisinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği kapsamında ortaya çıkan güç ve iktidar ilişkileridir. Türkiye'de neredeyse her gün en az bir kadın çeşitli sebepler gerekçe gösterilerek öldürülmektedir. Türkiye'de kadın cinayetlerine ilişkin olarak resmi verilere ulaşmak noktasında önemli eksiklikler mevcuttur. Konuya ilişkin olarak son dönemlerde sivil toplum örgütleri tarafından kadın cinayetlerine yönelik veri tabanı oluşturmak adına birtakım girişimler bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı Türkiye'de gerçekleşen

[1] Öğr. Gör., Kırklareli Üniversitesi, Lüleburgaz Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, belemirsengul@klu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2223-2393.

kadın cinayetlerini sivil toplum örgütleri değerlendirmelerine göre incelemektir. Bu kapsamda yazılı ve görsel medyada yer alan haberlerden ve sivil toplum örgütleri tarafından oluşturulan kaynaklardan ve istatiksel verilerden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda "Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu", "kadincinayetleri.org" ve "bianet.org (Bağımsız İletişim Ağı)" tarafından hazırlanan dokümanlar incelenmiştir.

Türkiye'deki kadın cinayetlerine ilişkin veri tabanı eksiliğinden hareketle "Kadın Cinayetleri Platformu" medyaya yansıyan kadın cinayetlerini haritalandırmak üzere 2010-2020 dönemini kapsayan bir çalışma faaliyetini üstlenmiştir. Bu haritalandırma faaliyeti "bianet.org- Erkek Şiddeti Çetelesi" cinayet verileri baz alınarak yapılmıştır. Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre 2010- 2020 dönemi içerisinde 2534 kadın çeşitli bahaneler ile öldürülmüştür. Bu bahaneler arasında "bilinmeyen sebepler, kadının ayrılma/boşanma isteği, aldatılma şüphesi, maddi kaynaklı sebepler, gündelik hayata dair sorunlar, namus/ töre, dolaylı cinayetler, kıskançlık, erkeğin ve barışma isteğinin reddedilmesi, cinsel saldırı, kaza iddiası, kadının karar ve tercihlerine ilişkin sebepler, hırsızlık, erkeğin hizmet beklentisi ve diğer sebepler" yer almaktadır. Kadın cinayetlerinin failleri ise "kocası, erkek arkadaşı, tanıdığı bir erkek, eski kocası, akrabası, babası, erkek kardeşi, saldırgan, eski erkek arkadaşı, dini nikahlı kocası, oğlu, damadı, kayınpederi, üvey oğlu ve üvey babası" biçiminde ifade edilmektedir. Failler tarafından işlenen kadın cinayetlerinin 534 tanesi boşanma davası/ ayrılık, 517 tanesi şiddet/ tehdit/ taciz, 342 tanesi ise resmi makamlara başvuru sürecinde gerçekleşmiştir. Bunun yanı sıra kadın cinayetlerinin en fazla olduğu ilk beş şehir sırasıyla; İstanbul (347), İzmir (176), Ankara (135), Adana (125) ve Antalya (110) şeklindedir. Öldürülen kadınların %40,4'ü 24-40 yaş, %20,9'u 41-55 yaş, %19'4'ü 19-25 yaş aralığında yer almaktadır.

"Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu" tarafından hayata geçirilen "Anıt Sayaç: Şiddetten Ölen Kadınlar İçin Dijital Anıt" 2008-2024 döneminde öldürülen kadınların sayısını göstermektedir. Bu verilere göre 2024'te 421, 2023'te 418, 2022'de 409, 2021'de 433 ve 2020'de 419 kadın öldürülmüştür. Bu platform tarafından hazırlanan "2024 Kasım Raporuna" göre 32 kadın cinayeti ve 26 şüpheli kadın ölümü gerçekleşmiştir. Kadın cinayetlerinin ve şüpheli kadın ölümlerinin en fazla gerçekleştiği il İstanbul'dur. Kasım ayı içerisinde öldürülen 32 kadının %53'ü evli olduğu erkek tarafından, %16'sı ise birlikte olduğu erkek tarafından öldürülmüştür. Kadınların %50'si ateşli silah, %25'i boğarak ve %19'u kesici alet kullanılarak öldürülmüştür. Ayrıca kadınların %63'ünün öldürüldüğü yer evleridir. Kadınların öldürülme bahaneleri arasında %72 tespit edilemeyen nedenler, %22 hayatına dair karar alma ve %6 ile diğer nedenler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra öldürülen kadınların %65'i evlidir. Yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise öldürülen kadınların %35'i 25-35, %31'i ise 36-65 yaş aralığında yer almaktadır. Öldürülen kadınların %81'inin çalışma durumu tespit edilemezken %19'u bir işe sahiptir. Son olarak öldürülen kadınların %50'si çocuk sahibidir.

Sonuç olarak, Türkiye'de kadın cinayetlerine ilişkin olarak güncel ve resmi makamlar tarafından açıklanan verilere ulaşmak noktasında yaşanan sorunlar sivil toplum örgütlerini konuya yönelik olarak çözüm üretmeye itmiştir. Bu doğrultuda günümüzde sivil toplum örgütlerinin kurumsal çabaları ile Türkiye'deki kadın cinayetlerinin niceliksel durumunu değerlendirmek mümkün olmaktadır. Bu örgütlerin de ifade ettiği gibi kadın cinayetleri sadece sıradan bir sayıdan ibaret değildir, her bir sayının ardında birtakım yaşam öyküleri, hiç yaşanmamış bir hayat, geride kalan çocuklar ve aileler yer almaktadır. Kadın cinayetleri bireysel değil, toplumsal bir kayıptır. Kadın cinayetleri dâhil olmak üzere konuya ilişkin tüm sorun alanlarına yönelik yapılması gerekenlerin başında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak gelmektedir. Bundan dolayı kadın cinayetlerini önlemek ve kadın haklarını korumak adına ulusal ve uluslararası birtakım düzenlemelerin yanı sıra 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" ile İstanbul Sözleşmesi olarak bilinen "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi" son derece önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Örgütleri, Kadın, Kadın Cinayetleri

FEMICIDES IN TURKEY ACCORDING TO THE ASSESSMENTS OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS

Abstract

Women in disadvantaged groups face certain problems in social and working life. The most important reason for violence against women and femicides that occur at home or in public spaces is the power and authority relations that emerge within the scope of gender inequality within the patriarchal order. In Turkey, at least one woman is killed almost every day for various reasons. There are significant deficiencies in accessing official data on femicides in Turkey. In recent years, there have been some initiatives by civil society organizations to create a database on femicides. Starting from this point, the aim of the study is to examine femicides in Turkey according to the evaluations of civil society organizations. In this context, news in the written and visual media, sources created by civil society organizations and statistical data were used. In this context, documents prepared by the "We Will Stop Femicides Platform", "kadincinayetleri.org" and "bianet.org (Independent Communication Network)" were examined. According to the results of the study conducted by the "Femicide Platform", 2534 women were killed under various pretexts in Turkey between 2010 and 2020. The "Monument Counter: Digital Monument for Women Who Died of Violence", implemented by the "We Will Stop Femicide Platform", shows the number of women killed between 2008 and 2024. According to this data, 421 women were killed in 2024, 418 in 2023, 409 in 2022, 433 in 2021, and 419 in 2020.

Keywords: Civil Society Organizations, Women, Femicide

SAĞLIK HİZMETLERİ TEMEL KANUNU'NUN 12. MADDESİNİN POLİTİKA BAŞLATMA AŞAMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Merve İZCİ[1], Veysel ERAT[2]

Genişletilmiş Özet

Politika başlatma, politika döngüsünün temelini oluşturan aşamadır. Bu aşama, yeni politikaların tasarlandığı, geliştirildiği ve uygulanması için politika yapıcılara önerildiği süreci ifade etmektedir. Başlangıç aşaması olarak politika başlatma, genellikle dikkat gerektiren konuların belirlenmesi, rasyonel çözümlerin formüle edilmesi ve bu çözümler için politika çevrelerinden desteklerin harekete geçirilmesi ile şekillenmektedir. Bu süreç, kamu politikasının yönünü şekillendirmede kritik öneme sahiptir ve politika yapıcılar, araştırmacılar, medya ve kamuoyu olmak üzere resmi ve resmi olmayan çeşitli paydaşları içermektedir. Her aktör politikaların çeşitli aşamalarında önemli roller üstlense de özellikle medya; belirli politikalarda kamuoyunu etkileyebileceği, politika gündemlerini şekillendirebileceği ve çeşitli paydaşların katılımlarını kolaylaştırabileceği için önemlidir.

Literatür incelendiğinde, geleneksel medya kullanımı, sosyal medya ve kamusal tepkilerin dinamikleri de dahil olmak üzere medyanın politika başlatma sürecini nasıl etkilediğine dair çeşitli boyutlardan söz edilmektedir. Medyanın politika başlatma sürecindeki temel işlevlerinden biri, farkındalık oluşturma ve hükümetin dikkatini gerektiren konulara öncelik verme konusundaki etkisidir. Medya, kritik politikalar etrafında etkili biçimde tartışmalar başlatabilmekte ve böylece politikaların benimsenmesi için zemin oluşturabilmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, medya ve kamuoyu arasındaki etkileşimin, politika başlatma aşamasında bir kamu politikasının gündeme alınması ve başlatılmasındaki etkisini anlamaktır. Bu bağlamda, sağlık çalışanlarına yönelik şiddetle mücadele amacıyla çıkarılan "12. madde" çalışmanın nesnesi olarak seçilmiştir. Diğer bir ifadeyle ilgili maddenin politika başlatma aşaması açısından analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet, Türkiye'nin sağlık sistemi içinde uzun yıllardır çözülmeyi bekleyen önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Bu sorun, yalnızca sağlık hizmetlerinin sunumunda aksamalara neden olmakla kalmamakta, aynı zamanda sağlık çalışanlarının güvenliğini ve refahını da ciddi biçimde tehdit etmektedir. Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'na sonradan eklenen 12. madde, bu sorunu ele almak için önemli bir adım olarak ortaya çıkmıştır. Bu madde, sağlık çalışanlarının güvenliğini sağlamak amacıyla, onları şiddetten koruyacak yasal tedbirler içermektedir. Çalışmanın odak noktası, medyanın ve kamuoyunun bu

[1]Doktora Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, mrvzc001@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-3050-2533.
[2] Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, veyselerat@hotmail.com , Orcid: 0000-0002-0735-5432.

politikanın oluşturulması sürecindeki rolü ve etkisidir.

Araştırma, medyanın şiddet olaylarını nasıl gündeme taşıdığı, kamuoyunda nasıl bir farkındalık oluşturduğu ve yasa yapıcıları nasıl harekete geçirdiğini incelemektedir. Bu bağlamda, sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin medyada yer alış şekli, kamuoyunun bu olaylara tepkisi ve 12. maddenin gündeme gelişinde medyanın oynadığı rol detaylı olarak ele alınmıştır. Maddenin kabulünden önceki dönemde, medyanın sağlıkta şiddet olaylarını nasıl gündeme taşıdığı ve bu olayların kamuoyunda nasıl bir yankı uyandırdığı analiz edilmiştir. Çalışma, medya içeriklerinin, yasa yapıcıları yönlendiren ve kamuoyunu harekete geçiren bir araç olarak işlev gördüğünü varsaymaktadır. Bu bağlamda, çalışma, politika başlatma literatürüne hem teorik hem de pratik katkılar sağlamayı hedeflemektedir.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemleri benimsenmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında literatür taraması yapılmıştır. Kamu politikası, medya etkisi, sağlıkta şiddet ve politika başlatma süreçleri gibi anahtar kavramlar üzerinden yapılan tarama, çalışmanın teorik altyapısını oluşturmuştur. İkinci aşamada, medya içerik analizi ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır. Bu kapsamda, 12. maddenin yasalaşmasından önceki dönemde ulusal medyada yayımlanan sağlıkta şiddet olaylarına ilişkin haberler, televizyon yayınları, gazete haberleri ve sosyal medya paylaşımları analiz edilmiştir. Üçüncü aşamada, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tutanakları, yasa tasarısının gerekçesi ve yasa yapıcıların konuşmaları incelenmiştir. Tutanaklarda, yasa yapıcıların medyaya ve kamuoyuna atıfta bulunup bulunmadığı, varsa bu atıfların yasanın içeriğini nasıl şekillendirdiği değerlendirilmiştir. Bu yöntemler, medyanın politika başlatma süreçlerindeki etkisini ve bu süreçteki dinamikleri anlamaya yönelik kapsamlı bir veri seti sunmuştur.

Araştırmanın bulguları, medyanın sağlık çalışanlarına yönelik şiddet olaylarını kamuoyunun dikkatine sunmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Türkiye'de sağlık çalışanlarına yönelik şiddeti ele alan politikaların başlatılmasında medya, sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin yaygınlığına dikkat çekerek bunu acil eylem gerektiren bir sosyal mesele olarak çerçevelemiştir. Bu durum, kamu algısını ve politika söylemlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bazı haber kaynakları, sağlık çalışanlarını korunmayı hak eden mağdurlar olarak göstermekteyken, bazıları da sağlık çalışanlarını uğradıkları şiddetin sorumlusu olarak gösteren ifadeler kullanmışlardır. Her iki haber şekli de bu konunun gündeme gelmesinde etkili olmuşlardır. İlkinde, sağlık çalışanlarının güvenliklerini arttırmayı amaçlayan politikalar için kamuoyu desteği harekete geçirilirken; ikincisinde konu önemsizleştirilerek ilgililerin tepkisine yol açılmıştır.

Medya, sağlık çalışanları, sendikalar ve sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere çeşitli paydaşların savunuculuğu için bir kanal görevi görmüştür. Bu gruplar, genellikle endişelerini dile getirmek, kişisel hikayelerini paylaşmak ve şiddete karşı daha güçlü korumaları savunmak için medya platformlarını kullanmışlardır. Böylece, politika yapıcıları harekete geçmeye zorlayan bir

destek koalisyonu oluşturulmuştur. Öte yandan sosyal medya, kamuoyunu harekete geçirmek ve sağlık hizmetleri ortamlarında şiddetle ilgili vakaları ortaya çıkarmak için güçlü bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle X gibi sosyal medya platformları, bireysel olayların geniş kitlelere duyurulmasında ve kamuoyu oluşturulmasında kritik bir araç olarak öne çıkmış; gerçek zamanlı tartışmalara ve bilgi paylaşımına imkân tanıyarak şiddet problemlerini hızlı bir şekilde ulusal gündeme taşımışlardır. Sağlıkta şiddetle ilgili haberler ve sosyal medya kampanyaları, toplumun geniş kesimlerini etkileyerek yasal düzenlemelerin yapılması yönünde güçlü bir irade oluşturmuştur. Ayrıca, politika oluşturma döngüsünde sosyal medya kullanımının şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırdığı ve böylece daha ilgili bir vatandaş kitlesini teşvik ettiği gösterilmiştir.

Sonuç olarak, medya, Türkiye'de sağlık çalışanlarına yönelik şiddeti ele alan politikaların başlatılmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Gündem belirleme, çerçeveleme ve savunuculuk yoluyla medya, kamuoyu algısını etkileyebilmekte ve politika reformları için gereken desteği harekete geçirebilmektedir. Ancak, bunun etkinliği, sorunların medyada yer alma kalitesine ve paydaşların medya ortamıyla bir şekilde ilişki kurabilme becerisine bağlıdır.

Anahtar Kelimeler: Politika Başlatma**,** Sağlıkta Şiddet, Medya, Kamuoyu

EVALUATION OF ARTICLE 12 OF THE BASIC LAW ON HEALTH SERVICES IN TERMS OF THE POLICY INITIATION PHASE

Abstract

Policy initiation is the foundation of the policy cycle and involves identifying problems that need attention, formulating solutions, and mobilizing support. In this process, the media play a critical role in shaping public opinion and influencing policy makers. This study analyzes the policy initiation process of Article 12, which was added to the Basic Law on Health Services to prevent violence against health workers. Violence against health workers is a long-standing problem in Turkey that has attracted public attention and influenced the formulation of legislation through media coverage. The research examines the agenda-setting, framing, and advocacy functions of the media by analyzing national media, social media content, and the proceedings of the Turkish Grand National Assembly (TBMM). The results of the study show that the media play an important role in bringing incidents of violence against health workers to the attention of the public. In initiating policies to address violence against health workers in Turkey, the media highlighted the prevalence of violence against health workers and framed it as a social problem requiring urgent action. This had a significant impact on public perception and policy discourse. In conclusion, the media plays a crucial role in initiating policies addressing violence against health workers in Turkey. Through agenda setting, framing and advocacy, the media can influence public perception and mobilize support for policy reforms. However, its effectiveness depends on the quality of media coverage of issues and the ability of stakeholders to engage with the media environment in some way.

Keywords: Policy Initiation, Violence in Health, Media, Public Opinion

KAMU YÖNETİMİNDE KARMAŞIK BİR SORUN NASIL OLUŞUR? YENİ DOĞAN ÇETESİ ÜZERİNDEN BİR İNCELEME

Tuna ÇELİK[1]

Genişletilmiş Özet

Kamu yönetimi, olgusal olarak sosyoekonomik bir örgütlenme biçimidir ve bu bağlamda köklü bir geçmişi vardır. Devletin çalışma nesnesi olduğu kamu yönetimi bilimi ise 20. yüzyılın ürünüdür ve yeni bir akademik disiplindir. Kamu yönetimi denince akla gelen ve başlangıçları farklı tarihlere denk gelen bu iki yaklaşımın en önemli ortak özelliği, toplumu ilgilendiren karmaşık sorunlar ile yakından ilişkili olmaları ve bu sorunların çözümü için öneriler geliştirmeleridir. Yani, *"wicked problems"* olarak tanımlanan ve Türkçe'ye *"karmaşık sorunlar"* şeklinde çevrilen kavram; adlandırma açısından yeni olsa da uğraş açısından insanlık tarihi ile yaşıttır.

Türkiye'de kamuoyunu meşgul eden konular içerisinde, sosyal güvenlik sistemine dair problemler ön sırada yer almaktadır. Asgari ücret, emeklilikte yaşa takılanlar uygulaması, kıdem tazminatı tartışmaları, belediyelerin sosyal güvenlik prim borçları, şehir hastanelerine dair haberler, hasta randevu sisteminde yaşanan aksaklıklar, kayıt dışı istihdam gibi sorunlar; uzun yıllardır ülkenin gündemini meşgul etmektedir. Tüm bu sosyal güvenlik alanına dair sorunlar; Türkiye'nin farklı birçok kamu politikası belgesinde (Cumhurbaşkanlığı yıllık planları, kalkınma planları, stratejik planlar vb.), uluslararası anlaşmalarda ve uluslararası politika belgelerinde geniş yer edinmektedir. Bu nedenle Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin yönetimi, önemli bir kamu yönetimi meselesidir ve çözüm bekleyen karmaşık sorunlar ile dolu bir alandır. Yenidoğan çetesi olarak isimlendirilen ve açığa çıktığı günden bugüne toplumda büyük bir huzursuzluk yaratan soruşturma da bahsi geçen karmaşık sorunların başını çekmektedir.

İlk olarak 27.03.2023 tarihinde, yenidoğan çetesine ilişkin Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi'ne (CİMER) isimsiz ihbar yapılmış ve 21.05.2023 tarihinde yenidoğan çetesi hakkında soruşturma başlatılmıştır. Ardından 28.09.2023 tarihinde, İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü tarafından konu ile ilgili denetim ve değerlendirme komisyonu oluşturulması istenmiş ve savcılık harekete geçmiştir. 2024 yılı Nisan ayı içerisinde, farklı illerde gerçekleştirilen eş zamanlı operasyonlarla 47 kişi gözaltına alınmış ve 22 kişi tutuklanmıştır. Daha sonraki süreçte; tutuklu şüphelilerin avukatlarının soruşturmayı yürüten savcıyı tehdit ettiği görüntüler ortaya çıkmış, örgütün 19 özel hastanede çalışan hemşire, doktor ve 112 Acil personelinden oluştuğu açıklanmış ve çetenin faaliyet gösterdiği hastanelerin ruhsatları iptal edilmiştir. Polis fezlekesi ve savcılık iddianamesinde yer alan bilgiler birlikte değerlendirildiğinde; örgütün farklı özel hastanelerin yenidoğan yoğun bakım ünitelerini

[1] Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Bilimleri Ana Bilim Dalı, celiktunahacettepe@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-7889-7327.

kiralayarak usulsüz bir biçimde işlettiği, acil çağrı merkezi ile anlaşarak örgüte ait yoğun bakım servislerine hasta sevkinin gerçekleştirildiği, Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan (SGK) fazla ödeme almak amacıyla yenidoğan bebeklerin uzun süre yoğun bakımda tutulduğu, örgüt üyelerinin hastanelere yapılacak denetimlerden denetim öncesi haberdar olduğu, bebeklere kasten yanlış tedavi uygulandığı ve bebeklerin sağlık durumunun olduğundan kötü gösterildiği, örgütün en az 12 bebeğin ölümünden bizzat sorumlu olduğu, usulsüz hasta nakilleri ile yatak doluluk oranlarının yüksek gösterildiği, ilgili servislerde ilaçların tüketilmeyerek kar amacıyla piyasada satıldığı ve örgüt içerisinde rüşvet zinciri ve belgede sahtecilik gibi yolsuzlukların olduğu belirlenmiştir. Son kertede, 2024 yılı Aralık ayı itibariyle yenidoğan çetesine ilişkin dava devam etmektedir ve ilk duruşma sonucu açıklanan karar neticesinde, 7 şüpheli daha tutuklanmıştır.

Özetlenen olay kronolojisinden de anlaşılacağı üzere yenidoğan çetesi konusu; problemin öngörülemez sorunlara yol açması, yayıldığı alan sebebiyle farklı birçok kamu politikası aktörünün sorumluluğuna girmesi ve soruna dair elde edilen bilgilerin çelişkili ve tutarsız olması açısından tam bir kamu yönetiminde karmaşık sorun örneğidir. Araştırmacıda, kamu yönetiminde karmaşık bir problemin nasıl ortaya çıktığı hakkında merak uyanmış ve yenidoğan çetesi örnek olayı üzerinden sorunsal açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmada yöntem olarak litaratür taraması yapılmıştır. Literatür taraması kapsamında kaynaklar, 3 farklı sınıflandırmaya tabi tutularak incelenmiştir. Bunlar; yenidoğan çetesine ilişkin yazılı ve görsel basında yer alan haberler, soruşturmaya dair bilgi ve belgeler (iddianameler, fezlekeler, soruşturma evrakları vb.) ve konunun karmaşık bir soruna dönüşmesine sebep olan sürece dair akademik ve idari kaynaklardır (sağlıkta özelleştirme, sosyal güvenlik mevzuatı, sağlık ve sosyal güvenlik reformu, kamu yönetiminde denetim vb.)

Araştırmacının ilk amacı, kamu yönetiminde bir sorunun nasıl karmaşık hale geldiğini örnek bir olay üzerinden açıklamaktır. Araştırmaya yön veren daha üstün amaç ise kamu yönetiminin toplum açısından ne kadar hayati bir çalışma alanı olduğunu göstermek ve ele alınan sorunun çözümü için farklı bakış açılarının geliştirilmesini sağlamaktır.

Araştırmacı, çalışmaya başlamadan önce 2 temel varsayım ile hareket etmiştir. İlk varsayım, kamu yönetiminde karmaşık olarak nitelendirilebilecek bir sorunun, meydana geldiği an ile sınırlandırılamayacağıdır. İkinci varsayım, karmaşık bir kamu yönetimi sorunu; problemin doğasından daha çok sorunun meydana geldiği yönetsel alandaki reform ve değişikliklerden doğabilir.

Yapılan literatür taraması ve incelemeler neticesinde elde edilen bulgular şöyle sıralanabilir:

1. Yenidoğan çetesi, Türkiye'de daha önce kamusal yanı ağır basan sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi ile yakından ilişkilidir. 2008 yılında sosyal güvenlik alanında yapılan reform sonrası; özel hastanelere, bu hastanelerin yenidoğan yoğun bakım servislerinde

kalan her bir bebek için, SGK tarafından günlük 8.000 (sekiz bin) Türk lirası ödeme yapılmaktadır. Özellikle 2008 yılından sonra Türkiye'de özel hastanelerin kamu hastanelerine oranla hızlı bir şekilde artması ve ülkenin kamu hastanelerinde yenidoğan yoğun bakım yatağı sayısının düşük olması, yenidoğan çetesi gibi bir karmaşık sorunun oluşmasına zemin hazırlayan ilk faktördür.

2. Yenidoğan çetesi, kamu yönetiminde denetimin ne kadar kritik bir role sahip olduğunu gözler önüne sermiştir. SGK; sağlık hizmeti sunucuları tarafından sunulan sağlık hizmetlerini, %5 gibi küçük bir oranda ve örneklem usulüyle seçilen faturalar üzerinden incelemektedir. Sağlık Bakanlığı ise bizzat hizmetlerle ilgili denetim ve soruşturma yapmaktadır. Dava sürecinde tanıklardan biri, denetimler gerçekleşmeden denetimden haberdar olduklarını ve önlem aldıklarını açıkça dile getirmiştir. Ek olarak, soruşturmada ihale usulü ile alınan yoğun bakım servislerinin başında, daha önce terör üyeliğinden hüküm giyen bir şahsın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, yenidoğan çetesi içerisinde devlet memurları da mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında hem sağlık hizmetlerinin denetiminin hem de sağlık sektöründe görev alan kamu personelinin denetiminin etkin bir şekilde gerçekleştirilemediği görülmektedir.
3. Sağlık Bakanlığı tarafından yenidoğan çetesine dair soruşturma başlatıldığı tarih sonrası da SGK, soruşturmaya taraf hastanelere ödeme yapmaya devam etmiştir. Bu açıdan bakıldığında, birbiri ile dirsek temasında olması gereken iki önemli kamu kurumu arasında koordinasyonun sağlanamadığı açığa çıkmaktadır. Kamu kurumları arasındaki iletişimin ve koordinasyonun zayıf olması, yenidoğan çetesinin faaliyetlerini kolaylaştırmıştır.

Şüphesiz Türkiye'de kamu yönetimi akademisi, kamuda derin yara açmış böyle bir sorunun açığa çıkarılması ve tekrar meydana gelmemesi için gereken özen ve çabayı göstermelidir. Kamu yönetimi; *"Çocuğu öldür, elli satürasyonlu çocuk mu olur?"* emri ile ölüme terk edilen bebeklerin, yaşamak için ihtiyaç duydukları derin nefes olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Karmaşık Sorun, Yenidoğan Çetesi

HOW DOES A WICKED PROBLEM IN PUPLIC ADMINISTARTION OCCUR? A REVIEW OF THE NEWBORN GANG

Abstract

The "Newborn Gang" is a perfect example of a wicked problem in public administration, because it leads to unpredictable problems, falls under the responsibility of many different public policy actors due to its widespread nature, and the information obtained about the issue is contradictory and inconsistent. The purpose of the research is to explain how a problem becomes complex in public administration through a case study. The higher objective of the research is to demonstrate how vital public administration is for society and to promote the development of different perspectives for solving this issue. The research conducted a literature review. Within the scope of the literature review, the sources were examined under three different classifications; news articles in the written and visual media related to the newborn gang, information and documents regarding the investigation, academic and administrative sources. The first assumption of the study is that a complex problem in public administration cannot be limited to the moment it occurred. The second assumption is that the problem arises from reforms and changes in the administrative area where it took place. As a result of the study, the factors that led to the emergence of the newborn gang as a complex issue were identified as the privatization of healthcare services, ineffective oversight Activities And Weak Coordination Between Public İnstitutions.

Keywords: Public Administration, Wicked Problems, Newborn Gang

AFET VE ACİL DURUMLARDA JANDARMA VE İTFAİYE TEŞKİLATLARI AÇISINDAN FRANSA VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

Cuma BOLAT[1]

Genişletilmiş Özet

Fransa ile Türkiye arasında anayasal ve idari açıdan benzerlikler bulunduğu kabul gören bir olgudur. Bu çalışmada afet ve acil durum yönetimi açısından Türkiye ile Fransa'nın jandarma ve itfaiye teşkilatları karşılaştırılmıştır. Bunun için her iki ülkedeki uygulamalara yönelik literatür taraması yapılmış, mevzuat araştırılmıştır.

Karşılaştırmalı analiz, sosyal ve siyasal bilimlerde araştırmacılara kıyaslama yaparak değerlendirmeler yapma olanağı sağlar. Aynı yapı, olgu ya da durum, birden fazla ülkede karşılaştırıldığında genelleme olasılığı bulunmaktadır. Tek ülke üzerine yapılan bir çalışma dar kapsamlıdır ve genelleme yapmak zordur. Karşılaştırmalı araştırmalarda, bir teori araştırmaya uygulanabilir fakat teoriyi test etmek söz konusu değildir ve sadece sınırlı genellemeler yapılabilir (Aydın ve Hanağası, 2017: 66).

Fransa'da doğal afetler bakımından genel iç güvenliği sağlamak İçişleri Bakanlığı'nın sorumluğundadır. Acil hizmetler, sivil güvenlik müdahale organizasyonuna "Organization des SECours "(ORSEC) Planına dayanmaktadır Gerçekte bir sivil güvenlik acil durum planı olan ORSEC; acil durumun birden fazla yetki alanını aşması ve yerel mekanizmaların yeterli olmadığı durumlarda, genel acil durum planı (Kurtarma Organizasyon Prosedürü) olarak kullanılmaktadır (Fransa- Avrupa Komisyonu.europa.eu). ORSEC planı, afet ve acil durumlarda Valiyi kurtarma operasyonlarının merkezine yerleştirmektedir. Sivil Koruma ve Kriz Yönetimi Genel Müdürlüğü (Direction Générale de la Sécurité Civile et de la Gestion des Crises /DGSCGC) ifadesiyle ORSEC, "kamu ve özel sektör oyuncularını bir araya getiren bir organizasyon" dur. Bu grup devlet, yerel yönetimler, şebeke operatörleri ve sivil koruma derneklerinden oluşmakta olup eyalette devleti temsil eden polis yetkilisi olan valinin yönetimi altındadır. Bu plan, belediye sınırlarını aştığı sürece, öngörülebilir olsun ya da olmasın, her türlü acil durumla başa çıkmak için kullanılabilir. Fransa'da afet ve acil durumlarda önemli görevleri olan kurumlar Jandarma ve İtfaiye' dir (Fransa İçişleri Bakanlığı, 2024).

Fransız Jandarma Teşkilatı: Fransa'da Jandarma teşkilatı, Savunma Bakanlığı'na bağlı iken 2009 tarihli 971 sayılı Kanunda yapılan değişiklik ile işlevsel ve organik anlamda İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır. Jandarma, İçişleri Bakanlığı'na tam olarak bağlı gözükmekle birlikte, Savunma Kanununa göre askeri bir güç olarak askeri statüsünü korumakta eğitim, disiplin milli savunma ve

[1] Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi; Sivil Savunma Uzmanı, Kadıköy Belediyesi, orontes1976@gmail.com. Orcid: 0000-0001-8875-7056.

askeri görevler açısından Silahlı Kuvvetlerle organik bağını devam ettirmektedir. Fransız ordusu kadrosunda görev yapan sayıca az da olsa Jandarma subayı bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Jandarma Genel Müdürlüğü ve Polis Genel Müdürlüğü'nün yanı sıra, Sivil Güvenlik ve Kriz Yönetimi Genel Müdürlüğü, İç Güvenlik Genel Müdürlüğü, Fransa'da bulunan Yabancılar Genel Müdürlüğü ve Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü de Fransa İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır (Altundaş ve Pustu, 2023:73-74-77).

Fransız İtfaiye Teşkilatı; Fransa'da iki tür itfaiye teşkilatı vardır: Paris İtfaiye Tugayı (Kara Kuvvetleri) ve Marsilya Deniz İtfaiye Taburu (Donanma), Paris ve Marsilya'ya yangın koruması sağlayan askeri birimlerdir. İtfaiye teşkilatı**,** birkaç istisna dışında çoğunlukla Fransa departmanlarını yönelik yerel itfaiye teşkilatları halinde organize edilmiştir. Fransa'da itfaiye personeli, profesyonellerden ve gönüllü itfaiyecilerden oluşur. İtfaiye teşkilatı yangın söndürme görevinin yanı sıra; trafik kazaları, doğal afetler, deniz kazaları, enkaz kaldırma, zor durumdaki insan ve hayvanlara yardım, ölülerin kaldırılması gibi görevleri de üstlendiği için, aynı zamanda bir yardım kuruluşu olarak da kabul edilir. Ülke genelinde görevli profesyonel itfaiyeci yaklaşık 36 bin olduğu halde, sivil gönüllülerin sayısı 200 bin civarındadır. Paris ve Marsilya farklı olarak "Paris İtfaiyeciler Tugayı" adında yaklaşık 8 bin 500 askeri personelden oluşan ve bir tuğgeneralin komutasında olan bir teşkilat tarafından korunmaktadır. Bu askerlerin de itfaiyeci görevi göz önüne alındığında toplam nüfusa oranla itfaiyeci sayısı diğer ülkelere göre fazladır. Profesyonel itfaiyeciler, bağlı oldukları itfaiye merkezinde hazır bulundukları halde, gönüllü itfaiyeciler ihbar anından itibaren en geç 5 dakika içinde merkeze ulaşabilecekleri mesafelerde, kendi profesyonel işlerinde çalışmaktadırlar. Gönüllü itfaiyeciler, görev yaptıkları saat başına ücret alırlar. Sadece gönüllülerin görev yaptığı yerler de bulunmaktadır. Gönüllü itfaiyecilerden de yararlanılan karma merkezlerde, gönüllü itfaiyecilerin sayısı profesyonel itfaiyeci kadrosunun en az üç katıdır. İtfaiye istasyonları, sorumlu şehirde en çok 10 dakika, kırsal alanda ise en çok 20 dakikada müdahale edebilecek şekilde konumlandırılmıştır. Ayrıca, ihtiyaç halinde gidebilecekleri ikinci derecede sorumlu oldukları bölgeler de bellidir (Kılıç, 2010: 8-10).

Türkiye'de Jandarma Teşkilatı; 2016 yılında 668 sayılı KHK ile Jandarma Genel Komutanlığı İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır. Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı; Polis görev sahası dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir. Ancak, belediye sınırları içinde olmakla birlikte hizmet gerekleri bakımından uygun görülen yerler, Jandarmanın görev ve sorumluluk alanı olarak tespit edilebilir. Jandarma'nın Olağanüstü durum ve olaylara ilişkin görevleri şöyledir; "*Jandarma; yangın, sel, deprem, toprak kayması, çığ ve benzeri olaylardan bilgi edindiğinde, kendi amirlerine ve ilgili kamu görevlilerine haber verir. Ayrıca gecikmeksizin olay yerine gider ve gerekli bütün önlemleri alır. Yangının nedenlerini, diğer olayların yol açtığı zararları ve kurtarılan nesnelerin cins ve miktarını saptar.*

Olayla ilgili olarak düzenlenen tutanağın bir örneğini mülki amire, bir diğer örneğini de Cumhuriyet savcılığına verir" (Jandarma Genel Komutanlığı,2024).

Türkiye'de İtfaiye Teşkilatı: Dünyada yerel ve merkezi yönetimler tarafından sunulan itfaiye hizmetleri, Türkiye'de yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir (Yavuz ve Bozatay,2015: 785). 1714 yılında Tulumbacılar adıyla yeniçeri ocağına bağlı olarak kurulan Türk İtfaiyeciliğinin Askeri kimliği 209 yıl sonra sona ererek 25 Eylül 1923'de Belediyelere devredilmiştir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, İtfaiye Daire Başkanlığı,2024). Belediyeler tarafından sunulan itfaiye hizmetleri açısından önemli bir düzenleme de 1984 yılında yürürlüğe giren 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'dur. Bu Kanun'la birlikte itfaiye hizmetleri büyükşehir belediyelerinin görev alanına girmiş ve büyükşehirler ile il merkezlerinde müdürlük olarak hizmet veren itfaiye teşkilatları 10.10.1997 tarihinde büyükşehir belediyelerinde itfaiye daire başkanlıklarına dönüştürülmüştür. Ülkemizde büyükşehir belediyelerinde 30 adet İtfaiye Daire Başkanlığı, 51 adet il ve bu illerin ilçelerinde ise İtfaiye Müdürlüğü bulunmakta olup personel sayısı 2018 itibarı ile 33.578'dir (Şahan, 2021: 97). Çalışma bulgularına göre Türkiye ile Fransa arasındaki benzerlik ve farklılık bulguları şöyledir; Fransa'da kamu idaresi, merkezi hükümete bağlı valiler tarafından yürütülmekte olup valiliklerin bünyesinde ulusal polis ve jandarma kolluk kuvvetleri ile itfaiye teşkilat birimleri bulunmaktadır. Fransız İçişleri Bakanlığı, doğal afetler açısından genel iç güvenliği sağlamak ile sorumlu iken acil durumlarda Savunma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve benzeri kurumlarla iş birliği gerçekleştirmektedir (Ak, 2018: 81). Türkiye'de Jandarma İçişlerine Bakanlığı'na bağlı iken Fransa'da Jandarma, askerî açıdan Savunma Bakanlığı'na bağlı iken, idari açıdan İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. Türkiye'de itfaiye teşkilatı belediyelerin bünyesinde iken Fransa'da bazı istisnalar dışında İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. İki ülke arasındaki en büyük fark gönüllü itfaiyeci sayısında yatmaktadır. Geçtiğimiz otuz yıl boyunca, Fransız risk yönetimi politikaları, ülke çapında standartlaştırılmış prosedürlerden, yerel idareye yetki veren, tüm potansiyel tehlikelerin yönetilmesine dayanan "karmaşık riskler" yönetim stratejisine dönüşmüştür. Fransa'da bu tür politikaların uygulanması, yerel seçimlerin zaman ölçeği (genellikle beş veya altı yıllık dönemler) ile çok daha uzun risk zaman ölçeği arasındaki tutarsızlık nedeniyle genellikle zorlaşmaktadır. İkinci bir tuzak ise: risk aktörleri kurumsal veya bireysel çıkarlarıyla örtüşen kararları tercih etme eğilimindedirler. Bu konu Fransız risk yönetiminde çok önemli hale gelmektedir. Riskin, şimdi ve gelecekte de farklı bireysel ve kolektif temsilciler arasındaki bir çatışmanın sonucu olduğu giderek daha açık hale gelmektedir (Tanali ve Mancebo, 2019: 6). Benzer durumun Türkiye için de geçerli olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: İtfaiye, Jandarma, Acil Durum, Fransa, Türkiye

COMPARISON OF FRANCE AND TÜRKIYE IN TERMS OF GENDARMERIE AND FIRE DEPARTMENTS IN DISASTER AND EMERGENCY SITUATIONS

Abstract

It is an accepted fact that there are administrative similarities between France and Türkiye. In this study, the gendarmerie and fire departments of Türkiye and France were compared in terms of disaster and emergency management. For this purpose, a literature review was conducted regarding the practices in both countries and the legislation was researched. Comparative analysis allows researchers to make evaluations by making comparisons. In terms of natural disasters, it is the responsibility of the Ministry of Internal Affairs to ensure general internal security, including major law enforcement agencies. Emergency services in France are based on the civil security response organization "Organization des SECours" (ORSEC) Plan. ORSEC; It is used when local mechanisms are not sufficient and places the Governor at the center of rescue operations. In France, the institutions that have important duties in disasters and emergencies are the Gendarmerie and the Fire Department. Gendarmerie Turkey was affiliated with the Ministry of Internal Affairs in 2016. When the gendarmerie receives information about fire, flood, earthquake and similar events, it goes to the scene and takes all necessary precautions. Firefighting services that provided by local and central governments around the world are provided by local governments in Turkey. According to the study findings, public administration in France is carried out by governors affiliated with the central government, and there are national police, gendarmerie law enforcement forces and fire brigade units within the governorships. The French Ministry of Internal Affairs is responsible for ensuring general internal security in terms of natural disasters. While the Gendarmerie in Turkey is affiliated with the Ministry of Internal Affairs, in France the Gendarmerie is militarily affiliated with the Ministry of Defense, and administratively it is affiliated with the Ministry of Internal Affairs. The biggest difference between the two countries lies in the number of volunteer firefighters.

Keywords: Fire Brigade, Gendarmerie, Emergency, France, Türkiye

Kaynakça

Ak, T. (2018). Dünyada iç güvenlik yaklaşımının değişimi ve iç güvenlik yönetimine etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 3(8), 74- 93.

Aydın, K., Hanağası, U. B. (2017). Sosyoloji ve Siyasal Araştırmalarda Karşılaştırmalı Yöntem*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 57- 86.

Fransa - Avrupa Komisyonu (europa.eu) https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/national-disaster-management-system/france_en adresinden alınmıştır.

Tanali, I. R., Mancebo, F. (2019). *French Emergency Management System: Moving Toward an Integrated Risk Management Policy. FEMA Higher Education Comparative Emergency Management Book*. Washington D.C.

Altundaş, O., Pustu, Y. (2023). Dünya'da jandarma teşkilatlarında reformun üç şekli: bütünleşme, yakınlaşma ve eşitlenme. *Türk İdare Dergisi*, 95(496), 63-92.

Kılıç, A. (2010). *Paris itfaiyesi: ateşi tutan eller – ateş kahramanları*. Teknik Yayıncılık.

T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı (2024). https://www.jandarma.gov.tr/tarihce adresinden alınmıştır.

Yavuz, Ö., Bozatay, Ş. A. (2015). Türkiye'de itfaiye hizmetlerinin örgütlenmesi ve etkinliği sorunu. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5*(2), 785- 804.

Ankara Büyükşehir Belediyesi, İtfaiye Daire Başkanlığı (2024). https://www.ankara.bel.tr/files/4615/9248/0762/itfaiye-org-ve-mevz-bilgisi.pdf adresinden alınmıştır.

Şahan, C. (2021). İtfaiyelerin afet ve acil durum yönetimi açısından yerinin ve öneminin değerlendirilmesi; Samsun Örneği, *Dirençlilik Dergisi 5*(2), 93-117.

Fransa İçişleri Bakanlığı (2024). Ministre de L'intérieur https://mobile.interieur.gouv.fr/Archives/Archives-des-dossiers/2012-Dossiers/Le-plan-Orsec-a-60-ans adresinden alınmıştır.

KORKU TOPLUMU VE AFET: KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ DENEYİMLERİ

Sevda DEMİRÖZ YILDIRIM[1]

Genişletilmiş Özet

Türkiye; jeo-politik konumu nedeniyle farklı tip afetlerin sıklıkla yaşandığı ve ciddi kayıpların meydana geldiği yüksek risk grubundaki ülkelerdendir (Inter-Agency Standing Committee & European Commission, 2024). Afet riski Türkiye'de neredeyse günlük hayatın bir parçası olmuş ve toplum tam anlamıyla bir *risk toplumu* haline gelmiştir. Risk toplumu; gündelik hayatında çeşitli risklerle karşı karşıya kalan modern toplum biçimidir. Artan modernleşme süreçleri ile afet tehlikeleri artık bilimsel olarak anlamlandırılabilirken, modernleşme süreçleri bu tehlikelerin oluşturabileceği riskleri ve tehditleri de aynı oranda arttırmaktadır (Beck, 1992). Modern toplumda riski yönetip başarılı bir afet yönetimi sağlayabilmek için belirsizliğin baskın olduğu afet durumlarında bilgiye erişimin hızlı ve doğru doğru şekilde sağlanması ve bunun sonucu olarak toplumun idareye duyduğu güvenin artması korku toplumunun oluşmasının önlenmesi ve afet dirençliliği için önemlidir.

Farklı tipte yıkıcı afetlerle karşılaşan Türkiye'de iyi bir afet yönetim sisteminin gerekliliği su götürmez bir gerekliliktir. Afet yönetimi yaklaşımı afetin tüm süreçlerini ve toplumun da bir paydaş olarak görüldüğü yeni modern bir yaklaşımla bütünleşik olarak yapılmalıdır (AFAD, 2014). Toplumlar idareye güven duydukları süreçlere katılım sağlamakla birlikte konu afet yönetimi olunca katılımla birlikte afet dirençliliğine de katkı sağlamış olmaktadırlar. Ancak toplumların idareye karşı güven duymaları için afete yönelik bilgilere açıkça ulaşmaları, idarenin afet müdahalesinde; adil, eşit, etkili ve verimli çalıştıklarına dair inançlarının olması gerekmektedir. Aksi takdirde toplum sürece dahil olmaz ve afet nedeniyle oluşan belirsizlik ve karmaşa ortamında korku duygusuna sahip olur. *Korku,* acı veya kötü bir şeyin olması ve/veya olma ihtimaline karşı yaşanan hoş olmayan duygu ve düşünce olarak tanımlanmaktadır (Cambridge Dictionary, 2025). Korku, düşüncelerin içeriğinde risk, tehlike ve tehdit durumlarının varlığı ile oluşan ve birey/toplumların sağlıklı düşünmesini engelleyen bir duygudur. Risk, tehlike ve tehditlerin arttığı durumlarda birey/toplumda korku giderek artmakta ve analitik düşünme becerisi yitirilebilmektedir (Furedi, 2002). Afetler barındırdıkları risk, tehdit ve tehlikeler nedeniyle birey/toplumların belirsizlik yaşamlarına ve buna bağlı olarak da korku duygularının artmasına neden olabilmektedir. Kahramanmaraş depremlerindeki devasa yıkımlar, afetzedelerin yaşadıkları ve/veya şahit oldukları kayıplar ve yaşanılan belirsizlikler korku toplumunun oluşması için zemin hazırlamıştır. Bireylerin idareden edinemediği bilgiler, kulaktan

[1]Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, sdemirozyildirim@mehmetakif.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0279-4241.

dolma abartılmış ve tehdit barındıran mesajları toplumsal korkunun artmasına neden olan bir diğer faktördür (Karaman, 2018). Bu durumlar afet yönetiminin toplumla beraber yürütülmesi ve başarı sağlanması önündeki engellerdendir.

Bu çalışma bir saha araştırmasıdır. Saha araştırmalarında olguların doğal ortamında olayların gelişimine, insan ve toplumların bu olaylara karşı nasıl tepki verdiklerine yönelik gözlemler yapılır. Bu çalışmada saha araştırma yöntemlerinde sıklıkla kullanılan doğrudan ve katılımcı gözlemi yöntemleri kullanılmıştır. Doğrudan gözlem yönteminde araştırmacının olaylara müdahalesi söz konusu değildir ve olayın doğal seyrine yönelik gözlemler yapılır. Katılımcı gözleminde ise araştırmacı sadece gözlem yapmakla kalmaz, olaylara katılımcı olarak dahil olur (Çev: Dikeçligil & HP, 2011; Kaptan, 1995). Katılımcı gözlemini doğrudan gözlemden ayıran yön araştırmacının olaylara dahil olması ve olayların gidiş yönünü belirleyebilmesidir. Yazar, depremlerin merkez üssü olan ve depremlerden en çok etkilenen illerden olan Kahramanmaraş'ta doğrudan ve katılımcı gözleminde bulunmuştur. Geçici barınma alanlarında yürütülen insani yardım faaliyetleri ile enkaz alanlarında gerçekleştirilen arama ve kurtarma faaliyetlerine katılmıştır. Bu süreçte, bizzat deneyimlediği ve şahit olduğu korku toplumu ve afet ilişkisini ortaya koyan olaylara odaklanmıştır.

Yazar korku toplumu ve Kahramanmaraş depremlerine yansımaları ile ilgili afet alanındaki durumları ele alacaktır. Verilen örnekler ender olmakla birlikte afet yönetiminde toplumsal dirençliliğe katkı sağlayacağı düşüncesi ile yazılmıştır. Geçici barınma alanının kurulumu sırasında eş/evin geçimini sağlayan bireylerin kaybı nedeniyle dezavantajlı duruma düşen kadınlar; çocuk, yaşlı, engelli vd. bireylerin bakım yükümlülükleri ve bunun yanında "koruyucu" bireyin kaybıyla gelen korkuyla birlikte ciddi sorunlar yaşamışlardır. Bu bireyler eşlerinin deprem nedeniyle öldüğünü kendi ve bakım verdikleri bireylerin güvenliklerini sağlamak için söylememişler, hatta belli etmemek adına yardım talebinde bile bulunmaktan çekinmişlerdir. Toplumsal yapı gereği sözlü/fiziksel taciz, çocuk kaçırma gibi olaylarla karşılaşmaktan korkan kadınların oluşturduğu korku kültürü yardımlara erişmelerini engellemiştir. Çadırkentte baş etme kapasitesinin arttırılması ile ilgili yapılan çalışmalara sahip oldukları korku nedeniyle katılmayan toplumun bu kesimi tüm bakım verdiklerinin de dezavantajlı konuma düşmelerine neden olmuştur. Araştırmacının çadırkentte aldığı görevler ve uzmanlık alanı nedeniyle bu tür olayların yaşanmasının farkında olması nedeniyle toplumun bu kesimindeki bireylerle yaptığı görüşmelerde kadınların "dikkate alınmadıkları, önemsenmedikleri, ihtiyaç duydukları bilgilere erişemedikleri, söz hakkı bulunmadıkları, güvenliklerinden şüphe duyguları" nedenleri ile korku yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca eşlerini kaybetmeyen kadınların da kadın üreme hijyeni yardımları için başvuru yapmaktan çekindikleri başvuru yapan bazı kadınların şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Şiddeti uygulayan eş/yakın afetin ortaya çıkardığı karmaşıklık nedeniyle ceza almayacağı düşüncesine sahip olduğunu kendisi söylemiştir. Engelli bireylerin yardım talep etmeleri süreçlerinde de benzer durumlar ile

karşılaşmıştır. Yazarın yayın sürecinde olan makalesinde ortaya koyduğu bu konuyu da ilgilendiren bazı bulguları şöyledir. Erişilebilir tuvalet ve banyoya erişemeyen kadınlar erişilebilir erkek banyo/tuvaletlerini kullanışlar ancak bu nedenle erkeklerin sözlü ve fiziksel şiddetine kadar ilerleyen davranışlarına maruz kalmışlardır. Bu olaylardan sonra korkularının artması ile tabiri caizse çadırlara hapsolmuşlardır. Kadınlara yönelik erişilebilir tuvalet ve banyonun tedariği ile ilgili yetkililere soru sormuşlar ve bilgi alamayınca iyice kabuklarına çekilmişlerdir. Afet yaşayan bu bireylerin zaten var olan travmalarına yönelik eklenen bu süreçler onların kamu kurumlarına olan güvenlerini sarsmıştır. Bu olayları yaşayan bireylerin afet yönetim süreçlerinde çadırkentte bu olayları yaşamalarının ardından idarenin afetzedelerin desteklerine ihtiyaç duyduğu süreçlerde idareye destek olmadıkları çarpıcı bir gerçektir. Birey/toplum olmadan başarılı bir afet yönetimi sergilenebilir mi? Günümüzde bu mümkün olmamakla birlikte şu soruyu sormak da yerinde olacaktır: Sosyal sermayesi böylesine yüksek, afet durumlarında yardım etme eğilimi birçok ülkenin üstünde olan bu toplum neden sürece dahil olmuyor? Cevabın kısa hali afetlerde dikkate alınmayıp, gerekli bilgilere erişemeyip, sonrasında da güven duygularını yitirdikleri ve korku toplumuna dönüştükleri için. Afet nedeniyle ortaya çıkan bahse konu riskler, tehditler ve tehlikeler sonucunda kişilerin korkuları örneklerdeki gibi bireyleri suça mı yönlendirmektedir? Afet durumlarında bilgilere açıkça erişen, güvenliğinden emin olan ev idareye güven duyan toplumlar afet yönetim süreçlerine nasıl daha çok katkı sağlamaktadır? Bu sorular detaylı incelenmesi gereken birçok farklı faktörü barındıran afet yönetimi disiplini açısından önemli bir konudur.

Sonuç olarak afet anlarında idare tarafından doğru ve zamanında verilen bilgilerin toplumun afet yönetim süreçlerine katılımdaki etkisi oldukça önemlidir. Toplumun idareye olan güveni korku toplumunun oluşmasını engelleyici önemli bir etkendir. İdarenin afet risk ve müdahale planlarının tamamında toplumsal güveni pekiştirici faaliyetleri de ele alması gerekliliği yaşadığımız acı afet deneyimiyle ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Yönetimi, Kamu Yönetimi, Korku Toplumu, 2023 Kahramanmaraş Depremleri

SOCIETY OF FEAR AND DISASTER: THE EXPERIENCES OF THE KAHRAMANMARAS EARTHQUAKES

Abstract

Kahramanmaraş earthquakes have been recorded as the most destructive earthquakes in the history of Türkiye. This study is an empirical investigation into the relationship between fear and disaster in the context of the Kahramanmaraş earthquakes. Direct and participant observation methods, frequently utilised in field research, were employed in this study. The study revealed that the public's trust in the administration diminished due to the absence of timely and accurate information from the administration. The inability to access information, the uncertainty caused by the disaster, not being taken into consideration, doubting their safety, and not thinking that they have a say have been identified as the reasons for the formation of a society of fear. The study thus demonstrates the importance of accurate and timely information provided by the administration in times of disasters on the participation of the society in disaster management processes. It is crucial to recognise that fostering a sense of trust necessitates considering the individual perspectives of each member of the community. The trust that the community places in the administration is a pivotal factor in averting the formation of a society characterised by fear. The profound lesson from the devastating disaster experience underscores the imperative for the administration to incorporate measures that bolster social trust within all disaster risk and response plans.

Keywords: Disaster, Disaster Management, Public Administration, Society of Fear, 2023 Kahramanmaraş Earthquakes

Kaynakça

AFAD. (2014). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*.

Beck, U. (1992). *Risk society - towards a new modernity*. Sage Publications Ltd.

Cambridge Dictionary. (2025). *FEAR | English meaning - Cambridge Dictionary*. https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/fear

Çev: Dikeçligil, B., & HP. (2011). Saha Çalışması. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, *24*, 35. https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9526/119050

Furedi, F. (2002). Culture of fear : risk-taking and the morality of low expectation. In *Culture of fear : risk-taking and the morality of low expectation* (205). Continuum.

Inter-Agency Standing Committee, & European Commission. (2024). *INFORM 2024; 10 YEARS OF INFORM*. Publications Office of the European Union.

Kaptan, S. (1995). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Tekışık.

Karaman, Z. T. (2018). Afetlerde erken uyarı ve toplumsal farkındalık yaratmada etkili kamu politikaları. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(2), 493–517.

ZORUNLU GÖÇÜN YENİ ÖZNESİ İKLİM MÜLTECİLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

Gamze KOÇAK ERAT[1], Yahya DEMİRKANOĞLU[2]

Genişletilmiş Özet

Tarihsel süreç boyunca insanlar farklı nedenler doğrultusunda isteyerek veya zorunlu bir şekilde bulundukları yerleri değiştirmek durumunda kalmışlardır. Savaşlar, politik nedenler, yoksulluk, şiddet olayları, doğal afetler, artan işsizlik oranları insanların daha iyi yaşam şartları aramak amacıyla göç etmelerine sebep olmaktadır ve her bir nedenin isimlendirildiği bir göç türü bulunmaktadır. Görece yakın bir dönemde ortaya çıkan göç etmede önemli nedenlerden biri de iklim değişikliğidir. İklim değişiklikleri, birçok çevresel tahribata sebep olmaktadır. Hava dengelerinin değişmesine bağlı olarak buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi, tarım ve gıda güvenliği, biyoçeşitlilik ve ekosistemin zarar görmesi söz konusu tahribata örnek olarak gösterilebilir. Bu tahribatların bir sonucu olarak insan yaşamını olumsuz yönde etkileyen, tarımsal ürünlerin hasar görmesi, aşırı sıcak ve soğuk hava dalgalarının günlük yaşamı etkilemesi, deniz seviyesinin yükselmesine bağlı olarak yerleşim yerlerinin sular altında kalma tehlikesi insanların daha güvenilir yerler aramak amacıyla bir yerden başka bir yere hareket etmelerine sebep olmuştur. İklim değişikliğine bağlı göç, belirtilen çevresel tahribatlar nedeniyle mevcut yaşam alanlarından geçici veya sürekli bir biçimde ihtiyaçları doğrultusunda ayrılan kişilere karşılık gelmektedir. Çeşitli sebepleri içinde barındıran göç olgusunun farklı bir türü olarak değerlendirilen ve iklim değişikliği krizinden kaynaklanan "iklim mültecileri" konusu son zamanlarda farklı isimlendirmelerle literatürde yerini almıştır.

Bu çalışma, geleneksel mülteci kavramını ve küreselleşen dünyanın yeni bir zorunlu göç öznesi olarak değerlendirilen iklim mülteci kavramını özneleri, yasal mevzuatları, hukuki statüleri açısından karşılaştırmalı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada doküman analiz yöntemi kullanılacaktır. Konu ile ilgili yazılmış birincil ve ikincil kaynaklar incelenecektir. Seçilen dokümanlar arasında geleneksel bir anlayışla mülteci kavramı ve iklim mültecileri kavramları arasındaki karşılaştırmayı açıklayabilmek adına toplanan veriler arasında anlamlı bağlar kurmayı ve ussal çıkarımlar yapmayı hedeflemektedir.

Mülteci kavramı, uluslararası hukuk alanında belli bir yasal alt zemini olan ve belirli bir statüye sahip olan bireyleri kapsamaktadır. Mülteciler bulundukları ülkeleri, savaşlar, açlık ve yoksulluk, politik nedenler ve insan hakları ihlallerine maruz kalmaları şeklinde örneklendirilebilecek çeşitli nedenlerle

[1] Doktora Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, gamzekocak110@gmail.com, Orcid: 0000-0002-0557-9774.
[2] Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, yahyadmrkngl@gmail.com ,Orcid: 0000-0002-0219-3657.

terk etmektedirler. Bu nedenlerden dolayı ülkelerine dönemeyen ve döndüklerinde hayati bir tehdit unsurunun oluşma durumu mültecilik kavramının yasal alt yapısını oluşturmaktadır. Mülteciler, ayrılmış oldukları ülkelerin hükümetleri tarafından güvenliklerinin sağlanmasından yoksun bireylerdir. Bu takdirde uluslararası topluluklar, söz konusu bireylerin güvenliklerini sağlamak için çeşitli anlaşmalar sağlamaktadır. Bu noktada mültecilerin güvenliğinin sağlanması ve korunması devletlerin birincil sorumluluğu altına girmektedir. Özellikle Birlemiş Milletler tarafından mültecilerin statüsünü belirlemeye yönelik standartların oluşmasında bir dönüm noktası olarak gösterilen 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmeyi ve sözleşmeye ait 1967 tarihinde kabul edilen Ek Protokolü imzalayan tüm devletlerin, kendilerine sığınma talebinde bulunan mültecileri korumak ve bu mültecilere uluslararası standartlara uygun bir şekilde davranma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu sözleşme gereği devletler, mültecilere temel insani haklar sağlayarak ülke içerisinde güvenli ve onurlu bir biçimde hayatlarını sürdürmelerine yardımcı olmalıdırlar. Uluslararası koruma talebi hakkı bulunan mülteciler, güvenlikleri ve yaşamları tehlikede olduğu için başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunabilirler ve kendi ülkelerine dönme durumunda hayatlarının tehlike altına girmesi ihtimaliyle geri gönderilmeme ilkesinin koruması altına girmektedirler.

İklim değişikliklerinin etkileri temel olarak hava sıcaklıklarında artış, deniz seviyesinin yükselmesi ve olağanüstü hava şartlarının olmasına karşılık gelmektedir. İklim değişikliğinden etkilenen bölgelerde hem insanlar hem de yerleşim yerleri olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Deniz seviyesinin yükselmesine bağlı olarak yerleşim yerlerinin sular altında kalması veya aşırı soğuk ve sıcak havalarda bölgedeki insanların sağlık durumlarının etkilenmesi iklim değişikliği kaynaklı olumsuz etkilere örnek gösterilebilir. İklim değişikliklerine bağlı olarak ortaya çıkan olumsuz durumlar zincirleme bir şekilde başka bir olayı ve durumu etkileyerek birçok insanın hayatını tehlikeye sokmaktadır. Bu duruma bağlı olarak milyonlarca insan yerlerinden edilme durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM), küresel ısınmaya bağlı iklim krizlerinin oluşturduğu göç dalgasının 2050 tarihine kadar en iyimser senaryoda 44 milyon kişinin, en kötü senaryoda 216 milyon kişinin yerlerinden edileceğini belirtmektedir. Bu durum uluslararası göçü etkilediği gibi göç edilen bölgeleri de etkileyecektir.

'İklim mülteciliği', 'çevresel mülteci', 'çevresel olarak yerinden edilmiş kişi', 'eko-mülteci' şeklinde farklı biçimlerde adlandırılmış kavramın tıpkı isimlendirmede olduğu gibi tanımlanmasında da bir mutabakat bulunmamıştır. Genel olarak literatürde farklı şekillerde tanımlanmış olsalar da uluslararası hukuk bu durumu mültecilik tanımlamasına dahil etmemektedir. Çevresel unsurlar her zaman göçün nedenleri arasında sayılsa da uluslararası hukukta iklim mültecisi tanımı yasal bir statüye sahip değildir. Hatta 1951 tarihli Mültecilerin Statülerine İlişkin Sözleşmede uluslararası hukuka uygun mülteci tanımı iklim mültecilerini kapsamamaktadır. İklim değişikliği nedenli

yerlerinden edilmiş kimselerin mülteci statüsüne sahip olmasının önünde, Cenevre Sözleşmesi'nin ırk, inanç, tabiiyet, belirli bir toplumsal gruba aidiyet, siyasi düşünceler yüzünden uğramış olduğu zulüm ve vatandaşı olduğu ülke tarafından haklarının korunmadığı madde bulunmaktadır. İklim mültecisinin hukuki statüsü ve mülteci olarak hak talebinde bulunması göç ettiği ülkenin yargısal inisiyatifine bırakılmıştır.

Sebebi her ne olursa olsun isteyerek veya zorunlu bir şekilde yerinden edilen bir insanın temel ihtiyaçlarının karşılanması ve hukuki statüsünün belirlenmesi genel bir haktır. Bu bağlamda çevresel etkenler ve iklim değişikliği nedenli birçok insanın hayatının tehlike altında olduğu durumların kabul edilmesi fakat buna yönelik somut bir adımın atılmaması soru işaretlerine sebep olmaktadır. İklim mülteciliğinin henüz uluslararası hukuk alanında tanınmamış olması nedeniyle devletlerin söz konusu mültecilere koruma sağlama sorumluluğunun bulunması ve eğer böyle bir sorumluluğu varsa bu sorumluluğun kapsamının açıklığa kavuşturulması gereken bir unsurdur. İklim krizi kaynaklı göçler tek bir devlet odaklı değildir. Küresel bir biçimde tüm dünyayı ilgilendiren bir durumdur. Bu sorunun bir çözüme kavuşturulması için küresel bir yönetişim gereklidir. Mevcut güncel sorunlara yönelik uluslararası mekanizmaların devletler ile işbirliği çerçevesinde çözümler üretmeleri küresel yönetişim kapsamına girmektedir. Bu soruna yönelik küresel yönetişim kapsamında çözümlerin üretilmesi iklim krizi kaynaklı mültecileri tanım karmaşasından kurtarabileceği düşünülmektedir

Sonuç olarak mülteciler ve iklim mültecilerinin yerlerinden edilme sebepleri aynı nedene dayanmasa bile her ikisi de zorunlu bir göç durumudur. Bu nedenle Birleşmiş Milletler 1951 tarihli Sözleşmesinde belirtilen ve hakları koruma altına alınan mülteci tanımının iklim mültecilerini kapsamaması ve bu kişilerin yasal haklarının bir güvence altına alınmaması insan haklarının ihlal edilmesine sebebiyet vermektedir. Söz konusu sözleşmenin mülteci kategorisinin kapsamının değiştirilmesi ve yeni mülteci konvansiyonun oluşturularak meseleye yönelik açık bir tanımın yapılması iklim mültecilerinin hukuki statüsünün belirlenmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, İklim Mülteciliği

THE NEW SUBJECT OF FORCED MIGRATION CLIMATE REFUGEES: A COMPARATIVE STUDY

Abstract

Throughout the historical process, people have had to change their places willingly or compulsorily for different reasons. Wars, political reasons, poverty, violence, natural disasters, increasing unemployment rates cause people to migrate in search of better living conditions. Although the causes or forms of migration phenomenon change, it is stated as an important problem area in the international system. Many international mechanisms are trying to find solutions to the migration and refugee problem. Sensitive issues that concern the whole world, such as climate and environmental destruction, are considered as reasons for migration. However, the fact that no concrete step has been taken towards the issue makes the concept of climate refugeeism a subject open to discussion. Due to climate changes, human life has been adversely affected and as a result, people have migrated in search of better living conditions. This migration situation caused by the climate crisis and various environmental damages is also a forced migration. However, the refugee definition of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees does not cover climate refugees. While the concept of refugee has a clear definition in the relevant conventions, the lack of a definition that meets the concept of climate refugee prevents international mechanisms from taking action towards the problem. This study aims to make a comparative analysis of the traditional refugee concept and the concept of climate refugee, which is considered as a new forced migration subject of the globalising world, in terms of their subjects, legal legislation and legal status. Document analysis method will be used in the study. Primary and secondary sources written on the subject will be analysed. At the end of the examination, it is concluded that climate refugees are deprived of general refugee rights due to their lack of legal status and this is a violation of human rights.

Keywords: Migration, Refugee, Climate Refugee

AFETLERDE TOPLUMSAL DİRENÇLİLİK

Samet DİNÇER[1]

Genişletilmiş Özet

Afete dönüşen doğa veya teknoloji kaynaklı olaylar, onlardan etkilenen bireyler ve toplumlar üzerinde fiziksel, sosyal ve ekonomik kayıplar ortaya çıkarmaktadır (Eryılmaz vd., 2021). Bu kayıpların nicelik ve nitelik bakımından oranı ise yine temelde toplumların dirençliliği ölçüsünde meydana gelmektedir (Varol ve Kırıkkaya, 2017). Kelime olarak dirençlilik kavramı dilimize İngilizcede *Resilience* olarak kullanılan kelimenin karşılığı olarak geçtiği söylenebilir. Kelime köken olarak İngilizce diline de Latinceden geçmiştir (Alexander, 2013). Uluslararası düzeyde önemli bir kurum olan Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisinin yapmış olduğu tanımına göre dirençlilik, "tehlikelere maruz kalan bir sistemin, topluluğun veya toplumun, temel yapılarının ve işlevlerinin risk yönetimi yoluyla korunması ve yeniden inşası da dâhil olmak üzere, bir tehlikenin etkilerine zamanında ve verimli bir şekilde direnme, özümseme, uyum sağlama, dönüştürme ve bunlardan kurtulma yeteneği" olarak tanımlanmaktadır (UNDRR, 2025). Toplumsal afet direnci kavramı ise bir toplumun sahip olduğu işlevlerini sürdürmeye ve toplumun kendine has karakteristiğini korumaya devam ederken değişime uyum sağlama, toplumun işlevlerini kesintiye uğratan durumu ele alabilme ve acil durumlara karşı olumlu ve zamanında yanıt verebilme kapasitesini vurgulamaktadır (Cork, 2010).

Afetler ve afetlerin olumsuz etkileriyle başa çıkmada afetlerle ilgili literatürde sıklıkla dikkat çekilen ve önemi giderek artan "dirençlilik" kavramı dikkat çekmektedir (Yılmaz ve Gaye, 2021). Dirençlilik kavramının farklı bilim dallarında kullanım alanları olsa da sosyal bilimlerde tek bir genel tanımı olduğunu söylemek oldukça güçtür. Fakat yine de en yaygın kullanılan haliyle bir birey veya topluluğun tehlikeli bir oluşumun etkilerini, zamanında ve etkili olarak tahmin etme, öngörme, önleme, azaltma ve iyileştirme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2024). Bu noktada toplumsal dirençlilik kavramı ise bir toplumu olumsuz etkileyen afet durumlarından sonra adaptasyona yönelik uyarlanabilir kapasitelerin varlığına işaret eden bir süreci ifade etmektedir (Norris vd., 2008). Toplumsal dirençliliği oluşturan unsur veya bileşenlerin neler olduğu tanımlayan ve sınıflandıran farklı türde çalışmalar bulunmakla birlikte pek çok farklı nokta vurgulanmakta ve üzerinde genel uzlaşı sağlanan bir bütünlükten bahsedilememektedir (Norris vd., 2008; Aburn vd., 2016; Berkes ve Ross, 2013). Bu nedenle, afetlerde toplumsal dirençliliğin etkilendiği unsurların belirlenmesi afetlerin karmaşık yönetim süreçlerinin başarısı ve etkinliği açısından hayati bir öneme sahiptir (Kwok vd., 2016). Dolayısıyla, bu çalışmada, afet yönetimi süreçlerini doğrudan etkileyebilen önemli bir unsuru oluşturan toplumsal

[1] Öğr. Gör. Dr., Sinop Üniversitesi, sdincer@sinop.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8498-2408.

dirençlilik konusundaki çalışmaların Web of Science (WoS) veri tabanında indekslenen yayınlar temel alınarak bibliyometrik yöntemle analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma önemi giderek artan ve yaygın olarak bilgiyi özümseyen bibliyometrik analiz tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bibliyometrik araştırmalar, bir bilim alanının ilgili akademik literatüründeki değişim dinamiklerini anlamak için yayın sayıları, yazar profilleri, atıf ağları gibi nicel metrikleri kullanarak kapsamlı bir analiz sunar (Mukherjee vd., 2022). Bibliyometrik analiz yöntemi, akademik kişilerin bilimsel üretkenliğini ve etkilerini değerlendirmede güçlü bir araç olarak öne çıkar (Donthu vd., 2021). Çalışmanın verileri gelişmiş ve bilimsel açıdan hemen hemen tüm kesimler tarafından kabul değeri yüksek olan Web of Science (WoS) veri tabanından "Community Resilience" kelimesi taranarak elde edilmiştir. Konu geniş kapsamlı olarak ele alındığı için tüm makalelere ulaşmak amacıyla tarama kriteri olarak "tüm zaman aralığı" seçilmiştir. Yapılan tarama sonucunda toplumsal dirençliliğe ilişkin 5754 çalışmanın bulunduğu tespit edilmiştir. Konu afetlerde toplumsal dirençlilik bakış açısıyla incelenmesi hedeflendiğinden, Web of Science kategorilerinde yer alan diğer çalışmalar dışarıda bırakılarak yalnızca "Community Resilience and Disasters" kategorilerindeki çalışmalar analize dahil edilmiş ve bu kapsamda 16 çalışmanın bulunduğu görülmüştür. Çalışma verilerinin son güncellemesi 14.01.2025 tarih ve saat 19.16'da gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinin yapılmasında VOSviewer programı kullanılmıştır. VOSviewer programı bibliyometrik analiz ve verileri görselleştirmede yaygın kullanılan bir yazılımdır. Bu ücretsiz erişilebilen yazılım araştırmacılara kavramsal haritalar ile ilişkisel açıklamalar oluşturma imkanı sunmaktadır. Araştırma yapılan alanlarda eğilimleri, ilişkileri ve gelişmeleri anlamada önemli katkılar sağlayarak farklı disiplinler arasındaki bağlantıları ortaya çıkarmakta faydalı bir araçtır (Van Eck vd., 2010).

Çalışmada, "Community Resilience/Toplumsal Dirençlilik" anahtar kelimeleriyle yapılan tarama sonucunda toplam 5754 çalışmanın bulunduğu, ancak bunlardan yalnızca 16 tanesinin "Community Resilience and Disaster" kategorisine dahil olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda, ilk çalışmanın 2014 yılında (1 adet) ve en fazla çalışmanın 2021 ve 2022 yılında (3 adet) yapıldığı tespit edilmiştir. İncelenen 16 çalışmadan 14'ünün "Article," 2'sinin ise "Review Article" türünde olduğu; 9'unun Social Sciences Citation Index (SSCI) ve 7'sinin Emerging Sources Citation Index (ESCI) kapsamında yer aldığı; 6'sının Amerika Birleşik Devletleri ve 2'sinin İngiltere ülkelerinde, 2'şer olmak üzere Hindistan ve Tayvan ülkelerinde, 1'er olmak üzere İtalya, Japonya, Avustralya, Belçika, Kamerun ve Demografik Kongo Cumhuriyetleri kaynaklı olduğu görülmektedir. Çalışmaların tamamının İngilizce dilinde hazırlandığı belirlenmiştir.

Afetlerle mücadele etme karmaşık ve zor süreçleri içerisinde barındırmaktadır. Bu mücadelede ekonomik veya teknolojik kapasite gibi tek bir alanda kapasitenin yüksek olmasının başarı getirmesi oldukça güçtür. Toplumlar maruz kaldıkları tehlike ve tehditlere karşı dirençlilik kapasiteleri ölçüsünde mukavemet gösterebilmektedir. Yerel veya ulusal düzeyde toplumlar afetlerle başa çıkma

kapasitelerini artırabildikleri ölçüde afetlerden daha az zarar görebilecektir. Bu bağlamda afetlerde toplumsal dirençlilik alanında yapılan çalışmaların tespiti büyük önem arz etmektedir. Özellikle bu alanda yapılan araştırmalara yönelik çalışmaların nicelik ve nitelik olarak oldukça az sayıda olduğu görülmektedir. Bu kapsamda gelecekte gerçekleştirilecek çalışmalar konuyu disiplinlerarası ve çok yönlü olarak ele alması afet yönetim süreçlerinin başarısına önemli katkılar sunacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Toplumsal Dirençlilik, Kamu Yönetimi

COMMUNITY RESILIENCE IN DISASTERS

Abstract

Natural or technological events that turn into disasters cause physical, social and economic losses on the individuals and communities affected by them. This study aims to analyze the studies on community resilience, which constitutes an important element that can directly affect disaster management processes, using the bibliometric method based on publications indexed in the Web of Science (WoS) database. The study was conducted using the bibliometric analysis technique. The data for the study were obtained by scanning the word "Community Resilience" from the Web of Science (WoS) database. As a result of the scan, it was determined that there were 5754 studies on community resilience. Other studies in the Web of Science categories were excluded and only studies in the "Community Resilience and Disasters" categories were included in the analysis, and it was found that there were 16 studies in this context. In this context, it was determined that the first study was conducted in 2014 (1) and the most studies were conducted in 2021 and 2022 (3). Of the 16 studies examined, 14 were in the "Article" and 2 were in the "Review Article" category; 9 were included in the Social Sciences Citation Index (SSCI) and 7 in the Emerging Sources Citation Index (ESCI); 6 were from the United States and 2 from the United Kingdom, 2 each from India and Taiwan, and 1 each from Italy, Japan, Australia, Belgium, Cameroon, and the Demographic Republic of the Congo. It was determined that all of the studies were prepared in English. In particular, it can be seen that the number of studies on research in this field is quite low in terms of quantity and quality. In this context, it is evaluated that future studies will address the issue in an interdisciplinary and multifaceted manner and will contribute significantly to the success of disaster management processes.

Keywords: Disaster, Community Resilience, Public Administration

Kaynakça

Eryılmaz, M., Tezel, O., & Ulusoy, S. (2021). Afet: Tanımı ve sınıflaması. *Turkiye Klinikleri Infectious Diseases-Special Topics*, *14*(2), 1-5.

Varol, N., & Kırıkkaya, E. B. (2017). Afetler karşısında toplum dirençliliği. *Resilience, 1*(1), 1-9.

Alexander, D. E. (2013). Resilience and disaster risk reduction: an etymological journey. *Natural hazards and earth system sciences*, *13*(11), 2707-2716.

United Nations Office for Disaster Risk Reduction, UNDRR. (2022). https://www.undrr.org/. (14.01.2025).

Cork, S. (Ed.). (2010). *Resilience and transformation: preparing Australia for uncertain futures*. Csiro Publishing.

Yılmaz, G., & Gaye, F. (2021). *Doğal afetler, toplumsal değişme ve dirençlilik ilişkisi: toplumsalın yeniden inşası üzerine bir değerlendirme*.

Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F., & Pfefferbaum, R. L. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. *American journal of community psychology*, 41, 127-150.

Aburn, G., Gott, M., & Hoare, K. (2016). What is resilience? An integrative review of the empirical literature. *Journal of advanced nursing*, *72*(5), 980-1000.

Berkes, F., & Ross, H. (2013). Community resilience: Toward an integrated approach. *Society & natural resources,* 26(1), 5-20.

Kwok, A. H., Doyle, E. E., Becker, J., Johnston, D., & Paton, D. (2016). What is 'social resilience'? Perspectives of disaster researchers, emergency management practitioners, and policymakers in New Zealand. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 19, 197-211.

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of business research*, 133, 285-296.

Van Eck, N. J. & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523-538

Mukherjee, D., Lim, W. M., Kumar, S., & Donthu, N. (2022). Guidelines for advancing theory and practice through bibliometric research. *Journal of business research*, *148*, 101-115.

AFGANİSTAN VE GÖÇ: AFGANİSTAN'DAN TÜRKİYE'YE YÖNELİK GÖÇ ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER

Masouda Esmati SADAT[1], İzzetullah ZEKİ[2]

Genişletilmiş Özet

İnsanlık tarihi boyunca her zaman var olmuş olan göç olgusu, bünyesinde birçok karmaşayı da barındıran bir nüfus hareketliliğidir. Genel olarak göç; bir taraftan yer değiştiren kişiler için bir trajediyi içinde barındırırken, diğer yandan insanların sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik açıdan iletişim ve etkileşimine neden olmaktadır. Modern devletin oluşması ve sınırların kesin olarak belirlenmesinden sonra göç yeni bir nitelik kazanmış ve tarım toplumu dönemine kıyasla zorlaşmıştır. Günümüzde özellikle uluslararası göç olgusunu çözüme kavuşturulması gereken bir sorun olarak algılayan yaklaşımlar bulunmaktadır.

Ayrıca, göç bir yandan savaş, yoksulluk ve doğal afet gibi olumsuz durumları hatırlatırken bir yandan da değişim, yenilik, gibi olumlu gelişmeleri akla getirmektedir. Tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde göçün farklı dönemlerde farklı biçimlerde yaşandığı, nedenlerinin, anlamının ve süreçlerinin değişkenlik gösterdiği söylenebilir. İnsanlar, yeni yaşam alanları keşfetme arzusu, sömürgecilik faaliyetleri, savaş, doğal afet ve benzeri nedenlerle göç etmişlerdir (Çelik, 2012).

Ancak, özellikle 20. yüzyılda göç eden insanların büyük bir çoğunluğu, temel olarak savaşlar ve farklı şiddet olayları nedeniyle yaşam alanlarını değiştirmişlerdir. Dünyanın kutuplaşmasına ve Soğuk Savaş'ın başlamasına yol açan İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından batılı ülkeler, Doğu Bloku'ndaki rakipleri ve uyduları üzerinde baskı kurmak amacıyla yeni hazırlık tedbirleri aldılar. Bu politikanın devamı olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin onaylanmasıyla resmi göç meşru bir insan hakkı olarak kabul edilmiş ve uluslararası hukukta insan haklarının önemli bir parçası olarak tescil edilmiştir. Uluslararası göç kuramlarında birlik olmamakla beraber çoğunda göçün nedenlerine odaklanılmıştır.

Bu nedenleri; bireysel çıkarlar, uluslararası ücret farklılıkları, göç ile birlikte katlanılan fiziksel ve psikolojik alternatif maliyetler, hedef ve kaynak ülkeler arasındaki sosyo-ekonomik yapı farklılıkları gibi başlıklar altında toplamak mümkündür. Göç hareketlerinin, göç alan ülkeler açısından ucuz iş gücü, göç veren ülkeler açısından ise emek arzının azaltılması suretiyle ücretlerin artırılması ve döviz girdisi sağlaması gibi fonksiyonlarının öne çıktığı ifade edilebilir. Bu bakımından göçün ekonomik yapıyı da etkilediği kabul edilebilir. Göçün nedenleri ve motivasyonlarının derinlemesine anlaşılması, politika yapıcıların ve planlamacıların etkili ve adil göç politikaları tasarlamasına ve

[1] Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, SBE, Kamu Yönetimi ABD, masouda.sadat.1991@gmail.com , Orcid: 0009-0001-2614-6863.
[2] Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi, izzetullahzeki@yahoo.com , Orcid: 0000-0001-6571-7377.

uygulamasına yardımcı olur. Bu anlayış aynı zamanda varış yeri topluluklarının göçmenlerin ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarına ve onların topluma entegrasyonunu kolaylaştırmak için gerekli hizmet ve destekleri sunmalarına da yardımcı olur. Ayrıca göçün nedenlerini bilmek, menşe ülkelerin göçe yol açan ekonomik, politik ve sosyal zorlukları çözmeye yönelik politikalar benimsemesine de yardımcı olur (Adil, 2020).

Afganistan coğrafyası, 18. yüzyılın yarısına kadar Gazneliler, Selçuklular, Oğuzlar, Harizmşahlar, Babür'üler ve Şeybaniler (Özbekler) gibi Türk devletlerinin yönetiminde olmuştur. Bu günkü Afganistan'ın temeli 1747 yılında Afgan asıllı Ahmet Şah Dürranî'nin Kandahar merkezli olarak kurduğu devlete dayanır. Ahmet Şah Dürranî, Nâdir Şah'ın gözde kumandanlarından olup, Şah tarafından Mâzenderan valisi olarak atanmış ve 1747'de Nâdir Şah'ın öldürülmesinden sonra İran'ın içine düştüğü karışıklıktan faydalanarak Kandehar'da hükümdarlığını ilân etmiştir. Ahmed Şah kısa zamanda Kâbil ve çevresini ele geçirdikten sonra, Galzay, Özbek ve Tacikler'i hâkimiyeti altına alarak Afganistan'ın mutlak hâkimi olmuştur (TDV İslâm Ansiklopedisi). Onun döneminde sınırları genişleyen Afgan Şahlığı; Afganistan, Belucistan, İran Horasan'ı ve Kuzeybatı Hindistan'ı kapsar hâle gelmişti (Çakmak, 2024).

Bu tarihten itibaren Afganistan milletleri arasında etnik çatışmaları başlamış ve zorunlu bölgesel göçler meydana gelmiştir. Afganlar, ülkenin güneyinden kuzeyine göç ettirerek daha elverişli bölgelere yerleştirilmiş ve Kuzey Afganistan'ın demografisi değiştirilmek istenmiştir. Bu da ister istemez bir takım sorunları beraberinde getirmiştir.

İngiltere ile 1880 yılında imzalanan antlaşmayla Afganistan, İngiltere'nin nüfuz ve himayesi altına girmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalan Afgan yönetimi, İngiltere'den tam bağımsızlık talebinde bulunmuş fakat bu gerçekleşmemiştir. Babası Habibullah Han'ın öldürülmesinin ardından emirliği ele geçiren Amanullah Han, 1919 yılı Mayıs-Haziran aylarında gerçekleşen Üçüncü Afgan-İngiliz Savaşı sonrasında Afganistan'ı bağımsız bir devlet haline getirmiş ve dolayısıyla Afganistan antlaşmalar yapma, elçi kabul etme ve gönderme hakkını kazanmıştır (Çakmak, 2024).

Türkiye'nin Afganistan ile ilk resmi teması 1 Mart 1921 tarihinde Moskova'da yapılan dostluk anlaşmasıyla başlamıştır. Bu antlaşma TBMM Hükümetinin gönderdiği ve Bolşevik Rusya ile Resmi ilişkileri başlatmak üzere Antlaşma imzalamaya yetkili bir heyetin, Moskova'da yine Bolşeviklerle antlaşma yapmaya gelmiş Afgan heyeti ile karşılaşması sonrasında imzalanmıştır. Bu antlaşmanın 8. maddesi ile Türkiye Afganistan'a kültürel alanda yardım yapmayı, öğretmenle subay göndermeyi kabul etmekteydi. [1]

Afganistan'da SSCB'nin Aralık 1979 tarihinde ülkeyi işgal etmesi ile beraber yeni bir döneme geçilmiş, yapılan baskılar neticesinde göç dalgası ülke dışına yayılmıştır. Rus baskısına

[2] Antlaşmanın tüm içeriği ve antlaşmanın Türkiye ve Afganistan tarafından onay süreçleri için bk. (Şimşek, 2024).

dayanamayan Batı Türkistanlılar (Özbek, Türkmen, Kırgız ve kazaklar) ile mütedeyyin Afganistanlıların çoğu Pakistan'a hicret etmişlerdir. 3 milyona yakın bu göçmenler, Pakistan'da Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği gözetimindeki kamplara yerleştirilmişlerdir (Işığıçok ve Kariman, 2022).

Ancak, Pakistan'da ağır yaşam mücadelesi veren Türk soyluların çoğu 1980'li yıllarda Türkiye devleti tarafından uçaklarla Türkiye'ye getirilerek Antakya, Van ve Şanlıurfa gibi doğu bölgelerinde yerleştirilmişlerdir. Söz konusu göçmenler Türk devletinin gözetiminde korunmuş, ikamet etmeleri izin arazi tahsis edilmiş ve T.C. vatandaşlığına alınmışlardır.

Bu Afganistanlıların Türkiye'ye kabullerinin yasal dönemidir. SSCB'nin 1988 yılında Afganistan'dan çekilmesinin ardından ülkede iç savaş başlamış, 1992 yılında İslam Cumhuriyeti ilan edilmiştir. İşgal sonrası Afganistan'ı yalnız bırakmayan Türkiye yoğun bir şekilde öğrenci kabulüne başlamıştır. 1996 yılında ülkenin Taliban'ın eline geçmesiyle beraber ülkeden yeni bir göç dalgası başlamış, ülkenin siyasilerinin çoğu Türkiye'ye sığınmışlardır (Diker, 2023).

2001 sonrası ABD'nin Afganistan müdahalesi kısa bir süreliğine göçü durdursa da 2007 sonrasından Taliban'ın yeniden canlanması ile insanlar can güvenliğinden başta İran ve Pakistan olmak üzere birçok ülkeye ve Türkiye'ye gitmeye başlamışlardır. Özellikle Ağustos 2021 tarihi sonrasında Afganistan'ın yeniden Taliban'ın eline geçmesi Afganların İran, Pakistan ve Türkiye'ye göç etmelerini yoğunlaştırmıştır. Özetle Afganların Türkiye'ye göçünün birtakım sebepleri bulunmaktadır. Savaş, açlık, işsizlik, etnik ve mezhep çatışmasını göçün ana sebeplerinden saymak mümkündür.

Ülkeye hâkim olan Peştunlara karşı kendilerini ikinci sınıf vatandaş olarak gören ülke içinde belli bir makam ve mevkie ulaşamayan işsiz kalan Özbekler, Türkmenler, Hazaralar ve Taciklerin daha çok Türkiye'ye gelmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Afganistanlıların İran, Pakistan ve Türkiye'ye göç etmelerinin temel sebeplerinden biri de müşterek bir tarih ile aynı dil, gelenek ve göreneklere sahip olmalarıdır.

Afganistanlıların Türkiye'de kendilerini güvenli bir limanda hissetmeleri temel faktörler arasındadır. Başka bir önemli etken ise ekonomik olup, Afganlar Türkiye'ye çalışmak için gelmektedirler. Özellikle genç yaştaki erkeklerin bu ülkeye yasa dışı yollarla girerek elde ettikleri paralarla Afganistan'daki ailelerini destekleyip beslediği ve bir müddet sonra ülkelerine döndükleri görülmektedir. Ayrıca Afganların Türkiye'yi 3 bir ülkeye gitmek için geçici bir ikamet yeri olarak gördükleri müşahede edilmektedir. Dolayısıyla bu bildiride Afganların, Türkiye'ye göç etmelerinin tarihi ve sebepleri irdelenecek, Afgan göçünün en aza indirilmesi üzerine çözüm yolları üzerine durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göç Yönetimi, Türkiye'de Afgan Göç, Afganistan'da Gö

AFGHANISTAN AND MIGRATION: SOME EVALUATIONS ON MIGRATION FROM AFGHANISTAN TO TURKEY

Abstract

Migration refers to the relocation of people in search of better living conditions. Turkey's policy towards Afghan migrants has been shaped by historical and geographical dynamics. Diplomatic relations between Turkey and Afghanistan began in 1921, and limited individual migration was observed during this period. Turkey was mostly a transit country in the great wave of refugees that started after the Soviet invasion between 1979 and 1989. In the 1990s, waves of migration increased with the civil war and the rise of the Taliban, but Turkey did not grant refugee status to Afghan migrants due to geographical reservations. Increasing migration pressure after the 2000s led Turkey to try to balance humanitarian aid and border security policies. After 2001, the US intervention in Afghanistan halted migration for a short period of time, but after 2007, with the Taliban regaining power, people started to migrate to Turkey, mainly to Iran and Pakistan, for their own safety. In particular, the Taliban takeover of Afghanistan in August 2021 intensified the migration of Afghans to Iran, Pakistan and Turkey. In sum, the main reasons for Afghan migration to Turkey include war, hunger, unemployment, ethnic and sectarian conflicts.

Keywords: Migration, Migration Management, Turkey, Afghan

Kaynakça

Adil, B. (2020). *Türkiye'nin göç yönetimi stratejisi ve Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar: Ankara ili örneği.* Kırıkkale Üniversitesi, Doktora Tezi.

Çakmak, A. (2024). 1921 tarihli Türk-Afgan Antlaşması İle İlgili Yaşanan Sorunlar. *Belleten,* 88(312), 605-638.

Çelik, N. (2012). *Türkiye`de göç veren illerde iç göç sorununun yönetiminde stratejik planlama modeli yapılandırılması*. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Doktora Tezi.

Dawlatyar, A. K. (2023). *Afganistan merkezli göçün nedenleri ve çözüm yolları.* Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi.

Diker, O. (2023). *Türkiye'nin göç sorunu ve Afgan göçmenlerin durumu.* Kapadokya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Işiğiçok, Ö. ve Kariman, S. (2022). Afganistan'da Yaşanan Göç Hareketleri ve Türkiye'deki Afganların Durumunun İncelenmesi. *Uluslararası Kriz Ve Siyaset Araştırmaları Dergisi.* 6(2), 455-486.

Türk Diyanet Vakfı (TDV). https://islamansiklopedisi.org.tr/ahmed-sah-durrani adresinden 14.01.2025 tarihinde alınmıştır.

EŞİTLİKTEN PİYASAYA: TÜRKİYE'DE VAKIF ÜNİVERSİTELERİNİN SINIFSAL VE NEOLİBERAL DÖNÜŞÜMÜ

Munise Nur AKTAN[1]

Genişletilmiş Özet

Okul kişinin tüm sosyal mekanizmalarla aracısız olarak ilişkilendiği ve aileden sonra toplumla temas etmeye başladığı ilk kurumdur. Kapitalist bir toplum içerisinde bireyin gideceği okulda kişinin ailesinin sınıfsal ve toplumsal aidiyetlerinin doğrudan etkisi olacaktır. Bununla birlikte bireyin spor, sanat, edebiyat, bilim gibi alanlardaki muhtemel yeteneklerinin ortaya çıkabilmesi için yine ailenin sınıfsal pozisyonunun rolü olacaktır. (Bourdieu, 1996) Bireye ailede aktarılan öğrenim süreçleri sonrasında kişinin kültürel birikim süreci okulda devam edecektir. Okul; bireyin toplumsal kurumlarla doğrudan temas etmeye başladığı ve geniş çerçevede sosyal karşılaşmalarını yaşadığı aileden sonra gelen ilk yerdir. Bununla birlikte bireyin gideceği okulun seçiminde de ailenin toplumsal ve sınıfsal pozisyonu belirleyici olacaktır. Üstelik bireyin belli eğilimleri doğrultusundaki yeteneklerinin ortaya çıkması için ailesi tarafından verilen destek, ailenin sınıfsal pozisyonuyla yani ekonomik sermayeyle doğrudan ilgili olacaktır. (Bourdieu, 1979: 5)

Eğitim, Bourdieucü bir yaklaşımla ele alındığında, tahakküm ilişkilerini yaratan ve tekrar üreten bir alan olarak neredeyse ekonomik sermayenin kendisi kadar toplumsal ve sınıfsal ilişkilerin merkezinde yer almaktadır. Bununla beraber eğitim; ayrıcalıklar, eşitsizlikler, farklılıklar ve çelişkiler bağlamında zaten özü itibariyle ekonomik sermaye ve sınıfsal ilişkilerle doğrudan ilintilidir. Ekonomik sermayenin yansıması olarak ele alabileceğimiz eğitim; kişinin ailesinin toplumsal ve ekonomik statüsünden ve bu statü paralelinde ulaşabildiği kurumlardan bağımsız değerlendirilebilecek bir alan değildir. Temel olarak kültürel birikimi ve bunu sağlayacak kanalları temin eden şey ekonomik sermayenin kendisidir. Çocukluktan itibaren kümülatif bir şekilde kültürel zenginliğin sağlanabilmesi için gerekli araçlar, kaynaklar, kanallar, mekânlar, şartlar ve zamanın yaratılması doğrudan maddi değerlerle ilişkilidir. (Swartz, 2015: 117) Okul kişinin sosyal yapılarla doğrudan ilişki kurduğu ve aileden sonra toplumla temas etmeye başladığı ilk kurumdur. Kapitalist bir toplum içerisinde okula aileden devralınmış tüm sınıfsal ve toplumsal ilişkiler taşınmaktadır. Hatta bireyin yeteneklerinin ortaya çıkmasında ve bu kabiliyetlerin; spor, edebiyat, bilim, sanat gibi alanlara dönüşebilmesinde ailenin sınıfsal pozisyonunun çok önemli bir rolü vardır. Elbette kapitalist bir toplumda bireyin gideceği ya da birey için seçilen okul da sınıfsal ilişkilerden bağımsız düşünülemez. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı doğrudan etkileyen global kriz kapitalizmin daha da güçlü bir formla kendini tekrar üretmesini sağlamıştır. Dünya tarihinde kapitalist toplumlarda kısa bir esenlik dönemi olarak adlandırabileceğimiz

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, munisenuraktan@esenyurt.edu.tr

sosyal devlet -refah devleti anlayışı neoliberalizmin yükselişiyle birlikte çözünmeye başlamıştır. Kamu yönetiminin de tüm bu süreçten payına düşeni aldığı ve kamu harcamalarına ayrılan kaynakların ciddi anlamda kısıtlandığı bir sürece girilmiştir. Bu çalışma içerisinde küresel ölçekte zamanla tüm devletleri etkileyen neoliberalizmin bir kamu hizmeti olarak eğitimi nasıl değişip dönüştürdüğünü incelemek önemli noktalardan birini oluşturacaktır.

Daha evvel ifade edilmiş olduğu üzere kapitalist toplumlarda okul eşitsizliklerin üretilme ve tekrar üretilme alanı olarak önemli bir işlev gören toplumsal bir kurumdur. Devlet okulları da dahil olmak üzere bireyler aynı başlama çizgisinden hareket ederek okullaşma sürecine dahil olmazlar. Sınıfsal çelişkiler, kültürel ve sosyal sermayeye dair farklar fırsat eşitliğinin önünde daima bir engel yaratmaktadır. Bununla birlikte 1980'li yıllardan itibaren neoliberalizmin yükselişiyle eğitim alanındaki eşitsizlik gittikçe derinleşmiştir. Kamunun egemenliğindeki eğitime ayrılan kaynakların rasyonel kullanılmadığı iddiası, eğitim için ayrılan harcamaların önemli ölçüde kısıtlanmasına sebep olmuştur. Türkiye'de özellikle 2000'lerin ikinci yarısından itibaren eğitimdeki standartların açıkça düştüğü görülmektedir. Bu çalışmada değişen tüm yapılar gözetilerek Türkiye'deki vakıf üniversitelerinin geleneği ve geleceği kamu yönetimi ve sosyal politikalar bağlamında ele alınacaktır. Vakıf üniversitelerinin işlevi kurulduğu 1980'li yıllardan itibaren ele alınarak geçmiş, bugün ve gelecek açısından özellikle yerel ölçekte ama aynı zamanda küresel bir boyutta da analiz edilecektir.

Vakıf üniversiteleri neoliberal politikaların egemen olduğu bir dönemde, eğitim sisteminin özelleşmesi ve piyasa mantığıyla yeniden düzenlenmesi sonucunda ortaya çıkmış, toplumsal ve ekonomik yapılarda derin etkiler yaratmış bir kurumsal formdur. Türkiye'de vakıf üniversitelerinin ortaya çıkışı, 1980'li yıllarda neoliberal politikaların etkisiyle kamu eğitim sistemine alternatif bir model yaratılma arayışlarına dayanmaktadır. Devletin ekonomideki rolünün sistematik olarak azaltıldığı, kamu harcamalarının kısıtlandığı bir dönemde özelleştirme politikaları haliyle kendini eğitim alanında da göstermiştir. Üstelik bu sadece ilk ve orta dereceli okullarda değil yükseköğrenim alanında da ortaya çıkmış ve zamanla neredeyse bir sektör haline dönüşmüştür. 1984 yılında Bilkent Üniversitesi'nin kurulması, Türkiye'nin 24 Ocak Kararları ile içine girdiği neoliberal sistemin ve özelleştirme sürecinin en sembolik kırılma noktalarından biri olmuştur. Özellikle 90'lı yılların sonunda itibaren vakıf üniversitelerinin sayısında yaşanan çarpıcı artış ise Türkiye'deki yükseköğretimin tamamen dönüşeceği bir süreci başlatmıştır.

Türkiye'de neoliberalizmin ivme kazanmasıyla beraber özellikle belli bir dönem bilhassa üst orta sınıf ve üst sınıf ailelerin çocukları için iyi bir eğitim sağlayan ve prestijli bir yaşamın neredeyse garantisi olan vakıf üniversiteleri bugün hem eğitim bağlamında hem de hitap ettiği kitle bağlamında değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Neoliberal ve muhafazakâr politikalardan payını fazlasıyla almış olan eğitim alanında vakıf üniversiteleri geçmiş ve mevcut standartları anlama adına önemli bir noktada durmaktadır. Vakıf üniversitelerinin işlevi ve dönüşümü üzerinden neoliberal politikaları ve bir kamu hizmeti olarak

Türkiye'deki eğitim sürecinin dönüşümünü okumanın önemli olduğu düşünülmektedir. Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerle çalışmada bir karşılaştırma alanı da sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Politikaları, Neoliberalizm, Bourdieu, Kamu Politikaları

FROM EQUALITY TO THE MARKET: THE CLASS-BASED AND NEOLIBERAL TRANSFORMATION OF FOUNDATION UNIVERSITIES IN TURKEY

Abstract

The school is the first institutional space where individuals interact with society after the family, directly carrying their social and class-based affiliations. As Bourdieu (1996) emphasized, economic and cultural capital shape the opportunities and talents of individuals in their educational processes. In capitalist societies, education functions as a space where class inequalities are produced, shaped by the influence of economic capital. With the rise of neoliberalism in the late 20th century, the welfare state began to disintegrate, and the restriction of public resources further deepened inequalities in education. In Turkey, this process manifested notably after the 1980s with the emergence of foundation universities. These institutions were established as products of privatization policies, shaped within the neoliberal market logic, under the pretense of addressing the inadequacies of public education. The founding of Bilkent University in 1984 marked the symbolic beginning of this transformation. The significant increase in foundation universities since the late 1990s signaled a profound change in higher education. Initially catering to the upper-middle and upper classes, these institutions have undergone changes in both educational quality and target audience. This study aims to examine the impact of neoliberal policies on foundation universities and the transformation of education in Turkey within its class and economic context, supported by in-depth interviews.

Keywords: Education Policies, Neoliberalism, Bourdieu, Public Policies

Kaynakça

Bourdieu, P., (1979). *La distinction: critique sociale du jugement*. Minuit.

Bourdieu, P., (1996). *Distinction: A social critique of the judgment of taste*. Harvard University Press.

Swartz, D., (2015). *Kültür ve iktidar: pierre bourdieu'nün sosyolojisi*. İletişim Yayınları.

KAPİTALİZM VE ZORUNLU GÖÇ OLGUSU: YERSİZ - YURTSUZLAŞTIRMA PERSPEKTİFİ ÜZERİNDEN OKUMAK

Furkan SAİTOĞLU[1], Habibe KULLE GÜN[2]

Genişletilmiş Özet

Karl Marx'ın felsefesinin temel eleştiri noktasını oluşturan kapitalizm olgusu, geçmişten günümüze bir ekonomik sistem olmakla birlikte sosyolojik olgu olarak da insan unsuru üzerinde önemli etki oluşturmuştur. Marksizmin temel çıkış noktası olan Hegel'in diyalektik anlayışı bir tez, antitez ve sentez eşliğinde insanlığın tarihini belirli bir düzlemde dizayn eder. Bu tarihsel süreçte kapitalizm sosyalizmin bir antitezi olarak var olagelmektedir ve sentez olarak komünizmi oluşturacaktır. Bu sınıfsal mücadelenin içerisinde kapitalist olgular her taraftadır. Bunlardan bir yönünü oluşturan psikolojik alan, kapitalizmin insanları tüketime sevk ederek bilinçlenip Marx'ın beklenen proletarya devrimini ertelemektedir. Marx'ın yabancılaşma olarak tanımladığı bu durum, bireyin ürettiği nesneyi elde etmek için çırpınmasıdır. Bu çırpınış her alanda kendini gösterir. Kenti inşa eden bir işçinin o kentte yaşamak için verdiği mücadele, ürettiği bir tabloyu satın alamayan bir ressamın dramı, bir keşif peşinde koşturan bilim adamı ile tüketen bir bireyin mücadelesi. İkisi de neticede yabancılaşma ile tanışır. Bu tanışma, nesnenin öznenin yerini işgal etmesiyle sonuçlanır. Kapitalizmin üretip tüketime dâhil etme hırsı her şeyi yok eder. Anlamsızlaştırır, silikleştirir, önemsizleştirir. Bu yok oluş içerisinde kapitalizmin ürettiği geleneği, alışkanlıkları ve herkesin tükettiğini tüketip sıradanlaşarak ne olduğunu, nereye ait olduğunu bilmeden yaşamayı insana bahşeder. Küreselleşme ile bu yok etme veya yabancılaştırma hatta kimliğe karşı koyma hali daha da basitleşmiştir. Artık kapitalizm her yerdedir. Bir mobilizasyonu barındıran küreselleşme kapitalizm için yeni bir üretip tükettirme aracıdır. Artık tüketilenler daha rahat üretilip tekrar tüketilmek üzere moda halinde insanlığa sunulur. Kimse bu aşina oldukları unsurları tüketirken sorgulamazlar. Tarihin çatışma ile aktığını ve ilerlediğini belirten Marx'ın bu çatışmacı akıcılığının yerine Kapitalizm küreselleşme ile uzlaşıyı, Marx'ın çatışmanın olmadığı topluluklarda gönüllü köleleri gönüllü kabul edenler haline getirmiştir. Böylece artık kapitalizm tüketime aç topluluklar oluşturarak onların düşünmesine ve bilinçlenmesine fırsat vermeyecek şekilde bir kimliğe büründürmüştür. Kapitalizmin bu kimlik edindirme çabası her alanda kendini gösterir. Medya araçlarını kullanarak üretim güçlerine sahip sınıfın oluşturduğu kültürü alt sınıfa yayması bunun bir örneğidir. Post yapısalcı düşünürler bu konulara dikkat çekseler de, kapitalizmin bu nesneleştirmesine karşı koyamazlar. Sosyo-ekonomik alandan siyasi alana, oradan iktisadi alandan psikolojik alana doğru yapılan çalışmalar ürettiklerini kapitalizmin dişlerine eklenmiş olarak

[1] Öğr. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Kırıkhan Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, furkan.saitoglu@mku.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6915-8189.
[2] Öğr. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Kırıkhan Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, habibe.kulle@mku.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4027-0684.

bulurlar. Kapitalizmin bu etkilerine daha birçok örnek verilebilir. Göç konusu da kapitalizmin bu kimlikleştirme çabasından nasibini almış ve yeni bir tüketim unsuru olarak kapitalizmin kazı-kazan zulmünün bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu etkileri çerçevesinde birçok ögeyi de bir üretim-tüketim dinamiğine dâhil eden kapitalizm, sosyolojik, psikolojik ve siyasi dönüşümlere de ayak uydurmuştur. Değişmelere tekrar tüketmek için ürettiği geçmişin tüketim unsurlarını devreye koyarak ayak uydurur. Bu üretim ve tüketim döngüsünde kapitalizm insanlığı istenmeyen durumlarla da karşı karşıya bırakmıştır. Bu durumlar sonucunda Marx'ın yabancılaşma olarak isimlendirdiği özne ile nesnenin yer değiştirmesi gibi insanlarda da zamanla hem kimlik olarak hem de bedenen yabancılaşma olmuştur. Deleuze ve Guattari bu yabancılaşmayı psikanalizden yola çıkarak yersiz-yurtsuzlaştırma ifadesi ile açıklamışlardır. Bu yersiz yurtsuzlaştırma siyasal hayattaki güç yarışı ile bir göçebeliğe toplulukları sevk etmiştir. Kapitalizmin ekonomik yönünün ağır basarak sebep olduğu bu göç hareketi, hayatta kalmanın bir zorunluluğu halinde zorunlu göçleri beraberinde getirmiştir. İlk önceleri zorla çeşitli sebeplerle yerinden edilen topluluklar, zamanla kimliklerini de yitirip yersiz-yurtsuz hale gelmişlerdir. Daha sonraları ise sadece yaşamak için kendilerine edindirilmiş olan kimliklerle tekrar kapitalist süreçte yerli-yurtlu hale getirilerek yaşayan kimliksiz bedenlere dönüştürülmüşlerdir. Çalışmada kapitalizmin bu olumsuz yönü üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak, kapitalizm ile göç arasındaki ilişki karmaşık ve çok yönlü bir olgu olarak kendini göstermektedir. Çalışmanın amacı, kapitalizmin etkilediği alanlardan biri olan göç olgusundan hareket ederek, kapitalizmin insanlar üzerinde ekonominin yanı sıra sosyo-psikolojik anlamda da neden olduğu olumsuzlukları göstermektir. Bu amaç ekseninde ortaya konulan varsayımlar: kapitalizmin bir maddi unsur mu yoksa manevi değerlerden beslenen bir öge midir? Kapitalizm, tükettiği faktörleri nasıl tekrar farklı şekillerde üreterek tükettirir? Toplumların şekillenmesinde kapitalist unsurlar zorunlu göçe nasıl sevk eder? Zorunlu göç sonrası kapitalizmin yersiz-yurtsuz hale getirdiği yaşamları, kapitalizm göç sonrası süreçte nasıl yeni bir kimlik edinmek zorunda bırakarak yerli- yurtlu hale getirir? Bu yer-yurt edindirme, göçün -zorunlu göçün- bir sonu mudur? Bu noktadan sonra yeni kimliklerde kapitalizmin tüketim açlığı nedeniyle tekrar zorunlu bir göçe sevk edilirler mi? Yer-yurt edindirilen topluluklar, kimliksiz bedenler halinde nasıl var olurlar? Bu varsayımlar eşliğinde çalışmada, göçün ekonomik, sosyal ve politik boyutları ele alınarak, göçmenlerin karşılaştığı zorluklar ve bu süreçte yaşanan yersiz yurtlaştırma durumları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, göçmenlerin kimlik arayışları ve aidiyet duyguları üzerindeki etkileri de tartışılarak, yersiz yurtlaştırmanın bireyler üzerindeki etkilerine dikkat çekilmiştir. Bu çalışmada ilk olarak kavramsal analiz yapılmıştır. Kapitalizm, yersiz-yurtsuzlaştırma ve göç kavramları ele alınmıştır. Daha sonra kapitalizm ve zorunlu göç ilişkisine değinilmiştir. Takibinde kapitalist döngüde yersiz-yurtsuzlaştırmanın sonuçlarından ve yeniden yer-yurt edindirmenin ortaya çıkardığı çeşitli sonuçlara değinilmiştir. Çalışmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz ve içerik analizinden faydalanılmıştır. Bu çerçevede literatür taraması yapılmış ve alanda yazılan

çalışmalar incelenmiştir. Sonuç olarak, Deleuze ve Guattari'nin yersiz-yurtsuzlaştırma kavramından yola çıkarak kapitalizmin zorunlu göç üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu etkileme, Marx'ın yabancılaşma kavramında olduğu gibi bireylerin kimliklerine yabancılaşması ve kendilerini ait hissetmedikleri bir kimlikte yaşamak zorunda olduğu gerçeği de görülür. Kapitalizmin bir sömürge kolu olarak insanı meydana getiren dini, ekonomik, sosyolojik ve psikolojik her alanda etkili olduğu da görülür. Kapitalizme ilişkin bu bulgular, onun kazanmak için her dalda verdiği mücadeleyi gözler önüne sererken insanlığın da nasıl değer verdiği şeyleri maddi unsurlar için hiç hale getirdiğini görünür kılmaktadır.

Anahtar Kavramlar: Kapitalizm, Yersiz-Yurtsuzlaştırma, Zorunlu Göç

CAPITALISM AND THE PHENOMENON OF FORCED MIGRATION: READING THROUGH THE PERSPECTIVE OF DETERRITORIALIZATION

Abstract

The phenomenon of capitalism, which constitutes the main point of criticism of Karl Marx's philosophy, has had a significant impact on the human element as a sociological phenomenon, as well as being an economic system from past to present. Within the framework of these effects, capitalism, which includes many elements in a production-consumption dynamic, has also kept up with sociological, psychological and political transformations. It keeps up with the changes by putting into play the consumption elements of the past that it produces in order to consume again. In this cycle of production and consumption, capitalism has also confronted humanity with undesirable situations. As a result of these situations, people have become alienated both in terms of identity and body over time, just as the subject and object are displaced, which Marx called alienation. Deleuze and Guattari explained this alienation with the expression of deterritorialization based on psychoanalysis. This unwarranted deterritorialization has led communities to a nomadism with the power competition in political life. This migration movement, which is caused by the economic aspect of capitalism, has brought about forced migrations if it is a necessity to survive. Communities that were forcibly displaced for various reasons at first lost their identities over time and became homeless. Later, with the identities that were acquired only for living, they were turned into living bodies without identity by being made indigenous in the capitalist process. In the study, this negative aspect of capitalism is emphasized. First, a conceptual analysis was conducted. The concepts of capitalism, deterritorialization, migration are discussed. Then, the relationship between capitalism and forced migration is mentioned. In the following, the consequences of deterritorialization in the capitalist cycle and the various consequences of repatriation are mentioned. Qualitative research method was used as a method in the study. Descriptive analysis and content analysis were used. In this context, a literature review was conducted and the studies written in the field were examined.

Keywords: Capitalism, Deterritorialization, Forced Migration

PSİKOLOJİK SÖZLEŞME İHLALİNİN KAMU PERSONELİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİ İNCELEYEN ÇALIŞMALARIN SİSTEMATİK ANALİZİ

Gökhan BİLİCİ[1], Şerife PEKKÜÇÜKŞEN[2]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma, kamu sektöründe görev yapan personelin örgütlerinden algıladığı psikolojik sözleşme ihlallerinin etkilerini çok boyutlu bir biçimde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Psikolojik sözleşme, birey ile örgüt arasında yazılı olmayan ancak karşılıklı algılara ve varsayımsal yükümlülüklere dayalı olan sosyal bir bağ olarak tanımlanır (Rousseau, 1989). Psikolojik sözleşmelerin temel özelliği, bireylerin çalışma hayatına dair beklenti ve taahhütlerinin yazılı belgeler dışında şekillenmesi ve bu beklentilerin karşılanmadığı durumlarda çalışanın işine, örgütüne ve mesleki tutumuna dair çeşitli tepkiler vermesidir (Morrison ve Robinson, 1997). Çalışma, 2010–2024 yılları arasında yayımlanmış, kamu personeli özelinde yapılmış 19 akademik araştırmanın sistematik bir analizine dayanmaktadır. Elde edilen bulgular, tematik içerik analizi yöntemiyle beş ana başlık altında sınıflandırılmıştır: iş tatmini, örgütsel bağlılık, tükenmişlik, işten ayrılma niyeti ve başa çıkma stratejileri. Her bir tema, psikolojik sözleşme ihlalinin kamu çalışanları üzerindeki etkilerini ayrıntılı biçimde ortaya koymak üzere analiz edilmiştir.

İş tatmini ve psikolojik sözleşme ihlali ilişkisi, çalışmalarda en sık vurgulanan temalardan biridir. İş tatmini, çalışanın yaptığı işten duyduğu memnuniyeti ifade eder ve bu memnuniyetin düşmesinde psikolojik sözleşme ihlali belirleyici bir rol oynamaktadır (Barlık, 2018). Kamu kurumlarında üst yönetimin çalışanlara verdiği sözlerin yerine getirilmemesi, özellikle liyakat, terfi, ödüllendirme gibi konularda adaletsizlik algısı yaratmakta ve bu durum doğrudan iş tatminini azaltmaktadır (Özdemir ve Ceylan, 2024). İş tatmini düzeyinin düşmesi, yalnızca bireyin psikolojik iyilik halini değil, aynı zamanda kurumsal verimliliği de olumsuz etkilemektedir. Örgütsel bağlılık, psikolojik sözleşme ihlalinden etkilenen bir diğer temel değişkendir. Çalışanların örgütlerine karşı duyduğu aidiyet hissi, duygusal bağlılık başta olmak üzere bağlılığın tüm bileşenlerini etkilemektedir (Meyer ve Allen, 1991). Büyükyılmaz ve Çakmak'ın (2015) akademisyenler üzerine yaptığı çalışmada, ihlal algısının yüksek olduğu gruplarda duygusal bağlılık düzeyinin anlamlı biçimde düştüğü belirlenmiştir. Bu durum, kamu kurumlarının uzun vadeli çalışan sadakati oluşturmakta güçlük yaşadığını ortaya koymaktadır. Tükenmişlik sendromu, özellikle öğretmenlik, hemşirelik gibi yüksek duygusal emek gerektiren kamu mesleklerinde daha sık gözlemlenen bir sonuçtur. Maslach ve diğerleri (2001) tükenmişliği duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıda azalma olmak üzere üç bileşenle tanımlamaktadır. Psikolojik sözleşme ihlali, çalışanın işine ve kuruma duyduğu bağlılığı zedelediği

[1] Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, gokhanbilici@selcuk.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8446-1928.
[2] Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, pekkucuksen@kmu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2244-2646.

için duygusal tükenmeye yol açmakta; zamanla görev performansı ve bireysel refah üzerinde ciddi olumsuzluklar yaratmaktadır (Maslach ve diğerleri, 2001). Özdemir ve Ceylan (2024) bu ilişkiyi öğretmenler üzerinde gözlemlemiş ve iş tatmini azaldıkça tükenmişlik düzeyinin yükseldiğini raporlamıştır. İşten ayrılma niyeti, ihlalin en görünür çıktılarından biridir. Kamu çalışanlarının kuruma olan güveni sarsıldığında ve geleceğe dönük beklentileri karşılanmadığında, işten ayrılmayı ciddi biçimde düşünmeye başladıkları görülmektedir (Tett ve Meyer, 1993). Gültekin, Paksoy ve Özbezek (2021) öğretmenler üzerinde yaptıkları araştırmada psikolojik sözleşme ihlali ile işten ayrılma niyeti arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki saptamıştır. İşten ayrılma niyeti, kamu kurumlarında hem deneyim kaybına hem de kurum içi iş gücü sirkülasyonuna neden olarak, hizmet kalitesini doğrudan tehdit etmektedir. Başa çıkma stratejileri, çalışanın psikolojik sözleşme ihlaline verdiği bireysel tepkileri içerir. Turnley ve Feldman (1999) çalışanların bu tür durumlara genellikle dört temel stratejiyle karşılık verdiklerini belirtmiştir: ses çıkarma, sadakat, çekilme ve ihmal. Esmer (2017) akademisyenlerle yaptığı çalışmada, çalışanların çoğunlukla pasif başa çıkma stratejilerine yöneldiğini göstermiştir. Bu stratejiler arasında yönetimle iletişimi azaltma, işten psikolojik olarak uzaklaşma ve motivasyon eksikliği öne çıkmaktadır. Bu tür pasif stratejiler, zaman içinde hem çalışanın kendine zarar vermesine hem de kuruma katkı sağlamaktan uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Analiz edilen çalışmalar, genel olarak psikolojik sözleşme ihlallerinin kamu personelinin yalnızca psikolojik sağlığını değil, aynı zamanda örgütsel bağlılığını ve hizmet kalitesini de olumsuz etkilediğini göstermektedir. Bu bağlamda, kamu kurumlarının insan kaynakları politikalarının yeniden gözden geçirilmesi ve psikolojik sözleşme yönetimine dayalı stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle etik liderlik uygulamaları, çalışanlarla şeffaf iletişim kurulması, düzenli memnuniyet ölçümleri ve psikolojik destek mekanizmaları, bu tür ihlallerin önüne geçilmesinde etkili olabilir. Çalışma aynı zamanda psikolojik sözleşme ihlaline dair literatürde bazı boşluklar olduğunu da ortaya koymaktadır. Özellikle başa çıkma stratejileri ve tükenmişlik temalarının, iş tatmini ve örgütsel bağlılık kadar sık çalışılmadığı, bu alanların derinleştirilmesi gerektiği önerilmektedir. Ayrıca, yerel yönetim çalışanları ve sağlık personeli gibi grupların psikolojik sözleşme deneyimlerine ilişkin çalışmaların sınırlı olduğu da dikkate alınmalıdır. Sonuç olarak, kamu kurumlarında sürdürülebilir çalışan bağlılığı ve verimlilik için psikolojik sözleşme ihlallerinin etkilerini anlamak ve önleyici stratejiler geliştirmek kritik önem taşımaktadır. Bu bağlamda yöneticilere düşen görev, çalışanların algılarını dikkate alan, tutarlı, güven temelli ve destekleyici bir örgütsel iklim yaratmaktır

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Sözleşme, Sözleşme İhlali, Kamu Personeli, İş Tatmini, Örgütsel Bağlılık, Tükenmişlik, İşten Ayrılma, Başa Çıkma Stratejiler

PSYCHOLOGICAL STUDIES EXAMINING THE EFFECTS OF CONTRACT VIOLATIONS ON PUBLIC EMPLOYEES SYSTEMATIC ANALYSIS

Abstract

This study systematically analyzes academic research focusing on the effects of psychological contract violation on public sector employees. A psychological contract refers to the unwritten, perceived mutual obligations between an organization and its employees. When employees believe that these expectations are unmet, it may lead to significant consequences such as decreased job satisfaction, reduced organizational commitment, increased burnout, and a higher intention to leave. Based on a review of 19 studies published between 2010 and 2024, five major themes were identified: job satisfaction, organizational commitment, burnout, turnover intention, and coping strategies. Findings suggest that psychological contract violations negatively affect motivation and performance, especially in emotionally demanding professions like teaching and healthcare. Employees often respond to perceived violations with passive strategies such as withdrawal or disengagement. The study concludes with policy recommendations for public institutions, including transparent communication, ethical leadership, and employee support programs, to mitigate the negative impact of psychological contract violation and enhance organizational well-being.

Keywords: Psychological Contract, Contract Breach, Public Employees, Job Satisfaction, Organizational Commitment, Turnover, Burnout

Kaynakça

Barlık, D. D. (2018). *Psikolojik sözleşme ihlali iş tatmini ilişkisinde örgütsel özdeşleşmenin aracı rolü: Bir kamu kurumunda araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.

Büyükyılmaz, O., ve Çakmak, A. F. (2015). *Devlet ve vakıf üniversitelerinde görev yapan akademik personelin psikolojik sözleşme ihlal algılarının örgütsel bağlılık düzeyleri ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.

Esmer, Y. (2017). *Psikolojik sözleşme ihlali algısının prososyal davranışlar üzerindeki etkisinde etik liderliğin aracılık rolü: Akademisyenler üzerinde bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.

Gültekin, V. M., Paksoy, H. M., ve Özbezek, B. D. (2021). Öğretmenlerde psikolojik sözleşme ihlal algısının işten ayrılma niyeti ve örgütsel sinizm üzerine etkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9*(120), 204–218. https://doi.org/10.29228/ASOS.52044

Maslach, C., Schaufeli, W. B., ve Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of* Psychology, 52, 397–422. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.397

Morrison, E. W., & Robinson, S. L. (1997). When employees feel betrayed: A model of how psychological contract violation develops. *Academy of Management Review, 22*(1), 226–256. https://doi.org/10.5465/amr.1997.9707180265

Özdemir, T. Y., & Ceylan, E. (2024). Eğitim örgütlerinde iş tatmini ve psikolojik sözleşme ihlali davranışı arasında ilişkinin öğretmen görüşleriyle incelenmesi. *International Journal of Social Science Research, 12*(3), 54–68.

Rousseau, D. M. (1989). Psychological and implied contracts in organizations. *Employee Responsibilities and Rights Journal, 2*(2), 121–139. https://doi.org/10.1007/BF01384942

Tett, R. P., ve Meyer, J. P. (1993). Job satisfaction, organizational commitment, turnover intention, and turnover: Path analyses based on meta-analytic findings. *Personnel Psychology, 46*(2), 259–293.

Turnley, W. H., ve Feldman, D. C. (1999). The impact of psychological contract violations on exit, voice, loyalty, and neglect. *Human Relations, 52*(7), 895–922. https://doi.org/10.1177/001872679905200703

ANAYASA MAHKEMESİ'NİN İNSAN HAKLARI İHLALİNE YAKLAŞIMI: KİŞİ ÖZGÜRLÜĞÜ HAKKININ SINIRLANMASI VE TEMEL İLKELER

Abdullah YOLCU[1]

Genişletilmiş Özet

İnsan haklarının korunması, hukuk devletinin temel taşlarından biri olup, bu sürecin etkinliği büyük ölçüde yargının işlevselliğine bağlıdır. Anayasa, temel hak ve özgürlüklerin korunmasını güvence altına alırken, bu hakların kullanımının sınırlanmasını da belirlediği temel ilkeler çerçevesinde mümkün kılmıştır. Bu çalışma, Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) hakların sınırlanmasına ilişkin temel ilkeleri ve bu ilkelerin yargı sürecine yansımasını ele almaktadır. Özellikle, AYM kararlarında ölçülülük, demokratik toplum düzenine uygunluk ve hakkın özüne dokunmama gibi ilkelerin nasıl yorumlandığı analiz edilmektedir. Hakların sınırlanmasına ilişkin Anayasal hükümlerin yorumunda AYM kararlarının kesin ve bağlayıcı olmasına rağmen, bu kararların uygulamada dikkate alınmaması veya ihmal edilmesi, insan haklarının korunmasında önemli sorunlar yaratmaktadır. Çalışma, Anayasanın 19. maddesinde düzenlenen kişi özgürlüğü hakkı kapsamında verilen bireysel başvuru kararlarının derece mahkemeleri ve kamu otoriteleri tarafından uygulanmaması veya gecikmeli olarak hayata geçirilmesinin, hak ihlallerinin devamına nasıl sebep olduğunu tartışmaktadır. Ayrıca, AYM'nin hakkın sınırlanmasına ilişkin içtihatlarının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları ile uyumu değerlendirilmektedir. Sonuç olarak, AYM'nin hak sınırlamalarına yönelik içtihatlarının daha etkin kılınması ve uygulama süreçlerinin iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Çalışma, insan haklarının korunmasında AYM'nin rolünü güçlendirecek politika önerileri sunmakta ve hukukun üstünlüğünün sağlanmasına yönelik stratejik adımların önemine dikkat çekmektedir.

Çalışma Konusu: Bu çalışma, kişi özgürlüğü hakkının Anayasal güvencesini tespit ederek, bu hakkın sınırlanmasında Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) bireysel başvuru kararları ile ortaya çıkan temel prensipleri ve uygulamada karşılaşılan sorunları ele almaktadır. Özellikle, kişi özgürlüğü hakkının sınırlanmasına yönelik mahkeme kararları gerekçelerinin, Anayasa ve uluslararası normlarla uyumluluğu analiz edilerek, AYM kararlarının hukuk sistemindeki yeri incelenmektedir. Çalışma, Türk hukuk sisteminde hakların korunmasıyla ilgili ortaya çıkan eksiklikleri ve bu eksikliklerin giderilmesine yönelik çözüm önerilerini kapsamaktadır.

Çalışmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, Anayasa Mahkemesi'nin kişi özgürlüğü hakkının sınırlanmasına ilişkin kararlarını teorik ve pratik açıdan değerlendirmektir. Hakların korunması ve sınırlanması sürecinde AYM'nin içtihatlarının nasıl bir yol haritası sunduğu ve bu içtihatların

[1] Öğr. Gör. Dr., Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, ayolcu@bingol.edu.tr, Orcid: 0009-0002-3787-8151.

uygulamadaki etkileri tartışılmaktadır. Çalışma, özellikle AYM'nin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatlarıyla uyumlu karar alma sürecindeki etkinliğini analiz ederek, bu alandaki eksiklikleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, insan haklarının mahkeme kararı ile sınırlanması sürecinde AYM kararlarının dikkate alınmaması sorununa dikkat çekilmektedir.

Çalışmanın Metodolojisi: Çalışmada, normatif analiz ve vaka analizi yöntemleri bir arada kullanılmıştır. İlk olarak, Anayasa'da kişi özgürlüğü hakkının sınırlanmasına ilişkin hükümler detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Daha sonra, AYM'nin, hakların sınırlanmasına yönelik kararlarının uluslararası standartlarla uyumluluğu analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra, AYM'nin bireysel başvuru kararlarının uygulanmasında karşılaşılan sorunlar, örnek davalar üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışma, AYM'nin insan haklarının korunmasındaki etkinliğini artırmak için yapılması gereken reformlara yönelik öneriler sunmaktadır.

Çalışma kapsamına ve işleyişine dahil edilen konu başlıklarını şöyle özetlemek mümkündür:

Kişi Özgürlüğü Hakkının Sınırlanması: Anayasal Çerçeve bölümünde, Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında hakların sınırlandırılmasına yönelik hükümler incelenmektedir. Hakların sınırlanmasında ölçülülük, demokratik toplum düzenine uygunluk ve hakkın özüne dokunmama ve kanunla yapılma ilkelerine uygun olması gerektiği vurgulanmaktadır. Kanunla yapılan düzenlemede Anayasa'nın bu hükümlerine ve uluslararası hukuk standartlarına uygunluk tartışılmaktadır. Hak sınırlamalarının ne zaman ve hangi koşullarda meşru sayılabileceği açıklanmaktadır.

Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hakların Sınırlanmasına İlişkin Prensipler bölümünde, AYM'nin, kişi özgürlüğü hakkının sınırlandırılmasına yönelik içtihatlarında ortaya çıkan temel ilkeler ele alınmaktadır. Ölçülülük, demokratik toplum düzenine uygunluk ve hakkın özüne dokunmama ilkelerinin, AYM kararlarında nasıl uygulandığı ve bu kararların normatif etkisi detaylı bir şekilde analiz edilmektedir. AYM'nin kararlarının uluslararası insan hakları hukuku bağlamındaki konumu ve bu kararların iç hukukta yaratmış olduğu dönüşüm tartışılmaktadır.

AYM Kararlarının Dikkate Alınması Sorunu başlığı altında, AYM'nin bireysel başvuru kararlarının mahkeme ve kamu otoriteleri tarafından benimsenmesi ve uygulanmasındaki sorunlar ele alınmaktadır. Kararların dikkate alınmaması veya uygulanmasındaki gecikmelerin, insan haklarının korunması üzerindeki olumsuz etkileri değerlendirilmektedir. Ayrıca, bu sorunun çözümüne yönelik hukuki ve idari öneriler sunulmaktadır.

Sonuç ve Öneriler bölümünde çalışma, AYM'nin insan haklarının korunmasındaki rolünün artırılabilmesi için öneriler sunmaktadır. AYM'nin bireysel başvuru kararlarının uygulanabilirliğinin güçlendirilmesi, hakların sınırlanmasına yönelik kararların ise olay, durum ve kişi bazında özelleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, AYM'nin kararlarının uluslararası insan hakları

standartlarıyla daha uyumlu hale getirilmesi ve kamu otoritelerinin bu kararları uygulama yükümlülüğünün artırılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Anayasa Mahkemesi, Kişi Özgürlüğü, Hakların Sınırlanması

THE CONSTITUTIONAL COURT'S APPROACH TO HUMAN RIGHTS VIOLATIONS: LIMITATION, SUSPENSION OF RIGHTS AND BASIC PRINCIPLES

Abstract

The protection of human rights is one of the cornerstones of the rule of law, and the effectiveness of this process largely depends on the functionality of the judiciary. While the Constitution guarantees the protection of fundamental rights and freedoms, it has also made it possible to limit the use of these rights within the framework of the fundamental principles it has determined. This study examines the fundamental principles of the Constitutional Court (AYM) regarding the limitation of rights and the reflection of these principles on the judicial process. In particular, it analyzes how the principles of proportionality, compliance with the democratic social order and not touching the essence of the right are interpreted in the decisions of the Constitutional Court. Although the decisions of the Constitutional Court are final and binding in the interpretation of the constitutional provisions regarding the limitation of rights, the fact that these decisions are not taken into consideration or neglected in practice creates significant problems in the protection of human rights. The study discusses how the failure to implement or delayed implementation of individual application decisions given within the scope of the right to personal liberty regulated in Article 19 of the Constitution causes the continuation of rights violations. In addition, the compatibility of the Constitutional Court's jurisprudence on the limitation of rights with the European Convention on Human Rights (ECHR) and the decisions of the European Court of Human Rights (ECtHR) is evaluated. As a result, it is emphasized that the Constitutional Court's jurisprudence on the limitation of rights should be made more effective and its implementation processes should be improved. The study presents policy recommendations that will strengthen the role of the Constitutional Court in the protection of human rights and draws attention to the importance of strategic steps towards ensuring the rule of law.

Keywords: Human Rights, Constitutional Court, Right to liberty, Limitation of Rights

TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER DERSİ İÇİN KAYNAK OLARAK HAZIRLANAN DERS KİTAPLARININ İÇERİK ANALİZİ VE MÜFREDAT BAZLI İÇERİK ÖNERİSİ

Hilmiye KISA[1] , Mehmet MECEK[2]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmanın konusu, yerel yönetimler dersi için kaynak olarak hazırlanan ders kitaplarının içerik analizinin yapılması, yerel yönetimler alanında çalışan akademisyen ve uzmanların görüşleri doğrultusunda yeni bir müfredat bazlı içerik önerisinin geliştirilmesidir. Türkiye'de başta kamu yönetimi ve yerel yönetimler bölümleri/programları olmak üzere muhtelif eğitim birimlerinde ders olarak okutulan yerel yönetimler dersi için kaynak olarak hazırlanan ders kitaplarının müfredat ve sektör çalışma şartlarına uygun olması gerekmektedir. Bu çalışma ile bu uygunluğun sağlanmasına bir katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Araştırmanın gerçekleştirilmesinde nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda öncelikle Türkiye'de ders kitabı olarak kullanılan yerel yönetimler kitaplarının içerik analizleri gerçekleştirilmiştir. Sonrasında ise yerel yönetimler dersi olan fakülte ve yüksekokulların Bologna ders paketleri incelenmiştir. Yerel yönetimler alanında çalışan akademisyenlere anket uygulaması yapılmıştır. Akademisyenlere yerel yönetimler ders kitaplarının hangi içerikte ve konu sıralamasında olması gerektiği konusunda düşüncelerine başvurulmuştur. Benzer şekilde yerel yönetimlerde farklı idari görevlerde çalışan 20 kişiye de benzer sorular yüz yüze görüşme ile sorulmuştur. Araştırma sonunda ilgili kaynak kitapların büyük oranda birbirine benzer içeriklere sahip olduğu, ancak tamamen birbirinin aynı konu dizilimine ve içeriğine sahip olmadığı görülmüştür. Ayrıca yerel yönetimler dersine ilişkin Bologna ders paketlerindeki haftalık konu dağılımları ile ders kitapların konu sıralamaları ve içerik dağılımlarında da önemli uyumsuzluklar tespit edilmiştir. Çalışma sonunda 15 haftalık bir Bologna ders içeriği önerisi hazırlanmıştır. Yine bu kapsamda bir yerel yönetimler konu içeriği ve içerik sıralaması önerisinde bulunulmuştur.

Nitelikli bir mesleki eğitimin gerçekleştirilebilmesi; alanında uzman akademik ve idari personelin varlığının yanı sıra eğitimin amacına uygun eğitim alanları ve ders materyalleri ile güncel uygulama imkânlarının varlığına bağlıdır. Bahsedilen bu unsurların verilen eğitime uygun olacak şekilde modern ve güncel seviyede tutulması gerekmektedir. Tüm bunlar denetim, araştırma, güncelleme ve değerlendirme gibi süreçlerin bir bütün olarak gerçekleştirilmesini ortaya koymaktadır. Büyük önem ve dikkat gerektiren bu süreçlerin en az maliyetli ve kısa süreni hiç şüphesiz ders kitaplarıdır.

[1] Öğr. Gör., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Gazipaşa Mustafa Rahmi Büyükballı Meslek Yüksekokulu, hilmiye.kisa@alanya.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4411-2106.
[2] Öğr. Gör., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Emirdağ Meslek Yüksekokulu, meceklife@gmail.com, Orcid: 0000-0001-7173-8254.

Özellikle sağlık ve teknik bölümlerde bazı ders materyallerinin araştırılması, temin edilmesi ve kullanıma hazır hale getirilmesi okul bütçelerini zorlayacak şekilde zor ve maliyetlidir. Ancak bir materyal olan ders kitaplarının temini, incelenmesi, değerlendirilmesi, seçimi ve temin edilmesi diğer unsurların sağlanmasına göre çok daha az maliyetli ve kısa sürelidir. Yine her öğrencinin kolay, hızlı ve küçük bir maliyet ile erişebileceği bir eğitim materyali olması ders kitaplarını her zaman önemli bir kaynak haline getirmiştir.

Ders kitapları mesleki eğitimin bir parçası olduğu gibi, meslek hayatı içerisinde de faydalanılan önemli araçlardır. Artık sadece fiziksel olmayan, elektronik olarak da kullanılan bu eserler temel başvuru kaynaklarından birisi olması nedeniyle içeriklerinin hazırlanması büyük bir öneme sahiptir. Yerel yönetim kitaplarının sektörde istihdam edilecek kişilerin meslek hayatlarında kullanacakları temel bilgileri içermesi gerekmektedir. Yine bu kişilere yerel yönetimler ile ilgili önemli bir vizyon kazandırması gerekmektedir.

Yerel yönetimler ders kitapları, belediyeler başta olmak üzere yerel yönetimlere insan kaynağı yetiştirmede kullanılmakla sınırlı tutulmamalıdır. Belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği, il genel meclisi üyeliği, köy/mahalle muhtarlığı ve azalıkları gibi yerel seçimlere katılmak isteyen ya da bu görevleri yürüten kişiler için de bir başvuru kaynağıdır. Hatta merkezi idare seçimleri (milletvekilliği) ile ilgili kişilerin de bilmesi gereken temel bir alandır. Bu durum, siyaset ile ilgili olan kimselerin bu alana yönelmesini ve bu konuda bilgi sahibi olmasını gerektirmektedir. Bu vb. durumlar Türkiye'de yerel yönetimler eğitiminin önemini belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır.

Yerel yönetimler ile ilgili hazırlanan kaynak eserler sadece kitaplar ile sınırlı değildir. Bu konudaki makaleler, tebliğler, raporlar, mevzuat hükümleri vd. dokümanlar da bu eğitimin bir parçasıdır. Makale, tebliğ, rapor vb. kaynaklar tematik olarak hazırlanmaktadır. Belirli bir konu ya da içeriğin genişletilerek ele alınması ve bir sonuç ortaya konulmasını ortaya koyar. Ders kitapları ise çok daha fazla konuyu belirli bir sistematik içerisinde ana hatları ile ortaya koyar. Dolayısıyla daha genel bilgileri ana hatları ile bir arada sunar. Bu nedenle taşıdığı fonksiyon, diğer kaynaklara göre biraz daha farklıdır.

Bir ders kitabının hazırlanması makale, tebliğ vb. bilimsel eserlerin hazırlanmasına göre daha zor ve uzun zaman almaktadır. Daha bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir. Bu nedenle de ders kitaplarının sayısı, bu konuda hazırlanan makale, tebliğ vd. bilimsel eserlere göre çok daha azdır. Ayrıca akademik atama/yükselme, akademik teşvik, doçentlik başvurusu gibi bilimsel puanlamalarda bir ders kitabı hazırlamak yerine bu kitabı parça parça makale vb. olarak yayınlamak çok daha fazla puanlar getirmektedir. Bu durum da ders kitabı hazırlanmasına olumsuz etki etmektedir. Yine yayınevleri tarafından bu eserlere telif ücreti ödenmemesi, hatta basım için yazarlardan ücret talep edilmesi de bu olumsuzluğa katkı sunmaktadır. Yine ders kitabı yayınlamanın belirli bir akademik unvan ve hizmet yılı ile sınırlı olması gerektiği noktasında kısmi akademik

teamüllerin olduğunun düşünülmesi de süreci olumsuz etkilemektedir. Örneğin akademik camiada danışman hocası ya da bölüm hocası bir alanda ders kitabı yayınlamış ise o kimse emekli oluncaya kadar diğer hocaların o alanda ders kitabını yayınlamaması önceki yıllarda sık karşılaşılan bir durumdu.

Ders kitaplarının hazırlanması, bahsedilen nedenler başta olmak üzere muhtelif sebeplerden dolayısı diğer akademik yayınlara göre oldukça azdır. Hatta son yıllarda yazar(lar)ın bütüncül bir ders kitabı yazmak yerine çoğu zaman farklı üniversitelerde görev yapan meslektaşları ile birlikte "*editörlü kitap*" hazırlamayı tercih ettiği gözlemlenmektedir. Bu durumun en temel nedenleri; çok daha kısa sürede tamamlanması, çok daha geniş kitlelere ulaşma olasılığının olması, yayın maliyetlerinin paylaşılması, daha çok yazar/düşünce zenginliğine ulaşılmak istenmesi gibi durumlardır.

Yayın amacı ve yayın şekli her ne olursa olsun kaynak kitapların temel ihtiyaçları gidermesi, güncel ders içerikleri ile örtüşmesi, araştırmacıların ve yönetim süreçleri ile ilgili kimselerin beklentilerini karşılaması gerekmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere yerel yönetimlerin sadece bir mesleki eğitimle sınırlı olmadığı görülmektedir. Bu nedenle de yazarların genellikle Bologna ders içeriklerinden daha geniş bir konu içeriği oluşturmayı tercih ettikleri görülmektedir. Ancak yazarların konu sıralamaları, içeriklerin detaylandırılması, bazı temel konulara yer verilmemesi, ikincil düzeyde olan konulara ise yer verilmesi gibi farklılıklara sahip olduğu da tespit edilmiştir.

Yerel yönetimler dersi, önlisans seviyesinden doktora seviyesine kadar her eğitim düzeyinde ders olarak işlenilmektedir. Yine mesleki eğitimlerde ve siyaset okulları eğitimlerinde de kullanılmaktadır. Bu nedenle de genel amaçlı bir yerel yönetimler kitabının sadece Bologna ders paketi kısıtında hazırlanması yazarlar açısından çok tercih edilmemektedir. Bu sebeple daha geniş bir içerik hazırlanarak ihtiyaca göre eğitmenlerin konular arasında tercihlerde bulunması ve her konuyu işlemek yerine ihtiyaçlara göre konular arasında seçim yapmaları düşüncesi hakim olmaktadır. Ancak bu durum farklı eğitim seviyeleri açısından pedagojik sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle aynı yazarın farklı eğitim düzeylerine göre birden fazla kaynak kitap hazırlaması pedagojik formasyon açısından tavsiye edilmektedir. Türkiye'de bu konuda başarılı örneklere rastlanılmaktadır. Örneğin Prof. Dr. Kemal Gözler tarafından mahalli idareler hukuku, anayasa hukuku, idare hukuku ve temel hukuk alanlarında farklı eğitim düzeylerine yönelik ayrı ayrı kitaplar hazırlanmış, her eğitim düzeyine göre konu içerikleri ayrı ayrı tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ders İçeriği, İçerik Önerisi, Ders Kitabı, Yerel Yönetimler Kitabı, Yerel Yönetimler Dersi

CONTENT ANALYSIS OF TEXTBOOKS PREPARED AS RESOURCES FOR LOCAL GOVERNMENTS COURSE IN TURKEY AND CURRICULUM-BASED CONTENT RECOMMENDATION

Abstract

The subject of this study is to analyze the content of the textbooks prepared as a source for the local government course and to develop a new curriculum-based content proposal in line with the opinions of academicians and experts working in the field of local government. The textbooks prepared as a source for the local government course taught in various educational units, primarily in public administration and local government departments/programs in Turkey, must be in accordance with the curriculum and sector working conditions. This study aims to contribute to this compliance. Quantitative research methods were used in the conduct of the research. In this context, firstly, the content analyses of the local government books used as textbooks in Turkey were carried out. Then, the Bologna course packages of faculties and colleges that offer local government courses were examined. A survey was conducted with academicians working in the field of local government. The academicians were asked about their opinions on the content and subject order of the local government textbooks. Similarly, similar questions were asked to 20 people working in different administrative positions in local governments through face-to-face interviews. At the end of the study, it was observed that the relevant source books had largely similar contents, but they did not have the same subject sequence and content. In addition, significant inconsistencies were detected in the weekly subject distributions in the Bologna course packages related to the local government course and the subject order and content distributions of the textbooks. At the end of the study, a 15-week Bologna course content proposal was prepared. Again, within this scope, a local government subject content and content order proposal was made.

Keywords: Course Content, Content Suggestion, Course Book, Local Governments Book, Local Governments Course

POST-DEMOKRASİ ÇAĞDA YENİ MEDYANIN ROLÜ: KATILIMCILIK, MANİPÜLASYON VE KAMUOYU OLUŞUMU

Mehmet Zakir SARIKAYA[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışma, post-demokrasi kavramının yeni medya ile etkileşimini ele almaktadır. Post-demokrasi, siyasi katılımın azaldığı ancak bireylerin yeni medya aracılığıyla daha fazla bilgiye erişebildiği bir durumu ifade etmektedir. Yeni medya toplumsal hareketlerin örgütlenmesine olanak sağlarken, manipülasyon ve dezenformasyon risklerini de beraberinde getirmektedir. Bu makalede yeni medyanın siyasal katılım üzerindeki etkileri, kamuoyu oluşumundaki rolü ve medya manipülasyonu derinlemesine analiz edilecektir.

Post-demokrasi, günümüz siyasi atmosferinin karmaşıklığını anlamak için önemli bir kavramdır. Bu kavram özellikle Colin Crouch'un çalışmalarında derinlemesine incelenmiştir. Post-demokrasinin en belirgin özelliklerinden biri, düşük seçmen katılımı ve siyasi elitlerin artan gücüdür. Bununla birlikte, yeni medya halkın bilgiye erişimini artırmış ve dijital platformlar aracılığıyla bireyler arasındaki etkileşimi güçlendirmiştir. Ancak bu özgürlük bazı olumsuz sonuçları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda yeni medya, bilginin doğruluğunun sorgulanmasını, manipülasyonu ve yanlış bilginin yayılmasını kolaylaştırmaktadır.

Crouch'un tanımına göre post-demokrasi, geleneksel demokrasilerin seçkinler tarafından şekillendirildiği belirli bir aşamaya ulaştığı bir durumu ifade eder. Bu süreçte, siyasi kurumlar halkın katılımını teşvik edecek şekilde tasarlanır, ancak uygulamada çoğu zaman halkın sesini dikkate almaktan uzaktır. Özellikle gelişmiş ülkelerde parti sistemlerinin ve seçim süreçlerinin karmaşıklığı, seçmenlerin karar verme kabiliyetini azaltmaktadır.

Yeni medya bu post-demokratik bağlamda önemli bir rol oynamaktadır. İnternet ve sosyal medya platformlarının, bireylere bilgi edinme ve kendilerini ifade etme fırsatı sunduğu için özgürlüğü artırdığı düşünülmektedir. Ancak bu durum toplumsal kutuplaşmayı da artırabilir. Bireyler kendi görüşlerine yakın içeriklerle sınırlı kaldıklarında ve alternatif görüşleri görmezden geldiklerinde, demokratik bir tartışmanın gerçekleşmesi zorlaşmaktadır.

Yeni medya vatandaşların siyasi katılımını güçlendirebilir, ancak aynı zamanda yüzeysel bir katılım biçimi de yaratabilir. Sosyal medya platformları bireylerin kısa vadeli kampanyalara katılımını kolaylaştırırken, bu katılımın derinliği genellikle düşüktür. Örneğin, sosyal medyadaki basit

[1] Dr. Öğretim Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset ve Sosyal Bilimler, mzsarikaya@beu.edu.tr, Orcid: 00000-0003-2443-8712.

paylaşımlar ve dilekçeler, bireylerin toplumsal meselelere aktif olarak katılmadıkları anlamına gelebilir.

Sosyal medya protestoların ve toplumsal hareketlerin hızlı bir şekilde örgütlenmesine olanak tanırken, bazı güdümlü hareketlerin yükselmesine de yol açabilmektedir. Örneğin, Tahrir Meydanı'ndaki Arap Baharı protestoları yeni medya aracılığıyla organize edilirken, bu olayın arkasındaki güçler hakkında soru işaretleri ortaya çıkmıştır. Bu gibi durumlar sosyal medyanın hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin çatıştığı bir alan yaratmaktadır. Dahası, yeni medya üzerinden kampanya yürütmenin bazen sadece duygusal tepkilere dayanması, bireylerin analitik düşünme yeteneklerini zayıflatabilir. Bu da daha derin bir siyasi katılımdan uzaklaşılmasına yol açabilir. Dolayısıyla yeni medya ortamı, siyasi katılımın doğasını sorgulayan karmaşık bir yapı arz etmektedir.

Yeni medya ortamında bilgiye erişimin kolaylaşması, yanlış bilgi ve manipülasyonun yayılmasının da önünü açmaktadır. Sosyal medya platformlarındaki algoritmalar, belirli bir görüşü güçlendiren içeriğin yayılmasına yol açabilir. Bu da kullanıcıların yalnızca kendi inançlarını destekleyen ve onlarla aynı doğrultuda olan bilgileri daha sık görmelerine yol açarak "dezenformasyon balonları" yaratmakta ve toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmektedir. Yanlış bilgilendirme, kelime oyunları ve hedefli dezenformasyon kampanyaları, özellikle seçim dönemlerinde giderek yaygınlaşan siyasi manipülasyon stratejileri haline gelmektedir. Örneğin, birçok ülkede yapılan son seçimlerde, sosyal medya aracılığıyla yayılan yanlış bilgiler ve sahte hesaplar tarafından yürütülen kampanyalar kamuoyunu yanıltmak için kullanılmıştır. Bu tür uygulamalar sadece seçim sonuçlarını etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda vatandaşların demokrasiye olan inancını sarsıyor ve toplumsal güveni zayıflatmaktadır. Bu bağlamda medya okuryazarlığı, bireylerin kendilerine ulaşan bilgilerin doğruluğunu sorgulama becerisi kazanmaları açısından son derece önemlidir.

Yeni medya hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde manipülasyon ve dezenformasyon aracı haline gelmiştir. Özellikle sosyal medya platformlarında viral hale gelen yanlış bilgiler, belli bir kesimin algısında kalıcı izler bırakmakta ve siyasi kararların bu algı üzerinden alınmasına neden olmaktadır. Bu durum, bireylerin bilgi kaynaklarını sorgulamaları gerektiğini ortaya koyarken, sosyal medyanın demokratik süreçler üzerindeki etkisinin de yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Kamuoyu, toplumun genel düşüncelerini, tutumlarını ve değerlerini yansıtan bir göstergedir. Yeni medya bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin bilgiye erişiminin artması kamuoyunun şekillenmesini etkileyen önemli bir faktördür. Yeni medya, bireylerin seslerini duyurmalarına olanak sağlarken, farklı görüşlerin toplumda temsil edilmesine de imkan tanımaktadır. Örneğin, sosyal medyadaki paylaşımlar ve tartışmalar belirli bir konuda kamuoyunu şekillendirebilmekte ve farklı bakış açılarının ortaya çıkmasını teşvik edebilmektedir.

Ancak yeni medyanın sağladığı bu erişimin yanı sıra bilgi kirliliği de öne çıkmaktadır. Kamuoyu algısını etkileyebilecek yanlış bilgiler, gruplar arasındaki tartışmalara müdahale edebilmektedir. Bu koşullar altında kamuoyu oluşturma süreci, yalnızca belirli grupların çıkarlarını korumaya yönelik bir tuzağa dönüşebilir. Dolayısıyla kamuoyunun gerçek bir yansıması olabilmesi için bilgiye erişim ve paylaşım süreçlerinin şeffaf ve etik bir çerçevede gerçekleşmesi gerekmektedir. Ayrıca yeni medya, toplumsal hareketlerin ve protestoların patlak vermesinin de önünü açmaktadır. Örneğin, çevrimiçi imza kampanyaları ve sosyal medya üzerinden örgütlenme, bireylerin belirli bir konuda seslerini duyurmalarına yardımcı olmakta, bu da büyük ölçekli hareketlerin oluşmasını sağlamaktadır. Ancak bu tür hareketlerin sürdürülebilirliği ve derinliği sorgulanabilir çünkü bir hareket gündemden düştüğünde bireyler arasındaki ilgi ve katılım da azalabilmektedir.

Yapılan analizler, yeni medyanın hem demokratik katılımı teşvik eden bir araç hem de manipülasyon ve dezenformasyonun yayılmasına yol açan bir mecra olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, bireylerin bilinçli bir medya tüketimi ve etkileşimi gerçekleştirmeleri, demokratik süreçlerin sağlıklı bir şekilde işlemesi için hayati öneme sahiptir. Gelecekte, bu konular üzerinde daha fazla araştırma yapılması, hem akademik alanda hem de pratikte ihtiyaç duyulan çözümlerin tartışılması açısından önemlidir.

Post-demokrasi çağında yeni medya hem fırsatlar hem de tehditler sunmaktadır. Bu durum bireylerin bilgiye erişim ve katılım olanaklarını artırırken, manipülasyon, dezenformasyon ve kamuoyu oluşumunda dengesizliklere de yol açmaktadır. Gelecekte demokrasinin güçlendirilmesi için yeni medyanın doğru kullanılması ve bireylerin medya okuryazarlığının artırılması gerekmektedir. Bu sadece bireylerin değil toplumun da güçlü bir demokratik yapı içinde kalmasına yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Post-demokrasi, Yeni Medya, Katılımcılık, Manipülasyon, Kamuoyu

THE ROLE OF NEW MEDIA IN THE POST-DEMOCRATIC ERA: PARTICIPATION, MANIPULATION AND PUBLIC OPINION FORMATION

Abstract

This study deals with the interaction of the concept of post-democracy with new media. Post-democracy refers to a situation in which political participation decreases but individuals have access to more information through new media. While new media enables the organization of social movements, it also brings with it the risks of manipulation and disinformation. In this article, the effects of new media on political participation, its role in public opinion formation and media manipulation will be analyzed in depth. Post-democracy is an important concept for understanding the complexity of today's political atmosphere. This concept has been analyzed in depth, especially in the works of Colin Crouch. One of the most prominent features of post-democracy is the low voter turnout and the increasing power of political elites. However, new media has increased public access to information and strengthened interaction between individuals through digital platforms. However, this freedom also brings with it some negative consequences. In this context, new media facilitates the questioning of the accuracy of information, manipulation and the spread of misinformation. The analysis reveals that new media is both a tool that encourages democratic participation and a medium through which manipulation and disinformation are spread. In this framework, conscious media consumption and interaction of individuals is vital for the healthy functioning of democratic processes. It is important to conduct more research on these issues in the future in order to discuss the solutions needed both in the academic field and in practice.

Keywords: Post-democracy, New Media, Participation, Manipulation, Public Opinion

KARMAŞIK BİR SORUN OLARAK SUÇ KORKUSUNUN YAYGINLAŞMASINDA MEDYANIN ROLÜ

Esra Banu SİPAHİ[1], Büşra KÜÇÜKCİVİL[2]

Genişletilmiş Özet

Bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin alabildiğine bir hızla toplumları ve bireyleri dönüştürdüğü günümüz dünyasında kaos ve karmaşa da aynı hızla değişmekte ve yayılmaktadır. Teknoloji, yaşamı kolaylaştırdığı, "imkânsız" olanı "mümkün" hale getirdiği ölçüde, insanlar ve toplumlar arasındaki makası aralamış ve eşitsizlikleri derinleştirerek, sorunların daha karmaşık hale gelmesine neden olmuştur. Bu duruma bir de pandemi, iklim değişikliği ve göç gibi çağımıza içkin problemlerin eklemlenmesi ile insanlığın yüzleşmek durumunda kaldığı sorunlardaki karmaşa hem nicel hem de nitel olarak daha da artmış görünmektedir.

Söz konusu sorunların mekânı olarak kentler de daha önce görülmemiş bir eşitsizliğe, ayrışmaya ve kutuplaşmaya sahne olmaktadırlar. Özellikle metropoller, çeşitli bağımlılıkların, yoksulluğun, evsizliğin, intiharların, suçun, güvensizlik algısındaki artışın özellikle de suç korkusunun farklı görünümleriyle belirdiği yerler haline gelmektedirler.

Türkiye'de de 1950'li yıllardan itibaren yaşanan plansız ve hızlı kentleşme, 1980'li yıllardan itibaren uygulamaya konulan neo-liberal politikalar, gelir dağılımı adaletsizliklerini artırmış ve kentsel ayrışmayı belirginleştirmiştir. Kentsel ayrışmanın bir uzantısı olarak "öteki"ne karşı duyulan güvensizlik, endişe hatta nefret duygusunu beslemiştir. 2011'den itibaren gündeme gelen Suriyeli göçmen sorununa ilaveten kentlerde artan suç oranları, terör ve şiddet olayları da toplumda suç korkusunda artışa neden olmuştur.

Kısaca "suça maruz kalma korkusu" olarak tanımlanan suç korkusu, çok boyutlu bir karmaşık sorun olarak iyi analiz edilmesi ve önlem alınması gereken bir konudur. Sadece psikolojik bir olgu olmayan suç korkusu, toplumsal etkileri de içeren ve kimilerince "suçtan daha büyük" ve "karmaşık" olarak nitelenen bir sorundur. Toplumsal anlamda; "suçla ilgili en belirgin kamuoyu algısı" biçiminde ifade edilen suç korkusu; "suçun toplumda yarattığı güvensizlik duygusu"; "suça verilen toplumsal tepki" gibi ifadelerle de açıklanmaktadır. Bu bağlamda, suç korkusu "çok yönlü ve karmaşık bir toplumsal olgu" olarak nitelendirilmekte ve korkunun, bireysel olmaktan çok, toplumsal yaşamı yeniden biçimlendiren bir problem haline geldiğine dikkat çekilmektedir.

[1] Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ebsipahi@erbakan.edu.tr, Orcid: /0000-0001-6277-8027.
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü, bkucukcivil@erbakan.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6719-8160.

Konu, yazında çok farklı yaklaşımlar üzerinden ele alınmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri de *toplumsal problem perspektifidir.* Bu perspektif, toplumda yaşayanların olayları nasıl algıladıkları, yorumladıkları ve değerlendirdiklerine odaklanmaktadır. Bu yaklaşımda bir olayın kendisinden ziyade aktarılma veya değerlendirilme şekli önemlidir. Bu noktada politikacıların veya medyanın suç olaylarına atıfta bulunma sıklığı ya da konuyu sunma ve yorumlama biçimleri, toplumun ya da bireyin suça ilişkin algısı üzerinde etkili olmaktadır. Zaman zaman medyada bu konular, bireylerin güvenlikle ilgili kaygılarını artırıcı biçimde -izlenme veya okunma oranlarını artırmak amacıyla- güncel ifade ile 'rating uğruna' kullanılabilmektedir.

Medya, (son zamanlarda) sosyal medyanın ya da diğer kitle iletişim araçlarının suça ilişkin oluşturduğu imaj, suç korkusunun biçimlenmesinde önemli ve etkili bir rol oynamaktadır. Kamuoyunun bilgilendirilmesi ve insanların haber alma hakkının bir gereği olarak medyanın rolü önemli olmakla birlikte abartılı suç haberleri ve sansasyonel yayınlar, başta toplumda suç korkusunun artması gibi olumsuz etkileri de beraberinde getirmektedir.

Öte yandan, günümüzde yazılı ve görsel medya, sosyal medyanın gücünden yararlanarak etki alanını genişletmektedir. Özellikle gazetelerin resmi sosyal medya hesapları ve bu hesaplardan yayınlanan haberler, gazetenin tirajından ve hâlihazırdaki okur kitlesinden çok daha geniş bir kitleye ulaşan, daha hızlı güncellenebilen ve çok daha etkili bir hal almıştır. Bu süreçte gazetelerin sosyal medya hesapları üzerinden verilen suç haberleri de ilgi çekmekte ve daha fazla "tıklanmakta"dır. Ancak bu haberler, gazetelerin popülerliğini artırmakla birlikte, bireylerin suç korkularını tetiklemekte, onları önlemler almaya hatta gündelik yaşam pratiklerinde dahi değişiklik yapmaya yöneltebilmektedir. Ek olarak, bireyler tarafından sosyal medya kullanım oranlarının sürekli artış göstermesi de suç korkusunun daha da artmasına yol açmaktadır. Dijital medya kapsamında değerlendirildiğinde, gazetelerin sosyal medya hesaplarından terör, çatışma, cinayet, gasp, tecavüz, fuhuş, hırsızlık, uyuşturucu, intihar, salgın, afet gibi haberlerin paylaşılması, toplum üzerinde derin bir korku, tedirginlik, panik ve/veya güvensizlik uyanmasına neden olmaktadır.

Her ne kadar bu görüşleri eleştiren, suç korkusu ve medya asında anlamlı bir ilişkiden söz etmenin olanaklı olmadığı yönünde görüş belirtenler olsa da medyanın bireylerin ve toplumların suç korkusu üzerindeki etkisi yadsınamaz. Medyanın kitleleri etkileme ve yönlendirme önkabulünden yola çıkıldığında, sosyal medya ve sosyal ağ hesaplarının suç korkusu açısından belirgin bir etkisi olduğunu varsaymak olanaklıdır. We are Social raporlarına göre; özellikle "Instagram" platformunun bireyler tarafından kullanım oranının oldukça yüksek olduğu ve suç korkusunun yaygınlaşmasında yüksek bir potansiyelinin olduğu bilinmektedir.

Türkiye'de de son zamanlarda dijital medyada sıklıkla yer bulan kadın cinayeti, uyuşturucu cinneti, gasp, tecavüz gibi asayiş suçlarına ilişkin haberlerin bireyler üzerinde belirgin bir suç korkusuna neden olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışma, medyanın suç korkusu üzerindeki belirleyici

rolü üzerinden gündem oluşturan seçilmiş suç haberleri temel alınarak, toplumdaki suç korkusu düzeyindeki artışı analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda farklı sosyo-ekonomik düzeylerden ve farklı siyasal eğilimleri olan okuyucu kitlelerine hitap eden Cumhuriyet, Sözcü, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinin resmi sosyal medya hesapları (Instagram) üzerinden seçilen "İstanbul'daki sur cinayeti" ve "Beyoğlu'ndaki tecavüz girişimi" haberlerinin sosyal medya kullanıcılarının suç korkuları üzerindeki etkileri, yapılan yorumlar üzerinden analiz edilmektedir. Bu kapsamda ilgili haber içeriklerine ilişkin paylaşılan gönderilere takipçiler tarafından yapılan yorumlar, içerik analizi yöntemi ile incelenmektedir. Söz konusu gazetelerin sosyal medya hesapları üzerinden paylaştıkları haber gönderilerinin toplumda, en çok korkulan suçların başında gelen cinsel saldırıya uğrama ve öldürülme korkusunun artmasında önemli bir etki gücünün olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suç Korkusu, Medya, Sosyal Medya

THE ROLE OF THE MEDIA IN INCREASING FEAR OF CRIME AS A WICKED PROBLEM

Abstract

The media, and (more recently) the social media, plays an important and effective role in increasing fear of crime by creating the image of crime. While the media plays a crucial role in the public disclosure and ensuring freedom of information, exaggerated crime news and tabloid journalism bring about negative effects such as increasing fear of crime in society. In Turkey, news about public order crimes such as femicide, drug-induced delirium, robbery, and rape, which have recently been frequently featured in digital media, are thought to cause a significant fear of crime among individuals. In this respect, the study aims to analyze the increase in the level of fear of crime in society, based on selected crime news that have shaped public discourse, examining the media's decisive role in this phenomenon. Accordingly, the study focuses on the impact of crime news on crime fear among social media users by analyzing comments on selected news news ("The Murder at the Istanbul Walls" and "Attempted Rape in Beyoğlu") published on the official Instagram accounts of newspapers Cumhuriyet, Sözcü, Sabah, and Yeni Şafak, which appeal to readers from different socio-economic levels and political tendencies. In this context, the comments made by followers on shared posts regarding relevant news content are examined using the content analysis method. The findings suggest that news posts shared on these newspapers' social media accounts significantly contribute to increasing fear of sexual assault and murder, which are among the most feared crimes in society.

Keywords: Fear Of Crime, Media, Social Media

BİLGİ TOPLUMU SÖYLEMİNDEN YÖNLENDİRİLMİŞ BİLGİYE: YAPAY ZEKÂNIN GELECEĞİNE YÖNELİK ELEŞTİREL BİR DEĞERLENDİRME

Fatma BUĞDAY[1]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmanın amacı; içinde bulunduğumuz toplumsal dönüşüm çağında yapay zekânın teknolojik iyimserliğine eleştirel bir bakış sunmaktır. Teknolojik ilerlemelerin siyasal, toplumsal ve kültürel yansımaları ön görülemez boyutta ivme kazanmaktadır. Bilimsel gelişmeler ivme kazandıkça çağlar arasında süre de daralmaktadır. Günümüzde bilimsel ilerlemeler bilimin kümülatif etkisi ile özellikle acil durumlarda ışık hızıyla yayılmaktadır. Bu bağlamda Yapay zekâ 21. yüzyılın bilinen en önemli icadı olduğu söylenebilir. Buluşlar ve küresel alanda etkili olan değişim ve dönüşümler çağlar arasında niteleyici farkları oluşturup dönemler tanımlayıcı kavramlarla belirtilmektedir. Bu bağlamda içerisinde bulunduğumuz dönem; "dijital çağ, enformasyon (veri, enformasyon, bilgi, bilgelik) bilgi çağı, bilişim çağı, insanlaşan dijitalleşme çağı…" gibi ifadelerle sosyologlar, teknolojiye yön verenler/teknokrat, siyaset bilimciler gibi farklı disiplinler tarafından tanımlanmaktadır. Toplumlar, akıllı toplum veya toplum 5.0 çalışmalarında gelişirken, "Akıllı Olma" sözlüklerde, *doğruyu yanlıştan "ayırt etme kabiliyeti olan, sağduyulu"* anlamında tanımlanmaktadır. Bu dönemin belirleyicisi olarak insan zekâsının yazılım yoluyla yapay zekâya aktarılıp taklit edilmesi olan yapay zekâ üstel bir hızla gelişerek toplumlar ve insanlar arasında eşitsizliği derinleştirmeye mi yol açacak yoksa korkulduğu gibi olmayıp, insan zekâsı kendine ilerleyeceği bir yol açacak mı hususu halihazırda endişe yaratmaktadır. Yapay zekânın birçok alanı kapsayan (mühendislik, bilim, felsefe, psikoloji gibi) bir araştırma alanına sahip olması tanımlanmasında değişikliğe yol açabilmektedir. Toplum 1.0 ile başlayan ve Toplum 4.0 Dördüncü Sanayi Devrimini bir önceki dönemden ayırıcı niteliği internetin ve yapay zekânın topluma hâkim olarak iletişim imkânlarının ivme kazanması ve insanlar tarafından yapılan çoğu işlerin otomasyona dönüşmesidir.

Teknolojik ilerlemeler insan yaşamını kolaylaştıracak, ilerletecek gelişmeler olduğu kabulü ile birlikte bu teknolojik gelişmeler bir grup teknoloji şirketlerinin ve politikacıların elindedir. Toplumsal yaşama yön veren bu teknolojik yanlılığın anlatısını değiştirmek dengeleyici karşı güçlerin oluşumuna olan gereksinimi ön plana çıkarmaktadır. Yapay zekâ verilerinin kimin tarafından beslenip kodlandığı gelecek açısından temel çatışma alanını oluşturmaktadır. Bu

[1] Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, fatosbugday@hotmail.com, Orcid: 0000 0001 6761 6422.

bağlamda yapay zekânın tarafsız, ideolojiden arındırılması mümkün müdür sorusu ön plana çıkmaktadır.

Yapay zekâya yönelik değerlendirmeler; insanlık için büyük devrim söylemleri ile birlikte insanlığın sonu şeklinde değişkenlik göstermektedir. Yapay Zekânın üreticisi insandır ve güvenilmez bir kimliği bulunmaktadır. Bu bağlamda; ayrımcılık, veri güvenirliliği riski, veri gizliliği, şeffaflık hesap verebilirlik, siber suçlar gibi problemleri de yanında taşımaktadır. Hukuki düzenlemelerin günün getirdiği koşullara ve yeniliklere yetişememesi de sorumluluk ve yaptırım alanlarında boşluklar olabileceği kaygılarına yol açmaktadır. Yapay Zekânın gelişiminin kontrol edilememesi gözetim toplumuna yol açıp baskıcı rejimlerin güçlenmesine de yol açabilmektedir. Bazı teknoloji liderleri yapay zekâyı pozitif bir devrim olarak değerlendirip iyimser olurken karşıt görüşler de bulunmaktadır. Bu çalışmada çeşitli yapay zekâ lider kullanıcı ve geliştiricilerinden örnekler verilmektedir.

Refah paylaşımı bağlamında toplumun birlikte alması gereken kararların pratikte girişimciler, yöneticiler, vizyonerler ve siyasi liderler aldığı için, teknolojik gelişmelerin eko-sistemde kimlerin yararına ve zararına olacağında etkileri bulunmaktadır.

Toplumsal yaşamda ve iş ilişkilerinde yeni bir dönüşümün başlangıcındayız. Yapay zekâya yön verenler mevcut küresel yapıdaki eşitsizliği devam ettirip derinleştirmekte midirler? Yapay zekânın eşitsizlikleri derinleştirmeye müsait yapısı, hem sanayileşmiş ülkelerde hem de tüm dünyada kaygıyla izlenmektedir. Teknoloji şirketlerinin topladığı verilerle beslenen yapay zekâ toplumları yönlendirmede etkili olarak demokrasiyi zayıflatacağı ve insan hakları ihlallerine yol açacağı öngörülmektedir. Teknolojik gelişmelerin getireceği konfor ve refah göz ardı edilmemekle birlikte bu yaşanan dönüşümün herkesin faydasına ve herkes tarafından erişime açık değildir. Bu konu makalede /sunumda tartışılacaktır.

Araştırmanın yöntemi; nitel araştırma yöntemlerinden literatür tarama ve doküman inceleme tekniklerinden yararlanılmakla birlikte çalışmada betimleyici, yorumlayıcı eleştirel yöntem benimsenmiştir.

Dijital teknolojinin ve yapay zekânın iktisadi eşitsizlikleri derinleştirdiği izlenmektedir. Dünya genelinde 2.5 milyarın üzerinde insan internete ulaşamamaktadır. Bu koşullarda yapay zekâya yönelik eşitlik sağlayıcı iyimserlik gerçekçi görünmemektedir. Aksine eşitsizliği derinleştireceği görülmektedir. Yapay zekâ teknolojileri insanlar tarafından yapılan işlerin çoğunda kısıtlı fayda sağlamakla birlikte gelişmekte olan ülkelere otomasyonun tüm dünyaya ihraç edilmesiyle iktisadi kazanımların kaybedilmesi riskini taşımaktadır. Çalışmada, Yapay zekâ teknolojileri yöntemiyle toplanan veriler devletlerin ve şirketlerin toplum üzerindeki gözetimini yoğunlaştırmaya yol açacağı öngörüsü tartışmaya açılacaktır. Belirtilen toplumsal dönüşümün hızlanması bağlamında kültürel

yansımaları ile birlikte yapay zekâ üretiminin ve kontrolünün nasıl sağlanacağı belirsizliğini korumaktadır. Teknolojik gelişmeleri durdurmak mümkün olamadığından, devletler ve şirketler sele kapılmış gibi, bu sürecin yol açacağı eşitsizliklere yönelik önlem almak bu süreci yönlendirmek için ne gibi tedbirler uygulamaktadır ve öncelikleri nelerdir önem taşımaktadır. Bu çalışma yapay zekânın yol açacağı krizlere yönelik bir farkındalık oluşturup çok yönlü eleştirel perspektif sunarak gelecekteki araştırmalar ve politika oluşturma süreçleri için de katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Bilgi Toplumu, Toplumsal Dönüşüm, Toplum 5.0, Risk Toplumu

FROM INFORMATION SOCIETY DISCOURSE TO GUIDED KNOWLEDGE: A CRITICAL EVALUATION TOWARDS THE FUTURE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Abstract

This study offers a critical look at the technological optimism of artificial intelligence in the age of social transformation we are in. The political, social and cultural reflections of technological advances are gaining momentum at an unpredictable rate. Although the developments experienced with Industry 4.0 define this period, it is expected that the effects of this period on society will be faster and more shocking than previous periods. Artificial intelligence is the imitation of human intelligence by transferring it to artificial intelligence through software. We are at the beginning of a new transformation in social life and business relations. Those who direct artificial intelligence continue and deepen the inequality in the current global structure. It is observed that artificial intelligence is likely to deepen inequalities both in industrialized countries and all over the world. It seems that artificial intelligence, fed by the data collected by technology companies, will be effective in directing societies, weakening democracy and causing human rights violations. Although the comfort and prosperity that technological developments will bring are not ignored, the benefits of this transformation are not accessible to everyone. It brings to the fore the need for the formation of countervailing forces to change the narrative of technological bias that transforms social life. Who feeds and codes artificial intelligence data constitutes the main conflict area for the future. Although it is not possible to stop technological developments, states and companies are in a position to take precautions against the inequalities that this process will cause and direct this process. It is expected that this study will contribute to future research and policy-making processes by raising awareness and providing a critical perspective on the crises caused by artificial intelligence. In the study, an interpretative critical method was adopted by utilizing the literature review.

Key Words: Artificial Intelligence, Information Society, Social Transformation, Society 5.0, Risk Society

TÜRKİYE'DE ÜÇÜNCÜ SEKTÖR KURULUŞLARININ DİJİTALLEŞME VE DİJİTAL DÖNÜŞÜM SÜREÇLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Vasfiye ÇELİK[1], Zeynep DUYAR[2]

Genişletilmiş Özet

En açık tanımı ile dijitalleşme, erişilebilir bilgi ve içeriklerin teknolojik araçlar vasıtasıyla dijital ortama aktarılması sürecidir. Dijitalleşme, hemen her sektörde dijital araçların kullanılmasıyla gün geçtikçe etkisi artan bir kavramdır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin tümünü kapsayan dijitalleşme, iletişimi hızlandırmakta ve iş süreçlerini daha kolay yapılabilir hale getirmektedir. Dijitalleşme ile genellikle bir arada kullanılan dijital dönüşüm süreci ise Endüstri 4.0 ile özellikle 2000'li yıllardan itibaren analog kayıtlar yerine dijital ortamda tutulan kayıtlar ve geliştirilen elektronik hizmetler ile dikkat çekici hale gelmiştir. Dijital dönüşüm; kurum ve kuruluşların teknolojiyi kullanarak iş süreçlerini, hizmetlerini ve etkinliklerini yeniden tasarlayarak daha verimli, yenilikçi ve rekabetçi hale getirme sürecini ifade etmektedir. Dijital dönüşüm, literatürde üç farklı boyutu ile değerlendirilmektedir. Birincisi teknolojik boyut; sosyal medya, mobil uygulamalar ve gömülü sistemlerin kullanımını gerektirmektedir. İkincisi, kurumsal boyutta yeni iş modelleri geliştirdiği veya iş süreçlerinde değişikliklere neden olduğu vurgulanmaktadır. Üçüncüsünde, dijital dönüşümün sosyal boyutuna vurgu yapılmakta; Dijital dönüşümün insan yaşamının tüm yönlerini (sosyal medya kullanımı, sosyal davranışlar ve alışveriş deneyimleri gibi) değiştirdiği belirtilmektedir. Dijital dönüşüm sürecine ayak uydurmanın temelinde dijital yetkinlik kazanmak vardır. Dijital yetkinlik; bilginin yönetimini, benzer ya da farklı alanlarda iş birliği sağlamayı, sürdürülebilir ve kolay iletişim kurmayı, içerik ve bilgi oluşturmayı, etik değerler çerçevesinde hareket etmeyi gerekli kılmaktadır.

Dijital dönüşüm sürecine uyum noktasında kamu sektörü, özel sektör yanında üçüncü sektör kuruluşları olan sivil toplum kuruluşları da bu süreçten etkilenmişlerdir. Özellikle hızla değişen, dönüşen ve gelişen dünyada üçüncü sektör kuruluşlarının belirledikleri amaçlar doğrultusunda hedef kitleye zamanında ulaşabilmesi, paydaşları ile etkin ve etkili çalışmalar yürütülebilmesi, uygulama alanlarının genişletilebilmesi ve kolay erişimin sağlanabilmesi gittikçe önem kazanmaktadır. Dijital teknolojiler, üçüncü sektör kuruluşları için faaliyetlerini görünür kılarak yayma, geniş kitlelere ulaşma, var olan sorunlara yönelik kamuoyu oluşturma, gönüllülük anlayışı çerçevesinde yürütülen çalışmalara katılımı ve desteği artırma gibi yararlar sağlamaktadır. Üçüncü sektör kuruluşlarıyla ilgili yıllık olarak kapsamlı analizler içeren Sivil Toplum Kuruluşları Teknoloji Raporu (The Global NGO Technology Report) başlıklı raporda genel ölçekte değerlendirmeler yapılmaktadır. 2023 yılında

[1] Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, vasfiyecelik@kku.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2176-892X.
[2] Öğr. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Gediz Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü, zeynep.duyar@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0408-4486.

yayımlanan raporda 116 ülkeden 1732 üçüncü sektör kuruluşunun katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada sivil toplum kuruluşlarının dijitalleşme süreçlerine yönelik önemli bulgular sunulmuştur. Türkiye bu araştırmada yer alan ülkelerden birisi değildir. Raporda üçüncü sektör kuruluşlarının dijitalleşmesinde web siteleri, sosyal medya, e-posta bültenleri, bağış toplama çağrıları, sosyal medya reklamcılığı, müşteri ilişkileri yönetimi yazılımı, sanal bağış toplama etkinlikleri, web seminerleri, bloglama ve arama motoru reklamcılığı en etkili dijitalleşme araçları olarak sıralanmaktadır. Ayrıca dijital dönüşüm sürecinde üçüncü sektör kuruluşlarının dijitalleşmeye ayak uydurma çabalarının yanında dijitalleşmenin getirdiği siber güvenlik saldırılarından korunmak amacıyla internet bağlantılarının güvenliğini sağlayacağı sertifika yüklemeleri önemli bir adım olarak vurgulanmaktadır. Dijital dönüşüm sürecinde en önemli noktalardan birisi ise dışlamaksızın herkese ulaşma ve hizmet sunma hedefidir. Bu hedef doğrultusunda üçüncü sektör kuruluşlarının erişimlerini genişletmek için web sitelerini görme ve işitme engelliler için uygun hale getirmeleri, farklı topluluklar ve uluslararası bir kitleye hizmet vermek için birden fazla dil seçeneğini de web sitelerinde sunmaları önem arz etmektedir. Günümüzde çok sayıda insanın sosyal medya kullanması, üçüncü sektör kuruluşlarının da bu alanda faaliyetlerini artırmasını sağlamıştır. Facebook, Twitter, Instagram, Youtube ve LinkedIn özellikle küçük ve orta ölçekli üçüncü sektör kuruluşlarının etkinliklerinin artmasına hizmet etmiştir. Sivil Toplum Kuruluşları Teknoloji Raporu (The Global NGO Technology Report)'nda Türkiye, ülke değerlendirmesinde yer almamasına karşın Türkiye'de dijitalleşme sürecinde bu konu ile alakalı çeşitli rapor, politika hazırlanmış ve hazırlanmaya devam etmektedir. 2006 yılında Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) tarafından "Türkiye'de Sivil Toplum: Bir Dönüm Noktası" araştırması bu çalışmalardan birisidir. "Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları" özel ihtisas komisyonu raporunda ise üçüncü sektör kuruluşlarının teknolojik altyapılarının güçlendirilmesine vurgu yapılmaktadır. 2011 yılında Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) tarafından yayımlanan "Sivil Toplum Örgütleri İçin Bilişim Rehberi", üçüncü sektör kuruluşlarının bilgisayar ve interneti nasıl kullanmalarına dair yol haritası sunarken; "Dijital Çağda Sivil Toplum: İmkân ve Kısıtlılıklar" başlıklı raporunda ise Türkiye'de üçüncü sektör kuruluşlarının dijitalleşmesi, kapasiteleri, imkanları ve kısıtlılıklarından bahsedilmektedir. İçişleri Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi işbirliği ile sivil toplum alanında verilen hizmetlerin dijitalleşmesi, STK'ların rutin işlemlerinin elektronik ortama aktarılarak hizmet kalitesinin iyileştirilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının dijital yetkinliklerinin artırılması amacıyla "Sivil Toplum Araştırmaları (Dijitalleşme) Projesi" hayata geçirilmiş ve proje çıktısı olarak 2021 yılında "Sivil Toplum Dijitalleşmesi Raporu" yayımlanmıştır. 2019-2023 yıllarını kapsayan 11. Kalkınma Planında da üçüncü sektör kuruluşlarının dijital dönüşüm sürecindeki rolüne dikkat çekilmektedir. Bu kapsamda Türkiye'de üçüncü sektör kuruluşlarının yeni teknolojilere uyum sağlama, dijital araçlarda çeşitlilik sağlama, büyük veri, yapay zekâ gibi özellikle Endüstri 4.0'ın getirilerine ayak uydurma noktasında teşvikler mevcuttur. Bu süreçte üçüncü sektör kuruluşlarının dijitalleşmeye uyum süreçlerinde birtakım

engeller ile karşılaştıkları söylenebilir. Bu engellerin bazıları şu şekilde açıklanabilir: Teknolojiye uyum sağlamakta zorlanan üçüncü sektör kuruluşlarındaki yöneticiler ve çalışanlar, ekonomik kısıtlar (pek çoğunun aidat ve bağışlar ile kuruluşun faaliyetlerin sürdürmesi), sosyal medyayı ve e-posta'yı etkin kullanamamak, hedef kitleye erişimde etkinlikleri artıramamak. Bunun yanı sıra diğer sektörlerde olduğu gibi dijital dönüşüm sürecinde fırsat veya tehditleri öngörebilmek için üçüncü sektör kuruluşlarının dijital yetkinlik kazanmaları adına eğitimlerin de kısıtlı olduğu görülmektedir. Sivil Toplum Kuruluşlarının kısıtlarını en aza indirebilmek için Dijital Dönüşüm Fonu, 2024 yılında hayata geçirilmiştir. Bu fon, Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) dijital dönüşüm süreçlerini kapasite güçlendirme programları ve hibelerle desteklemek amacıyla European Bank for Reconstruction and Development (EBRD**)** ve Turkey Mozaik Foundation iş birliğiyle gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de üçüncü sektör kuruluşlarının dijital dönüşüm sürecine yönelik kamu sektörünün desteği ile bazı proje ve çalışmalar yürütülse de yapılan araştırmalar, bilgi, iletişim ve internet teknolojilerinin işlevlerinin etkili bir şekilde kullanılamadığını, dijital platformların kullanılma gerekçelerinin sınırlı başlıklar altında kaldığını, dijitalleşme sürecindeki fırsatları elde etmek adına eğitimlerin sayıca az olduğunu ve faaliyetlerin gerçekleştirildiği platformların çeşitliliğinin de sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu noktada çalışmanın temel amacı, Türkiye'de üçüncü sektör kuruluşlarının dijital dönüşüm sürecindeki durumlarını ortaya koyarak, kamu sektörü ve üçüncü sektörün bu konudaki teşviklerinin neler olduğuna dair bir değerlendirme yapmaktır. Betimleyici (açıklayıcı) bir yöntem kullanarak hazırlanan çalışmada Sivil Toplum Kuruluşları Teknoloji Raporu (The Global NGO Technology Report)'ndaki değerlendirmeler ile Türkiye'deki üçüncü sektör kuruluşlarının dijital dönüşüm süreçlerindeki etkinlikleri ve kullandıkları dijital araçları açıklanmaktadır. Ayrıca dijital dönüşüm sürecinde üçüncü sektör kuruluşlarının daha iyi uyum sağlamaları adına birtakım öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Dijital Dönüşüm, Kamusal Politikalar, Üçüncü Sektör Kuruluşları

AN EVALUATION ON THE DIGITALIZATION AND DIGITAL TRANSFORMATION PROCESSES OF THIRD SECTOR ORGANIZATIONS IN TURKEY

Abstract

Digitalization refers to the process of transferring information to a digital environment through technological tools and plays a significant role in almost every sector. Digital transformation, on the other hand, involves redesigning business processes, services, and activities to make organizations more efficient and competitive. Beside the public and private sectors, third-sector organizations have also been affected by the digital transformation process. In today's rapidly changing, evolving, and developing world, it has become increasingly important for third-sector organizations to reach their target audience in a timely manner, collaborate effectively with stakeholders, expand their areas of application, and ensure easy accessibility. In Turkey, third-sector organizations have been influenced by digitalization, utilizing digital tools in areas such as reaching target audiences, raising public awareness, and promoting volunteerism. However, they face challenges such as economic constraints, a lack of digital education, and limited diversity in platforms. Various projects and reports have been prepared to address these issues. For instance, the "Civil Society Digitalization Report" and the Digital Transformation Fund represent significant steps taken to support the digital transformation processes of NGOs. This study examines the status of third-sector organizations in Turkey during the digital transformation process, considering the incentives provided by the public and third sectors. Additionally, it offers recommendations to reduce access barriers and increase the effective use of digital tools.

Keywords: Digitalization, Digital Transformation, Public Policies, Third Sector Organizations

TÜRKİYE'DE AFET İLETİŞİMİNDE SOSYAL MEDYANIN ETKİSİ

Adem CEREN[1]

Genişletilmiş Özet

Toplum ve devlet hayatını derinden etkileyen afetler can kayıpları, yaralanmalar ve ekonomik zararlar ile canlı yaşamı ve çevre üzerinde büyük hasarlara neden olmakta, teknolojik gelişmeler ve nüfus yoğunluğunun kentlerde kümelenmesiyle de afet riskleri tetiklenmektedir. Bu sebeple yeryüzünde meydana gelen afetlere bağlı olarak ortaya çıkan olumsuzluklar karşısında tedbir almak ve afetlerin zararlarını en alt seviyede tutmaya yönelik alternatifler geliştirmek giderek önemli ve gerekli hale gelmektedir.

Türkiye, içinde bulunduğu coğrafi yapı ve iklim özellikleri itibariyle depremler başta olmak üzere yangın, sel, dolu, fırtına, çığ, kuraklık gibi doğa olaylarına sıklıkla maruz kalmakta ve bunların zaman zaman afete dönüşmesi maddi-manevi büyük kayıpları beraberinde getirmektedir. Teknolojik gelişmelerin afet yönetiminde kullanılması ise afetlerin olumsuz etkilerinin azaltılmasında büyük bir paya sahiptir. Özellikle afetlerin sıklıkla yaşandığı bölgelerde afet teknolojilerinin ve afet iletişiminin sahada aktif olarak kullanımı süreci yönetmede önemli bir faktör olmaktadır. İletişim ve haberleşme seçeneklerinin çeşitliliği ve bunların olası afetlerde kesintiye uğramadan hizmet vermesi ise hem idarecilerin hem vatandaşların elini kolaylaştırmakta ve afet yönetim başarısını artırmaktadır.

Afetlerde özellikle iletişim ve haberleşme altyapısının ciddi şekilde zarar görmesine ve iletişimin kopmasına bağlı olarak halkta korku ve paniğin artması, kamu kurumlarında ise krizin derinleşmesi göz önüne alındığında afet iletişiminin kesintisiz ve doğru içerikle sağlanmasının gerekliliği daha net anlaşılmaktadır. Başka bir anlatımla diğer dönemlere nazaran afet anlarında daha yoğun bir şekilde ve stres altında kullanılan iletişimin kesintisiz, sağlıklı ve doğru bilgiden oluşması son derece önemli bir konu olmaktadır. Bu noktada olası afet zararlarının azaltılması hususunda önemli bir işlev gören sosyal medya, artan kullanıcı sayısına ve hızlı etkileşim gücüne bağlı olarak afet iletişiminin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Sosyal medya içinde barındırdığı tehditlerin yanında sunduğu fırsatlar sebebiyle alternatif, güçlü ve yaygın etkileşim ve iletişim zemini olarak ön plana çıkmaktadır. Gelinen noktada bireyler, kamu kurumları ve şirketler sosyal medyayı eğlence, haberleşme, iletişim, kamu hizmetlerinin ifası ve ticari faaliyetler gibi çeşitli saiklerle yoğun bir biçimde kullanmaktadırlar. Özellikle akıllı telefonlar aracılığıyla mobil hizmetlere ve uygulamalara erişimin çok kolay hale gelmesi sosyal medyanın gücünü ve etki alanını giderek genişletmektedir. Yine güncel bilgi akışını kolay ve hızlı hale getirmesinin yanında, elektrik kesintisi gibi harici kısıtlayıcılara takılmadan sosyal medya platformlarının kullanılabilmesi (özellikle afet dönemlerinde afetzedelerin güvende olduklarını bildirmelerinde, arama kurtarma faaliyetlerinde, ilk yardım, temel

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, aceren@adiyaman.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0297-9924.

ihtiyaç malzemelerinin sevki, barınma vb.) sosyal medyayı ön plana çıkarmaktadır. Nitekim 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen ve 11 ili etkileyen büyük depremlerde Twitter aktif olarak kullanılmış, bunun yanında WhatsApp grupları, Instagram, Facebook ve diğer platformlar kriz iletişiminin birer parçası olarak paylaşım yapılan alanlara dönüşmüştür.

Buradan hareketle çalışmanın konusunu, Türkiye'de afet iletişiminde aktif sosyal medya kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan olumlu ve olumsuz yansımaların fotoğraflanması ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın bu süreçte kamuoyunu doğru ve zamanında bilgilendirilmesinin önemi oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, Türkiye'de, sıklıkla yaşanan deprem, yangın, sel, heyelan, dolu, fırtına, kuraklık, teknolojik kazalar vb. afetlerdeki iletişim sürecinde sosyal medyanın etkilerini tartışarak, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın bu süreçteki sorumluluklarına ve önemine dikkat çekmektedir. Çalışmaya ait veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği ile elde edilmiştir.

Çalışmada, Türkiye'de internete erişim imkânı olan hane oranının %95,5 olduğu, bireylerin %88,8'inin internet kullandığı, nüfusun %66,8'inin (57,5 milyon kişi) sosyal medya kullanıcısı olduğu ve günde 7 saat 6 dakika internette süre harcandığı bulgulanmıştır. Afet iletişiminde Twitter, Facebook, Instagram, Youtube, WhatsApp gibi sosyal medya platformlarının doğru bilgi paylaşımı ve yardımlaşma çağrıları için kullanımının yanında; yalan içerik, etik ihlaller ve yanlış yönlendirmeler için de kullanıldığı bulgulanmıştır. Yine Türk Ceza Kanunu'nda yapılan düzenlemeyle halkta endişe, panik, korku oluşturmak maksadıyla gerçeğe aykırı bilgi yayanlar hakkında hapis cezası uygulanacağı ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın kriz iletişiminde yalan içerik ve haber karşısında kamuoyunu gerçek bilgi ve içerikle aydınlatma yönünde çalışmalar yürüttüğü görülmüştür.

Ayrıca afet iletişiminde sosyal meydanın etkileşim gücü yüksek bir platform olduğu ve doğru/zamanında paylaşımlarla afet yönetimine olumlu katkı sunma potansiyelinin olduğu, sosyal medyayı dezenformasyon, etik ihlal, tahrik, nefret, aşağılama vb. amaçlarla kullanan kişiler hakkında yaptırımların sıkı bir biçimde uygulanmasının afet iletişiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi açısından son derece önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Buna ek olarak Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın afet sürecinde paylaşılan yalan-yanlış haber ve içeriklere anında müdahale ederek doğrusunu kamuoyuyla paylaşmasının giderek mühim bir sorumluluk ve görev haline geldiği görülmüştür.

Bunun yanında Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesinde Dezenformasyonla Mücadele Merkezinin oluşturulmasının afet dönemlerinde sosyal medya ve diğer kanallarda yayılan bilgi kirliliğinin ve yalan-yanlış içeriğin toplumda oluşturduğu korkunun ve paniğin vakitlice önüne geçilmesinde ve kontrol altına alınmasında etkili bir girişim olduğu görülmüştür. Nitekim 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinde sosyal medya platformlarının insani yardımlaşma, dayanışma,

iletişim kurma gibi temel ihtiyaçlar için kullanımının yanında bilgi kirliliği, yalan ve yanlış bilgi yayma gibi kötü amaçlarla da kullanılması afet iletişiminde dezenformasyonla mücadelenin ne derece önemli ve gerekli bir mesele olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Iletişimi, Sosyal Medya, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON DISASTER COMMUNICATION IN TÜRKİYE

Abstract

Disasters deeply affect society and state life, causing loss of life, injuries and economic damage. Disasters also cause great damage to life and the environment. Technological developments and the clustering of population density in cities also trigger disaster risks. Social media, which plays an important role in reducing possible disaster damage, is becoming an integral part of disaster communication due to the increasing number of users. From this point of view, the subject of the study is to photograph the positive and negative reflections that have emerged due to the active use of social media in disaster communication in Türkiye. The importance of the Presidency's Directorate of Communications informing the public accurately and timely during this process is also the subject of the study. The aim of the study is to discuss the effects of social media in the communication process during disasters such as earthquakes, fires, floods, landslides, hail, storms, droughts, technological accidents, etc. that occur frequently in Türkiye, and to draw attention to the responsibilities and importance of the Presidency's Directorate of Communications in this process. In this study the data was obtained by using the document analysis technique, one of the qualitative research methods. The study revealed that 95.5% of households in Türkiye have access to the internet, with 88.8% of individuals being active internet users. Furthermore, social media penetration reaches 66.8% of the population, equating to 57.5 million individuals, who spend an average of 7 hours and 6 minutes online daily. In addition, with the regulation made in the Turkish Penal Code, it was stipulated that those who spread false information in order to create anxiety, panic, and fear in the public will be subject to imprisonment. It was observed that the Presidency's Directorate of Communications is carrying out studies to enlighten the public with true information and content in the face of false content and news in crisis communication. It has been seen that social media is a highly interactive platform in disaster communication and has the potential to make a positive contribution to disaster management with accurate/timely sharing.

Keywords: Disaster, Disaster Communication, Social Media, Presidency Directorate Of Communications

BRIDGING THE GAP BETWEEN ENVIRONMENTAL REGULATIONS AND CORPORATE PRACTICES IN THE MINING SECTOR OF THE GLOBAL SOUTH

Abir BAITA[1], Burak ERKUT[2], Deniz İŞÇİOĞLU[3]

Extended Abstract

The mining sector is playing a huge role in the economy of many countries around the worlds especially in the region of the Global South, where mining activities contribute significantly to GDP, employment, and foreign exchange. However, it simultaneously creates major environmental challenges, for instance deforestation, pollution of water sources, soil erosion, and loss of biodiversity. These negative effects often reach beyond local ecosystems, undermining overall ecological balance and threatening the livelihoods of surrounding communities. While many nations have established environmental regulations and corporate social responsibility (CSR) frameworks to address those challenges, a significant gap remains between the formal policies and their practical implementation. Bridging this gap is essential for promoting environmentally sustainable mining practices that are both environmentally sustainable and supportive of economic growth.

The motivation behind this study arises from the pressing need o balance economic growth with environmental sustainability in the mining sector. The Global South as a region that relies heavily on mining for economic development, faces increasing vulnerabilities due to weaker regulatory frameworks, limited technological capacity, and complex socio-political dynamics. Additionally, a significant gap exists regarding the practical implementation of sustainability policies in the mining sector. While many nations have adopted ambitious environmental goals, there is limited empirical research on how these policies translate into actionable and enforceable practices, especially in resource-rich but economically challenged regions.

This research mainly investigates the relationship between regulatory frameworks, corporate environmental management practices, and community engagement strategies in mining activities in the global south. Through comparative analysis of the environmental standards and mining practices in these nations, the study seeks to identify systemic weaknesses such as poor enforcement, limited financial and human resources for monitoring, and resistance to change from stockholders. These challenges increase environmental degradation and limits the mining sector from meeting global sustainability goals.

The study uses a qualitative approach, relying on secondary data like government policy documents,

[1] PhD Candidate, Eastern Mediterranean University, abir.baita@emu.edu.tr, Orcid: 0009-0005-0687-0167.
[2] Assoc. Prof. Dr., Eastern Mediterranean University, burak.erkut@emu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7746-782X .
[3] Prof. Dr., Eastern Mediterannean University, deniz.iscioglu@emu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-3942-4797.

corporate sustainability reports, NGOs audits, and academic research. The analysis identifies common trends in both regulatory and corporate practices, highlighting the gaps between policies and how they are actually implemented.

One of the key insights from this study is the significant challenge faced by regulatory bodies in enforcing environmental standards. In many countries of the Global South, issues like corruption, political pressure, and limited access to advanced technologies greatly weaken their ability to hold mining companies accountable. Furthermore, corporate social responsibility (CSR) initiatives within the mining industry often fall short, with many criticized for greenwashing and lacking transparency. However, there are notable examples where effective environmental practices have been implemented ranging from pollution control to community collaboration and investments in sustainable technologies. These cases demonstrate that sustainable mining is achievable when both regulatory efforts and corporate responsibility align.

This research adds valuable insights to the broader discussion about sustainable mining practices by offering based policy recommendations and actionable strategies, including improving regulatory enforcement by investing in capacity-building program, adopting environmentally friendly technologies to reduce the mining sector's ecological impact, and promoting community-based approaches to resource management. By closing the gap between policies and actual practices, this study seeks to encourage innovation in the mining industry and support a more sustainable approach to resource extraction.

This research has wider implications for global sustainability, especially in aligning mining practices with the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs). Sustainable mining can stimulate the environment in achieving goals like climate action, protecting life on land, and ensuring clean water. To make this happen, governments, corporations, and civil society must work together to overcome challenges and implement comprehensive solutions.

This research shows the need of good alignment between mining practices, environmental protection, and socio-economic development. For policymakers, it offers a foundation for creating enforceable regulations that consider local conditions and challenges while taking into consideration international standards. Governments in the Global South can use the results gained from research to improve the effectiveness of their environmental policies and strengthen the enforcement of existing regulations.

For the mining industry, the research shows the importance of adopting innovative technologies and practices to minimize the environmental harm and enhance operational efficiency.

While this research shows valuable insights into mining sustainability practices in the global south, it is still limited due to its reliance on secondary data. Additionally, the study focuses on one region with specific countries, limiting its generalizability to other regions with different mining contexts.

Also, the findings may not capture the full complexity of stakeholder perspectives, or the practical challenges faced by mining companies in real-time operations.

Future research should investigate international collaborations' impact on the global sustainability standards of mining companies. Since mining often takes place across national borders, and companies may operate in multiple countries with different regulations. It is hard for individual countries to ensure that mining companies are following high environmental standards consistently. This is where international collaboration can solve the problem by creating common global standards and encouraging countries to align their regulations with these standards.

Keywords: Mining, Environmental Problems, Regulations

KÜRESEL GÜNEY'İN MADENCİLİK SEKTÖRÜNDE ÇEVRESEL DÜZENLEMELER-KURUMSAL UYGULAMALAR ARASINDAKİ UÇURUMU KAPATMAK

Özet

Küresel Güney'de madencilik sektörü, birçok ülkenin ekonomisinde hayati bir rol oynamakta, gayrı safi yurt içi hasılaya, istihdama ve döviz kazancına önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak bu faaliyetler, ormansızlaşma, su kaynaklarının kirlenmesi, toprak erozyonu ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi ciddi çevresel sorunlara yol açmaktadır. Çoğu ulus, bu zorlukları ele almak için çevresel düzenlemeler ve kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) çerçeveleri geliştirmiş olsa da, resmi politikalar ile pratik uygulamalar arasında ciddi bir uyumsuzluk bulunmaktadır. Bu çalışma, madencilik sektöründe ekonomik büyümeyi çevresel sürdürülebilirlikle dengeleme ihtiyacından yola çıkarak düzenleyici çerçeveler, kurumsal çevresel yönetim uygulamaları ve topluluk katılım stratejileri arasındaki ilişkileri incelemektedir. Araştırma, ikincil veri kaynaklarına dayanarak küresel güney ülkelerinde düzenleyici ve kurumsal uygulamalar arasındaki boşlukları ortaya koymaktadır. Bulgular, zayıf uygulama, sınırlı kaynaklar ve paydaş direncinin sistemik zayıflıklar olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, etkili çevresel uygulamaların gerçekleştirildiği örnekler de incelenmiştir. Çalışma, düzenlemelerin güçlendirilmesi, çevre dostu teknolojilerin benimsenmesi ve topluluk odaklı yaklaşımların teşvik edilmesi gibi politikalar önermekte ve bu noktada düzenlemelerle uygulamalar arasındaki boşluğun kapatılmasını öngörmektedir. Araştırma, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ile uyumlu madencilik uygulamalarının geliştirilmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte araştırmanın belli sınırlamaları da vardır. Çalışmanın ikincil verilere dayanması ve belirli bir bölgeye odaklanması, sonuçların genellemesini sınırlamaktadır. Gelecekteki araştırmalar, uluslararası işbirliklerinin madencilik sektöründeki sürdürülebilirlik standartlarına etkisini incelemelidir.

Anahtar Kelimeler: Madencilik, Çevresel Sorunlar, Düzenlemeler

THE TECHNIQUES OF EMPLOYEE DEVELOPMENT AND PERFORMANCE APPRAISAL USED IN THE ALBANIAN PENITENTIARY SYSTEM INSTITUTIONS: CASE OF PRISON POLICE

Valbona NDREPEPAJ[1]

Abstract

Believing that public administration (PA) is a powerful force in the economic, political, social, and technological transformation process of a country, as well as acknowledging the significant issues of public administration in the Republic of Albania, we decided to conduct a paper on the techniques of employee development and performance appraisal (PPM) used in the Albanian penitentiary system institutions. More specifically, focusing on the prison policy of penitentiary system institutions. As mentioned in various studies, the good functioning of these tools, as one of the most essential techniques of human resource management, improves the individual performance of employees. Also, penitentiary institutions are vital to the organization and functioning of a state, with their primary purpose being the rehabilitation of convicted persons. To successfully achieve this goal, the employees of such institutions must be qualified. This means they have the appropriate professional training to handle convicted persons and are constantly subjected to various processes and techniques of professional development and performance appraisal.

Thirdly, the Prison Police are a crucial component not only in maintaining security in institutions for the execution of criminal decisions (here and hereinafter referred to as the Prisons and Detention Centers) but also in the process of rehabilitation of convicted persons and their reintegration into society. This means that it should be aimed that the “best of the best” (Holzer, 2015) be part of this police force, and secondly, the personnel of this police force - the “best of the best” - must be continuously subject to techniques for improving their work skills. This fact has intrigued us to explore whether “performance appraisal” and “development”, as essential management tools that promote professional development, effectively manage Prison Police personnel in Albania. Exploring this has intrigued us even more because there is no scientific research in this direction in Albania. There is a lack of official information on this instrument. If we research the General Directorate of Prisons' annual reports, no information, statistics, or comments on this instrument are stated. So, there is an urgent need to highlight the most crucial element of such an organization - the employees. We will examine the professional development and employee performance appraisal techniques used in these institutions in Albania, as well as the pressing need for their continuous growth. This need for growth is not just a desire but a necessity for improving the penitentiary system. To realize this goal, which mainly describes a particular situation, we will first examine the official

[1] Dr, University of Tirana, valbona.ndrepepaj@fdut.edu.al, Orcid: 0000-0003-0766-6289.

Albanian documents and acts that outline the types and procedures of this process and then analyze the practical implementation of these processes.

At the end of this exploration, we have realized that professional development and performance appraisal for prison police personnel in Albania are formal processes that are not always carried out in practice. Our research findings have the potential to significantly impact the management and operation of the Albanian penitentiary system, particularly in terms of the professional development and performance appraisal of prison police officers.

Keywords: Albania, Penitentiary İnstitutions, Prison Police, Employee Development, Performance Appraisal

ARNAVUTLUK CEZAEVİ SİSTEMİ KURUMLARINDA KULLANILAN ÇALIŞAN GELİŞTİRME VE PERFORMANS DEĞERLENDİRME TEKNİKLERİ: CEZAEVİ POLİSİ ÖRNEĞİ

Özet

Ceza infaz kurumları, temel amacı hükümlülerin rehabilitasyonu olduğundan, devletin örgütlenme ve işleyişinin önemli bir parçasıdır. Bu amacın başarıyla gerçekleştirilebilmesi için böyle bir kurumun çalışanlarının nitelikli olması gerekmektedir. Bu demek ki, bu çalışanların hüküm giymiş kişilerle ilgilenmek için uygun mesleki eğitime sahip oldukları ve sürekli olarak çeşitli mesleki gelişim ve performans değerlendirme süreç ve tekniklerine tabi tutuldukları anlamına gelir. Bu nedenle ve Arnavutluk'ta bu alanda bilimsel araştırmaların bulunmamasından dolayı, böyle bir organizasyonun en önemli olan unsuru öne çıkarmayı hedefliyoruz-çalışanları. Başka bir deyişle Arnavutluk'taki bu kurumlarda kullanılan mesleki gelişim ve çalışan performansının değerlendirme tekniklerini ve bunların sürekli gelişim ihtiyacını inceleyeceğiz. Bu amacın gerçekleştirilmesine yönelik olarak öncelikle bu sürecin gerçekleştirilmesinin türlerini ve prosedürünü öngören resmi Arnavutluk belgeleri ve kanunları incelenecek, ikinci olarak da bu sürecin gerçekleştirilmesinin pratiği incelenecektir. Sonuç olarak, Arnavutluk'taki cezaevi polis memurlarının sürekli olarak çeşitli mesleki gelişim ve performans değerlendirme tekniklerine tabi tutulup tutulmadığını anlamayı amaçlıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Arnavutluk, Ceza İnfaz Kurumları, Çalışan Gelişimi, Performans Değerlendirme

References

Armstrong, M., Baron, A. (2004). *managing performance: performance management in action*. CIPD.

Armstrong, M., Taylor, S. (2015). Armstrong's handbook of human resource management practice. Kogan Page.

Armstrong. M, (2000). *Performance management: key strategies and practical guidelines*. Second Edition. Kogan Page.

Armstrong. M, (2007). *Performance management, key strategies and practical guidelines*, Third Edition. Kogan Page.

Armstrong. M, (2009). *Armstrong's handbook of performance management: an evidence-based guide to delivering high performance*. Kogan Page.

Arthur. D, (2008). *The first-time manager's guide to performance appraisals, amacom.* USA.

Delpo. A. (2007). *The performance appraisal handbook: legal & practical rules for managers*, Second Edition. Nolo.

Fletcher. C. (2001). Performance appraisal and management: the developing research.

Holzer. M, Schwester, R. (2015). *Public administration: an introduction*. Second Edition. Routledge.

Law No. 80/2020 "On Prison Police" Was Amended.

Law No. 8321, Dated 02.04.1998. *On the prison police.*

Levy. P., Wıllıams. R. (2004). The social context of performance appraisal: a review and framework for the future. *Journal Of Management*.

Marr. B, (2009). *Managing and delivering performance*. Elsevier.

Murphy, K.R., Cleveland, J. N. (1995). *Understanding performance appraisal. social, organizational and goal setting.* Sage Publications.

Ndrepepaj, V., Bilgin, K. U., (2021). *The techniques of employee development used in the albanian penitentiary system ınstitutions*. 3rd International Congress On Life, Social, And Health Sciences İn A Changing World (pp.249-256).

Order 3125/1, Dated 4.09.2009, "On The Approval Of The Regulation "On Determining Rules And Procedures For Labor Relations, Training, Career Progression And The Imposition Of Disciplinary Measures For Prison Police Employees".

Order No. 5561/3, Dated 05.09.2006 "On The Approval Of The Internal Regulations Of The General Directorate Of Prisons".

Regulation "On Training İn The General Directorate Of Prisons".

Warokka, A. (2012). Organizational justice in performance appraisal system and work performance: evidence from an emerging market. *Journal Of Human Resources Management Research*. IBIMA Publishing.

Waxın. M., Bateman. R. (2009). Public sector human resource management reform across countries: from performance appraisal to performance steering. *European Journal Of International Management*, *3*(4).

Wayne. R., Noc, R. (2005). *Human resource management*. Ninth Edition. Prentice Hall.

Werther, J., Davıs, K. (1996). *Human resources and personnel management*. Mcgraw-Hill.

Wiggers, P., Kok, H., De Boer-De Wit, M. (2004). *IT performance management*. Elsevier Ltd.

Wınstanley, D., Stuart-Smıth, K. (1996). *Policing performance: the ethics of performance management*. Personnel Review, 25(6).

Ye, W., Zhonghua, C. (2012). Research frontiers in public sector performance measurement. *Physics Procedia*, 25.

THE WORLD TRADE ORGANIZATION TRADE FOR PEACE PROGRAMME

Müge ALGAN[1]

Extended Abstract

The World Trade Organization (WTO) was established in 1995 as a result of the Uruguay Round (1986-1995) under the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) to facilitate and develop multilateral trade. WTO provides a legal framework for governments to make internal trade laws and regulations and is a platform where WTO aims to faciliate trade. WTO carries out 98% of world trade with its 166 members (WTO, 2024a).

Any country that fulfill the membership requirements may become a member of the WTO. This is achieved through the establishment of a working group of WTO members and a negotiation process. Currently, more than 20 countries are carrying out the accession process to join the organization (WTO, 2024a). In this context, countries with ongoing accession processes are; Azerbaijan, Equatorial Guinea, Algeria, Bahamas, Andorra, Bhutan, Belarus, Bosnia and Herzegovina, Curaçao, Somalia, Ethiopia, Lebanese Republic, Iran, Libya, Iraq, Sao Tomé and Principe, Serbia, South Sudan, Syrian Arab Republic, Sudan, Turkmenistan and Uzbekistan. More than half of these countries are underdeveloped countries and conflict-affected countries (WTO, 2024a).

The Trade for Peace Programme (T4P) was launched in December 2017 by the G7 and WTO Accession Group at the 11th WTO Ministerial Conference in Buenos Aires (WTO, 2024b). Countries involved are the three members that recently joined the WTO (Liberia, Afghanistan and Yemen) and the five governments that joined (Sao Tome and Principe, Somalia, Comoros, Timor-Leste and South Sudan). In January 2019, the Group accepted Sudan (an acceding government) as its ninth member (WTO, 2024b).

The T4P Programme aims to assist countries in the transition from fragility or conflict to stability and economic prosperity through political participation and partnerships, outreach and public dialogue, research and education, and capacity-building tools. The program aims to establish reliable economic and trade policy frameworks in these countries, to promote transparency and good governance in institutions, and to facilitate the integration of these economies into the multilateral trading system through reforms related to accession to the WTO. The program also aims to enable these countries to benefit from the knowledge and experience of WTO members.

The T4P Program is built on four Pillars (WTO, 2024c):

[1] Dr., Türk Standardları Enstitüsü, mugealgan@yahoo.com, Orcid: 0000 0001 8959 1174.

1. Political Engagement and Partnerships focus on connecting members of the business and peace communities. The T4P Programme builds an inclusive and open community by continually seeking and strengthening our partnerships.
2. Outreach and Public Dialogue aims to unite the broader public's perspectives on trade for peace. The Trade for Peace Podcast is a 30-minute conversation where guests share their commitment and personal experiences of using trade as a key ingredient for inclusion and lasting peace in policymaking.
3. Research focuses on producing concrete outputs that will help deepen the understanding of the trade-peace relationship.
4. Training and Capacity Building focuses on creating learning opportunities on Trade for Peace, bringing together experts from trade, peace, security and humanitarian relations to share their experiences and build a knowledge base on the trade-peace nexus to promote inclusive and sustainable peace.

Trade has the power to prevent wars by strengthening global communication and relationships (McDonald, 2004, 547). Global trade agreements strengthen international relations by increasing *trade friendships*. Because conflict tends to disrupt normal trade, countries will discourage dependent countries from using military force to resolve their political conflicts (Polachek, 1980).

As trade between countries grows, incentives for plunder and conquest decrease because it will be more efficient and profitable to increase cooperation rather than increase conflict between economies (Rosecrance, 1986). Global trade strengthens inter-societal identity, creates loyalties between countries that may experience military conflict, and replaces conflict with competitive relations. This leads to a compromise that can be negotiated outside of war during a crisis (McDonald, 2004, 547). In this sense, the WTO, as a global organization with the *power to dominate* global trade can use this power to stop global conflicts.

As can be seen, the T4P Programme produces extremely inadequate solutions for the accession countries. Although this program, whose *name is bigger than its scope*, could have created much different and deeper effects, it could not go beyond a few weak activities. However, very different cooperation and technical support programs can be implemented for countries and geographies in conflicted areas. A global actor with a strong technical infrastructure, such as the WTO, can provide much more support to countries in need than the scope of this program.

A program such as T4P, which has an extremely strong starting point, should be developed to include all WTO members, not just the countries in the accession process, and should be used to achieve real peace. At a time when the WTO's influence is decreasing and its existence is being questioned, the WTO can contribute to global peace with its members by expanding its mission as trade for peace.

If policymakers truly want to promote a more peaceful world, they should expand trade by ensuring predictability, cooperation and trust. Thus, both the WTO and its members are strengthened (Aaronson, et.al, 2015: 478).

Establishing a strong and inclusive T4P Programme, as well as trade incentive mechanisms and the implementation of trade and political sanctions, will be important tools for preventing wars and conflicts around the world. In cases where global political pressure cannot be achieved, trade sanctions and penalty mechanisms can be used as an intermediate way to resolve countries' disputes. WTO has this power with its current structure, and it should use this power to ensure global peace through international trade.

Keywords: Governance, Participation, WTO, International Organizations, Trade for Peace

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ BARIŞ İÇİN TİCARET PROGRAMI

Özet

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Barış İçin Ticaret Programının (Trade for Peace-T4P) amacı, siyasi katılım ve ortaklıklar, sosyal yardım ve kamusal diyalog, araştırma ve eğitim, kapasite geliştirme araçları ile kırılganlık veya çatışmadan istikrar ve ekonomik refaha geçişte ülkelere yardımcı olmaktır. Ticaret, küresel iletişimi ve ilişkileri güçlendirerek savaşları önleme gücüne sahiptir. Küresel ticaret anlaşmaları, ticaret dostluklarını artırarak uluslararası ilişkileri güçlendirir. Ülkeler arasında ticaret büyüdükçe yağma ve çatışma azalır çünkü ekonomiler arasındaki çatışmayı artırmak yerine işbirliğini artırmak daha verimli ve kârlı olacaktır. Bu anlamda DTÖ, küresel ticareti domine etme gücüne sahip bir küresel kuruluş olarak sahip olduğu bu gücü küresel çatışmaların ve savaşların durdurulması için kullanabilir. T4P Programı, amaçları ve temelleri ile erişim sürecindeki ülkeleri için yetersiz çözümler üretmektedir. Adı, kapsamından büyük olan bu program çok daha farklı ve derin etkiler yaratabilecekken birkaç zayıf etkinliğin ötesine geçememiştir. Güçlü ve kapsayıcı bir T4P Programının oluşturulması ticari teşvik mekanizmaları yanında ticari ve siyasi yaptırımların uygulanması dünya genelinde savaşların ve çatışmaların önlenmesi için önemli araçlar olacaktır. Küresel siyasi baskının sağlanamadığı durumlarda ticari yaptırımlar, ceza mekanizmaları ülkelerin anlaşmazlıklarının çözümlenmesinde bir ara yol olarak kullanılabilir. DTÖ mevcut yapısı ve üye ağı ile bu güce sahiptir ve bu gücünü uluslararası ticaret yoluyla küresel barışın sağlanması için kullanmalıdır. Bu çalışma DTÖ T4P Programını dört temel ile incelerken DTÖ'nün küresel ticari gücünü küresel çatışmaları önlemek için nasıl kullanabileceğini irdelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yönetişim, Katılım, DTÖ, Uluslararası Kuruluşlar, Barış için Ticaret

References

Aaronson, Susan Ariel, Abouharb, M. Rodwan and Wang, K. Daniel (2015). The liberal ıllusion ıs not a complete delusion: the wto helps member states keep the peace only when ıt ıncreases trade. *Global Economy Journal*, 15(4), 455-484.

McDonald, Patrick J. (2004). Peace through trade or free trade?. *Journal of Conflict Resolution*, *48* (4),547-572.

Polachek, Solomon W. (1980), Conflict and trade. *Journal of Conflict Resolution*, 24,55-78.

Rosecrance, Richard (1986). *The rise of the trading state: Commerce and conquest in the modern World*. Basic Books.

WTO (17 Aralık, 2024). https://www.wto.org/index.htm.

WTO (1 Aralık, 2024). https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/tradeforpeace_e.htm

WTO (16 Aralık, 2024). https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/acc_e.htm

INTEGRATED STRATEGIC MANAGEMENT IN THE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS' REPORTS

Elif GENÇ TETİK[1]

Extended Abstract

For half a century, public sector management literature and its associated practices have undergone significant transformation through the adoption of various management techniques and methods. Strategic management, total quality management, performance management, human resources management, process management, data management, and similar concepts have been implemented across public administration institutions and organizations. There is now substantial evidence supporting the necessity of these tools for effective institutional management. Public administrators, aiming to create well-functioning organizations, seek to achieve successful outcomes by adapting these models to their respective institutions. However, the literature also suggests that applying these methods in isolation may not yield the desired benefits. Building on this perspective, the central argument of this study is that integrating the various managerial instruments used in the public sector can produce more significant results. Therefore, the research proposes a framework model of integrated strategic management, combining complementary elements including total quality management, strategy development and planning, and performance management tools within the context of higher education. Higher education institutions are not only required to prepare strategic plans but also to participate in institutional quality processes, where they simultaneously conduct performance measurement and management activities. Therefore, universities were considered an appropriate research field for examining strategic management approaches in public administration.

A qualitative research approach was chosen as the methodology, and document analysis was employed as the primary method. After determining the research field, the study aimed to narrow its scope by focusing on prominent institutions. It was decided to include the universities that participated in the Higher Education Quality Council's (YÖKAK) institutional accreditation process and were awarded full and conditional accreditation. This selection was made based on the assumption that these universities, which had been externally evaluated and accredited, would have established an effective managerial system. Initially, the websites of these universities were searched to collect publicly available data and information. It was found that the most comprehensive institutional document was the strategic plans prepared for a five-year period, and these 17 universities' strategic plans were included in the study. Furthermore, for the quality processes, the study accessed the internal evaluation reports and institutional accreditation reports of all accredited universities available in the public domain through the Higher Education Quality Council's website.

[1] Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, elifgenc@hitit.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6306-8550.

Consequently, a series of reports were subjected to analysis. The MAXQDA qualitative analysis software was used to analyze the reports, including internal evaluation reports and institutional accreditation reports for each university, as well as their strategic plans. The study was conducted in four phases, using different methods at each stage. The first phase aimed to investigate how often the concepts of strategic management, total quality management, performance management, strategy development, and planning appeared in the reports. Within this scope, the institutional plans on quality management and accreditation were examined, along with the strategy and performance sections of the reports, to determine how frequently these concepts were used together by the institutions. The strategic plans of 17 universities, 17 internal evaluation reports, and 17 institutional accreditation reports (51 reports in total) were scanned and subjected to word frequency analysis. Secondly, the focus shifted to the scores provided in the internal evaluation and institutional accreditation reports. Specifically, seven sub-headings related to quality assurance management mission, vision, strategic goals and objectives, quality policies, institutional performance management, quality committee, internal quality assurance, leadership, institutional quality culture, and participation of internal and external stakeholders were selected for examination due to their direct relevance to the study. In the third phase, each institution was evaluated under the seven sub-headings, and content analysis was performed. The texts were coded individually, and through these codes, conclusions about the integration of systems were drawn. The internal evaluation and institutional accreditation reports were scanned to identify details indicating the presence of an integrated system. Finally, seven universities were selected and analyzed based on their strategic plans. In addition to a general scan of the plans, the study also conducted specific searches for relevant concepts such as quality management, accreditation, continuous improvement, stakeholder participation, standard satisfaction, vision, mission, values, culture, policies, integration, and synergy, as in the earlier frequency analysis. The findings concluded that six fully accredited institutions had a data-based model integrating quality, performance, and planning. Among the 10 conditionally accredited universities examined, there was evidence of numerous components contributing to the integration, but no comprehensive model was found. This result highlights that possessing an integrated system is a distinguishing feature for awarding institutional full accreditation. Notably, the fully accredited universities also had systems for monitoring and evaluating quality, performance, and planning processes. Additionally, a closer alignment between the internal evaluation reports and the scores given by the external evaluation teams was observed in these universities, suggesting that they conducted a more realistic and grounded process. Finally, these universities' institutional goals, objectives, and performance indicators reflected a focus on quality, stakeholder participation, satisfaction, and continuous improvement, signaling a holistic approach in their operations.

Keywords: Integrated Strategic Management, Quality Management, Strategy Development, Performance Management, Turkish Higher Education

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARININ RAPORLARINDA ENTEGRE STRATEJİK YÖNETİM

Özet

Bu çalışmanın temel savı, kamu sektöründe toplam kalite yönetimi, strateji geliştirme ve planlama ile performans yönetim araçlarının entegrasyonunun daha anlamlı sonuçlar doğurabileceğidir. Yükseköğretim kurumlarının yalnızca stratejik planlar hazırlamakla kalmayıp, aynı zamanda kurumsal kalite süreçlerine katılmaları ve performans ölçümü faaliyetleri yürütmeleri gerektiği için, üniversiteler bu stratejik yönetim yaklaşımlarını incelemek adına uygun bir araştırma alanı olarak seçilmiştir. Araştırmanın örneklemi, Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun (YÖKAK) kurumsal akreditasyon sürecine katılan ve tam ya da koşullu akreditasyon almış üniversitelerden oluşturulmuştur. Bu üniversitelere ait stratejik planlar, iç değerlendirme raporları ve kurumsal akreditasyon raporları (toplamda 51 rapor) doküman analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, tam akredite olmuş altı üniversitenin, kalite, performans ve planlamayı entegre eden veri odaklı bir modele sahip olduğu tespit edilmiştir. İncelenen 10 koşullu akredite olan üniversitede ise entegrasyona katkı sağlayan birçok bileşen bulunmasına rağmen, kapsamlı bir modelin bulunmadığı görülmüştür. Bu durum, entegre bir sisteme sahip olmanın, kurumsal tam akreditasyon almanın belirleyici bir özelliği olabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca, tam akredite olan üniversitelerin kalite, performans ve planlama süreçlerini izleme ve değerlendirme sistemlerine sahip olduğu da gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bütünleşik Stratejik Yönetim, Kalite Yönetimi, Strateji Geliştirme, Performans Yönetimi, Türk Yükseköğretimi

"ÇEVRENİN KORUNMASI"NI LİBERAL BİR DEĞER OLARAK TEŞVİK ETMEK SİYASAL LİBERALİZME VE/YA LİBERAL TARAFSIZLIĞA AYKIRI MIDIR?

Yavuz Selim ALKAN[1]

Genişletilmiş Özet

İklim değişikliği, çevre kirliliği ve doğal kaynakların tükenmesi gibi çevresel sorunlar, günümüzde yalnızca teknik ya da bilimsel meseleler olmaktan çıkmış; aynı zamanda siyasal ve etik sorulara dönüşmüştür. Bu bağlamda çevrenin korunması, liberal demokrasilerin temel gündemlerinden biri haline gelmiştir. Bu çalışma, çevre politikalarının liberal siyasal teori içindeki yerini ve meşruiyetini, özellikle devletin tarafsızlık ilkesi bağlamında ele alarak; klasik liberalizmden siyasal liberalizme, mükemmeliyetçi (kapsamlı) liberalizmden modus vivendi yaklaşımlarına kadar uzanan geniş bir düşünsel çerçevede değerlendirmektedir.

Liberal düşüncenin merkezinde yer alan bireysel özgürlük ilkesi ile çevrenin korunması gibi kolektif sorumluluklar arasında doğası gereği bir gerilim bulunduğunu iddia eden görüşler olabilir. Bu gerilim, özellikle çevre politikalarının devlet müdahalesi gerektirip gerektirmediği ve bu müdahalenin liberal değerlerle ne ölçüde bağdaşabileceği sorularında somutlaşmaktadır. Immanuel Kant'ın özerklik ve evrensel ahlak yasaları üzerine inşa ettiği yaklaşımı ile John Stuart Mill'in zarar ilkesi, bu bağlamda temel referans noktalarıdır. Mill'in bireyin özgürlük alanını başkalarına zarar vermeme koşuluna bağlaması, çevreye verilen zararların kamusal müdahaleyi meşrulaştırabileceği yönünde yorumlanabilir.

Bu temel çerçevenin ötesinde, John Rawls'un siyasal liberalizm anlayışı, çevre politikalarının meşruiyeti tartışmasında önemli bir teorik dayanak sunar. Rawls'a göre, devlet herhangi bir kapsamlı ahlaki ya da dini doktrini dayatmamalı; yalnızca herkesin makul olarak kabul edebileceği "kamusal akıl" çerçevesinde hareket etmelidir. Bu durumda çevre politikaları, farklı yaşam anlayışlarına sahip bireylerin üzerinde uzlaşabileceği gerekçelere dayanmalı; örneğin halk sağlığı, ortak gelecek ya da nesiller arası adalet gibi değerlerle temellendirilmelidir. Rawls'un "nesiller arası adalet" ilkesi, çevresel sürdürülebilirlik lehine önemli bir gerekçe oluşturabilir.

Öte yandan Joseph Raz'ın mükemmeliyetçi liberalizmi, devletin bazı değerleri—örneğin çevreyi koruma gibi—teşvik etmesinin, bireylerin anlamlı hayatlar kurabilmesi için gerekli olduğunu savunabilir. Raz'a göre özgürlük yalnızca seçeneklerin varlığı değil, bu seçeneklerin değerli ve anlamlı olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla çevre politikaları, bireylerin anlamlı yaşamlar sürebileceği bir sosyal ortam yaratma açısından zorunlu olabilir. Ancak bu yaklaşım, özellikle Robert Nozick gibi

[1] Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yavuzselimalkan@akdeniz.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5211-5809.

liberteryen düşünürlerce, devletin aşırı müdahaleci olabileceği gerekçesiyle eleştirilebilir. Nozick'e göre devletin tek meşru görevi bireysel hakların korunmasıdır ve çevre gibi kolektif amaçlarla yapılan müdahaleler, bireyin mülkiyet ve özgürlük haklarını ihlal edebilir.

Modus vivendi liberallerinin (örneğin John Gray ve Chandran Kukathas) yaklaşımları ise, toplumsal çoğulculuğu merkeze alarak çevre politikalarına daha temkinli yaklaşabilirler. Kukathas'ın "liberal takımadalar" benzetmesi, farklı toplulukların kendi normatif çerçevelerinde çevre politikaları geliştirmesini öngören çoğulcu bir model sunabilir. Bu yaklaşım merkezi ve tekil çevre politikaları yerine, yerel düzeyde gelişen, toplulukların kendi değerlerine dayalı çözüm yollarını öne çıkarır.

Bu eleştirel perspektifleri tamamlayan bir diğer önemli görüş ise Friedrich Hayek'e aittir. Hayek, "bilgi problemi" olarak adlandırdığı yaklaşımıyla, merkezi planlamanın doğası gereği eksik bilgiye dayandığını savunur. Buradan yola çıkarsak devlet, çevre politikalarında da benzer bir başarısızlığa yol açabilir. Ona göre, bireylerin dağınık bilgilerini merkezileştirerek çevresel denge sağlanamaz; bu nedenle piyasa temelli çözümler daha işlevseldir. David Gauthier'in rasyonel sözleşme teorisi de benzer bir çizgide, bireylerin kendi rasyonel çıkarlarını maksimize ederken ortak çevresel hedeflerde uzlaşabileceğini öne sürer.

Tüm bu teorik çerçeveler ışığında, çevre politikalarının liberal değerlerle ne ölçüde bağdaşabileceğini değerlendirmek için üç temel kriter öne çıkar: (i) Meşrulaştırma Biçimi: Çevre politikaları; kamu sağlığı, temel hakların korunması veya piyasa başarısızlıklarının giderilmesi gibi tarafsız ve herkese hitap eden gerekçelere dayandığında, liberal ilkelerle daha uyumlu hale gelir. Örneğin William Galston'un kamu sağlığı temelindeki argümanları veya James Buchanan ve Geoffrey Brennan'ın kamu malları çerçevesindeki analizleri bu tür tarafsız gerekçelendirme biçimlerine örnektir. (ii) Politika Araçları: Uygulanan politika araçları, liberal değerlere ne ölçüde saygı gösterildiğini belirler. Karbon vergileri gibi piyasa mekanizmaları, eko-otoriter önlemlere kıyasla daha özgürlükçü çözümler sunar. (iii) Etki Alanı: Çevre politikalarının bireysel yaşam tarzlarına müdahale edip etmediği, meşruiyetlerini belirleyen önemli bir diğer kriterdir. Temiz hava ya da su gibi temel hakların korunması meşru görülürken, bireyin özel alanına müdahale sorun yaratabilir. Jonathan Quong'un Kantçı perspektifi, bu ayrımı net biçimde ortaya koyar.

Bazılarına göre iklim krizinin aciliyeti, yalnızca çevre politikalarını değil, liberal teorinin temelini de yeniden düşünmeyi gerektirebilir. Bruce Ackerman'ın "olağanüstü siyaset" teorisi, çevre krizini bir "anayasal an" olarak tanımlayarak, geçici olarak olağan liberal ilkelerden sapılabileceğini savunur. Gerald Gaus ise mevcut liberal çerçevenin çevresel kriz karşısında yetersiz kalabileceğini iddia ederek daha radikal bir yeniden yapılandırma önermektedir.

Sonuç olarak, çevrenin korunması ile liberal değerler arasında kategorik bir çelişki yoktur; ancak bu ilişkinin dinamik ve çok boyutlu bir tartışma zeminine ihtiyaç duyduğu açıktır. Liberal teorinin farklı

damarları, çevre politikalarına ilişkin farklı ama birbiriyle etkileşimli perspektifler sunmaktadır. Bu bağlamda hem bireysel özgürlükleri esas alan hem de kolektif ekolojik sorumluluğu yadsımayan "ekolojik liberalizm" gibi hibrit yaklaşımlar, gelecekteki kuramsal ve pratik açılımlar açısından umut verici bir yön çizebilir. Ancak tüm eleştirilere, dönüşüm çağrılarına ve teorik arayışlara rağmen liberalizm; modern dünyanın hâlâ en etkili, en yaygın ve en kurumsallaşmış siyasal düşünce geleneği olma konumunu korumaktadır. Temelinde bireyin özgürlüğünü, özerkliğini ve kendi hayatını şekillendirme hakkını esas alan bu düşünce, yüzyıllar boyunca otoriterliğe, dogmatizme ve keyfiliğe karşı en güçlü panzehirlerden biri olmuştur. Ancak günümüzde karşı karşıya olduğumuz çevresel kriz, bizzat bu birey özgürlüklerinin sınırlarını ve önceliklerini yeniden tartışmaya açmakta; kolektif sorumluluk ile kişisel haklar arasında daha önce benzeri görülmemiş bir denge arayışına yol açmaktadır. Ekolojik kriz karşısında, kimi zaman özgürlükten belli ölçülerde feragat etme çağrıları yükselmekte, hatta bunun zorunlu olduğu savunulmaktadır. Ne var ki, bireysel özgürlüklerden bir kez ödün verildiğinde, bu tavizin nerede duracağı sorusu liberal düşünce açısından büyük bir belirsizlik ve tehdit oluşturmaktadır. Kimi zaman çevre uğruna bile olsa, bu sınır ihlalleri, bizi liberalizmin kendi iç bütünlüğüyle yüzleşmeye ve çözümü içinde aramaya zorlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Liberalizmler, Devlet Tarafsızlığı, Çevrenin Korunması

IS THE PROMOTION OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AS A LIBERAL VALUE AT ODDS WITH THE PRINCIPLES OF POLITICAL LIBERALISM AND/OR LIBERAL NEUTRALITY

Abstract

This study explores whether the promotion of environmental protection as a liberal value is compatible with the core principles of political liberalism and liberal neutrality. It critically engages with major liberal thinkers to assess how environmental commitments can be justified without violating liberal constraints on state authority. Rawlsian political liberalism, grounded in the idea of an overlapping consensus and public reason, might offer a cautious framework where environmental policies must be justifiable to diverse citizens. In contrast, Joseph Raz's perfectionist liberalism might allow the state to actively endorse environmental goods as constituents of a meaningful life. Hayek's knowledge problem critiques centralized environmental planning, while David Gauthier's contractarianism supports decentralized, market-based solutions. Modus vivendi liberals like John Gray and Chandran Kukathas emphasise pluralism, arguing for localized, community-driven approaches. Richard Epstein's defense of property rights via the takings clause raises further challenges to regulatory environmentalism. In response to the ecological crisis, new liberal frameworks such as Bruce Ackerman's "constitutional moments" and Jonathan Quong's Kantian conception of collective self-legislation are gaining traction. The compatibility of environmental protection with liberalism hinges on justification, policy instruments, and scope. Ultimately, this analysis underscores the continued significance—and limits—of the neutrality vs. perfectionism debate in addressing global ecological challenges.

Keywords: Liberalisms, State Neutrality, Environmental Protection

2464 SAYILI BELEDİYE GELİRLERİ KANUNU KAPSAMINDA ALINAN HARCAMALARA KATILMA PAYLARININ İKLİM MÜCADELESİ ÜZERİNE ETKİSİ İLE İLGİLİ BİR DEĞERLENDİRME

Kıvılcım Özge KARA[1]

Genişletilmiş Özet

Birleşmiş Milletler (BM) 2030 Gündeminde başlıca çevre sorunları; üretim, tüketim, nüfus artışı, sanayileşme, kentleşme, hava kirliliği ve insan kaynaklı iklim değişikliği olarak tartışılmaktadır. İklim değişikliği; Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin (BMİDÇS) 1.1 maddesinde ve Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)'de tanımlandığı şekliyle gerek doğal iç süreçlere gerekse dış güçlere bağlı olarak ortaya çıkmakta; insan faaliyetlerine atfedilebilecek iklim değişikliği ile doğal nedenlere atfedilebilecek iklim değişikliği arasında bir ayrım yapılmaktadır (IPCC/Glossary; IPCC/AR5, 2014).

Dünya nüfusunun yaklaşık %56'sının (4.4 milyar) şehirlerde yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda ve 2050'ye kadar bu rakamın iki kattan fazla artacağı, 10 kişiden yaklaşık 7 sinin şehirlerde yaşayacağı tahmini (WB, 2023) ile şehirlerin gelişim süreçlerinin insan kaynaklı iklim değişikliğinden daha fazla etkileneceği şeklinde bir değerlendirme yapılabilir. Günümüzde karşı karşıya olunan en önemli ve geniş kapsamlı çevresel tehditlerden biri olarak kabul edilen iklim değişikliğine karşı eylemsizliği azaltarak maruziyet, tehlike ve güvenlik açıklarının kapanması sağlanacaktır. Maruziyet, tehlike ve kırılganlığın bileşimine göre belirlenen riskin kapsamı; United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR)'a göre risk farkındalığı ile risk yönetimi sürecinin bir bileşenini oluşturmaktadır. Bu süreçte risk farkındalığı; altyapı sorunları, finansal kriz, gıda güvenliği, türlerin yok oluşu gibi sorunlara işaret ederken, riskin kendisi çevre tahribatı, düşük kırsal kalkınma, artan yoksulluk gibi sonuçlar ile karşı karşıya bırakmaktadır (UNDRR, 2021). Kentsel alanlarda iklim değişikliğine bağlı beklenen riskler; hava, su, toprak yönetimi şeklinde genel olarak ifade edilebilirken; hava kirliliği, konut güvenliği kaybı, ulaşımdaki aksamalar, katı atık yönetimi, içme ve kullanma suyu ile yağmur suyu yönetimi, su kıtlığı, atık su yönetimi sorunları vb. olarak özelleştirilebilir. Bu sorunlar, temel altyapı hizmetlerinden yoksun olanlar, kırsalda ve açık alanlarda yaşayanlar için daha yüksek seyretmektedir (IPCC/AR5, 2014). Dünyanın karşı karşı kaldığı en büyük tehditlerden biri olan ve diğer sektörleri yatay kesen su sektörü; özellikle nüfus artışının giderek kentsel alanlarda yoğunlaşması nedeniyle yönetiminde kriz konusudur. Diğer taraftan, yeterli altyapıları bulunmayan ülkeler açısından iklim değişikliğine bağlı şiddetli yağmurlar ve taşkınlar ile su stresine maruziyet artmaktadır (Maslin, 2012:129). Dolayısıyla bu ve benzeri

[1]Dr, Uzman, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, kivilcimozgekara@gmail.com, Orcid: 0000-0003-0883-1565.

risklerin nasıl yönetileceğine ilişkin geniş ve kapsamlı yasal düzenlemeler ile mevcut olanların revize edilmesi kentsel dirençliliği sağlayarak mevcut ve potansiyel durum arasındaki kapasite boşluğunu kapatmaya yardımcı olacaktır. Bu noktada yerel yönetimlere önemli roller düşmekte; kaynak, bilgi, kurumsal yapılarında değişimler zorunlu hale gelmektedir (Castán Broto & Bulkeley, 2013; Krueger vd., 2022; Bick & Keele, 2022). Böylelikle krizler ile karşılaşıldığında bilinmeyen şoklar ve pek çok stresörle mücadele edilerek uyum sağlama kapasitesi geliştirilebilecektir. İklime uyumda yeşil yatırımlarda artış; uyum ve azaltıma yönelik harcamaları gerektirmektedir. Dolayısıyla söz konusu harcamaların; yeşil perspektife uyumlu ekonomik altyapıların geliştirilmesine yönelik yapılması; süreçteki başarı açısından kritik olacaktır. Nitekim kentlerdeki yeşil altyapıların yeterli düzeyde olmaması, sadece belirli alanlarda yoğunluklu olması, taşınmaz yönetimi ve imar çalışmalarındaki aksama, gecikme gibi nedenler yerel kamusal hizmet sunumunda olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Türkiye özelinde mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçların karşılanması noktasında belediyelerin merkezi yönetimden aldıkları paylar ve kendi öz gelirleri; başlıca finansman kaynaklarıdır ki 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca altyapıya yönelik yol, su, kanalizasyon yatırımlarından yararlanan maliklerden alınan harcamalara katılma payları; gayrimenkulün değer artışına bağlı oluşmakta, iklim mücadelesine doğrudan ve dolaylı olarak etki etmektedir. Bununla beraber bu öz gelirlerin, genel olarak sürdürülebilir kalkınmayı güçlendirmesi, özelinde de yatırımların özellikle afet dönemlerinden önce ve sonrası ile dirençli şehirlerin oluşmasına katkı sağlaması beklenmektedir. 2464 sayılı Kanun'un 86-94'üncü maddelerinde yer verilen harcamalara katılma payları; yol yapım gideri, kanalizasyon yapım gideri, su şebekesi yapım giderlerini kapsamakta, bu hizmetten yararlananların, hizmetin maliyetine katılımını öngörmektedir. İklim değişikliğine bağlı gelişen riskler çerçevesinde ise altyapıda görülen onarım, bakım, yeniden yapım gibi maliyetlerdeki artış; harcamalara katılma paylarının olası senaryolara göre artışı ile beklenen doğal afetlere bağlı olarak artacağı şeklinde değerlendirilebilir.

Bu bağlamda, iklime uyum sürecinde stratejilere, kanunlara uyumun sağlanmasına yönelik kurumsal, mali, sektörel (enerji, şehirler, su vb.) çözümlere hız kazandırılmalıdır. İklim değişikliğinin nedenlerinin çoğunlukla küresel bir sorun hali en çok yerelde hissedilmektedir. Bununla beraber nüfus artışı, ekonomik ve mali durum, yetersiz su yönetimi, drenaj sistemleri, yetersiz alt yapı sorunları kentlerde yoğun ve sıklıkla görülmektedir. Bu nedenle yeşil ekonomi bağlamında iklim mücadelesi çevresel, sosyal ve ekonomik yatırımları ve destekleyici harcamaları içermelidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde iklim değişikliğinin etkileri ile başa çıkılabilmesi için düşük maliyetli yatırımların ve yasal düzenlemelerin getirilmesi önemli etkilere sahiptir. Çevre sorunlarının negatif dışsallık etkisi nedeniyle ortaya çıkan maliyetlere ortak olunmaması; mülkiyet ve özellikle altyapıda ortaya çıkan zararların telafisi noktasında finansmana gereksinimi artırmaktadır. İklim değişikliğinin etkilerine karşı dirençli ve erişilebilir altyapıların tesis edilmesi çabaları *SDG 11: Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar* başlıklı hedefi güçlendirecek; dirençli, kapsayıcı ve güvenli

şehirlerin tesis edilmesine katkı sunacaktır. Ayrıca tüm bu çabalar sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin temel prensiplerinden biri olan *leaving no one behind* söylemi ile birlikte düşünüldüğünde maliyetlere de katılım ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına işaret edebilmektedir. Yol, su ve kanalizasyon altyapısına yapılacak yatırımlar gerek iklim değişikliğine bağlı aşırı hava olaylarına karşı maruziyeti azaltacak gerekse olası sağlık etkileri ile mücadeleyi güçlendirecektir. Bu kapsamda, yapılacak yasal revizyonlarla 2464 sayılı Kanun'un 86-94 sayılı maddelerinde hüküm altına alınan harcamalara katılma paylarının gayrimenkulün değer artışına bağlı olarak tahakkuk etmesi şeklindeki mahiyetinin, iklim değişikliğine bağlı gelişen sonuçlar ve önleyici tedbirleri de kapsayacak şekliyle ayrıntılandırılması, altyapıya yapılacak yatırımların operasyonel ve kısa vadeli olmasındansa uzun vadeli ve doğa temelli olması; dirençli kentsel tasarım ve sürdürülebilir refah için anahtar olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Yerel Yönetimler, Belediye Geliri, Harcamalara Katılma Payı

AN EVALUATION ON THE IMPACT OF THE CONTRIBUTION TO EXPENDITURES UNDER THE MUNICIPAL REVENUES LAW NO. 2464 ON THE CLIMATE STRUGGLE

Abstract

With the argument that cities will be more affected by human-induced climate change, it can be assessed that the level of exposure will increase depending on the population growth. Climate risks in urban areas are higher for those deprived of basic infrastructure services. Comprehensive legal regulations on how to manage risks and revision of existing ones will help to close the capacity gap between the current and potential situation by ensuring urban resilience. At this point, local governments have important roles and adaptation actions become mandatory. Accordingly, the expenditure participation shares included in Articles 86-94 of the Municipality Revenues Law No. 2464, specific to Turkey, cover road construction expenses, sewerage construction expenses, water network construction expenses and foresee the participation of those who benefit from this service in the cost of the service. Within the framework of the risks developing due to climate change, the increase in costs such as repair, maintenance, and reconstruction in the infrastructure can be assessed as the increase in expenditure participation shares according to possible scenarios and the expected natural disasters. In this context, the detailing of the nature of the participation shares in the expenditures stipulated in the Law, which are accrued depending on the increase in the value of the real estate, in a way that also includes the consequences and preventive measures developing due to climate change , and ensuring that the investments to be made in infrastructure are long-term and nature-based rather than operational and short-term, will be key to resilient urban design and sustainable prosperity.

Keywords: Climate Change, Local Governments, Municipal Income, Participation Share In Expenditures

Kaynakça

Bick, N., Keele, D. (2022). Sustainability and climate change: Understanding the political use of environmental terms in municipal governments. *Current Research in Environmental Sustainability*, 4(April), 100145.

Castán Broto, V., Bulkeley, H. (2013). A survey of urban climate change experiments in 100 cities. *Global Environmental Change, 23*(1).

IPCC Glossary. www.ipcc.ch/ipccreports/tar/wg1/518.htm adresinden alınmıştır.

IPCC (2014). *AR5 report working group ıiclimate change (2014b): mitigation of climate change, summary for policy makers*. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ipcc_wg3_ar5_summary-for-policymakers.pdf adresinden alınmıştır.

IPCC, AR5 Cross-Chapter Box Compendium (2014d) https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-CCboxes_FINAL.pdf

Krueger, E. H., Constantino, S. M., Centeno, M. A., Elmqvist, T., Weber, E. U., & Levin, S. A. (2022). Governing sustainable transformations of urban social-ecological-technological systems. *Urban Sustainability*, *2*(1). https://doi.org/10.1038/s42949-022-00053-1

Maslin, M. (2012). *Küresel ısınma.* Dost Kitabevi Yayınları.

United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR) (2021). *International cooperation in disaster risk reduction*.

World Bank (WB). https://www.worldbank.org/ext/en/home

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu

29.05.1981 tarihli ve 17354 sayılı Resmî Gazete

ULUSLARARASI EMEK GÖÇÜNÜN KADINLAŞMASI VE İKLİM ADALETİ

Günay GÖNÜLLÜ[1]

Genişletilmiş Özet

Küreselleşme, dünya genelindeki ülkeler, toplumlar ve ekonomiler arasındaki bağlantıların, etkileşimlerin ve bağımlılıkların arttığı bir süreçtir. Bu süreç, özellikle ekonomik, kültürel, teknolojik ve politik alanlarda yaşanan dönüşümlerle şekillenmektedir. Küreselleşmenin en belirgin etkilerinden biri, hareketliliğin artmasıdır. Bu hareketlilik, hem insan, sermaye, mal ve hizmetlerin uluslararası sınırlar boyunca hareketini kapsar hem de kültürel, sosyal ve siyasi etkileşimleri içerir.

Bu hareketliliğin artışını sağlayan temel nedenlerden biri daha iyi yaşam koşullarına ulaşma isteğidir. Nitekim küreselleşme ve ekonomik değişimlere paralel olarak, kadınların uluslararası emek göçüne katılımı da giderek daha yaygın hale gelmiştir. Bu durum, sadece ekonomik faktörlerden değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel dönüşümlerden de kaynaklanmaktadır. Yani artık kadınlar da göçmen olarak uluslararası emek göçüne katılmaktadırlar. Bu bir anlamda kadınların kendilerini ifade etmelerinde bir aşamadır. Diğer yandan da ataerkil ve kapitalist sistemin 'uysal' emeğe duyduğu ihtiyacın artmasıdır. Önceleri eş ve aile büyüklerinin hareketlerinin sonucu olarak göçlere katılan kadınlar bugün geçimini sağlamak, ailesine bakmak için göç etmektedirler. Kadınların bu durumu, bugünkü göçün daha öncekilere hiç benzemeyen tipik bir yönünü oluşturmaktadır. Kadın artık, bulunduğu yerde geçimini sağlayamadığı için göç ağları sayesinde yaşamını devam ettirebileceği yerlere göç etmektedir. Ancak, bu süreç, kadınlar için hem fırsatlar hem de zorluklar barındırmaktadır.

Uluslararası emek göçü, özellikle gelişmekte olan ülkelerden daha zengin ülkelere, iş gücü eksikliklerini doldurmak amacıyla gerçekleştirilen bir hareketliliktir. Ancak, son yıllarda göçmen işçi kadınların oranında belirgin bir artış görülmektedir. Kadınlar, genellikle düşük ücretli, güvencesiz ve genellikle düşük statülü işlerde çalışmak üzere yurt dışına gitmektedirler. Bu işler genellikle ev içi bakım, temizlik, yaşlı bakımı ve tarım gibi sektörlerde yoğunlaşmaktadır.

Son yıllarda uluslararası emek göçü, birçok farklı faktörle şekillenme sürecine girmiştir. Bu faktörlerden biri de iklim değişikliğinin yarattığı olumsuz etkilerdir. Bu iki olgu yani uluslararası emek göçünün kadınlaşması ve iklim adaleti hem bireysel hem de toplumsal düzeyde birbirleriyle iç içe geçmiş bir ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, uluslararası emek göçünün kadınlaşmasını ve iklim değişikliğinin etkilerini ele alarak, bu iki faktörün kesişim noktasında kadın göçmenlerin yaşadığı sosyal, ekonomik ve çevresel

[1] Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gunay.aydin@kocaeli.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5187-4934.

zorlukları incelemeyi hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda, iklim adaleti perspektifinden, kadınların iklim değişikliği ile ilgili mücadelesi ve bu sürece katılımı konusunda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nasıl aşılabileceğini tartışılmaktadır. Ayrıca iklim adaleti çerçevesinde, kadınların haklarının savunulması, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik fırsatlara erişim gibi konularda yapılması gereken politikaları tartışmak çalışmanın temel amaçları arasında yer almaktadır.

Bu çalışmanın temel varsayımı, iklim değişikliğinin ve emek göçünün kadınlaşmasının birbirini pekiştiren süreçler olduğudur. Özellikle, kadınların göç yollarında karşılaştıkları eşitsizliklerin ve çevresel faktörlerin, kadınları daha kırılgan hale getirdiği düşünülmektedir. Kadınların uluslararası göçü, genellikle düşük gelirli, kırılgan ve güvencesiz işler arayışıyla gerçekleşmektedir. Kadınlar, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden (kuraklık, sel, gıda güvensizliği) daha fazla etkilenmekte; iklim değişikliği, kadınların yaşamlarını daha fazla tehdit eden bir faktör haline gelmekte; kadınlar genellikle çevresel felaketler, gıda güvenliği ve su kaynakları gibi temel ihtiyaçlarla ilgili daha fazla sorumluluk taşımakta; kadınların göç yollarındaki deneyimleri ve iklim değişikliğine adapte olma süreçleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle daha zorlayıcı olmaktadır.

Çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılmaktadır. Böylece emek göçünün kadınlaşması, iklim değişikliği ve iklim adaleti üzerine yapılmış önceki çalışmalar kapsamlı bir şekilde gözden geçirilebilecektir. İklim değişikliğinin etkisiyle, özellikle tarıma dayalı ekonomilerdeki kadınlar, kuraklık, sel, gıda güvensizliği ve su kıtlığı gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Bu durum, kadınları göç etmeye zorlamakta; Göçmen kadınlar, iklim değişikliği nedeniyle yerinden edilen ve geçim kaynaklarını kaybeden grupların başında yer almakta; göçmen kadınlar hem cinsiyet temelli ayrımcılık hem de etnik, kültürel ve ekonomik temelli ayrımcılığa maruz kaldıkları için bu, onların göç ettikleri ülkelerde daha düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmalarına neden olmakta; Göçmen kadınlar, düşük ücretli bakım hizmetleri, temizlik ve tarım gibi sektörlerde yoğunlaşmakta, bu da onların iş güvencesizliği ve sosyal güvenceden mahrum kalmalarına yol açmakta; kadınlar, iklim değişikliğine karşı dayanıklılığı artırma konusunda önemli bir role sahiptir, ancak toplumsal cinsiyet normları, kadınların bu süreçlere katılımını engellemekte; kadınların karar alma süreçlerine dahil edilmemesi, iklim değişikliği ile ilgili programların etkinliğini sınırlamaktadır. Uluslararası emek göçünün kadınlaşması ve iklim adaleti arasındaki ilişki, göçmen kadınların karşılaştığı zorlukları daha iyi anlayabilmek için bir çerçeve sunar. İklim değişikliği, kadınları, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki düşük gelirli kadınları daha kırılgan hale getiren bir faktördür. Bu kadınların hem göç yoluyla emeklerini başka ülkelere satmaları hem de iklim değişikliğinden olumsuz etkilenmeleri, onları eşzamanlı olarak sosyal, ekonomik ve çevresel baskılar altında bırakır. Bu nedenle, iklim adaleti ve kadın hakları arasındaki ilişki, daha adil ve sürdürülebilir bir geleceğin inşasında önemli bir rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Emek Göçü, İklim Adaleti, Göçün Kadınlaşması

THE FEMINIZATION OF INTERNATIONAL LABOR MIGRATION AND CLIMATE JUSTICE

Abstract

The relationship between feminization of international labor migration and climate justice provides a framework to better understand the challenges faced by migrant women. Climate change is a factor that makes women, especially low-income women in developing countries, more vulnerable. Both the migration of these women to other countries to sell their labor and the negative impacts of climate change put them under simultaneous social, economic and environmental pressures. Therefore, the relationship between climate justice and women's rights plays an important role in building a more just and sustainable future. This study aims to examine the social, economic and environmental challenges experienced by women migrants at the intersection of these two factors by addressing the feminization of international labor migration and the effects of climate change. To this end, it discusses how gender inequalities can be overcome in women's struggle against climate change and their participation in this process from a climate justice perspective. In addition, within the framework of climate justice, the main objectives of the study are to discuss the policies that need to be implemented on issues such as defending women's rights, environmental sustainability and access to economic opportunities.

Keywords: International Labor Migration, Climate Justice, Feminisation Of Migration

TÜRKİYE'NİN KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE SÜRECİNE ANALİTİK BİR İNCELEME

Begüm YILDIRIM[1]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'nin küresel iklim değişikliği ile mücadelesine analitik bir bakış sunan çalışma, çevre tahribatının tarihsel gelişimini ve Türkiye'nin bu alandaki politikalarını ele alarak kalkınma planları üzerinden kapsamlı bir değerlendirme yapmaktadır. İklim değişikliğinin, insanlık tarihi boyunca doğanın kontrolsüz kullanımıyla ortaya çıkan çevre sorunlarının en belirgin sonucu olduğu belirtilmektedir (Yıldırım, 2024). Tarım Devrimi'nden Sanayi Devrimi'ne uzanan süreçte kapitalizmin etkisiyle sanayileşme ve fosil yakıt kullanımı artmış, bu da atmosfere salınan sera gazlarının miktarını yükselterek küresel bir çevre sorununu ortaya çıkarmıştır. Çalışma, öncelikle 1970'lerden itibaren küresel düzeyde düzenlenen konferanslar ve yapılan anlaşmalarla bu soruna karşı alınan önlemlerin tarihsel arka planını ve bu gelişmelerin Türkiye'nin ulusal belgelerine nasıl yansıdığını incelemektedir.

Çalışmanın ana teması, Türkiye'nin 2000 yılı sonrası kalkınma planlarında iklim değişikliğiyle mücadele politikalarının ele alınışını irdelemek ve bu politikaların etkilerini analiz etmektir. Bu kapsamda, çalışma nitel bir yöntem benimsemiştir. Literatür taraması ve doküman analizi teknikleri kullanılarak, ilgili mevzuatlar, raporlar ve kalkınma planları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmanın hipotezi, Türkiye'nin 2000 sonrası kalkınma planlarında iklim değişikliğine yönelik politikaların neoliberal ekonomik politikalar ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecinden etkilendiği yönündedir. Araştırma, bu hipotezi doğrulamak üzere Türkiye'nin kalkınma planlarını teorik ve pratik bir çerçevede analiz etmektedir.

Kavramsal çerçevede, çevre ve çevre sorunları kavramları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çevre, hem fiziksel hem de sosyal unsurları barındıran karmaşık bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), çevreyi bir organizma veya topluluğun yaşamını etkileyen iklimsel, biyolojik ve toplumsal faktörlerin bütünü olarak tanımlar. Sanayileşme ve modernleşme süreçleri, çevrenin bu unsurlarını olumsuz yönde etkileyerek çevre sorunlarını ortaya çıkarmıştır (WHO, 2024). Bu sorunlar arasında en kritik olanı küresel ısınma ve bunun bir sonucu olarak ortaya çıkan iklim değişikliğidir. IPCC'ye göre, iklim değişikliği, insan faaliyetleri sonucu atmosferde artan sera gazı konsantrasyonları nedeniyle enerji dengesinin bozulması ve bunun sonucunda meydana gelen uzun vadeli değişiklikler olarak tanımlanmaktadır (IPCC, 2024).

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Kamu Politikaları, bgmyildrm@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8889-3920.

Çevre sorunlarının tarihsel arka planına bakıldığında, 1960'lardan itibaren bu konuların uluslararası düzeyde tartışılmaya başlandığı görülmektedir. Stockholm'de düzenlenen 1972 Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı ve ardından gelen Rio Konferansı (1992), çevre sorunlarını küresel gündeme taşımış ve sürdürülebilir kalkınma kavramını ortaya koymuştur. Kyoto Protokolü (1997) ve Paris Anlaşması (2015) gibi uluslararası antlaşmalar, sera gazı emisyonlarının azaltılmasını ve iklim değişikliğinin etkilerinin sınırlandırılmasını hedeflemiştir. Bu gelişmeler, Türkiye'nin de dahil olduğu birçok ülkeyi ulusal planlarına bu hedefleri entegre etmeye teşvik etmiştir (Yıldırım, 2024).

Türkiye'de çevre politikalarının gelişimi, 1963 yılında hazırlanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na kadar uzanmaktadır. İlk kalkınma planlarında çevre sorunları doğrudan ele alınmamış, sağlık politikaları kapsamında değerlendirilmiştir. Çevre politikalarına ilişkin ilk bağımsız başlık, 1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer almıştır. Ancak küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi sorunlar bu dönemde yeterince vurgulanmamıştır. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), bu bağlamda bir dönüm noktasıdır. Bu planda, küresel ısınma ve iklim değişikliği yerel ölçeğin ötesinde küresel bir sorun olarak tanımlanmış ve sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik politikalar geliştirilmiştir. Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı, bu süreçte önemli bir adım olarak öne çıkmıştır (Yıldırım, 2024).

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), AB'ye uyum sürecinde çevre politikalarının yeniden yapılandırılmasını hedeflemiştir. Ancak bu planda, küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle ilgili sınırlı sayıda maddeye yer verilmiştir. Yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmiş, ancak uygulamada karşılaşılan zorluklar ve kaynak yetersizliği nedeniyle özel sektörün desteğine ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir (Yıldırım, 2024). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) ise bu sorunların çözümüne yönelik daha kapsamlı bir yaklaşım sunmuştur. Bu planda, iklim değişikliği ve çevre ayrı bir başlık altında ele alınmış ve kaynakların etkin kullanımı, sürdürülebilir kalkınma ve yeşil büyüme anlayışı ön plana çıkarılmıştır. Plan, Türkiye'nin yıllık sera gazı emisyonlarına ilişkin veriler sunarak bu alanda yapılan çalışmaları somutlaştırmıştır.

On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), iklim değişikliğinin Türkiye üzerindeki etkilerine dikkat çekmiş ve bu sorunun çözümüne yönelik daha detaylı politikalar geliştirmiştir. Bölgesel ve şehir ölçeğinde ihtiyaçların belirlenmesi, eylem planlarının hazırlanması ve iklim değişikliğine dirençli yapıların inşası gibi öneriler, planın önemli unsurlarıdır Ayrıca, çevresel etki değerlendirme mekanizmalarının genişletilmesi ve ihtisas mahkemelerinin kurulması, bu dönemde öne çıkan yeniliklerdir. On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028), teknolojik ilerlemeleri ve sürdürülebilirliği temel alarak çevre politikalarını daha da ileri taşımayı hedeflemektedir.

Araştırma sonuçları, Türkiye'nin küresel iklim değişikliğiyle mücadelesinde önemli adımlar attığını, ancak bu çabaların ekonomik önceliklerin baskısı altında kaldığını göstermektedir. Çalışmada, Türkiye'nin çevre politikalarının neoliberal politikaların etkisiyle şekillendiği, çevre ve ekonomik

kalkınma hedefleri arasında bir denge kurmakta zorlandığı ifade edilmiştir. Özellikle, sera gazı emisyonlarının azaltılması, enerji verimliliğinin artırılması ve yeşil altyapının geliştirilmesi gibi konuların daha fazla kaynağa ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir.

Yapılan incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda araştırma, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesine yönelik birtakım öneriler sunmaktadır. Öncelikle, ulusal ve uluslararası işbirliğinin artırılması, bu alandaki çabaların sürdürülebilirliğini sağlayacaktır. Ayrıca, yerel düzeyde daha etkin politikaların uygulanması, toplumun çevre bilincinin artırılması ve yenilikçi teknolojilere yatırım yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Türkiye'nin, AB normları ve uluslararası standartlarla uyumlu politikalar geliştirmeye devam etmesi, bu alandaki başarısını artıracaktır. Çevre sorunlarının küresel bir işbirliği gerektirdiği gerçeği göz önüne alındığında, Türkiye'nin uluslararası platformlarda daha aktif bir rol üstlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışma, Türkiye'nin küresel iklim değişikliğiyle mücadelesindeki güçlü ve zayıf yönlerini en önemli ulusal politika belgesi olan kalkınma planlarından hareketle kapsamlı bir şekilde ele almış, bu mücadelede uygulanabilir politikalar ve stratejiler geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. İklim değişikliği gibi küresel bir sorunun çözümü için ulusal çabaların yanı sıra uluslararası işbirliğinin önemi bir kez daha vurgulanmıştır. Türkiye'nin kalkınma planlarında iklim değişikliğine yönelik politikaların geliştirilmesi ve bu politikaların uygulanabilirliğinin artırılması, uzun vadede çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Koruma, İklim Değişikliği, Kalkınma Planı, Neoliberalizm

AN ANALYTICAL REVIEW OF TURKEY'S COMBATING PROCESS OF GLOBAL CLIMATE CHANGE

Abstract

Throughout human history, the environment has been damaged due to the processing of nature by human hands and the uncontrolled use of resources. In the process from the Agricultural Revolution to the Industrial Revolution, the environment has become more open to processing due to the dominance of capitalism in the world economic system and developing technology. It has become easier to direct nature in line with the interests of capital. As a result of the uncontrolled use of fossil fuels by capital, greenhouse gases in the atmosphere have increased and climate change has emerged as a global problem that will affect the entire world. Turkey has also developed policies within the scope of combating climate change, which is a global problem. The subject of this study is to address Turkey's process of combating climate change. What makes the study important is that the practices specified in the development plans prepared after 2000 are analyzed by focusing on climate change. In this context, the aim of the study is to examine the changes brought about by neoliberalism in 2000 and after and the policies included in the development plans prepared with the European Union membership process. Qualitative method was preferred in the research, in this context, literature review was conducted and the analyses were carried out using the document analysis technique. After the evaluation of the findings obtained as a result of the analysis, recommendations were made and the study was concluded.

Keywords: Climate Change, Development Plan, Environmental Protection, Neoliberalism

Kaynakça

Akın, G. (2006). Küresel ısınma, nedenleri ve sonuçları. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, *46*(2), 29-43.

Ankara Üniversitesi. (7 Mart, 2017). *DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) sağlık tanımı*. https://acikders.ankara.edu.tr/mod/page/view.php?id=6900#:~:text=%E2%80%94%C3%87evre%20(sa%C4%9Fl%C4%B1k)%3A%20maruz%20kalan,birisi%20veya%20tamam%C4%B1na%20%C3%A7evre%20denir adresinden alınmıştır.

Atmospheric Chemistry and Physics. (2024). James Hansen. Copernicus Publications. https://acp.copernicus.org/ adresinden alınmıştır.

Aydın, N., Göze Kaya, D. (2022). Çevre sorunları ve çözüm arayışları. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, 14*(2), 197-215.

Baykal, H., Baykal, T. (2014). Küreselleşen Dünya'da çevre sorunları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(9).

Büyükçulha, D. (2013). Environment and sustainable development. In S. H. Coşkun & İ. H. Erdinç (Eds.), *Sustainable development: Approaches in the 21st century* (pp. 145-162). Nobel Yayıncılık.

Cambridge University Press. (2024). Cambridge Dictionary. https://dictionary.cambridge.org/tr adresinden alınmıştır.

Çelebi, B. ve Kaya, K. (2022). Sürdürülebilir Yaşam için Geleceği Kurtarmak: Türkiye'de Yerel İklim Değişikliği Politikası. *Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi, 2*(2), 30-48.

Çepel, N. (1996). *Çevre Koruma ve Ekoloji Terimleri Sözlüğü*. TEMA Vakfı Yayınları.

Delworth, Thomas L., Zeng, Fanrong (2012). Multicentennial variability of the Atlantic meridional overturning circulation and its climatic influence in a 4000-year simulation of the GFDL CM2.1 climate model. *Geophysical Research Letters*, *39*(13).

Dinçer, M. (1996). *Çevre gönüllü kuruluşları*. Türkiye Çevre Vakfı Yayını. Önder Matbaa.

E&E News. (2022, 8 Şubat). *James Hansen is back with another dire climate warning*. E&E News. https://www.eenews.net/articles/james-hansen-is-back-with-another-dire-climate-warning/ adresinden alınmıştır.

Ertürk, H. (1998). *Çevre bilimlerine giriş*. Bursa Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları.

Giddens, A. (2013). *İklim değişikliği siyaseti* (Çev. E. Baltacı). Phoenix Yayınları.

Government of United Kingdom. (nd). https://www.gov.uk/search/all?keywords=national+plan&order=relevance

Görmez, K. (2015). *Çevre sorunları.* Nobel Yayıncılık.

Hamza Çelikyay, H. (2021). Türkiye'de çevre politikaları: kalkınma planları üzerinden bir inceleme. *İktisadi İdari Ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 6*(15), 185-205.

Intergovernmental Panel on Climate Change. (2024). *Global warming*. IPCC. https://www.ipcc.ch/

Jonathan, N. (2008). *Küresel ısınmayı durduralım, dünyayı değiştirelim* (Çev. D. Tarkan). Yordam Kitap.

Karaer, T.(1991). Kalkınma planları ve idari reform. *Amme İdaresi Dergisi.*

Kayhan, A. (2016). Birleşmiş Milletler çevre programı üzerine bir inceleme. *Millet Hukuklerarası Ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, *33*(1), 61-90.

Keleş, R. ve Hamamcı, C. (2005). *Çevre politikası*. 5. Baskı, İmge Kitabevi

Keleş, R. (2015). *100 soruda çevre, çevre sorunları ve çevre politikası.* Yakın Kitabevi.

Kılıç C. (2009). Küresel iklim değişikliği çerçevesinde sürdürülebilir kalkınma çabaları ve Türkiye. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 10*(2), 19-41.

Köse, İ. (2018). İklim değişikliği müzakereleri: Türkiye'nin Paris Anlaması'nı imza süreci. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, *9*(1), 55-81.

Mann, M. E., Kump, L. R. (2009). *Dire Predictions: Understanding Climate Change.* DK Publishing.

Mıhçı, H. (2001). Göreli geri kalmışlıktan kurtulma hamlesi ve Türkiye'de planlı kalkınma deneyi. *Mülkiye Dergisi*, *25*(231), 149-196.

NASA. (nd). *Global warming*. NASA Science. https://science.nasa.gov/ adresinden alınmıştır.

Oxford University Press. (nd). *Oxford reference*. https://www.oxfordreference.com adresinden alınmıştır.

Övgün, B. (2010). Türkiye'de planlama: sektörel gelişmeden kalkınmaya kalkınmadan stratejiye. *Memleket Siyaset Yönetim*, *5*(13), 176-204.

Özışık, F. U. (2020). Türkiye'de bir kamu politikası olarak iklim değişikliği: tarihsel gelişim, uluslararası müzakereler, yapısal ve idari sorunlar çerçevesinde bir değerlendirme. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi,* 8(1), 66-96.

Öztürk, K. (2002). Küresel iklim değişikliği ve Türkiye'ye olası etkileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *22*(1).

Palmer, J. (2002). *Environmental education in the 21st century*. Routledge.

Resmî Gazete (11 Ağustos 1983). *Çevre kanunu*. Sayı: 18132. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2872&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Resmî Gazete (7 Kasım 1982). *Türkiye Cumhriyeti Anayasası*. Sayı: 17863. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf

Resmî Gazete *(*22 Mart 1991). *Devlet planlama teşkilatı, kuruluş ve görevleri hakkında kanun*. (3701). Sayı: 20822. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc074/kanuntbmmc074/kanuntbmmc07403701.pdf

Sezen, S. (1999). *Devletçilikten özelleştirmeye Türkiye'de planlama.* TODAİE.

Soyak, A. (2003). Türkiye'de iktisadi planlama: dpt'ye ihtiyaç var mı?. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, *4* (2), 167-182.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Birinci beş yıllık kalkınma planı* (1963-1967). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1967). *İkinci beş yıllık kalkınma planı (1968-1972).*https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C4%B0kinci-Be%C5%9FY%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1968-1972%E2%80%8B.pdf adresinden alınmıştır.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1972). *Üçüncü beş yıllık kalkınma planı (1973-1977).* https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C4%B0kinci-Be%C5%9FY%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1968-1972%E2%80%8B.pdf adresinden alınmıştır.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1978). (Yayın No. 1664). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı (1979-1983).* https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/Dorduncu_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1979-1983.pdf adresinden alınmıştır.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1984). (Yayın No. 1974). *Beşinci beş yıllık kalkınma planı (1985-1989).* https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Beşinci-Beş-YıllıkKalkınma-Planı-1985-1989.pdf adresinden alınmıştır.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). (Yayın No. 2174). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1995).* https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Altıncı-Beş-YılllıkKalkınma-Planı-1990-1994%E2%80%8B.pdf adresinden alınmıştır.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).*https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı1996-2000%E2%80%8B.pdf adresinden alınmıştır.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005).*https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Beş-Yıllık-KalkınmaPlanı-2001-2005.pdf

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (2024). https://www.mevzuat.gov.tr/ adresinden alınmıştır.

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013).* https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.pdf

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018).* https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf adresinden alınmıştır.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023).*https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf

T.C. Cumhurbaşkanlığı Srateji ve Bütçe Başkanlığı (2024). *On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028).* https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf adresinden alınmıştır.

Torunoğlu, E. (2013). *Çevre Politikaları*. http://home.anadolu.edu.tr/~etorunoglu/AUCEV (8 Mart 2013).

The Federal Government. (nd). https://www.bundesregierung.de/breg-de adresinden alınmıştır.

TÜBİTAK. (nd). TÜBİTAK Ansiklopedisi. TÜBİTAK. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/

Türk Dil Kurumu. (2024). *Türkçe sözlük*. https://sozluk.gov.tr adresinden alınmıştır.

United Nations Environment Programme. (2024). UNEP. https://www.unep.org/

United Nations Framework Convention on Climate Change. (nd). UNFCCC. https://unfccc.int/

United States of American Government. (nd). https://www.usa.gov/ adresinden alınmıştır.

World Meteorological Organization. (2024). https://wmo.int/ adresinden alınmıştır.

Yalçın, A. Y. ve Yalçın, S. (2013). Sürdürülebilir yerel kalkınma için cittaslow hareketi bir model olabilir mi?. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 32-41.

Yücel, F. (2003). Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında çevre korumanın ve ekonomik kalkınmanın karşıtlığı ve birlikteliği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *11*(11), 100-120

Yoğurtçuoğlu, N. T. (nd). *Ulusal çevre stratejisi ve eylem planı*. https://eski.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/11290.pdf adresinden alınmıştır.

ULUSAL SERA GAZI ENVANTERLERİ DOĞRULTUSUNDA TÜRKİYE'NİN NET SIFIR EMİSYON 2053 HEDEFLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

Aytaç DURAN[1]

Genişletilmiş Özet

İklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin şiddetli şekilde gözlendiği Akdeniz Havzası'nda yer alan Türkiye, uluslararası ölçekteki mücadelenin ilk ve en önemli adımları arasında sayılan İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne 2004 yılında taraf olarak sürece dahil olmuş ve kimi yükümlülükleri gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu yükümlülükler arasında yer alan ulusal sera gazı emisyon değerlerini içeren envanter ilk kez 2006 yılında yayımlanmıştır. 1990-2004 yılları arasındaki verileri kapsayan bu rapor ile Türkiye, küresel iklim krizine olan katkısını da ilan etmiştir. Sözleşmeye taraf ülkelerin iklim değişikliğine karşı kapsamlı strateji ve eylemler hazırlamalarına kaynaklık eden envanterler aynı zamanda bu çabaların hangi düzeyde başarıya ulaştığının da izlendiği raporlardır. Bu raporlarda IPCC'nin önerdiği yönteme uygun şekilde yıllık toplam emisyon miktarının yanı sıra sera gazlarındaki (karbondioksit, metan azot oksit vb.) değişime ayrıntılı olarak yer verilmektedir. Ayrıca sektör (enerji, sanayi, atık, tarım) ve alt sektörlerin (ulaştırma, binalar, hayvancılık vb.) yıllara göre emisyon değerleri hesaplanarak değişim durumuna da değinilmektedir. Sera gazı envanteri sadece emisyon artışına neden olan sektörleri değil sera gazı tutumu yaparak emisyon azaltımına neden olan arazi kullanımı, arazi kullanımı değişikliği ve ormancılık (AKAKDO) sektörü verilerini de içermektedir. Teknik bir hesaplama sürecinin neticesinde ortaya çıkan emisyon envanteri, iklim değişikliği ile mücadelede sektörel ölçekteki faaliyetlerin gelecek senaryoları kapsamında yol gösterici olmasına da etki etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun her yıl hazırladığı ve iki yıl öncesinin emisyon değerlerinin yer aldığı ulusal sera gazı envanterlerinin sonuncusu 2024 yılında yayımlanmış olup 1990-2022 yıllarını kapsamaktadır.

Sözleşme kapsamında ülkelerin mevcut emisyon durumlarının tespiti ile birlikte iklim değişikliği ile mücadelede azaltım ve uyum hedeflerinin belirlenmesi de yükümlülükler arasında sayılmış ve Paris Anlaşması öncesinde bu hedeflerin düzenlendiği Ulusal Katkı Beyanları'nın hazırlanarak yayımlanması çağrısı yapılmıştır. Bu doğrultuda 2015 yılında Türkiye, sera gazı emisyon değerlerinin temel parametre olarak kabul edildiği katkı beyanını, azaltım zorunluluğu olmamasından dolayı "niyet" olarak sunmuştur. Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı'nda en önemli husus olarak toplam emisyon miktarında 2030 yılı itibarıyla %21'ilk azaltım ön plana çıkmıştır. 2016 yılında Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı imzalaması ve devamında 2021 yılında onaylaması ile aynı dönemde 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefini ilan eden Türkiye, bu tarihe kadar toplam emisyon miktarı

[1] Arş. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, aytacduran@yyu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2420-0774.

ile yutakların sera gazı depolama düzeylerini denkleştirmeyi hedeflemektedir. Paris Anlaşmasına taraf olunması sonrasında ise 2053 Net Sıfır Emisyon Hedefi'nin de yer aldığı Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı yayımlanarak 2030 yılı azaltım hedefi %41 gibi iddialı bir düzeye yükseltilmiştir. Bu gelişme sonrasında iklim krizine karşı mücadelede Birinci Ulusal Katkı Beyanı'ndaki hedeflere erişim niyet olmaktan çıkarak mükellefiyete dönüşmüştür. Azaltım hedeflerinin yanı sıra uyum hedeflerinin de düzenlendiği güncel beyanda tarım, enerji, su, sanayi, ulaştırma, afet, sağlık bina, atık vb. birçok alanda düzenleme ve çalışmalara yer verilmiştir. Ayrıca ulusal ölçekteki toplam sera gazı emisyon miktarının 2038 yılına kadar yükselişini sürdürmesi ve bu yıl itibarıyla zirve yaparak düşüşe geçmesi ile nihayet 2053 senesinde net sıfır hedefine ulaşılması da Ulusal Katkı Beyanı'ndaki diğer önemli hedefler olarak ön plana çıkmaktadır.

Ulusal düzeyde iklim değişikliği ile mücadele çabalarının hızlandığı 2020'li yıllarda azaltım ve uyum konularında Türkiye'nin orta ve uzun vadede yol haritaları belirlenmiştir. Ulusal Katkı Beyanına ek olarak 2024 yılında ilk kez azaltım hedefi doğrultusunda İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı yayımlanmıştır. Sera gazı emisyon envanterlerindeki değişim esas alınarak hazırlanan Eylem Planı, 2024-2030 yılları arasında emisyon azaltımına yönelik uygulanacak sektörel düzeydeki 49 adet azaltım stratejisi ve 260 adet eylemi içermektedir. Bu strateji ve eylemlerin düzenlenmesinde temel belirleyici olarak 2030 yılındaki %41 azaltım taahhüdüne ulaşma hedefi etkili olmuştur. 2024 yılında önceki planın uygulama süresi sona ermesinden dolayı 2024-2030 yıllarını kapsayacak şekilde İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı yayımlanmıştır. Uluslararası belgelerde iklim değişikliğine karşı mücadelede küresel ölçekte azaltım çabaları ile paralel şekilde hayata geçirilmesi gereken uyum konusu Türkiye'de bu Plan ile sektörel açıdan ele alınmış ve 40 adet strateji ile 132 adet eylem düzenlenmiştir. Son olarak yine 2024 yılında yukarıda bahsedilen politika belgelerindeki hedefleri de kapsayacak şekilde iklim değişikliği ile mücadelede ulusal vizyon olma niteliğine sahip 2053 Uzun Dönemli İklim Stratejisi yayımlanmıştır. Stratejinin temelinde 2053 net sıfır emisyon hedefine ulaşılması kapsamında sektörel azaltım ve uyum konularında 2030 ile 2053 yılları arasında gerçekleştirilmesi planlanan çoğunlukla somut (sayısallaştırılmış) hedef ve faaliyetler yer almaktadır. Bu hedef ve faaliyetler azaltım çabası doğrultusunda 35 strateji, uyum çabasına yönelik ise 38 strateji çerçevesinde düzenlenmiştir.

Nihayet bu çalışma, Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadelesindeki hedeflerini sera gazı emisyon değerleri ve politika belgeleri üzerinden analiz etmektedir. Temel olarak yıllık periyotlarda yayımlanan ulusal sera gazı envanterlerindeki veriler doğrultusunda azaltım ve uyum konularında hazırlanan yukarıdaki politika belgelerinde değinilen 2030 ve 2053 yılları hedeflerine ulaşılabilirliğin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda belgelerdeki hedeflere ulaşılmasında hem buradaki strateji ve eylemler hem de sera gazı emisyon verilerindeki değişim durumu dikkate alınmaktadır. Çalışmanın sınırlarını da oluşturan politika belgelerinde kimi

sektörlerdeki somut düzenlemeler ve sayısallaştırılmış hedeflerin gerçekleştirilebilirliği hususları üzerinden 2053 net sıfır emisyon vizyonu değerlendirilmiştir. Tüm bu dokümanlar (envanter, beyan, plan, strateji vs.) nitel araştırma analiz stratejilerinden olan içerik analiz yöntemine tabi tutulmuş ve veriler ile hedefler arasında karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, 2053 net sıfır emisyon hedefine ulaşılması için gerekli olan yutakların karbon depolama hususunda 1990-2022 verileri de dikkate alınarak yeterli kapasiteye erişemeyeceği düşünülmektedir. Özellikle en fazla emisyon değerine sahip (toplamın %72'si) enerji sektöründe mevcut yenilenebilir enerji yatırımlarına rağmen emisyonlarda 1990 yılına göre 2022'de %180 artış yaşanması ve devam ediyor olması 2030 yılındaki %41 azaltım hedefini ulaşılmasını olumsuz etkilemektedir. Yine politika belgelerinde en önemli fosil yakıtlardan olan kömürün kullanımının sonlandırılmasına yönelik herhangi bir hedef veya süreçten bahsedilmemektedir. Bu durum 2024 yılındaki 29. Taraflar Toplantısı'nda da gündeme gelmiş ve Türkiye başta sivil toplum örgütleri olmak üzere farklı kesimlerce somut kararlar almaması hususunda eleştirilmiştir. 2038 yılına kadar sürekli artan sera gazı miktarının 2053 yılına kadar net sıfır düzeyine çekilebilmesi için önceki artıştan daha fazla oranda azaltım gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu durumun mevcut artış eğilimi, fosil yakıtlardan çıkışa yönelik bir planın olmaması, nüfusa paralel olarak sürekli artan enerji talebi varlığı gibi gerekçelerle 15 yıl gibi kısa bir sürede gerçekleşmesinin mümkün olmadığı ortaya çıkmaktadır. Böyle bir tabloda kimi sektörlerde belirlenen hedeflere kısmen ulaşılabileceği ancak makro ölçekte 2053 net sıfır emisyon hedefi ve ara hedeflere (2030 ve 2045 yılları) ulaşılmasının daha etkin ve bütüncül bir çabayla mümkün olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sera Gazı, Azaltım, Uyum, Net Sıfır Emisyon, Türkiye

EVALUATION OF TÜRKİYE'S NET ZERO EMISSION 2053 TARGETS IN LINE WITH NATIONAL GREENHOUSE GAS INVENTORIES

Abstract

Turkiye became a party to the Framework Convention on Climate Change in 2004, one of the most important steps in combating climate change, and started to publish its national greenhouse gas emission inventory in 2006. In 2015, the Intended Nationally Determined Contribution (INDC) underlined a 21% reduction in total emissions by 2030. In parallel with the ratification process of the Paris Agreement in 2021, it announced its 2053 Net Zero Emission Target. The Updated First National Contribution including the 2053 Net Zero Emission Target was published and the reduction target for 2030 was raised to an ambitious level of 41%. In 2024, in addition to the National Contribution Declaration, the Climate Change Mitigation Strategy and Action Plan and Climate Change Adaptation Strategy and Action Plan to be implemented in 2024-2030 and the Long Term Climate Strategy 2053, the national vision, were published. This study mainly aims to assess the achievability of the 2030 and 2053 targets in the above-mentioned mitigation and adaptation policy documents in line with the data in national greenhouse gas inventories. The documents were subjected to content analysis method, one of the qualitative research analysis strategies, and a comparison was made between the data and the targets. As a result, it is thought that the targets set in some sectors can be partially achieved, but achieving the 2053 net zero emission target and intermediate targets (2030 and 2045) on a macro scale will be possible with a more effective and holistic effort.

Keywords: Greenhouse Gas, Mitigation, Adaptation, Net Zero Emissions, Türkiye

KENTSEL KATI ATIK YÖNETİMİ SÜREÇLERİNDE YEREL HALKIN ROLÜ: GAZİANTEP ŞEHİTKAMİL İLÇESİ ÖRNEĞİ

Yakup BULUT[1], Seda KULU BAY[2]

Genişletilmiş Özet

Bu çalışmanın amacı, kentsel katı atık yönetim süreçlerinde ilk adım olarak görülen vatandaşların, konu hakkındaki bilgi ve bilinçlenme düzeyini araştırmaktır. Bu bağlamda atık hiyerarşisinin ilk basamağını oluşturan "kaynağında azaltım yönetiminin" yaygınlaşması için mevcut durumu analiz etmek ve varsa çözüm önerisi geliştirmektir. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmış olup veri toplamı aracı olarak "çevrimiçi anket" yoluyla veri elde etme yoluna gidilecektir.

Kentsel katı atık yönetimi, günümüzde önemli sorunlardan bir olarak görüldüğü kadar doğru yönetildiğinde kazanımları da önemli hale gelebilen bir konudur. Çevresel ve ekonomik tabanlı bir sorun olarak nitelendirilebilen bu yönetim sistemi, evlerde ve benzeri yerleşim alanlarında ortaya çıkan katı atıkların toplanması, taşınması, depolanması, geri dönüşümü ve bertaraf edilmesi gibi bir süreci kapsamaktadır. Atıkların toplanması, belediyeler ya da yetkilendirilmiş özel firmalar tarafından atıkların türüne uygun ekipmanlarla toplanmakta ve depolama sahalarına taşınmaktadır. Taşınma aşamasında, en uygun rota belirlenmekte, yakıt tüketimi ve karbon salınımını azaltacak bir plan uygulanması gerekmektedir. Böylece ekonomik ve çevresel sorunların azaltılmasında ilk adım atılmış olacaktır. Atıkların depolanmasında, daha önce belirlenen ve yerleşim alanlarına uzak, verimli olmayan bir arazide gerçekleştirilmektedir. Ayrıca bu alanlarda oluşabilecek sızıntıları önleyebilecek bir altyapı sistemi kurularak hem atıkların çevreye verebileceği zararlar minimize edilecek hem de biyogazifikasyon, yakma, piroliz vb. işlemlerin gerçekleşeceği bertaraf tesislerinin kurulumunda kolaylık sağlanacaktır. Atıkların geri dönüşümü, atık yönetimi süreçlerinde büyük önem taşır. Çevresel ve ekonomik olarak öncelikli bir bileşen olan geri dönüşümle cam, metal, kağıt plastik vb. malzemeler yeniden kullanılabilir hale gelirken, organik atıklar kompostlama yöntemiyle tarım sektöründe kullanılmaktadır. Atıkların bertarafı ise, geri dönüşümü mümkün olmayan atıkların bertaraf edilmesi sürecini kapsamaktadır. Diğer bir ifade ile biyogazifikasyon, piroliz, yakma işlemleri geri dönüştürülemeyen atıkların nihai biçimde çevreye en az zararla bertaraf edilmesini sağlayan yöntemdir. Bütün bunların anlam kazanabilmesi ve kentsel katı atık yönetim süreçlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi için halkın bilgi ve bilinçlenme düzeyi de önemlidir. Hatta atık miktarını azaltmada önemli basamaklardan biri olduğu söylenebilir.

[1] Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yakupbulut@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-0838-4200.
[2] Arş. Gör., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sedakulu@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6989-0695.

Atık yönetimi hiyerarşisinde ilk basamak olan atığın kaynağında ayrıştırılması, geri dönüşüm ve bertaraf etme süreçlerini tüm süreçleri ve toplumsal bilinci içinde barındırması hem atık yönetimini etkin hale getirecek hem de ülke ekonomisine geri dönüşümlerle katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda üretilen kamu politikaları ve yapılan yasal düzenlemeler, yerel yönetimlere ve yerel halka birtakım yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülükler atık yönetim süreçlerinin daha sistematik, düzenli ve etkin yürütülmesi adına birçok katkı sağlamaktadır. Özellikle vatandaşların sorumlulukları ve bilinçlenme düzeylerinin artırılması, uzun dönemde sağlıklı çevresel sürekliliğin oluşmasına katkı sağlayacağı gibi ekonomik sorunlara da olumlu katkı sağlayacaktır.

Literatürde çalışma konusu ile ilgili farklı ölçeklerde yapılan benzer çalışmalar mevcuttur. Bu açıdan bu çalışmada elde edilecek verilerin karşılaştırmalı bir analize de imkân verecektir. 2012 yılında Trabzon ölçeğinde Sağlığı Merkezi'nin hizmet sunduğu mahallelerde yaşayanlar üzerinde yapılan bir çalışmada (Demirbağ ve Gümüş, 2012: 130-133), bireylerin, kaynağında ayrıştırma ve geri dönüşüm konularının önemi konusunda bilgilerinin olduğu, ancak atıklarını herhangi bir ayırma işlemi olmadığı veya sadece kağıt atıkların ayırdıkları görülmüştür. Yine 2012 yılında Adana ilinin Seyhan ve Çukurova ilçeleri örneklem alanı olarak seçilen bir doktora çalışmasında (Bozkurt, 2012: 127-193), İlk aşamada hafta içi-sonu ve yaz-kış dönemlerindeki atıkları incelenmiştir. Kişi başı atık miktarının hesaplandığı bu aşamada sosyo-ekonomik faktörlerin atık türlerinde ve atık yönetim planlarında etkili olduğu ortaya konmuştur. Geri dönüşüm konusunu ele alan diğer aşamada ise katılımcıların geri dönüşüm konusunda bilgi sahibi oldukları ve eğer yapılırsa konu ile ilgili eğitimlere katılmak isteyecekleri belirtilmiştir. Bu çalışmada kişilerin atıklarını nasıl ayırdıkları konusuna değinilmemiştir. Bu konu ile ilgili farklı ülkelerdeki yapılan birçok çalışmalara da yer verilerek karşılaştırmalı analiz ve iyi uygulama örneklerine yer verilecektir.

Bu çalışmada, Türkiye'de ihracat hacmi bakımından yapılan sıralamada 5.sırada olan Gaziantep ilinin organize sanayisinin kurulu olduğu Şehitkamil ilçesi ele alınacaktır. Şehitkamil ilçesi, organize sanayi aracılığıyla birçok firmaya ev sahipliği yaptığı için farklı konaklama binalarının bulunduğu bir ilçe olmakla beraber, farklı sosyo-ekonomik yapılara sahip mahalleleri de içerisinde barındırmaktadır. Bu sebeplerle ilçede atık türleri farklılaşmakta ve artmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, daha önce benzerleri farklı il ve ilçelerde yapılmış olan çalışmalardan elde edilen veriler, literatürdeki çalışmaların verileriyle karşılaştırılacak ve güncel durum ortaya konulacaktır. Ayrıca, belirtilen özellikler sebebiyle yaş, gelir ve eğitim düzeyi gibi sosyo-demografik kriterlerin atığın kaynağında ayrıştırılması ve geri dönüşüm konularıyla ilgisi ortaya konulacaktır. Çalışmada, öncelikle çevrimiçi anketlerle ilçede ikamet eden ve belirlenen örneklem doğrultusunda kişilere sorular yöneltilecek, ardından elde edilen veriler toplanarak SPSS programı aracılığıyla analiz edilecektir. Ortaya çıkan sonuçlar, daha önce yapılan çalışmalarla karşılaştırılarak bilgi ve bilinçlenme düzeyinde bir farklılık olup olmadığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Daha sonra,

teknolojik yenilikler ve akıllı yönetim sistemlerinin kentsel atık yönetimine nasıl entegre olduğu ve halkın bu entegrasyona nasıl dahil olabileceği elde edilen verilerin analizi doğrultusunda belirlenmeye çalışılacaktır. Sonuçta ise elde edilen veriler ve teorik çalışmalar birlikte değerlendirilerek bir takım öneri ve çözümler ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Katı Atık Yönetimi, Kaynağında Azaltım, Geri Dönüşüm

THE ROLE OF LOCAL PEOPLE IN URBAN SOLID WASTE MANAGEMENT PROCESSES: THE CASE OF GAZIANTEP ŞEHİTKAMİL DISTRICT

Abstract

This study aims to analyze individuals' knowledge and awareness levels regarding urban solid waste management processes and develop solutions to promote the widespread adoption of source reduction management. Quantitative methods are employed, and data will be collected through online surveys. Urban solid waste management encompasses processes such as the collection, transportation, storage, recycling, and disposal of waste. Proper logistical planning during collection and transportation contributes to environmental and economic benefits, while recycling reduces natural resource consumption and provides economic advantages. Disposal processes utilize methods like biogasification and pyrolysis. The public's knowledge and awareness of waste management significantly influence the success of these processes. Previous studies conducted in various cities indicate that individuals possess knowledge about source separation and recycling but exhibit shortcomings in practical implementation. This study focuses on the Şehitkamil district of Gaziantep, analyzing how socio-economic differences in the region impact waste types and separation processes. The data obtained will be analyzed using SPSS software to assess individuals' knowledge levels, separation habits, and adaptability to technological innovations. The findings will be compared with existing literature, and recommendations for raising public awareness and improving the effectiveness of management processes will be proposed. The study ultimately aims to contribute to environmental sustainability and economic benefits.

Keywords: Urban Solid Waste Management, Source Reduction, Recycling

BİR KENTSEL REFAH SAĞLAYICISI OLARAK SAHİPSİZ KÖPEKLERİN POPÜLASYON YÖNETİMİ VE BİYOPOLİTİKASI

Kübra MALKOÇ YILMAZ[1], Hayrettin ÖZLER[2]

Genişletilmiş Özet

İnsan ve hayvan arasındaki etkileşimlerin ve bu etkileşimlerin sosyal ve ekonomik dinamiklerinin oldukça uzun bir geçmişi ve tekamülü söz konusudur. Neolitik dönem insan ve hayvan türleri arasındaki etkileşimin ve iletişimin önemli bir dönüm ve başlangıç noktasıdır. Neolitik dönem bugün insan yaşamının vazgeçilmezi sayılan pek çok hayvan türünün ihtiyaçlar doğrultusunda evcilleştirildiği dönemdir. Sanayi devrimi ve kentleşme hayvan ve insan ilişkileri, etkileşimi ve karşılıklı statülerinde bazı önemli dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Özellikle kentsel alanlarda hem evcil hem yaban türler gündelik yaşamımızın müspet ve menfi (sığınık) bir parçası haline geldiler. Özellikle (köpekleri bir mülk olarak gösteren "sahipsiz" veya gayrı-meşru/yasadışı gösteren "başıboş" gibi sıfatlara göre daha nötr bir kavram olarak gördüğümüz) "sokak köpekleri" farklı etik/hukuk, sağlık, güvenlik, ekonomik ve yönetsel bağlamlarda ele alınan bir mesele haline gelmiştir.

Birçok ülke sokak köpeklerinin varlığı insan ve hayvan sağlığı, güvenliği, refahı ve huzuru açısından bir tehdit oluşturduğu endişesi ile çeşitli idari ve yasal önlemler almaya başlanmış ve bu önlemler de hukuki/yasal ve sosyal-ahlaki zeminde çok tartışılan bir mesele olarak karşımıza çıkmıştır. Problemlerin ve çözümlerin ülkeden ülkeye farklılık göstermesine rağmen sokak köpekleri meselesi kent yönetimini, kamu politikasını, siyaseti ve gündelik hayatı doğrudan ilgilendiren ve etkileyen evrensel bir sorunsaldır. Özellikle kentte yaşayan insanlar ve köpekler arası etkileşimlerin artan sayıda trajik vakalara dönüştüğü görülmekte ve bu konuda hükümetler idari ve hukuki bazı önlemler almayı gerekli görmektedirler. Kamusal alanda, sosyal medyada veya başka mecralarda insan ve hayvan (özellikle de sokak köpeklerine yönelik olarak) türünün her ikisinin de refahına atıfta bulunan rakip ve hatta antagonist söz ve eylemlere rastlanmaktadır.

Münakaşalı taraflar meseleye ahlaki açıdan ya faydacı (refah) ya da ödev (hayvan hakları) perspektifinden bakmaktadır. Ancak münakaşacı taraflar bir diğerini bir canlı olarak ya sokak köpeklerinin ya da insanların refahına karşı "kayıtsızlıkla" suçlamaktadır. Oysa mesele sadece hayvanlara karşı kimin iyi veya kötü davrandığı meselesi değildir ve hatta bu muhtemelen sorunun çözümüne dair en tali meseledir. Bu münakaşaların kendisinin pekâlâ insan ve hayvan türlerinin gerçek refahına karşı kayıtsızlıkla muttasıl olduğu söylenebilir. Bir kamu yönetimi veya politikası

[1] Doktora Öğrencisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü, kubramalkocyilmazz@hotmail.com, Orcid: 0000-0001-6392-7610.
[2] Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, hayrettin.ozler@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7056-4061.

olarak ele alınınca sokak köpekleri meselesinde münakaşacı tarafların birbirini itham eden zıt görüşleri (bir an için anlamlı oldukları kabul edilse bile) eşit derecede geçerli ve geçersiz dolayısıyla sıfır toplamlı bir oyunu andırmaktaysa da kazananın ve kaybedenin olmadığı bir gürültü izlenimi vermektedir. Çünkü hiçbir tartışma sokak köpekleri olgusunun bir kamu politikası olarak ele alınmadığında hem köpekler hem insanlar için bir tehlike olduğu olgusunu değiştirmemektedir. Bu bağlamda literatürde insan-hayvan ikilemi yerine insandan öte coğrafyalar (more-than-human geography) (Srinivasan 2013; Greenhough ve Roe 2011; Hinchliffe vd. 2005) -bizim çeviri tercihimizle "insan ve ötesi coğrafya"- kavramı öne çıkmaktadır.

Bu doğrultuda çalışma kentsel refahın sağlanmasına yönelik olarak sokak hayvanları (özelde köpekleri) sorununu meydana getiren dinamiklerin belirlenmesinin çözüm önerilerine ulaşma noktasında daha önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada kentsel refahın sağlanmasının hem sokak köpeklerinin hem de insanların güvenli ve sağlıklı bir yaşam alanına sahip olmasıyla mümkün olduğunu ileri sürülmektedir. Karşımıza etik ve estetik bağlamda üç farklı söylemsel ve pragmatik çözüm biçimi çıkmaktadır: Güvenlik (örn. ötenazi), Nüfus yönetimi (örn. kısırlaştırma) ve Refah (bakım/care). Her bir söylem ve pratiğin ahlakiliği ve gayrı-ahlakiliğine dair tartışmalar elbette mevcuttur.

Batı toplumları incelendiğinde 18. yüzyılda başlayan ve sokakta yaşayan hayvanların sağlık ve hijyen bakımından bir tehdit unsuru olarak algılanmasıyla kentlerin refah amacının hayvanların öldürülmesiyle gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Günümüzde ise bu konuda başarılı politika yürüttüklerine yönelik örnek gösterilen ülkeler arasında hayvanların öldürüldüğü yöntemlere başvurulmaktadır. Türkiye'de ise 19. yüzyıla kadar hayvanlarla beraber yaşama anlayışı bulunmakla beraber sokakta yaşayan hayvanlar da kentin bir sakini olarak görülmüştür. Fakat hızlı kentleşmenin de etkisiyle küresel etkileşimler hayvanlara yönelik tutumları da değiştirmiş ve sokakta yaşayan sahipsiz köpeklerin sayılarının azaltılması meselesi gündeme gelmiştir. Bu değişimi yalnızca Batı kültürü ile olan etkileşimle ve hızlı kentleşme olgusu ile açıklamak elbette sığ bir bakış açısı oluşturacaktır. Özellikle de son günlerde haberlere konu olan sahipsiz köpek saldırılarının ölümle ve ciddi yaralanmalarla sonuçlandığı vakalar yaşanmaktadır. Gündemi derinden sarsan bu vakalar, sahipsiz köpek sorununa bir dizi çözüm önerisi sunulmasına ve sunulan çözüm önerilerinin belli kesimlerin tepkisine yol açmaktadır. Fakat bu tartışmalar soruna yönelik yapıcı çözümler üretmekten ziyade bir merkezi yönetim, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, vatandaşlar ve hayvan hakları savunucuları arasında yeni çatışmalara sebebiyet vermiştir. Bu koşullar mevcut sorunun çözümünün tartışma boyutunda kalmasına sebebiyet vererek kentsel refahın zedelenmesine neden olmaktadır.

Sahipsiz köpeklerin bilinçsiz beslenmeleri ve üreme artışlarından dolayı sokakta yaşayan köpek sayılarında hızlı bir artış meydana gelmiştir. Bu artış kentin refahıyla doğrudan ilgili olup hem sokakta yaşayan hayvanların özellikle de köpeklerin hem de insanların refahını etkilemektedir. Öyle

ki sahipsiz köpeklerin ısırma veya saldırma içgüdüleri sebebiyle insanların veya diğer hayvanların ölmelerine, yaralanma vakalarına ya da kuduz gibi çeşitli diğer hastalıklara neden olmaktadır. Ayrıca güvenlik sorunu kapsamında trafikte kazalara neden oldukları görülmektedir. Diğer taraftan sahipsiz köpeklerin refahı göz önünde bulundurulduğunda; sokaklarda susuzluk, açlık, hastalık, trafik kazaları ve yanlış beslenmeye (vatandaşlar tarafından iyi niyetle verilen bazı yemeklerin süresinin geçmesi ve bozulmaları gibi) bağlı sağlıksız bir ortama maruz kalmaktadırlar. Böylece hem insanların hem de sokaklarda yaşayan hayvanların yaşamsal refahlarında ciddi tehlikeler olduğu görülmektedir. Hem sokakta yaşayan hayvanların hem de insanların yaşadıkları sorunların boyutlarının ciddi olduğu düşünülerek; kentsel refahın sağlanması iki boyutun da mesele edinmesine bağlı olduğu ifade edilmektedir.

Bu çalışma sokakta köpekleri sorununu çeşitli boyutlarıyla ele alarak tek taraflı ve dışlayıcı olmayan kentsel refahın sağlanmasına yönelik kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Bu çalışmanın teorik çerçevesi büyük ölçüde Foucault'nun biyopolitika kavramıyla ilişkilidir. Elbette Foucault, biyopolitika kavramını insan-olmayan dünyalar bağlamında ele almamıştır ve bu yüzden insanın insan-olmayan dünya ile ilişkilerine uygulandığında bir kavramsal zorluk yarattığı görülebilir ancak genelde hayvanların özelde ise sokak köpeklerinin nüfus kontrolü de bir bakımdan biyopolitik bir anlayışın çıktısı olduğu düşünülmektedir (Srinivasan 2013). Bu çalışma hem teorik açılımlar hem de ampirik bulgular bağlamında ikincil literatüre dayanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı kentsel refahın türsel çeşitlilik anlamında bütüncül bir yaklaşım ve uygulamanın nasıl olabileceğine dair fikirlerin bir envanterini sunmak ve Türkiye'deki uygulamaları bu bağlamda değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Biyopolitika, Kentsel Refah, Popülasyon Yönetimi, Sokak Köpekleri

POPULATION MANAGEMENT AND BIOPOLITICS OF STRAY DOGS AS AN URBAN WELFARE PROVIDER

Abstract

It is thought that the mutual interaction of humans and animals in the historical process changes from period to period and evolves according to different perspectives depending on the changes and transformations in social, economic, cultural and historical dynamics. Today, it is thought that the problems that occur especially with stray dogs living on the streets are closely related to this change process. Many countries have started to take various measures with the idea that stray dogs pose a threat to people in terms of health, hygiene and safety, and this process is still a matter that is still being discussed today and has not been settled on a certain legal and social ground. These discussions continue to be the subject of public debate in various forms, referring to the direct welfare of human and animal species (especially stray dogs). The increase in the number of dogs through unconscious feeding and breeding is directly related to urban welfare, affecting the welfare of animals living on the streets, especially dogs and people. In this study, the problem of stray dogs living on the streets will be addressed in various dimensions and its relationship with urban welfare will be revealed. This relationship is not the output of a unilateral or human-centred approach, but a bilateral examination of animal welfare. In this study, it will be tried to be associated with Foucault's concept of biopolitics, considering that the provision of urban welfare is closely related to the population management of stray dogs.

Keywords: Biopolitics, Urban Welfare, Population Management, Stray Dogs

Kaynakça

Srinivasan, K. (2013). The biopolitics of animal being and welfare: dog control and care in the UK and India. *Transactions of the Institute of British Geographers*, *38*,106-119.

Greenhough, B.,& Roe, E. (2011). Ethics, space, and somatic sensibilities: comparing relationships between scientific researchers and their human and animal experimental subjects. *Environment and Planning D*, *29*(1), 47-66.

Hinchliffe, S., Kearnes, M. B., Degen, M., & Whatmore, S. (2005). Urban wild things: a cosmopolitical experiment. *Environment and Planning D*, *23*(5), 643-658.

TÜRKİYE'DE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN SAHİPSİZ HAYVANLARIN REFAHINA YÖNELİK POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Burcu TEKELİ[1]

Genişletilmiş Özet

Türkiye'de 1950'li yıllarla birlikte kentleşme hareketlerinin hız kazanması birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Özellikle büyükşehirlerde daha yoğun yaşanan sorunların başında barınma, güvenlik, yoksulluk, çevre kirliliği ve sahipsiz hayvanlar sorunu vb. sorunlar gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü verilerinden hareketle dünya nüfusunun yaklaşık %10'u kadar sahipsiz hayvan olduğu düşünüldüğünden Türkiye' de yaklaşık 8 milyon sahipsiz hayvan olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayının her geçen gün kontrolsüz olarak artması ve kentleşme hareketlerinin hızlanması sahipsiz hayvanlar sorununu toplumsal ve çevresel olarak derinleştirmektedir. Buna rağmen Türkiye' de sahipsiz hayvanların refahına yönelik yasal düzenlemeler ve politikalar ancak yakın tarihlerde gündeme gelmeye başlamıştır.

Yasal düzenlemelerden en önemlisi olan 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu Kapsamında belediyeler icracı kurum olarak belirlenirken tarım orman ve il müdürlükleri ile valilik ve kaymakamlıklar aracı kurum olarak sorumlu tutulmuştur. Bu doğrultuda kanun kapsamında başlıca sorumluluk taşıyan yerel yönetimler yani belediyeler ve büyükşehir belediyeleri kilit bir role sahiptir. Ancak belediyelerin yaptığı çalışmalar, uyguladığı politikalar ve üstlendiği rollerin, sahipsiz hayvanların refahını sağlamakta yetersiz kaldığı gündemde sıklıkla tartışılan bir konu haline gelmiştir.

Yukarıda anlatılanlardan hareketle bu çalışma Türkiye'de git gide derinleşmekte olan sahipsiz hayvanlar sorununun çözümünde en önemli aktörlerinden olan büyükşehir belediyelerinin sahipsiz hayvanların refahına yönelik politikalarını ele alacaktır. Çalışmanın amacı, Türkiye genelindeki büyükşehir belediyelerinin sahipsiz hayvanların refahına yönelik politikalarının analizini yaparak mevcut durumu hakkında bir değerlendirme yapmak ve bu konuda kapsamlı ve sürdürülebilir çözüm önerileri geliştirmektir. Çalışma kapsamı içerisinde, büyükşehir belediyelerinin sahipsiz hayvanların sağlık hizmetleri, barınma ve beslenme ihtiyaçları, kısırlaştırma ve sahiplendirme gibi alanlardaki faaliyetleri incelenecektir. Bunun yanında, farklı belediyeler arasındaki uygulama farklılıkları ve bu farklılıkların yol açtığı sonuçlar üzerinde de durulacaktır. Ayrıca çalışma sahipsiz hayvan sorununun en yoğun yaşandığı yerler olan büyükşehir belediyeleri ile sınırlandırılmıştır.

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuzmayıs Üniversitesi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, b.tekeli99@gmail.com, Orcid: 0009-0003-2170-3362.

Çalışmada, Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin sahipsiz hayvanların refahına yönelik politikalarını değerlendirirken literatür taraması ve politika analizi yöntemlerini kullanılmıştır. İlk aşamada, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ve ilgili mevzuatlar detaylı bir incelemeye tabi tutulmuş ve büyükşehir belediyelerinin yasal düzenlemeler ve mevzuattaki rolleri belirlenmiştir. İkinci aşamada ise, belediyelerin hayvan refahını sağlamaya yönelik hizmetlerinden olan barınak yönetimi, kısırlaştırma, sağlık hizmetleri, sahiplendirme çalışmaları, beslenme destekleri vb. konular göz önünde tutularak belediye raporları, bütçe verileri ve faaliyet raporları üzerinden analiz edilmiştir. Çalışmada, Türkiye genelindeki büyükşehir belediyelerinin resmi internet siteleri ve sitelerinde yayımladıkları faaliyet raporları incelenerek temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Ulaşılan veriler, sahipsiz hayvanların refahına yönelik ayrılan bütçe oranları, hayvan barınaklarının kapasitesi ve etkinliği, kısırlaştırma oranları gibi göstergeler üzerinden karşılaştırmalara tabi tutulmuştur. Bunun yanında, bazı belediyelerde uygulanan yenilikçi ve başarılı projeler ile uluslararası standartlarla uyum karşılaştırması ve örnek olay analizleri aracılığıyla değerlendirilmiştir. Aynı zamanda elde edilen veriler arasında kapsamlı bir analiz yapılarak belediyelerin gerçekleştirmiş olduğu iyi uygulamalar üzerinde genel bir perspektif çizmek amacıyla durulmuştur.

Türkiye'deki büyükşehir belediyeleri, sahipsiz hayvanların refahına yönelik çalışmalarını, genel olarak yasal düzenlemeler ile toplumun beklentileri çerçevesinde yürütmektedir. 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu, yerel yönetimlere sahipsiz hayvanların kısırlaştırılması, aşılanması, sahiplendirilmesi ve doğal yaşam alanlarına geri bırakılması gibi önemli sorumluluklar yüklemektedir. Ancak bu yasal düzenlemelerin uygulanmasında belediyeler arasında büyük farklılıklar olduğu gözlemlenmektedir. Yapılan araştırmalar, incelenen birçok büyükşehir belediyesinin sahipsiz hayvanların refahına ayırdığı bütçenin oldukça düşük olduğunu ve bu durumun hizmetlerin etkinliğini olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Örneğin, büyük kentlerdeki hayvan barınaklarının kapasitelerinin yetersiz olması, sahipsiz hayvanların barınma ve sağlık hizmetlerinden tam anlamıyla faydalanamamasına yol açmaktadır. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyükşehirlerde daha kapsamlı barınak ve kısırlaştırma programları uygulanmasına rağmen, bu hizmetlerin diğer büyükşehirlere göre sınırlı kaldığı görülmektedir. Bazı büyükşehir belediyeleri ise sahipsiz hayvanların refahını artıracak yenilikçi projeler geliştirmiştir. Örnek verilecek olursa İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin "Can Dostları Hareketi" ve Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin "Sahiplen Mutlu Et" kampanyaları, Türkiye'de pilot projelere örnek olabilecek nitelikte olup sahiplendirmeyi teşvik ederek olumlu bir etki yaratmıştır. Ayrıca bazı belediyeler, hayvanlara mama ve su sağlamak amacıyla sokaklara otomatik besleme cihazları yerleştirmiştir. Ancak bu tür uygulamalar genellikle büyük şehir merkezleriyle sınırlı kalmakta ve kırsal alanlardaki sahipsiz hayvanlara ulaşmada etkin olmamaktadır. Aynı zamanda sokağa bırakılan ve yeterli hijyen koşullarını sağlamayan mama ve su kaplarının insandan hayvana ve hayvandan insana geçebilen

birçok hastalığın sebebi olduğu da açıklanmıştır. Bir diğer önemli sorun, toplumda sahipsiz hayvanlara dair farkındalık eksikliği ve yanlış algıların olmasıdır. Bu konudaki en önemli tartışma "sahipsiz hayvan" kavramı yerine "sokak hayvanı" kavramının sıklıkla kullanılıyor olmasıdır. Bu tartışmanın asıl sebebi sokak hayvanı kavramının hayvanların yaşam yeri olarak sokağın belirlenmesidir. Belediyelerin, eğitim programları, bilinçlendirme çalışmaları ve kamu spotları yoluyla bu sorunu çözmek için daha fazla çaba harcaması gerektiği düşünülmektedir. Çalışma, büyükşehir belediyelerinin sahipsiz hayvanların refahına yönelik çalışmaları, önemli bir başlangıç noktası olarak sunmakla birlikte, daha fazla bütçe, etkili uygulamalar ve halkı bilinçlendirerek iş birliği yapmayı gerektirdiği sonucuna ulaşmıştır. Belediyeler arası iş birliğinin güçlendirilmesi ve çeşitli iyi uygulama örneklerinden faydalanılması, bu konudaki sorunların çözümüne katkı sağlayabilecektir.

Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin sahipsiz hayvanların refahına yönelik faaliyetlerini inceleyerek mevcut durumu genel bir perspektifle değerlendiren çalışma, belediyelerin bu konudaki çabalarının önemli ilerlemeler kaydettiğini, ancak etkinliğin artırılması gerektiğini göstermektedir. Bütçe yetersizliği, barınak kapasitelerinin sınırlılığı ile toplumsal farkındalık eksikliği gibi sorunlar, sahipsiz hayvanların refahının sağlanmasında önemli engeller olarak dikkat çekmektedir. Son olarak yapılan çalışmalar ve analizler doğrultusunda sahipsiz hayvanların refahını arttırmak için belediyelerde bütçe artışı, kapsamlı barınak tesisleri, düzenli olarak kısırlaştırmalar yapılması, toplumsal farkındalık oluşturulması ve belediyelerin iş birliği içinde çalışmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Politika, Sahipsiz Hayvan, Refah

EVALUATION OF THE POLICIES OF METROPOLITAN MUNICIPALITIES IN TURKEY TOWARDS THE WELFARE OF STORELESS ANIMALS

Abstract

The problem of stray animals in Turkey has been increasing in recent years. Especially the ganging of stray dogs and their harm to people continues to be important. For this reason, the activities, policies and practices of metropolitan municipalities regarding stray animal welfare in Turkey will be examined. Because municipalities are the most important actors in this regard in the Law No. 519 on the Protection of Animals. Since this problem is concentrated in metropolitan cities, the study was limited to metropolitan cities. In the first stage of the study, the method used was literature review followed by policy analysis. In this way, the policies of metropolitan municipalities regarding stray animals were analyzed. Afterwards, it was seen that metropolitan municipalities were deficient in terms of budget insufficiency and shelter insufficiency. In addition, in the first part of the study, the websites of the municipalities were examined in detail and budget reports, activity reports and council decisions were examined. As a result, some solution suggestions were developed to eliminate this problem. Some of these suggestions were to increase the budget, inform the public, increase the capacity of shelters, look at good practice examples and work in cooperation with other metropolitan municipalities.

Keywords: Politics, Stray Animals, Welfare

ÇANAKKALE BELEDİYESİ STRATEJİK PLANLAR(SP) BAĞLAMINDA SU YÖNETİMİNİN İNCELENMESİ (2006-2029)

Gamze KARA ÇETİNKAYA[1]

Genişletilmiş Özet

Planlama ilkesi, yönetim biliminin en temel ve öncül fonksiyonudur. Dolayısıyla yapılacak herhangi bir işin öncelikle planlamasının yapılması, sürecin sağlıklı ve eksiksiz yürütülebilmesi için oldukça önemlidir. Yapılması hedeflenen planların yol ve yöntemlerinin net olarak ortaya konulması açısından strateji içermesi ise son yıllarında önemli hale gelmiştir. Burada ifade edilen strateji kavramı, literatürde farklı anlamlarda kullanılsa da planlama içerisindeki anlamı Latince'de "yol" kavramına karşılık geldiği bilinmektedir. Planlamanın ve stratejinin birleşimi ile günümüzde oldukça yaygın olarak kullanılan Stratejik Planlama (SP) kavramı karşımıza çıkmaktadır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunun 3.maddesinin (n) bendinde SP: "*Kamu idarelerinin orta ve uzun vadeli amaçlarını, temel ilke ve politikalarını, hedef ve önceliklerini, performans ölçütlerini, bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynak dağılımlarını içeren planı*" şeklinde tanımlanmaktadır. Kamu, özel sektör ve STK'larda da sıkça karşılaştığımız bu kavram ile kurumların belirlenen amaçlarının, misyon ve vizyonunun, politikalarının, hedeflerinin ve hedeflere ulaşmaya yardımcı olacak stratejilerin belirlenmesi ve kayda geçirilme sürecidir (Gül ve Kırılmaz, 2013: 24).

Literatüre baktığımızda özellikle kamu kurumları ve yerel yönetim birimleri sunacakları kamu hizmetleri bağlamında çeşitli hedefler belirler ve bu hedefleri gerçekleştirmeye odaklandıkları ifade edilebilir. Kamu hizmetlerine örnek olarak ise atık yönetimi, ulaşım, altyapı sistemleri, çevre sorunlarına çözümler, doğalgaz, elektrik hizmeti vd. sayılabilir. İçme suyunun vatandaşa sağlıklı, kolay ve hızlı ulaşımının sağlanması da kamu hizmetine örnek olarak verilmektedir. Temiz ve güvenilir suyun vatandaşlara ulaştırılması öncelikli konulardan biri olup, yerel yönetim birimlerinden biri olan Çanakkale Belediyesi'nin ise bu konuya SP sürecinde yer verip vermediği ile yer verildiyse bunun nasıl belirlendiğinin araştırılması bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu çalışmanın konusu ise günümüzde önemli sorunlarından biri olan su sorununun içme veya kaynak suyu olarak kullanımında Çanakkale Belediyesinin 2006 yılından beri yapmış olduğu ve şu an yürürlükte olan 2025-2029 Stratejik Planlamalarında yeri ve öneminin araştırılmasıdır.

Bu çalışmada yöntem olarak, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi tekniği kullanılacaktır. Veri toplama aracı olarak https://www.canakkale.bel.tr/tr/sayfa/1110-stratejik-plan isimli web sitesi üzerinden erişim sağlanacaktır.

[1] Öğr. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, gamze.kara@comu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2474-324X .

Çalışmada elde edilen bulgulara göre, 2006-2010 yıllarına ait SP toplam 88 sayfadan oluşmaktadır. İçme ve kullanma suyu ile ilgili ilk bilgilere 45.sayfada yer verildiği görülmüştür. İlgili sayfada ise içme suyu alt yapı ve üst yapı sistemlerinin iyileştirilmesi, mevcut durum raporlarının hazırlanması ve altı adet atık su terfi istasyonunun revizyon projeleri şeklinde hedefler olduğu görülmektedir. Raporun diğer sayfalarında ise çok fazla su sorununa veya su konusuna değinilmediği görülmüştür.

Çanakkale Belediyesi II. SP 2010-2014 yıllarına ait hazırlanan plandır. Toplam 62 sayfadan oluşan 2010-2014 SP'da içme ve kullanma suyu ile ilgili olarak; kentin su kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması, içme ve kullanma suyu üretiminin devamlılığı ve çevre kirliliğini önlemek amacıyla atık su yönetim sisteminin kurulmasına dair stratejilerin belirlenmesine dair bilgilere rastlanılmıştır.

Çanakkale Belediyesi III. SP 2015-2019 yılında toplam 58 sayfa olarak hazırlanan planda içme ve kullanma suyuna dair günümüzün teknolojik imkânlarından yararlanarak içme suyunun temini ve kentliye ulaştırılmasında sürdürülebilirlik, etkinlik, etkililik ve ekonomiklik sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca su temininde uzun vadeli çözümler, kentsel altyapının geliştirilmesi, musluk suyu temininde yöntemlerin geliştirilmesi ve ilk defa plana dahil edilen su kaynaklarının arttırılması için üniversite ortaklığında konunun araştırılması gündeme alındığı bilgisine ulaşılmıştır.

Çanakkale Belediyesi IV. SP 2020-2024 yılında hazırlanmış olup toplam 121 sayfadan oluşmaktadır. Bu stratejik planda bir önceki planın (III.SP) stratejilerine olduğu gibi yer verildiği görülmektedir. Bir önceki projeden farklı olarak, "*Su Ayak İzi Küçültülmesi stratejileri geliştirilecektir*" ibaresi yer almaktadır. Ayrıca diğer planlarda hiç değinilmemiş olan çeşitli faaliyet ve projelerde yer almaktadır. Hidrolik modellemenin yapılması, yeni tesislerin inşası, su izi farkındalık programı gibi konularda yeni hedefler ve stratejiler belirlenmiştir.

Çanakkale Belediyesi V. SP. 2025-2029 yılları arasını kapsayan stratejik plan toplam 75 sayfadan oluşmaktadır. Bu planı diğer SP'lardan ayıran en önemli değişiklik diğer planlarda hiç yer verilmeyen maliyetlendirme kısmıdır. SP'da alternatif su kaynaklarının bulunması ve atıksu üretim süreçleri ile ilgili büyük bütçelerin ayrıldığını söylemek mümkündür. Bir önceki plandan farklı olarak stratejilerin sayısı 9'dan 7'ye düşürülmüş ve ilk defa IV. Planda gündeme getirilen su izi farkındalık programına bu planda yer verilmediği görülmüştür.

Nüfusu elli binin üzerinde olan bütün belediyelerin SP hazırlama zorunluluğu yasal olarak düzenlendiğinden beri Çanakkale Belediyesi'nin de SP hazırladığı görülmektedir. Günümüzün önemli sorunlarından biri olan içme ve kullanma suyuna erişim sorununun Çanakkale Belediyesi özelinde SP'lar üzerinden araştırılması bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Günümüzde yürürlükte olan SP dahil, toplam beş adet SP içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş olup, 2006-2010 yılında hazırlanan ilk SP'da su sorununa az yer verildiği ve önemli stratejilerin belirlenmediği

görülmüştür. 2010-2014 ve 2015-2019 yıllarında hazırlanan SP'larda da benzer durum varken; 2020-2024 yılında su ayak izi farkındalık programları ilk defa plana dahil edildiği görülmüştür.

2024-2029 yılları arasını kapsayan ve günümüzde aktif olan SP'da ise ilk defa içme suyu ve arıtma suyu ile ilgili olarak bütçelendirme çalışmalarının yapıldığı görülmüştür. Oldukça yüksek bir bütçe ayrılan su sorununa ilişkin alternatif yolların arandığı da bu projede göze çarpmaktadır. Sonuç olarak, en büyük değişim ve gelişmenin günümüzde yürürlükte olan SP'da yapıldığını söylemek mümkündür. Ancak 2006 yılından günümüze kadar hazırlanan bütün stratejik planların genel özelliği olarak "-meli/-malı" şeklinde ifadeler yer almaktadır. Uygulamadan çok tavsiye ve öneri niteliğinde hazırlanan stratejik planların yerine, somut adımların atıldığı stratejik planlar hazırlanmalıdır. Çanakkale özelinde su sorununun çözümü için alternatif yollar araştırılarak, vatandaşa en iyi ve temiz içme suyunu sunmak belediyelerin asli görevlerinden biri olduğu unutulmadan hizmet sunumunun gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Her geçen gün küresel ısınmanın ciddiyetinin arttığı çağımızda bu sorunu sadece planlama özelinde ve sınırlı kavramlar ile ifade etmenin yeterli olmadığı söylenebilir.

REVIEW OF WATER MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF ÇANAKKALE MUNICIPALITY STRATEGIC PLANS (SP) (2006-2029)

Abstract

The aim of this study is to investigate whether the provision and preservation of drinking and utility water, which is one of the important problems of today, and its delivery to citizens in the cleanest way, are subjects to the strategic plans of municipalities, based on the obligation of municipalities to prepare SP. In this context, the sample of the study is Çanakkale Municipality. In the twenty-first century, when the obligation to prepare strategic plans came to municipalities with a population of over fifty thousand with Law No. 5393, it is seen that Çanakkale Municipality prepared the first strategic plan starting in 2006. A total of five strategic plans were prepared from 2006 to 2029, and these strategic plans will be analyzed with the document analysis method in the study. According to the data obtained at the end of the study; It was seen that the strategic plans between 2006-2020 contained similar goals, but water footprint awareness programs were included in the plan for the first time in 2020-2024. It was seen that the SP covering the years 2025-2029 was more comprehensive and there were strategic plans in which costing studies were also made.

Keywords: Strategic Planning, Local Government, Municipality, Water Problem.

"OYSA HERKES ÖLDÜRÜR SEVDİĞİNİ" KİMİ BİR AFLA, KİMİ BİR İMAR İZNİYLE, KİMİ BİR ALINMAYAN ÖNLEMLE...

Gencer Karabekir KARAGENÇ[1]

Genişletilmiş Özet

İdare, piyasadaki firmaların tabi olduğu koşullardan ayrı kalarak kamu hizmetlerini gerçekleştirir. Bu kamu hizmetleri yerine getirilirken idare birçok işlem, eylem ve sözleşme tesis eder. İdare; işlem, eylem ve sözleşmelerini ihdas ederken kimi zaman çeşitli zararlar ortaya çıkabilir. Bu zararların idareye ilişkin anayasal ilkeler arasında yer alan "idarenin mali sorumluluğu" ilkesi kapsamında tazmin edilmeleri gene anayasada cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayılan "hukuk devleti" ilkesinin bir gereğidir.

1982 Anayasanın 125/7 maddesindeki *"İdare kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür."* hükmü ile somutlaşan idarenin mali sorumluluğu, kendi içerisinde iki alt başlıkta incelenmektedir. Bu başlıklar; kusurlu sorumluluk ile kusursuz sorumluluk şeklinde düzenlenmektedir.

Kusurlu sorumluluk; objektif, bağımsız, nesnel ve bağımsız niteliktedir. Hizmet kusuru olarak da adlandırılan kusurlu sorumluluk, anonim bir mahiyette olup, idarenin asli ve birinci derecede sorumluluk sebebidir. Doktriner olarak karşımıza hizmetin kötü işlemesi, hizmetin geç işlemesi veya hizmetin hiç işlememesi şeklinde çıkmaktadır. Kamu görevlisi ile kişisel kusurların iç içe geçtiği durumlar da kusurlu sorumluluk kapsamındadır. Bu durumlarda, davalar idareye açılıp, tazminat idareden alınmakla birlikte, rücu mekanizması işletilmektedir. Kamu görevlilerinin; kin, garez ve husumet güderek gerçekleştirdikleri kamu hizmetine yabancılaşmış kusurlar ise kapsam dışındadır. Bu tip zararlarda davalar doğrudan ilgili kamu görevlisine karşı adli yargıda açılmaktadır.

Kusursuz sorumluluk ilkesi ise idarenin bir kusurunun bulunmadığı ancak idarenin bir işlemi, eylemi ya da sözleşmelerinden kaynaklı ortaya çıkan zararların karşılanması amacıyla başvurulan bir ilkedir. Kusursuz sorumluluk; kamunun genelinin fayda sağladığı ancak küçük bir azınlığın zarar gördüğü durumların tazminine içkin, kamu külfetleri karşısında eşitlik (fedakarlığın denkleştirilmesi) ilkesi ve tehlike ilkesi başlıklarında tasnif edebileceğimiz bir kavramdır. Tehlike ilkesi; zararla idare arasında bir illiyet bağının bulunduğu, idarenin tehlikeli faaliyetleri ve mesleki risk ile illiyet bağı dahi aranmadan zararların tazmin edildiği terör olaylarından kaynaklı zararların tazminine ilişkin sosyal risk gibi kategorilere ayrılmaktadır.

İdarenin belirtilen bu kusurlu ve kusursuz sorumluluklarını ortadan kaldıran veya azaltan çeşitli durumlar bulunmaktadır. Mücbir sebepler, zarar görenin ve 3. kişilerin kusuru idarenin hem kusurlu

[1] Arş. Gör. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, gencerkaragenc@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9465-507X.

hem de kusursuz sorumluluğunu ortadan kaldırır veya azaltırken, beklenmeyen durumlarda ise idarenin kusurlu sorumluluğu ortadan kalkarken, kusursuz sorumluluğu devam etmektedir.

İdarenin sorumluluğunu ortadan kaldıran mücbir sebeplerin başında doğal afet durumları gelmektedir. Doğal afetler, ontolojileri uyarınca, önlenemez, öngörülemez ve dışşal nitelikte olaylardır. Genel hukuk teorisinde, belirtildiği üzere, doğal afetlerden kaynaklı zararlar mücbir sebep olarak nitelendirilerek, özel hukuk kapsamında gerçek ve tüzel kişilerin, kamu hukukunda ise idarenin tazmin sorumluluğuna hükmedilmez. Ancak bu genel kaide, her bir doğal afet durumunda idarenin sorumluluğunun ortadan kalkacağı anlamına gelmez.

Herhangi bir doğal afetin idarenin sorumluluğunu ortadan kaldırabilecek mahiyette kabul edilebilmesi için içerisinde çeşitli özellikleri barındırması gerekmektedir. Bu özellikler; önlenemezlik, öngörülemezlik ve dışsallık olarak sıralanabilir. Doğal afetin mücbir sebep olarak değerlendirilebilmesi için bu unsurların bir arada bulunması gerekir.

Dışsalık kavramı ile doğal afetin, idarenin iradesi veya faaliyetlerinden kaynaklanmaması kastedilmektedir. Söz konusu doğal afet ile idare arasında organik bir bağın var olmaması gerekir. Doğal afetlerin mücbir sebep olarak nitelendirilebilmesi için bir diğer özellik; doğal afetin şiddeti, lokasyonu, zamanı ve tekrar edilebilirliğiyle ilgili daha önceden karşılaşılmamış bir mahiyette tezahür ediyor olmasının gerekliliğidir. Mücbir sebep olarak nitelendirilen olayın idare tarafından daha önceden kestirilme olasılığının bulunmaması gerekir. Bu tahmin edilemez bir nitelik arz eden olayın aynı zamanda önlenemeyecek nitelikte sonuçlar doğurması da bir diğer özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu özellik ile anlatılmak istenen, idarenin her türlü araç, ekipman, malvarlığı ve personelini tüm kapasite ile kullansa dahi sonuçların engelleyemeyecek oluşudur.

İdarenin doğal afetler öncesinde veya sonrasındaki eylem veya eylemsizlikleri, doğal afet sonrası aldığı veya almadığı tedbirlerden kaynaklı oluşan zararlar sorumluluk ilkeleri kapsamında tazmin edilebilecek bir niteliktedir. Bir başka ifadeyle, doğal afet niteliğindeki olay sıralanan şartları taşısa dahi; idarenin doğal afet öncesi yükümlülüklerini yerine getirmemesinden veya idarenin doğal afet sonrası, arama ve kurtarma hizmetlerinden doğan sorumlulukları da bulunmaktadır. Bu çalışmada da hangi doğal afet durumlarının mücbir sebep kapsamında değerlendirilebileceği, hangilerinin ise idarenin kusurlu veya kusursuz sorumluluğu kapsamında tasnif edileceği, ortak ilkeler ve Danıştay içtihatları esas alınarak açıklanmış, idarenin sorumluluğu kavramı ile illiyet bağı analiz edilmiştir.

Çalışmada idarenin sorumluluğuna ilişkin yargı kararları belirlenerek, doğal afetler özelinde bir tarama yapılmıştır. Karşılaştırmalı bir yöntem izlenmesinden hareketle, Danıştayın hangi durumlarda idarenin sorumluluğuna cihet ettiği, doğal afetlerden kaynaklı olay örnekleri baz alınarak tasnif edilmiştir. Tasnif yapılırken idarenin sorumluluğunu ortadan kaldıran; mücbir sebepler, 3. kişilerin kusuru, zarar görenin kusuru ve belli açılardan beklenmeyen durumlardan kaynaklı meydana gelen

zararlar ayrıştırılmıştır. Dışsal nitelikteki, öngörülme ihtimali bulunmayan ve herhangi bir şekilde önlenme şansı bulunmayan vakalar bu çalışmanın kapsamı dışına alınmıştır.

Özetle çalışma; doğal afet durumlarından kaynaklı meydana gelen zararlarda, idarenin sorumluluğu konusunu incelemektedir. Çalışmada öncelikle idarenin sorumluluğu kavramı anlatılarak; kusurlu sorumluluk ve kusursuz sorumluluk ilkeleri açıklanmıştır. Bu ilkelerin kendi içerisindeki alt başlıkları örneklendirilerek, doğal afetlerden kaynaklı meydana gelen zararlarla ilişkilendirilmiştir. İdarenin doğal afetlerden kaynaklı meydana gelen zararlarda hangi durumlarda sorumluluğun olduğu, bu sorumluluğun türü, hangi durumlarda ise sorumluluğun ortadan kalktığı açıklanarak, doğal afetlerden kaynaklanan idarenin sorumluluğu, içtihatlar ışığında analiz edilmiştir. İdarenin hukuka aykırı işlem, eylem veya sözleşmeleri, kötü veya geç işleyen kamu hizmeti örnekleri, idarenin eylemsizliklerinden kaynaklı zararlar çalışmanın merkezine alınarak, sayılan örneklerin sebebiyet verdiği zararlardan kaynaklı idarenin sorumluluğuna ilişkin ortak ilkeler belirlenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İdarenin Sorumluluğu, Kusurlu Sorumluluk, Kusursuz Sorumluluk, Doğal Afet, Mücbir Sebep

"BUT EVERYONE KILLS THE ONE THEY LOVE" SOME WITH AN AMNESTY, SOME WITH A ZONING PERMIT, SOME WITH PRECAUTIONS NOT TAKEN...

Abstract

The administration provides public services by remaining separate from the conditions to which companies in the market are subject. Administration; Various damages may sometimes occur while creating transactions, actions and contracts. Article 125/7 of the Constitution states: "The administration is obliged to pay the damages arising from its own actions and transactions." It is in the form. The financial responsibility of this administration is examined under two subheadings. These titles; It is regulated as faulty liability and strict liability. Faulty liability; objective, independent, objective and independent. Defective liability, also called service defect, is of an anonymous nature and is the primary and primary cause of responsibility of the administration. The principle of strict liability is a principle that is applied to compensate for damages arising from a transaction, action or contract of the administration, even though the administration is not at fault. Strict liability; It is a concept that we can classify under the headings of equality in the face of public burdens (equalization of sacrifice) and the principle of danger. Natural disasters, according to their ontology, are unpreventable, unpredictable and external events. In general law theory, damages arising from natural disasters are considered as force majeure, and the compensation liability of natural and legal persons within the scope of private law, or of the administration in public law, is not ruled. This study; It examines the issue of responsibility of the administration in damages caused by natural disasters. The responsibility of the administration arising from natural disasters has been analyzed in the light of jurisprudence by explaining in which cases the administration is responsible for damages caused by natural disasters, the type of this responsibility, and in which cases the responsibility is eliminated.

Keywords: Liability of the Administration, Faulty Liability, Strict Liability, Natural Disaster, Force Majeure

YEREL YÖNETİMLERDE ŞEFFAFLIK SORUNUNUN ÇÖZÜMÜNDE DİJİTALLEŞMENİN ETKİSİ: BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ÖRNEĞİ

Kübra ÖZTÜRK[1], Yusuf UYSAL[2], Selçuk ASLAN[3]

Genişletilmiş Özet

Bir verinin veya bilginin açık bir şekilde ifade edilmesi ve ulaşılabilir olmasını ifade eden şeffaflık, kamu yönetimlerinin temel problemlerinden olan "gizlilik" ve "dışa kapalılık" sorunlarının çözümünde sağlanması gereken en temel ilkelerden biridir. Kamu hizmetlerinin yürütücüsü konumunda bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının sunulan hizmetler ve gerçekleştirilen faaliyetler hususunda kamuoyunu şeffaf bir şekilde bilgilendirmesi, başka bir deyişle hesap verebilir olması çağdaş yönetim anlayışı ve tekniği bakımından son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle, "açıklık" ve "erişilebilirlik" kavramlarıyla formüle edilebilen kamu yönetiminde şeffaflık, belge ve bilgilerin mevzuat kurallarına uygun bir biçimde açıklanması şeklinde tanımlanan "aktif şeffaflık" ve vatandaşların bu bilgi ve belgelere ulaşabilmelerini ifade eden "pasif şeffaflık" şeklinde ayrılmaktadır.

Türk kamu yönetiminde özellikle 2000'li yıllardan sonra şeffaflığın artırılmasına yönelik çeşitli çabalar dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, 09.10.2003 tarih ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu, 10.12.2003 tarih ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 25.05.2004 tarih ve 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunu ve 14.06.2012 tarih ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu başta olmak üzere çeşitli yasal düzenlemelerin ve yönetmeliklerin hayata geçirildiği görülmektedir. Söz konusu kanunlarla kamuda şeffaflığın artırılmasına yönelik çok sayıda düzenlemelere yer verilmiştir. 4982 sayılı kanunla şeffaf yönetimin gerektirdiği şekilde kişilerin eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun bir şekilde bilgi edinme hakkını kullanabilmelerine imkan sağlanmıştır. 5018 sayılı kanunla kamu mali yönetiminin gerek yapısı gerekse işleyişinde mali saydamlığın gerçekleştirilmesi yönünde düzenlemelere yer verilmiştir. Kamu görevlilerinin tarafsızlık, dürüstlük, saydamlık ve hesap verilebilirlik gibi etik ilkelere uygun davranmasını sağlamak ve gözetlemek amacıyla Kamu Görevlileri Etik Kurulu oluşturulmuştur. Kamu Denetçiliği Kurumu kanunuyla kamu kurum ve kuruluşlarının yapmış olduğu faaliyet ve işlemleri hususunda söz konusu kuruma inceleme, araştırma ve önerilerde bulunma yetkisi verilmiştir. Görüldüğü gibi bu kanunlarda kamu yönetiminde şeffaflığın sağlanmasına yönelik yapılan yapısal reformlar olarak önem arz etmektedir. Ayrıca, yolsuzluktan arındırılmış bir toplumu ortaya çıkarmak ve şeffaflık, dürüstlük ve hesap verebilirlik ilkelerinin hâkim kılınmasını sağlamak amacıyla Uluslararası Şeffaflık Derneği'nin kurulması ve

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, kubra.ozturk@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7554-0202.
[2] Doç. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, yusuf.uysal@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3872-3119.
[3] Öğr. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, selcuk.aslan@dpu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3916-331X.

derneğin şeffaflık hususunda gerçekleştirdiği ulusal ve uluslararası çalışmaları da bu konudaki önemli gelişmeler arasında zikretmek gerekmektedir.

Tüm bu adımların kamuda gizliliğin önüne geçilmesi, yolsuzlukların önlenmesi ve daha hesap verebilir yönetim mekanizmalarının tesis edilmesi gibi amaçlarla kamu yönetimin tüm merkezi ve yerel yönetim teşkilatları için atıldığı ifade edilmelidir. Şeffaflık konusunda, yerel halka mahalli müşterek hizmetlerin sunulması amacında olan ve özerk yapıları ile kendilerine ait personeli ve bütçesi bulunan yerel yönetim birimleri ayrıca ele alınması gereken yönetim kademeleri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle büyükşehir belediyeleri, sahip oldukları yapısal ölçekleri, hizmet alanlarının çeşitliliği ve barındırdıkları nüfus sayıları itibariyle şeffaflığın öncelikli olarak aranması gereken yerel yönetim birileridir.

Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmelerin "kamu yönetiminde şeffaflık" konusunda meydana getirdiği muazzam etki göz önünde bulundurulduğunda "büyükşehir belediyelerinde şeffaflık sorunun çözümünde dijitalleşmenin rolü" konusu oldukça ilgi çekici bir nitelik kazanmaktadır. Çünkü büyükşehir belediyeleri ulaşım, alt yapı, çevre, toplumsal destek, kültürel ve sanatsal faaliyetler gibi pek çok alanda sundukları hizmetlerde dijital teknolojileri etkin bir şekilde kullanmaktadırlar. Ayrıca, dijital teknolojiler aracılığı ile çeşitli belgeler, raporlar, planlar ve mali tablolar gibi pek çok bilgi ve belgeyi zaman kısıtlaması olmaksızın kamuoyu ile etkin bir şekilde paylaşabilmektedirler.

Büyükşehir belediyelerinin şeffaflığın sağlanması amacıyla yürüttükleri faaliyetlerde en önemli iki dijital ortam belediye web siteleri ve sosyal medya hesaplarıdır. Büyükşehir belediyelerinin web sitelerinde yayınladıkları faaliyet raporları, stratejik planlar, tahsis edilen bütçeler, yapılan harcama kalemleri ve miktarları, mali tablolar, denetim raporları, ihale ve satın alma raporları ve her türlü haber ve duyurular gibi pek çok bilgi ve belge paylaşılmakta kamuoyu denetimine sunulmaktadır. Bunun yanında bazı büyükşehir belediye meclis toplantılarının dijital platformlar vasıtası ile canlı yayınlanması da sıklıkla karşılaşılan bir uygulamadır. Ayrıca, bazı büyükşehir belediyelerinin ihale süreçlerini internet üzerinden yayınlamaları da etkin bir şeffaflık bakımından oldukça önemli bir uygulama olarak değerlendirilmektir. Örneğin, Ankara Büyükşehir Belediyesinin ilk kez Youtube üzerinden herkese açık bir biçimde yeşil alanla ilgili düzenlediği ihaleyi yayınlayarak vatandaşların erişimini sağlaması ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesinin web sitesi üzerinden ihale odası canlı yayın hizmeti aracığıyla ihaleleri vatandaşlarla şeffaf bir şekilde paylaşması örnek uygulamalar olması bakımından dikkat çekmektedir. Bunlara ilave olarak, Büyükşehir belediyeleri yerel halkla iletişimi güçlendirme noktasında X, Facebook, Instagram, Youtube, linkedln ve Telegram gibi sosyal medya hesaplarını da etkin bir şekilde kullandıkları görülmektedir. Bu platformlarda görev tanımlarına giren çeşitli alanlarda yürütülen hizmetler, çalışmalar, kampanya ve yarışmalar, kültürel ve sanatsal

faaliyetlerle ilgili duyuruların yapıldığı gözlemlenmektedir. Ayrıca, Dijital iletişim teknolojileri sayesinde halkın yerel hizmetlerden memnuniyet düzeyleri de kolay bir şekilde ölçülebilmektedir.

Bu çalışmada Büyükşehir belediyelerinde şeffaflığın daha etkin gerçekleştirilmesinde dijital teknolojilerin ve ortamların rolünün ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaçla her coğrafi bölgenin en büyük nüfusa sahip büyük şehir belediyesi seçilmek sureti ile 7 büyükşehir belediyesi örneklem olarak alınmıştır. Buna göre, Akdeniz Bölgesi'nden Antalya, Doğu Anadolu Bölgesi'nden Van, Ege Bölgesi'nden İzmir, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Şanlıurfa, İç Anadolu Bölgesi'nden Ankara, Karadeniz Bölgesi'nden Samsun, Marmara Bölgesi'nden İstanbul Büyükşehir Belediyeleri şeffaflık sorunun çözümünde teknoloji ve dijital ortamları kullanmaları karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Bu karşılaştırmada şeffaflık sorunun çözümünde web sitelerinin, sosyal medya hesaplarının ve diğer teknolojilerin ne derece etkin ve fonksiyonel kullanıldığı incelenmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada genel tarama modellerinden karşılaştırmalı tarama yöntemi kullanılmış ve betimsel istatistiki değerlere yer verilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda seçilen büyükşehir belediyelerinin şeffaflığın sağlanmasında dijital teknolojileri kullanma durumlarına yönelik karşılaştırmalar yapılarak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şeffaflık, Büyükşehir Belediyeleri, Yerel Yönetimler, Dijitalleşme

THE EFFECT OF DIGITALIZATION ON SOLVING THE TRANSPARENCY PROBLEM IN LOCAL GOVERNMENTS: THE CASE OF METROPOLITAN MUNICIPALITIES

Abstract

It is of utmost importance for public institutions and organizations, which are the executors of public services, to inform the public transparently about the services provided and the activities carried out in terms of modern management practices and techniques. In this context, various efforts have been made to increase transparency in Turkish public administration, especially since the 2000s. The 2003 Law on Access to Information and the Law on Public Financial Management and Control are considered to be the most important of these efforts. It should be noted that all these steps have been taken for all central and local government organizations within public administration with the aim of preventing secrecy in the public sector, reducing corruption, and establishing more accountable management mechanisms. This study aims to reveal the role of digital technologies and environments in realizing transparency more effectively in metropolitan municipalities. For this purpose, seven metropolitan municipalities were selected as a sample, choosing the largest metropolitan municipality by population in each geographical region. Accordingly, the metropolitan municipalities of Antalya, Van, Izmir, Şanlıurfa, Ankara, Samsun, and Istanbul were analyzed by comparing their use of technology and digital media in addressing the transparency issue. In this comparison, the extent to which websites, social media accounts, and other technologies are used effectively and functionally in addressing the transparency problem was analyzed. As a result of the research, comparisons and evaluations were made regarding the use of digital technologies in ensuring transparency by the selected metropolitan municipalities.

Keywords: Transparency, Metropolitan Municipalities, Local Governments, Digitalisation

AKILLI KENTLERDE YENİLENEBİLİR ENERJİ SİSTEMLERİ: YAPAY ZEKÂ ETKİSİ

Ahsen SAÇLI[1]

Genişletilmiş Özet

Günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamaktadır. Dünyadaki üretilen enerjinin çok büyük bir bölümü kentlerde tüketilirken, aynı zamanda kentler en önemli çevre sorunlarının da kaynağıdır. Bilim ve teknolojideki ilerlemelerin son 50 yılda olağanüstü bir hızla gerçekleşmesi, devrim niteliğinde kentsel bir dönüşümü de beraberinde getirmektedir. Küresel olarak devrimsel bir süreçten geçen dünya aynı zamanda hayati önemde çevre sorunları ile de mücadele etmektedir. Bu çerçevede kentlerde daha fazla geri dönüşüm yapabilmek, çevreye en az etkili kent yönetimini sağlayabilmek, atık yönetimini gerçekleştirebilmek, su ve enerji tüketiminde verimliliği sağlayabilmek gibi birçok özelliği barındıran bütünleşik sistemlerin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar sürmektedir. Bu süreçte sensörler, veriler, nesnelerin interneti (IoT), her şeyin interneti (IoE) gibi akıllı sistemlerin kullanıldığı dijital teknolojilerden yararlanarak "akıllı kentler" olarak adlandırılan gelişmiş kentler oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu kentlerin, enerjinin tüketiminin ve karbon ayak izinin azaltılması gibi amaçları bulunmaktadır. Tüm bu çalışmalara paralel olarak da kentin enerji ihtiyacı, ne kadar enerjiye ihtiyaç duyulduğu ve en önemlisi ihtiyaç duyulan bu enerjinin nereden üretildiği konusu gündeme gelmektedir. Çevre sorunlarının son derece hızlı bir şekilde dünyayı etkisi altına aldığı da bilinmektedir. Bu konuda özellikle artan enerji ihtiyacının fosil enerji kaynaklarından sağlanması nedeniyle de çevresel sorunlar katlanarak büyümekte, dünyadaki yaşamı tehdit etmektedir. Yenilenebilir enerji kaynakları tam da bu noktada kritik düzeyde önemlidir. Sorunların çözümü açısından yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması, yeni yenilenebilir enerji kaynaklarının bulunması büyük önem arz etmektedir. Ancak yenilenebilir enerji kaynaklarının güçlü bir şekilde bütünleşik olarak yönetilmesi için ileri düzeyde teknolojiye ihtiyaç vardır. Bu bağlamda akıllı kentlerde yenilenebilir enerjinin kullanılması ve verimliliğin sağlanması açısından yapay zekanın tüm bunlara eşlik etmesi de kentlerin ve doğal olarak dünyanın geleceği konusuna yeni bir boyut kazandırmaktadır. Örneğin akıllı şebeke teknolojileri, enerji arzının ve talebinin optimizasyonu, enerji tüketiminin azaltılması ve bunların yenilenebilir enerji kaynaklarıyla entegrasyonunun sağlanması açısından stratejik düzeyde önemlidir. Akıllı şebeke teknolojilerinde etkinliğin artırılması için gerçek zamanlı veri analizi ile enerji depolama proseslerinin kullanılması oldukça iyi neticeler vermektedir. Sonuç olarak yapay zeka teknolojileri akıllı kentlerde yenilenebilir enerjinin kullanılması ve optimizasyonu açısından inovatif çözümler geliştirmektedir.

[1] Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ahsen.sacli@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5665-2855.

Akıllı kentlerde sürekli olarak artan enerji ihtiyacını karşılamak amacıyla özellikle de karbon emisyonlarını azaltmak için yenilenebilir enerji kaynaklarından olabildiğince yüksek oranda yararlanılmaya çalışılmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynakları arasında yaygın olarak kullanılan güneş, rüzgâr, biyokütle ve su kaynakları temel bileşenlerdir. Ancak bu kaynaklardan elde edilen enerji miktarı hala yetersiz düzeyde ve enerji üretiminin sürekliliği ile üretimindeki istikrarsızlık gibi problemler nedeniyle çeşitli sorunlar içermektedir. İklim değişikliği dolayısıyla yaşanan küresel ısınma sebebiyle su kaynaklarının önemli miktarda azalması neticesinde hidroelektrik santrallerin sayısı giderek düşmektedir. Yanı sıra hidroelektrik santrallerin zaten çevresel zararlarının telafi edilemeyecek boyutlarda olması da ayrıca önemli bir sorun yaratmaktadır. Biyokütle, biyogaz gibi enerji kaynaklarının da tarım alanları ve ormanların kaybı açısından önemli zararları bulunmaktadır. Tüm bunlarla birlikte rüzgâr ve güneş enerjisi konusunda ciddi oranda ilerlemeler kaydedilmekte, doğal olarak da bunların kullanımı zamanla daha fazla artmaktadır. Aynı zamanda jeotermal enerji, güneş pilleri, nükleer enerji kullanımının yanında ayrıca karbon emisyonlarının azaltılması için karbon yakalama teknolojilerinden de yararlanılmaktadır. Fakat bu enerji sistemlerinden elde edilen enerji henüz yeterli düzeye ulaşmadığı için kullanımı sınırlı kalmaktadır. Ayrıca özellikle güneş ve rüzgâr enerjisi teknolojileri başta olmak üzere genel olarak yenilenebilir enerji kaynaklarında süreklilik sağlayacak teknolojilerin gelişmişliklerinin yeterli düzeye ulaşmaması gibi bir sorun da bulunmaktadır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen yapay zekanın yardımıyla zaman içerisinde bu konuların önemli oranda aşılması mümkün olabilecektir.

Yapay zeka ile talep edilen enerji miktarının tahmin edilmesi, akıllı şebekelerle enerji üretiminin ve tüketiminin optimizasyonun gerçekleştirilmesi, enerji verimliliği, enerji depolama yöntemlerinin geliştirilmesi, karbon emisyon oranlarının azaltılması gibi çevre zararını kabul edilebilir sınırlarda tutan teknolojilerle önemli faydalar sağlanabilmektedir. Bu çerçevede akıllı binalar, akıllı ulaşım teknolojileri, akıllı aydınlatma sistemleri, afetleri gerçekleşmeden öngörmek, olduğunda zararların minimize edilmesi, afet sırasında ve sonrasında kesintisiz enerji sağlayabilmek için gerekli destek sistemleri gibi akıllı kentler için oldukça önemli olan teknolojilerin, yapay zeka ile desteklendiğinde oldukça önemli ilerlemeler katedilebileceği görülmektedir. Fakat yapay zeka ile karbon ayak izinin azaltılabileceği, yerel yönetimlerin enerji politikalarında süreklilik arz eden inovatif yöntemlerin geliştirilebileceği ve yapay zekanın mevcut enerji prosesleri ile entegre kullanılması gibi potansiyel yararlarının yanında yapay zekanın veri güvenliği, yapay zeka teknolojilerinin maliyeti, teknik altyapı sorunları gibi potansiyel sorunlar da içermektedir. Bu çerçevede yapay zeka teknolojileri ile akıllı kentlerde yenilenebilir enerji teknolojilerinin verimliliğini artırmak için önemli derecede bir potansiyel barındırmaktadır. Yerel yönetimlerin enerji politikaları tercihlerinde yapay zeka tarafından desteklenen yenilenebilir enerji proseslerinin tercih edilmesi, enerji verimliliği ve karbon emisyonlarının azaltılması açısından kritik önemdedir. Dolayısıyla dijital teknolojilerin tercih edilerek yapay zeka ile bütün bunların desteklenmesi dünyanın geleceği açısından önem arz

etmektedir. Bu gelişmeler özellikle içinde çevre sorunları konusunda oldukça olumlu sonuçlar elde edilebileceği ve tüm sorunlara yenilikçi çözümler üretilebileceği potansiyelini barındırmaktadır.

Bu çalışmada literatür taraması yöntemi ile hızla gelişmekte olan akıllı kentlerde yenilenebilir enerji sistemlerinin verimliliğini artırmak için yapay zeka teknolojisinin kullanımını araştırmak amaçlanmıştır. Burada yapay zekanın dönüştürücü etkisi üzerinde durularak enerji verimliliğine katkısı incelenecektir. Yenilenebilir enerji sistemlerinin çeşitlendirilmesi, üretilmesi, dağıtılması ve tüketilmesi ile depolama sorunlarının aşılmasının sağlanması, enerji verimliliğinin artırılması gibi konuların üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Kentler, Yenilenebilir Enerji, Yapay Zekâ, Enerji Verimliliği

RENEWABLE ENERGY SYSTEMS IN SMART CITIES: ARTIFICIAL INTELLIGENCE EFFECT

Abstract

While a large part of the energy produced in the world is consumed in cities, cities are also the source of the most important environmental problems. The world, which is going through a revolutionary process globally, is also struggling with vital environmental problems. In this context, studies are continuing to develop integrated systems that contain many features such as recycling more in cities, providing the least environmentally effective urban management, waste management, and ensuring efficiency in water and energy consumption. In this process, efforts are being made to create advanced cities called 'smart cities' by utilising digital technologies using smart systems such as sensors, data, Internet of Things (IoT), Internet of Everything (IoE). These cities aim to reduce energy consumption and carbon footprint. Renewable energy sources are critically important at this point. In addition, significant benefits can be achieved with technologies that keep environmental damage at acceptable limits such as estimating the amount of energy demanded with artificial intelligence, optimising energy production and consumption with smart grids, energy efficiency, developing energy storage methods, reducing carbon emission rates. In this study, it is aimed to investigate the use of artificial intelligence technology to increase the efficiency of renewable energy systems in rapidly developing smart cities through literature review method. Here, the transformative effect of artificial intelligence will be emphasised and its contribution to energy efficiency will be examined.

Keywords: Smart Cities, Renewable Energy, Artificial Intelligence, Energy Efficiency

TARIM KENTLERİNİ DİRENÇLİLİK BAĞLAMINDA YENİDEN DÜŞÜNMEK

Süleyman GÜNGÖR[1]

Genişletilmiş Özet

Kırsal kalkınma sorunu Türkiye'de onlarca yıldan beri siyasal programların bir parçası durumundadır. Bu kapsamda, Cumhuriyetin kurulmasından sonra planlı bir köy yapılanması için gayretler gösterilmiş ve özellikle mübadiller ve göçmenler için örnek köyler kurulmuştur. Köylerin sosyo-ekonomik gerçekliği ile bağlantılı olmakla birlikte belirli bir düzen getirme iddiasını içeren Köy Kanunu kabul edilmiştir. Bunun dışında Türkiye'de tarım ve toprak reformuna yönelik genellikle sonuç alınamayan çalışmalar yapılmıştır. Hatta toprak reformu konusu tek parti döneminin bitişine ve Demokrat Partinin kuruluşuna da siyasal gerekçe oluşturmuştur.

Türk siyasetinde köy kalkınması konusunda 1960'ların sonunda Milliyetçi Hareket Partisinin (MHP) tarım kentleri ile Bülent Ecevit'in Genel Başkanlığa gelişini takip eden dönemde Cumhuriyet Halk Partisinin (CHP) köykent önerileri dikkat çekmektedir. Bunların öncesinde kalkınma planlarına girmiş merkez köy kavramı vardır. Bu kavramın daha sonraki zamanlarda da tekrarlandığı görülmektedir.

Kırsal kalkınma konusu siyasal alanın ilgisini çekmiş, siyaset belgelerinde kendisine yer bulmuş ama sonuç alan bir uygulama hayata geçirilememiştir. Bu çalışmada sorunu ilk olarak bir siyasal program haline getiren MHP'nin ortaya koyduğu tarım kentleri modelinin değerlendirmesi yapılacaktır. Bu kapsamda benzer modeller de incelenerek geçmiş deneyimlerin ışığında tarım kentleri önerisinin uygulanabilirliği tartışılacaktır.

Tarım kentleri önerisi birden çok kırsal yerleşim biriminin bulunduğu bölgelerde coğrafi ve ekonomik şartlara göre belirlenecek ve en azından temel kamu hizmetlerinin düzenli ve yeterli olarak götürülebileceği merkezler oluşturma düşüncesine dayanmaktadır. Tarım kentleri, bir kırsal kalkınma modeli olduğu kadar bir üretim dönüşümü ve toplumsal reform olarak sunulmaktadır. Tarım kentlerinin hayata geçirilmesiyle kırsal yerleşim bölgelerinde sağlanacak sosyo-ekonomik gelişme sayesinde terörün etkin olduğu ve propagandasına malzeme yaptığı alanların daraltılması ve köyden şehirlere yönelen göçün ve düzensiz kentleşmenin önüne geçilmesi öngörüler arasındadır.

Tarım kentleri modelinin güncel şartlar ve sorunlar ışığında gözden geçirilerek yeniden kurgulanması imkânları incelenecektir. Bu bağlamda güncel sorunların başında küresel ısınma ve iklim değişikliği ele alınacaktır. Bu sorun hem tarımsal üretimi hem de yerleşim biçimini etkilemesi bakımından önemlidir. Tarımsal üretimin miktar ve nitelik bakımından sürekliliği, gıda temini ve güvenliği açısından küresel ölçekte yaşanan yeterli beslenme sorunuyla doğrudan bağlantılıdır. Ayrıca tarımsal

[1] Doç. Dr., Siyaset Bilimi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, drsgungor@gmail.com, Orcid: 0000-0002-6975-4930.

üretimin önemli bir girdisi olan su, kaynağından kullanımına kadar küresel ısınma sorunundan olumsuz yönde etkilenmektedir. Keza küresel ısınma ve iklim değişikliği, suyun yanlış kullanımı ve/veya kıtlığı tarımsal arazilerin niteliğini değiştirmektedir. Bu da ürün deseninde ve üretim alışkanlıklarında değişiklikleri zorunlu kılmaktadır. Tarımda yeni tekniklerin uygulanması ve bilgi teknolojileri kullanılarak otomasyon sistemlerinin oluşturulması, ürün çeşitliliğinin planlanması, kalite ve miktar olarak güvenli ürünlerin pazarlanması gibi faaliyetlerde köylüler uzman rehberliğine ihtiyaç duymaktadır.

Tarım kentlerinin küresel ısınmaya uyumlu bir üretim ve yerleşim biçimi olarak hayata geçirilmesi, köylünün eğitim, sağlık ve güvenlik hizmetlerine kolay erişimiyle birlikte kırsal yerleşim birimlerinde de kentsel yaşam konforunu sağlayabilir. Bu yerleşim alanlarında yapılaşma ve tarımsal üretimin yeniden düzenlemesiyle köyler küresel ısınma ve iklim değişikliğinin sonucunda yaşanması olası iklimsel afetlere ve depreme karşı dirençli alanlara dönüştürülebilir.

Köy yerleşimlerinin niteliğinin kent yapılarına benzemeye dönük pratikte gözlenen eğilim düşünüldüğünde tarım kentlerinin, donatıları bakımından “minyatür kent” olarak gerçekleşmesi olasılığı tartışılmalıdır. Kentsel alanlar için ortaya konulmuş olan dirençli kent yaklaşımının köylere uyarlanması, tarımsal üretimde yeniliklerin uygulamaya yansıtılması ve eğitim, sağlık ve ulaşım hizmeti türünden beklentilerin karşılanmasıyla tarım kentleri dirençlilik ile desteklenerek güncel bir öneri halinde kurgulabilir.

OECD'nin 2018 tarihli "Indicators for Resilient Cities" başlıklı çalışmasında dirençli kentlerin değerlendirilmesinde kullanılabilecek dört ana gösterge belirlemiştir: Ekonomik, sosyal, çevresel ve kurumsal dirençlilik. Bu göstergeler, kentlerin çeşitli şoklara karşı hazırlıklı olma, müdahale etme ve uyum sağlama kapasitelerini ölçmek amacıyla tasarlanmıştır.

1. Ekonomik Dirençlilik

   - Çeşitlendirilmiş Ekonomi: Kent ekonomisinin farklı sektörlere yayılması sağlanarak ekonomik şoklara karşı dayanıklılığı artırılabilir.
   - İstihdamın Sürdürülebilirliği: Kriz dönemlerinde istihdam düzeyinin korunması için alınacak önlemler ile ekonomik dirençliliği geliştirilebilir.
   - Finansal Kaynaklara Erişim: Ekonomik kriz döneminde alternatif finansal kaynakların varlığı, toparlanma sürecini hızlandırır.

2. Sosyal Dirençlilik

   - Toplumsal Kapsayıcılık: Kentteki toplumsal grupların, özellikle kırılgan kesimlerin, krizlere karşı korunması ve iyileşme sürecine katılımı sağlanmalıdır.

- Eğitim ve Farkındalık: Halkın riskler konusunda bilinçlendirilmesi ve eğitim programlarıyla risklere karşı desteklenmesi, toplumsal dayanıklılığı artırır.
- Sağlık Hizmetlerine Erişim: Kriz dönemlerinde sağlık hizmetlerinin kesintisiz ve yeterli olması, sosyal dirençliliğin önemli bir unsurudur.

3. Çevresel Dirençlilik

- Doğal Kaynak Yönetimi: Su, toprak ve biyolojik çeşitlilik gibi kaynakların sürdürülebilir ve krizlere dayanıklı biçimde yönetilmesi risklerin aşılması ve uyum sürecine katkı sağlayacak ve izlenmesi gereken bir göstergedir.
- Altyapı Dayanıklılığı: Su, enerji, ulaşım gibi temel altyapı sistemlerinin doğal afetlere ve iklim değişikliğine karşı dayanıklı olması önemlidir.
- İklim Değişikliğine Uyum: Kentlerin iklim değişikliğinin etkilerine karşı uyum sağlayabilme kapasitesi dirençliliğin bir gereği durumundadır.

4. Kurumsal ve Yönetişim Dirençliliği

- Yönetişim Kapasitesi: Kentten sorumlu merkezi ve yerel yönetimlerin krizlere karşı hazırlıklı olması, kurumların koordinasyon planlaması ve karar alma süreçlerinin esnekliği dirençlilik için bir gösterge olarak takip edilmelidir.
- Veri ve Teknoloji Kullanımı: Risklerin önceden tespiti ve kriz yönetimi için bilgi teknolojilerinin kullanılması ve karar alma süreçlerinin veri temelli geliştirilmesi gereklidir.
- Finansal Mekanizmalar: Kriz anlarında kaynak yaratabilmek için yönetimin bütçeyi yeniden yönlendirme kapasitesi (yetki ve yetenek olarak) ve sigortalılığın yaygınlaştırılmasıyla galiştirilecek finansal mekanizmalar krizin atlatılmasına yardım edecektir.

Bu göstergeler, kentlerin sadece fiziksel değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve yönetsel açılardan da bütüncül bir yapıya sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunlar, kentlerin karşılaşabileceği farklı türdeki risklere karşı hazırlıklı olma ve etkilenme düzeylerini değerlendirmek için izlenebilir, ölçülebilir ve iyileştirilebilir bir denetleme listesi olarak kullanılabilir.

Tarımsal üretim odaklı bir yerleşim tasarımı olan tarım kentlerinin dirençliliği yanı sıra zirai ve hayvansal üretim alanlarının, tekniklerinin ve yapılarının da dirençliliği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çerçevede, OECD tarafından tanımlanan dirençli kent kriterleri ve ülkenin gerçekleri göz önünde tutularak dirençli tarım kentleri için bir kontrol listesi oluşturulması mümkündür.

Böylece sosyal doku ve kültürel varlık korunurken, kırdan kente göçün önlenmesi, tarımsal üretimin güvenliğinin sağlanması ve köy yerleşimlerinin afetlere karşı dirençli kentsel donatıya kavuşturulması imkanları tartışılacaktır. Bu tartışmaya, hukuki durumu köy olmaktan çıkmış olsa da belediyeleri büyükşehir yapılan illerdeki kırsal yerleşimlerin durumu da bu tartışmanın içerisine katılacaktır.

Araştırma literatür taraması yoluyla gerçekleştirilecektir. Bu aşamada ülkemizdeki kırsal kalkınma hedefine yönelik tarım kentleri, köykentler ve merkez köyler önerileri incelenecek olup küresel ısınma ve iklim değişikliğinin yol açacağı afetlere dirençli kent yerleşimlerinin gerekleri tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Kalkınma, Tarım Kentleri, Dirençli Kent, Küresel Isınma, İklim Değişikliği

RETHINKING AGRICULTURAL TOWNS IN THE CONTEXT OF RESILIENCE

Abstract

Rural development has been a part of political programs in Turkey for decades. After the establishment of the Republic, various efforts were made towards rural settlement planning and agricultural reform. In this context, the agricultural towns model proposed by the Nationalist Movement Party (MHP) stands out as a notable approach for rural development. Agricultural towns are designed as settlements, based on geographical and economic conditions, where basic public services can be efficiently provided. The implementation of this model aims to foster socio-economic development in rural areas and prevent migration. Agricultural towns are presented as a form of social reform and production transformation. Global warming and climate change directly affect agricultural production and settlement patterns. In this regard, it is crucial to redesign agricultural towns as a climate-resilient production and settlement model. Agricultural towns can offer urban living comfort in rural settlements by ensuring easy access to education, health, and security services. Moreover, new techniques, information technologies, and automation systems should be used to ensure the security of agricultural production. Making agricultural towns resilient to disasters is also an important objective. The research will be conducted through a literature review to analyze agricultural towns and similar models in the context of rural development and to identify the requirements for disaster-resistant settlements in response to global warming and climate change.

Keywords: Rural Development, Agricultural Towns, Resilient City, Global Warming, Climate Change

KENTSEL GÜVENLİK VE KENTSEL DÖNÜŞÜM İLİŞKİSİNİN "FİKİRTEPE KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ" AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bahriye ESELER[1], Ömer Faruk GENÇKAYA[2]

Genişletilmiş Özet

Bir insan hakkı olarak güvenlik hakkı günümüzde kent kavramı ile beraber daha da önemli bir hal almıştır. Kentsel güvenlik kentlerin metropolleşmesiyle nüfusu hem sayıca artmış hem de heterojen bir hal almıştır. Bu da kentsel güvenliğin günümüzde daha da önemli olmasına neden olmaktadır (Taştekin, 2020: 47) Kentsel güvenlik, kentlerin ve kent sakinlerinin güvenliklerini arttırmaya yönelik uygulanacak politikaları içermektedir. En kapsamlı haliyle, kentlerin fiziksel yapılarını ve sosyal yapılarını değiştirerek suç oranlarını düşürmeyi amaçlamaktadır. Bu hem kent sakinlerinin kente karşı güvenini hem de kentsel huzuru arttırmaktadır. Bu anlamda bir kentin güvenli kent sayılabilmesi için yer ve zaman farketmeksizin bireyin kendini güvende ve huzurlu hissettiği kentler kastedilmektedir. Sağlıklı ve güvenli kent bağlamında sürdürülebilir önlemlerin alınması son derece önemlidir. Kentin güvenliğinin sağlanması kentin olumlu çıktılarını önemli ölçüde arttırmaktadır.

Kentsel güvenlik bağlamında, hem mekana ilişkin sosyal değişkenler hem de mekana ilişkin fiziksel değişimler önemli yer tutmaktadır. Sosyal anlamda yapılan birçok çalışmada sosyo-ekonomik açıdan düşük gelir gruplarının yaşadıkları kentsel alanlarda suçluluğun arttığı ortaya konulmuştur. Benzer şekilde yapılan çalışmalarda mekana ilişkin fiziksel koşulların ne kadar kötü olduğu, mekanın köhne, bakımsız, kirli olduğu kentsel güvenliği doğrudan etkilediği de görülmektedir.

Nitekim 1980'li yıllarda Wilson ve Kelling'in geliştirmiş oldukları "*Kırık Pencereler Teorisi"* de kente ilişkin fiziki mekanın kent güvenliği bağlamında ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Teori en genel manada eğer bir kentsel yerleşim biriminde "kırık pencereler" varsa burada yaşayanların zihninde kentsel denetimin olmadığı yönünde bir yargı oluşur. Denetimsizlik ön yargısı zamanla kentte yaşayan suça yatkın bireylerin daha rahat suça bulaşmasına neden olur ve zamanla diğer pencereler de kırılır. Teoriye göre denetimsizlik ve düzensizlik sonucunda hukukun yerine zorbalığın ve suçun alması yüksek olasılıktır. "*Kırık camlar teorisi, kontrolsüzlük, denetimsizlik, sahipsizlik, bakımsızlık ve ilgisizlik hissi uyandıran yerlerin suç üretebileceğini ve bu tür yerlere karşı önlemlerin alınması gerektiğini ortaya koymaktadır*" (Doğan ve Sevinç, 2011: 25).

Kent ve suç bağlantılarına bakıldığında, özellikle kentleşmeyi düzenli bir biçimde gerçekleştirememiş, gecekondu mahalleleri genellikle suç odaklı mahalleler olarak görülmektedir. Bu kapsamda ülkemizde gerçekleştirilen neredeyse tüm kent çalışmalarında 1990'lı yıllardan sonra

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Üsküdar Üniversitesi, SHMYO, Sosyal Güvenlik Programı, bahriye.eseler@uskudar.edu.tr, Orcid: 0000-0001-7728-4433.
[2] Prof. Dr., Medipol Üniversitesi, İTBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, omer.genckaya@medipol.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5505-3615.

hala varlığını sürdüren gecekondular "sakıncalı gecekondu" ya da "varoşlu" şeklinde anılmaktadır. Bu tanımların yapılmasının temel sebebi ise gecekondu mahallelerinde suç oranlarının yüksek olmasıyla ilişkilendirilmektedir.

1950'li yıllarda işçi ailelerinin yaşadığı yoksul fakat güvenli olan kentsel alanlar, 1990'lı yıllardan itibaren, yasa dışı yollardan para kazanan, genelde yoksul, eğitimsiz ve aynı zamanda sosyal kontrolden uzak mahalleleri temsil etmeye başlamıştır (Gürbüz, 2015:9). Tüm bu sebeplerle kentsel güvenliğin sağlanabilmesi için soylulaştırma ve kentsel dönüşüm kavramları önem kazanmıştır. Çalışmanın sahasını oluşturan Fikirtepe Mahallesi'de kentsel dönüşüm ve soylulaştırma projelerine konu olmuş, hatta en büyük kentsel dönüşüm projelerinden birini temsil etmektedir (Tarakcı ve Türk, 2020:2604).

Fikirtepe, İstanbul'un Anadolu yakasında Kadıköy ilçesi sınırlarında yer alan bir mahalledir. Diğer gecekondu mahalleleri gibi 1950'li yıllarda, işçi mahallesi olarak kurulmuş, 1965 yılına gelindiğinde önemli bir nüfusa sahip, tek katlı bahçeli yapılardan oluşan yerleşim yeri haline gelmiştir. Fikirtepe mahallesi merkeze çok yakın olması, Anadolu yakasının ilk işçi mahallesi olması ve mahalle kültürünün yaşandığı ender ilçelerden birini temsil etmesi bakımından önemli bir mahalledir. Yaklaşık 15 yıl gibi kısa bir sürede mahallenin nüfusu hızla artmış bu da çok katlı derme çatma yapıların oluşmasına neden olmuştur (Özkul ve Aydın, 2019: 83).

Mahalle sosyal yapı itibariyle son derece güvenli olmasına rağmen fiziki şartlar itibariyle güvenli bulunmuyordu. Özellikle 1999 Marmara Depremi sonrası, depreme dayanıksızlığı sebebiyle gündeme gelmiş, kentsel dönüşüm elzem olarak görülmüştür. Fikirtepe mahallesi kentsel dönüşüm öncesinde suç odaklı mahalle olarak görülmesi de Fikirtepe kentsel dönüşüm projesini hızlandıran bir proje olmuştur.

Bu çalışmada Fikirtepe kentsel dönüşüm projesine ilişkin, kentsel güvenlik ve kentsel dönüşüm arasındaki ilişki araştırılmıştır. Yapılan çalışmada önce yazın çalışması yapılmış ardından mahalleli ile derinlemesine görüşme mülakat gerçekleştirilmiştir. Görüşmeciler kentsel dönüşüm öncesi-sırası ve sonrasında mahallede yaşayan vatandaşlar arasından rassal olarak seçilmiştir.

Fikirtepe'de gerçekleştirilen görüşmelerin en önemli şikayet noktası güvenlik problemi olmuştur. Bu kapsamda bölgede yaşayanların bir kısmı kentsel dönüşüm öncesi suç odaklı mahalleler olduğunu savunurken, çok büyük bir kısmı ise kentsel dönüşümde yaşanan süreç içerisinde kentsel güvenlik sorunlarının oluştuğunu belirtmektedirler. Kentsel dönüşümün kentsel güvenlik noktasında olumlu değil olumsuz etkileri olduğunu savunmuştur.

Park ve Burgess'in Chiago kenti hakkında gerçekleştirmiş olduğu çalışmalarında, kent yoksullarının yaşadıkları gettoların, özellikle çöküntü alanları, eski evlerin olduğu bölgeler olduğunu belirtmektedir. Gettoların yanında da kentin işçi mahallesi olan ve kentsel suçun daha az olduğu ve

sosyal kontrolün daha yüksek olduğu işçi mahalleleri vardır. "Burada suç oranları azalır ve sosyol kontrolün de etkisiyle suç mahalle dışına yönelir" şeklinde yorumlamıştırlar.

Fikirtepe mahallesinde de buna benzer durum olduğu görüşmeciler tarafından ifade edilmektedir. Nitekim görüşmecilerden biri buna benzer durumu "*Herkes birbirini kollardı… Birinin başına bişey gelse herkes sorumluluk üstlenir herkes üzülürdü… Kendi başına gelmiş gibi sorunu sahiplenirdi. Suça bu sayede bulaşılmazdı."* Bir başka katılımcı*:" Eski Fikirtepe dendiğinde komşuluk, kardeşlik ve güven gelirdi aklımıza şimdi eser yok"* şeklinde ifade edilmiştir.

Fikirtepe mahallesi, mahalle dışındakiler tarafından suç odaklı mahalle olarak görülmesine ragmen, kentsel dönüşüm öncesi mahalle baskısı denilebilecek düzeyde sosyal kontrol olduğu katılımcıların tamamı tarafından belirtilmektedir. Bu da kentsel dönüşümün kentsel güvenlik etkisi üzerinde yeniden düşünmeye teşvik etmektedir. Nitekim kent ve suç araştırması yapan birçok çalışmada sosyal kontrolün ne kadar fazlaysa suça bulaşma oranlarının da o kadar azalacağı ortaya konulmaktadır (Güçlü, 2009: 207) Öz olarak bu çalışmada kentsel dönüşümün kentsel güvenlik üzerindeki etkilerine Fikirtepe mahallesi özelinde değinilmiş, çalışma saha çalışmaları ile güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüşüm, Kentsel Güvenlik, Fikirtepe Mahallesi, Suç, Kent

EVALUATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN URBAN SECURITY AND URBAN TRANSFORMATION IN TERMS OF "FİKİRTEPE URBAN TRANSFORMATION PROJECT"

Abstract

The right to security as a human right has become even more important today with the concept of the city. Urban security has become both more numerous and heterogeneous with the metropolitanization of cities. This makes urban security even more important today. In the context of urban security, both social variables related to space and physical changes related to space have an important place. Many social studies have shown that criminality increases in urban areas where socio-economically low-income groups live. As a matter of fact, the "Broken Windows Theory" developed by Wilson and Kelling in the 1980s reveals how important the physical space of the city is in the context of urban security. In the most general sense of the theory, if there are "broken windows" in an urban settlement, a judgment is formed in the minds of those living there that there is no urban control. Bu kapsamda gecekondu mahallesiyken kentsel dönüşüme girmiş Fikirtepe mahallesini kentsel dönüşüm açısından incelemek önemli görülmüştür. Although Fikirtepe neighborhood is seen as a crime-oriented neighborhood by those outside the neighborhood, all of the participants stated that there was a level of social control that could be called neighborhood pressure before urban transformation. This encourages us to rethink the impact of urban transformation on urban security. As a matter of fact, many studies on urban and crime research have shown that the greater the social control, the lower the rate of involvement in crime. In this study, the effects of urban transformation on urban security are addressed in the specific case of Fikirtepe neighborhood, and the study is strengthened with field studies.

Keywords: Urban Transformation, Urban Security, Fikirtepe Neighborhood, Crime, Urban

Kaynakça

Doğan, H. İ. ve Sevinç, B. (2011). Suç teorileri ve şehir güvenliği: Bitlis iliyle ilgili genel bir değerlendirme. *Polis Bilimleri Dergisi*, *13*(4), 27-54.

Gürbüz, D. (2015). Türkiye'de kentleşme sürecinde çöküntü ve suç ilişkisi: hacıbayram mahallesi örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 47, 1-15.

Özkul, O. ve Aydın T. (2019). Kent ve mahalle kültürü arasındaki Fikirtepe. *Kent Akademisi Dergisi*, *12*(36), 82-103.

Tarakçı S. ve Şence Türk, Ş. (2020). Türkiye'de kentsel yenileme projelerinde artan değerin kazanımında plan notunun kullanım: Fikirtepe örneği. *İdeal Kent Dergisi*, *31*(11), 2602-2133

TÜRKİYE'DE MUHALEFETİN DIŞ TİCARET POLİTİKALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Umut Turgut YILDIRIM[1], Emre ÖZSALMAN[2]

Genişletilmiş Özet

Dış ticaret, bir ülkenin ekonomik büyümesi, kalkınması ve refah seviyesinin yükseltilmesi açısından hayati öneme sahip alanlardandır. Küreselleşme sonrası dünyada, ülkeler arası ticari ilişkiler her geçen gün daha da karmaşıklaşmakta ve rekabet yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye gibi gelişmekte olan ve dışa açık bir ekonomiye sahip ülkeler için, doğru ve etkili dış ticaret politikalarının belirlenmesi ve uygulanması büyük bir önem taşımaktadır. Doğru ve yerinde politikalar, ihracatın artırılması, ithalatın optimize edilmesi, dış ticaret açığının azaltılması, doğrudan yabancı yatırımların çekilmesi ve uluslararası rekabet gücünün artırılması gibi konularda belirleyici rol oynamaktadır. Türkiye ekonomisi, yapısal sorunların da etkisiyle, yüksek dış ticaret açığı, cari açık, yüksek katma değerli ürün ihracatının yetersizliği, ihracat pazarlarının çeşitlendirilememesi, dalgalı kur hareketleri ve küresel ekonomik belirsizlikler gibi bir dizi sorunla karşı karşıyadır. Bu sorunların çözümü, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınma hedeflerine ulaşılabilmesi için elzemdir.

Bu çalışma, Türkiye'de muhalefet partilerinin dış ticaret politikalarını incelemeyi ve bu politikaların mevcut iktidarın politikalarıyla karşılaştırmalı bir analizini yapmayı amaçlamaktadır. Çalışma, 2023 yılında gerçekleştirilen genel seçimleri sonrasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) grubu olan muhalefet partilerinin dış ticaret konusundaki yaklaşımlarını, vaatlerini ve çözüm önerilerini kapsamlı bir şekilde ele alacaktır. Çalışmanın temel sorunsalı, Türkiye'nin mevcut dış ticaret sorunlarının çözümünde muhalefet partilerinin ne tür politikalar önerdiği ve bu politikaların iktidar partisinin politikalarından ne ölçüde ayrıştığıdır. Ayrıca, muhalefet partilerinin öngördüğü dış ticaret politikalarının, Türkiye ekonomisinin karşı karşıya olduğu sorunlara ne derece çözüm sunabileceği ve bu politikaların uygulanabilirliği de araştırılacaktır. Araştırma sorusu ise şu şekildedir: "2023 genel seçimlerine katılan Türkiye'deki muhalefet partilerinin dış ticaret politikaları, iktidar partisinin politikalarından nasıl ayrışmaktadır ve bu politikaların Türkiye'nin dış ticaret sorunlarının çözümüne ve ekonomisine potansiyel etkileri nelerdir?" Çalışmanın temel amacı, Türkiye'deki muhalefet partilerinin dış ticaret politikalarını derinlemesine analiz etmek ve bu politikaların Türkiye'nin dış ticaretine ve genel ekonomik performansına olası etkilerini değerlendirmektir. Çalışma, muhalefetin dış ticaret vizyonunu, stratejilerini ve politika önerilerini ortaya koyarken, aynı zamanda bu politikaların uygulanabilirliği ve etkinliği konusunda da bir perspektif sunmayı hedeflemektedir. Ek

[1] Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, umutturgut.yildirim@inonu.edu.tr , Orcid: 0000-0003-2676-7157.
[2] Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik, emre.ozsalman@inonu.edu.tr , Orcid: 0000-0003-3620-1122.

olarak, muhalefetin ve iktidarın dış ticaret politikaları karşılaştırılarak, politika yapıcılara ve kamuoyuna bu konudaki farklı yaklaşımlar hakkında kapsamlı bir bakış açısı sunulması amaçlanmaktadır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri benimsenecektir. Veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılacaktır. Bu kapsamda, incelenecek olan muhalefet partilerinin ve iktidar partisinin resmi internet siteleri, parti programları, seçim beyannameleri, TBMM tutanakları, parti liderlerinin ve sözcülerinin konuyla ilgili konuşma metinleri, raporlar, akademik makaleler ve ilgili diğer yazılı ve görsel materyaller detaylı bir şekilde incelenecektir. Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle analiz edilerek, partilerin dış ticaret politikalarına ilişkin ortak temalar, farklılıklar ve eğilimler belirlenecektir. Meclis grubu kurma kriteri, partilerin belirli bir organizasyon ve kurumsallaşma düzeyine sahip olduğunu ve politikalarının daha oturmuş ve uygulanabilir olduğunu gösterdiği için tercih edilmiştir.

Giriş bölümünde, çalışmanın konusu, amacı, önemi, sorunsalı, yöntemi ve kapsamı detaylı bir şekilde açıklanacaktır. İkinci bölümde, Türkiye'nin dış ticaret yapısı ve karşı karşıya olduğu temel sorunlar ele alınacaktır. Bu bölümde, dış ticaret açığı, cari açık, ihracatın ve ithalatın yapısı, başlıca ticaret ortakları ve Türkiye'nin uluslararası ticaret anlaşmaları gibi konulara yer verilecektir. Üçüncü bölümde, her bir muhalefet partisinin dış ticaret politikası ayrı alt başlıklar altında detaylı bir şekilde incelenecektir. Bu inceleme, partilerin parti programları, seçim beyannameleri, liderlerinin ve sözcülerinin konuyla ilgili açıklamaları ve diğer ilgili dokümanlar temel alınarak yapılacaktır. Her bir parti için, dış ticarete bakış açıları, benimsedikleri dış ticaret stratejileri (serbest ticaret, korumacılık, stratejik ticaret politikaları, vb.), öne çıkardıkları sektörler, hedef pazarlar, gümrük birliği konusundaki tutumları ele alınacaktır. Her bir partinin dış ticaret politikaları detaylı bir şekilde incelenerek, şu hususlar ele alınacaktır: Dış Ticaret Vizyonu başlığı altında, partilerin genel dış ticaret vizyonları ve stratejileri analiz edilecek, serbest ticaret, korumacılık veya alternatif yaklaşımlar konusundaki eğilimleri değerlendirilecektir. İhracat Politikaları kapsamında, ihracatı artırmaya yönelik önerilen politikalar, öncelik verilen sektörler ve ihracat pazarlarının çeşitlendirilmesine ilişkin planlar irdelenecektir. İthalat Politikaları başlığı altında, ithalatın yapısı, yönetimi ve belirli ürün gruplarına yönelik müdahale önerileri incelenecektir. Dış Ticaret Dengesi hususunda, partilerin dış ticaret ve cari açığı azaltmaya yönelik çözüm önerileri analiz edilecektir. Gümrük Birliği başlığı altında, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'nin güncellenmesi konusundaki tutumları değerlendirilecektir. Uluslararası Anlaşmalar kapsamında, partilerin diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla ticari ilişkilere yaklaşımları ele alınacaktır. Son olarak, Yabancı Yatırımlar başlığı altında, doğrudan yabancı yatırımları çekmek için önerilen politikalar incelenecektir. Bu kapsamlı analiz, partilerin dış ticaret politikalarının güçlü ve zayıf yönlerini, benzerlik ve

farklılıklarını ortaya koyarak, Türkiye'nin dış ticaret alanındaki mevcut ve gelecekteki olası politikalarına ışık tutacaktır.

Dördüncü bölümde ise, muhalefet partilerinin dış ticaret politikalarının karşılaştırmalı bir analizi yapılacak ve bu politikaların iktidar partisinin politikalarıyla benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulacaktır. Ayrıca, muhalefet partilerinin politikalarının güçlü ve zayıf yönleri ile Türkiye'nin dış ticaretine ve ekonomisine olası etkileri de bu bölümde değerlendirilecektir. Beşinci bölüm olan tartışma bölümünde ise, muhalefet partilerinin dış ticaret politikalarının uygulanabilirliği ve etkinliği tartışılacak, bu politikaların Türkiye'nin dış ticaret sorunlarının çözümüne ne derece katkı sağlayabileceği irdelenecektir. Sonuç bölümünde ise, çalışmanın bulguları özetlenecek, araştırmanın temel sorusuna yanıt verilecek ve gelecekte bu alanda yapılabilecek araştırmalar için önerilerde bulunulacaktır. Bu çalışmanın, Türkiye'deki muhalefet partilerinin dış ticaret politikalarına ilişkin kapsamlı ve karşılaştırmalı bir analiz sunarak, bu alandaki mevcut literatüre önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dış ticaret politikası, Siyasi partiler, Muhalefet, Türkiye

AN ANALYSIS OF THE OPPOSITION'S FOREIGN TRADE POLICIES IN TÜRKİYE

Abstract

This study examines the foreign trade policies of opposition parties in Türkiye, offering a comparative analysis with the policies of the ruling party. The study focuses on the post-2023 general election period, analyzing the approaches, promises, and policy proposals of opposition parties represented in the Turkish Grand National Assembly (TBMM). The primary question is: How do the foreign trade policies of Türkiye's opposition parties differ from those of the ruling party, and what are the potential impacts of these policies on Türkiye's foreign trade challenges and economic performance? The study aims to provide a comprehensive evaluation of the opposition's foreign trade vision, strategies, and policy recommendations, while also assessing their feasibility and effectiveness. The study adopts qualitative methods, utilizing document analysis as the primary data collection technique. Official party websites, election manifestos, parliamentary records, speeches by party leaders, reports, and academic articles are examined to identify common themes, differences, and trends in the parties' foreign trade policies. The study is structured into five main sections: an introduction outlining the study's purpose, significance, and methodology; an analysis of Türkiye's foreign trade structure and challenges; a detailed examination of each opposition party's foreign trade policies; a comparative analysis of opposition and ruling party policies; and a discussion of findings. The findings aim to contribute to the existing literature by providing a nuanced understanding of the opposition's foreign trade strategies and their implications for Türkiye's economic performance and highlighting the divergent approaches to addressing Türkiye's foreign trade deficits, current account imbalances, and the need for sustainable economic growth.

Keywords: Foreign trade policy, Political parties, Opposition, Türkiye

KENT HAKKI BAĞLAMINDA ÜNİVERSİTE VE KENT İLİŞKİSİ: BATMAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Muzaffer BİMAY[1]

Genişletilmiş Özet

Günümüzde kentler, üretim ve tüketim faaliyetlerinin yoğunlaştığı mekânlar haline gelerek nüfus için çekici unsurlar taşımaya devam etmekte ve yoğun bir kentleşme süreciyle karşı karşıya kalmaktadır. Dünya nüfusunun 1 milyara ulaşması yüz binlerce yıl sürmesine rağmen sanayileşmeyle birlikte artan kentleşme ve hızlanan göçün yanı sıra doğurganlık oranlarının artması ve refah düzeyinde sağlanan iyileşmelerin etkisiyle son iki yüz yılda 8 milyara ulaşmıştır. Önümüzdeki yıllarda 10 milyarı aşacağı beklenen dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamakta ve bu oran giderek artmaktadır. Türkiye'de ise 1950'lerden itibaren sanayileşen ve gelişen kentlere yönelik iç göçlerdeki artış nedeniyle kentleşme süreci hızlanmış ve günümüzde özellikle "bütünşehir" uygulamasıyla artarak devam etmiştir. Kentlere yönelen nüfusun yoğunlaşması nedeniyle zamanla kentlerde birçok sorun ortaya çıkmış ve başta ekonomik kalkınma olmak üzere istihdam, gelir dağılım ve sosyal kurumlar önemli ölçüde etkilenmiştir. Bundan dolayı günümüzde, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentlere her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmuştur. Dünyada ve Türkiye'deki süreç bu şekilde ilerlerken kentlerde kent hakları bağlamında son elli yılda önemli tartışmalar ortaya çıkmıştır. Özellikle kentlilerin iyi bir yaşam kalitesine sahip olup olmadığı, kentin karar mekanizmalarına katılıp katılmadığı noktasında tüm kent paydaşlarının içinde yer aldığı ve birlikte yönetimi esas alan dirençli bir "kent yönetişimi"nin sağlanıp sağlanmadığı konusu önemli tartışmaların odak noktası haline gelmiştir.

Türkiye'de kentleşme süreci, son yüzyılda yaşanan sanayileşme hamleleriyle kırdan kente yaşanan göçlerin yarattığı sorun alanları nedeniyle hızlı ve çarpık bir şekilde gerçekleşmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan kentleşme süreçlerini andıran bu durum plansız bir büyümeye sebep olmuş ve kentte yaşayan sakinlerin yaşam kalitelerini olumsuz etkilemiştir. Özellikle neoliberal politikaların hakim olduğu kentlerde yapılan planlamaların ranta kurban edilmesi ve kente en çok hizmet eden insanların kentin yönetiminden uzak tutulması kent hakkının ihlal edilmesine yol açmıştır. Oligarşik bir kesimin hegemonyası altında bulunan kent yönetiminde kentliler dışlanması, kent haklarının ihlal edilmesi ve örgütlü olmayan yerel halkın haklarını kullanma konusunda cılız kalması Türkiye'nin birçok kentinde nispeten kendini göstermiştir. Benzer durum, 2011 yılından itibaren Suriye iç savaşı nedeniyle dört milyondan fazla Suriyelinin Türkiye'ye göç etmesinden sonra yaşanmıştır. Özellikle bu göçlerin uzun süreye yayılacağının hesap edilememesi ve geç başlayan entegrasyon sürecinin

[1] Doç. Dr. Batman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, muzafferbimay@gmail.com, Orcid: 0000-0002-6742-2852.

olumsuz sonuçları Türkiye'nin hemen hemen tüm kentlerine dağılan göçmenlerin kentlerin fiziksel, çevresel ve sosyo-ekonomik yapılarının değişmesine yol açtığı görülmüştür. Bu durum, kentlilerin yaşam kalitesini etkilemekle kalmamış aynı zamanda yerel demokrasinin işlerliğini ortadan kaldırmış ve kentin sürdürülebilirliğini engellemiştir. Öyle ki kentte hakları korunması gereken en önemli gruplarından biri olan çocuklar, kadınlar, engelliler, göçmenler ve üniversite öğrencileri vb. gruplar kentin en mağdur bireyleri haline gelmiştir.

Öte yandan Ak Parti iktidarının ilk dönemlerinde başlatılan reform sürecinin etkisiyle kentlerde sosyal ve ekonomik açıdan geri kalmışlığa çözüm olacağı, sosyoekonomik eşitsizlikleri gidereceği ve kentsel/bölgesel canlanmaya yol açacağı düşüncesiyle Türkiye'deki 81 ilde üniversiteler kurulmuştur. Esasında üniversiteler eğitim ve araştırma misyonuyla hareket etmektedirler. Bununla birlikte üniversiteler, kendi kapasitelerinin yanı sıra içinde bulundukları kentlerin büyüklüğü, nüfusu ve diğer işlevlerine göre farklı etkiler bırakabilmektedir. Benzer şekilde öğrencilerin kentin imkânlarından faydalanarak sosyo-kültürel yaşam kalitelerini geliştirebilmektedir. Ayrıca kent kimliği, kentsel aidiyet ve mekân kullanımı açısından üniversite öğrencileri kent haklarından yararlanabilmektedir. Bu nedenle üniversitelerin sosyal ve ekonomik açıdan geri kalmış kentlerde kurulmasının kentsel gelişmeye ve hareketliliğe yol açacağı düşüncesi genel bir kanı haline gelmiştir. Ancak Türkiye'nin her ilinde kurulan üniversitelerin kente olan katkıları aynı olmamış, bilakis üniversite öğrencilerinin kentsel haklardan eşitsiz bir şekilde yararlanmasının fırsat eşitliği açısından olumsuz sonuçları olmuştur.

İşte bu çalışmanın amacı 2007 yılında kurulan ve yukarıda ifade edilen hedefleri yerine getirmesi beklenen Batman Üniversitesi'nin varlık nedeni olan öğrencilerin kent haklarını ne ölçüde kullanabildikleri ortaya koyabilmektir. Hemen her kentte üniversitelerin açılması kentlerin gelişmesine ve canlanmasına yol açtığı kabul edilse bile, Batman kenti özelinde kurulan üniversitenin bir taraftan kampüs imkânları ve öğrencilerin gelir durumları, diğer taraftan öğrencilerin kentin yönetim faaliyetlerine katılma, ulaşım, barınma ve sosyo-kültürel aktivitelere engelsiz ve ücretsiz ulaşabilme konusunda yeterli imkânlara sahip olamadığı gibi kentin gelişmesine de beklenen katkıyı sağlayamamıştır. Dolayısıyla Batman Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin kente hareket getirme ve kenti canlandırma konusunda olumlu etkileri olurken, kent haklarının kullanılması konusunda ise aynı paralelde bir gelişmeden söz edilememektedir. Buradan hareketle yapılan bu çalışmada Batman Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin kent hakkı uygulamalarına katılımını Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda yer alan 20 ilke ve 5393 sayılı Belediye Kanunun 13. Maddesinde yer alan "hemşehrilik" unsurları çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Batman Üniversitesi öğrencilerinin kent haklarını kullanıp kullanmadığı, şayet kullanılıyorsa bu hakların nasıl ve ne şekilde kullanıldığı, bu hakları elde etmek için hangi

faaliyetlerde bulunulduğu sorgulanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin kent hakkından yararlanması için merkezi ve yerel yönetimlerin rolü de irdelenmektedir.

Akademik yazında üniversitelerin, özellikle ekonomik anlamda kentlere olan etkilerini ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada öğrenci odak noktası olarak seçilmiş ve kent hakkı uygulamalarından öğrencilerin ne derece istifade ettiği tartışılmıştır. Bu amaçla yapılan literatür taramasından sonra öğrencilerin kentli haklarına yönelik farkındalık ve duyarlılıkları anket uygulanarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede yöntem olarak betimsel tarama modeli kullanılmış ve Batman Üniversitesi'nde yer alan 11 fakülte, 1 enstitü, 1 yüksekokul ve 7 meslek yüksekokulunda okuyan 15.551 öğrenci arasından kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle toplamda 400 öğrenciyle anket yapılmıştır. Sonuç olarak kentte yaşayanların kenti kendi ihtiyaçları doğrultusunda değiştirme hakkı olarak kent hakkının hayata geçirilmesi için öğrenci, memur, asker fark etmeksizin hemen her kesimden kentlinin ayrı ayrı kentsel yönetim faaliyetlerine katılma mücadelesi gerekmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin kentin yönetim faaliyetlerine katılarak kent hakkını gerçekleştirilmesi kentin kalkınmasında ve geleceğinde diğer tüm kesimlerden daha fazla etki yaratacağı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kent Hakkı, Batman, Batman Üniversitesi

UNIVERSITY AND CITY RELATIONSHIP IN THE CONTEXT OF THE RIGHT TO THE CITY: THE EXAMPLE OF BATMAN UNIVERSITY

Abstract

The urbanization process in Turkey has been rapid and distorted due to the problem areas created by the migration from rural to urban areas with the industrialization moves in the last century. This situation, which resembles the urbanization processes experienced in developing countries, has caused unplanned growth and negatively affected the quality of life of city residents. Children, women, the disabled, immigrants, university students, etc., who are among the most important groups whose rights need to be protected in the city, have become the individuals most deprived of their urban rights. Based on this, the aim of this study is to reveal to what extent the students of Batman University, which was founded in 2007 and is expected to provide a solution to social and economic backwardness, eliminate socioeconomic inequalities and lead to urban/regional revitalization, are able to exercise their right to the city. In this study, the participation of students studying at Batman University in the right to the city practices was evaluated within the framework of the 20 principles in the European Urban Charter, the European Declaration of Urban Rights and the "citizenship" elements in Article 13 of the Municipality Law No. 5393. As a method, the Descriptive Scanning Model from Quantitative Research Methods was used. In the selection of the sample, the Easily Accessible Sampling method was used.

Keywords: Urban, Right to the City, Batman, Batman University

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İSTİHDAM SORUNU VE GENÇ İŞSİZLİĞE BAKIŞ AÇILARININ İNCELENMESİ

Bahriye ESELER[1], A. Baran DURAL[2]

Genişletilmiş Özet

Eski dönemlerde, herhangi bir beceriye sahip olmayan, kendisini geliştirecek en basit ölçüde bile eğitim almamış veya sosyal uyumsuzluk göstermeleri nedeniyle, diğerleriyle uyumlu çalışma temposu yakalayamamış kişililerin, karşılaştığı genel durum olarak adlandırılan işsizlik kavramının; bugünkü tanımına ulaşması için Sanayi Devrimi'nin kazanımlarına erişilmesi gerekecektir. Sanayi Devriminden önce işsizlik ülkelerin gündeminde işsiz kalabilecek kadar değersiz sayılan kişilere duyulan bir acımayı ifade ederken, günümüzde işsizlik, kamu politikalarının başat konularından biri halini almıştır. İşsizlik hem bireysel hem de kamusal anlamda ekonomik kayıplarla ilişkilendirilmektedir. Ancak işsizlik günümüzde sadece ekonomik bir sorun olarak değerlendirilmemektedir.

Ekonominin yanında bireysel ve toplumsal sorunların, sosyal kırılganlığın (social fragility) temel nedenleri arasında sayılmaya başlanmıştır. Günümüzde işsizlik kavramını açımlayan en kapsamlı tanım İLO'nunkidir. Bu tanıma göre kişiyi işsiz olarak nitelendirebilmek için üç unsurun yanyana gelmesi lazımdır. Bunlardan ilki kişinin talepkarlığı yani çalışmak üzere bir arayışında olmasıdır. Diğer iki unsursa, söz konusu kişinin çalışmaya elverişli bir durumda bulunmasıdır. Her iki özelliğe sahip olduğu halde, bir iş bulamayıp açıkta kalmaksa çemberi tanımlayan üçüncü dairedir (Bayraktar İncekara, 2013: 16).

İşsizlik kendi başına önemli bir sorunken, özellikle belirli yaş gruplarında işsizliğin yaşanması daha büyük problemlere yol açmıştır. Bu durumun temel nedeni, insan hayatında hem olumlu, hem de olumsuz anlamda sapmaların yaşandığı genç yaşlarda, işsizliğin giderek yaygınlaşması, artmasıdır. Hatta bunun için genel işsizlikten farklı olarak, "genç işsizliği" diye yeni bir kavram türetilmiştir. Genç işsizlik en genel itibariyle, 15-24 yaş aralığını kapsamaktadır. Bu yaşlar, aslında eğitimini tamamlayan gençlerin, yetişkinliğe ve çalışma hayatına başlama yaşını kapsamaktadır. Gerek Birleşmiş Milletler, (BM) gerek Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) gerekse ülkemizde yapılan çalışmalarda Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), genç işsizlik çalışmalarında, bu yaş aralığını dikkate almaktadır. Tanımsal açıdan bakıldığında genç işsizlik "Çalışma isteği, gereksinimi ve gücüne sahip olup, cari ücret düzeyinde kanunlarca belirlenmiş saatler içerisinde iş arayıp bulamamış ve iş

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, Orcid: 0000-0001-7728-4433.
[2] Prof. Dr., Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Orcid: 0000-0003-2126-3419.

bulamaması nedeniyle kendi istek ve arzusu dışında işsiz kalmış, 15- 24 yaş aralığında bulunan kişiler" şeklinde tanımlanmaktadır (Murat- Şahin, 2011: 43).

Özellikle 1970'li yıllarda başlayan genç işsizlik sorunu, hem ülkemiz açısından hem de dünyada önemli gündem konusu halini almıştır. Bu sebeple işsizlikle mücadele noktasında genç işsizliğinin sağlıklı şekilde çözümlenebilmesine yönelik olarak, çeşitli kamu politikaları oluşturulmaktadır. Hem hükümet programlarında hem de yerel yönetim programlarında bu konuya yer verilmektedir.

İş gücü piyasalarında gençlerin istihdam edilmesi birçok sosyal sorunun da önüne geçilmesini sağlamaktadır. Emek arzını ve emek talebini denkleştirecek politikaların güdülmesi, genç işsizliğinin önüne geçecek, temel unsurlardan birini teşkil etmektedir. Aynı zamanda çağın teknolojilerine hakim olan dinamik iş gücünün iyi yönlendirilmesi halinde işgücü piyasalarına son derece önemli katkıları olacağı da açıktır. Genç nüfus kontrollü olarak iş gücü piyasalarına yönlendirildiğinde, ülkeler için önemli bir itici güç olarak görülmektedir. Benzer şekilde genç nüfusun, yapıcı şekilde istihdam politikalarına yönlendirilmemesinin de, ülkeler açısından toplumsal kaos noktasında, önemli olumsuzlukları beraberinde getireceği de açıktır. "Sosyal kırılganlık", "sosyal entropi", oluşacak kaos noktalarına iki örnek oluşturmaktadır.

"Sosyal kırılganlık" özellikle Türkiye gibi etnik, dinsel, cinsel anlamda belli bir bütünlüğe oturmamış, toplumsal anominin kimi zaman çok üst düzeye yükseldiği anlarda, ikiye bölünmüş siyasal- toplumsal yapının da etkisiyle, ülkelerin ciddi bir karışıklık evresine düşebilmesidir. Aynı zamanda kavram, düşük ulusal bütünleşme düzeyi gösteren ülkelerde, gözlenen uzlaşısızlık noktalarının hızla büyümesini anlatmaktadır. Özellikle de Mümtaz Turhan'ın yıllar öncesinden dile getirdiği gibi, her ne kadar aksi gibi görünse de, ülkemizde ulusu birbirine bağlayan milliyetçilik bağı hayli şüpheli (müphem), inandırıcılıktan uzaktır (zayıf). Zayıf toplumsal bağlar, kırıma noktalarında, ulusal savrulmaları beraberinde getirmektedir. Sosyal entropi süreci de, bununla ilgilidir. Aslı itibarıyla fiziğe ait bir terim olan entropi, sosyal alana uyarlandığında, sosyal enerjinin yanlış hareketlendirilmesi, demokratik tepki verme yollarının atlanarak, krizlerin ciddi ve ülkeyi karıştıran toplumsal yarılmalara bürünmesi hadisesidir. Sivas Olayları, yakın zamanda gerçekleşen Kayseri Olayları gibi toplumsal yaşanmışlıklar, bu hususta asla unutulmamalıdır.

İstatistiki verilere göre 29011 yılında yüzde 18.4 olan Türkiye'deki genç işsiz oranı, OECD rakamlarına göre 2024 yılı itibarıyla yüzde 3.1e dayanmıştır. OECD ve TED'in ortak hazırladıkları rapor bulguları doğrultusunda, Türkiye, OECD ülkeleri genelinde açık ara farkla önde gidiyor. (Genç Zafer, 2024) Genç işsizliğin en ciddi sonuçlarından biri, eğitim kurumlarına duyulan güveni sarsmasıdır. Geçmiş dönemlerde bir yükseköğretim kurumlarından birisine kapağı atan bireyler, hayattan bir şekilde "yırtmış" sayılırlardı. Ne var ki, gelinen noktada genç işsizlerin öneli bölümünün, ülkenin hatırı sayılır yükseköğretim kurumlarını bitirenlerin bile, uzun yıllar kendilerine uygun iş bulamamaları nedeniyle, çoğu gencin üniversiteye sırt çevirerek okul hayatını noktaladıkları

gözlenmektedir. Ülkede 9 aydan 1.5 yıla dek iş bulamayan gençler, eğitim hayatından et etek çekerek, kendilerini kabul edecek tek yer olan "babaocağı"na dönüyorlar. Her türlü sosyalleşme, kendilerini geliştirme olanaklarından yoksun dört duvar içine hapsolan söz konusu kesim aynı zamanda toplumsal çatışmanın direkt hedefi olma eğilimi taşıyorlar.

Genç işsizlikle mücadele noktasında en önemli öge, işsizlik nedenlerinin detaylıca araştırılıp, bu kapsamda politikaların oluşturulmasıdır. Yapılan çalışmada, İstanbul'da vakıf üniversitelerinde okuyan genç üniversite öğrencileri ile genç işsizliğin nedenlerine ilişkin derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada görüşmeciler rassal olarak seçilmiştir. Ancak yine de görüşmecilerin cinsiyet-yaş -gelir durumu dağılımları açısından, dengeli bir dağılım olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmada vakıf üniversitelerinin seçilmesinin temel nedeni, kısmen homojen (orta gelir gurubu-büyük kentlerde yaşayan) grubu oluşturmalarıdır. Görüşmeler beş farklı vakıf üniversitesinde, 30 üniversite öğrencisi ile 12 Kasım 2024 ve 5 Ocak 2025 arasında tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, Genç İşsizliği, Sosyal Kırılganlık, Toplumsal Çatışma, Dışlanmışlık

AN SURVEY ON YOUTH UNEMPLOYMENT AND PERCEPTION ON EMPLOYMENT PROBLEM OF UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

Before the Industrial Revolution, unemployment was a pity felt for those who were deemed worthless enough to be unemployed, but today, unemployment has become one of the leading issues of public policy. According to ILO, to be known as “unemployed”, three conditions are essential. The first one is seeking for a job, the person should in need of a job. The others are to be in a suitable positions for working and not to find a job even for after searching for long term. While unemployment is a significant problem in itself, unemployment, especially in certain age groups, has led to even greater problems. The main reason for this situation is that unemployment is increasingly widespread and increasing at a young age, when both positive and negative deviations occur in human life. In fact, a new concept called "youth unemployment" has been coined for this reason, unlike general unemployment. When the young population is directed to the labor markets in a controlled manner, it is seen as an important driving force for countries. Similarly, it is clear that not directing the young population to employment policies in a constructive manner will bring about significant negative consequences for countries in terms of social chaos. “Social fragility” and “social entropy” are two examples of the points of chaos that will occur. In the study, in-depth interviews were conducted with young university students studying at foundation universities in Istanbul regarding the causes of youth unemployment. The interviewees were randomly selected for the study. However, attention was paid to ensure a balanced distribution of the interviewees in terms of gender, age and income status. The main reason for selecting foundation universities for the study was that they constituted a partially homogeneous group (middle income group - living in big cities). The interviews were completed between November 12, 2024 and January 5, 2025 with 30 university students at five different foundation universities.

Keyword: Unemployment, Youth Unemployment, Social Fragility, Social Conflict, Social Exclusin